جَامِعِ سُنڌيِ لُغَاتُ

جلد اول (ا - پ)

بسعي و اهتمام سنڌي ادبي بورڊ

زير نگراني

ڈاڪٽر نبي بخش خان بلوچ

مرتب

ڈاڪٽر نبي بخش خان بلوچ

سنڌي ادبي بورڊ
ڄام شورو سنڌ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جامع
سنڌي لغات

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جامع
سنڌي لغات

[ادبي توڙي عام مروج سنڌي ٻوليءَ جي]

جلد اول (ا - ب)

بسعي و اهتمام سنڌي ادبي بورڊ
زير نگراني
ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ

مرتب
ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ

سنڌي ادبي بورڊ
ڄام شورو سنڌ
2007ع

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

[سنڌي ادبي بورڊ جا سڀ حق ۽ واسطا قائم]

چاپو پهريون	سال 1960ع	تعداد چار هزار
چاپو ٻيو	سال 2007ع	تعداد هڪ هزار

هي ڪتاب بورڊ طرفان تيار ڪيل اشاعتي رٿا موجب سنڌ حڪومت جي سالياني ترقياتي پروگرام تحت خصوصي طور شايع ڪيو پيو ويجي. ڪتاب جي اشاعت لاءِ مالي وسيلا سنڌ حڪومت طرفان مالي سال 07-2006 جي بجٽ مان فراهم ڪيا ويا.

قيمت: ٽي سؤ پنجاهه رپيا

[Price Rs. 350-00]

خريداريءَ لاءِ رابطو:

سنڌي ادبي بورڊ ڪتاب گهر

تلڪ چاڙهي، حيدرآباد سنڌ

(Ph: 022-2633679, Fax: 022-2771602)

Email Address: sindhiab@yahoo.com

Website: www.sindhiab.com

هيءُ ڪتاب سنڌيڪا اڪيڈمي ڇپيو ۽ اعجاز احمد منگي سيڪريٽري سنڌي ادبي بورڊ، ان کي پڌرو ڪيو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

چپائيندڙ پاران

لغت، ڪنهن ٻـ ٻوليءَ جو هڪ دستاويزي ۽ تاريخي رڪارڊ آهي، جنهن ۾ ٻوليءَ جـا لفظ پنهنجي اصل مفهوم، ساخت ۽ ترتيب ۾ رکيا ويندا آهن. لغت نويسي (lexicography) باقاعده هڪ فني علم ۽ سائنس آهي، جنهن ۾ لغت نويس هر هڪ لفظ جي ترتيب ۽ ساخت طرف پورو پورو ڌيان رکي ٿو. ڇو ته هر لفظ پنهنجي سرشت ۾ هڪ پورو تهذيبي ۽ ثقافتي دور رکي ٿو. جنهن ۾ لفظ جي سموري ارتقائي اوسر ۽ واڌ ويجهه کان وٺي خاتمي تائين سمورو سفر سمايل هجي ٿو. لفظ ٻـ جاندارن وانگر هڪ زندهه وجود رکن ٿا. هو جاندارن جيئان ڄمن ٿا، وڌن ٿا ۽ پنهنجي وجود مان ٻيا ڪيترائي نوان لفظ پيدا ڪري، ٻوليءَ کي شاهوڪار ڪرڻ ۾ پنهنجو مثبت ڪردار ادا ڪن ٿا ۽ پوءِ مري وڃن ٿـا. سنڌي ٻوليءَ ۾ اڄ جيڪي لفظ ڳالهائجن ٿا، سي صدي اڳ ساڳي صورت ۽ شڪل ۾ نـ هئا ۽ نـ وري اڃوڪا لفظ ايندڙ صديءَ ۾ ساڳيءَ صورت ۾ هوندا! ٻوليءَ ۾ اهڙو تغير پسنديءَ وارو عمل اٽـر ۽ فطري آهي. شاهوڪار ٻولين ۾ تبديل ۽ ٻگاڙ جو عمل ٿيندو رهي ٿو. اهو هڪ مستقل عمل آهي. ڇاڪاڻ تـ تغير پسنديءَ ۽ ٻگاڙ جو عمل اُتي ٿيندو آهي، جتي ٻولي چرپر ڪندي آهي. بينل ٻوليءَ ۾ اهو عمل نـ ٿو ٿئي. سنڌي ٻولي ٻـ شاهوڪار ٻولين ۾ شمار ڪئي وڃي ٿي. هن ٻوليءَ ۾ ٻـ ٻگاڙ جو عمل ٿيندو رهي ٿو. ٻگاڙ جو فطري طرح ڪوبـ طئ ڪيل منطق (Logic) نـ آهي، پر اُن ۾ هڪ ڳالهـ جو عمل دخل ضرور ٿئي ٿو تـ لفظ هميشـ ڏکيائين کان سولائي طرف سفر ڪندو آهي.

اسانَ جو اهو عام مشاهدو آهي، تـ روزمره جي زندگيءَ ۾ انسان جيڪو ڪجهـ ڳالهائي ٿو، ان ۾ هو اها ڪوشش ڪري ٿو، تـ ڳالهـ کي سولو ۽ مختصر پيش ڪري. تنهن ڪري دنيا جي ڪنهن ٻـ خطي ۾ ڳالهائجندڙ ٻوليءَ جا ماڻهو پنهنجي پنهنجي زبان کي فصيح ۽ سليس ڪرڻ ۾ اڻ محسوس طريقي سان سوڌ سنوار ڪن ٿا. ٻولي، انساني سماج يا گروهـ ۾ پاڻمرادو پيدا ڪيل هڪ تنظيم آهي، جنهن ۾ پوري جو پورو انساني سماج اچي وڃي ٿو. ٻوليءَ جو ناهـ ٿوهـ ۾ فقط ڪنهن هڪ فرد يا اداري جو انفرادي طرح ڪوبـ جامع ڪردار نـ آهي، پر ٻوليءَ جي فقط ترقيءَ ۽ ڦهلاءَ ۾ انهن جو ڪردار پنهنجي جاءِ تي هجي ٿو.

اسرندڙ ملڪن ۾ لغت نويسيءَ جي ڪر لاءِ مستقل طور ادارا ڪـليل آهن، جتي هن علم تي لڳاتار ڪم هلندو رهندو آهي. هيءُ هڪ مسلسل ۽ جاري رهندڙ ڪم آهي، ڇو تـ تقريباً هر ڏهاڪي ۾ لفظن جون شڪليون ۽ معنائون وقت ۽ حالات مطابق تبديل ٿين ٿيون، تنهنڪري اُسرندڙ ملڪن ۾ اهڙي علم لاءِ باقاعده ماهر مقرر ٿيل هوندا آهن، جن جو ڪم آهي: ٻوليءَ جي انهيءَ تغير پسنديءَ کي اک ۾ رکڻ ۽ لفظن جي ترتيب ۽ معنيٰ ۾ واڌارا سڌارا ڪرڻ، تـ جيئن لغت، هر دور سان نـ رڳو هم آهنگ ٿيندي رهي، پر هن جو ثقافتي ۽ تهذيبي سفر ٻـ جاري رهندو اچي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سنڌي ٻوليءَ ۾ لغت نويسيءَ تي ڪم انگريزن جي دؤر کان ئي وجود ۾ اچي چڪو هو ۽ پوءِ جيئن جيئن ڇپائيءَ جون سهوليتون ميسر ٿيندڙيون ويون، تيئن تيئن هن ڪم ۾ تيزي ۽ ترقي ايندي وئي، تان جو اڄ لغت نويسي ڇگيءَ طرح اسان وٽ متعارف ٿي چُڪي آهي.

جامع سنڌي لغات، سنڌيءَ ۾ لغت نويسيءَ جي انهيءَ تهذيبي ۽ ثقافتي سفر ۾ هڪ اهم ۽ مثالي وک آهي. هيءَ لغت، سنڌي ٻوليءَ جي نامياري عالم ۽ ڏاهي ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ جن جي محنتن جو ثمر آهي. هن لغت جو فارميٽ سادو، عام فهم ۽ عوامي آهي. اهوئي سبب آهي جو هن لغت مان عام پڙهيل لکيل ٻه استفادو ڪري سگهن ٿا. بورڊ هن جامع رٿا تي ڪم ڪري سڄ پڄ هڪ وڏي قرض لاهڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. حالانڪ لغت ڇپائڻ جو ڪم هن اداري جي حصي جو نه آهي پر بورڊ جناب ڊاڪٽر نبي بخش بلوچ صاحب جن جي مفيد مشورن، نيڪ صلاحن ۽ اجازت سان هڙو ڳرو ڪم پنهنجي ڪلهن تي کنيو. اميد آهي، ته ٻوليءَ سان دلچسپي ۽ محبت رکندڙ حضرات بورڊ جي هِن "ڪاوش" کي قدر جي نگاهه سان ڏسندا.

اعجاز احمد منگي
سيڪريٽري
سنڌي ادبي بورڊ

چام شورو، سنڌ
اربع، ۴- محرم الحرام سنه ۱۴۲۸ھ
بمطابق 24- جنوري 2007ع

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

باسمه تعالىٰ

مهاڳ

سنڌي لغات لکڻ جو سلسلو ۱۸ صديءَ جي وچ ڌاري شروع ٿيو. خاص طرح انهيءَ لاءِ ته ٻاهرين ماڻهن کي سنڌي ٻولي سکڻ ۾ آساني ٿئي: انهيءَ کري اهي لغاتون 'انگريزيءَ مان سنڌي' يا 'سنڌيءَ مان انگريزيءَ' ۾ لکيون ويون. کٹپٽن سٹئک، پهريائين 'انگريزي – سنڌي لغات' ۱۸۴۹ع ۾ شايع کئي ۽ ان کان پوءِ سندس 'سنڌي – انگريزي لغات' ۱۸۵۵ع ۾ ڇپي. جنهن ۾ سنڌي الفاظ ديوناگري اکر ۾ لکيائين ۽ اُنهن جون معنائون انگريزيءَ ۾ ڏنائين. ساڳئي وقت سنڌ جي عالم ۽ محقق آخوند عبدالرحيم عباسي "جواهر اللغات" مرتب کئي، جنهن ۾ هن سنڌي لفظن جي معنيٰ فارسيءَ ۾ ڏني. جيئن ته فارسي تعليم اُن وقت سنڌ ۾ عام هئي، ان کري هيءَ ڇڻ پهرين لغات هئي جيکا ملک جي رهواسين لاءِ لکي ويئي، حالانڪ فارسيءَ جي رواج گهٽجڻ سببان اها بنا ڇپجڻ جي قلمي صورت ۾ ئي رهجي وئي. ان بعد ۱۸۷۹ع ۾، شرٽ، اڌارام ۽ مرزا صادق علي تنهي گڏجي 'سنڌي – انگريزي لغات' تيار کئي، جنهن ۾ آخوند عبدالرحيم عباسيءَ کان پڻ مدد ورتائون. کٹپٽن سٹئک جي برعکس، هنن صاحبن عام رواج موجب سنڌي الفاظ سنڌي–عربي صورتخطي ۾ لکيا پر معنائون انگريزيءَ ۾ ڏنيون. ۲۰ـ صديءَ جي شروعات ۾، پرمانند جي 'سنڌي – انگريزي لغات' (۱۹۱۰ع) ۽ سندس 'نئين انگريزي –سنڌي لغات' (۱۹۳۳ع)، ٻن ٻولين ۾ سنڌي لغات لکڻ جي شروعاتي سلسلي جون ڪڙيون هيون.

باوجود انهن ڪوششن جي، سنڌي ٻوليءَ جي خالص 'سنڌي مان سنڌي لغات' جنهن ۾ مجموعي طور رائج ٻوليءَ جا مکيه الفاظ ڏنل هجن ۽ معنائون پڻ سنڌيءَ ۾ لکيل هجن، ان وقت تائين لکجي شايع ٿي نه سگهي. البته ڪن خاص مقصدن لاءِ، ڪن ٿورن لفظن تي مشتمل مخصوص لغاتون لکيون ويون. مثلاً سنه ۱۸۸۶ع ۾ جهمٽ مل جي لغات "وَئِتَپَتِي ڪوش" شايع ٿي، جنهن ۾ هن فقط اهڙا چوند سنڌي لفظ ڏنا جيکي سنسڪرت مان نڪتل آهن. ان بعد پيرومل، شاهه جي رسالي جي پهرين ٽن سُرن ۾ آيل ڏکين لفظن کي "غريب اللغات" ۾ مرتب کيو. جنهن جو پهريون پاڳو ۱۹۰۷ع ۾ شايع ٿيو. ميرزا قليچ بيگ سچي رسالي جي لفظن کي "لغات لطيفي" ۾ سهيڑيو، جيکا سنه ۱۹۱۴ع ۾ شايع ٿي. مولوي هدايت الله هالائيءَ پڻ رسالي جي ڏکين لفظن جي معنيٰ لکڻ جي ڪوشش کئي ۽ ان بعد ميرزا قليچ بيگ، شاهه ۽ ٻين نون (۹) شاعرن جي شعر مان ڏکين لفظن کي چونڊي معنائن سميت "لغات قديمي" ۾ مرتب کيو، جا سنه ۱۹۲۴ع ۾ شايع ٿي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

بهرحال، سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ جامع لغات لکڻ جي ضرورت پوري کانه ٿي. انهيءَ کري سنڌ سرکار جي "سنڌي ساهتيه مرکزي صلاحکار بورڊ"، ۱۹۴۰ع بعد اهڙي جامع لغات لکڻ جو کم عالمن جي هڪ کاميٽيءَ جي حوالي کيو. پر کن سببن کري، سالن جي عرصي گذرڻ بعد به انهيءَ لغات جو مسودو، فقط پهرين چئن اکرن (الف، ب، ٻ، ڀ کجهه پ) تائين محدود رهجي ويو. سنه ۱۹۵۱ع ۾ جڏهن سنڌ سرکار طرفان هن بورڊ جي نئين سر تشکيل ٿي، تڏهن نئين "سنڌي ادبي بورڊ" طرفان، ٽن سالن اندر هڪ جامع لغات تيار کرڻ جي مونکي آڇ ٿي جنهن کي مون خوشيءَ سان قبول کيو. چاکاڻ ته ان کان اڳ، ۴۹ـ۱۹۵۰ع ۾ جناب سيّد غلام مرتضيٰ شاهه (جي.ايم. سيد) جن جي همت افزائيءَ سان، ذاتي طور تي مون اهو کم شروع کري ڇڏيو هو.

ڊسمبر ۱۹۵۱ع ۾، سنڌ يونيورسٽيءَ جي فاضل وائيس چانسلر علامه آءِ.آءِ. قاضيءَ جي عنايت سان، سنڌ يونيورسٽيءَ ۾ هن جامع سنڌي لغات جي تياريءَ ۽ تکميل لاءِ، مرکزي آفيس قائم کئي وئي ۽ کم جي تجويز جو خاکو تيار کيو ويو. ۽ جنوري ۱۹۵۲ع کان کم باقاعدي شروع کيو ويو. رات ڏينهن لڳاتار محنت سان هن جامع لغات جو مسودو ٽن سالن جي مقرر عرصي اندر، ڊسمبر ۱۹۵۴ع ۾ مکمل کيو ويو. البته مسودي جي تکميل بعد کي اهڙيون رندکون پئجي ويون، جو ٽن سالن تائين ڇپائي کانه ٿي سگهي. انهيءَ موقعي کي غنيمت ڄاڻي، لغات جي مسودي کي گهٽي ياڳي سنواريو ويو ۽ پڻ ويهه سيکڙو کن نوان الفاظ شامل کيا ويا. ۱۹۵۷ع ۾ ڇپائي شروع ٿي ۽ جملي ۸۰ صفحا مس ڇپيا ته وري ٻيون رندکون پئجي ويون، جنهنکري تقريباً هڪ سال تائين ڇپائي بند رهي. انهيءَ عرصي ۾ پڻ وڌيڪ اصلاح جو موقعو مليو. بالآخر نومبر ۱۹۵۸ع کان ڇپائيءَ جو سلسلو نئين سر شروع ٿيو، جيکو البته آهستي، پر بنا رندڪ جي، جاري رهيو.

سرمايي ۽ وقت جي کمي توڙي ڄاڻو عملي جي ٽورڙائيءَ سببان، هن لغات جي تياريءَ ۾ کافي تکليفون پيش آيون. ان کان سواءِ لغات جي مسودي جي تکميل بعد، ويتر اهڙيون رندکون ٻيون جيکي دل شکنيءَ جو باعث بنيون، پر بقول عرب شاعر جي:

لاسْتَهْلنّ الصّعْب او اَدرِک الْمُنيٰ
فَمَا انْقَادَتِ الآمالُ اِلاّ لِصابِر.
(کندس حل مشکل يا ويندس مري،
نه پڄنديون مرادون کڏهن صبر ري).

هن اهم ڪم کي پوري ڪرڻ لاءِ هر مشڪل کي صبر سان منهن ڏيئي حل ڪيو ويو البت لغات جي تڪميل بعد، ان جي فوري ڇپائي راقم جي وس کان ٻاهر هُئي ۽ ان ۾ ڪافي دير ٿي وئي، پر چوندا آهن ته "جيئن دير تيئن خير" ـ انهيءَ دير سببان بنيادي مسودي جي ڳچ پاڳي کي وڌيڪ سنواريو ويو. ۽ پڻ لفظن جي تعداد کي وڌايو ويو. لفظن جي تعداد جي ٻيٽ انهيءَ مان ڪري سگهجي ٿي، ته ڇپيل لغاتن مان 'ڪئپٽن سْٽئڪ' واري سڄي لغات ۾ اٽڪل ۱۶۹۰۰ الفاظ-۽ اصطلاح آهن، شرٽ، اڏارام ۽ ميرزا صادق عليءَ واريءَ لغات ۾ ۲۱۴۵۰، ۾ مانند واري سنڌي – انگريزي لغات ۾ ۲۵۱۴۰، ۽ هن لغات جي فقط ٻهرين ٽن حرفن هيٺ ۱۵۷۳۵ الفاظ ۽ اصطلاح آهن.

هن لغات جي لفظن جو ذخيرو هيٺين سرچشمن مان گڏ ڪيو ويو: (الف) ڇپيل ڪتاب، جن مان ادب توڙي ٻين مختلف موضوعن تي لکيل اندازاً ۴۵۰ ننڍا وڏا ڪتاب توڙي مخزنون پڙهيون ويون ۽ انهن مان الفاظ ۽ اصطلاح چونڊيا ويا. (ب) اهي جملي ڇپيل لغاتون، جن جو سنڌي لفظن جي معنيٰ سان واسطو هو. (ج) ادب ۽ لغت بابت اڻ ڇپيل قلمي ڪتابن جو ذخيرو ـ خاص طرح شاهه عنايت رضوي، خليفي نبي بخش، صوفي محمد صديق ۽ غلام محمد خانه زئي جا رسالا (جيڪي 'لغات قديمي' جي تياريءَ وقت ميرزا قليچ بيگ صاحب جي آڏو نه هئا)، تن مان انوکا الفاظ چونڊي هن لغات ۾ داخل ڪيا ويا. اڻ ڇپيل لغاتن مان، آخوند عبدالرحيم عباسيءَ جي "جواهر اللغات" ۽ مولوي علي محمد مهيريءَ جي سنڌي لغات (مسوّدو)، انهن ٻنهي مان جملي الفاظ شامل ڪيا ويا. بمبئي مان مسٽر تاراچند گاجرا، لالا هاسانند جي لکيل لغات جا الفاظ اتاري موڪليا، جن کي داخل ڪيو ويو. (د) مٽين ٽن ماخذن کان سواءِ، عوامي ادب ۽ عام رائج سنڌي ٻوليءَ جي سرچشمي کي وڏي اهميت ڏني وئي. اڳ جيڪي به لغاتون يا ڪتاب لکيا ويا، تن جي اڪثر مصنفن ۽ مولفن جو واسطو شهرن سان رهيو؛ اهي ٻهراڙيءَ جي نج سنڌي ٻوليءَ کان ڪماحقه واقف نه هئا. انهيءَ ڪري سندن تصنيفن ۾ ٻهراڙيءَ جي عام رائج ٻوليءَ جا ڪيترائي نج سنڌي محاورا، الفاظ ۽ اصطلاح موجود نه آهن. هن لغات لاءِ سڄيءَ سنڌ جي ڪنڊ ڪڙڇ مان عام رائج لفظن ۽ اصطلاحن کي سهيڙڻ لاءِ خاص ڪوشش ڪئي ويئي؛ سنڌ جي هر ضلعي جي مکيه پاڳن ۾ مڪاني ڪارڪن مقرر ڪيا ويا انهيءَ لاءِ ته پنهنجي تَرجي ٻوليءَ جا الفاظ ۽ اصطلاح لکي موڪلين. مثلاً ڪاسبين جهڙوڪ ڪنيارن، لوهارن، ڪورين، سونارن، وادِن، وگهاملن وغيره جا الفاظ ۽ اصطلاح؛ جنسن جا نالا، جهڙوڪ گاهن، جيتن، گلن، پکين وغيره جا نالا؛ ريتين رسمن جهڙوڪ شادي غمي جا اصطلاح؛ ميلن ملاکڙن جا اصطلاح؛ گهرو الفاظ جهڙوڪ عورتن جا اصطلاح ۽ پرت جا نالا وغيره؛ اُنن ۽ گهوڙن جي سازن، سنجن، پنڌن، بيمارين ۽ علاجن جا الفاظ ۽ اصطلاح؛ پوک جي مڙني قسمن

جا الفاظ ۾ اصطلاح: ميوي جي فصلن جهڙوڪ انب، ڪجيءَ وغيره جا اصطلاح ۽ الفاظ. هن سلسلي ۾ خاص احتياط رکيو ويو. ته جيئن سنڌي ٻولي‌ءَ جي مڙني مکيہ محاورن يعني ته لاڙ سري، ٿر ڪاڇي، ڪاري، ڪڇ ۽ لس ٻيلي جي مقامي ٻولين جا عام رائج الفاظ ۽ اصطلاح شامل ڪري سگھجن.

نج سنڌي لفظن کان سواءِ عربي ۽ فارسي لفظن جو پڻ ڪافي وڏو ذخيرو سنڌي ٻولي‌ءَ ۾ شامل ٿي چڪو آهي. انهن مان هڪڙا الفاظ اهڙا آهن جن کي سنڌي ٻولي آڏي مکي پنهنجو ڪري ڇڏيو آهي. ۽ ٻيا ڪي عربي فارسي الفاظ ۽ محاورا، ۱۹ـصدي کان وٺي سنڌي شاعرن ۽ اديبن جي زبان ذريعي، سنڌي ادب جو جُز بنجي، ڪتابن ذريعي شايع ٿي چڪا آهن. اهڙن عربي ۽ فارسي لفظن ۽ اصطلاحن کي داخل ڪيو ويو ته جيئن هڪ جامع لغات جي صورت ۾ سيني طبقن لاءِ ڪار آمد ٿي سگھي.

لغات جي سٽاءَ

جيئن ته هن قسم جي هيءَ پهرين لغات آهي، انهيءَ ڪري ان جي سٽاءَ کي پڻ نئين سر هيٺين اصولن تي قائم ڪيو ويو آهي.

لفظن جي ترتيب: جيئن ته لغات ۾ جملي الفاظ، جدا جدا اکرن هيٺ 'الف – ب' وار ترتيب ڏيئي رکيا آهن، انهيءَ ڪري سڀ کان اول 'الف – ب' جي تختي هيٺين سٽاءَ سان قائم ڪئي ويئي آهي.

ا ب ٻ پ ت ٽ ث ٺ ٿ پ ج ڄ جھ چ ڇ ح خ د ڏ ڊ ڍ ذ ر ڑ ز
س ش ص ض ط ظ ع غ ف ڦ ق ڪ ک گ ڳ گھ ڱ ل م ن و ھ ء ي

'الف – بي' جي انهيءَ سٽاءَ موجب، لغات جي منڊ ۾ 'الف' سان شروع ٿيندڙ لفظن، پوءِ 'ب' سان شروع ٿيندڙ لفظن ۽ اهڙيءَ طرح آخر ۾ 'ي' سان شروع ٿيندڙ لفظن کي ترتيب ڏيئي رکيو ويو آهي.

(۲) اصولي لفظ کي اڳ ۾ رکيو ويو آهي ۽ ان جي آڏو گول ڪاري ٻڑيءَ (●) جو نشان ڏنو ويو آهي. ان کان پوءِ انهيءَ اصولي لفظ مان نڪيل ٻين لفظن ۽ اصطلاحن کي ترتيب ڏيئي رکيو ويو آهي، ۽ انهن جي آڏو ننڍي ٽلهي ڪاري ليڪ (–) جو نشان ڏنو ويو آهي.

(۳) 'الف' هيٺ، اول مد (آ) سان شروع ٿيندڙ لفظن کي رکيو ويو آهي ڇاڪاڻ ته 'مد' کي هن الفن، يعني ته 'الف' جي پويان 'الف'، جي برابر تسليم ڪيو ويو آهي.

(۴) ساڳي صورتخطيءَ وارن لفظن جي ترتيب، هر لفظ جي شروع واري اکر جي زير زبر موجب قائم ڪئي ويئي آهي: يعني ته جنهن لفظ جي منڊ واري اکر تي زبر آهي، اُهو اڳ ۾ رکيو ويو آهي، ان بعد اُهو جنهن جي منڊ

(ت) = اتر، يعني اتر جي ٻولي (خصوصاً سکر ۽ جيڪب آباد ضلعن، ۽ خيرپور ۽ لاڙڪاڻي ضلعن جي اترين پاڳن جي ٻولي).

(ل) = لاڙ، يعني لاڙ جي ٻولي (خصوصاً حيدرآباد ضلعي جي ڏاکڻي پاڳي ۽ ان سان لاڳو ٺٽي ۽ ٺرپارکر ضلعن وارن پاڳن جي ٻولي).

(ک) = کوهستان ۽ ڪاڇو، يعني سنڌ جي الهندين کوهستاني اراضي ۽ ان سان لاڳو (اوپر طرف) سنڌو ماٿريءَ جي وٽ واري ٻولي (خصوصاً دادو ضلعي جي الهندين کوهستاني سرحد ۽ ان سان لاڳو هيٺ سنڌ واريءَ اراضيءَ جي ٻولي).

(ٺ) = ٺر، يعني ٺرپارکر ضلعي جي مٺي، ڏيپلي، ننگرپارکر ۽ ڇاڇري تعلقن جي ٻولي.

(ڊاٽ) = ڊاٽ يا ڊٽ، يعني ٺرپارکر جي خاص 'ڊاٽ' واري پاڳي جي ڊائڪي ٻولي.

(ک) = کارو، يعني ٺٽي ضلعي جي خصوصاً سمندِ جي ڪناري واري اراضيءَ جي ٻولي.

(ک) (لس) = يعني سنڌ ۽ لس ٻيلي جي سرحد واري ڪوهستاني اراضيءَ ۽ لس ٻيلي جي ٻولي.

(ڪچ) = يعني ڪچ رياست جي جتکي ۽ ڪچي محاورن واري سنڌي ٻولي.

(٦) لفظ جي صورتخطيءَ ۽ سجاڻپ کان پوءِ تشريحي نشاني (:) رکي ويئي آهي. جنهن بعد لفظ جي سمجهاڻي شروع ٿئي ٿي.

لفظن جي سمجهائي: هر لفظ جي سمجهاڻي عموماً ٽن پاڳن ۾ ورهايل آهي. (الف) پهرئين لفظ جي نحوي صورت نروار ڪئي ويئي آهي، (ب) ان بعد ان جو اشتقاق ڏنو ويو آهي ۽ ان کان پوءِ، (ج) ان جي معنيٰ سمجهائي ويئي آهي.

(الف) (١) لفظ جي نحوي حالت نروار ڪرڻ لاءِ هيٺيون نشانيون استعمال ڪيون ويون آهن.

ذ. = اسم، مذڪر.	ظرف. = ظرف.
ث. = اسم ، مؤنث.	مصدر. = مصدر.
ذ. صفت. = صفت، مذڪر.	حرف جر. = حرف جر.
ث. صفت. = صفت، مؤنث.	حرف جملو. = حرف جملو.
صفت. = صفت، مذڪر توڙي مونث.	حرف ندا. = حرف ندا.
اسم خاص. = اسم خاص.	محاورو. = خط وار ٻوليءَ موجب استعمال.
ضمير. = ضمير.	جملو. = جملو.

واري اکرتي زير آهي، ۽ آخر ۾ اهو جنهن جي منڊ واري اکرتي پيش آهي: مثلاً:

اول 'اَت'، پوءِ 'اِت' ۽ آخر ۾ 'اُت': ساڳيءَ

طرح اول 'بَر' پوءِ 'بِر' ۽ آخر ۾ 'بُر'.

لفظن جي سجاڻپ: لفظن جي صحيح سجاڻپ لاءِ هيٺيان اپاءَ ورتا ويا آهن:

(۱) هر لفظ جي صحيح اُچار کي زبرن زبر ذريعي نروار ڪيو ويو آهي. البته ملڪ جي مختلف ٻاڳن جي لب و لهجي سببان، جيڪڏهين ڪنهن لفظ جو اُچار ذرا مختلف آهي، تہ اول عام مروج اُچار ڏيئي ان بعد مخصوص مقامي اُچار ڏنو ويو آهي، ۽ ٻنهي جي وچ ۾ 'ٿوري دمر' (،) جي نشاني ڏني ويئي آهي، مثلاً:

آنـرَڙُ، آنـــرَڙُ؛ آجهـڙَڙُ، آجهـڙَڙُ؛ آڏوکو، آڏوکو:

(۲) جيڪڏهن ملڪ جي مختلف ٻاڳن ۾، ٻوليءَ جي مختلف محاورن سببان، ڪو لفظ ايتري قدر جدا نموني ۾ اُچارجي ٿو، جو ان جي صورتخطيءَ جي سٽاءَ، اصولي طور قِري وڃي ٿي، تہ اهڙيءَ حالت ۾ ان مستند اُچار کي هڪ مستقل لفظ جي صورت ۾، پنهنجي پنهنجي جاءِ تي رکيو ويو آهي، ۽ ان جي معنيٰ ڏيڻ وقت، ان جي ٻئي اُچار واري صورت وارو لفظ پڻ ڏنو ويو آهي. البته اهڙي لفظ جي سربستي معنيٰ، صرف ان جي عام مروج اُچار واريءَ صورت جي آڏو ڏني ويئي آهي، ۽ ان جي مخصوص مقامي اُچار واريءَ جاءِ تي، معنيٰ ڏسڻ لاءِ اصولي اُچار واريءَ صورت ڏانهن اشارو ڪيو ويو آهي ــ مثلاً

آبت ۽ آبتَ، آديس ۽ آڏيس، آرسڻ

۽ آرکڻ، آرهڙ ۽ آرهاڙ، ٻوهل ۽ ٻوئل، وغيره.

(۳) ڪيترائي اهڙا الفاظ آهن، جن ۾ (سواءِ حيدرآبادي ٻوليءَ جي) "ڊ" ۽ "ٽ" جي اچارن بعد، اڪثر "ر" جو اچار هوندو آهي. اهڙن لفظن جي ٻوياڻ ڏنگين ۾ 'ر' جو اچار نروار ڪيو ويو آهي، مثلاً:

آنڊو (آنڊرُو)؛ بَدوکو (بَدرُوکو)، وغيره.

(۴) اسمن جي حالت ۾، هر لفظ کي واحد توڙي جمع جي صورت ۾ لکيو ويو آهي، ۽ ج جي نشان ذريعي جمع کي واحد کان جدا ڪيو ويو آهي، مثلاً:

آبَتَ ج آبَتُونْ، آتَرُ ج آتَرَ، آتَـرُ ج آتَـرَ، آڏيو ج آڏيا.

(۵) اهي لفظ جيڪي ملڪ جي مختلف ٻاڳن جي مخصوص مقامي ٻولين سان خاص واسطو رکن ٿا (پوءِ ڪٽي اهي ٻين ٻاڳن ۾ پڻ استعمال ٿيندا هجن)، تہ مڪاني ٻوليءَ ۽ ماحول جي سجاڻپ خاطر انهن لفظن جي ٻڌيان هيٺيون نشانيون ڏنيون ويون آهن:

(۲) جيڪڏهن ڪنهن لفظ جون هڪ کان وڌيڪ معنائون آهن، جن موجب اُن جون نحوي حالتون پڻ جدا جدا آهن، تہ هر نئين معنيٰ کان اول، ڏنگين اندر، نحوي حالت کي مڌين نشانين موجب نروار ڪيو ويو آهي.

(۳) اسر مذڪر جي حالت ۾، معنيٰ جي خاتمي بعد، ڏنگين ۾ اُن جي مؤنث (واحد توڙي جمع) کي ڏنو ويو آهي.

(۴) مصدر جي حالت ۾ معنيٰ جي خاتمي بعد، ڏنگين ۾ اُن فعل جي 'فاعل'، 'ماضي' توڙي 'اسر حاليي' کي نروار ڪيو ويو آهي.

(ب) لفظ جي نحوي صورت نروار ڪرڻ بعد، چورس ڏنگين ۾ اُن جي مول ۽ اشتقاق کي سمجهايو ويو آهي.

(۱) جيڪڏهن لفظ جي موجوده صورت، اُن جي 'بنيادي صورت' مطابق آهي، تہ پوءِ صرف انهيءَ بنيادي هوليءَ جو نالو ڏنو ويو آهي، جنهن مان اهو لفظ ورتل آهي، مثلاً:

آخر: ظرف. [ع] آباد: صفت. [ف]

انهن بنيادي هولين کي نروار ڪرڻ لاءِ هيٺيون نشانيون قائم ڪيون ويون آهن:

سن. = سنسڪرت. هـ = هندي.

پرا. = پراڪرت. بل. = بلوچي.

ع. = عربي. ف. = فارسي.

انگ. = انگريزي.

انهن کان سواءِ بين بنيادي هولين جي حالت ۾، هوليءَ جو سڄو نالو لکيو ويو آهي ـ مثلاً [سرائڪي]، [ترڪي].

(۲) جيڪڏهن لفظ جي موجوده صورت، بنيادي صورت کان الڳ آهي، تہ ان حالت ۾ اشتقاق نروار ڪرڻ وقت، اصل بنيادي لفظ پڻ ڏنو ويو آهي. اصل بنيادي لفظ مان جنهن ڦيرگهير سان، لفظ پنهنجي موجوده صورت ورتي آهي، ان کي سمجهائڻ لاءِ ہ نشانيون > ۽ < استعمال ڪيون ويون آهن. مثلاً:

آچام < آجام < آماج — يعني تہ اصل لفظ 'آماج' هو، جو تقليب سببان ڦري 'آجام' ٿيو ۽ آجام وري سنڌيءَ ۾ 'آچام' جي اچار سان رائج ٿيو.

لَهَڙُ < اُلَهَڙُ < اُلَهنْدو — يعني تہ 'لَهڙُ' مان 'اُلهڙ' ۽ 'اُلهڙ' مان الهندو لفظ ٺهيو.

(۳) جيڪڏهن لفظ جي موجوده صورت اهڙي آهي، جو ان جو اشتقاق، هڪ کان وڌيڪ هولين مان پيو پائڻجي، تہ انهيءَ حالت ۾ انهن مڙني هولين جا اُهي بنيادي الفاظ ڏنا ويا آهن جن مان موجوده لفظ جي نکرڻ جو گمان ٿي سگهي ٿو.

(ج) لفظ جي اشتقاق نروار ڪرڻ بعد، ان جي معنيٰ ڏني ويئي آهي:

(۱) هر معنيٰ کي پوريءَ طرح سمجهائڻ لاءِ، ٻه يا ٻن کان وڌيڪ هم-معنيٰ لفظ ڏنا ويا آهن: ۽ اهڙن هم معنيٰ لفظن جي وچ ۾ نندي ليڪ (-) ڏني ويئي آهي.

(۲) جيڪڏهن ڪنهن لفظ جون معنائون هڪ کان وڌيڪ آهن، تہ ’دم‘ جي نشانيءَ (۰) سان هڪ معنيٰ کي ٻيءَ کان جدا ڪيو ويو آهي.

(۳) جيڪڏهن ڪا معنيٰ ملڪ جي ياڳي جي ڪنهن خاص محاوري مطابق آهي، تہ انهيءَ معنيٰ ڈيڻ بعد، ڏنگين ۾ ان مخصوص محاوري جو نشان ڏنو ويو آهي، مثلاً:

- آتِي ج آتِي (ڪ): ذ. صفت. آهِتِي — هميشه ايندڙ. گراهڪ. (صفت) ايندڙ — ايندڙ وقت وارو (ٿ).
- اُچارڻ (ل): مصدر. آچارڻ — آکهارڻ. اُتارڻ (لس).

(۴) لفظ جي هر انوکي معنيٰ جي آخر ۾ شعر، پهاڪي يا چوٽيءَ کي شاهديءَ طور آندو ويو آهي. مثلاً:

- آبَڙُ: مصدر. [ف. آب = پاڻي + ڙُ = مصدر جي نشاني] آب ڈيڻ — پاڻي ڈيڻ. آلو ڪرڻ — ڀجائڻ — پُسائڻ "اُيي کي آبِينْدي، لڏائون سنڌڙيءَ سار" (سچل).
- آپَڙُ (ٿ): مصدر. [سن. آ = چوڌاري + پاسْ = چمڪڻ] ظاهر يا صاف ٿي اچڻ. مٽان اچي سهڙڻ. جهُڙ ٽيڻ "اُپ آيبو، پاڳيو جاڳيو" (جهُڙ ٽيو، مالدار سانگ لاءِ سجاڳ ٽيو).

هيءَ پنهنجي نوع جي پهرين سنڌي لغات آهي جنهن ۾ سنڌي ٻوليءَ جي لفظن جي هڪ جهجهي ذخيري کي شامل ڪيو ويو آهي؛ ۽ هر لفظ جي عام توڙي اصطلاحي معنيٰ کي، شاهدن ۽ مثالن سان کولي ورجايو ويو آهي. البتہ لفظن جي اشتقاقن وارو پهلو ايان وڌيڪ تحقيق طلب آهي، جيتوڻيڪ حالات مطابق اِن تي بہ ڪافي توجه ڏنو ويو آهي. اهي لفظ جيڪي سنسڪرت مان نڪتل آهن، تن جي اشتقاقن سمجهائڻ ۾ خاص طرح تاراچند گاجرا (بمبئي) مدد ڪئي، ۽ پڻ انهيءَ ڪم ۾ گنگارام سامرات (اُن وقت رهندڙ سن، ضلعو دادو) ڪجهه مدد ڪئي. انهيءَ هوندي بہ ذاتن بابت پوري تحقيق ڪانہ ٿي ۽ سنڌي لفظن جا اصل سنسڪرت لفظ چونڊي ڈيڻ بدران متبادل لفظ ڏنا ويا. هن ايڈيشن ۾ اهڙا لفظ ڇڏي ڏنا ويا آهن.

سنڌي، سنسڪرت کان اڳ واري دؤر جي "سنڌو ماٽر جي قديم هند — آريائي ٻولي" آهي، ۽ ٻين هند — آريائي ٻولين جي ٻيٽ ۾، سنڌيءَ جي بناوت ۾، آڳاٽين هند — ايراني ۽ داردي ٻولين، توڙي ڪن "سامي صفت" زبانن، قديم ترڪي ۽ ايراني ٻولين کي دخل آهي. نسبتاً پوئين دور ۾ پالي پراڪرت ذريعي، سنڌيءَ تي سنسڪرت جو اثر پيو؛ ۽ ان بعد سنڌيءَ جي ستاءَ ۽ ساخت، توڙي لساني تشڪيل، عربي ۽ فارسي اثر هيٺ

ٿي. انهي تاريخي پس منظر ۾ مختلف هولين جي تمدني اثر سببان، سنڌي هوليءَ ۾ پڻ اهڙيون لساني خصوصيتون ۽ لُغوي ڳوڑهايون موجود آهن جو موجوده ڄاڻ جي روشنيءَ ۾، ڪن لفظن جا اشتقاق پروڙڻ البته مشڪل آهن. ازانسواءِ وقت جي پابندي ۽ سرمايي جي قلت سببان، هن لغات ۾ لفظن جي اشتقاقن تي وڌيڪ تحقيق جو امڪان ڪونہ هو: انهيءَ ڪري هن تحقيق کي مستقبل جي حوالي ڪرڻو پوي ٿو.

هن لغات جي تياريءَ ۽ تڪميل لاءِ سنڌ يونيورسٽي ۾ هڪ مرڪزي آفيس قائم ڪئي ويئي، ۽ تعلقي وار ڪارڪن مقرر ڪيا ويا، جن هدايتن موجب سنڌ جي سيني پاڳن جي مقامي لفظن ۽ اصطلاحن جا ذخيرا گڏ ڪري موڪليا. مرڪزي آفيس جي عملي، ڪارڪنن کان پهتل مواد کي هدايتن موجب صاف ڪري لکيو ۽ پڻ ڇپيل توڙي اڻ ڇپيل ڪتابن مان، الفاظ ۽ اِصطلاح چونڊي قلمبند ڪيا. ٻاهرين سيني ڪارڪنن خاطر خواهہ ڪم ڪيو، جن مان خاص طور هيٺين صاحبن ڪافي محنت سان پنهنجي پنهنجي مقامي هوليءَ جو مطالعو ڪري، لفظن ۽ اصطلاحن جو جهجهو مواد موڪليو: صالح محمد سمو ۽ محمد عرس سمو (ڪراچي) جن لس ٻيلي ۽ ڪوهستان جي هوليءَ جا الفاظ ۽ اصطلاح سهيڑيا؛ محمد طالب لوهار (ٽنڈو باگو) ۽ مقبول احمد بلوچ (بدين) لاڙ جي هوليءَ جي لفظن ۽ اصطلاحن جو ذخيرو گڏ ڪيو؛ پمي مل (اسلام ڪوٽ) ۽ رائچند (چيلهار) ٿر جي هوليءَ جي لفظن ۽ اصطلاحن کي جمع ڪيو؛ عطا محمد 'حامي' (خيرپور)، محمد عالم عباسي (سکر) ۽ عبدالرزاق ميمڻ (پيرجوگوٺ) اترجي هوليءَ جي لفظن ۽ اصطلاحن جا ذخيرا موڪليا.

مرڪزي آفيس جي عملي محنت سان ڪم ڪيو ۽ لغات جي جملي مواد کي سهيڑڻ، صاف ڪرڻ ۽ ترتيب ڏيئي مسودي تيار ڪرڻ ۾ وڏي مدد ڪئي. خاص طرح هيٺين صاحبن جا نالا قابل ذڪر آهن، جي هڪٻئي پويان راقم جا نائب ٿي رهيا: مرحوم محمد بخش واصف، جنهن ڪم جي شروعات جي وقت مدد ڪئي؛ سيّد سردار علي شاهہ، جنهن لغات جي مسودي جي تياريءَ ۽ تڪميل تائين رفاقت ڪئي؛ ۽ شيخ محمد اسماعيل، جو شروع کان ئي هڪ ڪارڪن جي حيثيت ۾ شامل رهيو ۽ ان بعد لغات جي پهرئين جلد جي صاف ڪاپي، نظرثانيءَ بعد ان جي ٻي صاف ڪاپي، ۽ ان بعد پريس ڪاپي تيار ڪرڻ، پروفن پڑهڻ ۽ ڇپائيءَ کي توڙ تائين پهچائڻ ۾ ٻانهن ٻيلي ٿي ٻيٺو.

آفيس جي عملي ۽ ڪارڪنن کان سواءِ، هن وڏي ڪم کي ڪامياب بنائڻ ۾ خاص طرح انهن سڄڻن جو هٿ آهي، جن وقت بوقت منهنجي لاءِ سنڌ جي هر پاڳي جو سفر سولو ڪيو ۽ مقامي ڳوٺن جي عمر رسيده بزرگن سان ملاقاتن ۽ سڃاڻ سگهڙن ۽ شاعرن، توڙي ڪڙمين ڪاسبين، پاڳين ۽ ملاحن سان ملڻ ۽ ڪچهرين ڪرڻ جو انتظام ڪيو، جن کان نہ فقط نج سنڌي لفظن ۽ اصطلاحن جو هڪ وڏو مستند ذخيرو مليو، پر ڇپيل لغاتن ۾ ڏنل، توڙي ڪارڪنن کان پهتل ڪن انوکن لفظن ۽ اصطلاحن جي تصديق ۽ تصحيح پڻ ڪئي ويئي.

خادم العلم
نبي بخش

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

الف

• **ا:** ذ. [ع.ف] سنڌي، عربي، فارسي 'الف ـ ب' جو پهريون اکر. لکڻ ۾ عمود صورت ۾ اچار 'الڤ'. لفظ ۾ حرف متحرک جي صورت ۾ نالو 'همزة'، ۽ ساکن يا بي آواز واريءَ حالت ۾ 'حرف علت'. ا، و، ي جو حامل "آ، اِيْ، اي، اَيْ، او، اَوْ اوَ". اِمالہ جي حالت ۾ 'ي' سان تبديل ٿيندڙ "رڪاب > رڪيبُ؛ حساب > حسيب". فارسيءَ ۾ صيغهء امر جيَ آخر ۾ فاعل واسطي ڪم ايندڙ "دان > دانا؛ بين > بينا". الف اتّصال طور ڳاندڀي واسطي استعمال ٿيندڙ "رنگا رنگ، لبالب، مالا مال، گوناگُون". الف عطف جي معنيُ ۾ ڪم ايندڙ "شباروز، راتيان ڏينهن". ندبه واسطي استعمال ٿيندڙ "دريغا!، حَسرتا!، دردا!". ندا واسطي ڪم ايندڙ "شاها!، ڪريما!، جانَا!". لفظ جي اَول، وچ يا آخر ۾ زائدتي ڪم ايندڙ "افروغ <فروغ، اسڪندر < سڪندر؛ نمڪ خوار < نمڪ خور، ستمگار < ستمگر؛ پارسا < پارس". مفعول لاءِ ڪم ايندڙ"گوارا، پزيرا". سنسڪرت ۾ مذڪر جي پويان اچي مونث بنائيندڙ نشاني 'ڪرشن > ڪرشنا، موهن > موهنا". سنڌيءَ ۾ امر استقباليہ جي آخر ۾ جمع واسطي ڪم ايندڙ "سُٹج > سٹجا، ڪج> ڪجا، وڃ>وڃا". اِشباع طورقافيي ۾ ڪم ايندڙ "ساراَهَا، تعريفا". هڪ جي بدران ڪم ايندڙ نشاني. ابجد موجب عدد هڪ. علم نجوم ۾ "ثور' جي نشاني. 'اللّٰه' جو پهريون اکر جنهنڪري اصطلاحاً 'الف' بمعنيُ 'اللّٰه' "اوڏو ئي الف ڪي من ميم سين گڏ" (روحل). (صفت) بنا نقطي خالي هئڻ سبب بمعنيُ اڻ ڏيکيل ـ ننگو – اڳهاڙو، عمود وانگر اُڀو سڌو هئڻ سبب بمعنيُ سنئون – سڌو – اُڀو.

اَ: صفت [سن. اَنَيـ =اڻ پورو، پڳل] اڻ – بنا – سواءِ. 'اڻ' جو مخفف"اڻ ميو> اَميو، اَڻ جاڻ > اَجاڻ". اسم يا صفت جي اڳيان اچي انڪار جي معنيُ ڏيکاريندڙ يا ابتي معنيُ ڏيکاريندڙ 'اڳياڑي' "اَمُلهه، اَوير، اَياڳو، اَبوجهُ". سَ ۽ سُ، اڳياڑيءَ جو ضد.

• **آ:** ذ. ڪنهن ڏڪ لڳڻ سبب وات مان نڪتل آواز "آه!". قياس جي اظهار ڪرڻ لاءِ همدرديءَ جو آواز. افسوس يا شرمساريءَ لاءِ استعمال ٿيندڙ آواز. يادگيريءَ جي اظهار جو آواز "هَا". راڳيندڙ جي وات مان ڳائڻ کان اڳ سُر ملائڻ خاطر نڪتل آواز. 'اڇڻ' مصدر مان امر واحد حاضر جو صيغو "آءُ ـ اَڇ!". هر ڪاهڻ وقت ڏڪڻ کي ورائڻ لاءِ ڪم ايندڙ آواز "وري اڇ! ـ موٽ!". ڪنهن غائب ٿيل شيءِ کي ڳهرائڻ لاءِ بازيگر جي وات مان نڪتل آواز. ٻيلهاڙي راند ۾ جهليندڙ همراه جي للڪار. (سنسڪرت ۾ ظرف) چوطرف – چوڌار – آسپاس. چگيءَ طرح. (فعل) 'آهي' جو مخفف "ساجن! انهيءَ سورجي، ڪل نہ آ ڪنهن کي" (شاهه).

• **آآ:** اَمر. [سن. آيَـ=اَچُ] اَچ ـ آءُ آءُ. (ذ). (ڪڪڑن، پالين پکين وغيره کي) سڏڻ جو آواز.

• **آبُ ج آبَ:** ذ. [ف. آبْ: سن. ١. آپْ > اَپْ = پکڑڻ: ٢. آو ا= منّان جو پاڻي، آسماني (برسات جو) پاڻي] پاڻي – نيُر – جَل "لُڻ، لهريوُنْ، لَس ليٽ، جت اَنت نہ لهي آب جو" (شاهه). مينهن – برسات – بارش "وٺو آب اگونْدرو". اڪين جو پاڻي ـَ لڙڪ – ڳوڙها "آڻيو آب اڪين مان، ڏيهه کي ڏيکارين" (شاهه). بَحَرُ – سَمُنْد. درياءُ "پاڻ اُڇلي آب ۾ .... الخ" (شاهه). شراب. ترار يا ٻئي تکي اوزار تي چڙهيل پاڻي – جوهَرُ. تيزائي – تکائي(ترار وغيره اوزار جي) "آبُ شل اُتري نہ ڪنهن دم، دوست جي تلوار جو" (واصف). (سون، هيري، لعل، وغيره قيمتي پٿرن جو) اوجَرُ ـ چلڪو – تجلّو. مانُ – شانُ – عزت "آب وارو ماڻهو". ديد –شرم. يهودين جي يارهين مهيني جو نالو (15 جولاءِ کان 15 آگسٽ تائين، جنهن جي پهرين تاريخ حضرت هارون عليه السلام جائو هو). آبڪلانيءَ وارو مهينو.

– **آبُ آبُ:** ذ. پاڻي پاڻي. ڦُڙا ڦُڙا. (صفت) پگهر ۾ ٻُڏل –

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پگھر ۾ شل.

ـ **آبَ آبَ ٹیَنْ:** پاڻي پاڻي ٿيڻ. شرم کان منهن يا پيشانيءَ تي پگهر جو ڦڙن جي صورت ۾ ظاهر ٿيڻ. لڄي ٿيڻ – شرمسار ٿيڻ. پگهرجڻ. (اکين ۾) رئڻ جو پاڻي اڇڻ – لڙڪ پرجڻ" لکڻ يا ڳالهائڻ وقت پيشانيءَ تي ادراکي موتي ڦڙا پيدا ٿيڻ. طبعي تکليف کان يا محنت کان پيشانيءَ تي پگهر جا ڦڙا ڦڙا پيدا ٿيڻ.

ـ **آبَ اَجَلْ:** گهٽي پاڻيءَ جي وهڪ (وڏي رئڻ سببان اکين مان)

ـ **آبَ آڏُنْ:** لڙڪ وهائڻ –روئڻ – هنجون هارڻ "آڏيو آبُ اکين مان، ڏيهه کي ڏيکارين" (شاهه).

ـ **آب آتش:** ذ. باهه جو پاڻي. گرم پاڻي. رت جاڳوڙها. گاڙهو شراب.

ـ **آب آهَن:** ذ. لوهه جي اوزار تي چاڙهيل پاڻي.

ـ **آب اَحْمَر:** ذ. گاڙهو پاڻي. شراب.

ـ **آب اَرْغَوانِيْ:** ذ. گاڙهو پاڻي. گاڙهو شراب. رت جا گوڙها.

ـ **آبُ اَرتو:** ذ. ٻنا ٻنَالڙڪ – مسلسل وهندڙ گوڙها. گاڙهو پاڻي. رت جاگوڙها "آبُ آرتو اکيئن، لڙڪ وهائين لال" (شاهه).

ـ **آب اَنارَ:** ذ. ڏاڙهُونءَ جو پاڻي. شراب.

ـ **آبَ اَنگُور:** ذ. انگورن جو پاڻي. شراب.

ـ **آبُ اوتَنْ:** پاڻي نائڻ. گوڙها گاڙڻ – لڙڪ وهائڻ.

ـ **آبائتو ج آبائتا:** ذ. صفت. عزت وارو – شان وارو – مانائتو.

ـ **آبَائتو ٿيڻ:** عزت وارو ٿيڻ. عزت حاصل ڪرڻ – مان لهڻ.

ـ **آب بَارَانْ:** ذ. مينهن جو پاڻي.

ـ **آبَ بَسْتَهَ:** ذ. جميل پاڻي. برف. پارو.

ـ **آبَ بَقَاءَ:** ذ. هميشه جيئرو رکندڙ پاڻي – آب حياتُ – امرت جَلُ.

ـ **آبَ پَرِي اَڇَنْ:** اکين جو پاڻيءَ سان پرجي اڇڻ – رُئڻ هارکو ٿيڻ.

ـ **آب پَرِيْ اَک:** ث. گوڙهن پري اک. عزت ۽ ڏيا واري اَک – آبدار اَک.

ـ **آبُ تابُ:** ذ. دٻدٻو – حشمت – رعب – شان شوکت. تجلو – جهلڪو. رونق. پيڪو – نَڪُ.

ـ **آب تَلْخ:** ذ. ڪڙو پاڻي. شراب.

ـ **آبَپاشِيْ ج آبپاشِيُونْ:** ث.پاڻيءَ جي چٽڪار.

ـ **آبَپائِيْ:** عزت حاصل ڪرڻ. مانُ لهڻ.

ـ **آب جَرَا:** ذ. گلن تي رُئڻ جا نارَ – لڙڪ "آب جَرا اُتلي وُڙهَا، ويرُونْ ڪَري واهِ"

ـ **آبِ جَزر:** ث. لاهواري ويڑرَ – آلَڙويڑ -- لهندڙ ويڑ – Ebb_tide.

ـ **آبُ جَل:** ذ. دائو پاڻي – چوٽو. رزق. هندڪي اصطلاح ۾ ڪفن دفن.

ـ **آبِ جوشْ:** ذ. ٽهڪيل پاڻي. چڪايل پاڻي. پاڻيءَ ۾ ٽهڪايل شيءِ "آب جوشي يا جوشِي چانور". پسار جي شين جو ڪاڙهو. شوروو – رهو – رَسُ. آچار تيار ڪرڻ جو ٽاڻُ.

سوڊا پاڻي – Soda_water.

ـ **آب جُوي:** ث. پاڻيءَ جي ترائي (جتي هيٺاهين زمين هجڻ سبب پاڻي بيهي رهي).

ـ **آبَ جهَلْ:** بي عزت ٿيڻ.

ـ **آب چَشمْ:** ذ. اک جو پاڻي – اکِ جو آب. گوڙها – لڙڪ.

ـ **آبَ حَرامْ:** ذ. حرام ڪيل پاڻي – شراب.

ـ **آبَ حَسرت:** ذ. تمنا – خواهش.

ـ **آب حَنْظَلْ:** ذ. توهه جو رَس. ڪڙو پاڻي.

ـ **آبَ حَيَا:** ذ. حياءَ ٿيڻ وقت منهن مان نڪتل پاڻي – شرم جو پگهر.

ـ **آب حَيَاتْ:** ذ. حياتيءَ جو پاڻي. اُهو پاڻي جنهن جي پيڻ سان دائما زندگي حاصل ٿئي – آب بقا – امرت جلُ – آب خضر. ڏڏو ۽ منو پاڻي. (اصطلاحاً) ڪابه اهڙي شيءِ جا زندگيءَ کي جاودان بنائي. [محمد حسين آزاد جو ارادو شاعرن بابت لکيل ڪتاب.]

ـ **آب خِضر:** ذ. خواجه خضر (عليه السلام) جو پاڻي (چيو وڃي ٿو ته بحر ظلمات ۾ خواجه خضر اهو پاڻي وڃي پيتو جنهنڪري دائما زندگي مليس. جنهن جي ڳولا ۾ سڪندر ڪوشش ڪئي مگر اهو پاڻي حاصل نه ٿيس). آب حياتُ.

ـ **آب خُنْجَرْ:** ذ. خنجر جي ڌار.

ـ **آبُ خورو:** ذ. پاڻي پيڻ جو ٽاڻُ (خاص ڪري اُهوٽاڻُ جنهن جي ڳچي سوڙهي هجي). خُمرو – ٽيو.

ـ **آبدارُ:** ذ. صفت. پاڻيءَ وارو – پاڻي رکندڙ. واهن جي پاڻيءَ جو سنياليندڙ نندو عملدار. پاڻي ٻيارينڊڙ – ساقي. گوڙهن سان پريل "آبدار اک". پاڻيٽ ۽ رطوبت وارو. پاڻيءَ جڙهيل – تيز "خنجر آبدار". چمڪندڙ "آبدار موتي". نفيس. خوبصورت.

ـ **آبدَارِيْ:** ث. آبدار جو ڪم. پاڻي رکڻ ۽ پيارڻ جو ڪم. تيزي – تکائي. چمڪ. خوبصورتي. مضمون جي خوبي. خوش بياني.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **آبرُوَ تکي جيِ ٽيڻ:** عزت تمام گهٽ ٽيڻ. سخت بيعزتي ٽيڻ. نهايت بدنامي ٽيڻ.

ـ **آبرُوَتکي جيِ ٽيڻ:** عزت تمام گهٽ ٽيڻ. سخت بيعزتي ٽيڻ. نهايت بدنامي ٽيڻ.

ـ **آبرُوَ پائڻ:** عزت لهڻ ــ مانُ پائڻ. درجو حاصل ڪرڻ.

ـ **آبرُوَ پيداڪرڻ:** مانُ وڏائڻ. ناموري حاصل ڪرڻ. اعتبار حاصل ڪرڻ.

ـ **آبرُوَجي پُليانُ پوڻ:** عزت وڃائڻ جهڙا ڪم ڪرڻ.

ـ **آبرُوَجهلڻ:** بي عزتو ٽيڻ.

ـ **آبرُوَخاڪ ٽيڻ:** عزت متيءَ ۾ ملڻ ــ عزت تباه ٽيڻ.

ـ **آبرُوَ خاڪ ۾ ملائڻ:** عزت وڃائڻ ــ آبرو هوڙڻ " ننگ ناموس برباد ڪرڻ.

ـ **آبرُوَدارُ ج آبرُوَدارَ:** ذ. صفت. آبرُوَ وارو ــ عزت وارو ــ مانائتو ــ معزز. مرتبي وارو.

ـ **آبرُوَڏيڻ:** عزت ڏيڻ ــ مانُ ڏيڻ. عزت ۽ مانُ بخشڻ. مرتبو وڏائڻ.

ـ **آبرُوَ ڏوڪڻ:** آبرُو نہ رهڻ ــ آبرُو برباد ٽيڻ. عزت وڃڻ ــ ناموس ڇٽ ٽيڻ.

ـ **آبرُوَ رَکڻ:** عزت رکڻ. پنهنجي برائي عزت قائم ڪرڻ. لج رکڻ ــ شرم رکڻ. لحاظ رکڻ.

ـ **آبرُوَ رَهْجيِ اَڃڻ:** عزت بچي اچڻ يا قائم رهڻ. عزت يا پت سان گذري اچڻ. خير جو وقت گذري وڃڻ.

ـ **آبرُوَ ريزيُ:** ث. عزت وڃڻ جي حالت ــ بي عزتي.

ـ **آبرُو ريزي ڪَرڻ:** مانُ لاهڻ ــ عزت وڃڻ. ناموس خراب ڪرڻ.

ـ **آبرُوَ سلامَتَ رَهڻ:** عزت بچڻ هميشہ آباد رهڻ.

ـ **آبرُو قائم رکڻ:** آبرُو سلامت رکڻ.

ـ **آبرُوَ ڪوڙيءِ جي ٽيڻ:** عزت صفا نہ رهڻ. بي عزت ٽيڻ. بالڪل بدنام ٽيڻ. پت ڪار نہ رهڻ.

ـ **آبرُوَ ڪوهڻ:** آبرُووڃائڻ ــ عزت وڃائڻ. پت وڃائڻ.

ـ **آبرُوَ ڪي ٽِڪو:** ذ.آبرُو کي داغ ــ عزت ۾ رخنو.

ـ **آبرُوَ ڪي ڪَڙهڻ:** عزت جو اونو رکڻ ــ (پنهنجي) عزت جو خير گهرڻ.

ـ **آبرُوَ لاهڻ:** بي عزت ڪرڻ ــ بي مانوڪرڻ. خوار خراب ڪرڻ.

ـ **آبرُو ۾ خَلل وَجهڻ:** عزت ۾ رخنو وجهڻ ــ بي عزتي ڪرڻ.

ـ **آبرُوَ ۾ فَرقُ اَڃڻ:** عزت گهٽ ٽيڻ. بي عزتي ٽيڻ. بدنامي ٽيڻ.

ـ **آبرُوَ وڃڻ:** بي عزتي ڪرڻ. ذليل ڪرڻ. بدنام ڪرڻ. عصمت خراب ڪرڻ.

ـ **آبرُوَوِجائڻ:** پت وڃائڻ. بي عزت ٽيڻ.

ـ **آبرُوَوَڌائڻ:** عزت وڏائڻ. مرتبو وڏائڻ. شان ۾ اضافو ڪرڻ.

ـ **آبرُوَ وڪڙڻ:** عزت وڪڙڻ. بدپيشو اختيار ڪرڻ. ذليل ڪَر ڪرڻ.

ـ **آبرُوئيُ:** ث. عزت ــ آبرُو ــ آبرُائي.

• **آبريُ:** ث. صفت. [سن. اَبَلاَ (= نہ + بَلَ = بَلُ = بي زوري. هيڻي. اَبَلاَ > اَبلاَ >اَبَلِيُ > اَبَريُ > آبريُ] اَبلاَ ــ ايريُ ــ ضعيف ــ هيڻي. اياپل (آب + ري). سڪايل. (ذ) شاهہ جي رسالي ۾ هڪ سُر جو نالو. شاهہ جي راڳ ۾ هڪ راڳڻيءَ جو نالو.

ـ **آبريُ لاهڻ (ت):** سُستي لاهڻ. سيڪت ڏيڻ.

• **آبَرَ (ت):** اسم خاص. ابرا قوم. ابرا قوم جي بستي.

• **آبڙيُ:** ث. ڪاڪ جو گلدستو. (اسم خاص) هڪ ڪُوٽ جو نالو. بدين. قمبر. گوني. حيدرآباد ۽ ميرپور خاص تعلقن ۾ (ابرا قوم جي بستين تان پيل) ديهن جو نالو. آبريُ.

• **آبَسَ ج آبَسَ:** ذ. [ف. آبُ = پاڻي + س] پِرَاءُ (لَهَرَ. ويُر. درياءَ يابدن جو) ــ چاڙهہ مُنْهَنْ جي رونق ــ مُنْهَنْ جو پاڻيَ ــ مُنهن جي تازگي ــآبيسُ.شرم ــ حياءُ "فلاڻيءَ کي مُنهن ۾ آبَسُ ئي ڪونهي".

• **آبُ گذارُ ج آبُ گذارَ:** ذ. صفت [ف. آبُ= پاڻي + گذارَ < گذاشتن =لنگهڻ] پاڻيءَ مان اڪاريندڙ. پاڻي. ٽپال لاءِ پٽڻ تي مقرر ڪيل قاصد ــ تڪڙو قاصد. ڏنڊ. ڏوري يا درياءَ وغيره. جو پٽڻ.

• **آبڪِيُرَ:** ذ. [ف. آب = پاڻي + گير < گرفتن = وٺڻ] ترائي (جَتي مينهن جو پاڻي ڪنو ٿئي). جُوءِ. حوض. تلاءُ. گهوڙي جي هڪ بيماريءَ جو نالو (گهٽي پنڊ ڪرڻ يا داڻي کارائڻ کان پوءِ يڪدم پاڻي پيڻ ڪري گهوڙي جا سَنڊ وڃي پونداآهن).

• **آبڪِيُنَہ:** ذ. [ف] شراب جو شيشو. شراب جو گلاس. شيشو ــ آئينو ــ آرسي ــ ٽِڪَ.

• **آبلڙ:** ذ. [ف] ڦوڦيندو ــ ڦُرڪڙو ــ لِڦ. ڦرڙي. ڳڙ. ماتا جوَ داڻو.

ـ **آبلڙ پا:** صفت. ٻيرن ۾ لڦون پيل. ٽَڪَلُ.

ـ **آبلڙ دِل:** ذ. صفت. (عشق ۾) دل جو ڦٽيل. حاسد (جنهن کي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

کي وسندو ڏسڻ. سکيو ڏسڻ. سرسبز ڏسڻ.

ـ **آباد رهڻ:** سر سبز ۽ وسيل رهڻ. خوش رهڻ. برقرار رهڻ — سلامت رهڻ.

ـ **آباد ڪاري:** ث. آبادگاري.

ـ **آباد ڪرڻ:** ڪوشهر يا مُلڪ وسائڻ. (ڪنهن ڳوٺ ۾ ماڻهو) رهائڻ. هاريءَ جو زمين پوکڻ. سرسبز ڪرڻ.

ـ **آباد گار** ج **آبادگار:** ذ. صفت. ويران زمين کي آباد ڪندڙ — زمين پوکيندڙ. ڪَرمي — هاري. وسندڙ — رهندڙ. آبادڪار.

ـ **آبادگاري:** ث. آبادي۽ جو ڪم — ڪيتي۽ جي ڪرت — ڪُرَمت — ڪاشت گاري.

ـ **آباد هُجَڻ:** وسندڙ هجڻ. پوکيل هجڻ. خوش هجڻ.

ـ **آبادي** ج **آباديُون:** ث. وسنديءَ واري جاءِ ـ بستي — وسنئن. پوک. آدمشماري. سُک — آرام.

ـ **آبادي ٽيڻ:** (جُملو) وڏي ڳالهه ڪاڻ ٽي.

ـ **آبادي ڪرڻ:** پوک ڪرڻ. نامياروڪم ڪرڻ. (طنزاً) سوپ ڪٽڻ. ڪجهه به نه ڪرڻ.

• **آباد پانجو:** اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آباد جاڪيُر:** اسم خاص. گوني. روهڙي. ڪڪڙ ۽ سکر تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

• **آباد جَبَل:** اسم خاص. تعلقي سيوهڻ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آباد ريو:** اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آباد مَهْلاڻي:** اسم خاص. تعلقي سکر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آباءَ:** ذ. [ع. آب ج آباء] آبا — پيءَ ـ پيُرَ. ابا ڏاڏا. وڏا (اڪثرڪري لفظ "اجداد" سان گڏ استعمال ٿيندڙ "آباء و اجداد").

ـ **آباء سُفْلِي:** ذ. هيٺيان آبا. علم نجوم موجب نَوَ زمينون يا ان جي تهن جا قسم. نَوَ دوزخ. يُوتن ۽ ديون جون نَوَ بينڪون.

ـ **آباء عُلْوِي:** ذ. مٿيان آبا. نَوَن ديوتائن جا نَوَ آسمان. نَوَسرڳ (بهشت). نظام شمسيءَ جا ست تارا(جي سج۽ چند سميت نَو ٽيا). ست تارا. ست آسمان.

ـ **آباء وَ أجْداد:** ذ. آبا ڏاڏا — پيءَ ڏاڏا. وڏا. بزرگ.

ـ **آبائي** ج **آبائِي:** صفت. وڏن کان ورثي. اباڏو. موروثي.

ـ **آبائِي أجدادي:** صفت. اباڏو ڏاڏاڏو. موروثي — بنيادي.

ـ **آبائِي حقّ:** ذ. وڏن جو حق. خاندااني وَرثو.

• **آبَتَ** ج **آبَتُون (ل):** ث. [ف.آب = پاڻي]پاڻيءَ جا ڏينهن — آبڪلائيءَ جا ڏينهن. سانگهاري. جا ڏينهن — پاڻيءَجي چينهري. جو وقت (جڏهين ڪڙين ڪسين جي ڪانيءَ لاءِچيڙ جي ضرورت ٿئي). پاڻيءَ جي ڪانيءَ جي ونگار—پاڻيءَ جي چيڙ. ڪيتيءَ جي ڪم ۾ هڪٻئي جي مددگاري — چيڙ — ونگار. ڪم جي ڪوٽ — سڏ — هڪل (ل). بنا اجوري مزدوري (جنهن ۾ ڪمين يا ڪاسبين کي رڳو ڪاڏو ڪارائجي).

ـ **آبتاڻو** ج **آبتاڻا:** ذ. صفت. ونگاري پورهيت (جنهن کي اجوري ۾ رڳو ڪاڏو ملي) — آبتُو.

ـ **آبَتُ ڪَرڻ:** سوال تي ڪم ڪرائڻ لاءِ ماڻهو گڏ ڪرڻ — ونگارڪرڻ.

ـ **آبتُو** ج **آبتُو:** ذ. صفت. آبت وارو.

• **آبَتَ** ج **آبَتُون (ت.ل):** ث. آبت.

• **آبتو** ج **آبتا:** ذ. آپت يا آبت جو سڏ. ڪفن دفن جو ميڙ "آبتو اميَر، مارو ڪندا، مارُئي!".

• **آبْدار:** اسم خاص. ڪراچيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آبدارَو:** ذ. بازدارن جو لفظ. باز کي صبح بک وجهڻ (ائين کان پوءِ ڏنل ڪجهه ڪاڏو

• **آبدانُ** ج **آبدان:** ذ. [ف] پاڻيءَ لاءِ ٽانءُ. حوض. جانور جو پتو. دريائي ملاح. بحري مسافر.

• **آبدَسْت:** ذ. [ف. آب = پاڻي + دسْت = هٿ] هٿ ڏوئڻ جو ٽانءُ (گينڊي يا چلمچي). وضو — غسل.

• **آبراڻِي** ج **آبراڻِيُ:** ذ. صفت. [ف.آبرانيْ = جنّ واري جرپائي: جنّ ڪيڏ جوَ ڪم] جنّ ڪيندڙ — جنائي — ديوگيُر — پوپو. (اسم خاص) سُرندائي فقيرن جو هڪ گروهه (جي سُرندو وڄائي ماڻهوءَ جي جنّ ڪيڏ جو بهانو ڪن).

• **آبرُو:** ث. [ف. آب + رُوءَ] منهن جو پاڻي ـ مُنهنجي رونق. عزّت — مانُ ـ شان. رتبو — درجو. لج — شرم — حياءُ. عصمت. اعتبار — پَت.

ـ **آبرُو بَچائِڻ:** عزت بچائڻ — ننگ ناموس بچائڻ.

ـ **آبرُو برباد ڪرڻ:** عزت وڃائڻ —شانُ وڃائڻ. پَت ڪار وڃائڻ.

ـ **آبرُو هوڙڻ:** آبرُو برباد ڪرڻ.

ـ **آبرُو تي پاڻِي ڦيرڻ:** آبرُو هوڙڻ. بدنام ڪرڻ.

ـ **آبرُو تي ڏِڪو لاڻڻ:** عزت برباد ڪرڻ. بدنام ڪرڻ. بي عزت ڪرڻ.

ـ **آبرُو تي حرف اڇڻ:** ناموس کي ٽڪو لڳڻ. پاڪدامني ۾ خلل پوڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪاتو. شراب چڪائڻ ۾ وڪٽڻ جو ڪم.

ـ **آبگاري ڪاتو:** ذ. نشيدار شين جي ٺهڻ ۾انجي استعمال تي ضَابطو رکندڙ ڪاتو.

ـ **آبُ ڪَرانيْ:** ث. آبُڪلائي.

ـ **آبُ ڪري آڇڻْ (ل):** بدن ۾ پرجڻ ــ متارو ٽيڻ. مال جو جهنگ چَريْ سٽائو تي اچڻ.

ـ **آبُ ڪَشْ:** ذ. صفت. پاڻي ڪيندڙ. پخالي. (ذ)مالهه جو لوٽو. ڪوهه جو ڏول.

ـ **آبُ ڪَلائيْ:** ث: پاڻيءَ جي گهٽائي. پاڻيءَ جي چاڙهه جي موسم (مئي، جون، جولاءِ، آگسٽ وارو عرصو). سانوٽيءَ جي موسم. اُتَلَ ــ ہوڏ.

ـ **آبُ ڪَلائي ڪاتو:** ذ.پاڻي ۾ واهن جي سنيال ڪندڙ ڪاتو ــ انجنيئري ڪاتو.

ـ **آب ڪوثَرُ:** ذ. ڪوثر جو پاڻي (چيو وڃي ٿو ته بهشت ۾ ڪوثر نالي هڪ چشمو آهي). مٺو ۽ ٺڏو پاڻي.

ـ **آب گِريہ:** ذ. ڳوڙها ــ لُڙڪ ــ هَنْجُونْ.

ـ **آبُ گل:** ث. پاڻي۾ مٽي. طبيعت ــ سرشت. بنياد.

ـ **آب گـلگـونْ:** ذ. ڳاڙهو پاڻي. ڳاڙهو شراب.

ـ **آبَ گوشْتْ:** ذ. گوشت جو پاڻي ــ ماءُ اللحم.

ـ **آبگوَنْ:** صفت. پاڻيءَ جي رنگ جهڙو. (ذ) اک جو ڳوڙهو ــ لُڙڪ "هي آبگوناڪين مان منهنجا لُڙڪ ڪيوتہ لهن" (مولوي بُگائي).

ـ **آب گوهَرُ:** ذ. موتيءَ جو پاڻي. موتيو پاڻي.

ـ **آبَ ۾ آڇڻْ:** بيماريءَ يا ضعيفيءَ بعد ڪنهن ڇگيريءَ حالت ۾ اچڻ. سڌريل حالت ۾ اچڻ. سامت ۾ اچڻ.

ـ **آبُ مَرواريدُ:** ذ. موتيو پاڻي. نزلي جو ڪارو پاڻي.

ـ **آب نُقْرہ:** ذ. چانديءَ جو پاڻي. ڳلٽ جو پاڻي.

ـ **آبنوش:** ذ. پيٽ جو پاڻي.

ـ **آبَ نَيْسان:** ذ. وڏڙو مينهن (جو مارچ ۾ اپريل مهينن ۾ بعضي نندڻ ڳڙن جي صورت ۾ وسي. چون ٿا ته انهيءَ مينهن جي ڦڙن جهڙڻ ڪري سپن ۾ موتي پيدائيندا آهن. ڏسو 'جانجڙو مينهن'، يا 'نَيسان').

ـ **آبُ وَتاب:** ذ. آب تاب.

ـ **آبُ هَوا ج آبُ هَوائُونْ:** ث [ف.آب و هوا] پاڻيءَ ۽ هوا جي گڏيل ڪيفيت. ڪنهن ملڪ يا شهر جي موسمي يا طبعي حالت. موسم ــ مُنڊ.

ـ **آبُ هَوا بَدلائڻْ:** صحت سانگي ڪنهن خاص شهر يا مُلڪ ڏي وڃڻ ــ هوا بدلائڻ.

ـ **آبُ هَوا بَدلجڻْ:** موسم جو بدلجڻ ــ موسم جي تاثير ۾ فرق اچڻ.

ـ **آبُ هَوا بگڙڻْ:** موسم جو خراب ٽيڻ.

ـ **آبُ هَوا پَاڻ پَوَڻْ:** هوا ۽ پاڻيءَ جو طبيعت کي پسند اچڻ ۽ صحت لاءِ مفيد ثابت ٽيڻ ــ آب هوا جو طبيعت موافق ٽيڻ.

ـ **آبِي ج آبْيْ:** ذ. صفت. پاڻيءَ جو ــ پاڻيءَ وارو. پاڻيءَ ۾ رهندڙ (جانور). ٺڏو.

ـ **آبيار:** ث. مينهن جي ڪوٽيل نئن ــ جابلو نَهر ــ واهي. واهُ. ڪَڙيو ــ ڪَسيْ.

ـ **آبيارُ:** ذ. زمينَ کي سائو ۽ آباد ڪندڙ پاڻي. (صفت) وٽن ۽ ہنَين کي پاڻي ڏيندڙ.

ـ **آبيَاريْ:** ث. وٽن وغيره کي پاڻي ڏيڻ جو ڪم ــ آب پاشي. ريَج جو پاڻي. پکيءَ جو هڪ قسم ــ پاڻيءَ جي سطح متان آکيرو ناهيندڙ هڪ ننڍڙو پکي.

ـ **آبيانو:** ذ. پاڻيءَ تي ہڏل هڪ قسم جي ڏِل (جا سيني جاگيردارن ۽ زميندارن کان ورتي وڃي).

● **آ ـ بَا:** ذ. 'الف ب' جي 'مَدّ' سان هجي. 'الف ـ ب' جي مدّ سان هجي جا تتڪرا.

ـ **آبَادُ:** صفت. [ف] سرسبز (پاڻيءَ جي ڪري) ــ سائو. پاڻي، ساوڪ ۽ ماڻهن جي ڪري وسايل (ملڪ) ــ وسندڙ ــ وَسيَل ــ بَرسيل. پوکيل. وڏندڙ. ترو تازَه. خوش خُرَم ــ خوَش ــ شاد "شل آباد هجين!". (اسم خاص) ڪنڊياري، جيڪب آباد، ڏوڪري، سيوهڻ، ڪوٽڙي، ميهڙ، واره، روهڙي۾ ڪوٽ ڏيجيءَ تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

ـ **آبَادَانْ:** صفت. تمام گهاٽو وسايل (ملڪ) ــ ماڻهن سان پريور.

ـ **آبَادَانيْ:** ث. سرسبزي ــ ساوڪ ــ آبادي. پوک. وَسُنْئُنْ ــ بستي. رونق. خوشحالي.

ـ **آبَادُ ٽِيڻْ:** ڪنهن زمين جو پوکي هيٺ اچڻ. ڪنهن مُلڪ، شهر يا ڳوٺ جو وسڻ. سُڪيو ٽيڻ ــ آسودو ٽيڻ.

ـ **آبادُ ڏِسڻْ:** ڪنهن ماڻهوءَ کي خوش ڏسڻ. ڪنهن بستيءَ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **آبُ داڻو:** ذ. داڻو پاڻي – انّ جل. ڪاڏو پيتو. رزق. روزينو. قسمت – نصيب.
ـ **آبُ دَاڻُو بَنْد ڪرڻ:** داڻو پاڻي بند ڪرڻ.
ـ **آبُ داڻو ڪٽڻ:** حياتيءَ جا ڏينهن پورا ٿيڻ. حياتيءَ جووقت پورو ٿيڻ. مري وڃڻ. مسافري ڪري هڪ هنڌ ڪان ٻئي هنڌ وڃڻ "هاڻ منهنجي دل ڪجي ويئي ديس ڪان، جڏ چمن مان آب داڻو ويو ڪجي."
ـ **آبُ داڻو ڪلڻ:** قسمت ڪلڻ.
ـ **آبَ دَاڻي جِي چِڪ لِيَڻ:** رزق جي ڪشش ڪان ڏوراهن ڏيهن تي وڃي نڪرڻ، يا ڏوراهين ڏنڌ تان وطن يا منزل تي اچي پهچڻ.
ـ **آبَ دَاڻي جِي گَالهه هُئڻ:** تقديري معاملو يا لکيو هئڻ.
ـ **آبَ دَاڻي جِي هَٿ ۾ هُئڻ:** تقدير جي وس ۾ هُئڻ.
ـ **آبدَسْتُ:** ذ. هٿن ڌوئڻ جو ٺانءُ – ڳينڊي – چلمچي. استنجا – طهارت. وضو.
ـ **آبُ دوز:** صفت. پاڻيءَ هيٺ آيل – هڏل – غرق. پاڻيءَ جي اندران هلندڙ ٻيڙيءَ جو هڪ قسم (جا اندران وڃي دشمن جي جهاز کي ڏڪ هڻي ناس ڪري).
ـ **آب دَهَن:** ذ. وات جو پاڻي – پڪ – لعاب.
ـ **آبُ دِيْدَ:** ذ. اکين جو پاڻي – ڳوڙها – لڙڪ – هنجُون.
ـ **آبُ دِيْدَه:** صفت. اکين ۾ پاڻي پرڇي آيل – رئڻ هارکو – رئندڙ.
ـ **آبُ دِيْدَهْ ٿِيَڻ:** رئڻ هارکو ٿيڻ – ڏکارو ٿيڻ – دلگير ٿيڻ.
ـ **آبُ دِيْڻ:** عزت ڏيڻ – مان ڏيڻ. آبدار ڪرڻ – چمڪائڻ. بي عزت ڪرڻ.
ـ **آبُ رَکَڻ:** عزت رکڻ –پت رکڻ.
ـ **آب رَوَانْ:** ذ. وهندڙ پاڻي. ڪپڙي جو هڪ قسم – سَنهي ململ جو هڪ قسم.
ـ **آبرو:** ث. (آب + روءِ)مُنهن جو پاڻي.عزت – مان – مرتبو.
ـ **آبريز:** ذ. ڇٽڪار لاءِ ٺانءُ – ڦُوهارو. ڏول. باڙدي. نيسارو. گندي پاڻيءَ جي ڪڏ.
ـ **آب زَرْ:** ذ. سون جو پاڻي – ملمعو. سنيد شراب. زعفران.
ـ **آبَ زُلَالْ:** ذ. صاف ۽ مٺو پاڻي. عربستان ۾ واريءَ کي کوٽي ڪڍيل صاف پاڻي. (برف ۾ پيدا ٿيندڙ هڪ ڪينئون. جنهن جو نالو زُلال چون. اهو ڪيئون مقدار ۾ آگر کان ڪجهه وڏو ٿئي. برفاني ملڪن ۾ ان کي نچوڙي ان جو رس پين).
ـ **آبِ زَمْزَم:** ذ. زمزم کوهه جو پاڻي (زمزم کوهه لاءِ چيو وڃي ٿو ته بيبي هاجره حضرت اسماعيل عليه السلام جي ولادت کان پوءِ اڃ سبب پاڻيءَ جي تلاش ۾ 'صفا' ۽ 'مروه' جبلن جي وچ ۾ هيڏانهن هوڏانهن ڊوڙي هئي. خدا جو شان! جنهن زمين تي حضرت اسماعيل ستو پيو هو. اتي سندس پيرن جي ڪڙين لڳڻ سبب پاڻي نڪري پيو. جڏهن پاڻي وهي هلڻ لڳو. تڏهن بيبي صاحبه ڪيس مٽيءَ جو ٻنوڙو ڏيئي چيو 'زم زم' يعني 'ٽم ٽم' يا 'بيهَه بيهه'. جيئن ته هي حضرت اسماعيل عليه السلام جو هڪ معجزو آهي ۽ خانه ڪَعبه ۾ به اهو پاڻي ايڏا سوڏو صرف ٿئي ٿو. تنهن سبب مسلمان ان جي وڏي عزت ڪندا آهن ۽ حاجي پنهنجي ملڪ ۾ تبرڪاً نيندا آهن. هڪ حديث موجب هي پاڻي مرضن واسطي آب شفا آهي).
ـ **آب سَبيِل:** ذ. سبيل جو پاڻي – خدا ڪارڻ خيرات جو پاڻي (رَستيَ تي مسافرن لاءِ رکيل).
ـ **آبِ سُرخ:** ذ. ڳاڙهو پاڻي. شراب.
ـ **آبَ سِيَاهْ:** ذ. ڪارو پاڻي. اونهو پاڻي (جو تَر ۾ ڪاراڻ تي مائل ڪسبو آهي). نزلي جو پاڻي (جو اکين ۾ پيدا ٿئي ۽ نظر لاءِ نقصانڪار آهي). شراب.
ـ **آبْشَارْ ج آبْشَارَ:** ذ. زور ۽ وڏي آواز سان (جبل تان) هيٺ ڪرندڙ پاڻي – سالارو. جبلن مان سمَنڊ پاڻيءَ جي زور سان (آواز ڪري هيٺ ڪرندڙ) وهندڙ نَهَر. زمين مان گوها ڪري نڪرندڙ پاڻي. جهرٽو.
ـ **آبُ شُمَارْ:** ذ. پاڻيءَ جي ماپ ڏيڪاريندڙ اوزار – Water Gauge.
ـ **آبِ شَمْشِيْر:** ذ. تلوار جي ڌار. تيزيُ يا چمڪ.
ـ **آبْشَنَاسْ:** صفت. پاڻي سُجاڻيندڙ. زمين مان پاڻي ڳولي ڪڍڻ جو ماهر يا ڄاڻو. ڪاري مٽي پاڻيءَ جي زمين کي سُجاڻيندڙ – ڪوهاڻو. ساموندي وهڪرن ۽ طوفان جي اهجاڻن کي سمهي ڪندڙ – آزمودگار ملاح.
ـ **آبِ شورْ:** ذ. کارو پاڻي. سمنڊ جو پاڻي.
ـ **آبَ شِيرِيْن:** ذ. مٺو پاڻي. درياه. ڪوهه يا ڪنهن نهر جو پاڻي.
ـ **آبْڪَارَ ج آبْڪَارَ:** ذ. صفت. پاڻيءَ جو ڪم ڪندڙ. پاڻي پريندڙ – پکالي. پاڻي پياريندڙ – ساقي. شراب فروش. شراب چڪائيندڙ. ڪَلال. جوهر صاف ڪندڙ – جوهري.
ـ **آبڪَارِيْ:** ذ. شراب ۽ ٻين نشيدار شين جي چوڪسي رکندڙ

ہين جي رشڪ ۽ حسد وجان دل ۾ ڦڙڪٽا ٿي پون).

ـ **آبلڙ فرنگ:** ذ. بيماريءَ جو هڪ قسم ــ بادفرنگ.

ـ **آبلڙي ج آبليون (لس):** ث. [ف. آبُ = پاڻي + لِيْ = واري] پاڻيءَ جي ڪلي ــ سانداري ــ اوئي.

• **آبناي:** ذ. [ف. آبُ = پاڻي + ناي = ڳچي] ڳچي سمنڊ.

• **آبنوس، آبٽوس:** ذ. [ذ] وڻ جو هڪ قسم (جنهن جو ڪاٺ ڪارو، نهَرو ۽ قيمتي ٿئي). Ebony دوا طور ڪم ايندڙ ڪاٺي. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم (ڇلر سنهڑو سائي پيٽ تي اڇا ڪارا پٽا).

• **آبُ:** مصدر [ف. آب = پاڻي + ڻ = مصدرجي نشاني] آبُ ڏيڻ ــ پاڻي ڏيڻ ــ آلو ڪرڻ ــ پڄائڻ ــ پُسائڻ "اُپي ڪي آبيندي، لذائون سنڈڙيءَ سار" (سچل). ڏوٻين جي اصطلاح ۾ ڪپڙن کي استري ڏيڻ يا کوڙ ڪرڻ مهل پاڻيءَ جو چنڊو هٽڻ يا وات سان پاڻيءَ جو ڦوهارو هٽڻ. موچين جي اصطلاح ۾ چمڙي کي نرم ڪرڻ لاءِ پاڻيءَ جو چنڊو هٽڻ. (آبيو ــ آبيندو ــ آبيل).

• **آبٽوس:** ذ. آبنوس.

• **آبَو:** ذ. [ف. آب = پاڻي + او= وارو] پاڻي گڏيل ڇڊي پنگ جو ڀُڪو ــ سُڪو، پنگ.

ـ **آبو پاڻي ڪرڻ:** پنگ پيڻ ــ نشو پاڻي ڪرڻ. نيرن پاڻي ڪرڻ. ساهي ڪٽڻ ــ تَڪُ پڄڻ.

ـ **آبو پيڻ:** پنگ پيڻ.

ـ **آبوشابو ڪرڻ:** نشو وٺي يا پنگ پي تازو ٿيڻ ــ نشو پتو ڪرڻ.

ـ **آبو ڪرڻ:** آبوپيڻ. مال جو ڪائي پي ڏوڙ ڪرڻ. مال جو چڙهه ڪري ڪائڻ. چوپائي جو گهٽي ڏوڙ سبب کاڌي ڏانهن نه نهارڻ. مال جو گهٽي ڪائڻ ڪري (اوڳر وقت) گاهه جا ٽڪرا وات مان ڪيرائڻ (ڪ) "نه آپو نه آبو، اُٺن اوڳاريو ڪيئن".

• **آبُ:** ذ. [ف] ڪُوٽيءَ جو گل. (اِسمِ خاص) راجپوتانا ۾ هڪ جبل جو نالو ــ آبُو جبل.

• **آبُوٽي، آهُوٽي:** ث. [سن. ١. آ = چوڌاري + بُوسْتَا > بُوسْتَ = بُوتُ، بُوسَتَ، گهُتَ ٢. بُور = ساه جي نلي + اسْتتَ = جاءِ = ساه ڪڍڻ لاءِ هوا جي نلي] سوڙهه ــ گهُتَ ــ بُتَ. ساه ڪٽڻ لاءِ ناسُن واري جاءِ ــ ناڪيل جُونْ نليُونْ. مال جو مُنْهُنْ، خاص ڪري نڪ ۽ وات وارو حصو. مُنهن ــ هُوٽ. ڪنڌ ڪلي وَاري حالت ــ هٽ ــ فخر.

• **آبُوجهلي:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم (ڦُلڦُليو. آنن تي ٽهڪا ٽهڪا.

ڪيس آرو ڪرڻ ڪونہ اڇي ان ڪري آنا ڪُڪڙ هينان رکي ڦوڙائجن). آبوجبَلِيْ ــ گَلِيْ خور.

• **آبوسُ:** ذ. بدن جي سوج ــ ڦيڦ ــ تولهه ــ آبوسُ. ڦُرڙي ــ گُڙ.

• **آبوهُڻ:** مصدر. [ف. آب = پاڻي] پاڻيءَ هاڻو ڪرڻ ــ پُسائڻ ــ آبوهُڻ. (آبوهيو ــ آبوهيندو ــ آبوهيَلُ).

• **آبِيْ ج آبِيْ:** صف. [ف. آب = پاڻي] آب جو ــ آب وارو ــ پاڻيءَ جوَ ــ پاڻيءَ وارو . پاڻياٽو ــ گهميل ــ پُسيل ــ مرطوبُ. پاڻيءَ ۾ رهندڙ (جانور، پکي، وغيره). (ث) آبپاشي ٽيندڙ زمين (جنهن تي موڪ پاڻي لڳي). پياڪ زمين. سيلابي پوڪ. واريااسي نهري زمين. طبيعت جو هڪ قسم (چئن طبيعتن سان هڪ طبيعت. آبي، خاڪي، بادي، آتشي). (ذ) رنگ جو هڪ قسم ــ هلڪو نيلو رنگ. پيالِيْ ــ وَنِيْ.

ـ **آبِيْ بُرْجَ:** ذ. علم نجوم موجب آسمان جي هارهن برجن مان آبَي اٿر رکندڙ بُرج (١. ورشچڪ = عقرب = وڇون، ٢. ڪرڪ = سرطان = ڪيڪڙو، ٣. مين = حُوت = مڇي).

ـ **آبِيْ حَرْفَ:** ذ. علم جفر جي قاعدي موجب ابجد جي حساب سان آبي عنصر جي درجي ۾ ايندڙ اکر "ج، ز، ڪ، س، ق، ث، ت، ظ"

• **آبِيسُ ج آبِيسَ:** ذ. [سن. آويشَ = ڪنهن شيءِ تي ڏيان ڪپائڻ] سخت چاهُ، محبت يا جنون. ڪنهن ڳالهه ڪي لاهي پاهي چنبڙي پوڻ جي حالت. دل جو پاڻي. محبت ــ چاهُ. ڪاوِ ــ چڪ. خوشي. ميلان.

ـ **آبِيسيْ ج آبِيسي:** ذ. صفت. خوش مزاج. خوش اخلاق. محبتي. دل وارو. دل آويز.

• **آبُوٽِيْ ج آبُوٽِيونْ:** ث. آبُوٽِيْ.

ـ **آبُوٽِيْ وَرائِنْ:** منهن ڦيرائڻ. مخالف بنجڻ. مال (چوپائي) جي نڪ ۽ وات ۾ هٿ وجهي سندس ڪنڌ ورائي جَهلڻ (جيئن ڦٽڪي نه سگهي)، ڪج رَوي يا هٽ پڄڻ.

• **آبوچِيْ:** ث. [سن. آپَ = خراب + چَيَ = چِيهو] گهٽو نقصان ــ ٽوٽو ــ آبوچي.

• **آبُوسَنْ:** مصدر. [سن. آپُشَن (آ = سيني پاسن کان + پُشّ = بُهه) بهه وانگر ڏني پرڻ] زور سان پرڻ ــ ڏني پَرڻ ــ دَبَڻ. اُڦرڪَڻ. تيل يا گيهه جو اُپري بُڙ بُڙ ڪرڻ. تيل يا گيهه ۾ آلو

ڪرڻ – تيل هاڻو ڪرڻ. [ف. آب > آبوهڻ > آبوسڻ] پاڻيءَ جو چندو ڏيڻ – آلو ڪرڻ. آبُو هڻ. (آبُوسيو – آبُو سيندو – آبُو سيَلُ).

• **آبُوسو ج آبُوسا:** ذ. پيٽ پريل تلئڙ و يا پکوڙو. بهَ ءِ ڪَچريءَ سان پَري، تريل سنبوسو يا پکوڙو.

• **آبُوهڻ:** مصدر. [سن. آپِيُڪْشَنْ (اَپ = متان + اُڪَشَ = اُڪَس = تاءِ جي اَبَ) تابشي اُڪ] تيل يا گهيه وغيره ۾ متاچرو ٽُهڻ. سنبوسي يا پکوڙي کي بهَ يا ڪَچريءَ سان پري ترڻ. پَکيِ ماني يا مالپڙو ترڻ. [ف. آبَ > آبوهڻ > آبوهڻ] پاڻيءَ جو چندو ڏيڻ – پُسائڻ. آلو ڪرڻ. آبُوسَڻ. (آبُوهيو – آبُوهيندو – آبُوهيَلُ).

– **آبُوهي آبوهو ج آبُوها، آبوها:** ذ. تيل يا گيهه ۾ ڏنل توبو. پاڻيءَ يا تيل جو چَندُو يا مَڪ – روغن پاشي. اوبارو – ٽهڪو.

– **آبُوهو ڏيڻ:** پاڻيءَ جو چندو ڏيڻ – پاڻيءَ يا تيل هَاڻو ڪرڻ. پاڇي وغيره کي اُوبارَڻ – ٽهڪو ڏيڻ. ترڻ.

• **آپَ ج آپُوڻ:** ث. [سن. آپَا = قَر تي (جانور جو) آرڪڻ] آواز – پُڪارَ (خاص نموني جي) – سَدُ.

– **آپ ڪرڻ:** چوپائي مال جو ڪنهن قَر کي مخصوص نموني ۾ آرَ يا پيار مان سڏ ڪرڻ.

• **آپارڻ:** مصدر. [سن. ١.آ = ساڻ، تائين، ڇڪيءَ طرح + پر = پَرڻ؛ ٢. آدْمَانَ = ڦوڪجڻ، واءَ سان پرجڻ؛ ٣. اُپ مٽي + اوْرَجنْ = پڏائڻ] ٻئي جي تعريف ڪرڻ –پڏائڻ – ساراهڻ. حد کان زياده تعريف ڪرڻ – ڪُوڙي تعريف ڪرڻ. پٺي ٽپرڻ – همتائڻ "دَڪْيِءَ ڏُڪل سڄڻَن مون کي اهڙي رسالي رڇڻ لاءِ آپارِيو". پرچائڻ – ريجهائڻ. هُشي ڏيڻ – ٽيڪر ڏيڻ (ت) –پڙڪائڻ – چاڙهو ڏيڻ. ڳلٽو ٻَڌڻ. ڦُنڊائڻ. برغلائڻ. (آپارِيو –آپارِيندو –آپاريل).

– **آپارَ ج آپارُوڻ:** ث. وڏائي. واکاڻ – تعريف – ساراه. ڦُونڊَ – پڏاءِ – پڏ. هُشيْ – چاڙهْ.

– **آپارُ ج آپارَ:** ذ. چاڙهْ مبالغي آميز تعريف –آپارَ.

– **آپارَجڻ:** 'آپارڻ' مصدر مان فعل مجهول. پرچي مٽي چڙهڻ (واءَ سانَ). باهه تي چڙهيل ڪُني جو اُڦرڪڻ. گهٽي ڪاڌي يا بادي‌ءَ کان پيٽ ڦوڪجَڻ. چٽن، اسپنگر وغيره جو پاڻيءَ ۾ ڦُندَڻ. ڦوڪجڻ – آڦرجڻ. بدهاضمو ٽيڻ. وڏائيءَ ۾ ڦوڪجڻ. (آپارِيو – آپارِيو – آپاريل).

– **آپارڏيڻ:** هُشيْ ڏيڻ – چاڙهْ ڏيڻ. بيجا تعريف ڪري پڏائڻ.

– **آپارڪرڻ:** پڏاءُ ڪرڻ. تعريف ڪرڻ – واکاڻ ڪرڻ.

– **آپاروج آپارَا:** ذ. بيجا تعريف – پڏاءِ، آپارَ.

• **آپاسَڻ:** مصدر. [سن. آ = چوڌاري + پَاسَنَ < پَاسْ = چمڪَڻ] روشن ٽيڻ. چمڪڻ. ظاهر ٽيڻ. پڌرو ٽيڻ – نروار ٽيڻ. ظاهر يا صاف ڪرڻ.

– **چمڪائڻ.** (آفَاسيو – آپاسيندو –آپَاسيَلُ).

• **آپاس:** ث. روشنيَ. چمڪوَ. تجلو. جهَلَڪَ.

• **آپامُ ج آپامَ:** ذ. صفت [ع. اَبْهَمُ = گونگو] گونگو – بي زبان. معصوم – ابهم. ابوجهه – هالو – پولو – جاهل. "آپامڻ" مصدر مان اسم.

– **آپامڙُو ج آپامڙا:** ذ. صفت. آپامُ جو اسم تصغير.

• **آپامڻ:** مصدرَ [سن. آ+ڦُلْن = واءَ سان پرجڻ] ڦُوڪجڻ – ڦُندَڻُ – اُپامڻ – آڦرڻ. ڦُونڊ ۾ پرجڻ – پَڏڻ. پريڻ – پرجڻ – ڏاڏرڻ. پرمڻ. (آپاميو – آپامُندو – آپاميل).

– **آپامَ:** ث. ڦُونڊَ – اُپام. آڦريْ. پَڏَ – پڏاءِ. چَتَ – ڏاڏر.

– **آپامُ ج آپامَ:** ذ. چاڙهه. پڏاءَ. مبالغو – وڏاءِ.

– **آپامائڻ:** 'آپامڻ' مصدر مان فعل متعدي بالواسطه.

– **آپامجڻ:** 'آپامڻ' مصدر مان فعل متعدي مجهول.

• **آپَرَ ج آپَرَ:** ذ. [سن. آ+ پَر = بارُ ٽيڪ] ٽيڪ – آدر –آسرو – جهل. هئيْ جهَل. پاڻيءَ جو ڪنهن هاري ۾ چاڙهه.

• **آپرڻ:** مَصدر. [سن. آ+ پُر = پَرَجَڻ] پَرڻ (پيٽ وغيره) – (مال جَي) آپر ڪرڻ –پيٽ پرڻ – ڏؤڪرڻ. ڦُنڊڻ. آڪرڻ (آپريو – آپرندو –آپريل).

– **آپَر ج آپَرُوڻ:** ث. پيٽ پرائي. سيٽَ – ڦوڪَ. ڦُونڊَ. وڏائي – هَڪ. پيار – محبت. سڪَ.

– **آپرپاپر:** ث. سيٽُ ڦُوڪَ –وڏائي. خوشامَد.

– **آپَرَج:** ذ ث. پيٽ پَرائي (جي وڏائي). هَڪ – اَيمانُ.

– **آپَرَجَڻ:** 'آپرڻ' مصدر مانَ فعل مجهول. ڪنهن خراب شيءِ يا گند سان پرجي خراب ٽيڻ. خراب صحبت ۾ ڦاسڻ. پليت ٽيڻ. آپَرَجڻ. (آپريو – آپربو – آپريل)

– **آپريْ ج آپريُوڻ:** ث. آڪرَ – سيتَ. ڦُوڪَ – ڦُونڊ. وڏائي. آڦريْ – بدهَاضمي.

– **آپريْ لاهڻ:** وڏائي لاهڻ. سستي لاهڻ. سيڪت ڏيڻ.

• **آپَرَجڻ (لَ. ت):** فعل مجهول. پليت ٽيڻ – ناپاڪ ٽيڻ – ڇُوپجَڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **آپڻ (ٿ):** مصدر. [سن. آ = چوڌاري + پاسْ = چمڪڻ] ظاهريا صاف ٿي اچڻ. مٽان اچي سهڙڻ. جهڙ ٿيڻ "اُپ آپيو. پاڳيو جاڳيو" (جهڙ ٿيو ته مالدار سانگ لاءِ سجاڳ ٿيو). پڌرو ٿيڻ (ٻار جو پيٽ ۾، ڳپ جو قَلِ ۾، لاپ جو پيدايش ۾). آپيو — آپيندو — آپيَلُ].

ـ **آپِي ج آپيُوُنْ:** ث. صفت. اُها عورت جا پڌريءَ طرح پيٽ سان هجي.

• **آپو ج آپا:** ذ. [سن. آ = نہ + بَهُ = گهڻو] ٽورو وسڪارو. وَس جهڙي فضا "آپَن ۽ پَاپن، منهنجو جيءُ جيَاريو". آسمان — اُپ (ٿ). (صفت) ٽورو — گهڻ. ڳپ وارو.

• **آپُوْ ڪَنْ ج آپُوْ ڪَنْ:** ذ. [سن. آ + پُوشَنَ = پُورَ جو قولجڻ ۽ قَلجَڻ. سينگارڻ، پَهرائڻ. اچڻ سان مجلس کي رونق بخشڻ] هار سينگار جي شگفتگي — زيورات ۽ پوشاڪ جي ٻهڪ يا جلوه نمائي (حسن جي جلوي سميت). رونق افروزي. زيورات — گَهَ. هار سينگار.

• **آپُوْن ج آپُوْن:** ذ. [سن. آپْيَشَ] پيدائش جي آڏو گابري نرواري — ڪجو ڳُڻ. اڏ ڪجو ڪير وارو اَنّ. اَنّ جا ڪيرا سنگ — ڪيرو (ڪ). باهه تي سيڪيل ڪڪ، جوئر يا ٻاجهريءَ جو سنگ.

• **آپيري:** ث. [سن. پَرش وَ يہ = بهار جي راڳڻي] راڳڻيءَ جو هڪ قسم (جا هڪ سُهٽيءَ زال جي صورت ۾ ڏيکاريل آهي).

• **آپِينْ (ٿ):** ضمير. اوهين — اوهان — توهان.

• **آتُ ج آتْ:** ذ. [سن. آت = اندران آيل، اوڪاريل وَٽ] اوڪارو — اُلٽي. اُپرَاڪ — اُپرَڪو — اُپٽو — اُلٽو. چارَ اوگرائي. [سن. آرَتْيہ] ديوتائن جي (مشعل جي جوت سان) ٽالهيءَ ۾ تيل ۽ وَٽِيُوْن وجهي پاٻ پوڄا جو ڪريا ڪرم (جو خاص طرح چاندوڪيءَ ۾ ١٤، ١٤ ۽ ٢٤ تي ملهائين ته ديوتائون پنهنجي جوت يا حُسن جي ماٺهن تي وارڪا ڪن). جوت جو جَنْڊ. ضروري ڪم (جنهن لاءِ ماٺهوءَ کي آتو ٽيڻو پوي). ضرورتمندي ـ سخت ضرورت. سعي ڪار. سعيو.

• **آتارَ ج آتارُوْن:** ث. ڏُتارَ — ڏاڏرَ — چَتَ. ڏنار جي تنوار (ٿ) "چيلاءِ ليلا ٻيا جي ڏڻ ڏنار: انهن جي آتار، آءٌ ٻڏان ٻن ڪنن سان".

• **آتارِ ج آتارِيُوْن:** ث. اچڻ جي حالت — آمد. سانگي پڪين جي ڏينهن ڪَپن تي آمد — آٿر.

• **آتَرْ:** مصدر. [سن. آ = چوڌاري + تُرْيْ = پار لنگهائڻ، غالب ٻوڙ، وڏائڻ] پار اُڪارڻ — تاري اُماٽڻ — پار لنگهائڻ. اُڪارڻ "آندي آتاري، ستگر پنهنجي گهر ۾" (سامي). ياد ٻوڙ. [سن. آتَارَڻ] ريبَڙ. ڏارائڻ — تاترائڻ — ڏُتارڻ — ريجهائڻ. ٻُجڪَارَڻ — ڳُنڪارڻ. (آتاريو — آتارينْدو — آتاريَلُ)

• **آتَارو ج آتارا:** ذ. پتڻ جو اجَورو، ٻيڙيَءَ جو سامان (جو ڪپر تي لاهڻو هجي يا پرينءَ پَر ڪٽي وڃڻو هجي).

• **آتَارِيْ ج آتَارِيُوْن:** ث. ٻيڙيءَ جو هڪ اوزار (جو ٻيڙيءَ کي تڪَ تار، چوهي واءَ ۽ لهرين جي لس ليٽ مان ڏيمي ڏيمي هَلائي جيئن اٽلي نہ پوي). نَاتَارِيْ — ٻلِيْ — آتَر.

• **آتَاڙو ج آتَاڙا:** ذ. صفت. تڪڙو — اُبهرو — آتو. (ذ) ٽاهو — ڏڪ (ٿ) "مال پاڻيءَ تان آتاڙو نہ ڪائي".

• **آتَاهُ:** صفت. [سن ١. آگَاڏَ = تمام گهڻو. ٢. آتَيَہ = هيٺ تَري، وارو] جنهن جي حد نہ هجي — بي حد — بي شمار — بي انت — آتَاهُ "هُوَ آتاهُ لجو آهي".

• **آتَائِنْ:** مصدر. چوائڻ. آتو ڪَرڻ. ڪڪ ڪرڻ. (آتايو — آتائيندو — آتَايَلُ).

• **آتَر:** ث. آتار.

• **آتَر:** ث. هينان وڃائڻ جي پراڻي رلي. وڃاڻو. آتَر.

• **آتَرْ:** ذ. ث. [سن.آ+ سْتْرْ = ڏَڪَڻ] ڏَڪ پردو — آتَر — آتَرڻ. گڏهه جي پٺيءَ جو ٽپڙ ـ ٻُنْدي (ت).

ـ **آتَرڻ ج آتَرڻ:** ذ. ڏَڪ — پَردو — آتَر.

• **آتُر:** صفت. [سن] ايذايلُ — ڏکوليل — جسم ۽ جان ۾ ڦٽيل — مرضيل. بيمار. عاجز. خواهان. فڪرمند. (ث) بيماري — مرض.

ـ **آتُرا:** ث بيماريءَ ۾ لوڇ پوڇ.

ـ **آتُرَجْ:** ث بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ رڳون وڃن. هن بيماريءَ جو تعلق آندي، گردي، رت چاڻ ۽ بدن جي پاڻيٽ سان آهي).

ـ **آتُرشَالا:** ث. اسپتال — بيمارستان — بيمار گهر.

ـ **آتُرويلا:** ث. بيماريءَ يا مصيبت جي ويلَ — بي آراميءَ جي گهڙي. آندَ مانڊ — لوڇ پوڇ — ڦٽڪو.

ـ **آتُرويلا ٿِيْڻ:** آندَ مانڊ ٿيڻ — لوڇ پوڇ ٿيڻ.

• **آتُرڻ:** مصدر. [سن. آرتِيَہ >آرتا = ضروري ڪم] ڪنهن ضروري ڪم لاءِ بي صَبر ٿيڻ. تڪڙ ڪرڻ — اُبهرائي ڪرڻ. اُبهرو ٿيڻ — آتو ٿيڻ. لوڇ پوڇ ڪرڻ. (آتِريو — آترندو — آتريَلُ).

ـ **آتِر:** ث. جلدائي — تڪڙ — اُبهرائي — بي صبري. آندَ مانڊ.

ـ **آترتائپي:** صفت. تکڙو ـ اُبهرو ـ بي صبر ـ آتو.
ـ **آترو ج آترا:** ذ. صفت. بي صبر ـ آتو. آکرو. تيُسرُ: هڪ هنڌ نہ وهندڙ ـ بي سُکو.
ـ **آتر ويلا:** ث. بي صبرائي ـ اُبهرائي ـ جلدائي. لوچ پوچ ـ آندماند.
ـ **آترويلالڳڻ:** بي صبرائي ٽيڻ ـ اُبهرائي ٽيڻ. لوچ پوچ ٽيڻ.
ـ **آتري ج آتريُون:** ث. صفت. 'آترو' جو مونٽ. ابهري ـ تکڙي. (دل جي) هلکڙي ـ واهيات. گار طور ڪم ايندڙ لفظ.
• **آتڑڻ آتڑجڻ (ٿ):** مصدر. ڪاڌي جو نڙيءَ ۾ اٽڪڻ سبب اُلٽو اچڻ.
• **آتڑ ج آتڑ:** ذ. گرهه يا پاڻيءَ جي ڏُڪ جو نڙيءَ ۾ اٽڪڻ جي حالت ـ اُلٽو ـ اُهٽو.
• **آتڑي ج آتڑيُون (ڪ):** ث. [سن. ١. آت = اندران (پيٽ مان) ٽي آيل شي؛ ٢. آوَرْتَه] پاڻي پيٽ وقت نڙيءَ جي اٽڪاءَ سبب آيل اُلٽو ـ اُترو. ٽُپي. غوطو. اونهي پاڻيءَ جي ڪَڏَ (جتي غوطا اچن). ڪُنڊُ.
• **آتش:** ث. [ف] آڳ ـ باهه ـ چيرو. ڪاوڙ ـ غصو ـ چڙ. تپش (دل جي) ـ سوڙ ـ درد. گرمي ـ حرارت. ترشنا ـ اُڄ ـ اُساٽ. قُوّت باهه ـ شهوت ـ ڪام.
• **آتش آفروز:** صفت. باهه هاريندڙ ـ باهه ٻرڪائيندڙ. شرارتي ـ فسادي. (ذ) باهه جو ٻارڻ. هڪ پکيءَ جو نالو ـ عَنْقَا (ع) ـ سيمرغ (ف). (چيو وڃي ٿوته هن پکيءَ جي خوراڪ ٽيهه جانور روزانه آهي، سندين ۾ گرڙ پکيءَ نسبت پڻ اهڙي ڏند ڪٿا آهي. شايد انهيءَ پکيءَ (سيمرغ، عنقا، گرڙ پکيءُ) جي هاضمي جي گجي، آتش افروز = باهه جو ٻارڻ آهي، جو جيڪي ڪائي سو هضم ٿي پڃي وڃي، يا ته هن جي وات مان ڪائڻ وقت باهه جا اُالانڪرندا هجن. چيو وڃي ٿو ته هيءُ پکي زردشت تخيل جو افسانوي پکي آهي).
ـ **آتش افروزي:** ث. باهه جو ٻرڪاءُ. آتشبازي. شرارت.
ـ **آتش اُفشان:** صفت. چندبندڙ ـ باهه اُڇليندڙ (برندڙ جبل)
ـ **آتش اُندازُ:** ذ. صفت. باهه اُڇلائيندڙ (ماٽهو يا اوزار). چٽنگون ڇڏيندڙ (ڪوئلو). باهه هاريندڙ (ماچيس جي تيلي).
ـ **آتش اُنگيز:** ذ. صفت. باهه هاريندڙ ـ باهه اُٽاريندڙ. فسادي ـ شرارتي. شهوت اُٽاريندڙ (دوا، وغيره)
ـ **آتش بازُ:** ذ. صفت. باهه وسائيندڙ. آتشبازي يا توبزني ڪندڙ. (ذ) ڪوبه جنگي هٿيارُ (توب، بندوق، بم). بندوق جو گهوڙو. ٻارڻ جي پيتي. ماچيس جي تيلي. ڦٽاڪو. وڄ سار. قطبي دنيا جي برف باري (جا اڪيون ڪيرون ڪري).
ـ **آتش بارِي:** ث. جنگ جي وقت بندوقن يا توبن جو وسڪار ـ گولاباري. بارود جو وسڪارو.
• **آتش بازُ:** ذ. صفت. ڦٽاڪا يا آتشبازيءَ جو سامان ٺاهيندڙ بندوق باز. باهه سان راند ڪندڙ. انجڻ جي آڳ وارو. مُهَنْدِسُ (ع).
ـ **آتش بازِي:** ث. بارود مان ٺهيل سامان (ڦٽاڪا وغيره) ڦٽاڪي راند. باهه جي راند. دَارُوْن سازڻ جو تماشو.
ـ **آتش بانْ:** ذ. صفت. باهه وارو. (ذ) شيطان ـ جنّ. نفس امّاره ڪيڙائو تارو. لوهي ڇلهه ـ منگل. ڪُورو. اَڇارو يا ڇڇهري (جنهن تي اُس پوي، يا سياري ۾ اُس وٺجي). ڏهن وارو وهٽ (خاص ڪري گهوڙو).
ـ **آتش بي دُوْد:** ث. بنا دونهين باهه. سُڄ. (اصطلاحا) معشوق جا سُرخ لَب. شراب ۽ ان جي سُرخي.
ـ **آتش پا:** صفت. تمام تکو ـ جلد باز ـ تيز رفتار. ڏهني ۽ پاڻيءَ وارو (گهوڙو). بجلي. وڄ ـ ڪنوڻ. باهه جو ٽڪرو.
ـ **آتش پارَهْ:** ذ. باهه جو ٽڪرو. باهه جي چٽنگ. هرندڙ ڪوئلو تيلي. چٹاُنتي. چند. ڪڙڪهيتو. (صفت) جوشيلو ـ چيڑاڪ.
ـ **آتش پرَسْتُ:** ذ. صفت باهه جوپوڃاري ـ جوت پوڃاري زردشتي مت جو پوئلڳ ـ گبرُ. طبيب. پتنگ.
ـ **آتش پرَسْتِي:** ث. باهه جي پوڃا ـ اگني پوڃا.
ـ **آتش جو پَرڪالو:** ذ. باهه جي چٽنگ. شعلو. (صفت) حَسِيْن ـ خوبصورت. فتنو انگيز. چالاڪ.
ـ **آتش خَاموش:** ث. اُها باهه جا ايا پڑڪي نہ هجي.
ـ **آتَش خَانو ج آتش خَانَا:** ذ. باهه جي جاءِ. سياري ۾ باهه هارڻ جو هنڌ. آتش پرستيءَ جي جاءِ ـ آتشڪده. بارود خانو.
ـ **آتش خَوار:** ذ. صفت. باهه کائيندڙ. حرام جو کاڌو کائيندڙ ـ رشوتي. ظالم (ذ) هميشه باهه ۾ رهندڙ يا باهه مان پيدا ٿيندڙ هڪ پکي ـ قُقْنُس.
ـ **آتش خَيّال:** ذ. صفت. تخيّل جو تکو ـ تيز فهم.
ـ **آتَش دَانْ:** ذ. باهه ٻارڻ يا باهه رکڻ جي جاءِ. ينڊي سگري.
ـ **آتش دَسْت:** ذ. صفت. چالاڪ ـ ڦُرت ـ هوشيار.
ـ **آتَش دَم:** ذ. صفت. فصيح بليغ.
ـ **آتَش رُخ:** ذ. صفت. گاڙهي يا چمڪندڙ مُنهن

خوبصورت. آتش رُوءِ. معشوق.
ـ **آتش رُوءِ:** ذ. صفت آتش رُخ.
ـ **آتَشْ زَبَان:** ذ. صفت. فصيح بليغ – ولولہ انگيز. اُهو شاعر جنهن جي ڪلام ۾ جذبو هجي، جو ٻڌندڙن کي ڀڙڪائي. تمام تيز ڳالهائيندڙ.
ـ **آتش زدگي:** ث. باھ لڳڻ جي حالت.
ـ **آتَشْ زدَه:** ذ. صفت باھ لڳل – سڙيل.
ـ **آتَشْسْتَانُ:** ذ. اُها جاءِ جتي باھ پئي وَسي. مڙدي ساڙڻ لاءِ ڪائين جو ڊَڳ. مسان.
ـ **آتَشْ سُخَنْ:** ذ. جلائيندڙ الفاظ ڪم ۾ آڻيندڙ. گلاخور. غاصب.
ـ **آتَشْ طَبْع:** ذ. صفت. نهايت تيزمزاج وارو – تُند مزاج. چيڙاڪ. تيزفهم.
ـ **آتَشْ طلعَت:** ذ. صفت. هرندڙ مُنهن وارو – آتش رُوءِ. حَسينْ – سُهٽو.
ـ **آتَشْ عنَانُ:** ذ. تيز رفتار گهوڙو.
ـ **آتَشْ فَام:** ذ. صفت. باھ جي رنگ جهڙو حَسين.
ـ **آتَشْ فِشان:** ذ. صفت. باھ وَسائيندڙ (جبل) ـ هرندر (جبل) – جوالا مُکي. باھ ڪيندڙ (پٿر). (ث) اوزارن تکي ڪرڻ جي سراڻ (جا اوزار لاڙ وقت چٽنگون ڪڍي).
ـ **آتَشْ فِشَانِي:** ث. باھ وَسڻ يا وَسائڻ جو ڪم. باھ جو وسڪارو. بمباري.
ـ **آتشک:** ث. ٽوري باھ – باھڙي. وڃ. ڪڙڪهيتو. بيماريءَ جو هڪ قسم – تاڪي.
ـ **آتَشْكَدَهْ:** ذ. باھ جو گهر –آتش خانو. پارسين جي عبادتگاھ (جتي سدائين باھ هرندي رهي).
ـ **آتَشْ كَشْ:** ذ. (ڪوري مان) باھ ڪڍڻ جو اوزار – انبوري (لوهارجي).
ـ **آتَشْ گَاهُ:** ذ. آتشڪده ـ آتش خانو.
ـ **آتَشْ گر:** ذ. صفت. لوهار.
ـ **آتَشْ گِرِي:** ث. لوهارڪو ڌنڌو.
ـ **آتَشْ گولو:** ذ. باھ جو گولو – بم گولو – بَمُ.
ـ **آتَشْ گِيرَ:** ذ. باھ جهلڻ يا تاندن ڪٽڻ جو اوزار – چمٽو – دست پناه.
ـ **آتَشْ لِبَاسُ:** ذ. صفت. باھ جي رنگ جهڙن ڪپڙن ۾ پهريل. واڱڻائي رنگ جي ڪپڙن ۾ ملبوس.
ـ **آتَشْ مزاجُ** ذ. صفت. تکي طبيعت وارو – چيڙاڪ – تندخو – جوشيلو. تيسَرُ.
ـ **آتَشْنَاكُ:** ذ. صفت. باھ جهڙو. ڪاوڙيل – چڙڻو. تند خُو – آتش مزاج.
ـ **آتِشْنَاكُ:** ذ. صفت. باھ جهڙو. ڪاوڙيل – چڙڻو. تند خُو ـ آتش مزاج.
ـ **آتش نَفَسُ:** ذ. صفت.باھ جهڙو گرم پَساهُ ڪڍندڙ. فصيح.
ـ **آتَشْ نِهَادُ:** ذ. صفت. باھ جهڙي طبيعت رکندڙ – چيڙاڪ.
ـ **آتَشِ نَمرود:** ث. نمرودڪافر طرفان، حضرت ابراهيم عليه السَّلام کي جلائڻ جي ارادي سان هاريل باھ. آڙاھ – ڏاڳهه.
ـ **آتَشِي ج آتشِيْ:** ذ. صفت. باھ جو – باھ وارو. باھ جو جوڙ – باھ جو اثرانداز. باھ جهڙو. گرم طبيعت وارو – جوش وارو – جوشيلو. چيڙاڪ. قوّت باھ وارو – ڪامي – شهوتي. (ث) ڇٽن طبيعتن مان هڪ جو نالو (آتشي، آبي، خاڪي، بادي)، جنّ، پَري.
ـ **آتشِيَان:** ذ. صفت. باھ وارا. دوزخ جا ماڻهو. ديو. جن وغيره.
ـ **آتَشِي اوڙاھ:** آتشي هوس وارو اوڙاھ.
ـ **آتَشِيْ آئِينو:** ذ. سڄ جا ڪرٽا جهڙي باھ پيدا ڪندڙ شيشو – اگني ڪانڄ. ڪنهن شيءِ جي جوهر ڪڍڻ لاءِ، يالقوي جي بيمار کي ڏيکاري ان جي منهن کي سڌو ڪرڻ لاءِ،ڪم ايندڙ شيشو – تپاڪ.
ـ **آتَشِيْ بُرْج:** ذ. نحس تارو. نحوسيت جو اثر رکندڙ برج يا تارن جو ميڙ (علم نجوم موجب آسمان ۾ ٽي بُرج آتشي آهن. ۱. حَمَلُ، ۲. اسد، ۳. قوس).
ـ **آتشِيْ حرف:** ذ. علم جفر جي اصطلاح ۾ ابجد جا ست حرف (ا، د، ط، ف، ش، د ۽ ر).
ـ **آتشِينْ:** صفت، باھ جهڙو – جلائيندڙ – ساڙيندڙ. گرم.
ـ **آتَشِيُون اُتارَن:** باھيون هارڻ – مَڄ مچائڻ. دونهان ڪائڻ. (اصطلاحاً) دل ۾ درد پيدا ڪرڻ. عشق ۽ محبت ۾ گرفتار ڪرڻ.
• **آتلاھُ:** اسم خاص. تعلقي ڏِڳهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **آتَرُ:** ذ. [سن. آتْمَنْ = قوڪيل رُوح] اصلوڪو آدَ وارو رُوح (جو آدم ۾ رب تعالىٰ قوڪيو هو). رُوح. دل. مَنُ. نفس. ذات. جان. فهم – عقل. جاڻ. آتما. مرضي – خواهش – اِڇا. يوناني طبيبن جي اصطلاح ۾ دل ۾ پيدا ٿيندڙ هڪ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

لطيف بُخار.

ـ **آتما:** ث. آتم ـ رُوح. رُوح جي بلند پروازيءَ جي حالت. اعليٰ رُوح. ضمير. دل. نفس.

ـ **آتما پُوريُ ٿيڻ:** مرضي پوري ٿيڻ. خوش ٿيڻ.

ـ **آتم ٻڌ:** ث. پاڻ کي سڃاڻڻ جي حالت ـ خودشناسي. نفس شناسي. عرفان.

ـ **آتم ٻوڌ:** ث. پاڻ کي سڃاڻڻ جي سمجھ. عقل ـ فهم.

ـ **آتمتا:** ث. روحانيت ـ آتمڪيه.

ـ **آتم پالڪ:** ذ. صفت. پاڻ سنيالينڌڙ. خود غرض.

ـ **آتم پد:** ذ. آتما جي گيان جو درجو ـ وڏو روحاني درجو ـ روحاني منزل ـ عرفان.

ـ **آتم جوڳ:** ذ. روهاني ميلاپ ـ وصل "ستگر سکائي، جڳت آتم جوڳ جي" (سامي)

ـ **آتم ديو:** ذ. هندن جي هڪ ديوتا جو نالو.

ـ **آتم ڏن:** ذ. روحاني دولت "پرچي ڏنو جنهن پوريءَ، آتم ڏن آٽاه" (سامي).

ـ **آتم شڪتي:** ث. روحاني قوّت. قُوّت ارادي. اچا شڪتي.

ـ **آتمڪ:** ذ. روحاني خيال. (صفت) روحاني ـ قدرتي.

ـ **آتم ڪٿا:** ث. آتم ڪهاڻي.

ـ **آتمڪيه:** ث. آتمتا ـ روحانيت.

ـ **آتم ڳهاڻي:** ث. آتم ڪٿا ـ روحاني فلسفو. پنهنجي سوانح عمري. ڪنهن بزرگ جا لکيل مقالات.

ـ **آتم گيان:** ذ. روحاني علم. علم معرفت ـ خُدا شناسي ۽ خودشناسيءَ جو علم "جنهن کي آتم گيان، سامي ڏنو ستگرو" (سامي)

ـ **آتم گياني:** ث. خود شناسي (جا مرشد هٿان حاصل ٿئي). (ذ. صفت) پاڻ سڃاڻندڙ ـ خودشناس.

ـ **آتم گهات:** ذ. روحاني موت (گناهن سبب). آپ گهات ـ خودڪُشي.

ـ **آتم گهاتڪ:** ذ. آتم گهاتي.

ـ **آتم گهاتي:** ث. وجايل رُوح جي حالت. وجايل رُوح. (ذ. صفت) روحاني موت وارو ـ آپ گهات ڪندڙ ـ پاڻ مارينڌڙ.

ـ **آتم وادي:** ذ. صفت. پنهنجو پاڻ متعلق ڳالهائيندڙ.

ـ **آتم وت:** صفت. آتما جهڙو. (ذ) وجود جو حال.

ـ **آتم وديا:** ث. روحاني ڄاڻ. خودشناسي.

ـ **آتم هت:** ذ. جو ڪجھ پاڻ.

ـ **آتم هتيا:** ث. خودڪشي ـ آتم گهات.

ـ **آتم هڃا:** ث. آپ گهات.

ـ **آتميڪ:** صفت. روحاني.

• **آتن ج آتڻ:** ذ. [سن. ١. آرتن = هُنر جي ڪم وارو هنڌ. هُنر گهر: ٢. آ = چوڌاري + تَن =ڪَتڻ] گڏجي ويهي سُٽ ڪتڻ جي جاءِ "ادیون آتڻ واريون، ائين وجو سپ وري" (شاه). وصال جي منزل يا مڪان. گڏجاڻي ـ ميلاپ. آرام ـ آسائش. زماني جي زيب زينت جو هنري سامان. دنيا جي آسائش ۽ زيب زينت جو ٿنڀ. [سن. آيَتن] وهڻ جو هنڌ. ٽيڪ. گهر. آرام گاهه قربان گاهه. حرم. گهر جو پٺ. پاندو. (ذ. صفت) زنانو ـ عورتن جهڙو ـ بي مرّسيو ـ سُست.

ـ **آتن اُجڙ ٿيڻ:** ڪچهري برباد ٿيڻ. خاندان جو خاندان ناس ٿيڻ.

ـ **آتن اُجهامڻ:** آتڻ جو اوج ڇت ٿي وڃڻ. ڪتڻ وارين جو نڙي پکڙي وڃڻ. محفل جو برباد ٿيڻ.

ـ **آتن نہ هُڻڻ:** بي هنر هجڻ. بيڪار سمجهڻ ۾ اچڻ. لل ئي نہ هجڻ ـ مردانگي نہ هجڻ.

ـ **آتن ڪتُر:** آتڻ ۾ ويهي جرخو ڪتيم.

ـ **آتن ڪي اوڏو رهڻ:** پنهنجي ڪم تي هوشيار رهڻ.

• **آتڻ:** مصدر. [سن. آت = اندران آيل. اوکاريل وٽ] اوکارڻ ـ اُلٽي ڪرڻ. اُڀڙڪا ڏيڻ. (آتيو ـ آتيندو ـ آتيلُ).

• **آتاه:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آتو ج آتا:** ذ. صفت [سن. ١. آرْتٌ = آتو: ٢. آرَتٌ < آرْدْ = ڏک ڏيڻ: ٣. آتُر = هلاڪ، ٽڪل]. تڪڙو ـ اُڀهرو. بيتاب ـ بيقرار ـ منتظر. ڪَڪ ـ هلاڪ ـ بيزار ـ ماندو. لاچارُ ـ حيران ـ پريشان. وياڪل ـ عاجز. ضرورتمند ـ گهرجائو.

ـ **آتو ٿيڻ:** بيتاب ٿيڻ. تڪڙو ٿيڻ. (جي ڪم نہ ٿئي تہ) ڪَڪ ٿيڻ ـ بيزار ٿيڻ. ماندو ٿيڻ.

• **آتُو ج آتُو:** ث. صفت. [سن. آرْتُو = ڪتڻ جو ڪم ڪندڙ] سيڪارينڌڙ يا سنيالينڌڙ زال.

• **آتي ج آتي (ڪ):** ذ. صفت. جو ايندو رهي ـ هميشہ ايندڙ. آهتي ـ گِراهڪ. (صفت) ايندڙ ـ ايندڙ وقت وارو (ث).

• **آتي ڪتي (ث):** ذ. ايندڙ ڪتيءَ جو فصل.

• **آتيرو ج آتيرا:** ذ. گولين جي راند ۾ گوليءَ تي گولي هڻي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

راند ڪرڻ جي شروعات — آنتيرو.

ـ **آتيرو اُجلائڻ:** ٻئي جي بلوريتي مٽاچرو بلور ڇڏڻ.

• **آتُ:** ث. [سن. آشِيْتَ = اميد جو ڌڻ] پت يا پاراتي جو هڪ لفظ. نصيب جو ڏڪ — ٽاپو "اديون آتُ مرَ ڏيو. تہ ڏسان مُنهن مليرجو" [سن. اسْتَتَ =آتُ] رکيل، بچايل يا عيوضي ۾ ورتل موڙي. هوند سُوند — بچت . آڌار. گهر ۾ رکيل ٽپڙ — زر زيور. ڪُتي ٻلي جو کاڌو — چيچڙو، هڏو وغيره.

ـ **آتُ پَوڻ:** اميد پوري نہ ٿيڻ.

ـ **آڏُنْ ڪائڻ:** پراوا ڏُکَ ۽ اوبرُوُن ڪائڻ.

• **آتُ ج آتَ (ل):** ذ. [سن. 1. آسْتَوَيَّ = گهر جاياتي، ٽڪيل يا تعلق رکندڙ: مٽ مائٽ، قريبي ڪٽنب وارو] مائٽاڻي لڳ لاڳاپي، ڪائڻ پئڻ ۽ ڏيتي ليتيءَ وارا — تعلقدار قبيلي وارا ماڻهو. قبيلو — ڪُٽنب. [سن. آت = اوکاريل وٽ] اُپڙڪو — اوکارو. ڪاوڙ جو بحران — اُڏمو. لهرجو لاهو چاڙهو — آت.

• **آڏاڻو ج آڏاڻا (ل. ث):** ذ. صفت [سن.آسْتان = جاءِ] هڪ هنڌ بهاريل — ٽانيڪو — هنڌائتو. (ذ) آڇار — سانڌاڻو — ڪٽاڻ.

• **آڏُ ج آڏَ:** ذ. [سن. آشُوْس = آتت ڏيڻ، همٽائڻ] دلاسو — دلداري — ڏَڍ — آسرو — اميد. آڌار — ٽيڪ. بچايل مال — موڙي — هُونڊ. گروي رکڻ لاءِ ڪا شيءِ.

ـ **آڏُ ڏيڻ:** همدرديءَ جو ٽيڪو ڏيڻ — دلاسو ڏيڻ — ڏَڍ ڏيڻ.

• **آڏُرُ آڏُر:** ذ. [پرا. آڏُر: سن. آشْتَر: ف. اَسْتَرُ]. گهوڙي، ڍاند يا گڏهه جي پٽيءَ تي رکيل ٽپڙي. گڏهه جا ٽڙا — گڏهه جي سنجٽ جو سامان. اُٺ جي پٽيءَ تي رکيل ٽپڙ. پراڻي رلي (ل). جانور جي پٽيءَ جو ڍڪ.

ـ **آڏُ هڏائڻ:** ٻئي کي ٽپڙ هڏائڻ ـ ڪڍي ڇڏڻ.

ـ **آڏُ هڏڻ:** ٽپڙ هڏي هليو وڃڻ.

ـ **آڏُ ڏيڻ:** ڪوبہ وهت سنجڻ — پلاڻڻ. ٻئي کي ٽپڙ هڏائڻ. ڪڍي ڇڏڻ. ٽڙا ڏيڻ.

ـ **آڏُرَڪَڻ:** آهستي آهستي ڪري هيرائڻ.

ـ **آڏُ ڪَرڻ:** ڪوبہ وهت سنجي تيار ڪرڻ.

• **آڏُ پاڏُر:** ظرف. آڏُ پاڏُر.

• **آڏُر پڏُر:** ذ. [سن. آ= نہ + سْتَر = قائم] ٽاپو — ڏڪو — آڏيرو. پيرُ يا تنگ جو وَرُ — موڙ موج. موهُ (ت) — سوج (پير يا تنگ ۾، ڏڪ اچڻ يا ٽاپي اچڻ سبب). حُقي جي ٽوپيءَ کي ڦوڪ.

• **آڏُو پاڏُر:** ظرف. ٻئي هٿ چڏي — ڊرين هٿينْ — هٿڙ ٻڏڙ. هٿن انڪائڻ يا ٻک وجهڻ کان سواءِ. (وڏي چوڪري جي ننڍي چوڪر سان ملهه) بنا هٿن وجهڻ جي (وٽ تي چڙهڻ يا کوبہ ڪم ڪرڻ).

• **آڏُڙ، آڏُڙُ:** مصدر. [سن. آ = نہ + سْتَر = قائم] ٽاپو کائڻ — ٽڙُڻ — ٽاپڙڻ. ٽاپو کائي ڪرڻ. باهڙڻ. رسي وغيره ۾ وڃڙي ڪرڻ. آڏيڙا کائڻ. (آڏيرو — آڏيندو — آڏيل)

ـ **آڏيندو ٽاپڙندو اُڇڻ:** ڏڪاڏوما کائيندو اڇڻ.

• **آڏِلا:** اسر خاص. سنڌ جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **آڏِڻي ج آڏِنيُون (ث):** ث. ڪير ياجهڪ وجهڻ لاءِ ڏکر جو ڪُنو — آڏِڻي (ث).

• **آڏُڻ (ث):** ث. سج لهڻ جو وقت سانجهي.

• **آڏُڻُ آڏُڻ:** ذ [سن. ١. آشْوَسَ: ٢. آشْسْتت] اميد جهڙو دلاسو — ڏَڍ — دلداري — آڏُت. ڪوڙو دلاسو — ڏنو — دَمُ. ٽيڪ — آڌار. مضبوطي. قوت — بَلُ — زور.

• **آڏِڻي (ث):** ث. آڏِڻي.

• **آڏو (ث):** ذ. صفت. آڏو.

• **آڏُوٽو ج آڏُوٽا (ث):** ذ. [سن. آ = چوڌاري + سْتُن =ڏَمي پَرڻ، ڏَهَڻ] هڪ طرف جو نالو — الهندو (لفظي معنيٰ آسپاس جي هوا (نَاسُن ۾ پَرڻ. ۽ سُجاڻڻ تہ اها هوا برسات جي آهي يا نہ؟ جيئن تہ ٽر ۾ اڪثر برسات اونهاري ۾ اولهه کان ايندي آهي، انڪري انهيءَ طرف تي نالو ئي آڏُوٽو پئجي ويو). برساتي هوا جي خوشبوءِ. (ذ. صفت) برساتي هوا جي جانج وچاڻ — پٽر، پَهَڻ — پَٽَر — آٽر پٽر (ت . ڪ).

• **آڏُرڪِيْ:** اسر خاص، تعلقي شاهه بندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آڏَرُ:** مصدر [سن. آسْتَر] ڪنهن وهت (گڏهه، ڍاند وغيره تي) ٽپڙ هڏڻ — سنجڻ — آڏر وڇهڻ. (آڏيرو آڏيرندو — آڏيل).

• **آڏِرڻ (ڪ):** مصدر. آڏِرڻ. (آڏيرو — آڏيرندو — آڏيل).

• **آڏِرو ج آڏِرا:** ذ. صفت. (سن. اَ = نہ + سْتَر = قائم] ڏِڙندڙ — قابو نہ ڪتل. هَلڪو (طبيعت جو) حرڪتي — آڏيرو. اُبهرو — بي قرار. اُتامرو.

• **آڏُو ج آڏَرُ:** ذ. [سن. آ= نہ + سْتَر = قائم] ٽاپو — ڏڪو — آڏيرو. پيرُ يا تنگ جو وَرُ — موڙ موج. موهُ (ت) — سوج (پير يا تنگ ۾، ڏڪ اچڻ يا ٽاپي اچڻ سبب). حُقي جي ٽوپيءَ کي ڦوڪ.

• **آڏُو پاڏُر:** ظرف. ٻئي هٿ چڏي — ڊرين هٿينْ — هٿڙ ٻڏڙ. هٿن انڪائڻ يا ٻک وجهڻ کان سواءِ. (وڏي چوڪري جي ننڍي چوڪر سان ملهه) بنا هٿن وجهڻ جي (وٽ تي چڙهڻ يا کوبہ ڪم ڪرڻ).

• **آڏِڙ، آڏُڙُ:** مصدر. [سن. آ = نہ + سْتَر = قائم] ٽاپو کائڻ — ٽڙُڻ — ٽاپڙڻ. ٽاپو کائي ڪرڻ. باهڙڻ. رسي وغيره ۾ وڃڙي ڪرڻ. آڏيڙا کائڻ. (آڏيرو — آڏيندو — آڏيل)

ـ **آڏيندو ٽاپڙندو اُڇڻ:** ڏڪاڏوما کائيندو اڇڻ.

• **آڏِلا:** اسر خاص. سنڌ جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **آڏِڻي ج آڏِنيُون (ث):** ث. ڪير ياجهڪ وجهڻ لاءِ ڏکر جو ڪُنو — آڏِڻي (ث).

• **آڏُڻ (ث):** ث. سج لهڻ جو وقت سانجهي.

• **آڏُڻُ آڏُڻ:** ذ [سن. ١. آشْوَسَ: ٢. آشْسْتت] اميد جهڙو دلاسو — ڏَڍ — دلداري — آڏُت. ڪوڙو دلاسو — ڏنو — دَمُ. ٽيڪ — آڌار. مضبوطي. قوت — بَلُ — زور.

• **آڏِڻي (ث):** ث. آڏِڻي.

• **آڏو (ث):** ذ. صفت. آڏو.

• **آڏُوٽو ج آڏُوٽا (ث):** ذ. [سن. آ = چوڌاري + سْتُن =ڏَمي پَرڻ، ڏَهَڻ] هڪ طرف جو نالو — الهندو (لفظي معنيٰ آسپاس جي هوا (نَاسُن ۾ پَرڻ. ۽ سُجاڻڻ تہ اها هوا برسات جي آهي يا نہ؟ جيئن تہ ٽر ۾ اڪثر برسات اونهاري ۾ اولهه کان ايندي آهي، انڪري انهيءَ طرف تي نالو ئي آڏُوٽو پئجي ويو). برساتي هوا جي خوشبوءِ. (ذ. صفت) برساتي هوا جي جانج

ڪندڙ – برسات جي وسڻ جا آثار ڄاڻندڙ. "آئوڏا اڳڻ تي، هو ويهي واجهائين". ناس وايو – ناسوتو (ل).

• **آئوئيجَڻُ:** مصدر. ڪاوڙ جا وَڻ وڇڻ. ڪاوڙ گهٽ ڪرڻ. (آئويو – آئوئيبو – آئوئيل).

• **آئويو (ت):** ذ. [سن. آشْتَيْ = آهستگي] ڪاوڙ. لَهَر. (نانگ جي) قوڪيل ڦڻ جي ڏار. ڏرائي.

• **آئيرَڻ (ت):** ذ. چوپائي مال جي سُڄاڻپ جو هڪ داغ.

• **آئيرُو ج آئيرا:** ذ. ٽلهو – ڏِڪو – ٽاهو – ڏومائي. حُقي جي ٽوپيءَ کي هيٺان جڙيل چوڪ (ت).

• **آئيرَا ڪائِڻُ:** ڏڪا ڪائڻ – ٽاها ڪائڻ – ڏومان ڪائڻ.

• **آئيلاَ:** ث. [سن. تيلاءِ = ڏگهي ترائي] ترائڙي. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو – آئيلا. تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آئـ ج آئون:** ث. [سن. آشْتَ = جيڏُهن يا ليسُ (انڊي، ڪونئر، لئي، پڪل چاهه يا هيءَ، ڪنهن شيءِ جو)] گهاڻي. لِڳ لڳ دار رَسُ جا سُڪي پهاڻا سخت ٿي وڃي، ۽ وري ڳري ٻه سگهي (جهڙوڪ ڏاتو وغيره). سختي – ٽاڻائي – چيڙهائي. ضد – هوڏ – رَڏي. آلت جي سوٽ ٽيڙ جي حالت – انگيزُ. سُٽ جي ويڙهي – ڊيري. آندي جو وَٽُ. سُوريءَ جو مرض – پيچش. آني. آندي جي اُڇَلَ. وُر – وَٽ – وَڪَڙ. ڦيرو. موٽ. عوضو. عذر – بهاڻو – مُنْهُنْ. سبب. نانگ ويڙهو – پڳل رسو – وادِ. [سن. آورتڻ] گهمروَ – ڦيري – ڇڪُر. ٻڪو – رولو. ڪُوات – بي راهي – ڪُپيري "اڄي پيا آٽ ۾، وات وڃائي جن" (شاه). پاڻيءَ جو ڦيرو – ڪُن. گوشت جو ديڳ ۾ ڦڪڻ يا ڳرڻ جي حالت. ڳرڻ يا رڇڻ جي حالت – ڳارو. جيءَ جو گداز – ڳاراڻو "آني سي ايڪ ٽيا، ڪِٿا نينهن ڳري" (شاه). اُٽل پٽل (اندر جي). سوز – ساڙو. باهه سڪ – محبت. دستور – راهه – رسم "جي، آڳ رکي، آتونْ پيچي، عُذر ٿو آڻين". ترتيب – قرينو [سن. آرَتْ] اوٽ – جهلو – اڙ – رندڪ – اڙي. ٽوپيءَ جو هڪ قسم – اوٽي. پردي جي اوٽ. لهر جي چاڙهه جي اوٽ. اڪين اڳيان پردو. خيال جو اندازو – تخمينو – ڪَٽ. حساب ڪتاب.

ـ **آئـ آٽڻ:** عذر پيش ڪرڻ.

ـ **آئـ اُجهڻ:** بهاڻو هٿ اچڻ – ڪنهن ڪوڙي عذر کي هَٿي اچڻ. سبب بڻجڻ.

ـ **آئـ اُجلائڻُ:** ڏنگ هٽڻ. نانگ وانگر حملو ڪرڻ.

ـ **آئـ پَوڻُ:** پيٽ يا آندن ۾ وڪڙ پوڻ

ـ **آئـ ڏيئڻُ:** سبب ڏيڻ – عذر ڏيڻ. آڙ ڏيڻ – رندڪ وڇڻ. بچاءُ ڏيڻ. هوڏ يا هَڏيءَ واري چڙب ڏيڻ.

ـ **آئـ گاڻ:** ث. لوهه يا ڏاتُوءَ جي پَلڻ. ملاوٽ – ميلاپ.

ـ **آئـ گاڻ ڪَرڻ:** اُلٽ پُلٽ ڪرڻ – اُٽل پُٽل ڪرڻ. عوض ۾ معاوضي جو طريقو اختيار ڪرڻ. ڏي وٺ ڪرڻ. وهنوار ڪرڻ. بدلو ڪرڻ.

ـ **آئـ وَارڻُ:** ٻئي طرفان عذر ڏيڻ.

ـ **آئـ وڇڻُ:** ور وڪڙ وڇڻ (پيٽ ۾). رندڪ وڇڻ.

ـ **آئون پَيَڻُ:** عذر بهانا ڏيڻ. وکڙوڇڻ.

ـ **آئون مُونا ڏيڻُ (ت):** عذر بهانا ڏيڻ. آڙتيون ڦڙتيون ڏيڻ (مَلهه ۾). انڪلون ڪرڻ. چالاڪي ڪرڻ.

• **آئارُ ج آئارَ:** ذ. [سن. آشْتَارَڪيَ] چور گپ واري زمين – ڏُهڻ. بياباني يا ريگستاني ڏُهڻ. درياءَ جي ڏُهڻ. واريءَ سان ڀريل زمين. ويرانو. صحرا. ميدان.

• **آئارڻُ:** مصدر. [سن. آ = چوڌاري + سْتَرڻ = وڇائڻ، ٻُرڪڻ] پکيڙڻ. ڳوهڻ (انڊا). ڳوهيل انڊي کي آئڻ سانَ لوئڻ. (ڪُني کي) انڊي سان لِنبڻ يا ڏِڪڻ. ڏِڪَڻ. واريءَ سان ڀرڻ. (آئاريو – آئارينْدو – آئاريَلُ).

• **آئا ماتا:** ظرف. [سن. آشْتِيَ = ڳوهيل انڊا + مَاشْتِيَ = موهيل انڊا] ڳوهيل انڊي جي مَٽَ سَٽَ (کي زالون هڪ ٻئي سان پاڻ ۾ ڳوهيل انومٽائيندڙيون آهن، اهڙي بدل سدل کي 'آتاماتا' چئبو آهي). وهنوار – لاڙپاڙ – پاڙ جهاڙ.

• **آئا ماتا ٽيَڻُ:** برابر ٽيڻ – هڪ جهڙو ٽيڻ. وهنوار ٽيڻ – لاڙ پاڙ ٽيڻ.

• **آئانْگَڻ (ت):** مصدر. مٽي ٽنگڻ (ڪُنل پهروءَ کي) ٽنگ کان جهلي مٽ ٽنگڻ ۾ انگ انگ ڪپڻ. مٽي جهلي تورڻ – وزن ڪرڻ (ت). (آئانْگيو – آئانْگيندو – آئانْگيَلُ).

• **آئانْو ج آئانْا:** ذ. [سن. آشْتَ] آلي مٽيءَ جو ڏير. ڳوهيل يا ماريل مٽيءَ جو ڏڳ (سرينڊ، ڪنير يا اوڏ جي ڪم لاءِ). [سن. آشْتِرَيَ = ايراضي، پکيڙ] ايراضي – پکيڙ. ڪعب ماپ. بي اندازشيءِ جو تخمينو يا ڪٽ. ماپ. عمق. (صفت) اونهو – گهاٽو – گهور – عميق – اَٿاهه (پاڻي).

• **آئانْيِ ج آئانْيُونْ:** ث. [سن. آوَرْتَنْ] ڏاڻو ڳارڻ جي حالت – ڏاڻو ڳارڻ جو ڪم – ڳارَاڻِي. ڏاڻو ڳارڻ جو محنتاڻو. سون، چاندي ڳارڻ جو محنتاڻو. ڏاڻو ڳارڻ جي ڪوري – ڪوٽاري. سوز – ساڙ – پَچُ. ننڊوائٽ – آئِنْڙِي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **آڻائڻ:** 'آڻڻ' مصدرمان متعدي بالواسطه.[سن. آوَرْتَنْ] ڏاتو ڳاري ملائڻ. ڳارڻ – رجائڻ (ڏاتو وغيره). نڀائڻ. (آڻائيو – آڻائيندو – آڻائيل).

• **آڻجڻ:** 'آڻڻ' مصدر مان فعل مجهول. [سن.آوَرْتَن = ڳري هڪ ٿيڻ] ڳرڻ – رَجُڻ "پاڻي پيندا اهڙو جو ڳل منهن ساڙيندا، آندا آنيو انجا وجو پَت پوندا" (گرهوڙي). گدازٿيڻ. حَل ٿي وڃڻ – پاڻ ۾ ملي وڃڻ. وٽ جي ستجي وڃڻ. ڳڻيا ڳوڙها ٿيڻ – جمي وڃڻ (ڪنهن رَس يا گهاڻي پاڻيٺ جو). ماندو ٿيڻ – سوز مان تڙڦڻ "سُرڪيءَ لاءِ سيڊ جئي، اُتي ٿي آتيا" (شاه). ڦٽڪڻ. واءَ پرجي وڃڻ. واءَ جومرض ٿيڻ (چوپائي کي). آڪڙجڻ – ڦوڪجڻ. ڪاوڙجڻ. ضد پوڻ. صاف ٿيڻ – اُجرڻ. (آنيو – آنيندو – آنيل).

• **آڻم ٻرڻ:** ڳاٽ اُڀو ڪرڻ.

• **آڻن:** اِيذائجَن. ڪامَن.

• **آڻن، آڻڻي ج آڻيُون:** ث. [سن. آشْت وِرْت] رسي وٽڻ لاءِ ڪاڻيءَ جو ٽڪرو.

• **آڻڻ:** مصدر. [سن. آوَرْتَنَ (آ = تکو + وْرْت = ڦرڻ) = ڳاري هڪ ڪرڻ] سون، چاندي يا ڪنهن ڌاتوءَ کي ڪوٽاريءَ ۾ وڃهي باهه تي ڳارڻ – پگهارڻ – رجائڻ. رجائي صاف ڪرڻ "آتي آڇو نہ ڪرين، قلوبان تون ڪَس" (شاه). سون يا چانديءَ جو ڪوٽاريءَ ۾ ڦٽڪڻ – ڳرڻ – رجڻ. (اصطلاحاً) تڙڦڻ – جلڻ "اندر آنيو اُڄ مري، ڦاٽي فراقا"، سڪَڻ "اصحابن لاءِ اندر تو آتي" (جام خان). [پرا. آتَنْ = انو: سنَ.آشْنِيَ = ڳوهيل انو] انو اُٽلائڻ پُٽلائڻ – ڳوهڻ – ملائڻ. ڳوهيل يا آلو انو هَٿِ بدن کي مانجهڻ. آنو (ڪُڪڙ جو) يا، جَلو (انڊي جو) تئي تي پٽارڻ ۽اُٽلائڻ. پنهنجي ڳالهه ۾ وڌاءُ ڪرڻ۽ ضد ڪرڻ. ڪپڙي جو هيٺو ٽڪر سَنڌ کان ورائي ڦاڙي ڇڏڻ يا ڪَپي ڇڏڻ. پُراڻو پَڙ، سڙهه يا واڻُنٽي لاهڻ.

– **آڻڻي ج آڻيُون:** ث. آڻڻ جي حالت – ڳارڻي. ڳارو – سوڙ – گداز. فراق. ڦَٽ. آڻڻ.

– **آڻي آڏ ٿيڻ:** دانهون ڪري جَلي يا جهجي مرڻ – فراق ۾ ڳري ٽڪرا ٿيڻ "آڻي اڏ ٿئي، مومل جي مَجاز ۾".

• **آڻڻ ج آڻڻ:** ذ. ڳوهيل انڊي جو ڇاڻو. خُشڪ انو. ماني پچائڻ وقت پَٽڙي ڳوهيل انڊي کي لوڻڻ لاءِ سُڪل انو – پليٽڻ – لويو.

• **آنو ج آنا:** ذ.[سن. آوَرْتَ = ڦيرو، گهمرو] ڦيرو – گهمرو – چَڪر. هڪ پيرو اڇڻ جي حالت. ڦوريءَ ڦوريءَ ديرڪان پوءِ پيرو ڪرڻ جي حالت. گهوڙي کي ڊوڙائڻ جو هڪ نمونو – وراڻو – آنٽو (ل).

ٽيڪ ڏيڻ لاءِ هَنڌَ جو ويٺو. ويڙهيل سوڙ جي پنيءَ کي ٽيڪ. ڳوٽين جو گرٿو. هوڏَ – ضدُ – بحث. (هار جو) رُسامو – کيٽو – تيسو. روُڄ. انگل. سَاڙُ. حَسَد.(صفت) اهو ماڻهو جو ڪنهن ڳالهه بابت وري وري چوي يا گهٽا ڦيرا (پنڌ) ڪري. آتو. سرڪش – شوخ(ت). مخالف.

– **آنو ڏيارَڻ:** وراڻو ڏيارڻ – ڦيرو ڏيارڻ (وهت يا گهوڙي کي). پنڌ جاڇڻ لاءِ گهوڙي کي ڪجهه پنڌ تائين هلائي وري موتائڻ.

– **آنو ڏيڻ:** وراڻو ڏيڻ – آنٽوڏيڻ (ل).

– **آنو ڪرڻ:** ضدڪرڻ – هوڏَ ڪرڻ. رُسامو ڪرڻ.

– **آنو ورائڻ:** هارين جو اصطلاح – هرن کان رهجي ويل زمين جوٽڪرو ڪاهي ڇڏڻ.

– **آني تي ڇڙهڻ:** هوڏَ تي چڙهڻ – شِدّت تي چڙهڻ – ضد ڪرڻ.

– **آنورَجڻ:** فعل مجهول. چوڏاري وٽورجڻ. نانگ بلا جو چوڏاري ور وجهي ويهڻ. ويڙهجي وَڃڻ. وٽورجي ڪنهن سوراخ ۾ ويهڻ. اُنهڙَجڻ (نڙيءَ ۾ پاڻي اٽڪڻ سبب). (آنوريو – آنوربو – آنوريل).

• **آنورو ج آنورا:** ذ. هڪ وَڻ ۽ ان جي ڦَل جو نالو. آلو بخارن جو هڪ قسم (جوقَي کي بند ڪري). دوا طور ڪم ايندڙ پسارڪي وکر جو هڪ قِسمَر – ڪاري گيدوڙي (وڻ). ڳگ گروڙ (ڦَلُ). ننڍڻ جو هڪ قسم (جو پوئين پيرن تي هلي. آدوڪن چيٽن ۾ سوراخ ڪري ڪائي. ۽ زمين ۾ سوراخ ڪري رهي) – ڪاريُ مينْهن (وچولو) – پاڏو(ل) – گيندازو(ڪ).

• **آنورَجڻ:** فعل مجهول. (پيٽ وقت) پاڻيءَ جو نڙيءَ ۾ هَٿُڪَڻ – اُنڍَجڻ. (آنورِيو – آنورِبو – آنورِيل).

• **آنورِيو، آنورِيا (ت):** ذ.اُنڍو (نڙيءَ ۾ پاڻيءَ اٽڪڻ سبب).

• **آنُون:** ث. [پرا.آتُنَ: سن. آوَرْتَ] وَرَ – ڦيرا – حملا – جُلهونْ – اُڇلونْ.

• **آنِي ج آنِيُون:** ث. [سن. آوَر تنَ (آ = ڇڪيءَ طرح + وْرْتْ =ڦرڻ)=ملي هڪ ٿيڻ] ميلاپ. اُتل پُتل (اندرجي). ويڙهي (سُتَ جي) – ڊيريُ – آٽ. سُتَ جون ڏهه ڇڳونْ (ت). اَيْتُ – چرخو. پيٽ جو وَڪرُ – وَتُ – آٽ. چار اوڳرائي – آت. موتَ – عوض. ڪنهن ڪيل ڪَر جو اجورو. ولوڙيل ڏَنُڀرو (جنهن ۾ پاڻي وڏل نہ هجي). مَهِيْ. آڙيُ – رندڪ (حساب.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

فيصلي يا ملهه ۾). محويّت – ٹهي –استغراق "آديسي آئيءَسان، رَميا متي رَاهَ: بَاهُوتي جي بَاهِ، اندر تن اُجاريو" (آري فقير). ہاراٹيءَ راند جو هڪ قسم (ک).

• **آئيج ج آئيجَ:** ذ. اهجاڻ – نشان – آثار "اڄ آسمانيْ آئيج برسات جو آهي". تخمينو – اندازو "منهنجي آئيج ۾ هن جو مُلهه پنج رپيا کن ٿيندو". ساڻ – سوڙ "پَرٿي جا آئيج". انومان – گمان. پيئر – ڦيرو (ت).

ـ **آئيجَ ڪَرڻُ:** اهجاڻن مان اندازو لڳائڻ. ساڻ سوڙ ڪرڻ.

• **آئيرَڙ:** ث. سُٽ ويڑهڻ لاءِ ڪاٺ جي ڳلِيْ – اوٻٽي – آئيرٽو (ک). ڪورڪي ڪر جي هڪ اوزار جو نالو – ناريٌ. مانڊاڻيءَ جي ڦَلَ (+) جهڙو داغ (جو ڊورن جي سجاڻپ لاءِ ڏنو وڃي). پکيَءَ جو هڪ قسم. مصدر. [سن. اَوَرْتَنْ] سُٽ ويڑهڻ. سُٽ اُکيلڻ. (ڪپڑو اُس تي) ڪولي وجهڻ. (آئيرو – آئيرينڊو – آئيريَلُ).

• **آئيرٽو ج آئيرٽا:** (ک) ذ. آئيرَڙ ـ اوٻٽي.

• **آئيريْ:** اسم خاص. تعلقي خيريور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آئيڙُ ج آئيڙَ:** ذ. مَاسَ جيْ (ڏڪ لڳڻ يا ڦٽ ڦرڙي ٿيڻ سبب) گولائيءَ ۾ پکيڙ يا واڌ – سوج – آماسُ. ڏَڪَءِ ڦَٽَ جي سوج سبب ٽولهه – دُنَبُ.

• **آٿِ ج آٿُون:** ث [سن. آوَشيش = بقايا، اوبر] ڪنهن شيءِ جو اڇلائڻ يا ڪائڻ جهڙو حصو. چيچڙو (گوشت جو) – اوٿ. بچيل کاڌو – جُوٺ ـ اوبَر. پچاڙيءَ واري ڳالهه. دنگ – حَدَ – چيهه.

• **آٿِ تي بيهَڻُ:** ڳالهائي دنگ ڪرڻ. حد پوري ڪرڻ. پورو دم ڏيڻ. دَمُ پٽڻ – ساهي ڪٽڻ.

• **آٿَارَڻُ:** 'آٿرڻ' مصدر مان فعل متعدي. [سن. ١. آ = چڳيءَ طرح + ٺتر = قائم. بينل. ٢. سن. آشْتَرَ = مٽي تَريْ بينل] پاٽيءَ ۾ پيل مٽيءَ وغيره کي تَرَ ونائڻ – آٿرائڻ – آچارڻُ. صاف ڪرڻ.

ـ **آٿَارَ ج آٿَارُوْنْ:** ث. (پاٽيءَ وغيره کي) آٿرائڻ جي حالت – بيهڪ (مٽان صاف پاٽي ۽ تَر ۾ مٽيءَ جي). پاٽيءَ (درياءَ، ڍنڍ وغيره) جي سطح جي صفائي ۽ خاموشي.

ـ **آٿَارو ج آٿَارا:** ذ. آٿرل پاٽي. صاف ٽيل پاٽي.

• **آٿَاڪَ ج آٿَاڪَ (ک):** ذ. ['اڄڪ' لفظ جي ابتي پاڄَ > اَڄَڪَ > آٿاڪَ > آٿاڪ؛ سن. اَگرتَ = وڪوڙَڻُ، وڪوڙي ٻَڌَڻُ] اڳَڪ – ناڙو.

• **آٿِرڻُ، آٿرڻ:** مصدر. [سن. ١. آشْترن (آ = چڳيءطرح + سْتَا = ڀرڻ ڪان بس ڪرڻ بينڻ)؛ ٢. آشْتَرِيَ = مٽي تري بينل] پاٽيءَ ۾ مٽيءَ جو تَرَ ونڻ. ڪنهن به پاٽيٽ جو صاف ٽيڻ. گرم (ڏينهن) جو ٿڏو ٽيڻ – ٽرڻُ. (آئرِيو – آئرندو – آئريل).

ـ **آٿرُ:** ث. آٿري بيهڻ واري حالت – آٿارَ – آڇَرَ. ڳيرَٽ. چاڻُ (اني جو) – ڪَٽ (گهه جي) جوڳ (پنگ جو).

ـ **آٿرائڻ، آٿـرائڻ:** 'آٿرڻ' مصدر مان فعل متعدي بالواسطه. آڇلائڻ. پاڻي وغيره پاٽيٽ جي مٽيءَ کي تَرَ ونارائڻ. ميري پاٽيءَ کي ڏنڪي هڻي صاف ڪرائڻ.

ـ **آٿرَجڻُ:** مصدر 'آٿرڻ' مان فعل مجهول. پاٽيءَ جو آٿر جي بيهڻ – آڇرجڻ. (پاٽيءَ جو) هيٺ لهي وڃڻ.بيهي رهڻ. ماٺ ۾ اچڻ.

ـ **آٿِرجڻِ وَڃَڻُ:** ڏَڪ يا بيماريءَ سبب رَت جو دورو بند ٿي وڃڻ.

• **آٿـوُ:** صفت. [سن. آشْت =اَٺ] اَٺن جو – اَٺن وارو. اشتمي يا اٺين تاريخ وارو مَلهائيندڙ. اٺين ڏينهن ٽيندڙ يا ڪندڙ.

• **آٿِوْيْ:** اسم خاص. تعلقي ٽل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آڻَڻُ:** مصدر. [سن. آشْتَرْنْ = آٿرائڻ] پاٽيءَ جي مٽيءَ کي تروائڻ (خاص ڪري ڏنڪي هَٽِيْ) "ساڻ ڏنڪي، ڦول ڦيري، آب آڻ" (گُل). (آئيو – آئيندو – آئيل).

• **آڻو:** ذ. صفت [سن. ١. اُچْشْتَ = اوبر؛ ٢. اَشُدّ = ناپاڪ] ناپاڪ – پليد. ميرو. گندو – ڪنو. جُوٺو – اوبارو. (ث. آٿِيْ ج آٿِيُوْنْ). [سن. اَشْت =اٺ] اٺين ڏينهن ٽيندڙ يا ڪم ڪندڙ – آٿڙ – آٿي.

• **آٿِيْ ج آٿِيُون (ث):** ث. وٽيل تند جي (ريشمي يا سوتي) ڊيري – آٿِيْ.

• **آٿيرڻُ:** مصدر 'آٿرڻ' مان فعل متعدي مٽيءَ کي تَروائڻ – آٿرائڻ. مَرُ مٽيءَ کي آڏي ڪيڻ.

• **آثَارُ ج آثَارَ:** ذ. [ع. اثر ج آثار. سنڌيءَ ۾ آثارُ واحد طور ڪم ايندڙ] اَثَر. اهجاڻ – علامت – نشاني "اي عاشق جو آثارُ اِي تان آهَ عشق جي" (شاه) "ابر منجهه آثار، اڄ پسجي مينهن جو" (خليفو نبي بخش). (جمع) نشانيون – اهجاڻ. ويَراڻيءَ جا نشان. پيرن جا نشان. افعال – لڇڻ. رسول مقبول صلي الله عليه و آله وسلم جن جون حديثون . اصحاب ڪبُورن يا ڪن بزرگن جا قول ۽ عمل.

• **آثَارِ تَواريخِيْ:** ذ. قديم نشانيون (جهڙوڪ، ڏَڪل شهر، مقبرا، قبرستانَ، جايون، هٿيار، سڪا، وغيره) ـ يادگار، قديمي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

تواريخ ۾ ان جا تذڪرا.

• **آثار شريف:** ذ. بزرگن جون نشانيون. پيغمبرن جا تبرڪات (جهڙوڪ، جُتي، پيراهن، چادر، وغيره).

• **آثار خَيْر:** ذ. سُنا نشان – چڱيون نشانيون. چڱن ڪمن جا يادگار. نيڪن جون زيارتون ۽ مقبرا. ڪن بزرگن جي صالح عملن جا اُهڃاڻ، مقالات ۽ خبرُون.

• **آثار قَديمَه:** ذ. پراڻايادگار. تواريخي واقعات جا قٽل نشان – پَڻ: "آثار قديمہ جو ڪاتو" (Department of Archaeology).

• **آثارو:** ذ. نشانُ – آثارُ. اَثرُ. واسو "ڪڏهن ڪون ٽيومر، آثارو عشق جو". (شاهه).

• **آثامُ:** ذ. [ع. اِثم ج آثام] گُناهَ – ڏوهَ – پاپ.

• **آثِمُ:** ذ. صفت. [ع. اثم > فاعل آثِمٌ] گنهگار – ڏوهاري.

• **آپُ:** ضمير. [پرا. آپّ؛ سن. آتْما= پنهنجو پاڻ] پاڻ – خود – پند. پنهنجي سر "ڪُهين تہ آپ ڪُھ، آچِ مَ جَوهيڙيان" (شاهه).

ـ **آپ سَرتِي ج آپ سَرْتيُوْن:** ث. پاڻ جيڏي ـ ساهڙي ـ سهيلي "ميڙي آپ سرتيون، نڪي ڳايم ڳاڄ" (شاهه).

ـ **آپُ ڪاجُ:** ذ. صفت. پنهنجي ڪم وارو – خودڪام – خودغرض.

ـ **آپُ گهَاتُ:** ذ. پاڻ مارڻ جي حالت – خودڪُشي.

• **آپا:** ث. [س. آپِہ] وڏي پيڻ.

• **آپاڏُ ج آپاڏُو:** ذ.صفت [سن.آپْتراتَہ (آ =نہ + پْترَتا = پيءُ جي مٽيءَ جو) غير آباڏو] پيءُيا ڏاڏي جي مائٽيءَ مان نہ – هيءَ نُڪ جَو – مائٽيءَ ۾ بيتعلقدار – صفا ڌاريو – اوپرو – اجنبي. [سن. آپْرسٹِيہَ = هُئي ملڪ جو] هُئي ملڪ جو ـ پرديسي – باهريون. اجنبي – اوڪتو. مسافر رولو – بيگانو "هَاريُ آپاڏو. توسين سُنْهُن نہ سسئي" (شاهه). نئون مهمان. نئون جاول هار.

• **آپارُ:** ذ. [سن. ١. آ = گهٽو + پَرَہ = ڏنڏو مشغولي؛ ٢. وْياپارَ] واپار. ڪم جي غلطاني – مصروفيت. مشغولي. ڏنڏو – ڪرت – پورهيو.

ـ **آپاريو ج آپاريا:** ذ. صفت. گهٽي ڪم وارو – نهايت مَشغول – غلطان – آپاريَو.

• **آپارُو:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **آپتَ:** ث. [پرا.آپّ؛ سن. آپَتَ] پنهنجائي – عزازت – مٽي مائٽي.

ـ **آپتَ گِيرِيُ (ت):** ث. ويجهائي – مٽي مائٽي.

• **آپتِ:** ث. [سن. آپَدْ = تڪليف، بدبختي يا مصيبت ۾ پوڻ؛ ف. آفَتْ] آپدا – مصيبت – آفت. قهر – غضب. حادثو. سزا. تڪليف. بدبختي. نفسانفسي – اندر جو جهيڙو.

ـ **آپتَا:** ث. آپدا – آپَت.

ـ **آپتا آپت:** ث. ڏکَ متان ڏک – سورن ۾ سُور. مصيبت واري حالت. ڏُهاڳ.

• **آپدا ج آپدائُوْن:** ث.[سن. آپدَا < آپدْ= تڪليف، مصيبت يا بدبختيءَ ۾ پوڻ] متان آيل مصيبت – اسماني آفت. قدرتي حادثو. مصيبت – آپتا. بدقسمتي – بدبختي. تڪليف. آفت.

ـ **آپدا مانْ بچَنْ:** مصيبت يا مشڪلات مان بچڻ.

• **آپريشَن:** ث. [انگ. Operation] علاج خاطر بدن جي عضوي جي وڍ ٽڪَ – جرّاحي.

• **آپڙُ:** مصدر. [سن. آپْ] پڙُڻ – پهچڻ – پُڄڻ – رَسَڻ. (آپڙيوُ – آپڙندو – آپڙيل).

• **آپس:** ث. [آپ +سينْ =پنهنجو پاڻ ۾] پاڻَ مائٽي ـ عزازت. برادري.

ـ **آپس ۾ رَهَنْ:** زالن جي اصطلاح ۾ خراب رشتو رکڻ.

• **آپُ گهَاتُ:** ذ. [سن. آتْمَنْ = روح + گهاتْ = مارڻ] پاڻ کي مارڻ جي حالت – خودڪُشي – آتم گهات.

ـ **آپُ گهَاتَڪُ:** ذ. صفت. پاڻ کي مارينڊڙ – خود ڪُشي ڪندڙ.

• **آپَڻ:** اسم خاص. تعقلي جاتيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **آپڻو ج آپڻا:** صفت. [س. آپ] پنهنجو – خود جو "جهرو وَسَمو آپڻو، تهڙومت نہ ڪوءِ". (ذ) سوُ مَان – غيرت.

ـ **آپڻو رَکَڻ:** پنهنجيَ عزت رَکڻ – غيرت ڌارڻ.

ـ **آپڻي گهوتَڻ:** پنهنجي سر ڪوشش ڪرڻ "آپڻي گهوت تہ نَشَا ٽِيوي".

ـ **آپو:** ذ. [سن ١. آپّ؛ ٢. آتْمَنْ = پاڻ] پاڻپڻو – خودي. اهنڪار. هٺ – وڏائي – تڪبّر – ايمان. انانيت. نفس امّارو.

ـ **آپو آپ (ت.ث):** ضمير. پنهنجو پاڻ – پاڻ ڳي.

ـ **آپو آپ ڏيکارڻ:** خود نمائي ڪرڻ. پنهنجو پاڻ ڏيکارڻ.

ـ **آپوآپ لڳل هُجَڻ:** خود گرفتاريءَ ۾ هجڻ. نفسانفسيءَ ۾ لڳل هجڻ.

ـ **آپي:** ضمير. پاڻ – خود – آپ.

ـ **آپي آپ ٽِيڻ:** خود خيال ٽيڻ. مُنهن مُهاڙ ٽيڻ. جدا ٽيڻ.

ـ **آپي خان ٽيڻ:** خود خيال ٽيڻ. پنهنجي منهن مُهاڙ ٽيڻ.
ـ **آپي خانيُ:** ظرف. پنهنجي گهر. پنهنجي خيال رُد خود – خودخيال – مُنهُن مُهاڙ. جدا – علحده.
ـ **آپي خانيُ:** ث. خود خيالي. آڪڙ. وڏائي. هَٺ.
ـ **آپي خانيُ لاڻي ڏيڻ:** انڌ ڏنڌ لاڻي ڏيڻ. جيئن وٽي تيئن ڪرڻ.
ـ **آپي شاهيُ:** ث. پنهنجي بادشاهي – شخصي حڪومت. پنهنجي مرضيءَ موجب هلت. زوراوري – ڏاڍائي – زبردستي. ظلم – انڌير – انڌ ڏنڌ.
ـ **آپي شاهيُ هُجڻ:** پنهنجي بادشاهي هجڻ. انڌير هجڻ.
ـ **آپي ڪانْ نڪرڻ:** پنهنجي خود ضابطي کان ٻاهر نڪرڻ. بيوس ٽيڻ. سخت جوش ۾ اچڻ جوش وچان هوش وڃائڻ. ڪاوڙ ۾ وهلور وڃڻ – ماٺهي کان نڪرڻ. مغرور ٽيڻ.
ـ **آپي ۾ اَچڻ:** هوش ۾ اچڻ.
• **آپوسيُ:** ذ. [پورچوگيز. الفانسو] انب جو هڪ قسم (پورچوگالي انبَ جي نسل مان).
• **آپوٽو (ٽ):** ذ. اُلهندو – آٽوٽو.
• **آجاڙ ج آجاڙ (ٽ):** ذ. [ف.آزار] آزار. ڪيڏو.
ـ **آجاڙڪرڻ:** آزار ڪرڻ. ڪيڏو ڪرڻ.
• **آجاڙڻ (لس):** مصدر. [سن.آپُوشڻ] سينگارڻ. سنجڻ "اُٺ آجاڙي،منزل ماري، تنهن نہ ڪي تنگي ڊار ميان". (آجاڙيو – آجاڙيندو – آجاڙيل).
• **آجامُ ج آجامُ:** ذ. [ف. آماج جي تقليبي صورت] ڇڏڻ جو نشان – هدف – آجامُ – آماجُ. [ف. انجام] وعدو – انجام.
• **آجتُ:** صفت. [ملتاني، جٽڪي سنڌي] عاجز.
• **آجَپُ:** ذ.[سن. ١. اِيَتَا= آزادي؛ ٢. اُوَشْتَا = ڇڏواڳي] آجائي – آزادگي – ڇوٽڪارو – نجات – مُڪتي "آجَپُ آريجن جو. سَسئي تان نہ سُهَاءِ" (طالب). آزاد خيالي. لاپرواهي.
• **آجا اوڏَڻَا:** اوڏ تڪليف کان آجا ٽئا. ڏن آجا ٽئا.
• **آجپو ج آجپا:** ذ. [سن. ١. آيْتَا؛ ٢. آوَشْتَا] آجپڻُ. فراغت – واندڪائي.
– **آجپائي:** ث. آجپڻُ – آجپو.
• **آجرُ:** ث. [سن] سواءِ اُجوري جي پورهيو – چيڙ – ونگار – بيگر.
• **آجرو ج آجرا (ٽ):** ذ. صفت. آزاد. البيلو. جيو نہ ڪندڙ. لُڇو.
• **آجَڙو ج أجڑا:** ذ. صفت. [سن.آجّ = هڪري > آج وارو > آجڙو] هڪرار – پنهوار . مالوند. مارُو (ماٺهو). دهقاني – ڳوٺاٽو – واهٽائي. غريب – ويچارو "عمر تو هٽان، آجائي ٽئي آجڙين" (شاه). (ٽ) آجَڙيُ ج آجَڙيُونْ 'ڪر شومرا سائي، جئن ٽيان آسُودي آجَڙيُ" (سچل). [سن. آ = نہ + جَلاّ = داڻ داڻ، گُڇُ] گُڇ پيدا نہ ڪري سگهندڙ – خصي – ڪدڙو.
ـ **آجپائي:** ث. آجپڻُ ـ آجپو.
• **آجِڪو ج آجِڪا:** ذ [ف.آزُوْقَهْ > آزُوْقَهْ > آذُوْقَهْ: سن. آجيُوڪا (آ+ جيُوْ = جيئرو رهڻ) = چوٽو] روزينو – روزي. روزانو قوت (جنهن کان سواءِ جيئرو رهي نہ سگهجي). ڪاڏو خوراڪ. سَمَرُ –توشو. رزق يا ڪمائيءَ جو ذريعو "اوچڻُ گهرجي آجڪو، پکو ۽ پيتمر" (شاه). ڊِڪ – پروسو –پناه ـ آڌار – آڏَتُ "تال پنهون تا نين، اَسُونْهينءَ جو آجڪو" (شاه). ملڪيت – موڙي. سامان – اسباب "نااميدي آجڪو، اوچڻ آديسين" (شاه).
• **آجو ج آجا:** ذ. صفت [سن. ١. اَيَتَا = آزادي ٢. آيَت = آزاد ٣.آوشْتا = آزادي؛ 4. آديُ < آذيْ =آجيْ، آجو] آزاد – ڇٽل. بي تعلق. واندو. (ٽ. آجي ج آجيُونْ). (ذ) سڄي هٽ وارو پاسو (ڪ).
ـ **آجائِي (ج) آجائِيُون:** ث. آزادي – رهائي – ڇوٽڪارو – موڪ "عمرتو هٽان، آجائي ٽئي آجڙين" (شاه). واندڪائي – فرصت.
ـ **آجو رهڻُ:** آزاد رهڻ. خود مختيار رهڻ. واندو ويهڻ. بي جوابدار رهڻ.
ـ **آجو ڪرڻ:** آزاد ڪرڻ – ڇڏي ڏيڻ (غلام يا قيديءَ کي). پنهنجي اختيار وارو ڪرڻ. پاڻ کي قرض کان يا ٻئي جي احسان کان آزاد ڪرڻ.
• **آجُوروج آجُورا:** ذ. [ع. عجرت، عَاجُورةُ، عَاجُوره = وَڏُ ڏُنبڙي: سن. جُرّ = ڦَٽ جو پڇي پوڻ، رڇيُ پوڻ > جُوريَا = گُڇُ > آجُورو = ڦٽ ۽ ان جو داغ: ف. آزُنْ، آزُوْرَهْ = ڪُتي جو ڇڪ ۽ ان جو داغ] ڦَٽُ ۽ ان جو (ميڙيل) داغ. سائي وَڻ کي ڪُهاڙيءَ جو ڏنل ڪَٻُ (جو پرچي اچي ۽ داغ رهجي وڃي). وَڻ جو گُڇُ. سُڪڻ بعد ڳڏي يا داغ ٿي پيل (وڻ جي) گهُٻَ – اَک ـ ڦُرڙي (وڻ جي).
• **آجوڪا ج آجوڪائُون (ٽ):** ث. [سن] آجيُوڪا.
ـ **أَجوڪا ڪَرَڻُ:** ڪمائڻ. ڦوت ڪرڻ – پيٽ پرڻ.
• **آجِيُ ج آجِيُون،آجون:** ث. صفت. [مذڪر. آجو] ڇٽل – آزاد

– واندڻ – پالهڻ.

ـ **آجِيُ ٽِيَڻُ:** (هار جمڻ جي)سُورَن کان آزاد ٽيڻ – ويم ڪري اٽڻ – هٿ پير لهڻ. فارغ ٽيڻ.

• **آجِيَانْ:** ث. [سن. ١. آجيا = مرحبائي خطاب؛ ٢. اَوَن = آمَدْ > اُونَ = ڪنهن جي اچڻ جي خوشي، خاطري، خواهش، مهرباني، سينگار، پاڪر؛ ٣. اَونَمْ= سلام ڪرڻ. اڳيان نَمَڻَ؛ ٤. اَنْج = سينگارڻ، عزت ڏيڻ، ملهائڻ] مرحبا ـ پلي ڪار – خوش آمديد – آءُ پڳٽ. ڪينڪار. خير مقدم – استقبال. عزت مابي ۽ آمديد جي خوشي.

ـ **آجِيانْ ڪَرڻ:** آدر پاءُ ڪرڻ –مرحبا ڪرڻ. عزّت ڏيڻ.

• **آجَيَڏُ ج آجَيڏَ:** ذ. [انگ. Adjutant] فوجي عملدارن جو هڪ لقب. نائب ڪرنل.

• **آجِيگر ج آجِيگر:** ذ.صفت. [ف. عاج + گر] عاج جو ڪم ڪندڙ – جُوڙيگر.

• **آجِيوَانُ:** ذ. [انگ. Adju_van] ماٺهن جي گاڏن واري مال گاڏي. رواجي بار گاڏي (ريلوي).

• **آجِيوڪ:** ذ. صفت. [سن] پينو – بيڪاري – فقير. بلڪل مسڪين.

• **آجِيوڪا ج آجِيو ڪائُونْ:** ث. [سن. آ = چڱيءَ طرح + جيُوَ = جيئڻ + ڪ = ڪَڙان جو ذريعو] گذران –گذارو – روزگار – روزي ڪمائڻ جو ذريعو – ڏنڏو.

ـ **آجِيوڪا ڪرڻ:** گذران ڪرڻ – روزگار ڪرڻ. پيٽ قوت ڪرڻ. ڪَمائڻ.

• **آجِيوَنْ:** ث. [سن] قوّت معاش – روزينو.

• **آجَ ج آجُونْ (ت):** ث. [سن ١. آجَنَ = ڪم جي مشغولي؛ ٢. آدّ > آجَ = سعيو ڪرڻ] ڪم جو نبيرو. ڪوشش – سعيو – اُدَمُ. بلند همتي.

• **آجَڙ ج آجَڙَ (ڪ):** ذ. صفت. ڪاهي هٿ ڪم ڪندڙ – ڪاهڙ. ديرڪار ـ ڍرو – سُست.

• **آجو ج آجَا (ڪ):** ذ. [سن. آرجيَ = وَڌِ] ڪَرتُ. ڪُهاڙو. ڪاهو هَڻُ. (صفت) ڪاهو. ڪاهي هَٿ تي وَهندڙ (ڍڳو، جو سڌو نہ وهي). ٻاهُرو. (ضد) سَاجو ج ساجا.

• **آجهَ ج آجهَائُونْ:** ث. [سن. آشْرَيه] اَجهو – پناهه – ڏَڪ.

• **آجهَاپُ، آجهاپو ج آجهَاپَ:** ذ. [سن.آشْرَيه] اَجهو – اَجها – پناهه [سن.آ + جهَهْنْپَ = ٽپو ڏيڻ] جهُوتو – نندِ – پنڪي – ڪهيرت (نندِ جو).آرام – آسائش. فرحت.

ـ **آجهَاپُ، آجهاپو ڪرڻ:** ٽورو آرام ڪرڻ – ڪجهه نندِ ڪرڻ.

• **آجهَا پَجَڻُ:** فعل مجهول. آرام ڪرڻ – نندِ ڪرڻ – آجهاپُ ڪرڻ.

• **آجهَارُ ج آجهَارَ:** ذ.[سن. آدَارَ] آجهاپُ – آجهاپو. سمنڊ يا درياءَ جي پاڻيءَ جي ڏُگهي پکيڙ – سطحي افراط. درياءَ ياسمنڊ جو هڪ طرف وهڪري جو لاهو.

ـ **آجهَارُ ڪرڻ:** ٽورو آرام ڪرڻ – آجهاپُ ڪرڻ.

ـ **آجهَارِ ڪرڻ، پَوَڻ:** تڪليف ۾ پوڻ – خساري ۾ پوڻ.

• **آجهَارَڻُ:** مصدر. ڪيڙيءَ يا پاڻيءَ ۾ هلڻ سان ٽاپڙ (آجهاريو – آجهاريندو–آجهاريل).

• **آجهَانْرَ (ل):** ث.آرام – نندِ – آجهاپُ.

• **آجهرَڻُ:** مصدر. [سن. اَوَ = خراب + جهَٽْ = مُنجهي پَوَڻُ] ٽاپڙڻ – ٽاپڙجڻ –آڙڙڻ (آجهريو – آجهرندو–آجهريل).

• **آجهڙڪَڻُ، آجهُڙڪڻُ:** مصدر. [سن. اَوَ = خراب + جهَٽْ، جهَنْپَ = منجهي پوڻ] گمراه ٽيڻ. جهوتوُن پائڻ – لُوهُونْ ڏيڻ. رُلڻ. جهَٽ وجهڻ. هٽينْ پَوَڻُ. اُسڙڪَڻُ. (آجهڙڪيو – آجهڙڪندو – آجهڙڪيل).

• **آجهڙڻ،آجهُڙڻُ:** مصدر [سن. اَوَ = خراب + جهَٽْ، جهَنْپَ = گمراه ٽيڻ] منجهي پوڻ. ٽاپڙڻ – ڏکا ڪائڻ. رُلڻ. جهوتُوْن هڻڻ – لُوهُونْ ڏيڻ. (آجهڙيو –آجهڙندو–آجهڙيل).

ـ **آجهڙيو ج آجهڙيا:** ذ. صفت. ڳاهت يا ميڙَ ۾ قاتل. گمراه "آجهڙيا اندر جا، ٽاپاتَ ڪائين".

• **آجهڪَڻُ:** مصدر. [سن.آ + ڪِرِيْ] ڳاهت يا سوڙه ۾ وهڻ. (آجهڪيو – آجهڪيل).

• **آجهہَ وَاجهَ:** ذ. [سن. اَدِيه وَدِيه] پنهنجو ۽ پرائو اجهو. پنهنجو يا پرايو وَسُ. رُسوخ يا حيلو – پنهنجي رسوخ جا حيلا وسيلا. حيلن هلاڻڻ لاءِ اچ وڃ. منهن لڳ – واقفيت – رُسوخ. حيلا سازي. ڏُگهي ڏور. وڏا اختيارات.

ـ **آجهہَ وَاجهہ وجهَڻُ:** سڀ حيلا وسيلا هلاڻڻ. وجهه وڻڻ. وجهه هلاڻڻ.

• **آجهوِيَڻُ (ڪ):** مصدر. [سن. اَدَيَه شڻْ = اجهوْ ڇڏڻ] پاسي ٽيڻ – پاسوْ ڪرڻ – ٽَري وڃڻ.

• **آجهوڙو ج آجهوڙا (ڻ):** ذ. [سن. آجهوريَ < اَدَيْ وَريَ = وڪڙ وجهڻ] گول ڦيرو – گهمرو – وَڪڙ. گول ڪيڏ جو اوزار –

پرڪار.

• **آجهولو ج آجهولاَ (ت):** ذ. پُراڻو واڻُ (جو ائٽ ٺاهڻ ۾ وادي کي ڪم اچي). پُراڻي يا هيٺي واڻ جي (ڪٽ ۾) جهول (جنهن تي وهجي ته يڪدم هيٺ ڪسڪي وڃجي).

• **آجهيُ مَاجهيُ:** ث. [سن. اَدْيَ مَدْيَ (اَدْيَانَ = آسمان جي پکيڙ + مَدْيَانَ = ماڻهوءَ جي مٿي مٿان اڏاوت جو ٽنبو يا وڻ، يعني چوٽيءَ جي ليک (ويڪرائي ڦاڪ، مڏيان ڦاڪ). غالباً 'مديان' مان مَجهيان، مَجهان، مجهاندُ، مجهند يا منجهند ٺهيو آهي] اڏ ڏينهن يا اڏ رات جي آرام جي مَهلَ. اوير سوير جي جاءِ. ڪنهن به وقت اچڻ، ترسڻ ۽ ڪائي پي آرام ڪرڻ جي جاءِ آڏي مانُجهي — اويل سويل.

• **آجَ ج آجُونْ:** ث. [سن. اجيَا] اشارو — اهجاڻ. ڏسُ — پتو — نشان — علامت — پارُ — مَام. چٽائي.

• **آجَ مَاجَ:** ث. اوجَر — چٽائي — صفائي (ڪنهن ڏاتوءَ يا ٽانوَ جي).

• **آجَارو ج آجَارَا:** ذ. صفت. آنيارو (پلو).

• **آجڻُ:** مصدر. [سن. آجَيَا] اشارو ڏيڻ — اهجاڻ ڏيڻ. پتو پار ڏسڻ. (أجيو — آجيندو آجيل).

• **آجَڻُ ج آجَڻَ (ڪ):** ذ. [سن. اَنْجَنَ] سُرمو.

• **آجِٽِي ج آجِٽِيُونْ:** ث. سرمي داڻي — آنڙِي.

• **آجَ ج آجُونْ:** ث. [سن. ١. آشَيَه ٢. آجِيَهْ < آكْشَيَهْ < آكْش = هرندڙ باھ، آگ، باھ جو تجلو] پري کان باھ هرڻ جي نشاني. چمڪو — ٽمڪو — تجلو (باھ جو). اشارو. دل جو البيلو خيال — نَخريلو ارادو. (دل جو) خيال. ناز — نخرو — غمزو. آجَ.

• **آجُ ج آجَ:** ذ. [سن. سَمْجِّيَه] انبوه ـ ڳاهَڪ. [سن. اَدّ = ڳاڙ ڪٽي نهاريُ] محبوب جو ڳاڙ ڪٽي ڪيل اشارو (اچڻ ۽ ڳالهائڻ لاءِ).

• **آجَارُ:** ظرف. [سن. آجار < آسار = جهڙو؛ ف. سَارُ = جهڙو] جهڙو — جيانَ — جي نموني — جي موافق — وانگر — وانگيان — طرح "انڊو ۽ اڻ سُونهون ٻئي هڪ آجار".

• **آجَارُ ج آجَارَ:** ذ. [سن. آشَارَ] چاش پڪل سانڌاڻو، مصالح دار چاش ۾ پڪل چٽني. سانڌاڻو — آٿاڻو — ڪتاڻ. [سن. آدتيه + وار] هڪ ڏينهن جو نالو — آرتوار — آچَر.

ـ **آجَارُ وجهَڻُ:** سانڌاڻو سنڌڻ — آچار ٺاهڻ.

• **آجَارُ جَ آجَارَ:** ذ. اصل واري رواج موجب پُنڇات يا امينن جو راڄوٽي فيصلو. فيصلو — انصاف روُءِ فيصلو. نبيرو — نياءُ "اونڌا شل آجار،ڪانڌ ڪنهن سين نہ ڪري" (شاه). دستور العمل. قاعدو. هلي چلي — ريت رسم — رواج. ويچارُ.

ـ **آجَارُ ڪَرائڻُ:** امينن کان فيصلو ڪرائڻ. ڪو معاملو فيصلي لاءِ ٻئي وٽ نيَڻُ. ڪورٽ يا جرگي جو فيصلو حاصل ڪرڻ. انصاف ڪرائڻ.

ـ **آجَارُ ڪَرڻُ:** پنگتي رواج، يا راڄوٽي هلي چليءَ موجب فيصلو نبيرڻ (جنهن ۾ انصاف، رواج ۽ جرگو به اچي وڃي ٿو). فيصلو ڪرڻ. نياءُ ڪرڻ.

ـ **آجَارُ ڳالهَائڻُ:** انصاف واري ڳالهه ڪرڻ —واجبي ڳالهه ڪرڻ. وهنوارجوڻ. سَڄ چوڻ — حَقّ چوڻ.

ـ **آجَارُ ۾ وجهَڻُ:** معاملي ۾ آڻڻ. امينن گڏ ڪرڻ لاءِ مجبور ڪرڻ. معاملو انگهائڻ. ڪم ڪرڻ کان نٽائڻ.

• **آجَارُ نبيرَڻُ:** ڏرين جي وچ ۾ فيصلو ڪَرڻُ.

• **آجَارَڻُ، آجَارڻُ:** مصدر. [سن. ١. آچارَ (آ = آت + چَرْ = هلڻ) اڳئين موجب هلڻ؛ ٢. آدت سار = اصل کان رواجي قانون جو طرز عمل هجڻ] اصل کان هلندڙ رواج موجب (فيصلو يا ڪم) ڪرڻ. هلي چليءَ موجب هلڻ. نياءُ ڪرڻ — انصاف ڪرڻ — فيصلو ڪرڻ. ويچارڻُ. ڳالهه ڪري ٻڌائڻ. (آچاريو — آچارينْدو — آچاريل).

• **آجَارُو:** ذ. انصاف ڪندڙ — نياءُ ڪاري — منصف. وهنواري. ماڻهوءَ جو نالو.

• **آجَارِيُ ج آجَارِيُ:** ذ. صفت. آچاريا هلت چلت وارو. انصاف پسنڊ. مذهبي اصولن تي پورو پابند. روشن دماغ .اعليٰ شخصيت وارو "اهڙا آجاري، لِکا پُٽِن لوڪ ۾" (شاه)

• **آجَارِيَهْ:** ذ. [سن.آدت سارِيَه = (آدت =سچّ + سَاريه = روشن) آدتَ جي شخصيت وارَو اصلَ نسل ۾ پوتر. علم جي روشنائيءَ وارو. (اسم خاص) هندن جي هڪ فرقي جو نالو (جو اصل کان ذات پات ۽ علم ۾ افضل رهيو آهي، جنهنڪري اُهي پاڻ کي آدت يعني سچ جي روشنائيءَ سان مشابهت ڏين ٿا). ڏرمي سڪيا ڏيندڙ — گرو. رشِيُ. اديب — وڏياوان.

• **آجَاڑُو ج آجَاڑَا:** ذ. [سن. آسْرِيَه] پناه — ڏِڪ — پردو. آجاڑو. بچاءُ، ٽاڻ، ڳوٽري — ٽيلهيَ.

• **آجَامُ ج آجَامَ:** ذ. [ف. آماج جي تقليبي صورت > آجام >آجامَ] جُٽَڻُ جو نشان — هدف — آجامُ "محبت جي ميدان ۾، عاشق! ٽيءُ آجامُ" (شاه).

ـ **آڇامي ج آڇامي:** ذ. صفت. نشان چٽيندڙ. تيرانداز. بهادر باز. چرب زبان. فريب ڪار.

• **آڇر ج آڇر:** ذ. [سن. آدْتِيَ وَار = سج جو ڏينهن] هفتي جي ستن ڏينهن مان هڪ ڏينهن جو نالو ـ آرتوار. ماٺهوءَ جو نالو.

ـ **آڇرليپو ڏيڻ:** آچرجي ڏينهن جو رسمي ليپو ڏيڻ. سخت تڪليف ڏيڻ (پيٽ آڏ ۾).

• **آڇرسڏايو:** اسر خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آڇرو ج آڇرا:** ذ. [سن. ۱. آجيرو (آ = نہ + جيرو = داڻ داڻ) بنا جيري، بنا داڻ داڻ، بنا ڳپ؛ ۲. اَجَلاً = سنڌي، خَصي] نَرُ پلو (جو آنا نہ ڪري) ـ ڪيرو ـ خصي. (ث. مَايَرُ). آجرو. هوتي جو هڪ قسم (ڪ). [سن. انجَ = ڪوٽي پورو ڪرڻ] جنڊ جون آنڇُونْ ڪيندڙ ـ جنڊآهوڙيندڙ ـ جنڊ آهوڙو.

• **آڇڪ ج آڇڪ:** ذ. [سن. اَنْجَ = وڃڻ، وَرْڊيڻ، ڦيرو کائڻ] وَر ـ وَڪَرُ ـ آنجَڪُ. رندڪ ـ انڪ ـ ڪاهاري. آڏُوتو. شطرنج راند ۾ بادشاهه کي شهه کان بچائڻ لاءِ وچ ۾ ايندڙ مُهرو.

ـ **آڇڪ وجهڻ:** ڪنهن ڪم ۾ رندڪ وجهڻ.

• **آڇڪ، آنڇُڪ:** ث. رندڪ ـ انڪ ـ ڪاهاري.

• **آڇلو ج آڇلا:** ذ. [سن. آنْچَلَ > اَنْجَ = ملائڻ] پلاند ـ دامن. ڪپڙي جو ٽڪر. صافو.

• **آڇُر ج آڇر:** ذ. [ف. آماج] ڇڻڻ جو نشان ـ هدف ـ آڇامُ ـ آجامُ ـ آماجُ. ناز وارو يا حياءَ وارو آهستي آواز ـ چپن جو آواز. اک ٽيٽ جي نهار ـ ارادي وَاريْ ۽ اشاري واري اک ٽيٽ، اُپي ڳاٽ نهارڻ جي حالت. ناز ـ نخرو. ناز واري نظر. ڪوڙو دلاسو ـ ڏنو ـ دمُ. بهانو ـ سبب. نمونو.

ـ **آڇُر ٽِيڻ:** پنهنجي محبوب جي نظر جو هدف ٽيڻ ـ نظر گاهه ٽيڻ.

ـ **آڇُر ڪَرڻ:** اک جي تَڪَ ڪرڻ. هدف بنائڻ ـ نشان ڪرڻ. (ارادي سان) جُوهه ڪري نهارڻ. ڪوڙا دلاسا ڏيڻ ـ بهانا ڪرڻ. ڏنا ڏيڻ. سبب ڏيڻ.

ـ **آڇمي ج آڇمي:** ذ. صفت. نشان چٽيندڙ ـ نشان بازُ. تيرانداز.

• **آڇمانُ ج آڇمانَ:** ذ.[سن. آدّ يا اُچّ = ڳاٽ ڪٽي بهيڻ] بيهڻ جو نمونو (نازنين جو). اُپي ڳاٽ بيهڪ. جوڙ يا ڳالهائڻ جو نمونو (نازنين جو). [سن. آڇرْ = سُرڪ پرڻ، گرڙي ڪرڻ] پاڻيءَ کي متُن سان ولوڙڻ جو آواز. سُرڪ يا جُمي۽ جو آواز. ٻُڇڪر. چوسڻ جو آوازَ (چپن، سگهي۽ يا سُرڪ جو) ـ چوُسَ (سُلفيءَ حُقي وغيره جي جو آواز. پاڻيءَ جي لَپ ـ ڇُرونْ. سُرڪ ـ ڏُڪ. گُرڙي "آگَسْتَ جَانْ آچمانُ ڪري ساگر سڪايو" (سامي).

ـ **آڇمانڪ:** ث. گُرڙين اُچلائڻ ۾ هٿن ڏوئڻ جو ٽانءُ ـ چلمچي. (صفت) گُرڙيُونْ ڪندڙ.

ـ **آڇماني:** ث. چلمچي.

• **آڇمڻ:** مصدر. [سن] ڏرمي ڪرياڪرم يا ڪاڌي کان اڳ ۾ پوءِ پاڻيءَ جو ٻُڪ پري گرڙيون ڪرڻ (يا وات صفا ڪرڻ). چپن سان چوسڻ. چوُسَ ڏيئي (ڏورن وانگر) پاڻي پيٽ. چپن ۾ ڳالهائڻ.

• **آڇمڻ:** مصدر. [ف] هدف يا نشان ڏانهن جوُهه ڪري ڏسڻ. نشانو ڪرڻ. (آڇميو ـ آڇميل).

• **آڇڻ:** مصدر. [سن. 1. آشَيَهْ؛ 2. سن. آكْشَنُ = اک جو اشارو ڪرڻ. اک چنيڻ] اشارو ڏيڻ ـ اشارو ڪرڻ. پروڙڻ. مَام ۾ ڳالهائڻ. ميڙي گڏ ڪرڻ. آنڻ. (آڇيو ـ آڇيندو ـ آڇيل).

• **آڇڻ ج آڇڻ:** ذ. [سن. آ + چَكْش = پڏرائي] اعلان ـ پڏرائي. صلاح مصلحت. آڇ.

• **آڇو ج آڇو:** ذ. بانُس جي ڪائي. ببو (وڻ جو). وڻ جو هڪ قسم (ڪ). (اسر خاص) هڪ ذات جو نالو. ماٺهوءَ جو نالو (آڇرُ مان اڏ نالو). (صفت) لاڏلو ـ البيلو ـ پيارو.

• **آڇيا:** اسر خاص. هڪ قبيلي جو نالو (اڪثر ضلعي لاڙڪاڻي ۾).

• **آڇ ج آڇون:** ث. [سن. آچَكْش = نهارڻ، جاچڻ، پڏائڻ، ڳالهه ڪرڻ، اعلان ڪرڻ، سڏڻ، نالو ڏرڻ، باسڻ، جاڻائڻ، ظاهر ڪرڻ، سجاڻپ ڪرائڻ] صلاح ـ پيشڪش. وات ٽڪائي. اعلان ـ پڏرائي. نهارَ ـ جاچَ ـ چڪاس. انعام ـ عطيو. بخشش. ڏيڻ جي خواهش. [ف. آشَ: سن آشْت] چَاش. شوروو ـ رسُ. عرقُ ـ ستَ ـ نچوڙُ (ڪنهن دوا وغيره جو).

ـ **آڇ ڪرڻ:** پيشڪش ٽيڻ. واڪ اڇڻ (ڪنهن شيءِ جي وکري جو). رٽ اڇڻ (تحفي جي، ذَالِيءَ جي، سگ جي، مزدوريءَ جي ڪم جي، عوض معاوضي جي، قبوليت وغيره جي).

ـ **آڇ ڪرڻ:** صلاح ڪرڻ ـ پيشڪش ڪرڻ.

• **آڇار ج آڇارُونْ:** ث. [سن. آشَارَ] هوا يا لهرين (پاڻيءَ جي) يا ڪرن جي ڪڏيل آوت. مينهن جو سخت وسڪارو. برسات بعد آسمان جي نوائي. بي موج درياءُ يا سمنڊ جي پاڻيءَ جي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خاموشي – آنارَ پاٽيءَ جي سطحي لَس ۽ ليٽ. لهرين جي سانده سٽ سٽ – لهرين جي لپيٽ. [ع. آثار: سن. آڄيا] نشان – اهڃاڻ. پارُ – پتو – ڏَسُ.

ـ **آچاريُ ج آچاريُ:** ذ. صفت. نشانن وارو. اهڃاڻن وارو. گهٽڪمو – آپاريو.

• **آچارڻ:** مصدر. [سن. آڄيَ + ڪُر = اچو ڪرڻ] اچو ڪرڻ (پاڻي) – آنارڻ. ڪپڙو (پاڻيءَ ۾) ڏوئڻ – چاچولڻ. (آچاريو – آچارينڊو – آچاريل).

• **آچارو ج آچارا:** ذ. [سن. آسارَ (آ= تائين. ساڙ + سُرْ = وهڻ)] مينڍهن جو سخت (تکو) وسڪارو. سامونڊي لَس ليٽ جو وهڪرو "آچارا عميق جا اچن اوپارا" (شاه). پاڻيءَ جي سخت چولي يا لَهر يا وهڪرو.لهرين جي تيزي. پاڻيءَ جو گهمرو – ڪُنُ "آچارا عميق جا گڏيا غوّاصن" (شاه). (دشمن کي) گهيرو – حملو – هلان. [سن. آڇَدْ] پوش – پردو – ڍڪ – چوغو.آنڇُ (بانس) جو ڍڪ.ميان . بَٽي – ترڪَش. چمڙي جي ڪوٽري. آچاڙو. [سن. آرياسار = روزانو ملندڙ ڪاڏو] ڪاڏو – سيڏو. [سن. آجيَا] ناٽيل مڪڻ – گيهه.

• **آچاڙَ ج آچاڙُنْ:** ث. [سن. آشارَ. آسارَ] آچارَ.

• **آچاڙڻ:** مصدر. [سن. آڪُشْپْ = اشارو ڪرڻ] اشارو ڪرڻ. جهاتي پائڻ. مُنهُنْ باهر ڪڍي ڏيکارڻ. نشانيون ڏيڻ. نشان پتو ڏيڻ. (آچاڙيو – آچاڙيندو – آچاڙيل).

• **آچاڙو ج آچاڙا:** ذ. [سن . آ + چَايَ + ڙو] پاچو – سايو. جنّ جو پاچو –آڇڙو (جن جو). غيبات جواثر. لڳت جو حساب. آچَارو. [سن. آڇَدْ = ڍڪ. لِکائڻ. پهرائڻ] ڍڪ – پوش. اوڇڻُ "پرين اکين ۾ پيهه ته آءُ آچاڙُ ٽيان" (شاه). چمر جي ڪوٽري. ميان – بَٽي. ڪاڻيءَ جو چيريل بيڪار چورس پاسو يا ٽڪرو – چاڙهو (ل). جنن يا داغن لڳل پوٽڙو (ل) ـ پاڻيءَ جا پُورَ. آڏيون وڏيون چوليون ۽ لهريون. وڏا اوسانبَ. وڏيون ويرون.

• **آڇپو ج آڇپا:** ذ. [سن. آڪُشْپْ = باهر ڪڍي ظاهر ڪرڻ. انڪار ڪرڻ. اشارو ڪرڻ. ڏيکارڻ. بي عزت ڪرڻ. ڇڙ ڪرڻ. رنگ لڳائڻ] مٽان جي ميارَ. ملامت – ڇڙ. گار. ڇينپ. بي عزتي. انڪار. اشارو – اظهار. لاڳاپو – تعلق. ڪشش – ڇڪَ. جنّ جو ڏيکارو – جنّ جو ڏيڇو.

• **آڇرڻ:** مصدر. [سن. آسْتَرَ (آ = ڇڳيءَ طرح + سْتَرْ = بيهڻ) ثابت يا قائم ڪرڻ] هيٺ تر ولي بيهڻ (متيءَ جو پاڻيءَ ۾). آٿرڻ – پاڻيءَ جو صاف ٿيڻ. [سن. آڪُ نَالَنْ = پاڻيءَ ۾ صاف ڪرڻ] ڪپڙي جو پاڻيءَ ۾ آڪهارجي صاف ٿيڻ – ڇيچولجي اچو ٿيڻ. (آچريو – آچرندو – آچريل).

ـ **آچرائڻ:** 'آچرڻ' مصدر مان فعل متعدي باالواسطه. آٿرائڻ. آڇلائڻ. صاف ڪرائڻ. (آچرائيو – آچرائيندو – آچرائيل).

ـ **آڇرجڻ:** 'آچرڻ' مصدر مان فعل مجهول. ميري پاڻيءَ جي ميرَ جو ٿرُوَ ولي بيهڻ –پاڻيءَ جو آٿرجڻ. ڪپڙي جو پاڻيءَ ۾ صاف ٿيڻ – اچو اُجرو ٿيڻ.

• **آچريُ ج آچري:** ذ. صفت. [سن. آڄاري] مڪريل – مڪار. جادُو گر.

• **آڇلاڻ، آڇلائڻ:** ذ. [سن. آڪْشَالَنْ = پاڻيءَ سان صاف ڪرڻ] ٽاڻءَ جي ڏوپ جو پاڻي – آڪهَر – ڏوپ. ڇڍي لَسيُ(ل). قَتل ڏونري جي هيجاري يا ڪَٽ ـ ڏونري جي پت.

• **آڇلاءُ:** ذ. [سن. آڪُشَالَنْ = پاڻيءَ سان صَاف ڪرڻ] ٽاڻءَ جي آڪهار – ڏوپ. تمام ڇڍي لسي. تُتو پاڻي. مکڻ مان نڪتل پاڻي.

• **آڇلائڻُ، آڇلائنُ:** مصدر. [سن. آڪْشَالَن (آ = ساڻ + ڪْشَلْ = صاف ڪرڻ) = پاڻيءَ سان صاف ڪرڻ] ڏوئڻ. آڻ ڏوتل ٽاڻءَ کي پاڻي وجهي ڇلڪائڻ – آڪهارڻ.ڪپرو ڏوئي صاف پاڻيءَ ۾ چاچولڻ. متاچرو هلڪو سلڪو ڏوئڻ. آٿرائڻ. (آڇلائيو – آڇلائيندو – آڇلائيل).

• **آڇمانُ ج آڇمانُ:** ذ. [سن. آڇمَنْ] لَپ – ڄُرُونْ – آڇمانُ.

• **آڇنُ:** مصدر. [سن. 1. اَپ + سْتا؛ 2. اَپكْشپْ؛ 3. آسْتَيـ = آچَ، جنهن ۾ ڏيڻ جي اميد سمايل هجي] ڪا شيءِ ڏيڻ لاءِ پيش ڪرڻ – ڪنهن شيءِ ڏيڻ جي صلاح هٽڻ – آچَ ڪرڻ. (آڇيو – آڇيندو – آڇيل)

• **آڇٽيُ ج آڇٽيُونْ:** ث. [سن. آڪْشْن] اشاري جو نمونو. اشارو ڪَندڙ (آڱر) – ڏسٽيُ – شهد – آنڇٽيُ.

• **آڇو آڇوڙو:** ذ. [سَن. ١. آسَر = جنن پوتن جو. ٢. آ + چايـ + وريـ: ف. آسياوَر = مغز جو ڦيرو] جنّ جو ڏيڪارو. جنّ جي ڏيڪاري جو اثر. جنّ جو اشارو (جنهن ۾ بدحواسي ٿئي). لڳت جو حساب.

• **آڇوٽيُ ج آڇوٽيُونْ:** ث. [سن. آڪْشوهني = هٿيار بند لشڪر جي ڪيمپ. لشڪر جو جٿو] ڏهن دستن جو لشڪر. لشڪر جو هڪ حصو (109350 پيادن، 65610 گهوڙي

سوارن، 21870 رتن ۽ 21870 هاتين جي فوج) – اڇوهٽي – اڪشوهٽي.

• **آڇيُ:** ذ. بانس جي قسم جو هڪ وڻ (جنهن مان حتن ۽ چلمن جا نڙ ٺهن) – آنجي.

• **آڇيرُ، آڇيلو ج آڇيرَا، آڇيلا:** ذ. [سن. آسُر = جنن پوتن جو] جنّ جو ڏيکارو –آڇو – آڇاڙو.

• **آحادُ:** ذ. [ع. اَحَدُ ج آحادُ] ايڪا (يعني، هڪ کان نَون تاءِانگ). حسابي رقم جا پهريان چار ڏاڪا (ايڪا، ڏهاڪا، سَوَ، هزار). ڊاري يا رمل جا ڪُٽا. اشخاص – ڇٽا. اهي حديثون جن ۾ راوي فقط هڪڙو ڇٽو هوندو آهي.

• **آخْ:** ندا. [ف. آخْ: ع. اُفْ] کانگهاري ڪڍڻ جو آواز. (صفت) نه وٺندڙ. ڪڙو. اُڳرو.

– **آخَ ٿُوْ ڪَتا چَوَنْ:** نه پُڄي سگهڻ جي حالت ۾ بهانا ڪرڻ. ڪُوڙا بهانا ڪرڻ.

• **آخِر آخَرُ:** ذ. [ع] پڇاڙي – پڇاڻي – اَنْتُ – دنگ – ڇيهه. حَدّ – اوڙڪ. چوماسي جي پُڇاڻي (جنهن ۾ هيڙيون هلي نه سگهن). پويون ڏينهن – قيامت – آخرت. (ظرف) نيٺ – نڏان – پڇاڙيءَ ۾.

– **آخِرُالْاَمْرُ:** ظرف. نيٺ آخر. لڏي پڏي – پس پيش. الغرض – القصّه – حاصل ڪلام.

– **آخِر ٽِيَنْ:** پڇاڙي ٽيڻ – پڇاڻي ٽيڻ. ختم ٽيڻ مرڻ. فنا ٽيڻ.

– **آخِر دَم:** ذ. پڇاڙيءَ جو ساهُ. موت جو وقت – سڪرات. (ظرف) پڇاڙيءَ سوڌو – توڙ تائين.

– **آخِر زَمانُ:** ذ. پڇاڙيءَ وارو زمانو. قيامت جي ويجهڙائيءَ وارو وقت.

– **آخِر سالُ:** ذ. سال جو پڇاڙيءَ وارو حصو. روينيو سال جي پُڇاڻي. حساب ڪتاب جي پڇاڻيءَ جو وقت.

– **آخِرْش:** ظرف. نيٺ – آخرڪار – انجام ڪار. الغرض آخر ۾.

– **آخِر ظُهر:** ث. ٻه پهري (نماز. جا جمع نماز بعد آخر ظهر جي نيت سان پڙهجي).

– **آخِر فَنا:** جملو. آخر هر شيءِ فنا ٽيڻ واري آهي.

– **آخِر قَدْر:** ذ. رَمضان شريف جي مهيني جي 21، 23، 25، 27، يا 29 جو ڏينهن.

– **آخِرڪار:** ظرف. آخرين طرح – نيٺ – آخر.

– **آخِرُو الْعَصْر:** ذ. 'والعصْر' سورة جو آخرين لفظ 'صبر' "آخروالعصر جو ايهين اُتائون" (شاهَ).

– **آخِرِيُ:** صفت. سڀ کان پويون – پڇاڙيءَ وارو – آخرين.

– **آخِرِيُ بَهارَ:** ث. بهار جي موسم جو پويون وقت. حُسن جو زَوال.

– **آخِرِيُ جُمعو:** ذ. ماهِ رمضان جو پڇاڙيءَ وارو جمعو.

– **آخِرِي دِيْدارُ:** ذ. ڪنهن دوست، عاشق، معشوق وغيره جي بالڪل پڇاڙيءَ واري ملاقات. دوست جي منهن ڏسڻ جو آخرين وقت. دفن ڪرڻ کان اڳ (مري ويل جو) منهن ڏسڻ.

– **آخِري مُلاقَات:** ث. پڇاڙيءَ واري ملاقات (جنهن بعد وري ملاقات نه ٿئي).

– **آخِرِيْن:** صفت. پڇاڙيءَ وارو –آخر وارو – پويون. (ظرف) آخر – نيٺ.

– **آخِرِينْ دَمُ:** ذ. پويون پَساهُ. موت جو وقت. سڪرات جو وقت.

– **آخِرِين گالهه:** پڇاڙيءَ واري گفتگو. فيصلي ڪُن جواب.

– **آخِرِينْ نامو:** ذ. آخرين خط – موت وقت لکيل خط. پويون اطلاع. تاکيدُ.

– **آخِري وَقْتُ:** ذ. پڇاڙيءَ وارو وقت – سڪرات جو وقت – آخري دَمُ. پويون زمانو – ڪلجُڳ.

• **آخِرت:** ث. [ع] پڇاڙي – پڇاڻي (دنيا جي) – عقبيٰ. قيامت – پرلئي. ٻيو جهان – پرلوڪ.

– **آخِرت بالخَيْر ٽِيَنْ:** پڇاڙي موجاري ٽيڻ.

– **آخِرت بَچائِنْ:** ڇڳن ڪمن ڪرڻ سان عاقبت ڇڳي ڪرڻ.

– **آخِرت ٻوڙِنْ:** خراب ڪمن ڪرڻ سان عاقبت خراب ڪرڻ.

– **آخِرت ناهِنْ:** ڇڳا ڪم ڪرڻ.

– **آخِرت جو توشو:** ذ. اهي ڇڳا ڪم جن جي عيوض قيامت ۾ ڇڳو اجورو ملي – آخرت جو ثمر.

– **آخِرت جو ثَمَرُ:** ذ. ڇڳن ڪمن جو نيڪ اجورو (جو قيامت ۾ ملي).

– **آخِرت جو ڏِيْنْهُن:** ذ. قيامت جو ڏينهن – ڏينهن قيام. حساب ڪتاب جو ڏينهن – روز جزا.

– **آخِرت جوڙِنْ:** ڇڳا ڪم ڪري آخرت لاءِ نيڪيون گڏ ڪرڻ. آخرت جو ثمر گڏ ڪرڻ.

– **آخِرت جِيْ ڪَمائِيْ:** ث. آخرت جو ثمر.

– **آخِرت سَولي ٽِيَنْ:** موت جو وقت آسان ٽيڻ. سڪرات سُولي ٽيڻ. قيامت جو حساب ڪتاب سنهنجو ٽيڻ.

– **آخِرت موڃاريُ ڪَرَنْ:** نيڪ ڪم ڪرڻ. خدا تعاليٰ جا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

حڪم مڃڻ.

ـ **آخرت وڃائڻ:** آخرت ٻوڙڻ.

● **آخُوڙ:** ذ. [ف. مصدر خوردن (= کائڻ) > اَمر. خور > آخور = کائڻ جي شيءِ] گھوڙي يا چوپائي ڍور جو آھر – ٻَڌَر. چوپائي جي پاڻيءَ پيٽ لاءِ آڻھن. چوپائي [خاص ڪري گھوڙي] جي روزانہ کاڌي جو گاھ.

ـ **آخُوڙجي ٻرتي:** ث. گاھ جي لَڏ. بيوقوفن جي مجلس.

● **آخُونڊ ج آخُونڊَ:** ذ. صفت [ف. مصدر خواندن (= پڙھڻ) > اَمر. خوان > آخُون = لکڻ پڙھڻ جي ھدايت يا تعليم] مذھبي تعليم ڏيندڙ – فقيه ـ مُلاَ. سکيا ڏيندڙ – مُعَلّم – اُستاد. "اُمّت جي آخُونڊ. اوڀڙ سپ اُپاريا" (شاھ).

● **آد:** ث. [سن] منڌ –آغاز – شروع – ابتدا. ازل (صفت) اَصل. پھريون – بنيادي – آدي.

ـ **آد (يُ) اَنْتُ:** ث. اُھاشيءِ يا ھستي جنھن کي ابتدا ۽ انتھا نہ ھجي (يا معلوم ڪري نہ سگھجي).

ـ **آد بُنياد:** صفت. اصلوڪو – اصل جو – آدي.

ـ **آدَ (يُ) پُرشُ:** ذ. پھريون وجود يعني خدا.

● **آدَ (يُ) ڪَارَڻ:** ذ. پھريون سبب.

● **آدَ (يُ) ڪَر:** ذ. صفت. خالق – خلقٽھَارُ.

● **آدَڀُوتُ:** ذ. وڏو پربت يا پھاڙ.

● **آدڪُ:** صفت. جو آد وارن جي کھاڻي ڄاڻي. شروعات سان تعلق رکندڙ. بنيادي احوال ڏيندڙ.

ـ **آدِئو:** ذ. صفت. آد کان – شروعاتي –اڳوٽو – قديم.

ـ **آدِيُ:** صفت. پھريون – اصلي. شروعاتي.

ـ **آدِيُ پُرش:** ذ. صفت. پھريون وجود، ست جڳ جي زماني جو ھڪ قديم بزرگ. معصوم ھستي. پرھيزگار. سنياس جو يوگي.

● **آدَوَسْتا:** صفت. آڳاٽيءَ عمر جو –وڏيءَ عمر جو – پوڙھو – آدِو.

● **آدَوَسْتي انگ:** ذ. آد کان مليل نازڪ بدن. بدن جا نازڪ عضوا. سڊول جسم.

● **آداب:** ذ. [ع. اَدَبُ ج آداب] چڱيون عادتُون – اخلاقَ. ادب جا قاعدا،اطوار، دستور يا سليقا. نياز سان سلام – تعظيمون – ڪورنشون. تعظيم جاالفاظ (جي خطن جي شروعات ۾ لکجن). [ع. عذاب] تڪليفون – دُکَ – سُورَ – دَردَ.

● **آداب بَجا آڻڻ:** اٽڪ ويھڻ جا دستوري رسمي طريقا اختيار ڪرڻ.

ـ **آداب تسليمات:** ذ. سلامَ ۽ نياز.

ـ **آدابَ سيکَارَڻُ:** نشست برخواست جا طريقا سيکارڻ – اخلاق جي تعليم ڏيڻ. تھذيب سيکارڻ.

ـ **آداب شَاھَانَہ:** ذ. بادشاھن کي سلام ڪرڻ ۽ انھن سان گفتگو ڪرڻ جا طريقا – ڪورنش بجا آڻڻ جا طريقا.

ـ **آداب صُحْبَتْ:** ذ. نشست برخاست ۽ گفتگو جا قاعدا.

ـ **آداب مَجْلِسْ:** آداب صُحبَتْ.

● **آداسيو ج آداسيَا (ڪ):** ذ. ڪپڙي ۾ پيل ھيو ڏاريو ٽڪر – جتيَ. گج يا چولي ۾ وجھڻ لاءِ رنگين ڪپڙي جو ٽڪر.

● **آدَانُ:** ذ. [سن] ڪنھن جي اچڻ تي وفد جي صورت ۾ ڪيل استقبال –آڇيان – خيرمقدم.

● **آداھُ:** ذ. صفت. [سن. ۱. اَرْدَ = اَدَ: ۲. اَرْدَ = ڪارائيءَ سان پورا ڪري ڪيل] ڪر ٽڪر – اڌ و اڌ. پور پور – چيھُونْ چيھُونْ "دلو دور درياھ جي، ڪيو ارادي آداھُ" (شاھ).

● **آدتُ:** ذ.[سن. ۱.آدِشْتَ = آد کان پيدا ڪيل تارو: ۲. آدتيہ] سَجَ ـ سورج – شَمس ـ آدِت. آدِو رکڻ جو تحفو يعني پَيغام ـ نياپو – آدِتُ چئج ان کي، ڏيانءِ جو روئي" (شاھ).

● **آدَر ج آدَرَ:** ذ. [سن. آدَرَ = (آ = ساڻ + دْرُ = عزت ڏيڻ)] عزّت – تعظيم – مانُ. مرحبا. آڇيان.

ـ **آدر ياڻ:** ذ.عزت جي ھَلت – مَانَ ڏيڻ جي حالت. عزّت – احترام. مرحبا. گھٽي عزت. مھمان نوازي. خدمت خاطري.

ـ **آدَرَسْتڪارَ:** ث. مانْ – عزّت. مرحبا – آڇيان.

● **آدَرْشُ:** ذ. [سن. آ = چڱي طرح + دْرِشَ = نھارڻ] آرسيْ – آئينو. علم اصول جو ڪتاب ۽ان جو لکيل نسخو. قلمي نسخو (جنھن تان نقل ڪيو وڃي).نقل. شرح تفسير. [سن. آدَرشَہ] نمونو – مثال. نصبالعين. اعليٰ مقصد.

● **آدَرْشِيْ:** ذ. صفت. اصول تي ھلندڙ (جھڙوڪ رشي، مني، وغيرہ) – بااصول. نيم تي پيروي ڪرڻ لائق.

ـ **آدَرْشِيْ جِيْوُ:** بين لاءِ مثال جوڳو ماڻھو – مثالي ماڻھو.

● **آدَسَمَادُ:** ذ. [ع. عَادُ ثمود] عربستان جون ۾ مشھور قديم قومون، عاد ۽ ثمود. [سن. آدَسَمَادِيَہ. آدَ = اصلي + سَمَادِيَہ = انسان جھڙي بشري قوم] قديم بشري قوم (جنھن مان انسان جو حسب نسب ھلندو اچي). قديم قومون. (ظرف) اصل کان – آڳاٽو "آدَسَمادَ کان اھو رواج ھلندو اچي" (جملو). (ذ) حَسب نسب.

ـ **آدمُ:** ذ [ع] پھريون ماڻھو – انسان ذات جو ڏاڏو. خليفة

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

االله. پهرئين پيغمبر جو نالو (حضرت آدم عليه السلام). خَلقَ — ماڻهو — آدمي (جمع ۾). اُٺ جو هڪ قسم (پوري يا ڪَڪي رنگ وارو). هرڻ جو هڪ قسم. (پوري رنگ جو، پٽيءَ تي ڪارن ترن سان).

_ **آدَم بُوُه:** ث. ماڻهوءَ جي ذَبَ (جيئن ديو پوت کي اڇي). ماڻهو.

_ **آدَم بُوُءِ ڪَرڻُ:** قديم ڏند ڪٿائن موجب ڪنهن ديو، راکاس وغيره جو ماڻهوءَ جي ذب سُڃاڻي ان کي مارڻ جو قصد ڪرڻ. ڪنهن تي ڪاوڙ ۽ غصي ۾ اچي پچا ڪرڻ ۽ سندس لاءِ سزا يا مارڻ جو قصد ڪرڻ.

_ **آدَم بيزار:** ذ. صفت. ماڻهن جي صحبت کان ٿهندڙ — پري پڃندڙ —ٿهندڙ. اڻ سڌريل — جهنگلي. اڻ هيرُو جانور (جو ماڻهو هيرائي نه سگهي).

_ **آدَم ثَانِي:** ذ. ٻيو آدم. حضت نوح عليه السلام جو لقب.

_ **آدَم چَشْمُ:** ذ. شيرين اکين وارو منحوس (گهوڙو يا ماڻهو).

_ **آدَم خورُ:** ذ. صفت. ماڻهو کائيندڙ (ديو يا انسان). وحشي يا ڏاريندڙ (جانور). بيرحم — سنگدل (اصطلاحاً)وياج خور.

_ **آدَم ذَات:** ذ. انسان ذات — ڪُل ماڻهو — بني آدم — بني نوع.

_ **آدَم زَادُ:** ذ. صفت. آدم جو جڻيل — انسان مان جاول — آدم جو اولاد — بني نوع انسان.

_ **آدَم شُماريُ:** ث. ماڻهن جي ڳڻپ. سرڪاري طور ڏهه سالي (ماڻهن جي) ڳڻپ — مردم شماري.

_ **آدَم شنَاسُ:** ذ. صفت. ماڻهو سڃاڻندڙ. قدرشناسُ.

_ **آدَم شَناسيُ:** ث. ماڻهوءَ ماڻهوءَ جي سُڃاڻپ — قدر شناسيُ.

_ **آدَم گَريُ:** ث. انسان کي انسان بنائڻ جو ڪم. اخلاقَ سيکارڻ جو ڪم —آدميت جي تعليم. آدميتَ — انسانيت. خوش اخلاقي. نرمي. مروّت. درد مندي. همدردي. دانائي — چالاڪيُ.

_ **آدم قَدُ:** ذ. ماڻهوءَ جو قَدُ (ٻن پهرن جي وقت، جنهَن ۾ سج جو پاڇوماڻهوءَ جي قد ۾ لڪي ويندو آهي) "پاڇو آدم قد اڇي — تہ ٻه هاري پيو هچي".

• **آدمَاڻِيُ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **آدَميُ ج آدمي:** ذ. [ع. آدَمُ: ف. آدميُ] آدم زادو — ماڻهو — بشر — انسَان — آدَمُ. سمجهو ساهوارو — ذهني. جيءُ وارو — آبدار (گوهر يا موتي).

_ **آدميُ بڻَائِڻُ:** ماڻهو ڪرڻ — ماڻهپو سيکارڻ — مُهذب بنائڻ. تهذيب ۽ اخلاق سيکارڻ "علم آدمي پڻ بڻائي ٿو توکي، سُياويڪ ۾ هو نپائي ٿو توکي".

_ **آدميَّت:** ث. ماڻهپو — انسانيت. سمجهه — عقلمندي — شعوُر. شرافت.

_ **آدميَّت سکَڻُ:** ماڻهپو سکڻ — شعور سکڻ — عقل ۽ تميز سکَڻُ.

_ **آدميَّت کان لنگهي وَڃڻُ:** انسانيت کان ٻاهر نڪري وڃڻ.

_ **آدميُ ٿيڻُ:** ماڻهو ٿيڻ — ماڻهپو ڪرڻ. انسانيت ڏارڻ.

_ **آدميءِ جو اُڏامَڻُ:** عقل ۽ فراست جو پرواز ڪرڻ. دوراندیشي ڪرَڻ.

_ **آدميءِ جي پرکا ڪَرڻُ:** ايمانداري ۽ وفاداريءَ جو اندازو لڳائڻ.

_ **آدُوتيُ:** اسر خاص. هندو فقيرن جو هڪ گروه _ آدُوتيُ.

• **آديسُ:** ذ. [سن. ١. آديش < آدش = اشارو ڪرڻ، ديدار ڪرڻ، ڏسي خوش ٿيڻ] گُروءَ کي (ڪيل) شوق ۽ مجتا جو سلام. هٿ جوڙ — نمسڪار — نياز. مَٿي ٽيڪ. نمرتائي — نمرتا. جوڳين جو سلام. نصيحت. تلقين. سمجهاڻي "آديسي، آديس! هتان ڪري هليا" (شاه). [سن. آديشَ <دشا = جهڪجهگ وارو ڏيک، نوراني چهرو. ٢. دشّ = ديدار يا زيارت جي خوشي] روشن ضمير مرشد جي منهن جي نوراني رونق. روشن خيالن جو نتيجو. نمشڪار. آگيا — حُڪم. [سن. آديشَا] اڳواڻ جي خبر — اڳڪٿي — پيشنگوئي. تارن جي ميلاپ جو نتيجو. [صفت] غير ملڪي — پرديسي. جنهن جو ڪو مڪان نه هجي — لامڪان.

_ **آديسُ ڪَرڻُ:** سلام ڪرڻ — نمسڪار ڪرڻ "تنهين کي تارن، اڇي ات آديسُ ڪيو" (شاه). نصيحت تي عمل نه ڪندڙ هٿيلي ماڻهوءَ کي پنهنجي حال تي رهڻ لاءِ چڏي ڏيڻ.

_ **آديس گَرُوُ:** ذ. مرشد کي نياز. نمرتا ۽ خوشيءَ وارو سلام (جنهن ۾ پيشانيءَ تي هٿ رکي ڪنڌ هيٺ نمائبو آهي). سنياسي فقيرن جو پنهنجي گُروءَ کي سلام. حڪم جي مجتا. گروءَ جو حڪم.

• **آديسيُ ج آديسيُ ذ.** صفت. سر نمائيندڙ — مٿو ٽيڪيندڙ. گروءَ جي حڪمَ ۾ (هميشه) رهندڙ. فرمانبردار. جوڳي فقيرن جو هڪ گروه _ ڪن چير فقير. االله لوڪ. الائي ڪهڙي مُلڪ جو. لامڪان فقير. نصيحت ڏيندڙ "آديسي اُٿي وبا، مڙهيون

مون مارين" (شاھ).

• **آديشُ:** ذ. [سن] آديسُ. حڪم – فرمان. تعليم – سکيا. تلقين.

ـ **آديشُ ڪَرڻُ:** ذ. آديسي فقيرن جو نعرو. جوڳيءَ جو گروءَ کي سلام.

• **آدِيْنَ:** ذ. [ف] جمعي جو ڏينهن.

• **آڏَ:** ث. [سن. آڌِ] فڪر ـ ڳڻتي – آنڌ مانڌ ڌراوت. گروي – گَهُڻ. پٽَ – مصيبت.

• **آڏا:** صفت. [سن. اَرْڌَ =اڌ] اَڌُ – ٻن پورن حصن مان هڪ حصو.

• **آڏارُ:** ذ. [سن. آڌارَ (آ + ڌُرْ = تي رکڻ، جهلڻ، ٽيڪ ڏيڻ) = جهلَ، ٽيڪ] ٽيڪ – سهارو – تڪيو – جهلَ – پَر. ڏِڻ. آڌَر. آسرو – پروسو. مدد – همراهي. حوصلي افزائي. تربيت. ٽانڀ. حوض. وڻ جي پاڙ جي چوڌاري ڇَت يا تانئر. بند.

• **آڏارڻُ:** مصدر. [سن. آڌارَڻ (آ + ڌُرْ = جهلڻ) = ٽيڪ ڏيڻ] آڌر ڏيڻ – ٽيڪ ڏيڻ – پشتي ڏيڻ. ٽورو متي ڪٽڻ. پرپائڻ – سرجائڻ – پرجائڻ – ڏاڌرائڻ. همت افزائي ڪرڻ. سڌارڻ – هيرائڻ. ترقي ڏيڻ (آڌاريو –آڌارينڊو – آڌاريل).

• **آڏاريُ ج آڏاريُ:** ذ. صفت. هيريل – هٿ هيرو – هٿالو. وَهُو (جانور يا وَهٽ وغيرہ) "جي آڌاري نہ آهي تہ ساڌاري ڪيئن ٽيندو". سيکڙات.

• **آڏاري ڪر ڪَيڻُ:** پرپائي يا ريجهائي نرميءَ سان ڪر ڪيڻ.

• **آڏاهُ:** صفت. [سن. اَرْڌَ] اَڌُ –آڌاهُ.

• **آڏائُونْ ج آڏائُونْ:** ذ. [سن. اَرْڌَ = اڌ] اڌ سال يعني چيٽ ۽ ڪتيءَ جي وچ وارو ٽيون فصل (انڙ، گدرا، گوار، جُوار، سائون، آڏائون وغيرہ فصل جي مارچ، اپريل۽ مئي مهينن ۾ ٽين).

• **آڏَرَ ج آڏَرُونْ:** ث. [سن. آ = چڱيءَ طرح + ڌر = جهلڻ، ٽيڪ ڏيڻ] ٽيڪ – آڌَ – جهل – آڌ. ڏِڻ – پروسو – سهارو – آڌار. اجهو – پناه. مدد – حمايت [سن.آدَرَ =عزت] عزت – مان – شان – آب. خاطر تواضع – مرحبا – آڇيان.خدمت – چاکري – ٽهل. سنيال.

• **آڏَرَ ج آڏَرَ:** ذ.[سن. آ + ڌر =ٽيڪ، جهلَ] جنڊ وغيره جو هيٺيون پڙُ.

• **آڏَرَپاءُ:** ذ. آئي جي عزت. تعظيم – سواگت – خوش آمديد. مرحبا – آڇيان. خاطرمدارت. ٽهل ٽڪور.

ـ **آڏَرَپاءُ ڪَرڻُ:** آئي جي عزّت ڪرڻ – ٽهل ٽڪور ڪرڻ. مان ڏيڻ. تمام گهٽيءَ عزت سان خدمت ڪرڻ.

ـ **آڏَرڪَرڻُ:** آدر پاءُ ڪرڻ. عزت ڏيڻ. مهمان نوازي ڪرڻ.

• **آڏرُ ج آڏرُ:** ذ. [سن. اَرْڌَ = اڌ] کجور يا کارڪ جو اڌ – اَڌَرُ – آڏيو (ت) –آڏيلو (وچولو).

• **آڏَرْڻُ:** مصدر. آڏيرَا کائڻ – ٽاپا جهلَڻُ –آکڙڻُ. (آڏرَيو – آڏرَندو – آڏرَيل)

• **آڏَرِيو ج آڏَرِيا:** ذ. صفت. [سن. اَرْڌَ = اڌ] اڌ پائيوار – حصہ دار. (ذ) ڳوٺ جو اَڌُ – آڏرِيُ.

• **آڏَلَ (ت):** صفت. [سن. اَرْڌَ = اڌ] اَڌُ (زمين جو. پوڪ جو. پائيچاري جو).

• **آڏَلُ:** ث. [ملتاني] اڌ ڪوهہ –وَاءِ (ل).

• **آڏو:** صفت. [سن. اَرْڌَ] اَڌُ – نيم – نصف.

• **آڏو رَهڻُ:** غافل رهڻ – سُست رهڻ (ڪم تي).

• **آڏُرْتِيُ ج آڏُرْتِيُ:** صفت. [سن. ١. آڌُرْت = جدا ٿيل، تياڳيل؛ ٢. اُوَڌُو (اَو = هيٺ + ڌُوْتَ = ڌُتيل < ڌُوْ = ڌُوڻڻ) جنهن دنيوي خواهش کي ڌوڻي ڦٽو ڪيو هجي] دنيا کي ترڪ ڪندڙ – تارڪ. تياڳي فقير. (دنيا سان لاڳاپو توڙيندڙ) فقير "عدم جي اوڙاه تي، ڪيا آسٹ آڏوتين" (شاھ). سنياسي. ويراڳي. ساڌو. جوڳي.

• **آڏُورو ج آڏُورَا (ت):** ذ. صفت. [سن. اَرْڌَ] اڌُورو – اڌ جهڙو. اڻ پُورو. بيڪار – نڪمو. غافل – سست.

• **آڏوڙِ (ل):** ث. [سن. ١. اَرْڌَ = اَڌ؛ ٢. آدولَ = ڏول جيان متي ٽنگيل چوڙو]. ٻڪريءَ يا ڍڳي جي اڌ ڪل (جنهن تان وار ڪرچي ٻهر جا چوڌاوجهي رڳجڻ لاءِ ٽنگي چڌبي آهي). آڌَ يا ٽسانگ تي چڙهيل (سبيل) چوڙو (جنهن ۾ رڳجڻ لاءِ ٻهر جي چوڙي يا رنگ جو پاٽي وجهجي). اڌوڙ. (صفت) ڦوڪيل – سُجيل. ٽُلهو – متارو.

ـ **آڏوڙِيُ ج آڏوڙِيُونْ:** ث. اڌوڙي.

• **آڏهي:** ذ. هندو فقيرن جو هڪ قسم – آديسي.

• **آڏِيُانگ:** ذ. [سن. آڌَ + اَنْڪا] ڪاٺ جي اڌاوت جو وُڄ. ٻن منزلن يا هڪ منزل جو وچ (جنهن ۾ ڪا شيءِ لٽڪائي چڌجي).

• **آڏِيُ ج آڏِيُونْ:** ث. [سن. اَرْڌَ = اڌ] اڌ (ربيو) – آڏيو. اڌ رات جو وقت –آڌ رات. بيگاه وقت – ڪمهلائي "آڏي مانجهي" اڌ عُمر جي وَهِي –اڌوڙ عمر – آڌ وَهي.[سن. آڌِ] من جي جُڪ جُڪ – هُر ڪُر – آنڌ مانڌ. ڳڻتي – چنتا – فڪرات. درد. تڪليف. بيماري. ڪاٺ ۾ سَلّ ڪرڻ لاءِ سيُرائيءَ جو هڪ قِسم.

ـ **آڏيُ آڏُ:** صفت. پورو اڌ ــ اڌو آڌ.

ـ **آڏيُ رات:** ث. اڌ رات. بيڳاه وقت.

ـ **آڏيءِ رات ٿي ڪڍ ۾ ڪرڻ:** نقصان ۽ چيهي جهڙو ڪم ڪرڻ.

ـ **آڏيُ ڪَرڻ:** دير ڪرڻ ــ اويرَ ڪرڻ.

ـ **آڏيُ مانجهيُ:** ث. اڌ رات ــ آڏيءَ ڏاري. (ظرف) ڪنهن به مهل. هر وقت ــ اويل سويل.

• **آڏيارُ آڏيرو:** ذ. [سن. آرْدَ = اڌ] آڌو آڌ ــ اڌو پتي. پائيواري.

ـ **آڏيارو آڏيرو ڪَرڻ:** شراڪت يا پائيواري ڪرڻ ــ حصي داري ڪرڻ "آڏيارو مال".

• **آڏيارُي ج آڏيارُيُون(ڪ):** ث. [سن. آرْدَ =اڌ] چاراڻيءَ جي عوض چوپائي مال جيَ پيدائش جو اڌ (يعني، ڪُل چوپاين جي اڌ چوپاين جي پيدائش، جهڙوڪ، ڪير، مڪڻ، گيهه، ڏاس وغيره، جو چاراڻيءَ عوض ڏجي).

ـ **آڏيارُيُون ڏيڻ:** پيدائش مان اڌ ورهاست جي حساب سان ڏيڻ، مينهُون وغيره چارائڻ لاءِ ڏيڻ.

• **آڏيُ اوپارو:** ذ. هُرلي ۾ ڪم ايندڙ هڪ ڪاٺي (جا نار جي اوپاري جي اڌ جيتري ٿئي).

• **آڏيُ رَنبو:** ذ. رنبي جو هڪ قسم ــ ڏَري ڪوتڻ جو رنبو.

• **آڏيرو ج آڏيرَا:** ذ. [سن. ١. اَڌير =ڏڌندڙ: ٢. آرد + ولير] اڌو ڳابرو ٽاهو (جنهن ۾ ماٺهوڪرڻ ڪان بچي وڃي)ـ ڏڪو ــ ٽاهو ــ دوماهي.

ـ **آڏيرا ڪائڙ:** ٽاها ڪائڙ ــ ڏڪا ڪائڙ ــ ديومائون ڪائڙ.

• **آڏيڪو ج آڏيڪا:** ذ. صفت. [سن. اَرْدَ] اڌ جيترو ــ اڌ ڪن ــ اڌو ڳابرو. اڌ پريل ــ اڌيڪو.

• **آڏيگامُ:** اسم خاص. تعلقي ننگرپارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو "اڌ ۾ آڏيگام، اڌ ۾ سجو پارڪر".

• **آڏيلو ج آڏيلا:** ذ. [سن. اَرْدَ = اڌ + ايلا (پچاڙيءَ جي) نشاني] پئسي جو اڌ ــ اڌپئسو ــ ڏيڍ پائيءَ جو سڪو.

• **آڏيُنُ:** صفت. [سن. اَدين = (آ <آ = نہ + دِيْنُ < دِنَيہ = رهڻ جي جاءِ) جنهن جو گهرگهات نہ هجي] گهر ــ بي اجهي ــ بي وسيلو. محتاج ــ پَروَسُ ــ ويچارو. خيرات جي آڌار تي رهندڙ ــ فقير. غريب ــ مسڪين.

ـ **آڏيُنتا:** ث. بي وسي، محتاجي. فقيري. غريبي ــ مسڪيني.

• **آڏيوُ ج آڏيا:** ذ. [سن. اَرْدَ = اڌ] اڌ رپيو ــ آڌيُ. نندي بوتل ــ ڏُنگيُ. اڌ ڪارڪ ــ اڌڙ ــ آڌيلو. [سن. آرتو] سنهون ڪپڙو ــ شبنم. ڪپڙي جو هڪ قسم. شربتائين ململ جو ٽاڻ. جوئر جو هڪ قسم ــ آڌائون ۽ ان جو بُج.

ـ **آڏيا ڪَرڻ:** ڪجيون اڌ ڪري سُڪائي رکڻ.

• **آڏُ، آڏِ ج آڏُون:** ث [سن. ١. آدَرَ ٢. آدِ = آڏو وڌائڻ، ٣. اَڳَ = آڏو اڇڻ، ڏِکڻ] آڏورڪيل. شيءِ يا انڪَ]. روڪ ــ رندڪ ــ آڙ ــ بندش ــ انڪاءِ، جهلَ. اَجهوُ ــ سهارو ــ پناه ـ سڙهه جي جهَلَ لاءِ ڪائِيُ. ڏِڳي گاڏيءَ جي هڪ ڪائي. ڏنگائي ــ ڏِنگ ــ ترڇاڻ. ڪوڙو سَبَبُ. [سن. ١.آرچا، آروْچا = پيشانيءَ جونشان؛ سن. ٢. آرچ = چوپائي جيَ پيشانيءَ تي ٻولاهو نشان؛ ٣. آرڪا= وَاءُ (و) جو نشان. گاڙهو ٽڪو، گاڙهي بيرق] پيشانيءَ جو نشان. چوپائي جي پيشانيءَ تي ٻولاهو نشان. (هندن ۾) گهر جي در تي واءُ (و) جو نشان. واءَ جيَ بيرق (هندو مهاڻا ۽ باراني ملڪ جا هندو آرگا جي پوجا ۾ ڪندا آهن، جو بارش جو ٻُت ۾ آهي، ۽ متائنس گاڙهي بيرق ڪوڙيندا آهن). درتي ڪوڙيل گاڙهي بيرق ــ وارڪا. سُنڊر گاڙهو ٽڪو. فقيرن جي نراڙ تي گاڙهو تلڪُ. ٻيڙيءَ جو منهن وارو پاسو ــ آڳل ــ آڏيُ. صفت. [سَن.آد] اصل ــ پهريون ــ خاص.

ـ **آڏِ اڪريُ:** ث: ڏِنگن اڪرن واري تحرير ــ اڌ اڪري. مُنجهيل لکڻي. اڪرن ۾ لِکل گُجهارت ــ مُعمّا (گُجهارت) جو هڪ قسم.

ـ **آڏَ ڏيئيُ بيهَڻُ:** اڙ جهلڻ. رندڪ وجهڻ ٻانهون ساهي گوهيُ ڪري بيهڻُ. وارو نہ ڏيڻُ.

ـ **آڏَ مارَڻُ:** ٻيڙيءَ جو تانگهي پاڻيءَ جي گپ ياواريءَ ۾ بيهي رَهَڻ ــ آڏيُ مارَڻُ.

ـ **آڏَ وَڙائي بيهَڻُ:** ورندي ڏيڻ ــ جواب ڏيڻ. آڏو جواب ڏيڻ. منهن تي چوڻ. بي ادبي ڪرڻ ــ گستاخي ڪرڻ.

ـ **آڏَ هُڻڻُ:** ٻيڙيءَ جو اڳَ لڳي پَوَڻُ ــ آڏيُ هڻڻ. ابتي سُبتيءَ هوا سبب سڙهه جي آڏ ڪي هيڏانهن هوڏانهن لوڏڻ ــ آڏيُ مارڻ.

ـ **آڏَ هُڻيُ بيهَڻُ:** ٻيڙيءَ جو گپي بيهڻ. مشڪل سان چرڻ.

• **آڏا اڏيُ:** سامهون اڏي (هاڻي جڏهن پاڻي لهي ويو آهي. تڏهن آڏا رڇ اڏي ان جا ڪلا ٺوڪي مضبوط ڪري چڏيا اٿن).

• **آڏَ انڪڙيُ (ڪ):** ث. وَل جي اک. وَل جو هڪ قسم.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **آڏارُ (ت):** ذ. آڏارُ.

• **آڏارڻ:** مصدر. [سن.آڏريٰ (آ = چڱيءَ طرح + دَلْ = ڏَرڻُ) = چيڑڻ] ڏَرڻ – ڏَڏَر ڪرڻ (اناج، دالين، چانور، ساريون وغيره). جنڊيءَ يا جنڊڙي (ت) ۾ ساريُن جا ٿُهَ لاهڻ – ڏَرڻُ. چڑڻ(چانور). ڏارڻ – چيڑڻُ – قاڑڻ. قوڑڻُ. ۾ اڏ ڪرڻ. چير قاڑ ڪرڻ. ٽُڪر ٽُڪر ڪرڻ (ڪاڻي يابُنڊ)۔قوڑائيون ڪرڻ. چلهڻ – چٽڻُ – گڏڻُ. سونڻن جي مار ڏيئي نرم ڪرڻ (چوڑي ڪي). خوب مار ڪيڻ – اڏ مُئو ڪرڻ – جاگوريڻ. (ڪِلڻ جُوئرڪي ڦُلارڻ لاءِ) نيم گرم پاڻيءَ ۾ اوهارڻ. اڏو گابرو رڌڻ – اڏ اوهارو ڏيڻ – اوهارڻ. اڏ گرم ڪرڻ. انّ، چٽا، وغيره گرم پاڻيءَ ۾ وجهي پسائڻ (جيئن ڪلون آساڻيءَ سان لهي سگهن). ڪُڪڙ، گوشت، مڇي، ڏونرا وغيره گرم پاڻيءَ ۾ اوهارڻ. (آڏاريو – آڏاريندو – آڏاريل).

۔ **آڏاري ڇڏڻ:** چلهي چڙهڻ – مار ڏيئي هڏ گڏ پيڇي ڇڏڻ.

۔ **آڏاري رکڻ:** ڪُٽي نرم ڪرڻ – ڏک هٽي ساٽوڪرڻ. جاگوري وجهڻ. گوشت وغيره کي (بانسي ٽيڙ کان بچائڻ لاءِ) ٽهڪائي رکڻ.

• **آڏارو ج آڏارا:** ذ. [سن. آوَڏارَا = هوا نڪرڻ جو ٺنگ] نهائين مان دونهين نڪرڻ جو سوراخ.

• **آڏاٽو ج آڏاٽا:** ذ. [سن. ١. آوابَنَ = آڏاٽو. ڪپڙي اُڻڻ جو اوزار،ريل ياڇوڪَ (جنهن تي ڏاڪاويڙهجن)، اُبرو؛ ٢. اَوَتْ = ڪڍ، ڪپڙي اڻڻ جي جاءِ]ڪورين جي اُڻاوت جو مانڌاڻو – ڪپڙي اُڻڻ جا اوزار – ڪورڪو مانڌاڻ. ويهي اُڻت ڪرڻ جي ڪَڏ(ت). [سن. اَدّ = اڏّ] وَرَن، ليٽڻ۾ پَڇَرن جو پچرو (چپر ٺاهڻ لاءِ). ڏينگو (نار جو). [سن. آڏارَتْ] عوض ۾ رکيل شيءِ۔ گروي – گَهُ (ت). ڏوهين جي اصطلاح ۾ ڪپڑا ڦرهي تي سٽي بعد ۾ (سڪائڻ کان اڳ ۾) نپوڙيل ڪپڙن رکڻ جو ڪپڑو يا چادر.

۔ **آڏاٽو اڏّڻ:** آڏاٽوُ ٺاهڻ. ڪا وڏيْ اڏاوت ڪرڻ –مانڌاڻو منڊڻ. وڏو پچرو (گهر ٺاهڻ لاءِ) تيار ڪرڻ. گهَر ٺاهڻ "پڪا پڪن سامهان، آڏاٽا تہ اَڏي ويا"(شاه).

• **آڏاويس:** ظرف. [سن. اَشَاشْوَتَ = ٺاڻ جونمونو وضع قطع] نموني طور – ڏسڻ لاءِ ۔ عارضي –في الحال – بالفعل. (ذ) ڏيک ويک جي عارضي اڏاوت. بيک – نمونو. نمائشي نمونو – جنس جو نمونو. حُسن جو جلوو.

• **آڏڻ:** صفت. [سن. ١. آ + ٽرِيَجَ؛ ٢. اَگ وَ تَ = اڳ قَريل، ڏنگو ورايل] اڳيون پاسو قريل (اڏاوت جو) – آڏو – ڏنگو – ترچو.

• **آڏڻ:** ذ. [سن. ١. آدتْيَهْ؛ ٢. اَدَتَ= هڪ ديوتاجو نالو] سجّ ۔ سُورج – آدتُ "اُدر اَڏت اُپريو، وهاٽيءَ وَنْءِ پَوْنَر"(شاه) تارن جي هڪ ميڙ جو نالو. هڪ تاريَ جو نالو (چيو وجي ٿو تہ ان تاري اُپرٽ سان پاٽي سڪڻ شروع ٿئي ٿو) – سُهيل تارو – ايٽ تارو. صبح جو اُپرندڙ تارو – وهَائوُ تارو. چند جي ستين منزل (علم نجوم جي اصطلاح ۾ چَند جي گهَٽا وَڌيْ چوٽين چوٽين ڏينهن ظاهر ٿيندي آهي، ان حساب سان ٤ X ٧ = ٢٨ ڏينهن بعد ۾ ڏينهن گم ٿيندي آهي). [سن.آدَشْ = پر انهين ملڪ جي قاصد جو پيام] حُڪم – فرمان. پيغام – نياپو – سنيهو "آڏِتُ چئج ان کي، ڏيَانْءِ جي روئي" (شاه). (صفت) پر انهين ملڪ ۾(ڪنهن جي طرفان واپار ڪندڙ دَلاَل – پلاوٽو – گماشتو – آڏيتو.

۔ **آڏِتوار:** ذ. سج جو ڏينهن – آرتوار – آچر.

۔ **آڏِتيو ج آڏِتيا:** ذ.صفت. گماشتو – پلاوٽ – آڏِتُ. واپاري سَماءُ ڏيندڙ.

• **آڏ ٽرچو ج آڏ ٽرچا:** ذ. صفت. [پرا. ترچ؛ سن. ١. آوْرْت (آ =تائين، چوڌاريَ+ وْرْتْ = قَرِڻ)؛ ٢.آتْرَيچه = ڏنگو] آڏوتيڏو –ڏنگو ڦڏو –تيڏو ترچو – ور وکڙ وارو. اُبتو سبتو. هيٺ مٿي"آڏ ترچا آهڙا، ڏونگر کي ڏاڪا" (شاه).

۔ **آڏترو ج آڏترا:** ذ. صفت. آڏترچو.

۔ **آڏڻي ج آڏ ٽريُون:** ث. آڏ ترڇي (پٽ جي وروڪڙ واري چاڙهي يا لَڪُ).

• **آڏر ج آڏر:** ذ. [سن. ڏروٽي] چوپائي مال کي گاهه يا ڏاري کارائڻ لاءِ ٺڪر جو ويڪرو ٽاڻُ ياپاتوڙو – ڪُونڊر – آهرو – هودي (حوضي) – بَنْدَرُ (ت). (ڦُلن پُڄڻ لاءِ) ڪچيءَ مٽيءَ جو گنڍڙو. ڪُڪڙن جي ڪڍڻي. ڪِلَڻ (جُوئر) کي ڦُلن پُڄڻ کان اڳ پاڻيءَ ۾ ٽهڪو يا اوهارو. گوشت کي ڪني ٽيڙ کان بچائڻ لاءِ پاڻيءَ ۾ ٽهڪو. [انگ. Order] آرڊر.

۔ **آڏر ڪرڻ:** ڪِلَڻ(جُوئر) کي اوهارو ڏيئي ڦُلن ٺاهڻ لاءِ تيار ڪرڻ.

• **آڏرا(ت):**ث. [سن. آدَرَ] آدَر–آڏَر – مرحبا ۔ پَليڪار.

• **آڏڙا (ت):** اسر خاص. مينگهواڙن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **آڏڻي ج آڏڻيُون:** ث. [سن.آڏْرِيْ = ٽيڪ ڏِيڻ] ٽيڪ – جهَلَ – آڏ –آڙَ. روڪ ۔ رندڪ. ملَهه جو هڪ ڏاءُ. (اصطلاحاً)عذر – منْهُنْ – بَهانو.

• **آڏڻي، آڏڻيو ج آڏڻيُ، آڏڻيا:** ذ. صفت. آڏ ڏيندڙ. ٻئي بدران آڏو ٽيندڙ. عذر ڏيندڙ. نٽائيندڙ.

ـ **آڏڻيون ٽيڏڻيون ڏيڻ (ت):** عذر ٻهانا ڏيڻ.

• **آڏڻ ج آڏڻيون:** ث. پلن ماڻ جي ڇار سُڪائڻ لاءِ ڪاٺ جي ٺهيل گهوڙي. ڇپر يا ڪڙ جي پيچري ٻڌڻ لاءِ ڪاٺ جون ڪٽل مُنيوُن. ڏاندي پکيءَ جو هڪ قسم (جو پاڻيءَ ۾ ترندڙ ٻُنڊن تي ويهي جيت جهٽيندو رهندو آهي) ـ هانڊو ـ هانڊي جو ڪاڻ ـ ٻگهلو. شڪار جو هڪ نمونو (جنهن ۾ هانڊوُ يا آڏڻ هٿراڏو ٺاهي، پاڻيءَ ۾ ٻيهاريو ويندو آهي. ۽ شڪاريءَ کي ٻگهلي جو هٿراڏو منهن پوش چڙهيل هوندوآهي. جنهنڪري آڙيون ۽بدڪون بي خوف انهيءَ هٿراڏو ٻگهلي وٽ اچن: شڪاري انهن کي جهلي اندر ئي اندر ڪاري ۾ هٽندو ويندو آهي. بندوق جي شڪار جو پڙ هي آسان نمونو آهي) ـ دَلبو. رات جو تن پاسن کان ڇار ٻڌي پکين ۾ ٽاهه آڻي شڪار ڪرڻ جو نمونو.

• **آڏو ج آڏا:** صفت. [من. ١. آ+ٽريَچ: ٢. اَڳ = اَڳَ، اڳيان] ڏنگو ـ ٽيڏو ـ ٽيڙو ـ ترڇو ـ آڙو. اُبتو ـ مخالف ـ آٽائو (واءُ). (ظرف) اڳيان ـ سامهون ـ روبرو ـ مقابل ـ سنمُک "آڏو چڪَڻ چاڙهه. منهنجي موج نه سَهي مڪڙي" (شاه). آر پار. ڪٽيو. خراب. ڪاوڙيل.

ـ **آڏا جوابَ ڏيڻ:** ڏنگا جواب ڏيڻ. اڻ وٽندڙ ورنديُون ڏيڻ. سامهان جواب ڏيڻ. رَدَ ڪَدَ ڏيڻ.

ـ **آڏو آرَ لنگهڻ:** پٽ يا ٽَڪري هڪ پاسي کان پارڪري ٻئي پاسي وڃڻ. جبل جهاڳڻ. تڪليف سهڻ.

ـ **آڏو اَڇڻ:** سامهون اڇڻ. ڪم ۾ رندڪ وجهڻ ـ رندائڻ. دشمني ڪرڻ. نقصان پهچائڻ. لڪيو لوڙڻ ـ پنهنجي عملن جي سزا پوڳڻ. بدلو ملڻ. خراب نتيجو ملڻ. ڪڙو ڏيڻ (در ڪي).

ـ **آڏو ٽيڙ، پَوڻ:** سامهون ٽيڙ. بي ادب ٽيڙ.

ـ **آڏو ٽيڏو ج آڏا ٽيڏا:** صفت. ڏنگو قِدّو ـ آسيرو پاسيرو ـ اِنگڙ ونگڙ. جهڙو تهڙو. معمولي. اڻ وٽندڙ.

ـ **آڏو ٽيڏو ڪم ڪَرڻ:** خراب ڪم ڪرڻ ـ اڻ وٽندڙ ڪم ڪرڻ. هالوُ چالوُ ڪم ڪرڻ ـ معمولي ڪم ڪرڻ.

ـ **آڏو ٽيڏو هَلڻ:** خراب نمونو اختيار ڪرڻ. اڌنگي نموني هلڻ.

ـ **آڏو ٽِئي:** آڏو اڇي عيب ڏڪي.

ـ **آڏو سُوالُ ج آڏا سُوالَ:** ذ. ابتو سُوال. جوابي سُوال. رَد ڪد جو سوال.

ـ **آڏو فَرياد:** ذ. فرياديءَ جي مقابلي ۾ جوابدار جو فرياد.

ـ **آڏو قِڏو ج آڏا قِڏا:** ذ. صفت. ڏنگو قِڏو ـ آڏو ٽيڏو.

ـ **آڏو قُرڻ:** خواه مخواه مخالفت يا بدڌيءَ ۾ رَهَڻ ـ اڳيان اچڻ ـ آڏو اچڻ. مخالفت ڪرڻ. نقصان پهچائڻ. اڳ قُرڻ.

ـ **آڏو وَرُ پاسي ڪَرڻ:** گمراهي ڏورڪرڻ ـ سنئين وات ڏيڪارڻ. وسوسو ڪيڻ.

ـ **آڏي پائي آڻ:** آڏو آڻ وجهي. آڏو ڏوهيءَ وارو ليکو ڏيئي.

• **آڏيرو ج آڏيرا:** ذ. صفت. ڪجهه ڏنگو ـ پاسيرو ـ ٽيڏو ـ قُريل ـ وريَل.

• **آڏ وَاهَر:** ث. بچاءَ جي مدد. ازغيبي مدد ـ اوچتي مدد. قانوني بچاءُ يا ڪنهن مشڪل ۾ ڪم ايندڙ مدد. چوريءَ جي شڪ ۾ جهليل مال. اڳ جي بچاءَ جي قسم تي شاهدي پيش ڪرڻ جي حالت. غير حاضريءَ جي (ڪورٽ ۾) پيش ڪيل شاهدي (ته موقعي تي حاضر نه هو).

ـ **آڏوَاهَر ڏيڻ:** ڪورٽ ۾ (ڪنهن شاهد يا جوابدار طرفان. غير حاضر رهڻ جي ڏوهه کان بچاءَ لاءِ) قَسم نامي تي ڪنهن جي شاهدي پيش ڪرڻ. اڳ جو بچاءُ ڏيڻ.

ـ **آڏ وَاهَر ڪَرڻ:** شڪ ۾ چوريءَ جي مال تي (پوليس جو) جڙتو پاڳيا بيهارڻ. مدد ڪرڻ. بچاءَ جي شاهدي ڏيڻ.

• **آڏوَائِيُ:** اسم خاص. آڏوُ مَل جو اولاد. حيدرآبادي عاملن جي هڪ آکيه جو نالو.

• **آڏ وَڏائِيُ:** ث. حسبي نسبي يا خاندائي فخر. ورثي ۾ مليل عادت. اصل جي عادت ـ اَڏ. وڏن جي ريٽ 'ڪامڻ اهنجي ڪُر جي. آڏوڏائي آه"(شاهه). اباڻي ڏاڏاڻي ريت. شرافت.

ـ **آڏوَڏائِيِ هُجَڻ:** عادت هُجَڻ ـ اَڏ هجڻ.

• **آڏوَرو ج آڏوَرا:** ذ. ڇپر جو پاسيرو ورو. بيل گاڏيءَ ۾ بَم جي چيڙي ۾ لڳل اُپي ڪاٺي(جنهن ۾ نارو ٻڌن ۽ پانجاريءَ سان ڏِڳا چڪين).

• **آڏوَريُ ج آڏوريُون (ث):** ث. ٻن ڪٽل ڪاٺين تي رکيل آڏي ڪاٺي ـ ڪاڇَڻ.

• **آڏوڻِيُ ج آڏوڻِيون (ث):** ث. اُها ڳالهه (يا عذر) جا آڏو آڻي جند ڇڏائجي ـ جند ڇڏائڻ لاءِ سچي ڳالهه لکائي ٻي (هٿراڏو ٺاهيل)ٻڌايل ڳالهه.

• **آڏيُ ج آڏيون:** ث. صفت. [سن. آڏريچَڊ] ڏنگي ـ قِڏيُ ـ وريل ـ ٽيڙيُ ـ ٽيڏيُ. اُبتي ـ مخالف. ظرف. [سن.آگ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

=آڏ] اڳيان –سامهين (ث) آڏ – روڪ – رندڪ. ڳجهارت. ڪُتر هٽڻ جي جاءِ (ت. ث) – آڏي. ٻيڙيءَ جو اڳيون حصو – آڏ – آڳيل.

ـ **آڏي اڇڻ:** مُنهن ۾ اڇڻ – سامهون اڇڻ. بدلو ملڻ. روڪ اڇڻ.

ـ **آڏي ترڇي ٻڌائڻ:** گهٽ وڌ يا بدشد ٻڌائڻ.

ـ **آڏي ٽيڏي، آڏيون ٽيڏيون ڏيڻ:** اجايابهانا پيش ڪرڻ.

ـ **آڏي پُڇا ڇ آڏيون پُڇائون:** ث. ڪورٽ ۾ مخالف ڌر جي ڪنهن بہ ماڻهوءَ يا شاهد کان سندس ڏنل بيان بابت قانوني پڇا.ڏنل بيان تي منطقي سوال جواب – تفتيشي پڇا – پرکيا.

ـ **آڏي مارڻ:** ميرِ بحرن جي اصطلاح ۾ ٻيڙيءَ جو آڳ لڳي پَوڻ. ٻيڙيءَ جو اوپاري طرف (پاڻيءَ جي زور سبب) مشڪل سان ڦرڻ يا هلڻ. لوڏا کائڻ. هيڏانهن هوڏانهن ڦرڻ. آڏ هَٽڻ.

ـ **آڏي پُڇا ڪرڻ:** شاهد کي منجهائڻ لاءِ آڏا ابتا سوال ڪرڻ.

ـ **آڏي وَرَندي ڇ آڏيون وَرَندِيون:** ث.آڏو جواب – منهن سامهون جواب. اڻ وٽندڙ جواب.

• **آڏي تار (ث):** ث. پرتَ جو هڪ نمونو.

• **آڏيتو ڇ آڏيتا:** ذ. صفت [سن. آ + دُشتَا = پرانهين ملڪ جو واپاري يا قاصد] ٻاهرئين ملڪ جو واپاري – آڏتيو – گماشتو. پري کان نياپو آڻيندڙ – قاصد – پيغامي (پکي، جهڙوڪ، ڪبوتر، طوطو، ڪانگل وغيره) "آڏيتا آڻيج، ڪوئي پيغام پرجو".

• **آڏي ڏامراهُو:** اسم خاص. تعلقي وَارہ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **آڏيري:** ڀ. ٻُوٽيءَ جو هڪ قسم (ول وانگر، پن ڪنڊن وارا، سندس ڪاڙهو ڪَنگهہ، سهڪيءَ، جلندر، سنڊن جي سُور ۾ حيض لاءِ مفيد'ٻڌ پراڻي تپ ۾ خلط بلغم لاءِ مفيد، هن جو ڏينهو سُڪائي، ڪُٽي چاڻي مٽي جي سُور کان ناس ڏجي. دماغ جي رطوبت کي خشڪ ڪندڙ، ان جي لپري ناهي ٻڌبي تہ پاسي جي سُور لاءِ مفيد). باد نجان بري (ف) "آڏيريءَ جان اُبتَ ڦريُ، واسينگ وجهن ٽا وَرَ" (پيربخش فقير)

• **آڏيسُ (ث، ل):** ذ آديسُ.

ـ **آڏيسي:** ذ. صفت. آديسيِ.

• **آڏي ڦُري (ث):** ث. پرتَ جو هڪ قسم.

• **آڏيڪُ، آڏيڪي:** ذ. صفت. [سن. اَديكَشْ]آسائو –آسائتو – اميدوار.

• **آڏِيو ڇ آڏِيا:** ذ. ساهميءَ جي ڪاٺ لاهڻ جو وَڏَنُ – آڻ ـ پاسنگ.

(ڪوهہ تي پير رکي پاڻيءَ ۾ رڙيل) پائيي کي مضبوط ڪرڻ لاءِ هنيل پَٽِيُ. ٻيڙيءَ تان ڪَپرَ تي ماٿهن جي لهڻ لاءِ ڪاٺ جو تختو. هوڙي (ٻيڙي) جي اَڳلَ جهلڻ لاءِ ڪاٺ جو تختو. درجي ۾ ن طاقن مان هڪ کي وڌائي هنيل پَٽِيُ (جيئن در بند ٿي سگهي). در جي ٻنهي پاسن کي ڳنڍڻ لاءِ هنيل ڪائين مان هڪ ڪائي. بُنڊن کي چيرڻ لاءِ ٽُلهو ڪَرَتُ.

• **آڊَرَ ڇ آڊَرَ:** ذ. [انگ. Order] آرڊر.

• **آڊَمبَرُ ڇ آڊَمبَرَ:** ذ.[سن.آڏمْبَر] غرور–هَڪ.اميري اتالي، حشر يا ڏهڏهي جو ڏيڪ. ٻاهريون ڏيک ويڪ. حشمت. ڏهڏهو – نَٽُ. اتالو. حملي کان اڳ بگل ياتوتاريَ جو آواز. شروعات. ڪاوڙ – غصو – غضب.

• **آڊوکو، آڊوکو ڇ آڊوڪا، آڊوکا:** ذ. صفت. [سن.آرْدْرَ، آرْدِرَكَا = اڏ خشڪ، آلو] ٽوروآلو – گهميل – ٽورو پُسيل. اڏ سُڪو (ڪپڙو) پوريءَ طرح نہ پُسيل (ڪاٺ). (ث) آڊوڪيِ، آڊوڪي ج آڊوڪيُونْ، آڊوڪيون.

• **آڊوڪائيِ، آڊوڪائي:** ث. اڏ سُڪل هئڻ جي حالت.

• **آڏِ ڇ آڏِيُنْ:** ث. [سن. ١. آ – مُرْدْ = مهٽڻ،اٽوهڻي مَرلاهڻ. ٢.اَپ – اڳَجَ = آڏِ؛ ٣.آڏَيَ = مَالش ڪرڻ] ويم جي سورن جي مالش. پيٽ جي سُورجي مالش. ڇڪيءَ جي مالش. مَهٽ – مالش. مروڙ.

ـ **آڏِ ڏيِئڻ:** مَهٽ ڏيڻ ـ مالش ڪرڻ. هٿُ هٽڻ.

ـ **آڏِ سَاڏِ:** ث. مَهٽ سَهٽَ. ڇڪيءَ جي ابتي سبتي مالش (جيئن ڇڪيِ پنهنجي جاءِ وَڻي). مالش.

ـ **آڏِ سُوْتَ:** ث. ويايل زال جي مهٽ سهٽ يامالش (نرن جي رڳن ۾ پيٽ وغيره جي).

ـ **آڏِ سُوْتَ ڪَرڻُ:** ويايل زال کي مالش ڪَرڻُ. مهٽ سَهٽ ڪرڻ – هٽ هٽڻ.

ـ **آڏِ مَڪَ:** ث. آڏِڻ تيل مکڻ جي حالت – چيٽ. مهٽ سَهٽ.

ـ **آڏِ مَڪ ڪَرڻُ:** بدن کي آڏِڻ ۾ تيل مکڻ.

• **آڏِا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **آڏِارَڻ:** مصدر. [سن.آ + رُوْ ڪُشْ = ڪَهرو ڪَرڻ] جنڊ کي کهرو ڪرڻ – آهوڙڻ. هيٺ لاهڻ – ڊاري وجهڻ. جنڊ جي ماتَ مان پيٽل اتو سنيالي ڪٽي ٻئي ٽانوَ ۾ وجهڻ. (آڏاريو – آڏارندو – آڏاريل).

• **آڏِ انگو ڇ آڏِانْگا:** ذ. [سن.آڳُرَه + اندو. آڳاندو جي تقليبي

صورت] ڏکيءَ مَهل جو آسرو. پروسو – پرجهلو. آسانبو – آسانگو – آڳاڻيو.

• **آڏائڻي:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **آڏائڻ:** 'آڏڻ' مصدر مان متعدي بالواسطه [سن. آ – مُرْدْ = مهٽڻ] تري ڏيارڻ – هَٿ هٽائڻ. مالش ڪرائڻ. ويم جي آڏ سُوٽ ڪرائڻ. پيٽ سُور کان تيل جي تري هٽائڻ'. (آڏائيو – آڏائيندو – آڏائيل).

• **آڏائڻي ج آڏائيون:** ث. آڏائڻ يا آڏڻ جي مزدوري.

• **آڏڻ:** مصدر. [سن.آڏارَ] آڏَر ڏيڻ – ٽيڪ ڏيڻ (هٻي تي). بيمار جو ويڙهيل هنڌ ياوهاڻي کي ٽيڪ ڏيڻ. ٽاهو کائي ڪرڻ (نند ۾ وهت تان، يا تڪڙو هلڻ سبب) – آڏڙڻ. (آڏريو – آڏرندو – آڏريل).

– **آڏَر ج آڏَرُون:** ث. آڏَر – ٽيڪ – اِرڪ.

– **آڏرو ج آڏرا:** ذ. ٽيڪ ڏيڻ جو وڏو وهاڻو.

• **آڏَنُ، آڏڻ:** مصدر. [سن. ١. آمْرْدْ =مَهْٽَنُ؛ ٢. آدَيَ =مالش ڪرڻ. تيل سان بدن کي مهٽ ڏيڻ – مَالش ڪرڻ. مهٽ سهٽ ڪرڻ. هٽ هٽڻ (ويم واري زال کي) مالش ڪرڻ. (تـ چڪيءَ پوريُ جاءِ تي اچي). ڳچيرڻ ياچڪيءَ کي دوهُڻ. آڏي بدن جو سُور ڪيڏڻ – لڳ ڪيڏڻ. (آڏيو – آڏيندو – آڏيل).

• **آڏو:** صفت. [سن. ١.آوْرڏوْ = متي رکيل يا ڪَنيل؛ ٢. اُورْ ڏْوِيَ = وهي چڙهيل، عُمر ڪاڏل؛ ٣. اَرْڏَوِيَ = (اَرْڏَ= اڏ +وَي = وَهي، عمر اڏروت]عُمرڪاڏل (يعني سٺ ستر سالن کان متي چڙهيل) – وڏيءَ عُمر وارو – پوڙهو – پيرمرد.

– **آڏو ٻُڍو آڏوُ ٻُڍوُ:** ذ. صفت. تمام پيرسن – نهايت ڪُراڙو.

• **آڏو ٻُڍو آڏوُ ٻُڍوُٽيڻ:** (دعا جو اصطلاح) وڏيءَ عمروارو ٽيڻ – پُٽن پوٽن وَارو ٽيڻ.

• **آڏوڪو ج آڏوڪا:** ذ. صت.آڏوْ کو (ث) آڏوْڪي ج آڏوْ ڪيوُنْ.

• **آڏيجا:** اسر خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **آڏرُ:** ذ. [ف. آگَر <آذ: عبراني. آزر. آذَر] خوشبودار گاه جو هڪ قسم (جو هارڙ سان خوشبو ڏئي). ڪستُوريُ –آگَر. اگربتي (جا آتشڪده ۾ رکي وڃي). باه – آڳ. شمسي سال جو نائون مهينو (جو ميوات پڇڻ. خصوصاً انگورن ۽ نارنگين جو مهينو آهي).

– **آڏرُ آباد:** ذ. لُهارن جو شهر (جتي باه جو ڪم ٿئي ۽ کهاڙيون، هٿيار وغيره ٺهن). (اسر خاص) ايران جي اولهه واري پرڳڻي ۾ هڪ مشهور قديم شهر جو نالو – تبريز.

– **آڏربائجان:** ذ. ايران جي اُپرندي واري پرڳڻي جو نالو.

– **آڏرپرست:** ذ. صفت. آتش پرست. بُت پوڄيندڙ.

– **آڏرڪده:** ذ. باه جو گهر – آتش ڪده. اهو مندر جتي باه جي پوڄا ڪئي وڃي.

– **آڏرگون:** ذ. باه جي رنگ جهڙو. چمڪندڙ.

– **آڏر ماهْ:** ذ. فصل پڇڻ جو مهينو (ايران ۾ سيپٽمبر جو مهينو).

– **آڏريُ:** ذ. صفت. آذر بائجان جو رهاڪو (اسر خاص) محمود بادشاه جي دربار جو هڪ شاعر. ڪتاب جواهرالاسرار جو مصنف شيخ جلال الدين حمزه ايراني شاعر.

– **آڏري بُرج:** ذ. آتشي بُرج.

• **آڏوقو ج آڏوقا:** ذ. [ف. اَرْوَقَه > اَرْوَڪَهْ؛ سن. آجيوڪا] آجڪو – ٽمَرَ – ڦوٽ –گذران. توشو. گهرو سامان. چوڪو – ڇوٽو. وڏي پڪيءَ جو پڇن جي وات ۾ ڏنل داڻو. پناه. ڍڪ – پردو. آسرو – پروسو.

• **آڙ ج آڙوُنْ:** ث. [سن. ١. آرَا (آ =تائين + رْ =وڃڻ)؛ ٢. اَرَ = اڳتي يا آربارلنگهي وڃڻ؛ ف. اَرَهْ] اُها شيءِ جا (ٽنگ ڪري) اندر لنگهي وڃي. لوهَ جو نوڪدار اوزار. سُئيءَ جوهڪ قسم. موچيءَ جي ڪم جو هڪ اوزار – ڪاٽ جي مُنيي ۾ لڳل ٽُلهي سئي (جنهن سان چمر کي بخيي لاءِ سوراخ ڪيجي). ڪُنديءَ (برتَ) جي ڪم جو. گنجي، جورابن وغيره اُڻڻ جو سُئو. ڳاڏيءَ ۾ آهستي هلندڙ ڍڳي کي پڇ جي پاسن کان هڏڻ لاءِ نوڪدار ڪائي – ڇُونڪ – ٽُنبٽي. [سن. اَرَيْ] جيت جو هڪ قسم (جو مينهن يا لَڳ جي مند سنيالي دانهون ڪري، ۽ آنَن لاهڻ بعد دانهون بند ڪري). تڏو – ٻُندو – مڪڙي "آرون ابر آسري، تاڙا تنوارين". [سن. آيَرا =ماڪيءَ جي رس] ماڪيءَ جي ڪاڇ گڏ ٿيڻ جي جاءِ يا تاريُ. [سن.آريُ = اَٽلڻ] دل جو لارو. انگلُ – نارُ "مارئي، غلام شاهَ مور نہ مجيون عُمر جون آرُوُنْ". انيِ ڏکر راند ۾ پنجون انگ.

– **آڙ ٽُنديُ:** ث. سنهي آر سان پرت جو هڪ قسم. چولي جي ڪنار تي هنيل پرت جو وَڙ. ڪُنديءَ جو پرتُ – ڳانڍو.

– **آڙ وڏيُ:** ث. ٽُلهيءَ آر سان پرت جو هڪ قسم. جاريدار پڙتُ.

• **آڙ ج آڙ:** ذ. [سن. ١. اَرّ = اڳتي وڏي جُلهه ڪرڻ؛ ٢. آرَڻ =لَهر جي اُٽل پُٽل، ٣. آ +وِرْتَ = ٽُهيْ، ڪُن] وهڪري جي جوطرفي تيزي يا چڪَ (جَا سمنڊ ۾ واءَ ۽ درياءَ ۾ اونهي ڪنڊ سبب ٿئي، جنهن ڪري پاڻيءَ جو وهڪرو ڦيرو ڪائي هڪ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جاءِ تي پيو ڦرندو آهي). درياءَ يا سمنڊ ۾ ڪُن پيدا ڪندڙ وهڪرو. گرداب – نڪونج – غرقاب –آجهور "ڏيئي توکَل تکيو آر لنگهيا آسانَ" (شاهه). پاڻيءَ جي تيز وهڪري جو گهمرو. درياه جو ڪُن. "ويرَ مر لائي ويهه، مٿي آر اوڙاه جي" (شاهه). درياه جو لاڙو ياوهڪرو. درياه جي تک – تيزي – وهُڪ.پاڻيءَ جو مارو. لسيُر. دل جو لاڙو يا ميلان "جيڏانهن چت چَاهْ گهٽو آرَ به اوڏانهين"(شاهه). چِڪَ – ڪشش. اُڪنڊ – اُڪير – سڪَ. حُبّ _ قُرب – پِيارُ "پسٽائن پري ٽيا، اوري آرُ سندون" (شَاهه). مالَ جو ڦَر تي آرو. پالوٽ. اُتَلَ – ليتَ. انگل – ناز . نخرو – لاڙ – هيج – چاڪَ. [سن. آيَرا] ماکيءَ جي ماناري واري ڪائِيْ. آلي ڪائيءَ جولَڪَ (ڪ) – تَلهڙُ.آرو – خانو – ڪَپ – ڏُنڊو.

_ **آرَ ہِڏَنْ:** حملو ڪرڻ – ڪاهه ڪرڻ – جنگ ۾ يڪمشت حملو ڪرڻ (درياءَ جي پاڻيءَ وانگر). تراريون وهائڻ – آرَنْ ہِڏَنْ.

_ **آرَرَکَنْ:** پيارُ ڪرڻ (چوپائي جو). انگل ڪَرڻ.

_ **آرَ ڪَرڻ:** انگل ڪَرڻ. لاڙو ڪرڻ. پيار ڏيکارڻ.

_ **آرَلَڳِياس:** لنو لڳي _ آرو لڳو.

_ **آرِيُ ج آرِيْ:** ذ. صفت. آرَ ڪندڙ – انگلي.

● **آرَا:** صفت [ف. آرَاسْتَنْ= سينگارڻ] سينگاريندڙ. مرڪبات ۾ اسم جي پٺيان اچي فاعل جي معنيُ ڏيڪاريندڙ "جهان آرا، دل آرا، وغيره".

● **آرَاتو ج آرَاتا:** ذ. [سن. رُوْ =روئڻ > آرَاوَ = رڙ، واڪو، آواز] روُجَ_ راڙو – روڏَنْ اوراتو – اوراٽو.

● **آرَاتِيْ ج آرَاتِيُوْنْ:** ث. [سن. وَارَه = وارو] واري واري – واريتي. واريتي ڪير ڏيندڙ يا مڙندڙ چوپائي. (صفت) هڪ مهل تي نہ ڏُڌَل – سَنْڊوٽَل (ل).

● **آرَادَ:** ث. [سن. آراڌَنْ > آرَادَ = جوڳ پچائڻ] آرادَ –آرادنا. پُوجَا – زهد.

_ **آرَادَکُ:** ذ.صفت. آرادَ ڪُ – پوجاري. يوگي.

● **آرَادائِيْ ج آرَادَائِيُوْنْ:** ث. علحدگي – وڇوڙو – جدائي – ڦوڙائو – فراق – آرادَائي.

● **آرادو ج آرَادَا:** ذ. صفت. [سن. آرَادَيه = اڪيلائيءَ ۾ وهندڙ ع. علاحده = الڳ] اڪيلو علحده _ جدا – ڌار – الڳ – آراڏو.

● **آرَادَيْن:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر) نواب شاهه ۽ حيدرآباد ضلعن ۾).

● **آرَادَنْ:** مصدر. [سن. آ+ رَادَنْ =جوڳ پچائڻ، ڪشٽ ڪيڻ] عبادت ڪرڻ – پوجا ڪرڻ – پوجڻ – پرستش ڪرڻ. جوڳ پچائڻ. رُهڪرڻ. ڏٽيءَ کي ياد ڪرڻ ۽ اورڻ. ريجهائڻ – راضي ڪرڻ. مهرباني گهرڻ. عزت ڪرڻ. لائق ٽيڻ.

_ **آرَادَ:** ث. جوڳ جو پاڻ – پوجا – بندگي"اٺ ئي پهراندر ۾ الڳ جي آرادَ" (دلپت). خدمت – احترام.

_ **آرَادُ:** ذ. جوڳ. اڪيلو ويهي عبادت ڪرڻ جي حالت. خلوت – ايڪانت. فِراقَ – علحدگي.

_ **آرَادُکُ:** ذ. پوجاري.يوگِي زاهد.

_ **آرَادْنَا ج آرَادْ نَائُوْنْ:** ث. آرَادَ.

_ **آرَادْ نَائُوْنْ ڪَرڻْ:** اندر ۾ عاجزي ڪرڻ – هاڏائڻ. پوجا ڪرڻ. عرض ڪرڻ – منٽون ڪرڻ. سُوال ڪَرڻ.

● **آرَادُو ج آرَادَا:** ذ. صفت. [ع. علحدہ' سن. آرَادَيَه = اڪيلائيءَ ۾ وهندڙ] الڳ – جدا – علحدو – آرادو. عجيب – انوکو. جنهن. ۾ ڪنهن ٻئي جو حصو نہ هجي. اڪيلو – نويڪلو – خلاصو. نرالو. ازغيبي. الک. محويّت وارو – مستغرق. (ث) آرَادِي ج آرَادِيُون"آرادي آٽِيءَتي، ٽي آيو ٽُڪرائِي ٽُلُ".

● **آرَارِ ج آرَارِ يُوْنْ:** ث. [سن. آرَٽيْه، اَرَٽيَهْ =اٽ پوکيل، اٽ جريل زمين] بريٽ_ بيابان. ٻيلو – جهنگل. بَنُ. ٻوڌ جو جهنگ. هُڙي ويڑهه. وٽراهه. سائو ميدان. چراگاهه جو ميدان برساتي پوک ۽ ساون گاهن وارو ميدان "جي اڪنديون آراڙِ لوهه تنين کي لائيينْ" (شاهه). [سن. آرانڪي] جهنگلي گاهه جو هڪ قِسم (جنهن جي پاڙ ۾ چٽن جيڏا داٽا ٽيندا آهن، جي مارو ماٺهو رڌي کائيندا آهن) – آراڙِي. ٻوٽي جو هڪ قِسم (جو بنا بج ڇڻڻ جي ايرندو آهي). ٻوڌ ڪانپوءِ سارين جي پوک لاءِ زمين جي ڪيڙَ.

● **آرَارُ ج آرَارْ:** ذ. [سن. آرَٽيْه] بريٽ. جهنگل. وٽراه. آراڙِ. گاهه جو هڪ قِسم. جنگ – ويڑهه – لڙائي – يُدّ – آرَڙُ. آرَڙُه – اونهارو.

● **آرَارُو:** اسم خاص. جوهي ۽ ساماري تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

● **آرَارُو ج آرَارَا:** ذ. [سن. ارانڪي] آرڙي پوک جو گاهُ. ڪَچو ڏُٽ (ڏونرا وغيره). [سن.آلوڏَن = اکيڙَنْ، ملائڻ] ساريال زمين ۾ آلي مٽيءَ جو هَرُ "جويان جنڊ نہ وسري، ڏانْڊان آراڙو". پوک جو اٽ پَڪلُ اَنُ. اڌ رڌو يا اڌ پڪو ميوو ڪاڌو وغيره. ڏُٽ جو هڪ قِسم. ڏونرن جي بج جو پَٽ. (ڪَچين گارين سان) ويڑهه. قَدو. جهيڙو. لڙائي – جنگ. ٻوڌ سبب ٽيل

گاھ يا جھنگ. ھُڙي. زمين جو پلو ٽڪر (جنھن ۾ دوباري يا آرڙي پوک ٿئي). ھئي ھج جو ڦَرُ – گارطور ڪم ايندڙ لفظ. (صفت) حرامزادو. (ذ) کير ڏائڻ کان مٿي (عمر) ڇڻھيل ٻَڪرُ (ک).

• **آزاڙھ:** ذ. پاڻيءَ جي چاڙھ واري موسم – آبُ ڪلاڻي. اونھارو – آرڙھ.

ـ **آزاڙھي:** ٿ. آزڙھ جو فَصُل – آزاڙيُ.

• **آزاڙيُ:** ذ. صفت.[سن. آرَٹيَکَ] جھنگ جو رَھاڪُو. ھيلي ۾ رھندڙ – ھيلاڻي.

• **آزاڙيُ ج آزاڙِيُون:** ٿ. [سن. اَراٹکي=اَ + رَاٹَک) بنا مند واري پوک]اٽ مندائتي. بي اکيُ جوُئر (جا صرف گاھ طور ڪم اچي). آرڙھ جو فَصُل. ڏُڻَ جو ھڪ قِسم – آرھاڙي. ميھَن. چيڙن جي ڪچرين جي ڪڙھي "پلاھ نہ پاڙين، عُمرا آزاڙي سينْ" (شاھ). برسات جي موسم ۾ اُپرندڙ گاھ جو ھڪ قِسم (پن سنھڙا، اڇا گُل. ڏَ ۾ وجھي رڌجي). ڦوڳيسي. ڏَٹُ جو رھڙو پَٽ (ٿ). پکن جي ھج جو پَٽ.

• **آزاستو:** ظرف. [ف. آھستہ] آھستي – ھوريان – ڏِيُري –ڏِيُمي. بنا آواز.

ـ **آزاسْتگي:** ٿ. آھستگي.

ـ **آزاسْتہ:** صفت. [ف. آزاسْتَنْ= سينگارڻ، ڇانگڻ] سينگاريل. ڇانگيل. بنايل – ناھيل. درست – برابر.

ـ **آزاسْتگيُ:** ٿ. نھي ٹُڪيءَ واري حالت. سينگار جي جوڙجَڪ واري حالت. سينگار. ناھ ٹُڙھ – سجاوت.

ـ **آزاسْتہ پيُراسْتہ:** صفت. سينگاريل. ناھيل بنايل. ٹھيل ٹُڪيل.

ـ **آزاسْتہ ڪَرڻُ:** سينگارڻ ـ سَجائڻ. ترتيب ڏيڻ. درست ڪرڻ.گڏ ڪرڻ.

• **آزاضيُ:** اسم خاص. سيوھڻ پرسان ھڪ شھر جو نالو.

• **آزاڪو ج آزاڪا:** ذ. [سن. آرَا + کاہ < کَاوَشَ = کاوڙ جو حملو. کاھ] سيلاب جو حملو. سيلابي وھکرو – ھوڏ. پائيندڙ درياءُ "سُھڻي ۽ ڪي کو سَڏ، آراکي ازلا ڪيو".

• **آزاڪَھ:** ٿ. [سن.آرا + کاوَشَ = کاوڙ مان کاھ يا حملو] کاھ. ھوڏ جي پاڻيءَ جي اٽل. پاڻيءَ جو چاڙھ. سيلاب جو وھکرو. اکين جي ڳوڙھن جي آوَتَ "ھڪ آراکَبہَ اکين جي، جو پنڌ نہ ڏسان پِيرُ". درياءَ جو چڙيل پيٽ.

• **آزامُ ۽ آزامَ:** ذ.[ف. سن. آرام] بدن جي آسايش واري حالت. فرحت. سُک – آنند – راحت – آسايش. مرض ۾ افاقو. درد ۽ سور لھڻ بعد قرار. اطمينان – چَين – نند. تندرستي – صحت. خوشي. فراغت فرصت – واندڪائي.

ـ **آزامُ اَجَنْ:** سُک اچڻ. فرحت ٿيڻ. تسڪين ٿيڻ. مرض جو ڪي قدر ڏور ٿيڻ.

ـ **آزامُ پائڻُ:** سُکپائڻ – آنند حاصل ڪرڻ.

ـ **آزامُ پذِيرُ:** ذ.صفت. (ف . آرام + پذير< پذير فتن) آرام ۾ آرامي – فرحتي.

ـ **آزامُ پسَنْدُ:** ذ. صفت.آرام چاھيندڙ. سُست.

ـ **آزامِ جَان:**ذ.دلجو آرام.(صفت) آرام ڏيندڙ. محبوب – معشوق.

ـ **آزامِ حُرامُ ڪَرڻُ:** سُک ڦٽائڻ. نند حرام ڪرڻ.

ـ **آزامَ سَانْ سُمھڻُ:** سُک سان سمھڻ. بنا ڪنھن تڪليف جي نند ڪرڻ. بي فڪر ٿي سمھڻ.

ـ **آزامُ طَلَب:** صفت. آرام چاھيندڙ. سست – ڪاھل.

ـ **آزامُ ڦَٽائُ:** نند ڦٽائڻ. سُک ڦٽائڻ..

ـ **آزامُ ڦِٽَڻُ:** بي آرامي ٿيڻ. (ڪنھن پريشانيءَ سبب) نند نہ اچڻ. ھڪ ھنڌ سُک نہ اچڻ.

ـ **آزامُ ڪُرسيُ ج آزامُ ڪُرسيُوُنْ:** ٽ. [انگ. Arm Chair] ٻانھن واري وڏي ڪرسي (جنھن تي اڏو ڪابرو ليٽي يا آرام سان ويھي سگھجي).

ـ **آزامُ ڪَرڻُ:** نند ڪرڻ. راحت وٺڻ. سُک ٿي سمھڻ "عاشقن آرام ، ڪڈھن تان ڪون ڪيو" (شاھ).سمھڻ. مات ڪرڻ – صبر ڪرڻ.

ـ **آزامُ گَاھُ ج آزامُ گَاھَ:**ذ. آرام جي جاءِ. فرحت ڪرڻ جو ھنڌ. سُمھڻ جي جاءِ. نند جو ڪمرو.

ـ **آزامُ مُلْيُ:** ٿ. صفت. آرام يا عيش جي ماريل. غفلت يا سُستيءَ ۾ مُنل.

ـ **آزامُ ۾ رُخنو وجھَڻُ:** آرام ڦٽائڻ.

ـ **آزامُ وَٺڻُ:** فرحت وٺڻ – سُک وٺڻ. وَسرام ڪرڻ.

ـ **آزاميُ ج آزاميُ:** ذ. صفت. آرام ۾ پيل – سُتل. بي فڪر. خوش.

ـ **آزاميُ ٿِيَڻُ:** آرام ڪرڻ. نند ڪرڻ. سمھڻ. واندو ٿيڻ. مطمئن ٿيڻ. سکيو ٿيڻ. (اصطلاحاً) وفات بعد قبر ۾ سمھڻ.

• **آزانبيِ، آرانبيِ:** ٿ. [سن. ۱. اَلاَتَ؛ ۲. اُلْمُکَ =اُماڙي]

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هرندڙ ڪائي – اُماڙي. اُهاڪائي جنهن جي پچاڙيءَ ۾ اڳڙين جو مڇو ٻڌي گاسليٽ يا ٻئي ڪنهن تيل ۾ ٻوڙي ٻارجي. [سن. اُ + لَنْبا < لَنْبَ =ڏگهي لڏندڙ شي] جهنڊي جي بيرق جا ڦڙڦڙ ڪري.

باھ جو اُلو. لاتَ – شعلو –جيي. ييڙُ – ينيَتُ. اولاٺبي. هوائي(آتشبازيءَ جي). هرندڙ سَنهي ڪائي (جاڪٽي اونده مان ڪا شيءِ ڳولجي).شهداگر – ڏسٽي اڳر.

• **آرائنبي ڪرڻ:** ٻه چار سنهيون ڪائيون گڏي مڇو ٺاهي باھ ٻارڻ.

• **آرائنيو ج آرائنيا:** ذ. [سن. ۱.اُپالَنْبَ; ۲. اُالَنْبَ +پَ < يا= جهجهي روشنائي; ۳. اُلْمُكَ = اُماڙي] باھ جو ينيٽ يا ييڙ. مشعل. ڏياڻي. ٻريل مُتو. اُماڙي. گولين جو وسڪارو يا دَسُ. بدوقن يا تيرن جووسڪارو. ڏوراپو –اوپالو – اولاٺبو.

• **آرائنُون:** ذ. گدرن، چانهين وغيره جي ولين جي پوک.

• **آرائڻ:** ٿ. [سن. اَرَڻ] درياءَجي لهرين جي ليٽ پيٽ. صلح – سُلوڪ –سازُ. اَر – لاڙو. شوق. پيارُ – قربُ "للن كي لطيف چي، اچي سان آران" (شاه). [سن. آرڻ]. جهيڙو – جنگ. لڙائي جو گوڙشور.

• **آرائڻي:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو(اڪثر حيدرآباد ۽ خيرپور ضلعن ۾).

• **آرائي ج آرائِي، آرائين:** صفت. [سن. آرامڪَ = باغائي] پاڇيءَ،گلن وغيره جو وڪرو ڪندڙ. گل ۽ پاڇيون پوکيندڙ. پاڇي وڪٽندڙ – بَڪاري – بڦال. باغائي – مالهي –آرائين. (اسر خاص)پنجاب جي هڪ مشهور ذات جو نالو(جي اصل ۾ باغائي هئا).

• **آرائِي ج آرائيُون، آرائيُون:** ٿ. گرميءَ جي موسم ۾ بدن تي نڪرندڙ سنهڙيون خارش واريون ڦرڙيون. ٽاهُ – ميل – بٽت. ڪارائي.

• **آرائِيُن:** ذ. آرائي – باغائي. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو. هالا ۽ سکر تعلقن ۾ ڏيهن جو نالو.

• **آرايشُ ج آرايشُون:** ٿ [ف]زيبايش – بناوت – سينگار –ڏيک ويڪ. نَٽُ.

ـ **آرايش پسنْد:** ذ. صفت. سينگار جو شوقين. ڏيک ويڪ کي چاهيندڙ.

ـ **آرايش محفل:** صفت. محفل جو سينگار – ڪجهريءَ جو زيب.

• **آرَبْ:** ذ.[سن] شُبَ يا مبارڪ شروعات (ڪنهن مهاپرش يا بزرگ جي هٿن سان سنگ بنياد رکجڻ يا افتتاح ٿيڻ). آرَنْبُ. (مال جو ڦَرتي) پيارُ – اَر – آلنب.

ـ **آرَبْ ڪَرڻُ:** شروعات ڪرڻ.

• **آرْتَ:** صفت. [سن] مصيبت زده ـ دردمند ـ دُکايل –هلاڪ. منجهيل. (ٿ) هلاڪت. محتاجي (ٿ)

• **آرْتا:** ٿ. [سن.آرَاتْرِكَ =ديوتا يا بت جي اڳيان روشني (ٽانوَ ۾ رکيل) ڦيرائڻ، جَوت ورڪا ڪرڻ] هندن ۾ پرٿيجي هڪ رسم (جڏهن گهوٽ پهريائين ڪنوار جي گهر ايندو آهي، تڏهن ڪنواريتا، هڪ رنگارنگي ٿالهيءَ ۾ اتي مان ٺهيل ڏئي ۾ گيهه وجهي گهٽيون وَٽِيُون ٻاري سندس مٿي جي چوڌاري ڦيرائيندا آهن) – آرتو.

• **آرتا:** ٿ. [سن. آرْتَ + تا] سور – اهنج –ايذاءِ(دل جو). ڏک –درد. محتاجي – بيوسي. هلاڪت.

• **آرْتار(ڪ):** ذ. آرتوارُ – آچَرُ.

• **آرتو ج آرْتا:** ذ. صفت. آرتيو.

• **آرْتوارُ:** ذ. [سن. آد تِيَہ =سج + وار = ڏينهن] سج وارو ڏينهن – Sunday هفتي جي هڪ ڏينهن جو نالو – آچَرُ.

ـ **آرْتوارَرَكَڻُ:** (هندن ۾) آرتوار جو ورتُ (روزو) رکڻ.

• **آرْتِي ج آرتيُون:** ث. [پرا. آراتسِيَہ; سَن. ۱. آرْت; ۲. آرَاتْرِكَ; ۳.آوَرْكْشَاَ = ورکا ڪرڻ] هندن جي پوڄا جو هڪ نمونو (هڪ ٿالهيءَ ۾ ٻريل ڏيئا ۽ ڦَل ڦُول رکي ڪنهن ديوتا يا بُت اڳيان ڦيرائڻ). پوڄاپاٺ جي سامان (ٻرندڙ ڏيا، ڦل ڦُول، وغيره) رکيل ٿالهي.

• **آرْتيو ج آرْتيا:** ذ. صفت. گماشتو – پلاوٽو.

• **آرْتُ:** ذ. [انگ. Art] هُنرَ –فَنَ – ڪاريگري.

• **آرتُ ج آرتَ:** ذ. [سن. آرْتْرا] اَيْتُ – اَرْتُ. نار.

• **آرَتِي ج آرَتِي (ل):** ذ. صَفت. [سن. آرتْرا] نارُ. هُرلي يا هر ۾ وهيل (ڏڳو). وَهُو (ڏڳو يا اُٺ).

• **آرتِيكِلْ:** ث. [انگ. Article] لکيل مضمون – مقالو. قانون جو بند – قانوني مضمون جو قلم يا فقرو. ڪاڀ ڪارآمد شَيءِ.

• **آرٽو:** ذ.ڪلر واري اُپاميل نرم زمين.

• **آرپار آروپار:** ظرف. [سن. اَوَارَپَارَ = (آوار. = هيءَ پَر (جبل يا درياءَ جي) + پار = پَرِنْ پَر ـ هن ڪَپ ۽ هُن ڪَپ – هن پار ۽ هُن پار. هڪَ پاسَي ڪانَ ٻئي پاسي تائين. هڪ ڪَناري ڪان ٻئي ڪناري تائين. اندران ئي اندران – وڃان ئي وڃان –منجهان –ٻسَٽ. آمهون سامهون. سڌو – تُرَ.

ـ **آرپار ڪرڻ:** هڪ پاسي کان ٻئي پاسي تائين (ٽنگ) ڪرڻ. ٻسٽ ٻاهر ڪڍڻ (سوراخ يا ٽنگ پالي وغيره سان).

• **آرپار** ج **آرپارَ:** ذ. [سن. آوارَ پارَ] اورين ۽ پرين حدّ. ڇيڙو ـ ڇيهه ـ انتَ "اللهَ جي قدرت جو نڪو آرَ نڪو پارُ". وڏو سمنڊ ـ مَهاساگر. سڄو ملڪ. سُڄاڻپ جا نشان ـ شڪل جا اهڃاڻ ـ رَوَشَ. مُهاندو ـ شبيهه. لَڇَڻ ـ ارڪان.

• **آرڇا** ج **آرڇائُون:** ث. [سن.آيُرْدَا] هيءَ عُمر ـ هتي (هن دنيا) جي حياتي. عُمر ـ جمار ـ آوَرْجا. وَهيءِ.

• **آرڇُوڻ:** ث. لاچار يا بي وس حياتي. لاچاري حالت. لاچاري جيئڻ جي حالت "آرڇُوڻ آياس، نہ تہ ڪوٽينْ اچن نہ ڪُنواريون".

• **آرڏا:** ث. [سن.آر = اورين پَر + دَار = لاهُ] پٽ يا جبل جو لاهه. (ڳاڻيءَ جي) سلامي. عمق جولاهه (ڳاڻيءَ ۾). پاس تراشي. (ظرف) اورينْ پَر ـ اوراڙ.

ـ **آرڏار وَڻڻ:** سلامي وڻڻ (ڪنهن بَنْدَ وغيره جي). ڪاڻيءَ وقت ڪُوڏر سان ڪڙيي. ڪسيءَ، اڏ وغيره جا پاسا گهڙي سڌا ڪرڻ ـ ڪپر سنوان ڪرڻ.

• **آرڊَر** ج **آرڊَرَ:** ذ. [انگ Order] حڪم ـ فرمان.

• **آرڻ:** [سن. آرَڻَ] لڙائي ـ جنگ "آرڙ ۾ احسان ڇڻي، سويا ٽيا سردار" (احسان). [سن. آشاد] آرهَڙُ. آڪاڙ.

• **آرڙ** ج **آرڙ:** ذ.صفت [سن. اَرالَ] ڏکيو ـ اردو ـ ڏنگو. منجهيل (سُٽ). ڏکيو (مسئلو). قَدو ـ ارڙو.

• **آرڙ** ج **آرڙ:** ذ. گدرن، هنداڻن وغيره جي واڙي ـ آرَڙُ.

• **آرڙو** ج **آرڙا:** ذ. پاڻيءَ يا گپ ۾ زمين جي کيڙَ. (گهر کي) راڳو ـ ليپو. مشڪلات ـ اهنجائي ـ ڏکيائي. ارڏائي ـ ڏنگائي. ڏاڍائي ـ زبردستي ـ ارڙو. ڪارائي ـ آريْ.

• **آرزُو:** ث. [ف] آس ـ اميد ـ تمنّا. سَڌَ ـ خواهش. مرضي. دلي مراد. شوق.

ـ **آرزُو پُوريْ ٿيڻ:** خواهش پوري ٿيڻ اميد پوري ٿيڻ. دل جي مرادپوري ٿيڻ.

ـ **آرزُو پُوريْ ڪرڻ:** اميد پوري ڪرڻ. دل جي مراد پوري ڪرڻ.

ـ **آرزُو خاڪ ۾ ملائڻ:** نا اُميد ڪرڻ ـ نراس ڪرڻ.

• **آرزُو مَنْدُ** ج **آرزُو مَنْدَ:** ذ. صفت. اميدوارو ـ اميدوار. خواهشمند. چاهيندڙ.

• **آرزُوڻ:** صفت. بي وس ـ لاچار.

• **آرَسُ** ج **آرَسَ:** ذ. [سن. آلَس < آلَسْيَ (آ = نہ + لَسْ = ڪم ڪرڻ) = ڪم نہ ڪرڻ] بدن جي سستيءَ واري حالت. بت جي پيڙا. سستي ـ ڪاهلي. ڪَر ـ لگ. آلَس. غفلت ـ ڍرائي. موڪائي. ٽڪاوٽ. برسات جي گڏ ٽيل ڪني پاڻيءَ ۾ هلڻ ڪري ٽيل قرڙيُون (ٽ).

ـ **آرسائو** ج **آرسائا (ٽ):** ذ. سُستي ـ ڪاهلي.

ـ **آرَسُ پَڇَڻ:** ڪَر موڙڻ ـ لگ پڇڻ.

ـ **آرَسُ ٽيڻ:** سستي ٽيڻ. ٽَڪاوَتَ ٽيڻ.

ـ **آرَسُ مَارَڻُ (ڪ):** سُستي ڪڍڻ. لِگ موڙڻ ـ ڪَر پڇڻ.

ـ **آرسيْ:** ج آرسي ذ. صفت. سُست ـ ڪاهل. ڪم جو ٿوٿي (ماڻهو).

• **آرسائڻُ:** مصدر. [سن.آلَس] آرس ڪرڻ. سُستي ڪرڻ. ڪاهل ٽيڻ. نٽائڻ. ٽائمائڻ. ڍرو ٽيڻ. خيال لاهي ڇڏڻ (ٽ). (آرسائيو ـ آرسائيندو ـ آرسائيل).

• **آرسائتو** ج **آرسائتا:** ذ. صفت. آرسي ـ ٿوٿي ـ ڪاهل سُست. ڪم چور.

• **آرسُجَڻُ:** 'آرسڻ' مصدرمان فعل مجهول سُست ٽيڻ.

• **آرَسڻُ:** مصدر. [س. ١. آسْرَوَ = اُپامندڙ جانورن متان لئي: ٢.آرسا = وارن، تَنْدُن يا ٻين اهڙين شين جي آراستگي] تيلءِ پيجي ملائي تاجيءَ جي تندن کي سونهاري سان سنوارڻ ـ آرڪڻ. تاجيءَ کي تيل پيڻ ڏيڻ. تاجيءَ کي ڪلف هڻڻ. پيڻ ۾ پُسايل تاجيءَ کي سُڪائي لسو ڪرڻ. ڦٽيءَ وٽ ڇڇي پيل تند کي ڳنڍڻ. تيل قليل ڪرڻ. هار سينگار ڪرڻ. (آرسيو ـ آرسيندو ـ آرسيل).

• **آرسڻُ** ج **آرسڻ:** ذ. [سن. آسْرو = اُپامندڙ جانورن متان لئي] ڪورين جيَ اصطلاح ۾ سُونهارو يا ٽنيڻ (جنهن سان اَڏڻ تي پٽريل. پيڻ ۾ پُسايل تاجيءَ کي سنواري سڪائين). ڪلف ـ پيڻ ـ پيجي ـ آهَر.

ـ **آرسڻُ ڪَرڻُ:** اڏڻ تي چڙهيل تاجيءَ کي پيڻ ڏيڻ. چنل تند کي ڳنڍڻ. تيل سُرمي ۾ وقت وڃائڻ. دير مدار ڪرڻ. ڍرَ يا سستي ڪرڻ.

• **آرسيْ** ج **آرسيُوْنْ:** ث. [پرا. آرْسو؛ سن. آدَرْشَ (آ = چئني طَرَفَن کان + دُرْشْ = ڏسڻ) = ڏسڻ جو شيشو] آرسيْ ـ آئينو ـ اِري ـ اهينو ـ درسني ـ ٽِڪَ.

ـ **آرسيْ ٽيڻ:** نمونو ٽيڻ. مثال بنجڻ.

ـ **آرَسيْ ڏسڻ:** پنهنجي ڪرتوتَن کي پاڻ ڏسڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **آرَشُ ج آرَشَ:** ذ. [سن. رَشّ = سمجهائڻ، رَچڻ] تمثيلي فعل يا عمل. رشين کان ورتل شادي يا وهاڻ جو هڪ نمونو (جنهن ۾ ڪنوار پيءُ کي گهوٽ وٽان هڪ به جوڙا ڳڻون ملن).

• **آرَفُ،آرڤُ (ڪ):** ذ. [سن. آرَبّ < رَبّ =مٽيءَ جو قولجڻ، اُپامڻ] ڪَلَر يا ڪلرائي مٽيءَ جي اڇي اُپامَ. ڪلرائي مٽي. ڪَلَر جو لوڻ. ڪلرجي ڪار. ڪار ۾ صابڻ جو (ڪڙهيل يا رڙل) پَاٽي – اوڪرَ (ل). ڪَلَرجو آنريل پاٽي (جوڪَلَر رجهڻ بعد آئر جي بهي). ڪنيءَ جو ڪُنڊ.

• **آرڪَاٽِي ج آرڪَاٽِيُ:** ذ.صفت.آرڪاٽ شهر جو ويڙل (جتي جا ناڪٽا شايد ماڻهر ٽين). ٻيڙي هلائيندڙ – ناکئو – ڪشتيبان – ملاح. سُڪاڻي – (دنگيءَ جو) ٻيون. (اسر خاص) ميربحرن جي هڪ ذات جو نالو.

• **آرڪَار(ت):** ظرف [ف.آخرڪار > آرڪار] آخرڪار – نيٺ نڏان.

• **آرَڪَرُ ج آرَڪَرَ:** ذ. [سن.آرا+ ڪَر = آر جو ڪر] خسيس يا بينائدو ڪر. (صفت) خفيف – هلڪو – واهيات – تڇ –ادنيٰ. نڪمو.

ـ **آرَڪَرُ ڪَرڻُ:** خسيس يا بي فائدو ڪم ڪرڻ. ناز نخرا ڪرڻ. آناڪاني ڪرڻ. ديروجهڻ.

• **آرڪميدِيز:** اسر خاص. [يوناني] علم ڪيميا جي هڪ يوناني عالم جو نالو – ارشميدس.

• **آرَڪُ ج آرَڪ:** ذ. صفت.[سن.آرڪش] لڇڪٽو. نازڪ.ترڪ تاليو. بي وفا.

• **آرَڪڻُ:** مصدر. آرسڻ. (آرڪيو – آرڪيندو – آرڪيل).

• **آرَڪُ ج آرَڪَ:** ذ. [سن. آلَڪْشَ: ع. اَرْڪان = لڇڻ] نشست برخاست ۽ هلت چلت جو نمونو – اخلاق – لڇڻ – ارڪان. طبعي رجحان. عادت – روش. سُڀاءَ. مُهانڊو – چهرو (جو اطوارن مان معلوم ٿئي) "هَٽين، پيرين، آرڪٽين، مُنهن نہ مهاڻي" (شاهه). آريڪَڻُ.

• **آرڪَٽِي ج آرڪَٽِيُونْ:** ث. آرسي –آئينو – آهري.

• **آرَگو ج آرَگا (ت):** ذ. [سن. آرْگ (= ٽاقوڙو) > اَرَگ (= پاٽيءَ ۾ اڳتي وڌڻ] ٻيڙيءَ جو ڳُڻ – ڇڪو – ويڙو. وڏو چمچو (هوڙ وغيره جو).

• **آرْگوز:** اسر خاص. تعلقي ڏڳهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آرْگون:** ذ. [انگ. Argon] گيس جو هڪ قسم.

• **آرلو ج آرلاَ (ت):** ذ. [سن.اُرْل = پاڻ يا دونهين جي لاٽ] ڏِئي جو جارو(پت ۾ نندوءِ ٽڪندو خال).

• **آرْلِي ج آرْلِيُونْ:** ث. [سن. اَرَلّ = لٽڪندڙ ڪائي < اَرّ = آڏ ٽيڙ] چوپائي مال جي واڙ ٽاهڻ لاءِ استعمال ٽيندڙ ڏگهو ٻَڌَرُ (جو ٻن نندين ٽوٽين تي رکيل هوندو آهي). اڙهو – لڙهو.

• **آرَمْ:** ذ. [ف. اَرْمَڪ] اوني ڪپڙي جو هڪ قسم.

• **آرمَاڙ،آرماڙ، آڙماڙ:** ذ. [هَسپاني. لاٽن آرميٽا (Armata) يا آرميٽَس: انگ. آرميڊا (Armada) = هٿيارن پنهوارن سان جهنجهيل، مُسلّح] بحري جنگي جهازن جو ميڙ (جو اڻ جيت هجي، خصوصاً اهو جنگي ٻيڙو جو سپين جي بادشاه فلپ ثاني 1588ع ۾ انگلنڊ خلاف موڪليو). سامونڊي فوج جو ٻيڙو – بحري ٻيڙو.

• **آرْمِي:** ث. [انگ. Army = فوج] خشڪيءَ جي فوج – لشڪر.

• **آرمِينِيا:** اسر خاص. اناطوليا جي هڪ صوبي جو نالو.

• **آرَنْبُ:** ذ. [پرا. آرَنْبَ: سن. ۱. آرنْبِ: (آ = گهٽو + رَبْ = شروع ڪرڻ): ۲. آرَمْبِ] شروعات – آغاز – ابتدا. مُهاڀ – ديباچو – مُنڊِ. (برسات کان اڳ)ڪاڙهو يا گهُڻَ. [سن. آلَمْبْ = ٽيڪ ڏيڻ، ليٽي پوڻ] آسرو – پروسو – ٽيڪ – آڌر.

ـ **آرَنْبُ ڪَرڻُ:** شروع –ٿ ڳنڍڻ – آغاز ڪرڻ.

• **آرَنْبَنْ:** مصدر. [پرا. آرَنْبَ: سن. ۱. آرَنْبِ: ۲. آرَمْبِ] شروع ڪرڻ. آغاز ڪرڻ. ڪم ۾ هٿ وجهڻ.

• **آرَنْگُ ج آرَنْگَ (ت):** ذ. [سن] جهڙ برسات جو سعيو. آڙَنْگُ.

• **آرَنْگُو ج آرَنْگا:** ذ. رسي جو ٽڪر يا توڙهو (جو پاڃاريءَ جي پاسي ۾ ٻڌبو آهي).

• **آرَنْگهو ج آرَنْگهَا:** ذ. [ف. آوَنْد = ٽاڻڻ: سن. آرَنَ + گايَ = سٽيوٽاڻ] گيهه يا تيل وجهي رکڻ لاءِ ڪم ايندڙ ٽاڻ (جو ٽامي يا ٽڪر وغيره جو هجي).

• **آرَنْهَنْ (ت):** ث. [سن. ۱. آ + رَڌْ= خوشي، مزو: ۲. آلَمْب >آرَنْب > آرَنْهَنْ] موج – مزو – خوشي. سڪ. ورُونْهن. دوستي – الفت.

ـ **آرَنْهَنْ ڪَرڻُ:** مزو وٺڻ. ورُونْهه ڪرڻ.

• **آرَنِي،آرَٽِي(ت):** ذ. [سن. آرْٽِيبه] وٽ جو هڪ قسم (جنهن جي ڪائين گهَڻَ سانڍ باهه پيدا ٿئي).

• **آرَڙُ ج آرَڙَ (ل):** ذ. [سن. آرْٽِيبَهْ] ٻيلو ٻوڙ جو جهنگ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

چراگاھ. گدرن ۾ هنداڻن جي پوڪ. پاڇين جو باغ. آراڙ ــ آرڙ. آڌائوڻ فصل. [سن. اَرڻ] جنگ ــ لڙائي. [سن. اَرڻ + گاي = جاءِ] آديسي فقيرنجي بيٺڪ.

ــ **آرڻ، آرڙ ٻڌڻ:** جنگ جوٽڻ ــ لڙائي ڪرڻ "آرڻ ٻڌيٰ اَبڙي، ڪيٰ رڻ ۾ رُکَرئي" (شاھ).

ــ **آرٽي ج آرٽيٰ:** صفت. جھنگ جو ــ جھنگ ۾ رھندڙ.

• **آرھاڙي:** آرھڙ (مئي ــ جون) جو ڏٽ (سگھ، پڪا ۾ پيرون)، جن جي ملي رس ۾ ھيو ڪو ڏٽ (لنب جو داڻو وغيره) رڌجي، آرھڙ جي ڏٽ وارو طعام.

• **آرو ج آرا (ل):** ذ. [سن. ١. اَرّ ٢. آرا] آر ــ پيار ــ قربُ. حُب ــ سڪ. دل جو لاڙو. خواھش. لاڏ ــ ھار جو انگل "اڪڙين آرو، مونھان پَڇي نہ ڪئو" (شاھ). مرضي. [سن. اَرڻ]درياءَ جي پاوَڪ. درياءَ جي پاڻيءَ جي اُتَلَ. پاڻيءَ جو وھکرو. سيرَ ــ تک (پاڻيءَ جي). [ف. اَرَ] ڪارائي ــ ڪرڻ ــ آرڙو (ت). جوپائي مال جي وقت تي نہ مڙڻ واري حالت (ل) ڪُکڙِ (يا ھٻي پکيءَ) جي آنن تي ويھڪ.

ــ **آرو ناڪارو:** ذ. [ف. آري > آرو = ھائو + ناڪار > ناڪارو] انڪار اقرار. ھا ۾ نہ. ناز نخرو. بھاني بازي.

ــ **آرو پَڇائڻ:** ڪُکڙ(يا ھٻي پکيءَ) جو آنن تي وھڪ ڪرڻ. جھوڪَ ٻڌي وھڻ. وھڪ ڪرڻ. ويھي رھڻ (اندر گھر ۾ گھٽو وقت). ھڪ ھنڌ ڪپي وھڻ. عشق ڪرڻ ــ پيار ڪرڻ. سخت تڪليف جو ڪم ڪرڻ.

ــ **آرو پَوَڻ(ل):** جوپائيءَ کي وقت تي نہ ڏُھڻ سبب وارو پوڻ.

ــ **آرو رَکڻ:** پيار رکڻ (ڪنھن ھار تي، يا جوپائي جو پنھنجي ڦَر تي). شوق رکڻ. آر رکڻ.

ــ **آرو ڪَڙڻ:** ڪُکڙ جو، ڪوڙي ھيٺ آنا رکي وھڻ ــ چارُ ڪرڻ. انگل ڪرڻ. لاڙو ڪرڻ.

ــ **آروڪَڍَڻ:** ڪکڙ يا ھٻي ڪنھن پکيءَ جو آنن تي وھڻ چڏي ڏيڻ. ڳئون، ھڪري وغيره جو پنھنجي ڦر تان پيار ڪٽي چڏڻ. ھار جو راضپو رکڻ ۾ ان کي ھر طرح خوش ڪرڻ ــ انگل سھڻ. ڪنھن جي مرضي موجب ڪم ڪرڻ.

ــ **آرو ھُجَڻ:** پيارھجڻ. سڪَ ھجڻ.

ــ **آري تي وھڻ:** ڪکڙ(يا ھٻي پکيءَ جو) آنن تي ويھڻ. لاڳيتو يا يڪو گھرَ ۾ ويھڻ.

• **آرُوْ ج آرُوْ:** ذ. صفت. پيار ڪندڙ.

• **آروٻلو:** ذ. [ف. آري = ھائو + بَلي = ھائو] ڪنھن کي راضي رکڻ لاءِ ھائو ھائو ڪرڻ جو طريقو ــ الويلو. ھا ۾ ھا ملائڻ يا خوش ڪرڻ جو نمونو. چاپلوسي ــ خوشامد. صفت. پيار ڪندڙ.

ــ **آرو ٻلو ڪَرڻُ:** ھمتائڻ. اچي مَڇي ڪرڻ. ھمدردي ڪرڻ. اَلو پلو ڪرڻ.

• **آروتَ ج آروتُوْن (ت):** ث. [ف. آلوده؛ سن. آروش] گھَري نند. استغراق. اونگھ. محويّت.

• **آروپار:** ظرف. آرپار.

• **آروھيو ج آرُوْ جھيَا (ت):** ذ. سُتَ يا ريشم وغيره جو منجھيل ڦورو.

• **آروڙُ ج آروڙَ:** ذ. آلي يا مَليل گاھ جو ڪُونڙَ ــ آھر.

• **آروڙَڻُ:** فعل مجھول. [سن. آ+ رُتْ = ڪاوڙجڻ] ڪاوڙ وقت منھن ۾ گھُڀڻ. ڪاوڙجڻ ــ ڏمرجڻ "آروڙ جي اٽيو، ديمين پيس دانھ" (شاھ) (آروڙيو ــ آروڙبو ــ آروڙيَل).

• **آروڙَڻُ:** مصدر. [سن. آ + رُتْ] ڪاوڙائڻ. [سن. ١. آلودَنْ =گندَڻ، اُکيڙَنْ؛ ٢. اُتْکَرشَنْ = ھر ڏيڻ] ھرڏيڻ. پوک لاءِ ريج ڏنل زمين کي ڪيڙڻ. ساريال زمين ۾ پاڻيءَ اڇڻ کان پوءِ ھج چنڻ. (آروڙيو ــ آروڙيندو ــ آروڙيل).

ــ **آروڙو ج آروڙا:** ذ. [سن. آلود] ٽوري پاڻيءَ ۾ گپ ۾ زمين جي ڪيڙ. گپ يا گاري جو ليپو ــ پوٽو ــ پوچو ــ راڳو. ڪلرائيءَ سُڪل اڌ کي ڏنل ليپو. جاءِ جي مرمّت. [سن. اَرڻ] جنگ ــ جھيڙو ــ آراڙو.

• **آروڙو ڏيڻ:** ليپو ڏيڻ.

• **آروڙي ج آروڙيُوْن:** ث. [سن.آلوديا] آليءَ مٽيءَ جو ڍڳ. گند گوبر جو ڍڳ ــ آروڙي. دل جي پليتي ــ خرابي ــ بيائي ــ دوئي"ڪيڏي آروڙي، تہ سُکي ٽئي سامي چئي" (سامي). مالھ ۾ پيل ڪائين مان ھڪ ڪائي ــ اِرڙيُ.

• **آروسَڻُ:** مصدر.[سن. اَرْس = زخم. ڦٽ] آھستي آھستي ڪنھن زخم مان گُنڊُ ڪيڏ. سُوڻڻُ (پيٽ، رسي، تنگ وغيره کي). آڏ ڏيڻ ــ مالش ڪرڻ ــ ھٿ ھٽڻ.

ــ **آروَس ج آروسُوْن:** ث. مالش.

• **آروغ:** ذ. [ف] اوڳرائي.

• **آروڳي، آروگي ج آروڳيُوْن (ت):** ث. [سن.آروگيہ] بدني روڳ، سڙيل بدن جي بوءِ. مردي ساڙڻ جي جاءِ ــ مَساڻ. چڪيا.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **آروگيڻ:** ذ.[سن.اَ=نہ +روگ = مرض] علم بيماري. نِمَرائي – تندرستي – چڱيلائي – صحت.

• **آروهہ:** ث. پيار پري لوڏ "اُنهن جي آروهہ جياريو جيءُ جلال چئي" (جلال).

• **آروهڻ:** مدر. [سن. آ + روهْ = اڀرڻ، چڑهڻ]مٿي چڑهڻ "اديون آروهَڻ آئيا، جَبَل جاکوڙا". سُوار ٽيڻ (اٺ، گهوڙي، گڏهه وغيره تي).

• **آرَه:** ذ. [ف. ارّه] کارائي – کرتُ.

• **آرَه ڪَش:** ذ. صفت. ڪاٺ چيرو – واڍو.

• **آرَه، آرِه:** ث. [ع. رائِ = راءِ:سن. آرو] مرضي. راءِ ـ رايو – لحاظ.

• **آرَهَ رَکَڻُ:** (هار جي) مرضي رکڻ. راءِ رَکَڻُ. آرو رَکَڻُ.

• **آرَهَارُ ج آرهارَ(ل):** ذ. آرهَڙُ.

• **آرَهڙُ ج آرَهڙَ:** ذ. اونهارو.

• **آرَءِ (ت)ڙ ذ.** [سن. ١.اَرَڻْيہ = ويرانو، بريت، ٻيلو؛ ٢. اَهَلْيہ = اٺ هر ڏنل] بنا وَس جو سَالُ (جنهن ۾ مينهن به نہ پوي ۽ پاڻيءَ جو رَءُ به نہ اچي). اَرَءِ. خشڪي. ٻُڪ.

• **آرَڻُ:** ث.[سن. اَرڻْيہ= ٻيلو] گدرن۽ هنداڻن جي پوک – آرَڻ. آڏائين جو فصل.

• **آريُ:** ذ. صفت. [سن. آرْيَہ = شريف،سڏريل، خاندان] سڏريل،پڙهيل،شريف، عزت مند – مانوارو، خاندائي، سردار. [اسمخاص] هوت قوم جي سردار جو نالو. پنهونءَ جي پيءُ جو نالو پنهون جام "بَرَ پڻَ بُڪاءَ، اُڪنديا آريءَ لءِ گهٽو" (شاه). (ظرف). [ف] هائو.

• **آريُ ج آريُوُنْ:** ث. [ف. آرّه] کارائي – کرتُ.پتائي گجرن جو آچار – آهَري. (صفت) سهيلي –سرتي – جيڏي.

• **آريا (ک):** ث. [سن.آد + وَرِہ] سڙه جي ٻڌڻ جي ڏگهي ڪائي.

• **آريا ڪَرڻُ (ک):** (ٻيڙيءَ جو اصطلاح) واءُ ۾ ٻيڙيءَ کي پنيرو هلڻ لاءِ مورگيل ۾ گوش وارو واجهہ ڏرو ڪرڻ. (پتو) ڏَرو ڪرڻ. ميلڻ. آڏ جو ورمٽائڻ. آڏ کي هوا موجب سڏاري ٻڌڻ.

• **آرياڻِي ج آرياڻِيُونْ:** ث. صفت.[سَن. آرْيہ +وَنِي] آريہ قبيلي جي چوڪري يا عورت. آريءَ نسل جي عورت – شريف عورت. معزز خاتوُن. سائنڻ. آريءَ جام جي اولادمان "مون کي چڏنہ چپرين، آرياڻي آڌارَ" (شاه). گلن وڪٽندڙ عورت – باغائڻ.

• **آرِيتا:** ث. پل مانسائي – شرافت.

• **آرِيتو ج آرِيتا:** ذ. صفت [ع. عاريت = اوڌر]مال موڪلينڈڙ (ٻئي ملڪ ياشهرمان) ـ گماشتو – دلال – آڏيتو.

• **آريتِي ج آريتِيُونْ:** ث. اُها چوپائِي جا پاڙي (ڪاڏي، لالچ) تي ڪيرڏهڻ ڏئي.

• **آرِيڪ (ک):** ذ. [سن. آرَبْ(آ + رَبّ = مٽيءَ جو اُپامڙ) ڪلر جي اڇي مٽي] اُپاميل ڪلر واري نرم زمين (جنهن ۾ اُٺ يا گڏه ليٽهڙو ڪن). (اُٺن جي) وهڻ (يا ليٽڻ) جو هنڌ. اُٺ جي ليٽ، وهڪَ، جهوڪ (ل).

• **آرِيڙوَ آرِيڙو ج آرِيڙا، آرِيڙا:** ذ. [سن. آرشْٽ] وَڻ جو هڪ قِسَم ۽ اُنهيءَ وڻ جو ٻَڇ (جو گول داڻن جي صورت ۾ سوپاريءَ جيڏو ٿئي، جنهَن کي پيچي ڪلون پاڻيءَ ۾ وجهي چاڇولجي تہ صابڻ وانگر گجي ٿئي، ۽ ان گجيءَ ۾ ريشمي ڪپڙا ڏوتا ويندا آهن. ٻَڇ جو اندريون گول ڪارو داڻو بدنظر کان بچڻ لاءِ ٻار جي ڪرائين ۾ ٻڌبو آهي). گزلَئي جو سُڪل ٻُج.

• **آرِيُوتَا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **آرِيُج ج آرِيجَ:** ذ. بنا ريج خشڪ زمين جو ٽُڪر – اَريُج. (نهور زمين جو) پوئو يا ميدان بيابان. ڪُرَءِ.

• **آرِيُجا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **آرِيُجُري:** ث. درياءَ کي پرتي ڪندڙ شاخ (جا ڪنهن جبل تان وهي اچي نديءَ ۾ پوي).

• **آرِيُجو ج آرِيُجَا:** ذ. آريءَ جو اولاد. آريءَ جام جا پٽ "وارو وَر وڻي ويا، آريَجا اظلام" (شاه).

• **آرِيُڙو:** اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **آرِيڙِي ج آرِيڙِيُونْ(ل):** ث. گند جو ڍير – اَروڙي(ل).

• **آرِيڙِي، آرِيڙِي ج آرِيڙِيُونْ (ل):** ث. اِرڙِي.

• **آرِيزِي ج آرِيزِيُونْ:** ث. [ع. عريضہ] عريضي.

• **آرِيُ سَرَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **آرِيسَراءِ:** ذ. [سن. آرِيشَرَ < آرِيْشَ = ٻوڏ جي پاڻيءَ جو ٻيئل ڏُهو: ڏورو ف. آريز] ڏوري جو پاڻي. (اسم خاص) سيوهڻ تعلقي ۾ آرهيءَ جي پرسان مُهاڻن جي هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **آريکَڻُ ج آريکَڻَ:** ذ. [سن. آل + لَکشَڻ مُهانڊو – شڪل – صورت – چهرو، شبيهہ، علامت، نشان، روش "سلجهڻو ۽ ڪلجهڻو آريکَڻ ۾ پڏرو [سن. آلِيْشَنف] ڪورڪي ڪم جي هڪ اوزار جو نالو. (جنهن مان تاجيءَ جون تندرون

لنگھائين: آريڪڙ هميشه ۾ عدد ٽيندا آهن).

• **آرِيُ، آرِيَهُ:** ذ. صفت. [سن. آرِيَ] سڌريل. پڙهيل. شريف. عزت وارو – مانوارو – مانائتو – معزز. بزرگ. وڏو. مقدس. خانداني. سردار. (اسم خاص) هندستان جي هڪ قديم قوم جو نالو. سوامي ديانند جو جاري ڪيل پنٿ.

ـ **آرِيَ بِرَهْمَنُ:** ذ. معزز برهمڻ.

ـ **آرِيَ پَٽُ:** ذ. علم نجوم جو هڪ مشهور هندو عالم.

ـ **آرِيَ ديشُ:** ذ. آرين جو مُلڪ.

ـ **آرِيَ رُوپُ:** ذ. صفت. ڏسڻ ۾ شريف (پر) منافق. پاکنڈي. ٻهه رُوپي. ٺوڳي.

ـ **آرِيَ سَمَاجُ:** ذ. سوامي ديانند جو جاري ڪيل پَنْٿُ.

ـ **آرِيَ سَمَاجِيُ:** ذ. صفت. آريہ سماج جو فرد سوامي ديانند جو پوئلڳ.

ـ **آرِيَ مَارگُ:** ذ. عزت وارو رستو يا طريقو.

ـ **آرِيَ وَرْتُ:** ذ. (قديم) آرين جي بينڪ. هندوستان جو قديم نالو.

• **آرِيَ ويشُ:** ذ. صفت. سکر ماٹھوءَ وانگر پھريل. (ذ) آرين جي پوشاڪ – شريفاٹو ويسُ.

• **آرُ ۾ آرُون:** ث. [سن. ١. آ–وُر =روڪڻ. پري جھلڻ. انڪ وجھڻ. بچائڻ. لڪائڻ. ڍڪڻ. ٢. آ–وَرَنَ = ڍڪُ. پوشاڪ. ڪپڑو. لوڙھو. ديوار. ڍال. تاڙي. انڪاءُ. روڪ] اوٽ – پناه –اولو – لڪُ – اجھو – پردو – ڍڪُ. آڏ – روڪ – ٽيڪ. سامر. اَڙيُ [سن. آوال = وَكَرُ] اوھاڙ – چڪاس – جاچ – وَائنَ.

ـ **آرُ ٽِيڙُ:** بجاءِ ٽيڙ. آڏو اچڻ(مخالفت ۾).

ـ **آرُ ڏيئِي بيھُ:** آڙ ڏيڻ.آڏ ڏيئي بيھڻ. ڪا شيءِ مُنھن ۾ ڏيئي بيھڻ. هوڏ ٻڌي بيھڻ. ڏڙو ڪرڻ.

• **آرُ ڳولُ:** وَجھُ ڳولڻ – ھنگ – موقعو.

ـ **آرُ ۾ وھُ:** ڪنھن شيءِ جي اوٽ ۾ لڪي وھڻ. گوڏا ڪوئي ٽوننيءَ تي ڇُڪ ھڏ. شڪار لاءِ ڪڏڻ ۾ لڪي وھڻ.

• **آرَا گوڑِيُ، آرَا گھوڑِيُ:** ث. [سن. آرا گوريہ = پاٹيءَ جي اُٽل پٽل ۾ پچڻ يا مچيءَ وانگر ترڻ] گوٽ نات يا گوھيءَ واري چال گوٽناٽي – تال متول – آناڪاني.

• **آرَا واڑِيُ (ت):** ث.ويجھا مائٽ. ڪٽنب. آکھ. قبيلو.

• **آرَاهُ ج آرَاهَ:** ذ. [سن.آوَرْتَه > آرَڙ =ڪُن. اوڙاهُ] باه جو مُجُ. ڪُرو. نرڳ – دوزخ. [صفت] تمام وڏو. اَٿاھ اُونھو. حد درجي جو.

• **آرِ پَارِ (ل):** ث. آڙ ۽ موتائي ڏيڻ جي حالت. سدوبدل جو سودو. سودي جي لاڙ پاڙ – مَٽ سَٽ.

ـ **آرِپَارِ ڪَرڻُ:** آيل مال جي ٻيل مال سان بدل سدل ڪري وڻڻ (جيئن. اَنّ ڏيئي ڪپڑو وغيره وڻڻ) وھنوار صاف ڪرڻ.

• **آرِ جھارِ (ل):** ث. اناج جي مَٽ سَٽ (جيئن ڪٽڪ جي عيوض چانور ڏيڻ). (ظرف) لاڙ پاڙ.

ـ **آرِ جھارِ ڪَرڻُ:** جنس جو سودو جنس ۾ ڪرڻ.

• **آرَڪَ (ث):** ث. برسات تي اُپرندڙ اٽپوکيل (خود رُو) جھنگلي گوار(ڪاري ڄج سان).

• **آرَنگ ج آرَنْگ (ل):** ذ. [سن. آ + گھْرمَ = گرمي. پگھر] برسات کان اڳي هواجي گھُٽ. ٻوسٽ – رُگھَ – رونپو "آرَنگ آگَرَ لايا وي. رم جھم بادل ڪيا بھارَا" (ميران محمد شاه).

• **آرَنُ:** مصدر. [سن. ١. آھْلادْ = خوش لڳڻ. وٺڻ: ٢.آوْر = چوندڙ. پسند ڪرڻ. چاھڻ: ٣. آوَرتَنْ = سيبائڻ. وٺڻ] وٺڻَ – پسند اچڻ – سھٽو لڳڻ – آئرُنُ – سيبائڻ "جي ڪارُون آرِيا ڪانڊ ڪي. تہ روئي ريجھائيج" (شاه). [سن. آوْر = روڪڻ. بند ڪرڻ] روڪڻ – بند ڪرڻ. پري جھلڻ. اڙائڻَ –انڪائڻ – قاسائڻ. آڏ ڏيڻ. ڍَڪڻُ – لِڪائڻ (جيئن. پيري چورن جا پير ڍڪين) – پيرن جا نشان جاچڻ ياڳولڻ. [سن. اَوَ دَارَڻُ] جاچڻ ـ چڪاسڻ.(آڙيو–آڙيندو – آڙيَلُ).

• **آرُو:** اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **آرُو ج آرَا:** ذ. درياءَ جي چڙيل ٻيڙاري (ت). پاڻيءَ جي وچ ۾ رهيل ڏَڙيُ (جنهن تي ماٹھو ويڙل هجن). ٻَنن ٻڌل پاڻي (يعني ٻاري ۾ بيڙل پاڻي جنهن جي چوڌاري وڏو ٻنو آيل هجي. وڏو ٻارو(پوک جو). ڪانن جو بَنْدُ – گڏو (ل). پَرجھلو – جھَلَ –آسرو – ڍَڪ – پناه ـ پُشت "ميم مدايون ميڙين تون. آهين عالم جو آڙو" (صاحبڏنو). سُٽ جي بن تندن جو ٻٽو ڪيل ڦورو. آرو ـ ڪيٽو – رُسامو – تيسو (ت) (صفت) ڏنگو – قِدّو(ث) آڙي ج آڙيون.

ـ **آرَا بَڌَنُ:** وڏا ٻنا چاڙھڻ.

ـ **آرُو چوتال:** ذ. دهل. پکواز يا طبلي جي هڪ وجت (جنهن ۾ ١۴ ماترائون ٽين).

ـ **آرُو وَجائِنُ:** 'آڙو' تال وڄائڻ. منجھائي وجت ڪرڻ(جيئن گوئيو تال ۾ پُلجي پوي).

• **آرُو:** ونگ. پيچ. آڙو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **آڑُو:** ذ. ميوي جو هڪ قسم.
• **آڑو پاڑو:** ذ. اوسو پاسو ــ آس پاس. جنبو پاڑو. پاڑو ــ ويڑهو. اوڑو پاڑو.
ــ **آڑو پاڑو اُڃائي ڪڍڻ:** آس پاس جي رهاڪن کي بيزار ڪرڻ. پاڙيسرين کي نهايت تنگ ڪرڻ ــ اوڑو پاڑو تپائي ڪڍڻ.
• **آڑ ــ ويڑ (ث):** ث. دوا درمل ــ سُتي ڦڪي.
• **آڑهه ج آڑهه:** ذ. باهه جو وڏو مَڄ ــ آڑاهُ "سنجهي صبح سوريان. سي ڪيئن آڑهُ اُجهامن" (رمضان ڪنيرِ).
• **آڑهاڙي:** ذ. صفت. آرهڙ جو (فَصُل، جنهن ۾ رڳو گاه ٿئي جو وهڻ کي ڪارائين).
• **آڑهڙ:** ذ. [سن.آشاڍ = آڪاڙ = هندن جي هڪ مهيني جو نالو] اونهارو ــ آرهڙ.
• **آڑهنگ ج آڑهنگ:** ذ.آڙنگ.
• **آڑي ج آڑيون:** ث. [سن. آٺ، آڌ] ڏاندي پڪيءَ جو هڪ قسم (ڳچي ڏڳهي، رنگ ڪارو) ٻولاهي ــ مُرغابيِ. [سن.آڌيُ] راڳڻيءَ جو هڪ قسم.
• **آڑياڻي ج آڑياڻيون:** صفت. [سن. آوُرتَ = بنديل] اڙيءَ ياڪنهن ڪاڻ ۾ قائل. بانديِ ــ قيدي. آڑياڻوَ.
• **آڑيانو ج آڑيانا:** ذ.[ف. آشيانهْ] آشيانو. آستانو. (ڪانين جي آڙ ٻڌل) آکيرو.
• **آڑيٽو ج آڑيٽا:** ذ. صفت. آڏيتو.
• **آڑيڪا:** آڏا ڏکيا چاڙهه ۽ وَرَ، وَرَ ۽ وٽوارا گهيرا، ڦيرا، پيچ وراڪ.
• **آڑيڪاپ ج آڑيڪاپ:** ذ. صفت. [انگ. Aid de camp= آفيسر جي ڪمپ ۾ مدد ڪندڙ] چالاڪ. هُوشيار. بهادر ــ پهلوان. هرانڪلي. حرفتي.
• **آڑيڪڻ (ڪ):** مصدر. [سن. آليكَنْ = چوڌاري ليکو ڏيڻ] گول ليکو ڏيڻ. ڦرت لاءِ ڪچي ڏاڳي سان ٽِڪُون ڪڍڻي تي انڪائڻ.
• **آڑيڪو ج آڑيڪا (ل):** ذ. [سن. آكَرشَيِ، آنْكُوشَيه = كُنْدو] كُندو. آڪڙو ــ آنڪڙو ــ انگوڙو. كُنْديُ. ڪلوئڙو. پيچ ــ وَڪَڙ ــ وَرَ "اديون آڑيڪا، هينئڙي پيم هوت سين" (شاه). رَسي جي ٻَڌ ڪي مضبوط ڪرڻ ۽ رسي ڪي وٽڻ ۾ ڪم ايندڙ ڪائي. آڻُٽِ (ٿ). ڏُنگ ــ وَرَ (ڪتي يا شينهن جي پڇ جو) "آڑيڪو نه اُلهي، توڙي نڙاندي نوَ سال". زمين جو وڏو ٻارو (ت).
• **آڑيڪوڙ ج آڑيڪوڙ:** ذ. صفت [سن. انْترايَه = اڙي وجهندڙ] رڪاوٽون وجهندڙ ــ آڙاگوڙي ڪندڙ ــ اڙيٻاڙ.

• **آڑيئي:** (هيٺين لاڙ ۽ ڪڇ جي جاتڪي ٻولي جو لفظ) توڪي وٽي، اِئڑيئي.
• **آڑ:** ذ. [ف] شوق. خواهش. آس ــ اميد لالچ ــ لوڀ. حرص.
ــ **آڑمَنْدُ:** ذ. صفت. خواهشمند. آسروند ــ اميدوار. حريص ــ لالچي ــ لوڀي.
• **آزاد ج آزاد:** ذ. صفت. [ف] خودخيال ــ پنهنجي مرضيءَ وارو ــ خودمختيار. آجو ــ ڇُٽل ــ ڪليل. ڇوڪاڻ. واندو. اڪيلو. سَروُ جي وڻ جو هڪ قسم. هڪ قسم جو زهريلو وڻ.
ــ **آزادانه:** ظرف. آزاديءَ سان. كليءَ طرح ــ ڪليو ڪلايو.
ــ **آزادانه وَضْعَ:** ث.آزاد هلت چلت. عام ماڻهن کان نرالو ڍنگ.
ــ **آزادُ ٽِيَنْ:**آجو ٽيڻ ڇُٽڻ (قيد يا بند مان) ــ نڪرڻ (مصيبت مان) ــ واندو ٽيڻ (ڪنهن ڪم مان).
ــ **آزاد خيال:** ذ. صفت. خود خيال. پنهنجيءَ مرضيءَ وارو.
ــ **آزاد رَهَنْ:** پنهنجي روءِ سوءِ رهڻ. چڙواڳ رهڻ. بي تعلق رهڻ. اڪيلو رهڻ.
ــ **آزاد طَبْعَ:** ذ. ث. خود خيال. خيالات جو آزاديءَ (بنا ڊپ) سان اظهار ڪندڙ. بي خوف ــ بيپرواهه.
ــ **آزاد قَرِدْ:** اڪيلو گَهمَنْ. چيڪ گَهمَنْ.
ــ **آزاد ڪَرڻ:** آجو ڪرڻ ــ چوڌاري ڏيڻ.
ــ **آزاد گان:** ذ. صفت. آزاد مرد. دنيا جي پابندين کان ڇُٽل ماڻهو.
ــ **آزادگي:** ث. آجائي ــ چوڌاري. چڙواڳي. فرصت ــ واندڪائي. اڪيلائي. آزادي.
ــ **آزاد مَرْدُ:** ذ. بلند خيال آدمي. آدي پُرش.
ــ **آزاد مزاج:** ذ. صفت.آزاد طَبْعَ. لا پرواه.
ــ **آزادي:** ث. خودمختياري. خودخيالي.چوڌاري ــآجائي. رهائي. فرصت ــ واندڪائي. نجات ــموڪ. اڪيلائي.
ــ **آزادي ملڻ:** چوڌاري ملڻ. فرصت ملڻ. واندڪائي ملڻ. نجات ٽيڻ.
ــ **آزادانٽي:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو (مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو)
ــ **آزار ج آزار:** ذ.[ف] تڪليف ــ اهنج ــاوڪائي ــڏُک. عذاب ــ مصيبت ــ ڏاڪڙو. ايذاءِ ــ سور ــ درُد. جنجال. بکيڙو. بيماري ــ روڳ. گاروٽي ــ جهوري ــ وجهل "سائر صحت سپرين، آهي نه آزار" (شاه). (صفت) تڪليف ڏيندڙ ــ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آزاريندڙ "دل آزار، وغيره".

ـ **آزار اُتارڻ:** مصيبت پيدا ڪرڻ ـ آزار ڀارڻ.

ـ **آزار بَنجَڻ:** ڪنهن لاءِ ايذاءَ جو ڪارڻ بنجڻ. آزار ٿيڻ.

ـ **آزار ڀارڻ:** تڪليف ڏيڻ. مصيبت پيدا ڪرڻ. ايذاءَ ڪرڻ.

ـ **آزار ٿيڻ:** تڪليف ٿيڻ. سُورُ ٿيڻ ـ دَرْدُ ٿيڻ.جنجال ٿيڻ. رنج جو سبب بنجڻ.

ـ **آزار پرائڻ:** تڪليف يا ڏک حاصل ڪرڻ. جنجال ۾ پوڻ.

ـ **آزار يڪجهڻ:** ڪنهن به بيماريءَ جو عام ٿيڻ. مصيبت ڦهلڻ.

ـ **آزار پکڙڻ:** مصيبت ڦهلڻ ـ ڪا وڏندڙ بيماري وڏڻ. تڪليف عام ٿيڻ.

ـ **آزار پُهچائڻ:** تڪليف رسائڻ. ڏک ڏيڻ. ايذائڻ ـ ستائڻ. هلاڪ ڪرڻ ـ ڪک ڪرڻ.

ـ **آزار پهُڄڻ:** عذاب رسڻ ـ اهنج رسڻ. تڪليف پهڄڻ. درد رسڻ.

ـ **آزار پَيدا ڪَرڻ:** تڪليف پيدا ڪرڻ ـ مصيبت ڪڙي ڪرڻ ـ آزار ڀارڻ.

ـ **آزار ڏيڻ:** تڪليف ڏيڻ. ڏک رسائڻ. ايذاءَ پهچائڻ. اهنج ڏيڻ.

ـ **آزار رسائڻ:** تڪليف پهچائڻ ـ ڏک ڏيڻ ـ ايذاءَ رسائڻ.

ـ **آزار رَسڻ:** ايذاءَ يا اهنج پهچڻ. تڪليف پهڄڻ.

ـ **آزار ڪَرڻ:** تڪليف ڏيڻ. ايذاءَ ڏيڻ. ڏکوئڻ ـ اهنجائڻ. آزار ڀارڻ.

ـ **آزار مَچائڻ:** آزار ڀارڻ ـ تڪليف پيدا ڪرڻ.

ـ **آزار ۾ پوڻ:** تڪليف ۾ پوڻ. مصيبت ۾ ڦاسڻ. جنجال ۾ پوڻ.

ـ **آزار ۾ وجهڻ:** تڪليف ۾ وجهڻ. مصيبت يا جنجال ۾ وجهڻ.

ـ **آزاريُ:** ڏ. صفت. تڪليف ڏيندڙ ـ آزاريندڙ. ڏکوئيندڙ. بيمار. ٽوٽي ـ ڪم زور. جنجالي.

○ **آزارڻ:** مصدر. [ف. آزارِيدْنْ] تڪليف ڏيڻ رنجائڻ. ڏکوئڻ. زخمي ڪرڻ ـ گهايل ڪرڻ. بيمار ڪرڻ. هلاڪ ڪرڻ ـ ستائڻ ـ تنگ ڪرڻ. (آزاريو ـ آزاريندو ـ آزاريل).

○ **آزَر:** اسم خاص. [ع] آذرَ "منهن ۾ مسلمان، اندر آزَر آهيين" (شاهه).

○ **آزَرَ:** اسم خاص. [ع] حضرت ابراهيم عليه السلام جي پيءُ يا چاچي جو نالو (جو بت ٺاهي وڪڻندو هو).

○ **آزَرت، آزُرت:** صفت. [ف.آزُرده] ڏکويل. عاجز ـ ڪک.

ـ **آزَرتو:** صفت. آزُرتُ. مُنجهيل ـ پريشان.

○ **آزُردگيُ:** ث. [ف] تڪليف. رنجش ـ رنجيدگي. غم ـ ڏک. پريشاني. خفگي. ناراضگي.

○ **آزُردَه:** صفت. [ف] تڪليف وارو. ناخوش ـ ڏکويل. رنجيده ـ غمگين ـ ناراض. اُداس ـ مَلُول. پريشان. ڪَڪ ـ آتو. منتظر.

ـ **آزُردَه خَاطِر دِل:** ذ. صفت. دلگير. رنجيده ـ اداس ـ ملول ـ غمگين.

ـ **آزُردَه دِليُ:** ث. دلگيري. افسردگي ـ غمگيني.

ـ **آزُردَه ڪَرڻ:** ناراض ڪرڻ ـ ڏکوئڻ ـ رنجائڻ. خفي ڪرڻ ـ ڪک ڪرڻ. پريشان ڪرڻ ـ حيران ڪرڻ.

○ **آزَقَ، آزُوقَ:** ذ. آزڪو.

○ **آزُڪو ج آزُڪَا:** ذ. [ع. آذُوقَهْ] آجڪو. "آزُڪو اباڻن جو آهي ڏونرا پُسي جنَڻ" (نواب جان علي لغاري).

○ **آزُڪيُ (ل):** ث. اُلين جو اٽڪاول ڪتو ڪير. قِتل ڪير جي ڪتاڻ.

○ **آزُمَا:** صفت. [ف] آزمائيندڙ. صفاتي پڇاڙيءَ طور ڪم ايندڙ لفظ "همت آزما، محبت آزما".

○ **آزمَائِش، آزمايش ج آز مَائِيشُوْنْ:** ث. [ف] آزمودو ـ امتحان. تجربو. پرک ـ چڪاسَ ـ جاچ.

ـ **آزمَائِش وَنْڊ:** امتحان وٺڻ ـ آزمودو وٺڻ ـ پرک لَهَڻ.

ـ **آزمَائِشيُ:** ذ. صفت. آزمائش لاءِ ـ پرک طور ـ چڪاس وارو ـ تجرباتي.

○ **آزمَائِڻ:** مصدر. [ف. آزمُودَنْ] آزمودو ڪرڻ ياوٺڻ ـ امتحان وٺڻ ـ پرک لهڻ. چڪاسڻ ـ جاچڻ "آزمائي ڪي آزمائي، سو ڏوڙ منهن ۾ پائي." (آزمايو ـ آزمائيندو ـ آزمايَل).

ـ **آزمائي ڈِسَڻ:** امتحان وٺي ڏسڻ ـ پرکي ڏسڻ ـ تجربو ڪري ڏسڻ.

○ **آزمُوڊو ج آزمُوڊَا:** ذ. [ف. آزمُودَه] امتحان ـ تجربو ـ پرک. چڪاس ـ آزمائش. استعمال.

ـ **آزمُوڊ ڪَار، آزمُوديڪَار:** صفت. [آزموده + گار] تجربي وارو ـ تجربه ڪار. جهان ديدو. هوشيار. ماهر.

ـ **آزمُودي خَاطِر:** ظرف. آزمودي لاءِ ـ تجربي طور. اتڪل رُوءِ ـ نموني خاطر.

○ **آزوري:** صفت. [ف. آز + وَرو] خواهشمند ـ گهرجائو ـ حاجتمند ـ محتاج ـ ڪتل ـ سُجو.

○ **آزيُ ج آزيُون:** ث. [ف. آز = مَنْڊَ] منٽ ـ التجا ـ نيزاري. سڏ ياخواهش ڏيڪارڻ جي حالت.

ـ **آزيُ ڪَرڻ:** منٽ ڪرڻ ـ نيزاري ڪرڻ. التجا ڪرڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **آزيُ نيَازيُ، نيْزارِيُ ج آزيُونْ نيَازيُونْ، نيزاريُونْ:** ث. منٽ ميڙ.
ـ **آزيُ، نيزاري ڪَرڻ:** منٽ ميڙڪرڻ – ليلائڻ.
• **آس ج آسُونْ:** [پرا. آسا؛ سن. آشَا < آشْ = حاصل ڪرڻ؛ ف.آزْ] اميد – آرزُوْ – آسرو. خواهش – تمنا. پروسو "االله جي آس ڪري هليو هيائين" (شاهه) مينهن يا ڏِڳيءَ جي سار جو اندريون حصو (جو ڏُڪي ٽيڙ بعد سجي پوي ۽ وهڻ وقت ٻاهر نڪري اچي) – سُپرو(ت). [ف] آڪاس – آڀ.
ـ **آس اُپارَ:** اميد. تمام گهڻي اميد.
ـ **آس اُميْد ڏِسَڻ:** اولاد جي شاديءَ جي مُرادَ اکين سان ڏسڻ. جيئري مقصد پورو ٽيڙ.
ـ **آس بَڌَڻ:** اميد رکڻ – آسرو رکڻ.
ـ **آس پُڄائڻ:** مرادپوري ڪرڻ. اُميد پوري ٽيڙ.
ـ **آس ڇڏَڻ:** اميد ترڪ ڪرڻ – اميد لاهڻ. نراس ٽيڙ.
ـ **آس ڏِيڻ:** آسرو ڏيڻ – اميد ڏيڻ. تسلي ڏيڻ.
ـ **آس رَکَڻ:** اميدرکڻ. آسرو رکڻ.
ـ **آس سان ٽِيڙ:** اميد واري هُجڻ – پيٽ ٽيڙ – حامل ٽيڙ.
ـ **آس ڪَڍڻ (ل.ٽ)** چوپائيءَ جو ڳچيرڻ يا ڪَڇو رَتُ ٻاهر ڪڍڻ.
ـ **آس ڪَرڻ:** اميد ڪرڻ – پروسوڪرڻ. توڪل ڪرڻ.
ـ **آسُ آسِي ج آسُ آسِيْ:** ذ. صفت آس وارو – آس رکندڙ – آسائتو – اميدوار.
ـ **آسِيَاتو ج آسِيَاتا (ث)ڙ ذ.** صفت. آسُو.
• **آسَا ج آسَائُونْ:** ث. [سن. آشَا] آس – اميد – آسرو. آرزُوْ –مُراد – تمنّا – خواهش. غرض – آشا. هڪ راڳڻيءَ جو نالو. مڇيءَ جو هڪ قسم (ڪ).
• **آسَا بَنْدُ ج آسَابَنْد:** ذ. صفت. اُميد جو پٽو. جنهن تي اميد بڌل هجي. آس وارو –آسائتو. آسرو –آڌار. ڏَڍ – آٽت "هوم آسا بند اکين جو، منهنجو سجڻ ساڻيها" (رمضان ڪنبر).
ـ **آسا پُرائِتْ:** صفت. جنهن جي اميد پوري ٽي هجي – ڪامياب.
ـ **آسَا جِيْ گولِڪِيْ:** ث. مُراد جي مڻي مانيْ (جي آس بيبيءَ (حضرت بيبي عائشه) جونْ ٽِڪيُونْ سڏبيون آهن، ۽ فقط عورتن ۾ مراد پوري ٽيڙ تي ورهائبيونْ آهن: مردن کي ڪائڻ کان منع آهي).
ـ **آسَا رَکَڻ:** اميد رکڻ.
ـ **آسَا ڪَرڻ:** آس ڪرڻ – خواهش رکڻ – آرزُوْ رکڻ. توڪّل يا پروسو ڪرڻ.
ـ **آسَا گورَک:** ذ. صفت. پيشانيءَ تي گول نوراني ٽڪيءَ وارو. آس پُڄائو – مُراد پُڄائو (جنهن لاءِ آس پڄڻ بعد گول منيونْ ٽڪيون ورهائيون وڃن) "منهنجا آسا گورک آئيا، هتَ سَنْکن ساڻ سَويري (رحميداد فقير). (اسم خاص) فَقيرن جو هڪ گروهه (چندر ماسي فقيرجن جي پيشانيءَ تي چند وانگر گول چمڪندڙ نشان ڏنل جو چند جي ڪلائن سان گڏ يا ڏڻ جي نومي موجب گهٽايو وڌايو وڃي. جاجڪ چندر نومي برهمڻ جي نراڙ تي گولڪي ڏيئي لولاڪاڙيندا هئا).
ـ **آسَاوَنْتُ، آساوَنْدُ:** ذ. صفت. آس ٻڌل – اميدوار – آسائتو – آسَرونْدُ.
• **آسَاپُرِيْ ج آسَاپُرِيُونْ:** ث. [سن. آشَا پُرِيَ] زمين جو هڪ قسم (جو پاڻ طوَر ڪم اچي). پَاڙَتِ زمين (جا پاڻ کان سواءِ پوک نه ڏئي).
• **آسَائتُ،آسَائتو ج آسَائتُ،آسَائتا:** ذ. صفت. آساوَنْدُ. سڪَ وارو. سيکڙُوْ. (ث) آسَائتِيْ ج آسَائتِيُونْ.
• **آسَائُو ج آسَائُو:** ذ. صفت. اميدوار – آساوَنْتُ. سُوالي "آوَسَر آساڻُ، اُٺي گوندر گڏيا" (شاهه).
• **آسَاڻُ (ڪچ):** ذ. آڪاڙ.
• **آسَارَ ج آسَارُونْ:** ث. پسارڪي وکر جو هڪ قسم (پُوري رنگ جي ڳنڊيين سان پاڙ).
• **آسَارْ ج آسَارَ:** ذ. آسرو –اميد. يادگيري.
• **آسارا:** اويسرا بيخبر. آسارا.
• **آسَارَڻ:** مصدر. [سن. آ + سَمَرڻ = ياد ڪرڻ، يڪ خيال ٽي ياد ڪرڻ. (ڏک وڃان) اوسارڻ – پار ڪڍڻ – روئڻ "الوداع الوداع، سورٺ آساري" (شاهه). [سن. آشا] آس وارو ڪرڻ. اميدوارڪرڻ. (آساريو – آساريندو – آساريل).
• **آسارو ج آسَارَا:** ذ. [سن. 1. آشَا = اميد؛ آشْرَيه = آسرو،پروسو. پناه] پروسو – اميد – آڌار – آسرو "ٻاڙو پئي نه ٻِيڙَيْ، اَبرُ آساروس" (شاهه).
ـ **آسَارِيَ:** ظرف. آڌار تي –اسري تي "آءٌ جن آساري، مٽي تَڙَ گذاريان" (شاهه).
• **آسَاريو:** ذ. [سن. آسَرِيْ = آهُر] پسارڪي وکر جو هڪ قسم – دوا طور ڪم ايندڙ بج جو هڪ قسم – آهريو.
• **آسَاڙُ(ت):** ذ. آڪاڙ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **آسائش ج آساسَ:** ذ. [پرا. آساسَ؛سن.آشْوَاسَ (آ+ شْوَس = ساه كڍڻ)؛ ف. آسايَشْ] آرام – فرحت. ساهي. آسيَس.

ـ **آساسُ اَجَڻُ:** آرام اچڻ – فرحت اچڻ. آسيس اچڻ.

ـ **آساسُ كَرڻُ:** آرام كرڻ. ٿڪ پيڃڻ – دمُ پٽڻ.

• **آساسَر:** اسم خاص. تعلقي كيري پر هڪ ديهه جو نالو.

• **آسامي ج آساميُوْنْ:** ث. [ع. اسم ج اَسْمَاءُ ج آسامي = نالا؛سن. آشَام = سجو، جُٽو] هي لفظ سنڌيءَ ۾ واحد طور استعمال ٿئي. نالي وارو شخص. شاهوكار گهر. دولتمند فرد. جٽو –شخص – فرد. ڏيتي ليتي كندڙ – خريدار ۽ گراهڪ. مكيه ماڻهو. وڏيءَ پهچ وارو شخص. ملكيت – دولت –ناڻو.

• **آسان:** صفت. [ف. آسانيْدَنْ = سهنجو ٿيڻ] سولو – سهنجو – سوكو. ٿورو 'هيءَ هڏ آسانَ، پر مڱڻهارمتي وهي" (شاهه).

ـ **آسانُ ٿيَڻُ:** سهنجو ٿيڻ – سولو ٿيڻ.

ـ **آسانُ كَرڻُ:** سولو كرڻ. مشكلاتون دور كرڻ. سهنجو كرڻ. (كم پوري ٿي وڃڻ لاءِ) حالتون سازگار بنائڻ.

ـ **آسانِي ج آسانِيُوْنْ:** ض. سهنجائي – سولائي – سوكائي. سهولت.

• **آسانُبو آسانُبِو ج آسانْبَا،آسانْبِا:** ذ. [سن. آشَمْبِو < آشَا = آس] آسرو – اميد – آسانگو. دلجاءِ ـ تسلي. آڌار. آڌُ. اكنڊ – اكير – پياس. اَرَ" جذبو" كشش"آسانبي ارواح جي، اُپي تڙتكيام" (شاهه).

• **آسانْدو،آسانْڈو،آسانْدُو (ك):** ذ. آسانبو – آسانگو. جابلو وڻ جو هڪ قسم (جنهن جي پن ۾ تماڪ وهپي ٻيڙي ٺاهجي).

• **آسانْدي ج آسانْدِيُوْنْ:** ث.صفت. اُكنڊ وَاريْ –منتظر.

• **آسانْگو ج آسانْگَا:**ذ.[سن. ١. آشَا = آس: ٢. آسَنْگَه = (آ = ساڻ + سَنْگ < سَنْجْ =پيار كرڻ) لاڳاپو،الفت، محبت] سانگو – آسانبو – آسرو – آهو –اميد – پروسو. تعلق"ڇڏ آسانگا ارواح جا، لاهُوتي لاهي" (شاهه). سنگت جو سنهڙ – لحاظ – ڏَڏ. پيار – محبت.

ـ **آسانْگا پلَڻ:** اميدون آسرا لاهڻ. واسطا توڙڻ. تعلقات ختم كرڻ.

ـ **آسانْگو ڇڏَڻ، لاهُڻ:**آسرو پلڻ – اميد لاهڻ.

ـ **آسانگي ارواح جي:** جياپي جي آسري.

• **آساوَريْ:** ث. [سن.آشاوَتِيْ] هڪ راڳڻيءَ جو نالو – ميگهه ديوتا جي زال (جا ملار ديوي ٻه كوٺجي). راڳ جي هڪ ٺاٽ جو نالو.

• **آسائش،آسائِش ج آسائِش، آسائِشُوْنْ:** ث. [ف. آسايش.] آرام – راحت. سُك – آنند. فرحت. ساهيْ.

ـ **آسائِش گاهُ:** ذ.ث. آرام وٺڻ جيَ جاءِ ـ آرام گاه.

ـ **آسائِش مَنْدُ:** ذ. صفت.آسائش جو هيراڪ – آسائشي. آرام طلب.

ـ **آسائُو:** آس كندڙ. اميد كندڙ. چاهيندڙ.

• **آسْتِيْن ج آسْتِيْنُوْنْ:** ث.[ف] قميص،كوٽ، پهراڻ وغيره جي بانهن.

ـ **آسْتِين جو نانگ:** ذ.ظاهر ۾ دوست پر اندر ۾ دشمن.

ـ **آسْتِين چاڙهُڻ:** بانهون كُنْجَهُڻ. كنهن كم لاءِ تيار ٿيڻ.

• **آسْتَانو ج آسْتَانَا:**ذ. [سن.ف] آستان –آستانو.

• **آسْتِرِيليَا:** اسم خاص. [انگ] هڪ كنڊ جو نالو – دنيا جو وڏي ۾ وڏو ٻيٽ.

• **آس پَاس:** ظرف. [سن. ١. آيْ پايْ =مٿي هيٺ، چوڌاري: ٢. آيَس پايَس = كبي سجي، اڳيان پويان = چوڌاري: ٣. آسَهَ + پَارْشْوَ] چئني پاسن – چوطرف – چوڌاري – ارد گرد – چوگرد. نزديڪ – ويجهو.

ـ **آس پَاس وَسَڻُ:** فقط ڏارين كي فائدو پهچائڻ.

ـ **آس پاسَ هُئڻُ:** ويجهو هئڻ – نزديڪ هئڻ. چوڌاري هئڻ – چوطرف هئڻ.

• **آسُ آسَرَ:** ذ.ث. [سن. آشَا >آشَرَ = اميد، آس]آس – اميد "آسَر هَڏَرَ لاهه، سڃڻ ٻاجهيندڙ گهٽو" (شاهه). "آسَر پري آهيان، الامانَ اچي" (شاهه). آسرو – آڌار.

ـ **آسرائِتُ:** ذ. صفت. مدد جي آسري ۾ رهندڙ. دلاسي ۾ رهَندڙ. مدد وارو. ٽيڪ وارو.

ـ **آسَرَ پَرِي:** آسري پَري. اُميد پَري.

ـ **آسَرِيوَنَاٽِيْ ج آسْرِيوَنَاٽِيُوْنْ:** ث. صفت. آجائي آسري واريْ (گالهه) – اجائي – بي نتيجي.

ـ **آسْرِيوَنَاٽِيُوْنْ گالهيون كَرڻُ:** اجايون، بي نتيجي ۽ بي بنياد گالهيون كرڻ.

ـ **آسْرِيوتو ج آسَرِيوتَا:** ذ.صفت. اميد جو اجايو، پروسو ڏيندڙ – ٽلهن دلاسن وارو. ٻتاكي. كُوڙو. چرب زبان.

ـ **آسْرُوَنْدُ ج آسَرُوَنْدَ:** ذ. صفت. اميد وارو ـ آسائُو. سكندڙ "اڳڻ آسروَنْد جي، پيرو كج پليرَ".

• **آسَرِيوتَا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **آسِرَنْهَہ، آسِرَنْهَنْ:** ذ. [ع. اَنْلَة . اَنْل] لئي جو هڪ قسم –

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آسري لئو – آسرنهن لئو.

• **آسرو ج آسرا: ذ.** [پرا. آسيہ: سن. آشْرَبْ = (آ = چوڌاري + شْري = وڃڻ) آڌار – پروسو –ٽيڪ – سهارو – ڏَڻ. اميد –آس. دلاسو. اعتماد. اجهو – پناهہ وسيلو.

ـ **آسرو اَللّٰه جو ڇوڙ:** الله توهار ڇوڙ – خدا حافظ ڇوڙ.

ـ **آسرو پلڻ:** اميد لاهڻ.

ـ **آسرو ڏيڻ:** دلاسو ڏيڻ – اميد ڏيکارڻ.

ـ **آسرو رکڻ:** اميد رکڻ. پروسو ٻڌڻ.

ـ **آسرو لاهڻ:** اميد لاهڻ.

ـ **آسري پلڻ:** ث. ناااميدي. مايوسي.

ـ **آسري پلڻ ڪرڻ:** نا اُميد ڪرڻ. نااميد ٿيڻ – آسرو لاهڻ.

ـ **آسري جي جاءِ:** ث. اميدگاه (جنهن ۾ اميد هجي).

ـ **آسري ۾ رکڻ:** اجايو دلاسو ڏيڻ. دوکي ۾ رکڻ.

ـ **آسري ۾ رهڻ:** اميد يا پروسي تي وهڻ.

• **آسريُ ج آسريون:** ث. [سن. ١. آشْرَبَ = ڪوبہ اوپڙ (نباتات)؛ ٢. اَتَ = مٿي + سَرُوَ = اُسرڻ] ٻوٽي يا وڻ جو ڪوبہ اوپڙ. جهنگ جي ٻوٽي. آسريُ لئو. اوپر – واڌ.

• **آسريُ لئو:** ذ. [ع. اَثْلٌ] لئي جو هڪ قسم. وڏو لئو – آسرنهہ لئو –سنڌ جو سَرُو.

• **آسريا، آسرَيا (ث):** اسم خاص. مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

• **آسَڪُتُ:** ذ. صنت [سن. آسَكْت] اُتساهي. چهُٽل. ٻڌل.راسخ. فدائي "عشق ۾ آسڪُتُ ٿي، اڄ دين در تي ٻَهُ پيو".

• **آسَڪُتا:** ث. اُتساهہ. پيوند. بيار. فدائيت.

• **آسڪَنْدُ:** ذ. [سن. ١. آشْوَ = گهوڙو + گَنْدَ = بُوءِ؛ ٢. اَشْو = سُنب ياپاڙ + ف. گنده > كَنْدهَ = ٻَڌيل (پاڙ)]هڪ ٻوٽيءَ جي پاڙ (جا دواطور ڪم اچي) – پاڙول.

• **آسڪَنْدُ، آسڪَنْدَ:** ذ. آسڪَنْدُ. ڦ "آسڪَنْدَ اندر جا، منهنجا وهيو ويَرُوْن ڪن" (مولوي غلام محمد بگائي). هڪ ٻوٽو، ٻنين ۾ ٻاغن ۾ ٽئي ۾ دوائن ۾ ڪم اچي.

• **آسمانُ ج آسمانَ:** ذ. [ف. آس = جند + مان = جهڙو (جندوانگر ڦرندڙ. اڳئين خيال موجب تہ آسمان ڦرندڙ آهي)؛ سن. آس = آڇ، ٻاڦ + مان = جهڙو = ٻاڦ جهڙو اڇو] اُٻ – اَنبر – آڪاس – گگن – سماءِ – فلڪ.

ـ **آسمان تَانْ ڪرڻ:** تمام مٿانهين هنڌ تان ڪرڻ. مٿانهين درجي تائن هيٺ لهڻ. اميرمان غريب ٿيڻ.

ـ **آسمانَ تان ڪريُ ڪجيءَ ۾ اٽڪڻ:** وڏيءَ مصيبت مان ڇُٽي اهڙيءَ ننڍيءَ مصيبت ۾ ڦاسڻ جنهن مان ڇُٽڻ وڏيڪ مشڪل هجي.

ـ **آسمانَ تي اُڏامَڻ:** مٿانهان خيال پچائڻ غرور ڪرڻ – ڦوڙبڻ.لاف زني ڪرڻ – ٻڙاڪ هڻڻ.

ـ **آسمانَ تي پاڇو پوڻ:** وڏي اوج ۽مرتبي تي پهچڻ. سخاوت ۾ نالو ڪيڻ. پلارن کان پلارو ٿيڻ.

ـ **آسمانَ تي پهچڻ، رَسڻ:** وڏي مرتبي تي رسڻ. ڪا وڏي حاصلات اوڇتي ملڻ.

ـ **آسمانَ تي چاڙهڻ:** مٿي ڪرڻ – تمام مٿي ڪرڻ. حد کان زياده تعريف ڪرڻ – پڏائڻ – لياقت کان وڌيڪ تعريف ڪرڻ.

ـ **آسمانَ تي قَدم رَکڻ:** وڏيون اميدون رکڻ. خيالي پُلاءُ پچائڻ. ٽاڻ ۾ پرجڻ. مغروريٽيڻ.

ـ **آسمانُ ٽُٽي پَوڻ:** آسمان ڪرڻ – ڪنهن مصيبت جو نازل ٿيڻ.

ـ **آسمانِ پِيڙ:** ذ. [ف.] پوڙهو آسمان (شاعرن جو آسمان کي ڏنل نالو).

ـ **آسمانَ جو تارو هُجڻ:** نايابِ يااڻ لڀ شَي هجڻ.

ـ **آسمانُ ڏارڻ:** شورِ هُل ڪرڻ. ٻڙاڪون هڻڻ.

ـ **آسمانَ ڏي ٿُڪ اُڇلائڻ:** ٻاڙ کان ڏاڍي سان هٿ اٽڪائڻ ياسينو ساهڻ. ٻاڙ کان وڏي جي مخالفت ڪرڻ. ڪنهن ڇگي ماڻهوءَ تي اجايو الزام رکڻ (جنهن مان نڪي وري نڪي سري). نيڪ ماڻهوءَ سان بيڇڙو قدم کڻڻ.

ـ **آسمانِ زمين جا قَلابا ملائڻ:** ڪنهن ڳالهہ يا ڪنهن جي تعريف ۾ حد کان وڌيڪ مبالغو ڪرڻ. ڳالهہ ۾ وڌاءُ ڪرڻ. سرتوڙ ڪوشش ڪرڻ.

ـ **آسمانَ زَمين جو فرقُ:** ذ. وڏو فرق – تمام گهٽو ڦير.

ـ **آسمانُ زَمين هڪ ٿيڻ:** ڪوشس جي انتها ٿي وڃڻ. حد ٿي وڃڻ. واويلا مچڻ.

ـ **آسمانِ زَمين هڪ ڪرڻ:** ڪنهن ڳالهہ يا ڪم ۾ زيادتيءَ کان ڪم وٺڻ. حد کان زياده ڪوشش وٺڻ. ڏاڍي ڦوڙلا ڪرڻ.

ـ **آسمانَ سانْ چوٽِي گَسڻ، لَڳڻ:** وڏي مرتبي تي هُجڻ. ٻاڙ کيَ سيني کان مٿي سمجهڻ. فخر يا مغروري ڪرڻ.

ـ **آسمانَ سانْ ڪُلهو هڻڻ:** ڪنهن اعليٰ مرتبي واري سان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

برابريءَ جو دم هڻڻ. وڏائي ڪرڻ.

ـ **آسمانَ سانْ گالهيُون ڪرڻ:** نهايت بلند هجڻ ـ تمام مٿي هجڻ "جبل آسمان سان گالهيون پيو ڪري". سڪرات جو وقت اچڻ.

ـ **آسمانُ سانْ لاڳڻُ:** حد ڪان وڌيڪ ساراه ڪرڻ. وڏاءُ ڪرڻ ـ مبالغو ڪرڻ.

ـ **آسمان سان مٿو گسائڻُ:** حيثيت کان وڌيڪ هلت ڪرڻ. تانءِ سان هلڻ.

ـ **آسمانَ سر تي کڻڻ:** هُل ڪرڻ ـ شور مچائڻ.

ـ **آسَمانُ ڦاٽي پَوڻُ:** تمام گهٽيون مصيبتون نازل ٿيڻ.

ـ **آسَمانَ کي اڳيُون وڃڻُ:** خدائي مصيبتن کي جهلڻ. پڌرا عيب لڪائڻ. اجائي ڪوشش ڪرڻ.

ـ **آسمانَ مانْ تارَالاهڻُ:** نہ ٿيڻ جهڙو ڪم ڪرڻ ـ ناممڪن ڪم ڪرڻ. ڪنهن وڏيءَ گالهه ۾ ڪامياب ٿيڻ. عجيب ڪم ڪري ڏيکارڻ.

ـ **آسمانَ ۾ اکيُون انڪائڻُ:** خدا جي رحمت جو اميدوار ٿيڻ. سندس رحمت ڏانهن منتظر رهڻ. خدا تعالىٰ کي ٻاڏائڻ.

ـ **آسمانَ ۾ اڃَڙي ٽنگڻُ:** مشڪل ڪم ڪرڻ. اُتانهينءَ تي رسڻ. سخت چالاڪي ڪرڻ.

ـ **آسمانَ ۾ اُنگرَا وڃڻائڻُ:** اجائي ڪوشش وٺڻ ـ اجايو پاڻپتوڙ. انتيٽيون گالهيونَ ڪرڻ.

ـ **آسمانَ ۾ تَرارُيُون هڻڻُ:** اجايو ڪم ڪرڻ. بيسُود ڪوشش ڪرڻ.

ـ **آسمانَ ۾ ٽُڪُ اُڇلائڻُ:** بيوقوفيءَ جهڙو ڪم ڪرڻ (جو وري به آڏو اڃي) ـ اهڙوڪم ڪرڻ جنهن جو نتيجو وري به ڪم ڪندڙ تي پوي.

ـ **آسمانَ وَرِيسمانَ:** آسمان ۽ نوڙي. اڪبر جو مڪبر ـ انٽي جو گهوٻاٽو.

ـ **آسماني ج آسمانيْ:** صفت. آسمان جو ـ آسمان وارو ـ سماوي. آسَمان جهڙو ـ هلڪو نيرو (رنگ). بهشتي.

ـ **آسمانيْ آفَت:** ث. سماوي مصيبت ـ خدائي قهر. ازغيبي مصيبت ـ اوچتي بلا.

ـ **آسمانيْ تيْرُ:** ذ. ڪرندڙ تارو. اجايو ڏُڪو.

ـ **آسمانيْ زبان:** ث. ملائڪن جي ٻولي. آسمانيْ ڪتابُ: ذ. آسمان تان لٿل (آيل) مذهبي پاڪ ڪتاب (توريت، انجيل، زبور، فرقان).

ـ **آسمانيْ ڪَڪرُ:** ذ. آسمان تان آيل رحمت ـ اَبر رحمت ـ خدا تعاليٰ جي (خاص) مهرباني. اوچتي مدد. وڏيءَ سخاوت جو مالڪ ـ ڏاتار.

ـ **آسمانيْ ڪَلامُ:** ذ. خدائي ڪلام ـ الهام ـ آڪاس واڻي.

ـ **آسمانيْ گيهُ:** ذ. آسمان ۾ تارن جو پٽو ـ آڪاش گنگا ـ ڪهڪشان.

ـ **آسمانه:** ذ. [ف] ڇت.

• **آسمانيْ:** ذ. [ف] رنگ جو هڪ قسم ـ نيلو رنگ. (ث) آتشبازيءَ جو هڪ قسم ـ هوائي.

• **آسنْ:** ذ. [سن.آشْوَنَ] وٽ جو هڪ قسم(جنهن تي پٽ ڪيئون پلندو آهي).

• **آسنُ ج آسنْ:** ذ.[سن] آسڻُ.

• **آسندو ج آسنْدا (ڪ):** ذ. وٽ جو هڪ قسم ـ آسانڊو.

• **آسُنْڊيَ:** ث. [سن.آ + شُنْني =سُنْڊِ] سُنڊِ. پسارڪوڪر جو هڪ قسم ـ بهمڻ اڇو.

• **آسَنْگُ ج آسَنْگَ:** ذ.[سن.آ + سنگ] الفت ويجهڙائي. سنگ ـ صحبت.

• **آسڻُ ج آسڻَ:** ذ. [پرا. آسَنَ: سن.آسَنَ < آس = واهَڻُ] وهڻ جي جاءِ ـ بينڪ ـ گدي. پاتاري ـ وهَڪَ. آستان ـ ماڳ ـ تڪيو ـ مڪان. فقيراڻو تڪيو ـ اوتارو ـ آستانو "ڪوڙئين ڪن سلام، اڇيو آسڻ ان جي" "آسڻ جن آريج ۾ تن جي وه جو ورَڻُ ٻيو"(شاه). وهڻي ـ ويهڻ جو نمونو ـ وهڪ ـ نَشستَ ـ بينڪ. دُڪانَ.پوڄا پاٽ لاءِ وهڻ جي ٽپڙيَ ياننديو غاليچو. وهت تي جمي ويهڻ جو ڍنگُ. سُواريءَ جو ڍنگ. هاٿيءَ جي ڪُهلي تي پيلبان جي وهڻ جي جاءِ. جماع ڪرڻ جو هڪ نمونو (ڪوڪ شاستر ۾ چٽيهه 'آسڻ' ڏنل آهن). جوڳين جي عبادتي ورزش جو نمونو (اهي نمونا پنجن کان وٺي چوراسي ليکيا آهن. جن کي 'يوگ آسڻ' چئبو آهي). بيڪ ـ خيرات (ث).

• **آسڻِ اُجوڙا:** بنا ڪنهن رتَ وارا، بي رتائتا رهڻ وارا هنڌ ۽ ماڳ.

ـ **آسڻُ بَڌڻُ:** وهڻ جو نمونو اختيار ڪرڻ. پُوڄا يا جوڳ ۾ رهڻ. پنهنجي جاءِ تي پختو رهڻ (گهوڙي تي) ـ جمي وهَڻُ.

ـ **آسڻُ جوڙڻُ:** پلٽي مارڻ ـ پلٽي هڻڻ. سنجوڳي حالت ۾ وهڻ.

ـ **آسڻُ جَمائڻُ:** بينڪ ڪرڻ ـ پنهنجو تڪيو جمائڻ. گهوڙي

تي چمي وهڻ. سواري ڪرڻ. جماع ڪرڻ.

_ **آسڻ لڳائڻ:** بيٺڪ ڪرڻ. ڏرڻو ماري وهڻ. جمائي وهڻ. ترسڻ — ٽڪڻ.

_ **آسڻ ماري وهڻ:** پلٽي ماري وهڻ. جوڳين وانگر ڏرڻو ماري وهڻ.

_ **آسڻ هيٺ آڻڻ:** تابعدار ٿيڻ. پيش پوڻ.

• **آستڪي ج آستڪيون:** ث. [سن. آسنَ < آسْ = ويهڻ] ننڍو غاليچو يا ٽپڙي (جنهن تي هندو عبادت لاءِ ويهن،ٿا زالون ويهي رڌ پچاءِ ڪن).

• **آسُو:** ذ. [سن. اَشْرَ] ڳوڙها — هنجوڻ — اَشڪ.

• **آسُو ج آسُو:** ذ.صفت[سن.آشا =اميد] اُميد وارو — اُميد پريو — اُميد رکندڙ —آسائو. (اسم خاص) مرد (جو'آسُو' مهيني ۾ جمي) جو نالو هڪ هندو شاعر جو نالو "آسُو. آکاڻي. جڳ مڙيوئي سپنو".

• **آسوتو (ٿ):** ذ. وَل جو هڪ قسم (وٺ تي چڙهي، سڄو سال سائي رهي، اُٽ ۾ ڀڪريءَ جو بهترين کاڌو آهي). پچولو (ٿ).

• **آسُوڏ:** ذ. [ف. اَسُودَن = آرام ڪرڻ] آرام — آسائش — چين.

• **آسُودرو (ٿ):** ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم (ڪنڊي يا ڪونيٽ جهڙو) لَسيٽ ڪنڊيءَ جو هڪ قسم — ننڍي ڪنڊي.

• **آسُودو ج آسُودا:** ذ.صفت [ف. آسُودَهْ] خوش. سُکيو — باآرام. بي اونو — خوشحال — پاڻيو. هوند وارو. غني —شاهوڪار — دولتمند.

_ **آسُودائي ج آسُودائيون:** ث. سکيائي. دلجمعي. خوشحالي — شاهوڪاري — دولتمندي — هوند.

_ **آسُودگي ج آسُودگيون:** ث. آسُودائي.

_ **آسُودو ٿيڻ:** سکيو ٿيڻ. آرامي ٿيڻ. بي اونو ٿيڻ. خوشحال ٿيڻ. دولتمند ٿيڻ.

_ **آسُودو هُڻڻ:** سکيو هڻڻ. دولتمند هڻڻ. بي فڪر هڻڻ.

_ **آسُوده:** صفت. [ف] آسُودو.

_ **آسُوده حال:** ذ. صفت. آسُودو — فارغ البال.

_ **آسُوده خاطر دل:** ذ. صفت. آسُودو.

• **آسُوڪا:** ذ. صفت. [سن. آشڪو = بي غم] ٽڏو ٽانهريو. بي غم — بي فڪر. (اسم خاص) ٻڌ ڌرم جو هڪ وڏو راجا "اشوڪ".

• **آسُيِ ج آسُيون:** ث. صفت. [ف] مڙس جي بي زال — پهاج.

• **آسَيا:** ث. ڪ. [ف] جنڊ — جانڊه _ چَڪِي.

_ **آسَيا آڻڻ:** ذ. صفت. جنڊ آهوڙو.

_ **آسَياب:** ث. پاڻيءَ جي چڪي —آبي چڪي.

_ **آسَياسَنگ:** ذ. جنڊ جو پٿر — جنڊ جو پٿر.

_ **آسَياگر:** ذ. صفت. جانداهي.

_ **آسَيانَه:** ث. [ف] روهي.روهيءَ جو پٿر.

• **آسَيبَ ج آسيب:** ذ.[ف] صدمو — ڏک. تڪليف. اهنج. دشمني —مخالفت. آفت — بلا. جن پُوت — جنّ پَري وغيره جو اثر. لڳت جو حساب. ڊپ — پوءِ.

_ **آسيبُ پهچائڻُ:** ايذاءُ رسائڻ. ڏک پهچائڻ.

_ **آسيبُ زَدَه:** صفت. جنّ جو ورتل —لڳت وارو.

• **آسي پاسي:** ظرف. اردگرد — آسپاس. پرپر _ ويجهو.

• **آسيڑو ج آسيرَا:** ظرف. [سن آشرَ = هُن مٿي وٽيرڪو — پاسي تيَ — پاسي — پري — دُور. لفظ "پاسيرو" سان گڏ ڪم ايندڙ "آسيرو پاسيرو". (ضد)پاسيڑوج پاسيڑا.

_ **آسيڑو پاسيڑو:** ظرف. [سن.آشرَ = هُن مٿي + پاشِرَ =پاسي تيَ] آڏوڪڏو — اٽ سڏو — ڏنگو ڪڏو.

_ **آسيڑو پاسيڑو ٽيڻ:** بُت ڪي وٽڻ سٽڻ ناز نخرو ڪرڻ. نٽ نٽاءُ ڪرڻ. ڦٽڪڻ سٽڪڻ.

• **آسيَس ج آسيسُون:** ث. [سن. ١.آشس = (آ=ساڻ + شاسْ = حڪم هلاڻڻ)دُعا. گهُر. ٢.آشش] دُعَا. برڪت. راحت — خوشي. ڏَڍِ. آڏَتُ. سک —آرام.

_ **آسيسا:** ث.آسيَس.

_ **آسَيس ڏيڻ:** دُعاڪرڻ. سُک ڏيڻ. دل کي تسڪين بخشڻ.

_ **آسَيس ڪَٽڻ:** دُعا ڪٽڻ.

• **آسَي ڦُلي:** ث.[سن. آ + شْتَارَ =آڦرجڻ. آڦري —آلي ڦُلي. تيَڪَ جي بيماري — پولهه اوگر چوپائي مال (خاص ڪري ڀڪرين) جي بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ سَهر ٿي پوي).

• **آسيڻگو ج آسيڻگا (ٿ):** ذ. آسرو. خيال سهولت. آسانگو.

_ **آسيڻگو ڳولَڻ:** سهولت ڳولڻ —آسانگو ڳولڻ.

_ **آسيُوَل:** ذ. ٻيڙيءَ جي آڳل واروسامان آڳل جو وَرُ يا رسو (پَڳهَ).

• **آسيه:** اسم خاص. [ع] فرعون جي زال (جنهن حضرت موسيٰ عليه السلام کي پٽ ڪري پاليو هو)

• **آش:** ث. [ف: سن. آش =آڇ، رڀ] پڙي آڇ يا رَب (جا آساڻيءَ سان پي سگهجي) — رَب — پيڇ. رَسُ — شوروو.

_ **آش جو:** ث. جَوَن جي آش (جا بيمارن گي جَو پُڄي. رڌي ڏجي).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **آشخَانو:** ذ. بورچي خانو ـ رڌڻو.
ـ **آشدَارُ ج آشدَارَ:** ذ. آش رکڻ جو ٽانءُ.
ـ **آشکَارَه:** ذ. صفت. بورچي.
• **آشَا ج آشَائُونْ:** ث. [سن] آسَا – اميد – آسرو – آرزو – خواهش – تمنّا.
ـ **آشَا پُراپْتَ:** صفت. آسا پُرَ پُتَ.
• **آشَام:** صفت. [ف. مصدر آشاميدَنْ = پيڻ] پياڪ (پيڙي شَي جو) ـ پيَنْدَرُ.اسر جي پنيان اچيَ اسر فاعل جي معنيٰ ڏيکاريندڙ لفظ "خُون آشام = رَت پيندڙ، مَي آشام = شراب پيندڙ".
• **آشتِيْ:** ث. [ف] صفائي – اوجَرُ. اَمن. صلح – ناھ. محبت "جنگ کان آهي، آشتي بهتر".
• **آشرَمُ ج آشْرَمَ:** ذ. [پرا. آسّرَ' سن. آشْرَمَ] سَاڌُن، سنياسين جي رهڻ جي جاءِ ـ مڙهي – ڪُٽيا. برهمڻ جي جيوت جي هڪ منزل (چار آشرم آهن، ١. برهماچاريہ = برهما جي پوجاجي خيال وارو، آديسي، صوفي، ويدانتي، خدائي طالب. ٢. گرهستي = گهر تڙ وارو، جو جهان ۾ وهنوار ۾ ڪري. ٣. وان پْرِستْ = ويدانتي علم جو طالب علم. ٤. سنياس = لاتعلقي يا تياڳ جي خيال وارو). خوشيءَ جي موقعي تي ناهيل جھوپڙي يا چنو. مدرسو – اسڪول. ڏرمي اسڪول يااصول. وٽن جو جھڳٽو – جھنگ.
• **آشُفْتَه:** صفت. [ف] پريشان – حيران. عاشق – چريو – ديوانو.
ـ **آشُفْتَه اَحوال (حال):** صفت. پريشان حال – خراب حال – بدحال – چريو. عاشق.
ـ **آشُفْتَه خَاطِر دل:** صفت. آشُفته حال.
ـ **آشُفْتَه دِمَاغ:** ذ. صفت. دماغ ڦريل – متي ڦريل.
ـ **آشُفْتَه روز:** ذ. صفت. بدحال. ڪمبخت.
ـ **آشُفْتَه سَر:** ذ. صفت. متي ڦريل – چريو. عاشق. پريشان.
ـ **آشُفْتَه سَرِيْ:** ث. بَدحالي. پريشاني. چريائي.
ـ **آشُفْتَه عَقْل:** ذ. صفت. مَت اُڪريل. مَت ڪِٽل.
ـ **آشُفْتَه گَاکُل:** ذ. صفت. زُلف چڙيل – چَتن چُڙيل – چوٽي چڙهيْ.
ـ **آشُفْتَگِيْ:** ث. حيراني. پريشاني. چريائي. بدحالي.
ـ **آشُفْتَه مُوْ:** ذ. صفت. چَتن چُڙيل – وارن چُڙيل – زُلف پريشان.
ـ **آشکَار:** صفت. [ف] ظاهر – پڌرو – چٽو – نروار – ڪليل.
ـ **آشکَارَا، آشکَارَه:** صفت. آشڪار.
ـ **آشکَار ڪَرڻ:** مشهور ڪرڻ – ظاهر ڪرڻ.
ـ **آشِکَارَگِيْ:** ث. اظهار – اعلان – پَبْلِسِٽِيْ.

• **آشکَارَا:** اسر خاص. [ف] مشهور درويش شاعر سچّل جو پارسي شعر ۾ تخلص.
• **آشنَا:** ذ. صفت. [ف] دوست – يار. ڀانهو – غلام – مطيع. ناجائز تعلق رکندڙ – ڏڪڙ – چڪهوٽو. واقف – سُجاڻو – جاڻو ـ جَاڻُ سُجاڻُ. ترندڙ – تارُو – شناور. مرڪبات جي آخر ۾ ڪم ايندڙ "صورت آشنا، وغيره".
ـ **آشنَابَاز:** ذ. صفت. تَارُو – ترندڙ.
ـ **آشنَابَازِيْ:** ث. تَرڻ – شناوري.
ـ **آشنَابِيزَارْ:** ذ. صفت. دوستن کان ٿهندڙ.
ـ **آشنَاپَرِسْت:** ذ. صفت. دوست نواز – دوست. محبّ. قدردان.
ـ **آشنَا وَبِيگَانَه:** ذ. صفت. پنهنجو ۽ پرايو (ڏاريون).
ـ **آشنَائِيْ ج آشنَائِيُوْنْ:** ث. واقفيت – سڃاڻپ – جاڻپ – سهيپو – جاڻ سُجَاڻ. دوستي – ياري.
ـ **آشنَائِيْ ڪَرڻ:** واقفيت پيدا ڪرڻ. دوستي ڪرڻ.
• **آشُوْ ج آشُوْ:** ذ. صفت. [سن.آشَ > آشُوَ: ف. آزُوْ] اُبهرو (تہ آس جلدپوري ٿئي). تکڙو – تيز – زوُد.
• **آشوبْ:** ذ. [ف] گوڙ – شور – هُل – غوغا. فتنو – فساد. غبار (دل جو). اوبَرُ (اک جو). اوبارو (ڪُني جو) – ٿهڪو – جوش. فڪر. خوف. آفت. تڪليف – پريشاني. اسر جي پنيان اچي اسر فاعل ناهيندڙ لفظ "شَهر آشوبْ، وغيره".
ـ **آشوبْ اَنگيز:** ذ. صفت. گوڙيلو. فسادي.
ـ **آشوب چَشْم:** ذ. اکين جو اوبَرُ. اکين جي ڳاڙهاڻ ۽ سوڄ.
ـ **آشوبَ حَالْ:** ذ.صفت. بدحال – آشفته حال – پريشان.
ـ **آشوب گُسْتَر:** ذ. صفت. فساد پکيڙيندڙ.
ـ **آشوب محشر:** ذ. هنگامو. قيامت.
ـ **آشيَانْ ج آشْيَانْ:** ذ. [ف] آشيانو. مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ لفظ "جنّت آشيان، خُلد آشيان".
ـ **آشيَانو ج آشيَانَا:** ذ. [ف. آشيانه] آکيرو – آهيرو. گهَرُ. آستان – مڪان.
ـ **آشيانو اُجڙ ڪَرڻ:** گهر برباد ڪرڻ.
• **آشِيْرواد:** ث. [سن. آشْس = آسيس + وَادَ < وَدْ = ڳالهائڻ] آسيس – دُعا. برڪت.
• **آصَفُ:** اسر خاص. [ع] حضرت سليمان عليہ السلام جي وڏي وزير جو نالو (آصَفُ بن بَرخيا). نُورجهان جي پاءُ جو نالو. هڪ ايراني شاعر جو نالو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **آصَفُ جَاهُ:** اسم خاص. حيدرآباد دكن جي نواب جو لقب.
ـ **آصَفُ راءِ:** صفت. آصَفَ جيڏو دانائ ـ ڏاهو صلاحڪار.
ـ **آصَفِيَه:** ث. آصَفَ ڏانهن نسبت ڪيل. هڪ اردو لُغت جو نالو (فَرهَنگ آصَفِيّه).
• **آصَال:** ذ. [ع. اَصيل ج آصَال] ٽيهَري ءَ ڪان شام تائين وقت.
• **آغَا ج آغا:** ذ. [ترڪي] آقا ـ سائين ـ ڌڻي ـ مالڪ ـ آڳا. سردار ـ اميرِ. وڏو ياءِ.
ـ **آغا خان:** اسم خاص. اسماعيلي خوجن جي پير جو لقب.
• **آغَا خَانِيْ:** صفت. خوجن جي پير (آغا خان) ڪي مڃيندڙ.
• **آغَازْ:** ذ. [ف] شروع ـ مُنڊ ـ اوّل ـ ابتدا. (انجام جو ضد)
• **آغَشْتَه:** ذ. [ف] آلو ـ پڳل. آلودو ـ مليل ميلاپ ـ مَٽ.
• **آغوشْ:** ذ. [ف] جهولي ـ گود ـ هَنْجَ. بَغل ـ پاڪُر. ٻڪ.
ـ **آغوش گرم كَرَنْ:** ڇڇ ڪوسي ڪرڻ. پاڪر پائي وهڻ.
ـ **آغوش ہِر سُمهڻ:** جهوليءَ ۾ سمهڻ. ڇڇ ۾ سمهڻ ـ پاڪُر ۾ سمهڻ ـ پاسي ۾ سمهڻ.
• **آغِيْلْ:** ث. [ف] ترچي. ٽيڙي (ڪاوڙ يا حقارت جي) نظر. شرميلي نظر. آگيل.
• **آف:** ذ. [بلوچڪي] آبُ ـ پاڻي. [ف] آفتابُ ـ سُج.
• **آفَات:** ث. [ع. آفت ج آفات] آفتون. مصيبتون. تڪليفون.
• **آفَاقْ:** ذ. [ع. اُفقْ ج آفاق] پراهين ۾ پراڻون ڳهيرو جتي زمين آسمان مليل نظر اچن ـ سَنسمان ـ اُفق. زمين ۽ آسمان جا ڪنارا يا حدون. سارو جهان ـ دنيا ـ سنسار ـ جَڳ.
• **آفَاقْ بَنْدْ، ستان، گير:** ذ. صفت. ساري دنيا جو فاتح ـ بادشاه.
• **آفَاقو ج آفَاقَا:** ذ. صفت. [ع. اُفقْ] اهو ماڻهو جو آفاق گهُمي. اجايون ٻتاڪون هڻي ۽ ڪوڙ ڳالهائي. بڪواتي. دربده دهن ـ وات ڦاٽورو.
• **آفَاقِيْ ج آفَاقِيْ:** ذ. صفت. [ع] جهان گهمندڙ ـ سياڻي ـ سياح. مڪي ڪان ٻئي ملڪ ڏي ويندڙ يا ٻئي ملڪ ڪان مڪي ڏانهن ويندڙ.
• **آفَتْ ج آفَتُون:** ث. [ع. آفَت: سن. آپَدَ] مصيبت ـ آپدا ـ بلا. حادثو. ظلم ـ قهر. سختي. بيماري. ڏڪار. (صفت) چالاڪ. ذهين. شرير ـ لُڇ.
ـ **آفَتْ آہَنْ:** مصيبت اچڻ. ڏکَ پوڻ.
ـ **آفَتِ آرضِيْ:** ث. زمين مان پيدا ٿيندڙ آفت.
ـ **آفَتْ بَرپَاكَرَنْ:** مصيبت پيدا ڪرڻ. ٽرٽلو مچائڻ.
ـ **آفَتْ تَارَنْ:** مصيبت دور ڪرڻ.
ـ **آفَتِ جان:** ث. جان جي بَلا. جان جو روگ. معشوق ـ دلبر.
ـ **آفَتِ جو پُرڪَالو:** ذ. آفت جو ٽُڪرو ـ غضب. جو پُتلو. فتنو انگيز.
ـ **آفَتِ دِيْنْ:** ذ. دين لاءِ مصيبت. (مجازاً) محبوب ـ معشوق.
ـ **آفَتِ رَسِيْدَه:** صفت. مصيبت جو ماريل ـ ڏٽريل.
ـ **آفتِ روزگار:** صفت. شوخ ـ شرير. معشوق. فسادي ـ فتنو انگيز.
ـ **آفَتْ زَدَه:** صفت. مصيبت جو ماريل ـ زماني جو ستايل. نياڳو.
ـ **آفَتِ سَمَاوِي:** ث. آسماني آفت. ڏٽيءَ جي طرفان آيل مصيبت ـ الاهي آفت ـ خدائي قهر.
ـ **آفَتِ سَماوِيْ اَچَنْ:** سخت مينهن. هوڏ. ماڪڙ. پليگ. وبا. ڏڪار وغيره نازل ٿيڻ.
• **آفَتْ مَجَائِيْ ڈِيَنْ:** ظلم ۽ ستم برپا ڪرڻ. آفت ناگهاني: ث. اوچتي مصيبت.
• **آفتَابُ ج آفَتَاب:** ذ. [ف] سج سورج ـ شمس ـ خورشيد ـ آڏِتُ. سجَ جي روشني ـ اُس ـ تڙڪو. (مجازاً) گرم. شرابه معشوق.
ـ **آفتَاب اِقْبَالْ:** ذ. بخت جو سج ـ روشن بلندي.
ـ **آفتَابَ پَرَسْتْ:** ذ. صفت. سجَ جي پوجا ڪندڙ. سُورج مکي گل. ساندو.
ـ **آفتَاب پَرسْتِيْ:** ث. سج جي پوجا.
ـ **آفتاب جمال:** صفت. خوبصورت ـ حسين.
ـ **آفتاب رُخ، رُو:** صفت. جنهن جو منهن سج جهڙو روشن هجي.
ـ **آفتَاب جَبين:** صفت. جنهن جي پيشاني سج جهڙي روشن هجي.
ـ **آفتَاب زَدْ:** صفت. جنهن کي گرميءَ جي چپيٽ لڳي هجي.
ـ **آفتَاب زَرْد:** ذ. سج لهڻ جو وقت. شفق.
ـ **آفتَاب سَوار:** ذ. صفت. سوير اٿندڙ.
ـ **آفتَاب گاہ:** ذ. جتي سج جو تڙڪو هجي.
ـ **آفتَاب گُرْدَان:** ذ. اُس ڪان بچاءَ لاءِ تنبو.
ـ **آفتَاب گِيْر:** ث. چَتْري.
ـ **آفتَاب مَحْشَرْ:** ذ. قيامت جي ڏينهن جو سج. (مجازاً) تمام گرمي. حسن واري زال (جنهن جو منهن سج وانگر چمڪي) ـ معشوق.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

_ **آفتابي:** صفت. آفتاب جو — آفتاب وارو — شمسي.
_ **آفتابي رنگ:** ذ. سج جهڙو رنگ. گهاٽو ڳاڙهو — پيلو.
_ **آفتابي گلڦنڊ:** ذ. اُس ۾ تيارڪيل گلقند.
• **آفتابو ج آفتابا:** ذ. آفتابه.
• **آفتابه:** ذ. [ف] آفتابو — ڪونرو — لوٽو — بدنو.
_ **آفتابچي:** ذ. ڪونرو ڪٺندڙ خادم.
• **آفتابيَ ج آفتابيون:** ث. [ف] ڇٽي (آفتاب جهڙي گول). (سون جڙيل) ڍال آتشبازيءَ جو هڪ قسم.
• **آفرج آفرون:** ث. [انگ. Offer] آڇ. واڪ.
• **آفريد گار:** ذ. صفت. [ف. آفريد < آفريدَن = پيدا ڪرڻ + گار] پيدا ڪندڙ — خلقيندڙ — خلقٽهار — خدا تعاليٰ.
• **آفريدي:** اسم خاص. سرحد تي آباد ٽيل پٺاڻن جي هڪ قوم جو نالو.
• **آفريقه، آفريڪا:** اسم خاص. [ع. اِفريقه] هڪ ڪنڊ جو نالو.
_ **آفريقي، آفريڪي:** ذ. صفت. آفريڪا ڪنڊ جو رهاڪو.
• **آفرين:** ذ. صفت. [ف. آفريدن = خلقڻ] پيدا ڪندڙ — خلقيندڙ — اُپائيندڙ "جهان آفرين، سخن آفرين".
_ **آفرينش:** ث پيدائش — خلقت — دنيا — عالم.
• **آفرين ج آفرينون:** ث. [ف] شاباش — جَسَ_ واه واه _ تحسين — داد.
_ **آفرين ڏيڻ:** شاباش چوڻ. تحسين ڏيڻ — جَسَ ڏيڻ.
_ **آفرين نامو ج آفرين نامَا:** ذ. شاباش جو پروانو. سرڪاري خدمتن جي قبوليت جو پروانو.
• **آفَنديْ:** ذ.[ترڪي] (تعظيم جو) خطاب — جناب — حضور. مالڪ — آقا.
• **آفُوس:** ذ. [پورچوگيز. آلفنسو] انب جو هڪ قسم.
• **آفيس ج آفيسون:** ث. [انگ. Office] سرڪاري ڪم (لکپڑهه) ڪرڻ جي جاءِ _ دفتر.
_ **آفيسر ج آفيسرَ:** ذ. صفت. آفيس وارو. بالادست عملدار — عملدار — ڪامورو.
• **آفيمُ ج آفيمَ:** ذ. [سن. آهْفينَمَ، آفينَمْ، (آهه = نانگ + فين = گجي) آفيم، جهڳ يا گجيءَوانگر نڪرندو آهي' ع. ف.آفيون: انگ. اوپيم Opium] ڏوڏيءَ جو رَسُ — ڏوڏيءَ جو ڳاڙ — اَمَلُ.
• **آفيمي ج آفيمي:** ذ. صفت آفيم ڪائيندڙ — آفيم واپرائيندڙ — املي. نشئي.
• **آڪ:** ث. پيٽ جي قوڪ (گهٽي ڪائڻ سبب يا باديءَ سبب) — آڪريْ — پرتي. بدهاضمو. بادي. سيٽ — ڦوڪَ آڪڙ. هٽ. تڪبّر. ڪاوڙ.

• **آڪڙ:** مصدر. [سن. ١.آسْتَار = (آ = چڱيءَ طرح + سْتَارْ = سُجي پوڻ < قَرُ = پرجهڻ، ڦوڪجڻ)؛ ٢. آ+ ستّايَ = سُجهڻ، وڌي پوڻ] گهٽي ڪائڻ ڪري پيٽ جو ڦوڪجڻ — پرجَهڻ. بمجهڻ — سُجهڻ. بادي ٿيڻ. بدهاضمو ٿيڻ — پرتي ٿيڻ. پيٽ تي بار ٿيڻ. ڏونري، ڏڏ. وغيره جو گرميءَ سبب اُڀرڪڻ. مغرورٿيڻ — ڦوندجڻ. (آڀريو — آڀرندو — آڀريل).
• **آڀرائڻ:** 'آڀرڻ' مصدرمان فعل متعدي باالواسطه. چڱيءَ طرح ڏؤ ڪرائڻ.
• **آڀرجڻ:** 'آڀرڻ' مصدر مان فعل مجهول. گهٽي ڪائڻ سبب پيٽ ڦوڪجڻ — بمجهڻ — سُجهڻ — پرجهڻ. بدهاضمو ٿيڻ — پرتي ٿيڻ. بادي ٿيڻ. ڏوڻري جي دِڳن جو گرميءَ سبب پورو ٿي مٽي چڙهڻ — اُڀرڪڻ. وڌائيءَ ۾ پرجهڻ — سيٽجڻ — ڦوندجڻ — مغرور ٿيڻ.
_ **آڀرجي پَوڻ:** گهٽي ڪائڻ سبب پرجي پوڻ — بمجي پوڻ.
_ **آڀرلاهڻ:** هٽ پڄڻ — سيٽ لاهڻ — آڪڙ لاهڻ. سزا ڏيڻ.
_ **آڀريْ:** ث. پيٽ جي ڦوڪَ — پرتي. بدهاضمو. سيٽ — وڌائي.
_ **آڀريْ لاهڻ:** سيٽ لاهڻ — آڪڙ پڄڻ. سيڪت ڏيڻ.
• **آڏو:** صفت. [سن. ڦو=اجائي بڪواس] ڏڏ — ڪُنڊ ذهن — ٺُڪ — مُڏ — اَڦو.
• **آڏونڊجڻ:** فعل مجهول. [سن. آ + سْڏُنْدِ = موڪرو ٿيڻ] وڌائيءَ ۾ پرجي وڃڻ — ڦوندجڻ. چرجو مسخري ڪرڻ.
• **آڦا ج آڦا:** ذ. [ترڪي] سردار — امير. بزرگ. سائين. مالڪ. آغا. آڪا. حاڪم.
• **آقاي نامدار:** ذ. اسم خاص. حضور مقبول صلي الله عليه و آله وسلم جن جو لقب.
• **آقيْ باقيْ:** ظرف. [آقي + ع. باقي] رهيو ڪهيو — بچيو سچيو. هائي ڏائي — ويتر — هيڪاري.
• **آڪ ج آڪون:** ث. [سن. آنْڪَ] زنجيريءَ جهڙي پرت جو هڪ نمونو — آنْڪَ. انگ يا بدن. چيلهه يا هنج. پاسو. انگ. ٻرِيْ. پاٽيءَ جي گَنَ يا ڪسي (ٿ).
• **آڪ ج آڪ:** ذ. [سن. آنْڪَ= انگ، نشان] نشانُ. ڪپڙي يا ٻئي سامان تي نشان. ٽپو — چاپو (سُجاڻپ لاءِ). جانور تي ڏنپ جو نشان — داغُ. اوڪارو. صفت.[ع. عَاقّ = بي چيو] بي چيو. احمق — نادان — جاهل. نفرت جهڙو — آڪو.
_ **آڪ ٻڏو:** صفت. ٽپي يا مُهرلڳل (يعني ٻڏو سودو) _

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سيءَ جو سڀ.

• **آڪار:** ث. هائوڪار – اقرار. مال کي 'آ آ" وارو سڏ.

• **آڪارَ ج آڪارَ:** ذ.[سن.آڪارَ] صورت – شڪل – رُوپ. ڏول. اشارو – نشان. اُهڙڪو. گهوڙن جي بيماريءَ جو هڪ قسم –آڪ جي وڻ سان ڪنهڙ سبب گهوڙي کي ٽيل ڦٽ.

• **آڪارجڻ:** فعل مجهول. [سن. آڑکَ = آڪُ] چوپائي مال يا گهوڙي جي چمڙيءَ کي اڪ جي کيرلڳڻ ڪري زخم ٿي پوڻ.

• **آڪارڻ:** مصدر. چَنڊڻ. چاٽي صاف ڪرڻ – آچارڻ. ٽاڻڻ. (آڪاريو – آڪاريندو – آڪاريل).

• **آڪارو ج آڪارا:** ذ. [سن. آڑکَ = آڪ + آرو = وارو] آڪ جي وڻ جا تاندُورا (جي اُڪَ جي ڪائين مٽان ڪيڏن). ڪوڙو ريشم. آڪَ جي تاندورون مان ٺهيل ڪپڙو. اڪ جي تاندورن مان ٺهيل واڄهُ يا رسو "هڪ چرڪ سان چوڙي، ٻڌڻ چنبي چڏايم، ڪاٻاريءِ اُڪارو، توڙي سڀي سجاتو" (آسرداس). پليڪار – ڪيڪار – آدرپاءُ – مرحبا.

• **آڪاسُ ج آڪاس:** ذ. [برا. آگاس: سن. آڪاش (آ = چئني طرفن کان + ڪاش= چمڪڻ) چوڌاري چمڪندڙ] زمين ۽آسمان جي وچ وارو پولار – خلا – آسمان "ڪنول پاڙون پاتال ۾، پَونر پري آڪاسُ" (شاه) – اُپ.

ـ **آڪاس آڳَن گولو:** ذ. ٻرندڙ تارو – ڪرندڙ تارو –شهاب ثاقب.

ـ **آڪاس بُرتُ:** ذ. آسماني روزي – ازغيبي رزق – هوائي روزي.

ـ **آڪاس بُرتي:** ذ. صفت جيڪو آسماني (هوائي) رزق تي هلي.

ـ **آڪاس بَيلُ:** ث. وٽن تي چڙهندڙ وَل – وڻ ويڑهي – بي پاڙي وَل.

ـ **آڪاس ٻاڻِي:** ث. آسماني آواز – هاتفي آواز – آڪاس وَاڻِي.

ـ **آڪاس پَوَن:** ث. آڪاس بيلَ.

ـ **آڪاس ڏِيو:** ذ. اُهو ڏيو جو هندوُ ڪَتيءَ جي مهيني ۾ ڏياريءَ جي موقعي تي بانس جي وڏيءَ لڙهيءَ جي چوٽيءَ ۾ ٻڌي هاريندا آهن.

ـ **آڪاس ڦُلُ:** ذ. اولاد.

ـ **آڪاس گريءُ:** ذ. زمين آسمان جي گڏجڻ وارو هنڌ. اُفق – حد نگاه ـ سَمْڻان.

ـ **آڪاس گَنگا:** ث. آسماني گِيهو –آڪاس ندي – ڪهڪشان.

ـ **آڪاس گولو:** ذ. آسمان. آسماني نڪت. تارو. گره.

ـ **آڪاس مَنڊَلُ:** ذ. سج، چند ۽ تارن جو ميڙ – نظام شمسي.

ـ **آڪاس نديُ:** ث. آسماني گِيهو – کيرڌارا – ڪهڪشان.

ـ **آڪاس نِرواڻ:** ذ. آسماني جسمن جو علم ـ علم هَيئت – ڪچول وديا.

ـ **آڪاس وَاڻِي:** ث. آڪاس ٻاڻي. غيبي آواز الهام. آسماني ڪتاب.

ـ **آڪاس يوَڳن:** ذ.آسماني جسمن جي ڏسڻ لاءِ جاءِ ـ رصد گاه.

ـ **آڪاسي ج آڪاسيُ:** ذ. صفت. آسماني.

ـ **آڪاسيُ ڪَڪَرُ:** ڏ. ڏٽيءَ جي ٻاجهَ – الاهي رحمت.

ـ **آڪاسي وِرتُ:** ذ. آڪاس برتُ – هوائي رزق – الستي روز (جنهنَ تي پَروسو نه هجي).

• **آڪاسيو (ٿ.ڪ):** ذ. [سن.آڪاش وَايو] ٻاراڻيءَ راند جو هڪ قسم ـ پٽن يا جبلن تي ڊوڙ ڏُڪ جي راند. جبل يا پٽ تي ڪنهل جهنڊي (وَر وڪڙ واريءَ وات جي سجاٽپ لاءِ) ـ مَائِي (ڪ).

• **آڪاهه ج آڪاهيُون:** ث.[سن.اوْڪَس = گهَڙ: يوناني. اوئي ڪاسَ] آڪهه ـ ڪُنبب – ڪُڙم – ڪهول.

• **آڪاهتو آڪاهيو:** ذ. صفت.آڪهه وارو – عيالي – اولادي. وڏو ٻڇڙوال. وَڏيءَ آڪهَ مان – خانداني.

• **آڪٽ ج آڪٽَ:** ذ.[انگ. Act] قانوني مجلس جو منظور ڪيل قاعدو. محصُول – ناڪو.

• **آڪٽراءِ:** ذ. [انگ. Octroi] نشيدار شين جو محصول. محصول – چونگي.

• **آڪٽوبَرُ:** ذ.[انگ October] انگريزي سال جي ڏهين مهيني جو نالو.

• **آڪڻو:** صفت. ڪَنو – گڏ ٽيل.

• **آڪَرُ:** ث. [سن.آڪريْ = پَرڻُ] ڍير – ڍڳ – انبار. خزانو. سرجشمو – نڪرڻ جي جاءِ (ڪنهن درياءَ وغيره جي). ڪاڻ. انبوه ـ ميڙ (ماڻهن جو) ـ اجتماع – مجموعو. جمع بندي. پرڻ جي حالت – پَرپ. مُلهه جو چاڙهه – مهانگائي – اڳهه جي تيزي – چڙهت – آڪرائي. پاڻيءَ جي ڪپر تان اٽل. شينهن يا بگهڙ وغيره جي ڏَر.

• **آڪَس آڪُرُ:** صفت. [سن. آ = نه + ڪريْ = خريد ڪرڻ] مهانگو ـ گران – آڪرو – تيز (اڳهه ۾). [سن.آڪريْ = پرڻ] تمام جهجهو – بي انداز – گهٽو. پريل. تمام سَئو – بهترين – اُچو.

• **آڪُرڪَرهو:** ذ. پسارڪي وکر جو هڪ قسم – عاقر قرحو.

• **آڪُرمَ:** ث.[سن] غلبو. ڪاهَ – حملو – جُلهه. چانئجي وڃڻ جي حالت. فوقيت – برتري. گهٽو بار. طاقت – سگهه – زور.

• **آڪُرامَڪ:** ذ صفت حملي آور – ڪاهه ڪندڙ.غالب پوندڙ.سگهارو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **آڪرمي ج آڪرمي:** ذ.صفت. حملہ آور. غالب. زوراور. ڏاڍو.

• **آڪرڻ:** مصدر. هَيٺ ڪري پوڻ. آٽڻ – آڪڙڻ – آڪُڙڻ – آهڙڻ – ٽاپڙڻ. (آڪريو – آڪربو – آڪريل).

• **آڪرو ج آڪرا:** ذ. صفت. [سن.آڪرا < آ + ڪريُ = اڻ ڳڌل. جنهن اڳهه ۾ اڳي ڪنهن به نہ ورتو هجي] مهانگو – گران – تيز – وڏي اڳهه وارو. ڳرو – پاري. قيمتي. [سن. آڪلَ] ڪَهُرو – شوخ – مغرور – هٺيلو. ڪاوڙيل. بي چيو. ضدي. تکو – تيز. طاقتور – زبردست. وڏائيءَ وارو. [سن. اگرڪ] اڳرائي ڪندڙ – حملي آور. اُتامرو – اُبهرو – جلد باز. چڑهتُو. غالب – حاوي. گهٽو – ججهو – بي حد "تُرهو تنين بار. عشق جنين کي آکرو" (شاهه). گوڙهو – گهاتو. [سن.آڪَر = ڊِگ. خزانو. ڪاڻ] ڏُنِي پريل – مُنهن تار پريل – پُر. بار ۾ ڏهيل. (ث) آڪري ج آڪريُونْ.

– **آڪرائي ج آڪرائيُون:** ث. اڳهه جي چڑهت – تيزي – مهانگائي – گراني. مغروري – هٺ – وڏائي.

– **آڪرو ٽيڻ:** مهانگو ٽيڻ – گران ٽيڻ. ڪاوڙجڻ. گرم ٽيڻ. بي لحاظ ٽيڻ. بي پرواهه ٽيڻ. ضد تان نہ لهڻ.

– **آڪرو پوڻ:** ڪاوڙجڻ. حملي لاءِ ويجهو پوڻ. پنهنجيءَ تان نہ لهڻ.

– **آڪري:** مهانگي. ڳري. وڏي قيمتي.

• **آڪرڻ:** مصدر. [سن. ١. آ + ڪرِيُ = پَرڻ؛ ٢. آڪدّ = (آ = چگيءَ طرح + ڪدّ = سخت) زور سان پريل] آڪڙ ڪرڻ – سيٽجڻ. وڏائي ڪرڻ – مغروري ڪرڻ. (آڪڙيو – آڪڙندو – آڪڙيل).

– **آڪڙ:** ث. سيٽ – ڦوڪ – ڦونڊَ. وڏائي. غرور – فخر – گهمند. تند – تانءِ. تڪبّر. ڪاوڙ – غصو.

– **آڪڙائڻ:** 'آڪڙڻ' مصدر مان متعدي باالواسطه. ڪاوڙائڻ. مار ڏيڻ. آڪيڙي يا وڪڙ ۾ قاسائڻ – آڪيڙو ڏيڻ.

– **آڪڙباز ج آڪڙبازَ:** ذ. صفت. وڏائي ڪندڙ. هٺيلو – مغرور.

– **آڪڙجڻ:** 'آڪڙڻ' مصدر مان فعل مجهول سيٽجڻ – ڦوڪجڻ. آڪڙ ڪرڻ. وڏائي ڪرڻ. تند ڪرڻ. ڪاوڙجڻ. (آڪڙيو – آڪڙبو – آڪڙيل).

– **آڪڙخانُ:** ذ. صفت. آڪڙ ڪندڙ – سيٽ رکندڙ. ترڙو – سفلو.

– **آڪڙڪَرڻ:** وڏائي ڪرڻ. سيٽ ڪرڻ ڦوندجڻ: – آڪڙجڻ.

– **آڪڙ مُلو:** ذ. صفت. آڪڙ ۾ پريل – ڦوڪيل هٺيلو – متڪبّر. ڪاوڙيل. سُوندِ مُنهون.

– **آڪڙيو ڪُهَمَڻُ:** سيٽيو گهمڻ – ڦوڪيو وتڻ. ڪاوڙيل هئڻ. مغروريءَ سان هلڻ.

• **آڪُڙڻُ: مصدر.** [سن. آڪُرشَ = لڳ مُڙڻ] سُور يا تَڪَ سبب بدن ونجي پوڻ. ڪُڙجڻ. سيٽجڻ – آماسجڻ – ڦت ڦرڙي سبب ماس جو سُجهڻ. ايذاءُ ٽيڻ. آڪُڙڻ. ڏکو ڪائي ڪرڻ – آٽڙڻ – باهُڙڻ. ترڪڻ ڪرڻ. چوپائي مال (اُٺ ڀڪريءَ، وغيره) جو ڪنڌ ڏگهاري وڻ چَرڻُ يا نرا ڪٽي (ڪ). آڪُڙيو – آڪڙندو – آڪُڙيل].

– **آڪُڙ آڪُڙ:** ث. ذ. ڦُرڙيءَ يا ڦت سبب بدن ۾ ٽيل سيت يا سُورُ – آڪيڙ. سوج – آماس. سُور – ايذاءُ. اُٺ ڀڪريءَ وغيره جي وڻ چَرڻ وقت بيهڪ يا ڪنڌ ڏگهيرڻ جي حالت (ڪ).

– **آڪُڙجَڻُ:** 'آڪڙڻ' مصدر مان **فعل** مجهول ڦت يا ڦرڙيءَ ۾ سُور ٽيڻ. سُور سان پرجڻ ڳِڙڙيون پوڻ. سنڌ ڪُڙجي پوڻ. بدن سيٽجڻ.

– **آڪُڙ ڪَنَڻُ (ڪ):** ڀڪريءَ جو وڻ چَرڻ لاءِ اڳيون تنگون اُڀيون ڪرڻ. نرا ڪٽڻ. اُره ڏيڻ. مهاڏو انڪائڻ.

• **آڪرو ج آڪرا:** ذ. [سن. آنْڪَ = انگڙو. نشان] نشان. ٽپو. داخلا – نُونڊ. حساب ڪتاب – ليکو دَرَ يا دريءَ جو ڪُنڊيو. (ث) آڪرِي ج آڪرِيُونْ.

• **آڪسفرڊ:** اسم خاص. [انگ Oxford] انگلنڊ جو هڪ مشهور شهر (جتي مشهور "آڪسفورڊ يونيورسٽي" آهي).

• **آڪسيجَن:** ث. [انگ Oxygen] هڪ گيس جو نالو.

• **آڪُلتا:** ث. [سن] مُونجهه – پريشاني. ميڙي چونڊي.

• **آڪلو ج آڪلا:** ذ. صفت. اڳرائي ڪندڙ. اُتامرو – اُبهرو. تکو – تيز. چيڙاڪ.

• **آڪڙ ج آڪڙيُونْ (ڪ):** ث. [سن. آنْڪَ. آنْڪَسَنَ] ڪليءَ جي مُنهن کي هڏي ڪٽڻ جي رَسْي.

• **آڪَڻُ:** مصدر. [سن. آپڪْتَ =ڪچائي] خراب ٽيڻ – ڪنو ٽيڻ. ڪتو ٽيڻ (ڪير وغيره). باس ڪرڻ. بي سواد ٽيڻ. چوپائي مال جي منهن کي اَڪ جي ڪيرلڳڻ ڪري زخم ٽيڻ. [سن. آنْڪَ = نشان] نشان ڪرڻ – ٽپو هڻڻ – آنڪڻ. ڏيان سان هڏڻ – ڪن ڏيڻ. (آڪيو – آڪيندو – آڪيل).

• **آڪو ج آڪا:** صفت. [پرا.آڪو: سن.آ =نہ + پَڪْتَ = پڪو] اڻ پڪل – ڪچو – خام. پيلو – آنڪو (متيءَ جو ڄاڻ) "آڪي جا احوال. معلوم ٿيا مهراڻ ۾" (شاه). ڦٽيل (ڪير) – ڪتو ٽيل – سواد ڦريل – بدبُودار. اڻ وٽندڙ – خراب. [ع. عَاقّ] نافرمان – بي چيو. فسادي – باغي – ڦريل.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

_ **آڪوٽيڊ:** بيسواد ٽيڊ (ڪير) — ڪنو ٽيڊ. ڦٽي پوڻ.

• **آڪورَ ج آڪورڙ:** ث. خام خيال. ڳڻتي. سوداءُ.

• **آڪونڊو ج آڪونڊا (ڪ):** ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم — جابلو ڊپ جو هڪ قسم.

• **آڳهه ج آڳهيُون:** ث. [سن.اوڪَس= گهر] ڪُٽنب — ڪُٽمُ. گهرُ. پار پڇا — پاتي. خاندان — گهراڻو — نَسَل.

• **آڳهُ:** صفت. [سن.آ = نہ + ڪَتْ = بيان ڪرڻ] جو ٻڌائڻ جهڙو نہ هجي — بي بيان — آڳهُ.

• **آڪيڙو،آڪيڙو ج آڪيڙا:** ذ.[سن. ١. آ = ڇڳيءَ طرح + ڪيڙ = ٻڌڻ. مضبوط ڪرڻ. ڪلو هڻڻ ٢. آڪُنْجَ = وَڪَڙ. آڪيڙو] وَڪَڙ — پيچ — وراڪو. سخت وَڪَڙ — زور پريو وَڻ — اشڪنجو. جنڊ جي مڪڙيءَ کي جهليندڙ سٽيءَ جو ڏاڳو. رسي کي وَٽ ڏيڻ لاءِ ڪاٺيءَ ٽڪر. ڏهل جي رسين کي ڪشڻ لاءِ ڪاٺيءَ جو ٽڪر.

_ **آڪيڙا ڇاڙهڻ:** جنڊ جي مڪڙين ۾ ڏاڳا وجهي، وکڙ ڏيئي جنڊ جي پڙ کي مٿيرو ڪري هلڪو ڪرڻ. وکڙ ڇاڙهڻ — سختي ڏيڻ. جنّ ڪيڻ لاءِ ماٺهوءَ کي آڳڙين ۾ ڪائيون وجهي ايذاءَ لاءِ زور ڏيڻ.

• **آڪيڙي ج آڪيڙيُون (ڪ):** ث. آڪڙ (ڪ).

• **آڪَ:** ث. [سن.آڪيَانَ = چوٽي] آڳيا_ حڪم — امُر. گفتار — چوٽي.آڇ"عمر ڪريو آڪ، پهريو تي پن چران" (شاهه).

_ **آڪ ڪَرڻ:** حُڪم ڪرڻ — آڳيا ڪرڻ. چَوَڻ — آڪڻ.

• **آڪ ج آڪُون:** ث.[سن.آڪُشوتَ] اڪڙوتُ — آڪوتَ"آڪُون ڏاڪون سر ڪنڊ شاخون. جن چوڪا چندن ڪونر" (شاهه).ڪوس جي منهن وارو پاسو (ٿ).

• **آڪَاڻي ج آڪَاڻيُون:** ث. ويساک مهيني جي ٽين تاريخ — اڪن وهڻ جي ٽين تاريخ — اڪن جو ڏڻ — اڪٽيُج. هندن جو هڪ وڏو ڏينهن. پيرُن يا سڳرن پڇڻ جي موقعي تي وَڻ ڏيڻ وٺڻ جي رسم ۽ خوشي "ڪندس ڏُڌ ڏيهه ۾ ميڙي اباڻن ساڻ آڪاڻي" (ميوو خان لغاري).

• **آڪَارو ج آڪَارَا:** ذ. [سن. آڇيَادَ] ڪنين جي ٽيڙَ — اُپي ٽيڙَ (خاص ڪري مورَ ڪبوتر ۽ ٻين پکين جي پڇ وارن ڪنيَن جي). ڏوتل ڪپڑن جو ڦَڙ لاءِ (سُڪڻ لاءِ). کار رڌل ڪپڑن جو ڏيرُ.

_ **آڪَارو ڪَرڻ:** ڪنپ ٽيڙڻ (مور جو) — ڪنپ ڪولڻ — ڪنپ ڏوئڻ (پکي ڪنپ ڪولي وهنجندا آهن).

• **آڪَاريُون ج آڪَاريُون (ٿ):** ث. ڪوهه مان ڪجهه وقت پاڻيءَ نہ ڪيڻ جي حالت (انهيءَ لاءِ تہ ڪوهه ۾ گهٽجي ويل پاڻيءَ جي پُورائي ٿئي).

• **آڪَاڙُ:** ذ. [پرا. آساڍَ: سن.آشَاڍ] هندي سال جي چوٿين مهيني جو نالو.

• **آڪَاڙو ج آڪَاڙَا:** ذ. [پرا. کاڻ: سن. آڪْشَ + پاتَ = پاترو ميدان] ڪيڙيل يا نرم ڪيل زمين جنهن ۾ ملهه. ڪُشتي يا راند ڪن). ڪُشتي وڙهڻ جي جاءِ. ورزش جي جاءِ _ ڪسرت شالا. راندين جي جاءِ. ڪُڪڙن جي ويڙهه جي جاءِ _ دائرو. سَپا — دربار "اندر جو آڪاڙو". مڪان — ڪُٽيا.

_ **آڪَاڙولَڳائڻُ:** گوڙ ڪرڻ. دائرو وجهڻ.

• **آڪَاڻي ج آڪَاڻيُون:** ث. [پرا. آڪَاڻيَ: سن. آڪيَانَمْ. آڪْيَانڪَا > آڪيَا = چَوَڻ] ٻڌايلَ ڳالهه — قصو — ڪهاڻي — حڪايت — وارتا.

_ **آڪَاڻي ڪَري ٻڌَائڻُ:** بيان ڪري ٻڌائڻ. سربستو احوال ٻڌائڻ. در در بدنام ڪرڻ — هر هنڌ گلا ڪرڻ.

_ **آڪَاڻي ڪَٽڻُ:** ڳالهه ڪٽڻ — ڪهاڻي ٻڌائڻ.

_ **آڪَائڻُ:** 'آڪڻ' مصدر مان متعدي بالواسطه. چوائڻ. ڳالهرائڻ. ٻڌي جي ڪن تي (ڳالهه) وجهائڻ. (آڪائيو — آڪائيندو — آڪائيل).

• **آڪتو ج آڪتَا (ت):** صفت. تڪڙو. آتو. مايوس.

• **آڪَڙ ج آڪَڙ:** ذ.[سن. آ + ڪُشْرَ = صاف ڪرڻ] رجايل ۽ آچرايل گيهه "عُمر اباڻي پار ڏي، آهن آکر ڪير" (نَڦو). مکڙ رجائي ڪيل ڪتاڻ _ قُلِي — وسناڻ — ڪتو — جهنگڙ.

• **آڪِر(ل):** ث.[ع.آخر جو عامي تلفظ] مصيبت — وَڍُ.

• **آڪَڙڻُ:** مصدر.[سن. آهْلاڊْ.آوَر = آتَڙَڻُ] وَڻڻُ —آتَڙڻ — پسند اچڻ. ريجهڻ — خوش ٿيڻ — راضي ٿيڻ. قبول ڪرڻ — مَڃڻُ.

• **آڪِري ج آڪِريُ (ٿ):** ذ. صفت. [سن. آڇَاري = مڪريل] جادوگر — آچري.

• **آڪَڙُ ج آڪَڙ:** ذ. [سن. آڪْشوتَ] اڪڙوتُ. ڪينهو — ڏڙهو — بَالُ "اُچليو آڪَڙُ تڪي ڪيئن. ڦهين ڪنگرين تان".

• **آڪَڙڻُ:** مصدر. [سن.آ + سْڪَلْ> سْڪَلَنَ] آتڙڻ — ٽاپڙڻ — ٻاهڙڻ — ڏڪو ڪائڻ — ٽاپو ڪائڻ. ڪرڻ "آڏيءَ سي آڪڙندَيونْ، اکيون جن ڪپار" (شاهه). پير مڙڻ سبب ٽاپو ڪائڻ. هڪڪڻ — هڪڙائڻ. اُبتو سبتو ڳالهائڻ. آڪلَڻُ — اُڪڙڻ — پٽجڻ "جي اُڪڙئن آران تہ ڪنڊيءَ اچڻ ڏاڪڙو" (شاهه ڪريم). (آڪڙيو — آڪڙندو — آڪڙيل).

_ **آڪـڙڄڻ:** 'آڪڙڻ' مصدر مان فعل مجهول ٽاپڙجڻ. ٻاهڙجڻ — آتڙجڻ.

• **آڪڙي:** آڙڙي، ٽاپڙي، ڪشالاڪري (آڪڙ = ٽاپو).
• **آڪڙيو ج آڪڙيا:** ذ. صفت. آڙڙيل – ٽاپڙيل – باهڙيل. ترڪيل – ڪريل. گمراه. لڏندڙ. هيڪندڙ. نشي ۾ ڪيرو. (ذ). ڏڪو. صدمو. هَڪڙاڻ – هيڪ. چوڪ.
• **آڪَلْ (ل):** ث. [سن.آسْكَلَ] قيءَ – اُلٽي.
• **آڪَلڻ:** مصدر. [سن. آ + سْكَلْ] آڪڙڻ. قيءَ ڪرڻ – اُلٽي ڪرڻ (ل). (آ ڪليو – آڪلندو – آ ڪليل).
• **آڪلو ج آڪلا (ث):** ذ. صفت. آڪو.
• **آڪلو پاڪلو (ث):** ظرف. آس پاس وارو.
• **آڪنڊو پاڪنڊو:** ذ. سيراندي پيراندي – سيرُ پيرُ.
• **آڪڻ:** مصدر.[پرا. آيَكّڻ' سن. آكْيا، آكْيَانَ < كْيا = بيان ڪرڻ] چوڻ – ڪَهَڻ – بولَڻ. آڇڻ. ڳالهه ڪرڻ – ڳالهائڻ. ٻڌائڻ – ڏسڻ. جوائي موڪلڻ. حُڪم ڪرڻ. (آڪيو – آڪيندو – آڪيل).
• **آڪو ج آڪا (ث):** ذ.صفت. ڪَلَ جهڙو ڪُتيل (ڏڳو) – آنڪو.
• **آڪوٽ ج آڪوٽ:** ذ. اڪوٽ.
• **آڪوٽو ج آڪوٽا:** ذ.[سن.آكَشَكَ] دروازي جي چوڪٽ ۾ انجيس وجهڻ لاءِ ڪانڇو يا سَلُ. دروازي جي چانئٽ ۽ سَردري ۾ نڪتل ڪَپ (جن ۾ طاقن جون ڇهنبڙيون پون جي دروازي کي قُرڻ ۾ مدد ڪن).
• **آڪوڏ (ث):** ذ. چمڙ جو وڏو ٽڪر. چَمڙ يا گوشت جو ڪپيل ٽڪر.
• **آڪون ڊراڪون:** قسم قسم جون ڊراڪون.
• **آڪيانْ:** ذ.[سن. آكْيَانَ] نصيحت آميز آکاڻي يا ڪهاڻي.
• **آڪياڻي ج آڪياڻيونْ:** ث. آکاڻي.
• **آڪيٽڪ:** ذ. صفت. [سن] شڪاري – آهيڙي – صَيّاد.
• **آڪيڙو ج آڪيڙا:** ذ. آکيرو.
• **آڪيرو ج آڪيرا:** ذ. [سن.آشْرَ] پکيءَ جو ڪکائون اڇو – آشيانو – واهيرو. (اسم خاص) تعلقي ڪنڊ ڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **آڪيڙو ج آڪيڙا:** ذ. ڪُڪڙن يا تترن ويڙهائڻ جي جاءِ.
• **آگ:** ث. [پرا. آگّ: سن. اَگْن] باه – آتش. ڪاوڙ – چڙ – غصو. سازُ – حَسَدَ. ڪامَ – جَل. خار.
– **آگ گاڏي ج آگ گاڏيونْ:** ث. باهه جي جي زور تي هلندڙ گاڏي – ريل گاڏي.
– **آگ لڳڻ:** باهه لڳڻ. سڙڻ. ڪاوڙجڻ. خارَ لڳڻ.
– **آگ ج آگوڻ:** ث.[سن.١.اَگْر=آگ؛ ٢.آگْ = مٽي وجڻ] راندجو وارو – بازي – پَلُ. راند ۾ ڪَٽڻ جي حالت – ڪَتَ – جيت. ميار. هول – عهد – قسم. وهنوار.
– **آگ ڏيڻ:** راند ڪٽڻ مخالف ڏُرڪي راند ۾ وارو ڏيڻ.
– **آگ لاهڻ:** راند جووارو ڇُڪائي ڏيڻ. رکيل ڪم جهڙو تهڙو پورو ڪرڻ. ميار لاهڻ.
– **آگ وُنڻ:** راندِ مخالف ڏر کان وارو وٺڻ. ٻيءَ ڏُر کان پلاند ڇڪي وٺڻ.
– **آگا ج آگا:**ذ.[ترڪي.آغا،آقا] آغا – آقا. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو.
• **آگاڏُ ج آگاڏَ:** ذ. صفت.[سن.آگاڏَ] اونهون – عميق.
• **آگاس ج آگاس:** ذ. صفت. [سن. آڪاشَ] آسمان – آڪاسُ.
• **آگانڊي ج آگانڊيونْ (ث):** ث. سيراندي (ڪٽ جي).
• **آگاڻي:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
• **آگاهه،آگاهي ج آگاهيونْ:** ث.[ف] سڃاڻپ (ڪنهن جاءِ ياصورت جي) – پَڇاڻ – پروڙ – ڄاڻ. خبر – سُڌ. واقفيت – ڏيٽ "جن جيْ الڪ سين آگاه، هلو. تڪيا پسون تنجا" (شاه).
– **آگاهه لَهڻ:** خبر لهڻ – سُڌ سماءُ لهڻ "ناهي پُڇاڻي پنڌ جي،آءُ لهج آگاه" (سچل).
• **آگاهُ ج آگاه:** ذ. صفت.[ف] واقف – ڄاڻو "دانهون ڪن درياه جااونهي جا آگاه" (شاه). باخبر. تجربي ڪارُ.
– **آگاه ٿيڻ:** خبردار ٿيڻ.
– **آگاهُ ڪَرڻ:** خبردار ڪرڻ – هوشيار ڪرڻ. اطلاع ڏيڻ.
– **آگاهي ج آگاهيونْ:** ث. واقفيت – معلومات.
• **آگبُوٽ ج آگبُوٽ:** ذ. [سن. اَگْنَ = آگ + انگ. بوٽ = ٻيڙي] باه جي زور تي هلندڙ ٻيڙي – دُخاني ڪشتي. پاڻيءَ جو جهاز.
• **آگٽ:** ث. [سن] آمدني يا جمع وارو پاسو – آڳٽ. 'ٽائِن' جو ضد.
– **آگٽ ڪَرڻ:** آيل رقم جمع ڪرڻ – آڳٽ ڪرڻ.
• **آگٽجَڻ:** فعل مجهول. [سن. وِيَاگهات] جهلجڻ. اٽڪجڻ. آڳٽجَڻ. (آگٽيو – آگٽبو – آگٽيل).
• **آگٽ (ث):** ذ. پاڻيءَ پرڻ جو هنڌ – تڙ – ڪُوهه.
• **آگر:** ذ. [ف] خوشبودار گاهه جو هڪ قسم (جو ٻارڻ سان خوشبوءُ ڏئي). اگربتي.
• **آگرا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **آگرو:** ذ. [سن] ٻن درياهن جي وچ وارو زمين ٽُڪر – دوآبو. دوآبي جو شهر. (اسر خاص) پارت جي هڪ مشهور شهر جو نالو (جو مغل شهنشاه شاهجهان جي ٻهرايل تاج محل کان مشهور آهي). تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو. (ذ. صفت) آڪرو. مٽاهون. مهربان.

• **آگرہ:** ذ. ٻڌل داڻو (موهيڙو، رت ڳڙ يا گرمي سبب بدن تي نڪتل ڪوبہ داڻو). آرائي. ڇُلڻو.

ـ **آگرہ ڪرڻ:** پڪڙڻ. وکوڙڻ. قبضو ڪرڻ. مجبور ڪرڻ.

• **آگسٽ:** ذ. [انگ August] شمسي (گريگوريءَ) سال جو اٺون مهينو.

• **آگلي:** ث. [ملتاني] ڪمند يا جُوئر جي ڪُني جي ڳري.

• **آگر:** ذ. [سن. آگمَ = (آ = ابتو + گرْ = وڃڻ = گمَنَ = الاڻي ڪڏهن اچڻ)] ايندڙ وقت (جنهن جي خبر يا گر نہ رهي)ـ مستقبل. آئنده جو احوال – اڳڪٿي – پيشنگوئي. موت کان پوءِ جي حالت (جنهن بابت ڪا خبر ڪانهي). اڳيون وقت. آغاز – ابتدا – شروعات. آمدني. اچڻ جي حالت – داخلا. حاصل ٽيل شي. ڏرمي نيمن جو هڪ شاستر (جو ڏند ڪٿا موجب مهاديوَ جو لکيل، جنهن ۾ منترءِ ڪريا ڪرم ڏنل). دستاويز. لکيت. مشرق – پورب. (صفت) اوائلي – شروعاتي – پهريون.

ـ **آگر انديشو جاڻڻ:** نتيجي جو خيال رکڻ.

ـ **آگر بڪٿا:** ذ. صفت. اڳڪٿي ڪندڙ – پيشگو – نجومي.

ـ **آگر ٻڌڻ:** پيشنگوئي ڪرڻ.

ـ **آگر گيانيءِ:** ذ. صفت. اڳڪٿي ڪندڙ – نجومي – جوتشي – رمّال.

ـ **آگر ڀالهه:** ث. پيشنگوئي – اڳڪٿي.

ـ **آگر وديا:** ث. اڳڪٿيءَ جو علم – نجومت.

• **آگمائڻ:** مصدر. [سن. آگمه] پيدا ڪرڻ.

• **آگمنا:** ذ. صفت. هر اول. دلير. پهرين پيدا ٽيڻ وارو (ميوو).

• **آگو:** ڏاڻي. مالڪ. آقا.

• **آگمَڻ:** مصدر. [سن. آگر = (آ = چٽني پاسن کان + گَرْ = ويجهو اچڻ) مينهن جو ويجهو اچڻ)] ڪرن جو مڙي اچڻ – جهڙ ٽيڻ – برسات جو لهي اچڻ "آگمئو آهي، لڳهه پس لطيف چئي (شاهه). (آگميو – آگمندو – آگميل).

– **آگرُ ج آگرَ:** ذ. ڪرن جي مڙي اچڻ جي حالت – جهڙ – ملار. مينهوگهي – مينهن جي موسر. بارش – برسات (1) "اڄ پڻ اميدون، آگر سنديون اُپ ۾" (شاهه)؛ (2) "اکين آگر سِٽيا، سانوڻ کان سرسا" (رمضان ڪنبر). مينهن پوڻ کان اڳ ۾ ٽيل گهُٽَ – اُڪرس.

– **آگمائڻ:** 'آگمڻ' مصدر. مان متعدي بلواسطه (هوا ۾) جهڙ ڪرائڻ. آسمان کي مچائڻ آگر ڪرائڻ.

– **آگمجڻ:** 'آگمڻ' مصدر مان فعل مجهول آسمان جهڙ وارو ٽيڻ. آگر ٽيڻ – جهڙ ٽيڻ.

– **آگر ڪرڻ، لائڻ:** جهڙ ڪرڻ. بارش ڪرڻ.

• **آگو ج آگا:** ذ. [تُرڪي. آقا؛ ف. آغا] آغا – آقا – آگا. (اسر خاص) خدا تعالٰي جو هڪ صفاتي نالو "ساراهيان سو ڏاڍي جو آگو عليما" [سن. آگْن = باهه] سونارن جي ٻٽي ڪوري. يا ڇُلهو. آڳ:ٽي. (ذ. صفت) اگهاڙو. ننگو (ث).

• **آگوا:** ذ. زِينَ جو آڳ :آ قُ:ڻ حصو هَني جو مُنيو – ڪُوڇ – پرٿو.

• **آگوتر** (ث): ث. [سن. آ + ءُڙ = محسوس] جيڪا شي محسوس نہ ٿئي – غير محسوس يا غير مرئي شيءِ ايندڙ حياتي – آڳوتر.

• **آگهہ:** صفت. [ف. 'آگاه' جو مخفف] آگاهُ اڳوان – رهبر – سونهون "آگهہ امام حق جو، داوَرُ جوڙيو دُرّ" (مخدوم محمد هاشم ٺٽوي)

• **آگيا ج آگيائون:** ث. [پرا. آجا؛ سن. آجيا] مڃتا. حڪم

ـ **آگيا آنوسار:** ظرف. حڪم موجب فرمان موجب.

ـ **آگيا پالڻ:** حڪم مڃڻ – حڪم بجا آڻڻ.

ـ **آگيا ڏيڻ:** حڪم ڏيڻ.

ـ **آگيارتُ:** ذ. حڪم – فرمان.

ـ **آگيا ڪاريءِ:** ذ. صفت. حڪم مڃيندڙ – فرمانبردار.

ـ **آگياوان:** ذ. صفت. حڪم مڃيندڙ – آگيا ڪاري – چئي وان.

• **آگياريءِ:** ث. [سن.آگْنَ = باهه + آرِه = واري] باهه جي پوجا باهه جو مندر – آتشڪده. پارسين جو مندر (جتي باهه جي پوجا ٿئي) ـ اڳياڙي. گيهه جو داغ.

• **آگيليءِ ج آگيليوُن:** ث. آڳيلي.

• **آگيل:** ذ. صفت. [سن. آگْر = اڳ] راند ۾ پهريون وارو ونندڙ – آڳيل. پيڇيل جو ضد.

• **اِگيہ (ڪ):** ذ. باهه. باهه جو ٻٽر – پُرز (ڪ). ٻن ڪائين سان باهه هارڻ لاءِ گسائڻ جي حالت.

• **آگيڙو ج آگيڙا:** ذ. صفت. [سن. آگْر = اڳ] راند جو وارو ڏيندڙ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ آگ ڏيندڙ ـ آڳيئڙو.

• **آڳ ج آڳوڻ:** ث. [سن.اگْنَ = باھ] آگ ـ باھ "آڳ اندر جي ڪين اجهامي، ھاروچل جا ھاري ھئي" (ڪبير شاھ). [سن. اَگْر = اڳ] ٽڪي. جيڏ (راند ۾).

ـ **آڳ ڇاڙھڻ:** سرسي ڪرڻ (راند ۾) ـ راند ڪٽڻ.

ـ **آڳ لاھڻ:** وارو ڏيڻ (راند ۾). جيئن تيئن ڪم پورو ڪرڻ.

ـ **آڳ موڪَڻ:** انجام پاڙڻ. ميار لاھڻ "آڳين جون آڳوڻ، ڪونڙ ڪلي ۾ موڪيون" (شاھ).

• **آڳ وَسائڻ:** باھ وسائڻ. آتشبازي ڪرڻ. اُس تيز ٽيڻ.

• **آڳُ ج آڳَ:** ذ.[سن. اگر = اڳيون] مُنڊ. (صفت) مھندار ـ آڳو ـ سردار ـ آگو. (ذ) وسيلو ـ پروسو ـ سھارو ـ آڌار "تون اوڏر، تون اوڏ ڪو، تون اجھو، تون آڳ" (شاھ). مَارُو ماڻھُو "عُمر! آھيون آڳ، پھريوتي پن چران" (شاھ).

• **آڳاتو ج آڳاتا:** ذ. صفت. [سن. اگرتس = اڳيون، پھريون] اڳياڙي وارو ـ اڳيون ـ اڳوڻو ـ جھونو ـ پراڻو ـ قديم "پاڃاتيان پئي، ٽيو آڳاتين اڳرو" (شاھ). پاڃاتو جو ضد. (ث) آڳاتِي ج آڳاتيُون.

ـ **آڳاتائِي ج آڳاتائيُوْنْ:** ث. جھونائي ـ پراڻائي ـ قدامت.

ـ **آڳاتِي ج آڳاتِيوْنْ:** ث. صفت. شروعاتي ـ ابتدائي.اڳين ـ جھوني ـ پراڻي "آڳاتي ڳالھ". (ڳئون يا مينھن) مند کان اڳي ڦريل (ڪ). اڳوات پوکيل "آڳاتي پوک" پاڃاتي جو ضد.

• **آڳاجھ ج آڳاجھ:** ذ.[سن.آڪانْڪْشا] اميد ـ خواھش ـ تمنا. توقع. اُڪير ـ سڪ. مقصد ـ ارادو. سوال. آڳانجھ. صفت.[سن.آگاڌ] تمام اونھو ـ عميق ـ اوڙاھ.

• **آڳاسِي ج آڳاسيُوْنْ:** ث. [سن.آگاڌ] تمام اونھو ـ عميق ـ اوڙاھ.

• **آڳاسَي ج آڳاسيُوْنْ:** ث.[سن. آگاشِير] ڇڇھري ـ ڪھڙو. پٽڪو ـ پڳڙي.

• **آڳانجھو،آڳاندو ج آڳانجھا،آڳاندا:** ذ. صفت.[سن.آگاڌ] اونھو ـ عميق .تمام گھٽو. وڏيڪ.[سن. اَگْريَہ= سڀ کان اڳي] اڳئين وقت جو آڳاتو ـ اڳوڻو ـ قديم.

• **آڳاندو ج آڳاندا:** ذ. صفت.آڳانديو.

• **آڳانڊڻ:** مصدر.[سن. آ=چوڌاري+ گُرْنْٹ = گنڊ ٻڌڻ،پُوئِڻ، ملائڻ] گنڊيڻ. گڏڻ ـ ملائڻ ـ جوڙڻ.(آڳانديو ـ آڳانديل).

• **آڳانڊيو ج آڳانڊيا:** ذ. [سن.آ= چوڌاري+ گُرْنْٹ=گنڊيڻ، پوئڻ] ڳانڊياپو ـ آسرو ـ آڌار ـ پرڇھلو "جانب جڏي جيءَ جو، آڳانڊيو آھيو" (شاھ). ٽيڪ. مدد.

• **آڳانھ:** صفت. مشھور ـ پڌري "ڪَماحَقّہ، ڪکن جي، آھي، ڳالھ آڳانھ" (شاھ). آڳاھ.

• **آڳاڻو ج آڳاڻا:** صفت. [سن. اگْر= اڳيون] اڳوڻو ـ آڳاتو ـ قديم. (راند ۾) اڳ وارو ـ آڳيل.

• **آڳاھ:** ث. [ف. آگاہ؛ سن.اگْريَہ] آگاھ ـ آڳانھ. مشھور ـ پڌري.

ـ **آڳاھ ڪرڻ:** آگاھ ڪرڻ. جاڻ ڏيڻ.

ـ **آڳاھِي، آڳاھِينْ ج آڳاھِيُوْنْ:** ث.اڳوات جو اطلاع. چتاءَ ـ جاڻ. سڃاڻپ ـ واقفيت.

• **آڳاھُونْ ج آڳاھاڻْ:** ظرف. [سن.اگْر= اڳيون] اڳوڻو ـ قديم ـ پراڻو "مون کي نہ موتاءِ، آءٌ آڳاھون آئيو" (شاھ). اڳيرو ـ اڳتي ـ اڳيان. پري ـ دور.

• **آڳِت:** ث. [سن. آگَت] وصولي. وَھِي ۾ پئسن ملڻ ۽ جمع ڪرڻ وارو پاسو.

ـ **آڳِت جو ڪَرُو:** ذ. آمدني جي داخلا وارو ڪرڙو يا وَھِي. اوڏرتي ورتل مال جي داخلا رکڻ جي وَھِي.

ـ **آڳِت ڪَرڻ:** مليل رقم حساب ۾ داخل ڪرڻ. دڪان ۾ اڏارو آيل سامان بنديءَ ۾ لکڻ.

• **آڳِتَڻ:** مصدر.[سن. ١. آگھَتّ= لڳڻ، ڇھڻ. ٢. وياگھاتَ =رندڪ] بند ڪرڻ ـ قابو ڪرڻ. گھُٹَڻ ـ ٻُوساڻ.(آڳِتيو ـ آڳِتيل).

ـ **آڳِتَ ج آڳِتُوْنْ:** ث. گھُٹَ ـ ٻُوساتَ ـ سوڙھ ـ ماندگي.

ـ **آڳِتجَڻْ:** 'آڳِتڻ' مصدر مان فعل مجھول. جھلجڻ ـ روڪجڻ ـ رندجڻ ـ اٽڪي بيھڻ "پھتي ريءَ پھاڙ ۾، اُٺ مَ آڳِتجن" (شاھ).

ـ **آڳِتَ ساڳِتَ:** ظرف. ھڪ ٻئي پٺيان ـ لاڳيتو ـ لڳولڳ ـ مسلسل. ڪُلھو ڪُلھي ۾ ـ ٻٽو ٻٽ. منھان منھن.

• **آڳِٽ (ٽ):** ث. تڙ. پاڻي پرڻ جو ھنڌ ـ ڪُوھ.

• **آڳِڙ ج آڳِڑُوْنْ (ڪ):** ث [سن.اگْريَہْ] اڳرائي. وڏائي ـ ٽنڊ ـ سيڙ.

• **آڳِڙ ج آڳِڑ:** ذ. صفت. [سن. اگْر = اڳي] راندين ۾ واري ڏيڻ وارو ـ آڳيئڙو.

• **آڳِس آڳِڑ ج آڳِس آڳِڑ:** ذ. [سن. اگْگن] گھر جو اڳڻ ـ آڳنڊ ـ پڌر ـ دالان.

• **آڳرو ج آڳرا:** ذ. صفت. [سن. اگْر، اگرتہ = اڳ ۾ ھلندڙ، پيشوا، مھندار] اڳواڻ ـ مھندار ـ سالار ـ سردار "آپ گھٽ آسان ان تي، جن جو احمد صلي الله عليہ و آلہ وسلم آڳرو". (اسم خاص) ھڪ قبيلي جو نالو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **آڪرُ ج آڪرَ:** ذ. اَنّ وانُرڻ وقت ان ۾ ٻُريءَ جي گڏجڻ وارو هنڌ.

• **آڪرِيو ج آڪرِيا:** ذ. [سن. ١. آيَسْكَارَه، ٢. آكَنْ = باهه + كار = ڪر (وارو)؛ ف. آهنگر] لوهار "اڄ آڳرِيا آيا، سودا سيراٽي" (شاهه). [آگ = مٽي وجڻ] راند جو پلاند يا وارو وٺندڙ.

• **آڳل:** ٿ. [سن. آگر = اڳيون] ٻيڙيءَ جو اڳيون پاسو — آڳيل — مهڙو، پاڇل جو ضد.

• **آڳمَڻ:** مصدر. آگمَڻُ — جهڙ ٽيڻ. (آڳميو — آڳميل).

• **آڳنتي ج آڳنتيُون:** ٿ. روانگي.

• **آڳنڊ (ل):** ذ.ا يندڙ سال.

• **آڳنڊ ج آڳنڊَ:** ذ. [سن. آگرِيه، آگَگنَ] اڳڻ — صحن — دالان.

• **آڳنڊيڻ:** مصدر. [سن.آ = جوڏاري + گُرنْٽ =ويڑهڻ] گنڊيڻ. ويڑهڻ. جوڙڻ. ٺاهڻ.

• **آڳو ج آڳا:** ذ. [سن. آگرِيه = اڳيون حصو] زناني چولي جو اڳ. آڳيلَ. مُنْهِي. (ظرف) اڳتي. هُن پار — پار.

• **آڳوان، آڳوانُ:** ذ. صفت. [سن. آگرِيه + وان] حاضر خدمت — پيش خدمت — پيش كار — اَردلي. دربان.

• **آڳوتر:** ٿ.[سن.آگو چَر] آگوتر. غير حاضر. خدا. آخرت.

ـ **آڳوتر واڇڻ:** اڳ ڪٽي ڪرڻ. اڳ جي حياتيءَ جو خيال ڪرڻ.

• **آڳوتَلُ:** ذ. صفت. [سن. آگوتَلَ] ترائيءَ جا رهاڪو — مارُو.

• **آڳوتُ ج آڳوتُون (ل):** ٿ. پاڪڙي کي مضبوط رکڻ لاءِ ٻنهي پاسن ۾ پَسرجي ڪڙن ۾ ٻڌل ڪشٽو.

• **آڳو پيڇو:** ذ. [سن.آگرِيد = اڳيون + پَشْچَ = پويون] اڳ پوءِ — اڳياڙي پچاڙي — اڳ پَٺ. چولي جو اڳيون حصو ۽ پويون حصو.

ـ **آڳو پيڇو ڄاڻڻ، سنڀالڻ:** اڳ پوءِ ڄاڻڻ. سوچ ويچار ڪرڻ — دور انديشي ڪرڻ. ڳالهه جو نتيجو ڄاڻڻ. نفعو نقصان سنڀالڻ.

ـ **آڳو پيڇو ڪرڻ:** قميص جو اڳيون پويون حصو ٺاهڻ. پوٽواري يا خدمت ڪرڻ. همراهي ڪرڻ. چاپلوسي ڪرڻ.

ـ **آڳو پيڇو ڪٽڻ:** شاديءَ ۾ ٻنهي طرفن جو خرچ پنهنجي ذمي ڪرڻ — ٻئي مٽا ڪٽڻ.

ـ **آڳو پيڇو ڳڻڻ:** ڳالهه جو اڳ پوءِ ڄاڻڻ. دور انديشي ڪرڻ. نفعو نقصان سنڀالڻ.

ـ **آڳي پيڇي:** ظرف. اڳو پوءِ. نيٺ.

ـ **آڳوڙ ج آڳوڙ:** ذ. اڳڻ — آڳنڊ.

• **آڳوڻت:** ٿ. [سن. آگر = اڳ + وَت] خدمت — چاڪري — ٽهل. صفائي. زمين جي هاري مان ڪڪ، ڪنڊا، ڪچرو ميڙي صفائي ڪرڻ جي حالت.

ـ **آڳوڻت ڪرڻ:** هاري جو اصطلاح. کيتي لاءِ زمين ٽڪر جي صفائي ڪرڻ يا ان کي سنوارڻ. ڪم ڪارڪرڻ. اڳوات بندوبست ڪرڻ. استقبال ڪرڻ.

ـ **آڳوڻتي ج آڳوڻتيُ:** ذ. صفت. خدمتگار — ٽهليو — نوڪر.

• **آڳوڻي ج آڳوڻيُ:** ذ. صفت. اڳيان ڪر ڪندڙ — ميزبان جو عوَضي.

• **آڳون ٻيٺ:** ٿ.[سن.آگر=اڳ+ پَشتَ] آجيان — مرحبا — استقبال.

• **آڳهه ج آڳهَ:** ذ. [سن.آگرهه= قابو جهلڻ، لاڳاپو، الفت] جهلو، وسيلو — پروسو — آڌار، ٽيڪ — پُشتي — پناهه — تكيو (١) "ڪونهي آڳهه اهڙو جهڙي محبت من"، (٢) "سي ترُت لنگهنديون تار، اكندِ آڳهه جن سين" (شاهه). [سن آگهاتَ] سُرنڊو. سُرندي وڄائڻ جي گزي — ڪمانچو "ڳايائين گڙهه گرنار ۾، ڪري آڳهه سان آواز" (شاهه). [ف. آگاه] سماءُ — چتاءُ — خبر — سُڌ. اڳتي واري منزل. [سن. آگَگنَ] اڳڻ — آڳنڊ. صفت. [سن. آگر= اڳيان] اڳواڻ — مهندار — پيشوا "آڳهه جن علي، آءُ نہ جيندي ان ري". ظرف.[ف.آگاه] واقف — ڄاڻو — خبردار.

ـ **آڳهه ڪرڻ:** آگاه ڪرڻ — واقف ڪرڻ — چتاءُ ڪرڻ.

ـ **آڳهه وَٺڻ:** اٽڪل سان ڪنهن جو راز معلوم ڪرڻ. اڳ وٺڻ.

• **آڳيڙو ج آڳيڙا:** ذ. صفت. [سن. آگر = اڳي] راند ۾ جنهن جي مٿان آڳ اڇي. آڳ هيٺ آيل — راند ۾ جيتيل. راند ۾ آڳ نہ ڏيندڙ — راندجو ڏوهو "آڳ نہ ڏيندو آڳيڙو، لاهيان پٽس جو پاڳيڙو".

• **آڳي:** ظرف.[سن. آگري = اڳي] آئنده ـ اڳتي هن کان پوءِ. اڳيان ـ سامهون.

ـ **آڳي اَڃڻ:** روبرو اڃڻ — سامهون اڃڻ. ويجهو اڃڻ — قريب اڃڻ — نزديڪ اڃڻ. پيش اڃڻ. بنا پردي اڃڻ. مقابلي ۾ اڃڻ — مقابلو ڪرڻ. سزا ڪائڻ. اجورو حاصل ٽيڻ.

ـ **آڳي پيڇي:** ظرف اڳي پوءِ ـ هڪ ٻئي پٺيان. پير پير تي. بعد ۾. دير سوير. هيڏانهن هوڏانهن.

ـ **آڳي پيڇي ڪرڻ:** خوشامد ڪرڻ.

ـ **آڳي پيڇي هلڻ:** اڳيان پٺيان هلڻ. تقليد ڪرڻ.

ـ **آڳي ڄاڻڻ:** آئنده جي نتيجي جو انتظار ڪرڻ.

ـ **آڳي خيال ڪرڻ:** اڳتي جي نظر رکڻ — آئنده جو خيال رکڻ.

ـ **آڱي ڏيڻ:** سامهون ڏيڻ. زياده ڏيڻ. کاڌ شيءِ اڳيان ڏيئي خيال ٻئي طرف ڪرڻ.

ـ **آڱي رکڻ:** مقابل رکڻ ــ سامهون رکڻ.

ـ **آڱي:** ڪاڻ: ظرف. پهرئين کان ــ ابتدا کان ــ شروع کان.

ـ **آڱي وڌائڻ:** اڳتي کڻي وڃڻ. اڳتي آڻڻ.

ـ **آڱي وڌي وڃڻ:** اڳتي هلڻ. روانو ٿيڻ ــ ڪُوچ ڪرڻ. دعويٰ ڪرڻ. بد زباني ڪرڻ. مقابلي ۾ اچڻ. سامهون ٿيڻ. ويجهو وڃڻ. سبقت کڻي وڃڻ. ترقي ڪرڻ. استقبال ڪرڻ ــ پيشوائي ڪرڻ ــ رستو ڏيکارڻ.

ـ **آڱي واڱي:** ظرف. حوالي ــ هٿ سان ــ مڪمل طور قبضي ۾.

● **آڱِي:** ث. [سن. اڱن] باهه ــ آڳ. دکندڙ باهه ــ ٽوري باهه (جا پري کان ڏسجي).

● **آڱِيلي ج آڱِيليون:** ث. [سن. اڱن = باهه + ستسنت = بيهڪ جي جاءِ] منگل ــ سگري ــ انگيٺي. چلهه جي چوڌاري ڏنل ٻنوڙو.

● **آڱِيل:** ث. [سنَ. اڱر = اڳ] ٻيڙيءَ جو اڳيون پاسو ــ اڳِل. پاڇيل جو ضد.

ـ **آڱيل پاڇيل:** ث. ٻيڙيءَ جو اڳيون ۽ پٺيون حصو.

ـ **آڱيلي لڪ:** ذ. ٻيڙيءَ جو اندريون هيٺ وارو تختو.

● **آڱِيل ج آڱِيلَ:** ذ. صفت. [سن. اڱري = اڳ] راند ۾ پهرين وارو ونندڙ.

● **آڱيون:** باهيون.

● **آڱهات:** ثَ. [سن] ضرب ــ ڏَڪُ. زخم. قتل ــ ذبح. ڪوس گهُرُ.

● **آڱهاتُ آڱهاتو ج آڱهاتا، آڱهانا:** ذ. صفت. [سن.اڱرڏَ] لالچي ــ لوڀي. هيڇي ــ پيٽوڙي. سکڙو.

● **آڱهاتِجڻ:** فعل مجهول. [سن. آ + گهَتّنَ] ڏوسجڻ. ستجڻ. گڏ ٿيڻ. (آڱهاتيو ــ آڱهاتبو ــ آڱهاتيل).

● **آڱهارڻ:** مصدر.[سن.١. آوَ ــ ڪُشَلْ = پاڻيءَ ۾ ٻوڙي ڏوئڻ ٢. آ = چئني پاسن کان + گهُرشَنَ = گهَڙڻ] ٽانءُ ۾ پاڻي وڃهي (ڏُوئڻ سانگي) ڇاڇولڻ ــ آڇلائڻ. صاف ڪرڻ. ڏُوئڻ. ڪپڙي کي پاڻيءَ ۾ وڃهي ڇاڇولڻ (جيئن ميل مَرندڙ وڃي). (آڱهاريو ــ آڱهاريندو ــ آڱهاريل).

ـ **آڱهار:** ث. آڱهارڻ جي حالت ــ ڪنهن ٽانءُ ۾ پاڻي وڃهي ڇاڇول ڏيئي ڏوئڻ جي حالت ــ آڇلائپ. ڏوئڻي ــ ڏوئَپ. ڏوپ جو پاڻي .ٽانءُ ۾ هارڻ بعد باقي بچت پاڻي. چنڪار ــ (بُت جي اڳيان) باهه تي گيهه جي چنڪار.

ـ **آڱهارائڻ:** 'آڱهارڻ' مصدر مان متعدي بالواسطه. ڏيارڻ ــ آڇلارائڻ ــ ڇاڇولائڻ.

ـ **آڱهارجڻ:** 'آڱهارڻ' مصدر مان فعل مجهول. ڇاڇولجڻ. صاف ٿيڻ.

ـ **آڱهارو:** ذ. کار جو ڪنپ ڇڙهيل (ڪپڙن جو) ڊيڙ (آڱهارڻ لاءِ).

ـ **آڱهرڻ:** مصدر.[سن. اَوْ ــ ڪْشَلْ] آڇلڻ ــ ڏوپڻ. صاف ٿيڻ. (آڱهريو ــ آڱهريو ــ آڱهريل).

ـ **آڱهرَج آڱهرُونْ:** ث.آڱهار.

ـ **آڱهرائڻ:** متعدي بالواسطه. آڱهارڻ.

ـ **آڱهرجڻ:** فعل مجهول. آڱهارجڻ.

● **آڱهڙ گهڙت (ت):** ذ. صفت. ڏُڪو هٽندڙ ــ ڏُڪائي. بنا سوچ ويچار ڪم ڪندڙ.

● **آڱهاڙو:** ذ. ٻُوٽي جو هڪ قسم (جو برسات ۾ وٽن ۽ ڄارين جي پاڙن ۾ ٿئي. وڌاپن. سردين ۾ بيمارين ۾ گهوٽي پيئجي).

● **آڱهاڪهمڻ:** مصدر گوڙ مچائڻ ــ ڏمچر ڪرڻ. (ذ) شور ــ فساد ــ ڏمچر ــ هُل.

● **آڱهٽ:** ث. [سن.آ+گهَتّ] اڳَٽ. سوڙهه.

● **آڱهٽجڻ:** فعل مجهول.[سن.١.آگهَتّ=لڳڻ؛ ٢. وْياگهاتُ = رندڪ] روڪجڻ ــ انڪي بيهڻ. سوڙهه ۾ قاسڻ ــ پيڙجڻ ــ قسجڻ ــ سَٽجڻ ــ دوسجڻ "اونهي ترَ آگهٽيا، آڏي پائي آڻ" (شاهه). (آگهٽيو ــ آگهٽيل).

● **آڱهَر ج آڱهر:** ذ. [سن. اگرَ] گَر.

● **آڱهور (ل):** صفت. [سن. آنْگهار= چمڪندڙ صورت واري] سُهڻي. سُني ــ پَلِي.

● **آڱهوريُ ج آڱهوريُ:** ذ. صفت.[سن. آگهوريْ] هندو فقيرن جو هڪ فرقو ('آگهورينٽ' جا پوئلڳ)"آسڻ آگهورين جا امراپورآهين" (نواب جان علي لغاري).آگوري. (مجازاً) درويش. آگهوري.

● **آڱهي:** ث. [سن. آرْگهـ=آگهـ] مهانگائي ــ اڳهه جي آڪرائي.

● **آڱر ج آڱريُونْ:** ث. [پرا. اَنْگِلَ: سن. اڱگَلَ = آگر.آڱونو. آڱرَجي ويڪر: ف. آنگشْت لغت جي لحاظ سان آڱوٺي کان سواءِ هٿ يا پير جي باقي آڱرين مان کاڌ هڪ. پنجن آڱرين مان کاڌ هڪ "پنجئي آڱريون برابر نه آهن"، "ڏهن ئي آڱرين جو زور لائڻ".

ـ **آڱر آڱرين تي نچائڻ:** ڪنهن کي بيوقوف بنائڻ. ڪنهن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

کي پنهنجي مرضي موجب هلائڻ. ڪنهن کان آسانيءَ سان ڪم وٺڻ. ڪنهن کي ستو ڪري ڇڏڻ. ڪنهن کي بيزار ڪرڻ. جوڳي جُٽ ڪرڻ.

_ **آگـرڏرڻ:** ويڪ ڪيڻ – عيب جوئي ڪرڻ. اعتراض ڪرڻ.

_ **آگـرڏيڻ:** گڏي ڏيڻ – هُشي ڏيڻ – آپارڻ. ڪاوڙائڻ. ڀرچ ڪرڻ.

_ **آگـرزڪڻ:** قبضو ڪرڻ. اشارو ڪرڻ.

_ **آگـرسڃڻ:** انگشت نمائي ڪرڻ – اشارو ڪرڻ.

_ **آگـرڪڙڻ:** گڏي هٽڻ. ڪُڄ ڪَرڻ. ڀُراند ڪرڻ. آپارڻ. ڏڪارڻ. ڇڏي ڏيڻ – پڇر ڇڏڻ (ڏڪار وچان). ڪاوڙائڻ – چيڑائڻ. ٺولي ڪرڻ.

_ **آگـر ڪڻڪ:** اشاروڪرڻ – آڱر سان ڏيکارڻ. نالو وٺڻ – حرڪت ڪرڻ. سزا ڏيڻ. انگشت نمائي ڪرڻ.

_ **آگـرڻڻهن جمڻ:** رواجي ڳالهه ٽيڻ.

_ **آگـرڙات ۾ وجهڻ:** حيرت ۾ پوڻ – تعجب ڪرڻ.

_ **آگـر ويڑهو:** ذ. آگـر تي ويڑهجي ويندڙ ڦرڙي – آگر ۾ ساڙو پيدا ڪندڙ ڦوڪيندو – اڳاريءَ جي بيماري.

_ **آگـر هڻڻ:** گڏي هڻڻ. وات صاف ڪرڻ.

_ **آگـرين جا زور لائڻ:** سڄي طاقت لڳائڻ. پوري طاقت سان ڪم ڪرڻ.

_ **آگـريون ڏڻڏن هيٺ اچڻ:** اچرج ۾ پوڻ – حيرت ۾ پوڻ.

_ **آگـريون ڏيڻ:** خاطري ڏيڻ. قسم کڻڻ.

_ **آگـريون ڳڻڻ:** حساب ڪرڻ. ڳڻتيون ڪائڻ.

_ **آگـر ج آگـر:** ذ. [سن. اگْـگل] آگـرجي ويڪر جيتري ماپ "چار آگـر – ست آگر وغيره.

_ **آگـرئو ج آگـرنا:** ذ. [پرا. اَنْگٹ سن. اگْگشْتَ] هٿ يا پير جي نر آگر – ٽينگو.

_ **آگـرئوڇوپائڻ:** ڪجهه به نه ڏيڻ.

_ **آگـرئوڇوپڻ:** لاحاصل ڪم ڪرڻ – اجايو ڪم ڪرڻ.

_ **آگـرئو ڏيڻ، ڏيڪارڻ:** ڪجهه به نه ڏيڻ – ڏيڻ کان انڪار ڪرڻ. جواب ڏيڻ – انڪارڪرڻ. پرواه نه ڪرڻ.

_ **آگـرئوڪيو وهڻ:** جواب ڏيڻ. انڪار ڪرڻ.

_ **آگـرئو وڻڻ:** صحيح طور ڪهي هٿ (زالن لاءِ ساڃي هٿ) جي آگوٺي جو نشان وٺڻ.

_ **آگـرئو هڻڻ:** ڪاغذ تي آگوٺي جو نشان ڪرڻ (صحيح بدران). بنا سمجهه جي قبول ڪرڻ.

_ **آگـوٺي تي چڑهڻ:** ڪاڃي تري ۾ پوڻ. حقارت ۽ بدڪلامي جو اصطلاح، جو هڪڙو شخص پنهنجي مخالف کان بي پرواهي ڏيکارڻ طور استعمال ڪري "چڑهه آگوٺي تي"، "آگوٺي تي چڑهي ڦيري ڏي".

• **آگـوٺيِ ج آگـوٽيُون:** ث. [سن. آگْگلَ] ڳهه جو هڪ قسم – پير جي آگوٺي جو ويڑهه (چڪو).

_ **آگـوٺيو ج آگـوٺيا:** ذ. آگوٺي.

• **آلَ:** ث. ڪاري پاٽيءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم. ويائل زال کي ٽينڊڙ هڪ بيماري. سنهون ۽ ڏگهو هنداڻو (ٿ).

• **آلَ:** ذ. [ع] اولاد. نَسْلُ. گهَرَ –گهَرجا ڀاتي – ڪُٽنب‌خاندان – گهراڻو. قبيلو_ڪٹم (صفت) پوئلڳ_ پيروي ڪندڙ – مجيندڙ.

_ **آلَ اِقبال:** ذ.اولاد ۽ بخت.

_ **آلَ اَوْلاد:** ذ. ڪٽنب – خاندان. ٻار ٻچا.

_ **آلَ رَسُول:** ذ. رسول الله صلي الله عليه وآله وسلم جا پويان يعني بيبي فاطمه سڳوريءَ جو اولاد.

_ **آلَ عُثمان:** ذ.حضرت عثمان جو اولاد.

_ **آلَ عمرانَ:** ذ. عمران (حضرت موسيٰ عليه السلام جو والد) جو اَولاد. (اسم خاص) قرآن شريف جي ٽين۽ سورة جو نالو.

_ **آلَ نَبي:** ذ. نبي سڳوري جو اولاد – اهل بيت "آل ۽ اصحاب".

_ **آلَ وَاَطْفال:** ذ. ٻار ٻچا – ڪٽنب.

_ **آلَ وَعيال:** ذ. اولاد ۽ زال. زالون ۽ ٻار ٻچا.

_ **آلات:** ذ. [ع. آلَة ج آلات] اوزار – هٿيار. اسباب.

• **آلاتَ ج آلاتُون:** ث.وڏي ٻيڑي.

• **آلاتيل:** صفت. سمنڊ ۾ هلڻ لائق ٽيل (ٻيڑي).

• **آلاپڻ:** مصدر.[سن.آلاپَن (آ = چگهي۽ طرح + لَپْ=ڳالهائڻ)] ڳالهائڻ. آلاپ ڪرڻ.آواز ڪيڻ. آواز کي هيٺ مٿي ڪرڻ (ڳائڻ ۾). ڳائڻ. سُرڪيڻ. (آلاپيو – آلاپيندو – آلاپيل)

_ **آلاپ ج آلاپ:** ذ.[سن. ولاپ = آواز. ڳالهاءِ. دانهن] ورلاپ – پار. درد واري دانهن "اتر ڏَنُهَ آلاپ. ڪالهو نڪر ڪونج ڪري" (شاهه). راڳ جو شروعاتي آواز. تان. آواز. سُر. راڳ "هيءَ دانهن آهي دردي. آلاپُ راڳ ناهي" (بيوس).

_ **آلاپ ڪڑڻ:** روئڻ وقت غم جو اظهار زبان سان ڪرڻ – پار ڪيڻ – ورلاپ ڪرڻ. اوچنگارون ڏيڻ.

• **آلاڏو ج آلاڏا:** ذ.صفت. [ع. علحده] علحده _ نرالو – نيارو – ٻيءَ طرح جو. (ث) آلاڏيُ ج آلاڏيُون.

• **آلارامُ ج آلارامَ:** ذ. [انگ Alarm] نند مان جاڳائڻ لاءِ گھنڊٽيءَ وارو گھڙيال – تائيم پيس.

• **آلاڙڻ:** مصدر. تَرڻ لاءِ ٻانهون هٽڻ.

_ **آلاڙي ج آلاڙيُون:** ث. ترڻ وقت هڪ دفعو ٻانهن سان ڏنل لاماروَ.

_ **آلاڙي ڏيڻ:** پاڻيءَ ۾ تاري ڏيڻ. تتن تاري ڪرڻ.

_ **آلاڙو ج آلاڙا:** ذ. لاماروَ.

_ **آلاڙو ڏيڻ:** لاماروَ ڏيڻ.

• **آلاڪ:** صفت. [ع. اُلْف ج آلاف] هزارين – سهسين.

• **آلاڪَتَ:** تازا رَتايل ڦٽ.

• **آلاڪو ج آلاڪا:** ذ. [ع. علاقه] ڳانڊاپو – لاڳاپو – واسطو. ميل. رغبت – لاڙو. محبّت "آلاڪو اوهان سان، مون چني ڪونه چڏيو" (گلو مياڻو).

• **آلاڪُ:** ذ. [ع. اَلْمُ ج آلام = ڦٽ، چاڪ] ڏک – اهنج – تڪليفون – مصيبتون، چاڪ – ڦٽ.

• **آلاڪو ج آلاڪا (ل):** ذ. [سن. ١. آسَنْگهَ: ٢. آلَمْب = پروسو. ٽيڪ، پناه] آسانگو. اميد – آسرو. پروسو. لحاظ. لالڻگهرو.

• **آلاڳ:** ٿ [سن. آرْدْرَتا] پوسل – پاٽيٽ – گهم – نَمي – رطوبت.

• **آلاڻو ج آلاڻا:** ذ. اولاڻو – اوراڻو.

• **آلاءُ:** ذ. [سن. آلاپَ = ڳالهاءُ] آلاپ. گفتگو ڳالهه ٻولهه.

• **آلائش، آلايش ج آلائشُون، آلايشُون:** ث. [ف. آلودَن = گَندڻ] ميل – ملاوت. گندگي – پليدي – ناپاڪائي. ميرائي. ڪدورت. ڪَسُ – زنگُ.

• **آلائڻُ:** مصدر. [سن. آلاپَنْ = ڳالهائڻ] ڳالهائڻ. آواز ڪرڻ. ڳالهه ٻولهه ڪرڻ. [سن. آرْدْرَ = آلو] آلوڪرڻ – پُسائڻ – پيڃائڻ. آلو محسوس ڪرڻ. (آلائيو – آلائيندو – آلائيل).

_ **آلائي ج آلائيُون:** ث. آلاڻ رطوبت.

• **آلْبَرُ ج آلْبَرَ:** ذ. [انگ Album] ڪتاب جنهن ۾ هٿ سان نڪتل تصويرون يا نقش، يا فوٽا محفوظ ڪيا وڃن.

• **آل جَال:** صفت. [سن. آلَ = وڏو + جال = گهٽو] عام جام – ريل چيل. گهرج ڪان وڌيڪ. تمام گهٽو.

• **آلْجَبْرا:** ث. [ع. اَلْجَبْرُ وَالْمُقَابَلْ] اصولاً عربن جو ايجاد ڪيل رياضي جو هڪ علم – موجوده رياضيءَ جو علم (Algebra).

• **آلڏَ:** ث. سمنڊ جي ويڑ جو لَهڻُ يا موت – آلڙ.

• **آلڏڻ:** مصدر. [سن. آلَڊْ = گهُمائڻ، رلمل ڪرڻ] سمنڊ جي ويڑَ جو لهڻ يا پوئتي موٽڻ – آلڙ.

• **آلڙُ (ل):** مصدر. [سن. آلَڊ] بدن کي ڊرو ڪرڻ – آهلڻ – آڊرَڻ. ڊرڪڻ – ڊرڪي پوڻ. آرس ڪرڻ.

• **آلرو:** ذ. گاهه (ڪيرولي) جو هڪ قسم

• **آلڙُ:** ذ. ڪاري مرونءَ يا رڇ تي ڪتن جي بَچَ.

_ **آلڙُ ڪرائڻُ:** ڪاري مرونءَ يا رڇَ کي ٽوٽيءَ سان ٻڌي مٽس ڪتن جي بَچ ڪرائڻ.

• **آلڙڪ (ث):** ث. پنڙي يا ڇڊي رَٻ.

• **آلڙڻُ:** مصدر. [سن. آلَڊْ = گهمائڻ، رلمل ڪرڻ] سمنڊ جي ويڑ جو لهڻ – آلڏڻ. [سن. آولَ = ميرو] درياهه جي پاڻيءَ جو لڙاٽجڻ. نئين آيل پاڻيءَ ۾ ڪچرو وغيره اچڻ.

• **آلڙ:** ث. ويڑ (سمنڊ جي) جي موٽ – جَزْرَ – آلڏ. پاڻيءَ ۾ مٽي يا ڪَچري جي ملاوت – لڙاٽ.

• **آلڙيَنُ:** ويڑ جو لهڻ. پاڻيءَ جو گهٽ ٽيڻ. لڙاٽ ٽيڻ.

• **آلَسُ:** ذ. [سن. آلَس = سُست > آلَستا، آلَسْيَمَ = سستي] بدن جي ڊرڪڻ جي حالت – سُستي – ڳاموڙ. بدن جي وٽ سَٽ – ڪَرموڙَ – آرسُ.

_ **آلَسائتو ج آلَسائتَا:** ذ. صفت. آرس وارو – سُست – ڪاهل.

_ **آلَسْپَڻو:** ذ. سُستي – ڪاهلي – ڪرموڙ.

_ **آلَسي ج آلَسِي:** ذ. صفت. ڪيرو، آرسي. سُست – ڪاهل – ٽوٽي.

_ **آلَسي پَڻو:** ذ. سست – ٽوٽي – ڪَم چورُ – هڏ رکو.

• **آلَسائڻَ:** مصدر. [سن. آلَس = سُست] ڪر موڙڻ – سُستي ڪرڻ – آرسائڻ.

• **آلِڪاڻِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **آلِڻِي:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آلو ج آلا:** ذ. صفت. [سن. آرْدْرَ = آلو] پُسيل – پڳل – پنل – تَر "اکيون آلو ماهُ، سدا سنياسين جون" (شاهه). آڏو ڪو (ڪپڙو). تازو. رَسُ وارو. (ذ) ڪيرُ (ڪ). تازو وهايل هڪريءَ يا رڍ جو ڪير. پاڻي پيل ڪيرُ. [ع. آلة] اوزار – هٿيار.

_ **آلوڙو:** ذ. تازي وهايل مال جو ڪير.

_ **آلوڙي ج آلوڙيُون:** ث. صفت. تازو وهائل مينهن، ڳئون، هڪري يا رڍ. سوئا – ڪيرواري. "ڦَڏيءَ" جو ضد.

_ **آلانيڻ:** ذ. ڳوڙهن پريل اکيون – آبديده اکيون.

_ **آلِي ج آلِيُون:** ث. صفت. پسيل. ڳوڙهن سان پريل اک – نَمناڪ "سدا اک عشق جي آلي، ڏاڍي ڪا پرت پاتي سين" (نصير).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **آلوْ ج آلوُ:** ذ. [ف] پتاتو.
• **آلوْ بَالوْ:** ذ. [ف] ميوي جو هڪ قسم – شفتالو.
• **آلوْ بخارو ج آلوبخارا:** ذ. [ف] ميوي جو هڪ قسم.
• **آلو پولو ج آلاُ پولاُ:** ذ. صفت. ٹوري عقل وارو – ساده لوح – ہالو پولو – سادو سُودو. اہوجهه – اڻ جاڻ. ويساه وسوڙل (ث) آلِي پولِي ج آليون پوليُون.
• **آلودو ج آلودا:** ذ. صفت. [ف. آلُودَهْ] گدّيل – مليل. پُسيل – پنل – پڳل – تر "آهي آلودو رت ۾، هيءَ هي منجهان حال" (شاهه). پَريل ـ لتڑيل – هاڻو آب آلوده = آلوديُون "آلوديُون آزار کان، توريءَ ٹيس طبيب" (شاهه). (اسم خاص) [ع. علحده = جدا، يڪي سر] مرد جو هڪ نالو.
• **آلودَهْ:** صفت. [ف] پُسيل – پڳل – لتڑيل – پَريل (گند وغيره ۾). خراب – پليد.
ـ **آلودگي:** ث. ملاوت. آلاڻ. گندگي – غلاظت. ناپاڪائي – پليدي.
ـ **آلودَهْ دامَنْ:** صفت. دامن پُسيل. دامن پريل – گنهگار – ناپاڪ.
• **آلوڙ ج آلوڙُون:** ث. [سن. آلولَ = لوڏو گهيرت] سستي – ڪاهلي. ڳهَر ـ خمار. نند جو جهوُٹو – پنڪي – اوجهراٹي.
• **آلوڙڻ:** مصدر. [سن. آلودَن = گهُمائڻ. ولوڙڻ] ولوڙڻ. سوج وبچار ڪرڻ.
• **آلوڙو ج آلوڙا:** ذ. نند جو جهوُٹو – پنڪي جهپڪي – جهوُٹو. گَهَر – گَمُر – سُستي. نندڪاڪڙائي. خمار "آلوڙا اکين، آيم نند اپاڻ کي" (شاهه). تازي ويايل ڍڳيءَ يا مينهن جو گهاٹو ڪير – آلو (ڪ).
• **آلوڙئي آلوڙيو اکين:** نندر لاءِ اکين آلاڻ ڪئي، اکين ۾ آلاڻ ٹي.
• **آلوڙي ج آلوڙيُون:** ث. نئين ويايل مينهن ڍڳي، ہڪري يا رڍ. سُوئا ـ ڪيرواري. ڦندي‌ءَ جو ضد.
• **آلوڻا:** ڪچو گوشت (رئڙ ۽ ڳوڙهن سببان ڪچيو اکيون)
• **آلوند:** اسم خاص. همدان ۾ هڪ جبل جو نالو – ڪوهه آلوَند.
• **آلو نُور آلانُور:** ذ. صفت. [ع. اعليٰ نُور] ڏڏ – موڳو. بنهه بيڪار. صفا چٽ "آلو نُور، مٽي جو سُور".
ـ **آلو نُوڙ هُجَنْ:** بنهه بيڪار هجڻ – ڪنهن به ڪم جو لائق نه هجڻ.
• **آلو يائي ج آلويائيُون:** ث. صفت. [سن. آرْدرَ = آلو] تازي ويايل (ڍڳي، مينهن، ہڪري، رڍ) – آلوڙي – سوئا.
• **آلَهْ:** ذ. [ع] هٿيار. اوزار.
• **آلهنْ:** ث. [سن. آرْدرَتَا] آلاڻ – پوسل. گپ – چڪ.
ـ **آلَهنْ تي مَرْ:** دنيا ڏسي هرڪڻ – پئسي تي موهجڻ.
ـ **آلَهنْ ڈيڪارَڻْ:** اميد ڏيڪارڻ – دلاسو ڏيڻ – دلداري ڏيڻ.
ـ **آلَهنْ هُجَنْ:** آلاڻ هجڻ – پوسل هجڻ. ناٹو هجڻ.
• **آلِيَارُو ج آلِيَارُوَا (ت):** تازو جاول ڦر.
• **آليت (ل. لس):** ث. [سن. آ = چوڌاري + لُٺ = ليٽڻ] اُڻن جي ليٽڻ جي جاءِ.
• **آليپ:** ذ. [آ+لِپْ = ليپو ڏيڻ] ليپ – پلستر.
• **آمَرْ:** ذ. ث. مچيءَ جو هڪ قسم (رنگ ڪارو – پيٽ اڇو، پُڇ ڊگهو. قد ٤ کان ٥ فوٽ. گوادر طرف ٿئي).
• **آماجُ ج آماجُ:** ذ. [ف] تير يا تفنگ جو نشانو – آجامُ.
ـ **آماجُ خانه، گاهْ:** ذ. نشاني وارو هنڌ – هدف.
• **آماجُ ج آماجَ:** ذ آماجُ – آجامُ.
• **آمادو ج آمادا:** صفت. [ف. آمادَهْ] تيار – سنيريل – رضامند.
ـ **آمادو ٹيڻ: تيار ٹيڻ** – رضامند ٹيڻ.
• **آمادَهْ:** صفت. [ف] آمادو.
• **آمادگيْ:** ث. تياري. رضامندي. استعداد. سُجاڳي.
• **آمانْ آمارَهْ:** ث. [ف] ڳڻپ – شمار – حساب. باريڪ تحقيقات. جلندر جو مرض.
• **آمارَهْ:** ذ. [ف. انبار] انبار – ڍسڳ.
• **آماسَ:** ث. [ف] سوج ـ ٹوٹر.
• **آماسجَنْ:** فعل مجهول. [ف] سُجڻ – ٹوٹرجڻ – ڦُندجڻ.
• **آماٹو ساماٹو:** صفت. [سن. سَمَارُوه، سَمْ وِرْدِ = سامائجڻ، وڌڻ] ساماٹل – اُڏو ساماٹو. قابل ۾ تيار ٹيل.
• **آماهُنْ:** مصدر. [سن. آمَنْتْ = جوش ۾ اچڻ] مَچڻ – ٹُلهو ٹيڻ. (جانور جو) ڏندجڻ – (ڍڳن جو) جواني ۾ اچڻ. لائق جهڙو ٹيڻ. (اصطلاحاً) مغرور ٹيڻ – هنيلو ٹيڻ. (آماهيو – آماهيندو – آماهيل).
• **آمَدْ:** ث. [ف. آمَدَنْ = اچڻ] اچڻ جي حالت – تشريف آوري – آوَت. اچڻ جا آثار. آمدني – اپت – ڪمائي. فائدو. فطري طور خود بخود زبان تي ايندڙ شعر يا مضمون ـ "آورد" جو ضد.
ـ **آمَدْ آمَدْ:** ث. اچڻ جو اطلاع.
ـ **آمَدرَفْت:** ث. [ف. آمدورفت < آمدن ورفتن = اچڻ ۽ وڃڻ] اچ وچ. راهه و رسم. دوستيءَ جو رستو.
ـ **آمَدرَفت بَنْد ٹيڻ:** اچ وچ بند ٹيڻ. ملاقات بند ٹيڻ.
ـ **آمَدْ (و) شد:** ث. آمدرفت. اچ وچ.
ـ **آمَدْورَخْرَجْ:** ذ. ڪمائي ۽ خرچ. آمدني روانگي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **آمَدَنِي ج آمَدَنِيُون:** ث [ف. آمدَنْ = اچڻ] آمَد ـ آوَت ـ اُپت – پيدائش – ڪمائي.
ـ **آمَدَنِي رجسٽر:** ذ. اُهو ڪتاب جنهن ۾ باهران آيل لکپڑه داخل ڪئي وڃي.
ـ **آمَدَنِي رَوَانگِي:** ث. اج وج (مال جي) آوَت جاوَت.
ـ **آمِرُ:** ذ. [ع. آمِرَ = حڪم ڪرڻ] اَمرُ ڪندڙ – حاڪُم.
ـ **آمِرُ وَنَاهِي:** ذ. صفت. [ع. آمِر = حڪم ڪرڻ + نَهي = منع ڪرڻ] اَمَر ۽ نهي ڪندڙ – حڪم ڪندڙ ۽ منع ڪندڙ.
ـ **آمريتّ:** ث. حاڪميت. جبرواستبداد. فرعونيت.
• **آمَرَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر خيرپور ۾).
• **آمَرزِش:** ث. [ف] بخشش – معافي.
• **آمَرزِ گارْ:** صفت. [ف. آمرزيدَنْ = بخشڻ] بخشڻهار – معاف ڪندڙ. (اسم خاص) خدا تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو.
• **آمريْ:** ث. [پرا. آنْبليا؛ سن. آملڪا، آملي] گدامري. گدامريءَ جو وڻ ۽ ان جو ڦَلُ. (اسم خاص) تعلقي تندي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو. تندي جان محمد لڳ مشهور "آمري وارو مقام" (جتي چون ٿا ته آمري جي وڻ ۾ جادو جو هڪ نانگ هو ۽ ان وڻ کي ميين عبدالرحيم گرهوڙي اچي وڌايو).
• **آمزا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **آمَزِيْ:** ث. آمريُ.
• **آمُل:** اسم خاص. [ف] طبرستان ۾ هڪ شهر جو نالو. آمو درياه تي هڪ شهر جو نالو.
• **آمُلْ:** اسم خاص. ث. (اَمُلهه) سنڌ ۾ عورت جو نالو.
• **آمَلَ:** ذ. [سن. آ مَلَكَ: ف. آملَ] هڪ وڻ جو ڦَل (جو دوا، مربي ۽ تيل بنائڻ جي ڪم اچي) – آنئرو – آنورو.
• **آملِيْ:** ث. آمريُ.
• **آمَلِيت ج آمليتّ:** ذ. [انگ. Omelet] بصرن ۽ مصالح سان تريل بيضو.
• **آمِنُ:** ذ. صفت. [ع] اَمن وارو. سوگهو – سلامت.
• **آمَنَّا و صَدَّقنَا:** جملو. [ع] اسان ايمان آندو ۽ اسان سچ جاتو – مجوسون – بجا آهي – درست آهي.
• **آمِنَه:** اسم خاص. [ع] آنحضرت صلي الله عليه و آله وسلم جن جي والده ماجده جو نالو. مسلمان عورت جو نالو.
• **آمَنْ، آمُنْ ج آمَنْ، آمُنْ:** ذ. [ف. آمَنْ = گِردو، گهيرو] گردو – گهيرو، تُر – سرائي. قيتي (بيل گاڏي) کي آساني ۽ سان قيرائڻ لاءِ تُم ۾ پيل لوهي نرو. (صفت) سولو – آسان. سادو – اڻ گهڙيو – بي ڊولو.
• **آمِنُ ج آمِنْ:** ذ. پسارڪي وکر جو هڪ قسم – تُوتيو – هيَراڪس. معجُون – گُوهَتُ. قوّت لاءِ خوراڪ. طاقتور کاڏو – مقوّي کاڏو "صبر جو تنهن ساعت ۾ تا آمنُ ات ڏين" مينهن يا ڊگهيءَ کي گهٽي کير خاطر ڏنل طاقتور چارو. کيترين شين جو مرکب – خمير. کنهن هٿيار يا بندوق جي پُرزن کي ڏنل پاٽي (ڪ).
ـ **آمِنُ اَجَنْ:** بدن تي ماس جي واڌ ٽيٽ – ٽولهه ٽيٽ.
ـ **آمِنُ تِي لگَنْ:** معجون مثل بدن کي مقوي خوراڪ طور اثر ڪرڻ – بدن کي طاقت ڏيڻ.
ـ **آمِنُ سِيرَ:** ث. تُوتيو.
• **آمو جَ آمَا:** ذ. [سن. آمْر = انب جو وڻ ۽ ان جو ڦَرُ] اَنْبُ "آما، ليما، ڦل، قاروهان، جت ڪنڌهار ڪلن" (شاهه). ليمون (ت).
ـ **آمَا مُوْرْهَنْ:** ڪر پوڻ – ڪتي پوڻ.
• **آمُوْخْتَه:** صفت.[ف. آموختن = سيکارڻ] سيکاريل. پڙهيل.
• **آمُوْزگَارْ:** ذ. صفت [ف. آموختن] استاد، شاگرد.
• **آموسَ:** ث. [ف. آماسيدن] آماس.
• **آمُهَائِنْ:** مصدر. ٻڪر جي نئين ٿانءُ کي پاٽيءَ سان پري رکڻ (جيئن ٻڪر پاٽيءَ کي ڇڪيءَ طرح ڇُهي وڃي) – اُمهائڻ. واپرائڻ. (آمُهائيو – آمهائيندو – آمهايل).
• **آمهُوْنْ سَامهُوْنْ:** ظرف. [سن. آمُک سنمکْ] مُنهن مقابل – روبرو – بالمقابل – دُوبدُو. اکين آڏو – اکين اڳيان.
• **آمِيْ ج آمِيُوْنْ:** ث. [سن. آمْر] انبڙي.
• **آمِيْزْ:** صفت. [ف. آميختن = ڳڏڻ] ڳڏيل – ملهيل – پريل. مُرڪب صفت ناهڻ ۾ ڪم ايندڙ لفظ "درد آميز = درد پريل، رقّت آميز = ڳاراٽيءَ سان پريل".
ـ **آمِيْزَشْ:** ث. هي شيءِ سان ڳڏجي وڃڻ جي حالت – ملاوٽ.
• **آمِيْنْ:** فعل. [ع] خدايا قبول ڪر. (ذ) دُعا جي پڇاڙيءَ ۾ چوڻ جو لفظ.
• **آنْ:** ضمير. [پرا. آم، آيَم: سن. آهَمْ = آئون] آئون – مان "آنْ تَنينْ لاءِ لوڻي، جي ميرِ مسافر رانئيا" (شاهه). [سن. يُشْمَانْ] اوهان – توهان "آنْ ڪي ساڻي ڏِنا ..... الخ" (شاهه). (ظرف) اقراري معنيٰ واري آوازي صورت – آنْڪار – هائو – ها. حرف جر جي پڇاڙي – ڪان "گهران < گهر ڪان: باهران <

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٻاهر کان".

ـ **آن پر:** اوهان وٽ – اوهان ڏي "ک لکيون آن پرلِک، ک کوهيارا ورميا" (شاه).

• **اَنَ:** ث. [ع] پلڪ – گهڙي – لحظو – ساعت – ڪن. [ف] شان – شوڪت – عزت. [سن. آجيَا] آڻ – آڳيا – مڃتا – تابعداري.

ـ **آن بان:** ث. شانُ مانُ. واجبي فخر.

• **اَنَ ج آنَ (ت):** ذ. [سن. آجيَا] اڪ جو اشارو – اُهڃ.

• **اَنَا فَانَا:** ظرف. [ع. آنَ = وقت] وقت بوقت، بروقت – اُتي جو اُتي.

• **اَناڪَانِي:** ث. [سن. آنَ + آڪَرڻ = ٻڌڻ، ٻڌو اڻ ٻڌو] نہ اقرار نہ انڪار – آڪار ناڪار – گوٽنائي – آڙا گوڙي.

• **اَنْبَهُ ج آنْبَهـ:** ذ. [سن. انبوه] گوڙ، ميڙ – اجتماع. ٻاهه جو مَڄ – آڙاهُ. [سن. آمياس] تاب – قوّت – جلال "ڏِسُ ڪيڏو آنْبَهُ ڪيو سرمستي جوش حلاج جي" (بيدل). [سن. پَاسْ] ڏيکاءُ – نظارو.

• **اَنْبِلِي (ت):** ث. آمري – گدامڙي.

• **اَنْبَو ج آنْبَا (ت):** ذ. انب – آمو.

• **اَنْبِيڪو ج آنْبِيڪَا (ت):** ذ. گدامريءَ جو ٻج – چيچڪو.

• **اَنْيَارَ ج آنْيَارُوْن:** ث. [سن. آيْر = واهر ڪرڻ] آيارَ. مدد. ٽيڪ.

• **اَنْيَار سَانْيَار آنْيارو سانيارو (ڪ):** ظرف آمهون سامهون. آرپار. منهنجاڻ مُنهنُ. هڪ ٻئي جي سڌائيءَ ۾ ـ برابر.

• **اَنْيَاڻجَڻُ:** فعل مجهول. هوا ۾ پرچي پوڻ. سُڃي پوڻ. آياڻجڻ. (آنياڻيو – آنْياڻبو – آنْياڻل).

• **اَنْترو ج آنْترا (ت):** ذ. آندو.

• **اَنْتِيْرو ج آنْتِيْرا:** ذ. گولين راند ۾ هڪ گولي‌ءَ کي ٻي گولي هڻي کيل شروعات – آتيرو.

• **اَنْقَ (ت):** ث. سج لٿي جي مَهل.

ـ **آنْقِ سَوار:** ث. صبح سانجهي – شام ۽ صبح.

• **اَنْڪوڙ (ت):** ذ. آلهندو.

• **اَنْتَ ج آنْڪُوْن:** ث. [سن. آنْتَ = نوڙي سلام ڪرڻ] وٽ – وَڪرُ – پيڄ – ڦيرو. پرت جو وَرُ. اڙي. اڙتي – آڏ – رنڊڪ. پيڇي اکرن لکڻ جي طرز. (بلورن راند ۾) بلور هڻڻ جو نمونو. آگر جو ڏوڏو. مخالفت. حسد. ڇڪَ. انتظار – فڪر "جَن محبت ياد موليُ جي اندر ۾ آه آنت" (گل). ايمانداري. تيز نظري. پائيواري. ڳنڍ.

ـ **آنْت سانْت:** ث. ڳنڍ سنڌ – ور وڪڙ.

ـ **آنْت ۾ آجَڻُ:** وڪڙ ۾ اچڻ – وَر چڙهڻ.

• **آنْتو ج آنْتَا:** ذ. وَر – وَڪرُ – ونگ – پيچ. جانٽو. پاڪُر – گرانٽي.

گهوڙي کي (پنڌ ڏيڻ لاءِ) ٽوري مفاصلي ۾ ڏنل وراڻو. ڦيرو – گهمرو – وراڪو. تڪرار – فساد.

• **آنْتِيْ ج آنْتِيُوْن:** ث. [سن. آنْتر = آندو] آندن ۾ وَٽُ – مَروڙُ – ٻاهي – پيچش – سُوريُ. آنْتَ. ڊيريُ. گَڏو. ڪائين جي پيري.

ـ **آنْتِيْ تپَڻُ:** گولين راند ۾ صحيح نشاني تي هٽ هڻڻُ.

ـ **آنْتِيْ پَوَڻُ:** پيٽ ۾ مروڙ پوڻ.

• **آنْلِيْ ج آنْليُوْن (ت):** ث. سُٽ يا پٽ کي ويڙهي رکڻ لاءِ ڪاٺ جي گِيٽِيْ (رگيل ڪائي).

• **آنْجِڻِيْ ج آنْجِڻِيُوْن (ت):** ث. آنڙيُ.

• **آنْجَهَانِيْ:** صفت. [ف. آن = هو + جهان] هُن جَهان جو ساڪن – پرلوڪ نواسي – مرحوم – مَرهيات.

• **آنْجهِيْ مَانْجهِيْ:** ظرف. آڏي مانجهيْ – اوير سوير.

• **آنْجَ ج آنْجُوْنَ:** ث. [سن. آنْجر] شطرنج راند ۾ وڪڙ يا پيچ ۾ آيل ساري. شَهه – مات.

• **آنْجِ:** ث. [سن. اَجْجَتِيْ] ٻاهه – آڪَ. جيڀ. لَهَس.

• **آنْجَرُ ج آنْجَرَ:** ذ. [سن. آنْجَلَ] ٻُرقعي جُني. شال يا ڪپڑي جي ڪناري. دامن.

• **آنْجرُو ج آنْجرَا:** ذ. ڪِيرو (پلو) – آڇرو.

• **آنْجَڪُ ج آنْجَڪَ:** ذ. شطرنج راند ۾ شهمات کان بچڻ لاءِ آڏو ڏنل مُهرو يا ساري.

• **آنْجَڪُ ج آنْجَڪُوْن:** ث. رنڊڪ – رڪاوٽ.

ـ **آنْجَڪُ وجهَڻُ:** رنڊڪ وجهڻ.

• **آنْجَڻُ:** مصدر. [سن. ١. آنْجـ = موڙڻ، ورائڻ، ڦيرو ڪرڻ، چورڻ، هلائڻ؛ ٢. آنْجَن = بدن مان ڪنڍو يا تير ڪيڍ] وڪڙ يا پيچ ۾ ڦاسائڻ – ور ۾ آڻڻ. شطرنج راند ۾ شاه کي شهه کان بچائڻ لاءِ ٻيو مُهرو اڳيان ڏيڻ "ڪيِ رُخا گهوڙا پڏر تي، شاه پنهنجو ڪيم آنْج" (گل). (آنجيو – آنجيندو – آنجيل).

• **آنْجِڻِيْ ج آنْجِڻِيُوْن:** ث. ڏَسٽي آگَر.

• **آنْجِي ج آنْجِيُوْن:** ث. نَرُ (حَقي ۽ چلم جو) جي ڪائي. بانس يا نَرَ جي چِلَيل سنهي تيلي (جا لغڙ جي وچ ۾ ڪمان طور ڪم اچي).

ـ **آنْجِي ڦُول:** ذ. نشان چٽڻ لاءِ (راند طور) آنجي ۽ سُئي ۾ ٻڌل ٽوَنڙ (سُئي ٽونر واري آنجيءَ ۾ وجهي ٻئي پاسي کان ڦُوڪ ڏِبي آهي تہ سُئي ٻاهر نڪري زور سان نشاني واري هنڌ تي

ڇپي ويندي آهي). نڙ مان تيرن اڇلائڻ جي راند.

• **آنڊار:** اسر خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **آنڊ پانڊ:** ذ. [سن. آنْتَ + پرانْتَ] ڪنڊي ـ ڪنارو، چيڙو ـ چيهه ـ حد ـ انهتا.

• **آنڊ رُوْ ج آنڊرُوْ:** ذ. صفت. اندريون (ڍڳو) ـ هَڙ يا گاڏيءَ ۾ ڪاهي پاسي جوتيل (ڍڳو)، گهَڙ ۾ ايندڙ ويندڙ (نوڪر).

• **آندريو ج آندريا:** ذ. ملهه جو هڪ انگ يا داءُ. پنهنجي تنگ جي وڪڙ سان اندرين طرفان مخالف جي تنگ کي پوئتي ڇڪڻ جو انگ.

• **آنڊڙ گانڊڙ (ت):** ث. تڙتڪڙ ـ جهٽ پٽ ـ جلدي.

• **آنڊماڻڊ:** ف. اند + ماند] آنڊ ماڻڊ.

• **آنڊو ج آنڊا:** ذ. [سن.آنيْ] آمدني ـ پيدائش ـ ڪمائي. (اسم خاص) مرد جو نالو ("اللهُ آندو" جو مُخفف).

ـ **آنڊو ۾ ڪاڏو:** ذ جيڪي ڪمائجي سو ڪائي ڇڏجي ـ ٿوري آمدني.

ـ **آنڊو ۾ نينڊو:** ذ. آمدني ۽ خرچ.

• **آنڊي نينڊي تي هئڻ:** ٿوري ڪمائي وارو هئڻ. آٽڻ ۽ چاڙهڻ ـ آٽڻ ۽ ڪپائڻ. بچت نه ٿيڻ.

• **آنڊولو ج آنڊولا:** ذ. [سن. آنْدولَيه = (لڏڻ، جهولڻ) لوڏو، ڏڪڻي.

• **آندي:** پهچائي.

• **آنڊيُوْن:** ث. سن. ١. آنڊيه = آنڊائي: ٢. اَنْڊَسْ = انڊڪار، انڌاري، اونده] اونداهي ـ انڌاري ـ انڊائي. آنڊاريْ ـ مٽي جي ڦيري ـ پنواڙي. [سن. آنْتَ] ڪنارو ـ ڪنڊي ـ ڪپر.

ـ **آنڊ اڇڻ:** اکين اڳيان اونده اچڻ ـ آنڌاري اچڻ.

ـ **آنڊ چڙهڻ:** اکين اڳيان اونده اچڻ ـ آنڊَ چڙهڻ.

ـ **آنڊ ڪرڻ:** اونده ڪرڻ. گهُٽ ڪرڻ.

• **آنڊَ اَڀَلَ (ل):** ث. ماٺهن جو ميڙ ـ گوڙهه.

• **آنڊارو ج آنڊارا:** ذ. [سن. آنڊَيه = اُوندهه] اُوندهه ـ انڌارو. گُڙُ (ڪ).

• **آنڊاري ج آنڊاريُوْن:** ث. [سن. آنڊَس] اونداهي ـ آنڊاري. نار يا گهاٽي ۾ وهندڙ جانور جي اکين تي پٽڻ جا ڪويا. گاڏيءَ ۾ پٽل گهوڙي جي منهن تي چڙهيل چمڙي جا ڪويا. گهوڙي جي منهن ڏڪڻ لاءِ جهالردار ڪپڙو. آنڊ.

• **آنڊ ماڻڊ:** ث. [ف. آند ماند] لوڇ پوڇ ـ اُن تُڻ ـ چورا ڪورا ـ گهٽتي ـ بي قراري. انتظار ـ پريشاني.

• **آنڊو ج آنڊا:** ذ. سُور جو وَٽ (پيٽ ۾). ٻاري ۾ پاڻي ورائڻ لاءِ اڏ يا ٻني ۾ ڏنل ٽڪو ـ آوانڊو.

ـ **آنڊو بَڊَن:** ٻاري جي ٽڪَ ٻڌڻ. اڏ کي گنڍيو ڏيڻ. آوانڊو ٻڌڻ.

ـ **آنڊو ورائي ڇڏڻ:** هڪڙي ٻاري مان پاڻي بند ڪري ٻئي ۾ ڇڏڻ.

• **آنڊيُ ج آنڊِيُوْن:** ث. [سن. آنڊيه = اونده] اونده ـ ڪاراڻ. جهڪ. اونداهي ڪندڙ طوفان "اول آنڊي آئي، پويان جهُڙ جهجهو" (سجل).

• **آنڊَ ج آنڊبُوْن:** ث. خصيو. آنُورو.

• **آنڊبُرُ ج آنڊبرَ:** ذ. صفت. وڏن آنُورن وارو.

• **آنڊبُوْن پَتَڻ:** ڪجهه به نه ڪري سگهڻ.

• **آنڊبو (آنڊبرو) ج آنڊبا (آنڊبرا):** ذ. [سن. آنْتر،آنْتر = آنڊبو] انسان يا جانور جي پيٽ جو رودو. اولاد. ويجهو عزيز.

ـ **آنڊبا آخر آنڊبا هُئڻ:** پيٽ جايو اولاد هر حال ۾ پيارو هئڻ.

ـ **آنڊبا ٽوڙڻ:** اولاد کان جدا ڪرڻ.

ـ **آنڊبا ساڙڻ:** ڏک ڏيڻ. ظلم ڪرڻ.

ـ **آنڊبا سُڪڻ:** ٻُک کان بي حال ٿيڻ.

ـ **آنڊبا سُڪڻا وجهڻ:** ٻُڪَ مرڻ ـ لنگهڻ ڪيڻ. ڪاڏو نه ڪائڻ.

ـ **آنڊبا ڪيڻ:** تمام گهٽي مار ڏيڻ ـ جهڳورڻ. سخت سزا ڏيڻ.

ـ **آنڊبا ڪلُورس ڪلُس ڪرڻ:** ٻُک ۾ پاهه ٿيڻ ـ تمام گهٽي ٻک لڳڻ.

ـ **آنڊبا گُجيُوْن:** ث. آنڊبا گُونڊبا ـ پيٽ جا اندريان عضوا. ويجها عزيز ـ مٽ مائٽ. اندر جا راز ـ ڳُجهه.

ـ **آنڊبا گُجيُوْن جاڻڻ:** ڳُجهه جاڻڻ.

ـ **آنڊبا گُجيون ڪيي باهر ڪرڻ:** رَت پيت باهر ڪرڻ. ڳُجهه ظاهر ڪرڻ. سڀ حالت پڌري ڪرڻ. راز ۽ عيب ظاهر ڪرڻ.

ـ **آنڊبا گجيون گڏڻ:** پاڻ ۾ مٽي مائٽي ڪرڻ.

ـ **آنڊبا گڏ جي حوالي ڪَرڻ:** بي ايمان ۽ بد ديانت ماڻهوءَ کي خزانچي بنائڻ.

ـ **آنڊبا مُنْهُن اچڻ:** ڏک جهڙي حالت ۾ سخت بيقرار ٿيڻ.

ـ **آنڊبا مُنْهُن ڏي وڻڻ:** سخت ايذاءُ يا صدمو پهچڻ.

ـ **آنڊبَن جيْ سِڪ:** ث. اولاد جي محبت.

ـ **آنڊبن ۾ ڪاتيون پوڻ:** صدمو رسڻ ـ آنڊبن ۾ وڍ پوڻ.

ـ **آنڊبَن ۾ هُٺ وجهڻ:** ڪنهنجي اولاد کي پاراتو ڏيڻ يا گهٽ وڌ ڳالهائي مائٽ کي ڏک ڏيڻ. گار ڏيڻ.

ـ **آنڊبَن ۾ وَڏِ پوڻ:** صدمو پهچڻ.

ـ **آنڊبَن ۾ وَڪڙ پوڻ:** پيٽ ۾ وَٽ پوڻ. درد محسوس ڪرڻ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– تڪليف پهچڻ.

ـ **آنڊو آتڪ ٿ:** ڪنهن جي لاءِ گهٽو اونو يا انتظار ٿيڻ – ساه تنگجڻ. نياڻيءَ جي مائٽي ٿيڻ.

ـ **آنڊو گنڊ جڻ:** آندو منجهي پوڻ.

ـ **آنڊي اُهو:** ذ. صفت. پيٽوڙي – هيڇي.

ـ **آنڊي جو وڪڙ لاهڻ:** ٻڪن کان پوءِ ڏوَ تي ماني کائڻ.

ـ **آنڊي جڻ جَڙ:** ث. اولاد جي باهَ – اولاد جي ڇڪ.

ـ **آنڊي جڻ جرهڻ:** اولاد جي وڇوڙي يا موت جو صدمو هڻڻ.

ـ **آنڊي جَائو:** ذ. صفت. پيٽ جائو.

ـ **آنڊي کي جَڙ اَچڻ:** اولاد لاءِ ڪاوڙ لڳڻ.

ـ **آنڊي کي سيڪ اچڻ:** همدردي ٿيڻ.

ـ **آنڊي گجين گڏيل هڻڻ:** ويجهو مائٽ هڻڻ.

ـ **آنڊيل گانڊيل:** صفت. گڏوڇڙ.

ـ **آنڊي ۾ تانڊو وجهڻ:** ويجهن مائٽن جو پاڻ ۾ نفاق وجهڻ.

ـ **آنڊين گونڊين گڏجڻ:** سڳا بندي ڪرڻ.

ـ **آنڊي وارو هڻڻ:** پنهنجي اولاد وارو هڻڻ.

ـ **آنڊي وَڏي:** ث. بيماريءَ جو هڪ قسم – هڏڪي – وڏڻي.

• **آنڊو گانڊو (ت):** ذ. حساب ڪتاب – وهنوار. عِوَض – بدلو. لالچ – حرص.

ـ **آنڊا گانڊا ڪرڻ:** عوض ڏيڻ – بدلو ڏيڻ.

• **آنرَ ج آنرَ:** ذ. صفت. [سن. اَن – وُرْتْ = گڏجي هلڻ] شاديءَ ۾ سوڙ طور گهوٽ سان گڏ هلندڙ ماڻهو – اَهَنر – اَرْهَڻُ – آنهَر.

• **آنر:** ث. صفت. آنا ڏيندڙ (ڪُڪڙ).

• **آنَرُ ج آنَرُ:** ذ. صفت خصين وارو اَڻ ڪُتيل (ڍڳو يا گهوڙو) – سَاڻ (ڍڳو يا گهوڙو). آنين وارو يا آنيارو (پلو).

• **آنرَ بَل:** ذ. صفت. [انگ. Honorable] عزت وارو – معزز. وڏي رُتبي وارو.

• **آنَريُ:** صفت. [انگ. Honorary] بنا اُجوري يا بنا پگهار (ڪم ڪندڙ) – اعزازي.

• **آنرو:** ذ. [بلوچڪي] نياڳو يا بيمار اُٺ. آلڙو – لَونڍ. گاهه جو هڪ قسم.

• **آنڑو ج آنڑا (ل):** ذ. [سن. آنْجَنْ = سُرمو + ڙو] نندي سرميداٿي. (صفت) هلڪي طبيعت وارو (ل).

• **آنڑيُ ج آنڑيُون:** ث. اک جي تُنري وٽ ٽيل آرائي جيتري گوڙهي يا ڦُلٽو. نندي سرميداٿي.

• **آنڑيءَ مان ڪانڑي ڪيڻ:** ٿورڙي ڳالهه کي وڌائي وڏو ڪرڻ – تيليءَ مان ٽنب بنائڻ.

• **آنسُوج آنسُو:** ذ. [پرا. آنْسيَ: سن. آشْرُ] ڳوڙهو – لُڙڪ.

ـ **آنسُو وَهائڻ:** لُڙڪَ وهائڻ – رُوئڻ.

• **آنڪ ج آنڪُون:** ث. پرت جو هڪ قسم – آڪ. ڏاڳي جي زنجير. چمڪدوزيءَ ۾ سنهي ليڪ.

• **آنَڪَ ج آنَڪُون:** ث. [سن. آتْڪَ = تمام نندڙو باريڪ] سڪي جو هڪ قسم – آنو. تور جو هڪ وزن – سيرُ جو سورهون حصو – چَٽانڪ.

ـ **آنَڪَ تي اُرهڻ:** اجائي آڪڙَ ڪرڻ – نٽلهي سيٽ ڪرڻ.

• **آنڪار آنڪر:** ث. [آنْ = هائو + ڪُر = ڪرڻ] هائوڪار – هاڪار – اقرار – مڃتا – قبوليت جو آواز.

• **آنڪارَڻ:** مصدر. [آنْ + هائو + ڪُر = ڪرڻ] ها ڪَرَڻُ – هائوڪار ڪرڻ، قبولڻ، مڃڻ – اقرار ڪرڻ – قبول ڪرڻ. ساڪ تي چوڻ (آنْڪَاريو – آنڪارينْدو – آنڪاريل).

• **آنڪارو ج آنڪارَا (ث):** ذ. آڪارو.

• **آنڪرو ج آنڪرَا:** ذ. [سن. آڪْڪَ = انگڙو] ڪُنڊو (لوهي). آنْگڑو.

• **آنڪسُ ج آنڪسَ:** ذ. [سن. آنْڪشَ] هاڻي هلائڻ لاءِ لوهي ڪُنڊو.

• **آنڪڻُ:** مصدر. [سن. آنْڪ > آنْڪَنْ = نشان ڪرڻ] نشان ڪرڻ. انگ هَڻڻُ – نشاني هَڻڻُ. (آنڪيو – آنڪيندو – آنڪيلُ).

• **آنڪو ج آنڪا:** ذ. صفت. اڻ پڪل (دلو) – ڪچو (دلو) – پيلو "جي ڪجي ساڻ ڪهن، آنڪو تن اوباهيين" (شاه). آڪو ڪيُر – آڪو – وانڪو.

• **آنڪوڙو ج آنڪوڙا (ث):** ذ. آنْگڑو.

• **آنڪُون (ل. ڪ):** ذ. پرت جو هڪ قسم.

• **آنَڪيُ ج آنَڪيُون:** ث. [سن. آتْڪَ] آنو – آنَڪَ. رُپئي پڻيان (چوت ڏنل يا ورتل) آنو. محصول – سُنگ. ڏَلَ. ڏَنَ.

ـ **آنَڪيُ آڳاڙڻ:** ڏَل وصول ڪرڻ. محصول وٺڻ. رپئي پڻيان آنو وصول ڪرڻ.

ـ **آنڪيُ پرڻ:** ڏَل پَرڻُ. آڙ مڃڻ. زيردست ٿي رهڻ.

• **آنڪو ج آنڪا (ل):** ذ. صفت. سَانيُ ڍڳو – اڻ ڪُتيل (ڍڳو). (ظرف) سمورو (ث).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ ج آنْكيرا (ل): ذ. آكيرو.
نْگاڙو ج آنْگاڙا: ذ. اوهَ جي سوڃَ.
آنْگَاسُ ج آنْگَاس: ذ. وڏو جهنبو – عَلَمُ – انگاسُ، دِگهو (ماڻهو).
ـ آنْگَاسِيْ ج آنْگَاسِيْ: ذ. صفت. آنگاس جاڙهيندڙ.
• آنْگَاهُوْ: اسم خاصَ. تعلقي سکر ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• آنْگَرج آنْگَرُوْنْ (ل): آکَڙَ – سيتَ. هَڪَلَ.
ـ آنْگَرڏيڻ: هَڪَل ڏيڻ (ڪنهنَ ڇوپائي ڪي)
• آنْگِرَائِي ج آنْگِرَائِيُوْنْ (ل): ث. [سن. اگْـگ] ڪَر پيڃڻ – آرس پيڃڻ – انگڙائي.
• آنْگِرَجَڻ (ل): فعل مجهول. وڙهڻ لاءِ تيار ٿي بيهَڻ. (آنْگِريو – آنْگَريو – آنگريل).
• آنْگِرْيارو ج آنْگِرْيارا: ذ. صفت. اهڙيءَ طرح قاتل (ڪپڙو) جنهن کي ٽوپو نه اچي سگهجي – آنگڙ يارو.
• آنْگَنَ ج آنْگَنْ: ذ. [سن. اگْـگن] اگَڻ. آڱڻ.
• آنْگُوڙو ج آنْگُوڙَا: ذ. [سن. آنْكُر = ڏنگي نوڪ] اُهو لَڪڙو جنهن جو هڪ ڇيڙو ڪمان وانگر وريل هجي.
• آنْگُوڙِيْ ج آنْگُوڙِيُوْنْ: ث. [سن. آنْكَ = انْگُڙو] مٽيئن پاسي وريل دِگهي ڪاني – آنْگُڙِيْ.
• آنگهو ج آنْگهَا: ذ. ڏاڪ ڦُرُ کي ڪير ڏائڻ کان روڪڻ لاءِ منهن تي پَڌل پسانگي ڪاني – هِلَهڻُ. رَهڙ جو نشان (ت) – لينگهو.
ـ آنْگهَا ڪَڍڻ (ت): نشانَ ڪڍڻ – لِينْگهَا ڪَڍڻُ.
• آنَنْدُ ج آنَنْدَ: ذ. [سن. آ = ساڻ + نَدْ = خوشي ڪرڻ] خوشي – سرهائي. آرام – فرحت – سُک. موج. عيش. لذت. ججهو رزق. (صفت) کوڙ – ڍِڪ – جامُ.
ـ آنند ڪرڻ: موجَ ڪرڻ – آرام ڪرڻ. خوشيءَ ۾ گذارڻ.
ـ آنَنْدِيْ ج آنَنْدِي: ذ. صفت. سُکِيْ – خوش آرامي – فرحتي.
• آنَنْد صَاحِبْ: ذ. سکَن جي هڪ مذهبي ڪتاب جو نالو.
• آنْوَ: ث. [سن. ١. آمَه؛ ٢. آنْدوَش = آندي جو گندُ] سُوريءَ ۾ پيٽ مان نڪتل لڳلڳدار مادو – هور ـ لَهو.
• آنو ج آنَا: ذ. هڪ سڪي، جو نالو – آنَڪَ – رُپئي جو سورهون حصو – چَو پَيسيْ. سير جَو سورهون حصو – چَٽانڪُ. آنو – بيضو.
• آنَا أنْبَن ۾ تہ ہِجا ہِبرن ۾ هُنُڊْ: سارو ڪارخانو ڏانُوان ڏول هُنُڊُ.
ـ آنَا ہِجَا ڪَرڻ: پکي يا هٻي جاندار جو ڪنهن جاءِ تي ٽاڪ ڪرڻ، وڌڻ ويامڻ. دل مَنَ هٽڻ – ڳٽتي ڪائڻ. پَڪَ نه هُئڻ سبب ويجهار ڪرڻ. پور پچائڻ.
ـ آنا پورڻ: سَوڻ طور گهوت ڪُنوار جي سيج هيٺان (اڪثر ڪُڪڙ (يا ڪنهن هٻي پکيءَ جا) آنا پُوري چڏڻ (ته گهوت جڻ ڪنوار تي آرو ڪري ڪرکي ويهي).
ـ آنَا لاهڻ: ڪڪڙ يا هٻي پکيءَ جو آنا ڏيڻ. بنا ڪم ترسڻ. تمام گهٽي سک لڳڻ. فائدي وارو ڪم ڪرڻ.
ـ آنو اچڻ: ڪڪڙ جو آني لاهڻ کان اڳ دانهون ڪرڻ. بي آرامي ٽيڻ. خسيس ڪم يا ڳالهه کي وري وري ڏُهرائڻ.
ـ آنو ڦاسڻ: بي آرامي ٽيڻ. تڪڙ ٽيڻ. پريشاني ٽيڻ. انتظار ٽيڻ. ٽوريءَ ڳالهه تي وٺي گهٽو شور ڪرڻ.
ـ آنو ڦُوڙِ ۾ اچڻ: آنو مُنهن تي اچڻ – تر تر ٽيڻ – ڦٽڪارو ٽيڻ. مستي ٽيڻ.
ـ آنو مُٺ ۾ اچڻ: پريشاني ٽيڻ – گهبراهٽ ٽيڻ. ساهه واريْ لڳڻ.
ـ آني مان ڦٽڻ: جمڻ. پيدا ٽيڻ. نندِيءَ عمر وارو ۽ ناتجربيڪار هُئڻ.
ـ آني ۾ پاڻِيْ اَچڻ: بلوغت کي رسڻ. ڪم جو نه هُئڻ.
• آنُو ٽِرُو ج آنو ٽِرا: ذ. صفت. [پرا. آتِر = ايترو؛ سن. آتْـتِر] ٽِرڙو. لڇڪٽو. جنڇل. بي ويساهو. ڇِچلو. حرڪتي.
• آنُوَرَجَڻُ (ت): فعل مجهول. [سن. آوَسَنّ] بيهوش ٽيڻ. آهُرجَڻ – ڏِکرجڻ. آکڙجڻ.
• آنُورو ج آنُورا: ذ. [سن. آمَلَكَ: ف. ع.آمَلّ] وَڻَ ۽ قَلَ جو هڪ قسم (جو دوا. مربي ۽ آچار ۾ ڪم اچي). پساركي وڪرَ جو هڪ قسم. آمُل – آنُولو.
• آنُورو ج آنُورا: ذ. [سن.اَنْدَ، آنْدَ] آنْدِ ـ خصيو.
• آنُوَلَ: ذ. آنُورو – آمُل.
• آنُولاسَار: ذ. [سن. آمْلَ – سَارَ] پساركي وڪر جو هڪ قسم – صَافَ ٽيل گندرف (جو دوائن ۾ ڪم اچي).
• آنْهَ: ث. [ف. آهَ] آهَ – دانهن – شڪايت. افسوسو (ظرف) [سن. آنْ] هائو. ضمير. [سن. يُشمان] اوهان.
ـ آنْهَانْ: حرف جر. اوهان کان "آءٌ آهيان آنهان ڏار" (شاهه).
• آنْهِ: ث. [سن. آسْ = هُئُڻُ] هُئُڻُ – هستي – وجود "جت آنْهِ نه نانْهِ کا، اِي خاکيءَ جو خيال" (شاهه).
• آنْهُ، آنْهُنْ ج آنْهُنْ: ذ. [سن. اَهاوَ] جوپائي مال کي پاڻيءَ پيارڻ لاءِ ڪوهه جي پرسان ٺهيل حوض – آوازو "ميان مارُوئڙن جا، اونها ڏُنر آنْهَ" (شاهه). نيسرَ مان پاڻيءَ ڪرڻ وارو هنڌ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **آنْهَرُ:** ذ. [ملتاني] آرْهَڙُ — آهنرُ.
• **آنهرا، آنهيرا:** آکيرا، وانهرا پکين جا.
• **آنْهريْ ج آنْهريُون:** ث. آرسي.
• **آنْهَكارَ ج آنْهكارُوْنْ:** ث. [سن. آنْ = هائو + كُر = كرڻ] هاكار — هائوكار — آنْكَر — مجتا.
• **آنْهكارَڻْ:** مصدر. [سن. آنْ = هائو + كُر = كرڻ] هائوكار كرڻ — اقرار كرڻ — هائوكار — آنْكَر — مَجتا.
• **آنْهَلُ ج آنْهَلْ (ت):** ذ. صفت. [سن. آبَلَ] كمزور — نِبَلُ. ڍرو — سُست.
• **آنْهل ٽِيڻ:** كمزور ٽيڻ. ڍرو ٽيڻ — سُست ٽيڻ.
• **آنْهُنْ:** ث. [سن. آنْ = هائو] هائو — هاكار.
• **آنْهُو آهو:** ذ. مال پهرائڻ يا كاهڻ وقت ڏراڙ جو آواز.
• **آنْهُوْنْ:** اسم خاص. تعلقي واره ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **آنْهيريْ ج آنْهيريُوْنْ:** ث. آنهري — آهري.
• **آنْ:** ث. [سن. آمْ] هور ـ آنْوَ. (ضَمير) [سن. اَهَمْ: ع. آنا] آءُ، آئون — مانْ.
ـ **آنْ ۽ كانْ:** ضمير. رڳو آئون ۽ منهنجو سر — فقط آئون. اڪيلو سر. خود غرضي.
• **آنْڻو ج آنْڻا:** ذ. [سن. ١. اَنَشْنا = پوکڻ؛ ٢. اَكْرِشْتَ] هڪ پيرو ڪَرِيل يا آباد ٽيل زمين — آئنو.
• **آنْڻُرو ج آنْڻُرا:** ذ. [سن. آمَلَك؛ ف. آمْلَ] آنورو.
• **آنْڻُ (ت):** ذ. دوبارو ڏرڻ جهڙيون چانورن گڏيل ساريون — آٹ (ل).
• **آنْڻِيْنْ:** ث. [سن. آنْ = هائو] هائو — هاكار. ٻڌي — ايكتا. (ظَرف) ها — هائو!
• **آنْيِ ج آنْيُوْنْ:** ث. [سن. اَتْبَ = آنو] آنياري پَلي جي پيٽاري واري حصي ۾ پيل داڻ داڻ واري مادي جي ٽيلهي. [سن. اَتْكَ] آنو — آنَكَ.
• **آنْيارو ج آنْيارا:** ذ. [سن. ١. آتْدُوت = آنن وارو؛ ٢. آتْدِتي = داڻن وارو؛ ٣. آنْيَ = داڻو. آنو > آنيارو] آنيءَ اورو (پلو). پلي جو هڪ قسم — مايُر. "كيْرو" جو ضد.
• **آنْيارِيْ ج آنْيارِيُوْنْ:** ث. ٻيڙيءَ جي كوهي جهلڻ لاءِ رسي — آياريْ.
• **آني بَهاني:** ظرف. كنهن نه كنهن بهاني — اَهاني بهاني.
• **آنْ:** ث. [پرا. آٹا، سن. آجِيا] حكم — فرمان — آگيا. تابعداري — مجتا — اطاعت — محكومي — هار — شكست. ڍوهي — قسم "گوگي ڇهواڻ جي آنْ ڏيئي نانگ جهلڻ". ڍوهيءَ جو گول ليكو — دائرو. ميار (ت). عوض — بدلو. كوهه جي تر پاسن كان پاڻيءَ جي زور تي مٽيءَ جي اُڇَلَ سبب كوپ. كوهه ۾ اوساريءَ جي هڪ پاسي لهي پوڻ سبب خالُ. [سن. آوَرَنْ] روڪ — اٽڪ — آڏ. "اونهي تَرَ آڳنيا، آد پائي آنْ" (شاهه). ڪَڙهه. لوڙهو. پت. دوباره ڏرڻ جهڙيو چانورن گڏيل ساريون — آنْئِنْ (ت). 'آنْڻ' مصدر مان اَمر — ڪٽي اڇا.
ـ **آنْ پائڻ:** آنْ مڃڻ. آڏو آنْ وجهڻ — ڪنهن سبب جي بناءِ تي رنڊڪ وجهڻ. برادريءَ ۾ ميار ركي رسامو وجهڻ.
ـ **آنْ كرڻ:** ٻئي جي طرفداري كرڻ.
ـ **آنْ لاهڻ:** ميار لاهڻ.
ـ **آنْ مڃڻ:** شكست قبول كرڻ. ٻيش پوڻ. حكم مڃڻ — چيو مڃڻ.
ـ **آنْ ۾ رهڻ:** روڪ ۾ رهڻ. تابعداريءَ ۾ رهڻ. ڍوهيءَ ۾ وهڻ (نانگ بلاجو).
• **آنْ:** ث. [سن. آتْه] ڦيٽي جي سرائيءَ جي كلي. سٽر. ترار جي ڏار. گهر جي ڪُنڊ. ليكو — حد. اَنّ جي راه جي چوڏاري نكتل ليكو.
• **آنْ:** ذ. سارين سان گڏ اُپرندڙ گاه جو هڪ قسم. چانورن سان ملايل جهنگلي گاه جو ٻج. لوهو گول ڇلو (جو جنڊ جي مڪڙيءَ جي سوراخ ۾ وجهجي، ته ڪير سان لڳڻ سببان مڪڙي نه گسي).
• **آنْائِيْ ج آنْائيُوْنْ:** ث. صفت. ڏُکي — آٹائي — مُشكل.
• **آنْاسو ج آنْاسا:** ذ. صفت. [سن. آناشَ (آنْ + آشا) = بي اميد. جنهن جي سڌرڻ جي اميد لاهي ويهجي] جنهن كي مستقبل جي اميد نه هجي. جنهن كي ناس پتو نه هجي — اَٹاسو.
• **آنْائِنْ:** 'آنْڻ' مصدر مان متعدي بالواسطه كٹائي اڇڻ — گهرائڻ. خريد كرائڻ حاضر كرائڻ. (آٹايو — آنْائيندو — آنْايل).
ـ **آنْائِيْ، آنْائِني ج آنْائِيُوْنْ:** ث. آنْائِنْ جو اجورو — كٹائي.
• **آنْ جانْ (ت):** ث. اڄ وڃ — آمد رفت.
• **آنْڻُ، آنْڻِ:** مصدر. [سن. آنِيْ (آ = ساڻ + نِيْ = هلائڻ) = آنْڻ] وٺي اچڻ. كٹي اچڻ. هٿ كرڻ — حاصل كرڻ. (آنْيو — آنْيندو ـ آندل).
ـ **آنْڻُ نِيْڻُ:** پهچائڻ ۽ وٺي وڃڻ.
ـ **آنْڻُ ۽ جاوْهڻ:** جيكي كمائڻ سو سڀ خرچ كرڻ "آنْيون ۽

ڙهيون، ڏُٽ ڏهاڙي سومرا" (شاهه).

ٽين ۽ ڇاڙهين: آٽڻ ۽ ڇاڙهڻ وارا، بنا رڪيل ٽوڙ جي توڪل وارا (جيڪي روزانوَ جڏهن کا شيءِ ملي تڏهن کٽي اڇي پچائين).

آٽو پاڻي (ت): ظرف. جدا جدا ــ علحده ــ نويڪلو. آرادو. آڙ پاڙ.

• **آٽو ماٽو ڄ آٽاماٽا:** ذ. ناز نخرو ــ انگل آرو.

ــ **آٽا ماٽا ڪرڻ:** ناز نخرا ڪرڻ. خوشيون ڪرڻ ــ موجون ماڻڻ.

• **آٽِي ڄ آٽِيُوْنْ:** ث. [سن. آٽِي = سُئيءَ جي چهنب] ڪنهن به تڪيءَ شيءِ (تير، پالي، ترار وغيره) جي چهنب يا ڪنارو ــ نوڪ ــ آٽِي. [سن. آنَه = وات، نڪ] وات. نڪ "ليبي لعنتيءَ ڪي آٽيءَ ۾ آهي". خود غرضي ــ خود مطلبي.

• **آٽِيانْ مورَ:** ث. منگر مڇيءَ جو هڪ قسم (جا ماٺوءَ کي پُڇ سان ڏڪ هڻندي آهي).

• **آوا:** ذ. [ملتاني] سُرن جو ڪورو ــ بنو.

• **آواڄ ڄ آواجَ:** ذ. [ف. آواز] آواز "آنيئي آواڄ، پنان ڪيِ نہ پاوَ سان" (سامي).

• **آوادانُ، آوادانو:** صفت. [ف] آبادان ــ وسندڙ.

ــ **آوادانِي ڄ آوادانِيُوْنْ:** ث. آباداني. بستي ــ آبادي. رونق. پوکيل زمين.

• **آوار (ڪ):** ث. [ف. آوردن] گهوڙي جو تڪو پنڊ ــ چوٽ ــ سراڙو.

• **آوارَ ڄ آوارَ:** ذ. صفت. [ف. آوارَه] چٽيل ــ پکڙيل "چبر چاٽون مُڪيون، عطر ٽيو آوارُ" (شاهه). سرگشتو ــ رولو ــ پٽڪندڙ ــ آواره. بريتُ بياباني، چوڏاري، جيڏانهن ڪيڏانهن پکڙيل.

• **آوارو ڄ آوارا:** ذ. صفت. [ف. آوارَه] رولو ــ پٽڪندڙ ــ گمراه، بدچال ــ آوارَه.

ــ **آوارگِي:** ث. رولڙو ــ پٽڪڻ جي حالت. بدهلت.

ــ **آوارهُ گرد:** ذ. صفت. رولو ــ آواره.

ــ **آوارَهُ گَردي:** ث. اجايو رُلڻ ــ آوارگي.

• **آواريُ ڄ آواريُوْنْ:** ث. [ف. آوارَه] اوياري چولي "ڀَرُ ڪري جيئن يُغديون، آواريون لَهوار" (شاعر "نمر").

ــ **آواريُوْنْ لَهواريُوْنْ:** ث. اوياريون لهواريون. ابتيون سبتيون.

• **آواڙو ڄ آواڙا:** ذ. [سن. آهاوَ] ڪوه يا ڪوهيءَ جي پرسان جانورن جي پاڻي پيڻ لاءِ ڏِڪهي حودي ــ آڌهڻ. [ف. آوارَه] بي فائدو يا اجايو پٽڪندڙ ــ آوارو. وائڙو ــ بتليل. (ث) آواڙِي ڄ آواڙيُون.

• **آواز ڄ آوازَ:** ذ. [ف] شين جي پاڻ ۾ لڳڻ جو پڙلاءُ ــ اهڙو پڙلاءُ جو ٻڌڻ ۾ اچي. ڳالهاءُ. آلاپ. تنوار. سڏ. هڪلَ. پُڪار. ندا. هُل ــ گوڙ. سُوال ــ صدا. ڪڙڪو. ڪڙڪو. چيچاٽ. ڦهڪو. گونجَ. غلغلو.

ــ **آواز اُٽارڻ:** گهُرَ ڪرڻ. دانهن ڪرڻ.

ــ **آواز پوڻ:** مشهور ٿيڻ. هل ٿيڻ.

ــ **آواز پهچائڻ:** عوام جون شڪايتون ۽ گهرجون حڪومت اڳيان پيش ڪرڻ.

ــ **آواز ڪرڻ:** ڳالهائڻ. سڏ ڪرڻ. گوڙ ڪرڻ. وَڄڻُ، هوڪو ڏيڻ.

ــ **آواز ڪليل هُئڻ:** وڏي آواز سان ڳالهائڻ ــ ڳالهائڻ جي سگهه هُئڻ.

ــ **آواز ويهي وڃڻ:** نڙي ويهي وڃڻ. ڪاب دانهن ڪوڪ نہ ڪري سگهڻ. بي سُرو ٿيڻ.

ــ **آوازِي ڄ آوازِيْ:** ذ. صفت. آواز ڪندڙ وڄندڙ. چيچاتي (بُوٽ).

• **آوازَهْ:** ذ. [ف] مشهوري ــ ناموري ــ نالو ــ ناموس.

• **آواگَمَن، آواگَوَن:** ذ. [سن. آيه = اچڻ + گَمْ > گَمَنْ = وڃڻ] اچ وڃ. وري وري جمڻ ۽ مرڻ ــ جوٽيون وٽڻ ــ پُنر جنم ــ تَناسُخ.

• **آواگهَرُ:** ذ. [سن. آو + گُرْهُ = جهلجڻ] اوجهڙ ــ گمراهي. آل جنجال. گورک ڌندو.

• **آواگهين:** ظرف. تار (پاڻي) ــ عميق ــ اُونهو.

• **آوانَ:** ذ. [ع. آن ج آوَانَ] وقت. موسم.

ــ **آوانْدو آوانْدُو ڄ آوانْدا، آوانْدَا:** ذ. [سن. آ + بَنْدَ = ٻڌڻ] پاڻيءَ جو ٻاري ۾ چوڙ. ٽڪو ــ آندو.

ــ **آوانْدو آوانْدُو ٻڌڻ:** ٻاري، جو پاڻي بند ڪرڻ.

ــ **آوانْدو آوانْدُو لاهڻ:** آڏ يا ڪنهن جو مُنهن کولڻ ۽ اُن مان پاڻي وهائڻ.

ــ **آوانْدو آوانْدُو وَرائڻ:** هڪَ ٻاري، مان پاڻي بند ڪري ٻئي ۾ ڇڏڻ.

• **آواڻَ ڄ آواڻَ (ت):** ذ. تيل جو اُهو نندڙو ڏهو جو بيل گاڏيءَ جي قيڙن کي تيل ڏيڻ لاءِ گاڏيءَ ۾ ٻڌل هجي.

• **آواڻو ڄ آواڻا:** ذ. [سن. ١. آ + هيوَ = سڏڻ؛ ٢. آهوانَ = سَدَ، سَمَنُ، دعوت] ڪنهن جي اڇڻ جي خبر (جنهن جي پڪ نہ هجي) ــ هاواڻو. هُل ــ افواه.

• **آواهَن:** ذ. [سن. آهْوَنَ] سَدُ ــ ڪوٽ ــ دعوت. ڪنهن ديوتا کي مُناجات.

• **آوٽِ ڄ آوٽُوْنْ:** ث. [سن. آين = اچڻ، ف. آمد] اچڻ جي حالت

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– آمد. آمدني. وصولي. ٻاهران مال جي آمد. سال جي وصولي. هلڻ جو نمونو – هلڻي. عوض – بدلو. اَنّ جي وائـرَ.

ـ آوت جاوت: ث. اڄ وڃ. آمدني روانگي.

• آوتُ ج آوتُوْ: صفت. ايندڙ – اڃڻ وارو – ٻاهران ايندڙ (مال).

• آوَڙ ج آوَڙا: صفت. آئنٽرو – هوڙو – حرڪتي (ٻار).

• آوتو ج آوتا (ل): ذ. پٽيءَ کان ڏنل سوڙ يا وهاٽي جي ٽيڪ.

• آوَڏ ج آوَڏَ (ل): ذ. [سن. اوَنّه] وڏي ڪَڏ. اوڙاهُ سوراخ – خال – پورُ. کوهه.

• آوَرُ ج آوَرَ: ذ. [سن. آوَرْتَ = گهمرو. پيچ] وَرُ. وڃهُ. ٻوٽي جو هڪ قسم (ث).

ـ آوَرَ ۾ آڇڻُ: پيچ ۾ اڃڻ – وَڪڙ ۾ اڃڻ. ٻَل ۾ اڃڻ. هٽ لڳڻ.

• آورت: ث [سن. آوَرْتَ = گهمرو. گهيرو] وائـرا وقت گاڏڙي مان ان ڪرڻ وارو هنڌ. آوَت.

• آوَرْتا: ث. [سن. ١. آرا تْرڪَ = جوت ورڪا؛ ٢. آوَرْڪْشتا = ورڪا] ديوتا اڳيان آندل نذر يا پَيٽ – آرتو – آرتا.

ـ آوَرْتا ڪَرڻُ: اول گهولُ جو ساٽ سَوٽ ڪرڻ (ديوتا نہ هجڻ جي حالت ۾ پيءُ مٽان ۽ ان جي نہ هجڻ جي حالت ۾ ماءُ مٽان يا ويجهي عزيز مٽان ڏيو ڦيرائڻ) – آرتا ڪَرڻُ.

• آورتَ ڏهائِيْ: ث. ڏهائيءَ جي انگن جي مَتا (ڏهاڪن جي انداز ۾).

• آورَتِيْ: ث. ڇاڻِي.

• آوَرْجا ج آوَرْجائُوْنْ: ث. [سن. آيَرْدا] آرجا – عُمر – جمار.

• آوَرْدَ: ث. [ف. آوَرْدَنْ = آڻڻ] طبيعت جي خلاف (زوريءَ) خيال ۾ آندل ڳالهه. خيالي چڪ تاڻ. شعر چوڻ ۾ طبيعت تي ڏنل زور. شعر گوئيءَ ۾ تڪلف ۽ تصنع. بناوت.

• آوَرَڻُ ج آوَرَڻْ: ذ. [سن. آوَرَڻ] ڏَڪ – پردو. تَهُ. اهڙي شيءِ جا بچاءُ ڪري (جهڙوڪ ڪڙهه. جهنگلو. پت. وغيره). رندڪ – اٽڪ.

• آورو ج آورا: ذ. [سن. آ ملڪ. پرا. اَمَلْيَ] آنْورو – آنْئرو.

• آوَرِيْ (ل): ث. آهري.

• آوَڙَڻُ: مصدر. [سن. ١. آوْر؛ ٢. آهْلاد] آئڙڻ – دل سان لڳڻ. پسند پوڻ – وٽڻ – پياروالڳڻ (آوَڙيو – آوَڙَندو – آوَڙيَل).

• آوَسْتا ج آوَسْتائُوْنْ: ث. آوسٽا.

• آوَڪ: ذ. [هـ] وبا (انشوئرنس).

• آوَڪارَڻُ (ڪ): مصدر. اُڪاڻڻ – مينهن وسي بس ٽيڻ. آسمان جو صاف ٽيڻ.

• آوَلو ج آوَلا: ذ. صفت. [سن. آوَلَنْ = چاهه رکڻ. ميل رکڻ < آوْر = چوندڙ. پسند ڪرڻ چاهڻ] پسند ايندڙ – وٽندڙ. ذ: (ث) آوَلِيْ ج آوليُوْنْ "آوَلِيْ ۽ چَاوِلِيْ، آپرينءَ پاهوه" (جلال).

• آوَلِيْ ج آوَلِيُوْنْ: ث. [سن. آوَل، آوَلِيْ = قطار] قطار – سلسلو (خاندان، گهراٽو).

• آوَنْڈ: ذ. [ذ] ردّي جو سامان (ٽانوَ ٽِپا). ڪپڙن سُڪائڻ يا ڍاڪ جي ڇڪن ٽنگڻ لاءِ رسي. ٽينس راند جي رئڪيٽ. شطرنج جو تختو. تخت.

• آوَنْڈاْنْ: صفت. [ف. آونگان] لٽڪندڙ.

• آوَنْگ: ث. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم.

• آوَنْگَ ج آوَنْگَ: ذ. [ف. آونگ = ڪَرل] ردّ پچاءُ جو ڪوبہ ٽاڻ "اسان اُڏارا، آٽي آونگ چاڙهيا" (شاهه). مال اسباب. ڪَرل. انگورن جي ڇڪن يا ڪپڙن ٽنگڻ لاءِ رسي. ٻيڙيءَ کي هلائڻ لاءِ ٻنهي ڪپن تي آرپار ٽنگيل رسي.

• آوَنُ: مصدر. [سرائيڪي] اڃڻ "وڃ عروج نزول دي گهِن تون لذت آوڻ جا وڻ دي" (بيدل).

ـ آون جاون: اجن وجن "اُڏر مٽان ڦانگ، تہ گهر جاون آوَن پرين" (شاهه)

• آوٽي ج آوٽِيَانْ: ث. آمد. (صفت) ايندڙ "اُتر ڏيسان آوٽيان، ڏکڻ سانوٽيان" (شاهه).

• آوَه: ث. [ف. آوَهْ] لوهار خانو. لوهار جو ڪورو – ٻَني. سڙن پڇائڻ جو ڪورو. نهائين – آويْ. دوزخ. آفت – چٽيَ – مصيبت – آپدا. دامن جي ڪَنيْ.

• آوَهَ ج آوَهَ: ذ. [ف] ڪاب پڙاڏو ڪندڙ شيءِ. هڪ ساز جو نالو. هاءِ هاءِ! افسوس!.

• آوِيْ ج آوِيُوْنْ: ث. [ع. هاويه: ف. آوَه] دوزخ جو ترو – هَيَناهون دَوزخ – هائي. نهائين. آفت – آپدا. چٽي – مصيبت. آوَه.

• آوِيڙ ج آوِيڙُوْنْ: ث. [سن. آويشْٽ = ويڙهڻ. لپيٽڻ] لوهه جي پٽيءَ مان هڪ جهڙا ٻہ ٽڪر ٺاهي ٻنهي کي ملائي ٺاهيل هٿيار (جهڙوڪ کهاڙي، وغيره).

• آوِيڙو ج آوِيڙا: ذ. صفت. [سن. لٽس] اويڙو – ڏنگو.

• آوِيزانْ: صفت. [ف. آويخْتَنْ] لٽڪندڙ.

• آوِيزو ج آوِيزا: ذ. [ف] ايرينگ.

• آوِيلو ج آوِيلا: ظرف. آويلو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **آهَ ج آهُون:** ث. [ف آه: سن. آهَهَ] ڏُکَ، تڪليف، درد يا سُور ۾ اندر مان نڪتل آواز. دانهن فرياد "آه ڪريندي ساه، ڪڍهن ويندو نڪري" (شاهه). رڙ. پٽ – پاراتو "آه غريبان، قهر خدائي". [سن. آشا] آس – اميد – آسرو "آهَ نہ لاهيندياس، جيئري جت ڏسي مران" (شاهه) (ندا) افسوس!

ـ **آهَ پَرڻ:** شوڪارو پرڻ. ظلم ڪان دانهن يا شڪايت ڪرڻ.

ـ **آهَ تان نِراهِ هُئڻ:** ٻڙڪ ٻاهر نہ ڪڍڻ – خاموش رهڻ. هيسيل رهڻ.

ـ **آهَ ٿَوَڻ:** مصيبت ٻوڙ.

ـ **آهه جانفشانُ:** ث. ماريندڙ دانهن.

ـ **آهَ جانڪاه:** ث. دل ڳاريندڙ دانهن.

ـ **آهَ جگرسوز:** ث. جگر ساڙيندڙ آهه.

ـ **آهه زَنُ:** ذ. صفت. آهه ڪيندڙ. شوڪارو پريندڙ.

ـ **آهه سَرد:** ث. ٺڏو ساهه.

ـ **آهَ سَرد پرڻ:** ٺڏو ساهه ڪڍڻ.

ـ **آهه صَدْ آهْ:** افسوس صد افسوس!

ـ **آهه ڪيڻ:** ٺڏو ساهه پرڻ.

ـ **آهه ڪَڙڪ:** آفت يا قهر نازل ٿيڻ.

ـ **آهه ڪُشُ:** ذ. صفت. آهه ڪيندڙ.

ـ **آهه نيمْڪَشُ:** ث. اڌ لڪو ٺڏو ساهه.

ـ **آهَ نِيمْ شَب:** ث. اڌ رات واري دانهن – فرياد.

ـ **آهَ نَڪرڻ:** دل مان پاراتو نڪرڻ.

ـ **آهه وَيڪا:** ث. روڄ راڙو – پٽڪو – واويلا.

ـ **آهه وزاري:** ث. روڄ – پٽڪو – واويلا.

ـ **آهه وفغان:** ث. روڄ راڙو – واويلا.

ـ **آهون:** پٽون (آهُون اَڪنڊين جيُون).

ـ **آهُونْ ڪرڻ:** دانهون ڪرڻ. رڙڻ – روڄ ڪرڻ "ڪنڊيءَ جهليو ڪانهه، عاشق اُيو آهُون ڪري" (شاهه). ڪُوڪارڻ.

• **آهه:** فعل. [سن. آس] "آهي" جو مخفف – آهي "سالڪن سمجهي چيو، اي ۽ آه دنيا ڏينهن ڏُون" (گل).

ـ **آهه ۾ ناهه:** هُئڻ ۾ نہ هُئڻ، موجود ۾ غير موجوده، وجود ۾ نيستي.

• **آهَ ج آهَ:** ذ. [سن. آهَارَ] آڻهه.

• **آها:** حرف ندا. [سن. آهَهَ] تڪليف، عجب يا ڏک مان نڪتل آواز (جو هاءِ هاءِ، واه واه! بَلي بَلي! جو اظهار ڪري).

• **آهار:** ظرف. [سن. آدار] آڏار تي – آسري تي – ٽيڪ تي.

• **آهارْ ج آهار:** ذ. [پرا. سن. آهارَ: ف. آهارْ] ڪاڏو – خوراڪ – قوت. [سن. آڏارَ] ٽيڪ – مدد. آسرو.

• **آهاريُ ج آهاريُ:** ذ. صفت. ڪائيندڙ "ماس آهاري" (= گوشت ڪائيندڙ).

• **آهاڻ (ث):** ضمير. اوهان.

• **آهَتُ ج آهَتَ:** ذ. [سن.آ + هت] ڪاسبي. ڪُڙمي يا ٻئي ڪنهن ٻه مُهاڙي تي ساليانو ٻنڌاڻ يا لاڳ (جو فصل لهڻ تي ڏنو وڃي)ـ رڪَبُ. هلي چلي – دستور. خوءِ ـ خصلت "اڪين جي آهت، ڪٽي اُچلايس چپرين".

ـ **آهَتُ رَكُ:** ششماهي يا ساليائي معاوضي تي ڪاسبين ڪان ڪم وٺڻ لاءِ ساڻن لاڳاپو رکڻ. ڪاسبيءَ جو ساليائي يا ششماهي معاوضي تي ڪنهن ٻه مهاڙي سان وهنوار رکڻ.

ـ **آهتُو ج آهتُو:** ذ. صفت. آهتي.

• **آهَتيُ ج آهَتيُ:** ذ. صفت آهت پريندڙ (ڪڙمي يا ٻيو ڪوبه مهاڙيو). آهَت ونندڙ (ڪاسبي) "فلاڻو ڪڙمي منهنجو آهتي آهي".

• **آهَتَ ج آهَتُونْ:** ث. پيرن جو خفيف ڪڙڪو. هلڻ جو هلڪو آواز.

• **آهَرَ:** ظرف. [سن. اَنُسارَ] پٺاندر – موجب – سارُو – مطابق. جيترو. آڏار ث. [سن. آڏَرَ] آڏار – ٽيڪ – جهلو. واهَر "پڌ توڪل ترهو، آهَر ساڻ الله" (شاهه). پهچ – طاقت – پناه.

• **آهَرْ:** ذ. [ف. اَهارْ: سن. آهارَ = آ + هُرْ = ڪڍڻ، وٺڻ] پٽو (جو ڏوبي ڪپڙن کي ڏيندا آهن) – ڪَلْفُ – پيجي – پيڙُ.

• **آهَرُ ج آهَر:** ذ. صفت. [ع. عاهِرُ] ڏاريو مرد – غيرمرد. يارُ – سَيندو – ڇَڪهُ. آهيڙ. [سن. اسَرْيُ] معالجت جو هڪ نمونو – جراحت – ڏنڀ.

• **آهَرُ:** ث. تيلي ٻج جو هڪ قسم (سرنهه ۽ ڄانيي جي جنس مان).

• **آهَرَ آهَرَ ج آهَرُونْ، آهَرُ:** ث. ذ. [آف. آخورْ] ۱. مال جي ڪاڏي لاءِ ڪُونڊر – آهُرو. مينهن يا ڳئون جو هڪ وقتو ڪاڏو. 'آهر ڏيڻ، آهر وجهڻ' ۲. سنهڙو ٻج جيڪو مصالحي طور ڪم اچي، ف. خردل، هرائي.

• **آهَرَ رَهَرَ ڪرڻ:** تنگيءَ سان وقت گذارڻ – مينهن يا ڳئون جو هڪ وقتو ڪاڏو.

• **آهَرناريُ:** اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آهَرڻ:** مصدر. [ف. اَهار] کَلُف ڏيڻ جوءِ يا لئي لڳائڻ. (آهَريو — آهَرندو — آهَريل).

• **آهرو ج آهرا:** ذ. ڪائي يا پيلپائو (جنهن تي پڪي وهندا آهن) — واهيرو. ڪُڪڑن يا پکين جي رات جي وهڻ جي جاءِ ـ آهيرو.

• **آهُرو ج آهُرا:** ذ. [فن. آخوڑ] ڏورن جي ڪاڌي لاءِ ڪُونر — آهورو. آهَر — آڏَر.

ـ **آهُرن ۾ ڪائڻ:** گهٽي چاري مان ڏوڪري ڪائڻ. تمام گهٽو يا ريل چيل خرچ ڪرڻ.

ـ **آهُرين:** آهُرن ۾ (مال جي ڪائڻ وارن) ڪُونارَن ۾.

• **آهَرِيُ:** اسمَ خاص. تعلقي ڏِگهڑيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آهريُ ج آهريُون:** ث. [سن. آدَرْشه = (آ = چئني طرفن کان + دَرْش = ڏسڻ)] أرسي

• **آهريُ ج آهريُ:** ذ. صفت. [ملتاني] چُست چالاڪ. محنتي.

• **آهَرِيُ (ل):** ث. [سن. آسَرِيْ] گجرن جو آچار.

• **آهَريا:** اسم خاص. تعلقي دادو ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آهَرِ ج آهَرِيُون (ل):** ذ. وَلَر — تولي. جماعت.

• **آهَرِّڻ:** مصدر. [ف. آزَنْدن = آهورڙ؛ سن. آ — سْكَلْ] جنڊ ڪي آهورڙ. ٽِرڪڻ — ٽاپڙ باهڙڻ. (آهَرِيو — آهَرِّيو — آهَرِّندو — آهَرِّيل).

• **آهَرُو ج آهَرُا:** ذ. صفت. [سن. ١. آسْكَر = ڏکيو. ٢. آوِجْڊ = آهرڙ] آهنجو — ڏکيو. چُيندڙ. ڪهُرو "آڏ تِرچا آهَرُا، ڏونگر ڪي ڏاڪا" (شاهه).

• **آهسْته:** ظرف. [ف] ڏِيري — ڏيمي — هوريان — آهستي.

ـ **آهَسته آهسته:** ظرف. ڏيري، ڏيري. ڏيمي ڏيمي. هوريان هوريان. رفته رفته درجي بدرجي.

ـ **آهسته رَوُ:** ذ. صفت. آهسته هلندڙ.

ـ **آهسته سُخْن:** ذ. صفت. آهسته ڳالهائيندڙ.

ـ **آهسته سُخَن:** ذ. صفت. آهسته ڳالهائيندڙ.

• **آهسْتگي ج آهسْتگيُون:** ث. ڏِرائي. نَهر تحمّل — ديرينائي.

ـ **آهَستو:** ظرف. آهسته.

ـ **آهستي:** آهستي: ظرف. آهسته آهسته.

• **آهَڪُ:** ذ.[ف] چونو — سيڙهي — گَچ.

• **آهلُ:** صفت. [ع. اَهلٌ] ماٹهن سان معمور وسندڙ — آباد (شهر). اهڙ عيال وارو.

• **آهِلُ:** مصدر. [سن. آلَمْبَ = ٽيڪ] ليٽڻ — لاڙو ڪرڻ — اَٽَلَ ڪَرڻُ. آرام ڪرڻ. ٿوري دير لاءِ بُٽ سنئون ڪرڻ — چيلهه ڏِگهي ڪرڻ. [سن. آوَهيل = بيمانائي، ڪِل مسخري، حقارت] ويچارا ڪيڻ — چهرا ڏيڻ. نَڪُل ڪرڻ — اَهِل ڪرڻ (آهليو — آهلندو — آهليل).

• **آهلَ ج آهلُون:** ث. ليٽ — لاڙو — اَٽل. رُجحان. ڪاڻ. ويچارا — آهلَ — نقل.

ـ **آهلاَئڻ:** 'آهلڻ' مصدر مان متعدي بالواسطه. ليٽائڻ — لاڙڻ. لاڙو ڪرائڻ. اُلار ڪرائڻ. سُمهارڻ. ننڊ ڪرائڻ. آرام ڪرائڻ.

ـ **آهلجَڻ:** 'آهلڻ' مصدر مان فعل مجهول. ليٽجڻ — اُلارجڻ.

ـ **آهَلَ ڪرڻ:** ويچارا ڏيڻ — چهرا ڪيڻ.

ـ **آهَلِيَل:** ذ. صفت. ٽيڪ ڏنل. ليٽيل. ٽيڏو.

• **آهَر:** ضمير. مون کي آهي — آهيم "آهر اءِ عجب، جيئن واُرئو ويج وهاريين" (شاهه).

• **آهَنْ، آهَڻ:** ذ. [ف] لوهه. فولاد — رُڪ. [سن. آشْمَنْ] ٽانوَ جي وزن پوري ڪرڻ لاءِ ساهميءَ جي پڙ ۾ وڌل وَٽ، تورا يا پٽر — آهُن.

ـ **آهَن رُبا:** ذ. لوهه کي چڪيندڙ — چقمق.

ـ **آهنگر:** ذ. صفت. لوهه گهڙيندڙ — لوهار.

ـ **آهني ج آهني:** صفت. لوهه جو — لوهي. مضبوط.

• **آهَنْڊ ج آهَنْڊَ:** ذ. صفت. آهنڊ. لُڄ. اَٽلرو. سنئون پلءُ نه ڏيندڙ.

• **آهَڪ ج آهَڪُون:** ث. خوشبوءِ ـ سُڳنڌ.

• **آهَنَر ج آهَتَر:** ذ. آهَنَر.

• **آهَنْگ ج آهَنْگَ:** ذ. [ف] آواز. جهُونگار — آلاپ. نغمو. سُر. ارادو — قصد.

• **آهٹو ج آهٹا (ڪ):** ذ. [سن. آلَنْبَ] ٽيڪ — ليٽ — لارو — رُجحان. اَٽَلَ — ڪاڻ. نقل پيروي — اَهل.

• **آهو:** ذ. [سن.آشَا] آسرو — اميد — دلاسو. هيج. قُرب. لاڳاپو.

ـ **آهو پَلَڻ:** آسرو لاهڻ.

ـ **آهو ڏِيَڻ:** آسرو ڏيڻ — دلاسو ڏيڻ.

ـ **آهو ڦاهو ڪَرڻ:** سخت تڪليف وٺڻ — وڏي ڪوشش ڪرڻ.

ـ **آهو ڪَڍَڻ:** آسرو پلڻ — اميد لاهڻ "سامونڊي سنيوڙا، ڪٽي مون اڳهيءَ تان آهو" (سانوڻ). جوکو ڪٽڻ. قرباني ڪرڻ.

• **آهُوْ ج آهُوْ:** ذ. [ف] هَرِڻُ — مرگهُ. ڪبوتر جو هڪ قسم (گهٽي چُٽ چُٽ ڪندڙ ڪبوتر). هاراڻي راند جو هڪ قسم — ليٽ ڪبُوتر. نقص — عيب.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **آهُوْپا:** ذ. صفت. [آهو = هرڻ + پا = پير] هرڻ وانگر پيرن جو تکو – تمام تيز دوڙندڙ.

ـ **آهُوپرو:** ذ. اهو باز جنهن کي ڪنين تي هرڻ جي پير وارو چتر هجي.

ـ **آهُو پيرُ:** ذ. هڪ پسارڪو وڪر.

ـ **آهُوچشمُ:** ذ. جنهن جون اکيون هرڻ جي اکين جهڙيون هجن – هرڻ اکيون – وڏين اکين وارو. سهڻو. معشوق.

ـ **آهُوْدل:** ذ. صفت. ڊڄڻو.

ـ **آهُوْگيرُ** ج **آهُوْگيرُ:** ذ. صفت. هرڻ ونندڙ – شڪاري.

ـ **آهُوشڪمُ:** ذ. صفت. جنهن جو پيٽ هرڻ جي پيٽ جهڙو (پٺيءَ سان لڳل) هجي – لڪدار.

ـ **آهُونگاهُ:** ذ. صفت. سهڻين اکين وارو – معشوق.

ـ **آهُوِيَ چَرْخُ:** ذ. آسمان جو هرڻ. سج.

• **آهُوْ ہيرُ** ج **آهُوْ ہيرَ:** ذ. پسارڪي وڪر جو هڪ قسم (ہير جي داڻن جهڙو ٿئي).

• **آهُوتي** ج **آهُوتيُون:** ث. [سن. ١. آهَ = ہل چاڙهڻ. پيٽا ڏيڻ؛ ٢. آهُت = ہل] هنڊن ۾ ديوتائن اڳيان باهه سان گڏ ہل چاڙهڻ جي رسم. ہل چاڙهڻ سان گڏ ڪابه ڪريا ڪرم. ساڙيل گيهه جي پيٽا.

ـ **آهُوتي ڏيڻُ:** ہَل چاڙهڻ – قرباني ڪرڻ. ساڙيل گيهه پيٽا طور ڏيڻ.

ـ **آهُوتي وهڻُ:** ڪاوڙيل کي وڌيڪ ڪاوڙائڻ.

• **آهوحا:** اسم خاص. هنڊن جي هڪ ذات جو نالو.

• **آهورو** ج **آهورا:** ذ. [ف. آخور] آهُرو – ڪونر.

ـ **آهورن ۾ ڪائڻ:** گهٽي چاري مان ڏوٻ ڪري ڪائڻ "جن ڪاڏو آهورن ۾، سي ڪيئن ڪائيندا پاهورن ۾".

• **آهوڙ** ج **آهوڙ (ل):** ذ. لوهارن جي اصطلاح ۾ ڪنهن اوزار (ڪهاڙي، ڏاتي، واهُلي، وغيره) جو اڏورو تيار ڪيل بوتو.

ـ **آهوڙ وَرائڻ:** اوزارن جا اڏو ڳابرا بوتا تيار ڪرڻ.

• **آهوڙڻُ:** مصدر. [سن. آوْجِدْ: ف. آرندن] جنڊ جي ڪهرو ڪرڻ – ٺڪڻُ. [سن. آوْدارَڻ] گم ٿي ويل پير (جور، وهٽ وغيره جي) ڳولڻ لاءِ اوهاڙون ڏيڻ – اوري پري پير جي جانچ وٺڻ. (آهوڙيو – آهوڙيندو – آهوڙيل).

• **آهوڙ** ج **آهوڙُن:** ث. پيري جي تحقيقات لاءِ چوڌاري ڳولا – اوهاڙ.

ـ **آهوڙ ڏيڻ، هڻڻ:** جوريا جوري ٽيل چوپائي مال جي وجايل پير جو نشان ڳولڻ.

ـ **آهوڙائڻُ:** "آهوڙڻ" مصدر مان متعدي بالواسطه. جنڊ ڪي ٺڪائڻ يا ڪهرو ڪرائڻ.

ـ **آهوڙ ٻڌڻُ:** لاڳيتو مارڻ – سٽڻُ.

ـ **آهوڙيَڻُ:** "آهوڙڻ" مصدر مان فعل مجهول. جنڊ جو ڪرندجڻ – ڪهرو ٿيڻ.

• **آهوڙو** ج **آهوڙا:** ذ. صفت. جنڊ ڪي آهوڙيندڙ – ڪهرو ڪندڙ. ڳولائو – ڳولينڊڙ (پيري جو). (ذ) جنڊ ڪي آهوڙڻ جو اوزار – چيٽي – تاڪٽي.

• **آهوڙي** ج **آهوڙيُون:** جنڊ ڪي تاڪڻ ۽ ڪهري ڪرڻ جو اوزار – چيٽي – تاڪٽي.

• **آهوڙيُ:** ذ. آهيڙي – شڪاري. ڳولائو. طالب.

• **آهُوڙي:** اسم خاص. تعلقي ڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آهُوْ ساهُوْ (ت):** ذ. صفت. مسافر – پرديسي. اڻ واقف. ڇگو مَنو.

• **آهي:** فعل. 'هُئڻ' مصدر جي حاليه صورت حاضر – موجود.

ـ **آهي اللّٰه:** جملو. خيرات لاءِ صدا هٽڻ جو اصطلاح – اللّٰه باقي!.

• **آهي** ج **آهيُون:** ث. [سن. آدْ] فڪر – ڳڻتي. درد. پيڙا. بدبختي. آئي.

• **آهيڄُ:** ذ. نشان – پتو – اهجاڻ. خبر.

• **آهيڙ** ج **آهيڙ:** ذ. صفت. [ع. عاهِر] آهُر – ڏاريو مرد "جا آهير آئڙي، سا هُنن بہ سيباڻي" يار – سيَندو – ڇڪهُ. [سن. اَسُر =ديوتا دئت، شيطان؛ زند. آهَر > اَهرمن = شيطان] اَپيرُ (هڪ وحشي قوم).

• **آهيرو** ج **آهيرا:** ذ. [سن. آڏار: پرا. اوهير] آڪيرو – وانهيرو "سا سڪَ سليان ڪيئن، جنهن اندر آهيرا ڪيا" (شاهه).

ـ **آهيرو ڪرڻُ:** آرام ڪرڻ.

• **آهيريُ** ج **آهيريُون:** ث. [سن.آدْرِش] آرسي – آهريُ. منهن "آهيريان اُجرو، قلب ۾ ڪارو" (شاهه).

ـ **آهيريان:** آرسيءَ ڪان. آئيني ڪان.

• **آهيرَيو:** ذ. [سن. آسُري] آهُر.

• **آهيڙو** ج **آهيڙا:** ذ. صفت. آهَيڙي.

• **آهيڙيُ** ج **آهيڙيُ:** ذ. صفت. [سن. آڪيٽڪَ (آ = ساڻ + ڪٽ = ستائڻ) شڪار ڪندڙ] شڪاري (مرن جو) – صيَادُ – آهيڙو "جهنگل آهيڙين ري، پنڻ ڪيو روُنْدو" (شاهه). حلال خور –

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڇهڙو – ٽوري.

• **آهيڑياڻي ج آهيڑياڻيُون:** صفت. 'آهيڑي' جو مونٽ. گهٽ ذات واري (عورت) – ڪمذات. گولڻي – ٻانهڻي.

• **آهيڻ ج آهيُون:** ث. مڪ جو هڪ قسم (جا پشم جي گدامن ۾ ٿئي، ۽ واڻ ۾ پوڻ سان ڪنگهه ٿئي).

• **آهينو ج آهينا:** ذ. [ف. آهينه، آئِينَ > (صفت) اجايو – بي فائدو (ڪ).

ـ **آهينو ڏيڻ:** آرسي ڏيکارڻ. ٻُجو ڏيڻ.

• **آءُ ج آئيُون:** ث. آئِي – ماءُ.

• **آءُ (آئون):** ضمير. [سن. آهَمْ، آيَمْ] آئون – مانُ. (ث) وڏائي – تڪبّرهُ 'عالم آءُ ساڻ، پريو تو پير ڪري" (شاهه).

• **آءُ آءُ:** ذ. ڏاريل مال يا پکين کي سڏڻ جو آواز. شڪارين جي اصطلاح ۾ سوئر کي سڏن جو آواز.

• **آءُ ڀاءُ:** ذ. [سن. پاو] آڏر پاءُ – پلي ڪار – آجيان. خاطر مرحبا.

• **آءُ ڪاءُ:** فڪر – ڳڻتي – اونو – وهُل.

ـ **آءُ ڪاءُ ڪرڻ:** ڳڻتي ڪرڻ – فڪر ڪرڻ – ويچار ڪرڻ "وَڏ سُرُ ٿي سَرهو، مَ ڪي آءُ مر ڪاءُ" (شاهه).

• **آئُتو:** ذ. وڏائي.

• **آئتوار:** ذ. آرتوار.

• **آئُتڻ:** مصدر. [سن. آوَرْتَنْ] ڪنهن ڏاتو (سون، چاندي وغيره) کي ڳارڻ – رڃائڻ – پگهارڻ. هَٿين پوڻ – وڙهڻ – جهڳڙڻ – اَٽڪڻ. اونڌو ٿيَ ڪرڻ. ٻج ڇڏڻ (ث). (آئتيو – آئُتندو – آئُتيل).

• **آئُتَ ج آئُتَون:** ث. ڳَرڻ يا رَڇڻ جي حالت – ڳارو ڳَدارُ. ڳارُوٽي – جهوراٽو.

• **آئُتائِڻ:** 'آئتڻ' مصدر مان فعل مجهول. ڳَرڻ – پگهرڇڻ – رَڇڻ.

• **آئُتو آئُنُتو آئُنُترو ج آئُتا، آئُنُتا، آئُنُترا:** ذ. صفت. [سن. آدْشَتْ] بي اولادي. سُڃو – پينگيو. بدبخت – نياڳو. پَليدُ – جوُڻو.

ـ **آئُتو ڪرڻ:** پليد ڪرڻ – خراب ڪرڻ – ناپاڪ ڪرڻ – وڃائڻ.

ـ **آئُتو نپُتو آئُنُترو نپُترو:** ذ. صفت. بي اولادي – نانگو نپُتو. بدبخت – نياڳو. ڪدڙو.

• **آئَڏ، آئِيڏ (ث):** ذ. آئَڏ – آئيڏ.

• **آئِلو آئُلو ج آئُلا:** ذ. [سن. ١. آ – ڪُرشْتَ؛ ٢. آنْشْنا] غيرآباد زمين. اَڻ ڪاهيل زمين جو ٽڪر. آبادَيءَ کان سواءِ پيل زمين جو ٽڪرو.

• **آئِرس:** اسر خاص. [يوناني] اندلڪ جي ديوي (Iris). ديوتائن کي پيغام رسائيندڙ.

• **آئُرڻ:** مصدر. [سن. آهَل = اڳتي وڌڻ] هيڙيءَ جو پاڻيءَ ۾ روانو ٽيڙ – آهُرڻ. (آئُريو – آئُرندو – آئُريل).

• **آئِروج آئِرا (ت):** ذ. پت وجهڻ لاءِ ڪنيل ننڍي پيڙهه.

• **آئُروج آئُرا:** ذ. آنورو – آنُرو.

• **آئِريُ:** اسر خاص. درڪاڻي بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **آئُڙڻ:** مصدر. [سن. 1. آهْلادْ < آوْرْ = پسند اچڻ] وَڻڻُ – ڪش اچڻ – پانُڻُ (دل ڪي). دل سان لڳڻ "لاڻي وجان لوڪ، تو ڪهڙي اکر آئڙيُ" (شاهه).

ـ **آئڙي آڇڻ:** پسند اچڻ – دل ڪي وڻڻ. دل سان لڳڻ.

• **آئِسو ج آئِسا:** ذ. [سن. آشَيَه] اشارو – ڪنايو – مام.

• **آئِسڪريمُ:** ث. [انگ. آئيس = برف + ڪريمْ = ملائي، Ice cream] برف جي ملائي.

• **آئُڪ:** ث. آنْڪ (زنجيريءَ جي نموني پرت).

• **آئِلپُور:** اسر خاص. تعلقي ننڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **آئُنُترو ج آئُنُترا:** ذ. صفت. آئُنو.

• **آئِندُو آئِيندُو:** ذ. صفت. [فـ آيَنده] ايندڙ وقت – مستقبل. ايندڙ سال. (ظرف) هن ڪان پوءِ – اڳتي – آئيندي. ٻئي پيري – وَري – ٻيهر.

ـ **آئِندي، آئِيندي:** ظرف. ايندڙ وقت ۾ – هن ڪان پوءِ – ٻيهر – وري.

• **آئُڻُ ج آئُڻَ (ت):** ذ. گُندي‌ءَ مان اَنّ ڪڍڻ جو سوراخ.

• **آئُو ج آئُوَ:** ذ. مٽي پاڻيءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم – ڇرڪو. (صفت) جُلهه ڪري ايندڙ. هائُو ڪري ڪائي ويندڙ – گهٽو ڪائيندڙ.

ـ **آئُو آئُو ڪرڻ:** هائُو هائُو ڪرڻ. سُور مان دانهون ڪرڻ.

• **آئُوٽ:** صفت. [انگ. Out] راند ۾ باهر نڪتل – هارايل – جيتيل. ظاهر – پڌرو – شايع.

• **آئُوڏ:** ذ. وڏو جرڪو.

• **آئُوڙو ج آئُوڙا (ل):** ذ. [سن. آهاوَ] آواڙو – آنهن.

• **آئُون ج اَسين:** ضمير. [پرا. هَمُّون: سن. آهَمْ: آيَمْ] مان – مون – آءٌ (ذ) اهنڪار – خودي "ٻڌ تہ ٻيائي لَهي، آئون اُت نہ آهہ" (شاهه). [سن. آمر] سُوريءَ جي بيماريءَ ۾ پيٽ مان نڪرندڙ لڳ لڳ دار غلاظت – آنُڻُون. ("جري" پچاڙي) کان – منجهان "گهرانئون، منجهائون".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نئرو ج آئونئرا (ل): ذ. صفت. آئترو.

ج آئيُون: ث. [سن. ١. آرْيا = سكرزال؛ ٢. اَنْبا = ماءُ] آيل – ءُ – اما – جيجل – اَمڙ. عزت وارو خطاب (ڪنهن به زال لاءِ) "سيٺن ساجهر لڏيو. تون آئي نهارين اڄ" (شاهه). ڪير پياريندڙ عورت – دائي – آيا. [ف. آوَهْ] نهائين – آوي – آتشدان "عشق اِهو آئيءَ ڪان، سڪيو ساهيڙن" (سچل). مصيبت – مشڪلات – ٻُوهو – آهي. [سن. آجَ] ردِ – ٻڪري – آئي. اوچتو آيل مصيبت.

ـ **آئيءِ ۾ اُڇٽُ:** اوچتيءَ مصيبت ۾ ڦاسڻ.

ـ **آئيءِ ويلَ:** ث ضرورت جي وقت – ڏکئي وقت.

ـ **آئيءِ ويلَ ڪَم اُجهڻُ:** مصيبت يا ضرورت جي وقت ڪم اچڻ "اُهو ڪي ڪجي جو آئيءَ ويل ڪم اچي".

ـ **آئي پائي:** ظرف. ٺهي ٺُڪي – مڪمّل. تيار.

ـ **آئينْ:** ث. هائوڪار. ظرف. هائو.

ـ **آئين ڪرڻ:** هائوڪار ڪرڻ – ميڙ.

ـ **آئيْن:** ذ. [ف. آئين] قاعدو – قانون – دستُور. رواج – رسم. زيب و زينت.

ـ **آئين اڪْبَري:** ذ. اڪبر بادشاه جو (ابوالفضل جو مُرتب ڪيل) قاعدن قانونن جو ڪتاب.

ـ **آئين ساز:** ذ. صفت. قاعدو جوڙيندڙ – قانون ٺاهيندڙ – دستور ساز.

ـ **آئين ساز اسيمبلي:** ث. قاعدا قانون ٺاهيندڙ جماعت – دستوريه.

ـ **آئيني:** صفت. قاعدي مطابق – قانون موجب – قانوني – دَستُوري.

ـ **آئينو ج آئينا:** ذ. [ف. آئينَه < آهينه < آهَنْ = لوهه مان ٺهيل آرسي] آرسي – ٽِڪَ – آهرِيُ – درَسني – آهينو.

ـ **آئينو اُنڊي ڪي ڏيڪارڻ:** ناشناس ڪي هنر ڏيکارڻ. نادان ڪي نصيحت ڪرڻ.

ـ **آئينو بٽجَڻ:** صاف ٽيڻ – شفاف ٽيڻ. آب و تاب وارو ٽيڻ. بي، خود ٽيڻ – هَڪو بَڪو ٽيڻ. ٻين لاءِ مثال ٽيڻ.

ـ **آئينو ڏيکارڻ:** آرسي ڏيکارڻ. جلد موٽڻ لاءِ (ٻاهر ويندڙ ماڻهوءَ کي) پٺيان آرسي ڏيکارڻ جو هڪ سوٽ ڪرڻ. اُهو ڪاڻُ جو گهر جي ڀتين تي ويهي تان تان ڪري بيزار ڪري، ان کي ڇڏائڻ لاءِ آرسيءَ جو اولڙو ڪرڻ (جيئن اولڙي پوٽ سان ڪاڻُ ڇڏي وڃي). هلڪو يا ترڙو ماڻهو جڏهن حد کان نڪري يا ڪنهن ڇڳي ماڻهوءَ کي گهٽ وڌ ڳالهائي، اهڙيءَ حالت ۾ ان کي سندس عيب، خاميون ۽ اصليت ٻڌائي شرمندو ڪرڻ. ٽوڪ ڪرڻ – چٽر ڪرڻ.

● **آئينَه:** ذ. [ف] آئينو.

ـ **آئينَه باطن:** ذ. صفت. جنهن جو اندر آرسيءَ جهڙو صاف هجي – صاف دل – نيڪ دل – ايماندار – سچار.

ـ **آئينْه بَنْدي:** ث. شيشي، بلور وغيره سان ڪيل ڪاهه ٽوهه.

ـ **آئينْه جمال:** ذ. صفت. تمامَ سهڻو. خوبصورت.

ـ **آئينَه دار:** اسر خاص. آئينو رکندڙ – حجّامَ. عيب ظاهر ڪندڙ.

ـ **آئينَه دان:** ذ. آئيني، رکڻ لاءِ چمڙي يا ڪپڙي جي ٿيلهي.

ـ **آئينَه دل:** ذ. صفت. صاف دل – ايماندار – سچار.

ـ **آئينَه رُخ:** ذ. صفت. جنهن جو منهن آرسيءَ جهڙو هجي – سهڻو – حَسين، معشوق.

ـ **آئينَه رُخسار:** ذ. صفت. آئينه وانگر چمڪندڙ ڳلن وارو – سهڻو – حسين.

ـ **آئينَهْ رُوْ:** صفت. آئينَه رُخ.

ـ **آئينَهْ ساز:** ذ. صفت. آرسيُون ٺاهيندڙ. شيشي جو ڪم ڪندڙ.

ـ **آئينَهْ سازيْ:** ث. آرسين ٺاهڻ جو ڪم.

ـ **آئينَه سڪَنْدر:** ذ. سڪندر بادشاه جي آرسي (بلياس حڪيمَ جو ٺاهيل ايڪيهه گز گهيري ۽ ست گز قطر وارو آئينو، جو سڪندر بادشاه جي حڪم سان ٺاهي شهر ۾ ٽي سؤ گز ڊگهي مناري تي رکيو هئائين، جنهن ۾ سوين ڪوه پري جون شيون آسانيءَ سان ڏسي سگهبيون هيون).

ـ **آئينَه طَبع:** ذ. نيڪ دل – ايماندار – سچار.

ـ **آئينَه طلعت:** ذ. صفت. نيڪ.

ـ **آئينَه طينت:** ذ. صفت. نيڪ دل – ايماندار.

ـ **آئينَه گَرَ:** ذ. صفت. آرسيون ٺاهيندڙ – آئينه ساز.

● **آئي وئي:** ذ.صفت. ايندڙ ويندڙ. مهمان مسافر. (ث) آئي وئي ج آيُوَنْ ويُونْ.

ـ **آئي وئي ڪي مُنهن ڏيڻُ:** مهمان مَڙي جي خاطر مرحبا ڪرڻ.

ـ **آئي وئي ڪَري ڇڏڻُ:** نٽائي ڇڏڻ – در گذر ڪرڻ. پورو ڏيان نه ڏيڻ.

● **آئيُويتا ج آئيُويتائُون:** ث. [آ – اِ _ اُ – ت: هندو سنڌي لپيءَ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جي ٻڌن اکرن جي ست "آئو، اِيَرْيُوْن، آيه، تا > آءِ ـ اِيْ – تا" = آئِيُويتا] الف، ب جا اکر – الفباءِ ـ لپي – وَرْڻ سالا – Alphabet.

• **آيا:** ضمير. [ف] چا. (ظرف) جيڪر. شايد.

• **آيا ج آيائُوْن:** ث. [سن. ١. آرْيا = سڪر زال: ٢. آنْبا = ماءُ] ماءُ – آئِي. هارن نپائڻ لاءِ عورت – دائي. هارن سنپالڻ لاءِ خادم.

• **آيات:** ث. [ع. آيَةُ ج آيات] آيتُون (قرآن شريف جون). نشانيون (فطرت جون).

ـ **آياتُ اللّٰه:** ث. اللّٰه جون نشانيون – فطرت جا قانون ۽ ڪرشما.

• **آيتَ ج آيَتُون:** ث. [ع. آيَةُ = نشاني] قرآن شريف جو هڪ جملو يا فقرو "جي، تو بيت پائنيا، سي آيتون آهين" (شاهه). نشاني – علامت. نصيحت. مثال. معجزو.

• **آيام:** آيا مون وٽ (اڳڙ آيامِ پيهي = منهنجي اڳڙ ۾ اندر قدم پري آيا).

• **آيُرويدُ:** ذ. [سن] طب جو هڪ ڪتاب (آٽروِيد جو خُلاصو).

• **آيلِ:** فعل. [سن. آيا، آءِ = اچڻ] اچي ويل حاضر ٿيل.

• **آيلَ ج آيلُون:** ث. [سن. ١. آرْيا = سڪر زال: ٢. آنْبا = ماءُ] ماءُ – جيجَل – آئِي "آيَلِ! آن نہ وسهان، هنجُون جي هارين" (شاهه).

• **آيُن:** ڪين آيو (آين نہ آرام = ڪين ڪڏهن به آرام نہ آيو).

• **آيُنْدَهْ:** ظرف. [ف] آئِيندي.

ـ **آيُنْدَهْ رَوَنْدَهْ:** صفت. اسم فاعل. اُيندڙ ويندڙ.

• **آيُنگُ:** ظرف. اوچتو – اَينگُ.

• **آيو:** فعل. "اچڻ" مصدر مان ماضي معطوفي. رسيو – پهتو. مليو. (سڏ جو جواب) اچان ٿو! – اجهو حاضر ٿيس!

ـ **آيو پايو:** ظرف. ٿهيل ٽڪيل. هڪيو تڪيو. لڦي پڦي. اڳو پوءِ. هميشہ لاءِ.

ـ **آيو پايو ڏيڻ:** بلڪل ڏيئي ڇڏڻ. مفت ۾ ڏيڻ.

ـ **آيو رَهْ:** ٽوري گهٽي تي يڪدم ڪاوڙ ڏيکارڻ.

ـ **آيو رهيو:** ظرف. جاڻ تہ آيو – اجهو آيو. جهٽ پٽ – يڪدم. جاڻ تہ ختم ٿيو – جاڻ تہ پُورو ٿيو.

ـ **آيو نہ ڪَرْ:** اچڻ جي نہ ڪرڻ.

ـ **آيو ويو:** ذ. صفت. ايندڙ ويندڙ – اچڻ وارو ۽ وڃڻ وارو. مسافر. مهمان. (ث) آئِي وَئِي ج آيون ويون.

ـ **آيُوْن وِيُوْن ڪَرْ:** در گذر ڪرڻ – نظر انداز ڪرڻ – وساري ڇڏڻ – ڏيان نہ ڏيڻ.

• **آيِيْن:** ث. ذ. [ف] آئِينُ.

ـ **آيِيْن پَرِسْتي:** ث. هانهپ – بندگي.

ـ **آيِين گاه:** ذ. عورت جي هار سينگار ڪرڻ جو خاص جهٽ پٽ – ٿهه ڦهه.

• **اَبَ:** ظرف. [سن. آدْيَه = اج] هن وقت – هاڻي –

• **اَبُ:** ذ. [ع. آب = ابو] اَبو – پيءُ – بابو" جي رَبَّ ڏئي تہ اَبُ به ڏئي".

• **اَبا:** ذ. [ع. ابٌ] "ابر" جو جمع. بابا. بزرگ. وڏا. شهر يا قوم جا وڏا. (حرف ندا) بابا! پُٽَ! ٻچا!.

• **اَبابِيْلُ ج اَبابِيْلَ:** ذ. [ع] پکيءَ جو هڪ قسم (ننڍو جهڙڪيءَ جيڏو چمڙي جهڙو ڪارا پَر، چاتي اڇي ۽ پُڇ شاخدار).

• **اِباحَت:** ث. [ع] مُباح سمجهڻ جي حالت (هڪ فرقو 'اَهلِ اِباحت' آهي، جو سيڪا شيءِ مباح يا حلال سمجهي).

• **اَباڏا:** ذ. هميشہ جمع ۾ ڪم ايندڙ لفظ. [ع. اَب = ابو] پيءَ جي پُريءَ وارا. ڏاڏا ڏاڏا. متّ مائٽ (پيءُ طرفان) "عُمر ياد آيم، اڄ ڪي، اَباڏا"

ـ **اَباڏا ڪَکَ:** ذ. پيءُ ڏاڏي جو گهر – مائٽاٽو گهر.

ـ **اَباڏِکو ج اَباڏِکا:** ذ. صفت. اَباڏن جو – ابي ڏاڏي جو – مائٽاٽو.

• **اَباڏو ج اَباڏا:** ذ. صفت. [ع. اَب = ابو] اَبي جو – بابي جو. ڏاڏي جو – موروثي. مائٽاٽو.

• **اُباهڻ:** مصدر. [سن. اُدْ – دْر، اُدْدار = ڪڍو ڪرڻ، اُچو ڪرڻ، مانُ ڏيڻ، چُٽائڻ] ڪڍو ڪرڻ – قائم ڪرڻ – اُچو ڪرڻ – اُيو ڪرڻ – بيهارڻ (سڏو). اَڏڻ – ٺاهڻ. چُٽائڻ – چوٽڪارو ڏيڻ – چڏائڻ. معاف ڪرڻ – بخشڻ. سلامت رکڻ. برقرار رکڻ. اوباهڻ. (اُباهيو – اُباهيندو – اُباهيل).

• **اُبَتَ:** ث. [سن. وْيَتْيَيَه] اُبتو پاسو – ٻيو پاسو – پُٽ. اُلَتَ – اُبتائي. "سبُت جو ضد". هيٺيون پاسو. لهندڙ پاسو (درياه جو – لهواڙ "آچاران اُبَت، گهڙج گهاڻيءَ نينْهَنْ جي" (شاهه). وَڙ – ڏُنگ.

ـ **اُبَتَ پيرو ج اُبَتَ پيرا:** ذ. صفت. پيرڙيو جاول هار – اُپَ پيرو. نحس – چندو.

ـ **اُبَتِ سُبَتِ:** ث. مٿيون هيٺيون پاسو (ڪپڙي جو). اُتَلِ پُتَلِ ـ اُلَتِ پُلَتِ. (ظرف) اُبتو سبتو. گڏ وڙ. هيٺ مٿي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ب ج اُبتاٽا: ذ. اُبداٽو.

بُتائڻ: مصدر. [سن. وُيَتْيَسْ] اُبتو ڪرڻ ـ اُلٽائڻ ـ اُٽلائڻ ـ اندريون پاسو ڦيرائي ٻاهر ڪرڻ. اونڌو ڪرڻ. ليٽائڻ. بگاڙڻ. ڪاڙڻ. گمراهه ڪرڻ. ناپاڪ ڪرڻ. (اُبتايو ـ اُبتائيندو ـ اُبتايل).

• **اُبتائي ج اُبتائيُون:** ث. اُبَت ـ اُلَٽ ـ اُلٽائي. ڦيرُ ـ ڏنگ. برخلافي. بي حيائي.

• **اِبْتدا:** ث. [ع] شروعات ـ آغاز. آرنڀ. مُنڊ ـ مُنْهُنْ ـ مُهڙ ـ اَوَل. مُهاڳ. اڳياڙي "اِنْتها" جو ضدُ.

ـ **اِبتدا ڪرڻ:** شروعات ڪرڻ ـ آرنڀ ڪرڻ.

ـ **اِبْتداءِ:** ظرف. شروع کان ـ اَوَلا.

ـ **اِبْتدائِي:** صفت. شروعاتي ـ اوائلي.

ـ **اِبتدائِي تعليمُ:** ث. ٻار جي شروعاتي تعليمُ ـ Primary education.

• **اِبْتداعَ:** ث. [ع] بدعت. ڪا ڳالهه نئين سرڪرڻ.

• **اَبَت ڏاڏي ڏاڙڙيو:** ذ. صفت. اُبتي ڏاوڙ وارو. هڪ قسم جي عيب وارو (گهوڙو)، جنهن جي آمهون سامهون ڪُنڊائتن پيرن تي اچا تڪا هجن. عام وهم موجب نياڳو گهوڙو. (ث) اُبَت ڏاڙِي.

• **اَبَت ڏاوَ:** ذ. صفت. اڇن پيرن وارو (گهوڙو) ابت ڏاڙو.

• **اَبَتا:** اوپارا.

• **اِبْتذالُ:** ذ. [ع] بي اعتباري ـ منهن اگهاڙائي. پاڻ کي سستو ڪرڻ. رذالت.

• **اَبْتَرُ:** صفت. [ع. بَتَر = پُڇ وڍڻ] پُڇ وڍيل. بي اولاد. اڌين ـ بي پهُڄ. بَدْتَر.سپ کان ويل ـ نڪمو. (ذ) علم عروض جي اصطلاح ۾ هڪ زِحاف جو نالو ـ شعر جي وزن ۾ ڪَميءَ سبب پيدا ٿيل تغير.

ـ **اَبْتري ج اَبْتريُون:** ث. بي پُهچي ـ اڌينائي. خرابي. تباهي ـ بربادي. زوال. مفلسي. بي بندوبستي.

• **اُبتَرْ:** ظرف. اُبتيءَ طرح ـ اُلٽي نموني ـ برعڪس ـ ضدُ. "سُبْتَرْ" جو ضد.

ـ **اُبَتَرْ سُبتَرْ:** ظرف. اُلٽو سُلٽو ـ اُبتو سبتو ـ اونڌو سونڌو ـ اُلٽ پُلٽ.

• **اَبتَ ڪَنْبي، ڪَنْبڙي:** ث. ٻوٽي جو هڪ قسم ـ اُبتن ڪنبن واري ٻوٽي ـ گدڙ ول.

• **اِبْتلاءِ:** ث. [ع] آزمائش ـ پرک ـ امتحان.

• **اُبتو ج اُبتا:** ذ. صفت. [سن. وُيَتْسَيْيَهَ] اُبت وارو ـ اُلٽو. برعڪس ـ اُبتڙ. بيءَ طرح. مخالف. ڏنگو. پوئتي. سُبتو' جو ضد.

ـ **اُبتا تويا ڏيڻ:** غلط طريقو اختيار ڪرڻ. اجايا ڪم ڪرڻ ـ اجايو خرچ ڪرڻ.

ـ **اُبتا واهُڙَ ڏيڻ:** اجائي ڪوشش ڪرڻ. بي نتيجي زور لائڻ.

ـ **اُبتو اَنگ:** ذ. اُلٽو اڪر. ڪُوڙ بَدوڙ.

ـ **اُبتو توپو:** ذ. توپي جو هڪ قسم (هڪ پاسي سُنو ۽ ٻئي پاسي خراب نظر ايندڙ توپو). عام دستور جي خلاف قدم ـ اجايو قدم ـ بي فائدو ڪم.

ـ **اُبتو پير ڪَنڊ:** اڌنگو پير ڪٽڻ ـ اڌنگو ڪم ڪرڻ ـ خراب روش هلڻ. گمراهه نموني ۾ هلڻ ڪُڌا ڪرتوت ڪرڻ. اجايو خرچ ڪرڻ.

ـ **اُبتو سُبتو ج اُبتا سُبَتا:** ذ. اُلٽو سُلٽو.

ـ **اُبتو ڦِرڻ:** ٻئي پاسي ڦرڻ ـ پُنيءَ ڏي منهن ڪرڻ ـ پنيرو ٽيڻ.

ـ **اُبتو قَلَمُ وهائڻ:** غلط فيصلو ڪرڻ ـ بي انصافي ڪرڻ.

ـ **اُبتو ڪَرڻ:** سُبتو پاسو هيٺ ۽ هيٺيون پاسو مٿي ڪرڻ. اُٽلائڻ ـ اُلٽائڻ.

ـ **ابتو ڪري تنگڻ:** سيکت ڏيڻ ـ سزا ڏيڻ.

ـ **اُبتو گهمرو ڏيڻ:** اُبتو ڦيرو کائڻ. اُٽلي پوڻ. سخت نقصان پهچائڻ. دوستيءَ بدران دشمني پيدا ڪرڻ.

ـ **اُبتيُ ج اُبتيُوُنْ:** ث. صفت. ظرف. اُبتو' جو مؤنث. اُلٽي ـ اونڌي.

ـ **اُبتيُ تسبيح پڙهڻ:** بد دعا ڪرڻ ـ پٽڻ.

ـ **اُبتي پَتي پڙهائڻ:** غلط رستو ڏيکارڻ ـ برغلائڻ.

ـ **اُبتيُ ڪاتي وَهائڻ:** سخت ظلم ڪرڻ.

ـ **اُبَتيُ ڪاتي، سان ڪُهَڻ:** دستور خلاف ٿوري اڳهه واري شيءِ وڏي اڳهه تي وڪڻڻ ـ وڪري ۾ سخت ڪس لائڻ. انصاف جي برعڪس فيصلو ڪري ڪنهن ڏر سان ناحق ڪرڻ.

ـ **اُبتي ڪُنْڊَ:** ث. جاميٽريءَ جي اصطلاح ۾ ۱۸۰ درجن کان مٿي ۽ ۳۶۰ درجن کان گهٽ ماپ واري ڪُنڊَ.

ـ **اُبتي ڪَلَ لاهڻ:** ٿوريءَ قيمت جي عوض تمام ڳري قيمت وصول ڪرڻ. تمام گهٽو نقصان پهچائڻ. تمام گهٽي جُٽ ڪرڻ.

ـ **اُبتي گنگا وهائڻ:** عام قانون يا دستور جي اُبتڙ ڪم ڪرڻ.

ـ **اَبتي ڳالهه ٻڌائڻ:** ڪوڙ ڳالهائڻ. دل جو پيد نہ ڏسڻ.
ـ **اَبتي مُشابهَت:** ث. غلط تشبيه ـ غلط مناسبت.
• **اِبْتهاج:** ثـ [ع. بَهَجَ] خوشي ـ سَرهائي.
• **اِبْتهال:** ث. [ع] گِريه سان عبادت ڪرڻ جي حالت.
• **اُبْتَڻُ:** مصدر. [سن. اُدْوَرْتَنْ] بدن تي هڪ صاف ڪندڙ ڦوڙڻ يا مرڪب لڳائڻ ـ اُبْتَڻُ ڪرڻ.
• **اُبْتَڻُ ج اُبْتَڻْ:** ذ. [سن. اُدْوَرْتَنْ] آتي، مهلب ۽ خوشبوين جو مرڪب (جنهن سان مُنهن کي ۽ بدن کي مهٽي صاف ڪجي) ـ شادي، وقت ڪنوار جي بدن کي مهٽڻ ۽ صاف ڪرڻ لاءِ اتي، مهلب ۽ ٻين خوشبوين مان ٺهيل چورڻ ـ اُبتَڻُ ـ پِيڻي (ل) ـ ٻاتڻ (سرائڪي).
• **اُبْتَڻُ:** مصدر ر. [سن. اُدْبَتْ] بيهڻُ ـ ڪڙو ٽيڻ ـ اُبَهڻُ. محڪم ٽيڻ ـ قائم ٽيڻ "چورُ اُبتو چوءِ، آءٌ اهوئي آهيان" (شاهه). (اُبتو ـ اُبتيل).
• **اَبْجَدْ:** ذ. ث. [ع] ڳاڻيٽي جي ترتيب موجب عربي الف ب مان ٺهيل اٺ لفظ (اَبْجَدْ < ا = ١ + ب = ٢ + ج = ٣ + د = ٤؛ هَوَزْ < هـ = ٥ + و = ٦ + ز = ٧؛ حُطّيْ < ح = ٨ + ط = ٩ + ي = ١٠، كلمَنْ < ك = ٢٠ + ل = ٣٠ + م = ٤٠ + ن = ٥٠؛ سَعفَصْ <س = ٦٠ + ع = ٧٠ + ف = ٨٠ + ص = ٩٠؛ قَرشَتْ < ق = ١٠٠ + ر = ٢٠٠ + ش = ٣٠٠ + ت = ٤٠٠؛ ثَخذْ < ث = ٥٠٠ + خ = ٦٠٠ + ذ = ٧٠٠ + ضَظِغْ < ض = ٨٠٠ + ظ = ٩٠٠ ع = ١٠٠٠).
ـ **اَبْجَدْ خَوانْ:** ذ. صفت. الف ـ بـ سکندڙ سيکڙات ـ نوَ آموز ـ اَلهڙ.
• **اَبْجِيْ:** اسم خاص. نوشهري ۽ جوهيءَ تعلقن ۾ ڪن ڇوڪرن جو نالو.
• **اَبْخِرَهْ:** ذ. [ع. بُخار ج اَبْخِره] بُخَارَ ـ ٻاڦُون ـ اَبُونْ.
• **اَبْخَلْ:** ذ. صفت. [ع] سڀ کان وڌيڪ بخيل.
• **اَبَدْ:** ذ. [ع] اُهو وقت جهن جي شروعات معلوم ناهي. (ظرف) سدائين ـ هميشہ ـ اَناد، 'اَزَلْ' جو ضدُ.
• **اَبَدُ الاباد:** صفت. شروع ڪان وٺي. هميشہ ـ سدائين. قائم.
• **اَبَدِيْ ج اَبَدِيْ:** صفت. شروعاتي. مُنڊ کا وٺي قائم رهندڙ. بقا وارو ـ فنا نہ ٿيندڙ.
• **اَبَديّت:** ث. هميشہ رهڻ جي حالت ـ هميشگي.
• **اِبْدَاعْ:** ذ. [ع. بَدَعَ] نئين سر خلقڻ جي حالت.

• **اَبْدالْ ج اَبدالْ:** ذ. صفت. [ع. بَدَلَ] ٻئي جي ٻاران کندڙ ـ عيوضي. (خدا جا چونديل ٻانها (ڪن جو آهي تہ اهي جملي ستر آهن. جن مان چاليهہ ڇٽا شام ۾ باقي ٽيهہ دنيا جي ٻين حصن ۾ پکڙيل آهن؛ جڏهن اُ مان ڪو مري ٿو، تڏهن انسان ذات مان هڪ ٻيو مقبول بند سندس جاءِ وٺي ٿو). خدا جي محبت ۾ دنيا کان پري ٽيل ماڻهو ـ اَلَهُ لوڪُ. مجزوب يا مست فقير. (اسم خاص) درويشن جو هڪ گروهہ.
• **اِبْدالْ:** مصدر. [ع] بدل سدل ڪرڻ ـ ڦير گهير ڪرڻ. (ذ. ث) مَٽا سَٽا ـ بَدل سَدل.
• **اَبْدالِي:** اسم خاصَ. پٺاڻن جي هڪ قوم جو نالو (جنهن جا چار پاڙا: ١. محمد زئي، ٢. فاضل زئي، ٣. بارک زئي ۽ ٤. آلک زئي. اَبْدالِي هاڻي "دُرّاني" ٻہ سڏجن ٿا).
• **اَبْدانْ:** ذ. [ع. بَدَن ج اَبدان] جسم ـ بدن.
• **اَبْدانُ ج اَبْدانْ (ل):** ذ. اَبدانو.
• **اَبْدانو ج اَبدانا:** ذ. سُٿڻ، پاجامي يا پڙي ۾ اڳيٺ پوڻ وارو حصو ـ نيفو.
• **اَبَدو:** ذ. [اَوِدَ < آ = نہ + وِدَ = قانون] بي قاعدي ـ اجوڳ. [ع. عَرْبَده] جهيڑو ـ جهڳڙو. [سن. بَدْ بْدَهْ] بُد بُدو ـ بوڙيو.
ـ **اَبَدا اَبَدِيْ:** ث. هميشہ لاءِ ڪيل جُدائي (ڪاوڙ سببان مائٽن وغيره سان).
ـ **اَبَدا اُتارڻُ:** هُل هُلائڻ ـ افواه اڏارڻ.
• **اَبَدو اَبَدو ٽِيڻُ:** وڙهي ڏار ٽيڻ ـ قِٽڻ. دشمني وهائڻ.
• **اَبْدُوتْ، اَبْدُوت:** ذ. [سن. اَوَدُوْتَ < اَو + دُوَ = چنڊڻ] دنيا کان تارڪ ـ تارک الدنيا. يوگي ـ سنياسي. شِوَ جو پوجاري. (اسم خاص) جوگين جو هڪ گروهہ.
• **اَبْرُ ج اَبْرُ:** ذ. [ف. اَبْرُ؛ سن. اَيْرَ = (اَپْ = پاڻي + پَرْ = پَرَڻُ) پاڻيءَ پريل] ڪَڪَرُ ـ بَادَلُ ـ ميگهہ ـ وڏَرُ "ٻاڙو پئي نہ ٻيڙيُ، اَبَرُ آساروس" (شاهه).
ـ **اَبْرُ باران:** ذ. برساتي ڪَڪَرُ. وسندڙ ڪَڪَرُ.
ـ **اَبْرُ بهار:** ذ. بهار جي موسم ۾ وسندڙ ڪڪر ـ اَبْرُ بَهاريْ.
ـ **اَبْرُ رَحْمَت:** ذ. رحمت وارو ڪڪر ـ ٻاجهہ جو ڪَڪَرُ.
ـ **اَبْرُ سياه:** ذ. ڪارو ڪَڪَرُ ـ ڪارونبار ڪَڪَرُ.
ـ **اَبْرُ غَليظ:** ذ. گهاٽو ڪڪر.
ـ **اَبْرُ كَرَم:** ذ. ٻاجهہ جو ڪَڪَرُ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اَبْرمُرْدَهْ:** ذ. سمنڊ جي پيدايش جو هڪ قسم (ربڙ جھڙو سوراخدار جسم) ـ ڪَڪَرُ ـ اسفنج.

ـ **اَبْرمَطِيْر:** ذ. مينهن وارو ڪڪر ـ وسندو ڪَڪَرُ.

ـ **اَبْرنَيْسَانْ:** ذ. موتي پيدا ڪندڙ ڪڪر (جو بهار جي موسم ۾ وسي: چون ٿا ته سپون اُن مينهن جي ڦرن کي جهڙي موتي پيدا ڪن ٿيون ۽ پڻ اِنهيءَ مينهن جو ڦڙو ڪيلي، ۽ ڪافور ۽ ڪاري نانگ ۾ زهر پيدا ڪري ٿو).

• **اَبْري:** ذ. صفت. ڪڪرن وارو ـ جهُڙالو.

• **اِبْرَ:** ث. [ع. اِبْرَة] سُئي (۱) "ڪيئن ٿوپايان ڪن، اَباڻيءَ اِبَر ري" (۲) "ٻيهر ڇاپي ڇاڻ، اِبْر جي اوصاف کي" (شاه). تيزاب سان لوهي هٿيار تي ڏنل نشان. جوهر شمشير.

• **اَبْرَارَ:** ذ. صفت. [ع. برّ ج اَبْرَارُ] پلارا ـ نيڪ ـ صالح. تابعدار (ماءُ پيءُ جا). اولياءَ.

• **اِبْرَازْ:** ذ. [ع] ظاهر ڪرڻ ـ ٻاهر ڪڍڻ. فُضلات کي جسم کان خارج ڪرڻ.

• **اِبْرَامُ:** ذ. [ع. اِبْرامُ = رَسي وٽڻ، اصرار ڪرڻ، ڪڪ ڪرڻ] ستاءِ ـ نيزاري ـ وينتي ـ التماس.

• **اَبْرَاٽُو (ٽ):** ذ. صفت. اڻ ڏِکيل ـ اُگهاڙو "فلاٽو پيرين اُبراٽو پيو هلي".

• **اِبْرَاهِيْمُ:** اسم خاص. [ع] مشهور پيغمبر سڳوري جو نالو ("آزَر" جو پٽ ۽ حضرت اسماعيل ۽ حضرت اسحاق جو پيءُ؛ لقب "خليل الله"؛ نمرود کيس آڙاه ۾ وجهايو؛ 'ڪعبة الله' جو معمار ۽ اسلامي 'ملت' جو باني). سنڌ ۾ مردن جو عام نالو (اڪثر بلوچن جي مختلف قبيلن. مثلاً ڪلمتين ۽ لغارين. ۽ جتن جي شاخن جا وڏا ڏاڏا 'ابراهيم' نالي هئا. انهيءَ ڪري اهي شاخون 'براهماڻي' سڏجن). لس ٻيلي جي شيخ گهراڻي جي مشهور سنڌي شاعر جو نالو "شيخ ابراهيم".

• **اِبْرَاهِيْمُ پِتافِيْ:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٽيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اِبْرَاهِيْمُ مَهر:** اسم خاص. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اَبْرَائِيْ:** مصدر. اوبارڻ. اوهارڻ ـ تهڪائڻ (اُبْرايو ـ اُبْرايَل).

• **اَبْرَصْ:** ذ. صفت. [ع. برَصْ = ڪوڙهه] ڪوڙهي ـ ڪوڙهيو.

• **اَبْرَقُ ج اَبْرَقُ:** ذ. [ع. بُرْقُ = وڃ: سن. اَپْرِكَ: ف. اَبْرَكَ] معدني پيدايش جو هڪ قسم (چمڪندڙ ۽ منجهس ڪيئي ٿَهَ ٿين: جبلن مان ليي ۽ ٻاهه ۾ نه سڙي: ابرق جا ورق شربت ۾ وجهڻ ۽ منائيءَ جي مٽان سهڻائيءَ خاطر رکن: ابرق کي ڪُٽي ڪُوري ڪري ڪپڙن تي چمڪي لاءِ هٽن) پُورَلُ ـ اَبْرَكُ.

ـ **اَبْرَقِي:** ذ. صفت. ابرق وارو ـ ابرق جو ـ اَبرق جھڙو.

• **اَبْرَكُ ج اَبْرَكْ:** ذ. اَبْرَقُ.

• **اَبْرَكْنُ:** مصدر. [۱. سن. سْقَر = قَرڪڻ ۲. سن. اُتْسْوَيَنايه = نند ۾ ڳالهائڻ] وقلڻ. اُقِرڪَنُ. واقَنُ.

• **اَبرَنَوِيْ:** ذ. سنڌ جَي "سينگار" شاعريءَ جو اصطلاح. عورت جا هٿراڏو هار سينگار. "فطري سونهن جي سينگار" جو ضد.

• **اَبْرُنْ:** مصدر. [سن. اُدْوَرْتَ = اوبر] اوبارجڻ ـ اوبارو ٽيڻ "جانْ کي اُتان اُبريو، تان قرض ماٿهن لاءِ" (گرهوڙي). (اُبريو ـ اُبرندو ـ اُبريل).

• **اَبْرُوْ ج اَبْرُوْ:** ذ. [ف. اَبْرُو: سن. پْرُو] اک جي مٽان وارن جي ڪمان ـ پُرُونْ.

ـ **اَبْرُوْ پُرخَمْ تِيَنْ:** منهن ۾ گهُنج پوڻ ـ ڪاوڙجڻ.

ـ **اَبْرُوْ ڪَمان:** صفت. جنهن جا پُرون ڪَمان وانگر وريل هجن ـ حسين. (اصطلاحاً) معشوق.

ـ **اَبْرُوْ مِر وَرْيَوْنْ:** شوخ ٽيڻ. بيزار ٽيڻ. ڪتو ٽيڻ.

• **اَبْرُو ج اَبْرا:** ذ. [سن. آواپَنْ = اوبرُ، اوبڙ يا اٽڻ جو اوزار] سُٽ ويڙهڻ جي چرخي ـ اوبڙو ـ اوبَرو. اَيْت جو هڪ حصو. ڪوهَ مان بيل ڪيندڙ چڪرَ.

• **اَبْرُهْ:** ذ. [ف] ڪوٽ يا پوستين جو مٽيون ڪپڙو ـ "اَسْتَر" جو ضدُ.

• **اَبْرَهُهْ:** اسم خاص. [ع. اَبْرَهَةُ] حبش ملڪ جي بادشاه جي هڪ نائب ۽ سپه سالار جو نالو (جنهن اسلام کان اڳ هاٿين جي لشڪر سان ڪعبي شريف تي ڪاهه ڪئي هئي، پر اڏ وات تي خدا جي حڪم سان، ابابيل پکين پٿرن جو وسڪارو ڪري لشڪر کي برباد ڪري ڇڏيو.)

• **اَبْري:** صفت. [ف] ڪَڪَر جي رنگ جھڙو.

ـ **اَبْري ڪَاغَذْ:** ذ. سنهون ڪاغذ. ڪاغذ جو هڪ قسم ـ ڪتابن جي جلد تي لڳائڻ لاءِ ڪم ايندڙ رنگدار ڪشميري ڪاغذ ـ روغني ڪاغذ.

• **اَبْري ج اَبْرِيُوْنْ:** ث. [سن. آواپَنَ = اوبڙ يا اٽڻ جو اوزار] نندو اُبرو يا اوبڙو. تاجي ڪيڏ جو اوزار.

• **اَبْرِيشَم ج اَبْرِيشَمَ:** ذ. [ف. ابريسم] ڪجو پٽُ ـ ريشم.

ـ **اَبْرِيشمي:** صفت. ابريشم مان ٺهيل.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَبْرِيقُ:** ذ. [ع: ف. آبريز] كونرو – كرو – كُوزو.
• **اَبْرِيو ج اَبْرِيا:** ذ. كوڏ ۾ بيل هٽڻ لاءِ ڪم ايندڙ هڪ (ڪاٺيءَ جو) اوزار.
• **اَبْزَا:** ندا. 'اَبَا' جو اسم تصغير.
• **اَبْزِي اَبوا:** جملو. هار ڪنهن خاص واقعي تي اهو جملو استعمال ڪندا آهن.
• **اَبْزَا:** اسم خاص. سنڌ جي سمات نسل جي هڪ ذات جو نالو. ابزا قوم جي بستي. ابزا قوم جو ڳوٺ.
• **اَبْزَان:** ث. ابزا قبيلي جي گهٽائي واري ايراضي، شهر ۽ ديهه جو نالو.
• **اَبْزُو:** اسم خاص. دودي سومري جو هڪ سمو دوست (جنهن سومرن جي زالن کي پناه ڏني هئي) "ابزو آڪهامن ۾، سَپڙ جئن ٻيلي" (شاهه).
• **اَبْزِي، پوتا:** اسم خاص. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اَبْزِيجا:** اسم خاص. ابزا قوم سان نسبت رکندڙ هڪ ذات جو نالو.
• **اَبْزِيجائِي:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اَبزِي جِي تَرائِي:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اَبزِيڻگ:** اسم خاص. سمات قوم جي هڪ ذات جو نالو. تعقلي ڊگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اَبَسْتَنْ ج اَبَسْتَنَ:** ذ. [ع. حَبْسُ = هوا بنديءَ واري حالت. مونجهه واري حالت] مونجهارو – ڦيٽاڙو.
• **اَبَسَنُ:** مصدر. ڪنو ٿيڻ.
• **اَبْصار:** ذ. [ع. بَصَر ج اَبْصارُ] اکيون – نيڻ.
• **اَبْصَرُ:** صفت. [ع. بَصِير جو تفصيل] وڌيڪ ڏسندڙ – بيناتر.
• **اَبْطال:** ذ. صفت. [عَ. بَطَل (= بهادر) ج ابطالُ] بهادر مڙس – بانڪا – شجا عَ – مانجهي.
• **اَبْطَحُ:** ذ. [ع] نشيب گاه ـ وادي.
• **اَبْطَحي:** صفت. [ع] مڪي شريف جي وادي ۾ رهندڙ. (اسم خاص) رسول الله صلي الله عليه و آله وسلم جو لقب.
• **اَبْطَل:** صفت. [ع. 'باطل' مان اسم تفصيل] وڌيڪ باطل.
• **اَبْعادُ:** ذ. [ع. بُعْد ج اَبْعادُ] فاصلو – ويجهو – وٿي.
• **اَبْعاد ثلاثه:** ذ. ٽي ويجها يا فاصلا (ڊيگهه، ويڪر ۽ اوچائي يا ٿولهه).
• **اَبْعَدُ:** ذ. صفت. [ع. "بَعِيد" مان اسم تفصيل] وڌيڪ بعيد يا پري. غدار.
• **اِبْغاضُ:** ذ. [ع] بغض – ڏڪار.
• **اِبْقاءُ:** ذ. [ع] بَقاءُ – هميشگي يا دوام.
• **اَبْقَيُ:** صفت. [ع. 'باقي' جو تفصيل] وڌيڪ بقاءَ وارو – سڀ کان وڌيڪ جتاءِ ڪندڙ.
• **اَبْكار:** ث. [ع. بِكْر ج اَبْكارُ] ڪنواريون يا دوشيزه ڇوڪريون.
• **اَبْكَمُ:** ذ.صفت. [ع] گونگو.
• **اَبَك:** صفت. [سن. اَبَكْشْيَ] نه ڪائڻ جوڳو (ڪاڏو) – حرام.
• **اَبَلُ:** ذ. ('ابو' مان پيار واري تصغير) بابل – ابو. (اصطلاحاً) پٽڙو – ٻچڙو.
• **اِبِلُ:** ذ. [ع] اُٺ – شُتُر.
• **اَبْلا ج اَبْلاكُونْ:** ث. صفت. [سن] اَبْلاَ.
• **اَبْلَغُ:** صفت. [ع. "بليغ" مان اسم تفصيل] وڌيڪ بليغ.
• **اَبْلَقُ ج اَبْلَقَ:** ذ. [ع] گهوڙي جي رنگ جو نالو. اهڙو گهوڙو جنهن جي بدن تي وڏا ايڇا ڪارا (= ڪارو ابلق) يا ايڇا ۽ ڳاڙها (= ڳاڙهو ابلق) ڏڙڪ هجن.
ـ **اَبْلَقُ چشم:** ذ. صفت. ڪارين ايچين اکين وارو.
• **اَبْلَهُ ج اَبْلَهَ:** ذ. (ع) صفت. ڇسو – بيوقوف – ٻوڪ – احمق – ٻوگهلو.
ـ **اَبْلَهانَ:** ظرف. بيوقوفي واري نموني ۾.
ـ **اَبْلَهي:** ث. بيوقوفي –ناداني – ڇسائي.
• **اِبْلِيس ج اِبليسَ (اَبالِسه):** ذ. صفت. [ع. بَلَس= نااميد ٿيڻ] وڏي شيطان جو نالو (جو پهريائين عبادت ڪري ملائڪن مقربن جي درجي کي پهتو پر پوءِ حضرت آدم کي سجدي نه ڪرڻ ڪري لعنتي ٿي بهشت مان تڙجي نڪتو) ـ شيطان – شرير. لعنتي – تڙيل.
• **اِبْلِيسانَهْ:** ظرف. اِبليسي نموني.
• **اِبْنُ:** ذ. [ع. اِبْن] پٽ – پسر. نالي اڳيان اچي ڪُنْيَتْ پيدا ڪندڙ لفظ "اِبن العربي".
ـ **اِبْنُ آدَم:** ذ. آدم جو پٽ. آدم زاد. انسان ذات. ماڻهو – آدمي.
ـ **اِبنُ السَّبيل:** ذ. واٽهڙو ـ مسافر.
ـ **اِبنُ العِنَبْ** ذ. انگور جو پٽ. شراب.
ـ **اِبنُ الغَرض:** ذ.صفت. مطلب جو پٽ. خود غرض – خود مطلبي.

ـ **اِبنُ الغَيبُ:** ذ. صفت. مجهول النسب – پوءِ ڏائو.

ـ **اِبنُ الْوقت:** ذ.صفت. وقت جو پُٽ. وقت موافق هلندڙ – وقتي دوست. خود غرض.

• **اِبنُ الْوَقت ٿيڻ:** خود غرض يا پنهنجي مطلب جو يار ٿيڻ.

• **اَبناس:** ذ. [سن. اَ = نہ + وناش = فنا يعني ناس نہ ٿيڻ واري حالت] دوام – هميشگي – غير فنائيت – اَبديّت.

ـ **اَبناسي:** صفت. ناس نہ ٿيندڙ – غيرفاني – لازوال – اَمر. سدا رهندڙ – اَبدي – سرمدي – قيّوم.

• **اَبْناء:** ذ. [ع. اِبْن ج اَبناءُ] پُٽ.

ـ **اَبناءِجنس:** ذ. بَني نوع – بني آدم – ادم ذات.

• **اَبناءِجَنّ وانس:** ذ. جنّ ۽ انسان.

• **اَبناءِجَهان:** ذ.ماٹھو جانور ۽ ہوتا.

• **اَبناءِ دَهْر:** ذ. همعصر – معاصر – سهيوگي.

• **اِبنُ الْبَيطار:** اسر خاص. عبدالله بن احمد ابن البيطار، اسپين جي شهر ملاگا (مالقه) ۾ جائو ۽ ١٢٤٨ ع ڌاري دمشق ۾ وفا كيائين. اسلام جو مشهور نباتاتي ماهر ۽ عطار. سندس كتاب "جامع" ۽ "مغني" غذائن ۽ ہوٽين تي مشتمل جي لاطيني زبان ۾ ترجمو ٿيا.

• **اِبنُ الْعَرَبي:** اسر خاص. ابوبكرمحمد بن علي محيّ الدين ابن عربي، اسپين جي مشهور شهر مرسيه ۾ ١١٦٥ ع ڌاري جائو ۽ ١٢٤٠ ع ڌاري دمشق ۾ وفات. تمام وڏو صوفي تنهنكري كيس "الشيخ الاكبر" جو لقب. سندس ٻه مشهور تصنيفون "الفتوحات المكيّه" ۽ "فصوص الحكم" آهن.

• **اِبنُ الفارض:** اسر خاص. عمر بن الفارض (١١٨١ – ١٢٣٥ ع)، عربي ادب ۾ وڏي ۾ وڏو صوفي شاعر. سندس شعر جو اثر سيني موخّر شاعرن تي پيو. سندس جي بزرگ گرهوڙيءَ جي "حقيقت محمدي" واري كلمي ۾ ٻه سندس اثر جي جهلك ڏسڻ ۾ اچي ٿي.

• **اِبنُ الْهَيثَمْ:** اسر خاص. ابو علي الحسن ابن الهيثم، علم المناظر (درشتي وديا، اكين جو علم) جو وڏو ماهر، پنهنجن مشاهدن ۽ تجربن سان كيترائي غلط خيال درست كيائين.

• **اِبنُ خَلْدُون:** اسر خاص. عبدالرحمان ابن خلدون، اسپين جي هك مشهور عرب خاندان مان تونس (مغربي آفريقه) ۾ ١٣٢٢ ع ۾ جائو ۽ قاهره ۾ ١٤٠٦ ع وفات كيائين. اسلام بلك ساري دنيا جو پهريون اجتماعي فيلسوف آهي جو پنهنجي معركة الارا تصنيف "مقدمه" جي كري مشهور آهي.

• **اِبنُ خَلّكان:** اسر خاص. قاضي شمس الدين احمد بن محمد ابن خلكان، سندس كتاب "وَفيات الاَعيان" جنهن ۾ هن ٨٦٥ عالمن، فاضلن، اديبن، فقيهن، فيلسوفن وغيره جون سوانح عمريون وڏيءَ تحقيق سان لكيون آهن.

• **اِبْن رُشْد:** اسر خاص. اَندلس جي مشهور مسلر فيلسوف جو نالو (وفات ١١٩٨ ع)، ارسطو جي تصنيفات جو شارح، علم هيئت ۽ فن طب جو ماهر.

• **اِبن زِيادُ:** اسر خاص. بنو اُميّه جي دور ۾ كُوفي جو حاكر، علوي خاندان جو وڏو دشمن.

• **اِبنُ سيرِيْن:** اسر خاص. "تابعين" مان، خوابن جي تعبير جو ماهر ۽ هَك برگزيدو شخص.

• **اِبْن سينا:** اسر خاص. "اَبُوعلي سينا".

• **اِبنُ طُفَيل:** اسر خاص. ابوبكر محمد اِبن عبدالملك ابن طفيل (وفات ١١٨٥ ع)، ارسطاطاليسي فيلسوف، موحّد بادشاه ابو يعقوب يوسف جو وزير ۽ مكيه طبيب ۽ پڻ اِبن رُشد جو مربّي ۽ دوست. سنديس مشهور تصنيف "حيّ بن يقظان".

• **اِبن مَرْيَم:** اسر خاص. حضرت بي بي مريم جو پُٽ (حضرت عيسيٰ عليه السلام).

• **اَبُوْ:** حرف ندا. افسوس يا عجب جي اظهار جو لفظ.

• **اَبو ج اَبا:** ذ. [ع. اَب = اَبو] پيءُ – بابو – پتا – والد – پدر. شهر يا قوم جو وڏو، بزرگ. اڳواڻ.

ـ **اَبا ڏاڏا:** ذ. وڏا (ڏاڏاڻي آكهه جا). خاندان جا باني. بزرگ.

• **اَبو اَما:** ذ. پيءُ ماءُ – والدين.

• **اَبو ڏادُو:** ذ. پيءُ ڏادُو – وڏو مائٽ – خاندان – قبيلو "اَبو ڏادُو گهور، پاڻ سُوڏو پرين تان" (شاهه).

ـ **اَبي پتّايو:** ذ.صفت. پيءُ جو پٽيل – ناخلف پُٽ.

• **اَبُوْ:** ڪ. [ع] پيءُ – اَبو. نالي جي اڳيان اچي كُنْيَت پيدا كندڙ لفظ "اَبُو بَكْر، اَبُو تُرابْ، ابو هريره".

• **اَبْواب:** ذ. [ع. باب (= در) ج اَبوابُ] دروازا. كتاب جي متن جا ترتيب وار پاڳا. داستان. ڏلن جي وصولي، مان حاصل كيل رقم. لوازمو – اُجورو – لاڳ.

• **اَبُوالْبَشر:** اسر خاص. انسان ذات جو پيءُ (حضرت آدم عليه السلام).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَبُوالْحَسَن:** ذ. [ع]. "كُنْيَت طور استعمال ٿيندڙ اسر حُسن جو پيءُ." (اسر خاص) سنڌ جي چئن مشهور عالمن جو نالو: (١) ابوالحسن اول جنهن "مُقدمة الصلواة" سنڌيءَ ۾ لکيو جو "ابوالحسن جي سنڌي" جي عام نالي سان مشهور آهي: (٢) ابوالحسن ڪبير "صحاح ستّة" جو شارح،مديني شريف ۾ حديث جي مدرسي جو باني ۽ اُتيَ ئي وفات ڪيائين: (٣) ابوالحسن صغير، جو وڏي ابوالحسن (ڪبير) جو شاگرد ۽ ڪائنس پوءِ، مديني شريف واري مدرسي جو مُهتمم ٿيو: (٤) ابوالحسن ڏاهري، مقامي طور "حاجي ابوالحسن" جي نالي سان مشهور، فقه ۽ تصوف جو وڏو عالم ۽بلند پايه جو مصنّف، سندس تصنيفن مان "رسالة الفريَة والمرية" (خريد و فروخت جي شرعي احڪامن بابت)، "سراج المصَلي" (فارسي نظم) ۽ اسلامي تصوف تي ڪتاب "يَنابيعُ الحياة الأبَدية" مشهور آهن.

• **اَبُوالحَيا:** اسر خاص. اِسلام جي ٽئين خليفي حضرت عثمان رضہ جو ڪُنيو، يعني "حياءَ جو پيءُ"، چاڪاڻ تہ هو حلم ۽ حيا جو صاحب هو.

• **اَبُوالْفَضل:** اسر خاص. مغل شهنشاه جلال الدين محمد اڪبر ج خاص وزير، شيخ مبارڪ ناگوريءَ جو پُٽ ۽ فيضيءَ جو ننڍو ڀاءُ، "اڪبر نامه" ۽ "آئين اڪبري" جو مصنّف: سندس خاندان جي اوائلي سڪونت سيوهَڻ.

• **اَبُوالهَول:** اسر خاص. مصر ۾ قديم زماني جو پٿرائون وڏو بُت (جنهن جو منهن زال جهڙو ۽ ڏڙ شينهن جهڙو آهي) ـ سنفنڪس (Sphinx).

• **اَبُوبارْج اَبُوبارْ:** ذ. ڏک ـ تڪليف ـ رنج، مشڪل.

• **اَبُوبَحْرَج اَبُوبحْرَ:** ذ. [ع. اَبُو = پيءُ + بحْرُ = سَمنڊ، يعني سمنڊ جو پيءُ] ڏکوئيندڙ ڳالهه. بڪوات ـ يخيّ ـ جهَڪ.

ـ **اَبُو بَحْر بَكَّن:** اُپ قارڻ ـ اجايا ڪوڙ ڪَٽڻ ـ وڌا زٽ هڻڻ. بڪوات ڪرڻ.

ـ **اَبُو بَحْرِ پوڻ:** وڏي يا ڏکوئيندڙ ڳالهه ڪرڻ. اجائي بَڪ ڪرڻ.

• **اَبُو بَكْر:** اسر خاص. عبدالله بن اَبي قُحافه (وفات سنہ 12 هجري)، حضور مقبول صلي الله عليہ وَ آلہ وسلم جن جو سُهرو ۽ وڏو يار، ڪائنس پوءِ سندن جاءِ نشين ۽ اسلام ۾ پهريون خليفو.

• **اَبُوتَّ:** ث. [ع] پئيتائي ـپيءُ جو سَگُ.

• **اَبُوتُراب:** اسر خاص. حضرت علي ڪرم الله وجه جو ڪُنيو يعني "متيُ جو پيءُ"، (اڪثري زمين تي سُمهڻ ڪري حضور صلي الله عليہ و آلہ وسلم ڪيس هن ڪُنْيه سان نوازيو).

• **اَبُو پوتَا:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **اَبُو جَهْل:** اسر خاص. عرب قوم جي سردار ۽ اسلام جي جاني دشمن جو ڪُنيو اصل نالو عمروبن هَشام، يعني "ناداني ءَ جو پيءُ"، (هي ڪُنيو مٺس ان ڪري پيو جو هن اسلام کي جاڻي ٻُجهي نہ سمجهڻ خاطر پنهنجي قلب تي اَڻ جاڻائي جا ڪڙا ڪفل چاڙهي ڇڏيا هئا).

• **اَبُو حَفْص:** اسر خاص. اسلام جي ٻئي خليفي حضرت عمر بن الخطاب رضہ جو ڪُنيو، يعني "حفصة جو پيءُ"، (سندس نياڻي بيبي حفصة حضرت نبي ڪريم صلي الله عليہ و آلہ وسلم جن جي گهر ۾ هئي.

• **اَبُو حَنيفَه:** اسر خاص. فقه جي وڏي اِمام حضرت نعمان رضہ جو ڪُنيو.

• **اَبُو دَرْدَاء:** اسر خاص. هڪ نهايت پاڪباز صحابيءَ جو نالو.

• **اَبوذَرّ:** اسر خاص. رسول الله صلي الله عليہ و آلہ وسلم جن جي هڪ دلير صحابيءِ جو نالو (وفات سنہ ٣٢هـ)، حضرت عثمان جي زماني ۾ ڪيس مديني کان ٣ ميل پري ربذه جي بريت ۾ شهر نيڪالي ملي.

• **اَبُورَنْ:** مصدر. [سن. اَپ = تي + اَكْش = ٻُرڪڻ] ٻُرڪڻ (لُوڻ يا مصالحو مڇيءَ وَغيره تي) ـ لُوڻ ڏيئ ـ چڙڪڻ.

• **اَبُو رَيحان:** اسر خاص. مشهور سائنسدان ۽ محَقّق "محمد بن احمد البيروني" جو ڪنيو (اَبُو ريحان = نازبوءِ جو پيءُ)، خوارزم جو باشندو (وفات سنہ ٤٣٠هـ)؛ علم هئيت، رياضي، نجوم طبقات الارض ۽ جواهر شناسيءَ جو ماهر: عربي، يوناني، سرياني، فارسي، ۽ سنسڪرت زبانن جو وڏو عالم: قديم سنڌ جي ايراضيءَ اندر، خصوصاً ملتان واري علاقي ۾ هندن جي تمدن ۽ تهذيب جو ڳوڙهو مطالعو ڪري "ڪتاب الهند" لکيائين، جنهن ۾ ڏينهن، مهينن ۽ ڪن شين جا عام نالا جي اُن وقت مُروج هئا سي ڪم آندا اٿس ۽ اُهي سنڌي هوليءَ سان تعلق رکن ٿا ۽ سنڌي هوليءَ جي قدامت ۽ لغوي وسعت جو پتو ڏين ٿا: هيون سندس مشهور تصنيفون "اَلآثار الباقيه" ۽ "قانون المسعودي" آهن.

• **اَبُوزُو:** اسر خاص. (اَبو" مان اسر تغير) مرد جو نالو.

• **اَبُوزَيد:** اسر خاص. هڪ وڏي فصيح ۽ بليغ حڪيم جو نالو "ابوزيد بلخي"، جو بلخ شهر جو باشندو ۽ شطرنج جو وڏو

ماهر هو.

• **اَبُوصَمَد:** اسم خاص. (حقارت جو لفظ) لاڏلو – نازپرورده.

• **اَبُوطالِب:** اسم خاص، حضرت علي رضہ جي والد ۽ رسول ڪريم صلي الله عليہ و آلہ وسلم جن جي چاچي جو نالو.

• **اَبُو عَلِي سينا:** اسم خاص. اَبُو عَلي الحسين بن عبدالله بن سينا (وفات سنہ ۱۰۳۷ ع)، مشهور فيلسوف ۽ زماني جو يگانو حڪيم، طب تي سندس لکيل اصولي ڪتاب "قانون" سترهين صديءَ تائين يورپ جي يونيورسٽين ۾ درسي ڪتاب طور پڙهايو ويندو هو طبي دنيا ۾ سندس عزت پريو لقب "شيخ الرئيس" آهي.

• **اَبُو قَلمون (بُوقَلمون):** صفت. رنگ برنگي. ڦرٽو گهرٽو. (ذ) سانڊو (جو اُس ۾ پنهنجا ورن متائيندو آهي). پَت جو هڪ قسم.

• **اَبُو كِرو ج اَبُو كِرا:** ظرف. [سن. اُوْوْرْدَو = متي + كْشُرَ = ڪر ڪڙي: پرا. اَبّ] اَپيءَ ڪڙيءَ تي – تڪڙو. اُباهرو – اُچاترو. اُقونگڙو – دَبي نہ پريل. هري هري.

• **اَبُو نَصْرفارابي:** اسم خاص. مشهور مسلم فيلسفو (وفات ۹۵۰ ع)، ڪيس "المعلمّ الثاني" (ٻيو نمبر استاد) جو لقب مليل هو. سندس مشهور تصنيف "المدينة الفاضلة" آهي.

• **اَبُو هُرَيره:** اسم خاص. رسول صلي الله عليہ و آلہ وسلم جن جي هڪ وڏي اصحابيءَ جو ڪُنيو. يعني "ٻلي‌ءَ جو پيءُ" (چو تہ هو ٻلين کي گهٽو پائيندو هو).

• **اَبَوي:** صفت. [ع. "اَبُو" جي نسبت] پيءُ جو – پئيتو "ابوي محبت".

• **اَبَوي مثال:** صفت. پيءُ جهڙو.

• **اَبَوي محبت:** ذ. پئيتو پيار.

• **اَبْهارُ:** ذ.صفت. [ع. اَبْهَرُ = گونگو] اَپام – معصوم – هالو پولو – بي سمجهہ.

• **اِبْهامُ:** ذ. [ع] شَكّ – شُبهو. بي يقيني. ٻن معنائن وارو ڪلام. دو اَرتي. آگوٺو.

• **اَبْهايو ج اَبْهايا:** ذ. صفت. چورو – يتيم.

• **اَبْهَرُ:** ذ.[ع] هڪ شريان جو نالو – سرارو.

• **اَبْهَكَ ج اَبْهَكُون:** ث. [مصدر اَبهڻ > اَبهك] اَپيَكَ – بيْهَكَ – اَڏاوت.

• **اَبْهَمُ ج اَبْهَم:** ذ. صفت. [ع] بي سمجهہ (ماڻهو) ـ معصوم.

• **اَبْهَڻ:** مصدر. [پرا. اَبّ: سن. اُوْوْرْدَو = اَپو] اَٽڻ – بيهڻ – ڪڙو ٽيڻ. اُپرڻ – اَسرڻ (پُوتو). بچڻ – چُٽڻ – چوٽڪارو حاصل ڪرڻ "ورجيو ويج وڃن، آءٌ تہ پريم اَبْهان" (شاه) (اَبْهيو – اَبيئو، اَبْهندو اَبْهيلُ – اَبئيل).

• **اَبْهو:** مٽاهان ٽيو. ڪامياب ٽيو.

• **اَبي:** ظرف. [هـ آبهي] اَپي – هينئر – هينئر ئي – هننئي وقت – هاڻي – پل ڪِن ۾ ـ اِجهو – جلد.

• **اَبي ڪَرڻ:** جلدي ڪرڻ – اِجهو ڪري وڌڻ – اَپي ڪرڻ.

• **اَبِيّ:** ذ. صفت. [ع. اِبيّ] اِهوشخص جو خسيس ڪمن کان اِبّا (انڪار) ڪري – غَيرتمند – بلند همّت.

• **اَبْيات:** ذ. [ع. بَيْتُ ج اَبيَات] بَيت – شِعْر.

• **اَبِيلو:** فعل. مصدر "اَبهڻ" مان ماضي ۽ منفعول – بيئو.

• **اَبَيلي:** ظرف. بيئي – بيهندي.

• **اَبَيچٹي ج اَبيچٹيُون:** ث. [سن. آچِهادَ = اوچڻ] زناني ڪپڙي جو هڪ قِسم – بوچٹي. هانڊٽي جو هڪ قِسم. ڇُپريل اوڍڻي.

• **اَبيدانُ (ڪ):** ث. ڪاري جي وڏي ٻيڙيءَ ۾ سڙه واري ٽُلهي ڪَاڻيءَ کي مٽي ڪِڻڻ لاءِ وڏي ڪَپي.

• **اَبيرَ:** ث. [سن. اَ = نہ + وارَ =وقت] اوير – دير.

• **اَبيرائي ج اَبيرائِيُون:** ث. ٽانون رکڻ لاءِ ڪاٺ جي تختي – طَاقي.

• **اَبْيَض:** صفت. [ع] اَڇو.

• **اَبيلائي:** اسم خاص. تعقلي واره ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **اَبَيسَار ج اَبيسَارِيُون (ث):** ث. [سن. اَ = نہ + ويَت = ويايل] اَهَا ٻَڪري جَا ويايل نہ هجي ياقَرَنہ ڏئي اَويارُلَ.

• **اَبَ ج اَبُون:** ث. [ع. حَبْس = اَبس] پاڻيءَ جو بخار – ٻاڦ. هلڪو دونهون – غبار. سانوڻ جي مينهن ۾ چانيل ڪرن جا هلڪا ۽ هينانهان هلندڙ دونها "اَبون ڪرن ڪَندَرون، اُتر ڏي آهين" (شاهہ). بَدلي – ڪَڪري. گرمي – ڪوساڻ. بانس – بُوءِ (ث).

• **اَباءُ ج اَباب:** ذ. [ع. حُبابُ = بوڙيو] اَبَ – ٻاڦ. گرم ساهہ. شوڪارو. اوچتي دانهن. [ع. حُبّ] سڪ – حُبّ.

ـ **اَباب سان ملڻ:** گهٽيءَ حُبّ ۽ سڪ سان ملڻ.

• **اَباتَ ج اَباتُون:** ث. [ع. حبسَ = اَبس] گرمي – اَبس – گهُٽ – ٻُوسات. گرميءَ سبب رنگ جي جهڪائي. دونهات – دُونهي جي لَهَس. ڪچائي – خامي.

• **اُباتِجَنُ:** مصدر "اُباتڻ" مان فعل مجهول. [ع. حَبْس = اَٽڪل، ٻوساڻ، پرا. اُمْهَ. سن. اَشْمن، اَشْمَه > اَشْڻَ = گرمي > اَشْ = سڙڻ] گرميءَ ۾ ڪومائجڻ "اندر اُباتجو وڃي، جيئن قبر ۾ ڪاڙهو". لهسجڻ. دونهي ۾ ڪاراتجڻ – دونهاتجڻ. ساه منجهڻ – ٻوساتجڻ. رنگ جوجهڪو ٿيڻ – ڦِٽي وڃڻ – جهڪو ٿيڻ (رنگ) – بدلجي وڃڻ. (۱) "اُباتجي اڄ وئو، راڻا توريءَ رنگ". (۲) "رڃي جي ريتو ٿيا، ڪين اُباتجن اُوءِ" (شاهه). (اُباتيو – اُباتبو – اُباتيل).

• **اُباتَنُ:** مصدر. ساڙڻ – دونهاتڻ. جهڪو ڪرڻ. ڦِٽائڻ (رنگ). لَهْسڻ (باهه ۾). ٻاڦڻ – گهُٽڻ. (اُباتيو – اُباتيندو – اُباتيل).

• **اُباجهو ج اُباجها:** ذ. صفت. [اَ = نہ + باجهه = باجهه ڪان سواءِ] بي باجهو – بي رحم – بي قياس – نردئي. (ضد) سَباجهو ج سَباجها.

• **اُبارُ ج اُبارَ (ڏات):** صفت. اجايو – بي فائدو.

• **اُبارڻُ:** مصدر. اوبارڻ – ٽهڪائڻ. رڙڻ. پُسائڻ. اُپارڻ.

• **اُبارو ج اُبارا:** ذ. اوبارو. ٽهڪو – جوش. هيڪار.

• **اُباري ج اُباريُون:** ث. صفت. اُباٽڪي – پريشان.

• **اُبازُو ج اُبازا:** ذ.صفت. [اَ = نہ + بَلَ = طاقت] بي طاقت هيٺو. لاڇجهو – ابالو – بدحال. بُڪيو.

• **اُباسَ ج اُباسُون:** ث. [سن. اُچْڇواسه = ساهه ٻاهرڪڍڻ] اوباسي. اُساتَ – اُڄ.

• **اُباسرُ ج اُباسرَ:** ذ.صفت. اُباسر – اُباسيون ڏيندڙ. سُست. ننڊاکرو.

• **اُباسَي ج اُباسيُون:** ث. اوباسي.

– **اُباسَيُون ڏيڻَ ڪائڻ:** اوباسيون ڏيڻ. نڪمو ويهڻ.

• **اُباڪَ ج اُباڪُون:** ث.راز جي پڌرائي.

• **اُباڻُ:** مدر. [سن. اُدْ = مٿي + واشْپَ، بَاشْپَ = ٻاڦ] ٻاهر ڪڍڻ. اندر جو اظهار ڪرڻ – راز ظاهر ڪرڻ.

• **اُباڪڻُ:** مصدر. [سن. اُچْڇواسه = اونهون ساه ڪڍڻ، شوڪارڻ، اُبڪارڻ، سهڪڻ] اُبڙڪا ڏيڻ – اوڪارا ڏيڻ – اوڪڻ. اُلٽي ڪرڻ. اوباسي ڏيڻ. ويهڪ واريءَ حالت مان اٿڻ خاطر ڪجهه مٿي ٽيڻ. اُچر پَڻ. (اُباڪيو – اُباڪيندو – اُباڪيل).

– **اُباڪَ ج اُباڪُون:** ث. قيءِ. اُبڙاڪ – اُبڙڪو – اُبٽو – اواڪرو. اوباسي. شواڪرو – ڏڍو ساه. اوچتي دانهن. اُباڪي. سڪَ. پيار.

– **اُباڪِي ج اُباڪِيُون:** ث. ويهڪ واريءَ حالت مان اٿڻَ خاطر مٿي پڙڪو. سُڏڪو. ننڊ مان اوچتو چرڪ. ڏڍو ساه – شوڪارو. اوباسي.

– **اُباڪِيءِ پوڻ:** لاڳيتو ڏڍا ساه پرڻ. ساندهه سڏڪا پرڻ. پوين پساهن ۾ هجڻ.

• **اُباڪِي ڏيڻ:** اوباسي ڏيڻ. اُٿڻ خاطر ٿورو مٿي ٽيڻ. ڪنهن ٻئي کي اُٿڻ خاطر ٽيڪ ڏيڻ – ٿورو مٿي کڻڻ.

• **اُباڪِي ڪائڻ:** اوباسي ڪائڻ ڏڍو شوڪارو پرڻ نند مان اوچتو چرڪ پرڻ. ڪجهه مٿي ٽيڻ. اُچر پڻ. اُٿڻ لاءِ ڪوشش ڪرڻ – اٿڻ خاطر پڙڪي ڪائڻ. ٿوري حالت سُڌرڻ.

• **اُباڪِرو ج اُباڪِرا:** ذ. صفت. [سن. اُرْدْوَ = اُپو + ڪُشَرَ = ڪڙي] اُپيءَ ڪڙي تي – اُپڪڙو. اُبهرو – اُباهرو – تڪڙو – اُتامرو "پُٽ ٿا پلاڙين، اوٺي اڄ اُباڪرا" (شاهه).

• **اُبالو ج اُبالا:** ذ. صفت. [سن. اُول] گندو – ميرو (جسم ۽ ڪپڙن ۾) – گدلو – غليظ. بي وَاهو – بي وسيلو – ڏنڍيل – بدحال – تنگ حال. غريب. (ث) اُبالِي ج اَبالِيُون.

– **اُبالائِي ج اُبالائِيون:** ث.ميرائي – گدلائي – غليظائي. ڪپڙن لٽن جي خراب حالت. بدحالي. غريبي. يتيمي.

• **اُبالو ج اُبالا:** صفت. ظرف. [سرائڪي] اُبهرو – تڪڙو.

• **اُباٽِڪو ج اُباٽِڪا:** ذ. صفت. [ع. حُبّ = سڪ: سن. اَدْ + وگْنَ = غمگين. منتظر. فڪرمند. غائب محبوب لاءِ گرندڙ] سَڪندڙ. ويڇائو (سڪ ۾) – اداس – غمگين – دلگير. پريشان – حيران. اڪيلو – هيڪل وسُوڙو.

• **اُباٽِڪائي ج اُباٽِڪائِيُون:** ث. اَداسائي – ويڇاڻائي – مايوسي – مُونجهه – پريشاني. غمگيني.

• **اُباوَرُو:** اسم خاص. سکر ضلعي ۾ هڪ تعلقي ۽ شهر جو نالو.

• **اُباهَر ج اُباهَرُون:** ث. [سن. ۱. اَدْ = مٿي + رَيَس = شوق، چاهه، جوش: ۲. اُورْدْوَ = اُپو + ڪُشَرَ = ڪڙي] اُپڪڙائي – اُبهرائي – (اجائي) تڪڙ – اُتامرائي.

– **اُباهرو ج اُباهرا:** ذ. صفت. اُبهرو.

• **اُباهَو ج اُباهَا:** صفت. [سن. اَدْ = مٿي + باهه = ٻانهن = ٻانهون مٿي ڪنيل] ڪڙوٽيل – تيار.

• **اُباهِي ج اُباهِيُون:** ث. اوباهي. اوباسي. ٻارجو سانده روئندي ڪيرو ٿي وڃڻ جي حالت ساه جي مونجهه (روئڻ يا ڪنگهٽ وقت).

– **اُباءِ ج اُباءِ:** ث. اُباهي.

– **اُبائي، اُبائين پوڻ:** ٻارجو سانده روئندي ڪيرو ٿي وڃڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اُهتَ ج اُهتُون:** ث. [سن. اُدُومْ = اُلٹي ڪرڻ] اوڪارو – اُهڙڪو. ساهه گهٽجڻ جي حالت – هيانُو گهُٽ. ڏَپ – ڇَتَ – بانسَ.
• **اُهتُون اُچڻ:** اُلٹيون اچڻ.
• **اُهتو ج اُهتا:** ذ. اُهڙڪو – اوڪارو – آتُ.
ـ **اُهتو اُچڻ:** اُهڙڪو اچڻ.
• **اُهتَ ج اُهتُون:** ث. [ع. حَبْسُ] گهُٽَ – هوساڻ – سوڙهه.
• **اُهتڙُ ج اُهتڙَ:** ذ. [سن. اُدُوَرْتَن = بدن جي مالش ۽ صفائيءَ لاءِ سُرهو ڪُورو يا مرهم] بدن کي مهٽڻ لاءِ خوشبودار آتو – اُبْتَڙُ (وَنواه ۾ ڪنوار کي جلوي وٺائڻ خاطر مهٽڻ لاءِ). سَتَهُڙي (اُقراڻي) کي گيهه جو مَکُ.
• **اُهجهُ ج اُهجهَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + بُدْ = سمجهه] اهوجهه – بي سمجهه. پورڙو. معصوم.
• **اُهڌُ:** صفت. [سن. اَبُدْ = سمجهه] بي سمجهه – بي عقل. خراب مت وارو – مت ڪتَلُ.
ـ **اُهڌو ج اُهڌا:** صفت. اڻ ٻڌل – اَڻ سُئلُ.
ـ **اُهڌوان:** ذ. صفت. [سن. اُبْدِيمان] جنهن کي ٻڌي نہ هجي – بي سمجهه – موڳو.
ـ **اُهڌي ج اُهڌيون:** ث. بي سمجهائي – جهالت – اڻ ٻڌي سُڌي – اڻ سُڌي.
• **اُهرُ ج اُهرَ:** ذ. صفت. [سن. اَبَلَ > اَ = نہ + بَلَ = بَلُ، هَرُ] اَپرو – هيٺو – ضعيف. نهَرُ.
• **اُهراس ج اُهراسُون:** ث. [سن. اَدْ = مٿي + اَيَر = ڪڪر] پري کان برَساتي ڪَڪرن جو مٿي چڙهڻ.
• **اُهرڻُ:** مصدر. تهڪڻُ – تجڪڻ – جوش ڪائڻ – اوهارجڻ. باهه جَي تَوَ تي اُڀرڻ – اُياماڻ. گرميءَ سبب اکين جو ڏکڻ ۽ ڳاڙهو ٿيڻ. پاڻيءَ يا پٽڑيءَ شيءِ جو قوهاري وانگر نڪرڻ. (اُهريو – اُهرندو – اُهريل)
ـ **اُهرُ:** ذ. اوبر – تهڪو – اوهارو – جوش.
ـ **اُهراڻ:** ث. اکين جو اوهر – اتندڙ اکين جي ڳاڙهاڻ.
ـ **اُهري پوڻ:** جوش کان ڦاٽي پوڻ. تمام گهڻو خوش ٿيڻ.
• **اُهَريڙو، اُهريڪو ج اُهريڙا، اُهريڪا (ث):** ذ. برسات بند ٿيڻ بعد آسمان جي صفا ٿيڻ جي حالت – نوائي – وائڪائي.
• **اُهڙاڪُ ج اُهڙاڪَ:** ذ. اوڪارو – اُلٹي. آتُ – اُهڙو. ڏڍو ساه ـ شوڪارو.
• **اُهڙاڪڻُ:** مصدر. اُهڙڪا ڏيڻ – آت ڏيڻ – اُهڙا ڏيڻ ـ اوڪارا ڏيڻ.
ـ **اُهڙُڪُ ج اُهڙَڪَ:** ذ. [سن. اُدُومْ] اوڪارو – آتُ – اُهڙڪو. ہڙڪَ – حرڪُ – لفظ.
ـ **اُهڙڪُ اُچڻ:** اوڪارا اُچڻ – دل ڪچي ٿيڻ.
ـ **اُهڙڪو ج اُهڙڪا:** ذ. اوڪارو – اُهڙو – آت.
ـ **اُهڙڪو ڪائڻ:** اوڪارو ڏيڻ. چرڪ پيڻ. مٿي اُٿڻ لاءِ ہڙڪو ڪائڻ.
• **اُهڙاڪو ج اُهڙاڪا:** ذ. اُهڙڪو. اٿڻ خاطر مٿي ہڙڪو – اُهاڪي.
• **اُهڙهه ہوڙهائي:** ث. اُهڙهائي. تڪڙ – جلدي.
• **اُهس (ث)، اُهسُ:** ذ. [ع. حَبْسُ] گرمي – مونجهه – گهُٽَ – رُڪهه – اُبَتَ – هَبس.
• **اُهسائڻُ:** مصدر "اُهسڻ" مان متعدي بالواسطه باسي ڪرڻ – ڪنو ڪرڻ – خراب ڪرڻ.
• **اُهسڻُ:** مصدر. [سن. واس] باسي ٿيڻ. ڪنو ٿيڻ. (اُهسيو – اُهسيل).
• **اُهڪَ ج اُهڪُون:** ث اوڪارو – اُهڪائي – اُهَت.
• **اُهڪار (ث)، اُهڪارُ:** ذ. آهه – دانهن – پُڪار – شوڪارو. آواز – نعرو "اي ءَ عشق جي اُهڪارَ. نعرو آهي نينهن جو" (شاهه). هُهڪار. خوشبوءِ. ہاڦ. بخار.
• **اُهڪارڻُ:** مصدر. آهُون ڀرڻ – شوڪارا ڀرڻ. اوڪارا ڏيڻ.
• **اُهَڪ:** ث. ڏڪيائي – اهنجائي.
• **اُهڪَڙو ج اُهڪَرا:** ذ. صفت. [سن. اُوزْدْوَ = اُپو + ڪُشْر = ڪڙي] اُپڪڙو. تڪڙو – تڪو. اُهپرو.
• **اُهڪو ج اُهڪا:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + وَڪْشَ = ٻَڪ، چاتيءَ. ٻک يا پاڪر ۾ نہ هٽڻ واري حالت] اهنجو – ڏڪيو – اُڀائو.
ـ **اُهڪائي:** ث. ٻک ۾ نہ هٽڻ واري حالت. اهنجائي – ڏُڪيائي.
• **اُهلُ ج اُهلَ:** ذ. صفت. [سن. اَبَلَ = (اَ = نہ + بل = طاقت) بي طاقت] هيٺو – ڏُهرو – نهَلُ. ضعيفُ – اَپرو.
ـ **اُهلائي ج اُهلائيون:** ث. اپرائي – ضعيفائي. ويجارائي.
• **اُهلا ج اُهلائون:** ث. [سن. اَبَلا (اَ = نہ + بَلَ = طاقت) = بي طاقت] عاجز بي پهچ عورت – عاجزه. ضعيفه – ويچاري.
• **اُهنڌَ:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اُهنگُ ج اُهنگَ:** ذ. [سن. اُدْبَنْدْ = ٻڌڻ، تنگڻ] اها نوڙي جا لوٽي، چونريءَ، ڏَڪيءَ وغيره کي سولائيءَ سان کڻڻ لاءِ اُن جي ڳچيءَ ۾ ٻڌجي "لوٽي کان اُهنگُ ڳرو". ہگهُٽو – ٻَنگهُٽو.
• **اُهو ج اُها:** ذ. آوانو – هُهو – هُلاڇو – غوغا، پٽڪو – ہڙڪَ – ہاڦَ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَهوتُ (ث):** صفت. اَڇِتُ (ڪاڏي جو ڪنهن ڇُهيو نه هجي).
• **اَهوَجهه:** ث. [سن. اَبُدّ] بي سمجهائي – بي وقوفي – جهالت.
ـ **اَهوجهاٽو:** ذ. صفت. بي عقليءَ جو – بي وقوفيءَ جو.
ـ **اَهوجهائي ج اَهوجهايُون:** ث. اڻ ڄاڻائي – اَڻ سمجهي – ناداني – بي وقوفي. پورڙائي.
• **اهوجَهاءِ:** اي اهوجَهئو!
• **اَهوجهُ ج اَهوجهه:** ذ. صفت. [سن. اَبُدّ > اَ = نہ + بُدّ = سياڻو] جنهن کي ٻوجهَ يعني ڄاڻ نه هجي – بي سمجهه – بي عقل – اَڻ ڄاڻ – نادان. پورڙو – ٻالو ٻولو – ساده لوح.
• **اَهوجهو:** ذ. صفت. اَهوجهُ.
• **اَهوجائي ج اَهوجائِيُون:** ث. اَهوڇي.
• **اَهوڇي ج اَهوڇِيُون:** ث. [سن. اَپَڇَيَه] نقصان – گهاٽو – توٽو – ڇيهو. ڪَسُ – گهٽتائي.
• **اَهوڇي پوءِ:** نقصان پوڻ. ڪس لڳڻ.
• **اَهوڏُ ج اَهوڏَ:** ذ. صفت. [سن. اَبُدّ] اَهوجهه – بي عقل – بي سمجهه.
• **اَهُورَڻُ:** مصدر. اَبُورَڻُ.
• **اَهُوسُونْ:** ث. [سن. اَيُر = ڪڪر + وُرْشْ = وَسَ] سنهي ڦُڙ ڦُڙ (مينهن جي).
• **اَهُوڪِرو ج اَهوڪِرا:** ذ. صفت. [سن. اَوْرْدْوَ + ڪُشَرَ = ڪڙي] اَڦونگڙو – اَهڪرو.
• **اَهُوڪِڙو ج اَهوڪِڙا:** ذ. صفت. اَيُوڪڙو.
• **اَهولُ ج اَهولَ (ث):** ذ. صفت. جو هولي (ڳالهائي) نه سگهي – بي زبان – گونگو – گگدام.
• **اهوهيو ج اَهوهيا:** صفت. اَڻ ونڊيل (موتي) – ناسُٿت.
• **اَهَهَرَ ج اَهَهَرُونَ:** ث. [سن. اَوْرْدْوَ + ڪُشَرَ] اَتامرائي – اجائي تڪڙ – اَهڙائي – عُجلت. بي صبري.
• **اَهَهَرائي ج اَهَهرايُون:** ث. اَهَهَر.
• **اَهَهَرو ج اَهَهَرا:** ذ.صفت.[سن اَوْرْدْوَ + ڪُشَرَ = اَيو ڪڙو] تڪڙو – جلدباز – اَتامرو – بي صبر – اَهڪرو. (ث) اَهَهري ج اَهَهريُون.
• **اَهَهَري:** ث. جوئرجو هڪ قسم.
• **اَهَهَڙُ:** ذ. اَهَسَ – اُهمو – هُتَ (هوا جي) – رُگهَ – ڪاڙهو – گهُٽَ. تاءُ – گرمي.
• **اَهيرو ج اَهيرا (ث):** ذ. برسات بعد آسمان صاف ٿيڻ جي حالت.
• **اَپ ج اَپَ:** ذ. اُپ – آسمان.
• **اُپ ج اُپَ:** ذ. [پرا. اَپّ؛ سن. اَيُر = ڪڪر، آسمان] اُپ – آسمان – آڪاس. (ظرف) مٿي – اُپو – اُڇو.
ـ **اُپ اَڪِئِنْ ڏيڪارجڻ:** سپ ڳالهه پڌري هجڻ. نتيجو ظاهر هئڻ. مصيبت ويجهي هئڻ – ساهه جو دپ هئڻ. دشمن جو پئو هئڻ.
ـ **اُپ بَڪڻ:** نه ٽيڻ جهڙيون ڳالهيون ڪرڻ – ٽلهيون ٻڌاڪون هڻڻ.
ـ **اُپ تاريو ج اُپ تاريا:** ذ. صفت. اڇين اکين وارو – چندو – نحس.
ـ **اُپ ٽَڪُو:** ذ. صفت. هميشه اُپ ڏانهن تڪيندڙ (ڪاڇي جي آبادي ٽئي برسات تي، تنهنڪري اُتي جا ماڻهو اُپ تَڪو ٽين، سدائين آسمان ڏي نهارين.)
ـ **اُپ ڏارڻ:** ٻڌاڪون هڻڻ.
ـ **اُپ ڏِسڻ ۾ اچڻ:** ڳالهه پڌري هئڻ.
ـ **اُپ سامهون ڏُکون اچلائڻ:** بي نتيجي ڪم ڪرڻ – پنهنجو پاڻ کي نقصان رسائڻ جهڙو رويو اختيار ڪرڻ.
ـ **اُپ سان مٿو گسائڻ:** پنهنجي حيثيت کان وڌيڪ وڌائي ڏيکارڻ.
ـ **اُپسرو:** ذ. صفت. اوچي ڳاٽ وارو – سَربُلند جنهن جو مٿو اُپو هجي.
ـ **اُپَ قاتل کي اڳڙيون وجهڻ:** ظاهر ڳالهه کي لِڪائڻ.
ـ **اُپ قاڑڻ:** ٻڌاڪون هڻڻ – داڙون هڻڻ.
ـ **اُپ قاڑي وجهڻ:** وڏو خطري جهڙو ڪم ڪري وهڻ.
ـ **اُپ ڪَپرو ج اُپ ڪَپرا:** د. صفت. اُپي ڪپرَ وارو (ڪڙيو. واهه) ـَ هيٺ مٿي سَطح وارو (ث) اُپ ڪَپري ج اُپ ڪپريُون.
ـ **اُپ ڪرڻ:** مصيبت نازل ٿيڻ.
ـ **اُپ ڪرو ج اُپ ڪرا:** ذ. اُپن ڪرن وارو (گهوڙو، گڏهه) (ث) اُپ ڪري ج اُپ ڪريُون.
ـ **اُپ کي اڳڙيون وجهڻ:** پڌري ڳالهه يا عالم آشڪار ڳالهه کي لڪائڻ جي ڪوشش ڪرڻ.
ـ **اُپ ۾ تراريون هڻڻ:** ناممڪن ڪم ڪرڻ – وت کان ٻاهر هلڻ.
ـ **اُپ ۾ تيرهڻڻ:** ناممڪن ڪم ڪرڻ.
ـ **اُپ ۾ ڏُکون اُڇلائڻ:** پاڻ کي نقصان پهچائڻ جهڙو (بيوقوفيءَ جو) ڪم ڪرڻ. جاهليت جهڙو ڪم ڪرڻ. بي نتيجي اجائي ڪوشش ڪرڻ.
ـ **اُپ ۾ ڪَڪرٽيڻ:** اميد جاڳڻ – اميدواري ٽيڻ (زال کي).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اُپ مان تارا لاهڻ:** وڏو ڪم ڪرڻ. نہ ٽيڙ جهڙو ڪم ڪرڻ.

• **اُپا:** بينا.

• **اُپارَ ج اُپارَ:** ذ. [سن. ١. اُتْ سْتا؛ ٢. اُدْ. اُتْ = متي + پُر = پرڻ] طلوع (سج جو). اوپَرُ (سيني جو) — ماڃِ. پڙڪاءُ (جوش جو) — آپارُ — هُشي.

• **اُپارڻُ:** مصدر. [سن. اُدْ. اُتْ = متي + پُر = پرڻ] متي چاڙهڻ. ڪڙوڪرڻ — بيهارڻ. ڪنهن ڳالهه لاءِ همتائڻ — آماده ڪرڻ — پڙڪائڻ — ڏاڏرائڻ — آپارڻ. جوش ڏيارڻ — هُشي ڏيڻ. اُپائڻ (زمين جو نباتات کي) ـ پيدا ڪرڻ. سج سنئون ڪرڻ — ڏينهن ڪرڻ "اُپي اُپاريام، نڪت سپ نئي ويا" (شاهه). (اُپاريو — اُپاريندو — اُپاريل).

• **اُپاڙڻُ:** مصدر. [سن. اُتْپَدْ] اُپائڻ (نباتات) "اُمت جي آخوند اوپڙ سپ اُپاڙيا" (شاهه). (اُپاڙيو — اُپاڙيندو — اُپاڙيل).

• **اُپاس:** صفت. [سن. اَ = نہ + پاسْ = چمڪ، ڏسڻ ۾ اچڻ، صاف ٽيڙ] جو ڏسڻ ۾ نہ اچي — غير مرئي — غير محسوس — نامعلوم. (ذ) بي نور سوجهرو (سجّ يا چند جو گهاٽي جهڙ سبب). ڪنهن شي ياحقيقت جو سوجهرو. عڪس — اولڙو — پاڇولو "اٽئي سپ اُپاس، جڳت هيءُ جڳديس جو" (سامي).

• **اُپاڳ:** ذ. [سن. اَ = نہ + پاگ = پاڳو. بهرو] نياڳ — بي پاڳائي — بي بختي — بي نصيبي (١) "ڪنوٽ ڪنوايو. آئي نند اُپاڳ جي". (٢) "ڪونهي قادر ڪر پيو، اُنين جو اُپاڳ" (شاهه). "سَپاڳ" جو ضد.

ـ **اُپاڳائي:** ث. بي پاڳائي — بي بختي — نياڳائي.

ـ **اُپاڳڻُ ج اُپاڳڻيُن:** ث. نياڳي — بدبخت (عورت).

ـ **اُپاڳو ج اُپاڳا:** ذ. صفت. نياڳو — بي بخت بي بهره ـ بي نصيب. (ث) اُپاڳي ج اُپاڳيون. (ذ) اپاڳ — بدبختي "محمد ڏاران ملڪ ۾ آهي اونده اُپاڳو" (گرهوڙي).

ـ **اُپاڳي ج اُپاڳيُون:** ث. صفت. نياڳي — بي نصيب (عورت) — اُپاڳڻ "مون اُپاڳيءَ ساڻ، ڪيرُ ڀلندي چپرين" (شاهه).

ـ **اُپاڳيو ج اُپاڳيا:** ذ. صفت. اُپاڳو "اڪر پڙهي اُپاڳيا! قاضي ٽئين ڪياءِ" (شاهه).

• **اُپالَو ج اُپالا:** ذ. [سن. اُپالَمْبَ] اوپالو — طعنو — مهڻو — عتاب — ڏوراپو.

• **اُپامرُ ج اُپامرَ:** ذ. صفت. [ع. اَبَهْرُ] بي سمجهه — معصوم (ٻار). بي گناه.

ـ **اُپامڑو ج اُپامڑا:** ذ. صفت. "اُپامرُ" جو اسر تصغير. معصومڑو — ٻارڙو.

• **اُپامَڻُ:** مصدرُ. اُپامڻُ.

• **اُپامڻُ:** مصدر. [سن. اُدْپَرِمَڻَ = متي چڙهڻ] ٽهڪو ڪائي متي چڙهڻ (پاڻيءَ وغيره) — ڦڦڪي ڪنن تان هارجڻ ياوهڻ "ڪُني اُپامندي تہ بہ پنهنجا ڪَنا ساڙيندي". جوش ڪائڻ. ڦوڪجڻ — سيڙجڻ. هٿ يا ڪاوڙ ۾ پرجڻ — آپامڻ. (اُپاميو — اُپامندو — اُپاميل).

ـ **اُپامرَ:** ث. ٽهڪو — اُوبَر — جوش. ڦوڪجڻ جي حالت — آپامرَ.

ـ **اُپامائڻُ:** مصدر "اُپامڻ" مان متعدي بالواسطه. ٽهڪائڻ — جوش ڪارائڻ — آپامائڻ.

ـ **اُپامجڻ:** مصدر "اُپامڻ" مان فعل مجهول. اُپامڻ.

ـ **اُپامَنديُون (ڪُنيون) ڇَڏڻ:** اَجايا ڊِڪا ڪائڻ. سُور ٻَري جو ڪم ڪرڻ — بي دليو ڪم ڪرڻ. بنا سوچ جي ڪم ڪرڻ.

ـ **اُپامڻي ج اُپامڻيون:** ث. صفت. اُپامندڙ — پلٽندڙ — جوش ڪائيندڙ.

• **اُپانْ (ث):** ضمير. اوهان "اَپان جو = اوهان جو. اَپان رو= اوهان وارو. اَپان نانْ = اوهان کي. اَپان وٽ = اوهان وٽ".

• **اُپاءُ:** ذ.[سن. اَ = نہ + پاوَ = هستي، موجودگي] نيستي — نابودي. پَرلئ. موت.

• **اُپائڻُ (ڪ):** مصدر. اُباهڻ — اُپو ڪرڻ. بيهارڻ — ڪڙوڪرڻ. (اُپايو — اُپائيندو — اُپايل).

• **اُپٻَتِ:** ظرف. [سن. اَ = نہ + پَڪْت = نمونو. ڏنگ، ريت] بي پتيو — اَڏنگائيءَ سان — بي قاعدہ ـ ڪُريت — بي ڏنگو.

ـ **اُپٻَتَ:** ث. اُبَت.

ـ **اُپٻَت سُپَت:** ث. اُبت سُبَت. اَڏائي قِڏائي. رنج راحت — ڏک سُک.

• **اُپٻَتَ ج اُپٻَتُون (ل):** ث. اَبت — ونگار.

• **اُپٻَنْڻُ:** مصدر. اُبنْڻُ.

• **اُپٻائو ج اُپٻائا، وا(ل):** ذ. صفت. [سن. اُوْرْدْوَ + پادَ =پير] اُهو ٻار يا ڦر جو جمڻ مهل ماءُ جي پيٽان اُبتو اچي (يعني پهرين پيراچن ۽ پوءِ متو. عام طور پهرين متو ۽ پوءِ پير ايندا آهن) — اَمهڙو.

• **اِپٻوتُ:** ذ. [سن. اِپَ = هاٿي + پوتَ = وڇيرو، ٻچرو] هاٿيءَ جو ٻچڙو — هاٿيڙو — ڦُرنْدو — هَرنو.

• **اُپٻُر:** اسر خاص. تعلقي سنجهوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اُپَجُ:** صفت. اُهو جو پَڄي نہ سگهي — نہ پَڄندڙ — پَڪو — ثابت قدم — محڪم.

• **اُپَڏانُ:** ذ. [سن. اَپَدان] لغت — فرهنگ — ڪوش — ڊڪشنري.

• **اُپَرَ ج اُپَرَ:** ذ. صفَت. [سن. اَ = نہ + پَرَ = بار، آڌار] جنهن کي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪو پُر يا پروسو نہ هجي. بي واهو – بي وسيلو. اَپرو – "سَپرُ" جو ضد. بي بنياد ڳالهه – بهتان – الزام – ڪوڙ.

ـ **اَپريجڻ:** تهمت مڑهڻ – بهتان هڻڻ.

ـ **اَپريرڻ:** ڪوڙو الزام رکڻ – تهمت مڑهڻ.

• **اَپُرسَپرُ:** ذ. صفت. اَپرو سپرو – هيڏو ڏاڍو.

• **اَپرامُ ج اَپرامَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + پُرمَن = آڏار، قوت، پرورش] بي واهو. بي قوت سُجو. ڏهرو – لاغر.

• **اَپراڏو ج اَپرانا (ث):** ذ. صفت. پيرين اڳهاڙو.

• **اَپرائڻ:** مصدر. اَپارڻ – مٽي چاڑهڻ – هُشي ڏيڻ.

• **اَپرٽ:** ث. پير سان هنيل ڏڪ – لت.

• **اَپرٽ (ت):** صفت. پور پور – چُور چُور. اَپرڏ.

• **اَپڑت (ت):** ذ. ڏُٽ جو هڪ قسم.

• **اَپڑڏ ج اَپرڏَ:** ذ. صفت. اَپوڳو – اَٽيو – خشڪ – بي روغن. ريزه ريزه ـ ذرا ذرا.

ـ **اَپرڏائي:** ث. اَپوڳائي – اٽيائي – خُشڪي.

• **اَپرڪڻ:** مصدر. اَڦرڪڻ – ننڊ ۾ ڳالهائڻ – وڙڻ.

• **اَپرَنڊو:** ذ. [سن. اَدْيُوْ = اَپرُ، اُسرڻ، پيدائيڻ] اوپر – پورب – مشرق.

• **اَپرڻُ، اَپرڻ:** مصدر. [سن. اَدْيُو = اُسرڻ، پيدا ٿيڻ. اَپرڻ] سج چنڊ تارن وغَيره جو اَپرندي طرف يا افق کان نڪرڻ – طلوع ٿيڻ. مٽي چڙهڻ. اُسرڻ. وڌڻ (قد جو). ڦُٽڻ (نباتات جو) – نسرڻ "اَپريام انگور سُتي سُپرين جا" (شاهه). نڪرڻ. ظاهر ٿيڻ "اُپرن شوڪارا، پسئو وَرَ ٻين جا" (شاهه). پيدا ٿيڻ. ڍڳي جو ڍڳيءَ تي (ڦُرڙ لاءِ) چڙهڻ. اُيو ٿيڻ. (اَپريو – اَپرندو – اَپريل).

ـ **اَپرندي تاءِ نہ ڪرڻ:** منڊ ۾ ئي ڪو جوش يا جوهر يا سوجهرو نہ ڏيکارڻ.

ـ **اَپري اَچڻ:** مٽان چڙهي اچڻ – اُلر ڪري اچڻ. وڙهڻ لاءِ سنبري اَچڻ.

ـ **اَپرَي وَڻڻ:** ڳچيءَ ٻوڙ. حملو ڪرڻ – حملوڪري پڪڙڻ. ٻهانو ٺاهڻ.

ـ **اَپري وڃڻ:** ڪاوڙ يا جوش مان جلدائيءَ سان اٿي ڪڙو ٿيڻ.

• **اَپرو اَپرو ج اَپرا:** ذ. صفت. [سن. اَبَلَ > اَ = نہ + بَلَ = طاقت] بي طاقت – ضعيف – ڏهرو – هيڏو – ڪمزور – لاڇجهو. (ث) اَپري ج اَپريُون "اَدر نڏر اَپري، اَسونهين آهيان" (شاهه).

• **اَپرائي، اَپرائيَ ج اَپرائيُون:** ث. بي طاقتي – ڏهرائي – ڪمزوري.

• **اَپرو سَپرو ج اَپرا سَپرا:** ذ. صفت. هيڏو ڏاڍو. جهڙو تهڙو. (ث) اَپري سَپري.

• **اَپڑڻ:** مصدر. [سن. اَپدّ] ڦُٽڻ – انگورجڻ (وڻ يا پوک جو). اُسرڻ. (اَپڑيو – اَپڑندو – اَپڑيل).

• **اَپڑي:** اسم خاص. تعلقي خيرپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اَپَساهي ج اَپساهيُون:** ث. [سن. اَوْرْدْوَ = مٿي + شْواسَه = ساهه يعني اُيو ساه] ٽڪ سبب ٽيل سَهڪي – اُماهي. بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ ساه ٽڪڙو ٽڪڙو ٿي چڪَ سان ڪجي) ـ دَمڪشي.

• **اَپسرو ج اَپسرا:** ذ. صفت. [سن. اَوْرْدْوَ + شْرَس = مٿو] اُپي سرَ وارو – جنهن جو گردن يا ڳاٽ مٿي هجي – سَر بُلند – آسمان سان مٿو هٽندڙ. مٿي ڦريل – چريو. اُپسنئون.

• **اَپَڪ:** ث. اُپَيڪ – بيهڪ – اَڏاوت – "ويهڪ" جو ضد. اُپساهي – دمڪشي. پَڪ ڪنگهه.

• **اَپَڪَپرُ، اَپَڪَپرو اَپَڪَپو:** ذ. صفت. [سن. اَوْرْدْوَ + ڪچّه = ڪچر] اُپن ڪپن وارو (واهه، واهڙ وغيره) – لاهيءَ بغيرڪَپن وارو.

ـ **اَپَڪپري ج اَپَڪَپريُون:** ث. اَڏو پَر – اوڪي چاڑهي.

• **اَپَڪڙوَ اَپَڪڙيو ج اَپَڪڙا، اَپَڪڙيا:** ذ. صفت. [پرا. اَپَ + ڪرَ؛ سن. اَوْرْدْو + ڪُشَرَ] اُپيءَ ڪڙيءَ تي – ڪڙين پر – اُباڪرو. هلڻ لاءِ تيار "پڻ ٿا پلاٽين. اوئي گهٽو اپڪڙا" (شاهه). تڪڙو – اُبهرو – اَتامرو.

ـ **اَپَڪڙو ٿي ويهڻ:** ٻين پر ويهڻ – اوڪڙو ويهڻ. اشاري تي ويهڻ.

• **اَپَڪ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + پاڳَ = پاڳو، نصيب] اپاڳو – بي نصيب. نہ پڄندڙ – بهادر "اَيْ ابڙو ئي اپڪ، ڏونگر هو ڏيهه ٻيو" (شاهه).

• **اَپَڪو ج اَپَڪا:** ذ. صفت. بي ادب – بدتميز. ڪم ڪوس.

• **اَپَل:** صفت. [سن. اَ = نہ + پُرمْ = پُل ڪرڻ] اُهو ماڻهو جو نہ پلجي – خطا نہ ڪائيندڙ. اَڳَس. اَپرانت.

ـ **اَپَلتا:** ث. ڪيا غلطي نہ ٽيڻ جي حالت.

• **اَپلاشا ج اَپلاشانُون:** ث. [سن. اَپلاش] آرزو – تمنا – خواهش – چاهنا – سڌ – ڪامنا – سَڪَ – اَبلاڪا.

ـ **اَپلاشي:** ذ. صفت. سڌائتو. سڪ وارو.

• **اَپمانُ ج اَپمانَ:** ذ. [سن. اَپمانَ > اَپ = گهٽو + مَنْ = ڄاڻڻ، سَمجهڻ يعني پاڻ کي وڏو سمجهڻ] وڏائي – فخر – هٺ – گهمنڊ – گيرب – خودي – اهنڪار – تڪبر "مَتيو تنهنجي من مان، اَوديا جو اپمان" (سامي).

ـ **اَپماني ج اَپماني:** ذ. صفت. هٺيلو – مغرور – گهمنڊي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَپنڊيو ج اَپنڊيا (ل):** ذ. ڏڌ ولوڙڻ جو ٽاڻءِ يا منڊيو (جنهنکي ٻه ڇڙا ٻيهي ولوڙين).
• **اَپنڊ ج اَپنڊَ:** ذ. اَپنديو.
• **اَپنگ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + پنگ < پَنْجَ = پيڇڪڙي] جنهن ۾ پنگ يا پيڇڪڙي نہ پوي – بنا رَکاوٽ جي – بي رُخني.
• **اَپنگ ج اَپنگ:** ذ. [سن. اَشْرَ = اَس، ۾ گڏ ٽيل ڪٽ جو ڳنڍيو (لوهہ کي تپائڻ سان ڪٽ جو ڳنڍيو (لوهہ کي تپائڻ سان ڪٽ ڪوري جي تر ۾ گڏ پَٽي ٽيندي آهي جا ڪجهہ وقت بعد رُکَ کان ٻہ وڌيڪ مضبوط ٽيندي آهي). آڙنگ.
• **اَپڻ (ل):** مصدر. [سن. اُدْيُو < اُدْ = متي + يُو = ٽيڻ] اَپو ٽيڻ – اَبهڻ – ڪڙو ٿي بيهڻ – متي ٽيڻ. (اَپيو – اَبهندو – اَپيل).
• **اَپو ج اَپا:** صفت. [پرا. اَبْبَ: سن. اَررْدَوَ] بيٽو – بيٽل – ڪڙو – سڏو "چور اَپو ئي چوءِ، آئون اهو ئي آهيان" (شاهہ). (ذ) سنڌ جو متيون حصو (سکر ضلعي جو متيون پاڳو بهاولپور سميت). "لمو" جو ضد "اَپي ڪي آبيندي، لڏائون سنڌڙيءَ سار" (سچل). اُتر – سرو. (ظرف) سنئون متي. سنئون هيٺ. "پاسيارو" جو ضد.
• **اَپو ٽيڻ:** ڪڙو ٽيڻ – سڏو ٽيڻ. اُٽڻ – بيهڻ – اَبهڻ. سامهون ٽيڻ.
– **اَپو ساهُ ج اَپا ساهَ:** ذ. وڏو ۽ ڏگهو ساهہ اَماهي. ٽڏو ساهہ. اَپ ساهي.
– **اَپو ساهہ ڪٽڻ:** ڊوڙڻ يا ٽڪ سبب تکو ساهہ ڪٽڻ – سهڪڻ. اَمهين ۾ پوڻ.
– **اَپو ڪاڻ ٽي بيهڻ:** سڏو ٽي بيهڻ. بنا ڪُيڻ پڇڻ جي سنئون ٽي بيهي رهڻ.
– **اَپو لَمو گهُمڻ:** مٽان ديري غازي خان کان وٽي هيٺ اُتر سنڌ تائين گهُمڻ. اُتر ڏکڻ گهُمڻ – پري پري گهُمڻ – رُلڻ.
– **اَپو ڪڙو:** ذ. صفت. اَپڪڙو.
– **اَپي ڪَرَ:** ظرف. سڏي ڪنڌ – اوچي ڳاٽ – فخر سان.
• **اَپوتُ:** صفت. [سَن. اَپوتَ < اَ = نہ + پُو = ٽيڻ] عدم موجود – نيست – نابُود.
• **اَپوتُ:** ڪَچو – اڻ ڪاهيل.
• **اَپوجُ:** ذ. [سن. اَپوجَ < اَ = نہ + پُجْ = مزي سان کائڻ] نہ کائڻ جهڙو – اَپوڳُ.
• **اَپور ڪڙي، اَپور ڪِڙي:** ث. صفت. اَپوڪڙي. ڪپائي نہ رکيل – اَڻ ٺهڪيل.
• **اَپورِ ڪڻ:** مصدر. اَپامڻ (ديگڙي جو).

• **اَپوڳُ ج اَپوڳَ:** ذ.صفت. [سن. اَ = نہ + پُجْ = ماڻڻ، مزو وٺڻ] گهٽ سٽڻ وارو (جنهن مان مزو نہ اچي) – اَڻپو – بي ڇَسو – بي سواد – ڦِڪو – خُشڪ.
– **اَپوڳائي ج اَپوڳائيون:** ث. اَڻپائي – خُشڪي – بي سوادائي – ڦِڪاڻ.
– **اَپوڳو ج اَپوڳا:** ذ. صفت. گهٽ سٽڻ وارو – اَڻپو. (ث) اَپوڳي ج اَپوڳيُون.
• **اَپُومِ، اَپُومي:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + پُومہ، پُومي = پُونْءِ] اَڻ پُونيو – ٻئي ڏيهہ جو – پرڏيهي. اڻ واقف – اَڻ سونهون – ڏاريو – اجنبي.
• **اَپُومائي:** ث. آڻ سونهپ. اَڻ جاڻائي – ناداني.
– **اَپُومو اَپُوميو:** ذ. صفت. اَپُومِ – اَپُومي. پرڏيهي – اَجنبي.
• **اَپُونْ:** ذ.صفت. [سن. اَ = نہ + پُومي = پُونْ] اَپُومُ. (ث) اَپُونئينْ.
• **اَپَهُ اَپَئُو:** صفت. [سن. اَ = نہ + فَہ = گهٽو] ٽورو – قليل – گهٽ – بي برڪت. "سَپَهُو" جو ضد.
• **اَپَئُو اَپَئي:** صفت. [سن. اَپَي] بي پَئُو – بي ڏپو.
• **اَپي ج اَپيُون:** ث. صفت. سنئين سڏي هيٺ ڪتل يا متي ڪَڙي ڪيَل. (ظرف) بيهڻ واري حالتَ ۾ – بيٺي (1) "سُوري سينگاري، اَپي عاشقن کي"؛ (٢) "پنهون جا پريات، اَپي پُڇي پهيڙا" (شاهہ).
– **اَپي روءِ:** بيٺي روءِ.
• **اَپَارَڻُ:** مصدر. [سن. اُورْدَرَ = اُپو] اُپارڻ. اُتارڻ – اُتارڻ – ڪڙو ڪرڻ – بيهارڻ "سي لاڳاپا لاهِ، اوريان اُپيارين جي" (شاهہ). (اُپياريو – اُپيارينڊو – اُپياريل).
• **اَپْياسُ:** ذ. [سن. اَپْياسَ] مطالعہ – پڙهڻ. وري وري پڙهڻ – دَوُر – مشق. حاصلات. استعمال. ورزش. هڪ ڏيانائي.
– **اَپياسُ ڪَرڻ:** مطالعو ڪرڻ – پڙهڻ – اُتلائي پڙهڻ – دَورڪرڻ. ياد ڪرڻ.
– **اَپياسي ج اَپياسِي:** صفت. اَپياس ڪندڙ – محنت سان پڙهندڙ.
• **اَپياگَتُ ج اَپياگَتَ:** ذ. صفت. [سن. اَپْيا گَتَہ] گهر ۾ آيل مَهمان. ڪوبَہ سامهون ايندڙ (ماڻهو). غريب – سُڄو. پينو – گداگر.
• **اَپِيانْ:** مضارع. [مصدر "اَپڻ"] بيهان.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَپيترو ج اَپيترا (ث):** ذ. صفت. دِڳهي ۽ سنهي منهن وارو.

• **اَپَيتو اَپيتي ج اَپيتا، اَپيتِ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + پيد = ڪنهن فرق يا امتياز ڪانسواءِ] جو پيت تي نہ پوي. پيت تي نہ پيل. اڻ واقف. ڏاريو.

• **اَپِيڻُ (ل):** مصدر. [سن. اُدْ–سْتا] بيهڻ – ڪڙو ٽيڻ – اُٿڻ – اُبهڻ – اَپڻ. (اَپيلو – اُبهندو – اَپيڻل).

• **اَپِيڻا:** بينَا، اُپا.

• **اَپِيڄ (ث):** مصدر "اَپڻ" مان امر مدامي. بيهِجِ! – ترسِ!.

• **اَپَيڇَڙ:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو (بهلڪاڻي پاڙو).

• **اَپِيدُ:** صفت. [سن. اَ = نہ + پيدَ = فرق] پيد يا فرق ڪان سواءِ ـ بي امتياز – هڪ جهڙو – ساڳيو "تنهنجي عشق اَپيد ڪيو لَٿو لَنوءِ ۾ لڪاءِ" (سامي). (ذ) ساڳيائي – هڪ جهڙائي – تشبيهه.

• **اَپِيدِي ج اَپِيدِي:** ذ. صفت. جنهن ڪي پيد يا فرق ڏسڻ ۾ نہ اچي – جيڪو پيد نہ رکي – دوئيءَ ڪان دُور – هيائيءَ ڪان پري "اَپيدي عاشق، پيد چڏي پرپور ٿيا" (سامي).

• **اَپِيرَ:** اسر خاص. [سن. اَپير، اَپيرَ] هڪ ذات جو نالو جنهن جو ڪم آهي ڳنئون چارڻ. هنڌن جيَ هڪ ذات جو نالو – آهيرَ. ڳنوار.

• **اَپِيرائي:** ث. پت ۾ لڳل تختو (جنهن تي ٽانوَ وغيره رکجن) – ٽانون رکڻ جي پچتي – طاق.

• **اَپِيري:** صفت. پير ڪان سواءِ. بي نشان "نَہ ڪو راه نہ رند، اِنَ اَپِيريءَ يُونءِ ۾" (شاهه).

• **اَپِيڪَ، اَپِيڪ ج اَپِيڪُون:** ث. [سن. اُدْ – سْتا] بيهڪ – اڏاوت (۱) "وهَڪ نہ ڪيائون، اُپيڪ عيب ان جو" (شاهه)؛ (۲) "عالم اُپيڪ جن تيَ، هُون سلامت سي" (لطف الله قادري).

• **اَپِيڪُتُ:** صفت. [سن. اَپِيشكْتَ] تيل مکيل. گاديءَ تي وهاريل – تخت نشين. سج.

• **اَپِيُن (ث):** ضمير. اوهين.

• **اَپَيَنگ:** ذ. [اَپي، اُپو + انگ، اَنگهه] مَنڌي (جنهن سان بيني ڏڏ ولوڙجي). نهيلو – منجو.

• **اَپِيڙُ:** مصدر. گهڙڻ – داخل ٿيڻ – اندر وڃڻ.

• **اَپَيڙ، اُپِيهڙ:** مصدر. بيهڻ.

• **اَپَيُو:** صَفت. [سن. اَپِيدَ] اَپِيدُ – اڻ ورهايل – اڻ وندبل – اَڻ تقسيم ٿيل – لايتجزي.

ـ **اَپِيوا:** صفت. اَپِيدُ. جنهن جو ڏول، رنگ روپ ڄاڻي نہ سگهجي. جنهن کي ورجي نہ سگهجي "اَمُک اَپِيوا، پُورن ڏسي پريم سان" (سامي).

• **اَپِيئو:** صفت. [سن. اَپِي < آ = نہ + پِي = پِئُ] بي پِئُو – بي ڏپو.

• **اَت:** ظرف. [سن. اَت = انداز، وقت، مڪان ڪان پري، نهايت، تمام ڳهٽو] ڳهٽو – جهجهو – بي انداز – بي انتها – بي شمار – بي نهايت – حد ڪان ٻاهر "اَت اُڪنڊي آهيان، مَنَهن مارُوءِ جي" (شاهه). وڌيڪ – زياده.

• **اَتُ:** ذ. [سن. اَنْتَ] اَنتَ – انتها – پڇاڙي – ڇيهه – دنگ – حد "ٽيا غرق ٻيڙا هار ۾، اَتُ ناهه ڪو هت آب جو" (واصف). اندر جو حال – ڳجهه – راز "توڙِي چڪَنِ چاڪ، تہ پهه اَتُ نہ ڏين عام ڪي" (شاهه).

• **اِت:** ظرف. [سن. ۱. اَتْر: ۲. اِه] اِتي – انهيءَ هنڌ – هن هنڌ "ماڻهو اِت ڪياءِ، منڊ نہ ڏسين منڊيو" (شاهه)

• **اُت:** ظرف. [سن. تَتْر] "اُتي" جو مخنف – اُتي – اُنهيءَ هنڌ – هُتي.

• **اَتابُ ج اَتاب:** ذ. صفت. [اَ = نہ + ف. تاب < تابيدن = چمڪڻ: سن. تاپَ = گرمي، چمڪو] بي تاب – بي حال – بي آرام – پريشان.

• **اَتابَڪ:** ذ. [ترڪي. اَتا = پيءُ + بَڪ = سردار. يعني وڏو يا مربّي پيءُ] شيراز جي حاڪمن جو لقب (جن جو پايو وجهندڙ سعد بن زنگي هو). سنيالينڊر – مربي – استاد. وڏو وزير. ڪنهن به اميرجو اعزازي لقب.

• **اَتابو ج اَتابا:** ذ. صفت. بنا تاب يا چمڪي جي. سُجو – ڪنگال. "ستابو" جو ضد. نرجو – بي ڏولو. اَڏنگو. نيج.

• **اَتارُ ج اَتارَ:** ذ. [سن. اَتارَ = ڪناري تي لهڻ، چوتڪارو، بچاءُ، تقوّيت، واڌارو] اُها دوا جنهن سان ٻيءَ دوا جو اثر لاهجي "گيهه زهرجو اُتار آهي". اُتارو – مُصلح.

• **اُتارڻ:** مصدر. [سن. اُتارَڻَ = پار ڪرڻ، هيٺ لاهڻ، بچائڻ، مٽي چاڙهڻ، قوّت بخشڻ] لاهڻ، پار ڪرڻ. ڇُٽائڻ – بچائڻ. امداد ڪرڻ. وڌائڻ. ڪا عبارت نقل ڪرڻ. (اُتاريو – اُتاريندو – اُتاريل).

ـ **اُتارائي ج اُتارائِيُون:** ث. اُتارڻ جي مزوري.

ـ **اُتارائڻ:** مصدر "اُتارڻ" مان متعدي بالواسطه. لهرائڻ – هيٺ ڪرائڻ. پار ڪرائڻ – بچارائڻ. ڪو ڪتاب نقل ڪرائڻ.

ـ **اُتارو ج اُتارا:** ذ. اُتارُ. نقل.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اُتارو ڏيڻ:** صدقو ڏيڻ ـ ردّ بلا ڪرڻ.
ـ **اُتاري چڙهڻ:** نقل ڪري چڙهڻ.
ـ **اُتارندڙ:** ذ. فاعل.نقل ڪندڙ ـ اُتارو ڪندڙ.
ـ **اُتارَن:** ان تارن کي (اهي جيڪي تري نه جاڻن)
• **اُتارُو ج اُتارُو:** ذ. صفت. [اَ = نہ + تارُو < سن. تْري = ترڻ] اَڻ تارُو "اُتي اَتارُن، هادي ڏرين هٿڙا" (قاسم).
• **اُتارو ج اُتارا:** ذ. [سن. اُتْرِيْ = لَهڻ، منزل ڪرڻ] اوتارو ـ منزل. اوطاق. مڪان. دائرو.
• **اُتارُ جڻ:** فعل مجهول. گهوڙي يا ڪنهن وهت جو ڪنهن سبب پاڻي نه پيئڻ. اُٿهڙجڻ.
• **اُتاڪُ ج اُتاڪ:** ذ. [سن. ١. اَڪَتْيه = جنهن جي ڪتا يا ڳالهه ڪري نه سگهجي: ٢. آگاڏ = اونهو] جنهن جي ڳالهه نَ ڪري سگهجي ـ بي بيان. اٿاهه ـ بي پايان.
• **اُتاڪو ج اُتاڪا:** ذ. [سن. اَڪَتيه] ڪٽ نه ڪندڙ. تور تڪ نه ڪندڙ ـ تڪڙو ـ اُبهرو. اُچانڪ ـ اوچتو ـ ناگاه. [سن. اَتْرِكَ = بي منطق بحث ڪندڙ] بيهودي حجت ڪندڙ ـ لُچو. حيران ـ عاجز ـ پريشان.
• **اُتاڪو ج اُتاڪا (ل):** ذ. صفت. [اُتاڪو < اُتاڪو] بنا سوچ سمجهه جي ڪم ڪندڙ ـ تڪڙو ـ اُبهرو. بي پرواه.
• **اُتالا ئِي ج اُتالا يُون:** ث. [سن. اُتّالَ = ڏاڍو مضبوط. زبردست. ڏکيو. مشڪل. تڪڙو. تکو. عملو. بهترين] تڪڙ ـ اُبهرائي ـ اُتاولائي ـ اُتامرائي "اُتالائي عيسو چوي، جتن سين نه جڳاءِ" (ميون عيسو).
• **اُتالو ج اُتالا:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + تالَ = آواز. تان. سُر] بي تالو ـ بي سرو. اَڊنگو. بيهودو ـ بدافعال.
• **اُتالو:** صفت. [سن. اُتّال] ڏاڍو ـ مضبوط ـ زبردست. اُتاولو. تڪڙو ـ تکو. ڏکيو ـ مشڪل.
• **اُتاليقُ ج اُتاليقَ:** ذ. [ترڪي] خانگي طور پڙهائيندڙ ـ ڪَهَرُو معلّم. اُستاد. سَنياليندڙ.
ـ **اُتاليقي:** ث. خانگي تعليم.
• **اُتامرو ج اُتامرا:** ذ. صفت. [سن. اُتّال] تڪڙو ـ اُبهرو. گستاخ ـ شوخ ـ ڪَهَرُو. وڙهڻ يا مارڻ لاءِ تيار ـ ڪاوڙيل.
ـ **اُتامرائِي ج اُتامرائِيون:** ث. تڪڙ ـ اُبهرائي ـ جلدائي ـ تيزي.
• **اُتامرو ٿيڻ:** اُبهرو ٿيڻ تڪڙو ڪرڻ. ڪاوڙجڻ.
ـ **اُتامرو پوڻ:** شوخ پوڻ ـ ڪهرو ڳالهائڻ.

• **اِتانْ:** ظرف. [سن. اِتَهْ] هتان ـ اِتانهون. انهيءَ هنڌ.
ـ **اِتانهُون، اِتانهين:** ظرف. اِتان.
• **اُتانْ:** ظرف. [سن. تَتَهْ] اُنهيءَ جاءِ ڪان ـ اُنهيءَ هنڌان ـ اُتئون ـ اُتاهُون. متان.
ـ **اُتانهر:** ظرف. اُنهيءَ جاءِ تان ـ اُتاهين "اچيو اتانهر گهڙي، جنانَ جيءِ وٺاءِ" (شاهه).
ـ **اُتانهُون، اُتانَهين:** ظرف. اُتان.
• **اُتانِ:** ظرف. اُتانئن ـ هنن جي متان ـ متانئُن "انهيءَ پر اُتانَ، پُوندين مُنڌ پهاڙ ۾" (شاهه).
• **اُتانگ:** صفت. اُتانگهه.
• **اُتانگهُ:** صفت. [سن. اَگاڏَ] جو تانگهي نه سگهجي ـ اَڻ تانگهو. اٿاهُ ـ اُونهو ـ عميق "اَڄ ڪ سنجهه صباح، اُهريندين اُتانگهُ نڙين" (شاهه).
ـ **اُتانگهو ج اُتانگها:** ذ. صفت. اُتانگهه.
ـ **اُتانْهون ج اُتانها:** ظرف. [سن. اُتّر] متانهون ـ بلند ـ اُچو ـ اعليٰ.
• **اُتانْهين ج اُتانهيُون:** ث. [سن. اُچْتَوَم] اوچائي ـ متانهين ـ بلَندي.
• **اُتاوڙو ج اُتاوڙا:** ذ. صفت. [اُتاولو < اُتاوڙو] اُتاولو ـ اُبهرو ـ تڪڙو.
• **اُتاوَل:** ث. [سن. ١. اُتالتا: ٢. اُتْ = متي + تْوَرْ = تڪڙ ڪرڻ] اُتاولائي ـ اَجائي تڪڙ ـ اُتامرائي ـ اُبهرائي.
ـ **اُتاوَلائي:** ث. اجائي تڪڙ ـ اتامرائي ـ ابهرائي ـ جلد بازي. بي تابي. عُجلت. اُتالائي.
• **اُتاوَلو ج اُتاوَلا:** ذ. صفت. تڪڙو ـ اُتامرو ـ اُبهرو ـ جلد باز ـ بي صبر.
• **اُتاوَلِي ج اُتاوَلِيُون:** ث. اُتاولائي.
• **اُتاهُ:** صفت. اُتاهه ـ بيحد ـ گهٽو ـ جهجهو.
• **اُتاهَلَ:** ث. اُتاوَل ـ اَجائي تڪڙ ـ اُبهرائي.
• **اُتائِ:** مصدر. [سن. اُتْ (= متي) < اُتائِ] متي ڪٽڻ. اُجاڙ ڪرڻ ـ تنگ ڪرڻ ـ آزارڻ ـ پائي ڪٽڻ. (اُتائيو ـ اُتائيندو ـ اُتايل).
• **اُتائِي ج اُتائِي:** ذ. صفت. [هـ. اُتائي <سن. اَتَس = رمتو فقير < اَتْ = رُلڻ پنڻ جيئن ڏرمي فقير ڪندا آهن] ڏرمي رمتو فقير جو مفت ۾ ڳائي نچي ـ مفت ڳائڻو يا ناچو "جا جڪ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جهونا ڳڙهه ۾ ڪو اَتائي آيو" (شاهه)

• **اَتباعُ:** ذ. [ع. تابع ج اَتباع] پيرو – پوئلڳ.

ـ **اِتباعُ:** ذ. [ع] پيروي.

ـ **اِتباع ڪرڻ:** پيري ڪرڻ – تابعداري ڪرڻ – پٺيان لڳڻ.

• **اَتبَت، اَتپَت (ڪ):** ث. اَٽبٽ.

• **اَتَت:** ث. [سن. اَدْ + تپ] تپت (جا تڪي اُس۽ هوا بند هجڻ ڪري ٿئي) ـ تابش – گرمي – ڪاڙهو. اُس. بي آرامي – مونجهه (ل).

• **اَتِتي:** ذ. صفت. [سن. اَتِتِ] مسافر – واٽهڙو. سيلاڻي. مهمان.

• **اَتُپات:** ذ. [سن] اُهج – شگون. اُپَسَوڻ. عجب اسرار – قدرتي علامت – ليلا.

• **اَتپَت، اَتپَتي:** ث. [سن. اُتْپَتّ] پيدائش – جَمُ – تخليق. رچنا – جهان جي جوڙ – مخلوقات.

• **اَتپَت:** ث. [سن. اَدْ + پَتْ] هُرڪر – آندَ ماندَ – اَن تڻ – انتظار – ڳڻتي – مونجهه.

• **اَتپَنُ:** ذ. [سن. اُتْپَنّ < اَدْ = مٿي + پَدْ = وجڻ = پيدا ٿيڻ، جمڻ] پيدايش. حاصلات. فائدو.

ـ **اَتپن ٿيڻ:** پيدا ٿيڻ – جنم وٺڻ.

• **اِتّحادُ:** ذ. [ع. اِتّحدَ = هو هڪ ٿيو] ايڪو – اِتّفاق – ٻڌي – ايڪتا – ميلاپ – يگانيت.

ـ **اِتّحادي:** ذ. صفت. اِتحاد وارو. ٻڌي ڪندڙ ڏر.

• **اَتَخرّج ج اَتَخرّجَ:** ذ. [سن. اَدْ = مٿي + ف. خرج] مٿيون خرچ – بالائي خرچ – ريزڪي خرچ.

• **اِترُ:** ث. [هـ. اِترانا] ٽيڙگر – ٽاڻ ـ سيٽ.

• **اَترُ:** ذ. [سن. اَترَ = مٿانهون < اَترا = اَتر] اُيرندي سجّ ڏي منهن ڪرڻ سان ڪاهي هٿ وارو طرف –شمال. اُتر جو واءُ "اُتر ڏاهي اَن جا، تہ ڪنهن کي ڪارون ڪن" (شاهه).

ـ **اُترادي ج اُترادِي:** ذ. صفت. اُتر جو. اُتر طرف جو رهاڪو. سنڌ جي اُترئين پاڳي جوويٺل.

ـ **اُتر قُطبُ:** ذ. ڌرتيءَ جي محور جو اُتر وارو خيالي نقطو يامرڪز. "ڏکڻ قطب" جو ضد. اُتر وارو قطب تارو ـ دُرو – دُرُو.

ـ **اُترلڳڻ:** اُتر جو واءُ لڳڻ "سَر نسريا پاند، اُترلڳا، آءُ پرين" (شاهه).

ـ **اُتَريو ج اُتَريا:** ذ. اُتر جو – اُتر وارو.

ـ **اُتَرُ ج اُترَ:** ذ. [سن. اُتَرمْ = جواب، واڌ] جواب. عوض – بدلو – متا سَتا. متاسٽا ۾ ڏنل واڌو رقم.

ـ **اُترڏِيڻ:** جواب ڏيڻ – ورندي ڏيڻ. (سودي يا متاسٽا ۾) واڌو رقم يا ٻي شيءِ ڏيڻ.

• **اُتَرُ:** ذ. [ع. تُرڪ ج اَتْراڪ] تُرڪ. تُرڪ قوم.

• **اُتَراڻُ، اُتَرائِنُ:** ذ. [سن. اُتَرايَنْ] سج جو اُتر طرف وڌي خط استوا کان دور ترين حد "راس السرطان" تي پهچڻ (يعني ۲۱ جون جڏهن ڏينهن وڏي ۾ وڏو ۽ رات ننڍي ۾ ننڍي ٿيندي آهي) – ڪَرڪَ سَنْڪْرات – منقلب صيفي. (سنڌ ۾ هندو غلطيءَ کان اُتراڻ کي سياري ۾ ۲۱ ڊسمبر تي ليکيندا آهن ۽ چوندا آهن تہ "اُتراڻ اُتريو. اڌ سيارو ڪتريو". انهيءَ ڏينهن کي وڏو ڏينهن ڪري ليکيندا آهن ۽ انهيءَ ڏينهن تي تروغيره کائيندا آهن). "ڏکڻائڻ" جو ضد.

• **اُتراڻِي:** اسم خاص. بلوچن جو هڪ قبيلو. هڪ ذات جو نالو (سکر ضلعي ۾).

• **اُتراوَنُ:** ذ. [هـ] اُهو هنڌ جتي مڇيون اڇي ڪنيون ٽين.

• **اِترائِنُ:** مصدر. [هـ. اِترانا] ٽيڙگر ڪرڻ – سيٽ ڪرڻ.

• **اِترائي:** ث. ٽيڙگر – سيٽ.

• **اِتَربتَر:** صفت. [هـ. تتر بتر] چڙو چڙ – پراگنده ـ منتشر – ڊانوادول.

• **اَترپَتُ:** صفت. [سن. اَترْپَتَ < اَ = نہ + تْرپْ = ناراض ٿيڻ] ناراض – رنج. بي ڏِئو. خواهان.

• **اُتردو، اُترڏو ج اُتردا، اُترڏا:** صفت. ظرف. مٿيون – مٿان – مٿان ئي مٿان. وڌيڪ. انللدو. حساب کان سواءِ ـ علي الحساب – سرسري – مٿاڇرو. دلچسپيءَ کان سواءِ.

• **اُترساوڙي:** اسم خاص. تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اُترندو ج اُترندا:** صفت. اُترُدو.

• **اُترڻُ:** مصدر. [سن. اُترڻَ = لهڻ، ڪنهن دڪ، مصيبت يا بدبختيءَ مان نڪري پار پوڻ. ندي وغيره پار پوڻ] لهڻ – هيٺ اچڻ. (دل تان) لهي وڃڻ – وسرڻ. (اُتريو – اُترندو – اُتريل).

• **اُتري:** ذ. [سن. اُتْري، اَتري] ڳڙڪائيندڙ راکاس. هڪ وڏي رشيءَ جو نالو (جنهنَ ويدن جا ڪيترا گيت ٺاهيا). دُبّ اڪبر جي ستن تارن مان هڪ تاري جو نالو.

• **اِتري قُلُ:** ذ. [سن. تْرقُلا: ع. اِطْريفُل] تن قلن (آنورن، ٻهيڑن ۽هريڙن) مان ٺهيل قُڪي (هاضمي ۾ بادي۽ لاءِ) – تِڦلو.

• **اَتَرُ:** ذ.صفت. اَوَتَرُ.

• **اَتَرو ج اَتَرا:** ذ.صفت. [سن. اَ = نہ + تَتّ = تَرُ = بي تڙ] جنهن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جو تَرَئي نہ هجي – بي تَرَو جنهن جو ڪناروئي نہ هجي – بي ڪنار – اَجهاڳ (درياءَ، ڍورو وغيره). جنهنجو سُولو تر يا گهيرَ نہ هجي – اَوتر – ڊُنڊر – ڪُنڊر.

- **اُترو ج اُترا:** ذ.صفت. تڪڙو – اُڀهرو – جلدباز. (ث) اُترَي ج اُترَيُون.
- **اُترَي:** صفت. [سن. اَتَلَ > اَ = نہ + تَلَ = ترو] اونهون – عميق – اُترو. اَٿاهُ – اَجهاڳ بيئل پاڻي (جو هارهوئي بيئو هجي).
- **اُتَس:** ث. [سن. اُتْ – تاپَه] اُت – گرمي. گرميءَ جو بخار.
- **اُتْساهُ ج اُتْساهَ:** ذ. [سن. اُتْساهَ > اِدْ = متي + سَهْ = سهڻ] قوّت ارادي – عزم. دليري. ڪوشش – لاڳيتي محنت – اورچائي. سرجوشي – سرگرمي. اُمنگ. چاهه – جزبو – شوق. جوش. ثابت قدمي – تحمل. خوشي.
- **اُتْساهي ج اُتْساهي:** ذ.صفت. محنتي – اورچ. سرگرم. شوق. محنت ۽جوش سان ڪم ڪندڙ.
- **اُتْسَبُ:** ذ. اُتَسَئُ.
- **اُتْسَئُ:** ذ. [سن. اُتْسَوَ > اُوْ = متي + سُو > شو = پيدا ڪرڻ، جڏڻ] وڏو ڪم. شروعات. ميلو – جلسو – شادمانو – عيد – خوشي. ڏڻ. بي صبري – غصو. گستاخي. خواهش – آرزو. خواهش جو جاڳڻ. ڪتاب جو پاڳو.
- **اِتّصافُ:** ذ. [ع. وَصفَ > اِتّصاف = وصف رکڻ] وصف – ساراه.
- **اِتّصالُ:** ذ. [ع. وَصَلَ > اِتّصال = گڏجڻ] گُنڊ – گاندياپو. ميل – ميلاپ – سنگم – گڏجي وڃڻ جي حالت. نجوم جي اصطلاح ۾ ستارن جو برجن ۾ درجن جي حساب سان پاڻ ۾ يا هڪ بئي جي سامهون ٽيڙ.
- **اِتّفاقُ:** ذ. [ع. وَفَق > اِتّفاق] هڪ ٿي وڃڻ جي حالت – ايڪتا – ٻڌي – ميلاپ – ايڪو – صلح. صلاح. اوچتو واقعو – حادثو. سانگو – سبب.
- **اِتّفاقات:** ذ.جمع "اتّفاق" جو. اِتّفاق – موقعا – سانگا.
- **اِتّفاقاً:** ظرف. اِتّفاق سان – اِتّفاقي. اوچتو – اچانڪ – ڪنهن قضائي – ناگهان.
- **اِتّفاق راءِ:** ذ. سڀني راين جو ميلاپ – يڪراءِ ـ هڪ صلاح.
- **اِتّفاق ڪرڻ:** ٻڌي ڪرڻ – يڪ صلاح ٽيڙ.
- **اِتّفاق وڏائڻ:** محبت ۾ ميلاپ وڏائڻ.
- **اِتّفاقي، اِتّفاقيه:** ظرف.اِتّفاقاً.
- **اِتّقاءُ:** ذ. [ع. وَقَي > اِتّقَي] بچاءُ. پرهيزگاري.
- **اُتْقِيا:** ذ. صفت. [ع. تَقِيّ ج اَتقياءُ] پرهيزگار – نيڪ ماڻهو.
- **اُتْكائي ج اُتْكايُون:** ث. [سن. اُتْكَ] سفر – مسافري. رولڙو.
- **اُتْكو ج اُتْكا:** ذ. صفت.[سن. اُتْكَس] اُتاڪو – مسافر. رولو.
- **اُتَلُ:** ذ. صفت. [سن. اَتَلَ > اَ = نہ + تَلَ = ترو] بي ترو – نهايت اونهون. زمين هيٺان هڪ دوزخ جو نالو.
- **اُتَلُ:** صفت. [سن. اَتُلْيَہ > اَ = نہ + تُلْيَہ = برابر > تُلْ = تورڻ] جنهن جو ڪو تُل يا مٽ نہ هجي – اَمٽ – لاثاني – بي مثل. جو تُري نہ سگهي – اَتورُ.
- **اُتَلُ:** مصدر "اُتَڻُ" جو مفعول. چيل – آکيل – ڳالهايل.
- **اُتَمُّ:** صفت. [ع] تمام پورو – بالڪل ڪاميل – مُڪمّل.
- **اُتَمُّ ج اُتَمَ:** صفت. [سن. اُتَمَ] سڀ کان مٿي – تمام اُتانهون – اعليٰ ۾ اعليٰ. اوچو – عمدو. وڏي درجي وارو. قيمتي – نفيس.
- **اُتَمّتا ج اُتَمّتائون:** ث. مٺانهين – بلندي. وڏائي – اوچائي.
- **اِتْمامُ:** ذ. [ع. تَمَّ > اِتْمامُ = تمام ڪرڻ، پورو ڪرڻ] تڪميل – پورائي. پُڄاڻي.
- **اِتْمامي:** ث. تماميّت – پُورائي – تڪميل.
- **اُتمٽي:** ذ. ٻيڙيءَ جو اُبتو سڙهه. "سُتمٽي" جو ضد.
- **اُتَنْتُ:** صفت. [سن. اَتِيَنْتَ] بي حد – بي انتها. تمام گهڻو.
- **اُتَنگ:** صفت.[سن.اُتْنگَ] مٺانهون – اُوچو – ڏگهو. چڙهيل (ندي).
- **اُتَنگهُ:** ذ. [سن. اَتْنَكَ > اَ = وبجهو. ڏاڍهن. سڀني پاسن کان + تَگُّكَ = غم. دُک يا غريبيءَ ۾ گذارڻ] تڪليف. دل جو دک – بي آرامي. خوف – ڊپ. مرض – بيماري (جسماني). تپ.
- **اُتنگهي ۾ ڦاسڻ:** تڪليف هيٺ اچڻ. مصيبت ۾ پوڻ.
- **اُتَڻُ:** مصدر. [سن. ١. اُداهْرڻ = چوڻ، بيان ڪرڻ؛ ٢. اُكْتَ = اُتل، چيل] چوڻ – آکڻ – ڪَهڻ (١) "آري اُتن جيئن، اُونءَ تان اوڻين نہ ڪيو"، (٢) "آخر والعصر جو، ايهين اُتائُون" (شاهه). (اُتو – اُتل).
- **اُتو ج اُتا:** ذ. [سن. اُتارَ اُتري ـ اوڪارو ڏيڻ] اوڪارو – اُبتو – اُبڙاڪ – اُٽو.
- **اِتو (ث):** صفت. ايترو – هن جيترو.
- **اُتو (ث):** صفت. اوترو – اُن جيترو.
- **اُتو:** مصدر "اُتڻ" مان ماضي مطلق. چيو – ڪهيو "وحده لاشريك لَہُ، جن اُتوسين ايمان" (شاهه).
- **اُتَوَ:** ذ. [هـ] ڪپڙي جو تهہ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اُتو ڪرڻ:** ڪپڙو تهڻ.

• **اِتوارُ:** ذ. [سن. آدتْيوار] آرتوار – آچر.

• **اُتوڙُ(ل):** ٿ. پريشاني – گهبراهٽ.

• **اُتوتَپ:** ٿ. مائٽيءَ ۾ مخالفت.

• **اُتوتو ج اُتوتا (ل):** ذ.صفت. اُهو مائٽ جو ٻئي مائٽ سان برادريءَ ۾ مخالفت ڪري – اُتيتي (ت).

• **اُتوتي ج اُتوتي:** صفت. [سن. اُتْ = مٽان + آيَتَ = آيل] هڪ ٻئي مٽان جاول (ٻار) – هڪ ٻئي جي پٺ جا جاول (ٻار). مَسَهُو – حاسد – رقيب، اُتيتي.

• **اُتورُ ج اُتورَ:** صفت. [سن. اَتَلْيَه (اَ = نہ + تُلْيَه = برابر > تُلْ = تورڻ) اَڻ مٽ، جيڪو توري نہ سگهجي] بي مثل – لاثاني "لوڪ سُجاتو ڪين ڪي، جو آرياڻي اُتورُ" (شاھ). بي حد – بي حساب – اَڻ ميو. گهٽو "ڏيئي آڳ اُتور، سپ نہ ڪانڊي سسئي" (شاھ).

• **اُتولُ:** ذ. صفت. اُتورُ.

• **اِتهاسُ ج اِتهاس:** ذ. [سن. اِتهاس] قصو – آکاڻي. روايت. تاريخ. اڳين واقعن جو روايتي احوال. پُراڻي گالهه. قديم سُورمن جون ڪهاڻيون (جيئن مهاپارت يا رامائڻ).

• **اِتهامُ:** ذ. [ع] تهمت – الزام.

• **اِتهينْ:** ظرف. اِنهيءَ هنڌ – اِتي. اِنهيءَ هنڌ ڪان – اِتان.

• **اِتّوُنْ:** ظرف. اِتان.

• **اُتّوُنْ:** ظرف. اُتان.

• **اُتي:** صفت. [سن. اَت] اَت ـ گهٽو – جهجهو – نهايت – زياده.

• **اُتي:** ظرف. [سن. تَتْرَ] هُتي – اُنهيءَ هنڌ – هُن هنڌ "پريت اُتي پرسن، سامي ٽينداءِ سُپرين" (سامي). (حرف جر) مٽان – مٿي تي.

ـ **اُتي جو:** صفت. انهيءَ هنڌ جو – اُنهيءَ ملڪ جو "اُتي جو اِت ڪنهين، ڏنو ڪو نہ جواب" (شاھ)

ـ **اُتي جو اُتي:** ظرف. انهيءَ هنڌ – تڏي تي. انهيءَ وقت – يڪدم – اُمالڪ.

• **اُتياچارُ:** ذ. [سن. اَت = پري + آچارَ = انصاف] بي انصافي – ظلم – انڌير – ڪُنيائ – ناحق – وَيلُ. پاپ – هَڇا. بي قياسي – بي رحمي.

ـ **اُتياچاري:** ذ. صفت. ظلمي – ظالم – پاپي. ڪنور – سنگدل – ڪُڪرمي – ويل وهائيندڙ.

• **اُتياري ج اُتياري:** ذ. صفت. [اَت،اُتان (= مٽان) > اُتياري = جو مٽان نظر ڪريَ، جو ڪنهن جي مٽان هجي] چاري – جاسُوس.

• **اُتيٽُ ج اُتيٽَ:** ذ. صفت. [سن. اَتيتَ = گذريل، تياڳيل] جنهن دنيا ڪي تياڳيو هجي – تياڳي – ويراڳي – تارڪ "سي اَتيتَ چئجن جن سَرب آتيت سَهي ڪيو" (سامي). سَجو – پينگيو – ڪنگال. ڪنجوس – مکي چُوس،هندو رمتو فقيَر – ياترائي. ساڌو. جوڳي. نيارو – الڳ. [سن. اَتِثْ] مهمان. مهماني،جو لائق مسافر.

• **اُتيتُ ڪالُ:** ذ. گذريل زمانو – زمان ماضي.

• **اُتيتو اُتيتي:** صفت. هڪ ٻئي مٽان جاول هار. جي اڪثر پاڻ ۾ نہ ٺهندا آهن. رقيب – اُتوتو – اُتوتي.

• **اُتيجَت:** صفت. [سن. اُتيجتَ] اُپارَيل – چُرج ڏنل – هُشڪاريل. تکو ڪيل. صافَ ٽيل – اُجاريل.

• **اُتيجڪَ:** صفت. [سن. اُتيجڪَ] اُپاريل – چُرج ڏنل – هُشڪاريل. تکو ڪيل،صافَ ٽيل – اُجاريل.

• **اُتيجڪَ:** صفت. [سن. اُتّيجَڪَ] چُرج ڏيندڙ – هُشڪاريندڙ. اُپارَيندڙ – اُتساهه وڌائيندڙ.

• **اُتيرَ:** ظرف. [سن. اُتْدَرَ] هن ڪانپوءِ.

• **اُتيرا:** اسم خاص. سنڌ جي مسلمانن جي هڪ قوم جو نالو.

• **اُتيرو ج اُتيرا:** ذ. صفت. [سن. اُدْدَتَ] مغرور – هٺيلو – آکڙ باز – وڏائي خور.

• **اُتيسارُ:** ذ. [سن. اَتِسار – اَتِيْسارَ: اَت = گهٽو + سْرْ = وَهڻ] بيماريءَ جو هڪ قِسم (جنهن ۾ دَست گهٽا ٿين). تيڪ. سُوري – ٻاهي.

• **اُتيمُ ج اُتيمَ:** ذ. صفت. يتيم – بي پهچ – مسڪين.

• **اُتيوَ:** صفت. [سن] تمام گهٽو – بي حد.

• **اِتيهاسُ:** ذ. اِتهاسُ.

• **اُتيونْ:** ظرف. مٿيون. ايندڙ (مهينو يا سال).

• **اُتيهڻُ:** مصدر. [سن. اُتْ + تَشَ = تُهَرَ] تُهَرَ (اَنّ جا) لاهڻ. اَنّ جَڙڻُ.

• **اُتَ:** "آهي" جي معنيٰ ۾ متصل ضمير جي آڏو استعمال ٿيندڙ اڳياڙي "اُتَر (=مونوٽ آهي)، اُتُون (= اسان وٽ آهي)". ڪا شيءِ ڪنهن وٽ هڻڻ جي تصديق. ڪنهن کي ڏڪ لڳڻ جي تصديق خاطر ندا "اُتَس!".

ـ **اُتس:** هن وٽ آهي يا آهن.

ـ **اُتَر:** "آهي" يا "آهن" جي معنيٰ ۾ "ڪيو اُتر يا ڪياُتر". مون وٽ آهي "رپيو اُتر". مون وٽ آهن "روپيا اُتر". مون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

کي آهي "سُور اتم". مون کي آهن "ياد اَتم".

ـ **اَتَن:** هنن وٽ آهي، آهن.

ـ **اَتَوَ:** اوهان وٽ آهي يا آهن. اوهان کي آهي يا آهن.

ـ **اَتَئُون:** اسان وٽ آهي يا آهن.

ـ **اَتَئي، اَتيئي:** تو وٽ آهي يا آهن. توکي آهي يا آهن. ڏک لڳڻ جي تصديق خاطر ندا "اتئي! (= تصديق سان توکي ڏک لڳو آهي)."

• **اَتَ:** ظرف. [سن. اَتْر] اَت ـ اُتي ـ اُن هنڌ.

• **اَتُ:** ث. [سن. اُتْتا = اَتُ] اَتُ جي حالت — نند مان چرڪ پري اتُ جي حالت — اُتپ — اوتارو.

ـ **اَتُ ويهَ:** ث. اَتُ ۽ ويهڻ جي حالت — اُتَپ وهَڻي — اَتُ ويهڻ — نشست برخواست. (هار کي) اَتُ ۽ ويهڻ جي (ڪَئي پيرا) ڏنل سزا.

ـ **اَتُ ويهَ ڪرائڻُ:** اَتارڻ ويهارڻ — سزا ڏيڻ.

ـ **اَتُ ويهَ ڪَرڻُ:** ورزش ڪرڻ.

• **اَتارَ ج اَتارُون:** ث. تِيون هَڙ يا تيلهه (پهريون پيرو هر کي ڪيڙَ ۽ ٻيو پيرو هر جي هيلهه يا ٻيو هَڙ چئبو آهي).

• **اَتارمار:** ث. ظلم — ڏاڍ — جفا. قُرلت.

ـ **اَتارمار ڪَرڻ:** ظلم ڪرڻ. قُرلت ڪرڻ.

• **اَتارَڻُ:** مصدر. [سن. اُتْ — سْتا = اَتارڻ] بيهارڻ. ڪڙو ڪرڻ — اَيو ڪرڻ — مٽي ڪرڻ. اَپارڻ (دل يا جذبات). سجاڳ ڪرڻ (نند مان) — جاڳائڻ. چڏائڻ (سڪول). لڏائڻ. نِڳائڻ (آلت). پرڻائڻ (نياڻي). (اَتاريو — اَتارينڊو — اَتاريل).

• **اَتارو اُتارُو:** ذ. خراب يا خوفناڪ خواب (جو نند مان چرڪ پرائي اَتاري) ـ اوتارو — ڊيجڙو — ڪابوسُ (ع).

• **اَتاڪُ ج اَتاڪ:** ذ. صفت. [هـ. اَتاهُ؛ سن. اَسْتاڳهَ] تمام گهٽو. بنا ٽاڪ جي — رولو.

• **اَتاگ (ڀ):** صفت. [هـ. اَتاهُ؛ سَنْ اَگاڏَ] گهٽو.

• **اَتامارَ ج اَتامارُون (ل):** ث. [سن. اَسَاوَدان] ترڪ تال — لهو ٽهو.

ـ **اَتامارَ تي ڪم ڪَرڻ:** لهي ٽهي يا ترڪ تال تي ڪم ڪيڻ.

ـ **اَتامارَ تي هَلڻ:** پَٽ سَٽ تي هلڻ. بيَ دليو ٿي ڪم ڪرڻ.

• **اَتانْ:** ث. [سن. اُتْثانَ] قيامت — رستاخيز. اُٿڻ. ڪوشش — مردانو سعيو. جنگ. خوشي.

• **اَتانُو (ڀ):** ذ. اَتاٽو — آچار — سانڌاٽو.

• **اَتاڻِي ج اَتاڻِيُون:** ث. (صبح جو) اُٿڻ جي مهل — فجر.

• **اَتاهُ ج اَتاهَ:** ذ. صفت. [سن. ١. اَگاڏَ؛ ٢. اَسْتاڳهَ] جنهن جي تري جو پتو نه لڳائي سگهجي — تمام وڏو — اونهون — عميق. وسيع — بي انت — بي حد.

• **اَتِتُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نه + سْتِت = مُحڪم] غير محڪم — تزندڙ. بي ثبات — فاني. [اَ = نه + تِت > تِتَ = مقرر وقت] بنا تت جي — غير مقرر.

• **اَتِر ج اَتِرُ:** ذ.صفت. [سن. اَسْتِر = (اَنه + سْتِرَ(نهريل. محڪم] غير مستقل. بي بقا — بي ثبات — بي قرار — هلڙو. چنچل — بـ دليو — گهٽ متيو.

• **اَتَرپَتَر:** ظرف. هَٽَڙ پٽَڙ — بنا هٽن وجهڻ جي.

• **اَتَروِيد:** اسم خاص. [سن. اَتَرْوِيدَ] هندن جي چئن ويدن مان پوئين وِيد جو نالو.

• **اَتَرَ ج اَتَرُون:** ث. [سن. اَتِيتْ = مٽي ٽيڻ] ٽيڙُ — تِپُ — اَچلَ. بيماريءَ جي اَتَل يا موتَ. گهٽو موت.

• **اَتَرَپَتَرَ:** ظرف. کليل هٽين — بنا ٻکن وجهڻ جي — هاڙَ ٻاڙَ.

ـ **اَتَرَ پٽَرَ ڳالهائڻ:** بي ڊپو ٿي ڳالهائڻ. لڄ لاهي بي حجاب ٿي گفتگو ڪرڻ.

• **اَتَرَجَڻُ:** مصدر "اَتَرڻ" مان فعل مجهول. ٽيڙ کائي پري ٽيڻ. اَڪڙجڻ. ٽاپڙجڻ.

• **اَتَرڻُ:** مصدر. [سن. اَتِيتْ = مٽي ٽيڻ] ٽيڙ کائڻ — تڙي وڃڻ — جاءِ تان تڙڻ. اُڇل کائڻ. اَڪڙڻ (ڪانيءَ تان چوڏي جو. نڙيءَ مان ڪانگهاري جو). ٽاپڙجڻ. بيماريءَ جو موٽڻ — اَتل کائڻ. موقوف ٽيڻ — تڏجڻ. (بيماريءَ سبب) گهٽا موت ٽيڻ. (اَتريو — اَتڙندو — اَتريل).

• **اَتَڪُ ج اَتَڪ:** ذ. صفت. [اَ + تَڪُ] اَڻ تَڪُ — نه ٽڪندڙ. اَورڃ.

• **اَتڪائي:** ث. نه ٽڪجڻ واري حالت — اورڃائي.

• **اَتَڪَ ج اَتَڪُون:** ث. اَت — اَتُي — اَتُ جو نمونو. "ويهڪ" جو ضد.

ـ **اَتَڪ بيڪَ:** ث. اُٺ ويهه — هڪ قسم جي ورزش.

ـ **اَتَڪ ويهڪَ:** ث. اُٺڪ بيٺڪ — اُٺ ويهه.

• **اِتڪَڙ (ڀ):** ظرف. هتي.

• **اَتَلُ ج اَتَلْ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نه + سْتَلْ = بيهڻ] بي قرار — غير محڪم — لڇڪٽو — هلڙو قِلڙو.

• **اَتَل:** اسم خاص. لس ٻيلي ۾ هَڪ ڳوٺ ۽ تعلقي جو نالو.

• **اَتَلَ ج اَتَلُون:** ث. [سن. اَپْلاوَ > اَپْلَ = اَتلڻ] ٻاٽيءَ جي ليتَ — ٻوڏ — سيلابُ. پالوٽ — پَلٽ. وڏيءَ بيماريءَ سببان گهٽو موت. موتَ. دل جو امنگ يا جوش "ڪهڙان گهوريو جندڙو اَتل مون اوپار" (شاهه). هڪ ٻئي سان ڪيڪار. گهري لڙهه.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اُڏل پڏل ج اُڏلون پڏلون:** ث. هيٺ مٿي ٽيڙ جي حالت ـ ليٽ پيٽ ـ لوٽ پوٽ ـ اُلٽ پُلٽ. بي آرامي. متا سٽا. انقلاب ـ قيرو. بي انتظامي ـ گڙبڙ رولو.

ـ **اُڏل ڪرڻ:** درياءَ جو ڪنارن تان اڏلي هوڏ ڪرڻ.

ـ **اُڏل ڪائڻ:** پوئتي موٽ ڪائڻ.

ـ **اُڏل گهُرڻ:** اُڏل گهرڻ ـ فائدي جي گهُر ڪرڻ. حقي رقم کان وڌيڪ پيسن جي گهُر ڪرڻ.

• **اُڏلاءِ ج اُڏلائيون:** ث. [سن. سْتُول = تلهو ٽيڙ] تولهه ـ ماڃ. مال (ڍڳيءَ، مينهن وغيره) جي تلهي متاري ٽيڙ واري حالت. اُها ڍڳيءَ يا مينهن جي بيماري جنهن ۾ تولهه جي ڪري وري وري پيئي قَرحي پر ڏُکي نه ٿئي.

• **اُڏلائو ج اُڏلاڻا:** ذ. رڌڻ پچائڻ جو اوزار (جنهن سان تئي تي تريل شيءِ کي اُڏلائجي). وراڻي ـ ٽٽڻي. ڪريو ـ ڪريي.

• **اُڏلائي ج اُڏلائيون:** ث. اُڏلائڻ جي حالت. اُڏل. نئين سر شروعات. ڪتاب جو دَور ـ وراڻي ـ گهمرو ـ پيرو. هيو دفعو ڏنل اوتي يا بخيو. اختلاف ـ رد ـ خلاف بياني.

• **اُڏلاءِ:** ذ. نئين سر شروعات ـ دور ـ تڪرار.

• **اُڏلائڻ:** مصدر. هيٺيون پاسو مٿي يا مٿيون پاسو هيٺ ڪرڻ. اُبتو سبتو ڪرڻ. اوندو ڪرڻ. ليٽائڻ. وراڻڻ (گارو، مٽي وغيره). زمين کي ولڻ. نئين سرشروعات ڪرڻ (ڳالهه جي). ڪتاب جو دور ڪرڻ. وري چوڻ (ڳالهه). ڳالهه جي پُٽلي کڻڻ. وري هلاڻڻ (متدمو). ورندو جواب ڏيڻ. (اُڏلايو ـ اُڏلائيندو ـ اُڏلايل).

ـ **اُڏلائڻُ پڏلائڻ:** اڏل پڏل ڪرڻ ـ هيٺ مٿي ڪرڻ. قيرائڻ گهيرائڻ ـ ابتو سبتو ڪرڻ. چگيءَ طرح جاچي ڏسڻ. چگيءَ طرح استعمال ۾ آڻڻ (ڪا شيءِ).

• **اُڏلجَڻُ:** مصدر. "اُڏلڻ" مان فعل مجهول. اُڏلي پوڻ ـ ليٽي پوڻ. بيماريءَ جو وري نئين سر غلبو ٽيڙ. اُڏل ڪائڻ. ماندو ٽيڙ ـ عاشق ٽيڙ "آڻ ڏني اُڏليا پون، سي ماڻهو ٽيا مستان".

• **اُڏلڻُ:** مصدر. [پرا. اُڏَلن: هـ. اُتَلْنا] مٿيون پاسو هيٺ يا هيٺيون پاسو مٿي ٽيڙ ـ هيٺ مٿي ٽيڙ ـ اُلٽ پُلٽ ٽيڙ. اُبتو ٽيڙ ـ اوندو ٽيڙ. ڪنارن جون حدون ٽپڻ (پاڻي، درياءَ وغيره) ـ هوڏ ڪرڻ ـ اُڏلي پوڻ ـ اُڏل ڪائڻ ـ سيلاب ڪرڻ. ليٽڻ (ٽاڻ جو). ليٽ ڪرڻ ـ هڪ پاسي ڪرڻ ـ ڌهڻ. موٽڻ (بيماريءَ جو). وري اڇڻ (ماڻهوءَ جو) ـ موٽي اڇڻ. گهُمرو ڪائڻ. پوئتي قرڻ. نئين سر شروعات ٽيڙ (ڪنهن ڪم جي يا مقدمي جي). ڍڳي، مينهن وغيره مادي چوپائيءَ جو لڳ نه جهلڻ. ٽُلهو ٽيڙ (بدن ۾). (اُڏليو ـ اُڏلندو ـ اُڏليل).

ـ **اُڏلي پوڻ:** اُڏل ڪرڻ ـ هوڏ ڪرڻ. ليٽي پوڻ. اوندو ٽيڙ. (بيماريءَ جو) وري ٽي پوڻ. نئين سر ٽيڙ. ڪلي پوڻ (قَت قرڙيءَ جو). ڳالهين جي بَهُور ۾ پوڻ. ڪچو قرچندڻ.

ـ **اُڏليل پڏليل:** صفت. هيٺ مٿي ٽيل (شيون). اُڏيل ويڙل (زماني ۾) ـ آزمودگار ـ تجربه ڪار. ڳنل پيڙل. استعمال ۾ آيل.

• **اُڏلو ج اُڏلا (ل):** ذ. وَر ـ گهمرو ـ آنتو. موڙ.

• **اُڏَڻ ج اُڏُون:** ث. حاصلات ـ فائدو ـ نفعو.

• **اُڏُڻ:** ذ. هَٽُڻ ـ اِملاڪ ـ مڌي مال. ڪم ڪار ـ ضرورت ـ حاجت.

ـ **اُڏُڻ آڇڻ:** ڪارج ۾ اچڻ. فائديمند ٽيڻ. ڏڪئي وقت ۾ ڪم اچڻ.

• **اُڏُڻ:** مصدر. [سن. اُتْتا (= اُتْ = مٿي + سْتا = بيهڻ): پرا. اُڏَڻ] ڪڙو ٽيڻ ـ اُپو ٽيڻ. جاڳڻ ـ سُجاڳ ٽيڻ (نند مان). سُجڻ (اکيون) ـ اُهرڻ. ٽهڪڻ ـ جوش ڪائڻ (پاڻي). برخاست ڪرڻ (ڪچهري، ڪورٽ "ڪورٽ جي اڏڻ تائين سزا"). ظاهر ٽيڻ (ڇڻ). باعث ٽيڻ. اُپَرڻ ـ اُڀرڪَڻ. رڌ ۾ ڪنهن شيءِ جي وَڌي ڏيڪاري ڏيڻ. مٿي چڙهڻ ـ ترقي ڪرڻ. نڪِرَڻ (آلت). (اُڏيو ـ اُڏندو ـ اُڏيل).

• **اُڏڻ ويهڻ:** صحبت جا آداب پرائڻ. اُٺ ويهه ڪرڻ. اڇڻ وڃڻ (برادريءَ ۾). (ذ) اُٺ ويهه ـ نشست برخاست. نشست برخاست جو نمونو.

ـ **اُڏڻ ويهڻ جي جاءِ:** ث. جاءِ ضرور ـ ڪاڪوس.

ـ **اُڏڻ ويهڻ جي واتَ هڻڻ:** اڄ وڄ جو رستو هڻڻ ـ پير پنڌ جو رستو هڻڻ ـ مرڻي پرڻي يا شاديءَ غميءَ جو پير پنڌ هڻڻ.

ـ **اُڏڻ ويهڻ نه اُچڻ:** نشت برخاست جا آداب نه هڻڻ. پائيچاريءَ جي معاملن ۾ بلڪل اڻ ڄاڻ هڻڻ.

ـ **اُڏِي ج اُڏِيُون:** ث. اُڏڻ واري حالت ـ اُڏَب. اُڏڻ جو نمونو ـ "ويهڻ" جو ضد.

ـ **اُڀي وَڃڻ:** هليو وڃڻ. برخاست ڪرڻ. ختم ٽيڻ (محفل يا ڪچهري). ڇڏي وڃڻ (سڪول يا جاءِ) ـ نڪري وڃڻ. لڏي وڃڻ. مري وڃڻ ـ گذاري وڃڻ "آديسي اُڀي وبا، مڙهيون مون مارين" (شاهه).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اُٹيو ويلو:** ذ. صفت. گهميو ڦريو. تجربه كار. جهان ديدو.

ـ **اُٹئي ويلي:** ظرف. اُتندي ويهندي "اُٹيي ويني آرام نه آوي، هيو نه كريان كوئي كام" (رمضان واڍو).

ـ **اُٹي ويلي:** ث. ٹورو گهٹو كم – معمولي كم. اندر باهر جي اڇ وڇ. خدمت – ٹهل ٹكور.

ـ **اُٹي ويلي كرڻ:** ٹورو گهٹو كم كار كرڻ. ٹهل كرڻ. خدمت چاكري كرڻ.

• **اُٹو:** ذ. كپڑو ٹكيندڙ جيت يا سُرو – ڇٹو – ڏُٹو – هُوٹو.

• **اُٹوڙ ج اُٹوڑون:** ث. اُٹڑ – اُها ڳئون يا مينهن وغيره جاڳپ نه جهلي – اُٹلاڻ.

• **اُٹوڙ ج اُٹوڑ:** ذ. اُٹ جو نندڙو توڏو جنهن كي كير چڌارائي گاهه تي وجهجي.

• **اُٹوڻ:** مصدر. [سن. اُتْ – كِدْ = اكوڙڻ] كتل شيءِ كي لوڏي لوڏي ڊرو كرڻ يا باهر كڍڻ – اكوڙڻ. ٹيڙ ڏيڻ – ٹيڙ كارائڻ. ٹُڏڻ – تڏي باهر كڍڻ. (اُٹوڙيو – اُٹوڙيندو – اُٹوڙيل).

• **اُٹوڙي ج اُٹوڙيُون:** ث. [سن. اُنْتا = اُٹڻ] جبل جي چوٽي. جبل جو مٿانهون پاڳو.

• **اُٹو مٹو ج اُٹامٹا:** ذ. حد ۽ حساب. حيلو حوالو – مٹو مونو – بلو پيٽي. نڏان – چيهه.

ـ **اُٹو مٹو كرڻ:** حيلو وسيلو هلاڻ – انو سنو كرڻ – بلو پيٽي كرڻ.

ـ **اُٹو مٹو نه هڻڻ:** گهٽائيءَ كري حد ۽ حساب نه هڻڻ – تمام گهٽي انداز ۾ هڻڻ – پرو ۽ پاند نه هڻڻ ـ چيهه نه هڻڻ.

• **اُٹ وهه:** ث. [اُٹڻ وهڻ < اُٹ وهه] اُٹڻ ۽ وهڻ جي حالت – اُٹڻ ۽ وهڻ. بار بار اُٹڻ ۽ وهڻ جي ڏنل سزا. ورزش جو هك قسم. هلت چلت. رسم ۽ رواج. بي آرامي – بي قراري – آنڌ ماندَ – اڻ تڻ.

ـ **اُٹ وهه ٹيڻ، لڳڻ:** بي قراري – بي آرامي ٹيڻ.

• **اُٹهون:** اسان كي آهي.

• **اُٹئين:** ظرف. هتَئين – هيكاري – مُورڳو.

• **اُٹي:** اٹئي.

• **اُٹي:** تون اُٹي، تون كوشش كر.

• **اُٹيارڻ:** مصدر. اُتارڻ "اُٹياري اُٹي ويا، منجهان مون آزار" (شاهه).

• **اُٹياڪ ج اُٹياڪ:** ذ. [اُٹڻ > اٹياڪ] اُٹڻ وارو – اُتندڙ. نئون اسرَندڙ يا سرجندڙ – اُپرندڙ (عشق) "اُٹيو ۽ اُٹياڪ، كالهوكو كاڍي گيو" (شاهه).

• **اُٹيڙ ج اُٹيڙُون:** ث. [مصدر. اُٹيڙڻ > اُٹيڙ] چيڙ – چونگ. جوش – كاوڙ – ڏمر. اُٹل – بيماريءَ سبب گهٽو موت. بيماري. ذك. متي ڏنل اُڇل.

• **اُٹيڙڻ:** مصدر. [سن. اُتْ – كِدْ] ٹيڙَڻ. اُكيڙڻ. ٹُڏڻ. كولڻ. چونگ ڏيڻ. جوش ڏيارڻ.

• **اُٹيل:** صفت. [مصدر اُٹڻ > اُٹيل] جاڳيل (نند مان). اُبريل (اكيون). طوفاني (سمند). مجازيل (دل).

• **اُٹيڻ (ل):** مصدر. [سن. اُنْتا] اُٹڻ "پلاٹيان پئو، اولاٹئو نه اُٹيي" (شاهه). كڙو ٹيڻ – قائم ٹيڻ. جاڳڻ (نند مان). هلڻ – اُسهڻ "اُن اوسيڙي اُٹيان، سنجهي كري سينگار" (شاهه). سنيڙڻ. نكرڻ (باهر). كوشش كرڻ. (اُٹيو – اُتندو – اُٹيل).

ـ **اُٹيٽي ج اُٹيٽيون (ل):** ث. مصدر. "اُٹيڻ" مان اسم. اُٹڻي. اُٹڻ جو وقت – صبح.

ـ **اُٹيو:** مصدر. "اُٹڻ" مان مفعول. اڳيئي اُٹيل – جاڳيل.

• **اُتَ، اُت:** ث. [سن. اَوَرْتَنَ] پگهرڻ يا گهرڻ جي حالت – لوهه كي پاسي تي ڏك هڻي پترو كرڻ جي حالت. اُتَڻ – گاروَ – گداز. [سن. آوَرْتَه] عادت – هير.

• **اُتَ ج اُتَ:** ذ. اسم. صفت يا فعل جي آخر ۾ ايندڙ پچاڙي جا اصل مفهوم كي زياده زوردار بنائي "كُوكَ > كوكُتَ، موگو > موگَتُ، گهيرڻ > گهيرت".

ـ **اُتَ پَت كائڻ:** رَك نه كرڻ – بد پرهيزي كرڻ – گهٽ وڌ كائڻ.

ـ **اُت مت:** ذ. صفت. برابر. تل – هك جهڙو. (ملتاني) كوهه جي تري جي گپ. زمين جو لٽ.

• **اِتَ، اِتِي ج اِتون، اِتيون:** ث. گڏهه جي پوئين لَت – اِتي – پُستي – ٹونٽي. كچي سَر. بيل گاڏيءَ جي قيٽي جي هك حصي جو نالو.

ـ **اِتر ج اِترَ:** ذ. صفت. لٹون هٹندڙ – لتر.

ـ **اِتَ هَٹي بيهڻ:** هوڏ ٻڌي بيهڻ – ضد كري بيهي رهڻ. انكار كرڻ.

ـ **اِتيون ڇڏڻ:** پُستيون هٹڻ – ٽپا ڏيڻ – ڦوندجڻ.

ـ **اِتيون هَٹڻ:** بود ۾ اچڻ – خرمستي كرڻ.

• **اِتُ ج اِتَ:** ذ. گاهه جو ٻُٹُ يا مُٹُ.

• **اُتَ:** اسر خاص. هك ذات جو نالو (ضلعي خيرپور ميرس ۾).

• **اُتُ ج اُتَ (ل):** ذ. [سن. اُدّت، اُدگْرتا، اُتْگتا = مٿانهين. بلندي] ڊگهَ – ڊير – دڙو – مَٹَ. كوڙي – گَنڊ. بلندي – چوٽي. كُبَ. "كيئُون پچي پوري برابر، صاف سپ تودا ۽ اُتَ" (گل).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اَتَ تي چڑهڻ:** ڏِڪ يا دڙي تي چڑهڻ (دنگ ڏيکارڻ لاءِ).
ـ **اَتَ ٽيڻ:** گهٽي بار لَڏڻ کري ڏِڪ ٽيڻ.
ـ **اَتَ راند:** ث. راند جو هڪ قسم (جنهن ۾ هار اُنا تي هڪ ٻئي جي پُٺيءَ تي ٽپ ڏيئي چڑهندا آهن).
ـ **اَتَ ڪَڍڻ:** بولُهه متي ڪرڻ.
• **اَتاتَ:** ث. [سن. سْڤوتَ] سوج ـ ٿوڦر ـ اَماس. لڦ. تانءِ.
ـ **اَتاتي:** ذ. صفت. اَتاتَ وارو ـ سيٻيل ـ سُوٽل.
• **اَتاتُ ج اَتاتَ:** ذ. ٿَـرڪڻو ـ ٿَوڦيندو.
• **اَتاتَجڻُ:** فعل مجهول. سُجڻ ـ آماسجڻ ـ ٿوٿرجڻ. ٿوڦيندو ٽيڻ. لڦ ٽيڻ. بيزار ٽيڻ. ضربيجي پوڻ.
• **اَتاتِرو ٽيڻ:** سيٽ ڏيکارڻ.
• **اَتارَ ج اَتارَ:** ذ. [سن. اَدْ + سْتَر] فڪر ـ ڳڻتي. غم. دل جو بار يا غُبار. انتظار. نشي جو غلبو ـ خمار. [سن. اَتَال] تکو ـ تيز ـ چالاڪ ـ هوشيار.
• **اَتاري:** ث. [هـ] گهرجي مٽان ڪڪائين ڪوئي.
• **اَتاڙَ:** ث. (يڪدم) ڪاوڙجڻ جي حالت. (جلد ۾) وَهُرجڻ جي حالت ـ وَهَر.
• **اَتاڙَ اَڇڻ:** يڪدم ڪاوڙجي پوڻ. (يڪدم) وَهُرجڻ.
• **اَتاڙَجڻ:** فعل مجهول. [سن. اُتري = قيءَ ڪرڻ. اتهڙو اڇڻ] پاڻي پيٽ وقت پاڻيءَ جو ڦڙڻ واريَ نليءَ ۾ وجڻ کري کنگهه ٽيڻ ـ اَتڪَجڻ ـ اَتهڙجڻ.
ـ **اَتاڙجي پوڻ:** اَتهڙجي پوڻ ـ اَتڪجڻ ـ اَتڪو ٽيڻ.
• **اَتاڙو ج اَتاڙا:** ذ. اَتهڙو ـ اَتڪو ـ پاڻي پيٽ وقت ٽيل اوچتي کنگهه.
• **اَتال:** ذ. [هـ] گاهه يا انّ جي دن. سامان جو ڏِڪ.
• **اَتالَ:** ث. [سن. اَتَالَ. اَتَالَڪَ] چت مٽان طبقو يا هي ماڙي.
• **اَتالِڪا ج اَتالِڪائُون:** ث. [سَن]هن يا وڌيڪ ماڙين واري جاءِ ـ اُجو گهر. محلات.
• **اَتالو ج اَتالا:** ذ. [سن. اَتَالَ < اَتَ = مٽانهون] ڊير ـ ڏِڪ. اسباب ـ سامان ـ ٽَپڙ. گهٽا ماٺهو ـ عملو ـ ڏنبلو ـ حشر ـ ڪُٽنب.
• **اَتالِي ج اَتالِي:** ذ. صفت. سامان سڙي جي حفاظت ڪندڙ.
ـ **اَتالي وارو:** ذ. صفت. گهٽن ماٺهن وارو. عملي وارو. وڏي ڪٽنب وارو ـ عيالدار ـ گهرو ٻچڙيوال.
• **اَتالِي:** ث. اُها زمين جنهن تي درياه جو لٽ پيو هجي ـ لَٽارَ ـ نواڻ.
• **اَتامَتا:** ث. ڏي وٺ (شين جي) ـ متاسٽا ـ تبديلي ـ بدل سدل.
• **اَتانگءَ پَتانگَ:** ذ. صفت. واهيات (گفتگو) ـ اجايو (گالهاءُ).
• **اَتانگَڻُ (ل):** مصدر. مَٽڻُ (انّ). تورڻ.
• **اَتانُ:** ذ. سُڪل انو جنهن سان مانيءَ پچائڻ وقت پنڑي گوهيل اتي کي ڏاڍيروڪجي ـ اَنَڻُ. (ظرف) هميشه ـ سدائين ـ هار هوئي.
• **اَتانْجَنُ:** مصدر. [سن. اُدْويگْنْ] اُتاڙجڻ. نفرت ٽيڻ ـ بُڇان لڳڻ. ڪڪ ٽيڻ. دل کتي ٽيڻ.
• **اَتانْڻُ:** مصدر. [سن. اُدْويگَنْ] دل کٽي چڙڻ. وچوڑڻ.
• **اَتانُو ج اَتاوا (ث):** ذ. پَرُڻ ـ چاڻٽو.
• **اَتَڪ:** ذ. صفت. [هـ] کهرو ـ مضبوط (ڪپڑو).
• **اَتُڪ:** ذ. [سن. اَ = نہ + ٹُدْ = ٹُٽڻ، ڇڄڻ] اٽ ڇڄندڙ ـ مضبوط ـ پڪو.
• **اَتُ پَتُ ج اَتَ پَتَ:** ذ. گاه ٻوٽا. گند ڪچرو ـ اَٿر گَٿرُ.
• **اَتُ پَتُ پاڻي ٽيڻ:** سجو ملڪ پاڻي پاڻي ٿي وڃڻ (برسات يا ٻوڏ سبب).
ـ **اَتُ پَتُ ڪائڻ:** ڪن ڪچرو ڪائي وڃڻ. ڪائي پٽ ڪرڻ ـ سيڪجهه ڪائي وڃڻ ـ بد پرهيزي ڪرڻ.
• **اَتُ پَتانْگَ:** ث. [هـ. اُوتْ پتانگ] واهيات ـ بيهودائي ـ اتانگ پتانگ.
ـ **اَتُ پَتانگي:** ذ. صفت. ٻڪاڪي ـ بڪواسي.
• **اَتُ پَتي:** صفت. اٽ سڏي ـ اَجوڳي (هلت) ـ غير واجبي ـ واهيات (گالهه).
• **اَتَرَ ج اَتَرَ:** صفت. [سن. اَتَلَ] اَٽر ـ اٽ گس ـ مَڇَڏُ هڏي ـ ضدي.
• **اَتَرَ گَٿَرُ:** ذ. اَتُ پَتُ ـ ڪن ڪچرو ـ گند بلا.
• **اَتِرمُتِرُ:** صفت. ويڑهيل سيڑهيل ـ اونڌو ابتو (ٻڌل). سُست. اَٽ آڏيل ۽ بي ڏولو (ٻاهر). بي افعالو ـ بي فضيلت بي ڪِرو.
• **اَتْڑي ج اَتْڑيُون:** ث. [سن. اَرَ گهَتَ = گرٽو يا چڪرو جنهن سان ڪوه مان پاڻي ڪڍجي] اَيْتڑي ـ نندڙو اَيتُ. اَڑتي ـ اَٽتي (ت).
• **اَتَ سَتَ:** ث. اَنَسٽ ـ اَنو سَنو. اَنڪل سَنڪل ـ چالاڪي. سازش. جوڙجڪ. گانڊو ـ آشنائي. اَنهُ سَنهُ.
• **اَڏڪ ج اَڏڪُون:** ث. [سن. اَرْگَڊ] روڪ ـ رندڪ ـ اَڙَ ـ آڏ ـ بندش "عاشق ٿَپي آيا، اَڏڪ جي اَڏڪَ" (سچل). ٽيڪ ـ جهَلَ. ديرـ سيڑاپو.
ـ **اَڏڪ ڏيڻ:** آڏ ڏيڻ ـ روڪ ڏيڻ. ٻندوڏيڻ (پاڻيءَ کي).

ـ **اَڪڙ وجهڻ:** رندڪ وجهڻ – روڪڻ.

• **اَڪُ:** اَسر خاص. سنڌو نديءَ تي (پنجاب ۾) هڪ شهر جو نالو. هڪ نديءَ جو نالو.

• **اَڪارُ ج اَڪارَ:** ذ. ڪُچيڪارُ (اک ۾ ڪترجو).

• **اَڪاءُ ج اَڪاءَ:** ذ. اَڪَ – جهَلَ – روڪ – رندڪ. پڇڪڙي – وڳهن. اَڪار. دير – سيڙپ.

ـ **اَڪاءُ وجهڻ:** اَڪ وجهڻ. رندڪ وجهڻ (ڪم ۾) ـ پڇڪڙي وجهڻ (نوڪريءَ يا ڪم ۾).

• **اَڪائڻُ:** مصدر. [سن. اَرْگَبْ] اَڪ وجهڻ. بند ڪرڻ. قاسائڻ. ڳنڍڻ. ترسائڻ. لڳائڻ (ڪم ۾). اڪائڻ". (اڪايو – اڪائيندو – اڪايل).

ـ **اَڪائي ڇڏڻ:** لڳائي ڇڏڻ (ڪنهن ڪم يا ملازمت ۾). ويڙهائي ڇڏڻ (ماٺهو). پني جي ڪنڊ پاسي تي رقم لکي ڇڏڻ. ڳنڍي ڇڏڻ.

• **اَڪجڻُ:** مصدر. "اڪڻ" مان فعل مجهول. قاسجڻ. ڳنڍجڻ. بندجڻ. روڪجڻ. جهلجڻ. هڪجڻ. پاڻ ۾ وڙهي ڳنڍجي پوڻ.

• **اَڪَ سُرخ:** ث. پسارڪي وڪرجو هڪ قسم – دوا طور ڪم ايندڙ ڪائي جو هڪ قسم.

• **اَڪُ ڏُڪُ:** ث. اِتڪَ ٻتڪ.

• **اَڪَلَ ج اَڪْلُون:** ثَ. [ه] تخمينو – قياس – انومان. اُڪو ڏُڪو – تَڪَ – ڪَتَ. خيال – ويچار. رتَ – تجويز – صلاح. حڪمت عملي. ڪيڏ – چالاڪي – حرفَ – "اڪل ساڻ الله، ڪڏهن ملندو ڪينڪي". رمز. سياڻپ. فَنُ.

ـ **اَڪل باز:** ذ. صفت. حرفت ڪيڏندڙ – اڪل ڪندڙ – چالاڪ – حرفتي – اڪلي.

ـ **اَڪل بازي ج اَڪل بازيُون:** ث. حرفت بازي – ڪيڏ – چالاڪي.

• **اَڪل روءُ:** ظرف. تخميناً – قياساً – ٽلهي ليکي – لڳ پڳ.

ـ **اَڪل سَڪَلَ ج اَڪلُون سَڪلُون:** ث. حڪمت عملي. چالاڪي. حرفت بازي – اڪل بازي. تجويز – ڪيڏ.

ـ **اَڪل ڪرڻ:** حرفت ڪرڻ. چالاڪي ڪرڻ. ڪيڏ ڪرڻ. رتَ رٽڻ – صلاح ڪرڻ. سياڻپ ڪرڻ.

ـ **اَڪَلِڻِ:** ث. صفت. اڪل واري (عورت) ڪيڏارڻ – حرفَتڻ. سياڻي. چالاڪ (عورت).

ـ **اَڪل ڪلائڻ، ويڙهائڻ:** حرفت کان ڪم وٺڻ – ڪيڏ ڪرڻ. چالاڪي ڪرڻ. تجويز ڪرڻ. منصوبو سٽڻ. سياڻپ ڪرڻ.

• **اَڪَلِي ج اَڪَلِي:** ذ. صفت. اڪل بَاز. ڏاهو. چالاڪ. حرفتي – ڪيڏاري.

• **اَڪُ مَٽڪُ:** ذ. [ه] ناز نخرو – معشوقانه انداز.

• **اَڪڻُ:** مصدر. [سن. اَرْگَبْ] وجڙڻ – قاسڻ. روڪجڻ – رندجڻ – اَڙڻُ. هَٻڪڻ (ڳالهائڻ ۾). جهلجڻ – بند ٽيڻ. پاڻ ۾ ڳنڍجي پوڻ. (اڪيو – اڪندو – اڪيل).

ـ **اَڪي پوڻ، وَجڻ:** قاسي پوڻ. رندجي پوڻ. ڳنڍجي وڃڻ. لڳي وڃڻ (ڪم سان).

• **اِڪي ٻڪي، مڪي:** ث. اِتڪ ٻتڪ. چالبازي – حرفت. اَڪَل سَڪَل.

ـ **اِڪي ٻڪي، مڪي جاڻڻ:** چالبازي جاڻڻ – حرفت جاڻڻ.

ـ **اِڪي ٻڪي ڪرڻ، ڪيڏڻ:** چالاڪي ڪرڻ. چالبازي ڪرڻ.

• **اَڪ ڪٽ ج اَڪ ڪٽُون:** ث. [سن. اَڪْ] اُدڪو – ڪٽڪو – اونو – اُڻ تُڻ – اوسيڙو. دٻ – ڀڙ. اضطراب – بي قراري – فڪر.

• **اَڪ ڪٽو ج اَڪ ڪٽا:** ذ. اَڪ ڪٽ.

• **اَٽَلُ ج اَٽَل:** ذ. صفت. [سن. اَٽَل < اَ = نہ + تَلْ = ٽَرڻ، ڇرڻ] اڻ ٽر – اَٽر – اڻ گهٽ. پختو. لازوال. محڪم. ضرور ايندڙ "هاروجا هيا گهٽا، منهنجو اَٽل آرياڻي" (شاهه).

ـ **اَٽل صاحبي ڪمائڻ:** سکيو وقت گذارڻ.

• **اَٽل ج اَٽلُون:** ث. [سن. 1. اُتولَن = تورڻ؛ ٢. اَتُلْ = وڌيڪ وزن وجهڻ] تورڻ ۾ وزن جي هڪ پاسي واڌ يا سرسائي. ساهميءَ جي انهي پڙ جي ڳوراڻ جنهن ۾ ٽرندڙ شيءِ پيل هجي. هڪ پاسي لاڙو – ليٽ. زيادتي – ڪثرت. اثر انداز يءَ سببان طبيعت جو رجحان "اَٽل اوڏانهين ٽئي، جيڏان هيجل ٻرائي" (شاهه).

• **اَٽلائڻُ:** مصدر. اَٽل واري تور ڪرڻ. اُلٽائڻ – اونڌو ڪرڻ. پٺيان اڇلائي وجهڻ. اُلٽو جواب ڏيڻ. (اَٽلائيو – اَٽلائيندو – اَٽلايل).

ـ **اَٽلائي وجهڻ، اُلائي مٽان وجهڻ** – اونڌو ڪرڻ.

• **اَٽل بازي ج اَٽل بازيُون:** ث. بازولي – قلابازي. اَٽل پٽل.

• **اَٽل مُرادائِي:** اسر خاص. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اَٽلَنْدو:** ظرف. اُبتو – برعڪس – هيڪاري – مورڳو – رَهندو – ماڳهين.

• **اَٽلُڻُ:** مصدر. اَٽل وارو ٽيڻ. اُلٽو ٽيڻ – اونڌو ٽيڻ – ابتو ٽيڻ – اُٽلڻ. هارجڻ (ٽان۾). موٽڻ – پويان پير ڪرڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اُتِلو:** ظرف. اُتلندو.

ـ **اُتلو تنگ رکڻ:** مورڳو متان حرف رکڻ – اجائي ميار رکڻ. خواه مخواه رعب ويهارڻ.

• **اِتَلي:** اسر خاص. يورپ جي هڪ ملڪ جو نالو (Italy) ـ اطاليه.

• **اَتَر:** ذ. [هـ] ڊيرُ.

• **اَتّ مٽ:** ظرف. اَڌو مٽ – برابر – هڪجهڙو – مَٽ. [ملتاني] کوه جي تَري جي گپ. زمين جو لَٽ.

• **اَتْنِيَ ج اَتْنِيُون:** ث. [سن. اَتْكَنْتَ = ڳاڻ مٿي ڪٽي نهارڻ، تانگهڻ، سڪڻ] سڪ – چڪ – تانگهه – ڪاوِ. [سن. اَتْ + نَمْيَ = ٽنيو] آڏارَ – ٽيڪ. [سن. اَتْكاسَه] کانسي – کنگهه. اَٽپ – برخاستگي.

• **اَتْنِيَڻُ:** مصدر. [سن. اَتْ – جْرِبْ] ٽورو اُڀي وري ويهي رهڻ يا ڪري پوڻ – اُجرِيَڻُ – اُجرِ ڪَڻُ.

• **اَتْنگَڻُ:** مصدر. [سن. اَتْكَٽْ] ڳاڻ ڪٽي مٿي نهارڻ. ڪنهن وٽندڙ شخص يا شيءِ لاءِ اُڪير مان تانگهڻ – سڪ مان انتظار ڪرڻ. (ذ). [سن. اَتّ = گاهه] پسارڪي وڪرجو هڪ قسم (ڪانديري جو هڪ قسم يا ڀُيندڙ هج. جو دوا طور ڪم اچي).

• **اُتْني ج اُتنيون:** ث. [سن. اَتَن] ڪمان جو گوشو. سگ جي نُڪي واري پڇڙي.

• **اَتَنُ:** مصدر. [سن. اَدْ – تُرْتْ = ٽُٽڻ] ياراني قٽائڻ – سنگت ٽوڙڻ.

• **اِتِڻو ج اِتا:** ذ. پاڻي پيئندي ٽيل ڪنگهه – اُناڙو – اُنهڙو.

• **اَتو ج اَتا:** ذ. [ف. آرد] پينل اناج (ڪڻڪ، چانور، ڀاجهري، جوئر، مڪائي). ڪابه پينل شيءِ ـ ڇُورو – ٻُورو – سُفوف.

ـ **اَتائي:** صفت. اتو وڪٽندڙ – اتي وارو.

ـ **اَتو آڻڻ ٽيڻ:** اتو 'آڻڻ' جي ٻهاني استعمال ڪري ڪپائي ڇڏڻ. هڙ پوري ڪرڻ. ملايا ميٽ ٽيڻ. پيسجي وڃڻ.

ـ **اَتو اَتو ڪَرڻ:** پڇتائڻ. دانهون ڪرڻ – گهوڙا گهوڙا ڪرڻ.

ـ **اَتو ٻَڌي پَليان پوڻ، لڳڻ:** هڪ چتو ٿي ڪم ڪي لڳڻ – لاهي پاهي ڪم ڪي لڳڻ. اوڄ ٿي لڳڻ.

ـ **اَتو جي گهوباتو:** ذ. اَڻي جو گهوباتو – هڪ جي ٻي – اَڪبر جو مڪبر.

ـ **اَتو خراب ٽيڻ:** بُرا حال ٽيڻ – مٽي مردار ٽيڻ. رُلي مرڻ – بُرا حال ٽيڻ "اڃي ڏاڙهي، اتو خراب" (چوٽي).

ـ **اَتو ڪائڻ:** اجايو ڪم ڪرڻ – بي فائدو ڪم ڪرڻ. ڪمائي ڪائڻ (ٻئي جي). ٻانهپ ڪرڻ ملازمت يا نوڪري ڪرڻ "اتو ڪاڏو ڪئي، مار پئي گابي تي = يعني ڏوهه ڪري هڪڙو ونجي ٻيو" (ٻهاڪو).

ـ **اَتو ڪٽڻ:** محتاج ٽيڻ – لاچار ٽيڻ. ڪم ڪاسڻ – گنتي پوڻ.

ـ **اَتو گڏيل هُڻڻ:** مٽي مائٽي هڻڻ. تعلق يا لاڳاپو هڻڻ. شراڪت يا پائيواري هڻڻ.

ـ **اَتو مَٽڻ:** سگهن جي ڏي وٺ ڪرڻ.

ـ **اَتي پورتي ٻيهڻ:** جهيڙي سڃاڻڻ لاءِ تيار ٿي ٻيهڻ.

ـ **اَتي پورَ ڪرڻ:** جهيڙو وڃائڻ – فساد ڪرائڻ – چيٽو پورڻ.

ـ **اَتي تي اَتو:** اصطلاح. اتي تي اتو بدلائڻ. بنا نقصان جي سَودو ڪرڻ "اتي تي اتو نڪي ڪارو نڪي ڪتو".

ـ **اَتي تي ڇَتِي:** اصطلاح. بيڪار ماٺهو (جو رڳو مفت ماني کائي ۽ ڪوبه ڏندوڻ ڪري).

ـ **اَتي جو ڏيو گَڏو جي گَڏِي:** ذ. صفت. بي همت – ڪمزور. ڍڇڙو – بزدل. ڦيٽو.

ـ **اَتي جو نَڪَ:** ذ. صفت. بي شرم، بي نڪو.

ـ **اَتي جو نَڪَ هُڻڻ:** لڄ شرم نه هڻڻ.

ـ **اَتي ڪاپائو:** ذ. صفت. گهٽو ڪائيندڙ – پيٽوڙي – ماني ٽوڙ. ٻين تي بارُ.

ـ **اَتي مان وار ڪيڻ:** ذري برزي (ڳالهه) جاچڻ. باريڪ ٻيبيني ڪرڻ. پوريگهه طرح جاچي ڪم ڪرڻ. پورو پورو انصاف ڪرڻ. عيب جوئي ڪرڻ.

ـ **اَتي مِر لوڻ:** تمام ٽورو – قليل – جزوي انداز.

ـ **اَتي مِر لُوڻ ٽيڻ، تي وڃڻ:** ٽوري انداز مِر ٽيڻ – گهٽ مقدار مِر ٽيڻ – اَڻ لکو. حَل تي وڃڻ – ملي (ڳري) وڃڻ. گمنام ٽيڻ.

ـ **اَتي مِر لُوڻ ڪري ڪائڻ:** تمام ٽورو ڪائڻ (فائدو وغيره).

ـ **اَتي مِر لُوڻ هُڻڻ:** تمام گهٽ انداز مِر هڻڻ. اڻ لکي انداز مِر هڻڻ.

• **اَتو ج اَتا (ل):** ذ. صفت. گوڏن تي هٿ رکي ڊوندڙو تي بينل – بانبڙو – نوڙيل – ٽُورو. ڊير (اَتّ، اَڊ).

ـ **اَتو ٽِي ٻيهڻ:** گوڏن تي هٿ رکي ٻيهڻ – ڊُوندڙو تي ٻيهڻ.

ـ **اَتو ٽِي پَوڻ:** اونڌو ٽي پوڻ. سخت محنت ڪرڻ.

ـ **اَتو ٽيڻ:** پولهه مٽي ڪرڻ – گوڏن ۾ ٿونٿنين پر بانبرو ٽيڻ.

• **اَتُوتُ:** صفت. [سن. اَ = نه + تَڊْ = ڇڄڻ] اڻ ڇڄندڙ.

• **اَتُوڙِجَڻُ:** فعل مجهول. اُناڙجڻ – انهڙجڻ.

• **اِتوڑو (ت):** ذ. گرم ربَ جو قڑو. نندي جُونءَ. سِرَ جو ٽڪر — سروتو — کروٽو.
• **اَڻوڙهڻ:** مصدر. اَڻوڙجڻ.
• **اَڻوڪ:** صفت. [هـ اَ = نہ + ٽوکنا = ٽوڪڻ، سوال پڇڻ، روڪڻ] جنهن کي ٽوڪي نہ سگهجي.
• **اَڻول:** صفت. اڻ گهڙيل (پٿر، هيرو وغيره). اڻ سڌريل — بي ادب.
• **اَڻومٽ، اَڻومٽو:** ظرف. برابر — هڪجهڙو — تور ۾ هڪ جيترو.
• **اَڻومٽ، اَڻومٽو:** ظرف. برابر — هڪجهڙو — تور ۾ هڪ جيترو.
ـ **اَڻو مُڙو:** ظرف. تخميناً — اٽڪل رُوءِ ـ بنا مَٹِ يا ڳڻڻ جي — اُڪو ڏڪو. گڏيل صورت ۾ ـ دوم شوم — ملي الحساب.
ـ **اَڻو مُڙو ٻڌڻ:** تخمينو ڪرڻ — ڪَٽ ڪرڻ — اُڪو ڏڪو ٻڌڻ.
• **اَڻهہ ج اَڻهہ:** ذ. [سن. وَٹَهہ = نوڙي، رَسي] ڏين مان وٽيل نوڙيءَ جو ٽڪر (جنهن سان ڪڙ يا ڇپر ٺاهڻ وقت پَڇرن ۾ ڪائيون ٻڌجن يا مُرلي جي پاندين ۾ مالهہ ٻڌجي). ڏنو — دلبو.
ـ **اَڻهہ ٻڌڻ:** نار جي مالهہ يا ڇپر جي لڙهين کي وٽيل پيش جي نوڙيءَ سان ٻڌڻ.
• **اَڻهہ ج اَڻهہ:** ذ. وات جي اَڻهڙ (جنهن ۾ ڪاڏو ٻاهر نڪري ايندو آهي). (صفت). ديرهضم. ناگوار.
• **اَڻهاس:** ث. [سن] وَڏي ڪِلَ — اَڻاسو ٽَهَڪ — اجائي ٽَهہ ٽَهہ.
• **اَڻهائيندو:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + ٺهائڻ < ٺهارڻ = هلڻ، پاڙڻ. نباهڻ < ٽَوَرَڻَ = تڪڙو هلڻ] ناگوار — آڻ سُهائيندو. حرام — ناروا.
• **اَڻهہ ٻڌهہ، اَڻي پَٽي:** ظرف. هڪ ٻئي مٿان — گهٽي انداز ۾ ـ اوت اوتان — وري وري — هر هر. پريور نموني ۾ (ٻوٽن وغيره کي پاڻي ڏيڻ).
• **اَڻهہ سَٽهہ:** ذ. ڳڏيڳوپ. اَٽڪل سَٽڪل. حيلو حوالو.
ـ **اَڻهہ سَٽهہ ڪرڻ:** ڳڏيڳوپ ڪرڻ. اٽڪل سٽڪل ڪرڻ. اٽڪل ۽ تجويز سان ڪنهن ڪَريل شيءِ کي درست ڪرڻ.
• **اَڻهلو ج اَڻهلا:** ذ. اَڻالو.
• **اَڻي:** ٹ [ملتاني] سُٽ جي قاري. "پَٽڪي" لاءِ حقارت جو لفظ.
• **اِڻي ج اِڻيون:** ث. راند ڪيڏڻ لاءِ هڪ خاص نموني ۾ ڪائيءَ جو گهڙيل ٽڪرو — گِلي.
ـ **اِڻي ڏَڪَرُ:** ذ. هڪ مشهور ديسي راند — گلي ڏڪر.
• **اَڻِي ج اَڻيُون:** ث. [سن. اَدْ — ٹُرتَ = ٹُٽڻ] قيمتاڙو (سنگت ۾) ـ ڪَٽِي (جا نندا ٻار هڪ ٻئي کي سنگت توڙڻ وقت چيڄ ڏيڪاري ڪندا آهن). (ضد) بَڈي ج بڈيُون.

ـ **اَڻِي ڪرڻ:** ياراني ٽِٽائڻ — سنگت توڙڻ — ڪَٽي ڪرڻ — اُڻِي ڪرڻ.
• **اَڻِي پَٽِي:** ظرف. هر هر — وري وري — بار بار.
• **اَڻِي مُڻِي:** ظرف. اُٽو متو — دوم شوم — علي الحساب.
• **اَڻيرُ ج اَڻيرَڙ:** ذ. سُٽ ويڑهڻ جو ٽڪلو يا ناپڙو. سُٽَ جي ويڑهي يا ريلَ.
• **اَڻيرَڻ:** مصدر. سُٽ ويڑهڻ — ڊيري ٺاهڻ. (گهوڙ ي ڪي) قواعد ڏيڻ.
• **اَڻيڙجَڻ:** مصدر. آڪلڻ — گيهہ يا تيل جي ڏُڪ ڏيڻ مهل ڏور جو آڪلجي پوڻ — اُٿهڙجڻ.
• **اَڻيڪَ:** ظرف. بنا ٽيڪ.
• **اَڻَ:** صفت. [سن. اَشْٹ: ف. هَشت] هڪ عدد جو نالو — ہ ڇونڊڪ (٨). گهٽا — جهجها — بي انداز. چتر يا چويڙ راندين ۾ داءَ جو نالو (جنهن موجب ساري اٺ خانا اڳتي هلي سگهي). راند جو سهڙو ۽ وڏو داءَ.
ـ **اَڻَ آگرو:** ذ. صفت. اٺن آگرين جي ماپ وارو. اُهو سُوئر جنهن جا وَڃَ (سنگها) اَٺ آگر هُجن — وڏو سُوئر — اَنورُ.
ـ **اَڻ پَهَرَ:** ذ. ڏينهن رات — چوويهہ ڪلاڪ. (ظرف) اٺئي پهر — هر وقت — هر گهڙي — سڄو وقت. سدائين — هميشہ.
ـ **اَڻ پيرو:** صفت. اٺن پيرن وارو. (ذ) جيت جو هڪ قسم — ڪوريئڙو.
ـ **اَڻَ ڌاتُو:** ذ. سون، چاندي، تامو، قلعي، سيهو، پتل، لوهہ ۽ رُڪ.
ـ **اَڻَ ڏِسيُون:** ث. قبلہ نما جا اٺ طرف.
ـ **اَڻَ رُخو:** صفت. اٺن پاسن وارو — اٺن مُنْهَن وارو. (ذ) شطرنج راند جو هڪ مُهرو، وزير (جو اٺن طرفن ڏانهن هلي سگهي ٿو).
ـ **اَڻَ سَلو:** ذ. سهولت ۽ آساني وارو ماڳ.
ـ **اَڻَ سَلو:** ذ. اٺن سوراخن وارو — ڪتولو (هيءُ اصطلاحي نالو اڪثر قسم ڪٽڻ لاءِ استعمال ٿئي "ادا! اٺ سَلي تي وينو آهيان تہ اها ڳالهہ ايئن آهي").
ـ **اَڻَ کائيو:** ذ. صفت. [سن. اَشْتَ = اَٹ + کَاشْتَ = کاٹ] اَٺن کائين وارو — اٺن کائين مان ٺهيل (کتولو) "اَٺ کاٹ، نائين نوڙي، جيکو نہ پڄي تنهنجي نانيِ ٽوڙهي" (ٻاراڻي ڳجهارت). [سن. اَشْتَ = اٺ + کَشْتَ = مشڪل] سخت — ڏکيو — ڪٺن — مشڪل. اهڙو ڪم جيکو ڪرڻ ۾ ڏکيو هجي.

ـ **اَڻ کائيو کر کرڻ:** ڏکيو کر کرڻ – مشڪل کر سر انجام ڪرڻ.

ـ **اَڻ ڪُنبي ڪُنڊيارو ج اَڻ ڪُنڊا، ڪُنڊيارا:** ذ. اڻن ڪنڊن وارو – هشت پهلو – مثمّن.

ـ **اَڻ ڪَنيو:** ذ. تنبو يا شاميانو جو اڻن چوبن تي بيهل يا اڌيل هجي.

ـ **اَڻ ڪُٽو:** ذ. صفت. اَڻ ڪُٽو. اَڻ ڪُٽن وارو.

ـ **اَڻ لڳي وڃڻ:** جنر يا چوپڙ راند ۾ "اڻن" جو داءُ لڳڻ. (اصطلاحاً) ڪو ڪم نهايت سُهڻي نموني پوريءَ طرح راس ٿي وڃڻ "پورا اڻ لڳي ويا".

ـ **اَڻ مَنگَل:** ذ. اُهو گهوڙو جنهن جي پيشاني، پُڇ، بُشڪون، چاتي ۽ چار پير اَڇا هجن.

ـ **اَڻون:** صفت. سلسلي ۾ ستن کان پوءِ وارو – قطار ۾ اڻين نمبر وارو.

ـ **اَڻُوڻ:** ٿ. اَڻ پيرا وڌيڪ هڻڻ جي حالت – اَڻ پيرا.

ـ **اَڻ هڏُ:** چوپڙ يا چوسر راند ۾ اَڻن خانن هلڻ جو داءُ هڏُ (جنهن ۾ ستئي ڪوڏيون سُٽل هونديون آهن).

ـ **اَڻ هُٽي ڇڏڻ:** ساراه جوڳو ڪم ڪرڻ. دلبو ڏيڻ – ناهي جوڙي ڪوڙ هڏڻ – وڃائي ڇڏڻ.

ـ **اَڻئي:** صفت. سيئي اڻ "اڻئي پهرالڪَ جو ڪو وِڃاڳين" (شاه).

ـ **اَڻئي اَلهوت، اَلَوت:** سنڌي سگهڙ پائيءَ جو. ڪو وِڃاڳي" (شاه).

ـ **اَڻئي اَلَوهوت، اَلَوت:** سنڌي سگهڙ پائيءَ جو مقولو (جنهن موجب هيٺيون اڻ شيون نشي ۾ چُور ڪري مرد کي بي اعتدال بنائين ٿيون "١. بادڻ پنگ؛ ٢. پراڻي مَنڊَ؛ ٣. گانجي جي پهرين سُوٽ؛ ٤. گهوڙو پور ميدان ۾؛ ٥. ٻَري گاڏَئين سوٽ؛ ٦. پهرين رات پرڻي جي؛ ٧. ٻِهَر پينگهَن جهوٽ؛ ٨. عشق اول جو لڳي. اهي اَڻئي اَلهُوت").

ـ **اَڻئي لڳي وَڃڻ:** راند ۾ مخالف جي اڻن جي داءَ لڳڻ سان پريشاني پيدا ٿيڻ. حواس گم ٿي وڃڻ – حواس باخته ٿيڻ – هوش خطا ٿيڻ.

● **اِڻ:** ٿ. [سن. اِشْ] خواهش – مرضي – اڇا. پيار. تقاضا.

● **اَڻ ڄ اَڻ:** ذ. [پرا. اَڻ؛ سن. اَشْٹَرَ: ف. اُشْتر، شُتر] جانور جو هڪ قسم – شُتر – مَيو – ليڙو – ڪرهو – چانگو – بوتو – تودو. (ٿ. اَڻ. اُنٽي، اُني ج اُنيُون، اُنٽيُون). (صفت. اصطلاحاً) موڳو – بيوقوف – بي عقل. اجايو ڊگهو.

ـ **اَڻ بَنجڻ:** بيوقوف ٿيڻ – پُوڪ بنجڻ. قد ڊگهو ڪرڻ.

ـ **اَڻ تي بَلا ڪائڻ:** بنا سبب تڪليف پهچڻ – بد بختي اچڻ – راهه ويندي ڪنهن مصيبت ۾ ڦاسڻ.

ـ **اَڻ پَٽڻ تي:** جملو. اَڻ ٻيڙيءَ تي مشڪل سان چڙهي ۽ ڏاڍي مار کائي "اهڙي مار کائيندين. جهڙي اَڻ کائي پٽڻ تي". (اصطلاحاً) ڪنهن کر کرڻ کان سخت نتاءُ واري حالت.

ـ **اَڻ پتو:** ذ. (عام گمان ته اَڻ کي پتو ٿئي ئي ڪونہ) بي پتو – نڏڪ.

ـ **اَڻ پٽيان گهنڊڻي:** اصطلاح. پنڊٽي – پنڊي – ڪِڪَ – ليلو ٿي لڳڻ جي حالت. وڏي مڙس پٽيان نندي زال. اَڄائي جورَتَ.

ـ **اَڻ پُٽيرو:** ذ. صفت. اَڻ جي پُٽيءَ جهڙو (جبل جو لاهه). ڏکيو – اهنجو. عارضي – وقتي – ٿوري وقت لاءِ.

ـ **اَڻ پُٽيءِ تي:** ظرف. هميشه مسافريءَ تي – سدائين سفر ۾.

ـ **اَڻ پَکِي ج اَڻ پکي:** ذ. شُتر مرغ. صفت. مَکريل – مڪر ڪندڙ (عام گمان ته اڻ پکيءَ کي جيڪڏهن چئبو ته اَڻ آهين ته پلا بار ڪڻ، ته چوندو "مان پکي آهيان"، جي چئبس ته پکي آهين ته پلا اَڏام، ته وراڻيندو ته "مان اَڻ آهيان").

ـ **اَڻ پنهنجي مَتّ ۾ ترکي:** چوٽي. سيکو پنهنجي ڪئي جو نتيجو لوڙي. اهڙو ماڻهو جو پنهنجي ڪيل ڳالهه مان پاڻ ونجي.

ـ **اَڻ پيرُ ج اَڻ پيرَ:** ذ. اَڻ جو پير. (مجازاً) ويهڪ جي جاءِ (بَندڙ. جيڪڏهن مٽيءَ ۾ مقعد پر ويهي اَڻبو ته اَڻ جي پير جهڙو نشان ٺهي پوندو) – مقعد.

ـ **اَڻ پيرُ ناهڻ:** گيسي ڪرڻ لاءِ زمين تي ويهندي اڻ پير جهڙو نشان ناهڻ – گيسي ڪرڻ. باڻ ڪرڻ – توبه ڪرڻ. همّت هارڻ – مڙسي ڇڏڻ – پاڙي ٽيڻ.

ـ **اَڻ پيرَ ڪَرڻ:** گيسي ڪرڻ – توبهه ڪرڻ "سومرين سانگ ڪنئي، اَبڙي ڪيو اَڻ پير" (شاه).

ـ **اَڻ پيرو:** ذ. صفت. اَڻ واري ٿور هلندڙ. جنهن جا پير اَڻ جي پيرن جهڙا هجن. پانوڙو – وڏي پاٽ. تکو قاصد. پانڌيڙو.

ـ **اَڻ پيري ہاجهري:** ٿ. اَڻ جي قدم جي وچوٽيءَ تي ڏار ڏار چنڊيلَ ہاجهريءَ جا داڻا (پوک لاءِ) "اَڻ پيري ہاجهري، اَڻ گامون انب: داڻي تي داڻو چنڊ، آهي پوکڻ لَنبُ" (چوٽي).

ـ **اَڻ جو پُٽ:** ذ. صفت. بيوقوف – وڏو بيوقوف. بلڪل پُوڪ. طاقتور.

ـ **اَڻ جو سڱ:** صفت. ڪجهه به نه.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اُڪ ڏاڙ:** ذ. مَلهه جو هڪ داءِ – ٻنهي ٽنگن ۾ جاڻڻو.
ـ **اُڪ قطاري ڏيڻ:** تمام گهٽو ڏيڻ – زياده سخا ڪرڻ.
ـ **اُڪ ڪُنڊي:** اسم خاص. ٿر ۾ هڪ پٽ جو نالو.
ـ **اُڪ ڪوديرُ (ٿ):** ث. ول جو هڪ قسم (ڪوديرُ جهڙي، جنهن کي اُڪ ڪائين).
ـ **اُڪ لُڪ:** اسم خاص. ٿر ۾ هڪ پٽ جو نالو (نبيسر جي پر ۾، جنهن تي هڪ اُڪ جڙهندي سَهڪيَ سهڪي مري ويو).
ـ **اُنِ اُنٽي ج اُنٽيُون:** ث. اُڪ جو مونث – اُڪ ـ ڏاڇي.
ـ **اُنيرو ج اُنيرا:** ذ. صفت. اُڪ وارو – اُڪ هلائيندڙ – اونار – اونٽي – جَٽ.
● **اُنارو:** ذ. [سن. اَشْتَ = اٺ + آرو] اٺن طرفن وارو عالم (اتر. ڏکڻ، اوپر، اولهه ۽ چار ڪنڊون).
ـ **اُنارو عالم:** ذ. سڄي دنيا – ڪل ڪائنات.
● **اُنارهن:** صفت. ارڙهن.
● **اُناسُ ج اُداسَ:** ذ. صفت. [سن. اَشْتَ = اٺ + سْر] اٺن پاسن وارو – هشت پهلو – مُثمّن – اَٺ ڪنڊو. (ذ) اٺون حصو. اٺن جو انگ. پٽي جي تاس ۾ اٺن داڻن وارو پَتو – اَٺي. اٺن جربين يا اٺن ايڪڙن وارو زمين جو ٽڪرو. جنڊيءَ جي گل جو هڪ قسم. (ذ. صفت) اٺن مهينن جو جاول ٻارُ – اٺريو – اناسو.
● **اُناسو:** ذ. صفت. [سن. اَشْتَ = اَٺ] اٺن مهينن جو جاول – اٺريو.
● **اُناسي:** صفت. [سن. اَشْتاشتي، اَشْتاشيت < اَشْتَ = اٺ + اَشِيْت = اسي] هڪ عدد جو نالو (۸۸) – اسي ۽ اٺ.
● **اُناگِيرُ ج اُناگيرَ:** ذ. [هـ. اُنانا + ف. گير] هلندي هلندي ماٺهوءَ جي ڳنڍ ڪترينڊڙ – ڳنڍيچوڙ – لَليجو.
● **اُناڱَ ج اُناڱَ (ل):** ذ. اَڳَڪ – ناڙو – ازار بند.
● **اُنانگَ:** ذ. [سن. اَشْتَ + اَنگ] بدن جا اٺ عضوا جن سان زمين تي پورو سجدو ڪجي (پيشاني، نڪ، هٿ، گوڏا، پيرَ). زمين جي اٺين پٽي.
● **اُنانَوي:** صفت. [سن. اَشْتانَوَت = (اَشْتَ = اٺ + نَوَت = نوي)] هڪ عدد جو نالو (۹۸) – اٺ ۽ نوي.
● **اُناڻو ۽ اُناڻا:** ذ. صفت. اٺن ورهين جي جمار جو (جانور).
● **اُناوَنُ:** مصدر. [سرائڪي: پرا. اُناوَنُ؛ سن. اُنْتا پَن] اُناٺ – ڪٽڻ.
● **اُناويهه:** صفت. [سن. اَشْتاوَنْشَت < اَشْتَ = اٺ + وَنشت = ويهه] هڪ عدد جو نالو (۲۸) – اَٺ ۽ ويهه.
● **اُناويهو:** د. ڪورڪي اصطلاح ۾ سُٽ جو هڪ قسم.
● **اُناوَ ج اُناءِ اُناوَ:** ذ [پرا. اُنَاوَ سن. اُدْ = مٿي + سْتا = بيهڻ] چاڙهه – هُشي – ٽيڪر. اُتاريل ڳالهه – افواهه وڏاءِ – مبالغو. بهتان – الزام.
● **اُناڻُ:** مصدر. [پرا. اُناوَنَ؛ سن. اُدْ = مٿي + سْتا = بيهڻ] مٿي ڪٽڻ – چاڙهڻ. پڏائڻ – ساراهڻ. ڪٽي هلڻ. اُسهڻ "ايئن اُٺ اُناءِ، جيئن هوندي رات هت مڙون" (شاهه). (اُنايو – اُنائيندو – اُنايل).
● **اُنِتيهَ:** صفت. [سن. اَشْتَ = اٺ + تْرِنْشت = تيهه] هڪ عدد جو نالو (۳۸) – اٺ ۽ تيهه.
● **اُنڙو:** ذ. مچيءَ جو هڪ قسم (ڪاريءَ پٽيءَ سان، چلرن سان، ڏيگهه تن ڪان نون انچن تائين). جيت جو هڪ قسم.
● **اُنڙيو ج اُنڙيا:** ذ. صفت. [سن. اَشْتَ = اٺ + ڙو] اٺين مهيني جاول (ٻار). ڪميٽو – نيچ – ڪُڌو (عام گمان ته اٺريو ٻار اڪثري بدتميز يا بدمزاج هوندو آهي). ضدي – نٽر – هوشيار – چالاڪ – سياڻو. لُڇ – شرير. بيهودو ڳالهائيندڙ – ڪوڙا قصا ٻڌائيندڙ. اٺن ڏينهن جو – اٺن ڏينهن وارو. (ذ) چونڙي ۾ وڌل اٺن لڙهن مان هڪ لڙهو (ل).
● **اُنَسائي ج اُنَسائي:** ذ. صفت. اٺريو – اوپرو.
● **اُنَسَلو ج اُنَسَلا:** ذ. اٺ ڪائيو عارضي (مٿي چانو جهڙو) ڇڇرُ (جنهن ۾ چار ٽوٽيون، چار پجر رکي مَنَهنْ ناهجي). بندوبست – جوڙجڪ. تجويز – رٽ. ويچار. سهنج – سولائي.
ـ **اُنَسَلو ڪرڻ:** بندوبست ڪرڻ. ڪَٽ ڪرڻ ويچار ڪرڻ.
● **اُنسوَ:** ذ. [سن. اَشْتَ = اٺ + سَو] اَٺ سؤ تندن واريءَ تاجيءَ مان ٺهيل ڪپڙو. (صفت) بيوقوف – ڇسو. لُڇ – بدمعاش.
● **اُنڪلو (ل):** صفت. اُنڪائيو. سمورو – سڄو.
● **اُنڪُجور:** ذ. پسارڪي وڪر جو هڪ قسم – دوا طور ڪم ايندڙ ڪاري رنگ جي هڪ ڪڙي پاڙَ.
● **اُنڪيلي:** ث. [هـ] چچلائي مچلائي – نازنخرو.
● **اُنَ ڪهڙيو:** ذ. پرت جو هڪ قسم.
● **اُنَل:** ذ. [هـ] گهوٽ ڪنوار جو پَرٽي ڪان پوءِ ٽئين ڏينهن گڏجي وهنجڻ.
● **اُنلائڻُ:** مصدر. [هـ. اِنلانا] نازيا تانءُ سان هَلڻُ. اترائڻ.
● **اُنَنگَنُ:** ذ. [هـ] ٽيڪ – آڌار – ٽنيو.
● **اُنڍُ:** مصدر. [سن. اُدْسْتا] اُٽڻ. اُپرڻ – اُسرڻ – بيهڻ. تانءِ ۾ پرجڻ. سڪڻ (ٿ). [سن. وُرْشْ = وسڻ] وَسڻ (مينهن) – برسڻ.
● **اُنو ج اُنَا:** ذ. پٽي جي تاس ۾ اٺن داڻن جو پتو – اَٺي. سُٽ جو هڪ قسم (تمام ٿلهو سٽ).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اِئو:** صفت. [پرا. اِتّ: سن. اِشْتَ = اِڇا ڪيل] خواهش ڪيل. تڪيل – نظريل. ڏنل "ميهر ۾ سُهٽيءَ ڇا ڏنو، ڇا ڪيرهو ڪنهن جو اِئو" (گل). جادوءَ ڪيل.

• **اُئو:** ذ. [سن. وُرْش = وسڻ > وئو > اُئو] وئو – وئل مينهن – برسات – بارش "اَڄي ٽي اُئي جي ڏڏي هير ٽرمان". [سن. اَدشْتَ] جوئو – اوباريل – ناپاڪ – خراب.

• **اُئواتِي ڪَتواتِي:** صفت. بستري داخل (بيماريءَ) يا پيڙا جي حالت ۾) – لازم الفراش.

• **اُئوترَ، اُئوترو:** صفت. [سن. اَشْتَ = اٺ] سؤ تي اٺ (وياج، وَٽو يا لاڻَ) – اٺ في سيڪڙو.

• **اُئوتَ:** ث. اَپت جي صلاح مصلحت – گهرُو صلاح. همدردي – مدد.

• **اُئوٽِي (ل):** ظرف. هڪ ٻئي ٻڌيان (اٽڻ وانگر) – قطار ۾.

• **اُئورُ ج اُئورَ:** ذ. صفت. [سن. اَشْتَ = اَٺ] اٽڻ سالن جو (گهوڙو جو پورو جوان ۽ نهايت زور وارو هجي). اَڙيو – لڄ – بدمعاش – شرير. ٺگ – ترياڪ.

• **اُئوري ج اُئوري:** ذ. صفت. اُئورُ. ڳرو بدمعاش.

• **اُئورٌ، اُئورّي:** ذ. صفت. اُئورُ – اُئوري.

• **اِئورّي ج اِئورّيون (ث):** ث. پڳل سر.

• **اُئوسَلو:** ذ. اَسلسو.

ـ **اُئوسَلو ڪرڻ:** اَسلسو ڪرڻ – پُورائي سَرائي ڪرڻ.

• **اُئوڳَ ج اُئوڳَ:** ذ. [سن. اَشْتَمک = اٽون] اٽون حصو – اٽين پتي. ڪنهن پيدائش جو (ڏل طور) ڏنل اٽون حصو. تعلقي اُباوڙي ۾ ڏهن جي سردار کي سرڪاري طرح اُباوڙي تعلقي جي ڏل جو ملندڙ اٽون حصو. رن زال کي مري ويل مڙس جي مليڪت مان مليل يا آڻا حصو.

• **اُئون:** ذ. صفت. [سن. اَشتمْ] اٽن جو عدد قطاري.

• **اُئونجاهَ:** صفت. [سن. اَشْتا پنچاشْتْ > اَشْتَ = اٺ + پَنْچاشْتْ = پنجاهه] هڪ عدد جو نالو (۵۸) – اٺ ۽ پنجاهه.

• **اُئونْ:** ث. [سن. اَشْت + گڻ] اٺ دفعا – ساڳي شيءِ اٺ ڀيرا.

• **اُئهَتَر:** صفت. [سن. اَشْتَ سَپْتَت > اَشْتَ = اٺ + سَپْتَت = ستر > هتر] هڪ عدد جو نالو (۷۸) – اٺ ۽ ستر.

• **اُئهَتْ:** صفت. [سن. اَشْت شَشْت] هڪ عدد جو نالو (٦٨) – اٺ ۽ سٺ.

• **اُئهَڙيو:** ذ. صفت. [سن. اَڄچَ – سوَڄچَ] آڙيو – اَڙيل – صاف ٽيل.

• **اُئهنْ، اُئنِ:** ث. [سن. اَشْتمي] ڇنڊ واري مهيني جي اٽين تاريخ.

• **اِئي واٽِي:** ث. [سن. اُنْشْتَه + واٽي] اُئي جي ڳالهه هولهه – مينهن جي خبرچار – وسڪاري جو حال احوال.

• **اُئيتاليهه:** صفت. [سن. اَشْتَ چَتْوارنْشَتْ] هڪ عدد جو نالو (٤٨) – اَٺ ۽ چاليهه.

• **اُئيَلّ (ث):** ث. [سن. اَوَشيتَ] اويڙ – جُوٺ.

• **اُئينْ:** ث. قطار ۾ اٽون نمبر شيءِ. اٽين تاريخ – اُئنِ.

• **اُئيو:** صفت. اُئوتَر – اَٺ في صدي.

• **اُثاثُ:** ذ. [ع] سامان – اَسباب.

• **اُثاثُ البَيتْ:** ذ. گهر جو سامان يا اسباب – فرنيچر.

• **اُثامُ:** ذ. [ع] دوزخ جي هڪ ندي.

• **اِثامُ:** ذ. [ع] ڏنڊ. سزا.

• **اُثامي ج اُثامي:** ذ. صفت. [ع] ڏوهي – مجرم – گنهگار. مدّعيٰ عليه.

• **اُثباتَ:** ذ.[ع. ثَبْتُ ج اَثبات] اعتبار وارا دوست – معتبر يار. معتبر شاهد.

• **اِثباتُ:** ذ. [ع] ثابتي – ثبوت. مضبوطي. دعويٰ. اقرار. بقاءِ (نفيءَ جو ضد). **الله** تعاليٰ جي هستيءَ جو اقرار "آهي ڪلمي ۾ ڏس نفي اثبات" (واصف). ("لااِله) نفي آهي ۽ "الاَّاللهُ" اِثبات).

• **اِثْباتي:** صفت. اثبات وارو – ثابتي رکندڙ. اِقراري – هائوڪاري. ڪلمي شريف جو اثباتي فقرو – **الله** تعاليٰ "اندر باهر ٽيو اثباتي".

ـ **اِثباتي جُملو:** ذ. گرامر موجب اقراري يا هائوڪاري جملو (سَلْبي يا انڪاري جملي جو ضد).

• **اَثَرَ ج اَثَرَ:** ذ. [ع] تاثير. خاصيت – گُڻ. نتيجو – رد عمل. علامت – نشان. پيرو. بقايا – نقش قدم. احساس. دباءُ – اختيار. حديث – اصحابَن سڳورن جو قول. طريقو ۽ رهڻي ڪهڻي. اڪ جي پردي جي ويجهي اچاڻ.

ـ **اثرائتو ج اَثرائتا:** صفت. اَثر وارو – مؤثر. فائدي وارو – ڪارائتو.

ـ **اَثرپذير:** صفت. اثر قبول ڪندڙ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اثردار:** ذ. صفت. اَثر رکندڙ – خبر رکندڙ.
ـ **اثرطراز:** ذ. صفت. مؤرخ – تاريخ نويس.
ـ **اثرڪرڻ:** تاثير ڪرڻ. فائدو بخشڻ.
• **اُثقال:** ذ. [ع. ثِقْلُ ج اَثقالُ] بارَ – بوجا. اَنڪوُن.
• **اُثقل:** صفت. [ع. "ثقيل" جو تفصيل] وڌيڪ گورو.
• **اُثل:** ذ. [ع] گدامڙيءِ جو وڻ.
• **اِثمُ ج اِثمَ:** ذ. [ع] گناھ – ڏوھ.
• **اَثمار:** ذ. [ع. ثَمَرُ ج اَثْمارُ] ميوا.
• **اِثمد:** ذ. [ع] سُرمي جو پٿر.
• **اِثناعَشري:** اسم خاص. [ع. اِثناعشرة = ٻارھن] ٻارھن امامن کي مڃيندڙ شيعن جو ھڪ فرقو.
• **اَثناء:** ذ. [ع. ثِني = ثَھُ ج اَثناءُ] ثَھَ. (ظرف) وچ ۾ يا ھلندي "انھيءَ (جي) اثناءَ ۾ = انھيءَ (جي) وچ ۾، انھيءَ ڳالھ ھلندي."
• **اَثير:** ذ. [ع] آسمان – پولار. ٻاھ جو عنصر يا گولو. (صفت. عالي – بلند. ڇوندڙيل.
• **اَثيم:** ذ. صفت. [ع] عاصي – گنھگار – ڏوھاري – مجرم.
• **اَثَ:** صفت. [سن. اَثَ] اسم اڳيان ايندڙ حرف. پري. ھيٺ. نہ. خراب. خسيس "اَثَ سَوُڻ = خراب سڳڻ؛ اَثَ ڪامَ = ڏڪار. نفرت؛ اَثَ پِيْ = پَوَ ڪانسواءِ، بي خوف".
• **اُثْ:** ذ. [سن. اُث] اسم اڳيان ڪر ايندڙ حرف جنھن مان ويجھائيءَ يا پرڇي معنيٰ نڪري "اُٻيت = ذري گھٽ ٻيٺ؛ اُتَسَمُنْد = تقريباً سمند، جنھن کي تن طرفن کان زمين ھجي.
• **اُپات:** ث. ڏسو "اُپاڌ".
• **اُپاتُو ج اُپاتُو:** ذ. صفت. [سن. ١. اُپَتي = مسافر، رمتو؛ ٢. اُپَرِچته = ڏاريو] اُپاتو – ڏاريو – بيگانو – اوپرو – اوقتو. مسافر – وانھڙو – رَولو.
• **اُپاتُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = + پاتْر = لائق] نالائق – اڻ جوگو.
• **اُپاپُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + پاپ] بيگناھ – بي ڏوھ. جو گناھ کي ويجھو نہ وڃي. مسڪين.
• **اُپاجُ ج اُپاجَ:** ذ. [سن. ١. اُپاجَ = ويجھو آڻڻ؛ ٢. اُپ = ويجھو + جَنَ = ڄڻڻ، پيدا ڪرڻ] پيدائش – پيداوار – تخليق. اُپت – آمدني – ڪمائي – اُپراسو – فائدو.
• **اُپادانُ:** مصدر. [سن] ڪٿي وڃڻ – حاصل ڪرڻ. زوريءَ ڪٿي وڃڻ – پڄاڻڻ. تصرّف ڪرڻ. معنوي تصور (جنھن ۾ حواس معطّل ڪري ڇڏجن). انتھائي سبب يا غرض. ايھام (دو معنيٰ لفظ).
• **اُپاڌِ:** ث. [سن] فرض ادائيءَ لاءِ ڪٿتي يا ويجار. ڪٿائتو خيال. اُھو ماڻھو جنھن کي پنھنجي ڪٽنب جي سنڀال جو ويچار ھجي.
ٺڳي – ڏوھ – فريب – بيڪ. لقب – مذاقي نالو. نياري خاصيّت. حد. باعث. بي انصافي – ظلم – انڌير – ڏاڏ.
• **اُپاڌي ج اُپاڌِي:** ذ. صفت. ڏاڏائي ڪندڙ – سھر – ظالم. ٺڳ – فريبي.
ـ **اُپاڌي گھٽجڻ:** بار گھٽجڻ. ڏڃي کان ڇُٽي پوڻ. تڪليف گھٽجڻ.
• **اُپارَ:** صفت. [آ = نہ + پارَ = پَرين ڪنڈي] جنھن کي ٻيو ڪنارو نہ ھجي – بي ڪنار – بي ڪَنڈي – انحد – بي حد. اَٿاھ – بي انت – بي شمار – اَپو – گھٽو. اڪيلائي. اھا حالت جو ڪا پَھَرَ ئي ڪانھي. (١) "عمر ٽير اُپار، وره وٽيندیس ڪن سين". (٢) "اُڪنڊ مون اپارَ، شال منھنجا موتيا" (شاھ).
• **اُپارَ:** ث. [سن. اُپارْجْ] نيڪال – روانگي – اُڪلاءِ (ڪم جو).
• **اُپار جَت:** ث. [سن. اُپ = ويجھو + اَرْجَ = حاصل ڪرڻ] حاصلات – ڪمائي. اڪتساب.
• **اُپارَجڻُ:** فعل مجھول. [سن. وْيَاپْر = رُڌل رھڻ] مشغول ٽيڻ – رُڌيي وڃڻ – ڪم ۾ غلطان رھڻ.
• **اُپارجَڻُ:** فعل مجھول. [سن. اُپارْجَنَ < اُپْ + اَرْجَ = ويجھو آڻڻ، حاصل ڪرڻ، ڪمائڻ] ويجھو آڻڻ – حاصل ڪرڻ. ڪمائڻ.
• **اُپارَڻُ:** مصدر. [ويدڪ. اُتْپارَڻ] پار پھچائڻ (مال) ھڪڙي ھنڌان ٻئي ھنڌ نيڻ. ڪڍو ڪرڻ.
• **اُپاريو ج اُپاريا:** ذ. صفت. [سن. اُپارتَ = رُڌل] گھٽي ڪم وارو – مشغول – اُپاريو. [سن. اُپار] پرينءَ پر – پري. [سن. اَپارَکَ، اَپارَيَتْ] ھيٽو – اڻ سڳھو – بي طاقت – بيوس "ڪيئن لھندم ڪَر، مارو پاڻ اُپاريا" (شاھ).
• **اُپاڙ:** ث. [ويدڪ؛ سن. اُپارَ] غلطي ـ ڏوھ ـ گناھ.
• **اُپاڙڻ:** مصدر. [سن. اُپارْ] غلطي ڪرڻ – ڏوھ ڪرڻ. رنجائڻ – ايذائڻ. [سن. اُتْپَتْ > اُتپاتَن: ھ. اُپاڙنا] پاڙئون پٽڻ – جڙ اکيڙڻ – بيخ ڪني ڪرڻ. تڏو ڪٽائڻ. (اُپاڙيو – اُپاڙيندو – اُپاڙيل).
• **اُپاڙو:** ذ. ڪُھ جو ٻُج – ناپو – اناپو.
• **اُپاڙو ج اُپاڙا:** ذ. صَفت. [اَ = نہ + پاڙ] پاڙ کان سواءِ ـ بي پاڙو. بي بنياد. (ث) اُپاڙي ج اُپاڙيُون.
• **اُپاڙو ج اُپاڙا (ث):** ذ. ٻيرَ جي ڏنگھرن جو ڏڪُ.

• **اُپاسَ:** ث. [سن. اُپواس] روزو – ورتَ. [سن. اُپاسَ] دُک. انتظار.
• **اُپاسا:** ذ. [سن] ڌيان. تفڪر.
• **اُپاسڪُ ج اُپاسڪَ:** ذ.صفت. [سن. اُپاسَڪَ] نوڪر – چاڪر. پوجاري – پوءِ لڳ – پيرو.
• **اُپاسَنا:** ث. [سن] بندگي – عبادت – پوڄا. شيوا. عبادت يا تفڪّر لاءِ هڪ طرفو ٿي ويهڻ.
• **اُپاڪُ ج اُپاڪَ:** ذ. صفت. [سن. اَپاڪَ < اَ + پچ = پچڻ] اَڻ پڪل – خام – ڪچو – اَپَڪُ. برانهون. پري کان ايندڙ. بي مثال. [اَ + پاڪ] ناپاڪ – پليد.
• **اُپاڪرو ج اُپاڪرا:** ذ. صفت. [اَ + پاڪُ] ناپاڪ – پليد. اُڦونگڑو – هلڪڙو – اڻ ڏهيل. مٺاڇرو – سرسري طور.
• **اُپانَ:** ذ. [سن. اَپانَ = ساهه باهر ڪڍڻ] ساهُ – تَنَفّس. باد – ريح – ڦوسَ.
• **اُپانڊِ، اُپانڊي:** ث. [سن. اُپاڊِ] دغا – ٺڳي – ڪُپت – ڏوهُ – دولابُ – ڪوڙ "ڪيي ڪاپڙيءَ ڦلوب مون، ما يا موه اپانڊِ" (دلپت).
ـ **اُپانڊِي ج اُپانڊي:** ذ. صفت. ٺگ – ڪوڙو – ڪُپتيو "وادي. اُپانڊي، ڪوڙئين گهُمن ڪيترا" (سامي).
• **اُپاهَتَ:** ث. [سن. اَ = نہ + پَدْدَت = رستو، واٽ، هلت] ناسازي – بي اتفاقي – اَٽبٽ – بدسُلوڪي.
• **اُپاهَجُ ج اُپاهَجَ:** ذ.صفت. [سن. اَپاها = ڇڏي ڏيڻ، وسارڻ: اَپاسْتَ = لوڏيل، ڇڏي ڏنل، نڌڪو] بي پهُچ – اَڏين. مسڪين. هيٺو – ڪمزور – لاغر. لُولو لنگڙو. ست.
• **اُپاهَڪُ، اُپاهَڪي:** ظرف. اَپاڪُ – اَپاڪي. اوچتو. اچانڪ. اتفاقي.
• **اُپاءُ ج اُپاءِ، اُپاوَ:** ذ. [سن. اُپايَ = اُپَ = ويجهو + آ = ساڻ + اِ = وڃڻ] بندوبست – چارو – تدارڪ – بلو – طريقو – رستو. علاج. تجويز – حيلو وسليو – تدبير. دشمن مٿان سوچ پائڻ جو طريقو (چار طريقا: ڏڦيڙ وجهڻ، صلح جون ڳالهيون هلائڻ، رشوت، ڪلمر ڪلاحملو).
• **اُپائِڻُ:** مصدر. [سن. اُتْپَدْ، اُتْپادَن] پيدا ڪرڻ – خلقڻ. ڪمائڻ (پَيسو) ـ حاصل ڪرڻ. [سن. اُتْپَتْ = اچلائڻ]. ڪنهن جاءِ تي گڏ ٿيل پاڻيءَ کي هٽن ڪرڇيءَ سان باهر ڪڍڻ. ٻيڙيءَ اندر سميل پاڻي چاڇيءَ سان ڪڍڻ. (اُپايو – اُپائيندو – اُپايل).
ـ **اُپائِڻهارُ:** ذ. صفت. [سن. اُتْپادَكُ] پيدا ڪندڙ. خالق – سرجڻهار.
ـ **اُپائِڻِي ج اُپائِڻِيُون:** ث. پيدايش – اُپت – ڪمائي – آمدني.
ـ **اُپائُو ج اُپائُو:** ذ. صفت. پيدايش وارو – اُپتائتو – زرخيز. ڪندڙ ڪمائيندڙ.

• **اُپَبَن:** ذ. [سن. اُپَ = مٿي + وَنَ = وڻ جهنگل] جهڳٽو. هٽراڏو جهنگل يا باغ.
• **اُپَبيڪ ج اُپَبيتَ:** ذ. [سن. اُپَ = ذري گهٽ + دُويپ = ٻيٽ] اُهو زمين جو ٽڪر جنهن کي ٽِن پاسن کان پاڻي ۽ چوٽين پاسي خشڪي هجي.
• **اُپَ پاشا ج اُپَ پاشائُون:** ث. [سن. اُپَ + پاشا = هولي] مڪيه هوليءَ جي شاخ يا فرع. گاڏڙ هولي.
• **اُپَ پِرَنْشَ:** ث. [سن. اَپَپْرَنْشَ < اَپَ = هيٺ + پْرَنْشْ = ڪرڻ] معيار کان ڪريل لفظ. غير معياري هولي. ڪريل يا بگڙيل هولي. پراڪرت هولين مان تمام بگڙيل هولي. ڳوٺاڻي نادرست هولي. ويا ڪرڻ جي قانون خلاف لفظ. خراب ڏڪو.
• **اُپَتِ:** ث. [سن. اَپَتِ] بي ويساهي – بي اعتباري – ڪُپت. بي عزتي. ظلم.
ـ **اُپَتوُرَتا:** بي پتي يا بيوفا عورت.
ـ **اُپَتِيارو، اُپَتِيو ج اُپَتِيارا، اُپَتِيا:** ذ. صفت. بي پتيو – بي اعتبار – ڪُپتيو.
• **اُپَتُ:** ث. [سن. اُتْپتَ < اُدْ = مٿي + پَدْ = پيدا ڪرڻ] پيدائش – پيداوار – ڪمائي – آمدني – حاصلات.
ـ **اُپَتائتو ج اُپَتائتا:** ذ. صفت. اُپت وارو – آمدني وارو – پيدايش وارو.
• **اُپَتاپُ:** ذ. [سن. اُپَتاپَ] گرمي. درد – مرض. مصيبت – بدبختي.
• **اُپَتَپائِڻُ:** مصدر. [سن. اُپَ + تَپْ] ڪڪ ڪرڻ – تنگ ڪرڻ – هلاڪ ڪرڻ. زور پرڻ – گهٽو چوٽ – اصرار ڪرڻ.
• **اُپَتُ:** صفت. [سن. اَ = نہ + پَتَ = رستو] غلط رستي تي هلندڙ – گمراه ـ ڪُواٽ.
• **اُپَتِي، اُپَتِيو:** ذ. صفت. [سن. اَ + پَتْيَه = دوستاڻو، موافق، فائده مند] ديرهضم – ناموافق.
• **اُپَتُ:** ث. [سن. اُدْ گَهتْ = پَتڻ، ظاهر ڪرڻ] پڌرائي – اظهار – اِنْڪشاف – واشگافي. اُگهٽ – اوگهڙ – ذڪر – بيان. خبر – سُڌ "پئي ڪان اُپَتِ، وَري ويچ وصال جي" (خانه زئي).
• **اُپَتارَ ج اُپَتارُون:** ث. [سن. اُدْ گَهَتْ] پڌرائي – اظهار – واشگافي. خبر – پچار – ڳالهه – ذڪر. ٽوري سُٽس – هاڪُور. قولهه. چيڙ چاڙ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اُپتار پوڙ:** مصدر. ٽوري خبر پوڙ ـ هاڪور ملڻ ـ سُٽس پوڙ.

ـ **اُپتار ڪرڻ:** ذڪر اذڪار ڪرڻ. ڪا ڳالهه چيڑڻ ـ پچار ڪرڻ. واضح نموني ۾ ڳالهه ڪرڻ.

• **اُپتارڻ:** مصدر. [سن. اُدْ + گهَتْ] ذڪر ڪرڻ ـ بيان ڪرڻ. پَچارڻ. (راز) کولڻ. (وري) چوڻ (ڪا ڳالهه). پڌرائي ڪرڻ ـ واشگافي ڪرڻ.

• **اُپتَڻ:** مصدر. [سن. ١. اُدْگهٽْ؛ ٢. اُتپَتَنَ < اُتْ = مٿي + پَتْ يا پَدْ = پيدا ڪرڻ] پَٽڻ ـ کولڻ ـ واڪرڻ. ظاهر ڪرڻ ـ واشگاف ڪرڻ. ١. "مُٺ پيڑيائي پلي، جو اُپتي تہ واءُ" (شاهه ڪريم). ٢. "دستگير ڏري، اُپٽَ ڪا احسان جي" (شاهه) (اُپٽيو ـ اُپٽيندو ـ اُپٽيل).

ـ **اُپتَ:** ٽ. اُپٽڻ جي حالت ـ کولڻ جي حالت. پڌرائي ـ اظهار ـ واشگافي. اوگهڙ. ڳالهه ـ ذڪر.

ـ **اُپتائڻُ:** مصدر. ("اُپٽڻ" مان متعدي بالواسطه) کولائڻ ـ پڌرو ڪرائڻ ـ ظاهر ڪرائڻ.

ـ **اُپتجڻُ:** مصدر "اُپٽڻ" مان فعل مجهول. کلڻ ـ پڌرو ٿيڻ ـ ظاهر ٿيڻ.

• **اُپتَڪُ:** صفت. [هـ] هٿين پيرين شل ـ ارڌانگي.

• **اُپتَڻُ ج اُپتَڻ:** ذ. اُپٽڻ يا اُپٽڻ.

• **اُپتَڻُ:** مصدر. [هـ. اُپتَنَا]، ٽڪجي پوڻ. ڪک ٿيڻ.

• **اُپتو ج اُپتا:** ذ. صفت. [سن. وِپْرِيَسْت = اُلٽو سلٽو] اُلٽو ـ اونڌو. ڊانوا ڊول. پريشان ڪندڙ. (ث) اُپني ج اُپنيون.

ـ **اُپني نظر:** ث. اُلٽي يا نامهرباني ۽ جي نظر.

• **اُپيَتني ج اُپيَتنيُون:** ث. [سن. اُپ = ذري گهٽ + پَتِني = زال] سينڌي ـ ساهيڙي. وٹشيا.

• **اُپيَتي ج اُپيَتي:** ذ. [سن. اُپَ =ذري گهٽ + پَتِ = مڙس] يار، سينڌو ـ چگهه.

• **اُپيُراڻُ:** ذ. ننڍو پُراڻ (جو ڪنهن پراڻ جو تفسير هجي).

• **اُپَجُ، اُپَجُ:** ذ. [سن. اُپجات < اُپ = مٿي + جَنْ = جڻڻ، پيدا ڪرڻ] پيدايش ـ خلقت. جَمُ.

• **اُپجاءُ:** صفت. [سن. اُپجَنْ] آباد ـ سرسبز ـ وسندڙ ـ پلو.

• **اُپجائڻُ:** مصدر. [سن. اُپجَنَ] پيدا ڪرڻ ـ خلقڻ. جڻڻ.

• **اُپجَتنُ:** [سن. اُپَ = ويجهو هيٺ + يَتْ = جتن يا سعيو ڪرڻ] جتن. سعيو ـ تياري.

• **اُپجَسُ:** ذ. [سن. اُپَ = گهٽ + يَشَسْ = جَسُ] بدنامي ـ خواري ـ گلا ـ رُسوائي ـ بي عزّتي ـ توهين. بُرائي. داغُ.

ـ **اُپجَسي:** صفت. بي جسو ـ ڪُجسو ـ خواريءَ جهڙو.

• **اُپجَنُ:** مصدر. [سن. اُپجَن < اُپَ = هيٺ ويجهو + جَنْ = جڻڻ] پيدا ٿيڻ ـ پَڌَرڻ.

• **اُپجَنڊڙو:** ذ. صفت. جو پُڄي نہ سگهي ـ بي پهچ ـ ڪمزور ـ هيٺو.

• **اُپجَرَ اُپجَرا ج اُپجَرُون، اُپجراٹُون:** ث. [سن. اُپْسَرَسْ، اُپْسَرا] پَري ـ اَپسرا. تمام سُهڻي عورت ـ حُور.

• **اُپديشُ ج اُپديش:** ذ. [سن. اُپَ =ويجهو + دِشْ + ڏيڪارڻ] نصيحت ـ پَنڌ ـ وعظ ـ پرچار ـ هدايت ـ تعليم ـ سکيا. صلاح.

• **اُپديشَڪُ، اُپديشي:** ذ. صفت. واعظ ـ ناصح ـ هادي ـ صلاحڪار.

• **اُپَرُ:** صفت. [انگ. upper] مٿاهون ـ مٿيون.

ـ **اُپَرسنڈ:** ذ. سنڈ جو مٿيون حصو.

ـ **اُپَرڪلاسُ:** مٿاهون درجو (ريل گاڏيءَ يا سئنيما ۾).

• **اُپَرُ:** صفت. [سن. اُپارَ] جهجهو ـ گهٽو. لاثاني ـ بي مثل. ويتر ـ اُتلو ـ هيڪاري. اعليٰ. وڏي معنيٰ واري، وڏي فڪر سان. سمجهه ۾ اچڻ جهڙي، وڏو شاهي، غير مولي. نرالو. گهٽو. "اَپر اَڳانجهو ٿيو، سُور اُنين کي سڪَ" (شاهه).

• **اُپَرَ:** حرف جر. ظرف. [سن. اُپَر] مٿاهون ـ مَٿي.

ـ **اُپَراُپر:** ظرف. مٿي مٿي ـ تَمام مٿي. وري وري ـ ساندهه.

• **اُپَراڏَ ج اُپَراڏ:** ذ. [سن. اُپَراڏَ (= اَپ= خراب طرح سان + راڏْ = پورو ڪرڻ)؛ پرا. اَوَرَڈّ] گناهه ـ ڏوهه ـ دوش ـ پاپ ـ قصور. ظلم.

ـ **اُپَراڏي ج اُپَراڏي:** ذ. صفت. گنهگار ـ ڏوهي ـ خطاڪار. ظالم ـ پاپيَ.

• **اُپَراڏو:** صفت. [سن. اَپَر جتَه] اوپرو ـ ڏاريو ـ اوڦٹو ـ اڻ ڄاڻو.

• **اُپراڙو(ث):** ذ. ٻاهريون پاسو.

• **اُپَراسو (ل):** ذ. [سن. اُپَ = گڏ + راسْ = ڏيڻ] آمدني ـ پيدائش ـ اُپت ـ ڪٹيو ـ ڪمائي. صافي ڪمائي. لاڀ ـ نفعو ـ فائدو.

• **اُپرانْتُ:** ظرف. [سن. اُپْرانْتْ < اُپَر = مٿان + اَنْتَ = ڇيڙو] پوءِ ـ بعد ـ تنهن کان پوءِ ـ انهيءَ بعد ـ انهيءَ مٿان. بچت ـ باقيات. اوپر ـ جوڙ ـ وٹاريل.

• **اُپراڙو(ث):** ذ. صفت. پيرن اڳهاڙو.

• **اُپراوَري:** صفت. [ھ] جھيڑاڪار – جھگڑالو.
• **اُپرَتَ:** صفت. [سن] نيارو. نفساني خواهشن کان الڳ – تارڪ – تياڳي. مُئل.
• **اُپرتاپ:** ذ. [سن. اَ = نہ + پْرتاپ = روشني، تيزي] مُڏائي. جھڪائي. طاقت يا بخت جي اڀ هوند.
ـ **اُپرتاپي:** صفت. مڏو. بي طاقت. بدبخت.
• **اُپرتِيَتَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + پْرتِيْت = مشهور، نالي وارو، اعتبار، ايمان] بي اعتبار – بي ايمان – بي نام.
• **اُپرتِيتي:** ث. بي اعتباري.
• **اُپرَتِي:** ث. [سن. اَ = نہ + پَر = موجب + پَتْ = هلڻ] راھ ۾ رسم کان انحرافي.
• **اُپرَپايو (ٿ):** ذ. [سن. اَپَر = مٿي + پاد= پير] جانور – ڍور – چوپايو.
• **اُپرَچا:** ث. [سن. اَ = نہ پَر = موجب + اِيْش = ڏسڻ] عدم آزمايش يا عدم ثبوت.
• **اُپرَڏانَ:** صفت. [سن. اَ = نہ + پْرَڏان = مڪير] تابع – ثانوي – خسيس. بي طاقت.
• **اُپرَسُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + سپْرَشْ = ڇُهڻ] نہ ڇهڻ جهڙو (اشنان بعد ۾ ڪائڙ ۾ پوڄا کان اڳ هڪ هندوءِ جي اها حالت جنهن ۾ هن کي کابہ شيءِ ڇُهڻ حرام آهي). نہ ڇهندڙ. ڪنهن بہ دنيوي شيءِ کي هٿ نہ لائيندڙ – پرهيزگار "اَنيئي اُپرَسُ، کوڙين ۾ کو هڪڙو" (سامي). [ع. اَبْرَصُ] کوڙهيو.
• **اُپرَسادي:** صفت. [سن. اَ = نہ + پْرَسادِي = جيڪي ديوتائن کي آڇجي] پيتا جو اڀ لائق.
• **اُپرَسُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ پُرُشَ = مڙس] نامرد. زنانو.
• **اُپرَمَانُ:** صفت. [سن. اَ = نہ + پْرَمانُ = ثابتي] بي ثابتي – کوڙو.
• **اُپرَمْپارَ اُپرَنْپارَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + پَرَمَ = اصل + پارَ = درياءَ جو پريون طرف] بيحد – بي انت.
• **اُپرونْجا:** ذ. [ھ] انگوڇو – توال.
• **اُپريا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر ضلع خيرپور ۾).
• **اُپرَيْتَ:** ث. [سن. اَ = نہ + پْرِيْت] دشمني – عداوت.
• **اُپرَيمَ:** ذ. [اَ = نہ + پريم] اُپريَتَ ـ دشمني – خصومت – ڏکار.
• **اُپريلُ:** ذ. [انگ. April] عيسوي سال جي چوٿين مهيني جو نالو.
• **اُپريل فُولَ:** ذ. اپريل جي پهرين تاريخ ڪيل چرچو.
• **اُپريو ج اُپريا:** ذ. ڪٽ جي مٿي يا پيرن واري ڪاٺي – اوپرو – سيرون.

• **اُپَڙُ:** صفت. [اَ = نہ + پَڙ > پَڙڻُ] نہ پڙندڙ – پورو نہ پوندڙ. اڻپورو – ناقص.
• **اُپڙُ:** ذ. [سن. اُتْكَرْشَ] واڌ. اُتَرُ (جو مٿا سٽا ۾ ڏجي يا وڌجي).
• **اُپڙائڻُ:** مصدر. ٽوري پنڌ تائين چڙي اچڻ – اماڻڻ – پهچائڻ. پار ڪرڻ. جلدي ڪرڻ – اڪلائڻ. ڏرو ٽيڪ ڏيئي مٽي ڪڍڻ (زمين تي بيل ڪنهن ڳري شيءِ کي). (اُپڙايو – اُپڙائيندو – اُپڙايل).
• **اُپڙُتُ:** ذ. صفت. اُپرت.
• **اُپڙَڻ:** مصدر. [سن. اُتَپَتَنَ – اُتْپَتْ > اُدْ = مٿي + پَدْ = وڃڻ] مٿي ٽپڻ – ڪڇڻ. اُسرڻ. وڌڻ ويجهڻ – مٿي چڙهڻ. پيدا ٽپڻ. اُپرڻ. غالب ٻوڻ. بهتر حالت ۾ ٽپڻ – سڌرڻ. ٻاهر نڪرڻ "دنگي وچ درياه، ڪي ٻڌي ڪي اُپڙي" (شاھ). تکو هلڻ – تکڙو هلڻ – وک وڌائڻ "جَتُ وجي تو زور، اُپڙ تان اوڏي ٽئين" (شاھ). (اُپڙيو – اُپڙندو – اُپڙيل).
• **اُپسُ:** صفت. [سن. اَپَشْيہ = نہ ڏسندڙ] اڻ ڏٺل – نادیدھ. جو ڏسڻ ۾ نہ آڇي. (ظرف) [سن. اَن پيكْشْتَ] اتفاق سان – اتفاقاً – اوچتو – ناگاه ـ قضاني – بي خبريءَ ۾ ـ پَهَس.
• **اُپسُ، اُپَسَ:** ث. [ھ. اُپَس: سن. اُپِشْتَ] بدبوءِ ـ پاروٽائي – گندگي.
• **اُپسَرا ج اُپسَرائُون:** ث. [سن] اُپڇرا.
• **اُپسَرگُ ج اُپسَرگ:** ذ. [سن. اُپسَرگ > اُپْ = ويجهو + سْرْجْ = پيدا ٽپڻ، رکڻ: پرا. اَوسَگَ] اهو اڳياڙيءَ وارو حرف جو اسر يا فعل اڳيان اچي ان جي معنيٰ ۾ قيرو آڻي "آ، اَڀ، بي وغيره" – صفاتي اڳياڙي (prefix). ذاتو يا بنياد جي اڳيان ڪم ايندڙ نشاني. واڌ. تڪليف – بدبختي. اُهڃ – اُپسوڙ. روڳ – بيماري. جن جو واسو. موت جي نشاني.
• **اُپسُگْنُ ج اُپسُگْنَ:** ذ. [سن. اَپَ شَكُنَ > اَپَ = خراب + شَكُنَ = سُگِن] اُپسوڙ – بدشگون – بدسوڙ – خراب فال.
• **اُپسُمارَ:** ث. [سن. اَپَ = نہ + سْمْر = ياد ڪرڻ] ويسر جو مرض – مرگهي.
• **اُپسَمُنْدُ ج اُپسَمُنْدَ:** ذ. [سن. اَپ = جهڙو، ذري گهٽ + سَمُنْدر = سمنڊ] سمنڊ جو اهو پاڳو جنهن کي ٽن پاسن کان زمين هجي ۽ چوٽون پاسو پاڻيءَ سان ڳنڍيل هجي.
• **اُپسَنڱي:** صفت. [سن. اُپسَنْگَرْ = هڪ ٻئي جي ويجهو اچڻ، ڪنهن ناتي يا شرط ۾ داخل ٽپڻ] مددگار.

• **اُپسَڻُ:** مصدر. پُسڻُ "وڻي جا قلات، جيڪس لوڙها اُپسيا".
• **اُپسَوڙ، اُپسَوڙُ:** ذ. وهر — سَنسو.
• **اُپڪُ:** ذ. صفت. [اَ + پَڪُوَ = پڪو] اَڻ پڪو — ڪَچو. پورو هضم نہ ٿيل. (ظرف) اَپاهَڪُ — اوجتو.
• **اُپڪار:** ث. [سن. اَپَ = خراب + ڪار = ڪر] خراب ڪر — غلطڪاري. بُرائي. ايذاءِ. نقصان. ظلم — دشمني.
• **اُپڪارَ، اُپڪارُ:** ث. ذ. [سن. اُپَ = ڏانهن، ويجهو. ساڻ + ڪُرْ = ڪرڻ] مدد. فائدو. شيوا. مهرباني — پلائي "ست گر جو اُپڪار، ڪهڙو ڳڻيان مُک سان" (سامي).
• **اُپڪاري ج اُپڪاريِ:** ذ. صفت. مددگار. ڇگائي ڪندڙ. فائدو بَخشيندڙ.
• **اُپڪ ج اُپڪَ:** ذ. صفت. [اَ = نہ + پَڪُش = پر، ڪنپ] پرن يا ڪنين ڪان سواءِ — بي پرو. بي مددگار.
• **اُپڪُرهُ ج اُپڪُرهَ:** ذ. [سن. اُپ + ڪُرهَ] ننڍو گرھ (جو ڪنهن ٻئي وڏي گرھ جي چوڌاري ڦرندو رهي ۽ ان جي ڪشش جي زير اثر هجي. جهڙوڪ چند، جو ڌرتيءَ جو اُپڪُرهِ آهي).
• **اُپَل ج اُپَلْ:** ذ. صفت. نہ پلجڻ جهڙو. جو روڪجي يا جهلجي نہ سگهجي — اڻ جهلُ. ڇيڪ.
• **اُپلاڻو ج اُپلاڻا (ث):** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + پْرِيَاڻ — پَلْيَان: ف. پالان] بنا پلاڻ يا پاڪڙي جي (اُٺ).
• **اُپَلجُ ج اُپَلجَ:** ذ. صفت. [سن. اَپَلَجّا] بي لڄو — بي حياءُ.
— **اُپَلجَا، اُپَلجائي:** ث. بي لڄائي، بي شرمي.
• **اُپَلڪُ:** ذ. [سن. اَپ = خراب + لَگْ] خراب رشتو — خراب تعلق.
• **اُپَليو:** ذ. صفت. اَڻ پليو. اَڻ جهل "آيل ڪريان ڪيئن، منهنجو نيهن اَ پليو نہ رهي" (شاهہ).
• **اُپَمَا، اُپَمَان:** ث. [سن. اُپَ = ويجهو. ساڻ، گڏ + مَا = ماپڻ] هڪجهڙائي — مشابهت — تشبيه — پيٽ.
• **اُپمانُ ج اُپمانَ:** ذ.[سن. اَپَ = خراب، گهٽ + مان = عزت: پرا. اَپمانُ] بي مانائي — بي عزتي — توهين.
— **اُپماني ج اُپماني:** ذ. صفت — بي عزّت — خوار.
• **اُپَنْتُ:** ذ. [سن. اَ = نہ + پَتّ = رستو] خراب رستو — بي راهي — ڪفر.
— **اُپَنْتِي ج اُپَنْتِي:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + پَتّ = رستو] بي ڌرم — بي دين. گمراه — بي راهہ.
• **اُپَنشَدُ:** ذ. [سن. اُپَ + نشَدَ] اهو الاهي علم جو جهالت کي دور ڪري. باطني اصول ۽ عقيدا (جي ڪن برهمڻن جي ڪتابتن ۾ موجود آهن) جن جي وسيلي ويدن جي اندروني معنيٰ معلوم ٿئي. سچو علم.
• **اُپَنگُ ج اُپَنْگَ:** ذ. صفت. [سن. اَپانگَ] پنگلو — جڏو. ڪنهن به عضوي کان بيڪار.
• **اُپڻا:** صفت. [سرائڪي] اَپنا — پنهنجو.
— **اُپڻاڪائڻ:** پنهنجي ساراه ڀاڻ ڪرڻ — پاڻ ڀڏائڻ.
— **اُپڻائپ، اُپنايت:** ث. پنهنجائي. ڪُٽنب — هار ٻچا. مٽ مائٽ.
• **اُپڻائڻُ:** مصدر. اُپڙائڻ.
• **اُپَڻُ:** مصدر. [سن. اُتْ + پَوَنَ = هوا] هوا ۾ اَڻ صاف ڪرڻ — واڙڻ. انّ مٽيءَ کان ڌار ڪرڻ.
• **اُپٽو ج اُپٽا:** صفت. [سرائڪي] پنهنجو — اَپنو. (ث) اَپٽي ج اَپٽيُون.
— **اُپٽي گهوٽَڻ:** ڀاڻ تي پاڙڻ. پنهنجي سرمحنت ڪرڻ ۽ ڪمائڻ "اپٽي گهوٽ تہ نشا ٽيوي".
• **اُپواسُ ج اُپواسَ:** ذ. [سن. اُپَواسَ (= اُپَ = ويجهو + وَسْ = رهڻ)؛ اُوَواسَ] روزو — وڑتُ. فاقو.
— **اُپواس رکڻ:** روزو يا ورت رکڻ. لنگهڻ ڪڍڻ — فاقو ڪڍڻ.
— **اُپواسي ج اُپواسي:** ذ. صفت. روزائتو — ورت وارو. فاقه ڪش.
• **اُپوتَ:** ذ. صفتَ. [سن. اَ = نہ + پُتْر = پُٽ] بي اولاد — نِپُتو. بي جيو. [سن. اَ + پَوِتْر] ناپاڪ — پليد.
• **اُپوتْرُ:** صفت. [سن. اَ = نہ + پوتَر = پاڪ] ناپاڪ — پليد — نجس.
— **اُپوَترائي، اُپوتْرتا، اُپو ترتائي:** ث. ناپاڪي — نجاست — پليدي. غلاظت.
• **اُپوتُ:** ذ. صفت. اَپوتْرُ.
• **اُپُڀ ج اُپُوپ:** ذ. [سَن. اَپُوپ] موٽي ٽِڪي — موٽي — لولي.
• **اُپُوجُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + پُوجيَ] نہ پوڄڻ جهڙو.
• **اُپُوجَا:** ث. [سن] بي ادبي — اَپماني.
• **اُپُورَڻُ:** صفت. [سن. اَ = نہ + پُورْڻُ] اڻ پورو — نامڪمّل — ناتمام — ناقص.
• **اُپّولو:** اسم خاص. [يوناني، Appolo] يونان جي قديم يارهن وڏن ديوتائن مان هڪ جو نالو (جو جواني، خوبصورتي ۽ راڳ جو ديوتا سمجهيو وڃي ٿو).
• **اُپويدُ ج اُپويدَ:** ذ. [سن. اُپَ — ويدَ] ثانوي علم. چئن ويدن جا ضميما. پُراڻ.
• **اُپَهْتو:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + پَدْوَت = رستو، ريت] اونڌيءَ

ريت وارو – ڪُريتو. اهنڌ – نالائق – نامناسب.

• **اَپَهِجَ (ل):** صفت. بي پهج – بي طاقت – بي وَسُ.

• **اَپَهُسُ:** ظرف. پَهَسُ. جلد – شتاب "اَپَهُسَ اُٿي عيسو چوي، وڃي ٽي تن سين گڏ" (ميون عيسو).

• **اَپَهَڪَ، اَپَهڪي:** ظرف. اپاهڪ – اوچتو – ناڳاه ـ امالڪ. ارادي کان سواءِ ـ بنا ويچار جي.

• **اَپُهو اَپ:** ذ. [آواز] جتن جو اُٿن کي هڪلڻ جو مخصوص آواز.

• **اَپِيتو ج اَپِيتا:** ذ. صفت. [سن. اَدْ + پيت] وڃ يا پيٽ ٻاهر نڪتل – اَپريل – ماهي پشت – ڪُهو.

• **اَپِيبا:** ذ. صفت. [اَتِتِ = رمتو فقير] غريب – مسڪين – سُڃو. يتيم – چورو.

• **اَپِيرِيْ:** ث. اها وات جنهن ۾ پير هٽ نه اچي – ڪپيري "اَپيريءَ ۾ پير ڪنين پاتو پيريين" (شاه).

• **اَپِيلَ ج اَپِيلُون:** ث. [انگ. Appeal] هيٺينءَ ڪورٽ ۾ فتويٰ ملڻ بعد اُن کان مٿينءَ ڪورٽ ۾ داد ملڻ لاءِ وري ڪيل پڪار.

• **اَپِينْدي:** ث. گهرج – احتياج – ضرورت – ڪَپ – لوڙ.

• **اَپِيوگُ:** ذ. [سن. اَپِيوگ] مشغولي – ڪم – خدمت – فائديمندي. دوا درمل ڪرڻ. لائقي. گڏجائي – ويجهڙائي. واجبي هلت.

ـ **اَپِيوگِي:** ذ. صفت. لائق – قابل ڪار – استعمال جوگو. ڪمائتو.

• **اَجُ:** ذ. [سن. اَجَ] ٻَڪرُ – ٻڪرو – ٽيهرُ. گهيٽو.

• **اَجَا:** ث. [سن. اَجَا] ٻڪري.

• **اِجابَت ج اِجابتُون:** ث. [ع. اِجابَة = جواب ڏيڻ] جواب – قبوليت – منظوري – ميجتا – اقرار. پاڻاڻي اَڇڻ جي حالت – خلاصو پيٽ.

• **اَجاتُ ج اَجاتَ:** ذ. صفت. [سن. اَجَاتَ = اَڻ ڄاول] جو اڃا نه ڄائو هجي – اڻ پيدا ٿيل – اَڻ سرجيل. اَبدي. [سن. اَ + جات = ذات] جنهن جي ذات يا ورن (ساڳيَو) نه هجي. ذات پات مان نڪتل. نيات کان نڪتل – ٽالهين مان لٽل. نڙگوءِ کان نڪتل.

• **اَجاپُ:** ذ. صفت. [سن. اَ – جاپ = جپڻ، سس پس ڪري پڙهڻ] مڙ مڙ ڪري مالها يا تسبيح پڙهڻ يا عبادت ڪرڻ. ويدن جا ٽَڪرا جهيٽي آواز ۾ يا پُٽ پُٽ سان پڙهڻ.

• **اِجارَ ج اِجارون (ڪ):** ث. [ع. "ازار" جو بگڙيل ٻهراڙيءَ جو تلفظ] اِزار – سلوار – سُٿڻ – ڪانچ.

• **اَجارَڻُ:** مصدر. [سن. اُجْجولْ < اُجْ، اَدْ + جُوَلْ = چمڪڻ] صفا ڪرڻ – پالش ڪرڻ. چمڪائڻ (مهٽي يا صاف ڪري). صيقل ڪرڻ "آيا اَجارين، تيڳ ترارون تيورا" (شاه). سُونارن جي اصطلاح ۾ سون چاندي وغيره کي صاف ڪري (تيزاب ۾) چلڪائڻ – اوجَرُ ڏيڻ – اوجارڻ. روشن ڪرڻ (نالو). نالو پڌرو ڪرڻ – ناماچار ڪيڻ (وڏن جو). سينگاري ٽاهي دفن ڪرڻ (لاش کي). (اَجاريو – اَجاريندو – اَجاريل).

ـ **اَجارُ:** ذ. صفائي – صيقل – اوجَرُ. چمڪو – چلڪو. (صفت) اجاريندڙ – صاف ڪندڙ – چمڪائيندڙ.

ـ **اَجارائِيْ:** مصدر "اَجارڻ" مان متعدي بالواسطه. صاف ڪرائڻ. صيقل ڪرائڻ. چلڪائڻ. ڪَتُ ڪيائڻ. مَٹُ ڪيائڻ.

• **اَجارو ج اَجارا:** ذ. چمڪو – چلڪو. صيقل. روشني – سوجهرو. تجلو. نيڪنامي. (اسم فاعل) اَجاريندڙ – چمڪائيندڙ. ناموس ڪيندڙ.

ـ **اَجاري ڇڏڻ:** (ٻُنولي‌ءَ ۾) اڏي ڇڏڻ.

• **اِجارو اِجاره:** ذ. [ع. اِجارَة] محصول. ناڪو. محصول اڳاڙڻ جو ٽيڪو. ٻَڌو. ٽيڪو – مقاطعو. لاپو. پاڙو – ڪرايو. اهو محصول جو پاڻڻي درياه پار ويندڙ مسافرن کان وٺي.

ـ **اِجارَه دار:** ذ. صفت. ٽيڪيدار – مقاطعه دار.

ـ **اِجاره داري:** ث. ٽيڪيداري – مقاطعو.

ـ **اِجارهٔ ڪولاب:** ذ. سيلابي زمين ۽ ڏنڊن واريءَ زمين تي آبادي ڪرڻ جو ٽيڪو. ڏنڊن جو ٽيڪو.

ـ **اِجاره نامو:** ذ. ٽيڪي جو سَنَد.

• **اَجاڙُ:** ذ. [ه] سٽيءَ جو ٽلهو ڪپڙو.

• **اَجاڙڻ:** مصدر. [سن. اُتْ = مٽي + جُڑِي – جَاڙَڻ = ناس ڪرڻ] ويران ڪرڻ – سُڄ ڪرڻ – برباد ڪرڻ – ڇت ڪرڻ "ڪانهي ڪاڻ ڪَٹَڻ جي سچل کي، آٽڻ دوست اَجاڙيون هليو ويو" (سچل). (اَجاڙيو – اَجاڙيندو – اَجاڙيل).

ـ **اَجاڙَ ج اَجاڙُون:** ٹ. ويراني – سُڄ – پينگ "پنيوران اَجاڙ، سرتيون سکر پانئيان" (شاه). (صفت) برباد – ويران – غيرآباد.

ـ **اَجاڙ ڪَرڻ:** برباد ڪرڻ – ويران ڪرڻ – سُڄ ڪرڻ – پينگ ڪرڻ.

ـ **اَجاڙي ڇڏڻ:** برباد ڪري ڇڏڻ – ويران ڪري ڇڏڻ.

• **اِجازَتْ:** ث. [ع] موڪل – رخصت – منظوري. تعويذ لکڻ يا عمل ڪرڻ جي اِجازت (جا مرشد يا اُستاد ڏئي) ـ هُدو.

ـ **اِجازَت خواه:** ذ. موڪل گهرندڙ.

ـ **اِجازَت نامو ج اِجازت ناما:** ذ. اِجازت جي سند. مختيار نامو.

• **اِجازو:** ذ. [ع. اِجازه] سَنَدَ "توکي اِجازو يا نبي ڪامل ڪوٽرجو".

• **اُجاڳ، ج اُجاڳ (ث):** ذ. چلڪو – چمڪو – روشني.
• **اُجاڳر:** صفت. [هـ] روشن.
• **اُجالو:** ذ. [سن. اُجْجُوَلا] روشنائي – تجلو – چمڪو . سوجهرو – سُهائو. اُجارو – اوجَر.
• **اُجالي:** ث. [سن. اُجْجُوَلا] تاب – روشني.
• **اُجامَرُ:** ذ. [سن. جامْرِيَه] اَمرت جل – آب حيات.
• **اُجامَرجو پاڻي پيئڻ:** تمام وڏيءَ عمر جو ٽيڻ.
• **اُجايو ج اُجايا:** ڏ. صفت. [اَ = نہ + جايو < ف. جا] بيجا – غير ضروري – بيسُود – بي فائدو – بيڪار – ڪنهن نہ ڪم جو – فضول. بيهودو – خواه مخواه. گهٽو. (ث) اَجائِيُ ج اَجايُون.
ـ **اُجايو پاڻي ولوڙڻ:** بيسود ڪوشش ڪرڻ – اَجائي محنت ڪرڻ.
ـ **اُجائي کي سَجايو ڪرڻ:** بيڪار کي باڪار بنائڻ – فضول ڳالهه ۾ حقيقت پيدا ڪرڻ.
• **اِجبارُ:** ذ. [ع] جبرو – زور – زبردستي.
ـ **اِجباري:** صفت. زوري – لازمي – جبريہ.
ـ **اِجباري تعليم:** ث. زوري تعليم.
• **اِجتماعُ ج اِجتماعَ:** ذ. [ع] ميڙ – مجمع ميلو . ميٽنگ – سَميلَن. جماعت – سوسائٽي. سج ۾ چند جو هڪ بُرج ۾ هڪ درجي ۾ هڪ دقيقہ ۾ گڏجڻ (انهيءَ وقت چند نظر ڪان غائب ٿي ويندو آهي.
ـ **اِجتماع نيرِّن:** ذ. سج ۾ چند جو هڪ بُرج ۾ گڏ ٿيڻ واري حالت.
ـ **اِجتماعي:** صفت. مجموعي. جملي – گڏيل – ساريءَ جماعت سان تعلق رکندڙ – سوسائٽيءَ سان وابستہ – سَماجي.
• **اِجتنابُ:** ذ. [ع] ڪري – پرهيز – رک.
• **اِجتهادُ ج اِجتهادَ:** ذ. [ع] ڪوشش – اُدم . حديث مان پنهنجي علم ۾ فراست سان ڪو نئون فقہ جو نڪتو يا اُصول پيدا ڪرڻ.
• **اَجَهو (ث):** ذ. صفت. [سن. اَجَبْ = اَ = نہ = جَبْ = دل ۾ ياد ڪرڻ] جو ياد ڪري نہ سگهجي. ناشدني – آڻ ٽِيٽو. ناممڪن.
• **اَجداد:** ذ. [ع. جَدّ ج اَجداد] ڏاڏا. ابا ڏاڏا – وڏا بزرگ.
ـ **اَجرُ ج اَجر:** ذ. [ع. اَجْرُ ج اَجور] عوضُ. ڦل. جزا. ثواب.
ـ **اَجرُ عَظيم:** ذ. تمام گهٽو عوضُ. تمام وڏو ثواب.
• **اَجَرُ:** صفت. [سن. اَ + جَرْيَہ] هضم نہ ٿيندڙ – دير هضم. [سن. اَ + جَر < جْرْي = هڏو ٿيڻ. ناس ٿيڻ] دائما جوان. غيرفاني "جنهن ۾ اَجَرُ اَمَرُ پُرک وَسي پر ماتما" (سامي). [سن. اُجْوَلْ < اَ = پہ + جُوَلْ = ٻرڻ] نہ ٻرندڙ – اُهو جنهن کي باهه نہ ساڙي سگهي.
ـ **اَجَرُ جَري:** صفت. غير فاني – اَمَرُ "ڪوڙين ۾ ڪو هڪڙو. سمجهي اَجَرُ جَري" (سامي).
• **اُجَرُ ج اُجَر:** ذ. [سن. اُجْجُوَلَ] سون. چاندي وغيره ڌاتن مان ٺهيل شين جي صفائي – چمڪو – اوجَر.
• **اِجرا، اِجْراءُ:** ذ. [ع. اِجراء = جاري ڪرڻ] تعميل – بجاوري – سرانجامي. نيڪال.
• **اِجرا ڪرڻ:** جاري ڪرڻ – تعميل ۾ آڻڻ.
• **اَجرامَ:** ذ. [ع. جِرْم ج اَجْرام] جِرْمَ – اجسام.
ـ **اَجرام جَرْخ، اجرامِ سَماءِ، اجرامِ فَلَڪي:** ذ. آسماني جسم – ست گره يا سيّارا – ثابت تارا – ثوابت.
• **اِجْرامُ:** ذ. [ع] جُرم يا ڏوهه ڪرڻ.
• **اِجْرائِنُ:** مصدر. اُجارَڻُ – جرڪائڻ – چمڪائڻ.
ـ **اِجرائي ج اِجْرايون:** ث. صفائي – سنائي – پاڪيزگي.
• **اُجْرتَ ج اُجْرتُون:** ث. [ع. اُجْرَة] عوض محنتاڻو. مزوري. قيمت.
• **اَجرَڪ (ث)، اَجْرَڪُ ج اَجْرَڪُون، اَجْرڪ:** ذ. [ع. اَزْرَقُ = نيرو. اَجرڪ ۾ بنيادي رنگ نيلو ٿيندو آهي] هڪ قسم جي رڱيل ۽ ڇريل ڏهڪن واري چادر، جا خاص طور سنڌ ۾ ڪلهن تي ڪرڻ، پٽڪي يا گوڏ ٻڌڻ لاءِ استعمال ٿئي: جنسالي‌ءَ جي لحاظ کان "ڪڪر"، "ڏهلي" وغيره قسم اٿس. "ٻه پٽڙي اَجرڪَ" يعني ٻنهي پاسن کان رڱيل.
ـ **اَجرڪ چَندڻ:** ڪاوڙجي اُٿڻ.
ـ **اَجرڪ ڪُلهي تي رکڻ:** سنيرڻ – وڃڻ لاءِ تيار ٿيڻ. ڪاوڙجي وڃڻ.
• **اَجرڪاري:** ث. صفت. [اَجرڪ + ڪار] اَڌ سفيد ۽ اَڌ سُرخ – چتڪمري.
• **اَجر گَجَرَ:** ذ. گند ڪچرو. (صفت) ڪين جهڙو – خسيس. گندو – ڪنو.
• **اُجرڻُ:** مصدر. [سن. اُجْجُوَلْ] صفا ٿيڻ – روشن ٿيڻ – چمڪڻ "شڪرالحمدالله اُجريو آڏيءَ اَڳڻ احمد، سجن آيوڪ سج اُپريو سياهي صبحدم چيري" (ملاح). (اُجريو – اُجرندو – اُجريل).
• **اَجرو ج اَجرا:** ذ. [سن. اَجَرْيَہ = جو هضم ڪري نہ سگهجي] بدهاضمو. (صفت) لُچو – شرير – ڏنگو (ث). گستاخ.
ـ **اَجرو ٿيڻ (ث):** گستاخ ٿيڻ – بي اَدب ٿيڻ.
• **اُجَرو ج اُجرا:** ظ. صفت. [سن. اُجْجُوَل] صاف پاڪ – صفا –

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

چمڪندڙ – اَجَل – اَوجل – روشن – چمڪندڙ – چمڪيدار. (ث) اُجري ج اُجريُون.

ـ **اُجَرو ٹيڻ:** صاف پاڪ ٹيڻ. (اُبتيءَ معنيٰ ۾ مُنهن ڪارو ٽيڻ.

• **اُجڙُ (ث):** ذ. [سن. اَج = ولر يا ڏڻ، بَكَرُ؛ اَجا= ٻڪري] ٻڪرين يا ردن جو ڏڻ يا وَلَرُ. ٻَڪري يا ردَ.

ـ **اُجَڙدارُ:** ذ. صفت. ٻَڪرين وارو – ڏاريندڙ – ٻڪرار. مالوَنڈُ "هٽي وينا پڪڑا سُڪ ٽي اُجَڙدار" (سچل).

ـ **اُجَڙوال:** ذ. صفت. ٻَڪرين وارو – ڏاڙار – ياڳيو – مالوَنڈ. (ث). اجڙوال "آڇَ مَ اُجَڙوال کي، عُمرا سَوَرَيين" (امير بخش).

• **اُجڙُ ج اُجَڙ:** ذ. صفت. [سن. اُتْ + جَري = ناس ٽيڻ] چَٽ – ناس – برباد – اجاڙ. ويران – سُڃو.

ـ **اُجڙُ ٻُجَڙ:** صفت. ويران – سُڃو.

• **اُجڑڻ:** مصدر. [سن. اُتْ + جَري = ناس ٽيڻ] ناس ٽيڻ – چٽ ٽيڻ – ويران ٽيڻ – برباد ٽيڻ – سڃ ٽيڻ. (اُجڑيو – اُجڑندو – اُجڑيل).

ـ **اُجڑي وَڃڻ:** برباد ٿي وڃڻ – ناس ٿي وَڃڻ.

• **اُجَسُ:** ذ. [سن. اَ = نہ + يَشَس = شان] بدنامي – خُواري – رُسوائي. (صفت) بدنام – خوار. ڪُجَسو – بي سويو.

ـ **اُجَسُ ڪمائڻ:** بدنامي ڪٽڻ – بي مانُ ٽيڻ.

ـ **اُجَسي:** ث. بدبختي – ڪُجَسي. خرابي – خواري.

ـ **اُجَسيارو (ث):** ذ. صفت. بدنام – رُسوا – خُوار.

• **اُجسَادُ:** ذ. [ع. جَسَدُ ج اَجساد] اَجسام – جسَم – بدَن – بُتَ.

• **اُجسام:** ذ. [ع. جسْمُ ج اَجسامُ] جسْم – بَدَن – بُتَ.

• **اُجڪو ج اُجَڪا:** ذ. صفت. [سن. اَجَنَ = اَ + نہ + جَنْ = ماڻهو] ماڻهن کان سواءِ – ويران – سُڃو. اَڻانگو – ڏُکيو – تڪلي فده (پنڌ يا رستو). بي ڏنگو – خَسيس. خالي – سکٽو. [ف. اَذوقه] آجکو – توشو – سمر.

• **اُجڪو اُجَڪا ج اُجَڪا، اُجَڪا:** صفت. اَجڪو.

• **اُجڪو اُجَڪيو ج اُجَڪا، اُجَڪيا:** صفت. [سن. اَ = نہ + دُهْكَ = ڏُک] ڏُک بغير – سولو – بي جو ڪو – بي خطر.

• **اُجگر ج اُجگر:** ذ. [برا. اَيگَرَ: سن. اَجَ = بَكَرُ + گُري = گَهڻ = ٻڪر گَهي ويندڙ] اَرڙ نانگ – اَزدها – ازدها – اَروڙ بلا "بحر بلاڻون بچڙيون، آفتون اجگر" (حنيظ). (صفت) تمام وڏو "اِيريس لهريون عشق جون، اجگر اُليلا" (رمضان ڪنبر).

• **اُجَل ج اَجَل:** ذ. [ع. اَجَلُ ج آجالُ] مقرر ٽيل مُدّو – ڪٽ. ڪٽي – قَضا – موت "آج اچي پيس اوجتي، ڪنهن اَجَل جي هيٺان آري" (رمضان ڪنبر).

ـ **اَجَل اُچڻ:** موت اچڻ – ڪٽي آڇڻ.

ـ **اَجَل جي مُنْهَنْ ۾ وَڃڻ:** موت جي مُنهَن ۾ وڃڻ.

ـ **اَجَل رَسيدو:** ذ. موت جي چنبي ۾ آيل – مرٽينگ – موت وگهي.

ـ **اَجَل طَبيعي:** ذ. طبيعي يا قدرتي موت (جو صرف حرارت غزيزي جي ختم ٽيڻ سبب ٽئي). پيريءَ جو موت.

ـ **اَجَل ڪَٽڻ:** ڪٽيءَ ڪٽڻ.

ـ **اَجَل کي سَڏ ڪرڻ:** گهُري موت وَٺڻ.

• **اَجَلُ:** صفت. مبالغه. [ع. "جَلِيْلُ" جو اسم تفضيل] سڀ کان وڏو. وڏيءَ وڏائيءَ وارو. تمام شاندار. نهايت بزرگ "نوريءَ جي نياز جو، عجب اَجَلُ هوءِ" (شاهه).

• **اَجَلُ ج اَجَلا:** ذ. صفت. [سن. اُدْ = مٿي + جُوَلْ = چمڪٽ] صاف – اُجرو – پاڪ. چمڪندڙ. شفاف – نرمل. اَڇو – سفيد. تجليءَ وارو – چمڪدار.

ـ **اُجلو ج اُجلا:** ذ. صفت. اَجَلُ – اُجرو.

ـ **اُجَلو ٽيڻ:** ظاهر ٽيڻ. (اصطلاحاً) بدنام ٽيڻ.

ـ **اُجلو ڪرڻ:** (اصطلاحاً) خُوار ڪرڻ. نقصان رَسائڻ.

• **اِجلاسُ ج اِجلاس:** ذ. [ع. جَلَس = ويهڻ] بيٺڪ – نشست – ميٽنگ – جَلسو – ميڙ.

ـ **اِجلاس سڏائڻ:** اِجتماع جي نشست ڪوٺائڻ. ميٽنگ سڏائڻ.

ـ **اِجلاسُ ڪرڻ:** دربار ڪرڻ – ڪچهري ڪرڻ. ڪنهن اجتماع جي نشست سڏائڻ.

• **اَجلافُ:** صفت. [ع. جِلْفُ ج اَجلاف] اوباش – رولو – بدمعاش – لوفر.

• **اِجلالُ:** ذ. [ع] وڏائي – تجمّل – شان.

• **اِجلائڻُ:** مصدر. [سن. اُجْوَل] صاف ڪرائڻ – اُجرائڻ.

• **اِجلائي:** ث. صفائي – سُٿائي – پاڪائي. چمڪ. تيج.

• **اِجلِسْ:** ذ. [ع. جَلَسَ (= ويهڻ) جو اَمر بمعني ويهه] ويهَڪَ "ڦَرْ ٽي پهچ قريب کي، اِجلِسْ تو نہ جڳاءِ" (شاهه).

• **اِجلَنْ:** مصدر. [سن. اُجْ + جُوَلْ = چمڪٽ] صاف ٽيڻ – اُجرڻ.

• **اِجماعُ ج اِجماع:** ذ. [ع. جَمَعَ = گڏ ٽيڻ] ماڻهن جو ميڙ – هجوم. ڪنهن ڳالهه تي اِتفاق راءِ – ٻڌي – اِتّفاق. ڪنهن شرعي مسئلي تي مسلم مجتهدن جو اتفاق.

ـ **اِجماعِ اُمّت:** ذ. جملي مسلمانن جو اِتفاق – هڪ ئي راءِ تي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

بيهڻ واري حالت.

ـ **اِجماع صَحابَہ:** ذ. ڪنهن فِقهي يا شرعي مسئلي تي اصحابن سگهورن جو اِتّفاق.

• **اِجمالُ:** ذ. [ع] مختصر بيان ـ اِختصار. "تفصيل" جو ضد.

ـ **اِجمالاً:** ظرف. مختصر طور.

ـ **اِجمالي:** صفت. مختصر. گول مول ـ مُبْهَم.

• **اَجْمَعِيْن:** عدد. [ع. اجمْع ج اَجْمَعُوْنَ، اَجْمَعِيْن] سيئي.

• **اَجْمَلُ:** صفت. [ع. "جميل" مان اسم تفضيل] سڀ کان سهڻو.

• **اَجَمَڏ (ڪ):** ث. اجواڻ ـ جاڻ (دوائي ٻوٽي).

• **اَجْمُود:** ذ. [ف؛ سن. اَجَمودَ يا اَجَمُودا = ٻَڪريءَ جي موج، خوشي] ٻوٽيءَ جو هڪ قِسم ـ جاڻ ـ وَلجاڻ.

• **اَجْمِيْر:** اِسم خاص. هندستان جي هڪ رياست / شهر جو نالو جنهن ۾ خواجہ معين الدين چشتيءَ (رح) جي درگاه آهي.

• **اَجَنْ:** ث. [سن. اَ = نہ + جن = ماڻهو = اُها جاءِ جتي ڪو ماڻهو نہ ليڀي] بيابان ـ ويرانو.

• **اَجناسَ:** ذ. [ع. جِنْس ج اَجْناسُ] جنسُون.

• **اَجْنالَ:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽ غلام محمد پرڳڙي (جيمس آباد) ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **اَجْنَبي:** ذ. صفت. [ع. جَنَبَ = پري رکڻ يا موڪل] پَراهُون ـ پرائي ملڪ جو ـ پرڏيهي ـ پرديسي. ڏاريون ـ غير ـ اوپرو ـ اَپاتُو ـ اوڪتو. اَڻ واقف ـ اَسونهون ـ بيگانو.

• **اَجْنَبِيَّتَ:** ث. ڏاريائي ـ بيگانائي.

• **اَجْنَمَ:** صفت. [سن اَ = نہ + جَنْمَنْ = جڻڻ] اَڻ جاولُ ـ جو جائو نہ هجي (يعني خدا تعالىٰ).

• **اَجَڏُ (ل):** مصدر. [سن. اَجْ = هلڻ، هَڪلڻ] مال جو ويهَڻ.

• **اَجْوان، اَجْواڻ:** ث. [ه] دوا طور ڪم ايندڙ بج جو هڪ قِسم ـ جاڻ ـ وَلجاڻ.

• **اَجْوائِي:** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **اَجوتَ:** صفت. [سن. اَ = نہ + جيوتس = جوت] بي جوت ـ اونداهو. اَڻ روشن.

• **اَجُوڏو:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + جُشْتَ = اوباريل] اَڻ چتل ـ پاڪ

• **اَجوڙ، اَجورو:** صفت. [سن. اَ = نہ + ف. زور > جور] ازور ـ بي زورُ ـ بيطاقت ـ ڪمزور ـ هيٺو ـ ڏَهَلُ ـ ڏُهرو ـ ضَعيف ـ نرهل. (ث) اَجوري "آهيان اَجوري، تنهنجي جهوريءَ جبل جهاڳيان" (شاهہ).

ـ **اَجوري (ث):** ث. [اَ = نہ + زور] بي زوري ـ بي طاقتي ـ اَڳهائي ـ ناچاڪائي ـ بيماري ـ علالت.

• **اُجُورو ج اُجُورا:** ذ. [ع. اُجُوْرَة] عوض ـ بدلو ـ معاوضو. محنت جو ڦل ـ اَجُرُ. مَزوري. انعام. ثواب "وڃان جي وصال کي، سي سڀ اُجورا" (شاهہ).

• **اُجُوره دار:** ذ. صفت. پورهيت ـ مزور.

• **اَجوڙُ اَجوڙ:** ذ. صت. [سن. اَ = نہ + جُڎ = ڳنڍيڻ يا ملائڻ] جنهن جو جوڙ جيس نہ هجي ـ بي نظير ـ لاثاني. اَڻ ڇڳو ـ ناچاڪ ـ بيمار.

• **اَجورا:** بنا ڪنهن رٽ جي، بي رڪاوٽ.

• **اَجوڪو ج اَجوڪا:** ذ. صفت. [هـ. اَ = نہ + جوڪِرُ = جوڪو؛ سن. اَ = نہ + دُهْكَ = غم، يعني بي غم، بي فڪر] بي جوڪو ـ بي خوف. صحيح سلامت ـ محفوظ ـ هٿيڪو ـ سانپيل ـ ساڌيل ـ سوڳهو. (ث) اجوڪِي "وهن وراڪن ۾، اُن جي اَجوڪي اوطاق" (شاهہ).

• **اَجوڪي:** بنا جوڪي جي، (بي معنيٰ) نَرالي.

• **اَجوڳ ج اَجوڳ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + يوگْيَہ = لائق، مناسب] نہ جڳائيندڙ ـ اڻ جڳائيندڙ ـ نامناسب ـ غيرواجبي ـ ناجائز ـ اڻ لائق ـ اڻ جوڳ. خراب ـ بُرو.

ـ **اَجوڳائي:** ث. اَڻ سُهائيندڙ حالت. نالائقي.

ـ **اَجوڳو ج اَجوڳا:** ذ. صفت. اَجوڳ.

• **اَجُوڻ، اَجُوڻِي:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + يُون = گرپ، جر، يعني اهو جو وري وري نہ جمي، ۽ نئين جوڙ نہ وٺي] اَڻ جاول ـ لم يولد يعني خدا تعالىٰ.

• **اَجْهَلُ:** صفت. [ع. "جاهِل" جو اسم تفضيل] سڀ کان وڏيڪ جاهل.

• **اَجَهَڙ (ڪ):** مصدر. ويهڻ (خاص ڪري وهڻ جو).

• **اَجَيْ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + جَيَ = فتح] اڻ سويو ـ هارايل ـ ناڪامياب. (اسر. ث) هار ـ شڪست ـ ناڪاميابي.

• **اَجِيتُ ج اَجِيتَ:** ذ. صفت. [سن. اَجِتَ < اَ = نہ + جِ = جيتڻ؛ جَتَ = جيتيل] جو جيتجي نہ سگهجي ـ اڻ جيت ـ غير مَغلوب. هميشہ غالبَ ـ فَاتح. مضبوط.

• **اَجيتڙو ج اَجيتڙا:** ذ. صفت. جيتڙو ـ جيتامڙو. ضعيف ـ هيٺو. نندڙو.

• **اَجِيدُ:** صفت. [ع. جَيِّدَ ج اسم تفضيل] تمام ڇڳو، زور عمدو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَجِيُر:** ذ. [ع] ٻانهو. اُجرت تي مزدور يا نوڪر.
• **اَجِيرُ:** ذ. صفت. [سن. اَجِيرڤ < اَ = نہ + جُري = هضم ڪرڻ] بد هاضمو. بادي.
• **اُجيري (ل):** ث. اڪين جي بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ رات جو نظر نہ پوي ۽ جا اڪثر حامل زالن کي ٿئي) ـ شبڪوري. جيرانڊي (ہڪريءَ جي، جنهن جو ڪائڻ شبڪوريءَ جو علاج آهي).
• **اَجِيڪار:** ذ. وڏو سمنڊ ڪُن ـ اوڙاهه "آهي اهڙو اجيڪار جنْ پرو پَنهنجو پاڻ لهي" (ميون عيسو).
• **اَجِّين:** اِسم خاص. هندستان جو آڪاٿو شهر، جو چون ٿا تہ وڪر ماجيت جي گاديءَ جو هنڌ هو. البيروني اُن جي محل وقوع کان زمين جي گولي جو گهيرو دريافت ڪيو ۽ جنهن جي طول ۽ عرض کان مسلمان جغرافيہ نويس ہين شهرن جي ويڪرائي ۽ ڊگهائي ڳڻن جو حساب ڪندا هئا.
• **اَجِيُو:** صفت. [سن. اَ = نہ + جِيُوَ = حياتي يعني اهو جنهن کي ساهہ نہ هجي] بيجان ـ مئل ـ مرده.
• **اَجِيُوڪا:** ث. [سن. اَجِيُوَنَ. آ = ويجهو + جِيُوْ = جئرو رهڻ] آجيوڪا ـ گذران ـ روزگار ـ ڪاڏ خوراڪ.
• **اَجَ:** ظرف. [سن. اَدْيہ: پرا. اَج، اَپ] هلندڙ ڏينهن ـ اڄوڪو ڏينهن ـ اِمروز "اڄ جو ڪم، سُيان تي نہ رکجي". هن وقت ـ هينئر "اڄي اورج اَج، سيان ناه صديق چئي" (صديق فقير).
ـ **اَج اَجوڪي اَجوٽڪي اَجوٽي:** ظرف. اَج ڏينهن وارو ـ اَجوڪو. اَج ئي. اَجوڪي ڏينهن تائين "اَج اَجوڪو سُوال، روضي پاس رَسندو" (ث) اَج اَجوڪي، اَجوٽڪي، اَجوٽي.
ـ **اَج سُيان، اَج سُياڻي:** ظرف. اَجوڪي ۽ سُياڻڪي ڏينهن ـ ڏينهن ہن ۾. جلد ئي ـ سُتت ئي ـ سگهوئي.
ـ **اَج سُيان، سُياڻي تي هجڻ:** ختم ٿيڻ تي هجڻ ـ تقريباً پوري ٿيڻ وارو هجڻ ـ قريب الاختتام هئڻ.
ـ **اَج سُيان، سُياڻي جي غم ۾ گرفتار ٿيڻ:** دنيا جي مصيبتن ۾ قائل هُئڻ. بيٺ قُوت لاءِ پريشان هئڻ. ڏنڀيل حالت ۾ سرگردان رهڻ.
ـ **اَجُ سُيان ڪرڻ:** اَج ۽ سياڻي جا ڪوڙا يا سکٹا دلاسا ڏيڻ. نٽائڻ. ڳالهہ کي اَجائي ڏيگهہ ڏيڻ.
ـ **اَجُ سُيان ڪري وڃڻ:** (ڪم کي) جلدي ڪري وڃڻ ـ دير نہ ڪرڻ.
ـ **اَجُ ڪلهہ:** ظرف. اَجوڪي ۽ ڪلهوڪي ڏينهن. هلندڙ وقت ۾ ـ موجوده وقت ۾.
ـ **اَجُ ڪلهہ ڪرڻ:** نٽائڻ ـ ڏِرَ وجهڻ. سکٹا دلاسا ڏيڻ.
ـ **آجوڪي اَجوٽڪي اَجُوٽو:** ظرف. اَج جو ـ اَج وارو. هاڻوڪو ـ هلندڙ وَقت جو ـ هينئر ڪو.
• **اَجَ ج اَجُونْ:** ث. ["اَجڻ" مصدر مان اِسم، مخفف "اَوْجِ" جو. ع. اَوْجَ = مٿانهين] اَوْجَ ـ اُٿاڻي. اوج ـ مَدد.
• **اَجاڙُ ج اَجاڙُ (ل):** ذ. صفت. [سن. اَتْ + اتْ + جُري] اَجاڙيندڙ ـ ناس ڪندڙ. ڦٽائُو.
• **اَجاڻ:** ذ. صفت. [سن. اَجْيجا < اَ + جْيجا = جاڻڻ يعني جنهن کي جاڻ نہ هجي] ـ اَڻ جاڻ ـ اَبوجهہ. بيخبر ـ ناواقف. سادو سُودو. بي سمجهہ ـ بي وقوف. اڳياڻي ـ بي علم ـ جاهل. نادان ـ بي عقل ـ اَياڻو (ث) اَجاڻ "آهيان گهٽو اَجاڻ، پر سُور پريان جا ساڻ مون" (شاه).
ـ **اَجاڻائي:** ث. اَڻ جاڻائي ـ اَبوجهائي ـ بي سمجهي. ناداني ـ جهالت. اَياڻپ ـ چريائپ ـ جٹپائي.
ـ **اَجاڻپ:** ث. ناداني ـ اَياڻپ ـ جٹپائي. غير واقفيت.
ـ **اَجاڻَندي:** ث. صفت. اَڻ جاڻ ـ ابوجهہ "محبت منجهيين مَنَ مانهہ، مون اَجاڻندي اُجهئو" (شاه).
ـ **اَجاڻو ج اَجاڻُو:** ذ. صفت. اَجاڻُ ـ اَڻ جاڻ ـ اَڻ جاڻندڙ.
• **اَجَت:** ث. [سن. اُدْيَہ = اُٿڻ] اُٿَت ـ اُٿاوَت.
• **اَجَت سُ ج اَجَتَ (ت):** ذ. [سن. اُد = مٿي + سَتْ = بيهڻ] مٿاهين زمين.
• **اَجَتُ ج اَجَتَ:** ذ. [سن. اُدْ = مٿي + سُتْ = بيهڻ] شيءِ شڪل رکڻ لاءِ نوڙين مان ٺهيل پجرو، جو ڇت ۾ لڙڪيل هجي ـ ڇڪو.
ـ **اَجَتَ تي رکڻ:** ڇڪي تي رکڻ ـ اَجايو احسان جَتائڻ. خواه مخواه پاڻ ٻڌائڻ.
• **اَجَرُ ج اَجَرَ (ل):** ذ. [سن. اُدْيَمْ < اُدْ = مٿي + يَمْ = ڪٽڻ، ڪوشش ڪرڻ] اُدَمُ ـ سعيو ـ محنت ـ سرجوشي ـ اُتساه.
ـ **اَجمائتو ج اَجمائتا:** ذ. صفت. آدمي محنتي ـ اَوڙ ج ـ سَرگرم.
• **اَجمِي ج اَجمي:** ذ. صفت. [سن. اُدْيَمِيْ] اُدميَ ـ محنتي ـ اَجمائتو.
• **اَجَن:** اوجي ۾ اچن، اُجي تيار ٿين.
• **اَجَنُ:** اسم خاص. سنڌي مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو (اڪثر نواب شاهہ، سکر ۽ حيدرآباد ضلعن ۾).
• **اَجَنُ:** مصدر. [سن. اُدْيہ = اُٿڻ] اُٿجڻ (ڪپڙو وغيره). اُٿاوت ٿيڻ. ٺهڻ ـ تيار ٿيڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اُجهُ ٻُجهُ:** ٿَکجَهٽ ٿُنجَهٽ "اُجهي ٻُجهي آئيا، بيان ڪن نہ بات" (شاھ).

ـ **اُجهَٽي ج اُجهَٽِيُون:** ث. اُٽي ـ اُٽاوَتَ ـ اُجَت.

• **اُجو ج اُجا:** ذ. صفت. ڪاھو ـ ڏاڙو "سَجو" جو ضد. اَوَلو ـ اَٽائو ـ اَھنجو. اَڻ سڏو ـ ڏِنگو. (ھَر ھِر) سڏو نہ وھندڙ (ڏِڳو).

ـ **اُجو وَاءُ لڳڻَ:** اَٽائو واءُ لڳڻ. تکليف رَسڻ.

• **اُجَهُندو (ل):** ذ. اونده ـ تاريڪي. "سُجَهُندو" جو ضد. "اُجهڻ" مصدر مان مستقبل جو صيغو ـ اُڪلندو ـ پورو ٿيندو.

• **اُجهہ:** ث. [مصدر. اُجهڻ] اوجاھ. دل وٺت ـ پسندگي.

• **اُجَهَڻ:** ث. [سن. اُدْوَھ < اُدْ = متي + وَھْ = ڪڍڻ] اُڪلَڻ ـ ٽيڙ (ڪم) ـ پُھچڻ ـ پُجَهڻ (ڪم). [سن. اَپُوج < اَپ = ڏانھن + رُجْ = خوشي ڪرڻ] پسند اَچڻ ـ وڻڻ ـ آئڙڻ ـ سُنو لڳڻ "جي پيا مُنھن مھراڻ، تن ھاندين ٻيٽ نہ اُجهي" (شاھ).

• **اُجهہ (ل):** ث. جھوتَ. رولڙو ـ پٽڪَ. مونجھ ـ ڳڻتي ـ آنڌ مانڌ.

ـ **اُجهہ ٻڈَ:** ث. اُڻ تُڻ ـ آنڌ مانڌ.

• **اُجها ج اُجهائُون:** ث. [سن. اَشْرَيَہ] پناھ. ڪڪائين پُنگي. اولو ـ گبرو (ڪ). اَجهو.

• **اِجها:** ث. [سن. ايشا] ضمير اشارو ويجهو. ڪنھن ويجهيءَ مونٽ شيءِ کي اشاري سان ڏيکارڻ جو لفظ ـ بلڪل هيءَ. (ظرف) ڄاڻ تہ اِجها آئي.

• **اُجها:** ث. ضمير اشارو ڏُور. هوءَ ـ ڪنھن ڏورانھينءَ مونٽ شيءِ کي اِشارو ڪري ڏيکارڻ جو لفظ "ڪھج مَر، اُجھاڪيھ، گرد پَسُ گنگن جي" (شاھ).

ـ **اُجهاکي ڪُجها ڪَرڻ (ت):** جلدي ڪرڻ ـ تڙ تَکڙ ڪرڻ. جھٽ پٽ ڪرڻ (ڪم).

• **اُجهاپ ج اُجهاپُون:** ث. [اَ = نہ + جھَمْپ = ٽپو، ٽُپي] ٽوري ننڊ ـ ننڊ جو جھوٽو ـ جھپڪي ـ جھَپ.

ـ **اُجهاپ ڪرڻ:** ٽوري ننڊ ڪرڻ ـ آرام ڪرڻ.

• **اُجهارَ ج اُجهارُون (ل):** ث. درياءَ جو ڪرندڙ ڪَپَرُ. درياءَ جو وَرُ (جتان پاڻي ڏِرو وھي) گھٽو پاڻي. ٻڪرين جي واڙ.

• **اُجهارَڻُ (ل):** مصدر. اُجارَڻ.

• **اُجها ڪُجها (ت):** ث. ڄال چال. ڪُوڙ سچ. حق ناحق. ڪُجھ ـ راز.

• **اُجهاڳُ ج اُجهاڳ:** ذ. صفت. [سن. اَگاڌ] نہ جھاڳڻ جھڙو (سمنڊ، جنھن جو ورھون ڪنارو يا تَرو لھي نہ سگھجي) ـ بي انت ـ عميق ـ اونھو (پاڻي). آگاھ ـ بيحد "سڪ تنھنجي سپرين، اندر ٿي اُجاھاڳ" (شاھ) بي حساب ـ بي شمار.

• **اُجهاڳ، اُجهاڳو (ذ):** ث. [سن. اَدْوَگ] سَفر ـ مُسافري ـ ڪَھَ ـ منزل.

• **اُجهال:** ذ. صفت. [اَ + جھَلَ] بنان جھل جي ـ اَجھَلُ ـ اڻ جھلُ ـ اُھو جو جھلجي نہ سگھي.

• **اُجهالڪو ج اُجهالِکا:** ذ. جھُوتو ـ لوڏو.

• **اُجهامَ:** ث. وسامَ ـ ھوڏڙو ـ ماندڪائي. ساھ جي ڏِرائي.

• **اُجهامَڻُ:** مصدر. [سن. اَوَسَدْ] گھَٽجڻ ـ سُسَڻ. ھپامڻ (دل) ـ ماندو يا بيھوش ٿيڻ. ناس ٿيڻ ـ ختم ٿيڻ.

• **اُجهامَڻُ:** مصدر. [سن. اَپَ ـ شَمْ، اُتْسَدْ: ھ. بُجھنا] مائو ٿيڻ ـ سانت ۾ اچڻ. جھڪو ٿيڻ. وسامَڻ ـ گل ٿيڻ (بتي يا ڏيو يا ساھ) "سا آڳَ اندر جي ڪَين اُجھامي، ھاروچَل جا ھاري ھئي" (ڪبير شاھ). ناس ٿيڻ. (اُجھاميو، اُجھاٽو ـ اُجھامندو ـ اُجھاميل، اُجھاٽل).

• **اُجهان ج اُجهانئُون (ل):** ث. اجها ـ پناھ واري جاءِ. اولو.

• **اُجهائِڻُ:** مصدر. [سن. اَپَ شَمْ، اِچْدْ، اُتْسَدْ: ھ. بُجھانا] وسائڻ (ٻاھ) "ھاريو اُجھائين، پرين اُجھايو ھارين" (شاھ). ڳل ڪَرڻ ـ وسائڻ (ڏيو، بتي). ساٿو ڪرڻ ـ بيھوش ڪرڻ (مار ڏيئي). ڏڍو ڪرڻ ـ ڇنڊو وڇھڻ ـ گھٽ ڪرڻ (اُڃ کي) "ڏُنھُون! ٻاڻ پيار، تہ اُڃ سين اُڃ اُجھائيان" (شاھ). (اُجھايو ـ اُجھائيندو ـ اُجھايل).

ـ **اُجهائي رکڻ:** ساٿو ڪرڻ ـ ماري ھَڏ ڪَڏ پِچي وڇھڻ ـ بيھوش ڪرڻ ـ سخت مارڻ ـ جھڳورڻ.

• **اُجهرَڻ:** مصدر. [سن. اَوَسرَ] اوجھرڻ ـ اوجھراٽيون کائڻ ـ ننڊ جا جھوٽا کائڻ ـ پنڪيوَن کائڻ. (اُجھريو ـ اُجھرندو ـ اُجھريل).

• **اُجهڑَڪُ:** مصدر. [سن. اُجْجَھِتِ < اُدْ = متي + جھَتْ = مُنجَھَڻُ] آجھڙَڻُ ـ آڏيڙا کائڻ ـ ٽاپا کائڻ ـ ڏڪا کائڻ. دربدر ٿيڻ ـ رُلَڻُ ـ ينڊڪَڻُ. اَس ۾ رُلَڻ ـ اُسڙڪڻ. خوار خراب ٿيڻ ـ ناس ٿيڻ ـ تباه ٿيڻ. قاسڻ ـ اوجھڙ ۾ ھلڻ.

• **اُجهڑَڻُ:** مصدر. اُجھڙڪڻ ـ آجھڙَڻُ.

• **اُجهڪُ:** صفت. [سن. اُجھَکَ < اُجْجھَ = چڙڻ، ترڪ ڪرڻ] ڪڙ. زاھد ـ عابد.

• **اُجهَکو ج اُجهَکا (ل):** ذ. صفت. [سن. اَپَکْرِشْتَ = ڪمينو، نيچ، گھٽ] تمام جھڪو ـ گھٽ درجيَ وارو ـ گھٽ ـ خسيس ـ معمولي ـ ڪمتر.

• **اُجهَڪائي ج اُجهَڪايُونْ:** ث. گهٽتائي. ڪميٽپ – نيچپائي – ڪم ظرفي – ڪمتري – سادائي.

• **اُجهڪو ج اُجهڪا:** ذ. صفت. [سن. اُدْويگ] تڪڙو – جلدباز – شتابڪار. (ذ) جذبو – جوش – جولان. ڳڻتي – فڪر. يار کان فراق جو غم.

ـ **اُجهڪائي ج اُجهڪايُونْ:** ث. تڪڙ – جلدبازي – جلدي.

• **اُجهَلُ ج اُجهَلَ:** ذ. صفت. [اَ = نہ + جهلَ] نہ جهلڻ يا روڪڻ جهڙو – اُهو جو جهلجي نہ سگهي يا جنهن تي ضابطو نہ رکي سگهجي – اَڻ جهلُ – اَڻ ٽَرُ. بي حد – بي شمار – گهٽو – جهجهو "سڪَ تنهنجي سُهرين، اندر تي اُجهَلُ" (شاهہ).

ـ **اُجهَلائي ج اُجهلائِيُون:** ث. ظلم – انڌير – بي انصافي. گهٽائي – ڪثرت.

• **اُجهَنْدو ج اُجهنْدا (ل):** ذ. سج لٿي جي مهل – نماشام. مُنهن اونداهي "سُجهندو" جو ضد.

• **اُجهَڻُ:** مصدر. [سن. اُجْهہ = ڇڏڻ، ترڪ ڪرڻ، نڀائڻ، ڀڄڻ] رُلَڻُ – ٻڏڻُ – اُجهڙڪڻ. جهوتون ڏيڻ، دربدر ٽيڻ. ٽاپا کائڻ – ڏکا کائڻ. ڳولڻ – ووڙڻ (۱) "جن اجهيوتن نہ بجهيو. ويٺي گڏين ويہ" (روحل)؛ (۲) "پاڙي ڏانهن پرين جي، اُجهہ مَ اَوائي". پُلجڻ – گمراہ ٽيڻ. [سن. اُپَ – شَمْ] وسامڻ – ڊرو ٽيڻ (بدن) – وسامجڻ. ٽڪجڻ – هلاڪ ٽيڻ. وهي وڃڻ. لڙهي وڃڻ "اوليون اُجهڻ لڳيون، ويا ونجهہ وهي" (شاهہ). [سن. اُدْ – بُدْ = جاڳڻ، هشيار ٽيڻ. ياد ڪرڻ] سمجهڻ – معلوم ڪرڻ "هينئڙا اُجهُ، مر مُنجهہ، تہ پرينئون پري نہ ٽين" (شاهہ) ڈِسَڻُ. (اُجهيو – اُجهندو – اُجهيل).

ـ **اُجهڻُ ٻُجهڻ:** ٽڪجڻ ٽنجڻ. رُلڻ ٻنڻ.

ـ **اُجهي ٻُجهي:** ظرف. رُلي رُلي – ٻڏي ٻڏي – ڏکا کائي. ڳولي ڦولي. جاڻي ٻجهي – سوچي سمجهي "اُجهي ٻُجهي آئيا، بيان ڪن نہ بات" (شاهہ).

• **اُجهو ج اُجها:** ذ. [سن. اَشَرَبہ = قرار گاہ، پناہ] پشت پناہ – پردو – ڍڪ – بچاءُ – آسرو – سهارو. گهُرُ – رهڻ جي جاءِ. مٽي لکائڻ جو هنڌ "ڪونهي پنهل بنا هيو ڪو اجهو، جت ڏير ڏئي ويا مئيءَ کي ڏجهو".

• **اِجهو:** ظرف. [سن. ايتَد، اِيشَ] هتي – هِن هنڌ. جاڻ تہ. (ضمير) هيءُ. (ث) اِجها.

• **اُجهو:** ظرف. [سن. اَدَسْ، اَسَوْ = اُهو] هُو – اُهو. (ظرف) هُتي – هُن هنڌ. (ث) اُجها "ڪهج اُجها ڪيهہ، گردپَسُ گنگن جي" (شاهہ).

• **اُجهوڙ:** اونهون، پاڻي.

• **اُجهوڙُ:** ذ. [سن. اَوَ گهُوْرْڻ < اَوَ = هيٺ، پري، خراب + گهُور = چڪريا قيريون کائڻ] اگهور – ڪُن – گرداب "رک پيل جو پرم، جو اچي پيو اُجهور ۾" (شاهہ). مال جي پوچاڙ، مهل وڻاڻ تي آمد. مال جي آرام جي جاءِ. وَسَڻُ. ڳوٺ جو پسگردائي. وڏو ميڙ – انبوهہ.

• **اُجهورو ج اُجهورا (ل):** ذ. صفت. [اَ = نہ + زورو < جهورو] ڪمزور.

• **اُجهوڪو ج اُجهوڪا:** ذ. صفت. [اَ = نہ + جهوڪ = وٽا ويهڻ جي جاءِ] جنهن کي رهڻ جي جاءِ نہ هجي – خانہ بدوش. بي جوڪو – بي ڏپو "اُجهوڪا اُٽين جي، ڏينهان جهَ جهانپي" (شاهہ).

• **اُجهولُ:** صفت. [سن. اَ = نہ + دوْلا = جهُلَڻُ، لڏڻ] نہ لڏندڙ نہ جهُلَندڙ (جيئن هاٿي) – اَڏول – محڪم – پختہ قدم.

• **اِجهي:** اجهو هاٿي، ڪنهن بہ وقت (اجهي جڻ آئيا = بہ اجي ويا).

• **اَجَ:** ظرف. [سن. اَدْيَہ = اَج] اَجا – هن وقت تائين.

• **اَجَ ج اَجُونْ:** ث. [سن. اَدَنْيَا = اَج] پياس – تَونْس – ترش – تشنگي – عَطش. ڪيرَ – سڪ – حُبّ ـ اَڪَنْبَ "پِ پيالو اَج جو، اَجَ سَين اَجَ اُٽيار" (شاهہ).

ـ **اَجَ اُتارَڻُ:** اَج جاڳائڻ – پياسي ڪرڻ.

ـ **اَجارو ج اَجارا:** ذ. صفت. اَجايل – پياسي. اَجاري اَجاريُون: "اَجاري پيندي، چيڪاري ڪين پيندي".

ـ **اَجَ لاهڻ:** پاڻي پي اندر جي پياس ٽارڻ.

ـ **اَج لڳڻ:** پاڻي پيٽ جو خيال ٽيڻ.

ـ **اَج وسائڻ:** اَج لاهڻ.

• **اَجا:** ظرف. [سن. اَدْيہ = اج] هيل سُوڏو – هن وقت تائين "اَ تُون اوات، واتان پاسي ويسري" (شاهہ).

ـ **اَجا تائين، سوڏو:** ظرف. هن وقت تائين – اج تائين.

• **اَجاڻُ ج اُجاڻُ (ل):** ذ. [مخفف اهجاڻ جو. سن. اَپْ جْجاز اَهج – اَهجاڻ – نشان – علامت.

• **اُجائِجَڻُ:** فعل مجهول. پياسو ٽيڻ – پياسجڻ – سڪڻ اکيون تولئہ اُجايُون".

• **اُجائِڻُ:** مصدر. پياسو ڪرڻ. (اُجايو – اُجائيندو – اُجايل).

ـ **اُجايل اُجيارو ج اُجايا. اُجيارا:** ذ. صفت. اَج وارو – اُجايل پياسي. (ث) اُجياري، اُجائِي ج اُجياريون، اُجايُون.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اُجو اُجيو ج اُجا، اُجيا:** ذ. صفت. [سن. اُدَنْيا] اُجايل – پياسي – تاسيل – تاسيارو. سڪايل "اندر جنين اُجَ، پاڻي اُجيو اُن کي" (شاھ).
• **اُجَ:** اسم خاص. ھڪ ذات جو نالو.
• **اُجٌ:** صفت. [سن. اُجّ، اُجّتَ] متانھون – اُجو.
• **اُجٌ:** اسم خاص. ھڪ مشھور شھر جو نالو (جتي سيد جلال الدين بخاريءَ جي درگاھ آھي).
• **اُجاتُ:** ث. [سن. اُجّتا] غرور – تڪبر – وڏائي "چڏي مَنَ اُجاتَ، سامي جڙيو سروپ سان" (سامي). بيزاري – ناراضپو. ملولائي – مايوسي. موڳائي. ڪپت – خفو. فريب. ھيڻَس. حرڪت – ڪوڙس. [سن. اُجّ] اڳرائي. گستاخي.
• **اُجاتُ ج اُجاتَ:** ذ. صفت. [سن. اُجّتْ] تڙيل. بيزار. اُداس. بيقرار.
• **اُجاتُ ٿيڻُ، اُجاتجڻ:** ڪ ٿيڻُ – ٽڪجڻ.
ـ **اُجاتُ ڪرڻ:** ڪنھن سان ھيس ڪرڻ. بيزار ڪرڻ – خفي ڪرڻ.
• **اُجاڻُ (ل):** مصدر. [سن. اُجّتْ، اُجّاتنا < اُدْ + جَتْ = تڙي ڪيڏ] تڙي ڪيڏ – ڊيجاري ڪيڏ. جادوءَ رستي دشمن يا حريف کي ناس ڪرڻ يا ان کي بيزاري ڪري ڪانئس ڏنڏو چڏائڻ. جدا ڪرڻ. (ھوتو) پاڙ ڪاڻ پٽڻ. (اُجاتيو – اُجاتيندو – اُجاتيل).
• **اُجاچيتُ (ل):** ظرف. [سن. اَجيتَنَ < اَ = نہ + جِتْ = خيال ڪرڻ] بي خبريءَ ۾ ـ اوچتو – اچانڪ. بنا اطلاع.
• **اُجارُ ج اُجارَ:** ذ. [پرا: سن. اُچّارَ] تَلَفُظ. زبان سان ڪنھن به لفظ جي صحيح صورت ۾ ڪيل ھجي – آواز.
ـ **اُجارُ سَھَنْجُ:** ذ. ڪنھن به لفظ جي ھجي ۾ اُھا قيرقار جنھنڪري لفظ جو اُچار سولو ۽ سھڻو ٿئي. جھڙوڪ "گھمڻ" مان اسر "گھوم" ناھڻ ۾ "اُ" اُچاروڏي "او" ٿو ٿئي.
ـ **اُجارُ ڪرڻ:** تلفظ ڪرڻ – آواز ڪرڻ (لفظ جو). ھجي ڪرڻ.
• **اُجارڻُ:** مصدر [سن. اُچّارَنْ] اواز ڪرڻ (لفظ جي صحيح صورت جو) ـ تلفظ ڪَرڻُ. ھجي ڪرڻ. پڙھَڻُ. چوڻ – ھولڻ. (اُچاريو – اُچاريندو – اُچاريل).
• **اُچانڪ:** ظرف. [سن. اَجّچانات < اَ = نہ + جْچان = جاڻڻ] بي خياليءَ ۾ ـ بنا جاڻ – بنا اطلاع – اُمالڪ – ھڪدم – اوچتو – ناگاھ.
• **اُچانگَ:** ظرف. اُچانڪ.
• **اُچانگڻُ (ل):** مصدر. [سن. اُچّ = مٿي + ڪُري = ڪرڻ: ھ. اُچڪانا] ڪُنڊجڻ. لڙڪيل شيءِ کي چڪي مٿي ڪرڻ.
• **اُچاڻ:** ث. [سن. اُچّ = مٿي + آڻ] اُچائي – مٿاھين – بلندي. اوچائي – عمدگي. وڏائي – برتري.

• **اُچاھُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + اِچّا = خواھش] جنھن کي ڪو لوڀ لالچ نہ ھجي – بنا خواھش – حرص کان آجو "ڪري مَنُ اُچاھُ، سامي چڏيائين چن ۾" (سامي).
• **اُچائڻُ:** مصدر. [سن. اُچّنْ] ڪٽڻ – ڪٽي ڏيڻ – تپائي ڪٽڻ – پائي ڪٽڻ – تنگ ڪرڻ – ستائڻ – آزارڻ. تڪليف پھچائڻ – ڏک ڏيڻ "اوھان چو اچي آ اُچايو اَبا" (ثنائي). (اُچايو – اُچائيندو – اُچايل).
ـ **اُچائڻو ج اُچائِڻا:** ذ. صفت. پائي ڪٽندڙ – ستائيندڙ – آزاريندڙ.
ـ **اُچائي ج اُچائِيون:** ث. ظلم – ڏاڍ – آزار.
ـ **اُچائي ڪڍڻ:** ستائڻ – تنگ ڪرڻ – ظلم ھاري ڏيڻ.
• **اُچائِي ج اُچايُونْ:** ث. [سن. اُچّ = مٿي + آئي] اُچاڻ – مٿاھين – بلندي – اُتاھين. عُمدگي – اُوچائي.
• **اُچتُ ج اُچتَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + چت = خيال] خيال کان آجو – بي خيالو – بي پرواھ. ناديده ـ غير منتظر.
• **اُچتُ:** صفت. [سن. اُچتَ] مزيدار – وٽندڙ. موافق – جوڳو. دستور موجب – معمول. لائق. سولو.
• **اُچتُرُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + چَتر = چالاڪ] موڳو – ڪاھل – سست – بيڪار.
• **اُچتَرو ج اُچتَرا:** ذ. صفت. [سن. اُچّ] مٿاھون – مٿيرو.
• **اُچتَنُ (ت):** مصدر. [سن. اُچّتَ < اُدْ = مٿي + چَتْ = جُدا ڪرڻ] لھي پوڻ (جيئن ليپو پت تان) ـ اُتَرَنُ.
• **اُچرُ (ت):** ذ. صفت. [اَ = نہ + چَر < چَلْ = ھلڻ] نہ ڇُرندڙ – اَچَلُ – ساڪن. بي حرڪت – بي جان – بي حس.
• **اُچرِ پَڻ (ت):** مصدر. [سن. جُرپ، جُرنْپَ، اُچّرَنْپَ، وُچرنپ = اوباسي] وات قاڙڻ – اوباسيَ ڏيڻ – ساھ مٿي ڪڍڻ. گل ڪيڏ – ٽڙڻ. ڪر موڙڻ. واڌ يا ماڄ ۾ پوڻ. ڪوشش وڙھ. ھمت ۽ چالاڪي ڏيکارڻ. اُٽ جي ڪوشش ڪرڻ. عشقبازي ڪرڻ.
• **اُچرَجُ ج اُچرَجَ:** ذ. [سن. اَشْچَرْيَ = نادر، عجيب، غير معمولي: اَشْچَرْيم = عجيب ڏيکاءُ، وغيره] حيرت – عجب – تعجب – تپرس. ڪرامت. معجزو.
ـ **اُچرج جھڙو:** ذ. صفت. حيرت جھڙو – عجيب.
ـ **اُچرج ڏيکارڻ:** جادوءَ جا ڪرتب ڏيکارڻ.
ـ **اُچرج ڪائڻ:** عجب ڪائڻ – عجب ۾ پوڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اَجرج لڳڻ:** عجب لڳڻ – حيرت ۾ پوڻ.
• **اَجرڪڻ:** مصدر. اُجر پڻ.
• **اَجرنگ:** ذ. [هـ] پتنگ.
• **اَجرڻ (ٿ):** مصدر. [سن. اُجرْنِيَ] اُسرڻ جي ڪوشش ڪرڻ.
• **اَجڑڻ:** مصدر. [سن. اُتْ + جَرْ = هلڻ] چوڑو لاهڻ. ڳالهائڻ.
• **اَجڙڻ (ل):** مصدر. [سن. اُتْ + جَرْ = گوشت کان کل جدا ڪرڻ] پڇڻ – ٽڪر ٽڪر ٽيڻ.
• **اَجڑو:** ذ. آنيارو (پلو).
• **اَجڪ (ل):** د. صفت. ڄڪ نہ ڪندڙ – غلطي نہ ڪندڙ – نہ پلجندڙ. صحيح – برابر.
ـ **اَجڪَج (ٿ):** ث. غلطي – ڄڪ – پُلَ.
ـ **اَجڪَج ٽيڻ:** غلطي ٽيڻ – پُل ٽيڻ – ڄڪَ ٽيڻ.
• **اَجڪري:** ث. [هـ] مَن مواسي – چنچلپائي. شهرت. شرارت – خبائت.
• **اَجڪنو (ٿ):** ذ. صفت. [هـ. اَجَڪا = چور، ڳنڍيچوڙ] چالاڪ – عيار.
• **اَجڪَنو:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + چڪنَ = نرم] اٽيو – ڪَهرو.
• **اَجَڪو ج اَجَڪا:** ذ. صفت. [هـ. اَجَڪا < سن. اَدْ = مٽي +جَلْ = هليو وڃڻ] ڪيسو ڪپيندڙ – لَليجو – ڳنڍي چوڙ. (ٿ) اَجَڪي.
• **اَجَلُ ج اَجَلَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + جَلْ = ڄرڻ، جيڪو ڄري ڦري نہ] اَجَرُ – اَڏول – محڪم – ساڪن – بي جُنبش – قائم – "تڏهن تئي اَجَل، جڏهن برچي ڏسي پاڻ ڪي" (سامي).
• **اَجَمِيو اَجَنِيو ج اَجَمِيا، اَجَنِيا:** ذ. [سن. اَسَمْيَوَ = (اَ + سَمّيَ، سَتَمْيَ = تِنْيَوَ)] اها فوق العادت يا غير عادي قوت جنهن جي وسيلي حواسن کي معطل ڪري سگهجي، ۽ بک، اُڃ، باهه، پاڻيءَ وغيره جو احساس نہ رهي. حيرت – عجب. ڪرامت – معجزو.
• **اَجَنْتُ:** ذ. صفت. [سن. آ = نہ + جنْتا = ڄڻتي] اُهو ماڻهو جو ڄڻتيءَ يا جنتا کان آجو هجي – بي جنتو – بي فڪر.
• **اَجِنْجَلُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + جَنْجل = ڦرندڙ گهرندڙ] اَٽ ڦرندڙ – محڪم – برقرار.
• **اَجَنْگُ ج اَجَنْگَ:** ظرف. [سن. اَڪَانْڊَ = اوچتو] اَچانڪ – اوچتو. (صفت) [سن. اَ = نہ + جَنْگ ڄگ. سهڻو. چالاڪ] نا ڇگو – خراب – ڪنو – بيڇڙو – بد.
• **اَجَنْگُڻُ:** مصدر. [سن. اُجّ = مٽي + ڪُري = مٽي ڪرڻ] ڪنهن لتڪندڙ شيءِ کي ڇڪي مٽي ڪرڻ. سُٽڻ يا گوڏ جا وَرَ ڪٽڻ. ڪنجڻ – اُچانگڻ.
• **اَجَهُ:** مصدر. [سن. اَجْ، اَجْجْ = هلڻ] پهچڻ – وارد ٽيڻ – رَسَڻُ – سَهڙڻ. حاضر ٽيڻ – موجود ٽيڻ. داخل ٽيڻ. حاصل ٽيڻ. ملڻ. وصول ٽيڻ (پيسا وغيره). ڪمائي ٽيڻ. آمدني ٽيڻ. ڪنو ٽيڻ – گڏجڻ. "وڃڻ" جو ضد. (آيو – ايندو – آيل).
ـ **اَجهو ج اَجهٽا:** صفت. اڇڻ وارو – ايندڙ.
ـ **اَجهڻ وڃڻ:** اڃ وڃ ڪرڻ – آمدرفت ڪرڻ. راهه رسم رکڻ. شادي غمي، مرٽي پرٽي پير پنڊ ڪٽڻ (برادريءَ يا عزازت ۾). اندر ٽيڻ ۽ باهر نڪرڻ.
ـ **اَجهُ وڃُ ج اَجهَ وڃَ:** ذ. اَڃ وڃ – آمد رفت. اڃ وڃ جو رستو (رسم) – پير پنڊ. لڳ لاڳاپو. مٽي مائٽي.
ـ **اَجهٽو نہ وڃٽو:** ذ. صفت. نہ ايندڙ نہ ويندڙ – ڪڏهن بہ نہ ايندڙ – اَٽ واقف.
ـ **اَجهٽو وڃٽو ج اَجهٽا وڃٽا:** ذ. صفت. ايندڙ ويندڙ. لڳ لاڳاپي وارو – مُنهن لَڳُ – واقفڪار. ڳاهل مائل. ڦرٽو گهرٽو. (ٿ) اَجٽي وڃٽي "مايا اڇٽي وڃٽي، ڪهڙي ڪهڙي پاءِ" (آسو).
• **اَجهُون، اَجيئون:** فعل. اسان وٽ اڇي "مانَ اَجيهُونْ ڪاءِ، سُواڏائي سڃٽين" (شاهه).
• **اَجهو ج اَجها:** صفت. ظرف. [سن. اُچّ] مٿيون – مٿاهون – اُتاهون – اعليٰ. بُلند – اُوجو. گهٽي مُلهه وارو – قيمتي. عُمدو – تمام سُٺو.
• **اَجُ وَجُ:** ث. [سن. اَجج = هلڻ] آمد رفت. اڇڻ وڃڻ جي حالت (ڪنهن پاءُ برادر وٽ شاديءَ غميءَ ۾). گهُرو رستو – پير پنڊ. گهٽي هلڻ جي حالت. لَتَڙ.
ـ **اَج وج ڪرڻ:** آمدرفت ڪرڻ. وري وري اَڇڻ وڃڻ. هلي هلي لَتَڙ ڪرڻ.
• **اَجوڪُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + هـ. جُوڪ] ڄڪَ نہ ڪندڙ. اَٽ گس. سُٺو نشان ڪندڙ.
• **اَجهڙي (ٿ):** ث. صفت. [سن. اُڇڙنْكَل = بي لغام، ڇُڙواڳ، خود راءِ] ڇُڙواڳ ڏڳي يا زال – وَيڇهَڙَن – اَيَهڙي.
• **اَجيتُ ج اَجيتَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + جِتْ = سمجهه] بي سمجهه. بي سُرت – بي خيال – غافل. بي خبر. "سُجيت" جو ضد. بي تدبير.
ـ **اَجيتائي، اَجيتي:** ث. بي خيالي – بي سمجهي – بي خبري – غفلت. بي تدبيري.
• **اِڇي پڇي:** ث. ذري پُرزي.
ـ **اِڇي پَڇي ڳيڙ:** سڀ عيب ڪيڙ.

• **اُڇي مَڇي:** ذ. مدد – همراهي – هٿ همراهي.
ـ **اُڇي مَڇي ڪرڻ:** هٿ همراهي ڪرڻ – مُرسي ڪرڻ.
• **اُڇَ:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اُڇَ:** ٿ. [سن. اُڇِچ = اڇو] سفيدي – اُڇاڻ. پاڻيءَ جي اڇاڻ واري وڏي ايراضي "تو جا پائئي اُڇَ، تنهن پاڻيءَ پُنا ڏينهڙا" (شاهه). درياءَ جي ليٽ. جهُڙَ جي لَس. سُڇَ – پينگ. چانورن جي پيڇي – آش. چڀي لَسي – چاچ "مهيا ملاحن کي اُيو آڇي اُڇ" (شاهه – سهڻي). ڪنهن دوا (هريڙ، انجڻين وغيره) جو آئريل پاڻي. ڪاري ڪوهه مان نڪتل پهريان ٻه ٽي هوڪا مٺي پاڻيءَ جا. سمنڊ – ساگر. مهراڻ.
ـ **اُڇ اُڏڻ:** پاڻي گهٽو ٽيڻ – چَرلڳڻ.
ـ **اُڇَ ٿُهو:** ذ. صفت اڇن ٿُهن وارو – ڪَڪو – پُورو.
ـ **اُڇَ پَٽي:** ٿ. صفا پٽ. ڪليل ميدان.
ـ **اُڇ ڪرائڻ:** سُڇ ڪرائڻ.
ـ **اُڇَ ڪرڻ:** سُڇ ڪرائڻ.
ـ **اُڇَ لڳڻ:** برسات جي ڪري جهر جهنگ پاڻي ٽي وڃڻ.
• **اُڇا:** ندا. [سن. اُڇِچ] ٽيڪ! چگوا – سُنو! هائو!.
• **اُڇا:** ذ. صفت. هميشه جمع ۾ ڪم ايندڙ لفظ. [سن. اُڇِچ = اڇو] اڇي رنگ وارا. سُفيد (وار) – پَريا. چانورن جو هڪ قِسم – خُشڪي (اڇڙا) چانور. ڪريا جو هڪ قِسم (جنهن ۾ هانيڻ ڪارائي پاتڪ لاهبو آهي).
ـ **اُڇا پوپائي:** ذ. سارين جو هڪ قسم.
ـ **اُڇا ٿُوتَ:** ذ. ٿُوتن جو هڪ قسم (جي اُڇا ۽ منا ٽين).
ـ **اُڇا ڇٽا:** ذ. ڇٽن جو هڪ قسم.
ـ **اُڇا ڏوئڻ:** پيريءَ ۾ ڪو ڪم ڪرڻ.
ـ **اُڇا ڏوئڻ:** پيريءَ ۾ اهڙو ڪو ڪم ڪرڻ (جو مناسب نه هجي) – پيريءَ جي پَت وڃائڻ.
ـ **اُڇا ڏيڪارَڻ:** ڪاوڙ ۾ ڏند شيڪَڻ.
ـ **اُڇا ڪارا پَدرا ٽيڻ:** سڄ ڪوڙ ظاهر ٽيڻ. ڏوه ثواب ظاهر ٽيڻ.
ـ **اُڇا ڪارا پَدرا ڪَرڻ:** ڳَجهه ظاهر ڪرڻ – راز ڦولهڻ.
ـ **اُڇا ڪارا ڏوئڻ:** عيبن کان پاڻ ڪي آجو ڪرڻ.
ـ **اُڇا ڪَڏڻ:** اُڇا وار (ٽيڻ) ڪَڏڻ – پَريا ڪڍڻ. وڏي وڏو ٽيڻ.
ـ **اُڇا ڪرڻ:** جواني ۾ اڇا وار ٻوڙڻ.
ـ **اُڇن ڏي ڏِسَڻ:** اڇن وارن (ڏاڙهيءَ) جو لحاظ ڪرڻ. وڏيءَ عمر واريَ کي عزت ڏيڻ.
ـ **اُڇَن ۾ ڪَرڻ:** پيريءَ ۾ نامناسب ڪم ڪرڻ.
• **اِڇاڄ اِڇائُوْن:** ٿ. [سن. اُڇِڇا = مرضي] مرضي – ارادو – آرزو – تمنّا – خواهش. رضا. سَڏَ – خوشي. گهُرَ طلب.
ـ **اِڇا ٻاجهه (ل):** ٿ. مهرباني – نوازش. ٿورو – احسان – وَڏ.
ـ **اِڇا ٻاجهه ڪَرڻ:** ٿورو ڪرڻ – مهرباني ڪرڻ – لائق ڪرڻ.
ـ **اِڇا ڪَرڻ:** خواهش ڪَرڻ – گهرڻ.
• **اُڇاتو ج اُڇاتا:** ذ. صفت. [سن. اُڇِچ = مٿي ڪرڻ > اُڇِڇرتَ = مٿي ڪيل، بلند] مٿاچرو – مٿيرو – اُتاچرو. سرسريَ – سطحي. نالي ماتر. اڻ پُورو. [سن. اُتْسُوتْر] ڏلڙو – ڏرڙو – قلهڙو. [سن. اُڇِڇَواستْ] اُبهرو – تکڙو – سُبڪ مزاج – هلڪڙو – ائٽرو – چيڪڙو. (ظرف) بي پرواهيءَ سان – هلڪڙائيءَ سان.
• **اُڇاترائي ج اُڇاترايُوْن:** ٿ. مٿاچرائي. بي پرواهي. هلڪڙائي – سبڪ مزاجي.
ـ **اُڇاترائي ج اُڇاترايُوْن:** ٿ. مٿاچرائي. بي پرواهي. هلڪڙائي – سبڪ مزاجي.
• **اُڇاتَ ج اُڇاڻون (ل):** ٿ. [سن. اُچْتْ] ڏُک – درد – رنج – افسوس. خفو – ڪُٽتي. فراق – وڇوڙو – جدائي. ڪَپتَ – ڪجاڻي – بيزاري. پريشاني.
• **اُڇارَڻ (ل) مصدر.** آچارڻ – آڪهارڻ. اُتارَڻ (لس). (اُڇاريو – اُڇاريندو – اُڇاريل).
• **اُڇارو ج اُڇارا:** ذ. صفت. اڇيرڙي رنگ وارو. پارن پَتن وارو.
ـ **اُڇارو ٽِيَان:** اڇين اکين وارو ٽي پوان. (تنهنجي آڏو ٽي ويهڻ جي ڪري) منهنجون اکيون جڏ اڀيون ٽي وڃن ۽ ٻيو ڪجهه ڏسي نه سگهان.
• **اُڇارُو ج اُڇارَا (ل):** ذ. ڪائيءَ جو ڪَرٽ سان چيريل پاسو (جو چوڙاس ڪارائتو نه هجي) – چاڙهو. لَهَر. راڪ.
• **اُڇانرو، اُڇانڙو (ت):** ذ. صفت. اُچانگ ماريندڙ – چالُو. تکو پڃندڙ.
• **اُڇانگ (ث)، اُڇانڳ ج اُڇانڳون، اُڇانگ:** ذ. [سن. اُچّ = مٿي + گَمْ = وڃڻ] هرانگهه – ٽينگ – ٽپو – چال – چلانگ.
ـ **اُڇانڳ مارڻ:** چَالُ ڏيڻ.
• **اُڇاڻ:** ٿ. [سن. اُڇِچ = اڇو. صاف] آڇائي – اُڇ – سُفيدي. روشنائي. پاڪائي. صفائي. تمام چڀي لَسي.
• **اُڇاهِرو ج اُڇاهِرا:** ذ. صفت. اُچاترو. اُبهرو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اُجاهرائيِ ج اُجاهرائيُون:** ث. اُچاتراڻي. اُبهراڻي.

• **اُجائڻُ:** مصدر. [سن. اُڄچَ = اُچو] اچو ڏسڻ ۾ اچڻ – اچو لڳڻ – اچي رنگ جي جهلڪ ڏيڻ. اچي رنگ تي مائل هُجڻُ.

• **اُجائيِ ج اُجائيُون:** ث. سفيدي – اُچاڻ چِٽائي. سوجهرو – روشني "اڄ پڻ اُجائي، چوڏهينءَ ماه چند جي" (شاه). پاکيزگي. پاکدامني – سَتُ. ساراه ـ تعريف "توکي توڙالو لِکي، عُمرَ اُجائي" (شاه). صفائي – فيصلو – چِٽائي نِرواري (ليکي يا حساب کتاب ۾).

– **اُجائي ڪرڻُ:** حساب کتاب ۾ چِٽائي ڪرڻ. ليکو صاف ڪرڻ.

• **اُجَتَ:** ذ. [سن. اَ = نہ + ڪُشتَ – پَڳل. اَن جا سَجا ڏاڙا يا چانور جي ڪريا ڪرم.. ڪتب آڙبا آهن. پَڳَل اَن.

• **اُجَتُ:** صفت. [سن. اَ = نہ چُپْ = چُهَڻ] نہ چُهَڻ جهڙو – اُهو جنهن کي چُهي نہ سگهجي يا جنهن کي هٿ ۽ نہ لاتو ويو هجي. صاف – پاڪُ – نرمل.

• **اُجَتُ (ل):** ظرف. [سن. جهَتِت] يڪدم. جهٽ پٽ – تُرت – فوراً – اُمالڪ. جلد – تڪڙو. ڪن ۾ ـ لحظي. [سن. اُڄِجَتَ = اُڌ = مٿي + سِتّا بينل] مٿي – بالائي – مٿاهون – مٿيون. رکڻ يا چُهَڻُ ڪان سواءِ. [سن. اَ = نہ + چِنتْ، چِت = خيال ڪرڻ] بي خيالو – اوچتو – اچانڪ [سن. اُڄِچِشْتَ] اوباريل – باسي – پاروٽو (طعام) استعمال ۾ نہ آندل (پاڻي وغيره، تازو پاڻي جو ڪوه مان ڪڍيو ويو هجي ۽ ڪنهن ۽ منجهس هَٿ نہ وڌو هجي).

• **اُجَتو ج اُجَتا:** صفت. [سن. 1. اَ = نہ + چُپْ = چُهَڻُ، يعني جنهن کي هٿ نہ لڳو هجي: 2. اَچُپْتَا = جنهن کي گناه نہ چُتو هجي] اَجَتُ. پاڪَ – صاف. نئوڻ. تازو "آڻي آبُ اُجتو، مهٻت جُسي کي زور سان".

– **اُجَتائي:** ث. صفائي. پاکيزگي. اُجلتا.

– **اُجتو آبُ اوتَڻُ:** گوڙها گاڙَڻُ – روڙَڻُ.

• **اُجترو ج اُجَترا:** ذ. صفت. اُچاترو.

• **اُجَڻُ:** ذ. [سن. اُڪْشَتَ < اَ = نہ + ڪُشتَ = پَڳل] سَجا (چانور يا جَوَ جي ڏرمي ڪريا ڪرم ۾ ڪم اَچن). سَوَڻ جو هڪ قِسم (جنهن ۾ برهمڻ پاڻيءَ ۽ چانورن وغيره جو ٻُڪ پري ڏيندو آهي). ڏَانَ جي عوض برهمڻ کان ڪا مليل شيءَ (جا رَسُدار هجي). سَنْڪَلْپ.

– **اُجَڻُ پائڻُ:** پاڻيءَ چانورن جي لَپ يا چُرون پرڻ.

– **اُجَڻُ پائي جَڏڻُ:** سَنْڪَلْپَ وٺڻ. پڪو وعدو ڪري ٻيڙيءَ يا شراب پيئڻ وغيره جي عادت کي صفا ڇڏي ڏيڻ.

• **اُجَپائو ج اُجَپاوا:** ذ. صفت. اچيرو – ٽورو اچو.

• **اُجَ پَجَنْدِي (ل):** ظرف. ڪڏهن ڪڏهن – ورلي.

• **اُجَڏُ، اُجَڏو:** ذ. صفت. جو نہ چڏي – مَجَڏُ. ججا – ڳڪَ (ت). شُوم – بخيل – ڪنجوس. مُمسڪ.

• **اُجَرُ:** ذ. [سن. اَڪْشَرَ] اَڪَر – حَرْفُ.

– **اُجَرُوتِي:** ذ. اڪرن جو علم – علم تهجّي. هڪ تارن واري ساز وڄائڻ جو هڪ نمونو (جنهن مان راڳ جا اڪرادا ٿين).

– **اُجَري ج اُجَرْيُ:** ذ. صفت. اڪري – اڪرن وارو. سُڻا اڪر لکندڙ – خوشخط. عَلمي.

• **اُجِرُ ج اُجِرُوْنُ:** ث. [سن. اُڄِڇد = وِڌڻ] جانورن يا پکين کي ڪُهَڻ لاءِ تيز پٽر.

• **اُجَرا ج اُجَرائُون:** ث. [سن. اَپْسَرا] اَپسرا – پري.

• **اُجرانڊ (ل):** ث. [سن. اُڄچ = اچو] ميدان پوئو.

• **اُجَرڻُ:** مصدر. [سن. اُڄچ = اچو] صاف ٿيڻ – اُجَرڻُ.

• **اُجَرڻُ:** مصدر. [سن. اُجَل = اَتَ = مٿي + جَلْ، شَلْ + هلڻ، وڙڻ] اُجلَڻُ. اُجلجي پَوَڻ – ڪاهي پوڻ – ڏُرڪَڻُ – ٽپو ڏيڻ "اُجريو پُڻان آر ۾، ترسان نہ ڪنهن تَرَ ڪان" (شاه). اُپرڻ – مٿي چڙهڻ – اَسرَڻُ. [سن. اُڌ – گُرِيْ] اُلٽي ڪرڻ – قيْ ڪرڻ.

• **اُجري ج اُجرِيُوْنُ (ل):** ث. ڏاڪِن وَيڑهڻ جو هڪ نمونو (جنهن ۾ ڏاڪو جوڙَڪڙيءَ وانگر ويڑهجي).

• **اُجرِيُ ج اُجرِيُوْنُ (ت):** ث. [سن. اَشْر = ڪُنڊ، ڪنهن به شيءِ جو تکو پاسو. ترار جي ڌار] آڇِي – ڇُهنڊ – نوڪ.

• **اُجَڙُ، اُجَڙو:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + جَتْ = يَجَڙُ] اَڻ جَڙيل (جانور وغيره). اهو اناج جنهن کي اُکريءَ مُهريءَ ۾ چڙي يا صاف ڪري نہ سگهجي.

• **اُجڙُ:** ذ. صفت. اَڻ جُڙندڙ – جو جُڙي نہ سگهي – ڇڪي ہڏل. مُنجهيل.

• **اُجڙا، اُجڙيا:** ذ. چانورن جو هڪ قِسم.

• **اُجَڙو:** اَسر خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اُجَڙو ج اُجڙا:** ذ. جوئر جو هڪ قسم اچو اَن توڙي ٿُهه. پَسارڪي وَڪر جو هڪ قِسم – نوشادَرُ. (صفت) اچي رنگ وارو – ٽورو اچو – اچيرڙو. (ث) اُجڙي ج اُجڙيُوْنُ.

• **اُجڙو:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **اِڇِڪَ ج اِڇِڪَ:** ذ. صفت. [سن] خواهشمند – متمنّي. (ظرف) پاڻمُرادو – پنهنجي سر.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اَڇڪُ ج اَڇڪَ (ت): ذ. صفت. چالاڪ. هٽ جو ڇُو هو. خوش. سڪي – آسُودو.

اَڇڪو ج اَڇڪا: ذ. هَٽ ڇو هائي ڪندڙ. چور. چالاڪ.

اَڇلّ ج اَڇلّون: ث. [سن: پرا. اُڇچلّ < اُتْ + چَلْ + ڇُرڻُ يعني اڇُتي هلڻ. مٿي اڏامڻ] پرواز – اُڏامَڪ. اُڇلائڻ يا ڦٽي ڪرڻ جي حالت. اُڇلجَڻ جي حالت. ڇلانگ – ڇَالُ. جهنڊو – لوڏو. ڇهي – سَٽ. پاڻيءَ جو ڇلڪو. پالوٽ – اَٽلّ. لَهر. اُدمو – جذبو – سڪ – اُڪنڊ "آيس مَن اَڇلّ، تيلاهين تو ڳري" (شاهه). تيزي – تَڪڙ. پڪين ڦاسائڻ جي ڇاري. ڪانپاٽي هٽڻ جو هڪ طريقو. ڇوپائي جو ٿُونو – اَڪلّ. [سن. اُدْ – ڳري] اُلٽي – قيءَ – ڪَيَ.

اَڇل ڏيڻ: اُڇلائڻ. ٽپو ڏيڻ (جيئن چشمي مان پاڻي اُڇلّ ڪائي). چڑ ڏيئي ڳالهائڻ. ڦِٽو ڪرڻ. مُبهَم ڏَسُ پتو ڏيڻ. ڳالهائيندي ڳالهائيندي ٻن معنائن واري ڳالهه ڪرڻ. اڻ سڌي ڳالهه ڪرڻ.

اَڇلّ ڪيڻ: اُلٽي ڪيڻ – قيءُ ڪرڻ.

اَڇلّون ڏيڻ: زور سان وهڻ (پاڻيءَ جو). وڙهڻ لاءِ اُلرون ڪرڻ.

اَڇلائڻُ: مصدر. [سن. اُتْ + چَلْ + ڇُرڻُ] ڦٽو ڪرڻ – اُڇلڻ. (اُڇلايو – اُڇلائيندو – اُڇلايل).

اَڇلجَڻُ: مصدر "اُڇلڻ" مان فعل مجهول. اُڇل ڪائڻ – ٽيڙ ڪائڻ – ٽَپ ڪائڻ. اُڇلجي پري پَوَڻُ. ڏَڪ ڪائڻ.

اَڇلڻُ: مصدر. [سن. اُتْ + چَلْ = ڇُرڻُ] ڦٽو ڪرڻ – اُڇلائڻ – اُڇلائي ڇڏڻ – سَٽڻُ "ڪٽي ڦٽو ڪرڻ – مٽان ڪري ڇڏڻ "تن وڏائين تار ۾، آڏيءَ رات اڇلي" (شاهه). (اُڇليو – اُڇليندو – اُڇليل).

اَڇلو ج اَڇلا (ل): ذ. ڏڪٽي – رڦٽي. ڏڪٽيءَ جو مرض. اُٺ جي بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ ويهڻ مهل اُٺ جون ٽنگون ڏڪن). ڳيڙيءَ جو مرض.

اِڇنا ج اِڇنائون (ت): ث. [سن. اِڇچا] سُڪا – باس.

اَڇَنڊ ج اَڇَنڊَ (ت): ذ. صفت. [سن. اَچّ = صاف] صاف. تندرست.

اَڇَنڪُ ج اَڇَنڪ (ل): ذ. اُڇانگ – ٽپ. اُڏڪو. بدن تي ڏاڙهي هٽ لڳڻ سبب ٽيل سيسراٽ.

اَڇنگارَ ج اَڇنگارَون: ث. [سن. اَڇّ +ڪار] زور سان سڏڪا پري روئڻ جو آواز – اوڇنگارَ – آهه و فغان "مَلَڪ فَلَڪ، ڏرتي ڏهي، آئي عرش مٽان اُڇنگار" (شاهه).

اَڇوءُ، اُڇيڻُ (لس): مصدر. اُٽڻُ – سجاڪ ٽيڻ "مون کي سمهاري سيج تي، تا آڏيءَ اوءِ اَڇن". (اُڇليو – اُڇندو – اُڇيَل).

اَڇو ج اَڇا: ذ. صفت. [سن. اَڇچَ: اَچّ] اڇي رنگ جو – سفيد – بگو – اَبيضُ. چٽو – صاف – پاڪ. نرمل. اُجل. چگو. اڇو پاڻي "اَڇو پيو اَڇاهُ، تہ اَڇائي اَبهو" (شاهه). بنا عيب – بي عيب "جئن عمر، اڇو ٿوُن، تئن آءٌ مرکان وچ مارئين" (شاهه). (ث. اَڇي ج اَڇيُون). ڏونرو. (ذ) نانگ جو هڪ قسم.

ـ اَڇَن ڏَنڊَن جي پريت هُجَڻُ: بنا لالچ جي قرب هُجَڻُ – بي لوث محبّت هُجَڻُ.

ـ اَڇن ڏي ڏَسڻُ: اَڇيءَ ڏاڙهيءَ جو ننگ پوڻ – وڏيءَ عمر وارن کي عزت ڏيڻ.

ـ اَڇو اُجرو ج اَڇا اُجرا: ذ. صفت. صاف سُٿرو – اُجل.

ـ اَڇو بَازيگر: ذ. جُوئر جو هڪ قسم (جنهن جو سنگ وڏو ۽ ڪمان وانگر وريل هجي).

ـ اَڇو بڑانگ: ذ. ...ارين (جانورن) جو هڪ قسم.

ـ اَڇو تَتُر: ذ. هولينڊ تتر جو هڪ قسم (جو ماٿو ڏارندا آهن).

ـ اَڇو پَٽُون (ڪ): ذ. ڪَاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم –اڇي رنگ وَاري پاپليٽ.

ـ اَڇو جائو جاوو: ذ. ڪُڪڙ جو هڪ قسم (جنهن جا ڪنپ اَڇا ۽ قِڪا ڏسجڻ ۾ اچن).

ـ اَڇو جيرو: ذ. جيري جو هڪ قسم خوشبودار ٻج جو هڪ قسم (جو دوا طَور ڪم اچي). پسارڪي وڪرجو هڪ قسم.

ـ اَڇو دل جو: ذ. صفت. صاف دل – نيڪ نيّت.

ـ اَڇو ڏَنڊيو: ذ. مڇيءَ جو هڪ قسم.

ـ اَڇو ڏيئُ اَڇو وَڻُ: صاف نموني ڏيتي ليتي ڪرڻ – وهنوار سُٿرو رکڻ. ڏيتي ليتيءَ ۾ ڪُپت نہ ڪرڻ.

ـ اَڇو ڪارتُوهو: ذ. (ٿُري) جوئر جو هڪ قسم.

ـ اَڇو ڪرڙو (ت): ذ. جيت جو هڪ قسم.

ـ اَڇو ڪرڻ: مهتي سَهتي صاف ڪرڻ. صاف ڪرڻ – چٽو ڪرڻ. ڳاهَ ڳاهڻ بعد اَنّ واڙُي صاف ڪرڻ. بي ڏوهي ثابت ڪرڻ.

ـ اَڇو گرگلو: ذ. جُوئر جو هڪ قسم.

ـ اَڇو گلابُ: ذ. گلاب جي گل جو هڪ قسم. جانورن جو هڪ قسم.

ـ اَڇوگِيرو: ذ. گِيري (پکيءَ) جو هڪ قسم.

ـ اَڇو مٽو اتو خراب: محاورو. ڪراڙپ ۾ بيهودا ۽ واهيات ڪم.

ـ اَڇو مٽو ٽِيڻُ: پيري اچڻ – مٽي جا وار اَڇا ٽيڻ.

• **اَڇو مٽو ڪرڻ:** بوڑهو ٽيڻ. جواني گذاري پيريءَ ۾ اچڻ.

ـ اَڇو مُنْهُنْ ٽِيڻ: (طنزاً) ڪارو مُنْهُن ٽيڻ – ڪنهن به ڪم ۾ ڪاميابيءَ بدران ناڪاميابي حاصل ٽيڻ – هارائڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اُجو مُنْهُنْ ڪرڻ:** (طنزاً) گناه جهڑو يا جڏو ڪم ڪري پاڻ کي شرمندو ڪرڻ – ٻُڇڙو ڪم ڪرڻ. ڪارو مُنهُنْ ڪرڻ.

ـ **اُجي تي ڪارو:** (اصطلاحي) لکيل – لکيت ۾ (ذ) تحرير.

ـ **اُجي تي ڪارو لِکڻ:** ڪوڙ لکڻ – (بَڊيءَ ۾) ڪوڙي رقم داخل ڪرڻ.

ـ **اُجيرڙو ج اُجيرڙا:** ذ. صفت. "اُجي" جو تصغير. ٽورو اُجو.

ـ **اُجيرو ج اُجيرا:** ذ. صفت. اُجاڻ تي مائل – ڪجهه اُجو.

• **اِجو ج اِجا (لس):** ذ. صفت. [سن. اَشِشْتَ] جهنگلي – وحشي – بَدوُ. بي رحم – بي قياس. ٻڪرار – ڏراڙ. ڏاريو – اوبرو – اَجنبي.

• **اُجوڻ ج اُجوت:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + يُجْ = يُجْتَ = يُجيل] اُهو جنهن کي ناپاڪيءَ کان ڇُهي نہ سگهجي. پليد – ناپاڪ – نَجس. شڪاري – هريجن – ڪهت ذات.

ـ **اُجو ٽُپٽو:** ذ. نہ ڇُهڻ جي حالت – اُجوتائي.

• **اُجوڻو ج اُجوتا:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + يُجْ = يُجَهَ] جنهن کي هٿ نہ لاتو ويو هجي – ڪم ۾ نہ آندل – اڻ واپرايل. سُٹرو. پاڪ. تازو. اُجتو. محفوظ.

• **اِجوڻ (لس):** ز. ڏونري جا سُڪل ڊِڪ – پَنيُر.

• **اُجوڻي (ل):** ث. ٻڪريءَ جو هڪ قسم (رنگ ڳاڙهو. ڪن اڇا. ڪير جي پلي).

• **اُجوڻي ريدي:** ث. ٻڪريءَ جو هڪ قسم (رنگ ڪجهه ڳاڙهو. ڪجهه ڪارو ڪجهه اُجو: سگ سنوان ۽ ڊگها. ٽڏ پُورا پنا).

• **اُجهرو ج اُجهرا:** ذ. صفت اُجاترو – مٽاچرو. اُبهرو. چالاڪ. ڪڙو نڙو. (ث). اُجهري ج اُجهريوُن.

• **اُجهرو پوڻ:** تيز پوڻ – ڪهرو پوڻ.

• **اُجهري ج اُجهريُون:** ث. صفت. [سن. اُچْرِنْكَلِ = بي لغام. ڇُڙواڳ] ڇُڙواڳ عورت – ويڇهڙ.

• **اُجيءِ:** صفت. [سن. اَ = نہ + ڪْشَيْ = ناس ٿيڻ] ناس نہ ٿيندڙ.

• **اُجيڻ ج اُجيوُن:** ث. صفت. [سن. اُچ] "اُجو" جو مؤنث – اڇي رنگ جي – سفيد – چٽي – بَگي.

ـ **اُجي ڏُري:** ث. جُوئر جو هڪ قسم.

ـ **اُجي ڇانڻهين:** ث. ٻڪريءَ جو هڪ قسم.

ـ **اُجي ڏاڙهي اتو خراب:** محاورو. پيريءَ ۾ ٻُرا ڪم ڪرڻ.

ـ **اُجي ڏاڙهيءَ کي (ڏي) ڏِسَڻ:** پيريءَ جو ننگ پوڻ – ٻڍاپڻ کي عزت ڏيڻ.

ـ **اُجي ڪوڏي، ڪڏڙي:** ث. جوئر جو هڪ قسم.

• **اُجَيْن پُجين، اُجين ڪُجين:** ظرف. ظاهر ظهور – کليو ڪلايو – پڌري پٽ. بنا رندڪ – بنا هَبَڪَ – صاف ئي صاف. ديده دانسته ـ ڏنو وائنو.

ـ **اُجين پُجين نڪرڻ:** ظاهر ظهور نڪري وڃڻ. جلد نڪري وڃڻ.

ـ **اُجين ڪُجين يُجتي اُجڻ:** ڏوهه هوندي بي ڏوهو ثابت ٿي يُجتي اچڻ.

• **اُحْ:** ذ. [ع. اَحَ = ڪنگهڻ] ڪنگهڪار. سور کان واکو – چنگهه.

• **اُحْ اُحْ ڪرڻ:** ڪنگهڻ. ايذاءَ کان آهستي آهستي آواز ڪڍڻ. چنگهڻ – ڪنجهڻ.

• **اَحاديث:** ث. [ع. حديث ج اِحاديث] حديثُون.

• **اِحاطو ج اِحاطا:** ذ. [ع. اِحاطة = چوگرد وکوڙڻ] ٻاهرين چوگردي ڀت ديوار – ڪمپائنڈ وال (Compound wall) – حَاطو. گهيرو – دائرو. آسرو – پناهه "تازي طويلن ۾، آه اِحاطو جهُلَ" (شاهه). حيرت – دهشت "احاطو ٽيندو جڏهن سينگاريا سُپرين" (شاهه).

ـ **اِحاطو ڪرڻ:** گهيرڻ – گهيرو ڪرڻ. حَد بڌڻ.

• **اَحبّ:** صفت. [ع. "حَبِيْب" جو تفضيل] سڀ کان وڌيڪ پياروـ وڌيڪ پياروـ

• **اَحبّا:** ذ. [ع. حَبيب ج اَحبّاءُ] دوستَ ـ سائي.

• **اَحْبَابُ:** ذ. [ع. "حبّ" جو جمع] دوست ـ يار ـ سنگتي ـ سائي ـ مُحب ـ پيارا ـ عزيز.

• **اِحْتِبَاسُ:** ذ. [ع. حَبَسَ = هُن روڪيو] روڪ – اٽڪاءُ. جسم اندر ڪنهن رطوبت يا ماده جي روڪجي وڃڻ جي حالت "اِحْتِبَاسُ البول = پيشاب جي روڪ".

• **اِحْتجاجُ:** ذ. [ع] سخت اعتراض. سخت ناراضگي.

• **اِحْتِذَارُ:** ذ. [ع. حَذَرَ = هُن حذر ڪيو] حذر – پاسو.

• **اِحْتِرازُ:** ذ. [ع. حَرَزَ = هن بچاءُ ڪيو] بچاءُ. پاسو – پرهيز ڪري – رک. خواهش تي ضابطو. غذا.

• **اِحْتِراقُ:** ذ. [ع. اِحْتَرق = هُو سَڙيو] ساڙ – باهه جو مُڃ. سخت اُتساه يا جوش سڃ جي ويجهڙائيءَ ڪري ڪنهن بہ گره جو غائب ٿيڻ.

• **اِحْترامُ:** ذ. [ع. اِحْتَرامَ = هن عزت ڏني] عزت ـ آبرو ـ مان ـ تعظيم ـ توقير ـ آدرُ. اَدَبُ.

• **اِحْتِسابُ:** ذ. [ع. اِحْتَسَبَ = هُن حساب ڪيو] جاچ – سنيال – نظرداري – چوڪسي. وَڻَن ۾ ماڻَن جي چڪاس.

• **اِحْتِشَامُ:** ذ. [ع] حشمت – دٻدٻو. حياءُ لَڄَ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اِحتلامُ:** ذ. [ع] نند ۾ تڙ پوڻ جي حالت – تڙ (بلوغت جي نشاني).
ـ **اِحتلامُ اَچڻ، ٿيڻ، پوڻ:** تڙ پوڻ – نند ۾ ناپاڪ ٿيڻ.
• **اِحتمالُ:** ذ. [ع] ٿي پوڻ جي حالت – شڪي – اِمڪان – انديشو. گمان – شُبهو.
ـ **اِحتمالُ ڪرڻ:** شڪ شُبهو ڪرڻ – گمان ڪرڻ.
ـ **اِحتمالُ هُئڻ:** شڪ هُئڻ. شڪي هُئڻ.
ـ **اِحتمالي اُصولُ:** ذ. فرضي يا شڪي اُصول.
• **اِحتياجُ:** ذ. [ع] ڪپ – گهُرج – ضرورت – لوڙ – طلب.
ـ **اِحتياجمنڊُ:** ذ. صفت. گهُرجائو – ضرورتمند – محتاج.
• **اِحتياطُ:** ذ. [ع] حفاظت – سنيال – جَتن – بچاءُ. هوشياري – دوراندیشي. چوڪسي.
ـ **اِحتياطاً:** ظرف. احتياط طور. دوراندیشيءَ خاطر.
• **اِحتيالُ:** ذ. [ع] حيلو. اَتڪل – ڪيڏ. هُنر – ڏنگ.
• **اَحَدُ:** صفت. [ع] هڪڙو – واحد. اڪيلو – تنها – يڪانو. (اسم خاص) خدا تعالیٰ جو هڪ صفاتي نالو. هڪ اَللّٰه "الست ارواحن ڪي، جڏهن اَمرُ ڪيو اَحَدَ" (شاهه).
ـ **اَحَدانُ:** ظرف. اَحَد ڪان. اللّٰه ڪان.
ـ **اَحَديّت:** ث هيڪڙائي – اڪيلائي – يڪانگي. وحدانيت "عبديت ڪي اَحديت ۾، تون لالڻ چونڊ لڪائين" (بيدل).
• **اُحُدُ:** اسم خاص. [ع] مديني شريف جي پرسان هڪ جبل جو نالو (جنهن وٽ مڪّي جي ڪافرن ۽ رسول اللّٰه صلي اللّٰه عليه و آله وسلم جن جي وچ ۾ لڙائي لڳي هئي).
• **اِحْدَاثُ:** ذ. [ع] ڪنهن شيءِ جي نئين سر پيدا ڪرڻ يا رواج ۾ آڻڻ جي حالت.
• **اَحدي ج اَحدي:** ذ. صفت. [ع] هٿيارن پنهوارن سان نوڪر – سپاهي. جنگجو – پهلوان.
• **اَحرارَ:** ذ. [ع] شريف آزاد خيال آدمي – اُهي ماڻهو جي دنيا جي هنڌڻن کان آجا آهن. (اسر خاص) هڪ سياسي جماعت جو نالو.
• **اِحرامُ ج اِحرامَ:** ذ. [ع] حج يا عمري جي موقعي تي اڻ سبيل چادرون هڪ سان گوڏ ٻڌجي ۽ پي بدن کي ويڙهبي آهي. اهڙي اڻ سبيل ۽ ڪپڙي پهرڻ جي رسم. هڪ مقرر جاءِ کان ڪعبةاللّٰه تائين پاڻ تي ڪن (جائن) ڪمن جي حرام ڪرڻ واري حالت.
ـ **اِحرامُ ٻڌڻ:** حج جو ارادو ڪري مڪي ڏانهن سفر شروع ڪرڻ وقت اڻ سبيل ڪپڙا يا چادر پائڻ (جن سان مٿي کان سواءِ ٻيو بدن ڍڪجي).

• **اَحزابُ:** ذ. [ع. حزبُ ج احذاب] قرآن شريف جي هڪ سُورة جو نالو. قرآن شريف جو سنهون حصو يا اڌ سيپارو (جو وظيفي طور ڏينهن ۾ ٻه دفعا پڙهبو آهي. جيئن ساري قرآن شريف جو دور مهيني ۾ پورو ٿي وڃي). ٽولا (خصوصاً مڪي جي ڪافرن جا، جي رسول اللّٰه صلي اللّٰه عليه و آله وسلم سان لڙائيءَ خاطر سنبري آيا هئا، ۽ حضور جن مديني جي چوڌاري خندق کٽائي هئي).
• **اِحساسُ ج اِحساسَ:** ذ. [ع] ڪنهن به حواس جي وسيلي معلوميت. شُعور. پروڙ – ڄاڻ.
ـ **اِحساسُ ٿيڻ:** معلوم ٿيڻ (ڪنهن به حواس جي ذريعي) – محسوس ٿيڻ. خبر پوڻ. قياس ٿيڻ.
• **اِحسانُ ج اِحسانَ:** ذ. [ع. حَسَن = چڱو ٿيڻ] مهرباني – مهرَ – ٽورو – پلائي – وڙ نيڪي. ڪَرمُ – ٻاجهه.
ـ **اِحسانات:** ذ. مهربانيون – ٽورا پلاڻيون.
ـ **اِحسان جَتائڻ:** احسان ياد ڏيارڻ. مهرباني ظاهر ڪرڻ. ٽورو ٽڪڻ.
ـ **اِحسانُ رکڻ:** ٽورو رکڻ. مهرباني رکڻ. وَڙُ ڪرڻ.
ـ **اِحسانُ فراموش:** ذ. صفت. احسان وساريندڙ – ڪُٽ چور – بي مُروّت – بي وفا – بي شُڪر.
ـ **اِحسان ڪَرڻ:** مهرباني ڪرڻ – ٽورو ڪرڻ.
ـ **اِحسانُ ڪَٽڻ:** ٽورو ڪٽڻ – مهرباني ڪٽڻ. شڪر گذار ٿيڻ.
ـ **اِحسانُ گذارَ:** ذ. صفت. ٽورو لاهيندڙ.
ـ **اِحسانُ مَنجڻ:** ٽورو مَنجڻُ – مهرباني منجڻ – ڪُٽ منجڻ. شُڪر گذاري ڪرڻ.
ـ **اِحسانُ مَنڊُ ج اِحسان مَنڊ:** ذ. صفت. احسان مڃيندڙ – احسان هيٺ آيل – ٽورائتو – شڪر گذار – ممنُون.
• **اَحسَنُ:** صفت. [ع. "حَسِيْنُ" جو تفضيل] وڌيڪ چڱو – تمام چڱو – وڌيڪ خوبصورت ۽ نيڪ. زور پسند – نهايت وٽندڙ.
ـ **اَحسَنُ الْخَالقِيْن:** صفت. سڀ کان سهڻو خلقيندڙ (خُدا).
• **اَحسَنْتَ:** ندا. [اَحسنت = تو چڱو ڪيو] شاباش.
• **اَحشَامَ:** ذ. [ع. حَشَمَ ج اَحشَامَ] نوڪر چاڪر. حشم خدم.
• **اِحصَا:** ذ. [ع. اِحصَاءُ = ڳڻڻ] ڳڻپ – ڳاڻاٽو – شمار. آدمشماري.
• **اَحَقُ:** صفت. [ع. "حقيق" جو تفضيل] وڌيڪ حقدار ـ وڌيڪ لائق.
• **اَحقَافُ:** ذ. [ع. حِقْفُ ج اَحقاف] واريءَ جا ڊير يا ڊڙا – ڏهُون. ناس ٽيل شهر. (اَسر خاص) قرآن شريف ۾ هڪ سورة جو نالو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَحْقَرُ:** ذ. صفت. [ع. "حَقِيرُ" جو تفضيل] وڌيڪ حقير – ڪمترين – سڀ کان گهٽ. بلڪل ذليل. ڪسر نفسيءَ لاءِ ڪم ايندڙ لفظ (جو خط يا درخواست ۾ راقم پنهنجي نالي اڳيان لکندو آهي). ناچيز – خاڪسار.

• **اَحْقَرِيَّتَ:** ث. ڪَسر نفسي – انڪساري.

• **اَحْكامَ:** ذ. [ع. حُكمُ ج اَحْكامُ] حُكمَ – اَمَر.

ـ **اَحْكامِ شَرعي:** ذ. شريعت جا حڪم يا فرمان.

• **اَحْكَمَ:** صفت. [ع. "حاڪم" جو تفضيل] وڌيڪ پختو – محڪم.

ـ **اَحْكَمُ الْحاكِمِيْن:** اسم خاص. سڀني حاڪمن کان وڌيڪ محڪم منصف (خدا).

• **اَحْمَال:** ذ. [ع. حمْل ج اَحْمالُ] بارَ – بوجا.

• **اِحْمَال:** ذ. [ع. حَمَل] بار ڪڍائڻ جي حالت.

• **اَحْمَد:** صفت. [ع. "حَميد" جو اسم تفصيل > حَمدُ = ساراهڻ] گهڻو ساراهيل – سڀ کان وڌيڪ ساراهيل. (اسم خاص) حضرت مُحمّد مصطفيٰ صلي الله عليه و آلہ وسلم جن جو ازلي نالو "احد. احمد پاڻ ۾ وڃان ٿو مُيم 'فرق" (شاهه).

ـ **اَحمدآباد:** اسم خاص. گجرات جي گاديءَ جو هنڌ. سنڌ جو هڪ شهر (جو شاهپور چاڪر، تعقلي شهدادپور، ضلعي سانگهڙ طرف ميان محمد مراد ياب ڪلهوڙي پنهنجي گاديءَ طور ٻڌو).

ـ **اَحْمَدي:** صفت. رسول پاڪ صلي الله عليه و آلہ وسلم جن ڏانهن منسوب. (اسم خاص) پنجاب جي هڪ متنبّي مرزا غلام احمد جا پوءِ لڳ – قادياني. هڪ سونوسڪو.

• **اَحْمَدائي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. چانگن ۾ لغارين جو هڪ مشهور قبيلو.

• **اَحْمَدزَئي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (قلات جي بلوچ تاجدارن جو هڪ قبيلو، جنهن کي قنبراڻي ٻ چون).

• **اَحْمَرُ:** ذ. صفت. [ع] ڳاڙهو ـ سرخ ـ رتو ـ لال.

• **اَحْمَران:** ذ. ٻ ڳاڙهيون شيون يعني گوشت ۾ شراب يا سون ۾ زعفران.

• **اَحْمَقُ ج اَحْمَق:** ذ. صفت. [ع] گهٽ عقل وارو – بي عقل – بي وقوف – نادان – مورک – ڇسو – ٻُوڪ – ددستو – چريو – مَتين مُوڙهل "پرائين دهلين احمق نچي".

• **اَحْمَقانه:** ذ. صفت. ظرف. احمق وانگر – بيوقوفيءَ سان.

ـ **اَحْمَقائو:** ذ. صفت. بي وقوفيءَ وارو – نادانن جهڙو – چريائيءَ وارو – مُور ڪاٽو (ڪم).

ـ **اَحْمَقپَائي:** ث. ٻُوڪپائي – ناداني – بي وقوفي – جنپائي.

ـ **اَحْمَقپٽو:** ذ. احمقپائي – بيوقوفي.

• **اَحْوالُ ج اَحْوَل:** ذ. [ع. حَالُ ج احوال. سنڌيءَ ۾ واحد طور ڪم اچي] بيان – ذڪرُ – ڪيفيت – حالت. خبر – معلومات – جاڻ "احوال عاجزن جا، آڇج لڳ الله" (شاهه).

ـ **اَحْوالات:** ث. "حال" جو جمع الجموع. ڪاروبار يا تندرستيءَ جي حالت.

ـ **اَحْوالِ ٻَڌائِڻ:** بيانُ ٻڌائڻ – حالت ٻڌائڻ – خبر چار ٻڌائڻ.

ـ **اَحْوالِ پُرسي:** ث. پڇا ڳاڇا (صحت بابت) – خبر چار وٺڻ (ڪنهن خاص واقعي جي يا مُلڪ جي). ڪاروبار يا صحت جي حالت لاءِ پُڇا.

ـ **اَحْوالِ ڏِيڻ:** حَالُ ٻڌائڻ – حَالُ اوَرڻُ – خبر چار ڏيڻ – ذڪر ڪرڻ.

ـ **اَحْوالِ وَٺڻ:** خبر وٺڻ – سُڌ سماءُ لهڻ – خبر چار پڇڻ.

• **اَحْوَج:** صفت. [ع] وڌيڪ ضروري – سڀ کان وڌيڪ ضروري. زياده حاجتمند.

• **اَحْوَل:** ذ. صفت. [ع] اُهو ماڻهو جو ڪڌهن ڪڌهن هڪ شيءِ کي ٻ ڏسي – ٽيڙو – ڪج چشم. ٽُگ – لُڇو.

ـ **اَحْيَاءَ:** ذ. صفت. [ع. حيّ ج اَحْيَاءُ] جيئرا – زنده (ذ) پاڙا – قبيلا.

ـ **اَحْيَاءَ و اَمْوات:** ذ. جيئرا ۽ مُئا – مُئا جيئرا.

• **اِحْيَاءَ:** ذ. [ع] جيئري ڪرڻ جو عمل – رُوح ڦوڪڻ جو عمل. نئين زندگي.

• **اِحْيَاءِ الْعُلوم:** اسم خاص. امام غزالي (رح) جي مشهور ڪتاب جو نالو (جنهن جي باري ۾ امام سيوطي جو قول آهي ته اسلام جا سڀ ڪتاب جيڪڏهن نابود ٿي وڃن ۽ فقط "احياءُ العلوم" باقي رهي، ته ڪا لڪا نه پوندي).

• **اَخْ:** ذ. ڪنگهڻ يا ڪانگهاري ڪيڻ جو آواز. حقارت جو آواز.

ـ **اَخْ اَخْ:** ث. ڪنگهڻ يا ڪانگهاري ڪيڻ جو آواز.

ـ **اَخْ ٿُو:** ث. اَخْ اخْ. لعنت ملامت جو آواز – ٿُوا.

• **اَخْ ج اَخّ:** ذ. [ع. اَخّ ج اِخْوانُ] پاءُ – ادو – برادر. دوست.

• **اَخْبارَ (ث) ج اَخْبارون: اَخْبارُ (ذ) اَخْبارَ:** [ع. خَبَرُ ج اَخْبارُ: سنڌيءَ ۾ واحد طور ڪم اچي] اهو ڇپيل پنو جنهن ۾ خبرون ڏنل هجن – خبرن جو پرچو "مون ڏي اخبارُ مرسل جو مديني شهر ڏنهون آيو" (پير ظهيرالدين).

ـ **اَخْبارنَوِيس:** ذ. (ع. اخبار + ف. نويس) اخبار جو لکندڙ – سمپادڪ – ايڊيٽر.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اَخبار نويسي: ث. اخبار لکڻ يا کيڏڻ جو ڪم – ايڊيٽري.
اَخباري: صفت. اخبار جي – اخبار واري. (خبر).
اُخت: ث. [ع. اُختٌ ج اَخَوات] پيٽ – همشيره.
اِختتامُ: ذ. [ع] انت – ڇيڙو. آخر – انتها. تڪميل – پورائي.
اَختَرُ(ل): ذ. [سن. اَسْتَر = ڏکڻ] اوچڻ – بسترو – هنڌ.
اختر بَختُرُ: ذ. ٽپڙتاڙي – سامان سڙو – هنڌ اوچڻ.
اَختَرُ ج اَختُر: ذ. [ف] تارو – ستارو – نجم. گره. بخت – پاڻ – نصيب "بلند اختر نيک اختر = چڱي ستاري يا بخت وارو".
اَختر دُمدار: ذ. پڇڙ تارو.
اَختر شُمار: ذ. صفت. تارا ڳڻيندڙ. تارن جي علم جو ڄاڻو – جوتشي – نجومي.
اَختر شُماري: ث. تارن ڳڻڻ جو ڪم. جوتش – نجومت.
اَختر شُماري ڪرڻ: تارا تڪڻ – انتظار ڪرڻ – رات جاڳڻ.
اَختر شَناس: ذ. صفت. جوتشي – نجومي.
اَختر ضمير: ذ. صفت. داناءُ – ڏاهو – عاقل.
اَختري: ذ. اڳڪٿي ڪندڙ – نجومي.
اِختِراعُ: ذ. [ع] ڪنهن نئين شيءِ جي ايجاد.
اِختراعات: ذ. ايجادون.
اِختراع ڪرڻ: ايجاد ڪرڻ. ڪا به شيءِ نئين سر پيدا ڪرڻ يا ناهڻ.
اِختِصارُ ج اِختِصارَ: ذ. [ع] ڪنهن وڏي بيان کي ٿورن لفظن ۾ ادا ڪرڻ – تَتُ – خلاصو. تات پرج – حاصل مطلب – مختصر مطلب.
اِختصار ڪرڻ: وڏي بيان کي ٿورن لفظن ۾ آڻڻ – مختصر ڪرڻ. تَتُ ڪيڏ.
اِختِصاصُ: ذ. [ع] خاص تعلق – خاص لاڳاپو.
اِختِلاجُ: ذ. [ع] ڌڪو (دل جو) يا اضطراب.
اِختلاجُ القَلب: ذ. دل جو ڌڪو يا ڏڙڪو – دل جي هڪ بيماريءَ جو نالو.
اِختِلاطُ ج اِختِلاط: ذ. [ع] ربط – ميل جول. دوستي – صحبت. بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ ڳالهائڻ ۾ ٻاتائي ٿئي).
اِختلاطُ العَقل: ذ. عقل جي خرابي. بي عقلي (جا جنون جي حد تائين نه پهتل هجي) – ماليخوليا جو هڪ قسم.
اِختِلافُ ج اِختِلاف: ذ. [ع] اَٽڪٻٽ – قوت – وچاندر. جدا رايو – مت پيد. خلاف بياني. ويجو. دشمني – خصومت – مخالفت.
اِختلافات: ذ. جدا جدا رايا. جهيڑا – تڪرار.
اِختلافُ اَللّيلِ وَالنّهار: ذ. رات ڏينهن جو هڪ ٻئي پٺيان اچڻ.

ـ **اِختلافِ راءِ:** ث. راين جو ٽڪر.
ـ **اِختِناقُ:** ذ. [ع] گهُٽو يا گهوگهو.
ـ **اِختِناقُ الرَّحِم:** ذ. عورتن جي هڪ بيماريءَ (جنهن ۾ مريض کي غشي يا مرگهيءَ واريءَ حالت ٿئي).
• **اِختِيارُ ج اِختِيار:** ذ. [ع. اِختار = چونڊڻ] زور – وسُ. مرضي هلندي "وس نه منهنجي وصال ٽيو، ڏاڍو آڳي جو اختيار" (رمضان ڪنهر). حق. حڪم. رعب. (ظرف) روءِ سوءِ
ـ **پنهنجي منهن** – خود خيال.
• **اِختيارات:** ذ. اختياريون. احڪام. حقوق.
ـ **اِختيار جمائڻ:** حق جمائڻ – قبضو ڪرڻ. حڪم هلائڻ. رعب وهارڻ.
ـ **اِختيار رکڻ:** حق رکڻ.
ـ **اِختِيارُ کرڻ:** پسند يا قبول ڪرڻ (ڪا ريت، رسم، عادت وغيره). پاڻ تي هموار ڪرڻ (ڪو ڪم يا ڪا ڳالهه).
ـ **اِختِيارُ ملڻ:** اختياري ملڻ – اجازت ملڻ – قانوني حق ملڻ.
ـ **اِختِيارَ مِ هُئڻ:** وَس ۾ هئڻ – قبضي ۾ هئڻ. حڪم ۾ هئڻ.
ـ **اِختِيار نامو ج اِختِيار نامَا:** ذ. اختياري ملڻ جو پروانو – مختيار نامو. حڪم. حڪم هلائڻ يا خود مختياريءَ جي اجازت.
ـ **اِختِيارِيُ ج اِختِياريُون:** ث. مختياري. پنهنجي مرضي. (صفت) پنهنجي مرضيءَ موافق.
ـ **اِختِياري تَعْليم:** ث. اها تعليم جا رضا سان ڏجي، نه سرڪاري زور تي. (ضد. اِجباري = زوري، لازمي تعليم).
ـ **اِختِياريءَ وارو:** ذ. وَس وارو. وڏو عملدار.
• **اِختِيارُ:** مصدر. اختيار ڪرڻ – قبول ڪرڻ – پسند ڪرڻ "قُلْ هُوالرَّحْمٰنُ اٰمَنّابه، اِتي اختيارين" (شاهه).
• **اِختِيارويسَر:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٽيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اُختِي گهوڙِي:** ث. اها عورت جنهن جو اوره اُپريل نه هجي.
• **اِخداعُ:** ذ. [ع] ٺڳي – ڏوهه – ريب.
• **اَخذُ:** ذ. [ع] اقتباس.
ـ **اَخذ ڪرڻ:** اقتباس ڪرڻ – ٻئي جي ڪلام مان ٽڪرا وٺڻ.
ـ **اَخذ وَاِعْطاءُ:** ذ. ڏي وٺ. واپار.
• **اِخراجُ ج اِخراج:** ذ. [ع. خَرَجَ = هو نڪتو] ٻاهر ڪيڏ جي حالت. شهر نيڪالي – لوڏ. خرچ.
ـ **اِخراجات:** ذ. [ع. اخراج ج اخراجات] خرچ – خرچ پکا.

• **اُخْرَبُ:** صفت. [ع. "خراب" جو تفضيل] وڌيڪ خراب يا ويران. علم عروض ۾ هڪ علت جو نالو.
• **اُخْروتُ ج اُخْروتَ:** ذ. [سن. اَكْشوتَ] اَكروٽ (سڪل ميوو).
• **اُخْروي:** صفت. [ع] آخرت يا ٻئي جهان جو – "دنيوي" جو ضد.
• **اُخروي اُمورَ:** ذ. ٻئي جهان جا ڪم يا ڪاروبار.
• **اَخَصُّ:** صفت. [ع. "خاص" جو اسم تفضيل] وڌيڪ خاص.
• **اَخْضَرُ:** صفت. [ع] سائو – سبز.
• **اَخَفُّ:** ذ. صفت. [ع. "خفيف" جو تفضيل] وڌيڪ خفيف يا هلڪو.
• **اِخْفا:** ذ. [ع. خَفِي = هُولِڪو] مخفي ڪرڻ – لڪائڻ. (عِلْمُ اِخْفاء = پاڻ لڪائڻ جو علم).
• **اَخْفَشُ:** اسم خاص. [ع] اڪين جو ڇُنڇهو. عربي صرف نحو جي تن مشهور لکندڙن جو نالو.
• **اَخْفِيُ:** صفت. [ع] سڀ کان وڌيڪ لڪل يا مخفي. صوفين وٽ دل جي ستن لطيفن مان پويون لطيفو.
• **اَخْگَرُ:** ذ. [ف] ٻرندڙ ڪوئلو يا اگر – تاندو.
• **اِخْلاصُ:** ذ. [ع] خلوص – سچائي. نيڪي. سچي محبت – دوستي "آدمين اِخلاصُ، متائي مائو ڪيو" (شاه).
ـ **اِخْلاصَ مَنْدَ:** صفت. اخلاص وارو – مخلص – خيرخواه ـ سچو دوست – سجڻ – گهٽگهرو.
ـ **اِخلاصَ مَنْدي:** ث. خلوص – سچائي – سچي دوستي.
• **اَخْلاطَ:** ذ. [ع. خِلْطُ ج اَخْلاطُ] چار مزاج (خُن، بلغم، صفراء، سَوداءُ).
• **اَخْلاق ج اخلاق:** ذ. [ع. خُلْقُ ج اَخْلاق] (واحد. اخلاق =)ماڻهپو – شرافت "چڱي اخلاق وارو" (جمع. اخلاقَ =) چڱا لڇڻ – سٽيون خصلتون – نيڪ عادتون – ارڪان.
ـ **اَخْلاقَ حَسَنَهْ:** ذ. چڱيون خصلتون – سُٺا لَڇڻ.
ـ **اَخْلاقَ حَميدَهْ:** ذ. ساراه جوڳيون خصلتون.
• **اَخْنَوخُ:** اسم خاص. [ع] حضرت ادريس جو نالو (بائيبل ۾ "اِيناڪ" لکيل آهي).
• **اَخْني:** ث. [ترڪي: ف] گوشت يا مڇيءَ جو شوربو – يخني.
ـ **اَخْني پُلاءُ:** ذ. شوربي ۾ رڌل مرغن مصالح دار پُلاءُ يا برياني – يخني پلاءُ.
• **اِخْوانُ:** ذ. [ع. اَخ ج اِخْوانُ] ڀائرَ.
ـ **اِخْوانَ الصَّفاءِ:** ذ. سچا ڀائر. قرون وسطيٰ ۾ مسلمان فيلسوفن جي هڪ جماعت (جن جا فلسفي بابت لکيل رسالا "رَسائِلُ اِخْوان الصَّفاءِ" جي نالي سان مشهور آهن).
ـ **اِخْواني:** صفت. چلولو. متوالو – پاءُ جهڙو.
• **اُخُوَّتُ:** ث. برادريَ – پائپي. يگانگيت.
• **اَخي:** ذ. [ع] منهنجو پاءُ.
• **اَخْيارُ:** ذ. [ع. خَيِّرُ ج اَخْيارُ] چڱا ماڻهو – نيڪ انسان.
• **اَخْيَرُ:** صفت. [عَ. "خير" جو تفصيل] بهتر – وڌيڪ چڱو.
• **اَخِيْرُ:** ظرف. [ع] آخرين – پڇاڙيءَ وارو – پويون. (ذ) پڇاڙي – انجام.
• **اَخَيْرُوَقْتُ:** ذ. پويون وقت – موت جي ويلا.
• **اَدَ (ت):** ث. خيال. ڪڙڪَ.
• **اَدا:** حرف ندا. اي پاءُ! – اي ڀائو!
• **اَدا:** ث. [ع. اَدَاءُ = پورو ڪرڻ] ادائي بجا آوري – پورائي. (صفت) پورو – سر انجام "اصل لکيو انگ ۾ ٽيندو تان پَ ادا" (شاه).
ـ **ادا بَنْدي:** ث. ڪنهن بہ ذمي يا فرض جي بجا آوريءَ لاءِ مقرر مدو.
ـ **اَدا كَرڻ:** پورو ڪرڻ (حق). واپس ڪرڻ (قرض). پورو تلڦ يا اچار ڪرڻ. مخرجن موافق قرآن شريف پڙهڻ. ناز نخرو ڪرڻ.
ـ **اَدائي ج اَدائِيُون:** ث. ادائگي – بجا آوري – سر انجامي.
ـ **اَدائي ڏيڻ:** (مڱڻهارن جو اصطلاح) گهوريا لاڪ ڏيڻ.
ـ **اَدائِگي:** ث. بجا آوري – پورائي – سرانجامي.
ـ **اَدا ج اَدائُون:** ث. [ف] انگل آرو – عشُوو "اي ماه لقا، محبوب خدا، تنهنجي ناز ادا تان جان فداَ" (مفتون). غمزو – ناز انداز – ناز نخرو. ڍنگ – طريقو – نمونو – وضع. لطافت – نزاڪت. آواز يا تلفظ جي پورائي.
ـ **ادا بَنْد:** صفت. اهو جو ناز نخرا بيان ڪري.
ـ **اَدا بَنْدي:** ث. نازن جي وصف.
ـ **اَدا شَناس:** ذ. صفت. اشارن مان مطلب سمجهندڙ. ناز سجاڻندڙ. سمجهو – فهيم.
ـ **اَدا فَهم:** ذ. صفت. اهو جو اشارن مان ڳالهه پروڙي وڃي. ناز نخري جي نمونن جو ماهر.
ـ **اَداكارُ ج اَداكارَ:** ذ. صفت. نائڪ ۾ بهرو ونندڙ – نٽ – ويس ڌاري ائڪٽر (انگ Actor).
• **اَدابُ ج اَدَابَ:** ذ. [ع. عَذابُ] ڏک – سور – عذاب.
• **اَداتُ ج اَداتَ (ت):** ذ. [ع. اَدَاة ج اَدَوَاتُ] اوزار – هٿيار.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اُداتا:** صفت. [سن. اَ = نہ + داتر = داتا، يعني اڻ ڏيندڙ] بخيل — کنجوس — مکي چُوس.

• **اُدارُ ج اُدارَ:** ذ. صفت. [سن. اُدَارَ = اعليٰ، بلند همت] دريا دل — ڏاتار — سخي، سکر — شريف — فيّاض، ايماندار — مخلص. درست کار — لائق. اڻ منجهندڙ — فصيح بليغ.

ـ **اُدارتا:** ث. دريادلي — سخاوت — فراخدلي — فياضي — وڏگڙائي.

ـ **اُدارچتُ:** صفت. آزاد طبع — کشاده دل. سخي.

• **اِدارو ج اِدارا:** ذ. [ع. اداره = قيرائڻ] آفيس — کاتو — محڪمو. انتظام — بندوبست — جوڙجڪ. خاص ڪم ڪندڙن جي انجمن يا جماعت — سَنسٿا.

• **اُداسَڻُ:** مصدر. [سن. اُداسَ < اُدْ = پري + اَسَ = ويهڻ، سڀ کان پري رهڻ، ڪنهن ڪم ۾ بهرو نہ ونڻ] اُداس ٿيڻ — غمگين ڪڏڻ — مايوس ٿيڻ — ملول ٿيڻ. ڏکوئجڻ. (اُداسيو — اُداسيَل).

ـ **اُداسُ:** ٿ. اُداسائي — مايوسي. سڪ — اُڪند. ڏک سڪ کان لاپرواهي. تياڳَ.

ـ **اُداسُ ج اُداس:** ذ. صفت. ڏکارو — غمگين. مايوس — ملول. بيزار — منجهيل. تياڳي. اَڇنڀ — بي پرواه — لاغرض "سوئي اُداسي، جو رهي اُداس اندر ۾" (سامي).

ـ **اُداسائي:** ث. غمگيني — مايوسي — پريشاني. ڳڻتي.

ـ **اُداسُ ٿيڻ:** غمگين ٿيڻ. ملول ٿيڻ. مايوس ٿيڻ.

ـ **اُداسڻ:** ث. اُداسيل — ڏکويل عورت — غمگين عورت.

ـ **اُداسي ج اُداسي:** ذ. صفت. دلگير — مايوس — ملول. ڏکارو — مغمُوم. سڪايل — ويڳاڻل. اڪيلو — تنهائي پسند. تارڪ — تياڳي. (ذ) فقيرن جو هڪ گروه. اُهو فقير يا فيلسوف جو ڪنهن ڳالهه ۾ دلچسپي نہ وٺي ۽ ڏک سک جي پرواه نہ رهيس.

• **اِدامَتْ:** ث. [ع. اِدامَة = هميشگي بخشڻ] پايندگي — دوام — هميشگي.

• **اُدامَ اللّٰه:** ندا. [ع] شل خدا دائم رکي.

• **اُداني:** صفت. [سن. اَ = نہ + دا = ڏيڻ] اڻ ڏيندڙ — بخيل — دان نہ ڏيندڙ. [ع. اَدْنيٰ ج اَداني] وڌيڪ ويجهڙا. وڌيڪ خسيس.

• **اَدَبُ:** ذ. [ع اَدَبٌ ج اَدابُ] خُلق — فضيلت. تهذيب — شايستگي. عزت — مان. مروّت — وڏن جو لحاظ. فهمايش — تنبيه ـ سزا — سيکٽ "ادب اکرين کي ڏيهاڙي ڏيان" (شاهه). سانگو — لحاظ "ڪٽ ڪاتي، وڍِ انگڙا، ادب ڪرم ڪوءِ" (شاهه)، اهو علم (علم ادب) جنهن ۾ لغت، تاريخ، فلسفي وغيره عموماً، ۽ نثر توڙي نظم ۾ انهن جا قاعدا قانون (خصوصاً، بيان، معاني، بديع، عروض ۽ قوافي) سڀ اچي وڃن.

ـ **اَدَب آموز:** ادب سيکارينڌڙ — تهذيب جي تعليم ڏينڌڙ. استاد. شاگرد.

ـ **اَدب اَنْدازو:** ذ. چڱا لڇڻ.

ـ **اَدب پَرْوَرْدو:** ذ. صفت. ادب ۾ پاليل (استاد يا شاگرد).

ـ **اَدَبُ ڏيڻ:** سيکت ڏيڻ — گوشمالي ڪرڻ "ادب اکرين کي ڏيهاڙي ڏيان" (شاهه).

ـ **اَدَبُ رکڻ:** عزت ڪرڻ — لحاظ رکڻ.

ـ **اَدَبَ سَان اُپو هُنڻ:** تعظيم سان اٿي بيهڻ. سدائين نياز نوڙت سان گذارڻ "اُپيون گهٽي ادب سين. وٺي حورون حيرت هنڌ" (شاهه).

ـ **اَدَبْسْتَانْ، اَدَب گاهُ:** ذ. درسگاه ـ جتي ادب سيکاريو وڃي.

ـ **اَدَبَ ۾ رکڻ:** ضابطي ۾ رکڻ.

ـ **اَدَبي ج اَدَبي:** صفت. ادب وارو — پڙهيل — عالم — مهذب. علمَ ادب سَان تعلق رکندڙ (شيون، ڳالهيون وغيره).

ـ **اَدَبيّات:** ث. علم ادب يا ساهت سان لاڳاپو رکندڙ ڳالهيون — عَلمَ ادب.

ـ **اَدبي تاريخ:** ث. علم ادب جي تاريخ.

ـ **اَدَبي عُلومَ:** ذ. صرف. نحو. عروض. معاني. بيان. بديع ۽ منطق.

ـ **اَدَبَاءُ:** ذ. [ع. اديب ج اُدباءُ] اديب. علم ادب جا ڄاڻو يا ماهر.

• **اِدْبارُ:** ذ. [ع] بدبختي — بدقسمتي — تنزل. مفلسي. نياڳَ — نحوست.

• **اُدْبُدو ج اُدْبُدا:** ذ. [سن. ١. اُدْبَدْ = جوش ڏيارڻ؛ ٢. بُدْبُده = بُد بدو، ڦوٽو] بُدبُدو — بوڙبو — حباب — ڦوڪڙو (پاڻيءَ جو). بيقراري پيدا ڪندڙ خيال. اُدمو — جوڪي — ريچڪ — لهرو.

• **اُدتُ:** صفت. [سن. اُدتَ = مٿي چڙهيل] اُپريل (سج). مشهور — ممتاز.

• **اُدْتي:** صفت. [سن. اَ = نہ + دُوَيْتَ = دوئي] جنهن جي دل ۾ دُوئي يا ٻيائي نہ هجي. اُدَوتي. (ذ) بي پايان بهشت (زمين، ڪرن ۽ آسمان کان تمام پري).

• **اُدَچ (ڪ):** نڙيءَ ۾ سُر سُر. پُڪَ ڪنگهه.

• **اُدَچ ج اُدَچَ (ڪ):** ذ. ڏند.

• **اِدخارُ:** ذ. [ع. "ذَخر" جو افتعال] ذخيرو ڪري رکڻ.

• **اِدْرائيونْ (ٿ):** ظرف. اوجتو — اتفاق سان.

• **اِدْراج:** ذ. [ع] بند ڪرڻ. (خط لفافي ۾). درج ڪرڻ.
• **اِدْرار:** ذ. [ع. اِدْرَارَ = ڪير جي ڌار جو وهڻ] پيشاب جي گهٽائي — ذيابطيس. سخت بارش. سخا — فيض. وظيفو — اسڪالرشپ.
• **اِدْرارات:** ذ. [ع. اِدْرارَ ج اِدْرارات] مينهن جا وسڪارا. گهٽيون بخششون ۽ عطائون.
• **اِدْراڪ ج اِدْرَاڪَ:** ذ. [ع] ڪنهن به شيءِ جي حواسن سان پروڙ. پروڙڻ جي قوّت. ڪنهن ڳالهه جي نتيجي يا تَهَ ڪي پهچڻ جي طاقت. عقل — فهم. هوجهه — پُرجهه — پروڙ — سجاڻ. بلوغت.
• **اَدْرَڻْ(ث):** مصدر. [سن. وِدْرِيْ = ڦاڙڻ. اڪيلڻ] اِدْرَڻْ. اَدِيرَڻْ — ڏاڪا اُڪيلڻ.
• **اَدْرُشْ:** صفت. [سن. اَ = نہ + دْرُشْ = ڏسڻ يعني جو ڏسجڻ ۾ نہ اچي] پوشيدو — غائب — ڳجهو — لڪل — مخفي. اڻ ڏٺل.
ـ **اَدْرُشْتَ:** ذ. [سن. اَدْرُشْتَ] اڻ ڏٺل. (اتفاقي) خطرو.
ـ **اَدْرُشْتَا:** ث. نہ ڏسڻ جي حالت — اڻ ڏٺائي.
• **اَدْرَڪ (ث). اَدْرَڪُ (ذ):** [سن. اَرْدْرَڪ] سائي تازي يا آلي سُنڊ.
• **اَدْرَڪي:** ث. هڪ قسم جي مٺائي.
• **اِدر گدر ادڙگدڙ:** صفت. اڌگيدو يا بيڪاري (ڪم). مٽاچرو. ترڪ تال.
ـ **اِدرگدر ادڙ گدڙ ڪرڻ:** ڪوبہ ڪم مٽاچرو يا اڌ گيدو ڪرڻ. ترڪ تال ڪرڻ.
• **اَدْرُوناڻ (ث):** صفت. سَلامي ۽ وارو — لاهه وارو.
• **اِدْرِيْسُ:** اسر خاص. [ع. اِدْرِيْسُ = پڙهيل ڪيڙيل < دَرَسَ = هو پڙهيو] هڪ نبي سڳوري جو نالو (جنهن جي جدا جدا روايتن موجب 360 سال دنيوي عمر هئي. قلم ساڻ لکڻ ۾ ڪپڙا سبي پهرڻ جو رواج هن کان ئي شروع ٿيو. سرياني زبان ۾ سندس نالو "اَخْنُوخ").
• **اَدْرِيْڪو ج اَدْرِيْڪا (ث):** ذ. اُدڪو — خيال — ڳڻتي.
• **اِدعَا:** ث. [ع. اِدعاءُ = ڪوڙي دعوا ڪرڻ] ڪُوڙي ڇڪتاڻ. ڪوڙي دعوا. تقاضا — حق.
• **اَدْعِيَه:** ث. [ع. دُعاءُ ج اَدْعِيَه] دعائون — آسيسون.
• **اِدْغَامُ:** ذ. [ع. اِدْغامَ = لَغام چاڙهڻ] ڪنهن لفظ ۾ هڪ حرف کي ٻئي متجانس يا هم مخرج حرف سان گڏي شدّ ڏيئي پڙهڻ "مَدْدَتَ < مَدَّتَ: اِدْتَخَارَ < اِدَّخَار = يا اِدْخاز وغيره". (سنسڪرت ۾ ان کي "سَنْڌِيَ" چئبو آهي).
• **اِدْغَامَ ۾ اِعْرَابَ:** محاورو. ادغام ۾ ٻن حرفن جي گڏجڻ واڱر عاشق معشوق جو هڪٻئي جي قرب ۾ فنا ٿي يڪذات ٿ وڃڻ "ڪثرت آهي قرب ۾، ادغام ۾ اعراب" (شاهه).
• **اَدَقّ:** صفت [ع. "دقيق" جو اسم تفضيل] وڌيڪ دقيق باريڪ. زور ڏيکيو — وڌيڪ اَڇڪو.
• **اُدْگَارَ ج اُدْگَارَ:** ذ. [سن. اُدْگَارَ < اُدْگرِيْ = اوڪڻ. اُلٽي ڪرڻ ٽوڪڻ، دم ٻاهر ڪيڻ. گلي مان آواز ڪيڻ] اُلٽي — قَي ٽُڪَ — ڦيٽي. وري وري ڳالهه ڪرڻ. سُون سُون. نڙيءَ ج آواز — گروڙ.
• **اِدْگَائِيْ:** غافل ٽيٽ — موڳائي ڏيکارڻ.
• **اَدْگدَ (ث):** ذ. چڙوچڙ. چريو — بي سمجهه.
• **اُدْگنُ ج اُدْگنَ (لس):** ذ. هَرڻُ.
• **اُدْگو ج اُدْگا (لس):** ذ. اُڏمو. جهڙپ — سَٽَ.
• **اَدَلُ ج اَدَلْ:** ذ. ادو — ياءِ.
• **اَدْلائِيْ ج اَدلائِيون (ل):** ث. [اَدلائي < عَدْلائِي ج عَدْلايون خوشي — موج "تو عمر ادلايون ڪريين چڙهيو مٽي ڪٽ"(شاهه).
• **اَدَل بَدَل، اَدلي بَدلي:** ث. [سن. اَدَل = زور پرائيندڙ بي معنيٰ لفظ + ع. بَدَلَ = هن مٽايو] اُٿل پٿل — بدل سدل — ڦير گهير — مٽ سٽ.
ـ **اَدل بَدل ڪرڻ:** بدل سَدل ڪرڻ — ڦير گهير ڪرڻ — مٽائڻ- متاسٽا ڪرڻ.
ـ **اَدلو بَدلو:** ذ. اَدل بَدل.
• **اَدلو گَدلو:** ذ. صفت. ميرو سيرو — ڪنو ڪوجهو — گرو گندو (ڪ) اَدلي گدلي.
• **اَدِلَّهْ:** ذ. [ع. دَلِيْلُ ج اَدِلَّهَ] دَليل — حُجتون (اسلامي فقه ج چار سرچشما ۱ ـ قرآن مجيد ۲ ـ حديث شريف ۳ ـ اِجماع ع ٤ ـ قياس).
• **اَدْلي دَدْلي:** ظرف. بي انداز — تمام گهٽو — ريل چيل.
• **اَدَمّ:** ذ. [سن. اَدْيَمْ] اورچائي — جدوجهد — سرجوشي - سعيو — ڪوشش — محنت. همت.
ـ **اَدمائتو:** ظرف. اَدَم سان — سعيي سان — ڪوشش سان.
ـ **اَدمي ج اَدمي:** ذ. صفت. اُدم وارو — سرجوشي — سرگرم - ڪوشش ڪندڙ — محنتي — همت وارو.
• **اِدْماج:** ذ. [ع] ويڙهڻ (ڪابہ شيءِ ڪيڙي ۾). علم بديع جي هڪ اصطلاح موجب بيت ۾ هڪ خيال اندر ٻيو خيال

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

داخل ڪرڻ، مثلاً "رات ڦرڦايم اکيون آسمان ۾، تان ڳٽيان ڏکڙا زماني جا گھٹا" (يعني، يار جي فراق ۾ تارا پئي تکيم، پر انهيءَ خيال جي اندر زماني جي ڏکن جو شمار پئي ڪيم).

• **اُنماد، اُنھانڈ:** ث. [سن. اُنماد = چرپائي] آنڊ مانڊ — اُٺ تڻ — بي آرامي — بي چيني — بي قراري — چنتا — ڳڻتي.

• **اُنمبرُ:** ذ. [سن. اُدُمبَر] هڪ قسم جو انجير جو وڻ. برهمڻن جو هڪ فرقو. ڪوڙھ جو هڪ قسم. چانئڻ. ڪدڙو.

• **اُدنيٰ:** صفت. [ع. "دَنيٰ" جو تفصيل] حقير — خسيس — ڪين جھڙو — گھٽ — معمولي — نيچ. گھٽ درجي وارو. ذليل — رڌيل — ڪميٽو. "اعليٰ" جو ضد.

ـ **اُدنائي:** ث. ڪميٽپ — گھٽتائي — هيناهين — ذلت — حقارت.

ـ **اُدنيٰ ڳالھ ھُئڻ:** خسيس ڪم هُئڻ — رواجي ڳالھ هُئڻ. معمولي ڳالھ هُئڻ.

ـ **اُدنيٰ واُعليٰ:** ذ. نيچ ۽ اوچ درجي جا ماڻھو.

• **اُدو ج اُدا:** ذ. ياءِ. (ث) اُدي ج اُديون.

• **اُدوَار:** ذ. [ع. دَوْر ج اَدْوَار] قيرا — چڪر. زمانا — عرصا.

• **اُدوٗت، اُدِيوت:** صفت. [سن. اَ = نہ + دُيُت= جوت، روشنائي، يعني روشنائي کان سواءِ] اونداهو. بي نور.

• **اُدورائي ج اُدورايُون:** ث. [سن. اَدَوْدَن] دانهن — رڙ — ريھ — ڪُوڪ "ڪير سڏندو تنهنجون، اُدورايون آڇ" (شاھ).

• **اُدورو ج اُدورا:** ذ.صفت. ندورو — نياڳو — اَپاڳو — ڪمبخت — بدنصيب — چندو. "سَدورو" جو ضد.

• **اُدورائي ج اُدورايُون:** ث. نياڳ — ڪمبختي بدبختي — اِدْبار — ندورائي — اَپاڳائي — چندائي.

• **اُدوسُ ج اُدوسَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + دوْش =ڏوھ] بي قصور — بي ڏوھ — بي گناھ — معصوم — نردوش.

• **اُدوڻِي ج اُدوڻِيون (ث):** بنا ڪڙيءَ زناني جُتي.

• **اُدوھو ج اُدوھا:** ذ. [ف. اَندوه] ارمان — ڏک — غم "پسيو آسُ اُن جا، اُدوھا اچن" (شاھ).

• **اُدويہ:** ث. [ع. دَواءُ ج اَدْوِيَة] دوائون.

• **اُدوَيتُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + دْوَيتَ = دُوئي، ٻيائي = ٻيائيءَ کان پاڪ] هيڪڙو — يگانو. بي مثل — بي نظير. يگانو يا هيڪڙو (خداتعاليٰ).

• **اُدھُ:** ذ. [ع. اداء = پورو ڪرڻ] ادائگي. پُورائي. نبيرو.

ـ **اُدھ ڪرڻ:** ڪنهن ڳالھ يا معاملي کي نبيري پورو ڪرڻ — فيصلو ڪري ختم ڪرڻ.

• **اُدھُمُ:** ذ. [ع] ڪارو گھوڙو. (اسم خاص) هڪ وڏي صوفي ابراهيم جي پيءُ جو نالو.

• **اُدَءِ:** صفت. [سن. ١ اُدي — اَدَيَ (اُدْ = مٿي + اِ = وڃڻ) = مٿي چڙھڻ: ٢. اُد ـ اُدْيا = اُپرڻ] اپرندڙ (ڪرھ يا سڄ). مٿي چڙھندڙ (سڄ، گرھ، ڪکر وغيره). اُپرندي وارو جبل (جنهن جي ٻُنيان چئبو آهي ته سڄ اپري ٿو). تيُج — روشنائي.

• **اُدَءِ ٽيڻ:** اُپرڻ — مٿي چڙھڻ (سڄ).

• **اُدي ج اُدِيون:** ث. [سن. اَت = وڏي ٻيڻ] ٻيڻ. جيڏي — ساھيڙي — سرتي.

ـ **اُدي ٻڙي:** ث. بيوقوف عورت.

• **اُدِي ج اُدِيُون (ت):** ث. شڪار ڪرڻ لاءِ لڪي وھڻ جي جاءِ ـ ڪَڏُو.

• **اُدْيَانَ:** ذ. [ع. دِيْن ج اَدْيَان] دين — مذھَب.

• **اُدْيَاڻِي:** اسر خاص. مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو. رُستماڻين جو هڪ پاڙو.

• **اُدِيْبُ ج اُدِيْبَ:** ذ. [ع. اَدِيْب ج اُدَباءُ] علم ادب جو ماهر ۽ اُستاد. سُھٽي لکيت سان دلچسپي رکندڙ. ادب وارو — خوش خلق — شريف نيڪ سيرت.

• **اُديس، اُديشُ:** ذ. [سن. اَ = نہ + ديشَ = مُلڪ] پرديس — ڏاريو ملڪ — غير ملڪ.

• **اُديشُ ج اُديشَ:** ذ. [سن. اُدْيشُ (اُدْ = مٿي + دِشْ =پيڪارڻ) طرف ڏيڪارڻ، طرف ڏي اشارو ڪرڻ، اعلان ڪرڻ، تعيَن ڪرڻ، وصف ڪرڻ، اڳڪٿي ڪرڻ، سمجھائڻ، سيکارڻ] طرف ڏي اشارو. طرف. رهنمائي — سونهپ. سمجھاڻي — مختصر بيان. تَسْميت (ڪنهن به شيءِ جو نالو ڏرڻ). تعيين — تمثيل. شرط. وهَنوار. مقرر جاءِ ـ طرف — هنڌ. مراد. وشَي.

• **اُدِيْرُ:** ذ. [ع] يمن ۾ ٿيندڙ خوشبودار چمڙو. اڏوڙ.

• **اُدْوِيگُ:** ذ. [سن. اُدْوِيگ < اُدْوِجَ = ڊِجڻ، ڏکڻ، ڪنبڻ، جوش ۾ اچڻ، غمگين ٿيڻ] قاصَد — ريبارو. ڊپ — ڏڪٽي. جوش. ڳڻتي. غم. (صفت) ڏڪيءَ دل — سيتل — محڪم.

ـ **اُدْيوگُ:** ذ. [سن. اُدْ = مٿي + يُجْ = لڳائڻ = جوش ۾ آڻڻ، چالاڪ ڪرڻ، همتائڻ] اورپائي — جدوجهد — جفاڪشي — سرجوشي — لڳاتار ڪوشش. تياري.

ـ **اُدْيوگِي:** ذ. صفت. اورچ — جفاڪش — ڪوشش — وٺندڙ —

محنتي. چالاڪ — ڦڙت.

ـ **اَڏ:** ث. ٻيڙيءَ جو مٿيون ڪَني وارو اَڏ پاسو — ڳڙھ (ٻيڙيءَ جي). (صفت) گھٽ. (ظرف) هيٺ — هيٺان.

ـ **اَڏ ج اَڏ:** ذ. صفت. [سن. اَرْدَ = اَڏ] ڪنهن شيءِ جي ٻن پورن حصن مان هڪڙو حصو — اَڌ — نصف — نيم "دلوڏور درياءَ جي، ڪيو ارادي اَڌ" (شاھ).

ـ **اَڏ اِڪري:** ث. لاڪنائن يا ماترائن (حرڪات) بغير اکرن واري تحرير. وڏي لفظ جي ننڍي شڪل.

ـ **اَڏ اِنچي گرمٽ:** ث. اڌ انچ گول سوراخ ڪيڻ جي سيراهي.

ـ **اَڏ ٻڏرو(ل):** ذ. صفت. ضعيف. محتاج.

ـ **اَڏ پائيوارُ:** ذ.صفت اهو پائيوار جو اڌ حصي جو مالڪ هجي.

ـ **اَڏَري (ث):** ث. موچين جي اصطلاح ۾ جُتيءَ جي تَري ۾ لڳندڙ چمڙي جو اڌ تر.

ـ **اڌ ٽيڻ:** ٻ ٽڪر ٽيڻ. ٽڪر ٽڪر ٽيڻ. پڇڻ. مري وڃڻ "شل اَڌ ٽئين" (پاراتي طور ڪم ايندڙ محاورو).

ـ **اَڏ پاڻ:** ذ. پاڻ جو اَڌ. تورجو هڪ وٽ — سير جو اٺون حصو.

ـ **اَڏ پتيارُ:** ذ. صفت. اڌ پائيوار. اڌ حصي جو مالڪ ـ اڌ شريڪ.

ـ **اَڏ چُٽو:** ذ. صفت. اڌ چٽل ـ نيم تندرست.

ـ **اَڏ پَڪو:** ذ. صفت. پورو نہ پڪل. نيم پختہ.

ـ **اَڏ چَني:** ث. گھر اڳيان اڌيل مَنَهي. ننڍو چَنو.

ـ **اَڏ چورو:** ذ. اُهو ٻار جنهن جو پِيءُ مري ويو هجي ۽ ماءُ جيئري هجي "پيءُ مئي اڌ چورو ماءُ مئي سڄو چورو".

ـ **اَڏ دَمُ:** ذ. اڌ سَاهُ. لڪڻ ۾ بيهڪ جي هڪ نشاني (؛).

ـ **اَڏ ڏَرُ:** ذ. سٽڻ جي طاق جو اَڌ. ڪيس جو اڌ.

ـ **اڌ ڏَرَ ۾ ٻَڏ:** آساني ۽ سان قبضي ۾ آڻڻ. قابو ٻڏڻ.

ـ **اَڏ رات:** ث. آدي رات — نيم شب.

ـ **اڌ رات منجهه رات:** ظرف. گاھ بيگاھ. هر وقت

ـ **اَڏ رَنگُ:** ذ. بيماريءَ جو هڪ قسم — ارڌنگ (جنهن ۾ بدن اڌ سُڪي پوي).

ـ **اڌ سيرُ:** ذ. هڪ سير جو اڌ — ٻ پاو. تورجو هڪ وٽ جو سير جي اڌ برابر هجي — هڪ پائونڊ يا پَوَنُ — رطل.

ـ **اَڏ طبيبُ:** ذ.صفت. ٽوٽڪائي. نيم طبيب.

ـ **اَڏ قُطرُ:** ذ. مرڪز کان گھيري تائين ليڪ — نيم قُطر.

ـ **اَڏ ڪَپَالِي:** ذ. [سن. اَرْدَ = اڌ + ڪَپَالَ = ڪپار، مٿو] اڌ مٿي جو سور.

ـ **اَڏ ڪچو:** ذ. صفت. اڌ رڌو — اڌو گابرو پڪل نيم پختہ.

ـ **اَڏ ڪرڻ:** ٻن پورن حصن ۾ ورهائڻ — اڌو اڌ ڪرڻ. پڇڻ — ٽڪر ڪرڻ. پرزا پرزا ڪرڻ — چيهون چيهون ڪرڻ "اونهي ۾ اڌ ڪيو. دليلن دلو" (شاھ). جدا ڪرڻ — وڇوڙڻ. سخت مار ڏيڻ.

ـ **اَڏ ڪوهي:** ث. اڌ ڪوھ — هڪ ميل جو مٿاصلو.

ـ **اڌ ڪيتو:** ذ. اڌ گيدو.

ـ **اَڏ ڪَڙِ(ث):** ث. پٽ جو حصو يا هڪ پاسو "شاھ سمند پوکي ويو. اسان اڌلائيَ اڌ ڪڙ" (حاصل فقير وسائپوتو).

ـ **اَڏ ڪلي:** ث. ڇڇهري — دالان.

ـ **اڌ گردو:** ذ. صفت. اڌ گيدو ـ اڌو گابرو.

ـ **اَڏ گولُ:** ذ. گول جو پورو اڌ. جاميٽريءَ موجب گول جو اهو حصو جو گھيري ۽ قطر سان محدود ٿيل هجي.

ـ **اَڏ گِيدو:** ذ. صفت. اڌ ڪيتو — اڌورو — اڌوگابرو — اڻ پورو — نامڪمّل (ڪم).

ـ **اَڏ گُڀ، اَڏ گُڀي:** ث. [سن. اَرْدَ + گَرْبَ = پيٽ] حمل جو پنجون مهنو. حمل جي پنجين مهيني ڪيل سُڃڻ ساٽ ۽ انهيءَ موقعي تي دعوت.

ـ **اَڏ لاپي:** ث. ٻنيءَ يا جاگير جو اڌ حصو.

ـ **اَڏ لک:** صفت. پنجاھ هزار. (ذ.) آڏاٽي جو هڪ اوزار — سوراخدار ڦھڻ يا ٽڪر جو گولو (جو ڪوزي ڏور ۾ ٻڌي تاجي جي پڇڙيءَ ۾ ڪاني جي مٽان لٽڪائيندا آهن تہ اُنکي ڪشي بيهي).

ـ **اَڏ لَڪي:** ث. چمڙي جي پٽي جنهن تي حجام پاڪيءَ کي ماڻ ڏين — مانٽي.

ـ **اَڏ لڳي ج اَڏ لڳيُون:** ث. صفت. اڌ پوريل (اکيون) — اڌ بنديل — نيم خوابي — نيم وا "اڌ لڳيون آهين، آيل آديسين جون" (شاھ).

ـ **اَڏ مانو(ڪ):** ذ. صفت. اڌ گيدو — اڌو گابرو.

ـ **اَڏ مَڻُ:** ذ. مڻ جو اڌ — ويهہ سير.

ـ **اَڏ مُوڙي:** ث. اڌ قيمت — اڌ مُلهہ. بلڪل گھٽ قيمت.

ـ **اَڏ موڙيءَ تي ڏيڻُ:** بلڪل ٿوري ملهہ تي ڏيڻ. گھٽ قيمت ۾ وڪڻڻ.

ـ **اَڏ مُنو ج اَڏ مڙا، اڌ مُوا:** ذ. صفت. اڌ مئل — ٽڪل — ماندو — نيم بسمل — نيم جان — نيم مرده ـ هلاڪ.

ـ **اَڏ مُٹو ٽيڻُ:** تمام هلاڪ ٽيڻ — ٽڪجي ساٿو ٽيڻ.

ـ **اَڏ مُٹو ڪرڻ:** ڏاڍي مار ڏيڻ — ڄاڳوري چڏڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اڏ کي ڇڏي سجي پليان ٻوڙڻ:** گهٽي لالچ ۾ منهن وجهڻ "جيڪو اڏ ڇڏي سجي ڏي ٻوڙي سو اڏ ٻه وڃائي".

ـ **اڏ ڳالهايو ڪم ڪرڻ:** ٽوري چوڻ تي ڪم ڪرڻ.

ـ **اڏو اڏ:** صفت. ٻه ٽڪر – پورو اڏ.

ـ **اڏو اڏ ڪرڻ:** ٻه ياڳا ڪرڻ – ٻن حصن ۾ ورهائڻ. چيري ٻه حصا ڪرڻ. وڃان پڃڻ.

ـ **اڏو ترو:** ذ. سؤ تي اڏ (وياج وغيره) – اڏ سيڪڙو.

ـ **اڏو ٻَتي:** ذ. صفت. اڏ پائيوار – اڏ حصيدار.

ـ **اڏوراٽو ج اڏوراٽا:** ذ. صفت. اڏ پراٽو – اڏ پهريل – چنل – ڪٽل. (ث) اڏوراٽو ج اڏوراٽيون.

ـ **اڏُورو ج اڏُورا:** ذ. صفت. اڏ جيترو – اڏ گابرو – اڏ گيدو – اڏيڪو. اڏ ۾ رهيل – اٽهورو – نامڪمل "ساڃن ريءَ سرتيون، ٽيو آٽو اڏورو" (شاهه). (ث) اڏُوري ج اڏوريُون.

ـ **اڏو ڪارو:** ث. اڏو گابرو – اڏ گيدو. اڻ پورو – نامڪمل "اڏو ڪارو ان سين، ڪي ٽورو گاهه ڏئينس" (شاهه).

ـ **اڏو گابرو ج اڏو گابرا:** ذ. صفت. اڏ جيترو – اڏيڪو – اڻ پورو.

ـ **اڏُوٽو ج اڏُوٽا:** ذ. صَفت. اڏو گابرو.

ـ **اڏيارُ ج اڏيارَ (ل):** ذ. صفت. اڏ پائيوار – اڏ پتيارُ – اڏ حصي جو مالڪ.

ـ **اڏِيارو ج اڏيارا:** ذ. اُهو مال جنهن ۾ ٻه ڇٽا يا ٻه ڏريون پائيوار هجن. (ث) اڏياري ج اڏيارِيُون.

ـ **اڏيڪرو (ڪ):** ذ. صفت. مَس اڏ پريل.

ـ **اڏيڪو ج اڏِيڪا:** ذ. صفت. اڏ جيترو – اڏ پريل.

• **اڏا (ث):** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **اڏاڏُورو ج اڏاڏُورا:** ذ. صفت. بد عادتيون – ڪُڏاتورو – ڪُلڇٽو.

• **اڏاڙ:** ذ. [سنْ. اُڏْ + ڏارَ] چوٽڪارو – موڪ – نِيتارو – آجائي – آزادي – رهائي – مڪتي – نجات.

• **اڏاڙڻ:** مصدر. [سن. اُڏْ + ڏارَڻ] اوڏر ڪٽڻ – اڏارو وٺڻ – قرض ڪٽڻ "مُون اڏاريا مڇڙا، اَلا گهاتو آڻ" (شاهه). بچائڻ – نجات ڏيڻ – نيتارو ڪرڻ. تارڻ. چاڙهڻ – مٽي ڪٽڻ.

ـ **اڏاڙ ج اڏاڙون:** ث. اوڏر تي ڪنيل بنا وياج قرض – عاريت – قرض حَسنه ـ ڪٽ.

ـ **اڏاڙ ڪرڻ:** اوڏر ڏيڻ – قرض ڏيڻ – ڪٽ ڪٽائڻ.

ـ **اڏارو ج اڏارا:** ذ. صفت. اوڏر يا قرض تي ورتل "اسان اڏارا، آٽي آونگ ۽ ڀاڙهيا" (شاهه).

ـ **اڏارو ڏيڻ:** عاريت ڏيڻ – قرض طور ڏيڻ.

ـ **اڏارو وَٺڻ:** قرض وٺڻ – عاريت وٺڻ.

ـ **اڏاري ٻَهاني وَٺڻ:** قرض طور وٺڻ – عاريةً وٺڻ. ٽوري وقت لاءِ وٺڻ.

• **اڏاري ج اڏاري (ل):** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + ڏاري = ڪٽندڙ] اُهو وهت جو اجا تائين وهو نہ ٽيو هجي – اَڻَ وَهُو – جَڙُ.

• **اڏامَ ج اڏامَ:** ذ. [سن. اُڏْ – ڏمانَ = ڇلهو، ڪُل، منگل] اڏمو – پُورُ – ريڇڪُ. باهه – جوش (اندر جو) "باهه پڙڪي برهه جي، دل تي اٽيا ڏاڍا اڏامَ" (مفتون).

• **اڏامڻُ:** مصدر. [سن. اُڏْ – ڏما = ڦوڪارو ڏيڻ، ڦوڪ ڏيڻ، سَهڪڻ، بگل باجو وڃائي اعلان ڪرڻ] اُپامڻ – اڏما ڏيڻ – جوش ڪرڻ. [سن. ١. اُڏْ – ڏا = مٽي وڃڻ يا چڙهڻ (جيئن سج يا غبار) ڪڙو ڪرڻ، مٽي ڪٽڻ، مٽي وڃڻ] اڏامڻ – اڏري وڃڻ – مٽي چڙهڻ "آڏيءَ اڏاٽا، سرتيون سڪ ميهار جا" (شاهه). سورن جو اُپرڻ – سورن جو پڙڪو ڪائي ٻاهر نڪرڻ.

• **اڏانڻ:** ث. [سن. اُڏْڏَنْ= مٽي چاڙهڻ] اوپر – اوپڙ (ٻوٽن، سلن وغيره جو). اوڏانڻ. ڏَرَ رَئي، مٽي وغيره جا مٽي چڙهي اڏامندي هجي. غبار.

ـ **اڏانو:** مصدر "اڏڻ" مان ماضي. اُپريو – اڏيو – جاڳيو. مٽي چڙهي ويو. هليو ويو "آڏيءَ اڏانو، هنْيَڙو مون هٽن مان" (شاهه).

ـ **اڏانِي ج اڏانِيُون:** ث. غبار لهي وڃڻ وقت آسمان جي صفائي. "اوڏانو" جو مونث. اُپري. جاڳي – مٽي چڙهي "اندر آڳ عشق جي، اپر اڏانِي" (شاهه).

• **اڏائڻ:** مصدر "اڏڻ" مان متعدي بالواسطه. [سن. اُڏْ – ڏا = مٽي وڃڻ يا چڙهڻ (سج يا غبار ڏَر وغيره)] ڪنهن شيءِ کي چندي صاف ڪرڻ – مٽي ڪڍڻ. وائر ڪرڻ (ان جي) – وائري صاف ڪرڻ.

• **اڏائُون:** ذ. اَڏائُون – ربيع جي فصل کان پوءِ خريف جي فصل کان اڳ واري پوک.

• **اڏ ٻيجَ ڪوٽِي:** ث. [سن. اَڏْيِجْ] نباتات – ونسپتي – وڻ ٽڻ.

• **اڏ ٻُڌ:** صفت. [سن. اَڏْيَتَ] جَنهن جهڙو اڳي ڪڏهن ٻه ڏٺو نہ ويو هجي. تپرس ۾ وجهندڙ – حيرت انگيز – عجيب. گُجهو – لڪل – نهان – مخفي.

• **اڏَچني (لس):** ث. گڇ جي پَرت جو هڪ نمونو.

• **اڏَرَ ج اڏَرَ:** صفت. [سن. اَ = نہ + ڏَرَ = ٽيڪ] بنا آڌار – بنا ٽيڪ – بي جهلو – بي مدد – بي واهه – بي وس – بي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

وسيلو – لاچار – ويچارو – هيٺو. (ث. اَدَر) "اَدر نڏر اپري، اَسونهين آهيان" (شاهه). (ذ). [سن. اَدرَ = هيٺيون چَپُ] چپ "اَدَر عجب عجيبن جا، جي خوشيءَ مان کولي" (بودو).

• **اُدْرائڻُ (ث):** مصدر. اُڏائڻ. اٿو جنڊ جي تانئر مان نائي سان ڪڍي ڪنهن ٽان ۾ وجهڻ.

• **اُدْرائڻُ (ث):** مصدر. پڇائڻ (ٻانهن).

• **اُدَرْمُ:** ذ. [سن. اَ = نہ + دَرْمَ = انصاف، دين] لادينيت – دَهريَت. پاپ – گناهه – اَنياءَ – بي انصافي – ظلم.

ـ **اُدَرْمائي:** ث. بي ديني – ناراستي. انيائي – ڪُنيائي – ناخدا ترسي. ظلم.

ـ **اُدَرْمي:** صفت. ڏرم تي نہ هلندڙ – ڏرم کان ڦريل. اتيا چاري – بي انصاف – ظالم.

• **اُدْرَنگُ:** ذ. [سن. اَرْدَ = اَدَ + اَنگ = بدن، عضوو] بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ بدن جو هڪ پاسو سُڪي پوي) – ارڌانگ – فالج – لقوو.

• **اُدْرَنگي ج اُدْرَنگِي:** صفت. اڌرنگ جي بيماريءَ ۾ ورتل – ارڌانگي – مفلوج.

• **اُدْرَڻُ:** مصدر. [سن. اُدْ – دَرَڻُ] بچائڻ – ڇڏائڻ – نجات ڏيڻ. اُدَڙڻُ – پاڙ پٽڻ – پٽي ڪيڻ. اُڪلي وڃڻ. پٽجي وڃڻ (وڻ ٽڻ). پکيڙڻ. چاڙهڻ – مٽي ڪٽڻ. ناس ڪرڻ. قيءَ ڪرڻ. قرض لاهڻ. چڏي وڃڻ. ٽڙي پکڙي وڃڻ – لڏي وڃڻ (ل). پَڇڻ (ڪنهن عورت جو) – پڇي وڃڻ (ث). (ذ) آخرين نجات – ڇوٽڪارو – موڪ. قيءَ ڪڍيل کاڌو.

ـ **اُدَري:** ث. صفت. [سن. اُدْ – دَرِيْتَ = پاڙئون پٽيل، جدا ٿيل: اُدْدَرَ = پانجاريءَ کان نڪتل، آزاد، چڙواڳ] دُريئون ڌار ٿيل – ننگ کان نڪتل (عورت). چڙواڳ – رول. بي شرم – بي لڄي "اُدَريءَ عقل چڏيو، نتيءَ شرم ناه" (خواجه محمد زمان). اُبهري – هلڪڙي (دل جي).

ـ **اُدَرِيل:** صفت. نڪتل (ننگ يا شرم کان). وڏي وڻ ٽيل.

ـ **اُدَري وَڃڻ:** اُٿي وڃڻ. جدا ٿيڻ. چڙواڳ ٿيڻ. خراب ٿيڻ. لڏي وڃڻ.

• **اُدَڙُ ج اُدَڙَ:** ذ. [سن. اَرْدَ = اذ] ڪنهن به شيءِ جو اڌ حصو. سُڪل ڏونڪي يا ڪارڪ يا هليلي جو اُڌُ. سوپاريءَ جو اُڌ.

• **اُدَڙاڪُ (ت):** ث. سخت صدمو. ڪاپاري ڏَڪُ دهاڙ. شڪست. ظلم.

• **اُدَڙاڪُ (ث):** ذ. اوجتو ٽپو – هڏو ٽپو – چال.

• **اُدَڙُ ڏُمي:** ث. دهاڙ – زبردستي – زور. گوڙ – گهمسان. بنا ويچار جي ڪم. فساد.

• **اُدَڙڻُ:** مصدر. [سن. اُدْ – دَرَڻُ] اُڀڙڻُ. اُڪلي پوڻ – ٽاڪا ٽٽي پوڻ. پٽجي پوڻ.

• **اُدَڙوتُ ج اُدَڙوتَ:** ذ. صفت. اڌ وهيءَ وارو – جواني‌ءَ ڪا موٽيل – ڪَڙوڙُ – نہ جوان نہ پوڙهو.

• **اُدَڙُونْج:** ث. [ملتاني] اڌو ٻڌڻ – اها چادر جنهن جو اڌ چيلهه ڪان هيٺ ڏکجي ۽ اڌ مٿي تي ڪجي.

• **اُدَڙي ج اُدَڙيُون:** ث. [سن. اَرْدَ =اذ] دمڙيءَ جو اڌ. اڌ ايڪ زمين. اڌ گز جي ڪاٽي. گيهه جي ڏَهي (جنهن ۾ چار سير ڪ گيهه پوي). پرت جو هڪ نمونو.

• **اُدَڙيل:** ث. پڇائي آندل زال. ڏاري زال.

• **اُدَڙيو:** ذ. [سن. اَرْدَ = اذ + ڙيو = وارو] اڌ ڳوڙ – ڳوڙ جو اڌ.

• **اُدَڪُ:** ذ. [سن. اَدِڪَ = وڌيڪ] وڌيڪ مهنو – پرشوتم مهنو – ڏرمائو مهنو – لُنڌُ. وڌيڪ مهينو (جو سڏ ۾ هر ٽئين ديسي سال کي شمسي سال سان ملائڻ لاءِ "اڪاڙ" ۽ "سانوڻ" مهينن جي وچ ۾ ڳڏيندا آهن).

• **اُدِڪُ:** ز. صفت. اَدِيڪو – انڪل اڌ جيترو اڌ ڪن.

• **اُدَڪا:** وڌيڪ ، زياده.

• **اُدِڪار:** ز. [سن. اَدِي = مٽان + ڪُر = ڪرڻ] اختياري – حق. عهدو. قبضو. لياقت. حڪومت. طاقت. شان – مرتبو. انتظام

ـ **اُدَڪاري:** ذ. صفت. اختياريءَ وارو. حقدار. عهديدار. لائق. مختار

• **اُدَڪائڻُ:** مصدر. [سن. اَدِڪ – واڏو] زياده ڪرڻ. وڌائڻ.

ـ **اُدَڪائي:** ث. جهجهائي – گهٽائي – فرواني – واڌ.

• **اُدِڪڻُ:** مصدر. [سن. اُوْرِدْ – ڏَڪ] دمڪشيءَ يا اُيساهيءَ ۾ وڌجڻ. تپجڻ. پاسي جي سُور ۾ وڌجڻ.

• **اُدِڪ:** ث. اُپ ساهي – دم ڪشي. ساه جي ڪُهٽ. ڏکيو سا مٽي جو سور.

ـ **اُدَڪيو:** ذ. دمڪشيءَ ۾ ورتل. اُهو بيمار جنهن کي پاسري ۾ سُور ۽ تپ هجي.

ـ **اُدِڪو (ل):** ذ. اُدمو. جوشُ. جذبو.

ـ **اُدِڪو ڪائڻ:** مصدر. اڌمو ڪائڻ. پاٽيءَ جو زور سان ٽه ڪائي وهڻ.

• **اُدَڪوٽ:** ذ. پرت جو هڪ قسم.

• **اُدَڪي ج اُدَڪيُون:** ث. تَپ سان گڏ پاسي جي سُورَ جو بيماري – ذاتُ الجَنب.

• **اُڊڪيُوُنْ جاڳڻُ:** اُڏما اُٽڻ. سُور جون سُوئرون اُپرڻ.
• **اُڊَلُ:** صفت. [سن. اُڙدَنَ] اُسريل – ساماڻَلُ. وڏيل.
ـ **اُڊلُ ساماڻل:** صفت. بالغ – بلوغت کي رسيل.
• **اُڊَمُ ج اُڊَمَ:** ذ. صفت. [سن. اُڊَمَ] خسيس – ڪميٽو. گهٽ – نيچ.
ـ **اُڊَم اُڏاڙ:** ذ. صفت. ٽورو بچائيندڙ. نيچن کي تارڻ وارو (ڏٺي تعاليٰ) "اُڊَم اُڏارڻ تون ڏٺي، پاپي تارڻ هارُ".
• **اُڊمُ ج اُڊَمَ:** ذ. [سن. اُڊمَ] شور – غلغلو – غوغاءِ – گوڙ – هُل – هنگامو.
ـ **اُڊَمي ج اُڊَمي:** ذ. صفت. گوڙ ڪندڙ – هُل ڪيڙو ڪندڙ.
• **اُڊمَاڊ، اُڊمانڊ:** ث. [سن. اُڊْڊماي = ساهه جي مونجهه] اُهمائي – بيقراري – گهبراهٽ. فڪر – ڳڻتي. جذبو – جوش.
• **اُڊمائڻ:** مصدر. اوپارڻ – جوش ڏيارڻ.
• **اُڊمَڻُ:** مصدر. [سن. اُڊْ = مٿي + ڊْما = ڦُوڪڻ، ڏَنوڻُ] اُپامڻ – اُپرڻ – اوچتو اُتهن ٽيڙ – بڙڪو ڪائي ٻاهر نڪرڻ – پلٽجڻ – ريلو ڏيڻ "آڏيءَ رات اُڊميو، ڏين پلٽا پور" (شاھ).
• **اُڊمو ج اُڊما:** ذ. [سن. اُڊْڊما] اُپڙڪو – پڙڪو – جوش. امنگ – پُور – جذبو. جُوجڪي – ريجڪ – اُڇَلَ – سَتَ "سور نہ ساگاهين، ڏين اُڊما اوچتا" (شاھ).
ـ **اُڊما ڪائڻُ:** پُور پوڻ – جُوجڪيون اُچڻ. جوش ڪائڻ.
• **اُڊن:** صفت. [سن. اُڏَني < اُ = نہ + ڏَنَ = ڏنُ] غريب – ڪنگال.
• **اُڊنالي:** ث. ڪم جي جهلڻ لاءِ ضامن تي رکيل يا پت ۾ ڪتل ڪائيءَ جو ٽڪر. ٻڪيءَ جي وهڻ لاءِ ڪتل ڪائي.
• **اُڊنگي:** ذ. صفت. اُهو ماڻهو جنهن جو اڏ بدن سُڪي پوي – اڏ رنگي – مفلوج.
• **اُڊنڊو ج اُڊندا (ل):** ذ. افواه ـ ڪوڙي خبر. (ث) اُڊندي.
ـ **اُڊندي وائي ڪن ۾ پهچڻ:** ڪوڙي خبر ٻڌڻ.
• **اُڊَڻُ:** مصدر. [سن. اُڊْ = مٿي + ڏَنَ = چڙهڻ] اُپرڻ – اُڏمڻ – پڙڪو ڏيئي ٻاهر نڪرڻ – وڏڻ. نڪري نروار ٽيڙ. ڇڪي وڃڻ (عورت جو) – اُڏرڻ. وائرڻ – انّ صاف ڪرڻ (گاگڙي يا ڇڄ سان).
ـ **اُڏي بيهڻُ:** نڪري بيهڻ.
• **اُڏُ:** ذ. [سن. ١. اُڏو = زنانو عضو؛ ٢. اُڏِي = ڇُلهه] ٻيڙيءَ جي ڪوهي کي جهلڻ لاءِ اُڪريءَ جهڙي ڪائي.
• **اُڏو ج اُڏا:** ذ. صفت. [سن. اُڏْڏا = مٿي چڙهڻ] اُسريل – چڙهيل – وڏيل. اُڪو – بنا ڳُٿ (جو مٽان ئي ڪچي وڃي) – مُنو. هڪ ئي واري – يڪ مشت. (اسم خاص) مرد جو نالو.
ـ **اُڏو اُڪو:** ظرف. يڪ ڏڙڪ – يڪ مشت.
ـ **اُڏو ساماڻو:** ذ. صفت. لائق ٽيل – ساماڻل – بالغ. جوان. (ث) اُڏي ساماڻي ج اُڏيون ساماڻيون.
• **اُڏو ٻَنْڊ، اُڏو ٻَنْڊِ:** ذ. [سن. اُڙدَ = اَڏ + بَنْدَنَ = ٻڌڻ] چيلهه تان ورائي ڳُڇيءَ ۾ ٻڌل چادر "اوڍڻ اڏو ٻنڌ جو، سبيو ڪين سنگهار"
• **اُڏوپَرَ:** ڀَ. ڪريءَ جي چوٽيءَ ۽ پاڙ جي وچ وارو هنڌ. لاهي – ليٽ – نشيب – نوڻ (ڪ).
ـ **اُڏو پَر ۾ اُڇَڻ:** مشڪل ۾ ڦاسڻ – تڪليف هيٺ اچڻ.
• **اُڏوپرو (ت):** ذ. گُهن کي لسي ڪرڻ لاءِ لوهه جو ٽڪر.
• **اُڏوتَر:** ث. ڪپڙي جو هڪ ڇِسر. هڪ ڇِسر جو عمدو سوٽي ڪپڙو.
• **اُڏوتو:** صفت. [سن. اُ = نہ + ڏوتو < مصدر ڏوئڻ] اڻ ڏوتل – پليد – ميرو – ناپاڪ. (ت) اُڏوتي ج اُڏوتيون "ساهڙ ڏاران سهٽي، اڏوتي آهي" (شاھ).
• **اُڏوتُ (ڪ):** ذ. ڦيرو – موٽ – واپسي "اجهيو ڏين ارواح، اڏ ۾ اڏوتُ" (احمد ملاح). اڏوتُ – پوڙهو – ڪرڙ وڌ.
• **اُڏوڙِ، اُڏوڙِي:** ث. [سن. اُڙدَ = اڏ + ڏُرِيَ = لاڏو وهڻ] ڳئون، مينهن، ردَ، ٻڪريءَ يا اٺ جي ڪَلَ. [ملتاني] اڏواڙَ.
• **اُڏوڪَ ج اُڏوڪُون (ل):** ث. ڪوبہ وڏو ٽڪر.
• **اُڏوڪُ ج اُڏوڪَ (ڪ):** ذ. جبل جي پاسي جو اَڏ. جبل جي چوٽيءَ ۽ پاڙ جي وچ وارو هنڌ. اَڏو پَر.
• **اُڏوڪو ج اُڏوڪا (ڪ):** ذ. صفت. اَڏو – پاسي پر – پاسيرو.
• **اُڏومُ ج اُڏومَ (ل):** صفت. ظرف. اڻ ڳڻيو – بي انداز – بي شمار.
• **اُڏومُک:** صفت. [سن. اُدْش = هيٺ + مُک = مُنهن] (تپسيا ۾) ڪنڌ هيٺ ڪري ويهندڙ. مراقبي ۾ ويٺل. سرنگون. شرم ۾ ٻڌل.
• **اُڏوڙتو (ت):** ذ. اُها زمين جا سنئين نہ هجي – ناهموار زمين.
• **اِڏوئي ج اِڏويون (ث):** ث. اُڏوهي (ڪاڪ ڪائيندڙ جيت).
• **اُڏهَڻ (ت):** مصدر. اُڏَڻُ. اصلوڪي جاءِ ڇڏڻ – مٽي ڪچي پوڻ.
• **اُڏِي:** صفت. ظرف. [سن. اَڏ = مٽان] اُجو – مٽاهون – وڏو. سرسري – مٽان مٽان. اَڏ (ث). (ت) اڏ دمڙي (هڪ ننڍو سڪو). اَڏ ٽانُ (ڪپڙي جو).
• **اُڏِي راج:** ذ. راجائن جي مٽان (راجا) – مهاراجا – وڏو راجا.

• **اُڏي ج اُڏيُون:** ث. [سن. اُدْدَا = مٿي چڙهڻ] زيادتي – واڌ – وَڌڪ. فائدو – لاڀ – نفعو. واڌارو.

• **اُڏي ڪٽي:** ث. گهاٽو واڌو – نفعو نقصان – واڌ ڪوٽ.

• **اُڏي ڪٽيءَ ۾ ڪڏ هڻڻ:** نفعي نقصان ۾ شامل هڻڻ. هر حالت ۾ شريڪ هڻڻ.

• **اُڏيچا (ٿ):** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **اُڏيَر اُڏيرَ ج اُڏيَرُون، اُڏيرُون:** ث. ڪائيءَ جي ڍڳهي چپر جا ٻيڙيءَ جي ٻنهي پاسن وارن تختن جي وچ ۾ لڳائي وڃي.

• **اُڏيَرُ ج اُڏيُرُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + دِيْر = ڏيرج، صبر] اُٻهرو – اٽ پختو – بي صبر – تکڙو. پاڻ ۾ اعتبار نہ رکندڙ – پورالو – قرٽو گهرٽو – چنچل سياڻ وارو. جهيڑاڪار. اياٽو. منجهيل.

• **اُڏيُرتا:** ث. اُٻهرائي – بي صبري – هوڙائي. مونجهه. اياٽپ.

– **اُڏيُرُج:** ث. اٽ پختائي – بي صبري. مونجهه. (صفت) اٽ پختو – چنچل. ڏڏٽو – لچڪٽو.

• **اُڏيرُ:** صفت. [سن. اَرْدَ] اڌ عمر جي – جواني‌ءَ کان هٽيل – وهي‌ءَ کان موٽيل (عورت).

• **اُڏيرُو ج اُڏيرا:** ذ. [سن. اَ = نہ + دِيْر = محڪم] اُڏيرو. ٽاهو – ٽيڙ – ڏڪو.

• **اُڏيڪُ ج اُڏيڪَ (ت):** ذ. صفت. [سن. اَرْدَ + ڪ] اڌوڻ – اڌ عمر وارو – ڪرڙ وڏ.

• **اُڏيلو ج اُڏيلا:** ذ. [سن. اَرْدَ = اڌ + ايلو] اڌيلو – اڌپيسو.

• **اُڏيلي ج اُڏيلِيُون:** ث. سڪي جو هڪ قسم – آڌيو – اڌ روپيو.

• **اُڏينُ:** صفت. [سن. اَدِينَ < اَدِ = هيٺ + اِنْ = مالڪ] ٻئي جي وَس – پروس – پوءِ لڳ – تابع. غريب – محتاج – مسڪين – مطيع – معذور.

• **اُڏينتا:** ث. تابعداري – محتاجي – هيٺاهين.

• **اُڏينُ:** ث. [سن. اَدين] هيٺائي.

– **اُڏينُائي:** ث. هيٺائي.

• **اُڏُ ج آڏُون:** ث. باغ يا پوک کي پاڻيءَ رسائڻ جي ڪسي – ننديواهي. اُڏ – اُٽڪ – رندڪ – روڪ "اوٽين جهلي اڏ، دانهون واڪا مون ڪيا" (شاه). آڏ (ٻيڙيءَ يا گاڏيءَ جي). آڏار – اجهو – اوٽ – ٽيڪ – پناهه. پرجهلائي – مدد. [سن. اَوَتْ] جبل ۾ ٽيل قدرتي ڦوٽ يا غار (ڪ). لوڻ ڪاڻ – نونار. [سن. اَٽ = اوچو، مٿانهون] اڌاوت – تعمير. سنهون پرت جو قسم (ٽ).

– **اُڏُ اُڌارَڻُ:** اجايو خرچ ڪرڻ. برباد ڪرڻ – جهڳو ناس ڪرڻ.

– **اُڏُ اُڌَڻُ:** برباد ٽيڻ – پونگو پينگ ٽيڻ – گهٽي خرچ يا نقصان سبب تباهه ٽيڻ.

– **اُڏُ تي بيهَڻُ:** بي همت ٽيڻ. ٽوري ڪم تي انڪار ڪرڻ. خسيس ڪم ڪان نٽائڻ.

– **اُڏُ ڏوبي وَڃڻُ:** جهڳو ناس ٽيڻ – سيڪجهه برباد ٽيڻ.

– **اُڏُ نہ ڪَٽڻُ:** خسيس ڪم بہ نہ ڪرڻ – بي همتي ڏيکارڻ. سستي ڪرڻ.

• **اِڏُ ج اِڏُ:** ذ. ڊِگُ – انبار (ل). هٽ – هستي (ڪ) – وڏائي.

• **اُڏُ ج اُڏُون:** ث. [سن. اُدْيَنْ = اُڏامڻ ڏَرَ – لَتَ – هوا سان اُڏامندڙ مٽي.

– **اُڏُ ٻڌِ ڪَرڻ:** ٻہ چتو ٽيڻ – دل من هٽڻ – داٽيان قاٽيان ڪرڻ.

• **اُڏُ ج اُڏَ:** ذ. اَٽ – ڊير.

– **اُڏُ ويهڻ:** ڪوڏيءَ جو هڪ پاسي تي ڪڙي ٽي بيهڻ.

• **اُڏَا:** اسم خاص. مسلمانن توڙي ٽرجي سوڊن جي هڪ ذات جو نالو.

• **اُڏَا اُڏ:** ظرف. [سن. اُدْيَنْ = اُڏامڻ] جهت پٽ – هڪدم.

• **اُڏارَڻُ:** مصدر. [سن. اُدْيَنْ = اُڏامڻ] اُڏائِڻُ. هڪلڻ (پڪي).

• **اُڏاري ج اُڏاريُون:** ث. اُڏائي – پرواز (خيال جو). اُڏامندڙ پکين جو وَلَرَ. يَاجَ – ياجڙ.

• **اُڏامَڻُ:** مصدر. [سن. اُدْيَنْ] اُڏَرَڻُ – پرواز ڪرڻ. مٽي وڃڻ (هوا ۾). تمام تکو هلڻ. پرجهڻ – ڦوندجڻ (خوشيءَ يا فخر ۾). پاڻ کي ڪجهه سمجهڻ. وڙهڻ لاءِ اڇڻ. (اڏاميو. اُڏاٽو – اُڏامندو – اُڏاٽل).

– **اُڏامَرَ:** ث. اُڏامڻ جي حالت – اُڏائي – پرواز.

– **اُڏامَڪُ:** ذ. صفت. اُڏامڻ لاڻو (پکيءَ جو ٻچو). اُڏامندڙ (وَلَر پکين جو).

– **اُڏامَڪي:** ث. اُڏامَرَ – اُڏاري – اُڏائي. پرواز (خيال جو). امنگ.

– **اُڏامَرَ ڪَتولِي ج اُڏامَر ڪَتولِيُون:** ث. اڏامندڙ ڪَٽ – اُڏند ڪتولي. بَلون – وماڻ. هوائي جهاز.

– **اُڏامندو پڪي سُجاڻُ:** عقل وارو هڻڻ – تيز فهم هڻڻ.

– **اُڏامي آڇڻ:** جلدي ڪٽي اڇڻ "جي ڏمريا ڪنهن ڏوٽ، سي اُڏامَي آڇ پرين" (شاه).

– **اُڏامي اُڇڻُ:** اڏري اڇڻ – تمام تکو يا جلد اڇڻ – پرواز ڪري اڇڻ. ڪنهن شيءِ جو پاڻمرادو پهچي وڃڻ. مٽان مٽان اڇڻ (جنهن ۾ ڪنهن کي خبر نہ پوي) "آءٌ اُڏامي ڪانگڑا،

پارانيان پچار" (شاهه).

ـ **اَڏامي وَڃڻ:** اُڏري وڃڻ ـ پرواز ڪري وڃڻ. جلد وڃڻ ـ جهٽ پٽ وڃڻ. گم ٿي وڃڻ.

ـ **اَڏامي ويندڙ:** صفت. تمام هلڪو ـ خفيف. گم ٿيندڙ.

• **اَڏانيَو ج اَڏانيَا (ڪ):** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + دامَنْ = ڏانوڻ] بي ڏانوڻ ـ ڏانوڻ کان سواءِ.

• **اَڏاڻو ج اَڏاڻا:** ذ. اَڏاڻو. اڏيل جاءِ. اڻڄڻ ٺاهڻ جي جاءِ ۽ ڪم.

• **اَڏاوَتَ ج اَڏاوَتُون:** ث. بناوت ـ ٺاهپ (جاءِ جي) ـ عمارت. بيهڪ ـ ٺاهه ـ ڊول.

ـ **اَڏاوَتَ قِريل هُئڻ:** بناوت ڏنگي هئڻ اڻ گهڙيو ڪاٽ هئڻ (ماڻهو) ـ بد شڪل هئڻ ـ بي ڊولو هئڻ.

• **اَڏائِڻ:** مصدر "اڏڻ" مان فعل متعدي بالواسطه. [سن. اَتّ ڪُر = اوچو ڪرڻ] تعمير ڪرائڻ ـ بنارائڻ. ٺهرائڻ ـ جوڙائڻ (جاءِ). (اڏايو ـ اڏائيندو ـ اڏايل).

• **اَڏائِڻ:** مصدر. [سن. اُڏّيَنْ = اُڏامڻ] اُڏارڻ ـ پرواز ڪرائڻ. غائب ڪرڻ ـ گم ڪرڻ ـ لڪائڻ. چورائڻ. لُٽائِڻ (ملڪيت) ـ خرچ ڪرڻ ـ کپائڻ. ڪوڙي خبر ظاهر ڪرڻ. (اُڏايو ـ اُڏائيندو ـ اُڏايل).

ـ **اَڏاءُ:** مصدر. "اُڏائڻ" مان امر (=اُڏام) "اُڏاءُ لڳ االله. ويلو ڪرمَ وچ ۾" (شاهه). (ذ) اُفواه ـ هُل. اِدنگو خرچ ـ بالفضولي.

ـ **اَڏَائُو:** ذ. صفت. اُڏائيندڙ. گهٽ خرچائو ـ هٿ ڦاڙ.

ـ **اَڏَائي اَڇڻ:** تڪڙو وڻي اڇڻ. تمام جلد وڻي اڇڻ.

ـ **اَڏَائي وَڃڻ:** خرچ ڪرڻ ـ لُٽائي وڃڻ (ملڪيت). گم ڪري وڃڻ ـ لڪائڻ. مقابلي ۾ سخت شڪست ڏيڻ.

ـ **اَڏَائي وَڃڻ:** ڪٽي وڃڻ (بنا مرضيءَ). پڃائيءَ وڃڻ (ٻانهن). گم ڪري وڃڻ.

• **اَڏَائُون:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + داس = ڏاهو. داناءُ = جنهن کي ڏاهه يا ڏاڻ نہ هجي] بي ڏنگو ـ بي ڪِرو.

• **اَڏَايو ج اَڏَايا.** ذ. صفت. اڏائون ـ بيوقوف ـ جاهل ـ مورک.

• **اَڏَيڪو (ڻ):** صفت. ٻئي کي نہ سهندڙ ـ مسهو.

• **اَڏَيَ:** ث. اَڏاوَتَ.

• **اَڏَر تڏر:** ث. نمونو ـ هلت.

• **اُڏِرڻ:** مصدر. [سن. اُڏّيَنْ = اُڏامَڻ] اُڏامَڻ.

• **اُڏَرَڪ:** ذ. صفت. اُڏامڻ جهڙو.

ـ **اُڏَراڪ ٽِيَڻ:** اُڏامڻ جهڙو ٽيڻ ـ اُڏرڻ جي لائق ٽيڻ.

ـ **اُڏِري وڃڻ:** اُڏامي وڃڻ. پکڙي وڃڻ. مشهور ٽيڻ.

• **اَڏُڻُ، اَڏُڻُ:** ذ. [سن. اُڏّيَنْ = اُڏامڻ] اُڏامندڙ (پکي).

• **اَڏُنڊ:** ذ. صفت. [سن. اُڏّيَنْ] اُڏامندڙ.

ـ **اَڏُند ڪتولِي:** ث. [سن. اُڏّيَنْ + ڪَتوا = ڪٽ] اُڏام ڪتولي. قديم زماني جي آڪاٽين ۾ جادوءَ جي زور تي اُڏامندڙ (ڪٽ، غاليچو. جهاز). وماڻ.

• **اَڏُنْ:** مصدر. [سن. اَتّ = اوچو ڪرڻ] بنائڻ ـ تعمير ڪرڻ ـ ٺاهڻ ـ جوڙڻ (جاءِ، چنو وغيره) "اڏيو جو اوڏن، سو ڏينگر ڊلومَ ٽئي" (شاهه).

ـ **اَڏي وَڃڻ:** ٺاهي وڃڻ. مالا مال ڪرڻ ـ ورسائڻ.

• **اَڏُنْ ج اَڏَنَ (ڪ):** ذ. رَڇ سڪائڻ لاءِ ڪتل ڪائي. (اسم خاص) ماڻهوءَ جو نالو "اڏُنْ".

• **اَڏَنُ:** مصدر. [سن. اُڏّيَنْ] اُڏامڻ ـ اُڏرڻ.

ـ **اَڏي وَڃڻ:** اُڏامي وڃڻ ـ هليو وڃڻ.

• **اَڏو ج اَڏا:** ذ. ٺڪاڻو ـ ماڳ ـ مڪان ـ هنڌ. ٻڙ. ٻڙي. جوارين جو مڪان ـ چورن. بدمعاشن جي جاءِ ـ پَاتاري. هوائي جهازن جي لهڻ جو ميدان. پرت پرڻ لاءِ چوڪَٽ. تاجي پٽرڻ لاءِ ٻه چانگي ڪائي. ويڙهيل سُٽ جو ڍيرو. بر يا نمونو (ڪپڙي جو). پالپل پکين جي ويهڻ لاءِ ٻيهو يا ڪتل ڪائي. استري ڪرڻ جو تختو. قبر کي ڍڪڻ لاءِ ويڪرو پٽر. ٻيڙيءَ جو ڪَنو. ٻيڙيءَ جي وچ ۾ پاسن کي جدا ڪندڙ تختي جو ٽُڪر (دڪاني)، ننڍي تانگهي کڏ جنهن ۾ ڪوس جو پاڻي وجهجي (جو پوءِ وهي نڪ ۾ پوي).

• **اَڏو اُڏُنْ:** مصدر. "اُڏُنْ" مان امر. اُڏ ـ اُڏام "اُڏءُ آڏِت اُپريو. ونءُ وهاڻي پونر" (شاهه).

• **اِڏو (ڻ):** ظرف. ايڏو.

• **اُڏو ج اُڏا:** ذ. اُفواه ـ ڪوڙي خبر ـ گپوڙو ـ يَٽ.

ـ **اُڏا اُتارَڻ:** افواه اُتارڻ. ڪُوڙا هُلَ هلائڻ.

• **اُڏوڪُنْ:** مصدر. [سن. اُڏْ ـ دُرْش = مٿي نهارڻ. آسمان ۾ اکيون وجهڻ] پت يا لوڙهي مٿان ڳاٽ ڪٽي نهارڻ.

• **اَڏُولُ:** ذ.صفت. [سن. اَ = نہ + دُلْ = لڏڻ > دول = لڏندڙ] اڻ لڏندڙ ـ بي ڊپو. محڪم.

• **اُڏُوٽو:** ذ. چوڪسي ـ خيال.

• **اَڏوهن اَڏوهي:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + دوش = ڏوهه يعني بي ڏوهو] بي قصور ـ بي گناه ـ نردوش. [سن. اَدوه > اَ = نہ + دُه = ڏهڻ] ڪير نہ ڏهڻ جي موسر.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اُڏوهي ج اُڏوهيُون:** ث. [سن. اُپديكا، اُوبهكا] جيت جو هڪ قسم (جو ڪاٺ، ڪتابن وغيره ڪي ڪائي) "اُڏوهيءَ جيئن ڏڪڙا، چڙهيا چوٽيءَ سينءَ" (شاهه).

ـ **اُڏوهي لڳڻ:** اُڏوهيءَ کان ڪاهڻ. سُرجي وڃڻ.

• **اُڏهي ٻڌڻ:** چپرجي پڇرن کي لڪڙن سان ٻڌي قابو ڪرڻ.

• **اُڏِي ج اُڏِيُون:** ث. [سن. اُدْر = پَهَڙُ سوم ٻوٽيءَ کي گهَڙَ يا پيهڻ لاءِ] گاه، گوشت مڇيءَ، وغيره کي وڍڻ لاءِ ڪائيءَ ٽڪرو "اڏيءَ سُر ڏري، مانَ ڪهنئون سپرين" (شاهه). اهو ڪائيءَ ٽڪر جنهن ۾ سَنداڻ ڪتل هجي. اُها ڪائي جنهن تي بندوق رکي هڻجي. ٻيڙيءَ جي ڪنجيءَ ۽ تخت جي وچ ۾ لڳل ڪائي. جنڊيءَ جي هيٺان لوهي لٽ جنهن تي جنڊي ڪندڙ پنهنجا پير رکندو آهي.

ـ **اُڏِيءَ تي سُر ڏيڻ، رَکڻ:** مرڻ لاءِ تيار هجڻ.

ـ **اُڏِيءَ تي وَيهارڻ:** ٻاهر ڪڍڻ (نيات وغيره مان) — واسطو نہ رکڻ. تڪليفن ۾ وجهڻ. پينگيو ڪرڻ — سجو ڪرڻ.

ـ **اُڏِي ڪوڙِي ويهڻ:** بي انصافيءَ لاءِ تيار رهڻ. ظلم تي پاڙڻ.

• **اُڏِيارُ ج اُڏِيارَ:** ذ. صفت. [سن. ١. اُتْيَايَه = پري ويندڙ، پاسو ڪندڙ. ٢. اُتْياچار = ريتين رسمن کان پري پڇندڙ] گوشو ڪندڙ، مخالفت ڪندڙ "صوفي سالم سي ويا، جي اڪثر سين اڏيار".

• **اُڏيرو لالُ:** اسم خاص. سنڌ جي هڪ مشهور درويش جو نالو (جنهن کي مسلمان "شيخ طاهر" ۽ هندو "امرلال" چوندا آهن. هن جي درگاهه تعلقي مٽياري ۾ آهي). مٽياري ۽ گهوڙا ٻاري تعلقن ۾ ڪن ڳوٺن جو نالو.

• **اُڏيسي پوتّا:** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **اُڏِيڪ:** ذ. صفت. [سن. اُدِيْكْشَڻْ = نهارڻ، انتظار ڪرڻ] آسائو — اميدوار. اوسيڙو ڪندڙ — اميدوار.

• **اُڏيهي:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + ديش = ڏيهه] پرديسي — پرڏيهي.

• **اُڏَيهي:** ث. اُڏوهي (ڪاٺ ڪائيندڙ جيت).

• **اُڏُ:** ذ. ڏِکَ (رلين جو). انڊ جو انبار.

ـ **اُڏُ ڪري بيهڻ:** اُتَلَ ڪري بيهڻ — اوهر ڪرڻ (بارجي). لڙي بيهڻ (ڪجائي جو).

• **اُڏُ:** ث. ذ. [سن. اُوْرَ رڪ، اُرَمْيَر، اُدَرَ = پيٽ] پيٽوڙي — گهٽ ڪائڪ — مانين توڙ — حبجي.

• **اُڏاڻ (ڪ):** ذ. اُهو پاڻي جو جانورن ۾ رڌڻ سارو وهجي — اَجائڻ.

• **اُڏاڻا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **اُڏائو ج اُڏاءُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + دَرَه = ڊپ] بي خوف — بي ڊپو.

• **اُڏائِي:** ث. بي ڊپائي.

• **اُڏائِي ج اُڏايُون:** ث. [سن. اُدْيَنْ = اُڏامڻ] اُڏاري — اُڏامڪي — اُڏائي — پرواز (خيال جو). حيراني وائڙائي. اُڏڪائي — ڊپ.

• **اِڀر گِڀر (ل):** ث. هڪ ٻاراڻي راند (جنهن ۾ هٿن کي هيٺ مٽي ڪبو آهي).

• **اُڏْرڻُ:** مصدر. [سن. اُدْيَن] اُڏَرڻُ — اُڏامڻ.

• **اُڏڙڻُ:** مصدر. [سن. اُدْ = مٽي + دْري = ڦاڙڻ] بَخيو ڪلڻ — تاڪا ٽنڊ — ٽوپو ڪلي پوڻ. اُڏمڻ. ڦاٽڻ. جوگِرجي پوڻ. (اُڏڙيو — اُڏڙندو — اُڏڙيل).

• **اُڏڙِي پوڻ:** تاڪا ڪلي پوڻ — ڦاٽي پوڻ. پيسن ۾ ڦاٽڻ — مالا مال ٿيڻ. جوگِرجي پوڻ (گهٽي ڪائڻ ڪري).

• **اُڏَسُ ج اُڏسَ (ل):** ذ. [سن. اُدَسَ = مٽي اڇلائڻ، ڪڙو ڪرڻ] ڊِگُ — ڊيرُ — ڪوڙُ.

• **اُڏِڪڻُ:** مصدر. [سن. ١. اُدْ = مٽي + دْري = ڊِجڻ؛ ٢. اَتْڪَنَپ = ڊِجڻ، ڏڪڻ] اُڏڪو ڪرڻ — چرڪڻ — ڊپ ۾ پرجڻ — ڊپ ۾ ڪڙو ٽيڻ — ڊِجڻ "ڪيهَر ڪَنُ نہ اُڏَڪي، ڊاءُ نہ ڊِجي تن" (شاهه). (اُڏڪيو — اُڏڪندو — اُڏڪيل).

ـ **اُڏڪائِڻُ:** مصدر "اُڏڪڻ" مان فعل متعدي بالواسطه. چرڪائڻ — ڊيجارڻ.

ـ **اُڏڪو ج اُڏڪا:** ذ. اُلڪو — انتظار — انديشو — اونو. ٻوءَ — خطرو — خوف. فڪر — ڪٽڪو "آئي اُتر مند، هيين اُڏڪو نہ لهي" (شاهه).

• **اُڏْڪتو ج اُڏْڪتا:** ذ. اڏڪو — ڊپ.

• **اُڏلَڻُ:** مصدر. اُتلي پوڻ — اهلي پوڻ — لَڙَڻُ "اَليهر جان اُڏلي پيا، دِريا بدن ڊار" (جلال).

• **اُڏُلهه (لس. ڪ):** ذ. [سن. اُڏْه = پاڻي، تارو، چند جي هڪ منزل] تارو، چند (صفت) چمڪندڙ — روشن.

• **اُڏُمبَرُ، اُڏَنْبَرُ:** ذ. [سن. اُدَنبره] ٽاڪ. ڏهڏهو — ٻيڪو — ڏيڪ ويڪ — شان شوڪت — طومان.

• **اُڏَمڻُ:** مصدر. اُتڙڻُ. اُڏڙڻ — اُڏڙڻ. تباه ٿيڻ. پٽجڻ. تڙڪَڻ. اُڪيڙڻ — پٽڻ — جدا جدا ڪرڻ — ڪولڻ. ڪوشش ڪرڻ. ڳولڻ (ت).

• **اُڏَنُ:** مصدر. ڪوڙڻ (زمين) "ڪُئو اُدي، مُنهن ۾ پائي". ڪاوڙجڻ. (اُڏيو — اُڏيندو — اُڏيل).

• **اُڏو ج اُڏا:** ذ. [سن. اُدْ + دْري = ڊِجڻ] اُڏڪو — اُلڪو — انتظار — انديشو — اوسيڙو — اونو "اُڏو لاه احمد چوي، ماروئڙن مٽان".

اُدوڙڻ: مصدر. [سن. اُدْ – دْرَي = (اُدْ = مٿي + دْرَي = ڦاڙڻ)] اُديڙڻ – بخيا اُڪيڙڻ – ٽاڪا کولڻ. ڦاڙڻ (ڏکيڙو).

اُدير: ذ. صبح جي سُستي يا ڳاموڙ.

اُديرُ: ذ. [سن. اُدْ – دَرَ، اُدْ – گِري = اوڪڻ، قي ڪرڻ] حامل عورت جي صبح وقت دل ڪچي ٿيڻ ۽ اوڪارا ڏيڻ – پيٽ واريءَ زال جا اُبڙڪا.

اُديڙڻ: مصدر. اُدوڙڻ. بخيا اُڪيڙڻ – ٽاڪا کولڻ. (اُديڙيو – اُديڙيندو – اُديڙيل).

اُديڙي ڇڏڻ: ڏاڍي مار ڪيڻ. سخت سزا ڏيڻ.

اُديڙو: ذ. مائٽي ڇنڻ يا توڙڻ جي حالت. قطع رحم.

اُڊِ ج اُڊِيُون: ث. [سن. اُودَنْس = اوهُ، ببو. ٽَڊ، پستان] ماءُ جو اُرهه يا ڏاڻ جي رڳ. ذاتي گُڻ يا اوگڻ (جو جاني جهر کان مائٽن کان پرائجي) – ڪُلا روڳ. اصل نسل – بنياد. عادت – هير (بنيادي، نسلي). ڪُتنب – ڪُر.

اُڊِ ڪڍڻ: اصل ڏي ورڻ. پنهنجن وڏن جي ڪا عادت پرائڻ.

اُڊِ ڪَڍِ تي هلڻ: حال يا پڇندي‌ءَ سارو خرچ ڪرڻ.

اُڊِّ ج اُڊِّ (ت): ذ. انبار – ڍڳُ.

اُڊا: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

اُڊارَڻ، اُڊائڻ: مصدر. [سن. اُدْ – ڏارَ = ڪڍو ڪرڻ، خطري کان بچائڻ] پورو ڪرڻ – ختم ڪرڻ – خلاص ڪرڻ (ڪم). جنڊ جي ڳاري يا تانئر ۾ رهيل اٽو نائي سان ڪيڻ. سپ ٻهاري ڪٽي وڃڻ.

اُڊاري (ت): صفت. ارڙهن (عدد).

اُڊاڻ ج اُڊاڻ (ڪ): ذ. جانورن رڇڻ لاءِ مقرر انداز تي وڏل پاڻي.

اُڊاڻا: اسم خاص. هڪ ذات نالو.

اُڊائڻ: مصدر. [سن. اُتْڏاپَن = اُتارڻ، ڪڍو ڪرڻ] اُنائڻ – چائڻ – ڪٽڻ. پاڙئون پٽڻ. ناس ڪرڻ. جنڊ پيهي تانئر مان اٽو ڪيڻ.

اُڊائي: صفت. [سن. اَرْدَ = اڌ + دُو = ٻه] ٻه سڃاڻ هڪ جو اڌ (2.5).

اُڊائتر، اُڊائتُرو: ذ. اُڊائي سيکڙو – سؤ تي اڊائي.

اُڊائڻ (ت)، اُڊاڻُوٽو اُڊائيُون، اُڊايُوٽو: ذ. اڊائي پيرا – ڏيڍ پيرو وڌيڪ.

اُڊائي ڏينهن جي بادشاهي: ث. ٿورن ڏينهن جي حڪومت.

اڊائي ٽڙ: مَيت کي غسل ڏيڻ جو مقدار.

اُڊائي گهرن جو خير: محاورو. سيکڻهن جو پلو.

اُڊائي گهرن جو زيان: محاورو. جهيڙا ڪرائيندڙ. سيکڻهن کي نقصان پهچائيندڙ.

اُڊِيَڻ ج اُڊِيَڻِ: ذ. [سن. اَ + دَكْش] بي ڏنگو – بي فضيلتو – ڪُڊنگو – ڪُريتو – ڪُلڇٽو – نالائق – وللو "اڄ اڊنگا ويڙ، مون کي مَڪا، جيڏئين" (شاهه).

ـ **اُڊِنگا پير ڪَڍڻ:** ابتا پير ڪڍڻ. خراب هلت هلڻ.

ـ **اُڊِنگائي ج اُڊِنگائِيُون:** ث. بيڇڙي عادت – بدچالي – ڪلڇٽائي.

• **اِڊِو ج اِڊَا (ل):** ذ. [سن. ١. اَوَدِ = حد: ٢. اِيَتَا = ايڏائي] انتها – چيهه – حد – دنگ – ڪڍ. اوچائي – لنبائي. درجو – مرتبو. دڙو – نشان. عادت. قطار.

• **اُڊِوري (ل):** ث. ٽوري گاهه وارو چراگاهه (جنهن ۾ مالُ نه مچي). چَنَ ـ سيرَ.

• **اُڊوَئي:** اَسم خاص. تعلقي ناري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اُڊِيجَاڻِي:** اسم خاص. سجاول ۾ ديري محبت تعلقن ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اُڊِيجَا (ت):** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **اِڏ:** ظرف. [ع] جڏهن – جنهن وقت – (ياد ڪر) جڏهن.

• **اِڏا:** ظرف. [ع] جڏهن. اِجهوا.

ـ **اِذا جَاءَ:** اسم خاص. قرآن شريف جي (١١٠) سورة جا پهريان لفظ "اِذا جَاءَ نَصْرُ اللهِ والْفَتْحُ = جڏهن الله (تعالىٰ) جي ياران نصرت ۽ سوپ ايندي".

ـ **اِذَازُلْزِلَتْ:** اسم خاص قرآن شريف جي (٩٩) سورة جا پهريان لفظ "تبارڪ، تَبّت، اذا جاءَ، اِذا زُلزلت سين اور" (هارون هگورو).

• **اِذابَتَ:** ذ. [ع. اِذابة = ڳارڻ، پگهارڻ] گداز – ڳارو.

• **اِذاعَتَ:** ذ. [ع. اِذاعَه = خبر پکيڙڻ] پرچار – پڙهو – نشر.

• **اِذاقَتَ:** ذ. [ع. اِذاقَة = ذائقو چکائڻ] ذائقو.

• **اَذانَ ج اَذانُون:** ث. [ع. اَذَنَ = هن ڪوٽيو، هن اجازت ڏني] بانگ – نماز لاءِ سڏ يا ڪوڪ "صائم سڪي جيئن، اذان جي آواز کي" (شاهه).

ـ **اَذان ڏيڻ:** بانگ ڏيڻ.

• **اُڏبَڪ، اُذبَڪ:** ذ. [تاتاري] تاتاري ترڪن جو هڪ قبيلو (جو چنگيز خان سان گڏ آيو هو). ڏاڍو مڙس. زبردست. ظالم.

ـ **اُڏبَڪَني:** ث. اُذبڪ ٻانهي يا خادمه (جا وڏا ماڻهو پنهنجي حرم ۾ رکندا هئا).

ـ **اُڏبَڪيُون ٻَڪڻ:** اجايو سجايو ڳالهائڻ. بيهودو ٻڪڻ. ڏونگل هڻڻ. ناشدني ڳالهيون ڪرڻ. وڪلڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اُڊيڪيون هلڻ:** اُجائڻ ـ پائي ڪڍڻ ـ ستائڻ. ڏاڍايون ڪرڻ ـ زبردستيون ڪرڻ.

• **اُڊخارَ:** ذ. [ع. ذُخْرُ ج اَذْخار] ذخيرا ـ سيڏا سامان.

• **اِذْخِرُ:** ذ. [ع] پساريءَ وڪرجو هڪ قسم ـ جبل ۾ پيدا ٿيندڙ خوشبودار گاھ، جو دوا طور ڪم اچي ـ پٽر ڦوڙي ـ پُئي ـ سَسئيءَ جو پٽر. مرچپاکند (ھ).

ـ **اِذْخِرُ مَڪّي:** ذ. اِذْخر جو هڪ قسم.

• **اَذْفَرُ:** صفت. [ع. "ذِفْرٌ" جو تفضيل] تيز خوشبودار ـ خالص "مُشڪ اَذفر وغيره".

• **اَذْعانُ:** ذ. [ع] اطاعت ـ مڃتا.

• **اَذْڪارُ:** ذ. [ع. ذِڪْرُ ج اَذْڪار] ڏاڍيءَ جي يادگيريءَ ۾ دعائون ۽ ساراهون. بيان ـ ڳالهيون.

• **اَذْڪياءُ:** ذ. [ع. ذَڪي ج اَذْڪياءُ] تيزفهم ـ ذهن و ذڪاوت وارا.

• **اَذَلُّ:** صفت. [ع. "ذليل" جو تفضيل] سڀ کان وڌيڪ ذليل ـ نهايت حقير.

• **اِذْلال:** ذ. [ع. ذليل ڪرڻ] ذلت.

• **اِذْنُ ج اِذْنَ:** ذ. [ع] اجازت ـ رخصت ـ موڪل. امر ـ حڪم ـ فرمان. رضا "امر اِذن جي ساڻ الله، آيو گهوڙ ڪتي گهر واھ".

ـ **اِذْنُ اللّٰه:** ذ. الله جو حڪم.

ـ **اِذْنُ ڏيڻ:** امر ڪرڻ ـ حڪم ڏيڻ. تعويذ. وظيفي وغيره جي اجازت يا هُدو ڏيڻ.

ـ **اِذْنُ عام:** ذ. عام حڪم. لاش دفنائڻ کان پوءِ ڪاندين کي ڏنل اجازت (جنهن ۾ ٻڌائبو آهي ته جنهن کي ڪم هجي سو پلي وڃي).

ـ **اِذْنُ مَجائِز:** پنهنجي ڳالهه جي پوئواري ڪرائڻ ـ حڪم مجائڻ.

ـ **اِذْنُ نامو:** ذ. رخصت جو خط. نڪاح جي اجازت.

ـ **اِذْنُ وَٽُ:** نڪاح وقت ڪُنوار کان قبوليت وٺڻ. هُدو وٺڻ.

• **اَذْهانُ:** ذ. [ع. ذِهْنُ ج اَذْهانُ] ذِهْن ـ سمجهون ـ عقل.

• **اَذِيّت ج اَذِيّتون:** ث. [ع. اَذِيَّة = ايذاء پهچڻ] ايذاء ـ اهنج ـ تڪليف ـ ڏک. ظلم. نقصان.

• **اَرْ:** حرف شرط. [ف. "اگر" جو مخفف] اگر ـ جيڪڏهن.

• **اَرْ:** گهٽ. ناقص.

• **اَرْ:** ث. اَنَڪ ـ آڏ.

• **اَرّ (ڪ):** ذ. بدهاضمو.

• **اِرْ ج اِرَ:** ذ. بغض ـ حَسدُ ـ ڪينو. ڪُڄ ـ ڪوڙ. عيب "اِرَ لڳائج ڪير ڪي، سودو ڏيج صفا". انگل آرو ـ عذر بهانو.

ـ **اِرَ ڪري ويهي رَهڻ:** بهانو ڪري ويهي رهڻ.

• **اَرَ:** ث. ٿَڪ ـ ٿَڪاوَٽ. بدن ۾ سُور (گهٽي ڪم يا ٿَڪ سبب).

• **اَرَجي پوڻ:** ٿڪجي پوڻ ـ ڪُڑجي پوڻ.

• **اَرَ ج اَرَ:** ذ. [سن. اَرَسْ = چاتي، اُرَه] اُرَه ـ چاتي ـ سينو. ارواح ـ جيءَ ـ دل ـ من. چاھ ـ شوق. ٻڌي ـ تيز فهمي ـ ذهن ذڪاءَ ـ سنو حافظو. شڪتي ـ طاقت ـ قوّت.

ـ **اَرَ پَرَحَڻُ (ت):** اشتها پوري ٿيڻ ـ ڍءُ ڪرڻ ـ رج ڪرڻ.

ـ **اَرَ ڏيئي گهر گهرڻ:** چاھ سان ڪم ڪرڻ ـ دل لائي ڪم ڪرڻ.

ـ **اَرَ لائڻُ:** پاڪر پائڻ ـ چاتيءَ سان لائڻ ـ گهر لائڻ.

• **اَرَابَه:** ث. [ف] گاڏي. توب گاڏي.

• **اَراتو ج اَراتا:** ذ. [سن. اَرودن = رودن ڪرڻ، روئڻ] اوراتو ـ پنڪو ـ راڙو ـ روڄ ـ ماتم. افسوس ـ درد ـ دک ـ جهوراڙو "ڏاڍو فراق ڏکيو، هڪ اهنج ٻيو آراتو" (آسرداس).

• **اَراتَڻُ (ل):** مصدر. ڏسو "اوراتڻ". (اَراتيو ـ اَراتيندو ـ اَراتيل).

• **اَراجَڪُ:** ذ. صفت. [سن. اَراجَڪَ = بي راجا، بي والي] راجا کان خالي (ملڪ) ـ بدامنيءَ وارو (ملڪ).

ـ **اَراجَڪتا:** ث. انڌ ڌنڌ ـ بادشاه گردي ـ بدامني ـ طوائف الملوڪي ـ وڳوڙ.

ـ **اَراجَڪ وادي:** ذ. صفت. بدامني پکيڙيندڙ ـ فسادي.

• **اِرادات:** ذ. [ع. اِرادة ج اِرادات] ارادا ـ حڪم ـ خواهشون ـ وصيّتون.

• **اِرادَتَ:** ث. [ع. اِرادَة = گهُرڻ] ارادو ـ تقدير ـ خواهش ـ گهُر "اڪر ارادت جو ڏريان ڏوتومر" (شاھ). اخلاص. اعتقاد.

• **اِرادَتاً:** ظرف. ارادي سان ـ چاٽي ٻجهي ـ چاٽي واٽي ـ ديده دانسته ـ قصداً ـ هاسيڪار.

ـ **اِرادَتْمَند:** ذ. صفت. عقيدت مند. مخلص مُريد.

ـ **اِرادَتْمَندي:** ث. اخلاق. اعتقاد. مريدي. نيڪ نيتي.

• **اَرادو:** اسم خاص. تعلقي فيض گنج ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اِرادو ج اِرادا:** ذ. [ع. اِرادة = گهُرڻ] آرزو ـ اڇا ـ خواهش ـ گهُر ـ مرضي. قصد ـ مراد ـ نيّت. اعتقاد ـ پروسو ـ ويساه ـ يقين. تقدير ـ رب جي رضا ـ قسمت ـ لکيو ـ نصيب.

ـ **اِرادو ڪرڻ:** خواهش رکڻ ـ قصد ڪرڻ ـ نيت ڪرڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اِرادہ:** ذ. [ع. اِرادة] "اِرادو".
• **اَرادُو ج ارادا:** ذ. صفت. [ع. علحده = جدا] الگ – جدا – نرالو – نيارو. ٻيو.
• **آرارو ج ارارا:** ذ. [سن. اَرالَ = ڏنگو] ٽيڏو – ڏڏو – ڏنگو – مُڙيل – وريل. ارڏو – اهنڌ – کرڙو. خشڪ مزاج – شوم. البيلو – دادلو – لاڏلو.
• **اَرَاس:** صفت. [سن. اَ = نہ + ف. راست = سڌو] اڌ پورو – اڏورو – اٽپورو – ناقص. (ث) آرس – توتپائي – سُستي – ڪاهلي.
• **اِراضي ج اِرَاضيُون:** ث. [ع. اَرْضُ ج اَراضي] زمين ٽڪر جي پکيڙ يا ماپ.
• **اَرَاكِيْن:** ذ. [ع. رُكْنُ ج اَراكين] ٽنيا. (مجازاً) حڪومت جي ڪاروبار سنپالينڊڙ ماڻهو.
ـ **اَراكين سلطنت:** ذ. ارباب حڪومت – اميرَ اُمراءَ.
• **اَرانْبَي جَ اَرانْبيُون:** ث. [سَن. اَلْمَكَ] اَرانبي. هرندڙ سنهي ڪائي – جُوجڙي.
• **اَرانْبو ج اَرانْبَا:** ذ. [سن. اَلْمَكَ] اولانبو – (باهه جي) ڇپي يا شعلو. باه ٻارڻ لاءِ ڪائين جو مُوئو. (ث) اَرانْبي ج اَرانبيُون.
• **اَرَاڏ:** ث. [سن. اَرَڏ < اَ = نہ + رَڏ = جنگ يعنيَ عدم جنگ، صلح آشتي] ناهه – ساز – سلوڪ – صلح. محبت "لَلَن ڪي، لطيف چئي، اَڄي سان آراڏ" (شاهه).
• **اَراڏو (ڪ):** ذ. بناجُتيءَ اُگهاڙو پير.
• **اَراوَندو ج اَراوَندا:** ذ.صفت. [سن. اَ = نہ + رُجَكَ = وٽندڙ] اَڻنگو – اهنڌ – سرڪش. ٽيڏو – قِدّو. اپهتو – بي قاعده. بي لغام – بي مهار – چڙواڳ.
• **اَرائِڻ:** مصدر. [سن. اَڙ – ر = اَڏامڻ. ڏوڙڻ. هلڻ] اَڏائڻ. ڏوڙائڻ – ڪاهڻ – هلائڻ. تڙڻ. هڪلَڻ. ورائڻ.
• **اَرَبُ ج اَرْبَ:** صفت. [سن. اَرْبُدَ = ڏهه ڪروڙ] هڪ عدد جو نالو – سؤ ڪروڙ (100,0000000).
ـ **اَرَبُ گَرَبَ:** صفت. [اَرْب = ڏهه ڪروڙ؛ ڪرب = 100 ارب] بي انداز – بي شمار.
• **اَرْبابُ ج اَرْبابَ:** ذ. صفت. [ع. رَبّ ج اَرباب] ڏيهه ڏڻي – صاحب – مالڪ. وڏو ماڻهو – وڏيرو "اربابَ بني ڪي چندن لڳو" (سهرو). (اسم خاص). هڪ ذات جو نالو. ڪن خاندانن جو لقب.
ـ **اَرباب بَصيرَت:** ذ. اندرينءَ نظر يا باطن جا صاحب – باريڪ بين انسانَ – دُوراندیش – فهم ۽ فراست جا مالڪ.
ـ **اَرباب تَميز:** ذ. امتياز جا صاحب – چگو مڙو ـ سمجهندڙ ـ دانشمَند.
ـ **اَرباب تَمْكين:** دهدبي جا مالڪ.
ـ **اَربابَ تيمار:** ذ. پينشن بردار.
ـ **اَربابَ جاه:** ذ. وڏي جاهه يا مرتبي جا صاحب.
ـ **اَرباب خِرد، دانْش:** ذ. دانائيءَ جا صاحب. ڏاها – سياڻا.
ـ **اَرباب دولت:** ذ. حڪومت جا صاحب. امير – حاڪم. والي. دولتمَند – دولت وارا – شاهوڪار – مالدار.
ـ **ارباب ده:** ذ. ديهه جا مالڪ.
ـ **اربابَ ديوان:** ذ. ديوان يا ڪورٽ جا صاحب – مُشير.
ـ **اربابَ سَخَن:** ذ. سُخن جا صاحب – شاعر – فصاحت ۽ بلاغَت جا مالڪ. ڪويسر.
ـ **ارباب سُلُوك:** ذ. تصوف يا طريقت جا صاحب.
ـ **اربابَ سَيف:** ذ. ترار جا مالڪ. لشڪري عملدار.
ـ **اَربابَ شَرع:** ذ. قانونَ جا صاحب – قانون دان – مقنّن.
ـ **اَربابَ صنْعَت:** ذ. صنعت جا صاحب – ڪاريگر – هنرمند.
ـ **اربابَ عشْرت:** ذ. عيش و عشرت ۾ شريڪ ٽيندڙ – ناچ وغيره جيَ محفلن وارا.
ـ **ارباب علْم و يقين:** ذ. علم ۽ يقين جا صاحب.
ـ **اربابَ فَضْل و كَمال:** ذ. فضيلت ۽ ڪماليت جا ڏاڍي.
ـ **اربابَ قَلَمْ:** ذ. اهل قلم – اديب.
ـ **اربابَ مال:** ذ. مال يا خزاني جا ڏاڍي.
ـ **اربابَ معنيٰ:** ذ. (تصوف جي اصطلاح موجب) باطني رازن ۽ معنائن کي سمجهندڙ.
ـ **ارباب مَكْرَمَت:** ذ. رحم ۽ ڪرم جا صاحب.
ـ **اربابَ نَشاط:** ذ. خوشيءَ جا صاحب. ڳائڻا ۽ ناچو.
ـ **اربابَ همت:** ذ. وڏيءَ همّت جا صاحب. بلند خيالن وارا. سخي.
• **اَرْبَعْ:** صَفت. [ع. اَرْبَعُ. اَرْبَعةُ= چار] چار.
ـ **اَربَعْ خَطا:** ث. چار گناه (شرع موجب تي گناه معاف ڏيا ويندا آهن). ڳري خطا. نہ معاف ٽيڻ جهڙو ڏوهه.
• **اَربَعْ خطا ٽِيَنْ:** چوٽون پيرو گناه ٽيڻ. ناقابل معافي ڏوه ٽيڻ.
• **اَرْبعَا:** ذ. [ع] هفتي جو چوٽون ڏينهن – ٻڌر.
• **اَرْبَعُون، اَرْبَعين:** صفت. [ع] چاليهه.
• **اَرَبُنْدُ ج اَربُنْدَ:** ذ. [سن. اَرُونْدُ] گل جو هڪ قسم – ڪنول – نيلو فر.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَرْبيلو ج اَرْبيلا:** ذ. صفت. البيلو – بي پرواه – بي خيالو – لاڀلو – نخريلو. پوشاڪي. ڇهيلو – نٽئون – دادلو – ناز پروردہ. ٻالو پولو – سادو سودو – نرڇل. (ث) اَربيلي ج اَربيلِيُون.

• **اَربيلائي:** ث. البيلائي – دادلائي – لاڀ – ناز نخرو.

• **اَرْبَرْ:** ث. پريشاني – گڙبڙ – گهبراهٽ – مونجهار.

ـ **اَرْبَرْ ڪَرڻ:** بيهودو بڪڻ.

• **اَرَبّ ج اَرَبُون (ڪ. ک):** ث. [سن. اَرَبُر = گهٽو] اُها نندي ريڍ جا ايا ڊڪي ٽيڻ جي لائق نہ هجي – اورنب.

• **اَرْبَڪ ج اَرْبَڪ:** ذ. صفت. [سن. اَرْبَكَ] تڏڙو – ذري جيترو. ڏهرو – هيٺو. ٻاراڻو – صغير. ٻار – ڇوڪرو. ڪنهن به حيوان جو ٻچو. بيوقوف – پوڪ.

• **اَرْتُ ج اَرْتَ:** ذ. [سن. اَرتُر = اولو. سكان: جهاز. ٻيڙيءَ، گاڏيءَ جو هَڪ حصّو] اَڳِلي – پَٺِ ـ قُنڌڪهُ (ٻيڙيءَ جو). پائدان – پير رکڻ جو ڏاڪو – پيرڙي. رڪابُ.

• **اَرْتابُ:** ذ. هوڙ جي شروَي گهاڻي ڪرڻ لاءِ رڌڻ وقت پاڻيءَ ۾ ملائي ديڳڙي ۾ وڌل آٽو – ڏوڏي – لاس. جَون ۽ جانيي جو آٽو گڏ ڪاڙهيل (جو الڻ جي رت کي سرد ڪرڻ لاءِ پياربو آهي).

• **اِرْتباطُ:** ذ [ع. ربَط = هن ٻڌو] تعلق – سهنڌ – ڳانڍاپو – لاڳاپو – ميلاپ – واسطو. آشنائي – الفت – انس – محبت. ڄاڻ سڃاڻ – دوستي – سنگت.

• **اِرْت پرت:** ذ. [سن. پُرت دانَرْ] ادل بدل – بدلو – ڏي وٺ – عوض.

ـ **اِرت پَرت جي ياڄي هُئڻ:** اَدلي جو بدلو هئڻ – ڏي وٺ جو سودو هئڻ.

• **اِرْتجالُ:** ذ. [ع. رَجَلَ] تڙي ڪڙي شعر سازي ۽ تقرير بازي. تڏي تي شعر ٺاهڻ ۽ حاضر جوابي. في البديهه شعر گوئي.

• **اِرْتحالُ:** ذ. [ع. رَحَلَ] چالاڻو – سفر – لاڏاڻو. رحلت – لڏ پلاڻ – وفات.

• **اِرْتدادُ:** ذ. [ع. رَدّ = ٽمائڻ، ڦرڻ] دين کان ڦيرو – مذهب کان منهن موڙ.

• **اَرْتَرْ:** ث. حيلا حوالا – مٺا ڪٽ – مٺا مونا – ڪوشش. اَتر ڏاڙ – ڏڍي مڙي ڳالهه – ڇڪ ڇم – هيڻ مٺاهين.

• **اِرْتسامُ:** ذ. [ع. رَسَم = ڇڪ ڪيڻ] چٽسالي – ڊرائنگ – نقش ڪشي.

• **اِرْتعاشُ:** ذ. [ع. رَعَشَ] ڪنهن به عضوي جي بي اختيار ڏڪڻي – رڙڻي – رعشو. بيماريءَ جو هڪ قسم.

• **اِرْتفاعُ:** ذ. [ع. رَفَع] بلندي – عمود – مٺاهين چوٽي.

• **اِرْتفاقُ:** ذ. [ع. ١. رَفَقَ = ٿونٽ تي تيڪ ڏيڻ] سُهولت – آسايش.

• **اِرْتقا:** ذ ث. [ع. "رُقِي" جو افتعال] ترقي – چاڙهو – سڌارو. واڌارو.

ـ **اِرتقاءُ ونَشُوءُ:** ذ. ڊارُون (Darwin) جو نظريو (ته انسان ڪيئن موجوده شڪل ۾ آيو آهي).

• **اِرْتكابُ:** ذ. [ع. "رَكِبَ" جو افتعال] ڪنهن به مهمّ جو هٿ ۾ کڻڻ. (گناه جو) ڪم ڪرڻ. ڏميبرداري. خطا ڪاري.

• **اَرْتو ج اَرْتا:** ذ. صفت. [پرا. اَرَتّ = ڳاڙهو: سن ١. اَرڻ = ڳاڙهو پيلو. ڳاڙهو رنگ. شفق جو رنگ: ٢. اَرَكْتَ = ڳاڙهيرو < رَكْتَ = رت] رتائون – رت جهڙو – ڳاڙهو. (ذ) خون – رَتُ – لَهو "اوتن ارتي گاڏئون. منجهان اکين آب' (شاه). رت جا ڳوڙهاَ "آبُ ارتو اکيين. لُڙڪ وهائين لال" (شاه). پيلو – ڦڪو – زردو (رنگ).

ـ **اَرتو آبُ:** ذ. ڳاڙهو پاڻي. رت جا ڳوڙها.

ـ **اَرْتوهارُ:** رَتُ روئڻ – رت هارڻ .ارتو اکيين هاريو هار. جرخو چوري ڪت کا تار".

• **اَرْتُو:** ذ. [هـ] ڇُڻ – ڳهُندي.

ـ **اَرتوگر:** ذ. صفت. اهو جو ڪپڙي ۾ ڇُڻ وجهي.

• **اِرْتيابُ:** ذ. [ع. "راب" جو افتعال = شڪ آڻڻ] ريب – شڪ.

• **اِرْتياحُ:** ذ. [ع. "راحَ" جو افتعال] راحت – آرام.

• **اَرْتِيو ج اَرْتِيا:** ذ. صفت. [سن. اَدشْتَ = صلاح ڏنل. هدايت ڪيل] آڏتيو – پلاوٽو – گماشتو.

• **اَرْتَ ج اَرْڙُون (ڪ):** ث. زال – ضعيفہ – عورت.

• **اَرت:** ظرف. [سن. اَرْتَ] صدقي – ڪارڻ – ليکي – اوسطي.

• **اَرْتُ ج اَرْتَ:** ذ. [سن. اَرْتَ] غرض – مقصد – مطلب. بيان – تفسير – سمجهاڻي – معنيٰ. سبب – ڪارڻ. فائدو – ڪم. دولت – وٽ – شيءِ. ڪم ڪار – واسطو. سوال – عرض – عريضي. ضرورت – گهرج.

ـ **اَرْتات، اَرْتانْت:** ظرف. حقيقت ۾ ـ مطلب ته – يعني.

ـ **اَرْتائُو:** ذ. صفت. ضرورتمند – گهرجائو. ارٿ ڪندڙ – مطلب بيان ڪندڙ.

ـ **اَرْتائي:** ذ. صفت. معنيٰ ڪندڙ – تعبير ڪندڙ.

ـ **اَرْتُ ٻڌائڻ:** ڪنهن ڏرم شاستر مان ڪٿا يا آکاڻي بيان ڪرڻ. مطلب سمجهائڻ.

ـ **اَرْتُ ٽيڻ:** اميد پوري ٽيڻ – ضرورت پوري ٽيڻ – ڪم ٽيڻ – مطلب پورو ٽيڻ "پل ته فلاڻي جو اَرت ٽئي".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اَرڏُ سڏ ڪرڻ:** مطلب پورو ڪرڻ "پُرجهي پرمارٿ، سنتن اَرڏُ سڏ ڪيو" (سامي).

ـ **اَرڏُ شاستر:** ذ. اهڙو ڪتاب جنهن ۾ عملي زندگيءَ ۽ ملڪي سياست جو بيان هجي. دستور المعاش جو ڪتاب — علم اقتصاديات، علم سياست.

ـ **اَرڏُ ڪَرڻ:** ڪم ڪرڻ — مراد پڄائڻ — مطلب سڏ ڪرڻ.

• **اَرڏاڪ ج اَرڏاڪُون:** ث. اَرڏاڪ.

• **اَرڏاڪ ج اَرڏاڪون:** ث. ساک — شاهدي. گواهي. دستخط — شاهد جي نشاني يا صحيح.

• **اَرڏاڻ:** ذ. [سن. اَرڏَ + آڻ] مثال — نمونو. تصوير — تمثيل. چٽائي — صفائي.

• **اَرڏميٽيڪان:** ذ. [انگ. Arithmetic = حساب] انگ گڻڻو — ڪاڪ جو سيکڻ سان چوڪٽ جنهن ۾ رنگا رنگ گولا گڻڻ لاءِ هوندا آهن.

• **اَرڏي ج اَرڏِيُون:** ث. [سن. رَڏ = رَڏُ، گاڏي] هندن ۾ لاش کڻڻ لاءِ بانس جي ڪائين ۽ ڪانءَ مان ٺهيل ڊولي — ڪائي.

• **اَرڏُ ج اَرڏ:** ذ. [سن. اَرْگهتّ < اَرَ = چڪر جو ارو + گهَتْ = قَرڻُ] اَيڙ — چرخو — نارُ. [سن. اَرْڏَ = رهايش، گهر، ملڪ، هنڌ] آتڻ. جاءِ ـ گهر "گهرهيان سُور سفر جو، هلي پنهنجي ارڏ" (شاهه). ڏُٽ جو هڪ قسم (ٺ).

• **اَرڏڙي ج اَرڏڙِيُون:** ث. نَٽَ جو هڪ پرزو.

• **اَرڏِي ج اَرڏِيُون:** ث. [سن. اَرَ گهتّ] ڪپهه ٽاڻڻ لاءِ ايڏڙي.

• **اَرڏُ، اَرڏ:** ث. [سن. اَرْدَنَ = تڪليف، جوش، درد، هلاڪت] تڪليفَ — مشڪلات. بارُ.

ـ **اَرڏُ رڪڻ:** بار رکڻ — تڪليف ڏيڻ.

• **اِرڏُ ج اِرڏ:** ذ. [ع] ترڪو — ميراث — ورثو. موروثي ذات "ڪي ڪَهُ منهنجي ڪَفَ، اِرڏ منجهاران ان جي" (شاهه).

• **اَرڏِيڻُ:** مصدر. [سن. اَرْپَنَ = آڇڻ، سپرد ڪرڻ] پيش ڪرڻ — حوالي ڪرڻ، سونپڻ — نذرانو رکڻ. پيٽا ڪرڻ. بخش ڪرڻ. ڏيئي ڇڏڻ.

ـ **اَرڏِيڻُ ڪَرڻ:** ڪو ڪتاب ڪنهن ڏانهن منسوب ڪرڻ — تقديم ڪرڻ.

• **اَرڄ:** ذ. [ف] قيمت.لياقت. شان — عزت — مانُ.

ـ **اَرڄمَنْد:** ذ. صفت. اَمَل — عمدو — لياقت مند — نفيس — وڏيءَ قيمت وارو. پياروَ — محبوب.

ـ **اَرڄمَنْدِي:** ث. سعادتمندي — لياقت.

• **اَرڄاسُپ:** اسم خاص [ف] افراسياب جو پوٽو (پهلوانيءَ ڪري مشهور).

• **اَرْجَل:** ذ. [ع] اُهو گهوڙو جنهن جو هڪڙو ڪر اڇو هجي (جو عيب سمجهيو ويندو آهي). داڦُڙ.

• **اَرْجَنُ:** ذ. [سن. اَرْجَ = فائدو] حاصلات — فائدو.

• **اَرْجُنُ:** اسم خاص. [سن. اَرْجُن = اڇو چاندي رنگ، چٽو، صاف] پانڊوءَ پائرن مان هڪ جو نالو (پيءُ، ڏريوڏن، ارجن، نڪل، سهديو) جو وڏو سورهيه ٿي گذريو آهي. سڪن جي پنجين گروءَ جو نالو (ارجن، سنگهه).

• **اَرْجَنْٽ:** صفت. [انگ. Urgent] بلڪل ضروري.

• **اَرجَڻُ (ل):** فعل مجهول. [سن. ورجْ = ورجڻ] ٽڪجڻ. گهٽي ڪَم يا ٽڪاوٽ سبب سنڌ ٻڌجي وڃڻ — ڪُڙجڻ. ڪڪ ٽيڻ — ورجي پوڻ.

ـ **اَرْجي پوڻ:** ٽڪجي پوڻ — ڪُڙجي پوڻ — ورجي پوڻ.

• **اَرْجَوان:** ذ. [ف] ارغوان — ڳاڙهو — واڱڻائي.

ـ **اَرْجواني:** ذ. صفت. ارغواني — ڳاڙهو رنگ.

• **اَرجهَڻُ:** مصدر. [سن. اُدْگَرنت = ٻڌجي پوڻ] پلجڻ — پٽيولجڻ. ڦاسجڻ — گمراهه ٽيڻ — مُنجهڻ — منجهي پوڻ "اندا پيا اَرجهي، ڪايا مايا ڪل ۾" (سامي). بي سبب جهيڙو ڪرڻ. خيال ويڙهائڻ — دل من هٽڻ. پنڪيون ڪائڻ — جهوتا ڪائڻ — ڳڏڻ (ڪ) — ڳهيرٽجڻ.

ـ **اَرجهَہ:** ث. گمراهي — مونجهه — مونجهارو. "سُرجهَہ" جو ضد "سُرجها سي چئجن، جن ڪيي اَرجهَہ اندر مون" (سامي).

ـ **اَرجهو ج اَرجها:** ذ. صفت. اڌيل — ڦاٽل — گمراهه — مَنجهيل. "سُرجهو" جو ضد.

• **اَرْجِ:** ث. [سن. اَرْج = ناوٽندي] بيچان — نفرت. ٽُڪَ ٽُڪَ — ڪچي دل، بي سواداڻي — عدم اشتها.

• **اِرْجِڪ مُرْجِڪ:** ث. هڪ هاراڻيءَ راند جا پهريان ٻه لفظ "اِرجِڪَ مرجِڪ، ڏاڏا ڏرجِڪ، آگ پٽيهر، تويو ٽيهر لوهو لاٽون، چَنڊ گهاٽئون، نانگڻ جوگڻ، ڪارا ڪتي، ٻتي، هت چتي".

• **اَرْجَڻُ:** ذ. اَٽڪ — رندڪ — روڪ — پيچڪڙي — ڪاهاري. تڪليف — ڏکيائي — مشڪلات.

• **اَرْجو ج اَرْجا (ڪ):** ذ. صفت. ڏُکيو. سُجو. ڏڌڙيل. (ٺ) اَرْجِي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ج اَرْجِيُون.

ـ **اَرْجِي جوُءِ:** ث. اُهو هنڌ جتي گاهه چارو نه هجي يا گاهه اهڙو هجي جنهن جي ڪائڻ سان مال نه ڪيرڪري ۽ نه متارو ٿئي.

• **اَرْحَمُ:** صفت. [ع. "رَحِيم" جو تفصيل] سڀ کان وڌيڪ مهربان يا رحم وارو.

ـ **اَرْحَمُ الرّاحمين:** سڀني ٻاجهارن ۾ وڌيڪ ٻاجهارو (خدا تعالىٰ).

• **اَرْدُ ج اُرْدُ:** ڏ. [تُرڪي. اُرْدُو = لشڪر. چانوٽي] اڙد — لشڪر. ماڻهن جو انبوهه يا ڏنبلو. هٿيار بند سپاهي.

ـ **اُرْدابيگ:** ذ. فوجي ماڻهو ـ خاص خيل.

ـ **اُرْدابيگي:** ث. حرم ۾ انتظام رکندڙ پهريدار خادم يا ٻانهي "جت اچن نه اُردابيگيون، اَت ڪونايو امين" (شاهه).

ـ **اُرْدائي:** ذ. صفت. اُردابيگ.

• **اَرْدَ، اُرْدَ:** ث. هڪ قسم جي دال.

○ **اَرْداس ج اَرْدَاسُون:** ث. [ع. عرض + ف. داشت: سن. اَرْث، اَرْدْ = عرض ڪرڻ + آس] التجا — سوال — عاجزي — عرض — گذارش — منٿ — نيزاري. پيٽا — موڪا. نذرانو — هديو.

• **اَرْداس ڪَرڻ:** التجا ڪرڻ. عرض ڪرڻ — وينتي ڪرڻ. نذرانو رکڻ ـ هديو ڏيڻ.

○ **اَرْداسَڻ:** مصدر. [ع. عرض + ف. داشت] التجا ڪرڻ — گذارش ڪرڻ — منٿ ڪرڻ — نيزاري ڪرڻ — وينتي ڪرڻ "ارداسيم عُمر کي، ويجهو ٿي وتانس" (شاهه). پيٽا ڪرڻ — نذرانو ڏيڻ — هديو ڏيڻ.

• **اَرْداسُ:** ث. [ع.ف. عرضداشت] چاڪري — غلامي — نوڪري.

• **اَرْدشير:** اسم خاص. ساساني گهراڻي جو پهريون شهنشاهه.

• **اِرْد گِرد:** ظرف. ["اِرْدْ" بي معنيٰ لفظ + ف. گِرد = چوڌاري] آسپاس — چوڦير — چوڌاري — چوگرد — گردونواح.

ـ **اِرْد گِرد ڦِرڻ:** چوڌاري ڦرڻ. ٻلهار وڃڻ — گهوري وڃڻ.

• **اَرْدلي:** ذ. [انگ. Orderly] پيش خدمت — پيشرو — حاضريءَ جو نوڪر — خدمتگار. سُواريءَ سان گڏ هلندڙ.

ـ **اَردلي ءِ هِجڻ:** خدمت ۾ هجڻ — حاضريءَ ۾ هجڻ.

• **اُرْدُو:** ذ. [تُرڪي] چانوٽي — لشڪر. هڪ مخلوط ٻوليءَ جو نالو (جا هندستان ۾ شاهه جهان جي دور ۾ استعمال ٿيڻ لڳي) ـ لشڪري ٻولي.

ـ **اُرْدُو بازار:** ذ. سولجر بازار — صدر بازار — لشڪري بازار.

ـ **اُرْدوي مُعَلّيٰ:** ذ. شاهنشاهه جي چانوٽي. درباري اُردو. نهايت فصيح ۽ بليغ اُردو ٻولي.

ـ **اُرْدُو ڦُردو ڪَرڻ:** اُنڌ ٻُنڌ ڪري ڇڏڻ. ڦٽائي ڇڏڻ. داڻيان ڦاڻيان ڪري ڇڏڻ — نابود ڪرڻ.

• **اُرْدي بهشت:** ذ. [ف] ايراني سال جو ٻيو مهينو.

• **اَرْڏُ اُرْڏ، اَرْدْ اُرْدْ:** ذ. [سن. اَدَرَ = هيٺ + اُوْرْدْوَ = مٿي] هيٺاهين مٿانهين — نشيب و فراز "جو اَرْڏُ اُردْ پئي، مَٿي وينو من مون" (سامي).

• **اَرْڏانگ:** ذ. [سن. اَرْڏَ = اڌ + اَنگ = عضوو] اڌ رنگ — فالج.

ـ **اَرْڏانگي:** ذ. صفت. اڌ رنگي — مفلوج. ڪيرو. زال.

• **اَرْڏو ج اَرْڏا:** ذ. صفت. [سن. ١. اَرالَ = ڏنگو؛ ٢. اَمْرْدا = سخت؛ ٣. اُوْرْدْوَ = بلند، اُيو؛ ٤. اَرْدَ — و = ايذائڻ، تڪليف ڏيڻ، ڏڪ هٽڻ، عذاب ڏيڻ، ڪُهڻ، مارڻ؛ ٥. اَرْدَنْ = ايذاء ڏيندڙ، ڏکوئيندڙ، عذاب ڏيندڙ، ڪهندڙ] اڙهنگ — اهنڌ — اٽائو. ڏڪيو — زوراور — شوخ — ضدي — ڪرڙو — ڪهرو — لاپرواهه — مغرور "عشق اصل کان اردو آهي، گهيڙانهيءَ ۾ گهڙندو ڪير."

ـ **اَرْڏائي ج اَرْڏايُون، اَرْڏائِيون:** ث. آڪڙ — اهنڌائي — تندي — تيزي. ڏاڍائي — ڏنگائي — ريڙائي — زبردستي — زوراوري — ڪرڙائي.

ـ **اَرْڏايُون ڪَرڻ:** ڏاڍايون ڪرڻ — ڏنگايون ڪرڻ — ظلم ڪرڻ "اُيو اردايون ڪري، ماڳ هنيو مستان" (شاهه).

• **اَرْزَ ج اَرْزُون:** ث. [سن. اَجَگَر = وڏو ٻڪري کائيندڙ نانگ بلا] وڏي — زبردست.

• **اَرْزُ ج اَرْزَ:** ذ. [سن. اَجَگَر = وڏو] اجگر بلا — ارڙ بلا — ازدها — دمڙ — وڏو نانگ. (صفت) پيٽي — چدو — ڏرو — ڪائو. حريص — لالچي — لوپي. آڙاهه — ٻڪ — تمام وڏو (چور). زبردست — حرفتي — چالاڪ — چالباز — مڪار — هوشيار.

• **اَرْزَمُرْدْ (ث):** ث. مروڙ سروڙ — ٻڪر ٻوسات.

• **اَرْزَمُرْدْ ڪَرڻ:** ٻڪر ٻوسات ڪرڻ — زوريءَ مڃائڻ — ڪَرومُرو ڪرڻ — مروڙڻ سروڙڻ. وٽ سٽ ڏيڻ — ور وڪڙ ڏيڻ — هڪ جي ٻي ڪرڻ.

• **اَررو ج اَرڙا (ل):** ذ. [سن. اَرلَ = ڏنگو] ٻکيڙو — ڦڏو — جهيڙو — ضد. (صفت) ارڙو — ڏاڍو — ڏنگو — زوراور — ڪرڙو.

ـ **اَرْڙائي ج اَرْڙايُون:** ث. ارڏائي — ڦڏائي.

ـ **اَرڙو ٻڌڻ:** اجايو ضد ڪرڻ — ڦڏو وجهڻ — تڪرار ڪرڻ — جهڪڙو ڪرڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اَرڏوڪرڻ:** ڏڏو ٻڌڻ ـ زبردستي ڪرڻ ـ زوراوري ڪرڻ. اڙي ٻڌڻ.
ـ **اَرڏِي ج اَرڏِي:** صفت. اردو ـ ارڏو ـ ڏڏائي. ڏڙتي باز.
• **اَرزاني ج اَرزانيُون:** ث. [ف. ارزاني] سستائي ـ سهانگائي.
• **اَرزِش:** ث. [ف] قيمت. لياقت.
• **اَرزَنگ:** اسم خاص. هڪ مشهور ۽ نبوّت جي دعويٰ ڪندڙ ايراني نقاش "مانيءَ" جو گهر. ايراني نقاش "مانيءَ" جي پانت پانت جي گلن ۽ نقاشيءَ وارو ڪتاب (جنهن بابت دعويٰ ٿي ڪيائين تہ ملائڪن کان مليو اٿس). مازندران جي هڪ ديو جو نالو (جنهن کي رستم پهلوان ماريو). نقاش خانو ـ نگار خانو. هڪ چينائي بت ڪده يا مندر.
• **اَرَسُ ج اَرَسَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + رَسَ = رَسُ، يعني بنا رَسُ جي] بي مزي ـ ڦڪو ـ ڪچو.
• **اَرَسَ ج اَرسُون:** ث. گاڏيءَ جي دُري ـ سَرائي. آرسي (ل) ـ ايَس. ڪانَي.
• **اَرَسُ ج اَرَس:** ذ. [سن. اَدَرَسَ] دوا طور ڪم ايندڙ هڪ قسم جي ٻوٽي.
• **اِرسالُ:** ذ. [ع] خط يا شيءِ جي روانگي. موڪلڻ.
ـ **اِرسالِ خدْمَت:** خدمت ۾ موڪلڻ.
ـ **اِرسالِ عَرْض:** ذ. پيسن جمع ڪرائڻ بابت پيسن سان گڏ موڪليل خط ـ چالان.
ـ **اِرسالُ ناموج اِرسالِ ناما:** ذ. ٻيڄڪ.
• **اَرَسَ پَرَس:** ث. [هـ. اَرَسْ پَرَس < سن. سْپَرْشْ = ڇهڻ] ناپاڪ شيءِ کي ڇهڻ سبب آلودگي يا پليدي ـ ڇوت ـ ناپاڪي. ڪري سنان.
• **اَرَسْطاطالِيس، اَرَسْطُو:** اسم خاص. يونان جو مشهور فيلسوف. افلاطون جو شاگرد ۽ سڪندر اعظم جو اُستاد، جنهن کي مسلمان فيلسوف اَلمُعَلِّمُ الاوّل (پهريون استاد) ڪري مڃين (وفات ٣٨٤ ق. م).
• **اَرسَلان:** ذ. [ترڪي] شينهن.
• **اَرسُو (ذ) اَرسي:** ث. [هـ. هَرسا؛ سن. گهَرْشْ = گَهَڙ] مرچ مصالحي ٻيهڙ لاءِ هڪ لسو پٿر. چندن گهَڙ لاءِ پٿر يا روهي.
• **اَرسُونگا:** ذ. [سن. اَرَسْ = اُرهہ] اُرهہ ـ پستان "اُرسونگا نُهہ سپيان، ڏند تہ ٻٽيهہ جاڻ" (رسالو، سُر ديول مارئي).
• **اَرسيلو:** صفت. [سن. اَلَسْ] آرسي ـ سست.
ـ **اَرسَيلائيڻ:** خماريل اکيون.
• **اَرَشْ ج اَروش:** ذ. [ع] اڻ بڻت ـ جهيڑو ـ ناموافقت. ڇيڙا پور ـ فتنہ انگيزي. خون بها ـ ديت.
• **اِرشادُ ج اِرشاد:** ذ. [ع] امر ـ حڪم ـ فرمان. اُستاد يا بزرگ جو فرمودو. هدايت.
• **اَرشَدُ ج اَرشَد:** ذ. صفت. [ع. "رشيد" جو تفصيل] سڀ کان وڌيڪ رشيد يا هدايت وارو ـ صالح ـ نيڪ ـ نيڪوڪار.
• **اَرشَميدس:** اسم خاص. [يوناني. آرڪميديز] سيراڪيوز (يونان) جي باشندي فيدياس جو پٽ، علم جرّثقيل جو وڏو ماهر، اجرام فلڪيہ جي حرڪت کي آسانيءَ سان سمجهڻ لاءِ هڪ خاص قسم جي ڪَلَ جو مُوْجد. ڪتاب 'اصول ارشميدس' جو مصنّف ۽ دنيا جي وڏي ۾ وڏن رياضي دانن مان هڪ رياضي دان، حڪيم ۽ نجومي.
• **اَرْض:** ث. [ع. اَرْضُ ج اَراضي] پوءِ ـ ڌرتي ـ زمين.
ـ **اَرْض وَسَماوات:** ذ. زمين ۽ آسمان.
ـ **اَرْضي:** صفت. ڌرتيءَ جو ـ زمين جو.
• **اَرغَجْ ج اَرْغَجَ:** ذ. [هـ. اَرْگَجا] هڪ عطر جو نالو (جو پيليري رنگ جو ٽيندو آهي ۽ منجهس ڪيترين ئي سرهاڻيون مرڪب هونديون آهن) "ٻانڊوٽا ٻنّ ڏيان، ارغج ۽ عَبير" (شاه). [ترڪي. ف. ارغاج، ارغاج = ڏاڪو، پيٽو] پيٽو ـ سُٽ.
ـ **اَرْغَجي:** ذ. ڍڳهو نوڙ يا ڏاڪو.
• **اَرْغِج:** ث. [ف] وڻ ويڙهي.
• **اَرْغَنْ، اَرْغَنُون:** ذ. [يوناني] افلاطون جي ايجاد ڪيل واڄي جو هڪ قسم ـ آرگن ـ پيانو.
• **اَرْغَنْج:** ذ. [ف] ڍڳهو ڏاڪو.
• **اَرْغَوانُ ج اَرْغَوان:** ذ. [ف] وڻ جو هڪ قسم ـ ڳاڙهو سهڻا گل ۽ ميوا جهليندڙ وڻ.
ـ **اَرْغَواني:** ذ. صفت. سُرخ ـ ڪرمچي ـ لال.
• **اَرْغُونُ ج اَرْغُون:** اسم خاص. وچ ايشيا جو هڪ ترڪي قبيلو. سنڌ جو هڪ حاڪم گهراڻو (جنهن جي سردار شاه بيگ ارغون سن ٩٢٧هـ ۾ سَمن جي پوئين بادشاهہ جام فيروز کان سنڌ جي حڪومت کسي).
• **اِرْفاهہ:** ذ. [ع] آسودگي ـ رفاهت.
• **اَرفَخْشَدُ:** اسم خاص. [ع] هڪ ايراني پيغمبر جو نالو.
• **اَرْفَعُ ج اَرْفَع:** ذ. صفت. [ع. "رفيع" جو تفضيل = وڌيڪ اوچو] اعليٰ ـ بلند ـ نهايت مٿانهون.
• **اَرْفيتُ:** ذ. [ع. عَرَفَ = سڃاڻڻ. پروڙڻ] خيال. ساروڻي ـ

سانير – گوڪ – يادگيري. افريت – اِفريد (ت).

ـ **اَرْنيتُ لَهڻ:** اِفريد يا اِفريت لهَي وڃڻ – خيال تان لهڻ – دل تان اُتري وڃڻ – وسري وڃڻ – يادگيري لهي وڃڻ.

• **اَرَق:** ذ. [ع] اوجاگو – بي خوابي.

• **اِرْقامُ ج اِرْقامَ:** ذ. [ع] لکيت.

• **اَرْقانُ:** ذ. [ع. "يَرْقان" جي بگڙيل صورت] يرقان – سائيءَ جي بيماري – ڪامڙ. رتي. سُرو. مُهلو.

• **اَرْکَ ج اَرْکَ:** ذ. [سن. اَرْکَ] شعاع – ڪرڻو – وڃ جو چمڪاٽ. سج. ٻلور. ٽامو. اِندر ديوتا جو هڪ نالو آرتوار. اَڪ جو وڻ. مذهبي ڪريا ڪرم. ثنا – ساراه ـ گيت. راڳيندڙ – ڳائڻو. عالم شخص. وڏو پاڻ. ڪاڄ.

• **اِرْکَ ج اِرْکُون:** ث. [سن. اَرَتْنِکَ = ٽونڊ < اَرَتْن = ٽونڊ، ڪُنڊ، وڇڙي چاڑهي. ٽونڊ ڪان ڇيڄ جي چوٽيءَ تائين وَڇوٽي، گوشو يا مُک] ٽونڊ – ٽونڊ ڪان ڪرائيءَ تائين ٻانهن جو پاڳو. ڏوڪ ڏوڪان. اٽڪ – آڏ – جهل – رندڪ – روڪ.

ـ **اِرْکَ ڏِيڻ:** ٽونڊ ڏيڻ – ڪوڙا بهاڻ ڪرڻ – ڪوڙا عذر پيش ڪرڻ. آڙا گوڙي ڪرڻ – اڙي وجهڻ.

ـ **اِرْکَ ڏيئي ويهَڻ:** ٽونڊ پر ويهڻ.

ـ **اِرْکَ هڻڻ:** چالاڪي ڪرڻ – نقصان پهچائڻ. پيچڪڙي وجهڻ – ڦڙتي هڻڻ. شاهو ڏيڻ – هشي ڏيڻ.

ـ **اِرْکِي ج اِرْکِيُون (ت):** ث. اِرْک.

ـ **اُرکَڻُ:** مصدر. [سن. اُد = مٿي + گُر = ڳرڪائڻ] منهن مٿي ڪري وات ۾ پاڻي يا کير هاري پيئڻ ـ ڳُٽ ڳُٽ ڪري پيئڻ.

ـ **اُرْکَ ج اُرْکُون:** ث. پاڻيءَ يا کير جي يڪساهي ڳيت – تڪ. ڦڙي – ڦنگ – ڏُڪ – مرڪ.

ـ **اُرکَ ڇَڏَڻُ:** سڪٽو ڏيڻ. بکيو هجڻ.

• **اُرْکَ سُرْکَ:** ث. سُرڪ – سُرڪي – مرڪ (ت) "اُرک سرک، سيد چئي، لڳيس ڏوت ڏهي" (شاهه).

• **اَرْکَابِي ج اَرْکَابِي:** ذ. ناڪئو – ٻُيون (دنگيءَ جو). جهاز جو سونهون يا مُعلم.

• **اَرْکَانُ ج اَرْکَانَ:** ذ. [ع. رُکْن ج اَرْکان = ٿنيو] ٿنيو – پُشتي – جهلاءِ. عادت – فضيلت. لڇڻ.

ـ **اَرْکَانُ دَوْلَت:** ذ. حڪومت جا ٿنيا. اميراُمراءِ.

ـ **اَرْکَانُ دين:** ذ. دين جا ٿنيا جي پنج آهن (١) توحيد ۽ رسالت، (٢) صَلاةَ يا نماز، (٣) صَوْم يا روزو، (٤) زڪوات، (٥) حج.

• **اَرْکُونڙکو ج اَرْکا ڙَرکا:** ذ. [ع. ڙَرِکَةٌ = ورثو] ورثو ترڪو. اڏو تڏو – اَلهو ٿلهو – تپڙ ٽاڙي – سموري ملڪيت – ميڙي چونڊي – هرڪو ترڪو (ت) – سيڪجهه.

– **اَرْکو ڙَرکو چَڏڻُ:** سڀ مال ملڪيت چڏڻ.

• **اَرَک:** ظرف. [سن. ١. اَ = نہ + رَکْش = رکڻ، سنپالڻ؛ ٢ اَرَکَ > اَرَکَ > اَلَکَ = اَ = نہ + لَکَ = لڳائڻ، چنبڙائڻ؛ ٣ اَلَگْنَ = اٽ ڳنڍيل] نہ سنپالڻ جهڙو – قبضي کان ٻاهر. الڳ – جدا "اَرَک ٿيو آرام، ڪاڪل پسي ڪانڌ جو" (شاهه).

• **اَرَک اَرَکَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + رَکْش = رکڻ، سنپالڻ > رَکْشَکَ = اٽ رکيا ڪندڙ، نہ سنپالينڊڙ] رکيا نہ ڪندڙ – نا پرهيزگار. نہ رکندڙ – نہ رهائيندڙ يا بي وفا. بي خبر – غافل – غائب، ختم. "احدان جي ارک ٿيا، سي ڪانئر ڪٻ ڪاهه" (شاهه).

• **اَرْکَر ج اَرْکَرُون (ت):** ث. آنڊ مانڊ – چورا ڪورا – خيال – هُر ڪر.

• **اَرْکَنُ، اُلْکَنُ:** مصدر. [سن. اُپَلَکْشَنَ = جاچي ڏسڻ] پرکڻ – جاڻڻ – سجاڻڻ – واقف ٿيڻ.

– **اَرْکَ ج اَرْکُون:** ث. اُلک – پرک. جاڻ – سجاڻ – واقفيت.

– **اَرْکَائِنُ:** مصدر. "اُرکڻ" مان متعدي بالواسطه. اُلکائڻ – پرکائڻ. جاڻائڻ – سجارائڻ.

• **اَرْکُ ج اَرْکَ:** ذ. [سن. اَرْگهَ. اَرْهَ = ملهه لهڻ، لائق ٿيڻ] قيمت – لياقت – ملهه. اٽن جزن جي ادبائتي پيٽا ڪنهن ديوتا يا برهمڻ اڳيان، پوجا پاٺ وقت (سج، چند) ديوتا جي شان ۾ پاٺي هارڻ جي رسم.

• **اَرَگ ج اَرَک:** ذ. [سن. اَرَسْ = چاتي + گَرْ = هلڻ] نانگ جو هڪ قسم.

• **اَرْگانو ج اَرْگانا:** ذ. صفت. [ف. يگانه] پيارو – دادلو – سڪيلڏو – لاڏلو.

• **اَرگَتُ ج اَرگَتَ (ت):** ذ. ڪاٺ يا لوهه جي گسائي صاف ڪرڻ لاءِ رَڪ جو ننڍن ڏندانن وارو ڪَهرو اوزار – روات – سونهڻ.

• **ارگجا:** عرق، عطر.

• **اَرْگَچِيْنِي ج اَرْگَچِينِيُونْ:** ث. [ف. عَرَق چين = پڳ يا پٽڪي جي پگهر ڪان بچائڻ لاءِ ننڍي توپي يا رومال توپيءَ جو هڪ قسم. دالچينيءَ جو ارڳ (عرق).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَرگَرُ:** ٹ. [سن. گرُهيَه = گرو] ڪن ڪجرو – گند بلا – ميراڻ سيراڻ.
• **اَرگَنُ ج اَرگَنْ:** ذ. [يوناني. آرگنان: انگ. Organ] افلاطون جو ايجاد ڪيل هڪ ساز – ارغنون.
• **اَرگَني ج اَرگنيون:** ٹ [ھ] رسي يا نوڙي جنھن تي ڪپڙا سڪائجن. سنئين بانس يا ڪاٺ جي لٽ.
• **اَرگو ج اَرگا (ٿ):** ظرف. [سن. اَگْري. اَگرتَ] اڳيرو ـ اڳتي. پريرو. پري.
• **اَرگَنُ ج اَرگَنُ:** ذ. [يوناني. اَرگَنان] ارغنون.
• **اَرَگ ج اَرَگَن:** ٹ. قر ڪي سولو نہ ڏارائيندڙ – چتي مزاج واري ڳئون يا ٻکري – ڪٽر. "سَرَگ" جو ضد. الڳ، جدا، ختم.
• **اَرَگُ ج اَرَگ:** ذ. [ع. عَرَق = پگھر. چڪايل پاڻي] (دوائن جو) سَت – عرق – نچوڙ.
• **اَرَگجو ج اَرَگجا:** ذ. [ھ. اَرگجا] خوشبوءُ جو ھڪ قسم.
• **اَرگو ج اَرگا (ڪ):** ذ. حملو ڪاھ. ڪٽڪ – ميڙ. وارو.
• **اَرگھَ ج اَرگھَ:** ذ. "اَرگ".
• **اَرگھا:** ذ. [سن. اَرگھْيَه] نندو ٻيڙيءَ جي شڪل جو ٽانءُ جنھن سان هندو پيٽا ڏيندا آھن.
• **اَرَلَ ج اَرَلُون:** ٹ. [سن. اَرگَدَ. اَرگَلَ = اٽڪ] تاھڙ ۾ ڏنگي مال کي جنگھن ۾ سزا طور ٻڌل ڍڳھي ڪاني. آڏ – آڙ – روڪ (درجي تاڙي. چوپائي مال کي سجاڻڻ جو ھڪ نشان (ٿ).
• **اَرلُ ج اَرلَ (ٿ):** ذ. ڍڳھو ماڻھو.
• **اَرلو ج اَرلا:** ڏينگو – ھُرلو. اَيٽ – چرخو. شڪاري پکيءَ جو ھڪ قسم.
• **اَرلِي ج اَرلِيُون:** ٹ. [سن. اَرگَلَ = اٽڪ] مال جي پاڻ يا واڙ جي دروازي کي بند ڪرڻ لاءِ ڪاٺ جي تاڙي. واڌ يا نوڙ وٽڻ وقت ٻن ٽنھين نوڙين کي وکڙ چاڙھڻ لاءِ ڪم ايندڙ اِنِيءَ وانگر ۽ وچ تان ڪَپ نڪتل ٽلھي ڪاني – آٽيرٽ.
ـ **اَرلِيُون ڏيڻ:** چوپائي مال کي پاڻ ۾ بند ڪرڻ – مال واڙڻ.
ـ **اَرلِيُون لاھڻ:** چوپائي مال کي پاڻ مان ٻاھر ڪڍڻ – مال چوڙڻ – مال پھرائڻ.
• **اَرَمَ، اِرَمَ:** ذ. [ف. اُرمَک = ھڪ پشمي ڪپڙو] ريشمي يا اوني ڪپڙي جو ھڪ قسم "اَرَمَ ھڏ نہ اوديان، پٽولا، پٽ چير" (شاھ).
• **اِرَمُ:** اسم خاص. [ع] صَنْعاءِ ۽ حَضْرَموت جي وچ ۾ "شدّاد بن عاد" جو ٺھرايل ارضي بھشت. عاد جي ٺھرايل ٽنين واري شھر جو نالو. اِرَمَ ذَاتِ الْعِماد" (قرآن حڪيم).
• **اَرمانُ ج اَرمانَ:** ذ. [ف] افسوس – ڏک – رنج – غم – آرزو – چاھ – خواھش – دل – مرضي.
ـ **اَرمانُ ٿيڻ:** افسوس ٿيڻ – ڏک ٿيڻ.
ـ **ارمان پُورو ٿيڻ:** دل جي حسرت پوري ٿيڻ.
ـ **اَرمانجَڻ:** فعل مجھول. افسوس ڪرڻ – ڏکوئجڻ – غمگين ٿيڻ.
ـ **ارمان ڪَڍڻ:** ڏک ظاھر ڪرڻ.
ـ **اَرمانيل ج اَرمانيلَ:** ذ. صفت. ڏکويل. غمگين.
• **اَرمائڻ:** مصدر. ڏک ڏيڻ – رنجيده ڪرڻ. شرمندو ڪرڻ "ڪارا ڪيس ڪٽوريءَ جھڙا، اَرمائين عنبر کي".
• **اَرمُڙو ج اَرمُڙا (ڪ):** ذ. پرت جو ھڪ قسم.
• **اَرمَغانُ، اَرمُغانُ ج اَرمغانَ:** ذ. [ف] تحفو – سوغات – سُوکڙي.
• **اَرمَڻُ ج اَرمَڻ:** ذ. [ج. اُرمَک = پشمي ڪپڙو] اوني يا ريشمي ڪپڙي جو ھڪ قسم. "اَرمڻ ھڏ نہ اوديان، پٽولا، پٽ چير" (شاھ).
• **اَرمَکُ ج اَرمَکَ:** ذ. اُرمَڻ.
• **اَرمَلُ ج اَرمَلَ:** ذ. [ع] رنڊ.
• **اَرمَلَه:** ٹ. [ع] بيوه ـ رن زال – وڏوا.
• **اَرمَنُ:** اسم خاص. آرمينيا ملڪ جو نالو.
ـ **اَرمَني ج اَرمَني:** ذ. اَرمن جو رھاڪو.
• **اَرموشُ ج اَرموش:** ذ. تيرھن چوڏھن ورھين جي ڇمار جو اُٺ ('نيش' اٽن ورھين جي اٺ ڪي چئبو آھي، نيش ٿيڻ ڪان پوءِ پنجن ورھين جو اُٺ) – عمر چڙھيل اُٺ.
• **اِرمِيا:** اسم خاص. [بائيبل. جيريميا] حضرت خضر جو نالو (ڪَن حضرت الياس جو بہ نالو لکيو آھي). حضرت علي. يروشلم.
• **اَرنَ ج اَرنَ:** ذ. [سن. اَرنَ = چڪرو] چڪرو – گراڙي.
• **اَرنَبُ ج اَرنَب:** [ع. اَرْنَبُ ج اَرانب] خرگوش – سَھو.
• **اَرَنگ:** ذ. [سن. اَرْكَه] سڄ "اُپريو اَرنگ، جر ٽر ڏيا جھپيا" (شاھ).
• **اَرَنگُ ج اَرَنگ (ل):** ظرف. اصل – بلڪل – بنھ – صفا. (ذ) گھوڙي جي مرض جو ھڪ قسم.
• **اَرَنگَرُ ج اَرنگَرَ:** ذ. [سن. اُرگ = اَرَسْ = چاتي + گَرْ = ھلڻ] نانگ – بلا. اُرگ.
• **اَرَنئو ج اَرَنئا:** ذ. [سن. اَرَنْيَه = بريٽ، ٻيلو] بريٽ – بن – بيابان – صحرا – ويرانو. جھنگ
• **اَرني ج اَرني:** ذ. [سن. اَرَنْي] ھڪ گل جو نالو. چندن وڻ جون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪائيون جن کي گسائي باهه ڏيڻي آهي. ٻوٽي جو هڪ قسم — ٽانڪارو.

• **اَرني:** جملو. [ع. = "مون کي ڏيکار"] حضرت موسيٰ جو خدا پاڪ کي پنهنجي ديدار ڪرائڻ لاءِ قرآن شريف ۾ چيل عرض "رَبِّ اَرِنِي اَنْظُرْ اِلَيْكَ" (يا ربّ، مونکي پاڻ ڏيکار تہ توڏي نهاريان!) جو مخفف االله تعاليٰ جواب ڏنس تہ "لَنْ تَرَانِي" (تون مونکي هرگز نہ ڏسندين).

• **اَرني ڪاري ج اَرنيُون ڪاريُون:** ث. [هـ. اَرْنِي = جهنگلي مينهن] صَنا ڪاري مينهن.

• **اَرَنياري قَري (ث):** اسم خاص. هڪ وڏيءَ پٽ جو نالو. ٻني.

• **اَرَنڊ ج اَرَنڊِيُون:** ث. سنداڻ.

• **اَرڻ ج اَرڻ:** ذ. [سن. اَرن = ڦيٽو] ڦيٽو — چڪر. اَيٽ — چرخو. [سن. اَرْڻ = جنگ جو گوڙ] جنڊ پيهڻ جو لاڳيتو آواز.

• **اَرَڻ:** مصدر. [سن. ورِجْ] اُرجڻ — ٽڪجڻ. ڦَڪَڻ (ڪابہ شيءِ). اُورڻ. ڪائڻ (ل). جلديَ جلدي ڦَڪ هٽڻ (ڪ).

• **اَرَڻِي ج اَرَڻِيُون:** ث. [سن. اَرَڻِي] هڪ قسر جو ٻوٽو (جو چار پنج فوٽ ڪن ڊگهو ٿئي). ٽانڪارو. (ث) اَرني.

• **اَرو ج اَرا:** ذ. [سن. اَرَه] ڦيٽي جو ٽانيو — نار جي چڪر جو ڏندو. پيچ — وکڙ. ڦيرو — گهمرو — ولو (ڪ) "اڄ اچي پيس اوجتي، ڪنهن اجل جي هيٺان اري" (رمضان ڪنبر). [ف. اَرّہ] ڪارائي — ڪرت. پڑ — تازو توانو — متارو — نمرو (ت).

ـ **اَرا اُلوڙي جَڏڻ:** لڇڪائي ناس ڪرڻ.

ـ **اَرَن ڪان ڪَڍڻ:** بيڪار بنائڻ — پاڙُون پٽڻ — ڪاري خراب ڪرڻ — وٽئون وجائڻ. مٽي تي چاڙهڻ (ت).

ـ **اَرَنڀُون نڪرڻ:** هوش حواس وجائڻ.

ـ **اَري لڙِيو ج اَري لڙِيا:** ذ. صفت. بد بخت — بد نصيب — چندبو — نحس.

ـ **اَري ۾ اُڇڻ:** ڪنهن وکڙ يا مصبت ۾ قاسڻ.

• **اَرَو:** ث. [اَ = نہ + رو = درياءَ جي وهڪ. درياءَ جي پاڻيءَ جو چڏيل رَڻُ اريجائي خشڪ زمين — اريج واري زمين. خشڪي.

ـ **اَرو ڏِيڻ:** زمين کي ساهي ڏيڻ. پاسو. گهمرو يا ولو ڏيڻ. اڳ جهلڻ — ڦري اڳ وٺڻ.

• **اَرواحُ ج اَرْواحَ:** ذ. [ع. روحُ ج اَرْواحُ. سنڌيءَ ۾ واحد طور ڪم ايندڙ] روح "پسي جهانءِ جهجي هنيون، آر مٽي ارواح" (شاهہ). طب جي اصطلاح موجب ارواح تَن قسمن جا آهن (۱) روح حيواني، (۲) روح نفساني، (۳) روح طبعي. حياتي — دم — ساهہ.

خواهش — خيال. اشتها — سڪ.

• **اَرواح پلجي وڃڻ:** آسرو پلجيَ وڃڻ. دل ڪچي وڃڻ. سَڌ مري وڃڻ.

ـ **اَرْواح جي آري:** جملو. آرزو جي آسري — سڪ جي سانگي "تن وڏائين تار ۾، ارواح جي آري" (شاهہ).

ـ **اَرْواحِ خَبيثہ:** ذ. خبيث روحَ يعني جن، ديو يا دوزَخين جا روح.

ـ **اَرْواحِ طَيِّبَہ:** ذ. چڱا يا ڀُتل روح. ملائڪ.

ـ **اَرْواحِ ڪَجَڻ، ڪجي وَڃَڻ:** دل تهي وڃڻ.

• **اَرواحُ وَرَڻ:** دل جو خيال ٽيڻ — روح جو ريلو ڏيڻ. سڌ ٽيڻ — سڪ جاڳڻ — ڪشش ٽيڻ — مرضي ٽيڻ.

• **اُرْوارُ:** ظرف. [سن. اَوارَ = هن پَر] اوراڙ — اورئين ڪَپر — اورين ڪنڊيءَ ـ هن پَر.

ـ **اُروارپار:** ظرف. هن پَرِ ءَ هُن پر — اوراڙ پراڙ "ساري جڙهيو سير تي، اُروار پار هيئي" (سامي). اوڙي پاڙي — ادائي گهرين.

• **اُروتَ ج اُروتُون:** ث. (اڪين جو) انتظار — اوڪاس — سڪ واري نگاهہ. اوجاڳو.

• **اُروتُ ج اُروتُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + پُلْشْتَ = پَڪل] خام — ڪچو. الڙ — اڻ آزمود گار — نا تجربہ ڪار — ناواقف "اِجا تون اروتُ، ڪوروري خبر نہ لهين" (شاهہ).

• **اُروٽِ ج اُروٽُون:** ث. [سن. آرْدرتا] آلاڻ ـ نمي "جنين رءِ جهان ۾، اڪرين اُروٽ" (شاهہ). اَٽوٽ ـ خشڪي — سُڪلائي.

• **اُروتُ ج اُروتُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + = رسُ = يعني خشڪ] خشڪ مزاج — رکو روحُ — شوم — ڪهرو — نامهربان. اَروتُ.

• **اَرُوپُ ج اَرُوپُ:** صفت. [سن. اَ = نہ + روپَ = شڪل] بنا روپ جي — بنا شڪل جي — نر آڪار.

• **اُروجُ ج اُروجَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + رُدْ = روئڻ] بنا روج جي. بي سمجهہ (ٻاڻ).

• **اُروجي ج اُروجي:** صفت. [اَ = نہ + رو (ف) = پاڻيءَ جي وهڪ' ف. ريج > ريزش = وَهڪ] اَريجي — بي ريجائتي — خشڪ — دريا جي رَڻ نہ چڙهيل (زمين). ٽوٽ — سُڪل — غيرآباد (زمين) "تر گهر جي نينهن جو، آهيان آءُ اُروجي" (شاهہ).

• **اُروڊِ پَروڊِ (ل):** ظرف. جتي ڪٽي — هر جڳهہ — هر هنڌ.

• **اُرورا:** اسم خاص. هندن ۾ مسلمانن ۾ هڪ ذات جو نالو.

• **اُروڙ ج اُروڙُون:** ث. صفت. بي گناهہ — معصوم "آنديئي جا اروڙ، تنهن بنڊياٽيءَ بدا ڏيين" (شاهہ).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَروڙَ ج اَروڙون:** ث. [سن. اَجَگر = وڏو نانگ جو هڪري ڳهي وڃي] اجگر – اَرڙ نانگ – ازدها – دمڙ. وڏي خوفناڪ بلا.

• **اَروڙ:** اسر خاص. [ف. رُوْدُ (= دريا) > ع. الرود > الرور: (سنڌي اچار=) اروڙ. الور] قبل از اسلام سنڌ ملڪ جو تختگاھ – الور يا اروڙ جو قديم شھر، جنھن جا کنڊرات روھڙيءَ کان پنج ميل ڏکڻ اوپر طرف، اپرندي ناري (= ھاکڙو) لڳ ۽ قديم وقت جي درياء جي پيٽ جي مٿان موجود آھن "ھاڪ و ھندو ھاکڙن پڃندي ھنڌ اروڙ" (ماموين جا بيت). اروڙ جو نندڙو ڳوٺ جو قديم شھر اروڙ واريءَ جاءِ تي موجود آھي. ھڪ ذات جو نالو. روھڙي تعلقي جي ھڪ ديھ جو نالو.

• **اَروڙ وَنْسي:** اسر خاص. سنڌ جي اروڙ حصي جي رھاڪن ھندن جي اولاد مان، پنجاب ۾ رھندڙ ھندن جي ھڪ ذات جو نالو.

• **اَروڙ ج اَروڙ:** ذ. انبار – ڍڳ – ڍير – کوڙ. پکين يا چوپاين يا ماڻھن جو گھات.

• **اَروڙا:** اسر خاص. اکثر حيدرآباد ۽ شڪارپور ۾ رھندڙ ھڪ ھندو ذات جو نالو.

• **اَروڙَڻُ:** مصدر. تپي ڳاڙھو ٿيڻ – ڪاوڙجڻ – ڪوپ ٿيڻ. ڏسو "اَروڙَجڻُ".

• **اَروڙي ج اَروڙيون:** ث. بدي – برائي – خرابي – وڪار. ھيائي – دوئي – غيرت – ڪُپت "ڪيڙي اروڙي، تہ سڪي ٽئي سامي جئي" (سامي). ڪن ڪڇري جو ڍڳ – چيٽن يا گند جو ڍير (ملتاني). ڍب. ڪُتي يا گدڙ جي وڏي اونائي.

• **اَروڙي ج اَروڙيُون:** ث. اُرڙي: (ماتا جي بيماريءَ جو ھڪ قسم) – لاکڙو – نندي ماتا.

• **اَروسو ج اَروسا:** ذ. [سن. اَتْرش: ف. اَروسا] ھڪ ٻوٽي جو نالو – کنگھ وغيره لاءِ دوا طور ڪم ايندڙ ھڪ ٻوٽيءَ جا ساوا پن.

• **اَروش ج اَروشَ:** ذ. [سن. اَروش = سج. ھڪ قسم جو نانگ] سج. باھ جو ٻيڙ – پڑڪو – جھلڪو – شعاع – شعلو. ھڪ قسم جو نانگ.

• **اَروکڙو ج اَروکڙا (ڪ، ل):** ذ. صفت. [اَ = نہ + روشَ > ريکا = مھانڊو] بدشڪل – بدصورت – ڪوجھو.

• **اَروکو ج اَروکا (ڪ):** ذ. صفت. [سن. ڪروهْ = جامڙو: اَ = نہ + روشَ > ريکا = مھانڊو] بدشڪل – بدصورت – بي مھانڊي – ڪوجھو. اپرو – بي زور – ڪم طاقت – نھل.

• **اَروگ ج اَروگ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + روگ = روڳ، مرض يعني بنا روڳ جي] تازو توانو – تندرست – چگو ٻلو – نروبو – نمرو.

– **اَروگ وگيان:** ذ. صفت. [سن. اَروگْيَہ] اَروگ.

– **اَروگائِي:** ث. تندرستي – چاقائي – چگيلائي – سڃائي. سگھائي – صحّت.

– **اَروگو ج اَروگا:** ذ. صفت. اَروگ.

– **اَروگَ وديا:** ث. چگيلائي رکڻ جو علم – علم الصحّة.

– **اَروگي جَ اَروگي:** صفت. اَروگ.

• **اَرونھرو ج اَرونھرا (ڪ):** صفت. اروگ – چاق – چگو ٻلو.

• **اَروڏ ج اَروڏ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + لَوَڻ = لوڻ] اَلوٽو – بي نمڪ – ڦڪو.

– **اَروڏو ج اَروڏا:** ذ. صفت. اَلوٽو. بي سواد – ڦڪو. بداخلاق – بدچال – ڪُلڇٽو.

• **اَروڏي:** ذ. وائُر کان پوءِ اڇو ٽيل اَنّ. (اسر خاص) تعقلي جو ھيءَ ۾ ھڪ ديھ جو نالو.

– **اَروڏي ڪَرڻ:** اَنّ صاف ڪرڻ. وائُر ڪرڻ.

• **اَروڻي:** ث. [سن. اَروجَ = اڻ وٽندي] حمل جا اُڀيڙ.

• **اَرَهُ (ت):** ذ. ڪنھن سان بدن لڳڻ جي حالت – ڇوت – ڇھَ – لَمَس.

• **اَرَھ:** ث. [سن. آراڌَ = راضي رکڻ] مرضي – سَڌَ – خوشي – خواھش. انگل – اَرَه (ت).

– **اَرَھ رکڻ:** ٻار جي غير واجبي مرضي رکڻ – دل وٺڻ. ڪوڏائڻ – دادلائڻ. اَرَءِ رکڻ – سانگو ڪرڻ.

• **اَرَه:** ذ. [ف] کاراڻي.

– **اَرَھ کُشْ:** ذ. صفت. وادو – ڪاٽ چيرو.

• **اَرَهُ ج اَرَهَ:** ذ. چاتي – سينو – پستان – ٻُبو. جبل جي ٻُڌ کان ھيٺ زمين (ڪ).

– **اَرھ اَنْبورجڻ:** ڏڪ ظاھر ٿيڻ – ٻُبا ظاھر ٿيڻ.

– **اَرَهَ پرجڻ:** ٻُبا سگوئجڻ. چوکريءَ جو بالغ ٿيڻ.

– **اَرَهُ ڏِيڻ (ت):** مقابلي ڪرڻ لاءِ تيار ٿي اچڻ – مقابلو ڪرڻ. اڇي مَڇي ڪرڻ – ھمتائڻ – مدد ڪرڻ.

– **اَرَه زورائِي ج اَرَهَ زورائِيُون:** ث. سينه زوري – ڏاڍ مڙسي – زبردستي. ڏاڍائي – ظلم.

– **اَرَه زورائِي ڪَرڻ:** ڏاڍ مڙسي ڪرڻ – زبردستي ڪرڻ – ظلم ڪرڻ.

– **اَرَه زوري:** ث. اَرھ زورائِي – سينه زوري.

• **اَرَهاڻُ:** مصدر. [سن. اَرَهْ = سينو] سوڙھ ڪرڻ – ٻئي کي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڏکڻ. گهُنٽڻ. اُجاڻڻ – هوکر ڪري وڙهڻ. تپائڻ.

ـ **اَرهاتَ ج اَرهاتُون:** ث. اُرهه زورائي – ڏاڍائي – اُجات.

ـ **اَرهاتَ ڏيڻ:** پاڪر ۾ زور ڏيڻ – پيڙڻ – چپڻ – چيپاڻڻ.

• **اَرهالُ ج اَرهالَ (ڪ):** ذ. صفت. نندڙو ٻار – الڙ – معصوم. بي سمجهه.

• **اَرهاٽو ج اَرهاٽا (ڪ):** ذ. صفت. نئون. پرائو – ڏاريو. چوري ڪيل.

ـ **اَرهاٽي پيرين ڪَيڻ (ڪ):** اڳهاڙي پيرين ڪيڻ – نااُميد ڪري ڪيڏ.

• **اَرهائِڻ:** مصدر. [سن. اَ = نه + هُرش = خوش ڪرڻ] ارهو ڪرڻ – ناراض ڪرڻ – رنج ڪرڻ – دُکيَ ڪرڻ.

• **اَرهجَڻ:** فعل مجهول. ناراض ٿيڻ – رنج ٿيڻ. دل ۾ ڪرڻ.

• **اَرهَر ج اَرهَر:** ذ. دال جو هڪ قسم.

• **اَرهَنْ. اَرينْهَنْ:** ظرف. "پَرينْهَنْ" کان پوءِ ٻيو ڏينهن – ٽئين ڏينهن.

ـ **اَرهَنْڪَي اَرينْهڪو:** ذ. صفت. اَرينهن وارو.

• **اَرَهُنْ (ڪ)، اَرهُون (ل):** ذ. (ڏهائيندڙ) مال جي اوهه تي سوڄ.

ـ **اَرهن هٽڻ:** چوپائي مال جي ٽٽن جو سُڄي پوڻ. هڪريءَ جا ٽَٽَ تپي ۽ سُڄي پوڻ. هڪريءَ جي ٽٽن مان ڪير ڏهڻ وقت رت نڪرڻ.

• **اَرهَنْدو ج اَرهَنْدا:** ذ. صفت. [سن. اَنْرَه > اَن = نه + اَرْهْ = لائق هٻڻ] نَه رهندو – نَه رهائيندڙ – نه سُهائيندڙ – اڻ جوڳو – اڻ لائق – غير مناسب – نامَناسب. ناشائسته – غير واجب – ناشايان. حرام – ناجائز (ديني لحاظ سان). زبردستيءَ سان ورتل. بي انصافيءَ سان حاصل ٿيل (ث) اَرهَندي ج اَرهنديُون.

ـ **اَرهَنْدائي:** ث. اڻ لائقي. بي قاعدگي – لاقانونيت (ديني يا اخلاقي).

• **اَرهَنْدي ج اَرهَنديُون:** ث. ڏاري – اوپري – نڏڪي – رولَ چولَ – دَٽَين مُئي.

• **اَرهَنَ ج اَرهَنُون:** ث. سنداڻ (سونارن جي) – اَرَٽي.

• **اَرهَنُ ج اَرهَنَ:** ذ. اَهَنَر.

• **اَرهو ج اَرها:** ذ. صفت. [سن. اَ = نه + هُرْش = خوشي] ناخوش – ملول – رنج – غمگين – ڏکويل. "سَرهو" جو ضد. (ث) اَرهِي ج اَرهيُون.

ـ **اَرهاڻ:** ث. اَرهائي.

ـ **اَرهائِي:** ث. ڏک – رنج – ناراضپو – رنجش. ملولائي – غمگيني.

ـ **اَرهو ٿيڻ:** ناخوش ٿيڻ – رنج ٿيڻ – ناراض ٿيڻ.

ـ **اَرهي سَرهي تَڪڻ:** امير غريب کي هوسڻ. ڏکئي سکئي سان حسد ڪرڻ.

• **اَرهو ج اَرها (ٿ):** ظرف. هيڏانهن – هيڏ پرو. اورتي – ويجهو – قريب.

ـ **اَرهو پَرهو:** ظرف. هيڏانهن هوڏانهن – اوري پري.

ـ **اَرهي:** طرف. اوري – اورتي – ويجهو.

• **اَرْهي ج اَرهيُون:** ث. آرسي. عورت جي آگوٽي جي ٽِڪَ واري مُندي. ٽڪَ.

• **اَرَه ج اَرَتُون (ت):** ث. [سن. آراڌَ = راضي رکڻ] راءِ ـ رايو – انگل – سَڌَ – شوق – مرضي – خيال. سانگو. اَرداس.

• **اَرَهْ:** ث. [سن. اَ = نه + رو = درياءَ جي وهڪ] درياءَ جي لٽ نه جڙهيل زمين – غيرآباد زمين – خشڪ زمين – پوٽو – دَشت. غير موسمي فصل.

ـ **اَرَهْ ڏيڻ:** زمين کي آبادي ۽ ڪان ساهي ڏيڻ.

• **اَرَهُو ج اَرَهُوٽا (ث):** ذ. هَر.

• **اَرَهُوٽو ج اَرَهُوٽا:** ذ. صفت. [سن. اَنْ = نه + اَرْهَ = لائق] اَڻ لائق – بد عادت – بد چال – بد فضيلت – نالائق.

• **اِري ج اِريُون:** ث. ڪائيءَ جو نندو ٽڪرو. عضوو – سَنڈ. ڪنهن به شيءِ جو ٽورو حصو (ث).

• **اَري ج اَريُون:** ث. رڍ – گهيٽي – ڏُنبي.

• **اَرِيبْ:** ذ. [ع] داناءَ – ڏاهو.

• **اَرَيب ج اَريبُون:** ث. [ف. اُريبْ = قَڏو] چورس. مستطيل يا ڪنهن به چوڪنڊي جي آمهين سامهين ڪنڊن ڪي پاڻ سان ملائيندڙ ليڪ.

• **اَريبْ ج اَريب:** ذ. ڏنگائي – قڏائي. فريب.

ـ **اَريبي ج اَريبي:** صفت. پاسيرو – ڪنڊائتو – ڪُنڊو ڪُنڊ.

• **اَريجَ ج اَريجَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نه + ف. ريجُ > ريزش = وَهَڪ] بنا ريج زمين – خشڪ زمين – سُڪي ٿيل – بيابان – صحرا "آسٽ جن اَريجَ ۾، تن جي وهَ جو وَرن ٻيو" (شاه).

• **اَريڙ ج اَريڙيُون:** ث. [سن. اَجگر = بلا جا سڄي هڪري ڳهي وڃي] هڪ تمام وڏي ۽ ٽلهي بلا – ارڙ نانگ – اروڙ – ازدها – اجگر. آفت. چالاڪ – هوشيار.

• **آريسَرَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (آريسر).

• **آرَيندو ج آرَيندا (ث):** ذ. صفت. اجايو. بي وقوف.

• **اَرَيْنهَنْ:** ظرف. اڄ کان پوءِ جوٽون ڏينهن – اڄ کان جوٽين ڏينهن (ت).

• **اَريئو ج اَريئا (ث):** ذ. ائٽ – چرخو – ارٽ.

• **اَزَ ج اَزُون:** ث. [سن. اَڊْ = جهڪڻ] هوڏ – اصرار – مخالفت. اَڙ – آڏ – اٽڪ – رندڪ – روڪ – رَندِ – رڪاوٽ – جهل.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٽيڪ – آڌار. اوٽ – اَجهو – جهلو – پناه "سال ستڪن، جال جهٽڪن، ڪاڻ ڪن اَڙَ آڏ اوٽ" (گل). ترار جي چهنب – اَٽي ـ نوڪ. رستو – پيچرو – گس – گهيڙ – لنگهه – وات. اٽڪل – ڪيڏ. چال – چالبازي – عياري. اولو – اوڍر. مورڇو – ڪاهي. فوج جو ڪنهن هيءَ فوج سان مقابلو – لڙائي – جنگ – جهڙپ. وهت تي هڪ پاسي پيل بار. هارن کي ٽيندڙ بيماريءَ جو هڪ قسم.

ـ **اَڙَ ڏيڻ:** لکي وڃڻ – اوٽ ڏيڻ – جهل ڏيڻ. بند ڏيئي ڇڏڻ – جهلو ڏيڻ. اٽڪل ڪرڻ.

ـ **اَڙَ ڪَري ويهڻ:** ڪنهن وڻ وغيره جي پناه يا اوٽ ۾ لکي ويهڻ – ڪاهي ڪوٽي ويهڻ – مورڇي ۾ ويهڻ.

ـ **اَڙَ ۾ ويهڻ:** جُڪي ويهڻ – لکي ويهڻ – ڇپي ويهڻ – جهڪي ويهڻ.

• **اَڙ ج اَڙَ:** ذ. جانور تي لڏيل بار جو هڪ پاسو. حصو پتي – وندي – پاڳو – وانتو. بار – مشڪل – ڏکيائي. اوٽ – اجهو.

• **اَڙ ٽيڻ (ت):** بار ٽيڻ – بار پوڻ. روڪ ٽيڻ – بندُ ٽيڻ – رندڪ ٽيڻ.

• **اِڙِ ج اِڙَ (ل):** ذ. ديڙ – دِڳُ – انبار.

• **اَڙا گوڙي (ت):** ث. قِڙتي – قَڏو – اَڙي – رَڙِي – اَڙتي – ڪيٽو.

• **اَڙانگ ج اَڙانگَ:** ذ. صفت. ڏکيو ـ اَوکو ـ اهنجو ـ مشڪل ـ دشوار "اوهان ري اڙانگ، ويني ورهه وسايان" (شاه).

• **اَڙانگو ج اَڙانگا:** ذ. صفت. اٽانگو – ڏکيو – اهنجو (ث) اَڙانگِي ج اَڙانگيون.

• **اَڙائڻ:** مصدر. [سن. اَنْتَرايَه = انڪ، روڪ] قاسائڻ – انڪائڻ – ڳنڍڻ – متصل ڪرڻ. (اَڙايو، اَڙائيو – اَڙائيندو – اَڙايل).

• **اَڙائي ج اَڙائيُون (ل):** ث. پهريات ٻڪري – اَوٽ – اَئڻَ (ت).

• **اَڙبَڙ:** ث. بي معنيٰ لفظ – بڪ شڪ.

• **اَڙبَنڊ ج اَڙبَنڊَ:** ذ. لُنگ. گوڏ.

• **اَڙبڙات ج اَڙبڙاٽون (ت):** ث. آهٽ – آواز – آڱٽ.

• **اَڙبَنگ ج اَڙبَنگ:** ذ. صفت. بي پرواه ـ اردو. پهلوان – هلوان – طاقتور – سگهارو. ڏنگو – اهنڌ – حرڪتي. شوخ – هوڏي.

ـ **اَڙبَنگائي ج اَڙبَنگائيُون:** ث. اهنڌائي – اردائي – ريڙائي.

• **اَڙتي ج اَڙتيُون:** ث. [سن. اَنْتَرايَه = انڪ، روڪ] قَڏو – قِڙتي – گدي. انڪ – رندڪ – روڪ.

ـ **اَڙتي باڙ:** ذ. صفت. قڏو وڃندڙ – قڏائي – اڙيگور – گدي خور.

ـ **اَڙتي خورُ:** ذ. صفت. قڏو وڃندڙ – اڙتي باز.

ـ **اَڙتي ڪَرڻ:** قڏو وڃڻ – گدي ڪرڻ.

• **اَڙَڏو:** ظرف. بي دليو – بي خيالو.

• **اَڙَڏَوَ:** ظرف. لَٽ پَٽ – متو مت – وهنوار – لڙِپڙ – آنا ماڻا. بيباق – ڀُڪتو (حساب ڪتاب) آجپا.

• **اَڙڻ:** مصدر. "اَڙڻ" مان فعل مجهول. قاسجڻ – قاسي وڃڻ – انڪجڻ.

• **اَڙڻي ٻيهڻ، پوڻ:** انڪجي پوڻ. مُنْجهي ٻيهڻ – (مصيبت ۾) قاسجي پوڻ.

ـ **اَڙڻي وَڃڻ:** قاسجي پوڻ. ڪک ٽيڻ.

• **اَڙَنڍ:** ث. اَرجڻ – انڪ. ڏکيائي – مشڪلات – تڪليف – اهنجائي. پيڃڪڙي – ڦڙتي – ڇيڙڪ – رندڪ. بي قراري – بي آرامي.

• **اَڙُد:** ث. دال جو هڪ قسم – مانُهن جي دال.

• **اَڙُدَ ج اَڙُدَ:** ذ. [ترڪي. اُردو = چانوٽي] فوج – لشڪر – ڪٽڪ. جَمّ غفير – ميڙ – انبوه ـ ڏَنب – خَلق. ڊِڳ – انبار – ڪوڙ.

• **اَڙُدا بيگ ج اَڙُدا بيگ:** ذ. [ترڪي. اُردو > اَڙد = چانوٽي + بيگ = سردار] هٿيار بند سپاهي – لشڪري يا فوجي ماڻهو. وڏو اميير. لاپرواه – اردو – بي خيالو (ت).

ـ **اَڙُدا بيگِي ج اَڙُدا بيگِيُون:** ث. مرداني فوجي لباس ۾ محلات جي پهري جو انتظام رکندڙ عورت – محلات جي پهريدار عورت. ٻانهي – نوڪرياڻي – دربان عورت. سنهو پَرڻ – سنهي چاٽي.

• **اَڙِداءُ ج اَڙِداءَ:** ذ. گوشت مڇي وغيره جي ٻوڙ ۾ شوروي کي گهاٽي ڪرڻ لاءِ وڏل آٽو يا لسي – لاس.

• **اَڙُدَائي:** ذ. فوجي – سپاهي – لشڪري.

• **اَڙُدَڪُ ج اَڙُدَڪَ:** ذ. گهوڙي جو هڪ سنڊ.

• **اَڙدَها ج اَڙدَهائُون:** ث. [ف. اَژدها = وڏو نانگ] ارڙ نانگ – اجگر – اروڙ "عظمت سان هئي ازدها، ڏور جنهن جو ڏهڪار" (رمضان ڪنبر).

• **اَڙَس (ت):** ث. مينهن ٻوڙ وقت گند ۽ گپ ۾ هلڻ ڪري نڪتل قَٽ ڦڙڙيون – مَلو.

• **اَڙُس ج اَڙَس:** ذ. مُنگهڻ – ڪتمل.

• **اَڙُڪ:** ظرف. آخرڪار – نيٺ – اوڙڪ – لٽي پٽي. هُن مٽي.

• **اُڙُڪَ ج اُڙُڪُون:** ث. منشا – مراد – نيت "ڪاجا اُڙَڪ اونئين. ڪرهل ڪوڏ ڪَسين" (شاه). اوڙَڪَ – ڏاڍو مينهن.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَڙڪ ڏِڙڪيو ج اَڙڪ ڏِڙڪيا (ث):** ذ. تياكر – ٽالٽ – شفيع – چگو مڙس.

• **اَڙڪ گوار (ث):** ث. اُها گوار جا ٻئي ڪنهن فصل سان گڏ خود بخود ڦُٽيَ (داڻو ۽ ڦري سخت ٿئي، صرف جانورن کي گاهه طور ڪارائي وڃي).

• **اَڙڪڻ:** مصدر. اٽڪڻ – روڪ – رندڪ – رڪاوٽ.

ـ **اَڙڪڻ ج اَڙڪُون:** ث. اٽڪ – روڪ – رندڪ – رڪاوٽ.

ـ **اَڙڪائڻ:** مصدر "اَڙڪڻ" مان متعدي بالواسطه. اٽڪائڻ. بند ڪرڻ – قيد ڪرڻ – گرفتار ڪرڻ – قاسائڻ. جڪڙڻ – قابو ڪرڻ – سُڪ ڪرڻ.

• **اَڙڪجڻ:** مصدر "اَڙڪڻ" مان فعل مجهول قاسجڻ – اٽڪجڻ – بند ٿيڻ – قيد ٿيڻ – گرفتار ٿيڻ. قابو ٿيڻ – سُڪ ٿيڻ.

• **اَڙڪو ج اَڙڪا:** ذ. روڪ – رندڪ – جهل – پيڇڪڙي – اٽڪ.

• **اَڙڪ ج اَڙڪون:** ث. اکر – حرف. لفظ. طرف – پاسو – ڏِس. خبر – ڄاڻ – سمجهه.

• **اَڙڪ پڙڪ:** ث. سُڌ سماءِ – آسپاس جي خبر چار. ڄاڻ سڃاڻ.

• **اَڙڪي پڙڪي، اَڙڪي ڦڙڪي:** ظرف. آسپاس.

• **اَڙڪو ج اَڙڪا:** ظرف. دور – پري. اوجهڙ.

• **اَڙڪيل ج اَڙڪيلَ (ث):** ذ. صفت. اَڙ ڪِيْلَ – بيمار – اگهو – مرضيل.

• **اَڙَلَ ج اَڙَلُون:** ث. لوڙهي جي وچ ۾ لنگهه ٽاهڻ لاءِ پاسن کان ٻه ايبون ڪاٺيون هٽي انهن جي وچ ۾ عمود وانگر رکيل ٻن يا ٽن ڏاکن جي ننديِ ڏاکڻ – ڳُلي.

• **اَڙَلُ ج اَڙَلَ:** ذ" [سن. اَلْ، لَلَ = لڏڻ] ڏِگهين لڏندڙ بشڪن وارو ڪُڏڻو گهوڙو – بوجرو گهوڙو – ٽهڻو ٻهاڻ – جَڙو وڇيرو "ڪارا ڪُنڊَ هٽن ۾، اَڙَل وڇيرا هيٺ" (شاه). (صفت) اَلَڙ – بي خيالو – واڇرو – ٻڌو – ٻگهلو. ترڙو – هلڪڙو – وڏائي خور.

• **اَڙَل وڇيرو:** ذ. ڪُڏڻو گهوڙو. بيِ خيالو ماڻهو – ترڙو – هلڪڙو – وڏائي خور.

• **اَڙَلَ:** ث. اسم خاص. سيوهڻ وٽ هڪ واهه ۽ ڏنڊ جو نالو.

• **اَڙِل ج اَڙِلُون (ک):** ث. پَن (وَل) جو وُڏيو.

• **اَڙِلي، اَڙِلي ج اَڙِليُون (ث):** ث. چوپائي کي پڇڙ يا تکي هلڻ کان روڪڻ لاءِ پيرن ۾ پيل ڏاوڙ ۾ ٻڌل ڪاٺي.

• **اَڙَڻ:** مصدر. اٽڪڻ – اڙڇڻ – منجهڻ – قاسڻ. ڳنڍجڻ. (حساب ڪتاب) صاف ٿيڻ – بي باق ٿيڻ – چڪتو ٿيڻ. ملڻ (عوض يا پلاند). (اَڙيو – اَڙندو – اَڙيل).

ـ **اَڙڻ پڙڻ:** وهنوار ٽيڻ – لٽ پٽ ٽيڻ. چڪتو ٽيڻ (ليکو).

ـ **اَڙِيات، اَڙِياتُو:** ذ.صفت. اَڙِيل – قائل – محتاج – منجهيل.

• **اَڙِيالُ ج اَڙِيال:** ذ. صفت. اَڙِيل – گهرجائو – ضرورتمند – منجهيل – قائل. سائل.

• **اَڙِين آڌار:** ذ. صفت. بي وسيلن جو وسيلو – مسڪينن جو سهارو – پرجهلو – آسرو – ڏي.

• **اَڙِين جي اوٽ:** محاورو. هيٺن جي حمايت – بي وسيلن جو وسيلو – هيٺن جي پناه يا آڌار.

ـ **اَڙِيو ج اَڙِيا:** ذ. صفت. محتاج – تنگدست – منجهيل. گمراهه ٽيل. قائل.

ـ **اَڙِيو رهڻ:** روڪيل رهڻ. ٻڌسي بنا تنگ رهڻ – منجهيل رهڻ.

• **اَڙو ج اَڙا:** ذ. [سن. اَرَ = چَڪَرَ] اَرو – ڏندو. تاجيءَ جون پاڻ ۾ ٽڪجي ڳنڍيو ٽي پيل تندون. حيض اڇڻ کان سواءِ ٻيو پيرو ٽيل حمل. (صفت) برابر – هڪ جيترو – هم وزن. هڪ جهڙو – پيڇي. ٻٽ – جُٽ. (ذ) وهٽ تي لڏيل بار جو هڪ پاسي لڙيل بوجوَ (ث) – يڪ طرفو بار. ورهايل مال جو هر هڪ حصو – پاڳو – وانڊو – وندي – پتي. هڪ مينهن جو ٻيءَ مينهن کي هنيل سڳ – اَڪلَ. گاهه جو گڏو – ٻوڙو – مُڇو – پَري – بند (ڪانن جو). قاعدو – قانون.

ـ **اَڙي ۾ جهلجَڻ:** قاعدي ۾ قابو ٽيڻ – قانون موجب گرفتار ٽيڻ.

• **اِڙو ج اِڙا:** ذ. گاهه جو ٻُبو. گاهه يا ڪانن جي پَري.

• **اَڙو اَڙو (ل):** ث. راند جو هڪ قسم.

• **اَڙوڙ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **اَڙوڪو:** ظرف. بي ايماني ۽ سان – ٺڳيءَ رستي.

ـ **اَڙوڪو ڪائڻ:** بي ايماني ۽ سان ڪائڻ – چوريءَ ڦهائڻ.

ـ **اَڙوڪي وڪ:** ث. ٺڳي – چالاڪي.

• **اَڙوَل ج اَڙوَلُون:** ث. روڪ – رندڪ – اٽڪ. ڇيڙڪ – پڇڪڙي.

• **اَڙونڊ ج اَڙونڊَ:** ذ. اڙيال – سوالي. ادينگو – بدفضيلتو – بدچال.

• **اَڙوواڻي:** ظرف. وڇڙي سڇڙي.

• **اَڙوئي ڪَرڻ (ث):** پنڻ – فقر ڪرڻ – بکيا ونڻ.

• **اَڙويل ج اَڙويل:** ذ. وڪڙ – وَڙ – ڦيرو. رندڪ – روڪ. مونجهارو.

• **اُڙهني ج اُڙهنيُون (ث):** ث. اوڍڻي. ڇني. رئو ـ پوتي.
• **اِڙهڻ (ڪ):** مصدر. هڪ ٻئي مٿان ڊڳ ڪرڻ.
• **اُڙهڻ:** مصدر. ڀهرڻ ـ وڃڻ ـ اُسهڻ. جوتجڻ ـ جُٽڻ. وَهڻ ـ ڳهڻ (بار ۾). وَهڻ ـ وهي هلڻ (پاڻي). وسڻ (برسات). (ڪناية) هر ڪاهڻ ـ ڪيڙڻ. ريج ڪرڻ ـ ٻني پيارڻ. مدد ڪرڻ. پاڻيءَ جو وارو وٺڻ ـ پاڻي ورائڻ (ت).
• **اُڙِيا:** حرف ندا. [سن. اَري] ٻئي کي سڏ ڪرڻ لاءِ ڪم ايندڙ لفظ ـ اي ـ ڙي ـ او. گهٽتائيءَ، ڪراهت يا نفرت وچان سڏ ڪرڻ مهل ڪم آندل لفظ.
• **اُڙِي ج اُڙِيُون:** ث. [سن. اري] ملهه ۾ (ناجائز قرار ڏنل) هڪ قسم جو جانوءَ. آڙ ـ آڏ ـ آڏڙي ـ مونڙي ـ ڦڙتي ـ آڙتي. آڙاگوڙي ـ قڏو ـ گدي ـ ڦڙڪ ڪوٽ ـ ڏوهه. اٽڪ ـ رڪاوٽ ـ روڪ ـ رندڪ. جهل ـ ٽيڪ ـ جهلو. گس گساءِ ـ نٽ نٽاءِ. انگوڙي ـ وکڙ ـ پيچ. هٽ ـ غرور ـ وڏائي. تڪليف ـ مشڪلات. ڏک ـ سور ـ اهنج ـ ايذاءِ. نوڪ ـ ڇهنب ـ آٽي. (ظرف) اڙجي ـ پلجي ـ پنيلجي ـ قاسجي. (حرف ندا) زال کي سڏڻ جو لفظ ـ اڙي ـ ائي. زالن جو هڪ ٻئي کي سڏڻ جو لفظ. ٻڙي ـ اَئِي.
ـ **اُڙِي اوڙي:** ٿڌ ڏُکَ ـ تڪليف. ڏکئي وقت.
ـ **اُڙِيبازُ ج اُڙِيبازَ:** ذ. صفت. رڪاوٽون وجهندڙ ـ اُڙتيباز ـ اَڙيگوڙ ـ ڦڙتيباز.
ـ **اُڙِي ڏيڻ:** گهوڙي وغيره تي بيلهه چاڙهڻ لاءِ هٿ يا پير جي ٽيڪ ڏيڻ.
ـ **اُڙِي رَهڻ:** رندڪجي بيهڻ ـ روڪجي وڃڻ.
• **اُڙِي ڪَرڻ:** ٻهانو ڪري رندڪ وجهڻ ـ ٻهاني سان تڪليف ۾ وجهڻ ـ قڏو ڪرڻ ـ اڙتي ڪرڻ ـ ڦڙڪ هڻڻ ـ ڏڏڙ ۾ پير هڻڻ.
ـ **اُڙِيگوڙُ ج اُڙِيگوڙَ:** ذ. صفت. قڏائي ـ اڙي باز ـ ڦڙتي باز.
ـ **اُڙِي هَڻڻ:** وهت کي تڪڙي هلائڻ لاءِ پيٽ ڏاري پير جي ڪڙي هڻڻ ـ مهميز ڏيڻ. اٽڪل ويهڙائڻ ـ تجويز ڪرڻ ـ کيڏ کيڏڻ.
ـ **اُڙِيءَ ۾ اَچڻ:** ڏنڊ پوڻ لاءِ مجبور ٿيڻ. مُصيبت ۾ اچڻ.
• **اِڙِي ج اِڙِيُون (ث):** ث. گڏي. پُتلي ـ پوري.
• **اُڙِي ج اُڙِيُون:** ث. ڪڙي.
• **اُڙِي ڏُڙِي:** ث. صفت. رهيل کهيل ـ بچيل سچيل. رَهي کهي ـ بچت سَجت.
• **اُڙِيو ڏُڙِيو ج اوڙِيا ڏُڙِيا:** ذ. صفت. [سن. اُتْپَتَر = بيراهه] رستي پليل ـ ڏڙيو ٽاهڙيو.
• **اُڙ:** حرف جر. [ف] کان ـ کنان ـ طرفان ـ وٽان.

• **اُڙانسواءِ:** ظرف. انهيءَ کان سواءِ ـ انهي ڏاران.
ـ **اُڙَبَر:** ظرف. ياد ـ حفظ.
ـ **اُڙَبَس:** صفت. نهايت ـ ڪافي ـ ڪافيءَ کان زياده.
ـ **اُڙَحَد:** صفت. نهايت ـ تمام گهڻو ـ بيحد ـ بيشمار.
ـ **اُڙخود:** ضمير. پنهنجو پاڻ ـ پاڻهي ـ خود بخود پاڻ مرادو ـ پاڻئون ـ پاڻهي جاڻي.
ـ **اُڙ(سَڙ) نَو:** ظرف. نئين سر ـ وري ـ ٻيهر ـ دوباره. سري کان.
ـ **اُڙغيبُ:** ذ. صفت. نامعلوم ـ اوجتو. لکل ـ ڳجهوَ.
• **اُڙغَيبي:** ظرف. اوجتو ـ ناگاهه ـ اچانڪ. ڳجهيءَ طرح ـ ڳجهو.
• **اِذزارَ ج اذزارُون:** ث. [ع] سٽڻ ـ شلوار. پاجامو. گوڏ.
ـ **اِزارَبَنْد ج اِزارَبَنْدَ:** ذ. [ع+ف] اَڇڻ ـ ناڙو ـ ڪمربند.
ـ **اِزاربندي رشتو:** ذ. زال طرفان مائٽي.
• **اِزارو ج اُزارا (ت):** ذ. [ع. اِجارة] ناڪو ـ چونگي ـ محصول.
ـ **اِزاريدارُ ج اِزارُيدارَ:** ذ. صفت. [ع. اِجاره + ف. دار] محصول. ونڊڙ منشي.
• **اِزالو ج اِزالا:** ذ. [ع. اِزالَة = زائل ڪرڻ. محو ڪرڻ] زوال ـ دفع ـ رفع ـ منسوخي ـ نورتي.
ـ **اِزالهُ غَلَطفَهمي:** محاورو. غَلَطفهمي لاهڻ.
• **اُزبَڪُ ج اُزبَڪَ:** ذ. صفت. [ترڪي. اوزبڪ = هڪ شاهي خاندان جو نالو] مضبوط ـ رانوڙ ـ جانوءَ ـ بهادر ـ پهلوان ـ جوڌو. هُوڙهه ـ اُبهرو ـ تڪڙو ـ جلد باز.
ـ **اُزبَڪيُون بَڪَڻ:** ٻَڪاڪُون هَڪَڻ ـ ڏاڙون هڪڻ ـ اجايون ڳالهيون ڪرڻ ـ بي بنياد خبرون ڏيڻ. اٽ ٽيٽيون ڳالهيون ڪرڻ ـ اَپ قاڙڻ.
• **اِزدحامُ ج اِزدِحامَ:** ذ. [ع] ماٺهن جو گوڙ ـ انبوهه ـ ڀَڃ ـ ڀيڙ ـ وڏو مجمع ـ ميڙ ـ ٻيهه ـ گپا گيهه ـ ڪلهي گس.
• **اِزدواجُ:** ذ. [ع] نڪاح ـ شادي ـ پرٽو ـ مٽا ميڙ. بيت جي آخر ۾ هن مُتشابهه الاخر متحدُ اللّفظ ۽ مختلف المعنيٰ لفظن جي استعمال واري شعر جي هڪ صنعت "ڏک هٽي پنهنجي هٽئون يا برهه جو بيمار مار ـ شهسوارا! وصل جي. يا واڳ تون هڪوار وار" (واصف).
• **اِزدواجُ البَصَر:** ث. [عَ] ٻٽي نظر ـ نظر جي ٻٽائي ـ هڪ شيءِ جو ٻه ڏيکائي ڏيڻ.
• **اُزدَها ج اُزدَهاؤُن:** ث. [ف. اَژدَها] نانگ جي شڪل ۾ تارن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جو ميڙ. هڪ وڏو نانگ – اروڙ.

• **آزرديون:** ڏک واريون. عاجزي واريون.

• **اَزْرَق ج اَزْرَق:** ذ. صفت. [ع] نيرو – نيلو – آسماني. فريبي – پاکنديءِ. ڇاپڙو – وچ ويڙهائو.

ـ **اَزرق پوش:** ذ. صفت. نيلو لباس پهريندڙ.

ـ **اَزْرق چشْم:** ذ. صفت. نيلين اکين وارو – ٻلي ۽ جي اکين جهڙو – شيرو. بي حيا – بي مروت.

ـ **اَزْرق فامُ:** ذ. صفت. نيلي رنگ وارو – نيراڻ تي مائل.

• **اَزْگَر ج اَزْگَر:** ذ. [سن. اَجگَر = هڪري کائيندڙ نانگ. ڪوراڙ] اجگر – وڏي بلا – ازدها – اروڙ. آفت.

• **اَزَلْ:** ذ. [ع] شروعات کان سواءِ هميشگي – اناد. "اَبد" جو ضد – دنيا جي پيدا ٿيڻ و پهريون ڏينهن "از ابد جي وچ ۾، دريا دور کيا" (گهوڙي) – ميثاق وارو ڏينهن – منڊ – اصل – بنياد – ابتدا – تخليق جي شروعات – ابتداءِ آفرينش. قسمت – مقدر – تقدير.

ـ **اَزَلي ج اَزَلِي:** صفت. اصل کان – شروعات کان وٺي – انادي. "ابدي" جو ضد. ابتداءِ آفرينش کان وٺي آخر تائين رهڻ وارو – باقي.

• **اَزْواج:** ذ. [ع . زَوْج = جفت، زال يا مڙس] بيبيون – گهرواريون. مڙس – خاوند – وَر.

ـ **اَزْواجِ مُطَهّرات:** ث. سڳوري رسول جون پاڪ بيبيون – آنحضرت ڪريم صلي الله عليه و آله وسلم جن جا حَرَم سڳورا.

• **اَزورو ج اَزورا:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + ف. زور = طاقت] بي زور – نهل – نستو – بي طاقت – ڪمر طاقت – هيڻو. (ث) اَزوري ج اَزوريُون "آهيان ازوري، تنهنجي زوريءَ جبل لنگهيا" (شاهه).

• **اَزْهَرْ:** ث. [ع. زَهْرج اَزهار] گل.

• **اَس:** ث. [سن. اَس] ترار – ڪاتي – ڇُري (جانورن کُهڻ لاءِ).

• **اَسَ ج اَسُونْ:** ثَ. [سن. اَشْمَ. اُشْتا = گرمي] سج جو تؤ – سج جو پَرتوو – ڏَپ – سج جي روشني – تڙڪو – ڪاڙهو – گرمي – تابش – تپش. اُتَ – تائي – تاؤڙي – تپت.

ـ **اَس تي هُجڻ (ت):** بک تي هجڻ – لنگهڻ تي گذارڻ – بکئي پيٽ رهڻ.

ـ **اَسَ چَٽڻ، ڪائڻ:** تڙڪو جهٽڻ – اَس تي گرم ٿيڻ – تڙڪي تي بيهڻ – تڙڪو وٺڻ. بکيو رهڻ.

ـ **اَسَ سَڙيو ج اَسَ سَڙيا:** ذ. صفت. ڏَپ سڙيو – لوهاٽيل – لوساٽيل – ڪاراٽيل.

ـ **اَسَ ڪارائِڻ:** وائکو ڪرڻ – سُڪائڻ.

ـ **اَسَ ۾ اَچا ڪَڍڻ:** آزمودي پرائڻ کان سواءِ پوڙهو ٿيڻ. آزمودو نہ هڻڻ – ناتجربيڪار هڻڻ – الڙ هڻڻ. عُمر اَجائي وڃائڻ.

ـ **اَسَ ۾ وارَ اَچا ڪَرڻ:** آزمودو نہ پرائڻ – عقل نہ هڻڻ – اَس ۾ اچا ڪڍڻ.

• **اَساتَذْهْ:** ذ. [ع. اُستاذ ج اُساتذه] اُستادَ ـ ماهر – ڪاملَ – ڪاريگر.

• **اُساتِرو ج اُساترا (ت):** ظرف. ڪنهن ڪر لاءِ سنيريل.

• **اُساتَنْ:** مصدر. [سن. اُشْ = گرم < اُشْتا = گرمي] اُس ۾ ساڙڻ – سڪائڻ – ڪومائڻ – مُرجهائڻ. (اُساٽيل – اُساتيندو – اُساتيو).

ـ **اُساتَ ج اُساتُونْ:** ث. سخت اڄ – ڏوگهو (ت) – ڏوگهه ڏوگهان – پياس – خشڪي – تاس – عطش – تَونس – ترشنا – تشنگي – تهه. تسيو. شوق ـ چاه ـ چاهنا. اوسيڙو – اون – آتاڙ. سڪ – اُڪير – اُڪنڊ – ڪشش. گرمي – ڪاڙهو – تپش – سوزش – تپت – ساڙو. سوڪهڙو.

ـ **اُساتِجَنْ:** مصدر "اُساتڻ" مان فعل مجهول. سخت اُجائجڻ. ڪومائجڻ – سڙي سُڪي وڃڻ.

• **اَساتو ج اَساتا:** ذ. صفت. بي ساتو – خشڪ – سُڪل – ٽوٽ – اُساٽيل.

• **اَساڌْ ج اَساڌ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + ساڌ = پاڪ] پليد – ناپاڪ

• **اَساڌِيو ج اَساڌِيا:** صفت. [سن. اَساڌِيَ] اڻ ٽيڪي – نہ ٽيڻ جهڙو – ناممڪن – اَسمِيو – ناشدني.

• **اَسارَ ج اَسارُونْ:** ث. [سن. اَ = نہ + سار = رس، سواد، قوت، قيمت] بي رس – بي سوادي – ڦوڳو. سڄي قوت ۽ قيمت بغير – بي قوت. ڪنو. نالائق – اجايو – بي فائدو. هيڻو – ضعيف – بي طاقت. ناڪئون.

ـ **اَسارَتا ج اَسارَتائُونْ:** ث. اَپوڳائي – بي رسي. نالائقي. ناڪٽائي.

• **اَسارْ ج اَسارَ:** صفت. [سن. اَ = نہ + سار < سُمر = ياد ڪرڻ] غافل – بي پرواه ـ ڳهيلو – بي خبر – بيَ سرتيو – بي گوندرو – بي خيالو – اوڳو – موڳو – چرياڻ – تواڻي – واڇرو – هڏو – هُڳهلو. ٽوٽ. لول – ڪنٽور. فاني – بي بقا.

ـ **اَسارو ج اَسارا:** ذ. صفت. بي سمجهه – بي عقل – بي خبر – غافل – ويسلو – ويسارو "ويرِ وري ويئي، آسارن تان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اوجتي" (شاھ). نستو – بي وسيلو. ڦوڳو – بي سوادي – جنھن ۾ رس نہ ھجي.

ـ **اُساري ج اُساريُونْ:** ث. بي سمجھ عورت آھوجھ – بي عقل – مورڳ. بي گوندري، بي خيالي. نادان – ڇٽ. پورڙي – موڳي – اوڳي. غافل. بي خبر – ويسلي – ويساري – ويسري. اڻ ڄاڻ "اصل اَساري پئي، پوري پڳئي جيئن" (شاھ).

• **اُسارا، اُسارا:** صفت. [ع. اَسير ج اَسارا] قيدي – باندي.

• **اُسارڻ:** مصدر. پت جي مٽي تعمير ڪرڻ. اوسارڻ – پٽڻ. (اُساريو – اُساريل – اُساريندو).

• **اُسارو ج اُسارا:** ذ. پت جي تعمير. پٽڪو – اوسارو.

ـ **اُساري ج اُساريُونْ:** ث. پت جي تعمير – اوساري.

• **اُساسَ:** ث. [سَن. اَ = نہ + شْواسَه = ساس، ساھ] ساھ جي بندش – ساھ جي روڪ "مالھا ساسَ اَساسَ جي، پائي ڳل پوئي" (سامي).

• **اُساسُ، اُساسَ:** ذ. [ع] واحد طور ڪم ايندڙ لفظ. بنياد – پاڙ – جڙ – پيڙھ.

• **اُساسي ج اُساسي:** صفت. بنيادي – اصولي.

ـ **اُساسي قانونُ:** ذ. مکيہ يا بنيادي قانون.

• **اُساسَ:** ث. [سن. اَتْ = مٽي + شْوَسْ = ساھ ڪٽڻ] اُپ ساھي – اَوْساس.

ـ **اُساس پَرڻ:** ساھ ڪٽڻ.

• **اُساطِيرُ:** ذ. [ع. اُسْطُورة ج اَساطير] قصا – ڪھاڻيون – ڪٿائون – آڪاڻيون – ڳالھيون.

ـ **اُساطِيرُ الاَوّلِينَ:** ذ. اڳين جون آڪاڻيون.

• **اُساطِينُ:** ذ. [ع. اُسطوانه ج اَساطين] ٿنيا – پيل پاوا.

• **اُسافِلُ:** ذ. [ع. اَسْفَلُ = سڀ کان ھيٺيون] خسيس يا نيچ ماڻھو يا شيون.

ـ **اُسافِلِ ناسُ:** ذ. ردّي يا نيچ ماڻھو.

ـ **اُسافِلِ و اَعالِي:** ذ. نيچ ۽ اوچ طبقي جا ماڻھو.

• **اُساکرو ج اُساکرا:** ذ. زمين جي آبادي زمين جي ماپ.

ـ **اُساکرو ٽِيڻ:** مينھن پوڻ کان پوءِ زمين جو جمي سخت ٿي پوڻ يا زمين جو ھموار ٽيڻ.

• **اُساکڙو ج اُساکڙا:** ذ. صفت. [سن. اُشر =اَس] ڪجھ سکل ڪجھ آلو – ڦڪرو – آدوڪو. (ث) اُساکڙي ج اُساکڙيون.

• **اُساکِرو اُساکڙو ج اُساکِرا، اُساکڙا (ت،ل):** ذ. صفت. [سن. اُشر = اُس] صاف ٽيل (ت) اَڌ آلو اَڌ سکل ـ ڦڪرو ـ آدوڪو ـ اُساکڙو. پُسائي سُڪائڻ بعد وڻجي ويندڙ (ل).

• **اُساکِري، اُساکڙي ج اُساکِريونْ، اُساکڙِيُونْ:** ث. [سن. اُشْرْ = اَس] پاڻيءَ واري زمين – وٽ واري زمين – پوسل واري زمين. ڦڪري زمين. سڄ جي روشنائي – ڪاڙھو – اُپس – ھُبس – اُگھم – اُکرس – اُگھَٽ – گھُٽ. تپت – تاوڙي. مينھن وسي بند ٽيڻ جي حالت – سواسائي (ث).

• **اُسالِيبُ:** ذ. [ع. اسلوب ج اساليب] نمونا – ريتيون. عبارت جا نمونا.

• **اُسامَرتُ ج اُسامَرَتْ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + سامْرْتِيَه = طاقتَ] بي طاقتَ – ڪمر طاقت – بي پھچ – ناتوان – ھيٺو – ڪمزور.

• **اُسامَه:** اسم خاص. [ع. اُسامَهْ = شينھن] ھڪ اصحابي سڳوري جو نالو جنھن کي پاڻ ڪريمن پنھنجي وفات وقت شام جي فتح لاءِ ٽي موڪلڻ گھريو.

• **اُسامي ج اَسامِيُون:** ث. [ع. اِسم ج اَسماء اَسامي = نالا] نالو. آبادي. مال ملڪيت – جائداد – دولت. شاھوڪاري – دولتمندي – آسامي.

• **اُسانْ:** ضمير جمع متڪلم. [سن. اَسْمَدْ] اسين.

ـ **اُسان سَري نہ اُنَ ري:** اسان عاشقن جي محبوب کان سواءِ کا ڪار سولي ڪانہ ٽي (نٽي ٽئي)، گھڙي بہ سندس محتاجي کان سواءِ نہ گذري (ءِ نٽي گذري).

• **اُسانهين:** اسان جي ئي.

• **اُساوَري:** ث. [سن. اَساوَري] ھڪ راڳڻيءَ يا سُر جو نالو.

• **اُساوَنْتُ ج اُساوَنْتْ:** صفت. [سن. اَ = نہ + ساوَنْتْ = بھادر] ڍڇو – ھيٺو – رحم جوڳو. بي صبر.

• **اُسائڻُ (ث):** مصدر. پيجيءَ مٽان پاڻي تاري ھارڻ يا جدا ڪرڻ.

• **اُسْبابُ:** ذ. [ع. سَبَبُ ج اَسْباب] وُجوهَ ـ مقصدَ – ذريعا – سبَبَ (مسب الاسْبابُ = سڀني سببن جو پيدا ڪندڙ يعني ڏٺي تعاليٰ). (سنڌيءَ ۾ واحد طور ڪم ايندڙ). "ھر ھر پڇيائون، عشق جي اسباب کي". (شاھ). مال ملڪيت – جائداد – سامان سڙو – ٽپڙ ٽاڙي – ضرورت جو سامان.

• **اُسْبابِ سَفَرُ:** ذ. مسافريءَ جو سامان.

• **اُسباطُ:** ذ. [ع. سِبْطُ ج اَسْباطُ] ڏوھٽا "سِبْط الرَسُول = رَسُول جو ڏوھٽو". بَني اسرائيل جون 12 ذاتيوَن يا قومون.

• **اِسْپَرڳُ:** ذ. [ف. اِسپَرگ] ڳاڙھو ھڙتال. ھيبي رنگ جي ھڪ ڪائي (جا رنگ ڏيڻ لاءِ ڪم اچي). ھيبر.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَسْبَن نَسْبَن:** ظرف. [ع. حَسْباً نَسْباً] حسب نسب جي لحاظ کان – اصليت جي لحاظ کان ويندي اصل تائين – سجو ئي – هر طرح.

• **اَسَتُ ج اَسَتَ:** ذ. [سن. اَ = نہ + شَکْت = طاقت] نست – بي زور – هيڻو.

• **اَسَت:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + سَتْيَه = سچ] کوڙو – بي حقيقت – نابود – بي بقا.

ـ **اَسَت ڪرڻ:** نقصان پهچائڻ – بي عزتو ڪرڻ.

ـ **اَسَت هوڻ:** کوڙ ڳالهائڻ.

• **اَسْتَ ج اَسْتَ (ل):** ذ. کير جي لسي. اُئين جو ڇمايل کير – اُئين جي کير جو ڏونرو "اُستُ جو اُئين جو. مونکي رهيو من" ڏهي – ڏڏ – دوڳ – دڳ (ت).

• **اُسْتاذ ج اُسْتاذَ:** ذ. صفت. [ف: ع] سيکارينڊڙ – معلم – رهبر – سياڻو – مدبّر – اديب. هر فن مولا – چالاک – کيڏاري – چتر – هوشيار. ميان جي.

ـ **اُسْتاد اَزَل:** ذ. سڀ کان پهريون استاد – ازل کان وڏي استاد. خداتعاليٰ – قدرت. ڳجهه سيکارينڊڙ استاد.

ـ **اُسْتاد ٿي ڳڏجڻ يا ملڻ:** ڪنهن ٻئي کان حرفت سان کتي وڃڻ – ڪنهن ٻئي تي حرفت سان غالب پوڻ.

ـ **اُسْتاد لڳڻ يا هُجڻ:** وڏيڪ ڏاهو هجڻ ـ کيڏاري ٿي لڳڻ.

ـ **اُستاداڻو ج اُستاداڻا:** ذ. صفت. اُستاد وارو – اُستاد جو – استاديءَ وارو. استادن جهڙو.

ـ **اُسْتادڪو ج اُسْتادڪا:** ذ. صفت. استاد وارو – اُستاداڻو.

ـ **اُستادي ج اُسْتاديُون:** ث. ڪاريگري – هنر. چالاکي – کيڏ – حرفت بازي – اٽڪل – ترڪيب – تجويز – هوشياري – سياڻپ – چترائي.

ـ **اُسْتادي ڪرڻ:** چالاکي ڪرڻ يا هلائڻ – ٺڳي ڪرڻ.

ـ **اُسْتادي وڻڻ:** هنر پرائڻ – سکڻ – تعليم وٺڻ.

• **اِسْتادَڪي:** ث. [ف. استادن = بيهڻ] بيهڪ.

• **اِسْتادَڙ:** صفت. [ف] بيئل.

• **اَسْتانُ ج اَسْتانَ:** ذ. [سن. سْتَانَ = جاءِ ف. اَستان = جاءِ] فقيرن جو جهوپڙو – فقيرن جو آستانو – اوتارو. ملڪ – مڪان – جاءِ ـ رهڻ جو هنڌ "هندستان، عربستان وغيره".

ـ **اَسْتانُو ج اَسْتانا (ت):** ذ. آستان. ماڳ مڪان – رهڻ جو هنڌ.

• **اَسْتا وو ج اَسْتاوا (ت):** ذ. [ف. اَفتابَهْ] ڪُنرو – کوزو – بدنو.

• **اِسْتِبدادُ:** ذ. [ع] زبردستي – زور – جورُ – ظلم – جورو جفا – ڪنهن جي مرضيءَ خلاف مٿس هلايل حڪم – شخصي يا ظلمي راج. ضد – هٺ.

• **اِسْتِبْصارُ:** ذ. [ع] خيال سان ڏسڻ واري حالت – غور و خوض – انهماڪ. شيعن جي حديث جو ڪتاب.

• **اِسْتِبْعادُ:** ذ. [ع] پري رهڻ جي حالت – عزلت.

• **اَسْتَتُ، اَسْتَتِي ج اَسْتَتِيُون:** ث. [سن. سْتُتْ] واکاڻ – ساراه ۽ نيڪي – ناموس – تعريف – ثنا – مدح. بندگي – عبادت. مناجات – پرارٿنا.

• **اِسْتِتارُ:** ذ. [ع] لِڪَ ۾ رهڻ جي حالت. لڪ (تصوف جو لطيفو جنهن ۾ ڪو وقت ڪشف کان سواءِ رهندو آهي ۽ تجلي حاصل نہ ٿيندي اٿس). "تجلي" جو ضد.

• **اِسْتِثْناءُ:** ذ. [ع] پاڻ کي علحدي ڪرڻ جي حالت. ڪنهن شيءِ کي ٻين کان علحدو ڪرڻ. ڪنهن ۾ بيان بعد "اِنْ شاءَاللّٰه" چوڻ جي حالت.

ـ **اِسْتِثْنائِي:** ذ. صفت. وانجي – الڳ. قاعدي کان ٻاهر – خارجي "قياس اِستِثْنائي" (منطق) – هڪ قسم جو فرضي قياس.

• **اُسْتُ پُسْتُ:** ذ. [ف. اَسْپِسْتْ = اَطريفل. تڦلو. برسيم] لوسٽ گاه. هڪ دوا جو نالو – هڪ پسارڪو وکر. بدوي يا جهانگي ماڻهن جو کاڄ. هڪ قسم جو ڦريا ميوو.

• **اِسْتِجابَتِ:** ث. [ع. اِسْتِجابَه] قبوليت – هاڪار – اقرار.

• **اِسْتِحسانَ:** ذ. [ع] پسنديدگي. نيڪي – تعريف جهڙو ڪم. ساراه ـ خوبي.

• **اِسْتِحْقاقُ:** ذ. [ع] لياقت – لائقي. حق.

• **اِسْتِحْڪامُ:** ذ. [ع] مضبوطي – پختگي – جڻاءِ.

ـ **اِسْتِحْڪاماتِ:** ذ. شهر يا چانوٽيءَ جي چوڌاري بچاءِ جا بندوبست جهڙوڪ قلعا. ڪاهيون وغيره.

• **اِسْتِخارو ج اِسْتِخارا:** ذ. [ع. اِسْتِخاره] غيبي اشاري معلوم ڪرڻ جي دعا. خدا کان خاص دعا جي رستي خير جي طلب. فال.

• **اِسْتِخْراجُ ج اِسْتِخْراجَ:** ذ. [ع] اِخراج – نيڪالي. اپياس ۽ ڪوشش (هڪ شيءِ مان ٻي شيءِ ڳولي ڪڍڻ).

• **اِسْتِخْلاصُ:** ذ. [ع] خلاصي – رهائي – چوٽڪارو – آزادگي – آزادي.

• **اُسْتُخوانُ ج اُسْتَخْوانُ:** ذ. [ف] هڏو. ميوي جي ڪڙي.

• **اُسْتَخْوانُ بُزُرگ:** ذ. صفت. وڏي خاندان وارو.

ـ **اُسْتَخْوانِ بَنْدُ:** ذ. چپڙي – پٽي.

ـ **اُسْتَخوان بَندي:** ث. هڏ ناهڻ. ناهه ڪرائڻ.
ـ **اُسْتَخوان تَراشي:** ث. رڌ جي ڦٽي ۽ رستي فال وجهڻ جي حالت.
ـ **اُسْتَخوان خوار:** ذ. هماءُ پکي. ڪتو.
ـ **اُسْتَخوان فِروشي:** ث. هڏا وڪڻڻ. بدمعاشي ـ لچائي.
• **اِسْتِدْ راج:** ذ. [ع] درجي بدرجي ڪنهن کي هٿائڻ يا هر ڪائڻ جي حالت. ڪنهن بزرگ کان ظاهر ٿيل عجيب ڪم ـ ڪرامت . ڪافر کان ظاهر ٿيل عجيب ڪم.
• **اِسْتِدْراكْ:** ذ. [ع. اِسْتِدْراكْ = ڪوشش ڪري ڪنهن ماڻهوءَ يا شيءَ کي پڇڻ] چوڪن يا غلطين جي تلافي. جا ڳالهه گسي ويئي هجي سا وري ڪتاب جي آخر ۾ لکڻ جي حالت.
• **اِسْتِدْعا ج اِسْتِدْعائُون:** ث. [ع] عرض ـ التجا ـ گذارش. منٽ ـ آزي. خواهش. مطالبو ـ اپيل.
• **اِسْتِدْلالْ:** ذ. [ع] دليل ـ ثابتي ـ ثبوت ـ حجت.
• **اُسْتَرَ ج اُسْتَرَ:** ذ. [سن. اَ = چوڌاري + سْتْر = ڍڪڻ، پکيڙڻ > سْتَر = تَهه: ف. اَسْتَر] ڪپڙي جو هيٺيون تهه ـ ڪوٽ وغيره جو اندريون ڪپڙو. [سن. اَشْوَتَر] خچر. [سن. اَسْتر] هٿيار.
• **اُسْتَر ڏِيڻ:** پني يا پائي کي اندران ٻيو چمڙو ڏيڻ. ڪوٽ وغيره کي اندران ڪپڙي جو تهه ڏيڻ.
ـ **اُسْتَر كاري:** ث. لنب ـ ليپو.
• **اُسْتَرَ ج اُسْتَرَ:** ذ. [ف. سُتور، اُستور] ڪو ورلي مادي خچر مان پيدا ٿيل خچر ـ نهايت طاقتور خچر.
• **اُسْتَرآباد:** اسم خاص. بحر قزوين تي مازندران جي علائقي ۾ هڪ مشهور شهر جو نالو.
• **اِسْتَراحَتْ:** ث. [ع] راحت ـ آرام ـ عيش.
• **اِسْتِرخاءِ ج اِسْتِرْخاءِ:** ذ. [ع] ڪنهن به عضوي جي ڍرڙي ٿيڻ جي حالت ـ بيماريءَ جو هڪ قسم.
• **اِسْتِرْدادْ:** ذ. [ع] ڪا به شي موٽائي گهرڻ جي حالت.
• **اَسْتَرَكْ، اَسْتَرگْ:** ذ. [ف. يوناني. اِسْتَرَک] سلاجيت ـ سلارس (رحوليت وڌائڻ جي هڪ دوا).
• **اُسْتَرگي، اُسْتَرْگي:** ث. [ف. سُتُرگ = بزرگ، عظيم، اهر] ترغيب ـ تحرڪ. ڏس ـ سکاوت. طاقت. چالاکي ـ هوشياري ـ ڏڙتائي.
• **اُسْتُرو ج اُسْتُرا:** ذ. [ف. اُسْتُرَه > مصدر. سُتُرْدَنْ = ڪوڙڻ] پاکي.
• **اِسْتِري ج اِستريُون:** ث. [سن. سْتْري = زال] عورت ـ جوءِ ـ زال. ڏوبيَن ۾ درزين جو هڪ لوهي اوزار جنهن کي تپائي ڏوتل ڪپڙي کي لسو ۽ هموار بنائيندا آهن.
ـ **اِسْتِري ڪَرڻ:** اِستريءَ ۾ اگر وجهڻ ـ استري تيار ڪرڻ.
ـ **اِستري چَنڊڻ:** تتل استريءَ مان تاندا ڪڍڻ.
ـ **اِستَري ڏَنُ:** زال جي خاص ملڪيت.
اِستري گَرڻ: ڪپڙي کي سڌي ڪرڻ لاءِ لوهه گهمائڻ. ـ
• **اِسْتِسْقا:** ث. [ع. اِسْتِسْقاءْ = پاڻي گهرڻ] خدا کان پاڻيءَ جي گهُر ـ برسات وسڻ جي گهُر. تمام گهٽي اُجَ لڳائيندڙ هڪ بيماري ـ جلندر. اُلي ـ ڏوگهو.
• **اِسْتِسقاءِ طَبْلي:** ث. جلندر جي بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ غليظ هوا سان جسم پرجي ويندو آهي).
• **اِسْتِسْقاءِ لَحْمي:** ث. جلندر جي بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ عضون تي سوج ٿئي).
• **اِسْتِسْقاءِ زَقي:** ث. جلندر جي بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ معدي، دل ۽ جگر ۾ پاڻي جمع ٿئي).
• **اِسْتِطاعَتْ:** ث. [ع. استطاعة] طاقت ـ سگهه ـ قوّت ـ زور. حيثيت ـ مقدور. وَسُ ـ پهچندي.
• **اِسْتِطْراد:** ذ. شعر يا قصيدي ۾ هڪ ڳالهه ڇڏي ٻيءَ ۾ ٽپي پوڻ جي حالت.
• **اِسْتِعارو ج اِسْتِعارا:** ذ. [ع. اِسْتِعاره = اڌارو ونڻ] اها تشبيهه جنهن ۾ تشبيهه جو حرف (جهڙو، جئن، جيان، وانگر) ڪم نه آڻجي مثلاً "هو شينهن آهي" (= هو شينهن جهڙو بهادر آهي). اُپمان. رويَڪ.
• **اِسْتِعانَتْ:** ث. [ع. اِسْتِعانه = مدد گهرڻ] مدد جي گهر ـ واهر جي طلب ـ امداد.
• **اِسْتِعْبادْ:** ذ. [ع] عبد يا ٻانهون بنائڻ جي حالت ـ غلامي.
• **اِسْتِعْجابْ:** ذ. [ع] عجب ـ حيرت.
• **اِسْتِعْدادْ:** ذ. [ع] تيار رهڻ جي حالت ـ تياري. لياقت ـ قابليت. ذهني طاقت.
• **اِسْتِعْفا ج اِسْتِعْفائُون:** ث. [ع. اِسْتِعفاء = معافي گهرڻ] نوڪري يا عهدي ڇڏڻ جي درخواست. معافيءَ لاءِ عرض.
• **اِسْتِعْمالْ:** ذ. [ع] عمل ۾ آڻڻ جي حالت ـ ڪم آڻڻ، عمل، تجربو ـ آزمودو. ورزش.
ـ **اِسْتِعْمالْ كَرڻ:** ڪتب آڻڻ ـ ڪم ۾ آڻڻ.
ـ **اِسْتِعْمالي ج اِسْتِعْمالِيُون:** ث. عمل ـ ڪم آڻڻ جي حالت. آزمائش ـ تجربو ـ آزمودو. (صفت) ڪم جي لائق.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

دستوري – معمولي. مستعمل.

• **اِسْتِغاثہ:** ذ. [ع. اِسْتِغاثہ = مدد لاءِ پُڪار] فرياد – دانهن – مقدمو – ڪيس. دريافت.

• **اِسْتِغْراقُ ج اِسْتِغْراق:** ذ. [ع] غرق ٿيڻ جي حالت. ڪنهن خيال يا فڪر ۾ پُڄي وڃڻ جي حالت. ڏڻيءَ پاڪ جي يادگيريءَ يا بندگيءَ ۾ محويّت – انترڌيان – ٽهي. ڏَنَ.

ـ **اِسْتِغْراقِي ج اِسْتِغْراقِيون:** ث. محويت – ٽهي – ڏَن.

• **اِسْتِغْفارُ ج اِسْتِغْفار:** ث. [ع] مغفرت گهرڻ. گناهن يا پاپن جي بخشش لاءِ دعا يا گهرَ – توبہ زاري. توبہ جو ڪلمو.

ـ **اِسْتِغْفارُ پڑهڻ:** توبہ ڪرڻ – معافي گهرڻ.

ـ **اِسْتِغْفارُ ڪرڻ:** توبہ ڪرڻ – بخشش گهُرڻ.

• **اَسْتَغْفِرُاللّٰہ:** ڪلمو. [ع] آءٌ خدا ڪان معافي گهران ٿو. ڪنهن غلطيءَ تي خبردار ٿيڻ وقت چوڻ جا الفاظ. خدا بچائي. توبہ.

• **اِسْتِغْنا ج اِسْتِغْنائُون:** ث. [ع. اِسْتِغْناء = غني يا بي پرواه ٿيڻ] غنا – تونگري – شاهوڪاري. بي نيازي – خودداري – بي پرواهي.

• **اِسْتِفادَہْ:** ذ. [ع. اِستفاده = فائدو پرائڻ. فائدي جي حاصلات. نفعو – فائدو.

• **اِسْتِفاضہ:** ذ. [ع] فيض جي حاصلات.

• **اِسْتِفْتا:** ث. [ع. اِسْتِفْتاء = فَتويٰ گهرڻ. مقدمي جو نتيجو – فيصلو – فتويٰ – شرعي فيصلو.

• **اِسْتِفْراغ:** ذ. [ف] قَيءَ ڪرڻ – پيٽ صاف ڪرڻ.

• **اِسْتِفْسارُ ج اِسْتِفْسار:** ذ. [ع. اِسْتِفسار = تفسير گهرڻ] پڇا ڳاڇا – حقيقت جي جاچ.

• **اِسْتِفْعالُ:** ذ. [ع. اِسْتِفْعالُ = ڪنهن بہ ڪم جي خواهش ڪرڻ] ڪم جي خواهش. عربيءَ ۾ اسم مصدر جو هڪ وزن (جنهن تي هن صفحي ۾ آيل ڪي لفظ ٻڌل آهن).

• **اِسْتِفْهامُ ج اِسْتِفْهام:** ذ. [ع. اِسْتِفْهام = سمجهڻ جي خواهش ڪرڻ] ڪنهن ڳالهہ ڪي سمجهڻ لاءِ پڇيل سوال. گرامر ۾ سوال پڇڻ لاءِ ڪم ايندڙ ضمير. ("آدات اِسْتِفْهام" يا "حُرُوفُ اِسْتِفْهامُ" = سوال پڇڻ جا حرف آهن، جهڙوڪ: ڇو، ڇا، ڇالاءِ، آيا، ڪجاڻ وغيره).

ـ **اِسْتِفْهامُ اِنْڪاري:** ذ. انڪار جي معنيٰ ظاهر ڪندڙ سوال مثلاً "ائين وري ڪيئن هوندو؟ يعني "ائين ڪونہ هوندو".

ـ **اِسْتِفْهامي:** ذ. صفت. سوال جو.

• **اِسْتِقامَتُ ج اِسْتِقامَتُون:** ث. [ع] مضبوطي – پختائي. بيهڪ – بيٺلائي – ثابت قدمي. اُستواري – اِسْتِتي.

• **اِسْتِقْبالُ ج اِسْتِقْبال:** ذ. [ع. اِسْتِقْبالُ = اڳيان مرحبا لاءِ وڃڻ] ٻہ چار قدم اڳتي هلي ڪنهن کي ملڻ – مرحبا – آجيان – آءُ ڀڳت – پيشوائي – آڏر ياءُ – پذيرائي. ايندڙ زمانو – آئيندہ ـ مستقبل "ڪنين ماضي من ۾، ڪنين اِسْتِقْبالُ" (شاهہ).

• **اِسْتِقْراءُ ج اِسْتِقْراء:** ذ. [ع] چڪاس. تحقيقات. علم منطق ۾ خاص قضين مان عام قياس (نتيجو) ڪڍڻ.

• **اِسْتِقْرارُ:** ذ. [ع. اِستقرارُ = قرار وٺڻ، ڪَٻُ ٿيڻ، جَمي وڃڻ] قرار. جَمت.

• **اِسْتِقْصاءُ:** ذ. [ع. اِسْتِقْصاء = توڙ تائين ڳالهہ کي نيٺ] سري ڪان توڙ تائين تلاش.

• **اِسْتِقْلالُ ج اِسْتِقْلال:** ذ. [ع] مضبوطيءَ سان هڪ ڳالهہ تي بيهڪ – پختگي – ثابت قدمي – خودمختياري – آزادي.

• **اِسْتِقْلالِيّت:** ث. غير محدود اختياري.

• **اَسْتَڪار:** ث. [سن. اَ = نہ + سَتْڪارَ = چگو عمل. چگو سلوڪ، مرحبا، آڏر، پذيرائي، آجيان، مهمان نوازي، مان، عزت] بي عزتي – بي مانائي. بي حرمتي – نرآدر.

• **اِسْتِڪْبارُ:** ذ [ع. اِسْتِڪْبارُ = پاڻ کي وڏو سمجهڻ] تڪبّر – هٺ.

• **اِسْتِڪْثارُ:** ذ. [ع. اِسْتِڪْثارُ = ڪثير يا گهڻو گهرڻ] گهڻائي – جهجهائي.

• **اِسْتِڪْراهُ:** ذ. [ع. اِسْتِڪْراهُ = ڪرهت اچڻ] ڪرهت – نفرت.

• **اِسْتِڪْشافُ:** ذ. [ع. اِسْتِڪْشافُ = ڪنهن شيءِ کي ظاهر ڪرڻ] اظهار – ظهور – چٽائي – پڌرائي.

• **اِسْتِڪْمالُ ج اِسْتِڪْمال:** ذ. [ع. اِسْتِڪْمالُ = ڪمال جي خواهش رکڻ] ڪمال.

• **اِسْتِلامُ:** ذ. [ع] حجر اسود کي چمڻ يا هٿ لائڻ جي حالت.

• **اِسْتِماعُ ج اِسْتِماع:** ذ. [ع. اِسْتِماعُ = ڪَن ڏيڻ، ٻڌڻ] خبر – افواهہ

• **اِسْتِمْدادُ:** ث. [ع. اِسْتِمْدادُ = مدد وٺڻ] مدد – واهر.

• **اِسْتِمْرارُ:** ذ. [ع. اِسْتِمْرارُ = هليو هلڻ] دائمي طرح ٽيندڙ ڳالهہ. جاري – چالو.

ـ **اِسْتِمْراراً:** ظرف. دائماً – متواتر – لاڳيتو.

• **اِسْتِمْراري:** ذ. صفت. جاري رهندڙ – دائمي هلندڙ. گرامر ۾ جاري رهندڙ ڪم لاءِ ڪم ايندڙ زمان (زمان حال اِستمراري،

مستقبل استمراري يا ماضي استمراري).

• **اِسْتِنْباطُ:** ذ. [ع. اِسْتِنْباطُ = قرآن شريف يا حديث جي آذار تي ڪو نئون مسئلو ڳولي ڪڍڻ] نئين مسئلي جي ايجاد.

• **اِسْتَنْبولُ:** اسم خاص. [ترڪي. اِستانبول] اسلام بول – قسطنطنيه ـ ترڪي سلطنت جي اڳين گاديءَ وارو شهر.

• **اِستِنْجا:** ث. [ع. اِسْتِنْجا = ناپاڪائيءَ کان نجات پائڻ] جهاڙي يا پيشاب بعد طهارت يا مسحو.

• **اُسْتو ج اُسْتا:** ذ. صفت. [ع. اُستاذ] اوستو – ڪنهن هنر جو استاد – ڪاريگر. مستري – رازڪو يا واڌيڪو ڪم ڪندڙ.

• **اِسْتِوا:** ث. [ع. اِسْتِواءُ] برابري – هڪ جهڙائي (خط اِستوا = اوپر کان اولهه ڏي زمين کي پورن ٻن پاڳن ۾ ورهائيندڙ خيالي ليڪ).

• **اُسْتُوارُ:** صفت. [ف] مضبوط – محڪم – قائم – پختو – ڏاڍو – پڪو – اِسْتَتُ.

• **اُستواري:** ث. مضبوطي – پختائي – پڪائي – ڏاڍائي.

• **اُسْت وَبُسْت:** ذ. [ف] سربستو احوال – وجود – ڪيفيت.

• **اُسْتورُ:** ذ. [ف. سُتور. اُسْتورْ] وهت. گهوڙو. خچر.

• **اِسْت وسْت:** ث. صفت. [سن. اَسْوَسْتَ، وْيَسْتَ، وْيَتْيَسْتَ، اَوْيَوَسْتِتَ، اَوْوَوَسْتِت، = بي ترتيب] تڙيل – پکڙيل – بي قاعده ـ بگڙيل – اُبتڙ سبتڙ – ڪروکر. ڪِکو وکو.

• **اِسْتِهْزاءُ:** ث. [ع] ٺلولي – ڪل – مسخري – چٽر.

• **اِسْتِيْصالُ:** ذ. [ع. اِسْتِئْصال = اصل يا پاڙ کان پٽڻ] بيخ ڪني – تَحْس نَحْس – ستيا ناس – پائمالي.

• **اِسْتِيْلاءُ:** ذ. [ع] غالب پوڻ – غلبو.

• **اَسْتِيْلو:** اسم خاص. ضلع دادوءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اِسْتِقْبَلُ ج اِسْتِقْبالَ:** ذ. [سن. سْتاپَنَ = بيهارڻ، ڪڙو ڪرڻ، بنياد وجهڻ، دل جا خيال پختا ڪرڻ] بنياد – پايو. رهايش جي جاءِ.

ـ **اِستاپن ڪرڻ:** بيهارڻ – قائم ڪرڻ – بنياد وجهڻ. ٽاپڻ – برپا ڪرڻ.

• **اَسْتانُ ج اَسْتانَ:** ذ. [سن. سْتانَ = بيهارڻ] آستان – جاءِ ـ هنڌ – ماڳ – مڪان.

• **اِسْتِرُ:** صفت. [سن. سْتِر = قائم]. قائم مضبوط – پختو. نبيهه.

ـ **اِسْتِرتا:** ث. بيناڻي – پختائي – آرام. استقامت.

• **اِسْتَلُ ج اِسْتَلَ:** ذ. [سن. سْتَلَ = پختو بيهڻ] پختي زمين – خشڪي – ڪنارو. ماڳ – جاءِ ـ هنڌ – مڪان. ٽل. آستان.

• **اَسْتِنگُ ج اَسْتِنگ (ت):** ذ. صفت. بلڪل نئون – تهدر – ڪورو.

• **اِسْتُولُ ج اِسْتُولَ:** ذ. صفت. [سن. سْتُول = ٽلهو] ٽلهو – متارو – جاڏو – پاري – ڳورو. "سُوڪيم" جو ضد. مت جو موڙهو – ٽلهيءَ سمجهه وارو – اَجاڻ – هالو پولو. ڏکيو. گاهه جو هڪ قسم.

ـ **اِسْتُولُ سَرِيْرُ:** ذ. صفت. جاڏو جسم – ٽلهو بدن – ڦيٽو.

• **اَسْتُ:** ذ. صفت. ڪم نه آندل – بلڪل نئون – تهدر.

• **اِسْتافُ ج اِسْتافَ:** ذ. [انگ. staff] عملو – ڪاتي يا آفيس جا ملازم.

• **اِسْتامْپُ ج اِسْتامْپَ:** ذ. [انگ. stamp] دستاويز وغيره لاءِ سرڪاري ڇاپ لڳل پنو – استامُ.

• **اِسْتانْ ج اِسْتانَ:** ذ. [انگ. stand] پڙي – گاڏين وغيره جي بيهڻ لاءِ اڈو.

• **اِسْتِرائِيْڪ ج اِسْتِرائِيڪُونْ:** ث. [انگ. strike] هڙتال – ڪم ڪندڙن جو ڪم ڪرڻ کان جواب.

• **اِسْتَمَرَ ج اِسْتَمُون:** ث. [انگ. stump] بٽ بال راند ڪرڻ ۾ ڪتل ڪائين مان هڪ ڪاٺي.

• **اِسْتُودَنْٹ ج اِسْتُودَنْٹ:** ذ. [انگ. student] پڙهندڙ – شاگرد – طالب العلم.

• **اِسْتولُ ج اِسْتولَ:** ذ. [انگ. stool] ڪاٺيءَ مان ٺهيل چونڪي – چئن ٽنگن واري تختي لڳل منجي.

• **اِسْتِري ج اِسْتِيُونْ:** (ٽ ل): ث [سن. سْتري] عورت – زال – اِستري.

• **اِسْتيٹ ج اِسْتيٹُونْ:** ث. [انگ. state] رياست – جاگير. غير متحرڪ جائداد. [انگ. state] رياست. راجڌاني.

• **اِسْتيجَ ج اِسْتيجُونْ:** ث. [انگ. stage] ڪنهن تقرير ڪرڻ لاءِ يا ناٽڪ تماشي لاءِ ٽَلهو صندل يا چبوترو.

• **اِسْتيشَن ج اِستيشنُونْ:** ث. [انگ. station] ريل گاڏيءَ جي بيهڻ جي مقرر جاءِ ـ ايستگاه گودي. ٽاٽو – ٽڪاٽو – مڪان.

• **اِسْتيشنري ج اِسْتيشنريُونْ:** ث. [انگ. stationary] آفيس ۾ لکپڙهه ۾ ڪَمَ اچڻ جو سامان.

• **اِسْتِيْل ج اِسْتِيْلُون:** ث. [انگ. steel] لوهي نب سان قلم.

• **اِسْتِيْلُ:** ذ. [انگ. Steel] رڪ ـ فولاد.

• **اِسْتِيْمَرُ ج اِسْتِيْمَر:** ذ. [انگ. steamer] آڇبوٽ – پاڻيءَ جو جهاز.

• **اَسْپُ ج اَسْپ:** ذ. [ف. اَسْپ: سن. اَشْو] گهوڙو.

ـ **اَسْپِ تازي:** ذ. تيز رفتار عربي گهوڙو.

• **اِسْپِتالُ ج اِسْپِتالُون:** ث. [انگ. hospital] بيمارن جي علاج جي جاءِ ـ شفا خانو – دواخانو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اِسپتالي ج اِسپتالِي:** ذ. صفت. اسپتال ۾ رهڻ جو لائق ـ بيمار ـ مريض ـ اڳهو. چرين جي استپال ۾ رهڻ جو لائق. چريو ـ اڌ مغزي.

• **اَسُڇ ج اَسُڇَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + شُچ = صاف] ميرو ـ گدلو ـ ناپاڪ ـ غليظ.

• **اِسپرٽ:** ذ. [انگ. spirit] جوهر ـ روح ـ جذبو. گاڏيءَ جو تيل. شراب.

• **اِسپرنگ ج اِسپرنگ:** ذ. [انگ. spring] لوهه جو ويڙهو. لوهه جو ورن وَرَ وَرَ ويڙهو.

• **اِسپنج، اِسفنج:** ذ. [انگ. sponge] اسفنج ـ ابر مُرده مُٹل ڪر.

• **اِسپنڈ:** ذ. [ف. سپند، اِسپند] هر مرو ـ پسارڪي وڪر جو هڪ قسم.

• **اِسپن اَنڈي:** اسر خاص. بلوچستان ۾ جهونو غرق ٽيل درَو جنهن جيَ ڪوٽائي سينٽ جان 1881ع ۾ ڪرائي.

• **اِسپنگر ج اِسپنگر:** ذ. [ف. اَسْپَغول < اَسپ = گهوڙو + غول = ڪن. هن ٻوٽي جو ٻن گهوڙي جي ڪن جهڙو ٽيندو آهي] دوا طور ڪم ايندڙ ٻج جو هڪ قسم.

ـ **اِسپنگرجي ٽهي:** ث. اِسپنگر جون ڪلون.

ـ **اِسپيشَلْ:** ذ. صفت. [انگ. special] خاص ـ مخصوص ـ جداگانہ.

ـ **اِسپيشل ڪلاسُ:** ذ. خاص ڪلاس.

ـ **اِسپيشل مَئجسٽريٽ:** ذ. سرڪار طرفان بنا پگهار خاص طرح ٽاڦيل مئجسٽريٽ.

• **اِسپيڪَر ج اِسپيڪَر:** ذ. [انگ. speaker] تقرير ڪندڙ ـ مُقرّر ـ ليڪچر ڪندڙ ـ ليڪچرار. قانون ساز مجلس ۾ چونڊيل تقرير ڪندڙ.

• **اِسپيٽن:** اسر خاص. [انگ. Spain] هسپانيہ ـ اَنْدَلُس ـ فرانس جي ڏکڻ اولهه ۾ يورپ جو هڪ ملڪ.

• **اَسَجُ ج اَسَجَ:** ذ. [سن. اَ = نہ + سَتْيہ = سچو + جَنَ = شخص] ڪوڙو شخص. ڪُجَڻُ ـ دشمن ـ بدخواه. "سَجَڻ" جو ضد.

• **اِسحاق:** اسر خاص. [ع] حضرت ابراهيم عليه السلام جي فرزند ۽ حضرت يعقوب عليه السلام جي والد جو نالو (جو پڻ هڪ پيغمبر ٿي گذريو آهي).

• **اَسَدَ ج اَسَدَ:** ذ. [ع] شينهن. آسمان جي ٻارهن برجن مان هڪ جو نالو ـ شنگهه. راس.

• **اَسَدُاللّٰه:** اسر خاص. [ع] خُدا جو شينهن. حضرت علي رضہ جو لقب.

• **اَسِدَ ج اَسِدَّ:** اسر خاص. [سن. اَ = نہ + سِدّ = پورو] اڻ پورو. اڌ پڪو ـ ڪچو ـ ناقص. بيمار ـ جڏو. ڪوڙو.

• **اَسُدَ ج اَسُدَ:** صفت. [سن. اَ = نہ + سدّ = پورو] اڻ پورو. اڌ پڪو ۽ ڪچو ـ ناقص. بيمار ـ جڏو. ڪوڙو.

• **اَسُرَ ج اَسُرَ:** ذ. [سن. اُسْرا = صبح، پريات] اڌ رات کان پوءِ جو وقت ـ پرهه ڦٽيءَ کان اڳ جي مهل ـ انبرت ويلو ـ صبح صادق ـ پوئين رات ـ رات جو پويون پهر ـ اَسُور.

• **اَسُرويلَ:** ظرف. [سن. اُسرا + ويلا = وقت، مند] پيڇ پني ـ پريات ـ ڏکيءَ جو ـ پوئينءَ رات ـ جندن مهل ـ پرهه ڦٽيءَ "اَسُرَسَندو آسرو وڃندَ کي وڏو" (شاه).

• **اَسرات ج اَسراتُون:** ث. [سن. اُشْطا = اُس + ٽ] اُساٽ ـ اُڄ ـ تَرشنا ـ پَياس.

• **اَسراتجڻ (ت):** مصدر. [سن. اُش = ٻرڻ] اُساٽجڻ ـ اُجائجڻ ـ تمام گهٽي اُڄ لڳڻ.

• **اِسرار ج اِسرار:** ذ. [ع. ١. سرّ ج اَسرار = ڳجهه ـ راز. ٢. ع. اِسْرارُ = لڪائڻ] ڳجهه ـ پَيد ـ ڳجهيون ڳالهيون ـ ڳجها ڪم ـ راز رنگ. جن پُوت جو اثر ـ ڪامڻ ـ دوهه ـ آسيب. عجائب. تماشو. حيرت.

ـ **اِسراري ج اِسراري:** ذ. جادو گر ـ پوپو ـ هانيو.

• **اِسراف ج اِسراف:** ذ. [ع] حد کان ٻاهر وڃڻ جي حالت ـ فضول خرچي ـ بالفضولي ـ اجايو خرچ هٿ ڦاڙائي.

• **اِسرافيلُ:** اسر خاص. [ع] چئن وڏن فرشتن مان هڪ جو نالو (جو دنيا جي فنا ٿيڻ کان اڳ صُور يا ڏنڊ وڄائيندو).

• **اِسرامَ:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **اِسرانو:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو ـ اِسراڻ.

• **اِسراڻ:** اسر خاص. هڪ قوم جو نالو ـ اِسرانو.

• **اَسراڻ ج اَسراڻُون:** ث. [سن. اَوَسارَڻ = پري ڪرڻ] درگذر ـ معافي ـ ڪميا.

• **اِسراء:** ذ. [ع. اِسراءُ = رات جو مسافري ڪرڻ] رات جي مسافري ـ "لَيْلَةَ الاَسْراءِ = معراج جي رات".

• **اِسرائيلُ:** اسر خاص. [ع] حضرت يعقوب عليه السلام جو اصلي نالو (بني اِسرائيل = حضرت يعقوب جو اولاد. يهودي).

• **اَسَرْدا ج اَسَرْدائُون:** ث. [سن. اَ = نہ + شْرَدْدَا = اعتبار] بي اعتباري ـ بدگماني ـ اَوشواس.

• **اَسَرڻ (ت):** مصدر. وڻ جا پن پٽڻ يا روڙڻ.

• **اَسَرگلو ج اَسَرگلا(ت):** ذ صفت. [سن. اَسَر = دئيت + گلَ = گل] بدجال.
• **اَسَرڻ:** صفت. [سن. اَ =نَ + شَرڻ = پناه] بي واهو – بي وسيلو – بي ڪس – بي پناهو.
• **اَسَرڻ:** مصدر. [سن. اَڊْ = متي + سَرڻ = گذرڻ، چرڻ] اُپرڻ – وڌڻ – متي چڙهڻ. روانو ٿيڻ – اُسهڻ وڃڻ – هلڻ. نڪرڻ. (اُسريو – اُسرندو – اُسريل).
• **اُسرائڻ:** مصدر "اُسرڻ" مان متعدي بالواسطه. وڌائڻ. روانو ڪرڻ.
• **اُسَري لَنگهڻ (ت):** آڏي جواب جي طاقت رکڻ.
• **اَسَرَيرُ ج اَسَرير:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + شَريرَ = جسم] سرير کان سواءِ – بي جسم – بي جان نر آڪار – روحاني.
• **اُسرِڪَڻ، اوسرِڪڻ، اوسرَڻ:** مصدر. [سن. اُشْ = اَس] اوسيڙو ڪرڻ – انتظار ڪرڻ "اُپي اوسرَان اُس ۾، جهليو ڪُن ڪنار". اُس ۾ پنڪڻ – اجايو رلڻ. ڪُلڪڻ. ناسون هٽڻ. بک ۾ پاهه ٽيڻ. سَڏَ ڪرَڻ – سڪَڻ "مُنڊ مَ مَنهن ويهه، اُپي اوسرَ (اُس ۾" شاهه ڪريم). (اُسرِڪيل – اُسرِڪندو – اُسرِڪيو).
• **اسسٹنٹ:** صفت. [انگ. assistant] مددگار. نائب. عيوضي.
• **اَسْطُرلابُ ج اَسْطُرلاب:** ذ. [يوناني] سڃَ ۾ تارن جي اوڄائي معلوم ڪرڻ جو اوزار.
• **اَسْطُوانُ ج اَسْطُوان:** ذ. [ع. اُسْطوانَه] ٿنيو – رُکن – پيل پائو.
• **اَسْطوخُدوسُ:** ذ. [يوناني] دوا طور ڪم ايندڙ هڪ وڪر – levander.
• **اَسْطُورُ:** ذ. [ع. اُسْطورَه] آڪاڻي – قصو – افسانو.
• **اَسْعارُ:** ذ. [ع. سعْرُ ج اَسْعار] قيمتون – اڳهه.
• **اِسْعافُ:** ذ. [ع] مددگار – عطا ڪاري.
• **اَسْعَدُ:** ذ. صفت. [ع. "سَعِيدُ" جي تفضيل] تمام خوش – سڀ کان خوش – آسودو.
• **اَسَفُ ج اَسَف:** ذ. [ع] ارمان – غم "واَسَفا = افسوس، واويلا".
• **اَسْفارُ:** ذ. [ع. سَفَرُ ج اَسْفار] سفر – مسافريون – پنڌ. [ع. سِفْرُ ج اَسْفارُ] ڪتاب (خصوصاً پيشينگوين جا) – تحريرون – نسخا.
• **اَسْفَلُ ج اَسْفَلَ:** ظرف. [ع "سافِل" جو تفضيل] وڌيڪ هيٺ – سڀ کان هيٺ.
• **اَسْفَلُ السّافِلين:** ظرف. هيئين کان هيٺ.
• **اِسْفَنْدُ:** ذ. [ف. سپند، اِسْپَند] هڪ پسارڪو وڪر – هرمرو.
• **اِسْفَنْديارُ:** اسمَ خاص. [ف] ايران جي هڪ قديم پهلوان "ابن گُشْتاسْپ" جو نالو (جنهن کي رستم ماريو هو).
• **اِسْقاطُ ج اِسْقاط:** ذ. [ع] حمل ڪيرائڻ جو عمل – ڪهائي – ميّت جي ساري عمر جي ڪاڌي پيتي ۽ گناهن جو ڪفّارو (بخشائڻ).
• **اِسْڪاٽلَنْڊ:** اسم خاص. [انگ. Scotland] انگلنڊ جي لڳ اترين هڪ ملڪ جو نالو.
• **اِسْڪالَرْ:** صفت. [انگ. scholar] عالم – اديب – ماهر. تعليم ونڊ لاءِ وظيفو ڪٽندڙ.
• **اِسْڪالَرشِپ ج اِسْڪالَرشِپُون:** ث. [انگ. scholarship] طالب العلم جي امداد – وظيفو.
• **اِسْڪائوٽ ج اِسْڪائوٽ:** ذ. [انگ. scout] اسڪولي شاگردن يا ٻين وڏن جي منظم جماعت (جا اويل سويل ماڻهن کي ڪم اچي، ۽ گم ٿيلن جي تلاش ڪري).
• **اِسْڪرُو ج اِسْڪرُو:** ذ. [انگ. screw] لوهه جو پيچ – بوتل جي هوج کولڻ جو پيچ.
ـ **اِسْڪرو ڊرائيور:** ذ. پيچڪش.
• **اِسْڪَنْدَرُ:** اسم خاص. [يوناني. Alexander] سڪندر – يونان جو مشهور بادشاهه.
ـ **اِسْڪَنْدَري:** صفت. اسڪندر جو. اسڪندر جهڙو – نهايت اعليٰ.
• **اِسْڪَنْدَرُونا:** اسم خاص. شام ملڪ جو هڪ بندرگاهه
• **اِسْڪَنْدريَهْ:** اسم خاص. مصر جي اتر طرف هڪ مشهور شهر ۽ بندرگاهه جو نالو – Alexanderia.
• **اِسْڪَنْدْ ج اِسْڪَنْدَ:** ذ. [سن. سْڪَنْدَ = ڪنڊ. انساني علم جو پاڳو] اڌياءِ – باب – فصل – داستان.
• **اَسْڪَني:** اسم خاص. پنجاب جي چناب نديءَ جو آڳاٽو نالو.
• **اُسْڪَنَّ:** مصدر. [سن. اُتْسُكَ = اُتساهي، منتظر. سڪائيل: اُتْسُكَايَه = بي آرام ٿيڻ، بي آرام] سڪڻ – اُڪيرجڻ. ڪاڏائڻ. (اُسڪندو – اُسڪيو – اُسڪيل).
• **اُسڪَ ج اُسڪون:** ث. سڪ – چڪ – ڪشش – اُڪير.
• **اُسَكائِنُ:** مصدر "اُسَكڻ" مان متعدي بالواسه. سڪائڻ – ڪاڏائڻ. دل ٻڌائڻ – اُپارڻ.
• **اِسْكُولُ ج اِسْكُول:** ذ. [انگ. school] ابتدائي مڪتب. تعليم گاهه. درسگاهه. مدرسو – پائشالا – وديالو.
ـ **اِسْكُولِيو ج اِسْكُوليا (ت):** ذ. صفت. شاگرد – متعلم.
• **اِسْكيلَ ج اِسْكيلُون:** ث. [انگ. scale] اندازو – درجو – پيمانو. فُٽي يا فتڪٽي.
• **اِسْكيمَ ج اِسْكيمُون:** ث. [انگ. scheme] رٽ – ڪَٽ – تجويز.

• **اَسُک ج اَسُکَ:** ذ. [سن. اَ = نہ + سُکَ = آرام] بي آرامي – گهبراهٽ – بيقراري – بيچيني. بيداري – اوجاگو. (صفت بي آرام، بيقرار "اَسُک جن اويرِ سي سانجهيءَ رهن سمهي" (شاه).

• **اَسَگاهُ ج اَسَگاهَ:** ذ. صفت. [سن. اَسْتَاگهَ يا اَسْتاگهَ = تمام اونهون] اتانگهَ – عميق. اٿاهه بيحد – آنت – اَپار. سمنڊ – ساگر.

• **اَسُگائِڻُ:** مصدر. اَسڪائڻ.

• **اَسْگَسَ ج اَسْگَسُون:** ث. گَسُ گَسَاءِ – نٽ نٽاءِ – اَسڙ گسڙ – گسڙ ڦسڙ – آڏ ٽيڏ.

• **اَسُگُنْڊ، اَسُگُنْڊَ:** ذ. [سن. اَشْوَ گَنْدا < اَشْوَ = گهوڙي اسپ + گَنْدَ = بوءِ، بانس] دوا طور ڪم ايندڙ هڪ قسم جي ٻوٽي – آسگَنْد – عروس در پرده (ف).

• **اَسُگِي ج اَسُگِيُون (ت):** ث. [سن. سگريا] حامل – ٻيٽ سان – ڏُڪي.

• **اَسَگهائِي ج اَسَگهائِيُون:** ث. [سن. اَ = نہ = شَڪتي = طاقت] بي طاقتي – ڪمزوري. بيماري – ناچاڪائي.

• **اَسَگهَتي ج اَسَگهَتِيوُنَ:** ث. سُرڪي – ڇُڪي.

• **اَس گهَنْڊِي ج اَس گهَنْڊِيُونْ:** ث. چاندوڪيءَ رات ۾ ڪرڻ جي هڪ ٻاراڻي راند – اَس ڪِنڊي (ت).

• **اَسَگهو ج اَسَگها:** ذ. [ع. سن. اَ = نہ + شَڪْت =طاقت] ڪمزور – هيڻو – ضعيف – بي طاقت – ڏهرو – ناتوان. ٽڪل. نا چڱو – بيمار.

• **اَسْلاف:** ذ. [ع. سَلَفُ ج اَسلافُ] اڳيئين زماني جا بزرگ ۽ نيڪ انسان – وڏا – ابا ڏاڏا.

• **اِسْلامُ:** ذ. [ع. اِسلام = پاڻ سونپڻ. تسليم ڪرڻ. ڪنڌ جهڪائڻ] دين فطرت. الله تعاليٰ جو حضرت محمد صلي الله عليه و آله وسلم جي معرفت سڄيءَ انسان ذات ڏانهن موڪليل مڪمل دين.

• **اِسْلامي ج اِسلامي:** صفت. اسلام جو – اسلام وارو – اسلام سان تعلق رکندڙ. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو.

• **اِسْلامُ بول:** اسم خاص. [ترڪي. اسلام + پولس = شهر] اِستنبول – قسطنطنيه – ترڪيءَ جو اڳوڻو تختگاهه.

• **اسلام ڪوٽ:** اسم خاص. تعلقي مڃيءَ ۾ هڪ ڳوٺ ۽ ديهه جو نالو جتي اول "اسلام ڪوٽ" نالي تالپرن جو قلعو هو.

• **اَسْلِحَه:** ذ. [ع. سلاح ج اَسلحه] هٿيارَ پنوهارَ – جنگ جو سامان. سامان سڙو – ٽپڙتاڙي.

• **اِسْلِحُ، سُلْحُ:** ذ. [ع. اَسلحه] نار يا هُرلي ناهڻ لاءِ ڪائيون وغيره ڳهريل سامان – اڏاوت لاءِ ڳهريل سامان.

• **اَسْلُوْبُ ج اَسْلُوْبَ:** ذ. [ع] ڪم ڪرڻ يا هلڻ جو نمونو – ڍنگ – طرز – طريقو – رستو. ترتيب – سلسلو.

• **اُسلوب دار:** صفت. سهڻو ترتيب ٽيل. زيبائتو.

• **اَسَلِيَّهْ:** ذ. [ع. اَسَلَه] زبان جي چوٽيءَ کان نڪرندڙ آواز وارا اکر (جهڙوڪ ز، س، ص: جن کي "حروف اسليه" يا "حروف صفيره" ۾ چئبو آهي).

• **اَسَرُ ج اَسَرَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + سَرْ = برابر] هڪجهڙو نہ – ناهموار – نابرابر – غير مساوي.

• **اِسْرُ ج اِسْرَ:** ذ. [ع] نالو. گرامر موجب ڪنهن ماڻهوءَ، شيءِ، جڳهه، خاصيت يا ڪم جو نالو ظاهر ڪندڙ لفظ. هڪ نار يا هُرلي تي پوکيل زمين جو نمبر.

ـ **اِسر آلَه:** ذ. اهو اسم جنهن مان اوزار جي معنيٰ نڪري (جهڙوڪ مقراض، مفتاح، مطرقو، وغيره).

ـ **اِسْرُ اِشارَه:** ذ. اهو لفظ جنهن مان اشاري قريب يا اشاري بعيد جي معنيٰ نڪري – ضمير اشارو.

ـ **اِسْرُ اَعْظَمْ:** ذ. ڏٺيءَ پاڪ جو وڏو نالو (جو فقط پيغمبرن کي ئي معلوم هوندو آهي، حديثن موجب "اَاللهُ لا اِلٰـهَ اِلاّ هُوَ الحيّ القيّوم" ۽ "لاَ اِلٰـهَ اِلاّ اَنْتَ سُبْحانَکَ اِنّي کُنْتُ منَ الظّالمين" اسم اعظم آهن).

ـ **اِسْرُ بامُسَمّيٰ:** محاورو. جهڙو نالو تهڙا گُڻ ـ نالي جهڙو لڇڻ.

ـ **اِسْرُ تَصغيرُ:** ذ. نندڙائيءَ ۽ ٽورڙائيءَ جي معنيٰ ڏيڪاريندڙ لفظ. سنڌيءَ ۾ تصغير ناهڻ لاءِ ٻه نشانيون مستعمل آهن، ۱. مذڪر لاءِ "ڙو" ۽ مؤنث لاءِ "ڙي" گڏڻ سان، جيئن ته ٻيڙو = ٻيڙڙو: ڇوڪرو = ڇوڪرڙو: ٻيڙي = ٻيڙڙي: ڇوڪري = ڇوڪرڙي وغيره ۲. فارسيءَ جي اثر هيٺ ڪن خاص لفظن ۾ پويان 'ڪ' گڏڻ سان ٺهندو آهي، جيئن ته ڪَسيرڪُ = ڪسيرڙو يعني جنهن جو ملهه ڪسيري کان ٻه گهٽ هجي – بلڪل گهٽ – ڪميٽو: ٽَڪَڪُ = ٽڪڙو يعني جنهن جو ملهه ٽڪو ٻه نہ هجي – گهٽ ڪميٽو.

ـ **اِسْرُ تَنْکيرُ:** ذ. اهو اسم جو ڪنهن هڪڙي ماڻهوءَ، حيوان، شيءِ يا جڳهه جي دلالت ڪري. (سنڌيءَ ۾ 'ڪ' يا 'هڪ' جا الفاظ اسم آڏو اچي اها معنيٰ ڏيڪاريندڙ مثلاً ڪو ماڻهو، هڪڙو نينگر، ڪا جاءِ، هڪڙي نينگري).

ـ **اسمِ جَلالي:** ذ. دهشت ۽ بزرگيءَ جي معنيٰ ڏيڪاريندڙ. الله جو نالو "قَهّارُ، جَبّارُ".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ **اِسْمُ جَمَالِي:** ذ. پروردگار جو اهو نالو جنهن مان محبت ۽ شفقت ظاهر ٿئي "ڪريم، رحيم".

• **اِسْمُ جَمع:** ذ. (اسم مجموع) هڪ ڪان وڌيڪ عدد جي معنيٰ ڏيڪاريندڙ لفظ "ٽڙاهه، ٻيڙو، ڪٽنب، لشڪر، وغيره".

ـ **اِسْمُ حالِيَه:** ذ. فعل جي اسمي صورت جا هلندڙ وقت جي معنيٰ ڏيڪاري – ورتمان – ڪردنٽ. (سنڌيءَ ۾ اَمر جي پٺيان "ندو يا يندو" گڏڻ سان ٺهندو آهي "لکندو سمهندو ايندو ۽ ويندوَ وغيره".

ـ **اِسْمُ خاص:** ذ. ڪنهن ماڻهوءَ، حيوان، شيءِ يا جڳهه جو خاص نالو ڏيڪاريندڙ اسم (جهڙوڪ، حمزو، فاطمه، همالیه، سنڌو وغيره).

ـ **اِسْمِ ذات:** ذ. ڪنهن شيءِ جو ذاتي گڻ ڏيڪاريندڙ اسم (جهڙوڪ: نيڪي، سخاوت، بهادري، وغيره). خدا تعالیٰ جو ذاتي نالو "الله".

ـ **اِسْمُ عامُ:** ذ. هڪ قسم جي سيني فردن لاءِ ڪم ايندڙ اِسم (جهڙوڪ ماڻهو، جانور، ديو، جبل، ندي، وغيره).

ـ **اِسْمُ فَاعِل:** ذ. ڪم جي ڪندڙ لاءِ ڪم ايندڙ اسم.

ـ **اِسْمُ فَرضِي:** ذ. جڙتو نالو يا تخلص.

ـ **اِسْمُ كَمَائِيُّ:** روحاني ذڪر ڪرڻ.

• **اِسْمُ مُشْتَقّ:** ذ. فعل مان ٺهيل اسم (جهڙوڪ لکڻ مان ليک، وڏڻ مان واڌ يا واڌارو، وغيره).

• **اِسْمُ مَعْنِيْ:** ذ. اسم ذات.

• **اِسْمُ مَفْعُول:** ذ. ٽيل ڪم جي معنيٰ ڏيندڙ اسم (جو امر جي پٺيان "يل" گڏڻ سان ٺهندو آهي – دِڪيَلُ، تَڙِيَلُ، وغيره).

ـ **اِسْمُ نَوِيسُ ج اِسمُ نَوِيْس:** ذ. نالن جي ياداشت لکندڙ. نمبر شماري ڪندڙ.

ـ **اِسْمُ نَويسي:** ث. نالن جي ياداشت.

ـ **اِسْمِ وارَ:** ظرف. نالي وار – نام بنام. نمبروار.

• **اِسْماعِيلُ:** اسم خاص. [ع] حضرت ابراهيم عليه السلام جي نندي فرزند جو نالو، جو هڪ پيغمبر ٿي گذريو آهي، ۽ قريش ان جو اولاد آهن.

• **اِسْماعِيلِيَه:** اسم خاص. [ع] مصر ملڪ ۾ هڪ هڪ بندرگاهه جو نالو. (صفت) شيعه مسلمانن جو فرقو (جي حضرت جعفر صادق جي پٽ اسماعيل کي ستون امام ڪري مڃيندا آهن).

• **اَسَمانُ ج اَسَمانْ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + اَسَمانَ = برابر] هڪجهڙو نہ – ناهموار – اڻ برابر.

• **اَسْماءُ:** ذ. [ع. اِسم ج اَسماءُ] نالا. (اسم خاص) حضرت ابوبڪر جي نياڻيءَ جو نالو.

• **اَسْماءُ الْحُسْنيٰ:** ذ. ڏٽيءَ پاڪ جا ۹۹ صفاتي نالا.

• **اَسَمْجهَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + سَمْ = گڏ + اُوهَ = ڏيان ڏيڻ، ڏسڻ] بي سمجهه – اڻ ڄاڻ – نادان.

• **اَسمْرتَ ج اَسمْرتِيُوْنْ:** ث. [اَ = نہ + سُمْر = ياد ڪرڻ] يادگيري نہ رَهڻ جي حالَتَ – ويسر – غفلت – ويسَلائي. ڳينواري.

• **اِسْمرْت ج اِسْمرْتِيُوْنْ:** ث. [سن. سُمْر = ياد ڪرڻ] سُمرْتِي – هندوَ قانون.

• **اَسَمْرْتُ ج اَسَمْرْتَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + سَمْرْتْ = سگهه وارو] بي طاقت – اڻ سگهو – بي سگهو – ناتوان – هيٺو – ڪمزور – لاچار. ستايل.

• **اَسَمو ج اَسَما:** ذ. صفت. [سن. اَ =نہ + سَمَيَ = وقت] بي وقت – ڪَمَهلو. ڪُمندائتو – بي موسمو. ڏکيو وقت.

• **اَسَنْ:** ث. [سن. اُشْمَنْ = تپت] گرمي – ڪوساٽ – تپت.

• **اَسن ۾ آنِي:** ڪاڙهي گداز ڪئي، ڳاري.

• **اَسڙُ:** اس ۾ پٽڪ، ڪاڙهو سهڻ.

• **اَسْنادَ ج اَسْنادُوْنْ:** ث. [ع. سَنَدَ ج اَسانِد = زنجير. اختياري] حديث جي روايت جو سلسلو. ثابتيون. قانوني ڪاغذ – دستاويز.

• **اِسْنافُ، اِسنائِيفُ ج اِسْنافْ، اِسنائِيفْ:** ذ. [انگ. سْنائِيپ] ڏانديي پکيءَ جو هڪ قسم (ننڍو حلال پکي، پاٽيءَ جي ڪپ تي ويهي ڪاڏو هٽ ڪندڙ).

• **اَسْنانْ:** ذ. [ع. سنّ ج اَسْنان] ڏندَ "طَبِيْبُ الاسْنَان = ڏندن جو ڊاڪٽر".

• **اِسْنانُ ج اِسْنانْ:** ذ. [سن. سْنانَ = وهنجڻ] سَنان – اِشْنان – غسل – تَڙ.

• **اَسْنْتوشُ، اَسْنْتوكُ ج اَسْنْتوشْ، اَسْنْتوكْ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + سَنْتوش = خوش، راضي، قانع] ناراضپو – اَرهائي – ناخوشي.

• **اَسْنْجوڳَ ج اَسْنْجوڳَ:** ذ. [سن. اَ = نہ + سَنْيوگَ = ميلاپ] ڇيڙاڙو – اڻ بڻت.

• **اَسْنْگتُ ج اَسْنْگتْ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + اَسَنْگَتُ = مناسب] نالائق – بيهودو. بيڙو.

• **اَسْنْمانُ ج اَسْنْمانْ:** ذ. [سن. اَ = نہ + سَنْمانَ = مانُ، عزت، احترام] بي مانائي ـ بي عزتي ـ توهين.

• **اَسْنْمانِي ج اَسْنْمانِي:** ذ. صفت. بي فضيلت – بي مانو – بي عزت.

• **اَسْنْهُوْنْ ج اَسْنْهانْ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + سُنْدَ = جاڇڻ،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڳولڻ] اَسونهون — سونهين يا رهبر کان سواءِ ـ اڪيلو — ناواقف — نڈر "اوهڙ اَسونهَن، ڈيهه گهٽوئي ڈوريو" (شاه).

• **اَسُنْهين ج اَسُنْهيُون:** ث. سونهين يا رهبر کان سواءِ ـ اڪيلي — نڈر "جي هو اوڳڻ ڪنئي، اَسُنْهين! تون ڳٽائي ڳڻ" (شاه).

• **اَسو ج اَسا:** ذ. [سن] هسو. ٻاهر نڪتل ماس جي ڳوڙهي. ڪائيءَ جو اَنگهو (ڪ).

• **اَسو:** ذ. [سن. اشوک] وڻ جو هڪ قسم — اشوک وڻ. چَوَڙَ — چَوَنڙ. چندن وڻ. ڪيوڙو.

• **اَسُوْ:** ذ. [سن. اَشْوِيج، اَشْوِنَ] هندڪي سال جو ستون مهينو (جنهن ۾ چنڊ راس الحمل ۾ ايندو آهي ۽ ڏياري ٿيندي آهي). ثابتي (ث).

• **اَسْوار ج اَسْوارَ:** ذ. [ع. اِسْوار: سن. اَشْوَ + وال = گهوڙي سوار] هسوار — سوار.

ـ **اَسْواري ج اَسْواريُوْن:** ث. هسواري — سواري "عاشق اَسْواري، ڪئيَ جنهن ڪاَ ريت ري" (سامي). (ف) ڪهاڙين ۽ گرزن سان لڙائيءَ جو نمونو.

• **اَسْوارُ:** ذ. [ع. سُوْر ج اَسْوار] ٻاهرين ديوار، ڪوٽ — عالم پناه.

• **اَسْوارْتَ ج اَسْوارْتُون:** ث. [سن. اَ = نہ + سْوَ = پنهنجو + اَرْتَ = غَرَضُ] بي غرضائي — بي طمعي.

• **اَسْوارتِي ج اَسْوارتِي:** ذ. صفت. بي طمع — لاغرض.

• **اَسويا ج اَسويائُوْن:** ث. [سن. اَ = نہ + شويا = سونهن] ڪوجهائي — بد صورتي — بدشڪلائي.

• **اَسُوَهْ، اُسْوَهْ:** ث. [ع] نمونو — نظير — آدرسن.

• **اُسْوَهْ حَسَنَهْ:** ث. چڱو مثال.

• **اَسويس:** ث. [سن. اُشْش = فجر] فجر مهل — ٻانگ مهل — اَسرويل.

• **اَسوجهَهُ ج اَسوجهہ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + شُدْ = صاف ڏسڻ، جاچڻ] ناپديد — غير مرئي — بي جسم.

• **اَسوجُ ج اَسوجَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + سُجَ = غم. ويچار] بي غم — لاپرواه. ڪهيلو — بي سمجهه. بي خيال.

• **اَسوجي ج اَسوجي:** صفت. اَسوجُ.

• **اَسُوَدُ:** ذ. صفت. [ع] ڪارو.

• **اَسُوْرُ ج اَسُوْرَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + شُوْلَ = درد] بي سور — بي درد — اَگوندرو "آيل! جي اَسُوْرَ، پاند نہ پوي تن سان" (سچل). [سن. اُسْرا] رات جو چوٿون پهر — اڌ رات کان ٻوءِ ـ پريات — پرهه — پرهه ڦٽيءَ کان اڳ جو وقت — پيج يني "اللّٰه لڳ اَسُوْرَ اُتائين ٽي آءُ تون" (شاه).

ـ **اَسُوْرَ ڪائڻ:** روزو رکڻ — سحري ڪائڻ.

• **اَسُوْرو ج اَسُوْرا:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + شُوْل = سورَ] بي اونو — غافل — گينوار — اَسارو.

• **اَسوسُ ج اَسوسَ (ل):** صفت. [سن. اَ = نہ + شُسْ = سُسڻ، خشڪ ٿيڻ] تار (پاڻي) — بي انداز (پاڻي) — تمام وڏو "واه ۾ تہ پاڻي اَسوسَ آهي".

• **اَسوکُ، اَسوگ ج اَسوکَ، اَسوگ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + شوک = ارمان] ارمان نہ ڪندڙ — بي درد — بي غم.

• **اَسوڪي، اَسوگي ج اَسوڪي، اَسوگي:** ذ. صفت. آرام ۾ ـ آسوَدو.

• **اَسُون ج اَسُوْن (ڪ):** ضمير. اسين — اسان.

• **اَسُوْنهَ ج اَسُوْنهيُون:** ث. [سن] اڻ واقف — بيگاني "اڳهين هوند اَسُونهَ، جي جانارن ياد پون" (شاه).

• **اَسُونْهُوْ ج اَسُوْنهاْ:** ذ. صفت. اَسُنْهون.

• **اَسُونهين:** اڻ ڄاڻن، ناواقفن. جيڪي سونهيون نہ هيون.

• **اَسوڻ ج اَسوڻ:** ذ. [سن. اَپَشَڪنه] اپسوٽ — خراب سوٽ — بدسوٽ.

• **اَسُوْڻ ج اَسُوْڻ:** ذ. [سن. اَسُوْيا] حَسَدَ — چاوت — ساڙ — ريس — ايرکا.

• **اَسهه:** ذ. [سن. اَوَستَ] پورو — سڄوئي — سمپورڻ.

• **اَسهڻ ج اَسهہ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + سَهْيَه = سهڻ جهڙو] نہ سهڻ جهڙو — اَسَهَڄ — برداشت نہ ڪرڻ جهڙو — مَر سَهُو. حاسد.

• **اَسهارو ج اَسهارا (ڪ):** ذ. [سن. اَ = نہ + سَهايَتا = مدد] بي مددگار — بيواه ـ ڇڏو — اڪيلو — يتيم.

• **اِسْهالُ ج اِسْهالَ:** ذ. [ع. اِسْهالُ = ڊرو ٽي پوڻ] دست (هڪڙو مرض).

ـ **اِسْهالَ ٽي پوڻ:** دست ٽي پوڻ. ڊڄي وڃڻ.

ـ **اِسْهالُ خُوني:** ذ. رت جا دست — سوري — اَتيسارُ.

• **اَسَهَجُ ج اَسَهَجَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + سَهْيَه = سهڻ جهڙو] نہ سهڻ جهڙو — غير مُتَحمّل.

• **اَسْهْڪارُ ج اَسْهْڪارَ:** ذ. [سن. اَ = نہ + سَهَڪارْتا = باهمي مدد] ساڻ ڏيڻ کان انڪار — قطع تعلقات — ترڪ موالات.

• **اَسْهَلُ:** ذ. صفت. [ع. "سهل" جو تفضيل] نهايت آسان — سڀ کان سولو — سڀ کان سهنجو.

• **اَسَهَڻُ:** مصدر. [پرا. اَوَسيه: سن. اَپْسْرْ] وڃڻ — روانو ٿيڻ. (مسافريءَ تي) سَنبرڻ. (اَسهيو — اَسهَندو — اَسهيل)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَسهُو ج اَسهُو:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + شَهَ = سَهَڻ] نہ سهندڙ — مَ سَهُو — حاسد.
• **اَسْئَلَہ:** ذ. [ع. سَوال ج اَسئله] سُوالَ.
• **اَسوَ ج اَسوا:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + سَهايَ = دوست] بي يار — بيَ واهو. مَت ڪِتل — بي عقل — بي وقوف. [سن. اَشِيتِکَ = اسي ورهيہ] اسي ورهيہ عمر وارو "انهيءَ پارين اَسئو، جو جِئي وڃائي پاڻ" (شاه ڪريم).
• **اَسُئو ج اَسُئا:** ذ. صفت. [اَ = نہ + سُئو = ٻڌو] اڻ ٻڌل — گمنام.
• **اَسُئي:** اڻ — سُئي. اَڻ سُئل. جيڪا سُئل ٻڌل نہ هُجي. گهٽ ڄاتل سڃاتل.
• **اَسي:** صفت. [سن. اَشيتَ] هڪ عدد (۸۰) — چار ويهون. [سن. اَسَ] ترار — ڪاتي — ڇُري (جانورن ڪُهڻ لاءِ). ڪوڙ يا ڪَهاڙيءَ جي اندر پاڪي ۾ لڳندڙ ڳُندِ. ڪاٺ جي چيريل ڦٽي. پت ۾ ڦوٽ.
ـ **اَسيئُون:** ذ. صفت. اَسي شين مان پويون عدد.
ـ **اَسَيئُون:** ث. ڪنهن شيءِ ڪي اَسي پيرا ڪرڻ.
ـ **اَسيئُونَو:** ڪنهن شيءِ جو اَسي پيرا ٽيل حاصل.
• **اَسْياروَ ج اَسْيارا:** ذ. صفت. پهلودار — پاسن سان.
• **اَسِيرُ ج اَسِيرُ:** ذ. صفت. [ع. اَسِيرُ ج اَسَرِيُ، اَساريُ] باندي — قيدي. گرفتار — ورتل — قاتل "گنهگارن اسيرن کي اوهان جو آسرو آهي" (قليچ).
ـ **اَسيري ج اَسيريُون:** ث. بند — قيد.
• **اَسَيرَ:** ذ. [سَنِ. اَشِيرَ] هڪ خوشبودار گاه جي پاڙ — خَس.
• **اَسَيرڻ:** مصدر. مَٿل ماٺهوءَ کي ياد ڪري روئڻ — اوسارڻ.
• **اَسَيسَرُ ج اَسيسَرَ:** ذ. صفت. [انگ. assessor] راءِ پيش ڪندڙ — تجويز ڪندڙ — مشير — پنڇ. فوجداري مقدمي ۾ ڪيس هلندي پنهنجو رايو ڏيندڙ — جيوري.
• **اَسي قُـلِي:** ث. [سن. اَ + قُري = پرجڻ = اَڦري ٽيڻ] جانورن جي بيَماريءَ جو هڪ قسم — بوَڪ — تيڪ (بيماري) — اَلي ڦلي.
• **اَسيڪو ج اَسيڪو (ڪ):** ذ. [سن. اَسيسا] وهاڻو — تڪيو.
• **اَسَيمْبلِي جَ اَسيمْبلِيُونْ:** ث. [انگ. assembly] وفاق يا صوبيَ وغيره جي انتَظام هلائڻ لاءِ ووٽن ذريعي چونديل ميمبرن جي جماعت.
• **اَسِينْ:** ضمير متڪلم. [اَسْمي Proto Prakrit] سنڌي زبان جوَ قديم لفظ، جو سنڌو ايراضيءَ وارين ٻين هولين ۾ ب ساڳيو آهي — اسان.

• **اَسِينْدُو ج اَسِينْدَا (ث):** ذ. [سن. اَ = نہ + سَنڌا = ملائڻ] اڻ واقف — اڻ سڃاڻ — آسونهون.
• **اِشْ:** ث. هارن کي پائخاني ڪرائڻ وقت ڪيل آواز.
• **اَشْ اُشْ:** حرف ندا. [ف] خوشي — واه واه ـ بي اختيار تعريف — عَش عَش.
• **اُشا ج اُشائُونْ:** ث. [سن. اُشا] پره ڦٽي — پريات — صبح ڪاذب — ڏَڪي — پينيرڪو.
• **اِشارات:** ذ. [ع. اِشارَة ج اِشارات] اشارا — اُهَجَ. (اسم خاص) "ابن سينا" جو فلسفي بابت هڪ مشهور ڪتاب.
• **اِشارَتَ ج اِشارَتُونْ:** ث. [ع. اِشارَة] اشارو — اُهجُ "اِشارتون اُن جون، سُکُوتان سُجن" (شاه). ڪنايو. اشارن ۾ ڏنل اهجاڻ، اشارن ۾ رازن رمزن جون ڳالهيون.
• **اِشارو ج اِشارا:** ذ. [ع. اِشارَة] هٿ يا اک سان ميڇ — اهجاڻ — رمز. ڳجهو ڪم — مام — ڪنايو.
ـ **اِشارا هَلڻ:** اکين سان اشارا ٽيڻ — ميڇون.
ـ **اِشارن ۾ پُورو ڪَرڻ:** پاڻ ۾ ڳجهي نموني انجام اقرار ڪرڻ. اشارن ۾ ئي فدا ڪري ڇڏڻ.
ـ **اِشاري تي هَلڻ:** ڪنهن جي مرضيءَ موجب ڪم ڪرڻ.
ـ **اِشاري وَهيٽو ج اِشاري وَهيٽا:** ذ. صفت. ٽوري حڪم هلڻ تي ڪم ڪرڻ لاءِ تيار.
• **اِشاعَتَ ج اِشاعَتُونْ:** ث. [ع. اِشاعَة = پڌرو ڪرڻ] پڌرائي — مشهوري — پرچار — پکيڙ. ڪنهن خاص تاريخ تي نڪتل اخبار، چاپو.
• **اَشاعِرَهْ:** ذ. [ع] مذهبي ڪلامي فرقو (جو امام اشعريءَ جي اصولَن تي هلندو آهي).
• **اَشانْتِ:** ث. [سن. اَشانْتِي = سانت کان سواءِ] بي آرامي — بي قراري — پريشاني — گهبراهِٽ — آشانتي.
• **اَشْباحِ:** ذ. [ع. شبْح ج اَشْباحُ] شخص. جسمَ.
• **اِشْباعَ ج اِشْباعَ:** ذ. [ع. شَبَعَ = هوُ ڏائو] شعر ۾ زير، زبر ۽ پيش کي پڙهڻ ۾ ڊگهو ڪرڻ (جيئن زبر وڏي "الف"، زير وڏي "ي" ۽ پيش وڏي "و" ٿئي).
• **اَشباهُ ج اَشْباهَ:** ذ. [ع. شُبْهَ] شڪ — شبهو — گمان — وهم. صفت. [ع. شَبَهَ، شِبْهَ] هڪجهڙا — هڪ جيڏا، هڪ مهاندا.
• **اِشْباهُ:** ذ. [ع] هڪجهڙي ٽيڻ يا ڪرڻ جو عمل — هڪجهڙائي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَشُبْ ج اَشُبْ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + شُبْ = چگو ياڳوارو] نياڳو – منحوس – بدبخت – ادورو – برو. بدفالي – بدسوڙ.

• **اِشْتِباهُ ج اِشْتِباهَ:** ذ. [ع. اِشْتِباه = شڪ ڪرڻ] شڪ – شبهو – گمان. مونجهارو.

• **اِشْتِباهي:** ذ. صفت. منجهيل – مشڪوڪ.

• **اُشْتُر:** ذ. [ف] شتر – اٺ – ڏاڳهو.

ـ **اُشْتُربانُ ج اُشْتُربانَ:** ذ. صفت. شتربان – ساربان – اوٺي.

ـ **اُشْتُربائي:** ذ. ول يا هوتي جو هڪ قسم (جنهن جا پن اُٺ جي پير وانگر ٽين).

ـ **اُشْتُرخارُ:** ذ. شترخار – ڪانڊيرو.

ـ **اُشْتُرخوب:** صفت. تندخو – سوڙل موٽل. ويروٽو.

• **اُشْتُردارُ ج اُشْتُردارَ:** ذ. صفت. اونار – اوٺي.

ـ **اُشْتُردل:** صفت. ڍڇڙو گيدي.

ـ **اُشْتُرگاهُ:** ذ. جراف – زراف.

ـ **اُشْتُرمُرغُ:** ذ. شترمرغ – اُٺ پکي.

ـ **اُشْتُرمُوزُ:** ذ. وڏي ماکوڙي.

ـ **اُشْتُروارُ:** ذ. اُشْتُربار – اٺ جو بار.

• **اِشْتِراكُ ج اِشْتِراكَ:** ذ. [ع] پائيواري – حصيداري – شراڪت. شرڪت – شموليت "بَر وجہ اِشتراک = ڪڏ ملڪيت، ورهاست؛ عَلَي الاشْتِراک = شراڪت ۾". چندو.

• **اِشْتِراكِيَّت:** ث. [ع] حڪومت جو اهڙو سرشتو جنهن ۾ ملڪ جي ملڪيت ۾ سڀني جو هڪ جيترو حصو هجي. حڪومت – سمايہ واد – سوشلزم.

• **اِشْتِراءُ:** ذ. [ع]. خريد.

• **اِشْتِعالُ ج اِشْتِعالَ:** ذ. [ع] پڙڪو – جوش – باه. جهڪڙو.

ـ **اِشْتِعالُ اَنْگيز:** صفت. پڙڪائيندڙ – جوش ڏيارينڊڙ (تقرير). فساد ڪرائيندڙ – مانڊاڻ مچائيندڙ.

ـ **اِشْتِعالُ اَنْگيزي:** ث. فساد ڪرائڻ يا باه پڙڪائڻ جي حالت.

ـ **اِشْتِعالُ ڏيڻ:** پڙڪائڻ – همت ٻڌائڻ. باه جاڳائڻ – هشي ڏيڻ.

• **اِشْتِغالُ ج اِشْتِغالَ:** ذ. [ع] مشغولي – شغل – مصروفيت.

• **اِشْتِقاقُ ج اِشْتِقاقَ:** ذ. [ع] ڪنهن لفظ مان جيري ڪڍيل بنيادي لفظ – ڏاتو – بنياد "عِلمُ الاشْتِقاق" = اِشتقاق ڪيڻ جو علم، صرف، سادن وديا.

• **اِشْتِقاقِي:** صفت. اهو لفظ جو ٻئي لفظ مان نڪتل هجي – مُشْتَق.

• **اِشْتِمالُ:** ذ. [ع. اِشتِمالُ = سمائڻ] گنجائش.

• **اِشْتِمالِيَّت:** ث. [ع] اِشْتِراكيت – سامیہ واد – سوشلزم.

• **اِشْتِهاءُ:** ث. [ع. اِشْتِهاء] ٻک – خواهش (ڪاڏي جي). رُڇي.

• **اِشْتِهارُ ج اِشْتِهارَ:** ذ. [ع. اِشْتِهارُ = مشهور ڪرڻ] پڌرنامو – اعلان – اطلاع. مشهور ڪرڻ جو پرچو – نوٽيس – آرٽيڪل.

• **اِشْتِياقُ ج اِشْتِياقَ:** ذ. [ع] شوق – سڪ – آرزو – چاهنا. انتظار ڪڍيل خواهش.

ـ **اِشْتِياق نامو ج اِشْتِياق ناما:** ذ. سڪ پريو خط.

• **اَشْتُ:** صفت. [سن. اَشْتْ] اَٺ.

• **اَشْتِمي ج اَشْتِميُوْن:** ث. [سن. اَشْتَ = اَٺ] قمري مهيني جي اَٺين تاريخ – اٺون تٿ.

• **اَشْجارُ:** ذ. [ع. شَجَر ج اَشجارُ] وڻ – درخت.

• **اَشْجَعُ:** ذ. صفت. [ع. "شُجاع" جو تفضيل] سڀن کان وڌيڪ شجاع – سڀني کان بهادر – وڏو پهلوان – دلاور – جرّي. هڪ قسم جو ڪارو رنگ.

• **اَشْخاصُ:** ذ. [ع. شَخْصُ ج اَشخاص] ماڻهو – جڙا – آدمي. ڏسڻيون مَرئي شيون.

• **اَشَدُّ:** صفت. [ع. "شديد" جو تفضيل] تمام سخت – بلڪل ڳهڙو – نهايت.

• **اَشُدُّ:** صفت. [سن. اَ = نہ + شُدْ = پاڪ، برابر] ناپاڪ – پليد – اَبَو تر – گندو – غير خالص. غلط.

• **اَشْرارُ:** ذ. صفت. [ع. شَرِيرُ ج اَشرار] لڇا ماڻهو – لفنگا.

• **اَشْراطُ:** ذ. [ع. شَرْطُ جَ اَشراطُ] شرط. نشانيون – علامتون – اُهجاڻ "اَشْراطُ الساعَة = قيامت جون نشانيون".

• **اَشْرافُ ج اَشْراف:** ذ. صفت. [ع. شَرِيفُ ج اَشرافُ، سنڌيءَ ۾ واحد طور ڪم ايندڙ] شريف انسان – چگو ماڻهو – نيڪ مرد – پلو مانس. عالي خاندان – امير زادو. عزت وارو – مهذب. (اسر خاص) هڪ ذات جو نالو.

ـ **اَشْرافَتَ ج اَشْرافَتُوْن:** ث. پل مانسائي – چگمڙسي – شريف پائي – شائستگي – چگي چال. عزت. چگو حسب نسب.

• **اِشْراقُ ج اِشْراقَ:** ذ. [ع. اِشْراق = سج جو اُپرڻ] سج جو اوپارو – طلوع. سج اپرڻ کان پوءِ نفلي نماز. پري کان طالب کي روحاني روشنائيءَ ۽ فيض جي پهچ (باطن جي صفائي). نيج – روشنائي – جمال.

• **اِشْراقِيْن:** ذ. [ع. اِشْراقِي ج اِشْراقِيّون: ف. اِشْراقِيان] رياضت سان پنهنجي اندر ۾ روشني پيدا ڪندڙ فيلسوفن جي هڪ

قديم جماعت (افلاطون ۽ بقراط بہ انهيءَ طبقي مان آهن).

• **اِشْراكُ:** ذ. [ع. اِشْراكُ = شرک ڪرڻ] شرڪ، پائيواري.

• **اَشْرَفُ:** ذ. صفت. [ع. "شَريفُ" جو تفضيل] تمام شرف وارو — بلڪ پلو — بلڪل شريف.

_ **اَشْرَفُ المَكان:** ذ. سيني جاين ۾ پلاري جاءِ (مَڪو شريف).

_ **اَشْرَفُ والاَنْبياءِ:** ذ. سيني ۾ پلارو نبي (حضرت محمد صلي الله عليہ و آلہ وَسلم).

_ **اَشْرَفُ الاوقات:** ذ. سڀ ۾ سڻو وقت يا ٽڻ.

_ **اَشْرَفُ السّاعات:** ث. سڀ ۾ سياڻي گهڙي (نجوم جي نڪته نظر کان).

_ **اَشْرَفُ المَخْلوقات:** ث. سيني مخلوقن کان پلو — انسان ذات — بني آدم.

• **اَشْرَفي ج اَشْرَفيون:** ث. [ع] سون جو هڪ سڪو — سوني مُهر — گني — رَتو ٽَڪو. گل جو هڪ قسم — گل اشَرفي.

• **اَشْرَيْر ج اَشْرَيْرُ:** صفت. [سن. اَ = نہ + شَرِيْر = بدن] بنا بدن جي — روحاني.

• **اَشْعارَ:** ذ. [ع. شِعْرُ ج اَشعار] شعر _ نظم _ گيتَ [ع. شْعرَ ج اشعار] وار — زلف.

• **اَشْعَرُ:** ذ. صفت. [ع. "شاعرُ" جو تفضيل] سڀ کان وڌيڪ شاعر يا سمجهدار.

• **اَشْعَري:** اسر خاص. [ع] اَبوالحسن علي بن اسماعيل اَلْاَشْعَري (ولادت ۸۷۳ ع ۽ وفات ۹۳۵ ع)، شهر بصري جو هڪ وَڏو ڪلامي مصنف.

• **اَشْغالَ:** ذ. [ع. شُغْلُ ج اَشغالُ] ڪم ڪاريون — ڌنڌا.

• **اَشْفاقَ:** ذ. [ع. شَفَقُ ج اَشفاقُ] شفقتون — مهربانيون.

• **اِشفاقُ:** ذ. [ع. اِشفاقُ = شفقت ڪرڻ] شفقت _ رحم _ قياس.

_ **اِشفاقُ اَنْگيز:** صفت. رحم جوڳو.

• **اَشْقَرُ:** ذ. صفت. [ع] ڳاڙهي منهن ۽ وارن وارو (گهوڙو) — بورُ. پالڪ ياڃي. ڪٿونبڙو.

• **اَشْقِياءُ:** صفت. [ع. شَقِيّ ج اَشقياءُ] نالائق — مردود — ڪمينا — نيچ بدمعاش — رهزن — ڏُڪي.

• **اَشْكُ ج اَشْكَ:** ذ. [ف] ڳوڙهو — لڙڪ. ڦڙو — قطرو.

_ **اشْكِ اَبْرِ سَحاب، نَيسان:** ذ. ڪڪر جو ڳوڙهو. مينهن جو ڦڙو.

_ **اشْكَ آتشين:** ذ. گرم ڳوڙها.

• **اَشْكَ اَفسَوسُ:** ذ. افسوس جا ڳوڙها.

_ **اَشْكَ اَفْشاني:** ث. ڳوڙها ڳاڙيندڙ.

_ **اَشْكَ آلود:** صفت. [ف. اَشْكُ + آلود] ڳوڙهن پريل.

_ **اَشْكبار:** صفت. [ف. اَشک + بار = وسائيندڙ] ڳوڙها ڳاڙيندڙ — هنجهون هاريندڙ — لڙڪ وهائيندڙ — روئندڙ.

_ **اَشْكِ پشيماني:** ذ. پڇتاءَ جا ڳوڙها.

_ **اَشْكَ حَسْرَت:** ذ. افسوس ۽ ارمان جا ڳوڙها.

_ **اَشْكَ خُونين، سُرخ:** ذ. خون آلود ڳوڙها — رت جا ڳوڙها.

_ **اَشْكَ دائودي:** ذ. پڇتاءَ جا ڳوڙها.

_ **اَشْكَ رَوان:** ذ. وهندڙ ڳوڙها.

_ **اَشْكَ ريز:** صفت. ڳوڙها وهائيندڙ.

_ **اَشْكِ ريزي:** ث. ڳوڙها وهائڻ.

_ **اَشْكِ شادي، _ طَرَب:** ذ. گهٽي خوشيءَ جي جوش جا ڳوڙها.

_ **اَشْكَ شَمْعَ:** ذ. ٻرندڙ شمع جا ڳوڙها.

_ **اَشْكَ كوه:** ذ. هيرا جواهر.

_ **اَشْكَ نَدامَت:** ذ. پڇتاءَ جا ڳوڙها.

• **اَشْكال:** ذ. [ع. شَكْلُ ج اَشْكال] شڪليون — نمونا — جاميٽريءَ جون شڪليون. منطق جون شڪليون. طعام جا نمونا.

• **اِشْكال:** ذ. [ع] مشڪلات — مونجهارو. شڪ.

• **اَشْكانيان:** اسر خاص. [ف] ايران جو قديم تيون گهراڻو. جنهن سڪندر اعظم کان پوءِ اٽڪل ۱۹۰ ورهيہ راج ڪيو.

• **اَشْكَبوسُ:** اسر خاص. [ف] ايران جو هڪ پهلوان جنهن کي رستم ماريو هو.

• **اِشْكَرَہ:** ذ. [ف] شڪرو (بازجو هڪ قسم).

• **اِشْكَنْجو ج اِشْكَنْجا:** ذ. [ف. شْكَنْجَہ] شڪنجو — پيڪڙ — پيڙ. ڏوهين کي قابو ڪرڻ لاءِ ڪاٺ. ڪتابن جي ڪنارن جهلڻ لاءِ جلد بنديءَ جو هڪ اوزار.

_ **اِشْكَنْجي ۾ آڻڻ:** وڪڙيا پيڇ ۾ قاسائڻ.

• **اَشْكول، اَشْكيل ج اَشْكول، اَشْكيلَ:** ذ. [ع. شكيل] انڪاءِ — روڪ. نيئر — ڏاوڻ — پيڙيون — واڳهہ — وهت جي ساڳئي پاسي اڳين پوئين تنگ ٻڌڻ جو ڏاوڻ. ڪهي پير ۽ ساڃي تنگ اڃيءَ وارو گهوڙو. ڦڏو — اَڙي. ڪوڙي تهمت — الزام — ڪوڙو ڪيس — منصوبو.

_ **اَشْكليل وَرائڻ:** ڦڏا وجهڻ.

• **اَشْكيلي ج اَشْكيلِي:** ذ. صفت. ڪوڙو دعويدار — ڪوڙي تهمت رکندڙ — ڦڏائي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَشَلّ:** ذ. صفت. [ع] اَرڏانگي – هٿنهن سُڪل – ٽونڊو.
• **اَشْلوڪ ج اَشْلوڪَ:** ذ. [سن. شْلوڪ] سلوڪ – بيت.
• **اِشْمارُ:** ذ. [ع. اِشْمارُ = سنگهائڻ] عطرافشاني.
ـ **اِشْمارِ ضَمّه:** ذ. "خ، د ۽ ش" جي وچ ۾ واؤ جو آواز گهر ٽيڙ ۽ پيش جو آواز حاصل ڪرڻ (جيئن "خود" = خُد، "خُوْش" = خُش).
ـ **اِشْمارِ فَتْحَه:** ذ. (جيئن خواب = خاب، خواهش = خاهش).
ـ **اِشْمارِ ڪَسْرَه:** ذ. (جيئن خويش = خيش).
• **اِشْنانُ ج اِشْنانَ:** ذ. [سن. شْنانْ = وهنجڻ، صفا ٽيڙ] ترڻ – غسل – سنان.
• **اِشْنان:** ذ. [ف] ڪار.
• **اِشُو:** ذ. [انگ. issue] بحث هيٺ ڪُنتو – تڪراري ڳالهه. نتيجو. اولاد. گمان (ت).
• **اَشوبا:** ث. [سن. اَ = نہ + شوبا = سونهن] ڪوجهائي – بدصورتي – قباحت.
• **اَشُورُ ج اَشُورَ (ڪ):** ذ. [سن. اَسْرا] اَسور – اَسُر – صبح ڪاذب – فجر.
• **اَشُورُ ڪَرڻ:** صبح جو سويل ڪائڻ – اَسُر مهل ڪائڻ.
• **اَشوڪُ ج اَشوڪَ:** ذ. [سن. اَ = نہ + شوڪ = ڏک] بنا ڏک – بي غم – اگوندرو.
• **اَشوڪ:** اسم خاص. [سن] موريا گهراڻي جو هڪ مشهور راجا (راجا چندوسار جو پٽ ۽ چندرگپت جو پوٽو). هڪ وڻ جو نالو.
• **اَشوميڌ:** ث. [سن. اشْوَ = گهوڙو > ميڌَ = قرباني] گهوڙن جي قرباني.
• **اَشْهَبُ:** ذ. صفت. [ع] گهٽي اڇاڻ ڳڙيل. ڪارن وارن ڪان گهٽن اڇن وارن وارو گهوڙو – سرخو.
ـ **اَشْهَبُ اَخْضَرُ:** ذ. چينو گهوڙو.
ـ **اَشْهَبُ اَدْهَمُ:** ذ. گرو گهوڙو.
• **اَشْهادَ:** ذ. [ع. شاهدُ ج اَشهادُ] شاهدَ – گواهَ.
• **اَشْهَدُ:** ذ. [ع] ڪلمه شهادت جو پهريون لفظ (= آءٌ ساک ٿو پريان، آءٌ شاهدي ٿو ڏيان). شهادت جو ڪلمو "اڪ اَشْهَدُ چاءِ، ته مسلماني ماڻئين".
ـ **اَشْهَدُ اَڪْبَرُ:** ث. ڏسڻي آگر.
• **اَشْهَرُ ج اَشْهَر:** صفت. [ع] گهڻو مشهور.
• **اَشْياءُ:** ذ. [ع. شبي ج اَشياءُ] شيون، چيزون ـ وٿون.
• **اَشْياخ:** ذ. [ع. شَيْخُ ج شُيُوخُ ج اَشياخُ] ٻڌا ماڻهو – وڏا – قبيلن جا پريا مڙس.
• **اَصاغِرُ:** ذ. [ع. صَغيرُ ج اَصاغِرُ] نندا. "اَڪابِرُ" جو ضد.
• **اَصالَتُ:** ث. [ع. اَصالَة] اصليّت – بنياد – نَطفي جو اثر. خاصيت – اثر. پختگي.
• **اَصْبَحُ:** ذ. صفت. [ع. "صَحيح" جو تفصيل] خوبصورت – صبح جهڙو روشن ۽ صاف – ڳاڙهو (منهن).
• **اَصَحُّ:** ذ. [ع. "صَحيحٌ" جو تفضيل] زياده صحيح.
• **اَصْحابُ ج اَصْحابَ:** ذ. صفت. [ع. صاحب ۽ اصْحاب] نبي صلي الله عليه و آله وسلم (حضرت محمد) جو صحبتي – سنگتي – ساڻي – دوست.
ـ **اَصْحابِ اَدَب:** ذ. صفت. ادب جا صاحب – عالم. فضيلت وارا.
ـ **اَصْحابَ اِعْتِبار:** ذ. صفت. اعتبار جا صاحب – معتبر ماڻهو.
ـ **اَصْحابَ بِدْعَت، ضَلالَت:** ذ. صفت. گمراه.
ـ **اَصْحابِ تَدْبير:** ذ. صفت. تدبير جا صاحب – مُدبّر – ڏاها وزير.
ـ **اَصْحابَ تَواريخ:** ذ. صفت. تاريخ لکندڙ – مؤرّخ.
ـ **اَصْحابَ جاه:** ذ. صفت. مرتبي وارا ماڻهو.
ـ **اَصحابَ جنت:** ذ. جنتي ـ بهشتي.
ـ **اَصْحابِ جَهَنّم، جَهيم، دَوْزَخ، نار:** ذ. صفت. دوزخي.
ـ **اَصْحابَ درايَت:** ذ. صفت. عقل تيَ هلندڙ انسان.
ـ **اَصْحابَ دَوْلَت:** ذ. صفت. حڪومت جا صاحب – امير اُمراءَ. شاهوڪار.
ـ **اَصْحابِ روايَت:** ذ. صفت. راوي – ناقل. ٻڌل ڳالهين تي هلندڙ.
ـ **اَصْحابِ سَيْف:** ذ. صفت. ترار جا صاحب – وڙهندڙ – لشڪري – فوجي آفيسر.
ـ **اَصْحابِ فَضْلُ:** ذ. صفت. فضيلت جا صاحب – فضيلت وارا.
• **اَصْحابَ فَهْمُ:** ذ. صفت. فهم جا صاحب – فهميدا – سمجهدار ماڻهو – سمجهو.
ـ **اَصْحابِ قَلَم:** ذ. صفت. قلم جا صاحب – قلم وارا – لکندڙ. ديواني آفيسر.
ـ **اَصْحابِ ڪِبار:** ذ.صفت. وڏا اَصحابي – حضرت رسول الله صلي اَللّٰه عَليه و آله وسلم جا چار وڏا يار ۽ خليفا (ابوبڪر الصديق، عمر ابن الخطاب، عثمان ابن عفان ۽علي ابن اَبيِ طالب رضوان الله عليهم).
ـ **اَصْحابَ ڪِرامُ:** ذ. صفت. رسول الله صلي الله عليه و آله وسلم جا سڳورا صحابي.
ـ **اَصْحابِ ڪَهْفُ:** ذ. صفت. غار جا يار – توريت ۽ قرآن پاڪ ۾ ذڪر ڪيل غار وارا ست دوست.
ـ **اَصْحابي ج اَصْحابِ:** ذ. صفت. اهو ماڻهو جنهن حضرت

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

محمد صلي الله عليہ و آلہ وسلم جن کي بہ حالت ايمان ڏنو ۽ بہ حالت ايمان هن جهان مان لاڏاڻو ڪيو.

• **اَصْدافَ:** ذ. [ع. صَدَفُ ج اَصداف] سِپُون.

• **اِصْرارُ ج اِصْرارَ:** ذ [ع] ڪنهن ڳالهہ تيَ گهٽو زور – ضد – هٺ. تاڪيد.

• **اِصْرافُ ج اِصْرافَ:** ذ. [ع] اجايو يا بيهودو خرچ – گهٽو خرچ.

• **اِصْطَبْلُ ج اِصْطَبْلَ:** ذ. [ع. اِصْطَبْلَ: انگ stable] طبيلو – ڪڙهہ – گهوڙي جي هٽڻ جي جاءِ ـ ٽاڻ.

• **اَصْطُرْلابُ ج اَصْطُرْلابَ:** ذ. اَسْطُرْلابُ.

• **اِصْطِلاحُ ج اِصْطِلاحَ:** ذ. [ع] ڪنهن ڏندي يا فن جو لفظ – ورجيس. هولي‌ءَ جي محاوري وارو لفظ. لفظن جو جوڙ.

• **اصطلاحات:** ذ. اِصلاح ـ ورجيسون.

• **اِصطلاحي:** ج. اِصْطلاحي: صفت. محاوري وارو. مشهور معنيُ ڪان سواءِ ٻي خاص معنَيُ رکندڙ (لفظ).

• **اِصْطَخْرُ:** اسر خاص. قديم ايران جي گاديءَ جو هنڌ.

• **اَصْعَبُ:** صفت. [ع. "صَعْب" جو تفضيل] تمام ڏکيو – وڌيڪ ڏکيو – سڀ کان ڏکيو.

• **اَصْغَرُ:** صفت. [ع. "صغير" جو تفضيل] وڌيڪ ننڍو – سڀ کان ننڍو. (اصطلاحاً) ننڍي لڙائي (جهاد اَصْغَرُ = ننڍي لڙائي يعني ظاهري جنگ ڪافرن سان؛ ضد. جهاد اڪْبَرُ = وڏي جنگ يعني نفس جي لڙائي) "اصغر ڏي آهين گهٽاَ، تون اڪبر ڏي آءٌ" (شاه).

• **اَصْفَرُ:** ذ. صفت. [ع] پيلو رنگ.

• **اِصْفَهانُ:** اسر خاص. [ف. ع] ايران جو هڪ مشهور شهر.

• **اَصْفَيُ:** صفت. [ع. "صاف" جو تفضيل] وڌيڪ صاف.

• **اَصْفِيا:** ذ. [ع. صَفِيّ ج اَصْفِيا] صاف پاڪ ماڻهو ـ اولياءُ الله.

• **اَصْلُ ج اُصُلَ:** ذ. [ع.] بنياد. بُڊ ـ نسل – پاڙ – شروع – پيڙهہ. سچو پچو – حقيقي. خالص – رِءِ ـ نج. ضرور. ٽيڪ. رڳو. بلڪل. مطلقاً – سبب. ڪتاب جو اصلي نسخو – "نقل" جو ضد. بدن تي ٻُرٻُرٽيندر هڪ بيماري. عام سنڌي اُچار اصل.

ـ **اَصْل:** ظرف. اصل ڪان – شروع ڪان. هرگز – بنهہ – پٽيءَ ـ اَصلي – مطلقاً.

ـ **اَصْلاً وَقَطْعاً:** ظرف. هرگز نہ – مطلق نہ.

ـ **اَصْلانْتو ج اَصْلانْتا:** صفت. بٽائتو – بنيادي – اصل وارو. عام سنڌي اُچار. اَصْلاتو.

ـ **اَصْلِ حَرْفُ:** ذ. ڳالهہ جو مول مقصد.

ـ **اَصْلِ زادَهْ:** ذ. صفت. شريف زادو – عالي نسب.

ـ **اَصْلِ كِتابُ:** ذ. ڪتاب جو پهريون قلمي مسوّدو.

ـ **اَصْلِ قِيْمَتْ:** ث. پهرين قيمت – خريدي قيمت. نفعي کان سواءِ.

ـ **اَصْلِ نامُ:** ذ. سچو نالو.

ـ **اَصْلُ وار:** صفت. اصل يا حقيقت تي ٻڌل.

ـ **اَصْلُ وَ فَرْعَ:** ذ. (پاڙ ۽ ٽاري) مڪيہ ۽ ان جي تابع ڳالهہ – اصلي ۽ مددي ڳالهہ.

ـ **اَصْلوكو ج اَصْلوكا:** صفت. [ع. اصل + كو] اصل وارو – اوائلي – قديم.

• **اَصْلَكُوْنْ:** ظرف. اَصْلاً – بلڪل – مطلق.

• **اَصْلِي ج اَصْلِي:** ذ. صفت. بنيادي – اَساسي. فطرتي – ذاتي – پيدائشي – جگري. خاص – قديم. اصيل. (ث. ذ) ڪجيءَ جو هڪ قسم. بهترين قسم جي ڪجي ۽ ڪجور. (ظرف) هرگز. عام سنڌي اُچار اصلي.

• **اَصْلِيَتْ ج اَصْلِيَتُوْنْ:** ث. بنيادي حقيقت ذاتي گڻ. بنيادي شرافت. اصل نسل.

• **اَصْلابَ:** ذ. [ع. صُلْب ج اَصْلابُ] چيلهيون پُٽيون.

• **اِصْلاحَ ج اِصْلاحُوْنْ:** ث. [ع] درستي – سُڌار. اوتارُ.

ـ **اِصْلاحات:** ث. سڌارا – ترميمون.

ـ **اِصْلاحِ پَذِيرُ:** صفت. سڌاري جوگو.

ـ **اِصْلاحَ ذاتُ الْبَيْن:** ذ. هڪ ٻئي جي وچ ۾ صلح ڪرائڻ.

ـ **اِصْلاحِي ج اِصْلاحِي:** صفت. سڌارو ڪندڙ. سڌاري وارو. سڌاري بابت.

• **اَصْلُ السُّوس:** ث. [ع] مٺي ڪاٺي.

• **اَصْلَحَ:** صفت. [ع. "صَالح" جو تفضيل] وڌيڪ صالح – وڌيڪ لائق.

ـ **اَصْلَحَهُ الله:** جملو. خدا شال هن کي صالح ڪري.

• **اَصْلَعُ:** ذ. صفت. [ع] ٽوڙهو.

• **اَصَمُّ:** ذ. صفت. [ع] ٻوڙو. اهو انگ جنهن جو ٻيو مول نہ نڪري سگهي جيئن ۳، ۵، ۷ – عدد غير ناطق.

• **اَصْمَعي:** اسر خاص. [ع] هڪ مشهور عربي اديب جو نالو.

• **اَصْنافَ:** ذ. [ع. صِنْف ج اَصْنافُ] جنسون.

ـ **اَصْنافِ خَلْقُ:** ذ. ماڻهن جا قسم.

ـ **اَصْنافِ قَبائِلُ:** ذ. جدا جدا قبيلا.

ـ **اَصْنافِ مُخْتَلِفَهْ:** ذ. جُدا جُدا جنسون.

• **اَصْنامَ:** ذ. [ع. صَنَمُ ج اَصْنامُ = بت] بُتَ. سُهٽا ماڻهو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَصْواتَ:** ذ. [ع. صَوْتُ ج اَصْواتُ] آوازَ.
• **اَصْوَبُ:** صفت. [ع. "صائِبُ" جو تفضيل] وڌيڪ صحيح – وڌيڪ سڌو (نشان).
• **اَصُولُ جَ اُصُولُ:** ذ. [ع. اَصْلُ ج اُصُولُ] پاڙ – بنياد. بنيادي قاعدو – قانون – نيم. موسيقي آواز يا ڌنڪ (هي ڪل سترهن اصول "هڦده بَحر اُصُوْل" چيا اٿن. جن مان فقط "اُصُولُ فَاخِتَہ" جو نالو ڏنو اٿن).
• **اُصُوْلِ عَشَرَہ:** ذ. ڏهه اصول يعني عشر مقولات يا قاطيفورات يا ڏهه عقل (١) جوهر (٢) ڪمّ (ڪيتراڻ) (٣) ڪيف (ڪيئن، ڪيفيّت) (٤) اضافت (تعلق) (٥) اَيْن (ڪٿي) (٦) متيٰ (ڪڏهن) (٧) وَضعْ (نمونو جاءِ جو) (٨) ملڪ (ملڪيت، ڪنهن جي) (٩) فعل (ڪم) (١٠) اِنْفِعالُ (ڪم جو اثر).
ـ **اُصُولِ فاخِتَہ:** ذ. [ع. اصول + ف. فاخِتَہ = ڪبوتر] راڳ جو هڪ تال.
ـ **اُصُولُ مَوضُوعَہ:** ذ. مقرر حقيقت. بديهيت – اوليّت – بديهي يا نڇراءِ رَي دليل.
ـ **اُصُولُ وَ فُرُوعَ:** ذ. [ع] پاڙون ۽ ٽارين مکيہ ۽ تابعي ڳالهيون. علت ۽ معلول – سبب ۽ اثر.
• **اَصِيل ج اَصِيلَ:** صفت. [ع. اَصَلَ = هو محڪم بنيو] چڱي نسب وارو – شريف – نيڪ ذات – چڱو مڙس – اصل نسل وارو – بٹائتو "متان مون کي چڏئين. آري جام اصيل" (شاه). اصل خاندان – خانداني – عزت وارو. سچو ماڻهو. ننگپال "آڪير جو اصيل، سو سر ڏي تہ سرهو ٿيين" (شاه). وڪيل جو ٿيتي – گراهڪ. (ذ) ويڑهو ڪڙ جو هڪ قسم (جنهن جا ماڻ ٻيءَ هڪڙي قسم جا هجن). عمدي لوهه جي ترار. نانگ جو هڪ قسم.
• **اِضافَتَ ج اِضافَتُون:** ث. [ع. اِضافَہ] نسبت – لاڳاپو – تعلق. گرامر ۾ اسمن جي وچ ۾ مالڪيءَ جي يا ٻي نسبت ڏيکاريندڙ حالت – حالت اضافت. اضافو – واڌارو – زيادتي. اِضافه ـ مهماني ڪڙ.
• **اِضافو ج اِضافا:** ذ. [ع. اِضافَہ] واڌ – واڌارو – زيادتي. پگهار يا عهدي ۾ واڌارو.
• **اِضافِي ج اِضافِي:** صفت. [ع] نسبتي صفت (جا اصلي نہ هجي). بالائي.
ـ **اِضافِي وُجُودُ:** ذ. اهو وجود جنهن جو ٻئي وجود سان تعلق هجي – اعتباري وجود.
• **اُضْحَيٰ:** ذ. [ع. ضَحيہ، اُضْحيَہ ج اَضْحَيٰ] قربانيون "عيدالضّحيٰ = ٻاڪري عيد، يَوم الاَضْحيٰ = قربانين جو ڏينهن".
• **اُضْحِي ج اُضْحِيُون:** ث. [ع. اُضْحِيَہ، اَضْحَيٰ] قرباني ۽ جو جانور – قرباني.
• **اَضْدادَ:** ذ. [ضدّ ج اَضْدادُ = هڪ ٻئي جي ابتڙ شيون] اهي لفظ جن جونَ هڪٻئي جي مخالف معنائون هجن "آڇو: ڪارو" معنائون هجن. مخالفت.
• **اِضْطِرابَ:** ذ. [ع] پريشاني – بي قراري – تڙپ. لوڇ – ڦٽڪو – گهبراهٽ. جلدي. تڪڙ.
– **اِضْطِرابِي:** ث. بي قراري ـ بي تابي ـ بي آرامي.
• **اِضْطِرارَ:** ذ. [ع] لاچاري. پريشاني – بي قراري – بي چيني – بي آرامي.
• **اَضْعافَ:** ذ. [ع. ضعَفُ ج اَضْعافُ] ٻيڻا پاڳا. سمائيندڙ انگ.
• **اَضْعَفُ:** صفت. [ع. "ضعيف" جو تفضيل] سڀ کان ضعيف – ڏهرو.
• **اَضَلّ:** صفت. [ع. "ضَالّ" جو تفضيل وڌيڪ گمراه.
• **اِضْلالَ:** ذ. [ع. اِضلالٌ = گمراه ڪرڻ] گمراهي.
• **اِضْمارَ:** ذ. [ع] دل ۾ ڳالهه جي لِڪَ. علم عروض ۾ ڪنهن به وزن جي ٻئي متحرڪ حرف کي ساڪن ڪرڻ "مُتَفاعلُن جو ٻيو حرف 'ت' ساڪن ڪبو تہ ٿيندو مُتْفاعلن = مُسْتَفْعَلُن".
• **اَضْيافَ:** ذ. [ع. ضَيفُ ج اَضْياف] مهمانَ.
• **اَضْيَقُ:** صفت. [ع. "ضَيّق" جو تفضيل] وڌيڪ سوڙهو يا تنگ.
• **اُطاقِي ج اُطاقِي:** صفت. اوطاقي.
• **اَطِبّاءَ:** ذ. [ع. طَبيبُ ج اَطِبّاءُ] طبيبَ – حڪيم – ويج.
• **اَطْباعَ:** ذ. [ع. طَبْعُ ج اَطْباعُ] طبعون – سُڀاءَ.
• **اَطْرافَ:** ذ. [ع. طَرَفُ ج اَطْرافُ] پاسا – ڏسيون.
– **اَطْرافِي ج اَطْرافِي:** صفت. ٻاهرين ۽ حد وارو.
• **اِطْرِيفَلْ:** ذ. [سن. ترِڦَلا = تي ڦل يعني هريڙون، ٻهيڑا ۽ آورا] ٽِڦلو (هڪ دوا جو نالو جنهن ۾ مٿي ڄاڻايل تي پسار ٽين). تِرڦلو.
• **اَطْفالَ:** ذ. [ع. طِفْلُ ج اَطْفالُ] ٻارَ. ٻارَ ٻچا.
• **اِطلاعُ ج اِطلاعَ:** ذ. [ع. اِطلاع] خبر – سڌ – چتاءَ – اعلان. نوٽيس.
– **اِطلاعاً:** ظرف. اطلاع طور – اطلاع جي وسيلي.
– **اِطلاعات:** ذ. خبرون – نَشْريات.
– **اِطلاعُ ڏِيڻ:** سَڌ ڏيڻ. نوٽيس ڏيڻ.
– **اِطلاعُ نامُو ج اِطلاع ناما:** ذ. اطلاع لاءِ خط – نوٽيس – سَمن.
• **اِطْلاقِ ج اِطْلاق:** ذ. [ع] لاڳاپو. ٺهڪي اچڻ واري حالت.
• **اَطْلَس (ث)، اَطْلَسُ ج اَطْلَسُون، اَطْلَس:** ذ. [ع] اچو لسو

زريدار ريشمي ڪپڙو – ساٽين.

– **اَطْلَسي:** صفت. اطلس جو. ڪارو.

– **اَطْلَسي فَلَڪ:** فَلَڪ اَطْلَسُ (بطليموس جي نظريي موجب نائون يا سڀ کان مٿاهون ستارن کان سواءِ آسمان).

• **اِطْمينانُ ج اِطْمينانَ:** ذ. [ع. اِطْمينان] تسلي – دل جمعي – دلاسو – خاطري – دلجاءِ ـ بي فڪري – صبر – آنند – اندر جو آرام.

– **اِطْمينانِ خاطر:** ذ. دل جي خاطري – پڪ.

• **اَطْنابَ:** ذ. [ع. طَنابَ ج اَطْنابُ] تنبوءَ جون رسيون.

• **اِطْنابُ ج اِطْنابَ:** ذ. [ع] ڪلام ۾ اجائي ڏيگهه – تطويل.

• **اَطْوارِ:** ذ. [ع. طَوْرُ ج اَطْوارُ] طريقا. نمونا – رَوَشُون – ڍنگ – دستور. افعالَ – لڇڻ – ڪرَ – عادتون – ڪرتوتَ – فعلَ – آداب – قاعدا.

• **اَطْوَلُ:** صفت. [ع. "طَوِيْل" جو تفضيل] وڌيڪ ڊگهو.

• **اَطْهارُ:** ذ. [ع. طاهِرُ ج اَطْهارُ = پاڪ، صاف] پاڪ – صاف "آل اَطْهارُ = رسول الله صلي الله عليه و آله وسلم جو پاڪ اولاد يا پونئير".

• **اَطْهَرُ:** صفت. [ع. "طاهِرُ" جو تفضيل] سڀ کان وڌيڪ پاڪ – نهايت پاڪ – تمام پوتر "پڙهو صلوات سرور تي، آل نبيءَ جي اَطْهَرَ تي" (مولود).

• **اَطْيَبُ:** صفت. [ع. "طَيِّب" جو تفصيل] وڌيڪ ڇڳو.

• **اِظْهارُ ج اِظْهارَ:** ذ. [ع. اِظْهارُ = پڌرائي ڪرڻ] پڌرائي – مشهوري. ڪورٽ اڳيان بيان – گواهي. زباني شاهدي.

– **اِظْهارِ تَحْريري:** ذ. لکيل شاهدي.

– **اِظْهارِ تِيَرَّ:** ظاهر ٿيڻ "ادبون نبيءَ اظهار ٿي عشق آيو".

– **اِظْهارِ سَلامي:** ذ. شاهدي لکندڙ جوبي قانوني اُجورو.

– **اِظْهارُ ڪَرڻ:** ظاهر ڪرڻ – پڌرو ڪرڻ.

– **اِظْهارُ ناموج اِظْهارِناما:** ذ. اعلان – پڌرنامو.

– **اِظْهارُ نَويسَ:** ذ. شاهدي لکندڙ آفيسر.

• **اَظْهَرُ جَ اَظْهَرَ:** صفت. [ع. "ظاهِر" جو تفضيل] وڌيڪ ظاهر – تمام پڌرو – تمام چٽو – گهڻو مشهور.

– **اَظْهَرُمِنَ الشَّمْس:** ظرف. سج کان وڌيڪ پڌرو – ظاهر – مشهور – پڌرو – چٽو.

• **اِعادَتَ:** ث. [ع. اِعادَهْ = وري موڪلڻ، وري ڇوڙ] ٻيهر گفتگو – تڪرار.

• **اِعانَتِ ج اِعانَتُون:** ث. [ع. اِعانة] واهر – مدد – سهائتا. چندو.

• **اِعْتِبارِ ج اِعْتِبارَ:** ذ [ع] پروسو – يقين ويساه ـ ساک – پت – قسر.

– **اِعْتِبارِ رکَڻ:** پروسو رکڻ.

– **اِعْتِبارِ وِجائڻ:** پت وڃائڻ.

– **اِعْتِباري ج اِعْتِباري:** صفت. پروسي وارو – ويساه وارو – ساک پت وارو – معتبر.

– **اِعْتِباري اَمْر:** ذ. فرعي يا عارضي ڳالهه (جنهن جو مکيه يا اصولي ڳالهه سان تعلق هجي) – اضافي امر.

• **اِعْتِدالُ:** ذ. [ع] وچڑائي – درميانگي – وچون وهُ – نه گهٽ نه وڌ – پورائي پُنائي – موافقت.

– **اِعْتِدالُ پَسَنْد:** صفت. درمياني خيال وارو – نرم ڏر وارو (راجنيتي يا سياسي ڳالهين ۾).

– **اِعْتِدالُ خَريفي:** ذ. ڪتيءَ واري موسم ۾ ٢٢ سيپٽمبر تي ڏينهن راتَ جي برابري.

– **اِعْتِدالُ رَبيعي:** ذ. چيٽ جي موسم ۾ ٢١ مارچ تي رات ڏينهن جي برابري.

– **اِعْتِدالُ لَيل وَنَهارُ:** ذ. ڏينهن رات جي برابري.

– **اِعْتِدالِ هَوا:** ذ. هوا جي موافقت.

– **اِعْتِدالِيَ ج اِعْتِدالِيُون:** ث. برابري – هڪجهڙائي.

• **اِعْتِذارَ:** ذ. [ع] عذر – معافي طلب.

– **اِعْتِذارَ نامو:** ذ. عذر نامو – معافي نامو.

• **اِعْتِراضُ ج اِعْتِراضَ:** ذ. [ع. اعتراض = وچ ۾ ٻوڙ] ڪنهن ڳالهه جي برخلاف اٿاريل حجت – نڪته چيني – رندڪ – مخالفت.

– **اِعْتِراضي ج اِعْتِراضِي:** صفت. اعتراض جهڙو – نامناسب.

• **اِعْتِرافُ ج اِعْتِرافَ:** ذ. [ع. اِعْتِراف = مڃڻ، ڏوهه باسڻ] قبوليت – اقرار – تسليم. ڏوهه يا قصور يا غلطيءَ جي مڃتا.

– **اِعْتِرافِ آڻڻ:** ڏوهه باسڻ – گناه قبول ڪرڻ – قصور محسوس ڪرڻ – پاڻ کي ڏوهي سمجهڻ.

– **اِعْتِرافُ ڪَرڻ:** مڃڻ – قبول ڪرڻ.

• **اِعْتِزالُ ج اِعْتِزالَ:** ذ. [ع] علحدگي – دست برداري – جدائي.

• **اِعْتِصامُ:** ذ. [ع] پختي جهلڻ جو عمل.

• **اِعْتِقادُ ج اِعْتِقادَ:** ذ. [ع. اِعتقاد = مڃڻ] عقيدو – يقين – پروسو – ويساه. ايمان. اعتبار.

– **اِعْتِقادي:** صفت. اعتقاد وارو. اها ڳالهه جنهن جو اعتقاد تي بنياد هجي.

• **اِعْتِكافُ ج اِعْتِكافَ:** ذ. [ع] گوشه نشيني – عبادت لاءِ ڪنهن خلاصيءَ جاءِ ۾ گوشه نشيني – رمضان شريف جي

پوئين ڏهي (ڏهن ڏينهن) ۾ مسجد ۾ گوشه نشيني. پنهنجي نفس جي حفاظت.

• **اِعْتِمادُ:** ذ. [ع] پروسو – اعتبار – يقين "ڪن استخاره آسرو، اوسه اَتي ڪن اعتماد" (صدرالدين). ساڪ. مدار. ٽيڪ.

– **اِعْتِماداً:** ظرف. پروسي تي.

– **اِعْتِمادُ النَّفْس:** محاورو. پاڻ تي پاڙ.

– **اِعْتِمادُ نامو ج اِعْتِمادُ ناما:** ذ. سَنَدَ – اختيار نامو.

• **اِعْتِيادُ:** ذ. [ع] هيڙ – عادت "لَڪُ ٻڌي ليلاڻ جو آهي ڪيو مون اِعْتِياد" (صدرالدين).

• **اِعْجابُ:** ذ. [ع] عجب – حيرت.

• **اِعْجازُ ج اِعْجازَ:** ذ. [ع. اِعْجازُ = عاجز ڪرڻ] معجزو – وڏي ڪرامت – حيران ڪندڙ ڪرامت.

– **اِعْجازِ قُرآن:** ذ. قرآن شريف جو معجزو –ته ڪوبه بني بشر يا مخلوق ان جهڙي عبارت ناهي نه سگهي).

– **اِعْجازِ مَسيحي:** ذ. حضرت مسيح عليه السلام جو معجزو (ڪوڙهيا ڇتائڻ ۽ مئا جيارڻ).

– **اِعْجازِ مُوسَوي:** ذ. حضرت موسيٰ عليه السلام جا ٻه معجزا (۱) لٺ جو نانگ ٿيڻ، (۲) يَدِبَيْضا (يعني اڇو هٿ) ڪڇ ۾ هٿ وجهڻ کان پوءِ هٿ جو اڇو ۽ نوراني ٿيڻ.

• **اَعْجَزُ:** صفت. [ع. "عاجزُ" جو تفضيل] وڌيڪ عاجز.

• **اَعْجَمُ:** ذ. صفت. [ع] گونگو. اهو جو عربي ٻالهائي ٻولهائي نه ڄاڻي. جهنگلي.

– **اَعْجَمي:** صفت. اهو جو عربي چگي نه ڄاڻي (حَيوانِ اَعْجَمي = غير ناطق حيوان).

• **اَعْجُوبَه:** ذ. [ع] عجب – عجائب.

– **اَعْجُوبَه روزگار:** ذ. زماني جو عجب.

• **اَعْدا:** ذ. صفت. [ع. عَدُو ج اَعْداءُ] دشمن – ويري.

• **اَعْدادُ:** ذ. [ع. عَدَدُ ج اَعْدادُ] انگ – تعداد.

– **اَعْدادُ شُماري:** ث. ڳڻپ – شُمار – ليکو. آدمشماري.

• **اِعرابُ ج اِعْرابَون:** ث. [ع] اکر کي چورينڊ نشاني – اُچار کي چٽو ڪندڙ حرڪت – اِعْرابُون اسر جون جدا جدا حالتون ڏيکارين ٿيون. لفظ جي پڇاڙي واري حرف تي حرڪت (جنهن سان اسر جي حالت جي خبر پوي. هيٺين ٽن جملن ۾ اسر "گهر" جي آخري لفظ "ر" جو پيش، زبر ۽ زير اعرابون آهن. ۱. گهرُ سهڻو آهي. ۲. گهرَ ۾ ادو وينو آهي. ۳. گهرِ وچي ڏس ته ڪير وينو آهي) – جملي ۾ اسر جي آخري حرف واري حرڪت يا لاڪنا "ڪثرت آهي قرب ۾، اِدْغام ۾ اِعْراب" (شاهه).

• **اَعْرابُ، اَعْرابي ج اَعْرابي:** ذ. صفت. [ع] عرب جي ٻهراڙيءَ جو رهاڪو – بدوي. سانگي. مال جي سانگي تي گذارينڊ – خانه بدوش. مارو لوڪ "زمر زخرف سومرا، عَيش اَعرابين" (شاهه).

• **اِعْراضُ:** ذ. [ع. اِعْراضُ = وڃ ۾ اڇڻ پُٺ ڏيڻ] منهن موڙڻ – پٺ ڏيڻ. نفرت – حقارت.

• **اَعْرافُ ج اَعْرافَ:** ذ. [ع. عُرْفُ = ڪنگرو، برج] قرآن شريف جي ستين سورة جو نالو. دوزخ ۽ بهشت جي وچ وارو هنڌ (جو نڪي گرم آهي نڪي سرد).

• **اَعَزُّ:** صفت. [ع. "عَزيزُ" جو تفضيل] وڌيڪ پيارو. وڌيڪ سڳهارو.

• **اَعِزّاءُ:** ذ. [ع. عَزيزُ ج اَعِزّاءُ] پيارا مائٽ مٽ – عزيز دوست.

• **اِعْزازُ ج اِعْزازَ:** ذ. [ع] عزت – آبرو – مان – مرتبو.

– **اِعْزازُ نامو ج اِعْزاز ناما:** ذ. مان پتر.

– **اِعْزازي:** صفت. بنا اجوري – بنا عوض – مفت.

– **اَعْشاري:** صفت. [ع. عَشر] ڏهين حصي وارا. ڏهائي.

• **اَعْصابُ ج اَعْصابَ:** ذ. [ع. عَصَبُ ج اَعْصابُ] ٻَندي.

– **اَعْصابُ وَعُرُوقُ:** ذ. ٻندين ۽ نبضون.

• **اَعْضا:** ذ. [ع. عُضْوُ ج اَعْضاءُ] عضوا – لڳ – بدن جا حصا ڪنهن به جماعتي سوسائٽيءَ جا ميمبر يا رُڪن.

– **اَعْضابَنْدي:** ث. سنڌ ۾ هڏي پڄڻ جو علاج.

– **اَعْضاءِ تَناسُل:** ذ. نسل پيدا ڪرڻ جا عضوا.

– **اَعْضاءِ رَئِيسَه:** ذ. رئيس يا مکيه عضوا (دل، دماغ، جگر، وغيره).

• **اَعْظَمُ ج اَعْظَمَ:** صفت. [ع. "عَظيمُ" جو تفضيل] تمام وڏو – سڀ کان وڏو – تمام وڏيءَ عزت وارو "اِسْم اَعظم = وڏو نالو، صَدْر اَعْظم = وڏو وزير، قائد اَعْظم = سڀ کان وڏو ليدر".

• **اَعْقابُ:** ذَ. [ع. عقِبَ = ڪڙي] ڪڙيون ـ اولاد – پويان.

• **اَعْلىٰ:** صفت. [ع. "عَلي" جو تفضيل] تمام مٿانهون – اُوجو – بلند. تمام وڏو. وڏي مرتبي وارو. اُتر – عمدو.

– **اَعلىٰ حَضْرَت:** ذ. وڏي ۾ وڏو حضور (بادشاه جو لقب).

• **اَعْلامَ:** ذ. [ع. عَلَمُ ج اَعْلامُ] جهنڊا، نشانيون. جبلَ. خاص

نالا – خاص اسر.

• **اِعْلامُ:** ذ. [ع. اِعْلامُ = خبر ٻڌائڻ] جاڻ – اطلاع – اِعلان – مشهوري – پڌرائي – اشتهار – نوٽيس – سمن ـ ڏَسُ.

– **اِعْلامات شَرْعي:** ث. شرعي فتوائون ۽ فيصلا.

• **اِعْلانَ ج اِعْلانَ:** ذ. [ع. اِعْلانُ = پڌرو ڪرڻ] اطلاع. پڌرائي – اشتهار. اِعلام – مشهوري – اظهار.

– **اِعْلانَ جَنْگ، حَرْبُ:** ذ. جنگ جو اعلان.

– **اِعْلانَ رَسْمي:** ذ. سرڪاري اعلان.

– **اِعْلان ناموَ ج اِعْلان ناما:** ذ. پڌرنامو.

• **اَعْلَمُ:** صفت. [ع. "عالِم" جو تفضيل] وڌيڪ جاڻندڙ "اللهُ اَعْلَمُ = خدا سڀ کان وڌيڪ جاڻندڙ آهي".

• **اَعْمالَ:** ذ. [ع. عَمَل ج اَعْمالُ] عَمَلَ – ڪرتوت – افعال.

– **اَعْمال نامو ج اَعْمال ناما:** ذ. ڪمن جو تفصيل – ڪارگذاري. انسان جي ڏوهن ثوابن جو دفتر.

– **اَعْمال نامو سياهُ ڪَرڻ:** تمام گهٽا گناهه ڪرڻ.

• **اَعْيانَ:** ذ. [عَ. عَيْنُ ج اَعْيانُ] اکيون. وڏا ماڻهو – امير اُمراء. شيون. موجودات جا خارج ۾ ذرات.

– **اَعْيان ثابتَه:** ذ. الٰهي اسمن جون علمي صورتون.

• **اَغْذِيَه:** ثَ. [ع. غِذاءٌ ج اَغْذِيَه] غذائون – کاڌا.

• **اَغَرَّ:** صفت. [ع] اڇو چمڪندڙ. شريف. ستار پيشاني (گهوڙو).

• **اَغْراضَ:** ذ. [ع. غَرَضُ ج اَغْراضُ] غرض. ـ مطلب.

• **اَغْلاطَ:** ذ. [غَلَطُ ج اَغْلاطُ] غلطيون – چڪون.

– **اَغْلاط نامو ج اَغْلاط ناما:** ذ. غلطين جي فهرست – پُل نامو.

• **اَغْلَبُ:** صفت. [ع. "غالِبُ" جو تفضيل] وڌيڪ غالب – سوپارو. اڪثر – گهڻو ڪري.

– **اَغْلَبُ النّاس:** صفت. اڪثر ماڻهو "غَلَي الاغْلَب" = گهڻو ڪري – وڏو احتمال آهي.

• **اِغْمازَ ج اِغْمازَ:** ذ. [ع. اِغْمازُ = عيب ڪڍڻ. غمزو ڏيڻ] غمزو – اکين يا پُرن جو اشارو. غيب جوئي.

• **اِغْماضَ ج اِغْماضَ:** ذ. [ع. اِغْماضُ = اکيون پوڙڻ. چشم پوشي ڪرڻ] چشم پوشي.

• **اَغْنِياءَ:** ذ. صفت. [ع. غَني ج اَغْنياءُ] شاهوڪار.

• **اِغْوا:** ذ. [ع. اِغْواءُ = لالڇائڻ. ڦُتارڻ] بدراهي – ڦُتار.

– **اِغْوا ڪَرڻ:** برغلائڻ – گمراه ڪرڻ – پڇائڻ.

• **اَغْيارَ:** ذ. صفت. [ع. غَيْرُ ج اَغْيارُ] غير ماڻهو – اوپرا – ڌاريا – بيگانا – اَجنبي – پراوا "غَيْرُوَ اَغْيارَ = دشمن ۽ دوست، سڄي دنيا"

– **اَغْياري ج اَغْياريون:** ث. ڌاريان ئي – حريفي.

• **اُفْ:** حرف ندا. [ع. اُف] ڏک ۽ غصّي ۾ ڦُوڪ ۽ جهٽڪ جو آواز. ڏک ۽ ارمان جو لفظ – درد جو ٿورو آواز. ٻڙڪ.

– **اُفْ نَ ڪَرڻ:** پرواهه نه ڪرڻ – چخي ڪرڻ.

• **اِفادو ج اِفاداً:** ذ. [ع. اِفادَه = فائدو ڏيڻ] فائدو – لاڀ – نفع.

– **اِفادَه وَاِسْتِفادَه:** ذ. سيکارڻ ۽ سکڻ جي حالت.

• **اَفاضَلَ:** صفت. [ع. اَفْضَلُ ج اَفاضِلُ] فاضل ۽ عالِم ماڻهو.

• **اِفاقو ج اِفاقا:** ذ. [ع. اِفاقَه = جاڳڻ. بيماريءَ مان اُٿڻ] سجاڳي – هوشياري – بيماريءَ مان چاقائي.

• **اُفْتاد:** ث. [ف] عاجزي – ناچارگي. حياتيءَ جي شروعات – هالپٽو.

– **اُفْتادَگي ج اُفْتادَگيُون:** ث. نماڻائي.

– **اُفْتادَه:** صفت. ڪريل. عاجز – ستايل.

• **اُفْتان وخيزاُن:** ظرف. [ف] ڪرندو ۽ اٿندو.

• **اِفْتِتاحُ ج اِفْتِتاحَ:** ذ. [ع] ڪنهن ڪم جي شروعات – آرنپ. "اللهُ اڪبر" چئي نماز شروع ڪرڻ جي حالت.

• **اِفْتِخارُ:** ذ. [ع] فخر – وڏائي – هٽ. ناز.

• **اِفْتِرا:** ث. [ع. اِفْتراءُ] تهمت – الزام – بهتان. ننڍا – گلا.

• **اِفْتِراض:** ذ. [ع] فرض جي مقرري.

• **اِفْتِراقُ:** ذ. [ع] فراق – جدائي – وڇوڙو. اختلاف.

• **اِفْراتَفْري ث.** [ع. اِفْراطُ وَ تَفْريطُ = وڌ گهٽ. بي اِعْتدالي] پريشاني. گهبراهٽ – ڏڪيڙ – ڀاجڙ. ڇڙ وڇڙائي.

• **اَفْرادَ:** ذ. [ع. فَرْدُ ج اَفْرادُ] فرد – جڏا – ماڻهو.

• **اَفْرادُ:** ظرف. [ع. اِفْراطُ = جهجهائي] گهٽي قدر – اجايو – عبث – بيجا. (صفت) مفت – بيفائدو ـ بيسود – نڪمو – بيڪار.

• **اَفْرادو:** صفت. اوپرو – اوڏنو – ڌاريو.

• **اَفْراز:** صفت. [ف] مصدر "اَفراختن" جو اَمر. جو اسر جي پويان اچي فاعل جي معنيٰ ڏيندو آهي "سرافراز = مٿو مٿي ڪندڙ". (ظرف) بلند – مٿاهون "سڄل سرافراز. ڪيو آٿي عشق اَجهَل" (سڄل).

• **اَفْراسيابُ:** اسر خاص. [ف] توران جي هڪ قديم بادشاه جو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اُفسوسُ ج اُفسوسَ:** ذ. [ف] ارمان – ڏک – شوڪ – غم. صدمو. (حرف ندا) هاءِ! آه! "آتش اورانگهي ويا، اڳ مون افسوس!" (شاهه).

– **اُفسوسَ جا هَتّ مَلڻ:** پچتائڻ.

– **اُفسوسُ ڪرڻ، ڪائڻ:** ارمان ڪرڻ – غم ڪرڻ – ماتم ڪرڻ – ڏک ڪرڻ.

– **اُفسوسناڪُ:** صفت. دکدائڪ – ارمان جهڙو.

• **اُفسُون:** ذ. [ف] جادو – منتر – ٽيٽو. ٺڳي – فريب – چالاڪي.

– **اُفسُون پڑدان ساز:** ذ. صفت. جادوگر.

– **اُفسُون خوان:** ذ. صفت. جادو پڙهندڙ. جهاڙ وجهندڙ.

– **اُفسُون گر:** ذ. صفت. جادوگر. ٺڳ.

• **اُفشاڻ:** صفت. [ف] مصدر "اَفشاندن" جو امر. جو اسر جي پٽيان اچي اسر فاعل مرڪب ڏيڪاريندو آهي "خون افشان، زر افشان، عطر افشان، گل افشان وغيره". هاريل. پکڙيل. اڇلايل.

• **اُفشاءَ:** ظرف. [ع. فَشَي] ظاهر – نروار – پڌرو.

– **اُفشاءِ ٽِيٺ:** نروار ٽيٽ – ظاهر ٽيٽ – کلڻ.

• **اُفصَحُ:** صفت. [ع. "فَصِيحٌ" جو تفضيل] وڌيڪ فصيح يا صاف زبان.

• **اُفضَل ج اُفضَلَ:** صفت. [ع. "فاضل" جو تفضيل] سڀ کان پلو – سڀ کان فضيلت وارو – تمام چڱو – بهترين پلارو.

• **اُفضَلُ الذّڪر:** ذ. سڀ کان پلو ذڪر "لااِلٰـهَ اِلاّهُو".

• **اُفضَليّتَ:** ث. برتري – فوقيت.

• **اِفطارَ:** ذ. [ع] روزي چوڙڻ يا کولڻ جي حالت.

• **اِفطاري:** ث. روزي کولڻ وقت کاڌي جي شيءِ.

• **اَفعالَ:** ذ. [ع. فَعل ج اَفعالُ] ڪر – ڪرتوت – فعلَ – لڇڻ "لنگها چڙلطيف چئي، اُجهڻ جا افعالَ" (شاهه).

• **اِفعالُ:** ذ. [ع. اِفعالهُ = ڪَرائِڻُ] فعل جو ٽيون مزيد ثلاثي وزن، جنهن تي سببي فعل ٺهن "نَزَلَ = لَهَڻ > اِنْزالُ = لَهرائِڻ، هيٺ ڪيرائڻ".

• **اُفغانُ ج اُفغانَ:** ذ. اَفغانستان جو رهاڪو – پٺاڻ.

– **اُفغانستانُ:** اسر خاص. پاڪستان جي اتر اولهه ۾ افغانن جو ملڪ.

– **اُفغاني ج اُفغاني:** صفت افغانستان جو (ث) افغانستان جو سڪو.

• **اُفَق ج اُفقُون:** ث. [ع. اُفُق ج آفاق] زمين ۽ آسمان ڪڏ

نالو (جو ايران جو ويري هو ۽ جنهن کي ڪيخسرو ماريو هو).

– **اِفراطَ:** ث. [ع] زيادتي – گهٽائي – واڌارو. (صفت) اجائي – بي فائدي "عمر ويئي افراط اجائي، ڪين ڪمايم ڪوڏي ڪائي."

• **اِفراطَ وَتفريطَ:** ث. جهجهائي ۽ ٽورائي – بي اعتدالي.

• **اَفروزُ:** ذ. [ف] مصدر "اَفروختن" جو امر. جو اسر پٽيان اَچي ان کي "فاعل مرڪب" جي معنيٰ آهي "بوستان اَفروز = باغ روشن ڪندڙ. عالَمَ اَفروز = جهان کي اجارينڌڙ. مَجْلِس اَفروز = مجلس سينگارينڌڙ"

• **اَفروزَه:** ث. [ف] بتي يا ڏئي جي وَٽ.

• **اَفروغ:** ذ. [ف. فروغ] روشنائي. نورجو ترورو – شعاع. زيب و زينت.

• **اَفريتُ، اِفريتُ، اِفريدُ:** ذ. [ترڪي. اِفريت: ع. عِفْريت] ديو – جنّ. خدمتگار – هانهو "اِفريد ڪيائين اڳ ۾، نڳيَ نروارا" (رمضان ڪنبي).

• **اَفزائش ج اَفزائشُون:** ث. [ف. اَفزودَن = وڌائڻ] واڌارو – زيادتي.

• **اَفزود:** ذ. [ف. افزودن] زيادتي – واڌ – گهٽائي – جهجهائي. (صفت) زياده ـ جهجهو "الفت رک الک سين، اندر ۾ افزود" (شاهه).

– **اَفزُودَگي:** ث. زيادتي – واڌ – اضافو.

• **اَفزُون:** صفت. [ف] وڌيل – زياده ـ وڌيڪ – گهٽو. واڌارو ڪيل "روز افزون = روز بروز وڌندڙ"

– **اَفزُوني:** ث. زيادتي – گهٽائي – جهجهائي – فراواني.

• **اَفسار:** ذ. [ف] گهوڙي جي واڳ.

• **اَفسانو ج اَفسانا:** ذ. [ف. اَفسانَه] ڪهاڻي عجيب و غريب قصو. ڪوڙي ڳالهه. نقل. فسانو. داستان. بيان (سورن جو).

– **اَفسانه پَردازَ:** صفت. ڪوڙيون ڳالهيون ٺاهيندڙ.

– **اَفسانه نگارَ نَويسَ:** ذ. صفت. افسانو چٽيندڙ – افسانو لکندڙ.

• **اَفسَرُ ج اَفسَرَ:** ذ. [انگ. officer] عملدار – ڪامورو – آفيسر. سردار. حاڪم. [ف] تاج – چٽ.

• **اَفسُرده، اَفسُردو:** صفت. [ف] مايوس – ڪمايل – اُداس – دلگير – غمگين.

– **اَفسُردگي:** ث. دلگيري – اُداسي – مايوسي – ارمان. رنجيدگي. بي رونقي.

– **اَفسُردَه بَيان:** صفت. جنهن جي ڳالهائڻ مان مزو نه اچي.

– **اَفسُردَه جان، خاطِر دِل:** صفت. رنج – اُداس – پريشان حال – غمگين.

• **اَفسَنتين:** ث. [يوناني] گوماندر. پسارڪي وڪر جو هڪ قسر.

ڏسجڻ واري خيالي جاءِ ـ سَمستان – آڪاس گرب.

• **اُفْڪار:** ذ. [ع. فِڪْر ج اَفْڪار] فِڪر – خيال.

• **اُفْگار:** ذ. [ع] قٽ – زخم – چتو (وهت جي پنيءَ تي). (صفت) زخمي – قٽيل – مجروح. ٽڪر ٽڪر.

• **اُفْگن:** صفت. [ف] مصدر "اَفْگندن" جو امر اسم جي پٺيان اچي اسم فاعل مرڪب جي معنيٰ ڏيڪارينڌڙ "مرد افگن = ماڻهو اڇلائيندڙ. شيرافگن = شينهن اڇلائيندڙ. سايه افگن = پاڇو وجهندڙ".

• **اُفْگنْدو ج اُفْگـنْدا:** ذ. صفت. [ف] اُڇلايل – اڇليل – ڪيرايل. نيچ – خسيس. غلام.

• **اُفْگنْدگي:** ث. [ف. افْگنْدن] ڪم بختي – نياڳائي – ندورائي. نوڙت – نياز "پوءِ پائج پير پڙ ۾ پرت جي: عاجزي. اَفگندگي اڳوار رک" (فاضل)؛ "بندگي افگندگي. اها ميڙ مڪيام" (شاه).

• **اِفْلاس:** ذ. [ع] ڪَٽلائي – سُڃائي – ڪنگالپڻو – غُربت – مسڪيني – ناداري – تنگدستي.

• **اَفْلاطُون:** اسم خاص. يونان جو مشهور فيلسوف. جنهن "الاهي حڪمت" جو پايو وڌو. (صفت) عقلمند – استاد – هوشيار – قابل. چالاڪ حرفتي – اٽڪلي.

– **اَفْلاطُوني:** ث. چالاڪي. حڪمت عملي.

• **اَفْلاڪ:** ذ. [ع. فَلَڪ ج اَفْلاڪ] فَلَڪ – آسمان – اَڀ. آسماني اجرام (آسماني گرهن وغيره جا دائرا) "زير و زبر اشاري ۾. افلاڪ ٽي پيا".

– **اَفْلاڪ خَزينَه:** ذ. اُهي نندا دائرا جي ذرتيءَ جي چوڌاري ڦريل نہ آهن.

– **اَفْلاڪ شناسُ:** صفت. [ع + ف] نجومي – جوتشي.

– **اَفْلاڪ كُلِيَه:** ذ. اُهي وڏا دائرا جي زمين جي چوڌاري ڦريل آهن.

– **اَفْلاڪي ج اَفْلاڪي:** ذ. صفت. آسمانن جا پوجاري. آسمان ۾ رهندڙ. اُهي جي آسماني دائرن جي اثرن ۾ جُنبشن جو اڀياس ڪن ٿا.

• **اَفَنْدي ج اَفَنْدي:** صفت. [ترڪي] سائين – سردار. لقب طور ڪم ايندڙ لفظ.

• **اَفْواجَ:** ث. [ع. فَوج ج اَفْواج] فوجون – لشڪر.

• **اَفْواهْ ج اَفْواه:** ذ. [ع. فوه (= وات) ج اَفواه] هُل – هاواٽو – غير معتبر ڳالهه – بي بنياد ڳالهه – بازاري گپ – سنسني – اُڏو – هَوڙ.

– **اَفْواهي، اَفْوائِي:** صفت. اجائي – غير معتبر – بي اصل (ڳالهه) – هَليل.

• **اَفْيُون:** ذ. [سن. اَهِ ڦينْم. اڦينْم] آفيم – امل.

– **اَفْيوني ج اَفْيوني:** ذ. صفت. آفيمي – امل کائيندڙ – اَملي.

• **اَفِي ج اَفِيُون:** صفت. [ف. اَف] ڦوڪ. ڇِڪ – ناس.

ـ **اَفِي ڪَرڻ:** سنگت ڪَنائڻ. ناس ڪرڻ – سيڪجهه ڪپائي ڇڏڻ.

• **اُفّ:** ث. هُڇ – گرمي – اُهس – اُڪرس. پرتي – آپام – آڪري. – [ع. اُفّ] پٽڪو – گهٽو. نفرت جو آواز. (صفت) چٽ – ناس – برباد.

– **اُفّ اُفّ ڪَري، ڪَڍڻ:** تپائي ڏيڻ.

– **اُفّ ڏائِنَ:** جملو. هار جي ڪنگهه سائڻ وقت، هار جي روئڻ تي دائيءَ جو ڪيل آواز "هٽ ڏائِنَ!"

– **اُفّ ڪَرڻ:** چٽ ڪرڻ – ڏُڇ ڪرڻ.

• **اُفاداتو ج اُفاداتا:** ذ. پڻانو (گهوٽ جي پويان ڪانن جو چوڪٽ. جو اهنريا ٻيو ڪو ڪٽي هلي).

• **اُفاڻُ (ل):** مصدر. [سن. اُشْٽرْ. اُشَٽ] ڪير جي خراب ٽيٽ ڪان بچائڻ لاءِ ڪير جي ڪُني ڪي ماڄي پوءِ ان ڪي مارنگن تي اونڌو ڪري سيڪ ڏيڻ.

• **اُفائِنْ:** مصدر. [سن. اُشْمَ] ڇُهٽ. ٽڪر جي نئين ٽانوَ ڪي پاڻيءَ ۾ پچائڻ – اُمهائڻ – ڪنهن شيءِ ڪي تپائڻ.

• **اُفْتْ:** ظرف. [سن. اُدْ = متي. تي + پَدَمَ = هنڌ] انهيءَ هنڌ تي – اتي جو اتي – انهيءَ دم – بنهه – نيٽ – صفا. ٽڦٽپ.

– **اُفْتّ مارْ، ماري وڃَهْ:** صفا ماري ڇڏڻ – اتي جو اتي صفا ماري پورو ڪري ڇڏڻ.

• **اُفْجَنْ:** مصدر. هُڦجَڻ – گرميءَ ۾ ماندو ٽيڻ.

– **اُفْجَنَ اُفْجَرا ج اُفْجِرائُون:** ث. [سن. اَپْسَرا] اپسر – پري. حور – تمام سهڻي زال – حسينه ـ اپسرا.

– **اُفْجَرائِي ج اُفْجَرائِيُون:** ث. حسن – جمال – سونهن.

• **اُفَرْ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + سْفَرّ = ڦرڪڻ. ڏڪڻ] بنا ڦُرٽي – بي اونو – بي الڪو – بي فڪرو. ڳٽتيءَ ڪانسواءِ "ڪري من اُفَر. سامي چڏيائين چن ۾" (سامي).

– **اُفْرو ج اُفْرا:** ذ. صفت. بي الڪو – بي فڪرو.

• **اُفْرانو ج اُفْرانا:** ذ. [سن. اُدْ = متي + پلشت = سيڪ آيل] سوڪ يا ڪنديل مانيءَ. پُڙن پُڙن واري سٽيءِ مانيءَ – ڪرڦانو.

• **اُفْراني:** ڦُندي ڦوڪجي.

• **اُفْرانْدو ج اُفْرانْدا (ث):** ذ. صفت. پڻيرو.

• **اُقْرڪَنْ:** مصدر. [سن. اُدْ = متي + سْفَرّ = ڦرڪڻ. ڏڪڻ] ننڍ ۾ ڳالهائڻ – دَبرڻ. ڦنڊڻ – ڦٽڻ. متي ٽيڻ – اُڦڙڪڻ –

اڦلڪڻ. ڏونري جو جمي ڦٽيون ۽ پاڻي علحده ٿي پوڻ.
– **اَڦرڪ ج اَڦرڪون:** ث. ننڍ ۾ ڳالهاءِ – وڦل.
– **اَڦرڪائڻ:** مصدر "اَڦرڪڻ" مان متعدّي بالواسطه. ٽهڪائڻ – جوش ڏيارڻ.
• **اَڦرُدو (ٿ):** ذ. ڪپڙي جو هڪ قسم (جو پَرَن ناهڻ ۾ ڪم اچي).
• **اَڦرڪڻ:** مصدر. [سن. اَدْ = مٿي، تي + سْڦُٽ = ڪلڻ، ويڪروٽيڻ] ڦندڻ. اَڦرڪڻ.
• **اَڦَلُ ج اَڦَلْ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + ڦَل = ميوو لاءِ] بي ڦَرو – نڦَلُ. بي فائدو – بنا نتيجي.
• **اَڦلڻ:** مصدر. [سن. اَدْ = مٿي + سْڦَل = ڏڪڻ] وڦلڻ – جايون ڳالهيون ڪرڻ. بڪ بڪ ڪرڻ. اَڦرڪڻ. ڏَبرڻ.
– **اَڦَلَ ج اَڦَلُون:** ث. اجائي بڪ بڪ – بي فائدي گفتگو – بڪواس.
• **اَڦَنڊ:** مصدر. [سن. اَتْ، اَدْ = مٿي، تي + سْڦَل = ڦُندڻ؛ ڦِينَ = ڦيڻ، ڳجي] جميل ڪير يا ڏونري جو ڳجي ڪري ٽانوَ جي ڪنن کان ٻاهر نڪرڻ. ڦندڻ – اُپرڻ – اَڦرڪڻ. اُپامڻ. ڦِٽڻ (ڪير جو) تڪبّر ڪرڻ.
• **اَڦُونڊ:** ث. [سن. اَدْ + مٿي + سْڦُنڊ = ڪلڻ، ڦوڪجڻ، ويڪروٽيڻ] آڪڙ – سيٽ – وڏائي – ڦوڪ. هٺ – تڪبّر.
• **اَڦُونڊجڻ:** مصدر. سيٽجڻ – ڦوندڻ ۾ پرجڻ – ڦوڪجڻ.
• **اَڦُونڪرو ج اَڦُونڪرا:** ذ. صفت. اَهڪرو. ٻاهريون بوتو وڏو اندر پورو – دهي نہ پريل – ڦندبل – اَڦرڪيل. اَهوڪرو – اٽيل – هلڪو – اچاترو.
• **اَڦِي ج اَڦِيون:** ث. [سن. اَپَواسَ = سهڪي، ماندگي] ساه جي گهُٽ – مونجهه – سوڙهه. هُڦي. گهاٽو – نقصان – زيان – چيهو.
• **اَڦيرڪو ج اَڦيرڪا (ت):** صفت. [سن. اَ = نہ + پَر = پرڻ] مٽاچرو پريل – اڦرڪيل – ڦندبل.
• **اَڦيڪو ج اَڦيڪا:** ذ. صفت. بي ڍولو – ٽلهو متارو – بي زورو – اَڦيگو (ل) – ڦيٽو.
• **اَڦيگو ج اَڦيگا (ل):** ذ. صفت. اَڦيڪو.
• **اَقارِبَ:** ذ. [ع. قَرِيبُ ج اَقارِبُ] ويجها مائٽ.
• **اَقالِيا:** ذ. [يوناني. اَڪيشيا] ٻهرجي چوڏيءَ جي رَس (جا رت بند ڪرڻ لاءِ ڪم ايندي آهي).
– **اَقالِيمِ سَبعَه:** ذ. هفت اِقْليمُ – ست ولايتون – آباد دنيا جا ست پَٽا.
• **اِقامَتَ ج اِقامَتُون:** ث. [ع. اِقامَهْ = بيهارڻ] نماز ۾ تڪبير جي لفظن "قَدْقامَتِ الصّلواة" ٻڌڻ سان نماز لاءِ ڪڙو ٿي تيار بيهڻ جي حالت. بيهڪ – استقامت. ٽِڪڻ جي حالت.
– **اِقامَتِ گَزِين:** صفت. رهندڙ.
• **اِقْبالَ ج اِقْبالَ:** ذ. [ع. اِقْبالُ = اڇيان وڃڻ] بلندي – اوج – مرتبو – عروج – درجو. عزت – مان – شان. پاڻ – بخت – خوش قسمتي – خوش نصيبي – خوشحالي. سعادت – نيڪ طالع. (اسم خاص) پاڪستان جي مشهور اردو ۽ فارسي شاعر جو نالو – علامہ اقبال.
– **اِقْبالِ مَنْدْ:** ذ. صفت. پلي پاڻ وارو – خوش نصيب.
– **اِقْبالِ مَندي:** ث. خوش نصيبي – خوش قسمتي – پلو پاڻ.
• **اَقْبَحُ:** صفت. [ع. "قَبيحُ" جو تفضيل] وڌيڪ قبيح – بيڙو.
• **اِقْتِباسُ ج اِقْتِباسَ:** ذ. [ع] چونڊ – انتخاب. نقل – پنهنجي تصنيف ۾ ٻئي جي لکيت جو ورتل ڪجهه حصو.
• **اِقْتِدارُ ج اِقْتِدارَ:** ذ. [ع] طاقت – قوّت – پهچ – وسعت. عزت. مرتبو. درجو – عهدو. "بلند اقتدار = وڏي مرتبي يا رسوخ وارو".
• **اِقْترابُ:** ذ. [ع] ويجهائي – قرب.
• **اِقْتِصادُ:** ذ. [ع] ڪفايت – صرفو. "عِلْمُ الاِقْتِصادُ = سياست مدني: ارٿ شاستر"
– **اِقْتِصادي:** صفت. معاشرتي – مالي.
– **اِقْتِصادِيات:** ث. دولت جي پيداوار ۽ ورهاست بابت علم – اَرٿ شاستر.
• **اِقْتِصارُ:** ذ. [ع] اڪتفاءِ – قناعت. انحصار.
• **اِقْتِضا:** ث. [ع] گهُرَ – ضرورت.
• **اِقْتِضايِ حال:** ث. حالتن جي ضرورت.
• **اَقْدارُ:** ذ. [ع. قَدَرُ ج اَقْدارُ] انداز. خدائي قضائون.
• **اَقْدامُ:** ذ. [ع. قَدَمَ ج اَقْدام] پيرُ – قدمَ. اُپاوَ – وسيلا.
• **اِقْدامُ:** ذ. [ع] پيش قدمي – اڳرائي. قدم.
• **اَقْدَسُ:** صفت. [ع. "قُدّوس" جو تفضيل! سڀني کان پاڪ – وڏيڪ پاڪ. مُقَدّسُ.
• **اِقْرارُ ج اِقْرارَ:** ذ. [ع] انجام – وعدو – قول – وچن – سُخن – ٻول – پرتگيا. مڃتا – قبوليت. هائوڪار.
– **اِقْرارِ صريح:** ذ. صاف بيان.
– **اِقْرارِ كَرڻ:** انجام ڪرڻ – وعدو ڪرڻ. مڃڻ – قبول ڪرڻ – باسڻ.
– **اِقْرارِ مُبْهَم:** ذ. منجهيل بيان.
– **اِقْرارنامو:** ذ. انجام نامو – معاهدي جي لکيت – عهدنامو.

– **اِقْراري:** ذ. صفت. اِقرار ڪيل – اِقرار ڪندڙ – قبول ڪندڙ – باسيندڙ. انجامي.

– **اِقْراري ٿيڻ:** انجامي ٿيڻ. اقرار ڪرڻ. قبولدار ٿيڻ (ڏوهه جو). باسڻ.

• **اَقْرانُ:** ذ. [ع. قَرِنٌ ج اَقْرانٌ] هڪ جيڏا – همعصر.

• **اِقْرانُ:** ذ. [ع. اِقْرانٌ = گڏڻ] هڪ ئي احرام ۾ عمره ۽ حج ادا ڪرڻ جي حالت.

• **اَقْرَبُ:** ظرف. [ع. "قريب" جو تفضيل] قريب – تمام ويجهو.

• **اَقْربا:** ذ. [ع. قَريب ج اَقْربا] ويجها مٽ مائٽ – عزيز – خويش.

• **اَقْساط:** ذ. [عَ. قِسط جَ اَقْساطٌ] قِسْطُون.

• **اَقْسام:** ذ. [ع. قِسم ج اَقْسامٌ] قِسمَ – نمونا "زلف، عارض، خال، خط، ڏندادن، لب – هي مڙيئي ٽا ڇون اَقْسام سَرّ" (بلبل).

• **اَقْصَرُ:** صفت. [ع. "قصير" جو تفضيل] وڌيڪ ڇوٽو – سڀ کان ڇوٽو.

• **اَقْصيٰ:** ظرف. [ع. "قاص" جو تفضيل] وڌيڪ پري – سڀ کان پري. (اسر خاص) فلسطين ۾ مسلمانن جي پاڪ عمارت جو نالو (المسجدالاقصيٰ = پراهين مسجد) – بَيتُ المُقَدس.

• **اَقْطابُ:** ذ. [ع. قُطب ج اَقْطابُ] وڏا ولي "قُطب الاَقْطاب = قُطبن جو قُطب".

• **اَقَلُّ:** صفت. [ع. "قَليل" جو تفضيل] بيحد ٿورو – تمام قليل.

– **اَقَلِ قَلِيلُ:** صفت. ٿوري مان ٿورو.

• **اَقْلامُ:** ذ. [ع. قَلَمُ ج اَقْلامُ] قَلَمُ.

• **اَقَلِيّت ج اَقَلِيّتُون:** ث. ٿورڙائي.

• **اُقْلِيدَس:** اسر خاص. [يوناني. يُوڪلِد] هڪ يوناني حسابدان جو نالو.

• **اِقْلِيمُ:** ذ. [ع. اِقْليمُ ج اَقاليم] زمين جي متاچري جو هڪ پَٽو يا پاڳو. هفت اقليم جي سَتن پَٽن مان هڪ پَٽو (مشرقي جغرافيه دانن هفت اقليم کي ڪُرهِ ارض جي چوٽين حصي ۾ ورهايو آهي). ولايت – مُلڪ.

• **اَقْوالُ:** ذ. [ع. قولُ ج اَقْوالُ] نصيحتون گفتا – ڳالهيون.

• **اَقْوام:** ز. [ع. قَوم ج اَقْوامُ] قومون.. فرقا – مَذهَب.

• **اَقْويا:** صفت. [ع. قَوِيّ ج اَقْويا] قُوّت وارا – سَگهارا.

• **اِقْيانُوسُ:** ذ. [يوناني] وڏو سمَنڊ – مها ساگر.

• **اَكُ ج اَكَ:** ذ. [سن. اَرْكَ] هڪ مشهور وڻ.

– **اَكارَ ج اَكارَ (ڪ):** ذ. اَڪ جي تندن جو رسو.

– **اَكارو:** ذ. صفت. اَڪ جي کيرسان داغيل. اَڪارو (ڏسو).

– **اَڪَ تي اَتو هارڻ:** بي فائدو ڪم ڪرڻ.

– **اَڪَ تي ماڪِي هارڻ:** مُورڪ کي سمجهائڻ.

– **اَڪَ تَتَرُ ج اَڪ تَتَرَ:** ذ. اڪ جي انبڙيءَ جو اندريون مغز.

– **اَڪَ تَتَوَ ج اَڪَ تَتَوَ:** ذ. اَڪَ جي ڪپهه مان جيت مثل اَڏامندڙ ذرو. اَڪَ ٽُتڙو.

– **اَڪَ تَتِرو ج اَڪ تَتِرا:** ذ. اَڪَ جي ٻُوٽي جو ڦُر – اَڪَ جو اَنْبُ.

– **اَڪُ پاڏيئو ج اَڪَ پاڏيئا (ث):** ذ. اَڪَ تَتڙو.

– **اَڪَ پڙو ج اَڪَ پڙا (ث):** ذ. اَڪ جو پَن.

– **اَڪَ پوکڻ:** ڪنهن سان ٺهي نه هلڻ.

– **اَڪَ جو بُنڊ، ڪُڻ:** ذ. نازڪ ماڻهو.

– **اَڪَ جي ماڪِي:** محاورو. سَولي ڳالهه – تمام آسان ڪم.

– **اَڪَ جي ماڪِي سَمجهڻ:** ڪنهن ڪم کي سَولو سمجهڻ.

– **اَڪَ جي ماڪِي لاهڻ:** آسان ڪم ڪرڻ. بنا تڪليف ڪم پورو ڪرڻ. مفت ۾ فائدو حاصل ڪرڻ.

– **اَڪڙو ج اَڪڙا:** ذ. "اَڪَ" جو اسر تصغير – نندو اَڪُ. سنڌ ۾ ڪن ڪُوڻن جو نالو.

– **اَڪَ سان اَڪ اَڳهڻ:** ڏِسي وائسي نقصان جهڙو ڪم ڪرڻ. جوڪائتو هلڻ. پاڻ ڏاڍي سان هٿ انڪائڻ.

– **اَڪَ سِٽي:** ث. اَڪَ جي سُڪل چوڏيءَ جُون تَندُون (ڪ).

– **اَڪَ ڪاڏيئو ج اَڪَ ڪاڏيئا (ث):** ذ. اَڪَ جو پَن.

– **اَڪَ ڪُرَ ج اَكَ ڪُرَ:** ذ. اَڪَ تَتڙو.

– **اَڪَ ڪُلڙي ج اَكَ ڪُلڙيُون:** ث. اَڪَ جو گل "اَڪ وَڻ جي ڪلڙي. ميوا بيد وَڻن – جنهن پڙي ۾ نه پيا سو سائو ڪِينَ وَڻن" (گرهوڙي).

– **اَڪَ ڪُليئو ج اَكَ ڪُليئا (ث):** ذ. اَڪَ ڪُلڙي.

– **اَڪَ كارا ڪرڻ:** (طنزاً) وڏي ڪاميابي حاصل ڪرڻ – سوپ جهڙو ڪم ڪرڻ – وڏو ڪم ڪرڻ – ڪنهن مُهم کي مَٽو ڏيڻ. ڪرامت ڪري ڏيکارڻ. (مجازاً) ڪجهه به نه ڪرڻ – سوجهرو نه ڪرڻ.

– **اَڪَ ڪَرڻ:** زمين جو اڪ پيدا ڪرڻ – زمين جو آبادي ڪان ڪرڻ "زمين ڪري اَڪ ڪري".

– **اَڪَ مَكَرُ ج اَكَ مَكَرَ:** ذ. اَڪَ تي ويهندڙ سائو جيٽ – سائو مَڪڙ. گوگو (ث).

– **اَڪَ وات ۾ اَڇڻ:** خراب ڳالهائڻ. ڪاوڙ ۾ آڇڻ.

– **اَكَن تي اَتو هارَڻ:** آجايو نقصان پائڻ. بيسود ڪم ڪرڻ.

– **اَڳَن تي پارو:** محاورو. سختي سان تباهي.

– **اَڳَن تي پارو پوڻ، پٺجي وڃڻ:** سخت سيءَ سببان اڪن جي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پنن جو بلڪل سُڪي سڙي، پُري وڃڻ (رواجي سيءَ کان اڪ متاثر نہ ٿيندو آهي، اڪن جو سڙي وڃڻ سخت سيءَ جي مترادف آهي). صفا تباهي ٿي وڃڻ. بلڪل خاتمو ٿي وڃڻ. ڪنهن ڏاڍي جو هيٺن سان ڪلور ڪري چڏڻ. غريبن سان نسورو ظلم ٿيڻ.

– **اَڪَن جي واڙِ ويهڻ (ت):** هيٺو ٻنجڻ – اَپرو ٿيڻ.

– **اَڪَن سَان ڪَنهڙ:** نُقصان جهڙَا ڪم ڪرڻ. ڏاڍِن سان هَٿ اَٽڪائڻ.

– **اَڪَن کان آما (اَنب) گهُرڻ:** بَخيل پر نَفعي جي اُميد رکڻ

– **اَڪَوارو ج اَڪَوارا (ث):** ذ. اَڪَ جي ڪائيءَ جي ڪل مان نڪتل سَنها تاندورا.

– **اَڪيرو ج اَڪيرا (ل):** ذ. صفت. اڪَن وارو هنڌ.

• **اِڪَ (ت):** ث. ياڇيءَ جو هڪ قسم. گاه جو هڪ قسم. اِڪَڙُ.

• **اُڪ:** ث. [سن. اُتاپ] ہُوسَتَ – گهُٹَ – رُگهَ – اُڪرَس. اُجَ – پياس – تاسَ – تَونسَ. اُڪَندِ – اُڪيرَ – چڪَ – تانگهَ.

– **اُڪَ ڪنگهه:** ث. سُڪي ڪنگهه ـ پُڪَ ڪنگهه.

• **اِڪا ج اِڪائون (ت):** ث. اُڪرَس – گهُٹَ. (صفت) هڪُ.

• **اَڪابِرُ ج اَڪابِرَ:** ذ. صفت. [ع. اَڪبر ج اَڪابر] عقل وارو – هوشيَار – قابلَ – سياڻو – ڏاهو. لائق مُدبر. وَڏو – بُزرگ. نالي وارو – نامياروـ مشهور.

• **اَڪاجُ ج اَڪاجَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + کاريّه = ڪاجُ. ڪم] بي ڪَمو – نڪمو – نڪارَ. بيعقل – بي سَمجهَ – بي هنر – جَٹُ – آڪاجُ "آيل آءٕ آڪاج، هول ٻاروجي وترو" (شاه). (ث). اَڪاجَ ج اَڪاجُونْ "اَت اُڪندبي آهينا، عُمر آءٕ اَڪاجَ" (شاه).

– **اَڪاجي:** صفت. بيڪار (شيءِ، جانور) – بي همت – آلسي (ماڻهو).

• **اَڪارُ ج اَڪارَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + کاريه = ڪم] نڪمَو – بي ڪَمو. سُست. اَجايو – فضول – واهيات.

– **آڪارَتُ، اَڪارَتُ ج اَڪارَتَ، اَڪارَتْ:** ذ. صفت. [سن. اَ + کاريه + اَرْتَ] بي فائدو – بي سود – اَجايو. نڪمو – ضايع – بيڪار – فضول.

– **اَڪاريو ج اَڪاريا:** ذ. [سن. اَڪاريّه] بيڪار – اجايو – بي فائدو – اَڪاجُ.

– **اَڪارتو ج اَڪارتا:** ذ. صفت. نڪمو – بيڪار – اَجايو.

– **اَڪارئون:** ذ. صفت. نڪمو – بيڪار.

• **اَڪارَم:** ذ. [ع. اَڪرَمُ ج اَڪارِمُ] سڀ کان ڪَريم (سخي) – شريفَ – سڳورا.

• **اَڪارَڻ:** ظرف. [سن. اَ = نہ + کارڻ = سبب] بي ڪارڻ – بي سبب – حق ناحق.

• **اَڪارَڻُ:** مصدر. [سن. اُتْ = مٿي + ڪرش = چڪڻ] مٿي چڪي ڪيڏڻ – چاڙهڻ. پار لنگهائڻ – هيءَ ڪنڊيءَ رسائڻ – اُپڙائڻ "ڪَپَرڪارونيار، اُڪاريين احسان سين" (شاه). (اُڪاريو – اُڪاريندو – اُڪاريل).

– **اَڪارَ ج اَڪارُن:** ث. پار ڪرڻ واري حالت.

– **اَڪارڻي:** ث. اُڪارڻ جو محنتاڻو يا اُجورو.

• **اَڪارَو ج اَڪارا:** ذ. اَڪ جي ڪائيءَ جي ڪَل مان نڪرندڙ سنها تاندورا (جنهن مان مضبوط نوڙيون ٺهن ۽ هاري ڪانياڻين جا پوڇڙ وَٽين). اَڪَ جي تاندورن مان ٺهيل رَسي "هڪ چرڪ ساڻ چوڙي ٻنڌڻ چني چڏايم – ڪاهار ۽ اَڪارو توڙي، سڻي سڄاتو" (آسو).

• **اِڪارَهن:** صفتَ. [سن. ايڪادَشْنْ] يارهن (11).

• **اَڪاسَڻ:** مصدر. [سن. اُتْسُڪ سڪڻ – چاهڻ – واجهائڻ. "اُڪاسيام يارهينءَ اَباڻا اوطاق" (مولانا غلام محمد مَلڪاڻي). سَڙڻ – پَڇڻ – تڙڦڻ. پريشان ٿيڻ. (اُڪسايو – اُڪاسيندو – اُڪاسيَل)

– **اَڪاسَ ج اَڪاسُوَنَ:** ث. پياسَ – اُڪير – اِشتياق – سڪَ – چڪَ – تانگهَ – طَلب – اُڪَندَ.

– **اَڪَاسجڻ:** مصدر "اُڪاسڻ" مان فعل مجهول. دل جو چڪڻ – من ڪاڏو ٿيڻ.

• **اَڪاسيو ج اَڪاسيا:** ذ. صفت. سڪايل – سڪَ رکندڙ.

• **اَڪالَ ج اَڪالَ:** ذ. [سن. اَ = نہ + کال = وَقت] وقت جي حَد کان آزاد – ڪال کان بچيل. بي وَقت – بي موقعي. موت کان آجو. قحط سالي – خُشڪ سالي – ڏُڪارَ. مهانگائي – گراني.

– **اَڪال پُرشُ، پُرکُ:** ذ. سَدا حيات – سدائين جيئرو – دائر قائر.

– **اَڪال پُنْتُ:** ذ. خالصن جو هڪ پنٿ.

– **اَڪال پُنْتِي:** ذ. صفت. اڪال پنٿ جو فرد (سک يا خالصو) – اَڪالِي.

– **اَڪالو ج اَڪالا:** صفت. بي وقتو – ڪُمَهلو.

– **اَڪالو موت:** ذ. بي وقتو موت.

– **اَڪالِي:** ذ. گرو گوبند سنگهه جو پوئلڳ سڪ – اَڪال پَنٿِي.

– **اَڪالِي دَل:** ذ. اَڪالي سڪن جو مجموعوَ.

• **اُڪانجهَر:** ث. اَڪيرَ – سڪَ – چڪ – تانگهَ – محبت – چاه ـ پيار.

• **اُڪانبو:** اُڪنڊ، انتظار سڪ.
• **اُڪانهُ، اُڪانهُن:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + ڪٌ = ٻڌائڻ] اَڪهڙ – جيڪو ٻڌائي نہ سگهجي – چوڻ کان ٻاهر – بي بيان.
• **اُڪائِجڻ:** مصدر. قِنڌي وڃڻ – قِنڌ (دوستي).
• **اُڪائڻ:** مصدر. روانو ٽيڻ. (اُڪاٽيو – اُڪاٽيندو – اُڪاٽيل).
• **اُڪائِڻ:** مصدر. ڪپائڻ – آزارڻ – تنگ ڪرڻ – خفي ڪرڻ – دق ڪرڻ. (اُڪائيو – اُڪائيندو – اُڪائيل).
• **اُڪائِڻ:** مصدر. [سن. ۱. اُوگهَ = اُڪو مُنو ۲. ايڪي ڪَرڻُ = حساب چڪائڻ] روانو ڪرڻ – موڪلڻ. ختم ڪرڻ – ليکو صاف ڪرڻ – حساب چُڪتُو ڪرڻ.
– **اُڪائِجڻ:** مصدر "اُڪائڻ" مان فعل مجهول. ٽڙي پکڙي وڃڻ (ڪڪر). قِنڌ ٽيڻ – ختم ٽيڻ. اُس نِڪرڻ.
– **اُڪائي وڃڻ:** فيصلو ڪري وڃڻ.
• **اُڪائونٽ ج اُڪائونٽ:** ذ. [انگ. account] حساب – حساب ڪتاب – ليکو چوکو.
• **اُڪَائي:** اِسم خاص. تعلقي گوني ۾ هڪ ديهه.
• **اُڪبَرُ:** ذ. صفت. [ع. "ڪَبيرَ" جو تفضيل] سڀ کان وڏو – وڏيڪ وڏو. (اسم خاص) ڏٺي تعالىٰ هو هڪ صفاتي نالو "اللّٰه اڪبر = اللّٰه سڀ کان وڏو آهي" مشهور مُغل شهنشاه جو نالو جنهن ۱۵۵۶ ع کان ۱۶۰۵ ع تائين هندستان تي حڪومت ڪئي.
– **اُڪبر جو مُڪبر:** محاورو. آٽي جو گهوٻاٽو – سُوال از آسمان، جواب از ريسمان.
– **اُڪبر جو مڪبر وڃڻ (ت):** ڪيڏانهن جو ڪيڏانهن وڃڻ.
– **اُڪبَري ج اُڪبَري:** صفت. اڪبر جي زماني جو سڪو. منائيءَ جو هڪ قِسم – ٽِڪي. وڏو (حج) "حج اَڪبري (اَڪبر) = وڏو حج. جو جمعي جي ڏينهن ٿيندو آهي، جنهن جو ثواب ايڪيهن حجن جي برابر آهي".
– **اُڪبَري اَشرفي ج اُڪبَري اَشرفِيُون:** ث. اڪبر بادشاه جي زماني جي سَوني مُهر (جنهن جو مُلهه سورهن روپيا هو).
– **اُڪبَري سيرُ:** ذ. اَڪبر بادشاه جي زماني جو سيرُ (تورجو ماڻ).
• **اُڪبَنْدُ ج اُڪبَنْدَ (ڪ):** ذ. صفت. سَربَسته ـ سڄو – سَمورو.
• **اُڪَتَرُ:** اسم خاص. دادو ضلع جي تعلقي سيوهڻ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اِڪتِسابُ:** ذ. [ع] آمدني – ڪمائي – پيدائش – حاصلات.
– **اِڪتِسابي:** صفت. حاصل ڪيل. اُها شيءِ جا اصلي پيدائشي نہ هجي. اُهو علم جو طبع جي زور تي حاصل ڪجي ۽ نہ خدائي ذات (وهبي) هجي. غير موروثي مرض.
• **اِڪتِفاجِ اِڪتِفائُون:** ث. [ع] ڪِفايت – صَرفو – سنجم – بورت – پورائي.
– **اِڪتِفا ڪرڻ:** قناعت ڪرڻ. راضي رهڻ.
• **اَڪَتُ ج اَڪَتّ:** صفت. [سن. اَ = + ڪَتْ] ڪَٽڻ يا چوڻ کان ٻاهر – نہ ڪَٽڻ جهڙو – بي بيان – بيحد – اَپار – بي شمار – بي انداز.
• **اَڪٌ:** ذ. [انگ. Act] قانون – قاعدو – دستور آڪٽراءِ ڊيوٽي – ميونسپل محصول (گيهه وغيره تي).
• **اَڪتُ مَڪتُ:** ذ. جُلاب ۾ ڪم ايندڙ هڪ دوا.
• **اُڪٹُوبَر:** ذ. [انگ. October] سال جو ڏهون مهينو – آڪٽوبر.
• **اِڪٹير مڪٹير ڪرڻ:** چا جو چا بَڪڻ.
• **اَڪثَر:** صفت. [ع. "ڪَثَر" جو تفضيل] وڌيڪ – زياده ـ گهٽو. (ظرف) گهٽو ڪري – عموماً.
– **اَڪثر اوقات:** ظرف. گهٽو ڪري – خاص ڪري – بارَها.
– **اَڪثر ڪري:** ظرف. گهٽو ڪري – بارها.
– **اَڪثَري:** ظرف. اَڪثر – عموماً – گهٽو ڪري.
– **اَڪثَريَت:** ث. [ع] گهٽائي – جهجهائي – زيادتي. قانوني مجلس ۾ هڪ پارٽيءَ جي ميمبرن جي گهٽائي.
• **اَڪحَلُ:** ذ. صفت. [ع. كُحْلُ = سُرمو] سُرميل – ڪارَ اکيو.
• **اِڪدادُ ج اِڪدادَ (ت):** ذ. [ع. اِعتقادُ] پروَسو – آسرو.
• **اَڪذَبُ:** ذ. صفت. [ع. "ڪاذِب" جو تفضيل] وڏيڪ ڪوڙو – سڀ کان ڪُوڙو.
• **اَڪُرُ ج اَڪُر:** صفت. [سن. آڪري] وڏي قيمت يا گهٽي مُلهه وارو – آڪرو – مهانگو ـَ گران. ڏُڪر – قحط – ڪالُ. محال – ڏُڪيو.
– **اَڪُرُ ڏُڪَنُ:** تمام مهانگي شيءِ وٺڻ.
– **اَڪُرُ لڳڻ:** قحط پوڻ – ڏُڪار پوڻ.
• **اَڪراتَ ج اَڪراتُون (ڪ):** ث. [سن. اَڪرتا] ڪاوڙ – غُصو – خارَ.
• **اَڪرازُو:** اِسم. خاص. تعلقي مٹيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اِڪراسَ ج اِڪراسُون:** ث. مرضَي – رضامندي.
• **اَڪراسَڻ (ت):** مصدر. نِڪر جي ڏُکي کي ڪوسي پاڻيءَ سان ڏوئڻ.
• **اِڪرامُ ج اِڪرامَ:** ذ. [ع] عزت – آبرو – توقير – تعظيم.

بخشش – مهرباني.

• **اُڪرائي:** اِسم خاص. رياست خيرپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اِڪراهُ:** ذ. [ع] زور – زبردستي. نفرت. ناخوشي.

• **اُڪرتڪ:** فعل. [سن. اَ = نہ + كَرْتَر = ڪر ڪندڙ] گرامر ۾ هڪ پريوگ جو نالو – فاعل کان سواءِ فعل – فعل بي فاعل "هي ڪر ڪرڻ گهرجي" جو فعل "ڪرڻ گهرجي".

• **اُڪرڙو ج اُڪرڙا (ل):** ذ. [سن. ١. اَوَكَرنِكَرَه = چيٽن جو نالهه: ٢. اُتْكَرَسْ = گنڊ، ديبر، دِڪْ] گند اُڇلائڻ جي جاءِ ـ اَروڙي – دڙو – دِڪ. (ث) اُڪرڙي ج اُڪرڙيون.

• **اُڪرس ج اُڪرسون:** ث. گهٽي گرمي – گهُٽ – ٻَٽ – اُتَت. گرميءَ جو اُباءُ. آڙنگ – رُگهه – اَبَٽ – اَبَس – ڪاڙهو – اوگهر.

• **اُڪرمُ:** صفت. [ع. "ڪريم" جو تفضيل] وڏيڪ ڪرم وارو – ڏاڍو ڪريم. ٻاجهارو. وڏو سخي – فياض – دَيالُو. (اسم خاص) مرد جو نالو.

• **اُڪرنجهہ:** ث. [سن. آڪاڪَڪْشْ = سڪڻ، سَڏ ڪرڻ] محبت – سڪ – تانگهه – اُڪانجهر.

• **اُڪرنبو ج اُڪرنبا (ث):** ز. تنگ ٻَڌڻ لاءِ چمڙ جو ڪَشو.

• **اُڪرڻ:** مصدر. [سن. اُتْكَرْشَنْ = مٽي چڪي ڪيڏ] پار وَڃڻ – ٻيءَ ير لنگهي وَڃڻ – پار پوڻ "اُڪري آرا ڪنڊيءَ پڃڻ ڏاڪڙي" (شاه ڪريم). [سن. اُتْكُري] ڪاٺ يا پٿر تي چٽ ڪنڊڻ – چٽ ڪيڏ. ٻيڙين جو هڪ ٻَڌي پرسان لنگهڻ. (اُڪريو – اُڪرندو – اُڪريل).

– **اُڪرَ ج اُڪرُون:** ث. [سن. اُتْكري = اُڪيرڻ، چٽ ڪيڏ] ڪاٺ يا ڪنهن ڏاتُوءَ تي چٽسالي‌ءَ جو ڪَر – قلم ڪاري.

– **اُڪرائڻ:** مصدر "اُڪرڻ" مان متعدي بالواسطه. نقل ڪرائڻ – اُتارائڻ.

– **اُڪرڻي ج اُڪرڻيُون:** ث. [سن. اُتكارَ] اُڪَر جو ڪر – چٽسالي. کوٽائي.

– **اُڪري وَڃڻ:** لنگهي وڃڻ – پار ڪرڻ (درياه وغيره)

• **اُڪرُو:** اِسم خاص. تعلقي فيض گنج ۾ هڪ ديهه ءِ ڳوٺ جو نالو.

• **اُڪري:** اِسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اِڪَري بِكري (ڪ):** ذ. ٻارن جي راند ۾ استعمال ٿيندڙ هڪ بي معنيٰ لفظ.

• **اُڪَڙ:** صفت. [اَ = نہ + ڪَڙ = ٻَڌڻ] اَڻ ٻَڌل.

• **اِڪڙ ج اِڪڙ:** ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم جو خريف جي فصل ۾ اُپريو.

• **اُڪڙبَڪڙ:** ذ. راند جو هڪ قسم.

• **اِڪڙ بِڪڙ (ڪ):** ذ. ايڪڙ ٻيڪڙ.

• **اُڪڙڻ:** مصدر. مال جو ڪنڊ ورائي وڻ ڇڙڻ.

• **اُڪڙڻ:** مصدر. [سن. اُت + كُوَتْ] گهٽو گرم ٽيڻ – تهڪڻ. (اُڪڙيو – اُڪڙندو – اُڪڙيل).

• **اُڪڙو:** اِسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اُڪڙي:** ث. ٻوٽي جو هڪ قسم (جو دوائن ۾ ڪم اچي). (اِسم خاص). تعلقي فيض گنج ۾ هڪ ديهه جو نالو. فيض گنج ءِ عمر ڪوٽ تعلقن ۾ ڪن ڳوٺن جو نالو.

• **اُڪڙيٽ ج اُڪڙيٽ:** صفت. آڪڙ وارو – مَغرور – ٽيڪڙ باز.

– **اُڪَسُ ج اُڪَس (ڪ):** ذ. [ع. عَكَسَ] دُشمني – ضد – ويرُ. سازُ – تيسو "ڏونگر ڏکوين سين، ڪو اڳيَ هوءِ اُڪَسُ" (شاه).

– **اُڪَسُ ڪاڍو ج اُڪَس ڪاڍا:** ذ. صفت. اندر جو ڪوڙو اندر رَڏو – دَغا باز – ڪنبو.

– **اُڪسي ج اُڪسي:** صفت. دُشمن – دغا باز – ويري.

• **اُڪسَ ج اُڪسُون:** ث. [سن. اُتْ + كُوَتْ = تهڪڻ] گرمي – گهُٽ. پاڻيءَ جي ٻاڦ.

• **اُڪسائڻُ:** مصدر. [سن. اُتْ + كَسْ = چورڻ، ڇُرڻ] پَڙڪائڻ. چاه پيدا ڪرڻ. (اُڪسائيو – اُڪسائيندو – اُڪسائيل).

• **اُڪسيرُ ج اُڪسيرَ:** ذ. [ع. اِكْسِيرُ] تامي کي سون بنائيندڙ دَوا – ڪيميا – پارس. هڪتِ دوا. تِرياق. آب حيات. (صفت) نهايت مُفيد.

– **اُڪسيرِ اَحمر:** ذ. ڪيميائي ڳاڙهي دوا.

– **اُڪسيرِ رنگ، مردمي:** ذ. شَرابُ.

– **اُڪسيرِ گر:** ذ.صفت. ڪيمياگر.

• **اِڪْنا:** ذ. [ع] شعر ۾ قافيي جو هڪ عيب. جنهن ۾ حرف روي يا قيد مختلف هجي. بشرطيڪ مخرج ساڳيو هجيس "صباح ءِ سپاه يا بحر ءِ شهر".

• **اُڪْنر:** ذ. [ع] ڪَٽو ڪافر – بلڪل مُنڪر. سخت يا وَڏيڪ اَحسان فراموش.

• **اُڪُلُ:** ذ. [ع] غذا – روزي – کاڌو.

• **اُڪُلِ حَلال:** ذ. حلال جي روزي يا کاڌو.

• **اُڪَلُ ج اُڪَلَ:** صفت. [سن] اَڻ ڇاتل – لاحد. اَڻ ورهايل – بسيط – سجو.

• **اُکَلڻ:** مصدر. [سن. اُتْکَلْ < اُدْ = متي + کل = چوڙڻ، ڊرو ڪَرڻ] نيڪال ٽيڻ – پورو ٽيڻ – فيصل ٽيڻ. وات مان ڳالهه نڪرڻ "ڳالهاءِ، نٽو اُکلي". ٽِيڻ (ڪم). اُڇهَڻ – پُڇَڻ. جلدي ٽَيڻ. تعميل ٽيڻ – پوئواري ٽيڻ. (اُکليو – اُکلندو – اُکليل).

– **اُکَلَ ج اُکَلُون:** ث. اُکلڻ واري حالت – سيگهه – جلدي.

– **اُکلاءِ ج اُکلاءِ:** ذ. ڪم جو پورائو – نيڪال – تڪميل.

– **اُکلاءِ ڪرڻ:** جلد پورو ڪرڻ – جهٽ ختم ڪرڻ. ڇيڙو ڇڏائڻ – فيصلو ڇڏائڻ.

• **اِخْلاص (ت):** ذ. [ع. اِخلاصْ] سچائي.

• **اِکْلِيلُ ج اِکلِيل:** ذ. [ع] تاج – ڇٽ. اڪ جي ڪاراڻ ۽ سفيديءَ جي حَد – اڪ جي ڪاراڻ جو حَلقو.

– **اِکليل الجبل:** ث. سُرهي ٻوٽيءَ جو هڪ قسم (Rosemary).

– **اِکليل المَلِک:** ث. بادشاهه جو تاج. سُرهي ٻوٽيءَ جو هڪ قِسم (Nelidot).

• **اِکْمالُ:** ذ. [ع] ڪم جو پورائو. تڪميل.

• **اَکْمَل:** ذ. [ع. "ڪامل" جو تنضيل] وڌيڪ ڪامل – سڀ کان ڪامل – سمپورڻ.

• **اَکْمو ج اَکْمَا (ل):** صفت. [سن. اَ = نہ + کَرْمن = ڪم] بيڪار – نڪارُ – نڪمو.

• **اَکْناف:** ثَ. [ع. کَنْفُ ج اَکْناف] حدون – سَنڌا – سَرحدون "اطراف و اَکناف = پسگردائي، گردونواح".

• **اَکَنْ پرحڻ (ک):** بُبيُون پرحڻ – بالغ ٽيڻ – ڏُکا کيڻ.

• **اَکَنُ:** صفت. لازوال – غيرفاني – اَبناسي.

• **اَکَنُ ڇَکَنُ:** صفت. عاشق – مستان – مفتون – فدا – شيدا – قربان – صدقو – ٻلهار.

– **اَکَن ڇَکن ٽيڻ:** فدا ٽيڻ – محبت ۾ مست ٽيڻ.

• **اَکَنْڊ، اَکَنْڈ ج اَکَنْڊون، اَکَنڊون:** ث. [سن. اَتْکَنْدا < اَتْ = متي + کَنْدَ = کنڊ] پيار – محبت – پريت – نيهُن. سڪ – اَکيرَ – حُبّ ڪشش – چڪ – تانگهه (۱) "اَکين ۾ اَکنڊ، مُئيءَ کي ميهارجي"؛ (۲) "پيلو پيري ۾ج، اَکنڊ ڪٺ اَپار ۾" (شاهه).

• **اَکَنڊ پرحڻ:** گهٽي اَکير سبب وياڪل ٽيڻ. سڪ کان دل پرحڻ. تمام گهٽي سڪ لڳڻ.

– **اَکنڊائڻ:** مصدر. سڪ رکڻ – چڪجڻ – اَکيرجڻ – اَکنڊائڻ.

– **اَکنڊجڻ:** مصدر. سَکڻ – واجهائڻ – اَکنڊجڻ.

– **اَکَنڊي ج اَکَنڊيُون:** ث. صفت. سڪايل – اوسيڙيل – منتظر – واجهائيندڙ.

– **اَکنڊيو ج اَکنڊيا:** ذ.صفت. سڪايل – سڪندڙ – آسروند "توکي ساريو ساه، اَکنڊيو آهون ڪري" (شاه).

• **اَکَڻُ:** مصدر. [سن. اَ = نہ + کَن = راضي ٽيڻ] آزارڻ – بيزار ڪرڻ – خفي ڪرڻ. (اَکيو – اَکائيندو – اَکايل).

• **اِکو ج اِکا:** صفت. [سن. ايک =هڪ] يَکو – هڪڙو – هڪ عدد.

• **اُکو ج اُکا:** ذ.صفت. [سن. اُگهَه = اُکو. سڃو] سڀ – ڪُل – سَڃو – سَرَبستو. علي الحساب – ٻَڏو – سمورو. سيڪُجهه – هَڙموڙي. دوم شوم.

– **اُکو ٻُکو ج اُکا ٻُکا:** ذ. (واپاري اصطلاح) ٻَڏو – سربستو – ڪُل.

– **اُکو ڏُکو:** ذ. اَٽڪل روءِ ۽ اندازو – ڪَڇَ – تَڪ.

– **اُکو مُکو:** ظرف. ٻَڏو – سربَستو.

– **اُکو هُکو:** ظرف. اٽڪل روءِ ۽ اندازو.

– **اُکوئي:** ظرف. مڙيئي – سَمورو – سڀ.

– **اُکوئي وَجهَ:** بنهَه وجهَ – ماڳهين وجهَ.

– **اُکوتو ج اُکوتا:** ذ. صفت. ڪچيءَ دل وارو.

• **اُکوتو:** اِسم خاص. تعلقي ڊِگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اُکور:** اِسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اُکُورَ ج اُکُورا (ک):** صفت. گهٽو – جهجهو – ٺوٺو – جام.

• **اُکُوڙ ج اُکُوڙَ (ل):** صفت. [اَ = نہ + کوڙيل] اَڻ ڪَتريل (جويايو مال).

• **اِکولاهي ج اِکولاهيُون (ث):** ث. اڪيلائي – ايڪولائي. ڇَلا وغيره ناهڻ لاءِ سونارن جو هڪ اوزار.

• **اُکُونُج ج اُکُونُجَ:** ذ. صفت. [سن. اگوچر] بي انتها ۽ تار (پاڻي) – اَکونجهه – اوڙاهه.

– **اُکُونْجَرُ ج اُکونْجَر (لس):** ذ. صفت. عميق يا اونهو (پاڻي) – اوڙاهه – اَکونج.

– **اُکُونجهہ ج اُکونجهہ:** ذ. صفت. اَکُونُج.

• **اِکوهي، اِکوئي:** ث. [ف] ڀنگ جهڙو نشيدار هڪ پَسارڪو وَکر – جابلو ڀَنگ.

• **اِکوئي:** ث. جمڙيءَ جي بيماريءَ جو هڪ قِسم (پير جي آڱرين جي وچ ۾ ڳهر خارش ۽ پکريز).

• **اُکَهُ ج اُکَهہ:** صفت. [سن. اَکَتْيَه: اَ = نہ + کَتْ =

ہڏائڻ] اَندازي کان ٻاهر – بيان کان ٻاهر – چوڻ کان ٻاهر.

• **اُکَھَڙ (ت):** ذ. (ہار کي) ليسُ يا رُکام.

• **اُکي ج اُکيُون:** ث. ڏُک – مُشکلات. نياڳَ – نِدورائي – بدبختي – شامت. ڏنڌ. (ظرف) سموري – سريستي.

• **اِکي:** صفت. [سن. ايک = هڪ] اُهو عدد جو ہن سان نہ وندي سگھجي – "ہَڏِيءَ" جو ضد.

– **اِکي اَنگ:** ذ. اُهو عدد جنھن کي ہن سان پورو نہ وَندي سگھجي.

– **اِکي ہَڏي:** ث. ہاراٽيءَ راند جو هڪ قسم.

• **اَکيارُ ج اَکيارَ:** صفت. بيسود – بيڪار.

• **اَکيارتُ ج اَکيارتَ:** صفت. [سن. اَ = نہ + ک + اَرْتھ] بيسُود – اَجايو – بيڪار – اَکيار – بي فائدو – اکيار ٿو.

– **اَکيارتو ج اَکيارتا:** صفت. بي فائدو – اَجايو – بيسود.

• **اَکيچارُ ج اَکيچارَ:** صفت. [سن. اَکوپار] بي اَنت – بيشمار – بي انداز. جام – جَجھو – مَٹو.

• **اُکيرڻُ:** مصدر. [سن. اُتْکري] کائيءَ يا ڏاتُوءَ تي کنڊي چڻ کيڏڻ – چتسالي ڪرڻ – نقش کيڏڻ. (اُکيريو – اُکيريندو – اُکيريل).

• **اُکيرڻ:** مصدر. [سن. اُتْکَلِکا] ياد ڪرڻ – سنياڻڻ – ڇڪ ڪرڻ – سڪ ڪرڻ – حُب رکڻ – تَمنّا رکڻ – اُکنڊ ڪرڻ – پياس رکڻ – انتظار ڪرڻ – واجهائڻ. (اُکيريو – اُکيريندو – اُکيريل).

– **اُکيرَ ج اُکيرُون:** ث. [سن. اُتْکَلْکا؛ پرا. اُکّلِيا] دل جي ڇڪ – سڪ – حُبّ ـ چاه ـ پيار – قُرب – اُکنڊ. شوق – سَڌ.

• **اَکيڪُ ج اَکيڪَ (ت):** ذ. اُکرَس – گھُٽ.

• **اُکيلُ ج اُکيلُون:** ث. اُکلاءِ جلدائي – ٽَکڙ – جلدي – تيزي "ميرو متائج تون، اچي ڪج اُکيلُ" (شاه).

– **اُکيل ڪرڻ:** اُکلاءِ ڪرڻ – جلدي ڪرڻ.

• **اَکيلاريو ج اکيلاريا (ک):** ذ. ڪانچي کيڏڻ لاءِ وادي جو هڪ اوزار.

• **اِکيلڙو ج اِکيلڙا:** صفت. "سکيلڙي" جو ضد. جيڪو تلاش ڪان سواءِ هٽ آيو هجي – جيَکوَ گھٽو پياروَ نہ هجي. ڇڙو – هيڪلو – اَکيلو.

• **اَکيلو ج اَکيلا:** ذ. صفت. [سن. ايک = هڪ + ه. لا] هڪڙو – واحد. علحدو – جدا – الڳ. ڇڙو. نويکلو. هيکلو. تَنها. (ث) اَکيلِي ج اَکيليُون.

• **اَکيلائِي ج اَکيلائيون:** ث. هيکلائِي – تنهائي – ڇڙائي – نويکلائي – خلاصگائي.

• **اَکيلي وَڻ هيڻان لنگھڻ:** طبيعت خشڪ ٿيڻ – ڪاوَ اچڻ. پُوت وغيره جي اثر هيٺ اَچڻ.

• **اَک ج اَکيُون:** ث. [سن. اَکْشِ] نيٽ ـ چشم – عين. – ڏيان – سنياڻ – نظرداري. هٽ يا پير ۾ گاڏ سبب ٽيل هنڌ. رَڄَ جو چوڪنڊو گھَر يا هڪ خانو. وَڻ جو گ وَڻ ۾ ٽاريءَ نڪرڻ وارو هَنڌ.

– **اَک آلِي ٽيڻ:** اَکين ۾ پاڻي تري اَچڻ – روئڻ "سدا اَک ء جي آلِي، ڏاڍي کا ٻرت پاتيسين" (نصير).

– **اَک اُٿڻ:** اَک ڏُکڻ – اَک ۾ درد ٿيڻ اک تي اوپر ٿيڻ.

– **اَکَ اَڊکائڻ:** نينهن لڳائڻ – عاشق ٿيڻ. ٽَکڻ – ڏِسڻ.

– **اَکَ اَڙائڻ:** نيهن لڳائڻ – اَک اَڊکائڻ.

– **اَکَ اَڙڻ:** محبت ٿيڻ – عشق لڳڻ. نيهن لڳڻ.

– **اَکائي چڏڻ (ک):** ڏيان تي آڻي چڏڻ. نظر ۾ ڏيکاري چڏڻ.

– **اَک بداڻو ج اَک بداڻا:** ذ. اَک ڦريل. ٽيڏو – ڪاڻو. اکين سَ

– **اَکَ بَتلائڻ (ت):** ڪاوڙ ڪرڻ – شوخي ڪرڻ.

– **اَکَ بُري ڪرڻ:** نيّت بَد ڪرڻ – بد نيّتيءَ سان نهارڻ. جو مَنگھرو ٽيڻ.

– **اَک بہ ڪانہ پُورڻ:** نند نہ ڪرڻ – اوجاگو ڪرڻ. ساري رات جاڳ

– **اَکَ بند ڪرڻ:** سُمهي رهڻ – بيخبر ٿيڻ – غافل ر اَنجام نہ پاڻڻ. بي مروّت ٿيڻ – بي وَفا ٽيڻ. گذر ڪر مَري وڃڻ.

– **اَک ہَڏڻ:** جسم بندي ڪرڻ. جادو ڪرڻ.

– **اَکَ ہنڌڻ (ت):** نگچي ڪرڻ.

– **اَکَ ہُوتَ:** ث. ہاراٽيءَ راند جو هڪ قسم – لِڪ لِڪو چشم پوشي. بي خبري. اونگھَ.

– **اَک ہوتُ ج اَک ہوتَ:** ذ. صفت. بي ساڃاه ـ بي حيا – اَ پور – بي شرم. اَک ہُوتيل – ڪاڻو بي حيّا. بي شنا چشم پوشي.

– **اَک ہوتَ پوڻ:** بي خبر ٿيڻ – نشي ۾ هُجڻ.

– **اَکَ ہوتَ ڪرڻ:** ڏنو اَڻ ڏِنو ڪرڻ – ڏيان نہ ڏيڻ. پوشي ڪرڻ. بي شناس ٿيڻ.

– **اَک ہوڏڻ:** آرام ڪرڻ – سُمهڻ. مَري وڃڻ. حَيا نہ ڪرڻ بيَ شناس ٿيڻ.

– **اَک ہيڃ:** ميڃ ڏيڻ – اک سان اِشارو ڪرڻ. مخفي اِش ڪرڻ. عاشق جو اِشاري ۾ پيغام ڏيڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اَڪ پَڇڻ:** اڪ آلي ٽيڻ – ڏُڪ ٽيڻ.
– **اَڪَ پَرڇڻ:** اڪ ۾ لڙڪ تَري اَڇڻ – ڏک ٽيڻ. دل کي آئڙڻ.
– **اَڪَ ترڪڻ:** ٽورو نظر اڇي وري گھر ٿي وڃڻ.
– **اَڪَ تَرڪي وڃڻ:** نظر کان نڪري وڃڻ – پوريءَ طرح نہ ڏسي سگھڻ.
– **اَڪَ تَڙڻ:** اڪ ۾ ڪَنڌ پوڻ ڪري پاڻي پرڇي اڇڻ. ڏک ٽيڻ.
– **اَڪَ تي پَٽي پَڏڻ:** پَڪ ڪرڻ. بي اونو ٿي ويهڻ.
– **اَڪَ تي پردو پوڻ:** ڏسي نہ سگھڻ.
– **اَڪَ ٽيتَ:** ٽ. چوڪسي – نظرداري – سنيالَ.
– **اَڪَ ٽيتَ ڪرڻ:** اَنڪل سان ڏسڻ – اَڻ لَکي طرح نگاھ ڪرڻ. تاڙي ويهڻ.
– **اَڪَ ڏائڻ:** نظر وجھڻ – تڪڻ. خواھش ڪرڻ.
– **اَڪَ ڏِنائڻ:** هوشيار ڪرڻ – خبردار ڪرائڻ.
– **اَڪَ ڏِڏڻ:** جاڳڻ – سُجاڳ ٽيڻ – بيدار ٽيڻ. خبردار ٽيڻ – هوشيار ٽيڻ. ڏيان ڏيڻ – خيال رکڻ. ہوءِ سوچڻ. دوراندیشي ڪرڻ. وقت کي سجاڻڻ.
– **اَڪَ ڏُورڻ:** نند ڪرڻ. مري وڃڻ. بي حيا ٽيڻ.
– **اَڪَ ڏوڻ:** نظر پوڻ. عشقيہ نگاھ پوڻ. لالچ سان ڏسڻ. بُري نگاھ پوڻ. ڪوڏين راند جي داءَ ۾ ھڪ ڪوڏي اونڌي پوڻ.
– **اَڪ جو پاڻي نہ سُڪڻ:** ھميشہ رُوئندو رھڻ.
– **اَڪَ جو پَڪو ٽيڻ:** بي مُروّت ٽيڻ – بي حيا ٽيڻ.
– **اَڪَ جو ڪَٽ:** محاورو. رقيب. دُشمن.
– **اَڪَ جو ڪَڙو ٽيڻ:** رعب وارو ٽيڻ. سخت مزاج ٽيڻ. ڪاوڙجڻ.
– **اَڪَ جي مَرڪڻ:** ڏڍائي ڪڍڻ لاءِ ھدايت ڪرڻ – بي حيائي ڇڏائڻ.
– **اَڪَ جو ميرو ٽيڻ:** اڪ جو اُٽڻ. بدنظر ٽيڻ.
– **اَڪَ جي مَڪ مارڻ:** اَڪر بہ اَڪر لکڻ.
– **اَڪَ جھڪي ٽيڻ، هُجڻ:** لڄي ٽيڻ – شرمندو ٽيڻ. ڏوھاري ٽيڻ.
– **اَڪَ چورائڻ:** اَنڪل سان لکي وَڃڻ.
– **اَڪَ ڇھري ڪرڻ:** ناز ڏيکارڻ. ھار سينگار ڪرڻ.
– **اَڪَ ڇنڻ:** ث. اکين کي يڪدم بند ڪرڻ ۽ کولڻ واري حالت – طرفة العين. (ظرف) جھٽ پٽ – جلدي. اڪ ڇنيڻ جيترو وقت – ڪِنَ.
– **اَڪ ڇنيڻ:** اڪ جي ڇپرن کي پاڻ ۾ ملائڻ. اِشارو ڏيڻ – ميڇ ڏيڻ – اَڪ ڀڃڻ.
– **اَڪ ڏيکارڻ:** ڪاوڙ جي نگاھ سان ڏسڻ – گھوري نھارڻ. فھمائش ڪرڻ – مَھميز ڏيڻ. دڙڪو ڏيڻ – ڏَبائڻ – ڊيڄارڻ – هيسائڻ – ڏَمڪائڻ.
– **اَڪ ڏيگھ:** ث. ٽورو فاصلو – ڪجھ پنڌ.
– **اَڪَ ڏيگھ ڪرڻ:** خيال کان سواءِ جاڇڻ. اٽکل سان جاچ ڪرڻ.
– **اَڪَ ڏيگھ ۾:** ظرف. حد نظر تائين ـ نظر پوڻ جي حد تائين.
– **اَڪ رکڻ:** نظر ۾ ڪرڻ. جؤکسي ڪرڻ.
– **اَڪَ سان اَڪ آڙائڻ:** عشق لڳائڻ – محبت ڪرڻ.
– **اَڪَ سان اَڪ اَڙڻ:** محبت ٽيڻ – عشق لڳڻ.
– **اَڪَ سان اَڪ ملائڻ:** نظر لڑائڻ – اک اَڙائڻ. محبت ڪرڻ.
– **اَڪَ سان جوڙو ٻَڌڻ:** ڪجھ بہ حاصل نہ ٽيڻ.
– **اَڪَ سبڻ:** نہ نھارڻ – بلڪل نہ ڏسڻ – تَوجہ نہ ڏيڻ. ڏيان نہ ڏيڻ.
– **اَڪَ سُپارَڻ:** نِھارڻ – ڏسڻ – نظر ڪرڻ – ڏِيان ڏيڻ – توجہ ڏيڻ.
– **اَڪَ سَڙڻ:** اَڪ پوسڙ – اَڪ ۾ سور ٽيڻ. نہ سَھڻ. ڏُک ٽيڻ. غيرت اَچڻ.
– **اَڪ ڦِرڙائڻ:** ڪاوڙڻ ۾ گھُور ڪري نھارڻ. چوڌاري جاچ جوڄ ڪَرڻ.
– **اَڪ ڦَرڪڻ:** اک جي پَلڪن جو حرڪت ۾ اَچڻ. سَوَڻ يا بد سَوَڻ سمجھڻ.
– **اَڪ ڦيرائڻ:** نظر ڪرڻ – سَرسَري نظر ڪرڻ – متاچري نگاھ ڪرڻ. چوڌاري نھارڻ.
– **اَڪ ڦيرڻ:** سَرسَري نظر ڪرڻ. مُنْھُن موڙڻ. اِنڪار ڪرڻ – بيَ خيالو ٽيڻ. خبردار ٽيڻ.
– **اَڪ ڦُرڪڻ:** اَڪ ڦَرڪڻ.
– **اَڪَ ڪاڻ:** ث. لَڄ – شرم – حَيا.
– **اَڪَ ڪَڍڻ:** ڪاٽو ڪرڻ. نقصان وڃھڻ. سڄ جي ڪَني ڪڍڻ.
– **اَڪَ ڪرائڻ:** اکين جو آپريشن ڪَري موتيو پاڻي ڪڍائڻ.
– **اَڪَ ڪُرڙي ڪَرڻ:** تند يا پوائتي اک ڏيکارڻ – ڪاوڙ مان نھارڻ.
– **اَڪَ ڪَرڻ:** اَک جو موتيو پاڻي ڪڍڻ.
– **اَڪَ ڪَڙائڻ:** اَک تي جھاڙ يا قيٽو وجھائڻ.
– **اَڪَ ڪَڙڻ:** اک تَي جھاڙ يا قيٽو وجَھڻ. قيٽي وغيره سان اک جو علاج ڪرڻ.
– **اَڪ ڪَڪڙي ڪَرڻ:** نَشو ڪرڻ.
– **اَڪَ کان ٻاھر هُجڻ:** نظر کان پري هجڻ.
– **اَڪَ کِلَڻ:** رنج مان راحت نصيب ٽيڻ. دوست جو ديدار ٽيڻ – خوشي حاصل ٽيڻ.
– **اَڪ کُلَڻ:** جاڳڻ – سُجاڳ ٽيڻ – بيدار ٽيڻ – خبردار ٽيڻ. سمجھ حاصل ٽيڻ – عقل اَچڻ

– **اَک کَٹڻ:** مٽي نهارڻ.
– **اَکَ کَٹي نه ڏسڻ:** نظر ملائي نه ڏسڻ. بي پرواهي ڪرڻ. شرم ڪرڻ – حيا رکڻ. پشيمان ٿيڻ.
– **اَک کَٹي نه سگهڻ:** همت نه ڪري سگهڻ.
– **اَکَ کوڙڻ:** چتائي نهارڻ.
– **اَکَ کولڻ:** جاڳڻ. خبردار ٿيڻ – هٻي کي خبردار ڪرڻ. وڏو ٿيڻ.
– **اَکَ کي پٽي پڏڻ:** نراس ٿيڻ – نااميد ٿيڻ.
– **اَکَ لاڙڻ:** عاشق ٿيڻ – محبت ڪرڻ.
– **اَکَ لائي بهيڻ:** ٽڪ ٽڪ. سماءُ لهڻ. نظر ۾ رکڻ.
– **اَکَ لَجا:** ث. اکين جو شرم – اک جي لَڄ.
– **اَکَ لجي ٿيڻ:** پشيمان ٿيڻ. حيا ٿيڻ.
– **اَکَ لڙائڻ:** اک ملائڻ – ٽڪ ٽڪ – گهوريڻ. نظربازي ڪرڻ – محبت ڪرڻ. عاشق ٿيڻ.
– **اَک لڳڻ:** عشق لڳڻ – دل لڳڻ.
– **اَکَ لگائڻ:** لَنوءَ لاڙڻ – پريت پائڻ.
– **اَکَ لگڻ:** ڪجي نند اَڇڻ – پنڪي اڇڻ. نند جي شروعات ٿيڻ. محبت ٿيڻ – پريت ٿيڻ – عشق لڳڻ.
– **اَک مارجي وَڃڻ:** هڪ اک جي نظر گهٽ ٿيڻ.
– **اَکَ مانَ ڪيڻ:** نظر مان ڪيڻ – سرسري نظر ڪرڻ. جاچڻ.
– **اَکَ ۾ ٽيڻ:** ڪنهن جي نظر ۾ هڻڻ – دُشمن يا حاسد جي بُري نظر ۾ هجڻ. جلد ڪپائڻ جي سَڌ هجڻ.
– **اَک ۾ رکڻ:** نظر ۾ رکڻ – خيال ۾ رکڻ. تاڙ رکڻ. پنهنجي سنيال ۾ رکڻ – چوڪسي ڪرڻ.
– **اَک ۾ رَهڻ:** نظر يا سنيال هيٺ رکڻ.
– **اَکَ ۾ سُرمو وجهڻ:** پنيلائڻ. ٺڳي ڪرڻ.
– **اَکَ ۾ ڪَتر پوڻ:** ڪنهن کان بدگمان ٿيڻ.
– **اَکَ ۾ ڪُکرو پوڻ:** بدگماني ٿيڻ.
– **اَکَ ۾ ڪَکَ پوڻ:** اک ڇڄڻ. بدگمان ٿيڻ.
– **اَکَ ۾ مَر پوڻ (ڪ):** مَس مَس اک لڳڻ – نند اَڇڻ.
– **اَکَ ۾ وَرُ وجهڻ:** اک ڪُرڙي ڪرڻ – تنبيهَ ڪرڻ.
– **اَکَ ۾ هُڻڻ:** نظر ۾ هڻڻ. ويروٽڻ لاءِ تيار رهڻ. تَڪڻ.
– **اَکَ موڙڻ:** اِشارو ڏيڻ. مُنهن مَٽڻ.
– **اَکَ ميري ٿيڻ:** اک بچڑي يا خراب ٿيڻ – نظر بد ٿيڻ.
– **اَکَ ميري ڪَرڻ:** بد نيتيءَ سان نهارڻ – بدنظر ڪرڻ.
– **اَکَ نه اُٿڻ:** اک جو خراب نه ٿيڻ. خوش رهڻ – ڪجهه به بيماري يا تڪليف نه ڏسڻ.
– **اَک نه پَتجڻ:** اک نه ڪلڻ – غافل رهڻ. گناهن کان باز نه اچڻ. نفعو نقصان نه جاچڻ – پچاڙي نه سوچڻ – عاقبت کان بيخبر رهڻ.
– **اَک نه ٻُڌڻ:** ڌيان ۾ نه آڻڻ – پرواهه نه ڪرڻ. ڪا شيءِ نه سمجهڻ – گهٽ سمجهڻ.
– **اَک نه ڏسي مُڇ کي:** نشي جي حالت ۾ هوش خطا ٿيڻ. اونداهه سبب ڪجهه به نه ڏسي سگهڻ.
– **اَک نَڪ ڇپ نه هڻڻ:** بي غيرت هجڻ – عزت جو ڪو به خيال نه هڻڻ.
– **اَک وهڻ:** گهور ڪري ڏسڻ – چتائي ڏسڻ. ٽڪ ٽڪ. لالچ رکڻ.
– **اَکَ وَڙائڻ:** نيهن لاڙڻ – لَنوءَ لاڙڻ – پريت پائڻ – عشق ڪرڻ.
– **اَکَ هَڻڻ:** محبت جو اِشارو ڪرڻ – ميچ ڏيڻ.
– **اَکَ ۾ڇڻ:** راند ۾ اک تي اِٽي رکي هڻڻ. قلم هڻڻ – پيوند ڪرڻ – ڳنڍ هڻڻ.
– **اَک هَڻڻ:** نظر هڻڻ. خواهش هڻڻ.
– **اَکَ هيٺ ڪرڻ:** لَڄي ٿيڻ – ڇڪو ٿيڻ – شرمائڻ.
– **اَکيان پوڻ:** نفرت جهڙو ٿيڻ – نه وڻڻ – حقير ٿيڻ. حسد ڪرڻ. دُشمني ٿيڻ.
– **اَکين اُجو:** ذ. صفت. اَڇين اکين وارو – اَنڌو. مَنحُوس. بي حيا – بي شرم.
– **اَکين اَڳيان:** ظرف. مُنهن سامهون – رُوبرُو – دُوبدُو.
– **اَکين اَڳيان اَنڌيون اُجهڻ:** اکين اڳيان اونده اُجهڻ. وائڙو ٿيڻ – عجب ۾ پوڻ. بيهوش ٿيڻ.
– **اَکين اَڳيان اونده اُجهڻ:** ڏاڍو پريشان ٿيڻ.
– **اَکين اَڳيان ٽي گذرڻ:** روبرو واقعو ٿيڻ.
– **اَکين اَڳيان ڦِرڻ:** غائب شيءِ جو خيال اَڇڻ – تَصوّر ۾ اُڇڻ. يادگيري پوڻ. سُجهڻ – هُرڻ.
– **اَکين اَڳيان گهُمڻ:** اکين اڳيان ڦِرڻ.
– **اَکين هوڻ:** ذ.صفت. بي حيا – بي شرم. نرلَڄ.
– **اَکين تي آستين مَهڻ:** پشيمانيءَ تي روئڻ. ڳوڙها اُگهڻ. دلاسو ڏيڻ – همدردي ڪرڻ. اَدب ڪرڻ – تعظيم ڪرڻ.
– **اَکين تي پَردا ڇڙهڻ:** اَنڌو ٿيڻ. ساڃهه وڃائڻ – ڪجهه نه سمجهڻ.
– **اَکين تي پردو پوڻ:** ڪجهه به نه ڏسڻ ۽ سمجهڻ. غافل ٿيڻ.

ڏوکو کائڻ – فريب ۾ اچڻ. بيوقوف بنجڻ.

– **اَکين تي پردو چڑهڻ:** انڌو ٿيڻ. نہ ڏسي سگهڻ.

– **اَکين تي چپر چڑهڻ:** بي حيا ٿيڻ – بي شرم ٿيڻ.

– **اَکين تي رات کاڻڻ:** سڄي رات جاڳڻ. اِنتظار ڪرڻ.

– **اَکين تي رَکڻ:** خوشيءَ سان قبول ڪرڻ.

– **اَکين تي رَوَ چڑهڻ:** غُصي يا جوش ۾ اَنڌو ٿي پوڻ – ڪاوڙ ۾ دوست دشمن سُجاڻڻ جي سايَهه کان نڪري وَڃڻ.

– **اَکين تي کوپا چڑهڻ:** ڪا ڳالهه پوريءَ طرح نہ سمجهڻ يا ڏسڻ. بي حَيا ٿيڻ – بي غيرت ٿيڻ.

– **اَکين تي گذارڻ:** ساري رات جاڳڻ – اِنتظار ڪرڻ.

– **اَکين تي ويهارڻ:** حد کان زياده قدر ڪَرڻ – نهايت تعظيم ۽ عزت ڪرڻ – خاطر مدارات ڪرڻ.

– **اَکين تي هَلڪو هُئڻ:** بار نہ ٿيڻ. تڪليف نہ هُئڻ.

– **اَکين پُوريو ج اَکين پُوريا:** ذ. صفت. بي ساڃاهو – اَڪ ٻوٽ – بي ديدو – بي حيا – بي شرم. بي شُڪر – اَحسان فراموش.

– **اَکين جا اِشارا ڏيڻ:** ڳجهه ۾ ڳالهائڻ. ميڇون ڏيڻ. محبت جو پيغام ڏيڻ.

– **اَکين جو آسا بند هُجڻ:** اکين جو آسرو هئڻ. نهايت پيارو هجڻ.

– **اَکين جو ٺارُ:** صفت. تمام پيارو – وَڻندڙ – قُرَتالعين.

– **اَکين جو پاڻي سُڪڻ:** روئي روئي ٽڪجي پوڻ – ڏاڍو روئڻ. انڌو ٿيڻ.

– **اَکين جو ڏِڙ:** محاورو. ٽورو آتڻ يا آسرو.

– **اَکين جو رَتُ چڙڻ:** سخت ڪاوڙجڻ.

– **اَکين جو سوجهرو: محاورو.** نُور – نظر – اَکين جي روشني. نُور نظر – اولاد – پُٽ.

– **اَکين جو نُور:** محاورو. اَکين جو سوجهرو – اولاد – پُٽ.

– **اَکين جو نُور ڪري ڏسڻ:** پنهنجي اولاد وانگر سمجهڻ – گهٽو پائڻ – پيار ڏيڻ.

– **اَکين تي ڪَپهه جا ٻڌا چڑهڻ:** تمام پوڙهو ٿي وڃڻ – پرون اَچا ٿيڻ.

– **اَکين جي ديد وڃائڻ:** شرم حيا وڃائڻ. بي شرم بنجڻ.

– **اَکين جي نند حَرام ڪَرڻ:** اوچاڪا ڪرڻ اِنتظار ڪرڻ.

– **اَکين ڏِنو ج اَکين ڏِنا:** ظرف. ظاهر ظهور – ڪليو ڪلايو.

– **اَکين سان:** ظرف. دل وجان سان – خوشيءَ سان. بنا عذر جي.

– **اَکين سان اَچڻ:** گهٽي پيار ۽ خوشيءَ سان اچڻ.

– **اَکين سَجو ج اَکين سَجا:** ذ. انڌو. اکين کان معذور.

– **اَکين سمٽو ج اَکين سمٽا:** ذ. لاچار. سدا بيمار.

– **اَکين کان اُجلائڻ:** نظرن تان ڪيرائڻ – ڏکار جي نظر سان ڏسڻ – نفرت ڪرڻ – گهٽ سمجهڻ. اعتبار جهڙو نہ سمجهڻ.

– **اَکين کان جَڏو:** انڌو – نابين.

– **اَکين کان وڏو ٿيڻ:** انڌو ٿيڻ.

– **اَکين کي اَنڌاري اچڻ:** اَکين اڳيان اونداهه اچڻ. ڪجهه نہ ڏسي سگهڻ. سَخت صدمو پهچڻ – مغز کي قَيري اچڻ – ڪمزور ٿيڻ.

– **اَکين کي انڌيرو اَچڻ:** ضعف کان اکين اڳيان انڌيرو اچڻ – اَکين اڳيان تروڙا اچڻ. مٽو قرڻ.

– **اَکين گاڙهو ج اَکين گاڙها:** ذ. صفت. ڪاوڙيل – رعبدار – حشمتي.

– **اَکين لُونگ لڳڻ:** نوان دوست مٺا لڳڻ. ڏاريان دوست ٿيڻ.

– **اَکين مان آب اوتڻ:** ڏاڍو روئڻ – اَکين مان ڳوڙها ڳاڙڻ.

– **اَکين مان ارتو وهائڻ:** اَکين مان رت جا ڳوڙها ڳاڙڻ.

– **اَکين مان اَلانڪرڻ:** سخت ڪاوڙجڻ. گرميءَ ۽ ڪاڙهي جي شدت کان اَکين مان گرمائش نڪرڻ.

– **اَکين مان ديدَ نڪري وَڃڻ:** انڌو ٿيڻ. بي غيرت ٿيڻ. بي حيا ٿيڻ.

– **اَکين مان لَال لُڙڪ وَهائڻ:** رت جا ڳوڙها ڳاڙڻ – زار زار روئڻ – اوچنگارون ڏيڻ "لُڙڪ لال لطيف جئي، وَرَ لاءِ وهايان" (شاه).

– **اَکين ۾ آهُو هُئڻ:** اَکين ۾ عيب هئڻ.

– **اَکين ۾ تِيڻ:** نظر يا ڏيان ۾ ٽيڻ. دشمنيءَ ۾ اچي وڃڻ.

– **اَکين ۾ پاڻي:** ذ. موتيو پاڻي – اَکين جي بيماري.

– **اَکين ۾ پاڻي آڻڻ:** روئڻ. ڳوڙها ڳاڙڻ.

– **اَکين ۾ پاڻي اَچڻ:** اَکين ۾ لُڙڪ تري اچڻ – اَبديده ٿيڻ – روئڻهار ڪو ٿيڻ.

– **اَکين ۾ جايُون ڏيڻ:** گهٽو پيار ڪرڻ – گهٽو پائڻ.

– **اَکين ۾ ديدَ نہ هُئڻ:** انڌو هئڻ. بي شرم هئڻ.

– **اَکين ۾ جَمْبوري وجهڻ:** اَکيون اَنبوريءَ سان ڪڍڻ. دبائڻ – ضابطو رکڻ.

– **اَکين ۾ ڏُوڙ وجهڻ:** نڪي ڪرڻ – دولاب ڪرڻ. مڪاري ڪرڻ. برغلائڻ.

– **اَکين ۾ سانڊيڻ:** جيءَ ۾ جاءِ ڏيڻ. گهٽو پيار ڪرڻ.

– **اَکين ۾ سُرمو پائڻ:** ظاهر ظهور ڪنهن سان ڏوکو ڪرڻ. ڏنو وائڙو ٽڪي ڪرڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اَکین مر ڦلا پوڻ:** انڌو ٿيڻ. اکين جي هڪ بيماري ٿيڻ.
– **اَکین ۾ ڪَتَر پوڻ:** اکين ۾ ڪکرا پوڻ. تڪليف پهچڻ.
– **اَکین ۾ ڪَرڻ:** تاڙڻ – تڪڻ. ويجهو ٿيڻ. دشمني رکڻ.
– **اَکین ۾ ڪنڊو ٿيڻ:** دشمن جو اکين ۾ ڪنڪڻ. مخالف جو اکين کي ئي نه وڻڻ.
– **اَکین ۾ لِکائڻ:** جيءَ ۾ جاءِ ڏيڻ. گهٽو پيار ڪرڻ.
– **اَکین ۾ وَسڻ:** نظر ۾ سمائجڻ – تصور ۾ جمڻ پسند اچڻ. چهري مان ظاهر ٿيڻ.
– **اَکین ۾ ويهارڻ:** جيءَ ۾ جاءِ ڏيڻ – گهٽو پيار ڪرڻ.
– **اَکین ۾ هُنڊ:** نظر ۾ هجڻ. تاڙجڻ. دشمن ٿيڻ.
– **اَکین وَڏو ج اَکین وَڏا:** ذ. نابين – انڌو – سورداس.
– **اَکیون آب ڪَتورا:** محاورو. آبدار يا خوبصورت اکيون.
– **اَکیون اُپ ڏي ڪَرڻ:** دعا گهرڻ – ڏٽيءَ در هاڏائڻ. پڪارڻ.
– **اَکیون آڏو اَچڻ:** لحاظ ڪرڻ – محابو رکڻ. نظر جو ڏوکو کائڻ. پياري ماڻهوءَ جو ڏوکو ڏيڻ.
– **اکيون آهوءَ جهڙيون هُنڊ: هرڻ جهڙيون اکيون هجڻ:** خوبصورت ۽ ڪاريون اکيون هجڻ.
– **اَکیون اُهرڻ:** اکين اُٽڻ جي شروعات ٿيڻ – اکين ۾ سور ٿيڻ.
– **اَکیون اُٽڻ:** اکين جي بيماري ٿيڻ. اکين ۾ درد ٿيڻ.
– **اَکیون اُچیُون ٿي وڃڻ:** نابين ٿي وڃڻ – نظر گهٽجي وڃڻ.
– **اَکیون اُڏامڻ:** واٽون نهارڻ – انتظار ڪرڻ – ديدار لاءِ آتو هجڻ.
– **اَکیون اُڙائڻ:** گهُور ڪري ڏسڻ. عشق ڪرڻ.
– **اَکیون اُڙائي ويهڻ:** گهور ڪري پيو ڏسڻ. عشق ڪرڻ.
– **اَکیون اَلو ماه ٿيڻ:** اکيون روئي روئي ڳاڙهيون ٿيڻ.
– **اَکیون بي خواب ٿيڻ:** نند نه اَچڻ. بي قرار ۽ بي آرام هجڻ – تڙڦڻ. آنڌ ماندڻ ٿيڻ.
– **اَکیون بيهي وَڃڻ:** انڌو ٿيڻ. ديدَ گهٽ ٿي وڃڻ.
– **اَکیون بَڏَڻ:** اکيون پورڻ – مَرڻ.
– **اَکیون بَرڻ:** ڪاوڙَجڻ. اکين ۾ سور ٿيڻ.
– **اَکیون بُرڙَڻ:** بيحيا ٿيڻ – بيغيرت ٿيڻ – لج لاهڻ. مَرڻ. نند ڪرڻ.
– **اَکیون پَچڻ:** اکين سان اِشارا ڪرڻ.
– **اَکیون پَنَل رَهڻ:** روئڻ – گوڙها گاڙڻ.
– **اَکیون ٽپائڻ:** ڪاوڙ ڏيکارڻ – غصو ڏيکارڻ.
– **اَکیون ٽَڏيُون ٿيڻ:** ڏاڍو خوش ٿيڻ ٻئي جي فائدي ۾ راضي رهڻ.
– **اَکیون ٽمڪائڻ:** شرمندو ٿيڻ. ڪکو وکو ٿيڻ. گهَهَر کان اکيون ڇُنيڻ.
– **اَکیون نَرڻ:** راضي رهڻ – خوش ٿيڻ.
– **اَکیون پائڻ:** نظر ڪرڻ. نظر هٽڻ – تَڪڻ – نهارڻ. بد نظر سان ڏسڻ.
– **اَکیون پائي ويهڻ:** نهارڻ – واٽ ڏسڻ – انتظار ڪرڻ. آسرو رکڻ – اُميد ڪرڻ.
– **اَکیون پَٽڻ:** اکيون وڃائڻ. جيءَ ۾ جاءِ ڏيڻ – تمام گهٽو آڏرياءُ ڪرڻ. تمام گهٽي عزت ڏيڻ.
– **اَکیون پَتجَڻ:** هوشيار ٿيڻ. خبردار ٿيڻ.
– **اَکیون پَتَڻ:** پاڻ سنپالڻ – خبردار ٿيڻ. جاڳڻ – هوشيار ٿيڻ. سمجهه رکڻ. ٽورو سکر ٿيڻ – چگو پلو ٿيڻ.
– **اَکیون پَتي ڪر ڪَرڻ:** نهايت غور و فڪر سان ڪر ڪرڻ – ڏسي وائسي ڪر ڪرڻ.
– **اَکیون پُورڻ:** نند ڪرڻ. مرڻ. بيحيائي ڪرڻ – ساڃهه چڙڻ.
– **اَکیون پوري چَڙڻ:** بي توجهه ٿيڻ. ڄاڻي ٻجهي ڏيان نه ڏيڻ – ڏنو اڻ ڏنو ڪرڻ.
– **اَکیون پوري ڪَر ڪَرڻ:** بي پرواهيءَ سان ڪر ڪرڻ – بي فڪر ٿي ڪر ڪرڻ. آنڌن وانگر ڪر ڪرڻ. بي خياليءَ سان ڪر ڪرڻ. اَکيون پوري ڪر کي لڳي وڃڻ – ڪر ۾ مستغرق ٿيڻ.
– **اَکیون پير ڪري اَچڻ:** سڪ ۽ محبت سان اچڻ. بيحد نياز نوڙت سان پيش اچڻ "اَکيون پير ڪري، هلجي وو هلجي" (شاه).
– **اَکیون پير ڪري پُهچڻ:** تمام تڪڙو پُڄڻ. گهٽيءَ سڪ يا هيج سان اچڻ "اکيون پير ڪري، ويجي وو ويجي" (شاه).
– **اَکیون پيرن تي سبڻ:** قدمن تي ڪري پوڻ – پيرين پوڻ. معافي گهرڻ. ندامَت ظاهر ڪرڻ. هيٺ نظر ڪرڻ.
– **اَکیون جاءِ ڪَرڻ:** هوش ڪَرڻ. ڏيان ڪرڻ. خبردار ٿيڻ – هوشيار ٿيڻ. ڏيان ڏيڻ.
– **اَکیون جاءِ ڪري هَلڻ:** سنپالي هلڻ – ڏيان سان هلڻ.
– **اَکیون جَلڻ:** اکين ۾ سوزش ٿيڻ.
– **اَکیون جُڙيَڻ (ت):** ڪاوڙ لڳڻ.
– **اَکیون جَرخ ٿيڻ:** حيران ٿيڻ. وائڙو ٿيڻ.
– **اَکیون جت سان لڳڻ:** سڪرات ۾ اَچڻ سخت بيمار هجڻ.
– **اَکیون ڇنيڻ:** اکين جا پلڪ هيٺ مٽي ڪرڻ – اکيون تَمڪائڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪيون ڏَرا ڏيڻ: اکين ۾ ڪَڏون پوڻ – تمام ضعيف ٿيڻ.

ڪيون ڏسڻ: ڪنهن کان مرعوب ٿيڻ – ڪنهن جي ڪاوڙ کان متاثر ٿيڻ.

ڪيون ڏِکڻ: اکيون پورڻ – بي شرم ٿيڻ. لِڪَڻ – ڇُپڻ.

ڪيون ڏِکي ڳالهائِڻ: ڳالهائڻ وقت ساڃهه نه ڏارڻ – سا ڳاهي نه ڳالهائڻ.

ڪيون رَبَ رَکيُون: محارو. اکين جو نُور سُهائو. خدا جي حفظ ۾ ڪيل اکيون "تنهنجون اکيون رب رکيون – هو جمالو".

ڪيون رَتّ ٿيڻ: سخت ڪاوڙجڻ.

ڪيون رت چَڙهڻ: اکيون جوش ۾ ڳاڙهيون ٿيڻ – سخت ڪاوڙجڻ. ڪنهن جي پلو نه سهي سگهڻ.

ڪيون رَت سان پِرجَڻ: سخت ڪاوڙ ٿيڻ.

ڪيون رستي تي رهڻ: واٽون نهارڻ. انتظار ڪرڻ – ملاقات لاءِ منتظر رهڻ.

ڪيون روشن رهڻ: نظر تيز رهڻ. اکين ۾ طراوت اچڻ – اکين ۾ تازگي اچڻ.

ڪيون سايُون ٿيڻ: يرقان جو مرض ٿيڻ. ڏپ ۾ پرجڻ. هيٺو ٿيڻ – ضعيف ٿيڻ.

ڪيون سايُون پيلِيُون ڪَرڻ: ناراض ٿيڻ – ڪاوڙجڻ.

ڪيون سُجائِڻ: ڏاڍو روئڻ. ڪاوڙجڻ.

ڪيون سيڪڻ: بدنيتيءَ سان ڏسڻ.

ڪيون شَرمائِڻ: شرم کان اکيون هيٺ ٿيڻ. حياءَ اچڻ – لڄ ٿيڻ.

ڪيون ڦاٽَڻ: حيرانيءَ کان اکيون ڦاٽي وڃڻ – حيرت ۾ پوڻ. ننڊ نه اچڻ.

ڪيون ڦاڑڻ: ڪاوڙجڻ. اکيون ڪولي ڏسڻ. حيران ٿيڻ.

ڪيون ڦاڑي ڏسڻ: اکيون ڪولي ڏسڻ – چتائي ڏسڻ – ڇڪيءَ طرح جاچي ڏسڻ.

ڪيون ڦِرڦِرائِڻ: هيڏانهن هوڏانهن ڏسڻ – مرڇينگ ماٺهوءَ وانگي ڪيون ڦيرائڻ. ڪاوڙ سان نهارڻ.

ڪيون ڦوٽارڻ: اکيون ڦاڑي نهارڻ. گهور پائي ڪاوڙ سان ڏسڻ. ڇڄارڻ.

ڪيون ڦيرائِڻ: منهن نه ڏيڻ. نه ڏسڻ. بي مروّت ٿيڻ.

ڪيون ڦيرڻ: منهن مَٽڻ.

ڪيون ڪاپار سان لڳڻ: سخت بيماريءَ سبب اکيون ڏرا ڏيئي وڃڻ.

ڪيون ڪاپار ۾ ڪري هلڻ: مغروريءَ سان هلڻ. ڏيان سان نه هلڻ.

ڪيون ڪاپار ۾ هُجڻ: ڪنڌ مٽي هڻڻ – مغروري ۾ پريل هڻڻ.

– **اَڪيون ڪيڏ:** انڊو ڪرڻ. سخت سزا ڏيڻ ڪاوڙ ۾ نهارڻ. سخت تابش ڪرڻ (سج).

– **اَڪيون ڪيڍي نهارڻ:** گهور ڪري نهارڻ. ڪاوڙ مان نهارڻ. دوڙا ڦاڙي ڏسڻ.

– **اَڪيون ڪرائِڻ:** اکين جو علاج ڪرائڻ. ڦُلي يا موتيي پاڻيءَ جو علاج ڪرائڻ.

– **اَڪيون ڪُرڙيون ڪرڻ:** سخت ڪاوڙ جي حالت ۾ اَکين ۾ شور وجهڻ.

– **اَڪيون ڪَکورَڻ:** اکين ۾ رَت جي لالاڻ تري اچڻ. اکين ۾ جواني جو رت ظاهر ٿيڻ.

– **اَڪيون ڪپائِڻ:** هڪ ٽِڪ نهارڻ. جوهه وجهڻ.

– **اَڪيون ڪلڻ:** اکيون پٽجڻ. سجاڳي ٿيڻ. خبردار ٿيڻ.

– **اَڪيون ڪٽڻ:** منهن مٽي ڪري ڏسڻ – مٽي نهارڻ. ڪنڌ مٽي ڪٽڻ. ڏسڻ – نظر ڪرڻ.

– **اَڪيون ڳاڑهيون، لال ڪرڻ:** سخت ڪاوڙ ڪرڻ – سخت ناراضپو ڏيکارڻ.

– **اَڪيون ڳَريون ٿيڻ:** اکين ۾ ننڊ پرجي اچڻ – ننڊ جو خمار چڙهڻ.

– **اَڪيون لِڪائِڻ:** پردو ڪرڻ. حياءَ ڪرڻ.

– **اَڪيون لَڳڻ:** بيماريءَ سببان پچيون ڪري اکين جي چمڙن جو هڪ ٻئي سان چنبڙي پوڻ اکيون اُٽڻ. ننڊ ڪرڻ. نظرن جو اٽڪڻ – عشق ٿيڻ.

– **اَڪيون مٽي کڻي نه نهارڻ:** حياءَ ۽ لڄ وچان ڪنڌ هيٺ ڪرڻ – لڄارو ٿيڻ.

– **اَڪيون مٽي نه کڻڻ:** لڄارو ٿيڻ.

– **اَڪيون مَنڊڻ:** اکين تي جادو ڪرڻ. بيخبريءَ ۾ شيءِ کڻي وڃڻ.

– **اَڪيون مَهٽڻ:** اکيون مَلڻ – اکين کي صاف ڪرڻ (ڪنهن شيءِ کي غور سان ڏسڻ لاءِ).

– **اَڪيون ميچڻ (ٺ):** اَکيون پورڻ. شناس نه رکڻ.

– **اَڪيون وَڻڻ (ٺ):** مرندڙ ماٺهوءَ جي اکين کي هٿن سان پورڻ.

– **اَڪيون وَلي ويهڻ:** انڊو ٿي ويهي رهڻ.

– **اَڪيون وجهڻ:** تَڪڻ – گهُورڻ – نظر وجهڻ. لالچ سان ڏسڻ.

– **اَڪيون وِڇائِڻ:** انتظار ڪرڻ – واٽون نهارڻ. نهايت عاجزيءَ سان خاطر مدارات ڪرڻ.

– **اَڪيون هڻڻ:** اکين سان اشارا ڪرڻ – اکيون ڇيڪڻ. ميچون ڏيڻ – محبت جا اشارا ڏيڻ. ٽاڏون هڻڻ – مستي ڏيکارڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اَکیون هیٹ کَرڻ:** شرم کان کنڌ هيٺ کرڻ – لڄي ٽيڻ – ڦڪو ٽيڻ. بيغيرت ٽيڻ – بيحيا ٽيڻ

– **اَکئین لائي ويهڻ:** انتظار کرڻ – اوسيڙي ۾ رهڻ – واٽ نهارڻ.

• **اَکُ ج اَکَ:** ذ. [سن. اَکْشوت] ميوي جو هڪ قسم. اکرَوٽ. (صفت) [سن. اَکشَیه] نہ کٽندڙ، ناس نہ ٿيندڙ ـ غيرفاني ـ امر.

• **اَکا:** داڻا جيڪي شادي وقت گهوٽ کي هٽن. داڻا جيڪي پيٽا طور پاڻيءَ کي ڏجن. داڻاجيڪي خيرات طور ڏجن (ڪچ جي هولي: فقير کي اکا ڏي تہ وڃي.

• **اَکا (ت):** اسم خاص. راجپوتن جي هڪ ذات جو نالو.

• **اَکاج ج اَکاجَ:** صفت. [سن. اَ + کادْیَه] نہ کائڻ جوگو – نہ کائڻ جهڙو.

• **اَکاڙَڻ:** مصدر. [سن. اَتْکَنْ: اَتْکَدْ] پاڙئون پٽڻ. ناس کرڻ – تباه کرڻ. (اَکاڙيو – اَکاڙيندو – اَکاڙيل).

• **اَکَتَڻ:** مصدر. [سن. اَتْ – تري = اَترڻ، لنگهڻ، پار وڃڻ] ٻاهر اَڇڻ – نکرڻ (پاڻيءَ مان). اُکرڻ. لنگهڻ. ١. "جنين پاسي پاڻ، سي اَوتران ئي اُکتيون"؛ ٢. "سورن سهيلي، جئن تئن جهاڳي اُکتي" (شاه). (اُکتو – اُکتل) – پاڻي جهاڳي مٽي ٻاهر نکرڻ (مينهن جو).

• **اَکٹ ج اَکَتَ:** صفت. [سن. اَکْشَیَه] اڻ کٽ – بيشمار – بي انت – بي انداز.

• **اَکَتَ ج اَکَتُوڻ:** ث. [سن. اَدْ + گهتْ] اوگهڙ. پڌرائي – رسوائي – بدنامي "آٽ منجهه اکت، کانڌ کنهن جي نہ ڪري" (شاه).

• **اَکَتَڻ:** مصدر. [سن. اُتْکري] اُکرڻ – نقش ڪيڻ. کوٽڻ. مشهور ٽيڻ (اُکتو – اُکتندو – اُکتيل).

• **اَکَج ج اَکَجَ:** ذ. صفت. [ا + کجڻ] نہ کجڻ جهڙو – ڳورو.

• **اَکَرُ ج اَکَرَ:** ذ. [سن. اَکْشَر] حرف. لفظ. ميار – ڏوراپو. سُخن – شبد. چٹ – نقش "ڏورنائين ڏس، اکر جنائين جڙيا" (شاه). سبب – حساب "لاڄي وڃان لوڪ، تو کهڙي اکر آڙي" (شاه).

– **اَکرِ بہ اَکرَ:** ظرف. حرف بحرف. سربستو – سمورو. هوبهو.

– **اَکَرَ پائِڻ:** لکڻ. اندا ڀرڻ.

– **اَکرَ ڌاتُو:** ذ. اِشتقاق – اکرن جو بنياد.

– **اَکرشناس:** ذ. صفت. اکر ڄاڻندڙ – حرف شناس.

– **اَکرشناسَ، اکر شناسي:** ث پڙهي وڃڻ جيتري ڄاڻ.

– **اَکرن وارو ج اَکرن وارا:** ذ. صفت. پڙهيل اڻڪلي – سياڻو.

– **اَکرِي ج اَکريُونْ:** ث. اکرن جو شمار – حرف شماري "تيهه اَکري – سي حرفي". (صفت) اکرن جو ڄاڻو – پڙهيل.

– **اَکري کاڳري:** صفت. حساب ڪتاب جو ڄاڻو – ليکي جوکي جو اُستاد.

– **اَکري معنيٰ:** ث. لفظي معنيٰ.

• **اَکِڙ ج اَکِر (ل):** ذ. [سن. اَکْش = اک] اکين وارو – وڏيه اکين وارو – دوڏر اکين جهڙن نقشن يا چٽن نڪتل ڪپڙو.

• **اَکِراڙَ ج اَکِراڙُون (ت):** ث. اُکران ـ کرڙ – کرڇ.

• **اَکِراڙَ ج اَکِراڙُون:** ث. ڪنهن بہ رڌل شيءِ جو سڙيل تروٽ – کرڙ. کرڇ.

• **اَکِرڙ (ت):** مصدر. ڏاڍي سان کرڙڻ (اُکرڙيو – اُکرڙندو – اُکرڙيل).

• **اَکرکنبو:** کنبي جو وڏو ٽلهو وڻ (پکي کاڻ وارو جنهن مان اکريون ٺهن).

• **اَکرِلو ج اَکرِلا (ل):** ذ. [سن. اُلوکَل] اُکرُو – اُکري.

• **اَکرِڻ:** مصدر. ريج جو سُکڻ – ريج کيل زمين جي وَڌ سُکي وڃڻ (جنهن ۾ هر ڪاهي نہ سگهجي).

• **اَکرو ج اَکرا (ک):** ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم اک جي اُڻڻ واري حالت. پڇي.

• **اَکرو ج اَکرا:** ذ. صفت. مصالح کٽڻ لاءِ يا چانورن چڙڻ لاءِ کاڻ، پٿر وغيره جو کوندو – اُکرلو.

• **اَکروٽ ج اَکروٽ:** ذ. [سن. اکْشوت] سکل ميوي جو هڪ قسم. ول جو هڪ قسم.

• **اَکري ج اَکريُون:** ث. [سن. اُلْوکَلَ] ان چڙڻ ۾ مصالح کٽڻ لاءِ کاڻ يا ٽکر جو کوندو. دروازي جي طاقت ڦرڻ لاءِ ڄانڊئ ۾ کيل سوراخ. (اسم خاص) تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **اَکري ۾ پاڻي ڇَڙَڻ:** اَجائي کوشش کرڻ – کلر ۾ ڪڏ پوکڻ – ڏنگهرن تي اٽو هارڻ.

– **اَکري ۾ مَٿو وجهڻ:** جاڻي ٻجهي جان خطري ۾ وجهڻ – پاڻ کي مصيبت ۾ ڦاسائڻ.

• **اَکري ڪَسي:** اسم خاص. تعلقي کوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اَکِرَ (ت):** ث. مصدر "کيڙَڻ" مان اسم – اڻ کيڙيل زمين – غيرآباد زمين.

• **اَکِرَڻ:** مصدر. [سن. اَتْکَنْ] پاڙئون پٽجڻ. سنڌن کان نکرڻ ڪلڻ – اُدڙڻ. ٽٽڻ – ڇڇڻ "مونا اَن جا اُکڙيا، ارٽ ڊرکي مالهه" (شاه). (اُکڙيو – اُکڙندو – اُکڙيل).

• **اَکِرُوٽ ج اَکِرُوٽ:** ذ. سُکل ميوي جو هڪ قسم – اکروٽ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اَڪرَوٽ اَڪيو:** ذ. صفت. جنهن جا دوڙا ٻاهر نڪتل هجن – وڌين اکين وارو – دوڙر.

• **اَڪرِي ج اَڪرِيُون:** ث. [سن. اَڪْش = ک] برقعي يا چادر مان نهارڻ لاءِ اک جيتري جاءِ، پرت جو هڪ قسم.

– **اَڪرِي ڪَڍڻ:** چادر سان سجو بت ڍڪي اکين اڳيان ڏسڻ لاءِ ٿوري جاءِ چڏڻ – پردي مان نهارڻ.

– **اَڪرِيو ج اَڪرِيا:** ذ. صفت اکين قوتاريل دوڙر.

– **اَڪرِيون اَڙائڻ:** ديدار ڪرڻ لاءِ اکيون اڌڪائڻ. محبت پريل نگاهن سان ڏسڻ.

• **اَڪَرِيارو ج اَڪَرِيارا:** ذ. صفت. ڏگهي نظر وارو. دوراندیش.

• **اَڪَلَ ج اَڪَلُونْ (ک):** ث. جانور جو مٿي يا سڱ سان هنيل ڏک – ٽونو. گهُتَ – ڇونگ – هُر. هُنڊِ. ڪرسان ڏَک. گوشت کان الڳ وَهَ (ل).

– **اَڪَلَ ڇُتوُ ج اَڪَلَ ڇُتا (ت):** ذ. صفت. ٽلهن ٻندڻن وارو. (ث) اَڪل ڇُتي ج اَڪل ڇُتيُون.

– **اَڪل ڏيڻ:** ول کي اُٽلائڻ پٽلائڻ.

– **اَڪلون مارڻ:** هروپرو تنگ ڪرڻ – هيسائڻ – دٻائڻ.

– **اَڪلون هڏڻ:** ابتيون ٽڪرون هڏڻ – چاٽڪون هڏڻ – طعنا هڏڻ.

• **اَڪِلّ:** مصدر. [سن. اُتْكَنَ > اُت = مٿي + كن = كوٽڻ] اُڌڙي پوڻ. پاڙُون پٽجڻ (اَڪليو – اَڪلندو – اَڪليل).

– **اَڪِلجڻ:** مصدر "اَڪلڻ" مان فعل مجهول. اُڌڙجڻ – اُڌڙي پوڻ – اُلڙي پوڻ (ٽوٽي وغيره).

• **اَڪِلو ج اَڪِلا (ک):** ذ. بيڪار – خراب. اَڻاڻ پيدا ڪندڙ. نقصان ڪندڙ.

• **اَڪَڙ ج اَڪَڙ:** ذ. صفت. [سن. اَڪْشَرَ] بي تحمل – بي صبر.

• **اَڪَنْڊِ ج اَڪَنْڊِ:** ذ. [سن. اَكَنْد > اَ = نہ + كَنْد = پاڳو = پاڳاڻ ٽيل] سجو – سَارو – ثابت. سالم.

– **اَڪنڊ پاڻُ ج اَڪنڊ پاڻ:** ڪنهن ڏرمي ڪتاب جو لاڳيتو دور – ديني ڪتاب جو سانده وظيفو.

– **اَڪنڊ جوت:** ث. دائمي روشني.

• **اَڪَڻ ٽِيجَ:** ث. [سن. اَكْشَيهْ ترتيا] هندن جي عقيدي موجب سُت جڳ' شروع ٽيڻ جو پهريون ڏينهن – ويساک مهيني ۾ سهائي پک کان پوءِ ٽين تٽ (ٽيون ڏينهن).

– **اَڪو ج اَڪو:** ذ. صفت. ڪاٽو. ٽيڏو. دوڏو.

– **اَڪواڻي ج اَڪواڻي (ت):** ذ. صفت. ڪاٽو.

– **اَڪوتو ج اَڪوتا (ل):** ذ. اک جو تارو – دوڏو.

– **اَڪونو ج اَڪونا (ت):** ذ. صفت. ٽيڏو – ڪاٽو.

• **اَڪو ج اَڪا:** ذ. [سن. اَكْشَتَ = اڻ چڑهيل جانور] هندن جو هڪ ڪريا ڪرم. درياءَ جي پيٽا. درياءَ ۾ وڏل جانور يا ڪجو اَن. پاڻ يا سَوَڻ وقت اڇلايل جانورن داڻا. پنجوڙ يا ٽنگڙيءَ جو سوراخ – ٽنگ – سوراخ (ت). [هـ. آکا] ڪجاوي يا هوري جو اڌ يا هڪ پاسو. نَڪرن "آکا" ذات جو فرد.

– **اَکا پنڻ:** خيرات گهرڻ – پيٽا وٺڻ "اکا آري جام جا، پب ۾ پنيائين".

– **اَکا وجهڻ:** هڪ رسم موجب مري ويل عزيزن جي قبرن تي جيتن ۽ پکين جي کائڻ لاءِ جانورن داڻا اڇلائڻ.

– **اَکا هڏڻ:** شاديءَ جي هڪ رسم موجب ڳاڻي ٻڌڻ مهل ڪنواريتن طرفان گهوٽ جي منهن ۾ ڇڳي سَوڻ خاطر جانورن داڻا هڏڻ.

– **اَکو ڪرڻ:** هندن جي هڪ رسم ادا ڪرڻ. نذر نياز ڪرڻ.

– **اَکو پاڻي ڪرڻ:** هڪ سَوڻ موجب اَن ڪڍا پاڻيءَ ۾ اڇلڻ – ڏرتيءَ تي پاڻيءَ جا چندا هڏڻ.

– **اَکو پائڻ:** هندڪي رسم موجب اَتي جو ڏيو ۽ جانورن داڻا پاڻيءَ ۾ وهائڻ.

– **اَکو پائي اَڇڻ:** ڪنهن سان قطع تعلقات ڪري اڇڻ.

– **اَکو ڦلو ج اَکا ڦلا:** ذ. صفت. ٽورڙو – مختصر – ٽورو گهٽو. ٽوري ارداس يا پيٽا – غريباڻو نڏرانو. چاندو – نيرن پاڻي. ڪوهه ۾ يا پاڻيءَ ۾ جانورن وغيره اڇلائڻ جي هڪ هندڪي رسم.

– **اَکوڦلو آرتي ڪرڻ:** ڪجهه به نہ بچائڻ. سڀ ڪجهه ڇڏ ڪري چڏڻ.

– **اَکو ڦلو ڪرڻ:** ڪجهه نہ ڪجهه ضرور ڪرڻ. ڪفايت ڪرڻ.

• **اَکوپَکو ج اَکا پَکا:** ذ. صفت. ٽورو گهٽو. انتظار اوسيڙو.

– **اَکو پَکو لاهڻ:** ڪنهن ڪم مان فارغ ٽيڻ.

• **اَکوڙڻ:** مصدر. [سن. اُتْ = مٿي + كَدْ = پيڻ] ڪنهل شيءِ کي ڏرو ڪرڻ – لوڏڻ – اَکيلڻ. پاڙُون پٽڻ. ڦٽائڻ. ڪيڏ. اُڏيڙڻ. ڦٽ جي ڪڙي لاهڻ ۱. "هٽيو سي حبيب، اکوڙيو اڌ ڪري؛ ۲. "ٽيٽين ننڊ اکوڙ، جم ورن ۾ واکا ڪرين" (شاه).

• **اَکولڻ:** مصدر. [سن. اَنَكْرُشْتَ = مٿي چڪڻ، باهر ڪيڏ] ڪنهل شيءِ کي اُلوڙڻ – اَکيلڻ. کولڻ – پٽڻ. ڏرو ڪرڻ "وٽي وٽيائون، اَکولينديِ اُٿيا" (شاه). (اوکوليو – اَکولينڊو – اَکوليل).

• **اَکوڙي ج اَکوڙِيُون:** ث. [سن. اَكْشو هڏي] پيادن ۽ سوارن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جي فوج (٢١٨٧٠ رٿ، اوترا هاٿي، ٦٥٦١٠ سوار، ١٠٩٣٥٠ پيادا) – اَڇوٽي.

• **اَڪِي ج اَڪِيُون:** ث. [سن] وڙهڻ مهل ڏورن جو ڪرن سان زمين تي ڪوٺهڙو. ڏور جو ٽوڻو.

– **اَڪِيُن تي ڪَٽڻ:** سگهن تي ڪٽڻ – ڏمڪيون ڏيڻ – ڪهرو ڳالهائڻ. دهائڻ – هيسائڻ.

– **اَڪِيُون هڻڻ:** ٽڪرون هڻڻ. وڙهڻ لاءِ تيار ٿيڻ. سگهن سان زمين کي اَٽيڙڻ.

• **اَڪِيارُ ج اَڪِيارَ:** ذ. صفت. [سن. اکش = اک] سالم اکين وارو – اکين سڄو – ڏسندڙ.

– **اَڪِيارو ج اَڪِيارا:** ذ. صفت. اکين وارو.

• **اَڪِيارُو ج اَڪِيارَا:** ذ. [سن. اَڪْشَ = اک] وهت جي اکين تي ٻڌڻ جي انڌاري – آنڌاري – اکياڙي.

• **اَڪِيارِي ج اَڪِيارِيُون:** ث. [سن. اَڪْشَ = اک] ڏور جي اکين تي چڙهيل ڪوين تي ٻڌڻ جو ڪپڙو – آنڌاري. ڍڳي وغيره جي اکين تي ٻڌڻ جو ڪپڙو.

– **اَڪِيارِي چَڙهڻ:** مغروريءَ ۾ انڌو ٿيڻ.

– **اَڪِيارِيون لَهڻ:** بي جيوَ ٿيڻ. چڙواڪ گهمڻ سبق حاصل ڪرڻ.

• **اَڪِيتُ ج اَڪِيتَ:** ذ. زمين جي پيدائش مان آهتيءَ کي ڏنل پاڻو – آهَتُ.

• **اَڪِيراجَ:** اسم خاص. تعلقي مٽي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اَڪِي شاهي:** اسم خاص. جيسلمير جي سڪي جو نالو.

• **اَڪِيڙڻُ:** مصدر. [سن. اُتْكَلَنَ = چوڙڻ، ڏور ڪرڻ] اَڪيلڻ – ڪتل شيءِ کي لوڏي ڏور ڪرڻ. اَڏيڙڻ. اَٽيڙڻ. وڙهيل ڏيري کي کولڻ – ڏور ڪرڻ. جدا ڪرڻ. (اَڪيڙيو – اَڪيڙيندو – اَڪيڙيل).

– **اَڪِيڙُ ج اَڪِيڙُون:** ث. کولڻ جي حالت. اَڏيڙ.

• **اَڪِيلڻُ:** مصدر. [سن. اُتْكَلْ = چوڙڻ، ڏور ڪرڻ] اَڪولڻ. اَڪيڙڻ. اَڏيڙڻ. (اَڪيليو – اوڪيليندو – اَڪيليل).

– **اَڪِيلُ ج اَڪِيلُون:** ث. کول – اَڏيڙ.

• **اَڪِيو ج اَڪِيا:** ذ. [سن. اَڪْشَ = اک] وَنواهه ۾ ڪنوار جي منهن تي ٻڌل ڪپڙو ڍڳي وغيره کي اکين تي ٻڌڻ جو ڪپڙو يا ڪوپا "اَکين مٽي اَکيا، پڙ ۾ پير گناس" (شاهه). هوڪي کي ڪيل سوراخ (ل).

• **اَڳاڏُ، اَڳاڏَ:** ظرف. [سن. اَ = نه + گاڏَ = ترو] جنهن جو ترو نه لهي سگهجي – تمام اونهو – اَٿاهه. عميق – اَپار "بحر اَڳاڏُ جو لهر لکايو، طرح نوين طوفان" (سجل).

• **اَڳارَ ج اَڳارُون (ڪ):** ث. بدگفتگو – گار گند. ويڙ – سُهر – ڏوراپو.

– **اَڳارَ هولڻ (ڪ):** خراب ڳالهائڻ. گاريون ڏيڻ.

• **اَڳارڻ (لس):** مصدر. خرچ ڪرڻ. (اَڳاريو – اَڳاريندو – اَڳاريل).

• **اَڳال:** ث. [هـ: سن اُدْگارَ] ٽُڪَ – ڦيٽي.

– **اَڳالدانُ ج اَڳالدانَ:** ذ. ٽُڪن اُڇلائڻ جو ٿانءُ ـ ٽُڪو – چلمچي.

• **اَڳانو ج اَڳانا:** ذ. صفت. [ف. يگانه] پيارو – لاڏلو – سڪيلڏو.

• **اَڳتَ:** ذ. صفت. [سن. اَگت < اَ = نه + گت = چال] بدچال. پاپي.

• **اَڳتو ج اَڳتا:** ذ. صفت. ندورو – نياڳو – چَندبو. مردود ٽي مئل – بي ڪفنو. نياڳو ڏينهن. هندو عورتن لاءِ هفتي جا ٽي منحوس ڏينهن (آڇر، ٻڌر، جمعو).

• **اَڳتيو اَڳتيو (ٽ):** ذ. اوپرندي جي هوا.

• **اَڳتَ ج اَڳتُون (ل):** ث. خلق جو گوڙ.

• **اَڳتَنُ (ٽ):** مصدر. [سن. اُتْ = مٿي + گهرش = گَهَڻُ] ٽانڊو واريءَ سان مانجهڻ – صفا ڪرڻ – مَلڻ. (اَڳتيو – اَڳتيندو – اَڳتيل).

• **اَڳرُ:** حرف جملو. [ف] جي – جيڪڏهن.

– **اَڳرجه:** حرف جملو. جيڪڏهن – جيتوڻيڪ.

• **اَڳرُ:** ذ. [سن. اَگرُ: ف. اَگَر] خوشبوءِدار وڻ جو هڪ قسم. عود جي ڪاٺي. خوشبوءِ "اگر اوڏو نه وڃين، ٽُڪيو چڏين ٽوڪ" (شاهه).

– **اَڳرَبتي ج اَڳرَبتيُون:** ث. اَگر وڻ جي تيلي جنهن کي ساڙڻ سان خوشبوءِ نڪري.

– **اَڳردانُ ج اَڳردانَ:** ذ. اگربتي هاري رکڻ جو ٽانءُ.

– **اَڳرتڪ اَڳرتڪَڙ:** ذ. سيڪجهه – سمورو سامان. موڙي ۽ نفعو.

– **اَڳرتگر ڇڪ، ناسُ ٽيڻ:** جهُڳوئي جهڙ ٽيڻ – سموري ملڪيت تباهه ٽيڻ – الهه تلهه ناس ٽيڻ.

– **اَڳرتگر ڪائي وَڃڻ:** هَڙ ڪائي وڃڻ.

– **اَڳرتگر ڪَجي وَڃڻ:** اَلهه تَلهه جورائجي وڃڻ.

– **اَڳر ڪائي ج اَڳر ڪائيُون:** ث. اگر وڻ جي ڪاٺي – عود جي ڪاٺي.

• **اَڳرَس ج اَڳرَسُون (ل):** ث. گهُٽَ – هوسَٽَ.

• **اَڳرو ج اَڳرا:** ذ. صفت. [سن. اَگْر] مڪروهه. اڻ وٺندڙ (سواد). اَڻڙڪا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آٿيندڙ. اَڻ وٽندڙ – بد ذائقہ. شوخ طبع (ماڻهو). (ث) اَگريُ ج اَگريُون.

اَگرائي: ث. ڪوڙاڻ. شوخي. بدذائقگي.

اَگريل ج اَگريلَ (ث): صفت. صفا پڪل – گهاٽو پيلو ٽيل – اَريلُ.

اَگسُ ج اَگسَ: ذ. صفت. اَڻ گس – نہ گسندڙ پورو (نشان تيَ). بي خطا (نشانباز) – چيٽوُ. بهادر.

اَگسٽي (ث): ذ. گاهه جو هڪ قسم. سَسئيءَ جو پٽر.

اَگلَ ج اَگلا: ذ. صفت. [سن. اَگهل = خراب، گنهگار] گدلو – ميرو. (ث) اَگلي ج اَگليُون.

اَگلائي ج اَگلاءِ: ث. ميرائي – گدلائي. ناقصائي – اٽپورائي ١. "اَگلايون اوڏن جون، لاڪا ڪير ليڪيج"؛ ٢. "منهنجي ميٽ ميندَرا، تون عاقل اگلائي" (شاهه).

اَگلڙي ج اَگلڙيُون: ث. "اگلي" جو اسم تصغير. ميرڙي – اَدلڙي گدلڙي. هيٺي – ضعيف "اگلڙي آئون، مون کان پڙا پڳا نہ ٽيا" (شاهه).

اَگلڻ: مصدر. [سن. اُدْگري] اوڳاڙ – کاڌل شيءِ مُنهن مان باهر ڪڍڻ. قَيءَ ڪرڻ – اُلٽي ڪرڻ. نڪري پَوڻ. شڪوه شڪايت ڪرڻ بيان ڪرڻ. (اُگليو – اُگليندو – اُگليل).

اَگلي ج اَگليُون: ث. ميري – گدلي.

اَگڙ ج اَگڙ: صفت. [سن. اَگَمْيَ > اَ = نہ + گم = وڃڻ] جنهن جي ڪل نہ پوي. جو سمجهه ۾ نہ اچي. جنهن کي پهچي نہ سگهجي. بي پروڙ. پهچ کان باهر. بي انت – بيحد. غيب – ڳجهه "آهن اَگر اپار، راهان رام ملڻ جون" (سامي).

اَگر جاڻ ج اَگر جاڻ: ذ. صفت. [سن. اَگميه + گيان] ڳجهه جاڻندڙ – غيبدان – جوتشي.

اَگر شاسَترُ: ذ. اهو ڪتاب جنهن ۾ غيب يا باطن جي علم جو بيان هجي – باطني علوم. علم جوتش، جفر۽ رمل جو ڪتاب.

اَگر گيانُ: ذ. [سن. اَگميه + جُجان = جاڻ] غيب جو علم – ڳجهه جي جاڻ.

اَگرُ: ث. [سن. اُدْگَرُ = مٿي وڃڻ، چڙهڻ] بُلندي – ارتقاءُ اُپرڻ (تارن جو). ظهور (نباتات جو) – اوپڙ – جم – اوسر. تخليق.

اَگرَ سان: ظرف. جتائيءَ سان – صفَائيءَ سان.

اَگرُ ج اَگرَ (ڪ): ذ. لئي جو ڪوُنڊ.

اَگنَ: ث. [سن. اَگْنِ: اَگني = آگ] باهه – آتش. هندن جو وڏو ديوتا.

اَگنَ پُوجاري: ذ. صَفت. آتش پرست – پارسي – زردشت جا پوئلڳ.

اَگني: ث. باهه – آگن.

– **اَگني بانُ:** ذ. باهه وارو تيرُ.

– **اَگني پُوجا:** ث. باهه جي پوڄا – آتش پرستي.

– **اَگني سَنسڪارُ:** ث. هندن جي هڪ رسم موجب مُردي کي ساڙڻ جي ڪريا.

– **اَگني شالا:** ث. باهه ٻرڻ جي جاءِ. رڌڻو – بورچيخانو.

– **اَگني هوترَ:** ذ. هندن جو هڪ ڪريا ڪرم هَوَنُ.

• **اَگنُدَري:** ث. صفت. [سن. اَ = نہ + گوندر = ڳٽڻي، فڪر، غم] بي ذَبي – ڊپ يا خوف کان سواءِ ـ اوني يا اُلڪي کان سواءِ ـ سواءِ گوندر جي 'عمر اَنَ اَگندري، پاسي کانڈ ڪتن" (شاهه). (هنر) کان سواءِ ـ اَوڳڻ – بي هنر. نالائق – بي اثر.

• **اَگڻُ (ث):** مصدر. [سن. اُدْ = مٿي + جَنْ = جڻڻ، جمڻ] اُڀڻ – ڦُٽڻ. نروار ٽيڻ – ظاهر ٽيڻ. (اُگيو – اُگندو – اُگيل).

• **اَگڻَت (ث):** ث. صفت. [سن] اڻڳڻت – بيشمار – بيعدد – ڳڻڻ کان وڌيڪ.

• **اَگڻيس (ث):** صفت. هڪ عدد – اُوڻيهه.

• **اَگوتري:** ذ. صفت. [سن. اَ + گوتر = ڪُل، ڪٽنب] جو سڳائي ڪُل يا گوتر جو نہ هجي – هيءَ ذات وارو – اَپٽيو.

• **اَگوجَرُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + گو = اِنْدري + چر = هلڻ] جو ڏسجڻ ۾ نہ اچي – جو محسوس ڪري نہ سگهجي. اَلڪ – بي مثال. مخفي – لڪل. ڏٺيءَ جو هڪ صفاتي نالو "سيوا ڪر سموند جي، جو اگوچر آهي" (شاهه).

• **اَگونْدَرُ:** ذ. صفت. [اَ = نہ + گوندر = غم] بي غمو. بي پرواهه – اَگونْدرو.

– **اَگوندرائي:** صفت. بي فِڪري ـ بي خيالي. بي غمي.

– **اَگوندرو ج اَگوندرا:** ذ. صفت. بي پرواهه – بي فڪر – بي خيال. جهجهو – جالارو "سانگين وريو ساهه، اُٺن آب اَگونْدرو" (شاهه).

• **اَگوڙ (ث):** ذ. هڪ طرف جو نالو – اُپرندو.

• **اَگوهَڻ (ث):** مصدر. [سن. اُدْگَمَن] سج يا چند جو اُپرڻ. (اُگو – اُگندو – اُگيل).

• **اَگياري:** ث. [سن. اَگْن = باهه؛ هـ اَگياري] هندن جي پوڄا وقت باهه ٻارڻ جي رسم. پارسين جي باهه جي بَني. باهه جي پوڄا لاءِ مندر – آتش ڪده. گيهه جي رائي.

• **آگيانُ:** ذ. صفت. [سن. اَجْيَانْ = اَڻ جاڻائي] جهالت – نادانی – بي علمي – بي عقلي – بي سمجهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اڳياڻي:** ذ. صفت. اڻ ڄاڻ – جاهل – بي علم – بي سمجھ – جَٽ. مورک.

• **اڳ ج اڳ:** ذ. [سن. اگْر] مُنڊ – مُهَڙ – مُهاڳ. مُنهن. اڳيون پاسو. اڳيون وقت. (ظرف) اول – پهريون – اڳيون. سامهون هن کان اڳ. اڳيان – اڳي.

– **اڳ اڳ:** ظرف. پيش پيش.

– **اڳ آيو اڳايو ج اڳ آيا، اڳايا:** ذ. صفت. اڳ ڄائو – زال کي اڳئين گھر مان ڄايل پٽ. (ث) اڳ آئي، اڳائي ج اڳ آيون، اڳايون.

– **اڳاهُون:** ظرف. اڳيرو – اڳيان – اڳتي ١. "آءُ اوراهين سپرين، وڃ مَ آڳاهون" ٢. "ڪيڄ آڳاهون پنڌ، متان لڪن سين لڳي مرين" (شاه).

– **اڳاهين:** ظرف. آڳاٽي وقت کان – اڳي کان. اڳهٽو – بنهه اڳي "متان ٽيين ملوڙ، کي اڳاهين آهيين" (شاه).

– **اڳ ٻڌ:** ڳلو ٻڌڻ. انڪل سان ٻڌي جي دل جو حال معلوم ڪرڻ. اڳ وڌڻ.

– **اڳ ٻڌي، ٻنڌي ج اڳ ٻڌيون، ٻنڌيُون (ت):** ث. اڳ وڌي راز لهڻ جي حالت – پيچ بازي – حڪمت عملي – ڦندو – دلبو – ڏڳي – دولاب.

– **اڳيرو ج اڳيرا:** ظرف. ڪجهه اڳتي – ٿورو اڳيان. ٿورو پرتي – پرپرو.

– **اڳتي:** ظرف. اڳيرو – اڳيان. آئينده.

– **اڳتي جو ڏَس ڏيڻ:** همت ٻڌائڻ. برغلائڻ.

– **اڳتُئون ٻيهي نه سگهڻ:** مقابلو ڪري نه سگهڻ – رعب سهي نه سگهڻ.

– **اڳ ٻوڙ:** ٻين کي ريٽي پنهنجو مرتبو وڌائڻ. ترقي ڪرڻ.

– **اڳ پوءِ:** ظرف. اڳو پيڇو – اڳيان پٺيان گذريل وقت ۽ آئيندو.

– **اڳ پوءِ جاچڻ:** دوراندیشي ڪرڻ. ماضي ۽ مستقبل جو خيال ڪرڻ – نتيجي جو ويچار ڪرڻ. سنيالي قدم کڻڻ – خيال ڪري هلڻ.

– **اڳ پوءِ ڪرڻ:** خوشامد ڪرڻ. خدمت ڪرڻ – چاڪري ڪرڻ. هيٺ مٽي ڪرڻ. بدل سدل ڪرڻ. دل من هٽڻ – هٽڪڻ.

– **اڳ جو اونو ڪرڻ:** آئينده جو خيال ڪرڻ – دوراندیشي ڪرڻ.

– **اڳ جهلڻ:** ڪنهن جو ڏڳ جهلي بيهڻ – رستو روڪڻ.

– **اڳ جائو ج اڳ جاوا:** ذ. صفت. زال کي اڳئين گھر مان جاول پٽ آڳ آيو – اڳائو. (ث) اڳ جائي ج اڳ جايُون.

– **اڳ چيتَ، چيتي:** ث. دوراندیشي – ڳڻ ڳوت. (صفت) دوراندیش.

– **اڳ ڏَڏو ج اڳ ڏَڏا:** ذ. صفت. اڳ ئي ڏڏل – اڳ ئي آزاريل – ڏکويل.

– **اڳ ڏُکويو ج اڳ ڏُکويا:** ذ. صفت. اڳ ئي ڏکايل – اڳ ڏڏل. (ث) اڳ ڏُکوئي ج اڳ ڏکويُون.

– **اڳ ڏاڙو ج اڳ ڏاوا:** ذ. صفت. اڳ ئي ڏاوَل – ستينءَ پيڙهيءَ شاهوڪار – بنيادي تونگر. سڪئي گھر ۾ جاول "آئون اڳ ڏائي، سنيهو سڀي جيان" (شاه).

– **اڳ ڦِرڻ:** رستو روڪڻ – رندڪ وجهڻ.

– **اڳ ڪَٿي ج اڳ ڪَٿيُون:** ث. ايندڙ واقعي جي خبر – پيشينگوئي.

– **اڳ ڪَٿي ڪَرڻ:** پيشينگوئي ڪرڻ.

– **اڳ ڳَڻتي:** ث. دوراندیشي – اڳ ويچار.

– **اڳَل:** ظرف. اول – منڊ ۾ ـ اڳَ ۾.

– **اڳ ۾:** ظرف. اوّل ۾ منڊ ۾ ـ مهڙ ۾ گذريل وقت ۾.

– **اڳَنا:** ظرف. اڳتي – آئينده.

– **اڳ وڌ:** سامهون اڇڻ. آڏو اَڇڻ. فريب ڏيڻ. ڪوڙ ڳالهائڻ. مُنجهائڻ. ڪنهن جو ڏڳ جهلي بيهڻ – اڳ وڌي ويهڻ. پهچي ۽ اڳتي نڪري وڃڻ.

– **اڳواٽ:** ظرف. اڳ ۾ ـ اڳي ئي ـ مهند – پهريائين – شروع ۾ ـ اڳوار.

– **اڳواٽ اَڇڻ:** پهريائين پهچڻ. آڏر پاءُ لاءِ اڇڻ – استقبال لاءِ اڇڻ – ٻه وڪون اڳتي وڌي اڇڻ.

– **اڳواٽ وڃڻ:** اڳي ئي وڃڻ – سڀ کان اول وڃڻ. استقبال لاءِ اول روانو ٿيڻ.

– **اڳوار:** ظرف. اڳ ۾ ـ پيشگي. (صفت) اڳواڻ – سردار – سرمهرو – ساڻ ڏٽي "سو آرياڻي اڳوار، اچي هوت ڏرندو هٽڙا".

• **اڳاڄ:** صفت. [سن. اَگَٹِتَ] اڻ ڳٽيو – ڳاٽاتي کان ٻاهر – بيشمار – اڳاڄو – اَڪٽ.

– **اڳاجو ج اڳاجا:** صفت. اڻ ڳٽيو – بيشمار – ڳاٽيٽي کان ٻاهر – اڳاج.

• **اڳاڏ:** صفت. [سن. اَ = نه + گاڌَ = ترو] اونهو – عميق – اَٿاهه.

• **اڳاڙ:** مصدر. [سن. اُدْ گري] کاڌل گاهه، داڻو يا کاڌو وري وات ۾ آڻي چٻاڙڻ – اوگاڙ.

• **اڳاڻ:** مصدر. [سن. اُدْگرهَڻ] وصول ڪرڻ (قرض). ڪنو ڪرڻ (چندو). (اڳاڙيو – اڳاڙيندو – اڳاڙيل).

– **اڳاڻ ج اڳاڻون:** ث. رقم جي وصولي. ڦوڙي – اوگڙ.

– **اڳاڻو ج اڳاڻو:** ذ. اڳاڙيندڙ – وصولي ڪندڙ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اُڀارڙي ج اُڀارڙيُون:** ث. ڦوڙي – وصوليءَ جو مقرّر حصو.
– **اُڀارڙي ڪرڻ:** ڦوڙي ڪرڻ. وصولي ڪرڻ.
• **اُڀارِي ج اُڀارِيُون (ث):** ث. اُڀياڙي – گهوڙي کي ٻڌڻ لاءِ اڳئين پيرجي رسي.
• **اُڀانڊهُ:** صفت. [سن. اُگاڌ] اَٿاهه – عميق – اَپار.اُجهاڪ. اڀانجهو.
– **اُڀانجهو ج اُڀانجها:** ذ. صت. [سن] زور پريو – اڳتي وڌيل. اُڀاتو. اُڀرو. زياده. وٽندڙ – پسنديده. اُونهو – عميق – اَپار – اَٿاهه – اُجهاڪ "اڳ اُڀانجهو نينهن، ٻانهيٽ ٻروجن ۾" (شاهه).
• **اُڀانهَ، اُڀانهَن:** ث. [ف. آگاهي] ڄاڻ – واقفيت – آگاهه. [سن. اگر = اڳ] (صفت) اڳري – زياده. (ظرف) اڳاهين. اڳپرو – اڳتي "ڪماحقه ڪنن جي، آهي ڳالهه اُڀانهه" (شاهه).
• **اُڀاڻ ج اُڀاڻ، اُڀاوَ:** ذ. [سن. اُدْگمْ] اوپر – اوسر.
• **اُڀَتُ:** ذ. صفت. [سن. اُگڈ] تندرست – صحتمند. چگو پلو.
– **اُڀَتُ ج اُڀَتَ:** ذ. سُٽڻ ٻڌڻ لاءِ سُٽ جي رسي. اُبداڻي ۾ پيل ٻڌي – ازار بند – ناڙو.
– **اُڀَتُ جو سَڳُ:** محاورو. ساهري گهرسان مائٽي.
– **اُڀَتُ جو وَرُ:** محاورو. شاديءَ جي ذريعي مائٽيءَ جو رستو.
– **اُڀَتُ چوڑي ويهڻُ:** همت هارڻ – گيدي ٽيڻ.
– **اُڀَتُ ڏيرو ڪري ويهڻُ:** گيدي ٽيڻ – همت هارڻ.
– **اُڀَتُ وڇهٽي ج اُڀَتَ وڇهٽيُون:** ث. اڳنٽي.
• **اُڀَتُ ڳُهڪا:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **اُڀَتُ:** ثَ. [سن. اُد گهَتْ] اُڀَتَ. اُگهٽ – اُگهڙ – اُگهاڙ.
• **اُڀرُ ج اُڀر (ل):** ذ. [سن. اگگن] اُگڻ – اڳنڌ – صحن – ايوان – اڳر.
– **اُڀرُچوهو ج اُڀرُچوها:** ذ.صفت. وچ ٽپڻو – وچ ۾ ٽپي پوندڙ.
• **اُڀرا:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **اُڀرتگر:** ذ.اگر تگر – هڙ موڙي – گهر تڙ.
– **اُڀرتگر ناسُ ڪرڻ:** سيڪجهه چٽ ڪرڻ.
• **اُڀرڻ:** مصدر. [سن. اُگرْس] گهڻ – گهي وڃڻ. (اُڀريو – اُڀرندو – اُڀريل).
• **اُڀرو ج اُڀرا:** ذ. صفت. [سن. اُگر] جلدباز – تڪڙو. وڌيڪ – زياده ـ سرس "گوهر غيرت اُڀرو راول ريسارو" (گرهوڙي). مقدم – مٿاهون. اُڀي – اُڀيان. بهتر – سٺو – عمدو "ڏسڻ ڏِکان اُڀرو. سسئي آڻ مَ شڪ" (شاهه). زيادتي ڪندڙ. پيشقدمي ڪندڙ. (ث) اُڀري ج اُڀريُون.
– **اُڀرائي ج اُڀرائِيُون، اُڀرايون:** ث. پيشقدمي – چڙهتي. زيادتي. عمدگي "آڳ اُڀرائي جو ڪري، خطا سو ڪائي" (شاهه).
– **اُڀرائي ڪرڻ:** زيادتي ڪرڻ. چڙهت ڪرڻ – پيشقدمي ڪرڻ. جهيڙي جو بنياد وَجهڻ.
– **اُڀرو ٿيڻ:** پيشقدمي ڪرڻ – اڳرائي ڪرڻ.
• **اُڀرو ج اُڀرا (ڪ):** ذ. صفت. اُڀرو – بي سواد – نه وٽندڙ.
• **اُڀڙا:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو. رياست خيرپور ۾ هڪ ديهه ۽ شهر جو نالو. فقير يوسف نانڪ جي درگاهه وارو ڳوٺ.
• **اُڀڙڻ:** مصدر. [سن. اُدْگُرَهَڻ] وصول ٽيڻ. گڏ ٽيڻ. ڪپڙي جي رنگ يا ميراڻ جو پاڻيءَ ۾ پُسي لهڻ. (اُڀڙيو – اُڀڙندو – اُڀڙيل).
• **اُڀڙو ج اُڀڙا:** ذ. [سن. اُنْڪَ + ڙو] ڪپڙي جو ڪجهه وڌو ٽڪر. گدي ءَ جي گندي.
– **اُڀڙا ڌِڪڙا، ڏِکڙا:** ذ. ڪپڙيَ جا ٽڪرا. سٻٽ يا پرت پرڻ جو سامان. ٽپڙ تاڙي.
– **اُڀڙي ج اُڀڙيُون:** ث. ڪپڙي جو ڦاڙل ٽڪرو – ٽڪڙي. ڄتي. لِيڙَ ـ لِينگهَ. چندي. ڪپڙي جو ٽڪر.
– **اُڀڙيارو ج اُڀڙيارا:** ذ.صفت. اڇڙين وارو – اڇڙين لڳل. چنل – ڦاڙل. اڇڙين ٽڪڙين مان سبيل ڪپڙا پائيندڙ. ڄتين لڳل ڪپڙا پائيندڙ. اُڇڙين جو.
– **اُڀڙياڻُون ج اُڀڙياوان:** ذ. صفت. اڇڙين وارو – اڇڙين جو. ڄتين لڳل – ڄتين وارو.
– **اُڀڙي پوڻ:** ڳنڍُ لڳڻ ـ ڄتي پوڻ.
– **اُڀڙي لڳڻ:** ڄتي لڳڻ – ڳنڍ لڳڻ.
– **اُڀڙيُون وجهڻ:** ڄتيون هٽڻ.
• **اُڀڙياڻُ ج اُڀڙياڻ:** ذ. نار جو هڪ عضو (تڙياڻ جي سامهون چو هي جي ڏينگي واري پاسي کان لَٽ جي هيٺان رکيل ڪاني).
– **اُڀڙياڻُ ٽِيڻ:** هٽ ٽوڪيو ٽيڻ – ها ۾ ها ملائڻ. ساڃي ٻانهن ٻنجڻ – چاڙتو ٻنجڻ.
• **اُڀڪتي ج اُڀڪتِيُون:** ث. [سن. اڳري + ڪٽ، اناگتَكتَمْ] پيشينگوئي – ايندڙ واقعي جي خبر.
– **اُڀڪتي ڪرڻ:** پيشينگوئي ڪرڻ – اڳواٽ اهجاڻ ٻڌائڻ.
• **اُڇلو ج اُڇلا:** ذ.صفت. [سن. اگريَه] اڇيون – اڇاتو – اڇوٽو. ٻيءَ ڏر وارو. [سن. اَڪهُلا] گنهگار. خراب – بيڙو – بدڪار – ڪميٽو (ث) اُڇلِي ج اُڇليُن "اڇيو اڇيو اُڇلي، ڇئي ليلان کي لوڪ" (شاهه).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَڳڻ (ث):** مصدر. [سن. اُدْگَمْ] اُپرڻ – اُسرڻ – سلو ڪيڻ. جمڻ – پيدا ٿيڻ.
• **اَڳَڻت:** ث. صفت. [سن. اَڳْڻتَ] بيشمار – ڳڻڻ کان وڌيڪ – ڳڻت کان ٻاهر.
• **اَڳَڻيو ج اَڳَڻيا:** ذ. صفت. بيشمار – بي حساب – ڳڻڻ کان وڌيڪ.
• **اڳو:** ذ. [سن. اَگْرَ] سامهون – اڳيون پاسو. اَڳ – شروعات. آڳ – اَڳيان.
– **اڳو وڻڻ:** اَڳ وڻڻ – سامهون قُربي اچڻ.
• **اڳواڙو ج اڳواڙا:** ذ. [سن. اَگْرَواتَ] اَگوَ – اڳنڌ – صحن – ايوان.
• **اڳوان، اڳواڻ ج اڳوانَ، اڳواڻ:** ذ. [سن. اَگْرِيانَ: اَگْرَڀِي] مهندار – سردار – قائد – رهبر_ سونهون – پيشوا "آءٌ آرياڻي اڳواڻ ور وڃڻ مناسب ناهي" (مولود).
– **اڳواڻي:** ث. صفت. [سن. اَگْرَگامن. اَيگانيِ] رهبري – پيشوائي.
• **اڳواهي، اڳوائي:** ث. [هـ. اڳ: سن. اَگْنيِ = ٻاهه] وڏي ٻاهه – مُڃ.
• **اڳواهيو ج اڳواهيا:** ذ. اَڳِتي ٽيل – اَڳِتي ڪريل – اَڳِتي جهڪيل (ٻار).
• **اڳوتر:** ث. آخرت – عاقبت.
• **اڳوتراڻي:** ث. اڳراڻي – چيڙ – ڇڙ – ڇرج.
• **اڳوتَرو ج اڳوترا:** ذ. صفت. اڳراڻي ڪندڙ – اڳرو. وڃ ۾ ٽپي پوندڙ. بي اَدب.
– **اڳوتراچڻ (ث):** اڳراڻي ڪرڻ. اڳڪتي ڪرڻ.
• **اڳوڻُ ج اڳوڻَ (ڪ):** ذ. اُٺ جو گوربند – جَنوئي (ٿ). اُٺ جو رسو يا ڳٽيل پٽو (پاکڙي) کي مضبوط جهلڻ لاءِ).
• **اڳوڻي ج اڳوڻيُون (ڪ):** ث. گَجَ (ڪُنجري) هڪ ئي پيري – يڪي گهمري – ساڳئي وقت. ٻئي ڪم سان گڏ. هيڪاندو – يَڪوئي. هاڻي ئي – يڪدم آيو پايو – همينه لاءِ.
• **اڳوچاڻي ج اڳوچاڻيُون (ل):** ث. ماڻيءَ جي مٿان رکڻ لاءِ ڪپڙي جو ٽڪر. اَڳوچڻي (ڪ) – ٻَنڌڻو (ل).
• **اڳوچڻي ج اڳوچڻيُون (ڪ):** ث. قرآن شريف يا ڪتاب ويڙهي رکڻ لاءِ ڪپڙي جي ڇوٽري. ماڻيءَ تي رکڻ لاءِ ڪپڙو – ٻَنڌڻو (ل).
• **اَڳَ وَڌو ج اَڳَ وَڌا:** ذ. صفت. سردار – مهندار – پيشوا.
• **اَڳَ وڌي (ڪ):** ظرف. اڳيرو – ٽورو اڳيان.
• **اَڳَ وَرائي ج اَڳَ وَرائيُون:** ث. [سن. اَگْر = اَڳَ + ورائي] ٽورو اڳيرو وڃڻ جي حالت. استقبال – آجيان – آدرياءُ.
• **اڳو سَڳو ج اڳا سَڳا:** ذ. [سن. اگر + سَگوتْر] مٽ مائٽ – ويجهو عزيز.
• **اَڳوٽو ج اَڳوٽا:** صفت. [سن. اَگرَم] اڳ جو – آڳاٽو. اڳيون. قديم. اَول.
– **اَڳوٽائي:** ث. اڳوٽڪائي – اڳوٽپائي. اَولِيّت – تقديم قدامت – سابقيت.
– **اَڳوٽڪائي:** ظرف. اڳوٽائي – اَولِيّت. تقديم.
– **اَڳوٽڪو ج اَڳوٽڪا:** ظرف. اڳوٽو – آڳاٽو. گذريل. پراٽو قديم.
– **اَڳوڻي ج اَڳوڻيُون:** ظرف. آڳاٽي – اڳ جي – اڳين. پراڻي. گذر
• **اڳوهيو:** ذ. صفت. [ويدڪ. اگوهيه] جو لِکائي يا ڏِکي سگهجي – روشن – ظاهر.
• **اڳوئو ج اڳوئا:** ذ. [هـ. اڳوا: سن. اگر] اڳواڻ – سونهون. رهـ – سردار. پانڊيئڙو – قاصد.
• **اَڳهَ:** ظرف. [سن. اَگْر] اڳ – اول – اڳوات.
• **اَڳهَرو، اَڳهڙو، اَڳهڙي، اَڳهوڙي، (ل):** ظرف. ٽورو اڳ – ٽو وقت اڳ ۾.
• **اَڳهَر دل:** ظرف. اڳي ڪان شروع ڪان _ ازل ڪان _ اصل ڪا
• **اَڳهُڻ (ت):** ظرف. هن ڪان اڳ _ سويرو _ اڳي.
• **اَڳهَڻُ، اَڳوهَڻُ:** مصدر. [سن. اُدگَمَنْ] سج يا چند جو اُپرڻ طلوع ٿيڻ. (اَڳهيو _ اَڳهندو _ اَڳهيل).
• **اَڳهڻو (ل):** ظرف. [سن. اَگْر] اڳهرو _ ٽورو وقت اڳ.
• **اَڳهُڻ:** ظرف. سويل _ ٽورو اڳ ۾. اڳتي.
• **اَڳهيُن:** ظرف. اڳ ۾ ئي – اڳوات.
• **اَڳهَيو:** ذ. اُپرندو ظرف.
• **اَڳئو ج اَڳئا:** ذ. [هـ اَڳوا] اڳواڻ – سونهون – رهبر. سردار پانڊيئڙو – قاصد – نياپو ڏيندڙ. بورائو – اڳوئو.
• **اَڳي:** ظرف. [سن. اَگْر] اڳ ۾ _ اول – پهريائين. هن ڪ اڳ – مهند. آئنده. ازل ڪان – اول ڪان – اصل ڪان "سهڻو جا سينگار. اڻ لکيا اڳي هئا" (شاهه). اڳي ئي – پهريائ اڳتي – اڳيرو. گذريل وقت.
– **اَڳي اَڇڻ:** اڳ اچڻ. اڳيان اچڻ – مهدان اچڻ. استقبال اچڻ. آدرياءُ ڪرڻ – آجيان ڪرڻ.
– **اَڳي پوءِ:** ظرف. هر حال ۾. آخرڪار – نيٺ _ نيٺان نيٺ پويان پوءِ.
– **اَڳي ڪان اَڳرو:** محاورو. پهريان ڪان وڌ. اڳي ڪان بهتر.
• **اَڳياڻُ ج اَڳياڻَ:** ذ. هُرلي يا نار جي هڪ ڪاٻي – ياروني

جي جهل – اڳڙيائ.

• **اڳيارُ ج اڳيار (ك):** ذ. ڏرارڙ جو عيوضي. چاڪر.

• **اڳياڑي ج اڳياڑيُون:** ث. [سن. اڳر + واري] اڳيون حصو – اڳ وارو حصو. مُنڊ – ابتدا. گهوڙي کي قابو ڪرڻ لاءِ اڳين ۽ جنگهه وارو رَسو.

• **اڳياڪاري:** ذ. صفت. [سن. اڳيا + ڪاري] جئيوانُ – چيو مجيندڙ – فرمانبردار. حُڪم جي پيروي ڪندڙ.

• **اڳيانْ:** ظرف. [سن. اڳر] اڳ ۾ ـ سامهون – مهندان. مقابل – آڏو – روبرو.

– **اڳيان اُجهڻ:** سامهون اَچڻ آڏو اَچڻ. ڪنهن ڪم ۾ رندڪ وجهڻ. مقابلو ڪرڻ.

– **اڳيان ڪرڻ:** اڳ ۾ ڪرڻ – سامهون ڪرڻ. پيش ڪرڻ. وڙهڻ لاءِ ڪڙو ڪرڻ. رهبريءَ لاءِ آڏو ڪرڻ.

• **اڳيچٽي ج اڳيچٽيُون (ل):** ث. ماتيءَ کي ڏيڪ لاءِ ڪپڙي جو ٽڪر – ٻَنڊڻو.

• **اڳيَرَ:** ظرف. [سن. اڳر] ٽورو وقت اڳ ۾ ـ اڳهرو. اڳئين ڏينهن.

• **اڳيراهُون، اڳيرڙو:** ظرف. ٽورو وقت اڳ ۾. ٽورو اڳيرو.

• **اڳيلي ج اڳيليُونْ:** ث. [سن. اڳر = اڳ] ٻيڙيءَ جي اڳ واري لَڪَ جو ڏَڪ – ڦالڪو – ٽُوتڪ.

• **اڳينْ ج اڳيُون:** صفت. [سن] هن کان پهرين (زال). شروع واري – مُنڊ واري. آڳاتي. (ث) ہن مَلهُن مان پهرين مَلهه. ظهر جي نماز. مال جي قطار ۾ اڳيان هلندڙ چوپائي. اڳئين.

• **اڳيونْ ج اڳيانْ:** ذ. صفت. [سن. اڳر] پهريون – اڳوارو. آڳاتو – قديم – ڪَديل – پراڃين. مُنڊ وارو "اڳيان آڏيُن وٽ، پوين سر سانباهيا" (شاه). (ث) اڳين ج اڳيُون.

– **اڳيون پويُون وساري ڇڏڻ:** سڀ ڪجهه ڇڏي ڏيڻ. صفا معاف ڪرڻ.

• **اڳي ٿي:** ظرف. [سن. اڳرت = اڳ] اڳ ۾ ٿي – اصل کان وٺي. پهريائين. اڳهين.

– **اڳي ٿي سونُ هُئڻ:** جمندي جام هئڻ. اصل کان پاڪ صاف هئڻ.

• **اڳهہ ج اڳهہ:** ذ. [سن. اڙگهہ: پرا. اگهہ: ف. اَرج] بها – مُلهه – نرخ – پيٽ. مانُ – **اڳهہ پاڙ ج اڳهہ پاڙ:** ذ. نرخ. بهَا – قيمت.

– **اڳهہ پاڙ پُڇڻ:** قيمت پڇڻ – نرخ پڇڻ.

– **اڳهہ ٻوڙ:** اڳهه ٽيڻ – قدر ٽيڻ. مُلهه ٽيڻ.

– **اڳهہ ڇڏائڻ:** تعدي ڪرڻ – جُٽ ڪرڻ. ملامت ڪرڻ – جٽ ڦٽ ڪرڻ. سخت بي عزتي ڪرڻ.

– **اڳهہ ڪَڍڻ:** اڳهوتري ٺهرائڻ. مُلهه ڪرڻ.

– **اڳهہ ڪرڻ:** مُلهه ڪرڻ – مهانگو ٽيڻ. آبرو وارو ٽيڻ. هندن ۾ هڪ ڏرمي رسم طور خيرات ڪرڻ. جُٽ ڪرڻ.

– **اڳهه ڪسيري جو ٽيڻ:** بلڪل سهانگو ٽيڻ – گهٽو سستو ٽيڻ. مان گهٽجڻ – بي مانو ٽيڻ. بي عزتي ٽيڻ.

– **اڳهه ڪَٽيو ڪائڻ:** شين جا اگهه چاڙهي وڪڻڻ.

– **اڳهه مُدا پائڻ:** بحث ڪرڻ. حجتون هلائڻ – بي ادب ٽيڻ.

• **اڳهہَ ج اڳهُونْ:** ث. [سن. اُڪْشَ] اُگهڻ جي حالت – صفائي. پاڙ (ٿ).

• **اڳهہَ سُگهہَ:** ث. اوگهه سوگهه. صفائي. ديگڙي وغيره مان صفا ڪري ڪڍيل ڪاڌو – روڙ سوڙ – بَڇت سڇت اوبر سوبر.

– **اڳهہ وَڃڻ (ث):** گم ٽيڻ – پاڙ پَٽجڻ.

• **اڳهاتو ج اڳهاتا (ت):** ذ. صفت. سڪيلڌو – لاڏلو – پياروِ.

• **اڳهارَ ج اڳهارُون:** ث. [سن] هيڇ – لالچ.

– **اڳهاري ج اڳهاري:** ذ. صفت. هيڇي – لالچي.

• **اڳهاڙَنْ:** مصدر. [سن. اُدْ گهَٽْ] اُگهاڙو ڪرڻ – نانگو ڪرڻ. عيب ظاهر ڪرڻ – خوار ڪرڻ – بچڙو ڪرڻ. ظاهر ڪرڻ – پڌرو ڪرڻ "هڻي تان نہ هُياس، پر عشق اگهاڙيس جيڏيون" (شاه) (اُگهاڙيو – اُگهاڙيندو – اُگهاڙيل).

– **اڳهاڙَ ج اڳهاڙُون:** ث. مصدر. "اگهاڙڻ" مان اسم. اوگهڙ – ننگائي. اُپٽ. بي پردگي. ننگ – شرم "اَديون ور اُگهاڙ، وهان ۽ جنهن وساريو" (شاه).

– **اڳهاڙائي ج اڳهاڙايُون:** ث. ننگائي – عرياني.

– **اڳهاڙَپ ج اڳهاڙَپُون:** ث. اُگهاڙائي – عرياني.

• **اڳهاڙو ج اڳهاڙا:** ذ. صفت. [سن. اُدْگهاٽ] بنا ڪپڙن جي – اُٽ ڏَڪيل. ننگو – عُريان. بيحيا بدافعال – بد چال. (ث) اُگهاڙِي ج اُگهاڙيون.

– **اڳهاڙي تَرار:** محاورو. سڄ چوندڙ – مُنهن تي ٻڌائيندڙ. وات ڦاٽوڙو.

– **اڳهاڙي ڪُني:** محاورو. لاوارث – نڌڻڪو. سُجو – غريب – مفلس.

– **اڳهاڙي پيرين ڪَڍڻ:** سُجو ڪري ڪڍڻ – سيڪجهه ڦُري ڪڍي ڇڏڻ. يڪدم لوڏي ڪڍڻ.

• **اڳهاڙا:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **اڳهامتي:** ث. [ملتاني] نار کي زمين کان مٿي کڻڻ جو اسباب.

• **اڳهاماڻو:** اسر خاص. تعلقي ماتليءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

سنڌ جي قديم شهر "اَڳهر ڪوٽ" واريءَ جاءِ تي آباد ٿيل ڳوٺ جتي بزرگ مخدوم محمد اسماعيل سومري جي مزار آهي.

• **اَڳهاماڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **اَڳهامَڻُ:** مصدر. [سن. اَرْگھ] قبول پوڻ – منظور ٿيڻ – پسند اچڻ. مُلهه ٿيڻ. وڪامڻ (اڳهاميو – اڳهامندو – اڳهاميل).

– **اَڳهامجڻُ:** مصدر "اَڳهامَڻُ" مان فعل مجهول. قبول پوڻ – منظورَ ٿيڻ. اڳهه ٿيڻ – مُلهه ٿيڻ.

• **اَڳهائِڻُ:** مصدر. [سن. اَرْگھ] قبول ڪرڻ – منظور ڪرڻ "وس ويجاريءَ ناهه ڪو. تون آڳا عرض اَڳهاءِ" (شاهه). وڪٽي ڇڏڻ – نيڪال ڪرڻ. اڳهه ٿيڻ. (اڳهايو – اڳهائيندو – اڳهايل).

• **اَڳهائِجَڻُ:** مصدر "اَڳهائِڻ" مان فعل مجهول. اڳهامجڻ – قبول پوڻ – منظور ٿيڻ.

– **اَڳهائِتو:** ذ. صفت. اڳهه سان – اڳهه ڪيل – سڪيلڏو – لاڏلو – پياروَ

• **اَڳهائِڻُ:** مصدر. "اَڳهڻ" مان متعدي بالواسطه. [سن. اُدْگھَرْشَڻْ] صاف ڪرائڻ – چند ڦوڪ ڪرائڻ. (اڳهايو – اڳهائيندو – اڳهايل).

• **اَڳهائِي ج اَڳهايُون:** ث. بيماري – ناچاڪائي – سُڪالائي – ناچگيلائي. رنج – تڪليف – درد – ڏک – سور. هيٽائي "اَڳهي اَڳهاني، رَنج پريان ڪي رسيو" (شاهه).

• **اَڳهتائي پُڇڻ (ث):** ڇڪيءَ طرح پُڇڻ – ناهي ٿوڪي پُڇڻ.

• **اَڳهَتَ:** ث. [سن. اُدْگھَتْ] اوگهڙ – پڌرائي. بدنامي – خواري – شهرت "آٽڻ منجهه اُگهَت، شل ڪانڌ ڪنهن جي مَ ڪري" (شاهه).

• **اَڳهَتَڻُ:** مصدر. [سن. وياگھاتُ] روڪڻ – رندڻ. جهلڻ – گهُٽڻ. (اُگهٽيو – اُگهٽيندو – اُگهٽيل).

– **اَڳهَتُ:** ث. روڪ – رَندڪ – رُڪاوٽ – مَنع. گهُٽَ. رُگهَ – اوگهَم – تَپش. گهٽائي، پيهٽ.

– **اَڳهَتِجڻُ:** مصدر "اَڳهَتَڻُ" مان فعل مجهول. روڪجڻ – رندجڻ. گهٽجڻ "انهي تڙ اُگهٽيا، آڏي پائي آڻ" (شاهه).

• **اَڳهَڏَڻُ:** مصدر. [سن. اُدْ گھرش] اُگهڻ – صاف ڪرڻ "ڦٽن اُتان رت ڦُڙا، عليءَ ٿي اُگهناس" (اُگهڻيو – اُگهڻيندو – اُگهڻيل).

• **اَڳهَرُ:** ذ.صفت. [اَ + گَهَر] جنهن کي گهر نه هجي – بي گهرو. رولُو. تارڪ.

– **اَڳهَرو ج اَڳهَرا:** ذ. صفت. بنا گهر – بي گهَر.

• **اَڳهراٽِي ج اَڳهراٽيون (ث. ل):** ث. اوڌر. اُڌاڙي – اوڌڙ – وصولي. قرض. رَڪت – رَهت (ل).

• **اَڳهرِجو ج اَڳهُرجا:** [اَ + گَهُرَجَ] نه گهربل. غير ضروري. بيسُود – بيفائدو – اَجايو – نڪمو.

• **اَڳهَڙَڻُ:** مصدر. [سن. اُدگھَتَن] اُگهاڙو ٿيڻ. اوگهڙ ٿيڻ. پردو لاهڻ. پَڌرو ٿيڻ – ڪلڻ. (اوگهڙيو – اُگهڙندو – اُگهڙيل).

– **اَڳهَڙ ج اَڳهڙون:** ث. اوگهڙ – ننگائي – عرياني – اگهاڙپ "اَگهڙ اوڌا ڪاپڙي، سَتر تان نه سَهن" (شاهه).

• **اَڳهَلَ ج اَڳهَلُون (ث. ل):** ث. وَٽاڻ. ڪان ٻاهر مال جي ويهڻ جي جاءِ.

• **اَڳهَلَڻُ:** مصدر. راز ظاهر ڪرڻ. اُلٽي ڪرڻ. وَڌڻ – نڪرڻ – ڦٽڻ (سلُو). بيپرواه ٿيڻ – بيدپو ٿيڻ. (اُگهليو – اُگهلندو – اُگهليل).

– **اَڳهلجَڻُ:** مصدر. "اَگهلَڻُ" مان فعل مجهول. بي پرواهيءَ سانَ ڳالهائڻ – ڪلي ڳالهائڻ. رنگ ۾ ڇهرو ٿيڻ. صاف ٿيڻ.

– **اَڳهلِي پوڻ:** ڳالهائڻ ۾ ڇٽڪڻ – گهٽو ڳالهائڻ. اوچتو ڪلي پَوَڻ. اٽلي پوڻ.

• **اَڳهلو ج اَڳهلا:** ذ. صفت. [سن. اَگهال = گنهگار] اَگلو – گَدلو. گندو – ڪنو. ميرو.

• **اَڳهَڙ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اَڳهَڙ ج اَڳهَڙ:** ذ. [سن. اَ + گھڑم] گهُٽ – آگر – گرمي. سانوڻ جي مند ۾ مينهن پوڻ کان اڳ هوا جي گهُٽَ.

• **اَڳهُنُ:** ذ. صفت. هلڪي طبيعت وارو – ترڙو – سنلو.

• **اَڳهُڻُ:** مصدر. [سن. اَرْگھ] اَگهامڻ – قبول پوڻ. قَدر ٿيڻ "اَگهيو ڪائو ڪج، ماڻڪن موٽ ٿي" (شاهه). (اُگهيو – اُگهندو – اُگهيل).

• **اَڳهُڻُ:** مصدر. [سن. اُدْگھَرْشَڻْ] صفا ڪرڻ. مهٽڻ – مَر لاهڻ. پاڻيءَ کانسواءِ ڪنهن ٻيءَ شيءِ سان صاف ڪرڻ. (اُگهيو – اُگهندو – اُگهيل).

– **اَڳهٽو ج اَڳهٽا:** ذ. اُگهڻ جي شيءِ (ڪپڙو، ٽوال وغيره).

– **اَڳهي اُٽڻ:** ٽانءُ خالي ڪري اُٽڻ – سپ ڪائي اُٽڻ. صفا ڪري ڪڍڻ.

– **اَڳهي ڇڏڻ:** صفا ڪري ڇڏڻ. قري ناس ڪرڻ – پينگيو ڪرڻ.

• **اَڳهُو ج اَڳها:** ذ. صفت. [سن. اَشكْتَ] اَڻ سڳهو – ناچاڪ – بيمزي. بيمار – مريض. هيٺو – ڪمزور.

• **اَڳهوتَر:** ث. اونداهه.

• **اَڳهوتري ج اَڳهوتريُون:** ث. [سن. اَرْگھ] جنسن جي ياداشت

– اَکھن جي فهرست – نرخنامو.

• **اَکھوجَرُ:** ذ. صفت. بي انتها (پاڻي). اها جاءِ جت سپ کجهه موجود هجي "سيوا کر سمونڊ جي، جت اکهوجر آهي" (شاهه) اَکوجَرُ.

• **اَکھورَ:** ذ. صفت. [سن. اَ + گهورَ] اهو جو گهوري (گهولي) نه سگهجي. (مجازاً) گهَرو – اُونهو – عمّيق "گهورينديءَ گهُور پيا، اَکهور گهورياڻون". خوفناڪ سمنڊ يا ڪُن. (اسم خاص) لکي شاهه صدر (تعلقو ڪوٽڙي) تي ڏڏي چشمي جو نالو. بلوچستان ۾ هاڙهي جبل جي ويجهو هڪ نَديءَ جو نالو.

– **اَکھورپَڻو:** ذ. هيڻ – لاچ. گدلائي.

– **اَکھور تَنڊ:** ث. خوفناڪ ننڊ – تمام گهري ننڊ – بيهوشيءَ جي ننڊ.

• **اَکھوڙِ** ج **اَکھوڙيُون:** ث. پلاڻ يا پاڪڙي جي هر هڪ پاسي ڪان ڪمان جهڙي ڪاٺي.

• **اَکھي** ج **اَکھيون:** ث. صفت. "اَکهو" جو مونث. بيمار – مريض (عورت). اَپري – جَڏي – ضَعيفه. جيت جو هڪ قسم.

• **اَکھيڙَ(ڪ):** ذ. نانگ جو هڪ قسم.

• **اَکھيڙَ اَکھيڙَ:** ذ. صفت. [اَ = نه + گهير] وڏي گهيري وارو. اونهو.

– **اَکھيڙي:** ذ. وڏي گهيري وارو. وڏو گهيرو ڪنڊ.

• **اَکھيڙَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **اَکھيڙائي:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اَکَ** ج **اَکَ:** ذ. [سن. اَڪّ] اَنگ – عضوو – بدن جو حصو. (صحيحاً) وجود – من – دل "عاشقن پنهنجو اَکَ، اَللهُ ڪارڻ وڃيو" (شاهه).

– **اَکَ ڪَرڻ (ڪ):** عضوا وڌي جدا ڪرڻ – هڏ سنڌن کان وڌڻ. پاڳا ڪڍڻ – حصا ڪرڻ.

• **اَکَ** ج **اَکارَ:** ذ. [سن. اَڪّگارَ] اَگرُ – ڪوئلو. تاندو.

– **اَکَيو** ج **اَکارِيا:** ذ. صفت. اَگر ساڙيندڙ يا اَگر ناهيندڙ. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو.

• **اَکَوڙ** ج **اَکارَ:** ذ. [سن. اَنگارَڪ – وارَ] سومر ڪان پوءِ ايندڙ ڏينهن سنگلوار.

• **اَکَري** ج **اَکارِيُون:** ث. ووٽن جي پوک جي هڪ بيماري. مهارن جي ٻڍ. مال جي ڏڍن جي هڪ بيماري. بدهاضمو ۽ چار اوگرائي. ماڻي (جوئر جي سنگ جو مرض). اَگُر ويڙهو – ڏُنهن – ڏُرّ. ٻني جو هڪ قسم (گاڙهي ۽ واڱڻائي رنگ جو. ڏيڍ فوٽ ڪن ڦهلجي. رَس ٻريل).

• **اَکُرُ** ج **اَکُرُ:** ذ. اَگارُ – رسايل تاندو.

– **اَکَريپَتَرِيڻ:** ڪجهه به ڪين ٽيڻ. صفا چٽ ٿي وڃڻ. برباد ٽيڻ.

• **اَکَرُ اَکَڙو** ج **اَکَرا، اَکڙا:** ذ. [سن. اڳگ] عضوو. لِڳ. بدن جو حصو "وَٽ ڪاتي، وَڍِ اَکرا، ادب ڪرمَ ڪوءِ" (شاهه).

• **اَکَڻُ** ج **اَکَڻ:** ذ. [سن. اَنْگن] صحن – اَڳر – آڱڻ. گهر جو احاطو. آڳيل – پڏُرُ.

• **اَکَڻُ – اَنَرُ:** ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم. پسارڪو وڪر (پٽري ڪي ڳاري).

• **اَلْ:** ث. [ع] "اسم معرفه" جي نشاني.

– **اَلاَمانُ:** ندا. (يا رب) پناهه رحم! امان!

– **اَلحاصِلُ:** ظرف. القصّ – مطلب ته – حاصل مراد.

– **اَلحالُ:** ظرف. في الحال – هن وقت – هينئر "آرياڻي الحال، ڪندو غور غريب جو" (سچل).

– **اَلحَقّ:** ذ. تحقيق – سچ.

– **اَلرّاقِم:** ذ. صفت. لکندڙ.

– **اَلعَبد:** ذ. صفت. ٻانهو – نوڪر – غلام.

– **اَلغَرض:** ظرف. حاصل مطلب – قصو ڪوتاهه. نيٺ – آخرڪار.

– **اَلغِياثُ:** ندا. فرياد – دانهن – پڪار. انصاف.

– **اَلفِراقُ:** ذ. وڇوڙو – فرقت – جدائي "الفراق اَشَدّمن الموت = وڇوڙو موت کان به وڌيڪ سخت آهي".

– **اَلقِصّ:** ظرف. قصو ڪوتاه. مطلب ته – حاصل مطلب.

– **اَلَ** ج **اَلُون:** ث. عيب – وڏَ "ڪا مونهين ۾ اَلَ، نه ته سڄڻ سڀاجها ڳهٽو" (شاهه). رنڊڪ – منع. جڙ – ٽوڪ. عادت.

– **اَلَ وجهَڻ:** رنڊڪ وجهڻ – روڪ ڪرڻ – اٽڪ وجهڻ. قطع تعلقات ڪرڻ – ناتا توڙي ڇڏڻ. ڇوپايو مال ڪنهن جي نالي ڪري ڇڏڻ (ل).

• **اَلُ** ج **اَلَ:** ذ. بيوقوف – اٽ آزمودگار. ڪانءَ جو ٻڇو. سرخ ڳهوڙو. مڇيءَ جو هڪ قسم.

– **اَلَ اَڏارَڻُ:** ڪانءَ جا ٻڇا اُڏارڻ. اَٽ آزمود ڪارن يا ڪمزورن کي شڪست ڏيڻ. بيوقوفن کي پڇائڻ. ٻاراڻا ڪم ڪرڻ. چريائيءَ جا ڪم ڪرڻ.

– **اَلُ ڪانءَ:** ذ. ڪانءَ جو ٻڇو. چريو – بيوقوف – اُهوجهه. اٽ آزمود ڪار – سيکڙات.

• **اَلا:** حرف ندا. [ع. "اَللهُ" جو مخفف] االله جو قسم! شال – ڪاش! افسوس!

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اَلا اَلا كَرڻ:** اَللهُ اَللهُ كَرڻ – الله کي ياد کرڻ. دنيا جا ڌنڌا يا کتراڳ ڇڏي ڏيڻ.
– **اَلابَلا:** ث. سپ ڪجهه. خراب شيءِ. مصيبت – اِيڏا پيڏا.
– **اَلاجي:** حرف ناڪار. (اللهُ جي حوالي) الائجي – اللهَ جاڻي – خبر ناهي. مبادا.
– **اَلاڙي:** حرف ندا. (اللهُ + ڙي) خوف يا ڏک سببان ڏٺيءَ کي ڪيل سڏ "ياالله: او الله!"
– **اَلائي:** حرف ناڪار. الاجي – خدا جاڻي. الله کي علم. خبر نه آهي. مبادا.
• **اِلَّا:** حرف اِستثناء [ع] کان سواءِ ـ سواءِ. ڌاران. مگر – پر – ليڪن.
– **اِلَّااللهُ:** ذ. ڪلمي طيبه جو اِثباتي پاڳو بمعنيٰ "سواءِ الله جي".
– **اِلَّاماشي:** ظرف. [ع. اِلّا ماشاءَ اللهُ] ڪڏهين ڪڏهين – ورلي – قضا سان – اِتفاقي – اوچتو.
• **اَلاپ ج اَلاپ:** ذ. [اَ = نه + لاپ = فائدو] نقصان – چيهو – ٽوٽو "ڏک سک لاپ الاپ ۾، رهي ثابوتي ساڻ" (سامي). (صفت) بيفائدو – بيسود – اجايو. نقصانڪار.
• **اَلاپَڻ:** سڏ جون تواروں، ڪوڪارون.
• **اِلاڇو ج اِلاڇا:** ذ. ايلاڇيءَ جهڙي گل ٻوٽن سان ڪپڙو – ڪپڙي جو هڪ قسم.
• **اَلاڇي ج اِلاڇِيُون:** ث. [ف. اَلاڇي. اِلائچي] ننڍو ڦوٽو. ڦوٽو.
• **اَلارَ ج اَلارُون (ل):** ث. [سن. اَوَ = هيٺ + لاڙ = اِچلڻ] هيٺ لاڙو – جهڪاءُ، بار جو هڪ پاسي جهُڪاءُ – اوهَرَ. اُلَر – (ڏک) اولارڻ جي حالت.
• **اَلارُ ج اَلارْ (ل):** ذ. صفت. [سن. اَوَ = هيٺ + لاڙ = اِچلڻ] لڙيل بار جو لڙيل ڳرو پاسو – اوهر. لڙيل – جهُڪيل.
• **اَلارا:** ڇوٽون.
• **اَلارڻ:** مصدر. [سن. اَوَ = هيٺ + لاڙ = اِچلڻ] ڏک هٽڻ لاءِ هٿ مٿي کڻڻ – ڏک وارڻ – سَجَهُ. (اَلاريو – اَلاريندو – اَلاريل).
• **اَلاس:** ث. [سن. اُلاس = وڏ. مٿي] چڪ – سڪ – اکير "جن جي هير اندر منجهه اُلاس، سي لاهوتي لَنگهي وَيا".
• **اَلاڻيو ج اَلاڻيا (ل):** ذ. [ع. اِلْهابُ = ٻاهه پڙڪائڻ] جيي – شُعلو – اُلو. جيرو – جرات – پَجَرَ. ڇوڇڙي – هريل بُنبدي. عشق جي آڳ. [اَلاڻيو. اولاڻيو > اولاڙيو > اوياڙو] اوياڙو – ڏوراپو – مهڻو – عتاب – طعنو.
• **اَلانگ ج اَلانگُون (ث):** ث. [سن. اُلَنگهَ] اوچتو ٽپو. اورانگهه. ڪنهن شيءِ کي اورانگهي وڃڻ واري وک (ل).
• **اَلاڻ ج اَلاڻِيُون (ث):** ث. صفت. ويچاري – نڏڪي.
• **اَلاڻ (ل):** مصدر. چيڪ ڇڏڻ – وهت کي چوڑي ڇڏڻ – ڪوبه چوپايو بنا ڏرار جي چوڑي ڇڏڻ. (اَلاڻيو – اَلاڻيندو – اَلاڻيل).
• **اَلاڻ:** مصدر. [سن. اُتْ = مٿي + لوڏَنَ = لوڏڻ] ڪولڻ – جدا ڪرڻ. ڇوڙڻ – ڏور ڪرڻ. اوکيلڻ. ڇڏي ڏيڻ. واندو ڪرڻ. ڏارڻ. ٻلاڻ يا پاڪڙو لاهڻ – ٽپڙي لاهڻ. آتش ويڙهي رکڻ. (اَلاڻيو – اَلاڻيندو – اَلاڻيل).
• **اَلاڻو ج اَلاڻا:** ذ. [سن. اُتْ + لَوڏَن = لوڏڻ] اَلاڻو – لوڏو – اُڇل.
– **اَلاڻا ڏيڻ:** لوڏا ڏيڻ – اُڇلون ڏيڻ. تڪليفون ڏيڻ "عشق اَلاڻا ڏنڙم، پيچ پينگهي ۾ پيڙم" (سلطان شاهه).
• **اَلاڙو ج اَلاڙا:** ذ. صفت. اَلي ويندڙ – ڪوڙ ڳالهائيندڙ – جاڻي ٻجهي انڪار ڪندڙ.
• **اَلاڙڻ:** مصدر. [سن. اَلاپَن] اَلاپڻ. اَلاڻ – ڳالهائڻ.
• **اِلٰـهُ ج اِلٰـه:** ذ. [ع] خدا. ديوتا. معبود (جنهن جي عبادت ڪئي وڃي) "لا اِلٰـه = ڪلمي طيبه جو پهريون نفي ڪندڙ پاڳو. يعني ناهي ڪو خدا". اِلا اللهُ = مگر هڪ الله".
– **اِلاها:** حرف ندا. اي خدا! اي ڏاڏي!
– **اِلاهه بلاهه ج اِلاهُون بلاهُون:** ث. منٽ ميڙ – آزي نيزاري.
– **اِلاهَڙ ج اِلاهيُون:** ثَ. قدرتي طور ڄاول ڪجي – اُها ڪجي جا بنا پوکڻ جي پيدا ٿئي.
– **اِلاهي ج اِلاهي:** صفت. تمام گهڻو – جهجهو – ڪوڙ. خدائي – خدا جي طرف کان "اي ڪم اِلاهي، نه ته ڪنن ۾ ڪير گهڙي" (شاهه).
– **اِلاهي:** حرف ندا. يا اَللهُ! اي خدا!
– **اِلاهي توبهَ:** جملو. ياالله منهنجي توبهه آهي. يا اَللهُ پناهه ڏي.
– **اِلاهي تُهار:** جملو. الله تنهنجي اُهر ـ الله تو آڏار – ڏاڏي تنهنجي مدد ٿئي. اَللهُ جو آسرو "گهڙي گهڙو هٽ ڪري، الاهي تُهار" (شاهه).
– **اِلاهي گَنج:** ذ. خدائي خزانو – غيبي خزانو. تمام گهڻو مال متاع.
– **اِلاهي ڪَرَ:** محاورو. بي توقع نعمت. اوچتو فائدو.
– **اِلاهي ڪَرَوَسُ:** خدائي رحمت وسڻ. خدائي نعمت حاصل ٿيڻ. اوچتو فائدو ٿيڻ.
– **اِلاهيّات:** ث. ڏاڏي تعاليٰ جي ذات ۽ صفات جو علم.
– **اِلاهيّتَ:** ث. الوهيت – خدائي.
• **اَللهُ:** اسم خاص. [ع] خدا جو ذاتي نالو – هڪ خدا – مالڪ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سيني سهڻين صفتن جو جامع.

– **اَللهُ اَكبَرُ:** ڪلمو. اَللهُ سڀ کان وڏو آهي. اظهار تعجب جو ڪلمو. تڪبير جو ڪلمو (پکيءَ يا حيوان کي ذبح ڪرڻ وقت). نماز جي نيّت ڪرڻ وقت تڪبير جو ڪلمو.

– **اَللهُ اَللهُ:** ڪلمو. [ع] تعجب جو ڪلمو خدا جي يادگيريءَ جو ڪلمو. ذڪر.

– **اَللهُ اللهُ ڪَرڻ:** اَللهُ پاڪ جو ذڪر ڪرڻ. ڏٺيءَ پاڪ کي ياد ڪرڻ. تسبيح پڙهڻ. عبادت ڪرڻ. ڏٺيءَ پاڪ کان ڊڄڻ. ڏک ۾ صبر ڪرڻ. خير گهرڻ.

– **اَللهُ اَلصَّمَد:** ڪلمو. اَللهُ تعاليٰ بي پرواهه ۽ بي نياز آهي. خوف واريءَ حالت ۾ ڏٺيءَ جي ياد جو ڪلمو.

– **اَللهُ بَنْدُ:** اسر خاص. سنڌ ۽ ڪڇ جي سرحد تي سن ۱۸۱۹ع واري زلزلي ۾ ازخود ٺهي پيل هڪ قدرتي بَنْدُ (جنهن جي ڪري ڏورو يعني ايرندو نارو ان جاءِ تان رخ ڦيرائي ويو).

– **اَللهُ بيلِي:** محاورو. االله ساٿي! ڏٺي همراهه! – مولیٰ مدد! – االله نگهبان! – خدا حافظ!.

– **اَللهُ توهارَ:** محاورو. ڪم جي شروع ڪرڻ جو ڪلمو "اللهُ تو آهر". ڏٺي تنهنجو آسرو – مولا تنهنجي مدد.

– **اَللهُ توهارَ ڪَرڻ:** "اللهُ تنهنجي آهر" چوڻ – ڪم جي شروعات ڪرڻ.

– **اَللهُ جو نالو:** ڪلمو. ڏٺي پاڪ جو واسطو. ڏٺيءَ جو قسم. ڏٺي تعاليٰ جي نالي کان سواءِ ٻيو ڪجهه نه.

– **اَللهَ جي اَمانَ:** دعا جو ڪلمو. اَللهُ جي پناهه – ڏٺيءَ جي نگهباني. موڪلاڻي.

– **اَللهَ جي لِيکي ۾ هُجڻ:** موت کي ويجهو هجڻ – پوين پساهن ۾ هجڻ.

– **اَللهُ جي مانيِ (ث):** ث. ول جو هڪ قسم.

– **اَللهُ جاڻي:** محاورو. خبر نه هجڻ جي حالت ۾ استعمال ٿيندڙ محاورو. خدا کي خَبر! (يعني مونکي خبر ناهي) ـ ڏٺيءَ کي سُڌ!

– **اَللهُ راسي:** محاورو. اهو جو خدا جي سهاري هجي (ذ. صفت.) ويچارو – غريب – مسڪين.

– **اَللهُ سان ڳالهيُون هُجڻ:** موت کي ويجهو هجڻ.

– **اَللهُ لوڪُ ج اَللهُ لوڪَ:** ذ. صفت. (ع. اللهُ + سن. لوک) خدا وارو – اهل اللهُ ـ درويش – پهتل. سڌو سادو – طبيعت جو سادو – پورڙو.

– **اَللهُ ميانْ:** ذ. اَللهُ پاڪ – ڏٺي سڳورو. "االله ميان ٿورو! مڙس ڏجانءَ چورو".

– **اَللهَ وانَ:** ظرف. (اللهُ + وانْ) ڏٺيءَ جي راهه ۾ ـ ڏٺيءَ جي نالي. مفت ۾ ـ بنا پئسي.

– **اَللهُ واهي:** دعا جو ڪلمو. خدا نگهبان. خدا حافظ (الوداع يا موڪلاڻيءَ جو سلام).

– **اَللهُ واهي چَوڻ:** خدا حافظ چوڻ – موڪلاڻ.

– **اَللهُ هوَ:** ذڪر جو ڪلمو. "اهو اللهُ آهي"

– **اَللهُ ئي اللهُ:** ڪلمو. (خيرات گهُرڻ وقت دعا جو ڪلمو) اللهُ جو نالو (فقط وڃي باقي رهندو. انهيءَ کري خيرڏي تہ خير ٿئي ٻئي).

• **اَلاهَر:** ڪلمو. [ع. اَللهُ + اَهر] اَللهُ جي آسري – توڪّل علي اللهُ.

• **اَلاهٽو ج اَلاهٽا:** ذ. [سن. اُپالمْبَ] اوپالو – طعنو – مهڻو.

• **اَلاهُو (ث):** ظَرف. اوچتو – اتفاقاً.

• **اَلاهيو اِلاهيو ج اَلاهيا، اِلاهيا (ث):** ذ. صفت. اللهُ جو. نڏڻڪو – بنا مالڪ جي (مال).

• **الائڻ:** چوائڻ، سڏائڻ.

• **اَلائِنْ:** مصدر. [سن. اُتْ + لَوَدَن] اَليڙڻ. اُڪيلڻ – ڪولڻ. ٻلاڻ لاهڻ. خالي ڪرڻ. اولائڻ. (ائت). (اَلايو – اَلائيندو – اَلايل).

• **اَلائُنْسُ ج اَلائُنْس:** ذ. [انگ. allowance] – مقرر پگهار کان وڌيڪ رقم (جا ملازمْ کي ڪنهن خاص سبب تي معاوضي طور ملي مثلاً مهانگائي الائونس. وغيره). مقرر ڪيل معاوضو – لوازمو.

• **اَلائِي، اِلاهِي ج اَلائِيُون، اَلاهِيون (ث):** ث. صفت. ويچاري. نڏڻڪي – بي وارث – چوري چني.

• **اَلْبازارِ اَلْبَزّار:** ث. [ع. اَلْ + ف. بازار] گنبذ جي چوگرد ڏنل پڙويلو. قبي اندران چؤڦير رستو.

• **اَلْبَتّ:** ظرف. [ع. اَلْبَتّة] جيڪي سو. ڪِي قَدر – ڪنهن حد تائين. باقي. ڪجهه نه ڪجهه.

• **اَلْبيلو ج اَلْبيلا:** ذ. صفت. [سن. اَلْمويلَ > اَلْمْ = گهٽو + ويلَ = نخريلو ٿيڻ] دادلو – لاڏلو – چَينچل. پياروَ. اَنگلي – نخريلو. لاغرض – بي پرواهه – بي خيال. نازنين – حسين – خوبصورت – وٽندڙ – دلبر. هالو پولو (ل). (ث) اَلبيلي ج اَلبيلِيُون.

– **اَلْبيلاڻِي ج اَلْبيلاڻِيُونْ:** ث. دادلائي – لاڏلائي – چينچلپائي. بي پرواهي – بي خيالي.

• **آلَيُ ج آلَيُ:** ذ. صفت. [اَ = نه + لپ > ليٽ] اَٽلي – نايابَ – ڪمياب. قيمتي – مهانگو. نه ملي سگهندڙ "اَڄ مروّت ۽ وفا. منجهه اَدمين آهي آلَيُ" (قاسر).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَلْيائِي ج اَلْيائِيُوْنْ:** ث. نايابي – كميابي.
• **اِلْتِباسْ:** ذ. [ع. لَبَس > اِلْتِباس] مونجهارو – شَك.
• **اِلْتِجا ج اِلْتِجائُوْنْ:** ث. [ع. لَجاءَ > اِلْتِجاءَ = پناهه وڻڻ] منت – وينتي – عرض – التماس – گذارش – درخواست.
• **اَلْتَحِيّات:** ث. [ع. تَحِيّة ج اَلتَحِيّاتْ = سلام] نماز ۾ ويهڻ وقت پڙهڻ جي دعا (جنهن ۾ نبيءَ صلي الله عليه و آله وسلم تي سلام موڪلبا آهن).
• **اِلْتِزامْ:** ذ. [ع. لَزِمَ > اِلْتِزامْ] لازمي ٿيڻ واري حالت. ضرورت – اقتضا – مقتضا.
– **اِلتزام ڪرڻ:** لازمي ڪري وڻڻ – ڪنهن عمل کي پاڻ تي لازم ڪرڻ. شعر ۾ ڪنهن خاص صنعت کي لازمي طور نباهڻ.
• **اَلْتِزَكِي:** اسم خاص. بروهي قوم جو هڪ قبيلو.
• **اِلْتِفاتْ:** ذ. [ع. لَفَتَ > اِلْتِفاتْ = ڏيان تَوَجّه – خيال – غور. مروّت – مهرباني. محبت. ميل – دل جو لاڙو. نگاهه. "علم بديع" ۾ تجنيس جو هڪ قسم (جنهن ۾ شاعر پاڻ کي يا ٻئي کي خطاب ڪري).
• **اِلْتِماسْ ج اِلْتِماس:** ذ. [ع. لَمَس > اِلْتِماسْ] عرض – درخواست – گذارش. وينتي – التجا.
• **اَلْتَنْ:** مصدر. [اَلَڻُ > اَلْتَنْ] اَلڻ – انڪار ڪرڻ – سڃي نه ڪَرڻ. ڳجهو رکڻ – لِڪائڻ "اَلتِيَم جا هنيانْ، سا نه سَلتِيَم ساهه کي" (شاهه).
• **اِلْتَوا:** ث. [ع. لَوَي > اِلْتَواءْ = ويڙهڻ] ڪنهن ڪم کي ٻئي وقت لاءِ ترسائڻ جو عمل – مهملي. دير – دِر. نتاءُ سَتاءُ.
– **اِلْتَوا جي تَجويزْ:** ث. مهملي جي رتَ.
• **اَلْتُ جَ اَلْتَ (ث):** ذ. صفت. [سَن. اَلَس] سست – گهٽي ننڊ ڪندڙ. سَومْتي – اَليتُ.
• **اَلْتَنْ:** مصدر. اَلهڻ – لَهڻ – هيٺ آڻڻ. (اَلتو – اَلتيو – اَلتندو).
– **اَلْتو:** مفعول. لَتو (سج).
– **اَلْتِي (ل):** ظرف. سج. لتي – نماشام "سج اَلتي سينْ، سَئُونْ ڏينديس سُج ۾" (شاهه).
• **اَلْتو:** ذ. ترجمو.
• **اَلْڪ ج اَلْڪَ:** ذ. انڌير – ناحق. (صفت) اَلوڻ – بيخبر – بيهوش.
• **اَلْڪَنْ:** مصدر. [سن. اَدْ + لوڪَنْ] اَلڪڻ – اَبتو ٿيڻ. اَونڌو ٿيڻ. (اَلتيو – اَلتندو – اَلتيل).
– **اَلڪَ ج اَلڪُونْ:** ث. اَبَت – اَبتي ڦيري. اَڪَل. انقلاب. اَڪَل – تور ۾ وڌيڪ وزن (ث).
– **اَلتائِڻ:** مصدر. اَونڌو ڪرڻ – اَبتو ڪرڻ. ليٽائڻ – اوتڻ.
– **اَلتائِي ج اَلتائِيُوْنْ:** ث. اونڌي ٿيڻ واري حالت. اَبتائي – اَلتائي.
– **اَلَتَ پَلَتَ:** ث. اَڪل پَڪل. افراتفري. ڦير گهير – اَبت سَبَت. (ظرف) هيٺ مٿي – داڻواندول.
– **اَلْتَجَنْ:** مصدر. "التڻ" مان فعل مجهول. اَڪلڻ – هارجڻ. اَبتو ٿيڻ – اونڌو ٿيڻ.
– **اَلَتَ سَلَتَ:** ث. اَبت سَبت – ڦير گهير (ظرف) هيٺ مٿي.
– **اَلتو ج اَلتا:** ظرف. اَڪليل – اَبتو – اونڌو. ڦريل – برخلاف. اَتلندو – مُرڳو.
– **اَلتو پَلتو:** ظرف. اَبتو سَبتو – اونڌو اَبتو. هيٺ مٿي.
– **اَلتِي ج اَلتِيُونْ:** ظرف. اَبتي – ڦريل. ٻيءَ طرح – برعڪس. نرالي. (ث) قَي – كَذِيَ – ڏاڪَ – اَڇلَ.
– **اَلتِي اَجَنْ:** قَي اڇڻ – اَڇل اڇڻ – اوڪارو اڇڻ.
– **اَلتِي تَقدِيرْ:** ث. بدقسمتي – نياڳ – ڪم بختي.
– **اَلتِي پَتِي پڙهائڻ:** غلط سبق پڙهائڻ. گمراه ڪرڻ. برغلائڻ – چورڻ.
– **اَلتِي پَوڙِي:** ث. ڏکيو ڪم – ڏکيو سوال.
– **اَلتِي جُرِي وَهائڻ:** اَبتيءَ ڪاتيءَ سان ڪُهڻ – بيدَردي سان مارڻ. ظلم ڪرڻ. اَڌنگي هلت هلڻ.
– **اَلتِي كَنڊ:** ث. ۱۸۰ درجن کان وڌيڪ ماپ واري ڪنڊ – اَبتي ڪُنڊ.
– **اَلتِي كوپڑِي:** محاورو. اونڌيءَ سمجهه وارو. بيوقوف – ڪج فهم.
– **اَلتِي گَنْگا:** محاورو. ابتي وهندڙ گنگا ندي ـ ناممڪن ڪم. ابتو ڪم.
– **اَلتِي گنگا وهڻ:** گنگا ندي جو ابتو وهڻ. ناممڪن عمل وجود ۾ اڇڻ "گنگا اَلتي جي وَهي، ڏُڌي ڏئي نه ڪير" (جمن چارڻ). خلاف دستور ڪم ٿيڻ.
– **اَلتِي گالهڑِي:** ث. اَبتي گالهه. مُعمّا – گجهارت – پرولي "اِي اَلتي گالهڑِي، سڪ ورندي ساهه" (شاهه).
– **اَلتِي مالها:** محاورو. بد دعا – پٽ.
– **اَلتِي مالها ڏيرڻ:** بد دعا ڪرڻ.
– **اَلتِيُونْ سُلتِيُون پڌائڻ:** اَبتيون سُبتيون گالهيون پڌائڻ برغلائڻ.
• **اَلْنو ج اَلْنا (ث):** ذ. وهڻن کي چاري ڏيڻ جو اَهورو.

• **اَلپ:** صفت. [سن. اَلپ = ٿورو] ٿورڙو. ننڍو — خَسيس.
— **اَلپ ماڻر:** ث. گهڙي ڪن. (ظرف) جهت پت.
• **اِلپاڪ ج اِلپاڪ:** ذ. تائت جي نموني ڳچيءَ ۾ پائڻ جو هڪ ڳهڻو (جو سون، چاندي، پٿر وغيره جو ٿئي) -- دلپاڪ.
• **اَلپاڪو ج اَلپاڪا:** ذ. [اسپاني. اَلپيڪا: ع. اَلْ + پيڪو = پيرو ملڪ جو ڏيهي نالو] ڪپڙي جو هڪ قسم. "الپاڪي" جانور جي اَنّ مان ٺهيل ڪپڙو.
• **اَلپَتَ:** ث. [سن. اَپَلپ = انڪار] انڪار — ناقبوليت.نڪي — دغا — ڪوڙ.
• **اَلپتَڪِينْ:** اسم خاص. غزنيءَ جو حاڪم (جنهن کان پوءِ سلطان محمود جو پيءُ سبڪتگين سنہ ٣٦٦هـ ۾ تخت نشين ٿيو).
• **اَلجبرا:** ث [ع. اَلجَبْرُ و الْمُقابله] حسابن جو علم (algebra).
• **اَلجَڪُ ج اَلجَڪ (ل):** ذ. سُٽڻ جو وَرُ.
• **اَلجهَڻ:** مصدر. [هـ] مُنجهڻ — قاسڻ — اَنڪڻ. پريشان ٿيڻ. دقت ۾ پوڻ — پکيڙي ۾ پوڻ. گمراهه ٿيڻ. ڪنهن معاملي ۾ دير پوڻ.
• **اَلجو ج اَلجا:** ذ. هُلاڇو — گوڙ.
• **اَلجهل:** ث. اَنْجَرُ — عام جام — ريل چيل.
— **اَلجهل ڪرڻ:** ريل چيل ڪرڻ. گهٽو لُٽائڻ.
• **اِلحادُ:** ذ. [ع. اَلحاد = دين کان قرڻ] دين کان قِرڻ جي حالت — بيدينيءَ — ڪفر.
• **اَلحاصِلُ:** ظرف. [ع] حاصل ڪلام — مطلب ته — الغرض.
• **اَلحاقُ:** ذ. [ع] ڳانڍاپو — لاڳاپو — ميلاپ — شموليت.
• **اَلحالُ:** ظرف. [ع] في الحال. هن وقت — هينئر "آرياڻي الحال، ڪندو غور غريب جو" (سچل).
• **اَلحانُ:** ذ. [ع. لَحْنٌ ج اِلْحانْ] آلاپ — منو آواز — منو سُر — سريلو آواز.
• **اَلحانْ داؤدي:** ذ. حضرت دائود عليه السلام جو آواز. تمام منو ۽ وٽندڙ آواز يا سُر.
• **اَلحَدَ ج اَلحَدُونْ:** ث. [ع. لَحْدُ = قبر] قبر — گور — بُني. قبر ۾ لاش رکڻ جي جاءِ ـ ڳجهه.
• **اَلحَقُّ:** ظرف. [ع] سچ ته — تحقيق.
• **اَلحَمْدُ:** ث. [ع. اَلْ + حَمْدُ = ساراهه] قرآن شريف جي پهرينءَ سورة جو پهريون لفظ. هر قسم جي تعريف — هر طرح جي ثنا. شڪرانو.
— **اَلحمد پڙهڻ:** قرآن شريف جي پڙهائي شروع ڪرڻ. تعليم شروع ڪرڻ. شڪراني طور "الحمد" سڳورو پڙهڻ "پڙهه شُڪرالحمد، مولا مهربان ٿيو".
— **اَلحمدلله:** (شڪراني جو ڪلمو) سڀ ساراهه الله پاڪ لاءِ آهي. فقرَه بمعنيٰ "الله جو شڪرانو" (عموماً ڇڪَ ڏيڻ کان پوءِ چئبو آهي).
• **اَلخاڻِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **اَلدَهُ ج اَلدَهْ:** ذ. مَڪَڙُ "جنهن جا ورن وساوڙي وترا، اَلدَهَ جيها انگ" (سليمان).
• **اَلرا:** اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اُلرا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **اِلرڻ:** مصدر. [سن. اَلْ = وڃي سڃي هلڻ] لاڙو ڪرڻ — ڪنهن طرف ليٽ ڪرڻ. اُلر ڪرڻ — جُلهه ڪرڻ — هلان ڪرڻ. (اُلريو — اُلرندو — اُلريل).
— **اَلَر ج اَلَرُون:** ث. ڪاهه — جُلهه — هلان — حملو. وڙهڻ يا ڏڪ هڻڻ جي تياري.
— **اَلرائِڻ:** مصدر "الرڻ" مان متعدي بالواسطه. ليڙائڻ — پاسو ڪوڙائڻ. بيندل وڻ يا پت، ڪاٺ يا ڪلي ڪي اُڪوڙائڻ.
— **اَلر بَلَر:** ث. ننڍڙي هار جي، مائٽ يا واقف ڏي اُڃلَ.
— **اَلرڪَڻ:** وڙهڻ لاءِ تيار ٿيڻ. ڏڪ الارڻ. جُلهه ڪرڻ — هَلان ڪرڻ.
— **اَلرڪي اڃڻ:** وڙهڻ لاءِ تيار ٿي اُڃڻ — جُلهه ڪرڻ — هَلان ڪرڻ.
• **اَلڙُ ج اَلڙ:** ذ. صفت. [هـ. اَلهَڙ = ننڍو. اڻ ڪيڙيل] نَوَلو — ڪچو — اڻواقف. ڇڙ — جاهل. اناڙي. معصوم هار. هاراڻي سياڻ وارو — طفل مزاج. ليلهَڙ. سادو. نابالغ "الڙ ٿي آڇ مَ تون، وانهڙن وائي" (شاهه).
• **اَلڙائِي، اَلڙِيائِي ج اَلڙايُونْ، اَلڙِيايون:** ث. هاراڻي — طفل مزاجي. ناواقفيت — اڻڄاڻائي.
• **اَلڙُ ج اَلڙ:** ذ. صفت. اَڃايو ڳهمندڙ — رولاڪ.
— **اَلڙ بَلڙ:** ذ. اَڃايو يا بيهودو ڳالهاءُ.
• **اُلڙڻ:** مصدر. [سن. اُدْ + لَبْ = اُکَڙڻ] اُکڙڻ — اُکڙي پوڻ — لڏڻ — ڏڏڻ — ڊرو ٿيڻ — گهرگهلو ٿيڻ. (اُلڙيو — اُلڙندو — اُلڙيل).
• **اَلڙهڪَڻ (ث):** مصدر. ٽاڻڻ پاسيرو ٿيڻ. (اَلڙهڪيو — اَلڙهڪندو — اولڙهڪيل).
• **اِلزامُ ج اِلزامَ:** ذ. [ع. اَلْزم > اِلزامُ = ڪا ڳالهه ڪنهن تي مڙهڻ، مجبورُ ڪرڻ] تُهمَت — بُهتانُ.
— **اِلزام ڏيڻ:** بُهتان مڙهڻ — تهمت ڌرڻ.
• **اَلسُ:** ذ. [سن. آلَس > اَ = نہ + لَس = پورهيو. بنا پورهئي، سست] آلَسُ — آرسُ — سُستي. ڪاهلي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اَلساڻو ج اَلساڻا:** ذ. صفت. اَرسي – آرس ڪندڙ – آرس وارو – آلسي. سُست – ڪاهل "هڪڙا ساڻ شوڪت جي، هڪڙا اَلساڻا" (سامي).

• **اَلسٽ:** ذ. [ع] چا، مان آهيان؟ ـ "اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ" وارو قول. روز ميثاق. ازل.

– **اَلسٽ بِرَبِّڪُمْ:** جملو. (آءٌ اوهان جو رب ناهيان؟) اول يا ازل واري ڏينهن ٿي خدا پاڪ جو ارواحن کان سوال (جنهن جو جواب ڏنائون "قالوابلىٰ" = هائو).

• **اَلسّلامُ عَلَيْڪُم:** جملو. [ع] اوهان تي سلامتي هجي. مسلمانن جو سلام (جنهن جو جواب آهي "وَعَليڪُم السلام = ۽ اوهان تي به سلامتي هجي").

• **اَلسنه:** ث. [ع. لِسانٌ ج اَلسنه] زبانون – هوليون.

• **اَلسي:** ث. ٻوٽي جو هڪ قسم – السيءَ جو ٻج. هڪ پسارڪو وکر.

• **اَلصَّمَدُ:** ذ. صفت. [ع] ڏاڍيءَ تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو. بي نياز – بي پرواهه "اَللهُ الصَّمَدُ" بي نياز، سا ڪري جا چاهي" (شاهه).

• **اَلطاف:** ذ. [ع. لُطْفٌ ج الطاف] ڪَرمَ – ٿورا.

– **اَلطاف نامو ج اَلطاف ناما:** ذ. [ع. الطاف + ف. نامه] نوازش نامو – مهرباني ۽ پريو خط.

• **اَلْغارَ ج اَلْغارُون:** ث. [ترڪي] تڪڙو حملو – ڪاهه. لٽ – ڦرمار. خوشي – موج.

– **اَلْغارون ڪرڻ:** مصدر. خوشيون ڪرڻ – موجُون ڪرڻ. گهمندو رهڻ.

• **اَلْغَرَضْ:** ذ. صفت. [ع. غَرَضٌ = مطلب] بيپرواهه – بيخيالو – نه ليڪيندڙ. (ظرف) حاصل مطلب – القصه.

– **اَلغرضائي ج اَلغرضائِيُون:** ث. بيپرواهي – بيخيالي ڪن تار.

• **اَلْغوزا:** ذ. [ف] هڪ ساز جو نالو – بنسرين جو جوڙو (جي گڏ وڄائجن) – بينُون.

• **اَلْغياثْ:** ذ. [عَ] فرياد – دانهن.

• **اَلْفْ:** صفت. [ع] هزار (۱۰۰۰).

– **اَلْفُ لَيْلَةْ وَلَيْلَةْ:** اسر خاص. (هڪ هزار هڪ راتيون) عربي هوليءَ ۾ آکاڻين جو هڪ مشهور ڪتاب (جو دنيا ۾ افسانوي اَدب Fiction جي بنياد وجهندڙ ڪتابن مان هڪ ليکيو وڃي ٿو).

• **اَلِفْ ج اَلِف:** ذ. [ع. ف] "الف – بي" جو پهريون اکر. "اللهُ" جي معنيٰ ڏيڪاريندڙ "اوڏو ٿي اَلف ڪي، من ميم سان گڏ" (شاهه). (صفت) اَگهاڙو. نانگو – سڏو سَنئون.

– **اَلِف بي:** ث. ائيوتا – هجيَ جا حروف.

– **اَلف بي نه ڄاڻڻ:** ڪجهه به نه ڄاڻڻ.

– **اَلف ٽِيڻ، ٽِي بهيڻ:** ڪڙو ٽي بيهڻ. اَگهاڙو ٽيڻ. لڄ لاهي بيهڻ. گهوڙي جو پوين ٽنگن تي بيهڻ. نرا ڪٽڻ.

– **اَلِفُ سُلَكٽو:** ذ. الف سؤلڪٽو. الف هڪ سؤ لَکٽن (= لڇٽن صفتن) وارو آهي، يعني اللهُ جي نالي جا هڪ سؤ صفاتي نالا يا صفتون آهن. "الف + سَ + لکٽو" (يعني الف سهٽين وصفن وارو آهي، جو 'اللهُ' جو نالو سهٽين صفتن وارو آهي). ڪنهن به حرڪت (زبر – زير – پيش – مد) ۽ نقطي کان سواءِ الف – الف خالي.

– **اَلِفْ قَدْ:** محاورو. الف وانگي سنئون سڏو.

– **اَلف قد ٽِي بيهڻ:** ڪڙو ٽي بيهڻ.

– **اَلِف مَقْصُوره:** ذ. مَدّ کان سواءِ الف.

• **اَلْفاظْ:** ذ. [ع. لَفْظٌ ج اَلْفاظ] لَفظ. هولَ – گفتا. وچن – قول.

– **اَلفاظ ڏيڻ، ڪَيڻ:** گهٽ وڌ ڳالهائڻ – گاريون ڏيڻ.

• **اَلْفَتْ ج اَلْفَتُوْن:** ث. [ع] پيار – محبت – حُبّ ـ قرب. پريت – دوستي.

– **اَلْفتي:** ذ. صفت. محبتي – قربائتو.

• **اَلْفِي ج اَلْفِيُون:** ث. [ع. اَلِفي = الف جهڙو سڏو ۽ ڊگهو] يڪو چولو – ٻانهن کان سواءِ ڊگهو پهراڻ – فقيرن جي ڪفني "پايو الفي، پيئي عشق اُجاريان" (مصري شاهه).

• **اَلْفِي ج اَلْفِيُون:** ث. دوستي ڇنڊ جي حالت – اُفي (ت).

– **اَلْفِي ڪَرڻ:** بيجا هلت ڪرڻ.

• **اَلْفِيْتْ:** ذ. [ع. اَلِفْ، اَلْفَة = دوستي] اَرفيت. يادگيري – سانير.

• **اَلْقابَ:** ذ. [ع. لَقَبٌ ج اَلْقاب] لقب – خطابَ – عهدا – اعزازي نالا.

• **اِلْقاءْ:** ذ. [ع. اِلْقاءٌ = من ۾ وجهڻ] اندر جو آواز. الهام – دل ۾ ڪنهن ڳالهه جي پلٽ. اَنترگيان – من واڻي.

• **اَلقصّه:** ظرف. [ع] حاصل مطلب – قصو ڪوتاهه.

• **اَلَڪ ج اَلَڪُوْن:** ث. [سن] اڪ جو پَلَڪ – پُنبڙي.

• **اَلڪانْ ج اَلڪانْ:** ذ. ڪانءَ جو ٻچو. (صَفت) چريو – بيوقوف. بي سمجهه – اٻوجهه. سيکڙاڻ – نوآموز – نَوَل. وات گاڙهو. واڇن ٽڙيل.

• **اَلڪاني:** اسر خاص. درڪاڻي بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **اَلڪوهَل:** ذ. [ع. اَلْكُحَل (+ سُرمو)؛ انگ. alcohol] شراب جو سَتُ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اُلکو ج اُلکا:** ذ. [سن. اُتْکَلِکا] اونو – انتظار – اسيڙو. ڳڻتي – فڪر – خيال. چنتا – ويچار. هُرڪُر – اُڻ تُڻ. اُدڪو.
– **اُلکائتو ج اُلکائتا:** ذ. صفت. اُلکي وارو – اولي وارو – انديشي وارو. فڪر مند. منتظر – انتظار وارو.
– **اُلکو رکڻ:** اوسيڙو ڪرڻ. چنتا رکڻ.
– **اُلکو ڪرڻ:** ڳڻتي ڪرڻ.
• **اُلڪ ج اُلڪ:** ذ. [سن. اَلَکْشِيه< اَ = نہ + لَکْش = ڏسڻ] خدا جو صفاتي نالو "اَيي اَلڪ سامهُون، ٻانهون ٻڌائون". (صفت) اڳمر – غير محسُوس. جنهن جي ڄاڻ نہ پوي. بيڇون – مخفي. اڻ ڏنل – غائب. بي نشان. اڻ لکو. (ث). جوئر جو هڪ قسم.
– **اُلڪ پڑڪ:** ذ. ڏٽي – رب تعاليٰ "الک پرک آٽي، ديرو ڪيو ديهه ۾" (سامي).
– **اُلڪ جاڳائڻ:** ذڪر پچائڻ. اندر ۾ ذڪر اوريڻ. ڏٽيءَ کي ياد ڪرڻ.
– **اُلڪ رَکڻ:** رايو رکڻ – پيار ڪرڻ.
• **اُلکو ج اُلکا:** ذ. صفت. [سن. اَلَکْشِيه] اڻ لکو – نامعلوم. [اَ = نہ + لَکڻ = لڇڻ] ڪُلکڻو – ڪُلڇٽو.
• **اُلکو ج اُلکا:** ذ. صفت. اڻ لکو. اڻ ڄاتل – نامعلوم.
• **اُلکائي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **اُلکڻ:** مصدر. [سن. اَلَکْشَڻ] ڄاڻڻ – سڃاڻڻ – محسوس ڪرڻ. (اَلکيو – اَلکيندو – اَلکيل).
• **اُلڪار ج اُلڪارون:** ث. [تُرڪي. اَلغار. ايلغار = ڪاهه، حملو] شوق. آزادي. عيش.
• **اُلڪارون ڪرڻ:** شوق ونڊ – مزا ماڻڻ.
• **اُلڪوزا:** ذ. [ع. الغُوزَه: ف. الگوجا] ساز جو هڪ قسم – پاوا – بينو.
• **اُلڳ:** صفت. ظرف. [سن. اَلگن] جدا – ڌار. علحدو – پري. دور – اڪيلو – تنها – بي تعلق.
– **اُلڳ اُلڳ:** ظرف. جدا جدا – پري پري.
• **اُلڳي (ت):** ث. سڪرات – پويان پساهه.
– **اُلڳي ٿيڻ:** سڪرات ۾ هجڻ.
• **اُلل:** ظرف. [ع. عَلي الصّباح] صبح سوير. (صفت) اُڏُل. شوخ سرڪش. اَلڙ. (ذ) هڪ خيالي پڪي.
• **اُلل دَلل:** ظرف. ذ. عام جام – آل جال. گهٽو.
• **اُلليَنْ دَلليَنْ:** ظرف. چوٽ. بي خيالي‌ءَ سان.
• **اُلمُ:** ذ. [ع. اَلَمُ ج آلام] رَنج – ڏک – درد – غم – اندوهه – گونڊر.

• **اُلم زده:** صفت. (ع. اَلم + ف. زدن > زده) غمگين – ڏکايل.
– **اُلمناڪ:** صفت. غمناڪ – دردانگيز.
• **اُلمَنشُرح:** ذ. [ع. چا اسان نہ کوليو] قرآن شريف جي ٽيهين سيپاري ۾ هڪ سورت (اَلَمْ نَشْرَحْ لَکَ صدرکَ – الخ) جو مند.
– **اُلمر نشرح ٿيڻ:** ظاهر ٿيڻ – پڌرو ٿيڻ – مشهور ٿيڻ.
• **اُلماسُ ج اُلماس:** ذ. [ع] قيمتي پٿر جو هڪ قسم – هيرو. فولاد (جوهردار) "مومل کي مجاز جا، اَکين ۾ الماسَ" (شاهه).
– **اُلماس تَراش:** ذ. هيري وڍڻ جو اوزار.
– **اُلماس پارَه:** ذ. هيري جو ٽڪر – هيري جي ڪٽي. ڪڙ ڪهيتو.
• **اُلماسي رنگ:** ذ. اَڇو صاف رنگ.
• **اُلمارِي ج اُلمارِيُون:** ث. [پوڇوگيز اَلماريو] ڪَٻَٽ. سامان وغيره رکڻ لاءِ پٽ ۾ لڳل ڪاٺ جو تختو.
• **اُلمُسْتُ ج اُلمَسّتَ:** ذ. [ع. اَلْ + ف. مست = چريو] بنهه مستانو – چَٽ چريو – ديوانو نفساني خواهشن کان پري.
• **اُلنبو ج اُلنبا (ل):** ذ. [ع. اِلْهابُ = ٻاهه ٻرڪائڻ] اُڏمو – پُورُ – جوش – جَولانُ. هيرو – شعلو.
• **اُلنڪارُ ج اُلنڪارَ:** ذ. [سن. اَلَنْکار = سينگار] سينگار – سجاوٽ. زيب – زينت. زيور – ڳهه.
• **اُلنگهَڻُ:** مصدر. [سن. اُلَنْگهَنَ = ٽپو ڏيڻ، اورانگهڻ] لَنگهڻ، اورانگهڻ. حد کان وڌڻ. حڪم پڇڻ. انحرافي ڪرڻ. (اُلَنْگهيو – اُلَنْگهَنْدو – اولَنْگهيَل).
– **اُلنگهين (ل):** صفت. جو اورانگهي يا لنگهي نہ سگهجي – وڏو تار – تمام وڏو – تمام گهٽو.
– **اُلنگهين لڳڻ:** تار ٽيڻ – اُنهون ٽيڻ. گهٽو ٽيڻ، چوٽ چڙهڻ.
• **اُلڻُ:** مصدر. [سن. اُپْلَپَنْ > اَپَ = پري، پوئتي + لَپَنَ = چوڻ، ٻولڻ] ڪُوڙ ڳالهائڻ – انڪار ڪرڻ. سچي نہ ڪرڻ – نہ مڃڻ. ڪيل ڳالهه کان انڪاري ٽيڻ. "سَلَڻُ" جو ضد.
• **اُلي وِڃڻ:** ڪوڙ ڳالهائڻ – نہ ٻڌائڻ – گوڏناٽ ڪرڻ – سچي ڳالهه نہ ٻڌائڻ.
• **اُلو:** حرف ندا. [ع. (يا) الله] ڪافين ڳائڻ وقت آلاپ "اَلو پلو، اَلو ميان"
– **اُلوآلا:** ث. (الله ئي الله) الوداع – موڪلاڻي.
– **اُلو پلو:** ذ. (الله پلو) نالي ماتر ڪم.
– **اُلو پلو ڪرڻ:** نالي ماتر ڪم ڪرڻ.

ـ **اَلو ميانْ ڪرڻ:** "الله ميان" جي لفظن سان آلاپ شروع ڪرڻ. ڪن تي هٿ رکي ڳائڻ بي اونو ويهڻ.

• **اَلو تَلو:** ذ. اَلهو تلهو – ارڪو ترڪو – اگر تگر – ذرو پرزو – سموري ملڪيت.

• **اَلو مَلو:** ذ. ڪن ڪچرو – ڪن چن (جو ٻار کائين).

• **اَلو ج اَلا:** ذ. [سن. اَلْ = ٻرڻ] باھ جي چٽنگ – شعلو. تاندو. ڇپي – لات.

ـ **اَلا اُڏائڻ:** جھيڑو اُتارڻ – جھيڑو ڪرائڻ.

ـ **اَلو ٽي لڳڻ:** باھ ٽي لڳڻ. نقصانڪار ٽيڻ.

• **اَلُو:** ذ. [سن. اُس‌لوڪ] چهرو – چٻ. چريو – احمق – نادان.

• **اَلو بُخارا:** ذ. بخارا ڏانهن منسوب مشهور ميوو.

• **اِلو هلو:** ذ. اِتي ڏڪر راند جو اصطلاح. اِتيءَ کي ڏڪر سان ٻن ڏڪن هٽڻ وارو داءُ. الهو هلهو.

ـ **اِلو هلو تِلو (ٽِرلو):** ذ. اتي ڏڪر راند جو اصطلاح. اتيءَ کي ڏڪر سان ٽن ڏڪن هٽڻ وارو داءُ – الهو هلهو تلهو (ٽرهلو).

• **اَلوتُ ج اَلوتْ:** ذ. صفت. [سن. اَ = چوڏاري + لُنْتَ = ويڑهيل سيڑهيل. ڪريل] نشي ۾ ٽٻ – مدهوش. مخمور – سرشار.

ـ **اَلوتائي ج اَلوتايون:** ث. نشي ۾ بي سرتائيءَ واري حالت. بيهوشي. مستي. گهُريءَ ننڊ واريءَ حالت.

• **اَلوپ ج اَلوپ:** صفت. [سن. اَ = چوڏاري + لُپْ = ڪرڻ، ڍڪڻ] گم – غائب – مخفي.

ـ **اَلوپ ٽيڻ:** گم ٽيڻ – غائب ٿي وڃڻ – لڪي وڃڻ.

• **اَلودا ع:** ث. [ع] موڪلائي – رخصت – خدا حافظ.

• **اَلَودو ج اَلودا:** ذ. صفت. [ف. اَلوده = پليد. منجهيل] بي خيالو – الغرض. ڪند ذهن. هلڪي دماغ وارو. (اسر خاص) مرد جو نالو.

• **اَلورُ:** اسر خاص. اسلام کان اڳ ۾ ڪجهه پوءِ سنڌ جي گاديءَ جو شهر – اروڙ.

• **اَلوڙَ:** مصدر. [سن. اُدْلولَنَ، اُدْلوڙَنَ] اُکوڙڻ – لوڙڻ – ڍرو ڪرڻ – ڍلو ڪرڻ. ڏوڙڻ "اَلوڙڻ نہ ڏئي، وَرُ وڏائين ونجهه کي" (شاهه). (اُلوڙيو – اُلوڙيندو – اُلوڙيل).

– **اَلوڙائڻ:** مصدر "اَلوڙڻ" مان متعدي بالواسطه اکيڙائڻ – ڍرو ڪرائڻ – ڏوڙائڻ.

– **اَلوڙي رکڻ:** اُکيلي رکڻ – ڍرو ڪري رکڻ. جدا ڪري رکڻ. سَنڈُ سَنڈ جدا ڪرڻ. هَڏ گڏ چور ڪرڻ – ڏاڍي مار ڪيڻ.

• **اَلوڪُ:** ذ. [سن. اَ + نہ + لوڪ = دنيا] روحاني دنيا.

– **اَلوڪُ:** ذ. صفت. روحاني دنيا وارو. معجزي وارو – ڪرامت وارو. غير معمولي قوّت وارو.

• **اَلولَ ج اَلولُون:** ث. [سن. اَلْوَلَ = ٽينگ، رونشو. مزو. راند. ريچڪ. موج. لهر] عيش – سک. مزو – لطف.

• **اَلولائي، اَلولِي ج اَلولايون، اَلولِيُون:** ث. الولَ – موج – عيش. مزو.

• **اَلولايُون، اَلوليون ڪرڻ، مائڻ:** خوشيون ڪرڻ – موجون مائڻ – فرحتون وٺڻ. آرام وٺڻ – مزا مائڻ. ٽينگ ٽپا ڏيڻ – رونشا ڪرڻ.

• **اَلولُ ج اَلولُ:** ذ. صفت. [ع. عَلِيل = بيمار چريو.

– **اَلولُ جَلولُ:** صفت. اجايو – فضول – بيڪار. اَڊنگو – بي افعالو.

• **اَلولُو ج اَلولُو:** ذ. صفت. اُلڙندڙ – اُکڙندڙ. ڊلرو – ڊرڙو. لڏندڙ لمڏندڙ. جو سَمجهه ۾ نہ اَچي. طاقت مند – سگهارو.

• **اَلولو ج اَلولا:** ذ. صفت. اُبتو – منجهيل – جو سمجهه ۾ نہ اَچي. طاقتَ مند – سگهارو.

• **اَلولَڪُ ج اَلولڪ:** ذ. ڪنن ۾ پائڻ جو هڪ زيور.

• **اَلومَڪو:** ذ. صفت. ڪچو پَڪو – جهڙو تهڙو. روڳي.

• **اَلونهَ:** ث. [وَرونهه > اَلونهه] يادگيري – سانيڻ. ذوق – شوق.

• **اَلوٽو ج اَلوٽا:** ذ. صفت. [اَ = نہ + لُوٽ = بنا لوٽ] لوٽ کان سواءِ ـ قِڪو – بي سواد. (ث) اَلوٽي ج اَلوٽيون.

– **اَلوٽا ٽَٽ ڏيڻ:** اجايو بکڻ – بيهوديون ڳالهيون ڪرڻ.

– **اَلوٽائي ج اَلوٽائيُون:** ث. لوٽ جي ٽورائي – طعام جي ڦڪائي – بي سوادائي.

• **اَلوٽِي ج اَلوٽِيُون:** ث. ننڊ – پنڪي. گهيرٽ – ڳهَر.

• **اَلوهيّت:** ث. [ع] ذَٽيءَ جي ذات. وحدت. ذَٽيءَ جي حقيقت. هيڪڙائي حق "آيا اُلوهيت ۾، لاهوت لنگهيو جن" (شاهه).

• **اَلويڙ ج اَلويڙ:** ذ. وَرُ – پيچ – وکڙ. رندڪ. هٿ يا پير جي آڱوٽي جو هڪ کان وڌيڪ ورن وارو چلو (ل) – ويڙهه.

– **اَلويڙ وجهڻ:** وکڙ وجهڻ – ور وجهڻ. وراکا وجهڻ. رندڪ وجهڻ.

• **اَلهُ:** ذ. [ع. "الله" جو مخفف ـ الله پاڪ – خدا تعالىٰ.

– **اَلهايو، اَلاهيو ج اَلهايا، اَلاهيا (ث):** ذ. صفت. الله جي آسري وارو. نڏڪو. مٽ مائٽ کان سواءِ. الله جي طرف جو. قدرتي.

– **اَلهَ اِلاهي:** ظرف. اوچتو – ازغيبي.

– **اَلهه ٽهاَ توهارَ:** ث. [الله + تو + آهر] الله تنهنجي آسري ـ الله تنهنجي توهه ـ الله تنهنجي وسيلي. خدا حافظ. موڪلائي.

– **اَلهجي:** حرف ندا. [الله + جي (جاڻ ۾)] ناواقفيت ظاهر ڪرڻ جو ڪلام. الله جاڻي ـ الله کي علم. اَلائي. مون کي خبر نہ آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اَلهَراسي:** صفت. خدا ڪارڻ – ڏٺيءَ جي واسطي. مسافر – ڏاريو – اوپرو – پرايو "ماءُ نہ ماسي، الهہ راسي".

– **اَلهہ مُلهہ ڄ اَلهہ مُنا:** ذ. صفت. عورتن جو پاراتي طور ڪم آڻڻ جو لفظ ـ الله جي غضب هيٺ آيل ـ الله جي طرف کان تڪليف پهتل.

• **اَلهہ آباد:** اسم خاص. ڳڙهي خيري، ٽل، روهڙي ۽ ميرو خان تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

• **اَلهارَڻ:** مصدر. [سن. اَدْ + لاڤْنْ = هيٺ لاهڻ] هيٺ لاهڻ. لاهڻ (سج) "سج اَيارڻ، سج اَلهارڻ، اُهي ئي ڏاڍي عجيب" (احمد ملاح). (اَلهاريو – اَلهاريندو – اَلهاريل).

• **اِلهامُ ڄ اِلهامَ:** ذ. [ع] اندر جو خدائي آواز. من واڻي. خدا طرفان دل ۾ آيل ڳالهہ – اِلقاءُ.

• **اَلهاڻ (ل):** ذ. طرف. الهندو طرف.

• **اَلهاڻو ڄ اَلهاڻا:** ذ. [ملتاني] آڪيرو.

• **اَلهائڻ:** مصدر. جار اُٺڻ – جار ناهڻ. هيٺ لاهڻ. (اَلهايو – اَلهائيندو – اَلهايل).

• **اَلهہ تَلهہ، اَلهو تلهو:** ذ. [ع. الله تاالله = خدا جو قسم] اَلو تلو. اَرڪو ترڪو – سموري ملڪيت – اڳر تگر – هڙموڙي. ڏرو پرزو – ٽپڙ ٽڙو.

– **اَلهو تلهو ڏيڻ:** ارڪو ترڪو ڏيڻ – سيڪجهہ ڏيڻ.

– **اَلهو تلهو ناس ٽيڻ:** رهيو ڪهيو سڀ برباد ٽيڻ. هڙموڙي ناس ٽيڻ. سيڪجهہ ناس ٽيڻ.

• **اَلهٺ ڄ اَلهٺ:** ذ. صفت. نشي ۾ ڇور – الوٽ. تمام گهڻي ننڊ. خمار.

• **اَلهڙ ڄ اَلهڙ:** ذ. صفت. سيڪڙات – اَلڙ.

• **اَلهڙ ڄ اَلهڙ:** ذ. صفت. پٽڪندڙ – رولو. طعام تڪيندڙ. بي ساڃاهو.

• **اَلهَنْدو ڄ اَلهَنْدا:** ذ. [لهڻ > اولهڻ > الهندو] اهو طرف جيڏانهن سج لهي. اولهہ پڇم.

• **اَلهَڻ:** مصدر. [لَهڻ > اَلهڻ] وهڻ تان هيٺ لهڻ. سج جو لهڻ – غروب ٽيڻ "الهي سج اوير مَ ڪر معذورين تي" (شاهہ). اَلٽو – اَلهندو – اَلهيل].

• **اِلهو:** ذ. ڏڪر جو اِتيءَ کي اُسرائڻ لاءِ پهريون ڏڪ – اِلو (ل).

– **اِلهو بلهو:** ذ. اِتيءَ کي ڏڪر سان بن ڏڪن هڻڻ وارو داءُ.

– **اِلهو بَلهو ڪرڻ:** ہ ڏڪ هڻڻ. ٽورو ڪم ڪرڻ. مٽاچرو ڪم ڪرڻ – مڙئي پورائي ڪرڻ.

• **اَلهَيڙو ڄ اَلهَيڙو (ل):** ذ. صفت. اَلڙيل – اَڪڙيل – ڍرو ٽيل. ڍرو – ڍلو – ڦلهڙو. عضون اڪڙيل – ماٹور. سست. رولو – رولاڪ. رولو جانور – چڑواڳ جانور.

• **اَلهي ڪُلهي (ل):** ظرف. ڪرائيءَ کان ڪلهي تائين چڑهيل چوڙو – سجي ٻانهين (ڪُنڊَ ۾ بُڪ ٻيئي) "الهي ڪُلهي ٻانهين".

• **اَلهي گڏڻ:** سخت پورهيو ڪرڻ. اهنجو ڪم ڪرڻ. حد کان لنگهي وڃڻ.

• **اِلي ڄ اَليُونْ:** ث. زيور جو هڪ قسم. چانديءَ يا سون جو جڙاءُ تار ٻڪلو. جو نراڙ جي مٿان وارن ۾ ويڙهي لٽڪائجي.

• **اِلي ڄ اِليُون (ث):** ث.جيت جو هڪ قسم – تيلي ٻجن ۾ پوندڙ ڳاڙهي رنگ جو جيت. تيلي ٻج جو سُرو.

• **اِلي ڄ اَليُونْ:** ث. [سن. اَدري = گهٽي اَڄ] گهٽي اَڄ لڳڻ جي بيماري – جلندر – اَستسقا. تونس – اَڄ. گهٽي ڪائڻ پيٽ جي بيماري. هيڄ. اجايو خبط. ڪَڻ – زنگ (ڪ).

– **اِلي پوڻ:** اَليءَ جي بيماري پوڻ. خاتمو ٽيڻ.

– **اِلي ڪَڻ:** گهٽي اَڄ لڳڻ. ڪتي ڪٽڻ.

– **اِلي لڳڻ:** گهٽي اڄ لڳڻ. ڪائڻ پيٽ جو حرص ٽيڻ. ڪاڏي جو ڪنو ٽي جارو ٻڏڻ.

• **اِلياسُ:** اسم خاص. هڪ پيغمبر جو نالو. ماٹهوءَ جو نالو.

• **اَلِياڻ ڄ اَلِياڻ:** ذ. [هـ. اَلان = لغام] لغام جو دهانو. جو وڃ ۾ مڙيل هوندو آهي. وڏو ۽ سخت لغام (زوراور گهوڙي لاءِ).

• **اَليتي ڄ اَليتيون (ل):** ث. ٻوٽي جو هڪ قسم. قيسُڙ لاٽي – گڏهہ لاٽي.

• **اَليٺ:** صفت. [سن. اَليپَڪَ = بي داغ] اُهو جنهن کي ڪو ليپ نہ لڳي. جنهن سان ميلاپ ٽي نہ سگهي. نيارو. بي عيب.

• **اَليرُ ڄ اَليرُونْ:** ث. [سن. اُلول = چوهہ مان هلڻ] جهڪ – چال – لوهہ "ڏينديس ڏادي ڏونگرين، اُنين لئہ اَليرُ" (شاهہ).

• **اَليڙڻ:** مصدر. [سن. اَدْ + لَوڏَنَ] اَڪيڙڻ – لوڏڻ – ڏوڏڻ. ڪولڻ – ڍرو ڪرڻ. اُديڙڻ. (اَليڙيو – اَليڙيندو – اَليڙيل).

• **اِليڪتري ڄ اِليڪتريون:** ث. [انگ. Electricity = بجلي] بجلي. هٿ بتي (torch).

• **اِليڪرو ڄ اِليڪرا (ث):** ذ. صفت. ڏنگو – اڙهنگ. پيار سان پاليل دادلو – (ث) اِليڪري ءَ اِليڪريون.

• **اَليڪ سَليڪ:** ث. [ع. اسلام عليڪم سلام ڪلام – واقفيت. مٹ محبت – سڪ ساهُ. آشنائي. سجاٽ.

– **اَليڪ سليَڪ ڪرڻ:** ملڻ موڪلاڻڻ – ہ چار ڳالهيون ڪرڻ.

– **اَليڪ سَليڪ هُجڻ:** واقفيت هجڻ – ٽورو ڪجهہ – لاڳاپو هجڻ.

• **اِليڪشَن ج اِليڪشنون:** ث. [انگ. election] ووٽن رستي ميمبرن جي چونڊ – انتخاب.
• **اَليڪ:** ذ. صفت. [اَ = نہ + ليک = ليکو، حساب] ليکي کان ٻاهر – بي حساب – بيشمار – گڻيٽي کان ٻاهر.
• **اَليل ج اَليلُون:** ث. محبت جي ڇڪ – عشق جي اکير. درد جي چوٽ. محبت جي گهرائي – گهاتي پريت.
• **اَلِيهَرُ ج اِلِيهَر:** ذ. ڪاريهر نانگ.
• **اَمرُ:** ث. [ع. اَمرٌ ج اُمّهات = ماءُ] ماءُ.
– **اُمِّ الامْراض:** ث. مرضن جي ماءُ. قبضي. زڪام.
– **اُمِّ الجيش:** ث. لشڪر جي ماءُ. جهنڊو – عَلَم.
– **اُمِّ الْخَبائث:** ث. خرابين جي ماءُ. شراب.
– **اُمِّ الْخَير:** ث. ڇڳائي جي ماءُ. بيبي رابعه بصري.
– **اُمِّ الصِّبيان:** ث. [ع. اُمّ + الصبيان + ہارَ = ہار جي ماءُ] ديڄڙو – ٻاراڻو.
– **اُمِّ الطّعام:** ث. طعامن جي ماءُ. ڪڪ.
– **اُمِّ الْفَضائِل:** ث. فضيلتن جي ماءُ. علم.
– **اُمِّ الْقُريٰ:** اسم خاص. [ع. امّ + القري = ڳوٺ = ڳوٺن جي ماءُ] مڪي جو شهر.
– **اُمِّ الْقُرآن:** ث. قرآن جي ماءُ. سورة 'فاتحه' – الحمد.
– **اُمِّ الكتاب:** ث. ڪتابن جي ماءُ. سورة الفاتحه. قرآن شريف.
– **اُمِّ الْمؤمنين:** ث. مومنن جي ماءُ. بيبي عائشة جو لقب.
– **اُمِّ النّجوم:** ث. تارن جي ماءُ. ڪهڪشان – ڪير ڌارا.
– **اُمّهاتُ المومنين:** ث. مومنن جون مائرون (حضور رسول صلي الله عليه و آله وسلّم جن جا حرم).
• **اَمرٌ:** ظرف. [١. عُمر > اَمر؛ ٢. اَمالڪ > ام] عمر لاءِ. (ث) رومڙ – جُلهه – ڪاه. رخ.
– **اَمرٌ ڏمرٌ لائي ڏيڻ:** اکيون پوري ڪر ڪي لڳي وڃڻ.
– **اَمرٌ لاءِ وڃڻ:** هميشه لاءِ وڃڻ. عمر ڪي وڃڻ.
• **اَمرٌ ڪرڻ (ل):** اکيون پوري روانو ٽيڻ. منهن ڪري وڃڻ. رخ رکي هليو وڃڻ.
• **اَما، اَمانْ:** ث. [ع. اَمرٌ؛ سن. اَمْا] ماءُ – اَمڙ. پيار کان ڏيءَ، نُنهَنْ يا ڪنهن بہ چوڪريءَ يا عورت کي سڏڻ جو عزت پريو لفظ.
• **اَمّا:** حرف جملو [ع] پر – مگر – ليڪن.
• **اَمّا بعد:** ظرف. ان کان پوءِ.
• **اَماتَنْ:** مصدر. ٽاڻڻ اونڌو ڪرڻ. (اَماٽيو – اَماٽيندو – اَماٽيل).
– **اَماٽي ڪرڻ:** مرمت لاءِ ٻيڙيءَ کي اونڌو ڪرڻ.
• **اَماڻو ج اَماڻا:** ذ.صفت. [سن. اُنْمتّ = چريو، مست، نشي ۾ چريو – ديوانو – مست. پليل – گمراهه – غافل. اڻڄگو "انڌو الوهيت کان، آهي اي اما ڻو" (شاهه).
• **اَماڻ ج اَماڻ (لس):** ذ. جسر جو ڏُن کان هيٺيون پاڳو. نهائين (ل).
• **اِمارَت:** ث. [ع] اميري. سرداري. حڪومت.
• **اَمارو:** ذ. [ع. اَماره = بچڙاين ڏي امر ڪندڙ] بچڙاين لاءِ تيار ڪندڙ "نفس امارو".
• **اَمارو ج اَمارا (ل):** ذ. اوپارو – اوپر – اُپرڻ "اڄ پڻ اُمارو، چوڏهينءَ ماه چنڊ جو" (شاهه) تياري – سانباهو – سنيت – قصد. پوري پڪي ارادي وارو – ترت سانباهو. "آيل! اُمارو، آهي پريين پار جو" (شاهه).
• **اَمارُ ج اَمارْ:** ذ. [سن. اُلْمڪ] باهه جو اُمڙ – باهه جي وڏي اُماڙي.
– **اَمارُو ج اَمارا:** ذ. باهه جو مُڄ – ٻَڙُ – جهڙڪو. تجلو – چمڪو.
– **اَمارِي ج اَمارِيُون:** ث. [سعن. اُلْمُڪ] ہرندڙ ڪائي. ڇوڇڙي – ڇُڀائتي. باهه جي ڇيي – ہرندڙ ٻُندي.
– **اَمارِي ڏيڻ:** باهه ڏيڻ – ڏنپ ڏيڻ.
• **اَماسُ:** ث. ذ. [سن. اَماواسيا] ڪاراڻ. چنڊ جي مهيني جو پويون ڏينهن. اُنداهي پک جو پويون ڏينهن – "پورنماسي" جو ضد.
• **اَماس جهڙي:** صفت. بلڪل ڪاري – بنهه ڪاري. ڪاري ٻات.
• **اَمالڪُ:** ظرف. اوچتو. يڪدم – جهٽ پٽ.
• **اَمالو ج اَمالا:** ذ.صفت. ٽورو آلو – اَڻوڪو. (ث) اَمالي ج اَماليُون.
• **اَماليون ڪرڻ:** نشا ڪرڻ – نشا پتا ڪرڻ. خوش گذارڻ.
• **اِمالَه:** ذ. [ع. اِمالةٌ = مائل ڪرڻ، موڙڻ] الف اماله (صرف نحو مطابق اهو الف جو "ي" ۾ بدلائجي "رڪاب > رڪيب: ڏاج > ڏيج>".
• **اِمامُ ج اِمامْ:** ذ. [ع] اڳواڻ – پيشوا – سونهون – رهبر – هادي. مقتدا – سردار – مهندار. مذهبي رهنما. هر هڪ فن يا علم جو وڏو ماهر. جماعت کي نماز پڙهائيندڙ – جماعت جو اڳواڻ. تسبيح جو وڏو داڻو.
– **اِمامِ اَعظَم:** اسم خاص. امام ابو حنيفو (نعمان بن ثابت) 'فقه حنفي' جو باني.
– **امام الانام:** ذ. صفت. ماڻهن جو مهندار.

– **اِمامتَ:** ث. [ع. اِمامة] اڳواڻي – پيشوائي. مهنداري – سرداري.
– **اِمامت ڪرڻ:** پيشوائي ڪرڻ – اڳواڻي ڪرڻ. اڳواڻ ٿي نماز پڙهائڻ.
– **اِمامُ ضامنُ:** ذ.امام موسيٰ رضا جو لقب "اِمامِ ضامن جو رهبو" اهو رَهبو جو ويساه وارا امام رضا جي نالي تي باسي تعويذ طور ٻانهن ۾ ٻڌن)
– **اِمامِ غزالي:** اسم خاص. امام محمد بن محمد غزالي (٤٥٠ھ – ٥٠٥ھ) (طوس شهر جو ويڙل اسلامي فلسفي ۽ الاهيات جو وڏو عالم).
– **اِماميه:** ذ. ٻارهن امامن ۾ اعتقاد رکڻ وارو فرقو. کين 'اثناعشريه' به سڏيندا آهن.
– **اِمامَيْن:** ذ. [ع] ٻه امام يعني حضرت حسن ۽ حضرت حسين.
• **اَمانُ:** ث. [ع] پناهه – حفاظت. سلامتي – بچاءَ _ جهلو. اجهو – ڊڪ "اَلاَمان = خدا جي پناه".
• **اَمانا:** اَمن کان سواءِ.
• **اَمانَتَ ج اَمانَتُون:** ث. [ع. اَمانَة] حفاظت خاطر هٿيڪي رکيل شيءِ. اُها شيءِ جا ڪنهن کي حفاظت سان رکڻ لاءِ ڏجي. ايمانداري – ديانتداري. انصافي فيصلو. امين جو فيصلو. هٿيڪائي.
– **اَمانتدارُ ج اَمانتدارَ:** ذ. صفت. [امانت + ف. دار = رکندڙ] ايماندار – سچو – امين – معتبر – پروسي جهڙو – مصنف. رکيل شيءِ جي حفاظت ڪندڙ.
– **اَمانت رکڻ:** ڪا شيءِ ڪنهن وٽ حافظت لاءِ رکڻ.
– **اَمانت ڪرڻ:** اَمين ٿي فيصلو ڪرڻ – انصافي فيصلو ڪرڻ – امين ٿي مُلهه ڪرڻ.
– **اَمانت ۾ خيانَتَ:** محاورو. اَمانت طور رکيل شيءِ ۾ بي ايماني يا ڪُپت.
– **اَمانت ۾ خيانت ڪرڻ:** اَمانت طور رکيل شيءِ سان هٿ چراند ڪرڻ. ڪُپت ڪرڻ.
– **اَمانت نامو ج اَمانت نامَا:** ذ. انصافي فيصلي ڪرائڻ لاءِ لکيل دستاويز.
– **اَمانَتي:** ذ.صفت. امانت طور رکيل. اماني (ڪم يا فيصلو).
– **اَماني ج اَماني:** صفت. امانت طور رکيل (شيءِ) امانت تي ڪم. اعتبار تي ڪم – بنا هول ڪم.
• **اَمانْگهرو ج اَمانْگهرا:** ذ. صفت. گهٽو آلو. بي خوف.
• **اَمانو جَ اَمانا:** ذ. صَفت. [اَ = نہ + مان = عزت] بي مانو – بي عزت "جي تسليم ٿيا تحقيق سين، اوءِ ڪئن اَمانا" (شاهه). "سُمانو" جو ضد.
• **اَمانُ (ل):** ث. امانت. امان – سلامتي. امانت ۾ رکيل. لاش جو امانت طور دفن ڪجي يا ٻئي پاسي دفن ڪرڻ لاءِ موڪلجي.
– **اَمانُ ڪري رکڻ:** امانت ڪري رکڻ. جنازي کي امانت طور زمين جي سپرد ڪرڻ.
• **اَماڻَ:** مصدر. روانو ڪرڻ – موڪلڻ. ٽورو اڇيرو ڪري ڇڏڻ. (اَماڻيو – اَماڻيندو – اَماڻيل).
• **اَماهڻ:** مصدر. اَمهائڻ (ڪورو ٽانڻ).
• **اَمائڻ:** مصدر. ٽڪر جي ڪوري ٽانڻ کي پاڻيءَ ۾ پُسائڻ. ڪورو ٽانڻ پچائڻ. ڪوري ٽانڻ کي پهريائين پاڻيءَ سان ڌوئي صاف ڪري پوءِ ڪم آڻڻ. (اَماڻيو – اَماڻيندو – اَماڻيل).
– **اَمائجڻ:** مصدر "اَمائڻ" مان فعل مجهول. ٽڪر جو ڪورو ٽانڻ پاڻيءَ ۾ پچائڻ.
• **اَماهي ج اَماهيَون:** ث. اَيساهي – اَيڪَ. دَمُ – دمڪشي. ساهه جي مونجهه. ڪنگهه.
• **اَمْباري:** ث. ڏسو "اَنْباري".
• **اَمْبَرُ:** ذ. [سن. اَنْبَر = گهيرو. آسپاس] فضا – آسمان. ڪڪر. عنبر.
• **اَمْبَلَ ج اَمْبَلُون:** ث. اَنْبَلَ – سيڏي – ويهاريل عورت – سُريت. هيراڪ (ل)"
– **اَمبل ڇمَبل ٽِيڻ:** هڪٻئي تان قربان ٽيڻ – گهوري گهوري وڃڻ.
• **اَمْبيو ج اَمْبيا:** ذ. ديڳ رڌڻ لاءِ لوهه يا ڪاٺ جي ڏوئي – اَنْبي. صَفحي جي آخر ۾ ڪهيءَ ڪُنڊ تي ٻئي شروع ٿيندڙ صفحي جو پهريون لفظ (جو قلمي ڪتابن ۾ مضمون ۽ صفحن کي مربوط ۽ مسلسل رکڻ لاءِ لکندا آهن).
• **اَمَتَ ج اَمَتُون:** ث. [ع. اَمَة] ڪنهن نبيءَ جا پوئلڳ. پيروي ڪندڙ گروهه يا قوم. مخلوقات. خلق.
– **اَمَتي:** ذ. صفت. پوئلڳ – مُقَلّد – پيروي ڪندڙ.
• **اِمْتَحانُ ج اِمتحانَ:** ذ. [ع] آزمائش – پَرک. شاگردن جي پڙهائيءَ جي جاچ پڙتال.
• **اِمْتدادُ:** ذ. [ع] مدت وڌائڻ جي حالت.
• **اِمْتزاجُ:** ذ. [ع] ملاوٽ – آميزش. تحليل. طبّ جي اصطلاح ۾ ٻن يا زياده شين جي هڪٻئي سان ملي وڃڻ جي حالت.
• **اِمْتلاءُ:** ذ. [ع] بدهاضمي جو بارُ. بدهضمي. جوڳير.
• **اِمْتِناعُ:** ذ. [ع] روڪ – بندش – اَنَڪَ – ممانعت.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَمْتِنانْ:** ذ. [ع] ٿورو – احسان.
• **اِمْتِيازُ:** ذ. [ع] فرق – تفاوت، سَنڌو، تميز – شُعور.
– **اِمتيازي:** صفت. امتياز وارو – نمايان.
• **اَمَتُ:** ذ. صفت. [اَ = نہ + مَتَ = برابر] جنهن جو مٽ نہ هجي – لاثاني – بي مثال.
• **اَمِٹُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + مرشْتْ = صاف ڪرڻ] نہ ڌهندڙ. غير فاني – لازوال – پائدار. اَٽل – مَضبوط.
• **اَمْثال:** ذ. [ع. مَثَلُ ج اَمثالُ] پهاڪا. مثال طور ٿوٽڪا.
• **اَمپايَر:** ذ. [انگ. umpire] "ڪرڪيٽ" راند جو امين.
• **اِمپورٽ:** ذ. [انگ. import] ٻاهران مال جي آمدني – آوت.
• **اِمپيريَل:** صفت. [انگ. imperial] شهنشاه سان متعلق. شهَنشاهي – شاهي.
• **اَمْجَد:** ذ. صفت. [ع. "مَجيدُ" جو تفضيل] نهايت سڳورو – وڏو بزرگ – تمام پلارو.
• **اَمْجهوُ ج اَمْجهوُ (ل):** ذ. صفت. نہ سمجهندڙ – بي سمجهه اَياڻو. "سَمجهُو" جو ضد.
– **اَمْحابو:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اِمْدادَ ج اِمدادُونْ:** ث. [ع] مدد طور ڏنل رقم. عطيو – بخشش – چندو. عنايت – احسان.
– **اِمداد ڪرڻ:** احسان ڪرڻ – عنايت ڪرڻ. بخش ڪرڻ.
• **اَمْرُ ج اَمْرَ:** ذ. [ع] حڪم – فرمان – آگيا. اِجازت – اِزن. قضا. لکيو (خدا جي طرفان). تقدير. ارادو. مسئلو. گرامر ۾ حڪم ڏيڻ لاءِ ڪم ايندڙ لفظ (جو مصدر مان "ڻ" ڪڍي ڇڏڻ سان ٺهندو آهي، جيئن لکڻ > لِکْ، وَڃڻ > وڃ، وغيره).
– **اَمْر اِسْتِقبالْ:** ذ. ايندڙ وقت جي معنيٰ ڏيڪاريندڙ اَمر "لِکج، اچج، وغيره".
– **اَمْرِالاهي:** ذ. خدائي حڪم. قضا – قسمت – تقدير.
– **اَمْرِ تَمنّا:** ذ. تمنّا جو اظهار ڪندڙ امر "بچائج! جيارج، وغيره".
– **اَمْرِ حالْ:** ذ. هلندڙ وقت جي معنيٰ ڏيڪاريندڙ اَمر "هَلْ! نُجْ! اُٽ، وغيره".
– **اَمْرِ كَٹْنْ:** حڪم مڃڻ، رب جي رضا مڃڻ "آگي جا اَمَرِ ڪٽ تہ خالي نہ ٽئين" (شاهه).
– **اَمْرِ مِ آٹْنْ:** حڪم هيٺ آڻڻ. تابع ڪرڻ – فرمانبردار بنائڻ.
– **اَمْرِ مَڃڻ:** حڪم مڃڻ – حڪم جي پيروي ڪرڻ.
– **اَمْرِنَهي:** ذ. انڪار يا ناڪار جي معنيٰ ڏيڪاريندڙ اَمر "نہ ڪر مَ ڪر".
– **اَمْرِي:** صفت. خدائي امر ڪان. فطرتي – قدرتي. غير مصنوعي.
• **اَمَرُ:** صفت. [اَ = نہ + مَر < مرڻ] جو ڪڏهين بہ مَري يا ناس نہ ٿئي – لازوال – اَبناسي – غير فاني – زنده جاويد – سدائين جيئرو – اَمٹ.
– **اَمَرَ ڪَلْ:** ذ. اُهو ميوو جَنهن جي ڪائڻ سان سدائين جيئرو رهجي.
• **اَمْراضْ:** ذ. [ع. مَرَضُ ج اَمرَضُ] مَرَضَ – بيماريون – اڳهاڻون.
• **اَمْراضِ مُتَوارِثه:** ذ. موروثي بيماريُون (جهڙوڪ سلهه، ڪوڙهه وغيره).
• **امراض مُتعدي:** ذ. وڇڙندڙ بيماريون.
• **اُمَراءُ:** ذ. [ع. اَميرُ ج اُمراءُ] امير – وڏا ماڻهو. سردارَ. دولتمند – معززَ.
• **اُمْرائي:** ث. اَميري. وڏائي. شان شَوڪت.
• **اَمْرَتْ:** ذ. [اَ = نہ + مَرت = مرڻ] سدا حيات رکندڙ – سدائين جيئرو رکندڙ (پاڻي، شيءِ) – حياتي بخشيندڙ. اِڪسير – فائديمند.
– **اَمرت جَل:** ذ. سدا حيات رکندڙ پاڻي – آبحيات.
– **اَمْرَت ويلو:** ذ. پرڀات جو وقت – صبح صادق.
– **اَمرتي:** صفت. آبحيات جهڙو منو پاڻي يا شراب.
• **اَمْرَت دارا:** ث. هڪ قسم جي دَوا (جا ڪافور، جاڻ ۽ ولجاڻ مان ٺاهيندا آهن، اڪثر گهٽو مرضن لاءِ مفيد هوندي آهي).
• **امْر تْسَر:** اسم خاص. اولهه پنجاب ۾ هڪ مشهور شهر (جَنهن ۾ سکن جو وڏو "گردوارو" آهي).
• **اَمْرَدُ ج اَمْرَدَ:** ذ. صفت. [اَ = نہ + مرد] لاسڙاٽ – ڳيرو – نو عُمر. نابالغ ڇوڪرو.
• **امرو ج اُمرا:** ذ. ڪريو. واهي.
• **اَمَروٹْ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه ۽ گوٺ جو نالو (جتي مشهور درويش تاج محمد رحہ امروٽي ٽي گذريو آهي). تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
– **اِمْروزْ:** ظرف. [ف] اَڄ – اڄوڪو ڏينهن.
– **اِمروز فردا:** ظرف. اڄ سياڻي.
• **اِمروز فردا ڪرڻ:** اڄ سياڻي ڪرڻ – ٽنائڻ.
• **اِمْروشْ ج اِمْروشَ:** ذ. يارهن سالن کان وڏيءَ ڇمار جو اُٺ.
• **اَمْروهي ج اَمْروهيُونْ:** ث. موسيقيءَ جو هڪ هنر – سرگر جي ٻي ڇڪي "آروهي" جو ضد.
• **اِمْرءُ القَيسُ:** اسم خاص. عرب جو هڪ مشهور شاعر.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اُمْريو ج اُمْريا:** ذ. [سن. اُنْبَر] درجي چوڪٽ جو مٽيون ڪاٺ.
• **اُمَڙ:** ث. [عَ. اُمّ: سن. امْبا، اَمْبيا] اُمي – ماتا – جيجل – آيل.
– **اُمڙي:** ث. ماءُ لاءِ پيار جو لفظ. "اُما" جو تصغير.
• **اُمڙُ ج اُمڙُ:** ذ. صفت. [اَ = نہ + مُڙ < مُڙڻ] نہ مُڙندڙ. ضدي. بي جيو.
• **اُمڙُ ج اُمڙَ:** ذ. [سن. اُلْمُک] اُماڙي – ہريل ڪائي. باھ جي جِيِي.
– **اُمڙَ ڏيڻ:** باھ ڏيڻ – اولاٽيا ڏيڻ. ڏُک رسائڻ. تنگ ڪرڻ.
• **اُمس:** ث. [سن. اُشْمَر] سخت گرمي – اَبس – ہُٻَ – گھُٻَ.
• **اِمساڪ:** ذ. [ع] جَتاءُ (جماع ۾) – ہنڌيُج. ڪنجوسي.
– **اِمساڪ جي گوري:** ث. امساڪ پيدا ڪندڙ دوا (جا گولي ۽ جي صورت ۾ هجي) – حب مُمسڪ.
• **اِمْسال:** ظرف. [ف] هنَ سال.
• **اِمْشَب:** ظرف. [ف] اَڄ رات.
• **اِمْڪانْ:** ذ. [ع] شَڊني – ٽيٽي. طاقت. مجال – اختيار. شڪ. احتمال.
– **اِمڪاني:** صفت. ممڪن – ٽيٽ جھڙو.
• **اُمْڪَنَه:** ذ. [ع. مڪان ج اَمْڪنه] مَڪان – جايون – هنڌ.
• **اُمْڪو ج اُمْڪا:** ذ. [سن. اَمْک] فلاڻو – ٽيرو. ڪوبہ ماڻھو. خسيس ماڻھو.
– **اُمْڪو ڏُمْڪو:** ذ. فلاڻو ٽيرو – ٽيرو مَتيرو. ڪوبہ رواجي ماڻھو.
• **اَمَڪ ج اَمَڪ:** ذ. صفت. [اَ = نہ + مَڪ < مَڪڻ] مَڪَ ڪان سواءِ. بنا سٽ جي – رُکو – اَٽيو.
• **اَمَلُ:** ذ. [ھ. اَمَل] نشو. آفيم. [سن. اَ = نہ + مَل = ميل. گند] ميل ڪان سواءِ ـ صاف – سٿرو. خالص – نج.
– **اَمَل پاڻي ڪرڻ:** نشو پاڻي ڪرڻ. چاندو پاڻي ڪرڻ. نيرن ڪرڻ.
• **اَمْلِي ج اَمْلِي:** ذ. صفت. اَمل ڪائيندڙ – آفيمي. نَشئي – مَوالي.
• **اَمُلُ ج اَمُلَ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + مُوليَه] جنهن جي قيمت نہ ڏيئي سگھجي. بي بها – قيمتي "اَمُل اَساري پئي، پوري جت پگھرِءِ" (شاھ).
– **اَمُل ماڻڪ:** ذ. اُھو هيرو جنهن جي قيمت ڪَٿي نہ سھڪجي – بي بها هيرو.
• **اِمْلا:** ث. [ع. اِمْلاء = پرڻ < پورو ڪرڻ. لکڻ] علم تهجّي – هجي ڪرڻ جو علم. مشق. رسم الخط جي موافق لکڻ جي حالت – صورت خطي.
• **اِمْلاڪُ ج اِمْلاڪون:** ث. [ع. ملْکَ ج اِملاک] (سنڌيءَ ۾ واحد طور استعمال ٿيندڙ لفظ) ملڪيت – دولت – جائداد.
• **اَمْلداسُ:** ذ. [سن. اَمْلَ ونْتَس] پساڪري وکر جو هڪ قسم (جو جلاب طور ڪم اچي) – اَملتاسُ – چمڪٽِي.
• **اَمُلهُ ج اَملهَ:** صفت. [سن. اَ + مُوليه] بي بها – بيحد قيمتي.
– **اَمُلهِ ماڻڪَ:** ذ. بي بها هيرو – قيمتي هيرو.
• **اِمْلِي ج اِمْلِيون (ٿ):** ث. [سن. اِمْلِيکا] گدامڙي – آمري.
• **اُمَڙ:** ث. [ع. اُمّہ ج اُمَر] اُمّتُون – قومُون.
• **اُمْنُ، اَمْنُ ج اُمنُ:** ذ. [ع. اَمْن] صُلح – سانت. پناھ – حفاظت – سلامتي – بچاءُ. آرام – عافيت – سُک.
– **اَمْن اَمانْ:** ذ. صلح سانت – سَلامَتي – پناھ. "ڪنڌي ساريان ڪان. يا اَمن اَمانا" (شاھ).
– **اَمْن سَبا ج اَمْن سَبائُون:** ث. مُلڪ ۾ صلح سانت قائم ڪندڙ جماعت. هندستان ۾ خلافت جي تحريڪ خلاف پرچار ڪندڙ جماعت (جا انگريزن جي ٺاهيل هئي).
– **اَمن سَبائِي:** ذ. امن سبا جو ميمبر. انگريزن جو چاڙتو.
• **اَمَنْ:** اسم خاص. تعقلي خيرپور ۾ هڪ ديهہ ۽ ڳوٺ جو نالو.
• **اَمْنا ج اَمْنائُون:** ث. [ع. اَمَنًا = مجڙ] مجڙ جي حالت. قبوليت – اقرار – مجتا. امانَ – حفاظت – پناھ.
– **اَمْنا تَمنا:** ث. (اَمنًا + تمنًا) آسرو اُميد – آرزو – خواهش.
– **اَمْنا مَجڙ:** شڪست قبول ڪرڻ. بانْ ڪرڻ. توبہ ڪرڻ.
– **اَمْنا هُجڙ:** قبول هُجڙ.
• **اَمْنگ ج اَمْنگ:** ذ. [سن. اُدْمَنْ = اُتلي پوڻ. پلٽجڻ. چڙھڻ. موجون ڏيڻ] موج. جوش. جَذبو – اُڏمو. لَهر – ترنگ. ريجھ. اُتساھ.
– **اَمْنگي:** ذ. صفت. جذبي وارو. جذباتي. موجي. اُتساھي.
• **اَمْنگُ:** مصدر. جوش ۾ اچڻ. جذبي ۾ پرجڻ. موج ۾ اچڻ. (اَمنگيو – اَمنگيل).
• **اَموتُ ج اَموتَ:** صفت. [اَ + موت < موتڻ] نہ موتندڙ – اڻموت – بهادر – سورهيه.
• **اَمُولَکُ:** ذ. صفت. [سن. اَموليه + ڪ] اَملهہ – بي بها – قيمتي.
• **اَمُونگهُ:** ظرف. عميق – اونهو – اَڪونجهہ سمنڊ "اوسيڙو اَمونگهہ جو. منان مور مَرَ لاھ" (بياض وفا). (صفت) جهجهو – گھٽو.
• **اَمهاڙِي ج اَمهاڙِيُون (ل):** ث. صفت. اُها چوپائي جنهن کي ويامڻ وقت ڦر مُنهن پرنہ اچي.
• **اَمهائِڻ، اومائِڻ:** مصدر. ڪورو ڪرجو ٽاڻ. استعمال کان اڳ پاڻيءَ ۾ پُسائڻ. پهريون پيرو ڪم ۾ آڻڻ. (اَماهيو –

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اُمهائيندو – اُمهايل).

• **اَمهڙو ج اَمهڙا:** ذ. صفت. [اَ = نہ + منهن + ڙو] اُهو ٻار يا ڦر جو اُبتو جمي (يعني اُول تنگون پوءِ مٿو نڪري: اهڙو ويم نهايت ڏکيو هوندو آهي). (ث) اَمهڙي ج اَمهڙيُون.

• **اَمي ج اَميُون:** ث. [سن. اَمبا] اَما – اَمڙ ـ جيجل.

• **اَمّي:** صفت. [ع] اَڻ پڙهيل – ناخوانده. حضور پاڪ جن جو لقب.

• **اَميٽڻ (ل):** مصدر. ماپڻ – مَڻ – پَرڻ. (اُميٽيو – اُميٽيندو – اُميٽيل).

– **اَميتَ ج اَميڻُون:** ث. ماپ. پَلٽ. گهٽائي. اَنّ مڻ جي حالت.

• **اَميٽڻِي ج اَميٽڻِيُون:** ث. سونارن جو هڪ اوزار (لوهه جي انبوري جنهن تي پنڑن جا پارڙا گول ڪجن).

• **اَميچڻ:** مصدر. ڳنڍڻ. (اُميچيو – اُميچيندو – اُميچيل).

• **اَميدَ ج اَميدُون:** ث. [ف] آس – آرزو – تمنّا. توقّع. آسرو – پَروسو. حَمل – پيٽ.

– **اَميد پَلَڻ:** آس لاهڻ – آسرو لاهڻ.

– **اَميد پُجائڻ:** آس پُوري ڪرڻ – تمنّا پوري ڪرڻ.

– **اَميدوارُ ج اَميدوار:** ذ. صفت. اُميد رکندڙ – آس وارو – آسائتو – آسروند – متمنّي. گهور – خواهشمند.

– **اَميد واري ج اَميدواريون:** ث. آس – اُميد. پيٽ. حَمل. (صفت) آسائتي. حامله ـ ڳيوراڙي.

– **اَميد واري ٽِيڻ:** پيٽ ٽيڻ – حمل ٽيڻ.

• **اَميدپُور:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اَميديرو:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اَميرُ ج اَميرَ:** ذ. صفت. [ع] سردار – سالار – اڳواڻ. حاڪم. دولتمند – شاهوڪار – غني.

– **اَميرُ لامْراءَ:** ذ. امين جو اَمير. وڏو سردار.

– **اَميرُ الْبَحْر:** ذ. بَحر جو امير. دريائي فوج جو وڏو عملدار.

– **اَميرُ الْمومنِينْ:** ذ. مومن جو اَميرُ. مسلمانن جو حاڪم. نبي صلي الله عليه و آله وسلم جي خليفن جو لقب.

– **اَميرُ اُمْراءَ:** ذ. وڏا ماڻهو – حاڪمَ.

– **اَميراٽو ج اَميراٽا:** ذ. صفت. اَميرن وارو – امين جو. شاهاٽو – حاڪماٽو.

– **اَميرائِي:** ث. اَميري – سَرداري. شاهوڪاري.

– **اَميرزادو ج اَميرزادا:** ذ. سردار زادو. حاڪم زادو.

– **اَميرزادي ج اَميرزاديون:** ث. سردار زادي. حاڪم زادي.

– **اَمير ماڻهُو:** ذ. صفت. وڏو ماڻهو – امير. شريف انسان. شاهوڪار – دولتمند.

– **اَميري ج اَميريُون:** ث. سرداري. حاڪمي. بادشاهي. شاهوڪاري – تونگري.

• **اَميرآباد:** اسم خاص. گهوٽڪي ۽ ڳڙهي خيري تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

• **اَمير بَخش لغاري:** اسم خاص. تعلقي ميرپور خاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اَمير شاهه:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اَميرو:** ذ. هَر جي هن اوڙين جي وچ ۾ رهيل زمين.

• **اَميري ج اَميريُون:** ث. کوڪي ڏنڊي جو لفظ. ڳنڍ جو هڪ قسم (ڏاڪي جي هن ٽڪرن يا تندن جون پچاڙيون گڏي وٽ ڏيئي ڳنڍ ڏبي آهي).

– **اَميري پائِڻ:** وَٽي ڳنڍ ڏيڻ يا ملائڻ. ڳنڍڻ – ملائڻ "چنن توءِ مَ چِنّ، ٻاءِ اُميري اَن سين" (شاهه).

– **اَميري ڏيڻ:** کورين جي اصطلاح ۾ ٽنڊل تند کي وَٽ ڏيئي ڳنڍڻ.

• **اَميسُ:** ذ. [سن. اُميشَ < اَما = پاروتي + اِيش = خاوند = اُما (يا پاروتيءَ) جو مڙس يعني شو مهراج] شِو مهراج "هر هر کن اُميس، ڏُون ڏيهاڙي ڏوتيا".

• **اَميگراڻِي:** اسم خاص. پتاني بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **اَميلاٽو:** اسم خاص. تعلقي ڪراچيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اَمِيْن ج اَمينَ:** ذ. صفت. [ع] امانت وارو. ايماندار. حقّي فيصلو ڪندڙ – عادل. حضور پاڪ صلي الله عليه و آله وسلم جن جو لقب. ثالث – ٽياڪر. ٻنين جي پڙتال ڪندڙ.

– **اَمين وارَڻ:** فيصلي لاءِ ڪو ماڻهو مقرر ڪرڻ – هن ڌرين جي. نبيري لاءِ ڪوٽيو ماڻهو تجويز ڪرڻ.

• **اَميناڻِي:** اسم خاص. تعلقي دادو ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اَمِيْن اوڪَڙو:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اَمِين نريڑو:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اَمِيو جَ اَميا:** ذ. صفت. اَڻ ميو – بيشمار – بي انداز. اَپارَ – اڪيچارَ "لَڻُ لدوٽي ڪنڌين، اَميو آهي" (شاهه).

• **اَميّه:** اسم خاص. [ع] عرب جي قُريش قبيلي جي هڪ فرد جو نالو (جنهن جو اولاد "بَنو اُميّه" سڏبو آهي).

• **اَنْ:** ظ ف. انڪاري آواز.

• **اَنّ ج اَنّ:** ذ. [سن. اَنّ] اَناج – داڻا (جوئر. ٻاجهري. ڪڻڪ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

وغيره جا) — غلَ.

— **اَن اَهاري:** ذ. صفت. اَن تي گذران ڪندڙ.

— **اَنّ اُجو ڪرڻ:** ڪري ۾ پيل اَن صافُ ڪرڻ.

— **اَنّ پاڻي:** ذ. داڻو پاڻي — آب داڻو. رزق. ڀُوٽو. نصيب.

— **اَنّ پڙيو ج اَن پڙيا:** ذ. صفت. اَن جي پڙيءَ وارو (واپاري). پڙيءَ تي ويهي اَن وڪندڙ.

— **اَن جَلُ:** ذ. داڻو پاڻي — آب داڻو — ڀُوٽو پاڻي. نصيب.

— **اَن جَل هُئڻ:** داڻو پاڻي هُئڻ — ڀُوٽو پاڻي هُئڻ.

— **اَن داتا:** ذ. رزق رسائيندڙ — رازق. مالڪ. راجا.

— **اَن وجهڻ:** پڪين کي چوڪي لاءِ اَن ڏيڻ. پڪين قاسائڻ لاءِ جهنگ ۾ اَن هاري ڇڏڻ — ڀُوٽو وجهڻ.

— **اَن وَسُ:** سُڪارُ ٽيڻ.

• **اِنَ (ل):** ضمير. هن — اِنهيءَ.

• **اِنَ پَرَ:** ظرف. اِنَ طرح — اهڙيءَ طرح "اِن پر اُٿي آءُ، تہ سودو ٽيئي سڦرو" (شاهه).

• **اُنَ (ل):** ضمير. هُنَ.

• **اُنَ:** ث. [سن. اُنْرٌ > اُرَنَ = گهٽو. رڍ. ننڍو گهٽو] ڊُنبي يا گهٽي جا وارَ — پشم.

• **اَنا:** ضمير. [ع] آءُ — مان.

• **اَناالْحَقّ:** جملو. [ع] "آءُ خود حقّ آهيان" (منصور حلاج جو بي خودي‌ءَ وارو نعرو).

• **اَناثُ ج اَناثَ:** ذ. صفت. [سن. اَ + ناثَ = مالڪ] نڌڻڪو — لاوارث — اڌين. يتيم — چورو.

• **اِناثَ:** ث. [ع. اُنْثيٰ ج اِناثٌ] مادیون. زالون.

• **اَناپو (ل):** ذ. نيلوفر جو بج — ڪُمڙ جو بج — ناپو (جو غريب ماڻهو ڏڻ طور اَن ڪري کائين) "اَناپي جون اِن جي، متن تي مو ڙيون" (شاهه).

• **اَناجُ:** ذ. [سن. اَنادْيَ] هر قسم جو اَنّ ـ غلّ.

• **اَناجيل:** اسر خاص. [ع. اَنجيل ج اِناجيل] عيسائين جو پاڪ ڪتاب جنهن ۾ مَتي، مُرقس، لوقا ۽ يوحنا، اهي چارئي ڪتاب سمايل آهن.

• **اَناد:** صفت. [سن] جنهن کي شروعات نہ هجي. اَزل. قديم — جهونو.

— **اَنادي:** صفت. ازلي — قديمي.

• **اَنادوڪي (ڪ):** ظرف. ناحقي. بي خبريءَ سان — ازغيبي — اوچتو.

• **اَنارُ ج اَنارَ:** ذ. [ع] ڏاڙهُون. آتشبازيءَ جو هڪ قسم.

— **اَنارداڻا:** ذ. ڏاڙهونءَ جا داڻا — سُڪل ڏاڙهون (جي مصالحي طور ڪم اچن).

• **اَنارڪَلي:** اسر خاص. [ف. اَنار + هـ. ڪلي = مکڙي = ڏاڙهونءَ جي مکڙي] اڪبر بادشاه جي هڪ ٻانهيءَ جو نالو (جنهن جو اصل نالو نادره بيگم هو ۽ جهانگير جي خدمت تي مامور ٿيل هئي). لاهور جي هڪ بازار جو نالو (جنهن جي لڳ انارڪليءَ جي قبر آهي).

• **اَناڙُ ج اَناڙ (ل):** ذ. بيجا هَلت — اَڻڳائي. (صفت) بيوقوف — احمق.

— **اَناڙپ (ث)، اَناڙَپَڻ، اَناڙُ پڻو:** ذ. بيوقوفي. اڻڳائي.

— **اَناڙُ ڪرڻ:** بيجا هلت ڪرڻ — اَڻڳي هلت هلڻ.

• **اَناڙي ج اَناڙي:** ذ. صفت. [سن. اَناريَه < اَن + اَريه = اَڻ آريه] اَڻ سڌريل — جهنگلي. جٽ — نادان. خسيس — گهٽ. اَڻ آزمود گار — سيکڙات. احمق. نالائق.

• **اَناسَرت:** ث. [سن. اَن + سَمرتيه = طاقت] بيهوشي — هوڏڙو — غشي. بي خبري (ظرف) اوچتو — اتفاقاً — ازغيبي.

— **اَناسُرتي:** ث. بيهوشي — بي خبري. غفلت.

• **اَناسو ج اَناسا:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + ناسَ = نڪ يا وات] بي نڪو — نرلجو. جنهن کي ناس پتو نہ هجي — نَود — اَڻاسو.

• **اَناطُوليہ:** اسر خاص. ايشيا مائنر جي هڪ شهر جو نالو.

• **اَنامُ:** ذ. [ع] خلق. ماڻهو — خلقت.

• **اَنانُ ج اَنانَ:** ذ. صفت. [ع. اَنانٌ = گهٽو ڪنجهندڙ] چريو — بي سمجهه. مست — مدهوش "رات وياري ولڙيون، آيا مست اَنانَ" (خليفو نبي بخش).

• **اَنانيّتَ:** ث. [ع] پاڻپڻو — آپو — خودي. خود ثنائي — خود پرستي.

• **اَنانٌ ج اَنانَ (ل):** ذ. صفت. صفا چريو — بنهه موڳو. اَنانُ.

• **اِناءُ ج اِناءَ:** ذ. [ع. آن. آنيَة] برتن — ٽانءُ.

• **اَنائِيُ:** مصدر. سڌ جي ورندي ڏيڻ. دانهن ٻڌڻ. عرض اَگهائڻ. هَڪل جو جواب ڏيڻ. (اَنائيو — اَنائيندو — اَنائيل).

• **اَنْبُ ج اَنْبَ:** ذ. [سن. اَمْرٌمْ] هڪ مشهور ميوي جو نالو — آمو. اڪ جي هڪ بيماري.

— **اَنب چُورُ:** ذ. انبڙين جو چُور (مصالحي طور ڪم اچي).

• **انبارُ ج اَنْبارَ:** ذ. [ف] ڍڳ — ڍير. اَنّ جي ٻار. حوض. ياڻُ. (اسرُ خاص) تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

— **انبارخانو:** ذ. سيڏي سامان رکڻ جي جاءِ ـ توشا خانو —

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پانڌو – گدام. مخزن.
– **اَنبارچي ج اَنبارچي:** ذ. صفت. انباردار – توشا خاني جو سنياليندڙ.
– **اَنباردار:** ذ. صفت. اَنّ جي سنيال رکندڙ – واهي – کارائو – کانگنڙو – راکو.
• **اَنْباري ج اَنْباريون:** ث. [ع. عَمّاريَه > ف. عماري > انباري] هنباري – پالکي – ڏولي. هاٿيءَ جي هودي. هودو. محفو. چوٽي – آسمان.
– **اَنباريءَ چڙهڻ:** پالکيءَ ۾ چڙهڻ. چوٽيءَ تي چڙهڻ. وڏي درجي کي پهچڻ.
• **اَنْباڙِلي:** اسم خاص. پب جبل ۾ هڪ بستيءَ جو نالو.
• **اَنْبجا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **اَنْبَرُ ج اَنْبَرَ:** ذ. [سن. اَمْبَر = گهيرو آسمان] گهيرو – آسپاس. آسمان. فضا – اثير "هريائي تہ ہار. قوڪ تہ لڳي انبرين" (شاھ). پوشاڪ ڪپهہ. زعفران. ڪنڪي. عنبر. [ف] انبوري – پکڙ.
– **اَنْبَري:** ذ. صفت. آسمان يا ڪڪرن جهڙو (ڪاغذ). سماوي رنگ جو.
– **اَنبرينْ چڙهڻ:** آسمان تي چڙهڻ – آکڙ يا تڪبّر ڪرڻ. برّ ٽيڻ – زور ٽي وڃڻ.
• **اَنبرَتُ:** ذ. [سن. اَمْرت] امرت – آب حيات. اڪسير – ترياق. (صَفت) هضم ٽيندڙ – خوشگوار.
• **اَنْبڙي ج اَنْبڙِيُون:** ث. [سن. آمْرمَ = انب] اڻ پڪل انب – ڪچو انبَ. اَنْبي.
• **اِنْبساطُ:** ذ. [ع] خوشي – آرام – فرحت – عيش. مزو – آنند.
• **اَنْبُ ڪُنيرو:** ذ. ڪنيارن جي ڪم جو هڪ اوزار (پٽر يا ٻُڪر جو گولو جو ڪچيءَ دڪيءَ وغيره کي ٽپڻ مهل ٽيڪ طور ڪم اچي).
• **اَنْبَل (ل):** ذ. وهٽن جو تَلو. (صفت) پيار ڪندڙ. هٿ هيرو. هم صحبت.
• **اَنْبَلَ (ل):** ث. ويهاريل عورت – سينڌي.
• **اَنْبَٽَت:** اَٽڪٽت _ ناسازي. ڪلفت.
• **اَنْبوجي ج اَنْبوجِيُون:** ث ڏسو "هنيوچي".
• **اَنْبُوڙَ ج اَنْبُورَ:** ذ. [ف] هڪ قسم جو اوزار – وڏي اَنبوري – جَنْبور.
• **اَنْبُوري ج اَنْبُورِيُون:** ث. [ف. انبور] ڪوڪن ڪيڻ لاءِ لوهہ جو هڪ اوزار – ننڍو اَنبور – جَنبوري.
• **اَنْبوهُ ج اَنْبوهُ:** ذ. [ف] ميڙ – گوڙ – هجوم – گهٽن ماٹهن جو ميڙاڪو. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو.
– **اَنبوهہ ريش:** ث. گهاٹي ڏاڙهي.
– **اَنبوهناڪ:** ذ. صفت. گاهٹ وارو. وڏو – ڪشادو.
– **اَنبوهي ج اَنبوهيُون:** ث. گاهٹ.
• **اَنْبي ج اَنْبِيُون:** ث. ڏوئي (ديگ رڌڻ جي) – هنيي. انبڙي (ل).
• **اَنْبياءُ:** ذ. [ع. نَبي ج اَنْبياء] نَبي سگهورا – پيغمبر.
• **اَنْبيقُ ج اَنْبيقُ:** ذ. [يوناني] ڪرنڊل.
• **اَنْبيڪو ج اَنْبيڪا (ل):** ذ. رنگريزن (ڪَتين) جي اصطلاح ۾ گدامڙيءَ جي ٻَجن جو ہوورو (جو ڪپڙن رڱڻ جي ڪم اچي).
• **اَنْبيو ج اَنْبياءُ:** ذ. پَٽ وغيره رڌڻ لاءِ ڪاٺو – اَنيي – هَنيي.
• **اَنْهوڏُ:** ذ. [سن. اَنبوذَ] پوءِ جو خيال – يادگيريَ – سنيار – سَمڪ.
• **اَنْهيرَڻُ (ث):** مصدر. ڪير ڪي جمائڻ لاءِ سنباٹ وجهڻ. (انهيريو – انهيريندو – انهيريل).
• **اَنْياءُ ج اَنْياءُ:** ذ. [سن. اَنياوَ] يقين. سمجهہ آزمودو. پروڙ – پُرجهہ. اتر گيان – عين اليقين.
• **اَنْيَو:** ذ. [سن. اَنْيَو] فهم – ادراڪ – سمجهہ. تڪي ڪتَ – پالو (ل).
• **اَنْيُوڙو ج اَنْيُوڙا:** ذ. وانگوڙو (وارن جو). چوٽو.
• **اَنْيَي:** ث. [سن. اَنْياوَ] جاڻ – پروڙ – سمجهہ. قياس – انومان.
– **اَنَيي جو آڪاسُ:** ذ. معرفت جي منزل يا درجو.
– **اَنَيي جوت:** ث. اندر جي روشني – باطني نور – اندر جو سوجهرو "اَنَيي جوت اندر ۾، سنهہ سڌ ہَري" (سامي).
• **اَنْيي ج اَنْيِيُون:** ث. ڪاٺ جي ڍڳهي ڏوئي جا ديگ رڌڻ وقت ڪم اچي. زمين کوٽڻ جي ڪائي. رنبي.
• **اَنْتُ:** ذ. [سن. اَنْتَ] حد – چيهہ – پڇاڙي. آخر – انتها. گُجهہ – راز – باطن. اندروني حالت يا طبيعت. حياتيءَ جو خاتمو – موت. خبر. حساب.
– **آنت ڪال:** ذ. موت جو پويون دم.
– **اَنت ڪَڍڻ لَهڻ:** گُجهہ يا راز معلوم ڪرڻ – منجهہ ڪڍڻ.
– **اَنت ۾:** ظرف. پڇاڙيءَ ۾ _ آخرڪار – آخرين.
– **اَنت نہ پارهُجڻ:** تمام گهٽو هجڻ – بيشمار هجڻ.
– **اَنت وَٺڻ:** راز معلوم ڪرڻ – گُجهہ هٿ ڪرڻ.
– **اَنت ويلو:** ذ. آخرين وقت – پويون وقت. موت جي گهڙي – پويون دم.
• **اَنتُ:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + نتيہ = دائمي] عارضي – فاني – بي بقا.
• **اِنْتباهُ:** ذ. [ع] تنبيهہ – تاڪيد – چتاءُ. تاڪيدي اطلاع.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اِنْتِخابُ:** ذ. [ع] چونڊ. ڏٽي ڪڍڻ جي حالت. اختصار – خلاصو.
• **اِنْتِخابات:** ذ. چونڊيون (ووٽن ذريعي). چونڊيل تڪرا (نظر يا نثر جا).
• **اَنْدَر:** ظرف. [سن. اَنْتَر] اندر ـ ۾ ـ وچ ۾.
• **اَنْدَرُ:** ذ. [سن. اَنْتَر] وچ – مفاصلو – وچين جڳهه. مُدو – عرصو. فرق. موقعو. سانگو. نفس – دل – روح. راز.
– **اَندر آتما:** ث. روح. اندروني جذبات ۽ عواطف. دل – ضمير.
– **اَندر آرامي:** ذ. صفت. پنهنجي اندر ۾ حظّ حاصل ڪندڙ – روحاني راحت وارو.
– **اَندر دِيانُ:** ذ. استغفراق – محويت – فنافي الله جي حالت. مُراقبو – سَماڌ.
– **اَندر دَسا:** ث. ڪنهن گرهه جي اثر جي مهل.
– **اندر راشتريہ:** صفت. بين الاقوامي.
– **اندر گت:** ث. اندر جو احساس دل جي حالت – اندر جو خيال.
– **اَندر گيانُ:** ذ. اندروني ڄاڻ – القاء – الهام – ڪشف.
– **اَندريامي:** صفت. اندر ۾ جيڪي وهي واپاري تنهن جو ڄاڻندڙ. برهما. رَازدان.
• **اَنْدَرُ مَنْتَرُ:** ذ. [سن. اَنْتَرَ + مَنْتَر] ٽوٽو ڦيٽو. شعبده ـ افسون – ڪامڻ – سحر.
• **اَنْدَرنامي:** ذ. وڃت جو هڪ قسم.
• **اَنْدَرنگ:** ذ. [سن. اَنتَر + انگ = لفظ جو بنيادي پاڳو يا انگ] عزيز – ويجهو مائٽ – گهاٽو دوست.
• **اَنْدرو ج اَنْدرا:** ذ. [سن. اَنْترا] راڳ جو وچون پاڳو. راڳ ۾ 'آستاني' (ٽلهه) کان پوءِ 'مصرع' جي چوٽي يا ڌار.
• **اَندرو (ث):** ذ. بار جي هڪ پاسي لاٽ – اوهَر – اُلار.
• **اِنْتِسابُ:** ذ. [ع] نسبت – لاڳاپو – واسطو – تعلّق.
• **اِنْتِشارُ:** ذ. [ع] اشاعت – ڦهلاءُ. پرچار. ڦوٽ – وڇوڙ. مونجهارو.
• **اِنْتِظارُ ج اِنْتِظارُ:** ذ. [ع. نَظَر] واٽ نهارڻ جي حالت – اوسيڙو – فڪر – ڳٽتي – جهوري. اونو.
– **اِنتظار آميز:** ذ. صفت. ڳٽتيءَ ۾ وجهندڙ (ڳالهه).
– **اِنتظار ڪَرڻ:** اوسيڙو ڪرڻ. واٽون نهارڻ – اکيون پائي ويهڻ.
– **اِنتظار ڪَش:** ذ. انتظار ڪندڙ.
• **اِنْتِظامُ ج اِنْتِظامُ:** ذ. [ع] بندوبست – جوڙجڪ – اهتمام. ترتيب – نظام. سرانجامي. ضابطو. سرشتو.
– **اِنتظام رکڻ:** جوڙجڪ رکڻ – ضابطو رکڻ.
– **اِنتظام ڪَرڻ:** بندوبست ڪرڻ.
– **اِنتقادُ:** ذ. [ع] تنقيد ـ نڪته چيني ـ ٽيڪاٽپڻي.
• **اِنْتِقالُ:** ذ. [ع] هڪ هنڌان ٻئي هنڌ وڃڻ جي حالت – روانگي. لاڏاڻو – وفات – مرتيو.
– **اِنتقال آراضي:** ث. زمين جي ڪاتي بدل.
– **اِنتقال ڪَرڻ:** لڏي وڃڻ. مري وڃڻ – وفات ڪرڻ.
– **اِنتقال مَرَض:** ذ. بيماريءَ جي هڪ عضوي کان ٻئي ڏانهن وڃڻ جي حالت.
– **اِنتقال نامو:** ملڪيت جي بدل سدل جو دستاويز.
– **اِنتقالو:** ذ. سڪرات واري وقت ۾ ڪيل خيرات. ڪانڊپي جو پت.
– **اِنتقالي:** ث. ملڪيت جي تحويل ۽ تبديل.
• **اِنْتِقامُ:** ذ. [ع] ويڑ – بدلو.
• **اِنْتَها:** ث. [ع] حد – پڇاڙي – ڏنگ. آخر – نهايت – پڄاڻي – توڙ. اوج – عروج. تڪميل.
– **اِنتها پَسَنْدُ:** ذ. صفت. ملڪي ڳالهين ۾ گرم ڏر وارو. فسادي.
• **اَنْتي ج اَنْتيون:** ث. [سن.] چاڙهو – واڌارو – ترقي – بهبودي.
• **اِنْڪَر:** ذ. [انگ. inter] وچون – وچ وارو – وچولو.
– **اِنتر ڪلاسُ:** ذ. ريل گاڏيءَ جو وچون درجو.
– **اِنتر ميڊيٽ:** صفت. [انگ. intermediate] درميانو – وچولو. وچڙو. ڊرائنگ جو ٻيو نمبر امتحان. ڪاليج جو ٻئي سال جو امتحان.
– **اِنْتَرنيشنل:** صفت. [انگ. international] اَنتر راشتريه ـ بين الاقوامي.
– **اِنترويل:** ث. [انگ. interval] وچون فاصلو يا مُدو – وقفو – رسيس – تفريح لاءِ چوٽي موڪل.
– **اِنترويُو:** ذ. [انگ. interview] ملاقات.
• **اِنْتَرنُس:** ذ. [انگ. enterance] داخلو. داخل ٿيڻ جي جاءِ. شروع ابتدا.
• **اِنْترودَڪْشَن:** ذ. [انگ. introduction] تعارف – هڪٻئي سان سڃاڻپ.
• **اِنْتريسْٽ:** ذ. [انگ. interest] شوق – دلچسپي. وياج. فائدو.
• **اَنْشَيُ:** ث. [ع] مادي.
• **اَنْجارُ:** اسم خاص. ڪڇ جي هڪ شهر جو نالو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَنْجامُ ج اَنْجامَ:** ذ. [ف] آخر – پڇاڙي – خاتمو. عاقبت – نتيجو. اقرار – عهد – قول – وعدو – وچن.
– **اَنجام شكني:** ث. وعده خلافي – اقرار جي پڇڪڙي.
– **اَنجام كار:** ظرف. نيٺ – آخرڪار.
– **اَنجامي ج اَنجامي:** صفت. انجام وارو – انجام ڏنل (ماڻهو) – هول هڏل – سَمنَ وارو.
– **اَنجامي كُوڙو:** ذ. وعده خلاف – قول نه پاڙيندڙ – بيوفا.
• **اَنْجبارُ:** ذ. [ع. ف] فرات نديءَ تي پيدا ٿيندڙ هڪ ٻوٽي (جا ڪنڊ وغيره سان ملائي رت بند ڪرڻ لاءِ دوا طور ڪم آڻيندا آهن).
• **اِنجبارُ:** ذ. [ع] پڳل هڏ کي ٻڌڻ جي حالت.
• **اَنْجَبين:** ث. [ف. اَنگبين] شهد – ماکي.
• **اَنْجَلي ج اَنْجَلِيُون:** ث. [سن. اَنْجَل] لَپ – ٻُڪ – چُرون.
• **اَنْجُم:** ذ. [ع. نَجم ج اَنجم] تارو – ستارو.
• **اِنْجماذُ:** ذ. [ع. جَمَدَ] جَمڻ (پاڻيءَ وغيره) جي حالت.
• **اَنْجُمَن ج اَنْجُمَنُون:** ث. [ف] جماعت سڀا – ڪاميٽي – سوسائٽي. مجلس – بزم – محفل – سنسٿا – ميڙ.
– **اَنجمَن آرا:** ذ. صفت. محفل سينگاريندڙ (اسم خاص) گل خندان قصي ۾ جانعالم جي معشوقہ جو نالو.
– **اَنجمن اَفروز:** ذ. صفت. اَنجمن کي روشن ڪندڙ.
– **اَنجمن گاه:** ذ. ميڙ جي جاءِ.
• **اَنْجَنْ:** ذ. [سن. اَنْجَنَ] سُرمو – ڪجل. مرهم. نانگ جو هڪ قسم. هڪ جبل جو نالو.
– **اَنجن ساز:** ذ. سُرمو.
• **اِنْجن:** ث. [انگ. engine] انجڻ – مشين.
• **اِنْجنيرُ ج اِنْجنيرَ:** ذ. [انگ. enginer] انجڻين جي ڪم جو ماهر. انجنيري ڪاتي جو آفيسر. مُهندِسُ. عمارتن وغيره جي ڪم جو ماهر.
– **اِنجنيري كاتو:** ذ. آبادي‌ءَ جي پاڻيءَ، رستن، مشينن، بجليءَ وغيره جي سنيال جو ڪاتو.
• **اَنْجَنُ:** مصدر. اُباتجڻ. تڙڦڻ. (انجڻيو – انجڻيل).
• **اِنْجِنْ ج اِنْجِنْيون:** ث. [انگ. engine] مشن – ڪَلَ.
• **اَنْجِنْي ج اَنْجِنْيُون:** ث. پساري وڪرجو هڪ قسم – نندي هريڙ.
• **اَنْجِيرُ ج اَنْجِيرَ:** ذ. [ف] ميوي جو هڪ قسم.
• **اِنْجِيسُ ج اَنْجِيسَ:** ذ. [انگ. hinge] دروازي وغيره جي طاق کي جهليندڙ لوهي چيڙي.

• **اِنْجيكْشَن:** ث. [انگ. injection] سُئيءَ جي وسيلي جسم ۾ دوا داخل ڪرڻ – سُئي هڻڻ.
• **اِنْجيل ج اِنْجيلَ، اَناجيل:** ذ. [ع] حضرت عيسيٰ تي نازل ٿيل ڪتاب. بائيبل. نئون عهدنامو. خوشخبري.
• **اَنْجهَ ج اَنْجهُون (لس):** ث. وهندڙ ڳوڙهو – سنهو لڙڪ "تنهن کي سائينءَ بنان صاحبڏنو چئي، اَنْجهه نه اوڪاڙي" (صاحبڏنو).
• **اِنْچ ج اِنْچَ:** ذ. [انگ. inch] هڪ فٽ جو ٻارهون حصو.
– **اِنچي رَندو:** ذ. هڪ انچ ويڪري تيغ وارو رَندو (وڏيڪو اوزار).
• **اِنچارج:** صفت. [انگ. inhcarge] ٻئي جي بدران ڪم هلائيندڙ. مُهْتمر. (ظرف) بدليءَ ۾ ـ حوالي ۾.
• **اَنْچَلُ ج اَنْچَلَ:** ذ. [سن. اَنچل] ڪپڙي جي ڪناري يا ڪُنڊ (خاص ڪري زناني ڪپڙي جهڙوڪ برقعي، شال يا چُنيءَ جي) – دامن. پَلُ.
• **اَنْچلاسَر:** اسم خاص. ڪارونجهر ٽڪر (ننگر پارڪر) تي هڪ تيرٿ جو نالو.
• **اَنْچلو ج اَنْچلا:** ذ. [سن. انچلَ] چاڻي – پَروڙ. صافو. پَلُ.
• **اِنْچا ج اِنْچائُون:** ث. [سن. اِچْچا] اِڇا – خواهش – تمنا – آرزو. مرضي – ارادو.
• **اَنْچَر:** ذ. [سن. آچارَ] چڱا لڇڻ – عادتون – اخلاق. (صفت) گهٽو – جهجهو – جام – مَٹو.
– **اَنْچرلچي وچڻ:** ڏڪ لڪي وچڻ – جام ٿي وچڻ – بي انداز هئڻ.
• **اِنحراف:** ذ. [ع] نافرماني – بيچيائي. انڪار (حڪم مڃڻ کان) – سرڪشي.
– **اِنحرافي:** ث. نافرماني – حڪم عدولي. پڇڪڙي (قاعدي جي) – مخالفت – سرڪشي.
• **اِنحصارُ:** ذ. [ع] مدار – آڌار – دارومدار.
• **اِنحطاطُ:** ذ. [ع] تنزل. ڪمي – گهٽتائي.
• **اَنْدَ ج اَنْدُون (ل):** ث. [سن. اَنْتَ] اَنت – ڇيهه – ڇيڙو. ڪنارو – پاسو (ڪپڙي جو).
• **اَنْداري ج اَنْداريون:** ث. [سن. اَنترايَه = رندڪ، اٽڪ] ڪڙو – ڪُنڊيو. بانس جي اندرين ڳنڍ.
• **اَنْدازُ ج اَنْدازَ:** ذ. [ف] طرز – ڍنگ – نمونو. ڍَولُ. انگل – آرو – نخرو. وزن – مقدار. تور – ماپ. ڳاڻيٽو. ڪَٽ – اٽڪل – تخمينو. (صفت) [ف. مصدر. انداختن > انداز =

اچلائيندڙ] مرڪب لفظن جي پڇاڙيءَ ۾ اسم فاعل جي معنيٰ ڏيڪاريندڙ "تيرانداز، گولہ انداز وغيره".

– **اَندازو:** ذ. انداز – ڪَٽ – تخمينو.

• **اَندامُ ج اَندامَ:** ذ. [ف] لڳ – عضوو – انگ "اديون سڀ اندام، جڙن منهنجا چوربا" (شاهہ).

• **اَندَر:** ظرف. [ف] منجهہ – وچ ۾.

• **اَندَرُ:** ذ. [ف. اَندر: سن. اَنْتَر] اندريون پاڳو – منجهہ – وُڇ.دل – قلب. راز – ڳجهہ – پيد پرهيز (ڪ).

– **اَندر اُجارَڻ:** دل صفا ڪرڻ قلب تان ڪَٽ لاهڻ. نيڪ ٿيڻ.

– **اَندران:** ظرف. گهر، جاءِ وغيره جي اندرئين پاسي کان. اندر مان. دل مان.

– **اَندران ٿي اَچڻ:** گهر مان ٻاهر ٿي اچڻ. ڪنهن جي اندر جو راز معلوم هڻڻ. ارادن يا خيالن جي واقفيت هڻڻ.

– **اَندران ٿي اَندران:** ظرف. ڳجهہ ڳوهہ ۾ ـ لِڪ ڇپ ۾.

– **اَندر باهر:** ظرف. حاضر ۽ غير حاضر (گهر ۾). اندران ۽ باهران. ظاهري ۽ لڪل (خيالات).

– **اَندر باهر هُجڻ:** گهر ۾ نہ هجڻ – مسافريءَ ۾ هجڻ.

– **اَندر بَهَر:** ث. هڪ قسم جي پٿن راند (جا جوا ڪرڻ وقت رهندا آهن).

– **اَندر بَهراڻي:** ث. اندر هڪڙي ۽ باهر ٻي – منافقي. لاڻي چائي.

– **اَندر بَهرو:** ذ. صفت. لاڻي چائي ڪندڙ – مُنافق.

– **اَندرُ ٺَري پَوڻ:** دل کي راحت اچڻ. بيحد خوشي ٿيڻ.

– **اَندر ساڙ:** جگر جلائڻ – دل کي رنج يا تڪليف پهچائڻ. ڏُک ڏيڻ. طعنا مهٽا ڏيئي ڏکوئڻ.

– **اَندرَ ڪارو ج اَندر ڪارا:** ذ. صفت. دل جو پليد – اندر کوٽو – دغاباز. منافق – ڪنڊو.

– **اَندر ڪاڏ:** ذ.صفت. ناااميد – مايوس. شڪي. پشيمان. گنهگار. بي ايمان.

– **اَندرَ ڪُنڊو ج اَندر ڪُنڊا:** ذ. صفت. اندر جو پليد – منافق. دل ۾ دغا رکندڙ.

– **اَندرَ کوٽو ج اَندر کوٽا:** ذ. صفت. دل جو پليد – منافق. دغاباز. بدخواهہ ـ بد نيّت.

– **اَندرَ ۾ ڇُريُون، ڪاتيُون هُجڻ:** دل ۾ دغائون هجڻ. اندر ۾ ساڙ هڻڻ. رقابت ۽ نقصان پهچائڻ جا ارادا هجڻ.

– **اَندرَ ۾ ڪاڻ هُڻڻ:** دل ۾ دغا هُڻڻ – بدخواهي هڻڻ.

– **اَندرَ ۾ ڪُيُون هُڻڻ:** اندر ۾ ڪوٽ هڻڻ.

– **اَندرَ ۾ لُڏيُون هُڻڻ:** دل ۾ دغائون هڻڻ.

– **اَندرَ وارو:** ذ. صفت. اندر جو (قاضي). ضمير – وويڪ.

– **اَندَرُون:** ظرف.اندر مان – دل مان – گهرجَي اندران. منجهان – وڃان.

– **اَندرُوني ج اَندرُوني:** صفت. اندريون. لِڪل – ڳجهو – باطني. معنوي.

– **اَندرِينْ ج اَندرِيُون:** ث. 'اندريون' جو مونث. ملهہ جو هڪ داءُ – اندرئين پاسي وارو جانڊو. (صفت) اندر واري. باطني (ڳالهہ).

– **اَندرين ٻاهرين وَهڻ:** ٻئي پاسا وَهڻ. ٻنهي طرفن يا ڏُرين سان ساز باز هڻڻ. ٻچاپڙائي ڪرڻ – لاڻي چالي ڪرڻ – منافقي ڪرڻ.

اَندريونْ ج اَندريانْ: ذ. صفت. اَندر وارو – اَندر جو.

– **اَندرِيُون هَڻڻ:** ڳجهو وڙهڻ. دغائون ڪرڻ.

• **اِنْدَرُ:** اسم خاص. [سن. اِنْدْرَ = 'تمورتي' بعد سيني ۾ وڏو ديوتا] زمين ۽ آسمان جي وچ ۾ رهندڙ ديوتائن جو راجا. ديون ۽ پرين جو بادشاهہ (راجا اندر، جو عام طرح لوڪ ڪهاڻين ۾ ديون ۽ پرين جو راجا سڏيو ويندو آهي).

– **اِندر جو آکاڙو:** ذ. راجا اندر جي محفل جي جاءِ. راجا. اندر ۽ پرين جي عيش عشرت يا ڳائڻ وڄائڻ جي محفل. حسين عورتن جي محفل.

– **اِندر سَبا:** ث. راجا اندر جي دربار.

• **اَنْدَرُ ج اَنْدَرُ:** ذ. [سن. اِنْدُوْرَ] ڪُئو – گهر ڏَڻي.

• **اِنْدرائو (ڪ):** ذ. صفت. لڪل – ڳجهو.

• **اِنْدراج:** ذ. [ع. دَرَجَ] دَرج ڪرڻ جي حالت – داخلا – نُوندَ.

• **اِنْدرَجُ:** ذ. [ف] ٻوٽي جو هڪ قسم (جنهن جو ٻج دوا طور ڪم اچي). پسارڪي وڪر جو هڪ قسم. بيضوي شڪل جي پن وارو زنگي گل.

• **اِنْدرَسُ (ت):** ذ. موچين جي اصطلاح ۾ ڪتاب يا جتيءَ جي ٻني کي اندران ڏنل چمڙو.

• **اِنْدري ج اِنْدريُون:** ث. [سن. اِنْدرِيَ] حواس. بدني طاقت.

– **اِنْدري جُلابَ:** ذ. گهٽي پيشاب آڻڻ جي دوا.

– **اِندرِيُون وَس ڪَرڻ:** حواسن کي قبضي ۾ رکڻ. حواسن کي روڪڻ.

• **اَنْدَگلي ج اَنْدَگليُون:** ث. چچي – سانڊي.

• **اَنْدلُسْ:** اسم خاص. [اندلُوسيا] اسپين لاءِ عربن جو نالو. هسپانيہ (جو خليفي وليد جي حڪومت ۾ سنہ ۹۲ھ مطابق ۷۱۰ ع ۾ طارق بن زياد فتح ڪيو).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَنْدوخْتَہ:** صفت. [ف. اَنْدوختن] گڏ ڪيل (مال). (ذ) مُوڙي – بچايل موڙي. ذخيرو. ميڙي چونڊي. حاصلات.
• **اَنْدوراھہ:** ٿ. زاري – وينتي – آزي.
• **اَنْدوڙ:** ذ. [سن. اَنْدولَنَ = لڏڻ. جھولڻ] لوڏو. جُنبش – ولولو. تحريڪ –هلجل.
• **اَنْدوھہ:** ذ. صفت. [فن. اَنْدوہ] رنج – غم – ڏک – ارمان – فڪر – ڳڻتي. خيال – اُداڪو. انتظار "عاشقن اندوھہ. سدا معشوقن جو" (شاھ).
• **اندروھہ اَڇڻ:** فڪر ۾ غلطان ٿيڻ – غم جو اَنڌ چڙھڻ.
– **اَنْدوھگِيڻ:** ذ. صفت. غمگين – ڏکويل. دردمند.
– **اَنْدوھَناڪ:** ذ. صفت. دردناڪ.
• **اَنْدي ج اَنْدِيُون (ل):** ٿ. [سن. اَنْتَ] ڪپڙي جي ڪناري. درياءَ جي پرين پَر.
• **اَنْديشَ:** اسر فاعل. [ف] مرڪب لفظن جي پڇاڙيءَ ۾ اچي اسر فاعل جي معنيٰ ڏيڪاريندڙ "خيراندیش. دوراندیش وغيره".
• **اَنْديشو ج اَنْديشا:** ذ. [ف. انديشہ] خطرو – خيال – ڪنڪو – ڊپ. گمان. ڳڻتي – اُداڪو.
– **اَنْديشہ نَاڪ:** صفت. خوفناڪ – ڊپائتو – خطري وارو.
• **اَنْڈ ج اَنْڈيُون:** ٿ. [سن. اَنْڈَ] اوندھ – انڈوڪار. آنڊ.
• **اَنْڈيُون اَڇڻ، چڑھڻ:** اکين تي رَءُ چڙھڻ – اکين اڳيان اَنڌ اڇڻ. حوصلا خطا ٿيڻ – بدحواس ٿيڻ.
• **اَنْڈ ج اَنْڈَ:** ذ. [سن. اَنڈ = انڈو. اونداهو] اَنڌاڻي. بي علمي – جهالت. وڌائي – هَڻ – تڪبّر. آڪڙ – مغروري. بي ساڃاهي – بيحيائي. بي پرواهي. ظلم – قهر.
– **اَنْڈ تي چڑھڻ:** اکيون پوري ڪم ڪرڻ. ظلم تي سندرو ٻڌڻ.
– **اَنڌ جي گھوڙي تي چڑھڻ:** گمراهيءَ جي جنون تي چڙھڻ. ڪاوڙ يا جهالت سبب ضد تي چڙھڻ. بيپرواهي اختيار ڪرڻ. ظلم ڪرڻ – ڏاڍ ڪرڻ. غريبان مار ڪرڻ.
– **اَنْڈ ڈَنْڈ:** ذ. اَنڌوڪار – اونداهي. انتشار – گڙبڙ – وگوڙ. بدانتظامي – بي بندوبستي. مونجهارو – رولو. بي انصافي – ڪُنياءُ.
– **اَنڌ ڈَنڈ ۾:** ظرف. اکيون پُوري. جوش ۾. بيڊڙڪ. بنا سوچ ويچار جي.
– **اَنڈ راتِي:** ٿ. اُونداهي رات.
– **اَنْڈڪارَ:** ذ. اُوندھ – انڌارو. ڪاري ٻاڏ. ڏَنڌ.
• **اَنْڌارو ج اَنْڌارا:** ذ. [سن. اَنْڈ + ڪارَ] اُندھ – تاريڪي – ڪاراڻ (رات جي).

• **اَنْڌاري ج اَنْڌاريُون:** ٿ. [سن. انڌ + ڪارَ] اُوندھ – اَنڌڪار. گھوڙي جو مڪٹھارو. نار ۾ وھائڻ وقت اُٺ يا ڏاند کي ٻڌڻ جي اِڪياڙي.
– **اَنْڌاري ڪوٺي:** ٿ. اُنداهي ڪوٺي. ڪال ڪوٺڙي (جا جيلن ۾ ٽيندي آهي).
– **اَنْڌاريُون اَڇڻ:** متي کي چڪر اَچڻ – اَکين اڳيان آنڌ اَچڻ.
• **اَنْڌالَ ج اَنْڌال:** ذ. صفت. اکين وڏو – انڌو – نابين.
• **اَنْڌائِي ج اَنْڌائِيُون:** ٿ. [سن. اَنْڌَتا، اَنْڌَتْوا] اَنڌ پڻ – نابينائي – ڪور چشمي. مستي (نشي جي). ڪاوڙ – جوش. غلبو (شهوت جو). بيپرواهي. ناداني – بيوقوفي. بيحيائي – بيشرمي. جهالت – بي علمي. گمراهي.
• **اَنْڌَتُ ج اَنْڌَتَ:** ذ. صفت. ڪنهن ماڻهوءَ لاءِ نفرت جو لفظ. اَنڌو – صفا اَنڌو.
• **اَنْڌَپڻُ:** ذ. اَنڌائي – نابينائي. جهالت – ناداني. گمراهي.
• **اَنْڌِ راڙِ، اَنْڌرائڙُ (ٿ):** مصدر. اَنڌ پيهڻ بعد اٿو جنڌ جي تانئر مان اُگهي سُگهي تس ۾ وجهڻ – اُڌارڻ. (اَنڌراڙيو – اَنڌراڙيندو – اَنڌراڙيل).
• **اَنْڌَر مَنْڌَر (ٿ):** ظرف. گھڙيءَ گھڙيءَ ـ هر هر – وري وري.
– **اَنْڌَر مَنْڌَر پيرو ڪَرڻ:** هر هر اڇڻ – گھڙيءَ گھڙيءَ اڇڻ.
• **اَنْڌَرَڙُ (ٿ):** ذ. ڪري ۾ پيل اَنڌ اڇو ڪرڻ. وائڙڻ.
• **اَنْڌِڙي:** ٿ. گاھ جو ھڪ قسم.
• **اَنْڌَ گھو (ل):** ذ. امانت ۾ خيانت.
• **اَنْڌو ج اَنْڌا:** ذ. صفت. [سن. اَنْڌَ = انڌو] جو اکين کان نہ ڏسي سگھي – نابين – اکين وڏو – اکين سجو – ڪور چشم – بي ديد. ناشناس – بيحياءُ – بيشرم. بي خيال – بيپرواھ. مست – ڇُور (نشي ۾). مغرور. جاهل. گمراھ – پُليل. (ٿ) اَنْڌي ج اَنْڌِيُون.
– **اَنڌن جي خَيرات:** محاورو. نڌڻڪو مال. لُٽ جو مال – مفت جو مَالَ. معمولي ڪم – آسان ڪم.
– **اَنڌو اُونڌو ٽِيڻ:** اکيون پُوري لڳو رهڻ (ڪم کي). خدمت چاکري ڪرڻ. اَڪن ڇڪن ٽيڻ.
– **اَنڌو بَنائِڻ:** بيخبريءَ ۾ رکڻ. گمراهيءَ ۾ رکڻ. اکين هوندي ڳڇڻ – اکين ۾ سُرمو وجهڻ – اَنڌو ڪرڻ.
– **اَنڌو بنجڻ:** اَنڌو ٽيڻ – نظر وڃائڻ.
– **اَنڌو ٽِيڻ:** اکيون وڃائڻ – اکيون ڪڍائڻ – نظر وڃائڻ.

گمراهه ٹيڻ. بي ديد ٹيڻ.

– **اَندو کوهُ:** ذ. اُوندهه وارو ۽ پُراڻو ڏنل کوهه.

– **اَندي جي ڏانگ:** محاورو. انڌي جي لٺ. ٽيڪ – پرجهلو.

– **اَندي جي ڪفايت:** محاورو. بيسود ڪم – اجائي ڪوشش.

– **اَندي جي لٺ:** محاورو. پرجهلو – ٽيڪ – پروسو. گذران جو وسيلو. پيريءَ جو سهارو يعني پُٽ.

– **اَندي جهُومَرَ:** محاورو. بنا سوچ ويچار جي تياري يا روانگي. بنا سمجهه جي روانگي (ڪنهن ڪم لاءِ جنهن ۾ سواءِ تڪليف جي ٻيو ڪجهه به حاصل نه ٿئي).

• **اَندوڪار، اَندوڪارَ (ث):** ذ. گُڇ اُوندهه – ڪاري ٻاڏ – تاريڪي. غُبار. مينهن يا جهڙ سبب ٽيل اوندهه. اَندَ ڏَنڌ – بي بندوبستي. ظلم.

• **اَندي ج اَندِيُونْ:** ث. [سن. اَنْدَ] "اَندو" جو مؤنث، درياءَ جي پَرين پَر "اَندِيءَ وچون، ڪنڊيءَ وچون، تنگيان لهي نه تڪ" (شاهه).

• **اَندي مَنڱر:** ث. مانگر مڇ جو هڪ قسم (بنا ڏَندن، سسي گول، اکيون ننڍيون، چمڙي ڪاري، پٽيءَ تي وڏا اڇا ٽڪا، ڏُهه فٽ ڪن ڊيگهه).

• **اَندِير ج اَندِيرَ:** ذ. [سن. اَنْڌَكارَ] اَندَ ڏَنڌ – بي بندوبستي – بدانتظامي. ظلم – ڏاڍ – اَنياءُ.

– **اَندير ڪري ڇڏڻ:** ظلم ڪري ڇڏڻ – حد ڪري ڇڏڻ (ظلم جي). (ظنزاً) ڪمال ڪري ڇڏڻ. ڪجهه به نه ڪرڻ.

– **اَندِيرَ نَڱري:** ث. ظلم جو شهر – بيداد ننگري. بي انصافي – ڪُنياءُ.

• **اَندِيرو ج اَندِيرا:** ذ. [سن. اَنْڌَكارَ] اوندهه – تاريڪي.

• **اَنڌَرَ ج اَنڌَرَ (ث):** ذ. [سن. اِنْدُورَ > اَنْدَرَ] ڪُٽو.

• **اِنڊ ج اِنڊُون:** ث. پَر – وَٽ ـ ڪَپَرُ. اُهڃ – اشارو (ڪ). آکيرو (ل). راند جو هڪ قسم (جا هڪڙيءَ تنگ تي بيهي ڪُڌجي) – تزلي راند.

– **اِنڊ ڪَٽڻ:** تزلي راند ۾ هڪ جنگهه مٿي ڪٽي هلڻ – هڪ پير تي هلڻ.

– **اِنڊ وَڙڻ:** ڪوڏين راند ۾ مخالف راندين کي ڇڪي ڏيڻ يا رڪاوٽ وجهڻ.

• **اَنڊَ ج اَنڊُون:** ث. بهانو – سبب – عذر. آڙ – آڏ. اعتراض.

– **اَندَ جا بُندَ ڳرڻ:** هڪ جي ٻي ڪرڻ. اَڻي جو ڳوهاڻو ڪرڻ. اُڏا اُبتا بهانا ڏيڻ. هيٺ مٿي ڪرڻ (ڪم). هُٿي ڏٽي پُورت ڪرڻ (ڪم جي). گڙ ٻڙ ڪرڻ.

– **اَندَ ڳولڻ، وَڙڻ:** عذر ڳولڻ – بهانو ڳولڻ. آڙ وڙڻ.

• **اِنڊَ پين ج اِنڊَ پينُون:** ث. [انگ. independent pen] اُهو قلم جنهن ۾ مَس پري چڏجي – فائونٽن پين.

• **اَنڊَرِي ج اَندِرِيُون:** ث. [سن. وَنْتَ] حصو – پاڳو – پتي.

• **اَنڊُ ڳُنڊ، مُنڊُ:** ذ. ڪن ڪچرو – گند گوجر. مُنجهيل شيُون.

• **اِنڊَلَٽ:** ث. [سن. اِنْدْرَدَنُش = اندر جي ڪمان] برسات بند ٿيڻ وقت آسمان ۾ ظاهر ٿيندڙ ستن رنگن وارو ڪماني پٽو – قوس قزح.

• **اِنڊَمان:** اسر خاص. بنگال جي اُپسمند ۾ هيٺن جو ميڙ (جتي انگريزن جي زماني ۾ هندستان جا ڪاري پاڻيءَ جي سزا وارا قيدي رهندا هئا).

• **اَنڊو ج اِنڊا:** ذ. [سن. اَنْتَ] حَدّ. پاڻيءَ جي چاڙهه جي حدّ.

• **اِنڊو ج اِنڊا:** ذ. [سن. اَنْتَ] آلي ميٽيل قرهيءَ تي اڪر جو نشان. اندن پرڻ جي ڪلڪ. ليڪ. درجو. حدّ. هڪ قسم جي ڪوڏين راند. هٽ جي پُٽي. اُٽ جي غاشي يا رَليءَ ڪي بَدَل ڳُندي.

– **اِنڊا پرائڻ:** پٽيءَ تي ليڪيل اڪرن مٿان اڪر پرائڻ – اڪرن جي مشق ڪرائڻ.

– **اِنڊا پَرڻ:** آليءَ قرهيءَ تي ڪلڪ سان ليڪيل اڪرن کي مس سان پرڻ – مشق پچائڻ.

– **اِنڊا پائڻ، ڪڍڻ:** اڪرن جي مشق لاءِ ميساريل آليءَ پٽيءَ تي قلم سان اڪر لکڻ.

– **اِنڊو وَڙڻ:** ڪوڏين جي "گُڪ مڪ" راند ۾ ڪنندڙ جو آگريون سڏيون ڪري آگوٹو ورائي هٽ جي تريءَ تي رکڻ. عيوضو وڙڻ.

• **اَنڊو ج اَنڊا:** ذ. [سن. اُدْ – دَري = ڊِجڻ] اُدو – اُدڪو – ڪتڪو – انديشو. ڊپ – خوف. ڇُٽتي – فڪر – خيال.

• **اَنڊي ج اِنڊِيُون:** ث. [سن. اِنْڊري] اُها عورت جنهن کي اولاد نه ٿئي – سَنڊ. جنهن کي پيٽ نه ٿئي. ڦرڻ يا ويامڻ کان اڳ ۾ ڪير ڏيندڙ ٻڪري.

• **اِنڊا:** ذ. پرڪارَ – اَفعال. تقليد – نقل.

• **اَنڊيَرَ:** اسَر خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **اَنرُڪ:** ذ. [سن. اَنْ = نه + اَرْتَ = مطلب] بي معنيٰ ڪم – اَجايو ڪم. غلط ڪم. انڌير – ظلم.

• **اَنرو ج اَنرا:** ذ. صفت. [سن. اَ = نه + نراميَ، نيُروگ] انروبو – اڳهو – ناخوش – بيمار. نياڳو. اهنجو – ڏُکي. ڪمزور – ضعيف. "سَنرو" جو ضد. هڪ قسم جو ڪيرولي گاهه (جو مڪران جي طرف جام ٿئي) "اوڳارين نَ اَنرا، ٻڌا چَرن نه ٻُور" (شاهه).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَنَوَ:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي رتي ديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اَنَوُ:** اسر خاص. اَنوَ قوم جو هڪ فرد. سنڌ جي مشهور "سَمّا" گهراڻي جي حاڪمن مان هڪ حاڪم جو نالو (جو "جام اَنوَ" جي نالي سان مشهور آهي).
• **اَنَوِيُور:** اسر خاص. تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه، ڳوٺ ۽ ريلوي اسٽيشن جو نالو.
• **اَنَوِڪي:** اسر خاص. تندي پاڳي ۽ گوني تعلقن ۾ ديهن جو نالو.
• **اِنزال:** ذ. [ع. نَزَلَ = لاهڻ، نازل ڪرڻ] نزول، مٿان لهڻ دل ۾ محسوس ٿيڻ.
• **اَنَسُ ج اَنَس:** ذ. [سن. اَنَس، اَنَسَه] اٺهور انگ جو مٽيون پاڳو. "چيد" جو ضد.
• **اِنسُ:** ذ. [ع] ماڻهو – انسان ذات.
• **اُنسُ:** ذ. [ع] محبت – پيار – الفت. دوستي. ورُوُنهه. انساني همدردي.
• **اَنسابَ:** ذ. [ع. نَسَبَ ج اَنسابَ] نسل – خاندان. پيڙهيون – شجرا.
• **اَنسارُ:** ذ. ڪاري جي ٻيڙيءَ ۾ "بندول" ۽ "ڪڻ" جي دنگ واري ٽلهي ڪاٺي.
• **اِنسانُ ج اِنسانَ:** ذ. [ع. اَنِس (= هن پيار ڪيو) > انسان] آدمي – ماڻهو – بشر – مَنُش – پُرڪ – پُرش.
– **اِنسانُ العَينُ:** ذ. اک جي پُتلي – ماڻڪي (جنهن ۾ ماڻهوءَ جي تصوير ڏسڻ ۾ ايندي آهي).
– **اِنساني ج اِنساني:** صفت. انسان جو، انسان وارو. ماڻهوءَ جو.
– **اِنسانيَّتَ:** ث. آدميت – ماڻهپو. فضيلت – سليقو.
• **اَنسَبُ:** صفت. [ع. نَسيب" جو تفضيل] وڌيڪ لائق. زياده موزون.
• **اِنسدادُ:** ذ. [ع. سَدّ = هَن روڪيو] روڪ – بندش. سَدباب.
• **اِنشادُ:** ذ. [ع] شعر يا بيت ڪي بطور شاهديءَ جي پڙهڻ جي حالت. حوالو – سند – شاهد.
• **اِنشاءُ:** ث. [ع. اِنْشاءَ] خط و ڪتابت جي قاعدن جو ڪتاب. مضمون نويسي. اعليٰ درجي جي عبارت.
– **اِنشاپرداز:** ذ. صفت. مضمون نگار – مضمون نويس. لکڻ جو ماهر. لکيڪ.
– **اِنشاپردازي:** ث. مضمون نويسي. عبارت آرائي. ادبي عبارت جي مهارت. ادبي ڍنگ جي لکڻي.
– **اِنشاطراز:** ذ. صفت. سهڻي ۽ رنگين عبارت لکندڙ.
• **اِنشاءَاللّٰه:** جملو. [ع] جيڪڏهن اَللّٰه پاڪ گهريو.
• **اِنشراحُ:** ذ. [ع. شَرَحَ] ڪلَڻ (دل) جي حالت. انبساط – سرهائي – خوشي – فرحت.
• **اِنشوَرَنْس:** ذ. [انگ. insurance] جوکم – ويمو – تامين.
• **اَنصارُ ج اَنصارَ:** ذ. [ع. ناصرُ ج اَنصارُ] مدَدگار – واهرو. (اسر خاص) مديني جا اُهي مَسلمان جن نبي صلي اللّٰه عليه و آله وسلم ۽ سندن مهاجر اصحابن کي پناه ڏني هئي.
– **اَنصاري:** ذ. حضرت ابو ايّوب انصاريءَ جو اولاد. "انصار" جو اولاد.
• **اِنصافُ ج اِنصافَ:** ذ. [ع] عدل – نياءُ – داد. فيصلو – نبيرو.
– **اِنصاف طَلَب:** ذ. صفت. داد طلب – جنهن کي انصاف جي گهرج هجي – انصاف چاهيندڙ. قياس جوگو – ويچار جوگو.
– **اِنصافُ گهُرڻ:** عدل گهرڻ – داد رَسي چاهڻ. فرياد ڪرڻ.
– **اِنصاف مَڃڻ:** قدر ڪرڻ – داد ڏيڻ – تحسين ڏيڻ – مجرو ڏيڻ. ساراهڻ – گڻ ڳائڻ.
– **اِنصاف وَڻڻ:** نياءُ وڻڻ – حقاني فيصلو طلب ڪرڻ. داد وڻڻ.
– **اِنصاف هُجي:** محاورو. شاباس هجي – داد هجي – مُجرو هجي.
– **اِنصافِي اِنصافُ:** محاورو. پورو پورو نياءُ، حقاني حق. صحيح فيصلو – انصاف پٽاندر.
• **اِنصرافُ:** ذ. [ع. صَرَفَ = پوئتي هٽڻ] روانگي. نيڪال.
• **اِنعامُ ج اِنعامَ:** ذ. [ع. نَعَم] بخشش – سوغات – سوڪڙي – تحفو "احمدي انعام سين لڻي، محبت لِڪ" (گرهوڙي).
– **اِنعام اِکرامَ:** ذ. بخششون ۽ عزّتون. سوڪڙيون پاڪڙيون. تحفا تحائف.
– **اِنعام دارُ:** ذ. صفت. [ع. انعام + ف. دار > داشتن] جنهن کي سرڪاري خدمت جي عوض ۾ انعام طور ڪجهه زمين وغيره مليل هجي.
– **اِنعامي ج اِنعامي:** ذ.صفت. انعام وارو. انعام جو لائق "گَٽ کي تون نه گڏيو، چايين انعامي" (شاهه).
• **اَنَفَ:** ذ. [ع] نَڪ.
• **اِنفاذُ:** ذ. [ع. نَفَذَ] حڪم جو اجراء – تعميل.
• **اَنفاسَ:** ذ. [ع. نَفَس ج اَنفاس] دَمَ – پَساهَ – گهڙيون (ساهه جون).
• **اَنفالُ:** ذ. [ع. نَفَل ج اَنفالُ] قرآن شريف جي هڪ سورة جو نالو. مال غنيمت.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اِنفرادُ:** ذ. [ع. فَرَدَ] يڪو ٿيڻ جي حالت – ايڪو. اڪيلائي.
• **اِنفرادي:** صفت. [ع] اڪيلو – تنها. هڪ هڪ ڪري. ڌار ڌار – جدا جدا. شخصي طرح.
– **اِنفراديّت:** ث. يڪتائي – يگانگي. شخصيّت.
– **اِنفرادي هستي:** ث. شخصي وجود. جيو آتما.
• **اِنفَرميشَن:** ث. [انگ. information] اطلاع – خبر – سُڌ.
• **اِنفصال:** ذ. [ع. فَصَلَ] ڇڄڻ يا ڌار ٿيڻ جي حالت.
• **اِنفعال:** ذ. [ع] ندامت – پشيماني. اثر پذيري.
• **اِنفلوئنزا:** ث. [انگ. influenza] بُخار جو هڪ قسم (جو وڏندڙ مرضن ۾ شمار ٿئي ٿو. ۽ جنهن ۾ تپ سان گڏ سخت زڪام ٻه ٿيندو آهي).
• **اِنقباض:** ذ. [ع. قَبَضَ] ساهه جي سوڙهه يا تنگي – ساهه جي مُونجهه. طبيعت جي ساڻائي – افسردگي.
• **اِنقسامُ:** ذ. [ع. قَسَمَ] تقسيم – ورهاست.
• **اِنقلابُ ج اِنقلابُ:** ذ. [ع] ڦيرو – گردش. تبديلي – اُلٽ پُلٽ. حڪومت جو ڦيرو. گڙبڙ – فساد ـ بادشاهه گردي. زماني جي تبديل.
– **اِنقلابُ پسند:** ذ. صفت. انقلابي.
• **اِنقيادُ:** ذ. [ع] فرمانبرداري – تابعداري – مڃتا.
• **اِنكارُ:** ذ. [ع. نَكَرَ = نه مڃڻ. ناڪار ڪرڻ] ناڪار – نابري – اِبا.
• **اِنكاري ج اِنكاري:** ذ. نه مڃيندڙ – اِنڪار ڪندڙ – نابري واريندڙ – مُنڪر.
• **اِنكاري جُملو:** ذ. اهو جملو جنهن مان "ناڪار" جي معنيٰ نڪري.
• **اِنكسارُ:** ذ. [ع. كَسَرَ = ڀڃي پوڻ] عاجزي – نهنائي – نوڙت – تواضع.
• **اَنْكُسُ ج اَنْكُسَ:** ذ. [سن. اَڪُڪَش] لوهه جو سوئو يا انگڙو (جنهن سان هاٿيءَ کي هڪلجي).
• **اِنكشافُ ج اِنكشاف:** ذ. [ع. پردو فاش ڪرڻ جي حالت – پرده دري. اظهار – افشاء.
• **اَنْكُو(ڻ):** ذ. پلاڻ جي اڳئين ڏڙي جي وڇ واري اُپريل چوٽي.
• **اِنكُوائري ج اِنكُوائريُون:** ث. [انگ. inquiry] پڇا – جاچ – دريافت – تفتيش.
• **اَنْكِرو اَنْكِرُو(ڻ):** ذ. هڪ قسم جو ٻُوٽو.
• **اَنْگ ج اَنْگون:** ث. [سن. اَڱ] انگهه. چيرُ. سُوري – قاهي "هوت هلندين ڪٽيو. جن انگن چاڙهيو انگ" (شاهه).
– **اَنْگون پائڻ:** چيرَ وجهڻ – اَنگهون ڏيڻ.

• **اَنْگُ ج اَنْگ:** ذ. [سن. اَنڪ] عدد. اڪر. ڏنگي ليڪ. اَنگڙي. اڳهه – نرخ. نشاني – چٽ. داغ – ڏنپ. ڏَڪُ. عضوو. جسم – بدن. اوگهڙ. عَوضو تناسل. داءُ (ملهه وغيره جو). لڇڻ – افعال. اَزل جو لکيو.
– **اَنْگ اَزَلُ:** پَلئه اَٽڪڻ. نصيب جو لکيو ٿيڻ. سَگ ٿيڻ.
– **اَنْگ اَڪَرَ:** ذ. حساب ڪتاب جو تفصيل – اعداد و شمار.
– **اَنْگ اُگهاڙو:** ذ. صفت. اَڻ ڍڪيل. مسڪين – غريب.
– **اَنْگبازُ ج اَنْگبازَ:** صفت. مَلهه جا انگ يا داوَ ڄاڻندڙ. ٽڪلي. هنرمند – حرفتي.
– **اَنْگ پَڳل:** ذ. صفت. ڪم تي هريل – هڏ پڳل. پورهيت – محنتي.
– **اَنْگ پَنگ ڪَرڻ:** ڪَڙبڙ ڪرڻ – پيچي پوري ناس ڪرڻ – بگاڙڻ – خراب ڪرڻ.
– **اَنْگُ پيٽ:** ذ. ڪپڙو ۽ ڪاڏو.
– **اَنْگِجَڻُ:** مصدر "اَنگڻ" مان فعل مجهول. انگ لڳڻ – چٽجڻ. ڪُنل جانور جي عضون جو جدا جدا ويڇجڻ.
– **اَنْگ جائو ج اَنْگ جاوا:** ذ. صفت. سڳو (پُٺ) – پيٽ جائو.
– **اَنْگَ سان لاڻڻ:** جسم سان لاڻڻ. پاڪر پائڻ.
– **اَنْگ ڪَڍڻ:** نشان ڪرڻ. عدد لکڻ.
– **اَنْگ ڪَرڻ:** جانور کي ڪهڻ بعد ان جي ڪل لاهي عضوا عضوا ويڇي جدا ڪرڻ.
– **اَنْگ ڳَڻڻو ج اَنْگ ڳَڻڻا:** ذ. اهو اوزار جنهن تي شاگردن کي انگ ڳڻڻ سيکاريا وڃن – ارٿميٽيڪان.
– **اَنْگ لِکَت:** ث. عدد نويسي.
– **اَنْگِني ج اَنْگِنِيُون:** ث. نشان ڪرڻ يا ٽپي هڻڻ جو اوزار.
– **اَنْگ وِديا:** ث. علم البدن – علم تشريح.
– **اَنْگُ هَڻڻ:** ازل جو لکيو هڻڻ.
– **اَنْگي ج اَنْگي:** ذ. صفت. اَنگن وارو – حساب.
– **اَنْگي حسابُ ج اَنْگي حساب:** ذ. حسابن جو ڪتاب – Artihmetic.
– **اَنْگِيل:** ذ. صفت. انگ لڳل – نشان ڏنل – ٽپو هنيل. ڪُنل جانور جنهن جي ڪل لاهڻ بعد عضوا ويڇي جدا ڪيا ويا هجن.
– **اَنْگين اکَرين لِکَڻ:** انگن ۽ اکرن ۾ رقم لکڻ.
• **اِنْگ ج اِنْگون:** ث. [سن. اَڱَڪ] اِشارو – ميڙ – مامرَ.
• **اَنْگ ج اَنْگُونْ:** ث. [پرا. اَنگهه] اُونگهه – نِندِ – گهِلَ – نندِ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جو خمار. غشي. غم کائڻ جي حالت – سُور پي وڃڻ جي حالت. چشم پوشي "آهي اُنگ اَمَل، ماڻ تنهنجي مينڊرا" (شاھ).

• **اَنْگارڻ:** مصدر. [سن. اَنْڪَ = انگ، ليک] لِيکڻ – ٻاهريون گهيرو ڪيڻ.

• **اَنْگاري ج اَنْگارِيُون (ث):** ث. [سن. اَڱگارَ: اَڱگاري] اَڱاري – ڪُل (تانڊن جو).

• **اَنْگاس ج اَنْگاس:** ذ. جهنڊو – عَلم – نيزو.

– **اَنْگاسي:** ذ. صفت. انگاس کوڙڻ وارو. عاشورن ۾ اَنگاس چاڙهيندڙ.

• **اَنْگاسَي ج اَنْگاسيون:** ث. چَڇهري.

• **اَنْگالَو ج اَنْگالا:** ذ. [سن. اَڱڪَ = عضوو] چوڙين ڪيڻ کان پوءِ باقي بچيل عاج جو ٽڪرو.

• **اَنْگبين:** ث. [ف] ماکي – شهد.

• **اَنْگڻ ج اَنْگڻ:** ذ. لَئي جو ڪونر. ڳڙ.

• **اَنْگڏ ج اَنْگڏ:** ذ. [سن. اَڱڱڊ] ڪَنڱڻ.

• **اَنْگر:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **اَنْگر ڪو ج اَنْگرڪا:** ذ. [سن. اَڱڱر ڪُشَٽِي = زره، چوغو (اَڱڪَ = بدن + رَڪْشا = سنيال)] پهراڻ – چولو – ڪَهيُن وارو ڪُڙتو. پوٽڑي بدن کي ويڑهڻ جو ڪپڙو.

• **اَنْگري ج اَنْگريُون:** ث. [سن. اَڱڱ رَڪْشٽِي] زرهه – پاکر.

• **اَنْگريز ج اَنْگريز:** ذ. [انگ. English] انگلنڊ جو رهاڪو – فرنگي، گورو – نصارو – ڪرستان.

– **اَنْگريز جو گهر:** ذ. جيل.

– **اَنْگريز جي گهر وَجي پَوڻ:** جيل ۾ وڃڻ. ڪورٽ ۾ وڃڻ.

– **اَنْگريزي:** ث. اَنْگريزن جي ٻولي English.

– **اَنْگريزي دانُ:** ذ. صفت. انگريزي ٻولي ڄاڻندڙ.

• **اَنْگڙ ج اَنْگڙ (ل):** ذ. [سن. اَنْڪَشَ] لوهار جو هڪ اوزار – اَنگڙو (جنهن سان کوري ۾ تاندا اُٽلائين).

• **اَنْگڙِيٽو:** صفت. ڏنگو ڦڏو – اِنگڙ ونگڙ. (ذ) ننڍڙن ٻارن جي راند جنهنَ ۾ سڄو پير ڪاهي پير جي مُري کي ويڑهي هلندا ويندا آهن ۽ هي لفظ چوندا آهن ته "انگڙ ٻٽو لال ٻٽو".

– **اَنْگڙ ٻٽو ڪرڻ:** چالاڪي يا ٺڳي ڪرڻ.

• **اَنْگڙِجَڻ:** فعل مجهول. اٽڪڻ – ڦاسي پوڻ. ڳنڍجي سنڊجي پَوڻ. وڇڙڻ. مُنجهڻ. وَکَڙجڻ. (اَنگڙيو – اَنگڙيو – اَنگڙيل).

• **اَنْگڙو ج اَنْگڙا:** ذ. [سن. اَڱڪَ، اَنْڪَشَه = اَنگڙو. کنڊيو] اَنڪڙن ڪاٺيءَ ۾ ٻڌل ڪُنڊيو يا وريل ڪاٺي (جنهن سان وٽن مان ميوو يا پلڙا وغيره پٽجن). وکڙ – پيچ ڏنگو ڦڏو اکر. لوهارڪي ڪم جو هڪ اوزار (کوري ۾ تانڊن سوڙڻ جو ڪُنڊيو). اَنگ – جانڻو. مَلهه جو هڪ داءُ. ڪَلوئڙو (ڪُنديءَ جو). [سن. اَڱڱ] "اَنگ" جو مخفف. عضوو – لِڳ – بدن "ڪٽ ڪاتي، وڍ اَنگڙا، اَدب ڪرمَ ڪوءِ" (شاھ).

– **اَنْگڙا وَهائڻ:** ڏنگا ڦڏا ليکا ڪيڻ – بي معنيٰ اکر لکڻ.

• **اِنْگڙِ ونْگڙ:** صفت. [سن. اَڱڪَ + وَکْر = ڦِڏو] ڏنگو ڦڏو – وَر وکڙ وارو. آڏو اُبتو. آڏو ٽيڙو. نانگ وَر – پيچدار – مُنجهيل.

• **اَنْگڙي:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اَنْگڙي ج اَنْگڙِيُون:** ث. [سن. اَڱڪَ، اَنْڪَشَه = انگڙو. ڪنڊو] ملهه جو هڪ داءُ (جانڻو هٿي پير کي، مخالف جي تنگ اندران موڙڻ). اَڙي. ڪُوڙو ڦڏو. انگوڙي. پيچ – وَکڙ.

• **اَنْگڙِيات ج اَنْگڙِيات:** ذ. پاجاريءَ جو هڪ قسم (جا اکيلي ڍڳي وغيره لاءِ ڪم اچي).

• **اَنْگڙِ ياروج اَنْگڙِيارا:** ذ. صفت. [سن. اَنْڪَ = ور + ڙي + آرو] وَر وکڙ وارو – پيچدار – ڏنگ ونگڙو. (ظرف) [انگ = عضوو] عضوو. عضوو ڪري "جيءُ منهنجو جن، انگڙيارو وڃيو" (شاھ). گوءِ يا چادر جي ڪنڊ جو هڪ نمونو.

• **اَنْگشتانو اَنْگشتانو ج اَنْگشتانا، اَنْگشتانا:** ذ. [ف. ۱. انگشت + دان: ۲. اَنگشْتَنه] پرت پرڻ يا سبڻ وقت آڱرتي چاڙهڻ جي ٽوپي (جا آڱر کي سُئيءَ کان بچائڻ لاءِ استعمال ڪندا آهن).

• **اَنْگشْت:** ث. [ف] آڱر.

– **اَنْگشْت ڏِيڻ:** آڱر ڏيڻ. هُڪي ڏيڻ. چيڙڻ.

– **اَنْگشْتَري ج اَنْگشْتَريُون:** ث. مُندي.

– **اَنْگشت شَهادَت:** ث. شهد آڱر – ڏَسٽي.

– **اَنْگشتَ ڪَرڻ:** آڱر ڪرڻ. ڪُڇ ڪرڻ – ڇُرڪ ڪرڻ.

– **اَنْگشت نر:** ذ. آڱوٺو.

– **اَنْگشت نُما:** ذ. صفت. مشهور. خوار – بدنام – رُسوا.

– **اَنْگشت نُمائي ڪَرڻ:** آڱر ڪٽڻ – عيب جوئي ڪرڻ. نڪته چيني ڪرڻ – ٺٺولي ڪرڻ. اَنْگلُ ج اَنْگلَ: ذ. [سن. اَنْنَيه] نارُ – نَخرو – ماٽو. لاڏ – ڪوڏ – چانگرو.

• **اَنْگلُ ج اَنْگلَ:** ذ. [سن. اَنْنَيه] نارُ – نخرو – ماٽو. لاڏ – ڪوڏ – چانگرو.

– **اَنْگلُ آرو ج اَنْگلَ آرا:** ذ. ناز نخرو – ماٽو. لاڏ ڪوڏ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اَنْكلي ج اَنْكلي:** ذ. صفت. اَنگل ڪندڙ – نازوارو – نخريلو.
• **اِنْگلِسْتان:** اسر خاص. [اينگل + آستان = جاءِ هنڌ. اينگل ماڻهن جو ملڪ] انگريزن جو ملڪ – انگلنڊ.
• **اِنْگلِش:** ث. [انگ. English] انگريزي ٻولي.
• **اَنْگڻ:** مصدر. [سن. اَنْڪ = انگ، نشان. ليک، چٽ] انگ هڻڻ. نشان ڪرڻ. رنگ ڏيڻ. چٽ ڪيڻ. ليک ڪيڻ. ڪپڙي تي قيمت جو انگ لکڻ. جانور کي ڪهي کل لاهڻ بعد عضوا عضوا ڪري ودڻ "اڄ ٻڌ انگير انگ، هٿان حبيبن جي" (شاهه).
• **اَنْگوڇو ج اَنْگوڇا:** ذ. [سن. اَڱڪ + بدن + اُڇ = ٻَڌڻ] گوڏ ٻڌڻ جو ڪپڙو. پوتڙو ٽوال.
• **اَنْگورُ ج اَنْگورَ:** ذ" [ف] ميوي جو هڪ قسم – وڏي ڪشمش. [سن. اَنْڪوٰر] سَلو – گونڇ. گوشو. قردار وڻ جي ٻَنگر. زخر يا ڦٽ جي سوڄ. زخر جو پَڪل مُنهن.
– **اَنْگورَ ڪَيڻ:** گونڇ يا گوشا ڪيڻ مورجڻ (وڻ جو).
– **اَنْگورَ نڪرڻ:** سلاڻڻ – گونڇ يا گوشا نڪرڻ. خراب نتيجا ظاهر ٿيڻ.
– **اَنْگوريَ ج اَنْگوري:** ذ. صفت. اَنگور جو. انگور مان ٺهيل. هڪ قسم جو ديسي شراب.
– **اَنْگوري سُرڪو:** ذ. انگورن مان ٺهيل سُرڪو.
• **اَنْگورَجڻ:** فعل مجهول. [ف. انگور] وڻ جو مورجڻ. ٻورجڻ. گونڇ يا گوشا ڪيڻ. ڦٽ جو پرجڻ. (اَنگورڻ – اَنگوربو – انگوربل).
• **اَنْگوڑو ج اَنْگوڑا:** ذ. [سن. اَنْڪ = انگڙو] لوهارڪي ڪر جو هڪ اوزار – اَنبُور.
• **اِنْگونْگڻ اِنْگونْگهڙو (ل):** ذ. صفت. ڏنگو – ڦڏو – آڏو ڦڏو – ورن وکڙن وارو.
• **اَنْگَڻي:** اسر خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اَنْگي ج اَنْگيُون:** ث. [سن. اَڱڪا] چولي – ڪُنجري – گج – پيپني "پيڙي ٽيان پتار سان، اَنگي لاهي اَنگا". گَجَ جو اَڌ. پَرت جو هڪ قسم.
• **اَنْگيلي ۽ اَنْگيليُون:** ث. لوهي ڇلهه – ڪُل – سگڙي – آڇيلي (ل).
• **اَنْگيزُ ج اَنْگيزَ:** ذ. صفت. [ف. انگيختن = اُتارَڻ، نڪاڻڻ] اُتارينڌڙ. هي لفظ مرڪبات جي آخر ۾ مستعمل آهي "حيرت انگيز وغيره".
– **اَنْگيزي:** ث. اُتڀ. اُيارُ (جذبات جو).
• **اَنْگيڪارَ:** ث. [سن. اَڱڪيڪار = وعدو، اقرار] مڃتا – قبوليت رضامندي.
• **اَنْگيڪارَ ڪرڻ:** مڃڻ – قبول ڪرڻ.
• **اَنْگيلو ج اَنْگيلا (ٿ):** ذ. صفت. ناز وارو – اَنگلي – نخريلو. (ٿ. اَنگيلي ج اَنگيليون). (ذ) تاجيءَ ٻَڌڻ لاءِ ڪتل ڪائي.
• **اَنْگِيو ج اَنْگِيا:** ذ. [سن. اَڱڪا = چولي، پيپني] هڪ خاص قسم جي چولي.
• **اَنْگهَ ج اَنْگهُون (ل):** ث. [سن. اَنْڪَ = انگڙو] ڪنهن ڪائيءَ جي ٻاهر تي نڪتل ڪٽ يا وريل نوڪ. ڪائيءَ جو گوشو. اَنْگڙي – ڪنڊو. لٽ جو ڪُنڊو. لنگر جي شاخ. جهڪ – چيرُ. ڦاٽ. ڏارُ.
– **اَنْگهُون پائڻ:** چير چير ڪرڻ. چن ڦاڙ ڪرڻ.
• **اَنْگهَ ج اَنْگهَ:** ذ. جَهڪ – چير – ڦاٽ (ڪپڙي ۾). ڪائيءَ جي ڪٽ يا وريل نوڪ. اَنگوڙي.
– **اَنْگهَ پَوڻ:** انگهه جو ڪپڙي کي ڦاڙڻ. ڪنهن شيءِ ۾ اٽڪي ڦاٽي پوڻ (ڪپڙو).
– **اَنْگهر:** ث. صفت. اَنگهن واري (ڪائي).
– **اَنْگهُن تي چاڙهڻ:** تڪليف ڏيڻ – ايذائڻ. سوريءَ تي چاڙهڻ.
– **اَنْگهُنَ چڙهڻ:** سوريءَ تي چڙهڻ "عاشق انگهن چڙهيا، ٻيو سيکو ڇڏي" (شاهه).
– **اَنْگهُن سان اَٽڪڻ:** ڏکئي هنڌ اَڙجڻ. بيعزت سان هٿ اٽڪڻ.
• **اَنْگهوَ ج اَنْگها (ل):** ذ. ڪائيءَ مان نڪتل وڏي ڪٽ. نشان.
• **اَنْگهَهَ ج اَنْگهُون:** ث. [پرا. اَنگهَ] اوجهراڻي – گهل (ننڍ جي). غشي. سُستي.
• **اَنْگهائي ج اَنْگهائيُون (ل):** ث. ڪيڻَ جي پاسن واري رَسي.
• **اَنْگهرو ج اَنْگهرا (لس):** ذ. ڪَلي يا ساندارِيءَ جو ڇيڙو.
• **اَنْگهڙي ج اَنْگهڙِيُون (ل):** ث. مَلهه جو هڪ داءُ – جانلو.
• **اِنْگهَڻ:** مصدر. ڪنهن لڇڪيدار شيءِ (رٻڙ وغيره) جو ڇڪجڻ سان واڌ ڪائڻ. وڏي وڃڻ. ڏيگهه ٿيڻ. دير پوڻ (ڪم ۾). (اِنگهيو – اِنگهندو – اِنگهيل).
– **اِنْگهَ ج اِنْگهُون:** ث. ڇڪ. ڏيگهه – طُول – طوالت. اجائي ڏيگهه. دير.
– **اِنْگهائڻ:** مصدر "اِنگهڻ" مان متعدي بالواسطه. وڌائڻ. ڏگهو ڪرڻ. دير وجهڻ.
– **اِنْگهَ ڪَرڻ:** ڏيگهه ڪرڻ. دير وجهڻ.
– **اِنْگهي وَڃڻ:** ڏگهو ٿيڻ (معاملي جو). وڏي وڃڻ (ڪم).
• **اَنْگهَو ج اَنْگها:** ذ. صفت. بنا گيهه (پت) – گنب پَتُ – رُکو – اوسو (ل). قِحو – بيسواد (ث) اَنگهي ج اَنْگهُيون.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَنْمانُ (ث):** ذ. انومان – شڪ – گمان.
• **اَنَمانِيں اَنَمَنِيو:** ذ. صفت. [سن. اَنْ = نہ + مَنَ = دل] بي دلِيو. اُداس – غمگين. ناراض.
• **اَنْمَتُ:** ذ. صفت. [سن. اُنْمتّ = مست، چريو] چريو. چتو. نشي ور.
• **اَنمُولُ، اَنمولُ:** ذ. صفت. [سَن. اَنْ + مُوليَه] بي بَهاَ – قيمتي.
• **اَنَناسُ ج اَنَناس:** ذ. [پورچوگيز. اَناناس] اَنَاس (ميوو).
– **اَنَنْتُ:** صفت. [سن. اَنْ = نہ + اَنْتَ = چيڙو] بي انت – بيحدّ ـ اَپار. (ذ) هڪ خيالي نانگ جو زمين مٿي تي ڪٽي بيٺو آهي. وشنو مهراج.
– **اَنَنت چَوڏَس:** ث. چوڏهن ڳنڊين وارو سڳو (جو هندو بَدي جي چوڏهين تاريخ پائيندا آهن).
– **اَنَنت ڈورڙو:** ذ. اَننت چوڏَس.
• **اَنَنْدُ ج اَنَنْدَ:** ذ. [سن. اَ = گهڻو + نَد = خوش ٿيڻ] آرام – اطمينان. خوشي – سرهائي. هندن جو هڪ پوتر ڪتاب "انند صاحب".
• **اَنَنْگُ ج اَنَنْگَ:** ذ. 'ڏهس نامي' جو لفظ طوطو.
• **اَنْوادُ:** ذ. [سن.] ترجمو.
ـ **اَنْوادَڪُ:** ذ. صفت. ترجمو ڪندڙ – مترجم.
• **اَنْوادِي:** ذ. صفت. [سن.] نچائيندڙ. مخالف. اهو سُر جو راڳڻيءَ جي اَصولي سُر جي ابتڙ هجي.
• **اَنوارُ:** ذ. [ع. نُور ج اَنوارُ] تجلا – چمڪ.
• **اَنواعُ:** ذ. [ع. نَوع ج اَنواعُ] قِسمَ – نمونا "جانب منهنجي جيءَ ور، آهن آزار جا انواع" (شاه).
• **اَنُوڏو ج اَنُوڏا:** ذ. صفت. انوکو – عجيب – غير معمولي.
• **اَنُوپُ:** ذ. [سن. اَن = نہ + اُپَما = مشابهت] اَنوکو – لاثاني.
• **اَنُوپو:** ذ. صفت. اٽوپرو – اوپرو – ڏاريون.
• **اَنوپي:** ث. [ملتاني] اڻ پوکيل – نئين زمين.
• **اَنُودَ:** اسم خاص. اَڳاڻي وقت جي هڪ ظالم ڪاسائيءَ جو نالو (جو سيوهڻ جي قلعي ور رهندو هو ۽ ماڻهو کهي گوشت ور ملائي وڪڻندو هو).
ـ **اَنُود ڪاسائيءِ جي ڪَڏَ:** ث. سيوهڻ ور هڪ ڪڏ جا "انود ڪاسائي" جي نالي سڏ جي ٽي (جنهن لاءِ چون ٿا تہ تمام اونهي هوندي هئي، ڪُنل ماڻهن جا هڏا انهيءَ ور ڦٽا ڪندو هو). (ڪنايہ) اونهي ڪڏ – اوڙاهہ.
• **اَنودَڪُ:** ث. [سن. اَنْ + اَدَكَ = پاڻي] داڻو پاڻي – ان جل. قسمت.
• **اَنُور ج اَنُورُون (ت):** ث. اور – جُر.
• **اَنُورُ:** ذ. [ع. "نُور" جو تفضيل] تمام چمڪندڙ – روشن.
• **اِنورِي ج اِنورِيُون (ل):** ث. صفت. پهريون پيٽ ويامبل – پهريات.
• **اَنُوسار:** حرف جر. [سن. اَن = پوئتان + سارَ > سُر = سرڻ] موجبَ – مطابق – پٺاندر.
• **اَنُوشدارُو:** ذ. [ف. نوش + دارو] پسارڪي وڪرجو هڪ قِسم – نوشدارو. نوشادر.
• **اَنوکو ج اَنوکا:** ذ. صفت. نيارو – نرالو – علحدو. عجيب – غير معمولي. (ث) اَنوڪي ج اَنوڪيُون.
• **اَنُولاسارُ:** ذ. پسارڪي وڪرجو هڪ قسم – اَنُولاسار.
• **اَنُوَمانُ ج اَنُومان:** ذ. [سن. اَنْ = پوئتان + ما = مَڻ] قياس. اندازُ – ڏُکو. شَڪ – گمان.
– **اَنومان ڪَڍڻ:** ويچارَ ڪرڻ. گمان ڪڍڻ. ڏُکو هڻڻ. تخمينو ڪرڻ.
– **اَنوماني ج اَنوماني:** ذ. صفت. گماني – شَڪي. وسواسي.
• **اَنْهَ:** ظرف. [سن. نَهْ = نہ] انڪارجي ورندي.
• **اِنْهانْ:** ظرف. اِنهن کان. اِنهيءَ کان.
• **اَنَهَدُ ج اَنَهَدَ:** ذ. [سن. اَناهَتَ = نہ هنيل، سجو + نادَ = آواز = ڏڪ هڻڻ ڪانسواءِ آواز] اندر جو آواز – من واڻي.
– **اَنَهَدي:** صفت. رُوحاني. وڻندڙ (هير).
• **اِنهدامُ:** ذ. [ع. هَدَم] ڊاهہ ڀُوهہ – پَيَچ ڊاهہ – بَربادي.
• **اَنْهَڪارُڻ:** مصدر. هائوڪرڻ. قبول ڪرڻ – مَڃڻ. (اَنْهَڪاريو – اَنْهَڪارينڊو – اَنْهَڪاريل).
• **اِنَهُمْ:** ضمير. ["اِنهيْن" جي پراڻي صورت] اِنَهي.
• **اِنْهماڪُ:** ذ. [ع] غور – استغراق – محويّت. سخت مشغولي – گهڻو شوق.
• **اَهَنْڊُ ج اَهَنْڊَ:** ذ. صفت. ڏنگو – اردو. سرڪش.
• **اِنهِي:** ضمير. هنَ.
– **اِنهِيءِ ڪَري:** ضمير. تنهنڪري – اِن ڪري.
• **اَنْهوارَڻُ:** فعل مجهول. بيهوش ٿيڻ – اَنْهرڻ.
• **اَنْهَيانْ اَنْهيارَ:** ذ. اَهنر – گهوٽ جو محافظ.
• **اَهَنَّيُ اَهنَر:** شاديءَ جي هڪ رسر موجب رات جو خالي پڪي ور سمهندڙ – پڪي جو محافظ – آنر.
• **اَنْهيري:** اسم خاص. تعلقي فيض گنج ور هڪ ديهہ جو نالو.
• **اَنْئُنْ گَنْئُنْ:** ظرف. هيٺ مٿي – الٽ پلٽ. جيئن آيو تيئن –

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جھڙو تھڙو (ڪم).

• **اَنِي ج اَنِيُون:** ث. [سن. اَڻِي] بَرڇِيءَ يا تيرجي ڇُھنب يا نوڪ.

• **اِنْيانْ:** ظرف. هن هنڌان – هتان – اِتان.

• **اَنياءُ:** ذ. [سن. اَ = نہ + نِيايَہ = انصاف] بي انصافي – ڪُنياءُ – بيداد. ظلم – انڌير.

– **اَنيائِي ج اَنيائِي:** ذ. صفت. بي انصافي ڪندڙ. ظالم.

• **اَنِيَت:** صفت. [سن. اَنِيت < اَ = نہ + نِيت = نياءُ، هلت] هلي چلي يا نِيت جي خلاف. بي اَنصافي. بدهلت – بي فضيلتي.

– **اَنِيَتي ج اَنِيتُيُون:** ث. بي اُصولي. بي انصافي. بداخلاقي.

• **اَنِيراءُ:** اسم خاص. ڪائياواڙ جي هڪ راجا جو نالو (جنهن ٻيجل چارڻ جي معرفت پنهنجي حريف راءِ ڏياڻ جو سر وڍايو).

• **اَنِيس:** ذ. صفت. [ع] دوست – وُرونهيندڙ.

• **اَنِيڪَ:** صفت. [سن. اَن = نہ + ايَڪ = هڪ] گھٽا – بي شمار.

• **اَنِيلُ:** ذ. صفت. [سن. اَن = نہ + نِيلَ = نيرو] اڇو – سفيد. (اسم خاص) لس ٻيلي طرف هڪ تيرٽ جو نالو.

• **اَڏ:** ظرف. [سن. اَنَ، اَنْ = نہ – بغير – سواءِ ـ ڪان سواءِ. انڪاري معنيٰ ڏيڪارينڊڙ صفاتي اڳياڑي "اَڏ وڃندڙ. اَڻموت. وغيره". درياءَ جي گھيڙ واري سُڪل جاءِ (جا پاڻيءَ جي لاڙ ڪان ٻوءِ ظاهر ٿئي).

– **اَڏ آريو:** ذ. [اَنْ + اَريہ] اَڏ سُڌريل. اناڙي – جاهل.

– **اَڏ اُبَرَئي، اَڏ اُبرَي:** ظرف. سج اُبرڻ کان اڳ فجر سان – پرهه ڦٽيءَ جو.

– **اَڏ اُبَرَئي جو اَڌُ:** سج اُبرڻ کان اڳ ننڊ مان سجاڳ ٿيڻ – ساجهر اُڌُ. سوير جاڳڻ.

– **اَڏَبَڌَت:** ث. [اَنْ = نہ + هـ. بَننا] بي اتفاقي – ناسازي – اختلاف – ڪلفت. رنجيدگي. تڪرار – جهيڙو. دشمني.

– **اَڏُمُو اَڏُموميو ج اَڏُيُوما، اَڏُيوميا:** ذ. صفت. [اڏ = نہ + يُومي = يون، زمين] اَڻواقف – بيخبر – غير واقف – اَڏُيُونْيو.

– **اَڏُيُونْيو ج اَڏُيُونْيا:** ذ. صفت. [اڏ = نہ يونءُ = زمين] غير ملڪي – اوپرو – ڌاريو. مسافر.

– **اَڏ پِئُوڏو:** ذ. صفت. [سن. اَنْ = نہ = پاوَ = وڌڻ] اڏ وڌندڙ. ڇنڊو.

– **اَڏَپَئي:** ذ. صفت. [سن. اَڏ = نہ + پَيَہ = خوف] بي ڊپو – بي خوف. نہ ڊڄندڙ.

– **اَڏَتارُو ج اَڏَتارُو:** ذ. صفت [ان + تارو < ترڻ] تري نہ ڄاڻندڙ "اَتي اَڏَتارُن، ساهڙ رسج سير ۾" (شاهہ).

– **اَڏَتوريو ج اَڏَتوريا:** ذ. صفت. [سن. ان = نہ + تُلْ = تورڻ] نہ تُريل. بنا تورڻ جي "تن جو صرافن، اڏَتوريو اَگھائيو" (شاهہ).

– **اَڏَتَوڙِيو ج اَڏَتَوڙِيا:** ذ. صفت. [اڏ + هير. توڙ = رزق، روزي] جنهن کي پيٽ پالڻ لاءِ ڪجهہ نہ هجي – جنهن کي تَوڙ جي تنگي هجي. بي سمر. تنگ دست – بي روزگار.

– **اَڏَتَيارُ ج اَڏَتَيارَ:** ذ. صفت. نامڪمل – ناقص – اڏپورو. اَڻسنيريل.

– **اَڏَٽِيٽو ج اَڏَٽِيٽا:** ذ. صفت. نہ ٽيڙ جهڙو – نہ ٽي سگھڙ جهڙو. (ث) اَڏَٽِيٽَڀِي ج اَڏَٽِيٽَڀِيُون.

– **اَڏَڏُ ج اَڏَڏَ:** ذ. صفت. نہ ڏَنندڙ. مضبوط – قائم رهندڙ. پختو – پڪو – ڏاڍو.

– **اَڏَرُ ج اَڏَرَ:** ذ. صفت. (اڏ = نہ + ڏُلْ = ترڻ) نہ ترندڙ – اَڻل. ضرور ٽيندڙ. ٻهلوان.

– **اَڏَروڙ (ترورُ):** ذ. صفت. نہ ڏَنندڙ - پڪو – پُختو. نہ پَڇندڙ.

– **اَڏَناهُ:** ذ. اَڏَٻٽ – ناسازي.

– **اَڏَنَهندِي:** ث. اَڏَناهہ – ناسازي.

– **اَڏَنَهڙو ج اَڏَنَهڙا:** ذ. صفت. ڪنهن سان ناهہ يا صلح نہ ڪندڙ.

– **اَڏَنَهيو ج اَڏَنَهيا:** ذ. صفت. نہ ٻهيل.

– **اَڏَپاڻِيو ج اَڏَپاڻِيا:** ذ. صفت. بنا پاڻيءَ جي سُڪل – خشڪ. بي آب (ترار يا موتي). ڊرو – ڏڏو (مڙس، ڊڳو يا وهت).

– **اَڏَپُڇِيو پُڇِيو:** ذ. صفت. ظرف. پُڇَڙ ڪانسواءِ ـ بنا پڇڙ جي. پڪ سان – لاشڪ – يَقيناً پُڇ ڪانسواءِ ـ لُنڊو.

– **اَڏَپُڇتائِي:** ث. ڪَڄائي.

– **اَڏَپڙهيو ج اَڏَپڙهيا:** ذ. صفت. بي علم – جاهل.

– **اَڏَپُورَ:** ذ. (اَڏ = نہ + پُورَ < پورو) پڇل انگن جو حساب – رياضي موجب اُهي حساب جن ۾ انگ پڇل هجن.

– **اَڏَپُورُ پاسڪ ڪُنڊو:** ذ. اهو ڪُنڊو جنهن جا پاسا برابر نہ هجن.

– **اَڏَ پُورو ج اَڏَ پُورا:** ذ. صفت. نامڪمل – اڌورو – ناقص.

– **اَڏَ پُهِڄَ:** ذ. صفت. بي پهچ – بيوس. لاچار. بي طاقت.

– **اَڏَ پِيتيءَ جا نَشا:** محاورو. جڏا ڪم. ڪِتل ڳالهيون – بيوقوفيءَ جون ڳالهيون يا ڪم.

– **اَڏَ جُڙَنْدو ج اَڏَ جُڙَنْدا:** ذ. صفت. نہ لهندڙ – ناموزون. ناگوار – اڏ وڃندڙ. غير واجبي.

– **اَڏَ جُڳائِنْدو:** ذ. صفت. اڏ ٿهندو – نامناسب. غير واجبي.

– **اَڏَ جُڳائِنْدو ج اَڏَ جُڳائِيندا:** ذ. صفت. ناموزون – نہ جڳائيندڙ – غير واجبي.

– **اَڻ جوڙ ج اَڻ جوڙَ:** ذ. صفت. (اَڻ + جوڙ < جوڙڻ) اڻ پورو – بي جوڙ. اَڳهو – بيمار. نامناسب.

– **اَڻ جوڙائي ج اَڻ جوڙائِيُون:** ث. اڳهائي – بيماري. نامناسبي. اڻ پورائي.

– **اَڻ جوڳو ج اَڻ جوڳا:** ذ. صفت. نہ سونهندڙ ـ ـ نامناسب – ناروا – اَجوڳ. خراب – ڪَڏو (ڪر).

– **اَڻ جيسُ ج اَڻ جيسَ:** ذ. صفت. [سن. اَنَ + يادْرِشَ = جيڏو] اڻ جهڙو – نابرابر. لاثاني – بي نظير – بي مثل.

– **اَڻ جاڻَ:** صفت. (اَڻ + جاڻ < جاڻڻ) جنهن جي جاڻ نہ هجي – نامعلوم. نامشهور.

– **اَڻ جاڻو ج اَڻ جاڻا:** ذ. صفت. نامعلوم. ناواقف بي خبريءَ ۾. اڻ جاڻَ.

– **اَڻ جاڻ ج اَڻ جاڻ:** ذ. صفت. (اَڻ + جاڻ < جاڻڻ) نہ جاڻندڙ – ناواقف – بي سمجهه – بيوقوف – جاهل – نادان. اجنبي – ڏاريو. بي علم.

– **اَڻ جاڻائي، اَڻ جاڻپ:** ث. اڃاڻپ – بيخبري – ناواقفيت. نادانيءَ. جهالت.

– **اَڻ جاڻي:** ظرف. نہ جاڻندي – بي خبريءَ ۾.

– **اَڻ جٽو (جٽرو) ج اَڻ جٽا (جٽرا):** ذ. صفت. جو جٽو نہ هُجي – جهڪو – اَڻ لکو. جٽن ڪان سواءِ.

– **اَڻ جُهڪتو:** ذ. صفت. اَڻ پُورو. جُهڪتو نہ ٽيل – مُنجهيل. اَدورو – فيصل نہ ٽيل.

– **اَڻ جَڳائي ج اَڻ جڳائِيُون:** ث. اَڳهائي – بيماري – بي جاڪائي – ناجڳائي.

– **اَڻ جَڳو ج اَڻ جَڳا:** ذ. صفت. خراب – بيڪرو. اڳهو – ناجاڪ – بيمار.

– **اَڻ جَليو جَلڻ:** جوپڙ راند ۾ هڪ ساريءَ جو ٻين سارين تان ٽپڻ.

– **اَڻ جُونڊو:** ذ. صفت. نہ جُونڊڙ (جو زبان سان ڪجهه نہ چوي) ـ خاموش "اَڻ جُوندن مَ جَوُ، جُوندن چيو وسار" (شاهه).

– **اَڻ جَوڙتو:** ذ. صفت. (ماڻهن ۾) نہ جَوڙڻ جهڙو – ڳجهو – مخفي.

– **اَڻ جُهٽ:** ذ. صفت. نہ جُهٽندڙ. جو ڪولي يا چوڑي نہ سگهجي. جو جُدا نہ ٿي سگهي. ڳنڍيل.

– **اَڻ جَڏ ج اَڻ جَڏَ:** ذ. صفت. جو نہ چڏي – مَڇڏو. ڳالهه جو پڪو. ثابت قدم – محڪم.

– **اَڻ جَڙ اَڻ جَڙُو ج اَڻ جَڙَ اَڻ جڙُو:** ذ. صفت. نہ جَڙڻ جهڙو (اَنَ).

– **اَڻ جَڙيل:** صفت. نہ جڙيل – بوسو نہ لٽل (چانور).

– **اَڻ ڏَڏ:** ذ. صفت. نہ ڏَڏندڙ – جيڪو لڏي لَمي نہ. مضبوطيءَ سان ڪتل – پختو. قائم.

– **اَڻ ڏاڙهيو ج اَڻ ڏاڙهيا:** ذ. صفت. بي ڏاڙهيو – ڏاڙهيءَ ڪان سواءِ. لاسڙيات. ڪسرو.

– **اَڻ ڏٺو جَ اَڻ ڏٺا:** ذ. صفت. نہ ڏٺو. ڏسڻ ڪان سواءِ. نہ ڏٺل. پَرِيٽ – غائبانہ "ڏٺو سپ وسار، اَڻ ڏٺي ڪي ياد ڪر".

– **اَڻ رهائِيندو رهُنْدو:** ذ. صفت. نارَوا – نامناسب. شرعي قانون جيَ خلاف (سَگ جو رشتو) – بي قاعدي رشتو. (ث) اَڻ رهائِيندي، رهَندي.

– **اَڻ سالِم:** ذ. صَفت. اَڻ پورو. پَڳل. نامڪمل – ناقصي.

– **اَڻ سالِمائي:** ث. اَڻپُورائي. اڳهائي. اَڻنگائي.

– **اَڻ سانگو ج اَڻ سانگا:** ذ. صفت. سانگ ڪان سواءِ ـ بي سبب. بي امتياز. بي پهچ – بيواهه. ڪوتاهه انديش – بي خيال. پچاڙي نہ جاچيندڙ.

– **اَڻ سڏو ج اَڻ سڏا:** ذ. صفت. وَر وارو – ڏنگو – قِدّو.

– **اَڻ سُڌِيرُ:** ذ. صَفت. بيخبر – بيهوش. ناچاڪ – بيمَزي.

– **اَڻ سَڌِيو ج اَڻ سَڌِيا:** ذ. صفت. ڪوٺ يا ڪانڌ ڪان سواءِ ـ دعوت ڪان سواءِ ـ اَڻ ڪوڙِيو – بي دعوتيو. بي تڪلف. (ث) اَڻ سَڌِي ج اَڻ سَڌِيون.

– **اَڻ سُرائِتو ج اَڻ سُرائِتا:** ذ. صفت. جنهن جو آواز سُريلو نہ هجي – بي سُرو. (ث) اَڻ سُرائتي ج اَڻ سُرائتيُون.

– **اَڻ سُرتَ ج اَڻ سُرتَ:** ذ. صفت. بيخبر. بيهوش – غافل. (ظرف) اوچتو.

– **اَڻ سُرتائي ج اَڻ سُرتايُونْ:** ث. بيخبري. بيهوشي – غشي. غفلت.

– **اَڻ سُرتو ج اَڻ سُرتا:** ذ. صفت. اڻ سُرتيو.

– **اَڻ سُرتيو ج اَڻ سُرتيا:** ذ. صفت. اَڻجاڻ – بيخبر – بي علم. بيهوش – غافل (ظَرف) اوچتو (ث) اَڻ سُرتي ج اَڻ سُرتيُون.

– **اَڻ سَرنْڊي ج اَڻ سَرنْڊِيُونْ:** ث. بي پهچائي – بي طاقتي. لاچاري – مجبوري – بيوسيءَ واري حالت "اَڻ سَرنْڊيءَ سيکو ٿري، ڪرو ڪو سَرنديءَ ٽري".

– **اَڻ سُرو ج اَڻ سُرا:** ذ. صفت. جيڪو سُري نہ سگهي. نانگ بلا وغيره سُرندڙ جيت جو ننڍڙو ٻچو "اَڄَ اَلِبهَر اَڻ سُرا، نَين تہ نَرگس لُوند" (جلال ڪتي).

– **اَڻ سُوريتو ج اَڻ سُوريتا:** ذ. صفت. جنهن ڪي ڪو غم يا سُور نہ هجي – بي غم – خوش. (ث) اَڻ سُوريتي ج اَڻ سوريتيون "سُوريتيءَ ڪنهن سور، اڻ سوريتيءَ سان اوريا؛ هن جو پُنجهُرئي نہ پُري، هو وڃي پئي وَهلور".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اَڻ سو گھائي:** ث. نامضبوطي. بي سلامتي – جوکائي.
– **اَڻ سُونھوڻ ج اَڻ سُونھاڻ:** ذ. اَسونهون – اَٽواقف – پَليل – بيخبر. اَپُرميو.
– **اَڻ سَھڙ ج اَڻ سَھڙَ:** ذ. صفت. (اَڻ + سَھڙ < سھڻ) نہ سھڻ جھڙو – نہ سَھُو. نہ سھندڙ – حاسد. ٽوردليو.
– **اَڻ سُھائِيندو ج اَڻ سُھائِيندا:** ذ. صفت. نہ جڳائيندو – اَڻ وٽندڙ – نامناسب. (ث) اڻ سُھائيندي ج اَڻ سُھائِيندين.
– **اَڻ سُھڻدو ج اَڻ سُھڻدا:** ذ. صفت. اڻ سُھائيندو – اَڻ وٽندڙ. (ث) اَڻ سُھڻدي ج اَڻ سُھڻدين.
– **اَڻ سَھُڻو ج اَڻ سَھُڻا:** ذ. صفت. نہ سھندڙ.
– **اَڻ سَھُو ج اَڻ سَھو:** ذ. صفت. نہ سھندڙ – اَسَھُو.
– **اَڻ سينڊو ج اَڻ سينڊا:** ذ. صفت. بنا سينڊ يا سڃاڻپ جي. ناآشنا. اجنبي – اوبرو. غير واقف – اَڻ سُڃاتُو.
– **اَڻ صروري:** صفت. جنهن جي ضرورت نہ هجي – غير ضروري.
– **اَڻ ڳڻ:** صفت. جو ڳڻي يا شمار ڪري نہ سگھجي – بيشمار – بي انداز. ڳڻاتي کان ٻاهر.
– **اَڻ ڪوڙِيو ج اَڻ ڪوڙيا:** ذ. صفت. بنا سڏ يا دعوت جي آيل. اَڻ سڏيو – بي دعوتو.
– **اَڻ ڪِي:** صفت. اَڻ ڪَئي – نہ ڪَيَل "اَڻ ڪِي عيان نہ ٿي، ڪِي پروڙي ڪونہ" (شاھ).
– **اَڻ ڪڻ ج اَڻ ڪڻ:** ذ. صفت. نہ ڪتندڙ – اَڪيچار – بيشمار – اڻڪ.
– **اَڻ گَسُ ج اَڻ گَس:** ذ. صفت. نہ گَسَندڙ – بي خطا. اَڻ تَڙ. دلير – بهادر.
– **اَڻ گاڇ:** ذ. صفت. نہ ساڏيندڙ. بيخيالو. لاغرض.
– **اَڻ گاڻُو:** ذ. صفت. [سن. ان + گڻ = گڻڻ] گڻگوت نہ ڪندڙ – ناعاقبت انديش. لاغرض – بيخيالو.
– **اَڻ گڻ، گڻيو:** ذ. صفت. گڻڻ ڪان ٻاهر – بي انداز – بيشمار.
– **اَڻ گھڙيو ج اَڻ گھڙيا:** ذ. صفت. (اڻ + گھڙڻ > گھڙيو) جو گھڙيل يا ٺهيل نہ هجي – بيدولو. اڻ آزمودگار – ناتجربيڪار. اڻ سڌريل.
– **اَڻ گھڙيو ڪانُ:** محاورو. اَڻ سڌريل اَڻ آزمودگار. دُدَ ستو.
– **اَڻ لائِقُ:** ذ. صفت. ناقابل.
– **اَڻ لَڀ ج اَڻ لَڀ:** ذ. صفت. [سن. اَنّ + لَبْيَه = نہ ملڻ جھڙو] نہ لپندڙ – نہ ملڻ جھڙو – ورلي ملندڙ – نايابَ. نهايت قيمتي – بي بها.
– **اَڻ لَڀائي:** ث. اَڻاڻ – ڪاميابي.
– **اَڻ لَکو ج اَڻ لَکا:** ذ. صفت. [سن. اَن + لَکِشْتَ = نشان ٽيل. ڏنل] جو لَکِي نہ سگھجي – جنهن جي خبر نہ پوي. تمام نندڙو – ٽورڙو – ذرڙو. نامعلوم – بي اثر.
– **اَڻ لِکِيو ج اَڻ لِکِيا:** ذ. صفت. نہ لِکيل – لِکجڻ کان سواءِ.
– **اَڻ لِيکائِتو ج اَڻ لِيکائِتا:** ذ. صفت. [سن. اَن + ليکَنْ = لکڻ. ليکا ڪيڻ] حساب ڪتاب کان سواءِ ليکي چوکي کان سواءِ.
– **اَڻ مَٹ ج اَڻ مَٹ:** ذ. صفت. بي نظير – بي مثل. لاثاني – لاجواب. بي بها.
– **اَڻ مُڙ:** ذ. صفت. نہ مُڙندڙ – اَٽموٽ – اَڻ تر.
– **اَڻ مُوافِقُ:** ذ. صفت. نابرابر – ناموزون – نہ ٺهکندڙ.
– **اَڻ موٹُ ج اَڻ موٹ:** ذ. صفت. نہ موٽندڙ – اڻ تر. ضدي. بهادر – پهلوان – سورمو.
– **اَڻ موڪلايو ج اَڻ موڪلايا:** ظرف. بنا موڪل جي – ري موڪل – اجازت کان سواءِ.
– **اَڻ ميل ج اَڻ ميل:** ذ. صفت. پيچ نہ ڪائيندڙ – ٺهڪي نہ ايندڙ.
– **اَڻ مِيو ج اَڻ مِيا:** ذ. صفت. اُهو جو ماپي يا مَڻي نہ سگھجي – بي انداز. بيشمار. بي حساب. تمام گھڻو – جهجهو.
– **اَڻ نيڻيو:** ذ. صفت. اَڻ ڪوٹيو – اَڻ سڏيو – بي دعوتيو.
– **اَڻ وَاتو ج اَڻ واتا:** ذ. صفت. اَسُونهون – گمراهه – پَليل – بيراهو.
– **اَڻ واريلُ:** ذ. صفت. اَڻ لٽل (ليکو) – چُڪتو نہ ٽيل (حساب ڪتابَ).
– **اَڻ وقِفُ، واقِفُ:** ذ. صفت. اَڻ سُڃاتو – اڻڄاڻ – ڏاريو – ناواقف. اَڻ سُونهون. بيخبر.
– **اَڻ وُنو ج اَڻ وُنا:** ذ. صفت. نہ وَسيَل (برات) – (ذ) برسات نہ وسڻ سببان آباد نہ ٽيل پاڳو.
– **اَڻ وَڌِ ج اَڻ وَڌِ:** ذ. صفت. جو وَڌِڻ جي لائق نہ هجي. نندو جهنگ. نندو وڻ. جو وڌجي نہ سگھي. سخت (ڪاٺ).
– **اَڻ وڻتو ج اَڻ وڻتا (ل):** ذ. صفت. ڏٺيءَ جي موڪل کان سواءِ ـ ريَ موڪل. بي عقل. اجايو – بي فائدو.
– **اَڻ وڻج ج اَڻ وڻج:** ذ. صفت. اَورَڄ. ڪڪ نہ ٽيندڙ – ڪم کان نہ ٽڪجندڙ.
– **اَڻ وسَهُو ج اَڻ وسَهُو:** ذ. صفت. اعتبار نہ ڪندڙ – بي ويساهو. بي اعتبارَ. شڪي – پرمي.
– **اَڻ وَٹَت:** ث. (اڻ + وٽڻ > وٽت) اڻبٽت. ناسازي – نااتفاقي. ڪلفت. ڪينو – بغض. بيائي.
– **اَڻ وٽَندو ج اَڻ وٽَندا:** ذ. صفت. نہ وٽندڙ – ناپسند. خراب – ڪنو. (ث) اَڻ وٽندي ج اَڻ وٽندين.

– **اَڻ وهنڊل:** ذ. صفت. جو وهنڊل نہ هجي – بنا غسل جي.
– **اَڻ وَڙهيل:** ذ. صفت. نہ وَڙهيل (وار) – اَڻ ڳتيل (وار) – چوٽي نہ ٽيل (وار).
– **اَڻ ويساهو ج اَڻ ويساها:** ذ. صفت. بي وساهو – پَروسو نہ ڪندڙ – بي اعتبار.
– **اَڻ ويڪو:** ذ. صفت. جو وڪٽڻ لاءِ نہ هجي – جو وڪري لاءِ نہ هجي. نہ وڪيل.
– **اَڻ هُوند:** ڏ. نہ هُئڻ جي حالت – پينگ – ڪتلائي. مسڪيني – غربت – مفلسي "هڪ اَڻ هُوند، ٻيا افعال بچڑا". ڪنهن بہ شيءِ جي وجود ڏي نہ هئڻ واري حالت – عَدم.
– **اَڻ هُوندو ج اَڻ هُوندا:** ذ. صفت. نہ هُئڻ وارو – اَجايو. خواهہ مخواهہ. سُستُ – بيڪار. (ذ). اڻ هوند – مفلسي.
– **اَڻ هُئڻو ج اَڻ هُئڻا:** ذ. صفت. نہ ٽيڙ جهڙو – اَڻ ٽِيڙو. ناممڪن. (ث) اَڻ هُئڻي ج اَڻ هُئڻيون.
– **اَڻ هيڙ:** ث. ڪاہہ عادت نہ هئڻ جي حالت. ناتجربيڪاري.
– **اَڻ هيڙيو ج اَڻ هيڙيا:** ذ. صفت. اُهو جنهن کي هيڙ نہ هجي. اَڻ هيڙيل – نہ هيرايل "اَڻ هيڙيا نہ هير، پَڇ مَ هيرهيرين جي".
– **اَڻ:** صفت. [سن. اَٽُه] ڳهٽ – اَوڻ. "ڳهٽ" جي معنيٰ ۾ مستعمل صفاتي اڳياڙي "اَٽويهه، اَٽڻيه، اَٽيتاليهه، وغيره"
– **اَڻاتَ:** ث. [سن. اَوت، وِيُوت = اَٽڻ] اَٽڻ جو ڪم – اَڻاوت – اَڻَت. اَٽڻ جو نمونو.
– **اَڻاٽ:** ث. [سن. اَناوَرْشْٹ = سوڪ] ڪوٽ – ٽورائي – قلت. ڪَمي – ڪمياٻي. قحط – ڏڪار. اوسر.
– **اَڻانوج اَڻانا:** ذ. سُڪل – ٺوٽ (زمين).
– **اَڻاس:** تہ [اَ = نہ + ناس = نڪ] بي نَڪائي – بيشرمي. نرجائي. نياڳ.
– **اَڻاسو ج اَڻاسا:** ذ. صفت. بي نَڪو – بيشرم. بي پرواهہ بي غرضو (جنهن تي نصيحت جو اثر نہ ٿئي – نود – نرلجو. ندورو – نياڳو. (ث) اَڻاسي ج اَڻاسيون "محبت نہ جن جي من ۾، تن جي مٽي اَڻاسي" (سچل).
– **اَڻاسائي:** ث. بي نَڪائي – نرلجائي. نَڪ لِرجائي. بيشرمي.
– **اَڻاسو اَنُ ڪائڻ:** بيغائدو اَن ڪائڻ – اَجايو جيئڻ.
– **اَڻاسي مٽي چاڙهڻ:** بيغائدو ٽُلهو ٽيڻ. بيشرميءَ کان ٽولهہ ڪرڻ.
– **اَڻاسَي:** صفت. اَسيءَ کان هڪ گهٽ وارو عدد (۷۹).
– **اَڻانگو ج اَڻانگا:** ذ. صفت. [سن. اَنا گمْيہ = جنهن کي پُڄي نہ سگهجي] ڏکيو – مشڪل – اَهنجو – اَوکو. (ث) اَڻانگي ج اَڻانگيُون.
– **اَڻانگا پنڌ ڪرڻ:** ڏکيا پنڌ ڪرڻ – ڏکيا. سفر ڪرڻ. جبل جهاڳڻ.
– **اَڻانگائي ج اَڻانگايُون:** ث. ڏکيائي – اهنجائي – مشڪلات.
– **اَڻانوي:** صفت. [سن. نَوَ نَوَت] نون ايڪن ۾ اَٺن ڏهاڪن وارو انگ – هڪ گهٽ نوي – اَڻانوي (۸۹).
– **اَڻاوَٽ(ث).** [سن. اُوْت] اَٽڻ جو نمونو – اَٽڻي – اَٽت. اوج.
– **اَڻاهَت:** صفت. [سن. اَنَشَٹ] هڪ گهٽ سٺ وارو عدد – اَٺهَٽ (۵۹).
– **اَڻائت:** ث. اَڻاٽ – قلت – ڪوٽ.
– **اَڻائڻ:** مصدر "اَٽڻ" مان متعدي بالواسطه. ڪپڙو ٺهرائڻ – اوڄائڻ. (اَڻايو – اَڻائيندو – اَڻايل).
– **اَڻائي، اَڻائِي ج اَڻائِيُون، اَڻاٽِيُون:** ث اَڻت جو نمونو. اَڻڻ جو اَجورو.
– **اَڻائو ج اَڻاوا:** ذ. صفت. [سن. اَ = نہ + نِي = نيڻ] ڏکيو – اَهنجو. اَڻانگو (واءُ، ٻيڙين کي هاڪارڻ لاءِ). (ث) اَڻائي ج اَڻائيُون.
– **اَڻائو واءُ لڳڻ:** اَڻانگو واءُ لڳڻ. تڪليف پهچڻ.
• **اَڻائو ج اَڻاوا (ت):** ذ.صفت. [اَڻ + ڏايو < ڏائڻ = ڏانوڻ وڃهڻ] اهو اُٺ جنهن کي ڏاوڻ وڏل نہ هجي – آڻ ڏانوٽيون.
• **اَڻائِي ج اَڻائِيُون، اَڻايُوْن:** ث. صفت. ڏکي – اهنجي. مخالف (هوا). ڪجائِي – خطا – ڀُڪ – غلطي (ل). هڪ قسم جي وَل (ت) – وَڻ ويڙهي.
• **اَڻَپ ج اَڻَپ:** ذ. [سَن. اَسْنيہ < اَ = نہ + سْنيہ = سڌيہ] اَڻپائي – اَيوڳائي – رُڪائي. "سڌپ" جو ضد.
– **اَڻپاڻ (ث)، اَڻپاڻ:** ذ. اَڻپائي – اَيوڳائي – رُڪائي.
– **اَڻپائي:** ث. اَيوڳائي – رُڪائي.
– **اَڻيو ج اَڻيا:** ذ. صفت. بنا سَڌپ جي – بنا گيهہ يا تيل جي – رُکو. سُڪل – خشڪ. ڪنڊل – غريب. "سَڌيو" جو ضد.
• **اَڻَتَ، اَڻَت:** ث. [سن. اَي] اَٽڻ جو نمونو – اَڄ – اَٽاوَت. اَٽڻ جو اَجورو – اَڻائي.
• **اَڻتجَڻ (ت):** فعل مجهول. بيهوش ٿيڻ.
• **اَڻ تُڻ:** ث. ڳڻتي – تشويش – چنتا – بيقراري – هُرڪر – آنڊ ماڊ "عمر مون اباڻن جي، اَڻ تڻ اُهائي" (غريب). فڪر – انتظار. يادگيري.
• **اَٽَيهَ:** صفت. [سن. اَنَتْرنْشَتَ] نَوَن ايڪن ۾ ٻن ڏهاڪن وارو انگ – هڪ گهٽ تيهَ (۲۹).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اُٹَپ ج اُٹَپُوںْ:** ث. اُٹڻ جو نمونو – اُٹاوَت.
• **اُٹ جھُڻ:** ث. هُرکر – چنتا. گڏتي – اوسيڑو – آندماندَ_ اُدڪو – اندیشو. ڪروڌ – ڪاپارو.
• **اُٹڪ:** روڪ، رندڪ.
• **اِٹڪ، اُٹِڪ ج اُٹڪُوںْ:** ث. [سن. اَٹِي] ذرو – اَٹو. ذرڙو. ٻرڪ.
– **اِٹڪ نہ ڪُجھ:** ذرو بہ نہ ڳالهائٹ، ٻرڪ نہ ڪجھ.
• **اُٹڪَر ج اُٹڪَر (ل):** ذ. صفت. اُٹندڙ (ڪپڑو وغيره). ڪوري.
• **اِٹِڪ ج اِٹِڪسُوںْ (ث):** ث. ڪائيءَ جو تمام ننڍو ٽڪر. ڪهڙ وڏ ڳالهائٹ جي حالت. چڙب.
• **اُٹِڪ ج اِٹِڪسُوںْ:** ث. ٽورڙي خبر تيت – ڪڙڪ.
• **اُٹِڪات (ث):** ث. هُرکر – ڳڻتي – اُدڪو.
• **اُٹِکو ج اُٹِکا (س):** ذ. صفت. اڳهو – بيمار. ڪچو – اَڻ پڪل – پيلو. (ث) اَٹِکي ج اَٹِکيُون.
– **اُٹِکِيلُ ج اُٹِکِيلَ:** ذ. صفت. اڳهو – بيمار بي مزي.
• **اُٹِکِيل ج اُٹِکِيلَ (ل):** ذ. صفت. اٽانگي طبيعت جو. بي مزي. بيمار.
• **اُٹِکهِيل ج اُٹِکهِيلَ:** ذ. صفت. گولائيءَ ۾ وڏو. وسيع وڏو. اَڻ ميو – اٽاهہ – بيحد. گهاٽو. گرو.
• **اُٹَنڈُ (س):** ذ. وڻ جو هڪ قسم (جو ڪانڌيو جبل ۾ ٿئي. ڪهيري جيڏو ۽ جهڙو. ڦُر چوپايو مال کوڻ کائي).
• **اُٹَنگُ ج اُٹَنگَ:** ذ. صفت. [سن. اَنا گمْ] اٽانگو – اَٽائو – ڏکيو – مشڪل.
• **اُٹَنُ:** مصدر. [سن. اُڀي – وي] ڪپڑو وغيره ٽاهڻ – اُٽاوَت ڪرڻ – اوج ڪرڻ. (اُٹيو – اُٹندو – اُٹيل).
– **اُٹِنِي ج اُٹِنِيُون:** ث. اُٹَت جو ڪم. اُٹڻ جو نمونو.
• **اُٹو ج اُٹا:** ذ. [سن. اَڻ = ذرو] تمام ننڍو ذرو. ذرڙو. جُزو. خبر – جاڻ. نوڪ – چهُنب (پالي وغيره جي).
– **اُٹن جي ڪشش:** ث. جُزن جي ڪشش – اِتصال اَجزاءِ.
• **اُٹو ج اُٹا:** ذ. اَنّ جي ڊِگڙي – اُوٽو. اَنّ جي کوڙي. پاڳو – حصو.
• **اُٹوٽُ ج اُٹوٽَ:** ذ. [هـ. اَٹوٹَ] گُهڙ جو هڪ قسم – پيرجي آکوٽي جو ويڪرو ڇلو (جنهن ۾ بعضي ننڍڙا گهنگهرا بہ ٽين).
• **اُٹوٹِي ج اُٹوٹِيُون (ت):** ث. [هـ. اَٹوٹَ] گُهڙ جو هڪ قسم – ڪنن ۾ پائڻ جو بُندڙو.
• **اُٹوٽ:** ث. ڪمي: _ قلت – اَٽاٽ.
• **اُٹوٽائِي ج اُٹوٽايُون:** برسات جي ڪمي – اوسر. مخالفت – دشمني.
• **اُٹونو ج اُٹونا:** ذ. صفت. [سن. اَنْيتَوْيَه] هَوڏي – ضدي. نئر. نرلجو. (ث) اُٹوئِي ج اُٹوئِيُون.
• **اُٹونجاهہ:** ضفت. [سن. اَنَپَنْجاشَت] نَوَن ايڪن ۽ ڇٽن ڏهاڪن وارو انگ – هڪ گهٽ پنجاهہ – اُوٽونجاهہ (٤٩).
• **اُٹونڊُ (اُٹونڊَر) ج اُٹونڊَ (ت):** ذ. صفت. لڄ – ڏنگو. هوڏي – قڏائي. اَهنڌ. ضدي – جهيڑاڪار.
• **اُٹونڪرُو (ت):** ذ. صفت. ٻئي ڪي نہ سهندڙ – اَڻ سَهُو.
• **اُٹُوبہَ (ت):** صفت. اُوٽيهہ (١٩).
– **اُٹوبين پرتي ڪرڻ (ت):** اُوٽيهن درين (ماڻ) مان ڳوڙ پرڻ. نقصَان پهچائڻ.
• **اُٹهاڙ اُٹهيار ج اُٹهار اُٹهيار:** ذ. شاديءِ ۾ گهوٽ سان گڏ گهوڙي تي ويهاريل هار (ل)، گهوٽ سان گڏ ٻيو ساڻي اَهنر (ث).
• **اُٹهَتر:** صفت. [اُوڻ + ستر] هڪ گهٽ ستر وارو عدد – اوڻهتر (٦٩).
• **اُٹهَٽ:** صفت. [اُوڻ + سَٽ] هڪ گهٽ سَٽ وارو عدد – اوڻهَٽ (٥٩).
• **اُٹهَڻ (ڪ):** صفت. اُجايل (چوپايو مال).
• **اُٹهَول (ل):** ذ. صفت. اڳهو – بيمار. بيماريءَ جو ماريل – اَيرو.
• **اُٹهي (ل):** ظرف. هميشه _ سدائين – هارهوئي.
• **اُٹِي ج اُٹِيُون:** ث. [سن. اَڻِ، اَٹِي] چهنب – نوڪ. پالي يا ڪنهن هٿيار وغيره جي سَنهڙي چهنب. لِڇ – لَغار. ذري. پاسو – ڪُنڊ "اللّٰه جهُري مَر اُن جي اولي جي اُٹِي" (شاهہ). پر – پاسو. پلاند. آسرو – آڌار "هتان هڏ نہ چڊيان. آريءَ جي بہ اُٹي" (شاهہ).
– **اُٹِيار اُٹِيارو:** ذ. صفت. پاسن وارو – پهلودار – چهنبيارو – نوڪدار.
– **اُٹِينگ:** ذ. صفت. ڪناريدار. چهُنبيارو.
• **اُٹِيتاليهہ:** صفت. اُوٽيتاليهہ (٣٩).
• **اُٹِيهہ:** صفت. اُوٽيهہ (١٩).
• **او:** حرف ندا. سڏ جو آواز اُڀي! اي!.
• **اَوَ:** صفت. [سن. پَري] ابتڙ معنيٰ ۾ استعمال ٿيندڙ اڳياڙي "اَوَتڙ، اَوَجهڙ، اَوَ گڻ، وغيره".
• **او ج اُو اُهي:** ضمير. هو – اُهو.
• **اَواٽ ج اواٽُون:** ث. [سن. اَوَ = خراب + واٽ = رستو] خراب رستو – اَوجهڙ – ڪُواٽ – غلط راهہ. گمراهي.
• **اَواٽ ج اَواٽَ:** ذ. صفت. [سن. اَوَ = خراب + واٽ = رستو] غلط راهہ ونندڙ – گمراهہ "ايا تون اَواٽَ، واٽان پاسي

ويسري" (شاهه).

– **اُواتو ج اُواتا:** ذ. صفت. غلط رستي تي هلندڙ – گمراهه. واٽ کان پليل. منجهيل – پُليل.

• **اُواجهو:** ذ. مُونجهي وارو (هنڌ، مُلڪ) – اهو هنڌ جتان ٻاهر نڪرڻ ڏکيو ٿئي.

• **اُواڇ ج اُواڇَ:** ذ. صفت. [سن. اَ + وَچْ = ڳالهائڻ] جنهن جو بيان ٿي نه سگهي – بي بيان جو ڳالهائي نه سگهي – گُنگو.

• **اُواخر:** ذ. صفت. [ع. آخِر ج اَواخر] پويان – پڇاڙيءَ جا.

• **اُواڻ:** صفت. [ف. اَوادان] آبادان – برسيل – وسايل – سائو – آباد.

– **اُواداني ج اُوادانيُون:** ث. آبادي. وَسڻُون.

• **اُوار:** ث. [سن. اَ + وار] بي انصافي – اَنياءُ. سُڃَ – ويراني. غيرآباد زمين. اُهو جاءِ جتي رستو سجاڻڻ ۾ نه اچي – اوجهڙ. ويرَ – ويرم.

• **اُواڙ ج اُواڙُون (ل):** ث. جهوتَ – ڪُولا ـ تلاش. رولڙو (تلاش ۾) ـ (صفت) اجائي ـ نڪمي – بيفائدي "عمر سڀ اُواڙ. ويير، ٽي واڪا ڪَريان" (شاهه).

• **اُواڙ ج اُواڙَ:** ذ. صفت. [ف. آواره] رولو. بدچال – بدافعالو. بيهودو. بيڪار – نڪمو.

– **اُواڙو ج اُواڙا:** ذ. صفت. ڏکيو – خراب. اُوجهڙ جو – اَٽانگو "آهي اُواڙو، پري پنڌ پهاڙ جو" (خانه زئي).

– **اُواڙو هلڻ:** خراب نموني سان هلڻ – اَڏنگي روش هلڻ.

• **اُواڙو ج اُواڙا:** ذ. [سن. اَوَتَ = ڪنڊ] چوپائي مال جي پاڻي پيڻ جو حوض – اُواڙو.

• **اُواسَر:** ث. [سن. اَوَرْت] اَٽاڪ – قلّت ڏُڪار.

• **اُوالو ج اُوالا (ت):** ذ. صفت. بيعقل – بي سمجهه – موڳو. چرڙيو – اَبالو.

• **اُوامر:** ذ. [ع. اَمْر ج اَوامِر] اَمَر – حڪمَ – احڪام.

• **اُواندو ج اُواندا:** ذ. هاري ۾ پاڻي وهائڻ لاءِ اَڏ ۾ آيل ٽڪو – آواندو.

• **اُوانڪ (ل)، اُوانڪ (ت):** ث. ڪني بانس – بَد بُو – ڏَپ.

– **اُوانڪو اُوانڪو:** ذ. صفت. ڪنو – بَد بُودار – ڏَپ وارو.

• **اُواهُ ج اُواهَ:** ذ. صفت. [ع. اَوّاه] روئي روئي دعا گهرندڙ مومن صفت (ماڻهو) نماڻو. آه ڪيندڙ.

• **اُوائِلُ:** ذ. [ع. اَوَل ج اَوائِل] هي لفظ واحد طور مستعمل آهي. شروعات. مُنڊ. (صفت) پهرين – شروع واري.

– **اُوائِلي:** صفت. پهريون پهريون – مُنڊ وارو. شروعاتي – ابتدائي.

• **اُوائِي ج اَوائِي:** ذ. صفت. [اَ = نه + وائِي = ڳالهه] بي زبان – گگدام – جنهن کي ڳالهائڻ جو ڍنگ نه هجي. بيوقوف – نادان. موڳو – وائڙو "پاڙي ۾ پرينءَ جي، اُجهه مَ اَوائي" (شاهه). اجايو – بي فائدو. بيهودو.

• **اُوايو ج اُوايا (ل):** ذ. صفت. [سن. ١. ا+وائي = بنا وائي، بي سمجهه؛ ٢. اَ = نه + وايه = واءُ = بنا واءُ سڏاءُ جي، بيخبر؛ ٣. اَ + واتو > وايو = گمراهه] اُواڙو – بتال – پٽڪندڙ – گمراهه رولاڪ. موڳو – چريو – نادان. بيڪار. جو ڏسي وائسي نه هلي. ٽورو – گهٽ – اُوٽو. "سَوايو" جو ضد. (ث) اُوائِي ج اُوايُون.

• **اُوبارَڻ:** مصدر. [سن. اَوَ شيش = اوبر] بچائڻ (ڪاڏو) – اوبر ڪرڻ – جوُڙو ڪرڻ. (اوباريو – اوبارينڊو – اوباريل).

– **اُوبارَ:** ث. مصدر "اوبارڻ" مان اسم. بچيل ڪاڏو – جوڙ ـ اوبر.

– **اُوبارو ج اُوبارا:** ذ. صفت. ڪائي بس ڪرڻ ڪان پوءِ بچيل (ڪاڏو) – اوباريل – جوُڙو.

• **اُوبارو ڪِرهُ:** ذ. نه ڪائڻ جهڙي شيءِ.

• **اُوباشُ ج اُوباشَ:** ذ. صفت. [ف] بدمعاش – لُڇ – آواره ـ بدچال – رولُو. عياش – بدڪار.

– **اُوباشي:** ث. بدمعاشي – ڪمينپائي.

• **اُوباهڙ:** مصدر. [سن. اُوْزْدُو= اُپو] اُباهڙ – ڪڍو ڪرڻ – بيهارڻ – قائم ڪرڻ. بچائڻ. بَخشڻ – معاف ڪرڻ "اوباهيوس آئين، لطف سان لطيف چئي" (شاهه). اوپارڻ – پيدا ڪرڻ. (اوباهيو – اوباهيندو – اوباهيل).

• **اُوباهُ:** ذ. بيهڪ – ڪڍائي. آجائِي – رهائي. نِجات ـ چوٽڪارو. بخشش ـ معافِي.

– **اُوباهجڻُ:** مصدر. "اوباهڙ" مان فعل مجهول. ڪرو ٿڙو ٿيڻ (بيمارِيءَ مان) – نوبَنو ٿيڻ. بخشجڻ – چُٽڻ.

– **اُوباهو:** نجات، چوٽڪارو.

• **اُوبَڙ:** ذ. [سن. اَوَ = خرابَ + واتَ = رستو] ڏکي واٽ. ڪَڙِڙ – هيڻ متاهين زمين.

• **اُوبَر ج اُوبريَون، اُوبرُون:** ث. ڪائي بس ڪرڻ ڪان پوءِ بچيل ڪاڏو – جوُڙ.

– **اُوبَر سوبر:** ث. ڪاڏي جي بچت سڄت.

• **اُوبرَو ج اُوبرا:** ذ. سُٽ يا پٽ اوبڙ جو اوزار – چرخو – اوبڙو – آبرو.

• **اُوبَڻ (ڪ):** ث. چوپائيءَ جي ڦَڙتي آر نه ڪرڻ جي حالت.

• **اُوبَڻُ، اُوبڙُ:** مصدر. [سن. اَوا بَن] ڪچي سُٽ يا پَٽ ڪي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سُوڏَڻ يا ہيٺي ٽيٽي ڪرڻ لاءِ چرخي تي ويڙھڻ. سُت يا پَٽ کي اوبري تي ويڙھڻ. سُت اُڪيلي ڦورو ناھڻ "کي اوبين عرب ۾، کي ڪابل منجھ ڪَتن" (شاھ). (اوبيو — اوبيندو — اوبيل).

— **اوبَ:** ث. مصدر. "اوبڻ" مان اسم. سُت يا پَٽَ اوبڻ جي حالت.

— **اوباڻي (ٿ):** ث. سُتَ يا پٽَ اوبائڻ جي مزوري.

— **اوبائڻ:** مصدر. "اوبڻ" مان متعدي بالواسطه. اوبري تي سُت يا پٽ ويڙھائڻ.

— **اوبَ توبَ:** ث. ويڙھ سيڙھ. لوڇ پوڇ ـ آنڌ مانڌ (ڪ).

— **اوب توبَ لائڻ:** ويڙھ سيڙھ ڪري وَڻڻ. جھت ڪري وڻڻ. چالاڪي ڪرڻ.

— **اوبڙو ج اوبڙا:** ذ. سُت يا پَٽ ويڙھڻ جو اوزار — اوبرو.

— **اوبَڙي ج اوبڙيُون:** ث. ڪورين جو ھڪ اوزار — ننڍو اوبڙو — جرَخي "آھير ڪَتي اوبڙي، رَن وڃائي رَنبو" (پھاڪو).

• **اوبَڙي:** اسم خاص. حب نديءَ جي اورئين پاسي کان ھڪ جبل جو نالو.

• **اوباڙَجَڻ:** فعل مجھول. ڦِٽڻ (رنگ) — اُباڙَجَڻ.

• **اوباڙڻ (ٿ):** مصدر. [سن. ہاشپيش = ہاڻ ڏيڻ] ہڏائڻ. لَٽڻ — پورڻ.

• **اوباڙڻ:** مصدر. [ھ. اُبالنا] ہاڦڻ — پاڻيءَ ۾ وجھي ڪاڑھڻ — تھڪائڻ — تَڇڪائڻ. (اوباريو — اوباريندو — اوباريل).

• **اوباڙ:** ذ. پاڻيءَ جو ٽھڪو — جوش — ہڙڪو. اکين جو اوبَر — گرميءَ سبب اَڪ اُٿي پوڻ جي حالت.

— **اوباڙو ج اوباڙا:** ذ. ٽھڪو — ٽُڇڪو — ہڙڪو. خوشبوءِ جو جھوٽو — ھُڪارَ "اوبارا عبير جا، جَر مان اچن جال" (شاھ).

• **اوباڙو ج اوباڙا (ڪ):** ذ. صفت. تڪڙو — اُبھرو.

• **اَوَباسي ج اوباسيُون:** ث. تَڪ يا ننڍ سبب وات ڦاڙي وڏو ساھ ڪڍڻ جو عَمل. تَڪ يا نَڍ جي نشاني "اوباسيون آيون، ننڍ نياپو موڪليو".

• **اوباڪي ج اوباڪيُون (ل):** ث. روئڻ ۾ ساھ منجھي پوڻ جي حالت. ساھ چڙڻ وقت اُيو ساھُ. ہاڪَ (ت).

• **اوباھي ج اُوباھيُون:** ث. [سن. اُدْ + شْواس] روئڻ يا کنگھڻ ۾ اُيو ساھ — اوباڪي. ہار جي روئڻ وقت ساھ چڙھي وڃڻ جي حالت.

• **اوبَتَ ج اوبَتُوڻ (ت):** ث. اُبڙڪو — اُبَتو.

— **اوبتُون اُڃڻ:** اُبڙڪا اڃڻ. اوڪارا اڃڻ.

• **اوبَتُو ج اوبَتُو (ت):** ذ. صفت. اڻائو — ڏکيو. مٽانھون. خراب — گندو.

• **اوبَرُ ج اوبَر:** ذ. جوش (پاڻيءَ جو) — ہڙڪو — اوباروِ. گرميءَ جي بُخارن اُٿڻ جي حالت. اک اُٿڻ جي حالت — آشوب چشم. گرميءَ واري گھُٽَ — اُتت — آگر. ہوساڻ (بند جاءِ جي). بَدبوُ جو اوباروِ.

• **اوبَلو ج اوبَلا (ڪ):** ظرف. تڪڙو — اُبھرو.

• **اوبھارو اوبھَرو ج اوبھارا، اوبھَرا:** ذ. گرميءَ جو اوبَر، اوباروِ.

• **اوپارَ:** ث. مصدر. "اوپارڻ" مان اسم. چاڑھُ (پاڻيءَ جو).

• **اوپارَ:** ذ. اُپرندو — مشرق.

• **اوپارَڻُ:** مصدر. [سن. اُدْوَرتْ = اُپرڻ، سُجڻ، ڦوندجڻ] اُپارڻ (سج، چند، وغيره). اُپو يا سَڏو ڪري بيھارڻ. ڪڙو ڪرڻ. پيدا ڪرڻ (وَڻَ نِڻ). سجائڻ (ڦٽ، ڦُرڙي يا زخم). پڙڪائڻ. ڪاوڙائڻ (ت). ڦندائڻ. آپارَڻ. پڏائڻ — بيجا ساراھ ڪرڻ. ھمٿائڻ. بچائڻ. (اوپاريو — اوپاريندو — اوپاريل).

• **اوپارو ج اوپارا:** ذ. اُوپَر — طلوع (سج يا چند جو) "اڄ ٻڌ اوپارو، جوڏھينءَ ماھ چند جو" (شاھ). ھُرلي يا نار جي لٽ ۾ ڪتل ڪائين مان ھڪ ڪاني (جن ۾ ڦرھيون وڇھيون آھن) "آيل اوپارو، ٻائڙ ٻڌو ٻوڙ وھي" (شاھ). ائٽ جي وڃين ڪاني. ڦيٽي جو اَرو. چاڑھُ (پاڻيءَ جو). نباتات يا سج چند وغيره جي پيدا ٿين جي حالت. پاڻيءَ جي وَھَڪَ جو مٿيون طرف (جتان پاڻي وھندو اچي). (ظرف) وھڪري جي اُبتڙ. "لَھوارو" جو ضد. ڪُن يا موڙ سبب پاڻيءَ جو ڪناري سان لڳو لڳ مٽانھين پاسي ڏانھن يا اُبتو وھڪرو "آٽيو اوپارن ۾، ہانڊي ہوڙي ٻيٽ" (شاھ).

— **اوپارو ڪائڻ:** اُپري مٽي ٽيڻ. ظاھر ٽيڻ — پڙڪو ڪائڻ. جذبو ڏيڪارڻ. ھمت ڏيڪارڻ.

— **اوپارو لَھوارو:** ظرف. اُبتو سبتو — وھڪري جي مخالف ۽ موافق. لاھ چاڑھ وارو.

— **اوپاري ج اوپاريُون:** ث. صفت. وھڪري جي اُبتڙ. "لَھواري" جو ضد. نديءَ جي چوڙ وٽ اُھا ساموندي وير جانديءَ جي مٽان چڙھي اچي. وِير جو ڦيرو.

— **اوپاريُون لَھواريُون:** ث. ابتيون سبتيون ھيڏانھن ھوڏانھن جون (ڳالھيون).

— **اوپاريُون لَھواريون ٻڌائڻ، ڏيڻ:** زماني جون خبرون چارون ٻڌائڻ. ڪوڙيون سچيون خبرون ٻڌائڻ. ڏتا ڏيڻ.

• **اوپالو ج اوپالا:** ذ. [ع. اِلْھاب (= باھ ڏکائڻ، ساڙڻ) > اِلھايو > اِھالو > اوپالو: سن. اُپالمْبَ = چينپ، گلا، گار] مھٽو — طعنو — عتاب — ٽُنڪو — ڏوراپو "اندر اوپالن سينَ ساڙي ڪيائونس سوڪ" (شاھ).

— **اوپالاڏيڻ:** مھٽا ڏيڻ — طعنا ڏيڻ. ڏوراپا ڏيڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اوپانْ (ک)، اوپانْ: (ک ل)**: ذ. چوپائي مال جي پاڻي پيڻ جو حوض – آواڑو – آنْهُ.

• **اوپاهڙ، اوپائڙ**: مصدر. اوپاهڙ – اُباهڙ.

• **اوپڑ ج اوپڑ**: ذ. [سن. اُدْ پِدْ] ٻوٽن وغيره جي واڌ يا اوسر. نباتات. اُپام (ڪل جي) سوج (ڦٽ ڦرڙيءَ جي). مٽانهين. چاڙهُ (پاڻيءَ جو) سڃ اُپرڻ وارو طرف – اُپرندو – مشرق. ٻيڙيءَ ۾ مُهڙ وارو هيڻيون تختو (ک).

• **اوپڙ اوپر (ل)**: ث. ٻوٽن جي پيدا ٿيڻ يا وڌڻ واري حالت. اوسر "وڃن وڻ هري، اوپڙ اُپري ڪانڪا" (شاهه).

• **اوپڙ ج اوپڙ**: ذ. [سن. اُدْيِدْ = ڦُٽڻ] ٻوٽن وغيره جو ڦوٽهڙو. گاهه. ٻوٽو. وڻ ٽڻ "اُمّت جي آخوند، اوپڙ سپ اُپاريا" (ڏتو).

• **اوت ج اوتون**: ث. [سن. اُدْوَرته] مصدر "اوتڻ" مان اسم. پالوٽ – پلٽ (پاڻيءَ جي). پاڻيءَ جي ليٽ. اُمنگ يا اُڏمي جو زور "من اندر جا اوت، مڇ ملڻ سان مائي ٽئي" (شاهه). اوٽي – ڏُڪ – چوپائي مال کي متاري ڪڍ لاءِ تيل جو وڏل ڏُڪ. اشارو – ميڇ "ڪچن ڪين مُنهان، اوتون ڏين اڪين سَان" (شاهه). مينهن (ل). محبت – يادگيري (ت). جوش – جذبو – اُڏمو. گهاتائي – گهٽائي. ليٽ (درياءَ جي).

• **اوتُ**: ذ. [سن] پيٽو (تاجيءَ جو).

– **اوتُ پوتُ**: ذ. صفت. تاجي پيٽي اُٽيل. سپ طرف پکڙندڙ.اندر باهر.

• **اوت پوت**: ث. مَتَ سَتَ. هڪجهڙائي. پيچ ڌاهه. بيقراري.

• **اُوڏ ج اُوتَ**: ذ. صفت. [هـ] بي اولاد مثل ماٺهو. ڪنوارو. احمق – مورک. بداخلاقي.

• **اوتادَ**: ذ. [ع. وَتَد ج اوتاد] ميخون. اهي چار الله لوڪ جن تي ساري عالم جو مدار آهي.

• **اوتار ج اوتارَ**: ذ. [سن. اَوتَر پَرَ = آرام ڏيندڙ دوا] ڪنهن دوا جي اثر لاهڻ لاءِ مخالف دوا اُتارو – تارياق – زهر مار. جن پُوت جو واسو. ڪاري جي رَڄَ جو هڪ حصو. [سن. وِيَتْهارَ] عِوَض – بدلو. بَدَل سَدَل – مَتَ سَتَ (ت).

• **اُوتارَ ج اُوتارَ**: ذ. [سن. اَوَتْري < اَوَ = هيٺ + تْري = هيٺ لهڻ] هيٺ لهي ايندڙ. هندن جي عقيدي موجب ايشور جو ڪنهن به جسم يا روپ ۾ ظهور – ظهورو ايشور جو ٻيو روپ. ديوتا.

– **اوتار ڌارَڻ**: هندن جي عقيدي موجب ايشور جو انساني جسم وٺي هدايت لاءِ زمين تي اچڻ.

• **اوتارو ج اوتارا**: ذ. [سن. اَوَتْري = هيٺ لهڻ] وهڻ يا سفر تان لهڻ جي جاءِ ـ منزل جي جاءِ. منزل – منزل گاهه. اوطاق. موالين جي بيٺڪ جو خاص هنڌ – مَڪانُ – دائرو. آستانو "ڏي خبر ڪيانتل ڪري، منهنجو يار ڪڏهن ايندو اوتاري" (اميدعلي). چانورن جي ڪيري. اُتارو (تحريرجو) – نقل.

– **اوتاري**: ذ. صفت. اوتاري وارو (فقير).

• **اوتاڙ (ت)**: ث. مٽاهين زمين جنهن تي پاڻي سولائيءَ سان چڙهي نه سگهي. گهٽي ڪائڻ سبب ڪاڏي نه وڃڻ واري حالت.

• **اوتاڙي (ک)**: ذ. صفت. [سن. اَوَ = هيٺ، خراب + تره = تڙ] اُوتڙ. گمراهه – تَوائي.

• **اوتاڙ ٻَڌُ**: فعل مجهول. چوپائي مال جو پاڻيءَ ڪان ٿهڻ – تاڙ ڪائڻ. پاڻيءَ يا ڪاڏي ڪنڊي وڃڻ سبب ٻَڪَ لَهي وڃڻ. (اوتاڙيو – اوتاڙبو – اوتاڙيل).

– **اوتاڙيل ج اوتاڙيلَ**: ذ. صفت. اُجايل پاڻي پيئندي اڌ مان ٿاهه ڪاڌل (جانور).

• **اوتاڙڻُ**: مصدر. اَڌ ۾ روڪڻُ.

• **اوتائُو ج اوتائُو**: ذ. صفت. [سن. اُتْڪَ = خواهان. سڪندڙ. غمگين. ڪنهن شيءِ جو خيال ڪندڙ] سَڌ رکندڙ – سڪايل – آسائو "موڙهو ڳُنهي نه مت، پليان پليو نه رهي: ڪا جا پيس پَت، جنْ اج اوتائو پرينءَ کي" (شاهه).

• **اوتر**: ث. [سن. اُتَّر] شين جي مٽاسٽا وقت ڏنل واڌو قيمت – اُتَرُ.

• **اوتَرُ**: ذ. [سن. اُتر] چئن ڏسين مان هڪ جو نالو – اُتر – شمال.

– **اوتريونْ ج اوتريانْ**: ذ. صفت. اُتر وارو – اُتريون – اُتر جو. (ث) اوترين ج اوترئون.

– **اوتَرِينْ ڪَڇَ**: ث. اتر قطب جي چوڌاري ڦرندڙ تارن جو هڪ ميڙ – دُب اڪبر.

• **اوترو ج اَوترا**: ذ. صفت. [سن. اِيتاوَتْ] انهيءَ جيترو. انهيءَ مقدار ۾. اوڏو – انهيءَ جيڏو. (ث) اوتري ج اوترون.

– **اوتري جو اوترو**: ظرف. بلڪل اوترو – بنهُ انهيءَ جيترو. نه گهٽ نه وڌ.

• **اُوتڙُ ج اُوتڙ**: صفت. اُهو تڙ جتي ٻيڙين ٻيهڻ يا وهنجڻ جو سهنج نه هجي – اُهنجو تڙ – اُٽانگو تڙ – خراب تڙُ "اوتڙ ڪنهن نه اولها، سُتڙ ويا سالم" (شاهه). "سُتڙ" جو ضد. اُوجهڙ. پراهون. ڪُوات. گمراهه. (ظرف) مٽانهون – اُپڪرو (ک).

– **اُوتَرَان تَرْ ٹيڻ**: ٻيراهه مان سنئينءَ راهه تي اچڻ. ڏڪَ مان سُک نصيب ٿيڻ "ڪنهن جنهن گهيڙ گهڙي، جيئن اُوتَرَان

تَرْ ٹيوس" (شاھ).

– **اُوتَرُو جَ اُوتَرا:** ذ. صفت. تَرْ کان سواءِ. اوائي. گمراھ.

• **اُوتَرُ (ت):** ث. وَبا جو مَرَضُ.

• **اوتَرُ ٿيڻ:** فعل مجھول. [سن. اَتْپُورَنَ] گھٽي کائڻ سبب کاڏو نہ وڃڻ – کاڏو مُنھان پوڻ – جوگِرجڻ، جھوگِرجڻ.

– **اوتَرِ جي پَوڻ:** پيٽ پرجي پوڻ – جھوگِرجي پَوَڻ. گھٽي کائڻ کري کاڏو نہ وڃڻ.

• **اُوتَرُو جَ اُوتَرا (ت):** ذ. صفت. اڻ گَنديل.

• **اوتمائڻُ:** مصدر. لينائڻ. (اوتمايو – اوتمائينڈو – اوتمايل).

• **اوتَنُ، اوتڻُ:** مصدر. [سن. اَپَ + وَرَت] اونڌو کرڻ – لينائڻ (ٽانڱُ) هڪ ٽانڱ مان ٻئي ٽانڱ ۾ وجھَڻ (پاٽي) – لاھڻُ – نائڻ – پلٽڻ. هارڻ (پاٽي وغيره). (اوتيو – اَوتيندو – اوتيل).

– **اوتَ جِ اوتُونْ:** ث. مصدر "اوتڻ" مان اسم. هارَ – پَلٽ – لاھَ. گھاتو مينھن (ل). محبت جي گھٽائي.

– **اوتَ اوتَ، اوتَ اوتانْ:** ث. لاڳيتو پاٽيءَ اوتڻ يا هارڻ جي حالت. گھٽي هارَ ويَر.

– **اوتائڻُ:** مصدر. "اوتڻ" مان متعدي بالواسطه. لينائڻ (پاٽيءَ جو ٽانڱُ).

– **اوتَ پوتَ:** ث.هارَويَر – پَلٽ پلٽان. چڱيءَ طرح ڏيڻ (پاٽي) – اَنَھَ پُنَھَ "اوت پوتَ اَپيد تي، ڏسن نين پري" (سامي).

– **اوتجَڻُ:** مصدر. "اوتڻ" مان فعل مجھول. هارجڻ (پاٽي) – لينجڻ (ٽانڱُ).

– **اوتِي جِ اوتُيونْ:** ث. اوتڻ جو نمونو. تيل يا گيھ وغيره جو ڏُڪ (جو ٽڪل يا اپري جانور کي وھجي).

– **اوتُون ڏيڻ:** پاٽيءَ جو زور زور سان وَھڻ. هوا جو زور سان گھُلڻ. پلنجڻ "اُتر اوتون ڏي، نہ مون سوڙِ نہ گبرو" (شاھ).

– **اوتون ڪَرڻ:** حَملا کرڻ – مَٽان وَرڻ.

– **اُوتيَل پوتيَل (ت):** ذ. صفت. آزمايل – پرکيل – جاچيل جونچيل.

• **اوتَي (تَ):** ث. ترن جي ڳڙڏاڻي.

• **اوتَ جِ اوتُسُون (ل):** ث. چپ. ڳري آفت "شل کا اوتَ پويئي!". پاپ – هڃا. گھٽي نند، نندِ جو غلبو. ڳھَر.

– **اوتَ پَوَڻ:** چپ ڪرڻ. هَڃا پوڻ – مصيبت نازل ٿيڻ.

– **اوتَ چڑھڻ، وَرڻ (ل):** نند جو خمار چڙھڻ – ڳھر چڙھڻ.

• **اوتارو:** ذ. هندن ۾ موت کان پوءِ ٻارھئي جو هڪ ڪريا ڪرم. خراب خواب – نند ۾ ڏيڇڙو.

• **اوتاڪُ، اوتاڳُ:** ذ. جوپائي مال کي پھرائي وڃڻ جي حالت. چارڻ لاءِ جوپايو مال جھنگ ڏي وڃي وڃڻ.

• **اوتاڳَڻُ:** مصدر. چوپائي مال کي اُتاري چارڻ لاءِ جھنگ ۾ وڃي وڃڻ. مال سان پھرجي وڃڻ صبح جو سويل مال پھرائڻ – اوتاڻڻ.

• **اوتان، اوتو:** ذ. صبح جو اُٺ جي مھل "اوتان مھل آھون ڪريان، جيئن ڏور لوڏي ڏينري" (صدرالدين چارڻ).

• **اوتانُ (ل،ت):** ذ. ٻن پھرن جو چوپائي مال کي وتاڻ ۾ وڃي اڇڻ جي حالت.

• **اوتاڻَڻُ:** مصدر. مال کي جھنگ ۾ وڃي وڃي چارڻ. مال سان پھرجي وڃڻ – اوتاڳَڻ.

• **اوتَپ (ث)، اوتَپُ:** ذ. جسم جي تکڙي واڌ. اوسَرُ – اوپَرُ.

• **اوتَرُ (ت):** ذ. تمام سخت واءُ. گھٽائي. زور.

• **اوتَرُ اوتِرُ:** ث. اُتَلَ – ڪنھن وڃڻڏڙ بيماريءَ سبب موت گھٽو ٿيڻ.

• **اُوتَرُ:** ذ. صفت. [سن. اَوَ + سْتَرَ] جنھن کي هڪ ھنڌ ٽِڪاءُ نہ اچي. اَڻونٽرو – اڙھنگ – اھنڌ – حرڪتي.

• **اوتَڪَ:** ث. سَنْبَتِ ـ تياري. هُشي.

• **اوتَلَ (ت):** ث. اڇ وڇ.

• **اوتِلاڙَ جِ اوتِلاڙُونْ (ل):** ث. اُھا ڍڳي يا مينھن جيڪا وري وري قَرڃڻ جي باوجود ڏُڪي نہ ٿئي. ٽُلھي.

• **اوتِلُو:** ذ. صفت. اُتليل. هڪ پاسي وَريل (ڪُنڊ). وکوڙيل.

• **اوتِماڻِي (ڪ):** اسر خاص. مسلمانن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **اوتو جِ اُوتا (ل):** ذ. جيتَ جو هڪ قسم (جو گرمِ ڪپڑي کي ٽڪيندو آھي) – ڇُوتو.

• **اوتَ (ت):** اسر خاص. سنڌ جي مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **اوتُ:** ث. اتکل – اَندازو – ڏُکو. قياس – گُمان – انومان. ڏنگُ – ڏاڻُ (ڪم جو). ويڙ جو چاڙھ. اڇڻ جي حالت. "موتُ" جو ضد. خبر – سماءُ – ڪڙڪَ. بخيي جو هڪ نمونو (ت) – اوتي.

• **اوتُ تي ھلڻ:** اتکل سان ھلڻ – ڏُکي تي ڪم ڪرڻ.

• **اوتِي جِ اوتِي:** ذ. صفت. جيڪو ڏُکي يا اتکل تي ڪوبہ ڪم ڪري – جنھن کي ڪم جو ڏاڻُ نہ ھجي.

• **اوتَ جِ اوتُونْ:** ث. پناھ – آڏ – پردو. ڍَڪ – اولو – اجھو – بچاءُ – چانوَ "سال ستڪن، جال چتڪن، کان ڪن آڙ، آڏ، اوتُ" (گل). جھلو – اوٽ – سھارو. پاسو – پر. ڪنارو – ڪَنڊي. ڪکن جي ڪَنڊي – پَتَرِ. ڪکن کانن مان ٺھيل

آڏ. ڪنهن ڪم ڪرڻ جو ڏاڻ. ڪنهن ڳالهه جي معمولي ٽيٺ – ڪڙڪ. ڪپهه مان ڪڪڙن ڌار ڪرڻ جو ڪم. هَر جي پهرين ڪيڙَ. مينهن جو وسڪارو.

– **اَوتائتو ج اوتائتا:** ذ. صفت. اوٽ ۾ آيل – اوٽ وارو – لڪل. پاسيرو – پريرو. پناهه وارو – محفوظ.

– **اوتَ تي هلڻ:** تَڪ تي ڪم ڪرڻ. آڏر تي هلڻ.

– **اوتَ ڪرڻ:** ڍَڪ ڪرڻ – پردو ڪرڻ – حفاظت وارو پاسو وٺڻ.

– **اوتَ وٺڻ:** پناهه وٺڻ. سام پوڻ. ٽيڪ وٺڻ. حفاظت وارو پاسو وٺڻ.

• **اُوتُ ج اُوتَ (ل):** ذ. ڍِڳ – ڍير (جو محض ڏيکاءَ لاءِ هجي).

• **اوتارُ ج اوتارَ:** ذ. لَٽَ يا متيءَ جو تَهُ – ريٽُ. درياءَ ۾ پيدا ٽيل واريءَ جو ٻيٽ – ٻيٽارو. لٽَ. غبار – ڏُنڌ – لڙات. ڍير – ڍڳ، ڍڙ (ل). غبار (دل جو) – غم. اونگهه – پنڪي (نشي جي). پور – خيال. يادگيري (ت).

– **اوتارَ لَهي وڃڻ:** يادگيري لَهي وڃڻ. خيال لهي وڃڻ.

• **اوتارڻُ:** مصدر. [سن. آ+ستر] لَٽڻ – ڍڪڻ (متيءَ سان). پُورڻ (ڪڏ ڪوهي). ياد ڪرڻ. ڳڻتي ڪرڻ. غم ڪرڻ. غبار چڙهڻ (دل تي). (اوتاريو – اوترينڊو – اوتاريل).

– **اوتارُ:** ث. دل تي بار. ڳڻتي – چنتا – فڪر. غم. خيال (جو ويڙهي وڃي). يادگيري.

– **اوتارَجڻُ:** مصدر. "اوتارڻ" مان فعل مجهول. لَٽجڻ – متيءَ سان ڍڪجي وڃڻ. ڳڻتي ۾ ويڙهجڻ "اوتارجي اڄ ويَو گوندر گڏيائون" (رسالو).

– **اوتاري ج اوتاري:** ذ. صفت. لَٽيندڙ – متيءَ سان ڍڪيندڙ. فڪرمند. غمگين.

– **اوتاري وَڃڻ:** لَٽي وڃڻ. ڇڏي وڃڻ. نظرانداز ڪري ڇڏڻ (غم، ڳڻتي).

• **اوتاڪُ ج اوتاڪَ (ت):** ذ. چوپائي جو اُهو قَرُ جنهن جو ڪير ڏاڙ بند ٽي ويو هجي.

• **اوتَرُ:** ذ. ڳڻتي – فڪر – چنتا. غم. بار – غبار اوتار "اوترير آپار هينئڙو لٽ لٽي ويو".

• **اُوتِرو ج اُوتِرا (ک):** ذ.بيل گاڏيءَ جي هڪ ڪائي (اوڌِ جي اڳئين پاسي واري اُپي ڪائي جنهن تي گاڏي سڏي بيهي) – رُونٽرو.

• **اوتِلو ج اوتِلا:** ذ. [سن. آوَرْتَهه + لو] گهر جي اڳيان ٽَلهو (چيٽي ۾ ڳوهيل واريءَ جو ٽهيل).

• **اوتَ موتَ:** ث. وڃڻ ۽ اچڻ. ڪنهن منزل تائين وڃڻ ۽ اچڻ جي حالت. ٻئي مٿا (سفر). (ظرف) ايندي ۽ ويندي.

• **اوتَڻُ:** مصدر. پناهه ڏيڻ – بچائڻ – مدد ڪرڻ. اوٽي ڏيڻ (ڪپڙي کي). ڪپڙي جون ڪناريون ورائي سبڻ. ڪپهه ما ڪڪڙا ڪيڻ – ڪپهه ٽائڻ. زمين کي هر ڏينَ شروع ڪرڻ - ڪيڙَ جي ابتدا ڪرڻ. ڪپڙي کي ڦندڻ هڻڻ. جهٽڻ (بال). مد ڪرڻ (ت). ڪنگهڪار ڪرڻ. (اوٽيو – اوٽيندو – اوٽيل).

• **اُوتِلو ج اُوتِلا (ل):** ذ. بيل گاڏيءَ جي هڪ ڪائي (اُها ڪائي جا گاڏيءَ جي پولهه کي متي ڪٽي بيهي) – رُونٽرو.

• **اُوتو (اوترو) (ت):** ذ. صفت. گندو – خراب خواب ۾ پليد ٽيل – تَڙ پيل. بي اولاد.

• **اوتو ج اوتا (ل.ت):** ذ. ليپي جو هڪ قسم (واري، چيٽو متي ملايل ليپو). گهر جي اڳيان ٽَلهو. اگڙ (ت).

• **اوتِي ج اوتِيُون:** ث. [سن. اُوتي] ڪپڙي جي اندر جي ورائي سبيل ڪناري. بخيي جو هڪ نمونو. پرت جو هڪ قسم (ت)

– **اَوتيارو:** ذ. اوتيءَ وارو (ڪپڙو) – اوتين ڏنل.

– **اوتياري وَرائڻ:** سبيل ڪپڙي جي ڪناري موڙي ٽوپو ڏيڻ.

• **اُوتِي ج اُوتِيُون:** ث. هارن جي هڪٻئي کان رُسي جدائي ڪر جي حالت (هار جڏهن رُسندا آهن تڏهن پنهنجون چيچون ملائي هڪٻئي کي "اوتي" جو لفظ چوندا آهن) – ڪَتِي.

• **اوتِيڙو ج اوتِيڙا:** ذ. وڻ جي تاريءَ جو پيوند يا قلم. ٻچ (ڪيوڙي جو). (صفت) هاري – زمين ڪيڙيندڙ.

• **اَوتَ ج اَوتُون (ک):** ث. نديءَ ٻَڪري – ٻَنَ – اَيَنَ.

• **اوتَ (ث.ل):** ث. اوٽ. بچاءُ – پناهه. پرڇهلو – آڏار.

• **اوتِ، اوتَ ج اوتُون (ل):** ث. [وَسڻ > وُنو > اُنو > اوٽ وَس. جهجهي برسات. وُٽي جي چَر. مينهن جو گڏ ٽيل پاڻي – پلر "اُني اوتِ اُتر کان، جانب ياد اچن". مينهن جي پاڻي جي ٻوڏ. مينهن جو پاڻي، جو متانهين، تان ڏوکيند هيناهينءَ ڏانهن اچي.

• **اوتا:** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **اوتار ج اوتاريُون (ک):** ث. مچيءَ جو هڪ قسم (سَنهر چلرنَ سان، ڏيکهه چار پنج انچ).

• **اوتارُ ج اوتارَ:** ذ. صفت. اُڻن وارو – اوٽي – جَت. اُٽ چارينڊ (ذ) اُڻن جو گلو.

– **اُوتاري ج اوتاري:** ذ. صفت. اوتارُ – اُڻن وارو.

• **اوتارو (ل):** ذ. خراب خواب – اوتارو.

• **اوناڙي ج اوناڙي (ث):** ذ. صفت. اوداڙ – اوٻي.
• **اوناڙي ج اوناڙيُون:** ث. بيت جي مٿي ڇڪ. سماع وقت ڏنل بيت. پاڙ – اوسارو. مرثيو.
- **اوناڙيُون ٻڌائڻ، سُڌائڻ:** سڏيون ٻڌائڻ – ڪٿا جواب ڏيڻ.
• **اونَلو ج اونَلا (ث):** ذ. [ڏاتڪي] آهورو.
• **اونَڻُ (ث):** مصدر. ويجهو ٿيڻ.
• **اونو ج اونا:** ذ. صفت. اُٺ جو (ڪير گوشت، مال وغيره). اُٺ وارو – اوٻي.
- **اونِي ڀِيڙ هُجڻ (ث):** ڪمزور هجڻ. بي بقا هجڻ.
- **اونو ج اونا (ل،ث):** ذ. اُهجاڻُ – نشانُ – پاڙ – پتو.
• **اونا سونا (ث):** ذ. پاڙ پتا. طعنا تُنڪا.
• **اُونو اونو ج اونا:** ذ. صفت. [سن. اَدشَت] پليد ـ ناپاڪ – نجس. مٿي ميرو. (ث) اُوني ج اُونيُون.
- **اُونائِي، اونائِي:** ث. ناپاڪائي – پَليدي. نجاست. مٿي ميرائي.
• **اونوالَ (ڪ):** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
• **اونو ملائِڻُ، روڪڻُ:** دڙي دڪي ڪَيڻ – زمين سڌرڻ.
• **اونِنانگُ، اونِنانگڙو (ل):** ذ. ايتري برسات جنهن مان اُٺ جي مُٽ جيتري پوسل ٿئي – ٿورو مينهن.
اونِي ج اونِي: ذ. [سن. اُشْتْر = اُٺ] اُٺ وارو – جت. اُٺَ سوار. قاصد – ريهارو. (اسم خاص) مسلمانن جي هڪ ذات جي نالو.
اونِي ج اونِيُون (ت): ث. ردِ جو هڪ قسم (جنهن جو رنگ ۽ ڪَن اُٺ جهڙا ٿين). مچيءَ جَو هڪ قسم (سنهڙن اُڇن چلرن سان، ڏيکڻ ۾ اٽڪل اڌ فوٽ).
اونِيرَ: ث. مچيءَ جو هڪ قسم.
اونِيرُو، اونِيرُو ج اونِيرَا، اونِيڙا: ذ. صفت. اُٺ سُوار – شتر سُوار. اُٺ تي چڙهيل قاصد. قاصد – ريهارو. مچيءَ جو هڪ قسم.
اونِي ڳُلهي: ث. ٻڪريءَ جو هڪ قسم.
اونِينگڻُ (ت): مصدر. ٽيڪ ڏيڻ.
اوپاجُ (ل): ذ. پيدا ٿيڻ جي حالت. پيٽان چاول (ٻار). "نيپاجُ" جو ضد.
اوپارَ (لس): ذ. اُپراسو – فائدو – نفعو.
اوپارڻُ: مصدر. [سن. اُتْپارڻ] اُپاڙڻ – ڪڍو ڪرڻ. اُڪرڻ – پار ڪرڻ.
اوپارو ج اوپارا (ث): ذ. مٿيءَ مان ٽهيل چُلهه (جا ڪٽي يا چوري پوري سگهجي).
اوپاڙو ج اوپاڙا (ث): ذ. ڏنگهرن جو پُور.

• **اوپئُن اوڦئُو:** ذ. صفت. [سن. اَپَر چتَه] ڏاريو – بيگانو – اوپرو (ماڻهو)
• **اوپڙنو ج اوپڙنا:** ذ. [سن. اُورڻ = ڍڪڻ] اوڍڻ جو ڪپڙو. مرشد يا گروءَ کان تحفي طور مليل ڪپڙو (چادر وغيره). عورتن جي ڍڪڻ جي سنهي چادر – اوڍڻي. رَئو.
• **اوپرو ج اوپرا:** ذ. صفت. [سن. اَپَر چتَه] ڏاريو – بيگانو – ٻاهَريون. پَرديسي. نامحرم. ڪنَ جي ويڪر (سيراندي، پيراندي، وارين ۾ ڪائين مان هڪ ڪائي.
• **اوپري ج اوپريُون:** ث. صفت. ڏاري. اڻ ڏنل – نئين. (ت) ڪٽ جي ويڪر (سَيراندي، پيراندي، واري هڪ ڪائي – اوپرو.
• **اوپڙ، اوپڙ (ث):** ذ. [سن. اُدْيدْ = واڌ (گاهه ٻوٽن وغيره جَي)] زخم جي واڌ. سڌارو. واڌارو.
• **اوپسَر:** ث. ڪُنوڻ – وڃُ "اَڄ اليهر اوپسر مُک مرمر موچارَاس" (صدرالدين).
• **اوپڻُ:** مصدر. پاڻي اُپائڻ – پاڻي ٻاهر ڪيڻ (ٻيڙيءَ مان). (اوپيو – اوپيندو – اوپيل).
• **اوپوَ (ل):** ذ. پرائو بار – ٻئي جي ذميداري.
• **اُوجُ ج اُوجَ:** ذ. [ع] بلندي – مٿانهين. چوٽي (آسمان جي) – ڪاپار – سمت الراس. مٿانهون درجو – مرتبو. عزت – اقبال – شان. ڪمال – عروج. واڌارو – ترقي. [سن. اوجس = تيج، روشني] ٻل – سگهه – همٽ. پرجهلو.
– **اُوج سُرَ:** ذ. موسيقي ۾ هڪ سر جو نالو.
– **اُوج شرف:** ذ. عزت يا شان جي بلندي.
– **اُوج فلک:** ذ. آسمان جي چوٽي – سمت الراس.
– **اُوج کي پُهچڻ:** ترقيءَ کي پهچڻ – بلنديءَ تي پهچڻ – عروج تي پهچڻ.
• **اوجارڻ:** مصدر. [سن. اُجْوَلَنْ = چمڪائڻ] اُجارڻ. صاف ڪرڻ. چمڪائڻ. صيقل ڪرڻ. روشن ڪرڻ (نالو). (اوجاريو – اوجاريندو – اوجاريل).
– **اوجارَ:** ث. اوجَرُ. اُجلائي – صفائي. چمڪ.
– **اوجارائِڻُ:** مصدر "اوجارڻ" مان متعدي بالواسطه. صفا ڪرائڻ – چمڪارائڻ (هٿيار، گُهُ، وغيره).
– **اوجارو ج اوجارا:** ذ. اوجَرُ ـ صفائي. سوجهرو روشني.
– **اوجاري ج اوجاري:** ذ.صفت. اُجاريندڙ (نالو). نيڪي ڪيائيندڙ (وڏن يا خاندان جي). روشن ڪندڙ (نالو).

• **اوجاڳڻ:** مصدر. [سن. جاگرڻ = جاڳڻ] جاڳڻ – ننڊ نہ ڪرڻ. (اوجاڳيو – اوجاڳيل).

• **اوجاڳو ج اوجاڳا:** ذ. ننڊ نہ ڪرڻ جي حالت – جاڳ – سُجاڳي.

– **اوجاڳا ڪَڍڻ، ڪَرڻ:** ننڊ ڦٽائڻ – راتيون جاڳڻ. راتيون جاڳي محنت ڪرڻ. سخت تڪليف سهڻ.

• **اوجاڙ (ث):** ث. زمين جو ٽورو ٽڪر.

• **اُوجَرڻ:** مصدر. [سن. اُجّوَلَنَ] اُجرڻ – صاف ٿيڻ (گَهُ، هٿيار، وغيره) چمڪڻ – جَرڪڻ.

– **اوجَرُ ج اوجَر:** ذ. چمڪو. صفائي. روشني.

– **اوجَر ڪائڻ:** چمڪڻ – صيقل ٿيڻ – اُجرڻ.

• **اوجَرُ ج اوجَڙ:** ذ. اُجاڙ – ويراني – بربادي. (صفت) ويران – برباد – اُجَڙ.

• **اُوجَلُ ج اُوجَل:** ذ. صفت. [سن. اُجّوَلَنَ] صاف – اُجريل. چمڪندڙ – روشن – تابان. سُهٽو.

• **اُوجلائي، اُوجَلتا:** ث. صفائي – اوجَرُ، چمڪو – جَرڪو. پاڪيزگي.

• **اوجَلو:** سهائو. روشني.

• **اوجَمڻ (ث):** مصدر. پورو ڪرڻ – ختم ڪرڻ. (اوجميو – اوجمندو – اوجميل).

• **اوجو ج اوجا (ث):** ذ. ڏاس مان ٺهيل ٽيلهو وغيره. ڪَرڙي. ڪَٽي.

• **اوجيس، اُجاس (ث):** ث. روشني – سوجهرو.

• **اوجيساڙو (ث):** ذ. [سن. اُچِشْنَمَ] ڪجرو – بُهَر.

• **اوڇ:** ث. [اُچ > اوچ] اُٽاوت جو ڪم – اُٽت – اُٽاوت. ناهَپ – ناهه. مضبوطي. ترقي – واڌ. [ع. اوج] بلندي. واڌارو. سرخروئي. [سن. اوْج] طاقت – استعداد – قوّت – همٿ. مدد – پُشتي. ٽيڪ – پٺيرائي.

– **اوڇ اُڇڻ:** پُشتي اڇڻ – ٽيڪ اڇڻ (ڪم ڪي). هُشي اڇڻ. ترقي اڇڻ.

– **اوڇ ڏيڻ:** پُشتي ڏيڻ. هُشي ڏيڻ. چوٽ چاڙهڻ. بلنديءَ تي رسائڻ.

– **اوڇو:** ذ. اُٽاوت – اُٽت.

– **اوڇون ڪرڻ:** وڏائي يا فخر ڪرڻ. علم تي باور ڪرڻ – ظاهري ڏيک ڪرڻ. اوڇون ڪري عامَ کي. منجهايو مُلن".

– **اوڇو اوڇي:** ذ. صفت. چست – چالاڪ. سگهارو – زور ۽ طاقت سان ڪم ڪندڙ.

• **اوڇاهُ (ل):** ذ. [اُچهَڻ > اوڇاهه] چاهه. شوق – وٽت "مينديا ڏوءِ نہ مارئي، ڪونهي اَنَ اوڇاهُ". خواهش – سڌ.

• **اوڇرُ ج اوڇر (ث):** ذ. اوڇرُ. صفائي. چمڪو.

• **اوڇرُ ج اوڇر (ل):** ذ. [ع. اَدَمُ: سن. اَدْ = مٽي + يَرْ = جهلڻ. ڪم لاءِ هٿ ڪٽڻ] اُدم – سعيو – ڪوشش – تاڪيد. سرجوشي – اُتساهه.

• **اوڇڻ:** مصدر. [سن. اُوْيَ] اُٽڻُ – ناهڻ (ڪپڑو). (اوڇيو – اوڇيندو – اُوڇيل).

• **اوڇو ج اوڇا:** ذ. [سن. اُوْيَ] اُٽاوت – اُٽت [سن. اُوْجَسْكا] چُست – چالاڪ – سگهارو – زور ۽ طاقت سان ڪم ڪندڙ.

• **اوڇهُ ج اوڇهَ:** ذ. [سن. اُپ + يُجْ] پورائو. اُڪلاءُ. نبيرو – فيصلو. اوڇ – واڌارو.

• **اوڇهُ ج اوڇهه:** ذ. [سن. اُپ + يُجْ] پورائو. اُڪلاءُ. نبيرو – فيصلو. اوڇ – واڌارو.

• **اوڇهُ ج اوڇهه:** ذ. [سن. اُدَرَه] اوڇهري معدو (جانور جو) اوڇهريءَ ۾ پيل گُنڊُ پيٽ.

– **اوڇهُ اوڙڻ:** ڪَڙو ڳالهائڻ. گند اوڳاڇڻ. بڪواس ڪرڻ.

– **اوڇهُ ڏيڻ:** ڪيتو لوڙڻ – نتيجو پوڳڻ – بدلو ڏيڻ.

– **اوڇهُ ڪَڍي وڌهَڻ:** اُڇَت ماري وڌهڻ. پيٽ ڦاڙي چڏڻ.

– **اوڇهَڙ ج اوڇهَڙ:** ذ. اوڇهري. پيٽ – ڍِڊُ.

– **اوڇهَڙ پرڻ:** پيٽ پرڻ – ڍِڊُ پرڻ – ڍِوَ ڪرڻ.

• **اوڇهراڙ ج اوڇهراڙُون (ث):** ث. رَهڙ – رَهَنڊ.

• **اوڇهڙاڙو ج اوڇهراڙا (ث):** ذ. صفت. اونداهو – بنا روشنيءَ جي.

• **اوڇهراڪي ج اوڇهراڪيُون:** ث. ننڊ جو جهُوٽو – پنڪي.

– **اوڇهراڪيُون اُڇڻ:** پنڪيون ڪائڻ – جهوٽا ڪائڻ.

• **اوڇهراڻي ج اوڇهراڻيُون:** ث. جهوٽو (ننڊ جو) – پنڪي.

– **اوڇهراڻيون ڪائڻ:** پنڪيون ڪائڻ – جهوٽا ڪائڻ.

• **اوڇهرڻ:** مصدر. ننڊ سبب جهوٽا ڪائڻ – پنڪيُون ڪائڻ ننڊ جو غَلبو ٿيڻ. (اوڇهريو – اوڇهرندو – اوڇهريل).

• **اوڇهرو ج اوڇهرا:** ذ. اونداهي. "سوجهرو" جو ضد.

• **اوڇهري:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اوڇهري ج اوڇهريُون:** ث. جانور جو معدو – اوڇهُ.

– **اوڇهري ڍارڻ:** تحمّل ڪرڻ – بُرد بار ٿيڻ.

– **اوڇهريءَ ڦاٽو ج اوڇهريءَ ڦاٽا:** ذ. گهٽو ڪائيندڙ – پيٽوڙي گهٽو ڳالهائيندڙ – بڪواسي.

– **اوڇهريءَ وارو ج اوڇهريءَ وارا:** ذ. بردبار – متحمل.

• **اُوڇهَڙ:** ث. خراب هنڌ جهنگ وارو هنڌ (جتي رستو هٽ ن

اڇي) "اوڇڙ اَسونهن، ڏيهه گهٽو ئي ڏوريو" (شاهه). گمراهي.

• **اُڙهَڙُ ج اُڙهَڙَ:** ذ. صَفت. رستي کان هَٽيل – گمراهه. بي واتو. ڏکيو – اَٽانگو – مشڪل.

• **اوڙهَٽو (ث):** ذ. ڪنوارجي ساهُرن جي گهر اچڻ جي حالت.

• **اوڙو:** ذ. صفت. حيران.

– **اوڙو ٿيڻ:** حيران ٿيڻ "عقل اُت اوڙو ٿيو، هو هليا سامهان" (شاهه جو رسالو).

• **اوڙهَ ج اوڙهُون (ل):** ث. [سن. اُدْ = مٿي + جيا = جاڻڻ] اُهجاڻُ – نشاني – پارُ. روش – مهانڊو. شبيهه.

• **اُوڇ ج اُوڇَ:** صفت. [سن. اُچّ] مٿاهون – اُچو – اعليٰ. (ذ) بلندي – اُچائي. وڏائي – وڏو مرتبو. سبقت – اڳرائي.

• **اوڇارو ج اُوڇارا:** ذ. اُهڙڪو – اُلڙيءَ جو خيال – اوچارو.

• **اوَڇتو ج اوَڇتا:** ظرف. بيخبريءَ ۾ ـ اچانڪ – ناڳهان – اتفاق سَان. اَمالڪَ – يڪدم. (اسم خاص) ٻه درياهيءَ وٽ سنڌو نديءَ جي هڪ شاخ جو نالو.

– **اوڇتائي:** ث. بيخبري – ناڳهاني.

• **اوڇتائي ج اوڇتايُون (ڪ):** ث. [سن. اُچڪ = مٿي نهاڑ] ڪنهن مٿاهين هنڌ ڪان ڪيل نگاهه – نظر – نهار.

• **اُوچو ج اُوچا:** د. صفت. [سن. اُچّ] اُتاهون – اعليٰ – بلند "اُوچو تون عرش تي، آءٌ پُوٽو مٽي پُون" (شاهه). [سن. اُتْكَرْشَ] عمدو – قيمتي. (ث) اوچي ج اُوچيُون.

– **اُوچاڻ، اُوچائي:** ث. بلندي – مٿانهين – اُتانهين. وڏائي. فوقيت – برتري.

– **اُوچي نيچي:** ث. هيناهين مٿاهين (زمين) "سائر ڏيئي لت، اوچي نيچي ٻوڙئي" (قاضي قاضن).

• **اُوچيڙو ج اوچيڙا (ل):** ذ. مينهَن بعد ڦَڪرائي – نِوائي – تڙڪو.

• **اوڇيهَر:** اسمِ خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اوڇَ ج اوڇُون (ل):** ڪمينائي – رذالت. خسيسپائي – نيچپائي. مُونجهه – حيراني.

– **اوڇائي ج اوڇايُون:** ث. ڪمينپ – خسيسپڻو. هلڪائي – ترڙائي. ڪهنتائي.

– **اوڇون ٿيڻ:** مُنجهڻ – حيران ٿيڻ "عاقل ئي اوڇون ٿيا، پورو ڪين پڇي" (شاهه).

• **اوڇاپو:** ذ. [سن. هتيڇا] عنايت – نوازش. امداد. ايڇپو – ٽورو.

– **اوڇاپو ڪرڻ:** ايڇپو ڪرڻ. نوازڻ. اِمداد ڪرڻ.

• **اوڇارڻُ (ل):** مصدر. [سن. اُتْكْشيپَڻَ] قيءُ ڪرڻ – اُلٽي ڪرڻ – اوڪارڻ. (اوڇاريو – اوڇاريندو – اوڇاريل).

– **اوڇارَ ج اوڇارُون (ل):** ث. قيءُ – اُلٽي – ڪَيَ.

– **اوڇارائِڻُ:** مصدر. "اوڇارڻ" مان متعدي بالواسطه. اُلٽي يا قيءُ ڪرائڻ.

– **اوڇارو ج اوڇارا:** د. اُلٽي – ڪَيَ – قيءُ – اوڪارو.

• **اوڇاڙَ ج اوڇاڙُون (ل):** ث. [سن. اُچْچَدَ = پوش، ڍڪ] چادر يا ٻيو ڪو ڪپڙو جو ميّت جي مٿان وڇهبو آهي. فوتيءَ جي ويجهن عزيزن جو فوتيءَ جي وارث کي چادر وغيره بدران ڏنل عوض – چاڙَ.

• **اوڇاڙو:** ذ. [سن. اُچْچَدَ = پوش، ڍڪ] چادر يا ٻيو ڪو ڪپڙو جو ميّت جي ڪفن مٿان وڇهبو آهي.

• **اوڇا ڪَرڻ (ث):** ڏينهن پورا ڪرڻ. ٽورا ڪرڻ.

• **اوڇانڪُ ج اوڇانڪ:** ذ. اُچانڪ – چال. ٽپو. بَل.

• **اوڇائي ج اوڇائِيُون (ل):** ث. [سن. اُچْچَد] اوڇڻ – ڪَپڙو. چادر. پوشاڪ.

• **اوڇائِڻُ:** مصدر. ڏَکائڻ – پهرائڻ – اوڍائڻ.

• **اوڇري:** ث. تهَ. چاڻ (اُنِي جو).

• **اوڇَڙو ج اوڇَڙا (ث):** ز.اڪين اُٽي پوڻ جي حالت – اوبَرُ. گرميءَ سبب اڪين جو اوٽارُ – آشوب چشم.

• **اوڇلو ج اوڇلا:** ذ.صفت. ڪمينو – ذليل. سفلو – ترڙو. بَد مزاج. پُراڻو – جهُونو. خراب.

• **اوڇنڪارَ ج اوڇنڪارُون:** ث. زور سان روئڻ جي حالت – "آڇو آڇَ" ڪري روئڻ. پار ڪَڍي روئڻ جي حالت – اُڇنگارَ.

• **اوڇنڪارون ڏِيڻ:** زور سان روئڻ – پارَ ڪڍي روئڻ. روج ڪرڻ.

• **اوڇنڪارَڻُ:** مصدر. آواز سان روئڻ – ڏاڍيان روئڻ. (اوڇنگاريو – اوڇنگاريندو – اوڇنگاريل).

• **اوڇوڻُ ج اوڇوڻَ:** ذ. [سن. اَوَچْدْ = ڍڪڻ، لڪائڻ] اوڍڻ جو ڪپڙو. ڪپڙو لٽو. ڏَڪ سمهڻ مهل مٿان وڇهڻ جو ڪپڙو.

• **اوڇو:** اسم خاص. تعقلي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اوڇو ج اوڇا:** ذ. صفت. [سن. تُچّ] گهٽ ذات وارو. نيچ – خَسيس – حَقير. ڪمينو – ذليل. بدفضيلتو. (ث) اوڇي ج اوڇيُون "آءٌ تان اوڇي ذات، تون پاڻ سجاڻج سُپرين" (شاهه).

• **اوڇَئو ج اوڇَئا:** ذ. [سن. اُتْسَوَ = شادي، خوشي] شادي. وڏو ڏينهن. خوشي ملهائِڻ جو موقعو. جَلسو (جنهن ۾ سادو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

فقير كارائجن).

• **اوچينڊو ج اوچينڊا:** ذ. ڦوڦينڊو — ڇلٽو.

• **اوڇَت (ڪ):** ٺ. خاتمو.

• **اُودَ ج اُودُونْ (ل):** ث. ٻيل گاڏيءَ جي اڳين ڏڳهي ڪاٺي — پول.

• **اُودُ ج اُودَ:** ذ. [سن. اُدْرَه] آبي جانور جو هڪ قسم — لڏرو. گهٽو ڪائيندڙ — ڏَڪُوتُ.

• **اُودو ج اُودا:** ذ. صفت. ميرو (رنگ) — پُورو — ڪَڪو — خاڪي. جهڪو (رنگ). (ث) اُودي ج اُوديُون.

• **اُودي ج اُوديُونْ:** ث. شڪار لاءِ ڪَڏِڻو — شڪارين جي ويهڻ جي مخفي جاءِ. جُوجڪي. مرگهي (بيماري).

• **اُوديا:** ث. [سن. اَ = نہ + وديا = علم] بي علمي — جهالت.

• **اُوَڏ:** ث. [سن. اَوَدَ > اَوَ = پري + ڏا = رکڻ، جهلڻ] عرصو — مُدو — حَد — پڇاڻي. آخري عمر. ٻيل گاڏيءَ جي ڏڳهي لٽ (جنهن ۾ پانجاري وهي ڏِڳا جوتجن) — هَرنُهَنْ (ت).

• **اُوَڏُ ج اُوَڏ:** ذ. صفت. [اَ + وَدَڻ > وَڏ] نہ وڏندڙ. پُراڻي وَڻ جو سَلو.

• **اُوَڏُ:** صفت. [سن. اَ = نہ + ہُنْ = سمجهہ] اَہُنْ. بي سمجهہ. خراب مَت وارو.

• **اوڏ ج اوڏُونْ (ل):** ث. [سن. وُرْدَ = وڏڻ] ڪنهن ٻُوٽي جي اُها تاري جانوڙائي زمين ۾ پُوري ڇڏجي (جتان اُها تاري پاڙ هٽي ٻئي ٻُوٽي جي صورت ونندي آهي). وڻ جو گوشو يا انگور. پيوند — قلم. واڌ — ماڄ.

— **اوڏ ڏيڻ:** وڏَڻ ـ مٽي اڇڻ. گرمي ڪَرڻ.

— **اوڏ لڳائڻ، هڻڻ:** ڪنهن ٻُوٽي جي تاري ورائي زمين ۾ پُورڻ (جتان ٻيو ٻوٽو ڦُٽي نڪري). قلم هڻڻ. پيوند ڪرڻ.

• **اوڏانُ ج اوڏانَ:** ذ. صفت. [سن. اَوَڏانُ > اَوَ + ڏا = رکڻ، جهلڻ] سُڄيتُ — خبردار — پهري سُجاڳ [سن. اَوَ ڏاوَن = صاف ڪرڻ] اَنّ جي واڙُ (ل).

• **اوڏانُ:** ث. ["اَڏڻ" > اوڏاڻ] رَئي — دَڙَ — غُبار — مٽي.

• **اُوڏانُ، اُوڏاڻُ:** ذ. [سن. اُدْدانَ = مٽي چڙهيل. اپريل] وڻ جو گوشو يا انگور. اوپڙُ "اُپريا اُوڏاڻ، رُت رسائي سڃٽين" (شاهہ جو رسالو). مٽي جا وارَ.

• **اوڏَر ج اوڏريون، اوڏَرُونْ:** ٺ. [سن. اُدْدار > اُدْ = مٽي + دْر = رکڻ، جهلڻ] اُدار — ڪَٽت. قرض. قرض طور ڏنل رقم. ٻئي ڏي رهيل حساب.

— **اوڏَر تي هڻڻ:** پراوَن پئسن تي هلڻ. قرض ڪٽي پورت ڪرڻ.

— **اوڏَر پاڏن سوڏَر:** ث. قرض پڪو — ڪَٽَت.

— **اوڏر جو ڪاتو:** ذ. اوڏر جي داخلا جي وَهي.

— **اوڏَر ڪٽائڻ:** قرض طور ڏيڻ. قرض ڏيارڻ.

• **اُوڏري (ث):** ث. لَجَ — حياءَ — شرم.

• **اُوڏري وَڃڻ:** شرم وڃڻ — لج ڇڏي وڃڻ.

• **اوڏڻ:** مصدر. [سن. اَدَذاوْ = صاف ڪرڻ] اَنّ صاف ڪرڻ. واڙڻ. (لوڏيو — اوڏيندو — اوڏيل).

— **اوڏ:** ث. مصدر. "اوڏڻ" مان اسم. واڙَ.

— **اوڏڻي:** ث. اَنّ صاف ڪرڻ جو اُجورو.

— **اوڏائڻ:** مصدر. "اوڏڻ" مان متعدي بالواسطه. اَنّ صاف ڪرائڻ — واڙائڻ.

— **اوڏجڻ:** مصدر. "اوڏڻ" مان فعل مجهول. اَنّ جو صاف ٿيڻ — واڙجڻ — ڇَنڊجڻ.

• **اوڏوتُ ج اوڏوتَ:** صفت. [سن. اَوَ = پري + ڏُو = چندڻ، ترڪ ڪرڻ] ويراڳي نانگو فقير. سخت زاهد. تارڪ الدنيا "ڪو آدم اوڏوت. سمجهي هن سخن ڪي" (سامي). جنهن دنيا سان لاڳاپا توڙيا هجن. مست — بيپرواهہ.

— **اوڏوتي ج اوڏوتي:** ذ. صفت. اوڏوت — اَڏوتي.

• **اوڏيلَ (ل):** صفت. ڏاڪاريل — لوڏيل. بي بَهہ.

• **اوڏَ:** ث. [سن. آرَ] اوڏائي — ويجهائي — نزديڪي.

— **اوڏَ ڇَڪَ:** ث. پَسگِردائي — ويجهي ڇَڪَ — آسپاس — قرب و جوار.

— **اوڏيارَ (ل):** ظرف. اوڏَرائيءَ ۾ ـ ويجهڙائيءَ ۾ ٽوري وقت ۾. ويجهيءَ ڇَڪَ ۾.

• **اوڏَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **اَوَڏِ (ت):** ث. ڏڪائي — اَهنجائي.

— **اَوَڏ ڪرڻ:** ڏڪائي ڪرڻ — اَهنجائي ڪرڻ.

• **اوڏُ ج اوڏَ:** ذ. صفت. [سن. اوڏَ > اَڏُ = اَڏڻ] اوڏ قوم جو فرد (جي اڪثر مٽيءَ مان جاين جي پٽين ناهڻ جو ڪم ڪندا آهن) "لاکي لٽائي لَک، اڄ پٽ اوڏن کي ڏنا" (غوث محمد شاهہ). (ث). اوڏُ ج اوڏٽيُون "اوڏُ اوڏي آءٌ، توکي لاکي ڪوٽيو" (خواجہ محمد زمان). اَڏُ وارو (گهڙ) — اَڏيندڙ (جايُون). مٽيءَ مان گهَر ناهيندڙ. مٽيءَ جون اوساريون ڪٽندڙ. جاهل — بيوقوف — نادان — مُورک.

— **اوڏاٽو ج اوڏاٽا:** ذ.صفت. اوڏن وارو. بيوقوفيءَ جو.

— **اوڏڪو ج اوڏڪا:** ذ. صفت. اوڏَ جو — اوڏَ وارو.

- **اوڏڪو گڏهه بنجڻ (ت):** سخت تڪليف ۾ پوڻ — سخت پورهئي ۾ ڦاهَڻ.

• **اوڏار ج اوڏارَ (ڪ. ک):** ذ. وڃ جي ويل پاڙ (جا زمين ۾ هجي) — لاهَ — مُنديو.

• **اوڏانهُن، اوڏانهُون:** ظرف. [او = هُو + ڏانهن = طرف] هُن طرف — هُن پاسي — اُتي — هُن هنڌ — هوڏانهن.

• **اوڏانهُون ج اوڏانهُنْ:** طرف. ويجهو — اوڏو — قريب. (ث) اوڏانهين ج اوڏانهيون.

• **اوڏانئون، اوڏانئين:** ظرف. هن طرف — هوڏانهن.

• **اَوڏانو ج اَوڏانا (ت):** ذ. صفت. بنا ڏاوَڻ جي (اُٺ).

• **اوڏاهم:** ظرف. اوڏانهُن — هوڏانهَن.

• **اوڏاهُون، اوڏاهين:** ظرف. اوڏهين — اُن طرف — هُن پار — هُن هنڌ.

• **اوڏرو ج اوڏرَا:** ظرف. (اوڏو + ڙو) ٽورو ويجهو — قدري نزديڪ — اوريرو. (صفت) اوترو نندو — اوترو — ايڏرو. (ث). اوڏري ج اوڏرَيون.

- **اوڏرائي:** ث. ويجهڙائي — نزديڪي — ويجهي ڇڪ. آسپاس — پسگردائي. ويجهي مائٽي — عزازت.

• **اوڏو ج اوڏا:** ظرف. [سن. اَرَ < آ + رَ = اوڏو] ويجهو — نزديڪ — قريب — اوري "اُپري چنڊ، پَسُ پرين، تو اوڏا مون ڏُور" (شاهه). (صفت) اوترو — اُنهيءَ جيڏو. (ث) اوڏي ج اوڏيُون.

- **اوڏائي ج اوڏايُون:** ث. ويجهائي — نزديڪي. ويجهي ڇڪ — پسگردائي — آسپاس. ويجهي. مائٽي — عزازت.

- **اوڏو ٽيڻ:** ويجهو ٽيڻ — قريب ٽيڻ — نزديڪ اچڻ. لَهه وچڑ ۾ اچڻ — ڳهائل مائل ٽيڻ. اڳيرو ٽيڻ.

- **اوڏو وڃڻ:** ويجهو وڃڻ. نزديڪ وڃڻ. هٿ لائڻ (ڪنهن شيءِ کي). ڪم آڻڻ — استعمال ڪرڻ.

- **اوڏي ڇڪ:** ث. ويجهڙائي — آسپاس — پسگردائي — قرب وجوار.

• **اوڏي (ت):** ظرف. اوڏانهن — هوڏانهن — اُن هنڌ — هُتي.

• **اوڏيائو:** اسم خاص. تعقلي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اوڏيئو ج اوڏيئا (ت):** ذ. وڏو ڪارو.

• **اوڏاٽو (ت):** ذ. وڇوڙو — جُدائي.

• **اوڏڙ (اوڏُڑ):** ث. [سن. اُدّر = قاڙڻ. ادبڑڻ] تاڪن جي اُڪلڻ يا ڪلي پوڻ جي حالت.

- **اوڏڙو (اوڏُڑو):** ذ. اُدبڑيل ڪپڙو (ت).

• **اوڏلاڙ ج اوڏلاڙ (ل):** ذ. اوپالو — ڏوراپو.

• **اوڏو (اوڏُرو) ج اوڏا (اوڏُرا):** ذ. اُدبو — خوف — ڊپ — خطرو. انديشو — خدشو. انتظار — اوسيڙو. ڳڻتي — خيال — فڪر — اونو.

• **اوديڙ (اوڏيڙ):** ذ. پيٽ واريءَ زال جا اوڪارا — اُديڙ — اُديهَڙ.

• **اُوڏَ:** اسم خاص. تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اوڏ:** ث. مصدر "اوڏڻ" مان اسم. اوڏڻ جو ڪپڙو — اوڇڻ. جهلَ — پناهه. پوشاڪ — سروپاءِ. پوتي — اوڏڻي (ث). سمهڻ وقت مٿان وجهڻ لاءِ رلي. سَوڙ. وغيره (ل). هنڌن جو ڍڪ (لاڙ ۽ ڪوهستان ۾ عموماً ڪٺ يا منجهڻ تي رليُون. پٽراٽيُون ۽ سَوڙُون وغيره چوٽيو ويڙهي هڪ ٻئي مٿان ڍڪ ڪندا آهن ۽ مٿان هڪڙي رَلي وجهي سجي هنڌ کي ڍڪي ڇڏيندا آهن).

• **اودا:** اسم خاص. ڳڙهي ياسين ۽ بدين تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

• **اودارڻ (ل):** مصدر. جنڊ جي تانئر مان اُٽو ڪيڻ.

• **اوداٽا (ت):** ذ. مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

• **اوداٽو:** اسم خاص. تعلقي ٽُل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اوداڻي ج اوداڻيُون:** ث. مانيءَ تي ڏنل ڪپڙو. تحفي طور پهرايل ڪپڙو. ڪپڙن پهرائڻ جو اُجورو — پهراڻي. سوغات (ت).

• **اودُر ج اودَر:** ذ. [سن. اُوْرڻ > وُر. اُور = ڍڪڻ. پردو ڏيڻ] پردو — ڍڪ — پوش. اوٽ — اولو (ت). جهل — پناهه. مَنَهُن — ڇپر. ڪنهن جاءِ يا وَڻ جي اوٽ (ڪ). گبرو (ڪ) "تون اودر. تون اودڪو. تون اجهو. تون آڳ" (شاهه). [سن. وودر > وَهْ = هلائڻ] اڳواڻ — پيشوا. راجا. ڪوٽ.

• **اودَرڪي:** اسم خاص. تعلقي گوني ۽ هڪ ديهه جو نالو.

• **اودَڪو:** ذ. [سن. اُور > اُوْرڻ = ڍڪڻ] ڍڪ — پناهه. پاڇو — چانوَ. پوشاڪ (ت).

• **اودلو ج اودلا (ل):** ذ. [سن. اُور > اُوْرڻ] اولو — پناهه.

• **اودَڻ (ل):** مصدر. [سن. اُور > اُوْرڻ = ڍڪڻ؛ 2. اُپويشْت = ڍڪڻ، ڪپڙا پهرڻ] پائڻ — ڍڪڻ — پهرڻ (ڪپڙو) وجهڻ (انگ تي ڪپڙو) هنڌ هڪبئي مٿان سَٽي رکڻ (ڪ).

— **اوڏ:** ث. مصدر. "اوڏڻ" مان اسم. ڍڪ. پوشاڪ. ڪپڙو. هنڌن جو ڍڪ.

— **اوڏائڻ:** مصدر. "اوڏڻ" مان متعدي بالواسطه. ڍڪائڻ — پهرائڻ (ڪپڙا).

— **اوڏجڻ:** مصدر. "اوڏڻ" مان فعل مجهول. ڍڪجڻ — پهرجڻ (ڪپڙا).

— **اوڏڻ ج اوڏڻ (ت):** ذ. مٽي کي ڍڪڻ جو ڪپڙو — اوڏڻي.

— **اوڏڻي ج اوڏڻيُون (ل. ث):** ث. پوتي — رَئو. ڄڻي. شاديءَ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

وقت ڪنوار جي ڏيکڻ جي چادر.

• **اوڍيجا:** اسم خاص. سنڌ جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **اَوَرُ ج اَوَرَ:** ز. صفت. (اَ + وَرُ) جنهن ۾ وَروڪڙ نه هجي — وڪڙ ڪان سواءِ. سنئون سڌو. (ذ) موجَ — مَزو. اَڏوڏائي.

— **اَوَرَ ڪَرڻ:** موجون ماڻڻ. وڏائي ڪرڻ. آڪڙجي هلڻ.

• **اورَ (ل):** ث. جُوئر يا باجهريءَ جو لاباري بعد ٻيو اوپڙُ. پوک جي ٻي مورَ.

• **اورَ:** ث. [سن. اَدْ، اَرْكَ = اوڙڪ، حد] اصل — منڊ. حَد — پڇاڙي. طرف — پاسو — ڏِس.

— **اورنباهڻ:** آخر تائين وفادار رهڻ. توڙ تائين رکيا ڪرڻ.

• **اورَ ج اورُونْ:** ث. [سن. جَرائي، اَمَلا] اُهو پَردو ۽ گوشت وغيره جو ويڑ ڪان پوءِ مادي‌ءَ (عورت يا چوپائي) جي پيٽ مان نڪري — جَرَ.

— **اَور پُوريل هُجڻ:** هَڙهڙاڻ — گهمرا ڪرڻ. ڪنهن جاءِ تي دل ڦاٽل هجڻ.

• **اَور:** صفت. [ھ] وڌيڪ — ٻيو. علحدو — نرالو — نَئون. (حرف جملو) ۽ — پڻ.

• **اَوَرُ:** صفت. رواجيءَ ڪان وڌيڪ. جنهن جو مَٽُ نه هجي "اوَرُ ڏڪندو اُو ٽئي، هادي جنهن حبيب" (شاھ).

• **اُورَ:** ث. [سن. ١. اَرْ = هلڻ، ڊوڙڻ، اڏامڻ: ٢. اُرْسْ = طاقت، زور، شڪتي، ہٻڪي] هلان — ڪاھ — حملو — جُلهه — چڙهائي. غلبو. هُوڙهيائي. زور — زبردستي "سپ لڏايا سُومري، عمر ڪري اُور" (شاھ).

• **اُوَرَ اُوَرَ:** ث. [سن. اَرْ = هلڻ، ڊوڙڻ، اڏامڻ] پکين جو اڏامندڙ ولَر. قطار — ٻيڙ. ٽولو پکين جو] "اُڏائا اُور ڪري، ڪارين پکين ڪانَ" (شاھ).

— **اُور ڪرڻ:** قطار ڪري اُڏامڻ.

• **اوراتو ج اوراتا:** ذ. [سن. اَوَدَن] رودن — روج — راڙو — ماتر "اوراتو ٽيندو جڏهين سينگاربا سُپرين" (شاھ). غم — ڏک. آفت — مصيبت.

• **اوراڻڻ، اوراڙڻ:** مصدر. [سن. اَوَر، اَوَرَڻ = ڏيڪڻ، لڪائڻ، پَرڻ، بند ڪرڻ، چوڌاري ويڑهڻ، گهيرو ڪرڻ] اڇيان ڦري اچڻ. اڇيان آڏ ٿي ٻيهڻ. ڏيڪڻ — پوروڻ — پرڻ (مَٽيءَ سان). پردو چاڙهڻ. بند ڪرڻ (اکيون لَٽ سان). "اکيون لَٽ اوراڻيون، که پر ڪڙيان پير" (شاھ). گهُٽڻ — اُرهاڻڻ. (اوراڻيو — اوراڻيندو — اوراڻيل).

— **اوراڻ:** ث. هيانءَ جي دوري ڪري غشي — بيهوشي — ڏکر.

— **اوراڻجڻ:** مصدر "اوراڻڻ" مان فعل مجهول دم گهٽجي وڃڻ — بيهوش ٿيڻ. هُنئين جو وڃڻ.

• **اوراپو ج اوراپا (ث):** ذ. ڏوراپو. عتاب — طعنو.

• **اوراجو، اوراجي، اوراجو:** ذ. روج — راڙو — ماتر. اوراتو "پهرين نه پوکين، پوءِ اوراجو اُن کي".

• **اوراں اوراڙ:** ث. [سن. اَوارَ] درياھ جي اورين پَر. اوريون پاسو يا طَرَف "اورار نه پار، هينڙو حيرت ۾ پيو" (شاھ). (ظرف) هِن ڪنڌيءَ — هِن پَر. هِن طرف — هِن پاسي.

— **اوراڻ، اوراڙاڻ:** ظرف. اورينءَ پَر ڪان — هن ڪنڌيءَ ڪان "اوراران آهون ڪريان. پهَچان شَال پرار" (شاھ).

— **اورار پَران اورارِ پَرارِ:** ظرف. درياھ جا ٻئي ڪَپ. هن پَر ۽ هُن پَر.

• **اورازَو:** ذ. اوراتو — اوراجو "هي تان هوند مرن، هُن اَڳڻ اورازَو ٽئي" (شاھ).

• **اَوراقَ:** ذ. [ع. وَرْقَ ج اوراق] وَرق — پَنا (ڪتاب وغيره جا).

• **اوراڪَ ج اوراڪُونْ (ث):** ث. ڪائيءَ جو ٽُڪر (جو پوڙ ۾ وجهبو آهي).

• **اورا کورا:** ث. هورا کورا — هُرڪُر — آڏ ماڏ. ڪُٽڻ — چنتا.

• **اورانْيو ج اورانْيا:** ذ. [سن. اَلَمْبِ] آڌار — ٽيڪ — جهلو. پناھ — آجهو. قرب — پيار — پريت. سڪ. ڪورانيو.

• **اورانْگهَنْ:** مصدر. [اَلَنْگهَن < اُڏْ = مٽي + لَنْگهَ = لنگهڻ] مٽان لنگهي وڃڻ. ٽپي وڃڻ. نه مڃڻ (حڪم). "ڪنديءَ ڪوھ ڪيڏان، جهڙ سي اُن اورانگهيا" (شاھ). (اورانگهيو — اورانگهيندو. اورانگهيل).

— **اورانْگهَ ج اورانْگهُونْ:** ث. مصدر "اورانگهڻ" مان اسم. ورانگهه — ہرهانگ.

• **اوراڙو ج اوراڙا:** ذ. [سن. اَوَ = مٽي + لَلْ = ڪيڏائِڻ، ڪوڏائڻ] اولاڙو — لولي. ہار کي ننڊ ڪرائڻ وقت پرياڻڻ جي ہولي. ماتا ۾ ورتل ہار اڇيان "ديوي ماتا" جي تعريف ۾ ڳائڻ جو گيت. ڳٽڻي — پُورَ — اَليلَ (ت).

• **اوراهونْ، اوراڻونْ:** ظرف. اور پَرو — اوڏرو — اورتي "آءٌ اوراهون سپرين، وچ ۾ پراهون" (شاھ).

• **اورائِڻْ:** مصدر. [سن. اَ + سمرڻ] مُٽي ماڻهوءَ جي يادگيري ڏياري رُوڙڻ. (اورائيو — اورائيندو — اورائيل).

• **اُوربو:** ذ. [ڊانڪي] قُرب — محبت.

• **اورَپ ج اورَپُونْ (ل):** ث. ننڍي ردَ (جا اجا وياڻي نه هجي) — وڏي گهيڙي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اورَپرو:** ظرف. ٽورو اورتي — ٽورو ويجهو.
• **اور پور (ڪ):** ث. آڇ وَڇ. رُلڻ ٻڌڻ.
• **اورَت (ڪ):** ظرف. اورتي — وَيجهو — اوريان.
• **اورَتاهونْ، اورتئُونْ:** ظرف. اورپرو — ويجهڙو — اوڏڙو.
• **أورَ ٽو ج أورٽا (ل):** ذ. صفت. [سن. اَوَ = پري، هيٺ + اَرْتَ = مَطْلب] اَجايَو — بيفائدو (ڪم) — رايگان.
• **اورٽو ج اورٽا (ث):** ذ. گهوڙي جي اڳيان گاهه رکڻ جي جاءِ.
• **اوڙَڇ (ث):** ث. حياء — لَڄ — شرم.
• **أورجا ج أور جائُونْ:** ث. جَمارَ — عُمر.
• **أوڙُڇ ج أوڙَڇ:** ذ. صفت. [اَ = نہ + ورجڻ > ورڇ] جو ورجي يا بيزار نہ ٿئي — اَڻٽڪ — محنتي. ڪَڪِ نہ ٽيندڙ (ڪم مان). لاڳيتي ڪوشش ڪندڙ.
— **أورجائي:** ث. ورجڻ يا ڪَڪ نہ ٽيڻ جي حالت. بيزار نہ ٽيڻ جي حالت. لڳاتار ڪوشش. اَڻٽڪ محنت.
• **أورَڙ (ل):** ث. [سن. اُڙ = هلڻ] تکي ڊوڙ — رُومڙ (جانور جو حملي لاءِ). يلغار، حملو.
• **اورڙو ج اورڙا (ث):** ذ. ڪکائين لاڏي — ڇُونڙو. اُها جاءِ جنهن جي چت نرين واري هجي.
• **أوْرڙي:** ث. بيماريءَ جو قسم (جنهن ۾ ٻُت تي سنهان داڻا نڪَرندا آهن) — ننديِ ماتا — اُرڙي.
• **اورَسو (ث):** ذ. اُٺ جي ٻوٽ هيٺ ڪرڻ لاءِ ڪنڌ تي مهار اُڇلڻ جو فعل (انهيءَ طريقي سان اُٺ جي ڪنڌ کي هيٺ ڪري مهار ناکيليءَ ۾ وجهندا آهن).
— **اورَسو اُڇلائڻ:** اُٺ کي ناکيليءَ ۾ مَهار وجهڻ لاءِ مهار اُٺ جي ڪنڌ تي اُڇلڻ. واجهَ وجهڻ.
• **أورَڪ ج أورَڪُونْ (ل):** ث. وڏو مينهن — گهاٽو مينهن — سخت برسات — اَوريڪ.
• **اورڪڻ:** مصدر. [پرا. اَوَ لَڪْکَ: سن. اُپَلَکْشڻ] ـ سُجاڻڻ — جاچي ڏسڻ "اکين سوئي اورکيو. جو ڪنين سُئومَ. ڪَرَنَ" (شاهه). (اورکيو — اورکيندو — اورکيل). اوڙڪڻ، اورگهڻ.
— **اورَڪ:** ث. سجاڻپ — واقفيت — پَچاڻ.
— **اورَڪاڻ (ث):** ث. سجاڻپ — جاڻ — واقفيت.
— **اورڪائڻ:** مصدر "اورڪڻ" مان متعدي بالواسطه. سجاڻپ ڪرائڻ.
— **اورڪِجَڻ:** مصدر. "اورڪڻ مان فعل مجهول سجاڻجڻ.
— **اورڪُو ج اورڪُو (ث):** ذ. صفت. ڪنهن ماڻهوءَ جي پَتي ڪِڏِڻ لاءِ اُن جي پٺيان لڳي پوندڙ. جاسوسيءَ جي ارادي سان گهُمندڙ.
• **اورَگ ج اورَڳ:** ذ. رهاڻ. وندر لاءِ ڳالهه هولهه. پيار — دل جو قرب. پيوند — سَهَنڊ. مشغولي. گذارو "آرياڻي اورڳ، پنيوران ٻهر ٽي" (شاهه).
• **اورگڻ (ل):** مصدر. [سن. اَوَلوکُ = ڏسڻ، نهارڻ؛ پرا. اُوَلُکَکَ] اورکڻ، اوڙڪڻ، سُجاڻڻ — جاچي ڏسڻ. ڳولڻ. اورانگهڻ "ڪاڪ وٽن سان، اوٽين گهٽو اورگي" (شاهه ڪريم). (اورگيو — اورگيندو — اورگيَل).
• **اور گهوڙ اوري گهوري:** ظرف. قربان — صدقي — گهوري.
• **اورَل:** اِسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.
[انگ oral] زباني (امتحان).
• **أورَلُ:** ذ. صفت. جنهن جي وڇ ۾ وٽي نہ هجي. گهاٽو — گُنجيل. مُسَلْسَل. لاڳيتو.
• **اورمو ج اورما:** ذ. [هـ. اورما؛ سن. اُورْمي] بخيي جو هڪ قسم. مولهَ ورائڻ. اوٽي — ٻُهي. ڪپڙي جيَ وٽ تي سيبو — اولمو.
• **أورَن:** ث. [سن. اُوْنَ = اوٽو. گهٽ] اَڻائي — گهٽتائي — ڪمي. (صفت) گهٽ — اُوٽي. خالي.
• **أورَنْگُ ج أورَنْگَ:** ذ. [ف] تخت — گادي. بادشاهي.
• **أورَنْگزيبُ:** اسم خاص. (تخت جي زينت) مُغل گهراڻي جو ڇوڻ مشهور بادشاه محي الدين عالمگير (وفات ۱۷۰۷ ع).
• **أورَنْگزيبي، أورَنْگشاهي:** ذ. ريشمي ڪپڙي جو هڪ قسم.
• **أورَنْگ آباد:** اسم خاص. ڳڙهي ياسين ۽ جيڪب آباد تعلقن ۾ ديهن جو نالو.
• **أورَنْگابَنْدَرُ:** اسم خاص. ڪڪرالي پرڳڻي (شاه بندر سب ڊويزن) جو هڪ آڳاٽو مشهور بندر (جتي گهٽائي اهل االله دفنيل آهن. تحفة الڪرام).
• **أورَنْگي:** ث. راڳ (موسيقي) جي ٽيويهن آوازن مان هڪ آواز.
• **أورَنْگهَ:** ث. [سن. اَوَ + لَنْگهـ] ٻرهانگ — وڪ — ورانگهه.
• **أورَنْگهُ ج أورَنْگهَ (ت):** ذ. اَڇ وَڇ جي جاءِ. لنگهڻ جو هَنڌ. لنگهُ.
• **اورڌ (ت):** ث. صفت. جنهن سان حال اور جي — حال محرم — همدرد. پياري. (اسم خاص) عورت جو نالو.
• **اورڌُ:** مصدر. [سن. اَوَرْتَنَ = وري وري چوڻ يا ڪرڻ. اپياس. مشق] ڏڪ سُڪ جو احوال ڏيڻ — سوُرَ بيان ڪرڻ. دل جو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

حال ڏيڻ ڳجهي ڳالهه ڪرڻ. حال بيان ڪرڻ. حال وندڻ. ٺهڪندڙ پاڻيءَ ۾ چانور وغيره وجهڻ (ت). چيچڑي ۾ ڪمند وجهڻ (ل). (اوريو – اوريندو – اوريَل).

– **اورَ:** ث. مصدر. "اوڙڻ" مان اسم. بيان – ڏک سُور جو احوال. حال احوال ٻڌائڻ جي حالت. وندر – گفتگو. چيچڑي ۾ ڪمند وجهڻ جي حالت (ل).

– **اورَ اورڻُ:** ڏُک وندڻ – دل جا احوال ۽ درد ٻڌائڻ. مخفي راز کان واقف ڪرڻ.

– **اورُون اورڻ:** ڏک سک جو احوال ڏيڻ – دل جون ڳالهيون ٻڌائڻ.

– **اورو ج اورا (ل):** ذ. صفت. چيچڑي ۾ ڪماند وجهندڙ.

• **اورو:** ذ. [سن. اُوْرْڻُ = ڏيڻ] پردو ڏيڪ "ڏيئي ويٺو پاڻ کي، اَورِ دِيا جو اورو" (سامي).

• **اُورو ج اُورا (ل):** ذ. صفت. خراب طبيعت وارو – اَڏنگو – اهنڌ.

– **اُورو پاسو (ل):** ذ. ڇوپائيءَ جو نه ڏُهڻ وارو پاسو.

• **اورواري:** ظرف. [سن. اَوارَ] اورين پَر – هن طرف – اوراڙ.

• **اورَهَ ج اورهَ (ت):** ذ. اَرهَ. سينو (عورت جو).

• **اورهاٽڻُ (ت):** مصدر. پاڪَڻ ۾ چيپاٽڻ (اورهاٽيو – اورهاٽيندو – اورهاٽيل).

• **اورهاڙو ج اورهاڙا (ل):** ذ. ڪَچو جاوَل ڦَر.

• **اورهٽ ج اورهٽَ:** ذ. پيڙ – سوڙهه. تڪليف – ايذاءَ.

• **اورهُون:** ظرف. اوراهون.

• **اوري، اوريانْ:** ظرف. [سن. اَوَرَ] هن پاسي. اورتي – ويجهو – نزديڪ – قريب "پري، پَريان" جو ضد.

– **اوري پَري ٽيڻ:** هيڏانهن هوڏانهن ٽپڻ گهلجڻ. ڊِڪا ڏوما کائڻ. اندر باهر ٽپڻ. هلاڪ ٽپڻ. آتو ٽپڻ.

– **اوريونْ ج اوريانْ:** ظرف. هن طرف وارو. اوڏو – ويجهو. "پَريون" جو ضَد. (ث) اورَينْ ج اورِيُونْ.

• **اوري:** صفتَ. [هـ] پاسخاطري ڪندڙ – رياڪار. رڪيا ڪندڙ. (ث) ڇڇهري.

• **اُوري ج اُوريُونْ:** ث. [سن. اَ + وَلَ] اَوَلِي – ڏکيائي – مشڪلات – تڪليف. مَصيبت – شامت. بدبختي -- نياڳ. ڇيهو – نقصان – تونتو. ڏنڊ.

• **اُوري (ڪ. ٽ. ڪ):** ث. اُرڙي – ننڍي ماتا.

• **اوريڪ ج اوريڪُونْ:** ث. سخت برسات – وڏو مينهن. برسات جو هوَا سان گڏ سَخت وسڪارو. طوفان سان گڏ مينهن. چوهو (بارش جو). مينهن ۽ پاڻيءَ جي ٻوڏ. اَتَلَ. طوفان. انتها – حد (ت). مصيبت – آفت.

– **اوريڪ ڪرڻ (ت):** ڏاڍي تڪليف ڏيڻ.

– **اوريڪ ۾ پوڻ (ت):** مصيبت ۾ پوڻ. ڪنهن ڏکئي معاملي ۾ ڦاسڻ.

• **اوڙ، اوڙِ ج اوڙُونْ، اوڙيون:** ث. هر جي چوٽيءَ جو ليڪو – چونيءَ سان ڪيڙيل زمين جو هڪ سنڊو. هر جو نشان "هاڻائج هنْيين ۾، الف سندي اوڙِ" (شاهه). اڪ (لس).

– **اَوڙ ڇڏڻ (ت):** بيجا ڳالهائڻ. نامناسبت روش وٺڻ.

• **اُوڙِ (ت):** ث. اوت – پروسو – آڏارُ.

• **اُوڙَ اُوڙِ:** ث. [سن. آولي] قَطار – تولو (پڪين جو) – اُورَ.

• **اوڙاتَ (ٽ):** ث. پاسي ۾ ڪرڻ جي حالت.

– **اوڙاپو ج اوڙاپا:** ذ. ڏوراپو. مهڻو – طعنو. اتڪل – چالاڪي (ت).

• **اوڙاپو ڏوراپو:** ذ. طعنو تَنَڪو – مهڻو طعنو.

• **اوڙاڪ (ٽ):** ث. پُوڻ جي وڃين ڪاڻي.

• **اوڙاهُ ج اوڙاهَ:** ذ. [سن. اَرڻَ، اَدَ دَ= اونهو سمند] اونهو پاڻي – پاڻيءَ جي اونهائي "منجهه تنهين هوءِ، اونهي ۾ اوڙاهُ جو" (شاهه ڪريم). درياءَ جو ڪُنن وارو هنڌ. درياءَ جو اونهو تر. ڪُن.اونهي ڪنڊ.

• **اوڙَڪَ، اُوڙَڪَ ج اوڙَڪُون، اُوڙَڪُون:** ث. پُري – نڪ. پاڙو – قبيلو. آڪهه – ڪٽنب. مائٽي – عزازت. سخت برسات – اوريڪ – گهاٽو مينهن. آڙَ – جهَلو – اجهو (ڪ).

• **اوڙَڪ:** ظرف. [اَدْرَكَ] پچاڙيءَ تائين – توڙ سُوڏو "اوڙَڪ اُهائي، ڳولي لَهن ڳالهڙي"، "اوڙَڪ اُنين جو نه رهي، آر بنا ارواح" (شاهه).

• **اوڙَڪُ:** ذ. [سن. اَدْرَكَ] پچاڙي – توڙ – نڌان. ڇيهه – دنگ – انت. پُڄاڻي – خاتمو. عاقبيت.درياءَ جو ڪنارو (ت). (صفت) ڳجهُو – اُونهون.

– **اوڙَڪ دس:** ث. پرانهين جُوءِ ـ ڏورانهون هنڌ.

– **اوڙَڪ زَمِين:** ث. ڏرتيءَ جي آخري حد. زمين جو تر.

– **اوڙَڪ ڪرڻ (ت):** نڌان ڪرڻ – دنگ ڪرڻ. سخت تڪليف ڏيڻ. ظلم ڪرڻ.

• **اوڙَڪڻُ (ت):** مصدر. وَرت (رسي) جو پُوڻ تان لهڻ.

• **اوڙَڪانُ، اوڙَڪاڻِي (ٽ. ل):** ث. سُجاڻپ – واقفيت. ملاقات.

• **اوڙِڪڻ:** مصدر. [سن. اُپلَكْشَنْ] سُجاڻڻ. پَروڙڻ. معلوم

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪرڻ. جاچي ڏسڻ. اورڪڻ. (اوڙڪيو — اوڙڪندو — اوڙڪيل).

— **اوڙڪيتو (ت):** ذ. صفت. سُجاڻو — واقف.

• **اوڙڪ:** ث. سخت برسات — اوڙڪَ — اوريڪ.

• **اوڙڻ، اُوڙڻُ (ت):** مصدر. آئڙڻ — وٽڻ — پَسند پوڻ. (اُوڙيو — اُوڙيندو — اُوڙيل).

• **اوڙو:** ذ. [سن. اَوْرْڻ] سنيالَ — چيتَ — خبرداري.

— **اوڙو ڪرڻ:** چيتي هلڻ — خبرداريءَ سان هلڻ. سنيال سان پير کڻڻ.

• **اوڙو ج اوڙا:** ذ. [سن. اَپنودَ] ڪپڙي مان ٺهيل گدو، يا مئل پکي (کان٭) جو پوک مان پکين کي پڃائڻ لاءِ تگيندا آهن — مُوئرو. پيهي تي اُس کان بچاءَ لاءِ ننگيل ڪپڙو (ت). اٽڪل — چالاڪي (ت). [سن. آوْرْڻ] چانئُ ـ ٻَٽيو. سَردرو. درجي چوڪٽ. لوڙهو. سرحد — دنگ. ڪٽڪ يا سارين جي سَٽري (ت). متر. ڪٽڪ. وغيره جي وَل جو ڊِگ (ت).

— **اوڙو ٺاهڻ:** اٽڪل ڪرڻ — چالاڪي ڪرڻ. زماني جي هلت موجب هلڻ. ڏوڪو ڏيڻ.

• **اُوڙو ج اُوڙا (ل):** اُٺ جي هڪ بيماري (جنهن ۾ ننگن ۾ ڪوڙي جي وڃ ۾ ڳوڙهو ٽيندو آهي).

• **اُوڙي ج اُوڙِيُون (ل):** ث. اُٺ جي ڪوڙي ۾ نڪتل ڳوڙهو (بيماري).

• **اوڙو پاڙو:** ذ. [اوڙو < اوڏو + سن. پريتويش = پاڙو] آسپاس وارا گهر. پسگردائي — آسپاس — ويجهي ڇڪ.

— **اوڙو پاڙو اُجهائي ڏيڻ:** پاڙيسرين کي بيزار ڪرڻ. آسپاس ۾ آزار مچائڻ.

— **اوڙي پاڙي جو ننگ رکڻ:** پاڙي پتيءَ وارن جو حياءَ ڪرڻ. پاڙيسرين جي لج رکڻ.

• **اوڙهانڊ (ل):** ذ. ننڍڙي ڪَنڊي (وٽ).

• **اُوڙي:** ث. صفت. ڪُوڙي — بي وَڙي "اُوڙي. نہ اُن سين. سَنئين نہ سيٽان" (شاھ).

• **اوڙِهَر (ت):** ث. سنهي يا ٿورڙي برسات (جنهن جو پاڻي فقط اوڙن ڪي پوي).

• **اُوزَ (لس):** ث. [اوج < اوز] زُوم — تيزي — جلدي "جان آيو ڪامل ڪاڪ جو. منجهان اُوز اُڇل".

• **اوزارُ ج اوزارَ:** ذ. [ع. وزْر ج اوزار] ڪنهن به ڪاسبيءَ جي ڪم ڪرڻ جو تپڙُ — هُنري هٿيار. آله ـ هٿيار. جنگي هٿيار.

— **اوزارَ ٻَڌ (ت):** ڪورين جي اصطلاح ۾ تاجيءَ جي تندن ۾ سُٽَ جا ڪڙا وجهڻ.

• **اُوزانَ:** ذ. [ع. وَزَنَ ج اَوزانَ] وزن — وَٽَ. ماپا. شعر جا بحر.

• **اُوزْبَڪ:** اسم خاص. [ترڪي] هڪ تاتاري قبيلي جو نالو. (صفت) بهادر — پهلوان.

• **اُوزبَڪيُون بَڪڻ:** مغروريءَ سان ڳالهائڻ. ڏاڙون هڻڻ.

• **اَوَسَ (ت):** ث. [سن. اَوَرْش] مينهن ۾ نہ ٽمندڙ ڇت.

• **اَوَس:** ظرف. [سن. اَوَشَ] ضرور — پڪ — يقيناً. لاچار — نيڻ. بيوسيءَ جي حالت ۾. ڪنهن به صورت ۾. هر حالت ۾. هروپرو — خواهه مخواهه.

• **اَوَسُ:** ذ.صفت. [سن. اَوَشَ] بيوس لاچار — مجبور — بيواهو. ويچارو.

• **اوسَ:** ث. [سن. اَوَشيا] ماڪ — ٻاڻ. ڏُنڌ — لُڙات (آسمان جو). [سن. اُشَڻَ] اُساڻ. گرمي — تؤ — سيڪُ (ت).

— **اوسَ چڑهڻ (ت):** گرمي چڙهڻ (بدن تي).

• **اوسُ ج اوسَ:** ذ. [سن. اوشَ] گرمي — تابش — سيڪ. تَونس. اُساڻ. ڪاوڙ — غصو. [سن. اَوْجس] تجلو — چمڪو (لس). [ڏاڪي. اُوس < سن. اُدَس] چوپائيءَ جي ٿَڻن جو مٿيون حصو — اوهرُ (ت).

• **اوسا ج اوساڻُون:** ث. ڪَڏَ — ڪامو (ل). فالَ (ڪ).

• **اوساڻ:** ث. اَجَ — تاسَ — اُساڻ. پيچ جي ضرورت (پوک کي).

— **اوساڻ ڪَرڻ:** تپش ڪرڻ. گرميءَ سبب ٻنيءَ ۾ سوکڙو اچڻ. کير ڏيندڙ چوپائيءَ جو گرميءَ سبب کير گهٽائي وڃڻ.

• **اوسارَ:** ث. [سن. اپارَ] ڏِڪ سان لنگهه جي جاءِ. وراندو. اَجهو — آڏار — آسرو "تُرهو چِن م تارَ ۾. اچج تون اوسار" (شاھ).

• **اَوَسارَ (ت)، اَوَسارَ:** ذ. [سن. اَوَرْشَڻ] خشڪ سالي — برسات نہ پوڻ جي حالت. مينهن جي اُٽاٽ — اوسَرُ. ڏڪار قحط.

• **اوسارَڻُ:** مصدر. [سن. اُدْ = مٿي + سْر = سرڻ = مٿي ٽيڻ] مٿي کڻڻ (پت) — اوساري کڻڻ — ناهڻ (پتَ) — اَڏڻ — جوڙڻ [سن. اَ + سَمْرڻ] مري ويل کي ياد ڪري روئڻ — پار ڪيڻ — ماتر ڪرڻ. مري ويل جو ن وصفون بيان ڪري روئڻ (عام طرح ٻه زالون اوساريندين. جيئن "موڙن ويلي ماريس ڙي. واڌوڙيل وري آءٌ" ۽ ان جي پٽيان ٻيون عورتون وراڻي ڏيندين تہ "الله هاڻِ هاڻِ. جن جي عرش مٿي اوچنگار").

— **اوسارَ:** ث. مصدر. "اوسارڻ" مان اسم. پت جي جڙائي يا اَڏَڻ — اوساري. پت تي سرن يا مٽيءَ جو دور. زالن جو مئل ماڻهوءَ جي يادگيريءَ ۾ روَڄ — پارَ.

— **اوسارائڻُ:** مصدر. "اوسارڻ" مان متعدي بالواسطه. پار ڪيائڻ — ماتر ڪرائڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اوسارو ج اوسارا:** ز. پارَ – فوتيءَ جون ماتم ۾ بيان ڪيل وصفون.
– **اوساري ج اوساريُون:** ث. پت جي اڏاوَتَ يا جڙائي. پت تي سرن يا منڊيءَ جو دور.
• **اوساڪُون ڪَرڻ (ڪ):** برسات جي موسم ۾ چوپائي مال جو آسمان ڏانهن نهارڻ.
• **اوسامَرَ:** ث. درياءَ جي موج. درياءَ جو چاڑهه يا وهڪرو.
• **اوساماڻُ:** مصدر. نانگ جو ڏنگ هڻڻ "اُتي اوساماءِ، جتي جاءِ نه جَڙيءَجي" (شاهه).
• **اوسامَڻُ:** ذ. بيسڻ مان ٺهيل هڪ قسم جو ڪاڏو.
• **اُوسانْ ج اُوسانَ:** ذ. [سن. اَوسان] پچاڙي – حد – پُڄاڻي – موت. هوشُ – سمجهه – حوصلو – حواس.
– **اُوسانَ خَطا ٿِيڻ:** حواس باخته ٿيڻ – وايون بطال ٿيڻ – حوصلا خطا ٿيڻ.
• **اُوسانُ:** ذ. هميشه جمع ۾ ڪم ايندڙ لفظ. عادتون – لَڇڻ. نشانَ. رنگ رُوپ.
• **اوسانُ (ڪ):** ذ. ٽهڪندڙ چانورن جي گڇي يا قَيڻ.
• **اوساءِ (ل):** ث. ڦوٽن پيل زمين (آلي زمين سڪڻ بعد چيرجي پوندي آهي).
• **اُوسْتا، اُوسْتاءُ:** ث. [سن. اَوسْتا < اَوَ + ستا = بيهڻ] دوام – پختگي. عُمر جو حال يا دور (حياتيءَ جا چار دور آهن. ٻالپڻو، جواني، مُڙسي ۽ پيري). وَهي. عُمر – جمارَ.
• **اوسْتا:** اسم خاص مسلمانَن جي هڪ ذات جو نالو.
• **اوْستائينْ:** ظرف. اُنهيءَ هنڌ يا اُنهيءَ وقت تائين. اُنهيءَ حد تائين – تيستائين.
• **اوسْتو ج اوسْتا:** ذ. [ف. اوسْتاد] ڪاريگر (ڪم جو) – اُستو.
• **اُوسْتا:** ث. [سن. اَوسْتا] وهي – عمر – اُوستا.
• **اوس پاس:** ظرف. آسپاس – چوطرف.
• **اوسَر:** ث. [اُسرڻ = وڌڻ، وڌو ٿيڻ] وڌي گابي – وَهُڙي.
• **اوسَرُ ج اوسَرَ:** ذ. [اُسرڻ (سن. اُدْ = مٿي + سَرْ = سرڻ، هلڻ) > اوسْر] واڌ – اوپر. اوڙَ (ت). (سفر تي) روانگي – تياري. ["اوسارڻ" > اوسَرُ] ماتم – روڄ. ٻائيتال – سڪَ – ڇڪَ (لَس) "سُهڻي گهڙي تي سير ۾، ڪنهن عشق جيَ اوسر" (عزت باکڙو). اورانيو – هيڄ (چوپائيءَ جو قَرَ ڪان سواءِ ڪنهن ماڻهوءَ يا ڏٽيءَ تي). مرڻي جي رسمن پنڌيان خرچ (ت). شڪار جو هڪ نمونو (جنهن ۾ جهنگ جا تي پاسا يا گهَٽَ بندي، چوٽين پاسي کان جانور کي اندر هڪلي قاسائيندا آهن). شڪار جي مُهارَي. لوڏَ – تڙَ – شڪار لاءِ گهٽن ماڻهن جو هجوم. حَملو (ت). شڪار قاسائڻ لاءِ پَکڙن جي اَڏپ. پنجوڙن يا ڪوڙڪن جي اَڏپ. وهه – موقعو – مهل.
– **اوسَر جو شڪارُ:** ذ. شڪارين جي اصطلاح ۾ ميدان يا جهنگ ۾ جانورن جا گهٽ جهلي شڪار ڪرڻ جو طريقو.
• **اُوسَرُ:** ذ. [سن. اَوَرشَڻْ] برسات نه وسڻ جي حالت. برسات جي ڪمي. سوڪَ – خُشڪ سالي. برسات نه پوڻ سبب ڏُڪار "اَوسر آسائُون اُتي گوندر گڏيا" (شاهه). تنگي – اڻاٽ. مصيبت. شامت – بدبختي.
• **اُوسَرَ:** ث. ڪلراٺي زمين. غيرآباد زمين.
• **اوسراڻ، اوسراڻُ (ذ):** ث. اُسراڻ – معافي – بخشش. موڪ – نجات. واڌَ ـ اوپر.
• **اوسراڻ ڪَرڻ:** بخش ڪرڻ – معاف ڪرڻ. اُسرڻ (نباتات).
• **اوسَرَڻُ:** مصدر. [سن. اُدْ = مٿي + سْر = سُرڻ، هلڻ] اُسهڻ – روانو ٿيڻ – وڃڻ. [سن. اُشْ] جلڻ سَڙڻ (گرميءَ ۾). اَسَ ۾ سڙڻ. اُسرڻ – وڌڻ. (اوسريو – اوسرندو – اوسريل).
• **اوسري ج اوسريُون (ث):** ث. درَجي مٿان برسات يا اُس کان بچاءَ لاءِ ڇانَو – ڇڇهري. لاڙيءَ يا ڇَونرِي اڇيان ڪکائون دالان.
• **اوسڙُ ج اوسڙَ (ل، ت):** ذ. علاج – دوا درمل. چوپائي مال جو علاج. اوڙَ (ل).
• **اوسڙڪُڻُ:** مصدر. اُس ۾ رُلڻ – اُسڙڪڻ. پڌڪڻ. انتظار ڪَرڻ – اوسيڙو ڪرڻ.
• **اوسڙَڻُ:** مصدر. [سن. اَشَڻَ < اُشْ = سڙڻ] اُس ۾ رُلڻ – پڌڪڻ. انتظار ڪرڻ – اوسيڙي ۾ رهڻ "مُنڌ مَ مَنَهنْ ويهه، اَيي اوسڙا اُس ۾" (شاهه ڪريم). پاهه ٿيڻ (بک ۾).
• **اوسڙو ج اوسڙا:** ذ. تَپ – ٽيڙ – اَچَلَ – لَمَ (ڪينهوڙي جو) – ٽينگ. اُس سَببان تپش – اُس جو تاءُ.
– **اوسڙو ڏيارڻ:** تپ ڏيارڻ – ٽيڙ ڏيارڻ (ڪينهوڙي ڪي)
• **اُوسَطُ:** صفت. [ع] وچ وارو – وچ جو. وچولو – درمياني. معتدل. موزون – مناسب.
• **اُوسُڪ:** ذ.صفت. بي آرام – اُسڪ.
• **اوسنو ج اوسنا:** ذ. صفت. [ع. اَسَنَ < آسن = بانسي پاڻي. بدبودار] پاڙوٽو – بانْسي – ڏپ وارو. بيسوادو – سواد

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

قَريل. بي لذت. آڪو – نڪو. (ث) اوسني ج اوسنيُون.

- **اوسنائي:** ث. بيسوادائي – پارو ٿائي. بَدبُو. آڪائي – نَڪائي.

• **اوسَو ج اوسا:** ذ. [سن. اُشَنْ. اُشمه] گهٽي اُوساتَ. گرمي – تپش. چوپائي مال جي هڪ بيماري (جنهن ۾ پاٽيءَ جي تانگهه گهٽي ٿيندي آهي). اوسيرُو – ڳڻتي – فڪر. اونو – اُلڪو.

- **اوسو ڪرڻ (ڪ):** اولڪو ڪرڻ – ڳڻتي ڪرڻ – فڪر ڪرڻ.

• **اوسو پاسو ج اوسا پاسا:** ذ. پاسو ڪُنڊ – پَر پاسو. آس پاس – پسگردائي – گردونواح. اوڙو پاڙو.

- **اوسي پاسي:** ظرف. آسپاس – ويجهيءَ ڇڪ ۾.

• **اوسواڙ (ث):** اسر خاص. هندن جي هڪ ذات (جي اڪثر جين دَرمَ جا پوجاري آهن).

• **اوسهَ، اوسهه:** ث. فال – فال جو سَوَڏُ "اِيي اوسهه پائيان. ڪارڻ وڃجاري" (شاهه).

- **اوسهَ مَڳڻ:** ڇڪي وائي گهُرڻ. فالُون وجهڻ – سوڏ ڳڻڻ.

• **اوسهَ (ت):** ذ. بارَ. دِڳ – دڙو.

• **اوسِي (ل):** ث. فال – اوسهه.

• **اُوسِي (ت):** ث. ذڪر – گفتگو – ڳالهه ٻولهه. خراب ڳالهه. بدشگون.

• **اوسَيرُ ج اوسيرَ (ت. ڪ):** ذ. هر ڪاهڻ جو هڪ طريقو. وراڻو (هر جو).

• **اوسيڑَڻُ:** فَعل مجهول. انتظار ڪرڻ – اوسيڑي ۾ گذارڻ. فڪر ۾ گهاڙڻ. سيڑڻ – دير ڪرڻ. (اوسيڑيو – اوسيڑبو – اوسيڑيل).

• **اوسيڑو ج اوسيڑا:** ذ. [سن. اُسْكه + ڑو] انتظار – اُدڪو – اونو. فڪر – ڳڻتي – چنتا "اوسيڑي ارمان ۾، وهامي ويئي" (شاهه).

– **اوسيڑائتُ، اوسيڑائتو:** ذ. صفت. انتظار ۾ ـ منتطر.

– **اوسيڑو ڪَيڻُ:** تڪليف سهڻ – جاکوڑو ڪيڻ. جفا سهڻ.

• **اُوسَي گوسي (ث):** ث. تاندو تويي – ٽهل ٽڪور.

• **اوسَيلا:** اسَر خاص. سنڌ جي مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **اوسَيڻُ:** ظرف. اُن وقت تائين – اُن جاءِ تائين.

– **اوسَين تائين، سُوڏو:** ظرف. اُنهيءَ هنڌ تائين – اُنهيءَ وقت تائين.

• **اوسينُسو ج اوسينُسا (ت):** ذ. وهاڻو.

• **اَسَيْنوَنْڙو:** ذ. پارَ – مرثيو. روڄ.

• **اوشُ:** ذ. [سن] جَل – ساڙ – ڪام. چمڪو – روشني. مَڄ. باهه جو جهلڪو. ماڻهن جو ميڙ.

• **اُوشَڏ:** ث. [سن] دوائي ٻُوٽي. جَڙي ٻُوٽي.

– **اوشڏ آليه:** ذ. دواخانو – شفاخانو.

• **اُوشِ گوشِ (ت) ذ.** صفت. بي دِليو.

• **اُوشواسُ:** ذ. [سن. اَ + وشواسَ] بي اعتمادي – بي اعتباري – بي ويساهي. شڪ – گمان.

– **اوشواسي:** ذ. صفت. بي اعتبار – بي ويساهو.

• **اوصافَ:** ذ. [ع. وصْف ج اوصاف] وصفون – گڻ. خوبيُون. جوهَر. خصوصيتُون. عادتُون – لَڇَڻ – اخلاق. تعريفون. ڪمالات.

– **اوصافَ حَميده:** ذ. ساراهيل وصفون. وٽندڙ گڻ.

• **اوصافُ ج اوصافَ:** ذ. خوبي ڪارج. فائدو اميد (فائدي پهچڻ جي). حمايت – جهلو. آڌارُ. بدلو (ت).

• **اوطاق ج اوطاقُوْنْ:** ث. [ترڪي. اوطاق = ڪوٺي. تنبو. دالان] گهَرجي جاءِ ڪان سواءِ باهر ڪچهريءَ جي جاءِ. مهمان خانو. منزل – مڪان "آڇين جي اوطاق، مون سارينديِ سپرين" (شاهه).

– **اوطاقي ج اوطاقِي:** ذ.صفت. اوطاق ۾ ترسيل – تِڪيل – رهيل. دوست – يار. آرامي – ٽانيڪو.

– **اوطاقي ٽِيڻ:** مهمان ٽيڻ – قيام ڪرڻ. تِڪڻ.

• **اوغانُ:** ذ. هڪ قسم جي راڳڻي (جنهن ۾ سنڌي ڪافيون ڳائين) – "پيلو" سان ملندڙ راڳڻي.

• **اوغانُ:** ث. [ف. فغان] آهه – دانهن.

• **اوڦَتَ:** ث. [سن. اَپَرِجت.اُدْوُرتَ] ڏاريو – اوڦتو – اجنبي – بيگانو. رُونگ ۾ ـَ متان زياده. گهٽ اگهه ۾ ـ سستو.

• **اوڦِتو ج اوڦِتُو:** ذ.صفت. [سن. اُدْوُرت] فالتُو – زياده ـ وڌيڪ. اجنبي – ڏاريو – بيگانو – غير ماڻهو.

• **اُوقاتَ:** ذ. [ع. وَقْتُ ج اوقاتَ] خيال – پُورَ "جن کي اوقات عشق جا، تن سانڍِ سُور ٽيا" (رمضان ڪنير). قُرٻي طبيعت – ٻه چتائي.

– **اُوقات اُڇڻ:** خيالَ اڇڻ – پُورَ اڇڻ. پهه پوڻ.

– **اُوقاتي ج اُوقاتِي:** ذ. صفت. خيالن وارو – پُورالو.

• **اُوقاتُ:** ذ. [ع. وقْتُ ج اَوقات] سنڌيءَ ۾ واحد طور مستعمل لفظ. وقت – ويلو – مهل. ڏکيو وقت – مصيبت. ضرورت – گهرج. پجندي – حيثيت.

– **اُوقات بَسري:** ث. (ع. اوقات + ف. بسر ڪردن) وقت جو گذارو. ڏکيو سکيو وقتُ ڪاٽڻ جي حالت.

– **اُوقات ڪَٽڻ:** مصيبت پوڻ. گهرج پوڻ.

• **اوقافَ:** ذ. [ع. وَقف ج اوقاف] خيراتي جايون وغيره (جي خير جي ڪمن يا مذهبي ڪمن لاءِ مخصوص هجن.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جهڙوڪ مسجدون، مقام، مسافرخانا، وغيره).

• **اوقيانُوسُ:** اسم خاص. [ع] هڪ سمنڊ جو نالو (جو يورپ ۽ آمريڪا جي وچ ۾ آهي). اٽلانٽڪ وڏو سمنڊ.

• **اوڪ:** ث. مصدر. "اوڪڻ" مان اسم. اُلٽي — ڪَيَ. اوڪارو. وسڪارو "مند ٽِي مندل وڃيا ڪئي اوهيرن اوڪ" (شاهه). پَلٽ. صبح جو ڪوهه مان پهرئين واري ۾ نڪتل پاڻي (ٹ).

— **اوڪ آڇڻ:** ڪنهن شيءِ ڪان نفرت اچڻ. ڪراهت آڇڻ.

— **اوڪ اوڪاڻ:** ث. پلٽ پَلٽان (پاڻيءَ جي). اوٽ اوتان.

— **اوڪ موڪ:** ث. جالارو پاڻي — گهٽو پاڻي (پوڪ ڪي).

• **اُوڪ:** ث. [هـ] پُلَ — چُڪ — غلطي. دانهن — ڪُوڪ. وڏو سڏ.

• **اوڪارَ:** ث. اوڪارو — اُلٽي.

• **اوڪارُ (ل):** ذ. اُڪرڻ جي جاءِ لانگهو — لنگهه. گهيڙ.

• **اوڪارڻُ:** مصدر. [سن. اُدْگْري] اُلٽي ڪرڻ — ڪَيڻ — قيءَ ڪرڻ. اُبڙڪڻ — اوڪارا ڏيڻ. ٽهڪائڻ (ٹ). ڪاڙهڻ (گوشت). آڏارڻ (ت). معمولي ڪاڙهڻ(ڪ). [سن. اُتْڪَرشَنَ = مٽي چڪڻ، ٻاهر ڪيڻ] اُڪارڻ — پار ڪرڻ "ڪين اوڪارين سانوڻ مينهن، جيئن منجهه ڏينهن رات" (گل). روڪڻ — جهلڻ. (اوڪاريو — اوڪاريندو — اوڪاريل).

• **اوڪارو ج اوڪارا:** ذ. [سن. اُدْگْري] اُبڙڪو. قيءَ — ڪَيَ — اُلٽي.

— **اوڪارا ڏيڻ:** قيءَ ڪيڻ — اُلٽي ڪرڻ.

• **اوڪاڙي (ت):** ث. سُتي ڪاڙهو.

• **اوڪاسُ ج اوڪاس (ل):** ذ. گهَٽ — گهيڙ. لنگهه — دروازو.

• **اوڪاسَڻُ (ل):** مصدر. [سن. اَوَڪاش = نظر، نهار] نهارڻ — جانچڻ. سڪ يا انتظار مان نهارڻ. (اوڪاسبو — اوڪاسيندو — اوڪاسيل).

• **اَوڪاسَ:** ث. انتظار — اوسيڙو.

• **اوڪاشُ:** ذ. [سن. اَوَڪاشَ < اَوَ = هيٺ + ڪاشَ = نهارڻ، چمڪڻ] نظر. واندڪائي. وهه. وچوٽي — فاصلو. وڇون وڇت.

• **اوڪامَڻُ (ت):** مصدر. بند ٽيڻ (برسات) _ اوڪائڻ. (اوڪاميو — اوڪامندو — اوڪاميل).

• **اوڪائڻُ:** مصدر. بند ٽيڻ (مينهن وسڻ، اکين مان ڳوڙها ڳڙڻ) "لال جنين نہ لوءِ، تن جون اوڪاٽين نہ اکيون"(شاهه). (اوڪاٽيو — اوڪاٽيندو — اوڪاٽيل).

• **اوڪائِڻ:** مصدر. [سن. اُتْڪَ، پرا. اُڪّ] موڳو ٽيڻ — موڳائي ڏيڪارڻ. مينهن جو وسڻ بند ٽيڻ "اَنين سندي سُور، اَبر اوڪائي ويو".

• **اوڪڙ:** ث. [سن. اُتْڪَر] اُڪَر — چتسالي. ٽوري پاڻيءَ واري ڪوهي.

• **اوڪڙُ:** ذ. [سن. اُتْڪر] پاڻيءَ مان لنگهڻ واري وات. لانگهه ڏکيو گهيڙ. اُڀڪپري چاڙهي. نيڪال. اوڪاسُ. چاڙهي - مٿانهين (ت). ڏکي چاڙهي (ت). پروسو (ل). موڪ — نجات.

• **اوڪراڙِ (ٹ):** ث. اُلٽي — قيءَ.

• **اوڪراڙُ:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اوڪرَس (ت):** ث. گهُٽَ — اُبَس — اُڪرَس (ل).

• **اوڪرَڙَ (ل. ڪ):** ذ. ڪار ۾ صابڻ جو ڪڙهيل پاڻي (جنهن ۾ ميرا ڪپڙا ٽهڪايا ويا هجن).

• **اوڪرُو:** ظرف. [سن. اُدْ + ڪُتَ = ٽرُو، ٻُڌڙ] پيرن تي (ويندل — ڪڙين ۾ (ويندل).

— **اوڪرُو ويهڻ:** پيرن ۾ ويهڻ — اُبڪرُو ويهڻ — ڪڙين ۾ ويهڻ.

• **اوڪُسي ج اوڪُسيونْ:** ث. وادڪي ڪم جو هڪ اوزار - ڪائينَ کي گولائيءَ ۾ گهڙڻ جو رندو.

• **اوڪمُ (ت):** ذ. نند مان چرڪ ۾ري سجاڳ ٽيڻ جي حالت.

• **اوڪنُ:** مصدر. [سن. اُدگْري] اُلٽي ڪرڻ — قيءَ ڪيڻ — اُچل ڪيڻ — اوڪارَڻ. (اوڪيو — اوڪيندو — اوڪيل).

• **اوڪو ج اوڪا:** ذ. [سن. اُتْڪَنْڪَ] ڪاهي — خندق. ڪوهيءَ مان پاڻي ڪيڻ جو سَنْڍُ — پاڻيءَ جو ٻوڪو.

— **اوڪ:** ث. جاچ — تحقيقات.

— **اوڪ پوڪ:** ث. جاچ جوچ — تپاس.

• **اوڪ ٻوڪ:** ث. پچا ڳاڇا — جاچ جوچ — تَفحّص.

• **اُوڪ:** ث. ڏکيائي — اَوکائي — تڪليف. "سَوکَ" جو ضد.

— **اوڪ ٽيڻ:** تڪليف ٽيڻ — ڏکيائي ٽيڻ. عورت کي حيض اچڻ(ٹ).

• **اُوڪ ج اُوڪ:** ذ. [سن. اَ + سُک] اهنج — تڪليف. سُور — ڏک — درد. سوڙهه. نازڪ وقت — اوکي ويلَ. "سَوکَ" جو ضد.

— **اُوڪ سَوکُ:** ذ. ڏکيائي سُکيائي — ڏک سُک.

• **اوڪا پوڪا، اوڪيا پوڪيا:** ذ. چورا ڪورا — هُر ڪُر — اُڻ تڻ — آنڌ مانڌ — ڳڻتي. انتظار — بيقراري. ڪَم ڪاريون. ڏنڌا ڏاڙي.

— **اوڪا پوڪا، اوڪيا پوڪيا لاهڻ:** هُر ڪُر لاهڻ — سڀ ڪم ڪاريون لاهي مطمئن ٽيڻ. انتظار دفع ڪرڻ. ڪم ڪار لاهي واندو ٽيڻ.

• **اوڪاڻ:** ث. [سن. وياڪِيانَمْ] جاڻ. سُجاڻپ — واقفيت. اُهج. مثال.

• **اوڪاڻُ:** مصدر. [سن. وياڪيانَ = سمجهائڻ، مثال ڏيڻ] سُجاڻڻ — جاڻڻ. اُهجاڻ ڏيڻ. مثال ڏيڻ. واقفيت رکڻ. (اوڪاڻيو — اوڪاڻيندو — اوڪاڻيل).

– **اوکاڙ:** ث. جاڙپ. اُهجاڙ. مثال. گِلا.
– **اوکاڙو ج اوکاڙا:** ذ. جاڙ. سُجاڙپ – اوکاڙ. پهاڪو – چوٽِي (ٿ).
• **اوکائي ج اوکائِيُون، اوکايُونْ:** ث. ڏکيائي – اَهنجائي – اَوَلائي. تکليف – مشڪلات. مونجهارو – پريشاني. "سَوکائي" جو ضد.
• **اوکَت (ٿ)، اوکَتُ:** ذ. دوا – دارون – علاج. لاهيارن کي لاڳِيءَ کان وڌيڪ ڏنل آنّ سنگ وغيره. اوگاڙي – قوڙي (لس) ڏکيائي (لس).
• **اوکَپ:** ث. اَوکائي – ڏکيائي – اَهنج. تکليف. گهرج – ضرورت.
• **اوکَڊ:** ث. دوا – علاج.
• **اوکڙ ج اوکَر:** ذ. [ف. آخور] جهجهوگاهه (ل) چوپائي مال جو ڪائي اوباريل گاهه – اولڙ (ٿ). گند – ڪچرو (ڪ).
• **اوکراڙ (ل):** ث. ڪراڙ – ڪرچ.
• **اوکَڙ، اوکَڙو (ل" ڪ):** ث. خشڪ هوا. گرم هوا – لُڪ – جهولو. ڏکڻ اُلهندي جي هوا – واهُوندو (ل).
• **اوکلائي (ڪ):** ث. اَهنجائي – اَوکائي. حرڪت بازي – لُڇائي.
• **اوکو ج اوکا:** ذ. صفت. [سن. اَ + سُک] ڏکيو – اَهنجو – اَٽائو – مشڪل – ڪٺن. تکليف وارو. "سوکو" جو ضد. (ث) اَوکي ج اوکيُون.
• **اوکي ج اوکيُون:** ث. ڏکيائي – مشڪلات – اَهنجائي. تکليف. ڏکيءَ مَهل – تکليف واري وقت "سوکي پائڻي سَيڪو. اَوکيءَ تون آڏار".
– **اوکي سَوکي:** ث. ڏکي سُکي ويل – هر وقت.
– **اوکيءِ ويلْ:** ظرف. ڏکئي وقت ۾ ـ مشڪلات ۾.
– **اوکيون سَوکيُون ڪرڻ:** مشڪلاتُون آسان ڪرڻ.
• **اوگ:** ث. [سن. اوگھ] وَهُڪَ – ريلو (پاڻيءَ يا پگهر جو).
• **اوگاتَ (ٿ):** ث. ڪاڌل گاهه – اولڙ.
• **اوگارڙ (ٿ):** مصدر. اڌ ۾ چڌيل ڳالهه شروع ڪرڻ. وري چوڻ – ڏُهرائڻ (ڳالهه).
• **اوگانو (ڪ):** صفت. اجايو – بيفائدو (هلڻ).
• **اوگاني، اوگاڻي (ٿ):** ث. بيجا هلت. اَڻ وٽندڙ چال.
• **اوگاهُ، اوگاهَ:** (ف. گاه = وقت) بي وقت "گاه اوگاه' اچڻ. محويّت – غلطاني. ٽهيءَ ۾ پَوڻ جي حالت. بيخودي. (صفت) اونهو – عميق – اَٿاهه (پاڻي).
– **اوگاهه ۾ پوڻ:** ٽهيءَ ۾ پوڻ – خيال ۾ محو ٿيڻ – غلطان ٿي وڃڻ.
• **اوگاهُ ج اوگاهَ:** ذ. [ف. آگاه] شاهد – گواهُ.
– **اوگاهي ج اوگاهيُون:** ث. آگاهي – خبر ثابتي. شاهدي – گواهي "چي عيبنَ اوگاهيون ڪري، جي در د ڏين دانهن".
• **اوگائِي ج اوگائِيُون (ڪ):** ث. [سن. اَوَ = خراب، اَجايو + گڏْ = گڀالهائڻ] هڪ جي ٻي – اٽپورو جواب.
– **اوگائِيُون ڪرڻ:** هڪ جي ٻي ڪرڻ – اٽپورا جواب ڏيڻ.
• **اوگَٽ:** ث. [سن. اَوَ = خراب + گَت = حالت] خراب گت. اَسُونهندي هلت. اَڻگي هلت. اَڻگي روش. هندن جي رسم موجب، ڪريا ڪرم کان سواءِ موت (جنهن ۾ پراڻي سرڳ کان محروم رهي).
– **اوگَٽيو:** ذ. صفت. هندن جي رسم موجب، اُهو پراڻي جو ڪريا ڪرم کان رهت ٿي مري.
• **اوگِرائي ج اوگرائِيُون، اوگِرايُون:** ث. [سن. اُدْ گارَ: ف. آروغ] اوگِرائي – ڏِڪار.
– **اوگرايُون ڏيڻ:** ڏِڪارُون ڏيڻ – ڏوڙ هڻڻ.
• **اوگرو ج اوگرا (ٿ):** ذ. ڪوهه مان مٽي ڪڍڻ جي جاءِ. ڪڍ. (صفت) گهٽو ڪائيندڙ – پيٽوڙي.
• **اوگنائڻ (ٿ):** مصدر. ٻڌڻ (دانهن) – اونائڻ "سڌ اوگنايو سرتيون، قاسرا! لايو ڪَن" (خليفو نبي بخش). (اوگنايو – اوگنائيندو – اوگنايل).
• **اوگنيئو ج اوگنيئا (ٿ):** ذ. سون يا چانديءَ جو هڪ قسر جو گُهه (جو فقط مرد ڪنن ۾ پائيندا آهن).
• **اوگَڻُ ج اوگَڻَ:** ذ. [سن. اَوَ = هيٺ، گهٽ + گُڻَ = خوبي] خراب لڇڻ – بچڙي خصلت – بدعادتَ. بچڙو ڪر. عيب – گهٽتائي – نقص – بُرائي.
– **اوگڻو ج اوگڻا:** ذ. صفت. خراب لڇڻ وارو – بدعادتيو – بدلڇڻو. عيبدار.
• **اوگڻڻ (ٿ):** مصدر. اَنّ چڙڻ (اُکريءَ ۾ وهي مُهريءَ سان ڪُٽڻ). (اوگڻيو – اوگڻندو – اوگڻيل).
• **اوگهو ج اوگها:** ذ. صفت. [سن. اَوَ = کان پري + گيا < جْيا = جاڻڻ] موگهو – ڪُند ذهن – منجهيل. متين موڙهو. اَڻ جاڻ – بي سمجهه – مورک. چريو.
• **اوگِي ج اوگِيُون:** ث. صفت. "اوگهو" جو مونث. موگِي – چري "چو لوگِي چڌيئي اَرٽ اُلاٽي" (شاه). (ث) ويڙهيل تاجي (ت). (صفت) سموري – سڄي (ل).
• **اوگهڙ:** ث. [سن. اُدْگهڙْشْ] مصدر. "اُگهڻ" سان اسر. اُگهڻ جي حالت. صفائي. چند ڦُوڪَ. مَهَتَ. [سن. اوگهَ] وَهڪ – ريلو. سَٽو. مُجو "جيڏيون منهنجي جان تي ڪڍيا عشق انگور: چٽي پيا چاتيءَ تي ڪري اوگهه اُور" (سانوٽ).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اوگهه پوگهه، سوگهه:** ث. چنڊ ڦوڪ. مَهٽ سَهٽ. بچيل کاڌو (جو ٽاڻءَ مان اُگهي ڪيجي). بچت سچت. اوپر سوبر.

• **اوگهٽ:** ث. [سن. اُدْ + گهَٽ] گهٽتائي. پڌرائي "آٽڻ ۾ اوگهٽ، شال کانڌ ڪنهن جي نه ڪري" (شاهه).

• **اوگهٽ ج اوگهٽ:** ذ. صفت. [سن. اَوَ + گهَٽْ] اُپڪپرو – اُتانهون. بيبدلو – اَڊنگو. اَٽانگو – ڏکيو. کهرو – ناهموار.

• **اوگهٽو:** خريدار.

• **اوگهڙ:** ذ. چوپائي مال جي هڪ بيماري (جنهن ۾ اوهه سُڄي پوندو آهي، منجهانئس کير بدرنا پاڻي وهندو آهي). چوپائي مال جي اوهه جي سوج (ڪ).

• **اوگهڙڻ:** فعل مجهول. کير ڏيندڙ جانور جو اوهه سُڄي پوڻ (پوريءَ طرح ڏهائي نه ڪرڻ سبب يا ڪنهن زهري جيت جي چڪ سبب). بدهاضمو ٿيڻ (ت). (اوگهريو – اوگهريو – اوگهريل).

• **اوگهڙڻ (ڪ):** مصدر. سُست ٿيڻ – توتي ٿيڻ. گدلو ٿيڻ. (اوگهريو – اوگهرندو – اوگهريل).

• **اوگهڙ، اوگهڙ ج اوگهڙون، اوگهڙيون:** ث. [سن. اُدْ + گهٽ] اُگهاڙپ – عرياني – بي پردگي – ننگائي. پڌرائي (عيبن جي).

• **اوگهر (ث)، اوگهڙ (ل):** ذ. آگر – گهُٽ – جس. گرمي. برسات کان اڳ هوا بند ٿيڻ جي حالت – آڙنگ.

• **اوگهمو (ت):** ذ. اوگهر. گرمي. گهُٽ.

• **اوگهو ج اوگها:** ذ. صفت. برک – فائق. چهيلو – نزاڪت اورو – زيبدار – سُهڻو – حَسين.

• **اوگهيتو ج اوگهيتا (ت):** ذ. صفت. سدائين بُگير.

• **اوَل:** ظرف. [ذ] پهريائين – اڳ ۾ ـ منڊ ۾ ـ شروعات ۾ "اَول اَللّٰه عليم اعلىٰ، عالم جو ڏٺي" (شاهه). (صفت) پهريون – ابتدائي – منڊواڙو. آڳاڻو – اڳوڻو. مقدم.

– **اَول آخر:** ظرف. اڳي پوءِ ـ پس پيش – نيٺ "اول آخر آهه، هلڻ منهنجوَ هوت ڏي" (شاهه).

– **اَول درجي جو:** محاورو. پهرئين نمبر جو – سيني کان سُنو – اُوجي ۾ اُوچو. سيني کان وڌيڪ (بدمعاش).

– **اَوَل شَب:** ث. رات جي شروعات.

– **اَوَلِيّت:** ث. سبقت – اڳرائي.

– **اَوَلين:** صفت. پهريون ئي پهريون سپ کان اڳ.

– **اَولُ:** ث. درياءَ جي مٿاڇري تي ترندڙ ڪک ڪانا. اُهي ڪک ڪانا جي وهُڪَ جي وڪڙ ۾ اچي يا ڪنهن روڪ سبب هڪ هنڌ گڏ ٿين. روڪ – بندش. جنجل – مصيبت.

– **اولَ پتڻ ٽيڻ:** هيٺ مٿي ٽيڻ – گهُمرين ۾ اچڻ (جيئن پاڻيءَ جي گهُمري ۾ ڪ ڪانا يا ڪائيون هيٺ مٿي ٽين). ڏڪا ٽاٻا کائڻ. بيزار ٽيڻ. رُلڻ.

– **اولَ پَتول:** ظرف. هيٺ مٿي – اول پتڻ – دربدر.

– **اولَ جي کائي:** ث. اُها کائي جا پاڻيءَ ۾ پئي پئي هلڪي ٽي وڃي. ٻانڊي.

– **اولَ ڪري بيهڻ:** پاڻيءَ ۾ ڪن ڪچرو تري بيهڻ. رڪاوٽ ڪري بيهڻ.

• **اولَ ج اولُون:** ث. [سن. اوْلَه] ضامن طور ڏنل ماڻهو – عوضي. ضمانت – يرغمال. [سن. اَرْتَر] ونجهه – ڳن – سُکان. [سن. اُلْوَل] وڏي لهر – موج "هڪ لکيي ٻيو نينهن، آٽي اوليس اولَ ۾" (شاهه). اُها کائي جا پاڻيءَ ۾ اولجي ڏَڀ ڇڏي ويئي هجي – ٻانڊي. بندش – روڪ. واهَر (ت). ڏَڪ – بَنْدُ (ت). اوتَ. پُري – بُڻ – نسب. [سن. اَيَل] اوتَ – مصيبت. الاهي نعمت – برڪت.

– **اولَ پوڻ:** مصيبت پوڻ. ڳڙا وسڻ. برڪت پوڻ. الاهي نعمت حاصل ٿيڻ.

– **اولَ ۾ ڏيڻ:** ضامن طور ڏيڻ – ڳهه ۾ ڏيڻ.

– **اولف ۾ وَڻڻ:** ضامن طور وڻڻ.

– **اولَ ورائڻ:** باسيل رقم ڏيئي، يا ڪيل انجام پاڙي ضامن کي ڇڏائڻ. (طنزاً) کيپ کٽڻ.

– **اولُون ٽِيڻ:** دربدر ٽيڻ – ڏِڪا ٽاٻا کائڻ – اول پتڻ ٽيڻ. بيزار ٽيڻ.

– **اولُون ڪرڻ:** جفائون يا جاڙون ڪرڻ 'متان مونکي ڇڏيين، ڪري آرياڻي اولون" (شاهه).

• **اولُ ج اول:** ذ. [سن. اُپلا] کنڊ جو ڳوڙهو. صاف ٽيل کنڊ جو گولو – اولو [سن. اولَ] آلو – پُسيل – گهميل. آدوڪو.

• **اُولُ:** ث. پوک جو دوباره اوپڙ (ت). تمام گهڻو واءُ مينهن (ڪ).

• **اولاد، اولادُ ج اولاد، اولادَ:** ذ. [ع. وَلَدَ ج اولاد] سنڌيءَ ۾ واحد طور متعمل لفظ. پيٽ جائو (پُٽ) – ورياءُ، هار ٻچا – عيال – ڇٽيا.

– **اولاد آدَم:** ذ. آدم جو اولاد. انسان ذات.

– **اولادي ج اَولادي:** ذ. صفت. اولاد وارو – هارن ٻچن وارو – ٻچڙيوال – عيالي.

• **اولاڙ (ت):** ث. ڏيکاءُ – ڏسڻ جي حالت.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

- **اولار کائڻ (ت):** قد بت ۾ تکڙي واڌ ڪائڻ.
- **اولارائڻ:** مصدر "اولارڻ" مان متعدي بالواسطه. اُلَر ڪرائڻ.
مصدر "اولَڻ" مان متعدي بالواسطه قاسائڻ – پکڙائڻ. لوڙهائي ڇڏڻ.
- **اولارڻ:** مصدر. [سن. آ + لاڀ] اُلارڻ –ڏک هٽڻ لاءِ هٿ، لکڻ وغيره سنئون ڪرڻ. (اولاريو – اولاريندو – اولاريل).
- **اولاري ج اولاريُون:** ث. [سن. اَ + لاڀ] حملو – ڪاهه – جُلَهه. ترڻ ۾ ڪليل ٻانهنَ جو لامارو. ڏيڪاءُ. هڪ ٽڪ نهارڻ جي حالت (ت).
- **اولاري پائڻ:** هلان يا حملو ڪرڻ. لامارو ڏيڻ. ترڻ مهل ٻانهون ڪولي اُڇل ڏيڻ.
- **اولاري ڏيڻ (ت):** يڪدم قدم ۾ وڌي وڃڻ. قد ڪرڻ. وڌڻ.
- **اولارِ جَڻ:** فعل مجهول. [سن. اُڌ + لاڀ] اُلرڻ – ڪتل شيءِ ڏري ٽيڻ. گهرگهلو ٽيڻ. ڪرڪٽو ٽيڻ – اُڪرڻ. (اولارِيو – اولارِبو – اولارِيل).
- **اولاڙ (ل):** مصدر. اُلوڙڻ – اُڪوڙڻ. (اولاڙيو – اولاڙيندو – اولاڙيل).
- **اُولاسار:** ذ. گندرف. اَنولاسار.
- **اُولاڪُ ج اُولاڪ:** ذ. [ترڪي . اولاغ] آڪاڻي وقت ۾ سنڌ ۾ ٽپال پهچائيندڙ گهوڙو يا اٺ (ـ ابن بطوطه). بار بردار جانور – وهٽ. چڙهيءَ جو جانور – سُواريءَ جو جانور.
- **اولاڪو ج اولاڪا:** ذ. [سن. اُلڪا = شعلو، باهه، اُماڙي] ساڙ – پُڄ – ڪامَ – ساڙو. اُلڪو – فڪر – ڳڻتي "اولاڪن اڇي، معذور تي مارو ڪيو" (شاهه). پريشاني، رولڙو – ڏوهرو. مصيبت "تو پڃاڻان سپرين، آيم اولاڪو" (شاهه). تڪليف انتظار. ڏک.
- **اولا نُبا، اولا نُيو ج اولا نُبا، اولا نُيا:** ذ. [ع. اِلْهاب] باهه. هريل بُنبي. عشق جي آگ. باهه جو پڙڪو. جيپي – اُلو. جذبو اُدمو. [سن. اُپالَمْبَ] اوپالو – طعنو – مهڻو.
- **اولانگڻ:** مصدر. [سن. اُلَنْگهن] اورانگهڻ ريٽڻ (حڪم) – انحرافي ڪرڻ.
- **اولانگهَ (ت):** ث. رستو. عام رستو.
- **اولانڍ، اولانڙ:** مصدر. [سن. اُڌ + لاڍَنْ] اُڪيلڻ – اُڪوڙڻ (چرخو) "سڃڻ ڏئو جن، تن اَرٽ اولاڻي ڇڏيا" (شاهه). سنج وغيره لاهڻ. "پلاڙڻ" جو ضد. پاڪڙو لاهڻ "پلاڻيان پيو، اولاڻيو نه اُڻيي" (شاهه). بند ڪرڻ (ڪم). ڪم وسارڻ. (اولاڻيو – اولاڻيندو – اولاڻيل).
- **اولانو ج ارلانا (ل):** ذ. ص . بنا پلاڙ جي (وهٽ) – پلاڙ لٽل (اٺ) -چڙواڳ (مال).
- **اولانو ج اولانا:** ذ. [سن. اُڌ = مٿي + لَلْ = لڙڻ] هار کي ڪُڏائڻ يا ڪيڏائڻ وقت عورتون جيڪو گيت چون. لولي – اوراٽو. پار – اوسارو "سسئي کي سڏ ٿيو، اسان اولانو" (شاهه).
- **– اولانا اورَڻ:** اوسارا چوڻ – پارَ ڪيي روئڻ.
- **اولانِي ج اولانِيُون:** ث. سبب – منْهُن – بهانو (ت). ڪائين جي لَڏَ (ت). مٿي ڇڪ (لوڪ گيتَن جي) – اوناٽي.
- **– اولانِي ڪَرڻ:** سببَ ناهڻ. نمونو يا منهنْ ڪرڻ.
- **اولَت:** ث. نڪاح ٻڌي زال – جوءَ (ل). بي ايماني – خيانت (ت).
- **اولجَڻ:** مصدر. "اولڻ" مان فعل مجهول. هيڏانهن هوڏانهن ٻڌڪڻ. پاڻيءَ جي لهرين ۾ هيڻ مٽي ٽيڻ. ٽلڪجڻ "جي ٻڌان ته ٻن، مَرا اولجان اَنَ پار ڏي" (شاهه). (اولجندو – اوليو – اوليل).
- **اولڙ اولڙِ (ث):** ذ. اُهو گاهه جو چوپائي مال کائي بچايو هجي – اوبارو گاهه. ڪن ڪچرو.
- **– اولڙ سولڙ (ڪ):** ذ. ڪن ڪچرو – گند گوڙ (صفت) گاڏڙ ساڏڙ – گوجڙ.
- **اولڙو ج اولڙا:** ذ. آرسيءَ، شيشي يا پاڻيءَ جي سطح تي سج جو عڪس – پُڑتو. تروڻ جي موٽ – تڙڪو – ڏئو – پاڇو. ٻارن جي هڪ بيماري (جا سج جي تابش ڪري ٿئي).
- **اولِڪو ج اولِڪا (گ):** ذ. طهارت ڪرڻ لاءِ پاڻيءَ جو ٽاڻ.
- **اول گهول:** ظرف. قربان – صدقي – اوري گهوري.
- **– اولَ گهولَ ٿيڻ، وَڃڻ:** پاڻ کي خوشيءَ وچان اُڇلڻ (اولڻ) ۽ گهورڻ (گهولڻ). محبت وچان ڪنهن لاءِ پاڻ پتوڙڻ. ٻلهار ٿيڻ – قربان ٿيڻ – صدقو وڃڻ.
- **اولِمو:** ذ. [سن. اُوْرمي] بخيي جو هڪ قسم. ڪپڙي جي ڪنار تي سيبو – اوتي – ٻُهي – اُرمو (ل).
- **اولَڻ:** مصدر. [سن. اُڌ = مٿي + لَلْ = هيڏانهن هوڏانهن هلائڻ] رولڻ – تولڻ ٻڌڪائڻ – دربدر ڪرڻ. ٽلڪائڻ. ڏِکڻ (ٻيڙيءَ کي اولي سان) – ٽيلهڻ "الله اول مَ اُن جا، ٻيڙا مٽي ٻيٽ" (شاهه). ٻيڙيءَ کي لهوارو ڪرڻ. خَفا ڪَرڻ – پريشان ڪرڻ. قاسائڻ – اَڳرائڻ. بند ڪرڻ (ڪم). لاهڻ (پلاڻ). مال پهرائڻ وقت ڏراڙ جو سُر سان هونگارڻ (ل). لِکائڻ – گم ڪرڻ (ت). خيانت ڪرڻ (ت). (اوليو – اولينڊو – اوليل).
- **اولَڻ:** ذ. ڪک ڪانا وغيره جيڪي پاڻيءَ جي وهڪري ۾ ڏکجي ڪناري سان لڳي بيهن (ڪ). مانيءَ سان ڪائڻ جو ڳنڍڻ (ٿ).

• **اولو ج اولا:** ذ. [سن. اَوَرَڈ] پردو – ڏَڪ. پناھ – اَجھو اوٽ "وارث وري تن، اڇي شال اولو ڪري". ڪڪائين ڪنڊي – پَٽر. مال جي لاءِ ڪڪائون ڇَنو – ڇَپَرُ. پاڇو – چانوَ. وسيلو (ت). پَڪو – پُونگو "ڊولا! اولا نہ سھان، آڏا اڏيئي جي". [سن. اُرْتَر] ھيڙيءَ جو ڳُنَ – ونجھ "سڙھ سنوان، لاڇو نوان، اولا جنين عاجَ" (شاھ). پوڪ مان پڪينَ کي ڊيڄاري پڇائڻ لاءِ تنگيل پکي – اوڙو – ڏيکائڻو ڳڏو. ڏک – غم – تکليف (ت). اونو – اُلڪو – خيال – ڳڻتي (ت). خوف – ڊپ (ل). [سن. اُپَلَ] برف جو ڳندیو – ڳڙو. ڪنڊ جو گولو. ريڄائين زمين ۾ ھيٺاھين ڪُنڊَ (ت).

– **اولا اڏڻ:** پٽيون ٻڌڻ – ويريون وجھڻ. پکا اڏڻ – پونگا ٺاھڻ.

– **اولا لاھڻ:** غم لاھڻ – ڏڳ تارڻ. سڪون لاھڻ. ڳڻتيون لاھڻ.

– **اولائتو ج اولائتا (ت):** ذ. صفت. پَاسيرو – ڳجھو – لِڪَ ۾. اَجھي ھيٺ – ڏَڪ وارو.

– **اولو رکڻ (ت):** اوٽَ ڪرڻ. اَٽڪل ڪرڻ – بچاءُ رکڻ.

– **اولو ڳرڻ (ت):** اوٽ ڏيڻ. سبب بنائڻ. اجھو ڪرڻ.

– **اولي پوڻ (ت):** ويجھو پوڻ – پرسان اڇڻ.

• **اَوَلو ج اَوَلا:** ذ. صفت. [سن. ١. اَوَ = خراب + وَلْ = ورڻ، پرڻ؛ ٢. اَرالَ = ڏنگو] اَوکو – ڏکيو – اھنجو – اَٽائو – مشڪل – ڪَٺن. اَبتو (ڪم). خراب (رستو). "سَوَلو" جو ضد. (ث) اَوَلي ج اَوَلِيُون.

– **اَوَلائي:** ث. ڏکيائي – اَھنجائي – اَوکائي. ڏنگائي.

– **اَوَلا پوڙَ وجھڻ (ت):** ڏکيا شرط وجھڻ. قاسائڻ جي کوشش ڪرڻ.

– **اَولا پيرَ ڪٽڻ:** اَڏنگا پير ڪٽڻ – خراب روش ھلڻ – خراب ھلت ھلڻ.

– **اَولو سَولو:** صفت. ڏکيو سُکيو. اَبتو سُبتو.

– **اَولو سَولو ڏڪ لڳڻ:** بيخبريءَ ۾ يا اوچتو نازڪ ھنڌ تي ڏڪ لڳڻ.

• **اَولُو اَلْاَبْصار:** ذ. صفت. [ع] بصيرت وارا – عقل ۽ سمجھ جا صاحب.

• **اَولُوالْاَلْباب:** ذ. صفت. [ع] دلين جا صاحب – اَھل دل.

• **اَولُوالْاَمْر:** ذ. صفت. [ع] حڪم جا صاحب – حاڪر. بااختيار ماڻھو.

– **اَوْلُوالْعَزْم:** ذ. [ع] پڪي ارادي وارا. استقلال جا صاحب.

• **اَولوالْعَزْمي:** ث. [ع] ثابت قدمي – اِرادي جي پختگي. ھمت – جرات – اَستقبال.

• **اَولَڻ:** ث. پاڇي پيتي (ث).

• **اَولَھَ:** ذ. [اَلھڻ (=لھڻ) > اولھ] اُلھندو – مغرب. "اوپَرُ" جو ضد.

• **اُولِيُ:** صفت. [ع] بھتر – وڌيڪ چڱو. اعليٰ. شروع وارو – پھريون.

• **اُولِي:** ث. اُٺ کي ھڪلڻ يا چيڙائڻ جو لفظ "رئيس جي اُٺ کي اُولي ڪيرچوي!".

• **اولِي ج اولِيُون:** ث. [سن. اَرْتر] ھيڙيءَ جو ڳُنَ ونجھ "اُونھا ڪُن، اَتانگھ تڙ، اولِي ھڻ آڌار" (شاھ).

• **اولِيارو ج اولِيارا:** ذ. وارو (راند جو).

• **اَولِياءُ ج اَولِياءُ:** ذ. [ع. وَلِي ج اَولياءُ] اَللّٰه جو دوست. اَللّٰه وار پھتل شخص. درويش – وَلِي.

• **اَوَلِيْن:** صفت. [ع] پھريون. ابتدائي.

– **اَولِينَ ۽ آخرين:** ظرف. اڳيان ۽ پويان قديم ۽ جديد.

• **اُولِيھَي (ت):** ڀ. اُٺ جي مستيءَ ۾ گوڙ.

• **اُوْمَ:** ذ. [سن] ايشور جو نھايت پوتر نالو (جو ھندو ترمُورتي يعني برھما، وشنو ۽ شوَ لاءِ ڳڏي ڪم آٽيندا آھن ۽ ڪنھ بہ ڀجن، منتر يا دعا وغيره جي آخر ۾ اُچارينداآھن).

• **اوماڻ (ل):** ث. بدبوَ – بانس.

– **اوماڻو:** ذ. صفت. بدبودار – اوسنو.

• **اوماھي:** ث. [پرا. اُمھ؛ سن. اُشْمَ] اُھمائي – مونجھ (ساھ جي). دمڪشي. سَھڪي.

• **اومَھرو (ت):** ذ. بن اوڙن جي وچ وارو ھنو.

• **اونَ:** ث. [سن. اُنْمَنَس] اونو – فڪر – اُدڪو. انتظار - اوسيڙو – اُلڪو. ڳڻتي – چنتا – اُٺ تڻ.

– **اونائتو:** ذ. صفت. اونَ وارو – منتظر. فڪرمند.

• **اُونْ:** ث. ڪنجھڪار جو لفظ. انڪار يا اقرار جو لفظ.

– **اُون اُون ڪرڻ:** ڪنجھڻ ڪُرڪڻ. نندڙي ٻار جو روئڻ.

• **اُونَ:** ث. اُونائي – اونارَ – ڪُوڪ (گدڙ جي).

• **اُونْ:** ذ. ٻُوٽي جو ھڪ قسم.

• **اُونارْ ج اُونارَ (ل، ڪ):** ذ. نڪ جو سوراخ – ناسَ.

– **اُونار وجڻ:** نڪ ۾ ڪاڌي جا ذرا قاسي پوڻ. نڙيءَ ۾ گرھ قاسي پوڻ.

• **اُونارَڻُ (ل):** فعل مجھول. پاڻي وغيره پيٽ مھل اُنڌو اڇڻ - اُنھڙڻ. (اُونارِيو – اونارِبو – اونارِيل).

• **اُونارَڻ، اُونارَڻُ:** مصدر. [سن. اُتْتِئِيم] بگھڙ، گدڙ يا ڪُتي جون دانھون ڪرڻ – اُونايُون ڪرڻ.

– **اُونارَ، اُونارَ ج اُونارُون، اُونارُون:** ث. گدڙ، ڪُتي يا بگھڙ جو ڪُوڪَ – اُونائي.

– **اُونارِي ج اُونارِيُون:** ث. اونائي – اُونَ – اُناڙَ.

– **اُونارِيُون ڪرڻ:** ڪتي، گدڙ يا بگھڙ جو رات جو اونائيُون ڪرڻ.

• **اُوناسِي:** ذ. صفت. [سن. اَ + وناش] جو ناس نہ ٿئي -

اَبناسي – اَمر.

اُوناڪڻ (ت): مصدر. اونائڻ – اُوناڙون ڪرڻ.

اُوناڪ: ث. ڪُتي يا گدڙ جي اونائي.

اونائڻ: مصدر. [سن. اَو + نَمَن] ڪنڌ نمائڻ (ٻڌڻ لاءِ). ڏيان ڏيئي ٻڌڻ. اڳهائڻ (عرض). ورنائڻ (سڏ). جواب ڏيڻ (هڪل جو). قبول ڪرڻ (عرض). (سن. اَتْتِيـر] گدڙن ۾ ڪُتن جو ڪُوڪڻ – اُوناڙون ڪرڻ. (اونائيو – اونائيندو – اونايل).

اونائي ج اونائيُون: ث. دانهن – عرض – فرياد. ڪُتي يا گدڙ جي ڪُوڪ – اُونارَ.

اُونْت (ڪ): ث. ڪرڪر – ڪينو – گهپي – ڪلڪل.

اُونْتَ ج اُونْتَ: ذ. انت – پچاڙي. راز – منجهه "اُونْت پنهنجي عشق جو، سڏ ڏس نه ٻئي ڪنهن کي ڏجي" (رمضان ڪنير).

اُونْترو ج اُونْترا: ذ. صفت. حرڪتي – ڏنگو – لُڇو.

اُونْتريو ج اُونْتريا (ت): ذ. صفت. بي مڙسيو – نامرد. هيڻو.

اُونْتَرو (ت): ذ. جيت جو هڪ قسم – ڇوٽو – ڏُٽو.

اُونْت: ث. مڇيءَ جو هڪ قسم.

اُونْتارَڻُ (ڪ): مصدر. قاسائڻ – وڇڙائڻ – اَڪڪائڻ. قابو ڪرڻ. (اُونتاريو – اُونتاريندو – اُونتاريل).

اُونْتڙو ج اُونْتڙا (ت): ذ. بيل گاڏيءَ جي اوڏ ۾ لڳل ڪاني (جا گاڏيءَ کي سڌائيءَ ۾ بيهاري) – رُونْتڙو.

اُونْجهَر (ڪ): ث. اَهنج – ايذاءُ – تڪليف.

اُونْجهرَڻُ (ڪ): مصدر. اوجهراڻيون ڪائڻ – اُونگهڻ – پنڪيون ڪائڻ. (اُونجهريو – اُونجهرندو – اُونجهريل).

اُونْجهڻُ (ت): مصدر. اُجهامڻ. ڍڪڻ.

اُونْداهه: ث. [سن. اَنْڌَكارَ] اونداهي – ڪاراڻ (رات جي). اَنڌ ڏنڌ. بي بندوبستي. ظلم.

– **اُونْداهو ج اُونداها:** ذ. اُونڌه – اونداهي (ذ. صفت) اُوندهه وارو – تاريڪ. ڪارو.

– **اُونْداهي ج اُونداهيُون:** ث. اُوندهه. تاريڪي. ڪاري رات.

اُونْدَرُ ج اُونْدَرَ (لَ ڪ): ذ. جوڙو (ڪپڙن جو) – وڳو.

اُونْدَرُ ج اُونْدَرَ: ذ. [سن. اُنْدَرْه] ڪُنو – گهَر ڏٽي.

اُونْدَرڻُ (ل): مصدر. واڙڻُ – صفا ڪرڻ (اَنّ) وڃائڻ (بسترو) – سينگارڻ (سيج). سَنجڻ (گهوڙو) – سنجن سان سينگارڻ (ڪ) "سُرخين سمندين سنج پيا، تو عمر ابلقون اوندري" (سونهارو جوڪيو). (اُونْدريو – اُوندرينڊو – اُوندريل).

اُونْڌهه ج اُونڌهيُون: ث. [سن. اَنْڌَ] اُونداهي – تاريڪي – رات جي ڪاراڻ – ٻاڏ. انڌ ڏنڌ. ظلم – انڌير.

– **اُونڌهه اَنْڌوڪار:** ث. تمام گهٽي اُوندهه – گهُڪهه اُونداهي – ڪاري ٻاڏ. طُوفان يا جهڪڙ سبب اونده ٿي وڃڻ جي حالت.

– **اُونْڌهه ڪري ويهڻ:** سڄ ڪرڻ – وڏو نقصان جهڙو ڪم ڪري وجهڻ. ڏيو گل ڪري ويهڻ.

– **اُونڌهه هُجڻ:** بدانتظامي هجڻ – انڌ ڏنڌ هجڻ ـ ظلم هجڻ.

اُونْڌَ ج اُونْڌَ: ذ. صفت. اَڻ ونڊيل (موتي). اَڻ پُوتل (موتي).

اُونْڌَ ج اُونْڌُون (ت): ث. بيَل گاڏيءَ جي ڍگهي لٽ – اوڍ.

اُونْڌِ: ث. [سن. اَدو مُک] اُبتاڻ ـ اُونڌائي. اُونڌي هئڻ جي حالت. اُبتَ [سن. اَنْڌَ] ڪاراڻ. بي بندوبستي. انڌير – ظلم. بدامني.

– **اُونڌ اَنْڌِ:** ث. اَنڌي اُونڌي ٽيڙ جي حالت. اُونڌا اُبتا ڪم.

– **اُونْڌ ڪُنْڌِ:** ظرف. اونڌي ڪنڌ سان – ڪنڌ اُونڌو ڪري.

– **اُونْڌ وَتَڻ (ت):** اُبتو ٽيڻ. مٿي پَر بيهڻ. اُتلڻ.

– **اُونْڌ وَتَڻ هِر پَوڻ (ت):** تمام غمگين ٽيڻ – مايوس ٽيڻ.

اُونْڌَڻُ: مصدر. [سن. اَدو مُکَ] اُونڌو ڪرڻ – ليٽائڻ. نائڻ (ٽاڻُ). (اُونڌيو – اُونڌيندو – اُونڌيل).

اُونْڌو ج اُونْڌا: ذ. صفت. [سن. اَدَ مُکَ] اُبت – اُلٽو. هيٺيون پاسو مٿي ۽ مٿيون پاسو هيٺ. منهن پر. مُنهن يا ڪنڌ هيٺ ٽيل – سرنگون. بيوقوف (ث) اُونْڌي ج اُونْڌيُون.

– **اُونڌائي:** ث. اُبتائي – اُلٽائي.

– **اُونڌو بَخت:** ذ. بدقسمتي – ڪوڙي قسمت.

– **اُونڌو جَمڻ:** اُپ پيرو جمڻ – اَمُهاڙو جمڻ.

– **اُونڌي ڪنڌ هڻڻ:** لڄي يا شرمسار هُڻڻ. ڪنڌ هيٺ ڪري ويو هجڻ "آڏوتي الله سان اونڌي ڪنڌ اورين".

– **اُونڌي پيشاني:** صفت. ڪوتاه نظر. بدبخت.

– **اُونڌي کوپري:** صفت. بيوقوف – احمق – نادان.

– **اُونڌي مَنْجِي ڪرڻ:** ڪنهن سخت صدمي يا غم سببان اونڌوڪنولو ڪري ان تي پئجي رهڻ. بيحد غمگين ٽيڻ. سخت صدمو رسڻ.

اُونْڌِيو لَڪ (ت): اسر خاص. "ڏمهرڇن" وٽ حد بَندي۽ لاءِ ڪوڙيل نشان.

اُونْڌَرُ ج اُونْڌَرَ (ت): ذ. ڪُنو – ڇوهو.

اُونْڌو ج اُونْڌا (ت): ذ. صفت. اُونهون – عميق. (ث) اُونْڌي ج اُونْڌيون.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اُونڌاڻ (ت):** ث. اُونهائي – عمق.
• **اُونرو ج اُونرا:** ذ. صفت. ڏنگو – لُڇو – نِـڙ (ک). ڏکيو – اَڻانگو. ڏاڍو (لس).
• **اُونري (ل):** ث. ڏنگائي – ارڏائي. مصيبت – ڪَٺي.
• **اُونڪارَ:** ث. [سن. اوْمَ + ڪارَ] ڪنهن ڏرمي پُستڪ شروع ڪرڻ مهل "اوم" شبد اُچارڻ جي حالت.
• **اُونڪارَ اُونڪَرَ:** ث. [سن. اَمْ = هائو + ڪار] هائوڪار – قبوليت. اُوناڙَ – اونائي. روڄ راڙو.
• **اُونڪارڻ:** مصدر. [سن. اَمْ = هائو + ڪْر] هائوڪار ڪرڻ – قبولڻ – مڃڻ.
• **اُونڪارڻ:** مصدر. ميڪڻ – روئڻ – جهِڄڻ. روئي ڳالهائِڻ – ننهڪڻ. اونائڻ – دانهون ڪرڻ (اونڪاريو – اونڪاريندو – اونڪاريل).
• **اُونڪ ج اُونڪَـون:** ث. [پرا. اُگّهَ = نندِ] اُونگهه. جشم پوشي – ماڻ. رَڙ – دانهن (ت).
• **اُونڪائي ج اُونڪايُون (ک):** ث. هُونگڙي – نندڙي ہار جو ڳالهائڻ.
– **اُونڪايُون ڏيڻ:** هونگڙيون ڏيڻ – نندڙي ہار جي ڳالهائِڻ لاءِ ڪوشش ڪرڻ.
• **اُونڪَتَ (ت):** ث. ڪِـنْجهَ – ڪُٽڪ. بيل گاڏيءَجي قيتي کي سڙ ڪاٽ وغيره جي ڏَنل آڙ.
• **اُونڪَرڻ:** مصدر. چوپائي جانور جو شهوت ۾ اچڻ (ت). وڑهڻ – ڏاڑهڻ (ت). وهنجڻ – تڑ ڪرڻ (ک). (اُوڪَريو – اُونڪرندو – اُونڪريل).
• **اُونڪهَ:** ث. [پرا. آگّهَ] اُنڪهَ –نندِ جو خمار –گُهَر. گهِل – اوجهراٽي – پنڪي. غشي – بيهوشي. مستي. آڪڙ (ت).
– **اُونڪهاس، اُونڪهائي:** ث. نند. اُونگهه – اوجهراٽي – پنڪي. گُهر.
– **اُونگهاٽو (ت):** ظرف. گهريءَ نندِ ۾. نندِ اڪرو.
– **اُونڪهَ ۾ ٻوڙ:** تار ۾ ٻوڙ. محويّت ۾ اُچڻ. پاٽيءَ ڪان نڪري وڃڻ. آڪڙ ڪرڻ (ت).
• **اُونڪهُ:** ذ. صفت. گونگو.
• **اُونگهاڙ (ک):** ث. ڪراهت – سُوگَ. ڪنهن جانور جي ٽاڻءَ وِتارڻ جي حالت.
• **اُونڪهَڙ (ک):** مصدر. وهنجڻ – تڑ ڪرڻ.
• **اُونڪهَڻ:** مصدر. [پرا. اُگّهَ = نندِ] پنڪيون ڪائڻ – اوجهراٽيُون ڪائڻ. ڪم ۾ سُستي ڪرڻ. گاڏيءَ جي قيتن کي تيل ڏيڻ. (اُونگهيو – اُونگهيندو – اُونگهيل).
• **اُونگهوڄ اُونگها (ل):** ذ. صفت. سٽڻ ڪان سواءِ ـ اَٽيو. دالِ ڪان سواءِ رَڌل طعام – اُنگهو.
• **اُونڍ (ل):** ث. گول ڪڍ جنهن ۾ ڏڍ جي ماني ولوڙڻ لاءِ رکبي آهي – نوڙ.
• **اونو:** ذ. [سن. اُنْمَنْس = دل ۾ منجهيل] اونّ – انتظار – اُلڪو. فڪر – ڳڻتي. ڊپ – انديشو. پوئتي جو خيال. عذر – بهانو (ک). طعنو – مهڻو.
– **اونو رکڻ، ڪرڻ:** خيال رکڻ. انتظار ڪرڻ. اُلڪو ڪرڻ.
• **اونو اوني:** ذ. صفت. [سن. اُوْرْتا = اُن جو] اُن مان ٺهيل اُوني. پشمي.
• **اونهَ:** ث. [سن. اَگاڌ] اُونهائي – عمق.
• **اونها ڏَڏا:** اسر خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اُونهارو ج اُونهارا:** ذ. صفت. بدصورت – بچرو. "سُونهارو" جو ضد.
• **اُونهارو ج اُونهارا:** ذ. [سن. اُشْنَه = گرم وقت] گرميءَ جي موسم – آرهڙ.
• **اُونهاڙ (ث)، اُونهاڙ (ل):** ذ. [سن. اَگاڌتا] اُونهائي – عمق.
• **اُونهَرَ:** اسر خاص. تعلقي ننگر پارکر ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اُونهَڙ ج اُنهَڙ (ث):** صفت. [ڊانڪي] بيسمجهه. اَپرو.
• **اونهو ج اُونها:** ذ. صفت. [سن. اَگاڌَ] وڏو (پاٽي) – عميق – اَٿاهُ. ڇُوڙهو (خيال. ويچار).
• **اُونهاڻ، اُونهائِي:** ث. گهَرائي (پاٽيءَ جي) – عُمق.
• **اُونهون:** ظرف. ناڪار جو لفظ – نه.
• **اُونهين:** ظرف. اِئين ئي – مفت ۾ ـ بنا اُجوري. خواهه مخواهه – اَجايو.
• **اوني ج اوني:** ذ. صفت. [سن. اَوْرْڻ، اَوْرْٽامَيَه] اُنّ مان ٺهيل – اُنّ جو – اُنّ وارو (ڪپڙو) پشمي.
• **اُوهَ (ت):** ذ. تُهه يا ڪلن نه لڏل اُنّ ـ آڙ (ت).
• **اُوهْ:** ث. [سن. اُوْنَ – گهٽ] ڪمي – گهٽائي. اَڻاٽ – قِلّتَ. عيب – سقم وڏِ (ظرف) هن پاسي – هيڏانهن (ت).
• **اُوڻاسي:** صفت. [سن. اُناشيت < اُوْنَ = گهٽ + اَشيت = اَسي] هڪ گهٽ اسيءَ جو عدد – اَڻاسي (۷۹).
• **اُوڻانوي:** صفت. [سن. اُوڻ + نَوَت] هڪ گهٽ نوي جو عدد (۸۹).
• **اُوٽائِي ج اُوٽايُون:** ث. [سن. اُوْنَ = گهٽ] گهٽتائي –

کَمي. سُقم ـ وڈ – عيب. اڻپورائي – کوتاهي.

– **اُوٹائي پُوٹائي:** ڀ. گهٽتائي – کَمي. نُقص – عيب. اڻپورائي – کوتاهي.

– **اُوٹايُون کيڏ:** عيب کيڏ – گهٽتايُون ڳولڻ.

• **اُوڏَت:** ث. [سن. اَ = نہ + وَن = وڻڻ] اَڻ وڻت ـ ناپسندي. اَڻبڻت – ناسازي. کِت قِت. کُلفت. ڏکار – نفرت "اَوڏت جو آچار، شل کائڻ کنهن سان نہ ڪري" (شاهه).

• **اُوڏتيهَ:** صفت. [سن. اُون + ترِنْشَت] هڪ گهٽ تيهن جو عدد (۲۹).

– **اُوڏتيهينْ:** ث. قمري مهيني جي اُڏتيهين تاريخ. اونداهي رات – ڪاريَ رات "ڪاري رات ڪجو گهڙو، اُوڏتيهين اُونداهي" (شاهه).

• **اُوڏَڙ (لس):** ث. اَوڏَت.

• **اوڏو اُوڏو ج اوڏا، اُوڏا:** ذ. [سن. اَپنود = تڑڻ] مئل پکي (ڪاڻ)، يا ڪائيءَ ۾ هڏل ڪپڑي جو گڏو وغيره، جو پکين کي ڏيڃاري پڃائڻ لاءِ ٻنيءَ ۾ تنگيندا آهن – اولو – اوڙو – ڏيکائون گڏو. لاهياري کي مليل لائيءَ جو حصو. لائيءَ ۾ مليل اَنّ جو حصو. ڏِڳڙي (اَنّ جي). حصو – ياگو – پتي. چوٽي – پهاڪو (ڪ).

– **اُوڏا وڇهن:** ڏِڳڙيُون ناهڻ. اَنّ تقسيم ڪرڻ لاءِ ڏِڳڙين ۾ ورهائڻ.

• **اُوڏو جَ اُوڏا:** ذ. صفت. [سن. اُونَ = گهٽ] پوڙو – گهٽ – اڻپورو – مُنو – ناقص – نامڪمل. عيبدار – لاڃجهو. ڪنڊل. ننڍو.

– **اُوڏو اَڏِڪ:** صفت. گهٽ وڌ – ڪم و بيش.

• **اُوڏو پَوڏو (ت):** ذ. صفت. گهٽ وڌ. خوشيءَ يا رنج سان. طوعاً ڪرهاً.

– **اُوڏي پَوڏي:** ث. اُڏي ڪٽي – اُوڪي سَوڪي. گهرج جي مهل – ضرورت جو وقت.

• **اُوڏو جهُوڏو (ل):** ذ. صفت. مايوس – غمگين – ملول – ويڇاتو.

• **اُوڏو هلڻ (ت):** اَڏنگو هلڻ – خراب هلت هلڻ.

• **اُوڏونْجاهه:** صفت. [سن. اُون + پَنْچاشْت] هڪ گهٽ پنجاهه جو عدد (۴۹).

• **اُوڏَهَتر:** صفت. هڪ گهٽ ستر جو عدد (۶۹).

• **اُوڏَهَٽ:** صفت. [اُون + شَشْتِ] هڪ گهٽ سٺ جو عدد (۵۹).

• **اُوڏيتاليهه:** صفت. هڪ گهٽ چاليهن جو عدد (۳۹).

• **اُوڏيُهه:** صفت. [سن. اُون + وِنْشت] هڪ گهٽ ويهن جو عدد (۱۹).

• **اُوڏيهونْ:** ذ. صفت. سلسليَ ۾ ويهن مان مان هڪ گهٽ – هڪ گهٽ ويهون.

• **اووٺ:** اڻ وس (مينهن نہ وسڻ واري حالت).

• **اووڙي:** اسم خاص. تعقلي تندي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اووَڙ سيئُر:** ذ. [رنگ. overseer] تعميرات تي نظرداري ڪندڙ آفيسر – سَرويُر.

• **اوهه:** حرف ندا. افسوس جو لفظ – آهه. بُڃان جو لفظ – تُو تُو.

– **اوهه ڪَري ٻيهڻ (ت):** ارمان ڪرڻ. نااُميد ٽيڻ. بَس ڪرڻ.

• **اوهُ ج اوهڙ:** ذ. [سن. اُوڏَس] ڪير ڏيندڙ جانور جي ٿَڻن جو مٽيون حصو – شيردان – ڪِيري "وڏي اوهه آئيون، ٻُنيءَ لائي قر" (شاهه).

– **اوهه سُڪائڻ:** ڪير گهٽائڻ.

– **اوهه ڪيڻ، ڪرڻ:** ڏُڪي چوپائيءَ (رڍ، ٻڪري، ڳئون، مينهن، ڏاڃي) جي اوهه ۾ ڪير اچڻ.

– **اوهه لاهڻ:** ڏُڪيءَ چوپائيءَ جي (ويَم کي ويجهي ٽيڻ سببان) ڪيري وڏي ٽيڻ.

– **اوهي:** ث. اوهه واري (چوپائي).

• **اوهَار:** ث. [سن. اَپ هار] پردو. ڍولييءَ جو ڍَڪ. چادر.

– **اوهارَڻ:** مصدر. [سن. ۱. اَوَ + هُر = هيٺ اُڇلائڻ؛ ۲. آوَرْج = بار سببان هيٺ جهڪڻ] بار جوَهڪ طرف ليٽڻ – اُلارَ ٽيڻ. [سن. اُوڏَس = اوهه، ٽڻ] ويَم کي ويجهو ٽيڻ ڪري چوپائيءَ جا ٽڻ وڌڻ. (اوهاريو – اوهَارينڊو – اوهاريل).

– **اوهارَ ج اوهارُونْ (ل):** ث. هڪ پاسي نَميل بارُ – بار جي هڪ طرف ليڻ.

– **اوهارَڻ:** مصدر "اوهارڻ" مان فعل مجهول بار جو هڪ پاسيَ نمڻ يا ليڻ. هڏن پيرن ٽرڻ سان بيهوش ٽيڻ.

– **اوهارو ج اوهارا:** ذ. صفت. هڪ پاسي تي ليٽيل – نميل – لَڙيل – اُلار.

– **اوهارو سوهارو ڪرڻ (ل):** جهڙو تهڙو ڪم ڪرڻ. معمولي ڪم ڪرڻ. ڪم ٽپائڻ.

• **اوهارُ ج اوهارُونْ:** ث. [سن. اَوَدَارَ = پُوري ڪٽ، حَد بندي] (نانگ بلا جي ليڪي يا وَهٽ، چور وغيره جي پيري جي) آڏواڳ واري جانچ – آهوڙ. آڏو وَر ڏيئي وڃايل پيري جي ڪيل جانچ.

– **اوهارُ ڏيئ:** وڃائجي ويل پيري کي ڳولڻ واسطي آڏو وَر ڏيئي جانچ ڪرڻ – پير ڳولڻ لاءِ چوڌاري وراکا ڏيڻ.

• **اُوهام:** ذ. [ع. وَهم ج اوهامَ] وَهَمَ – اجايا خيال – وسوسا. فِڪرات – خيالات. گمانَ.

• **اُوهامِ پَرَسْتُ:** ذ. صفت. وهمي – وسواسي. شڪي.
• **اُوهانْ:** ضمير. [سن. يُوْ يَمْ] توهان.
• **اُوهانْ جو:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اُوهانْدو ج اُوهانْدا (ت ـ ل):** ذ. اڏ مان هاري ۾ پاڻيءَ اچڻ جي جاءِ ـ آواندو.
– **اُوهانْدو ورائڻ:** اڏ کي ٽُڪو ڏيئي هاري ۾ پاڻي وهائڻ – آواندو ورائڻ.
• **اوهجَنْ:** فعل مجهول. چوپائيءَ کي اوهُ پيدا ٿيڻ – اوهه واري ٿيڻ.
• **اوهَرڻُ (ل):** مصدر. [سن. ١. اَپسْرْ < اَپ = پري + سْر = وڃڻ، جُرڻ؛ ٢. اَوَسْر = هيٺ هلڻ]. اُسرڻ – هَلڻ. پَري وَڃڻ "اونهي ۾ اوهري، جڏهنَ ويا جي" (شاهه). [سن. ١. اَوَهْر: ٢. اَوْرْجْ = بار سببان هيٺ ٿيڻ] بار جي هڪ پاسي ليٽ ٿيڻ ـ ليٽڻ ـ نِمڻ (اوهريو – اوهريل).
– **اوهَر ج اوهَرُون:** ث. بار جي هڪ پاسي ليٽ – اولاڙ.
– **اوهرائڻُ:** مصدر. "اوهرن" مان متعدي بالواسطه. اُڀلائڻ – ليٽائڻ.
– **اوهَرجَنْ:** مصدر. "اوهَرڻ" مان فعل مجهول. بار جو هڪ پاسي ڏي لڙڻ. اُلار ٿيڻ.
• **اوهَرْ:** ث. [سن. اَوَدار] اوهاڙ – وجايل پيري جي جاڄ – آهوڙ.
• **اوهمو ج اوهما:** ذ. صفت. [سن. اُشْڻَ] اُهمو – ماندو. بيچين – بي آرام. تڪڙو. (ذ) گهُٽَ – مونجهه – گرمي.
– **اوهمائي:** ث. ساهه جي مُونجهه – دمڪشي – گهُٽَ – تڪڙ. ٽڪاوَٽ. ماندگي – بيقراري.
– **اوهمو ٿيڻ:** ماندو ٿيڻ. بيقرار ٿيڻ. ٽَڪجڻ. بيهوش ٿيڻ.
• **اوهنو ج اوهنا:** ذ. صفت. [سن. اُشْڻَ] اَجائي تڪڙ ڪندڙ – جَلد باز – اُتامرو – اُبهرو.
– **اوهنائي:** ث. اُبهرائي – اَجائي تڪڙ – جلدي – آتَر ويلا.
• **اوهو!** حرف ندا. عجب ۽ خوشيءَ جي وقت وات مان نڪتل آواز "مارا، بلي!".
• **اوهِي ج اوهِيْ ذ.** [سن. اَوَذا = سنيالڻ، نگهباني ڪرڻ] واهي – راکو – نگهبان.
– **اوهي واهي:** ذ. خبر چار رکندڙ. سنيال ڪندڙ. ماٺهو چيٽو. ڏٺي ساڻين – وارث.
• **اوهيرَ:** ظرف. انهي وقت – اوڏي مهل – تنهن وقت "جيهر لوڪ جهپ ڪري، اوهيرَ اُڏامن" (شاهه).
• **اوهيڑُ ج اوهيرَ (ل):** ذ. ڏهائيءَ جي مهل. وَٽاڙُ.
– **اوهيَرَ تي اُڇڻ:** مال جو وٽاڙ تي اڇڻ.
• **اوهيرو، اهيڑو ج اوهيرا، اوهيڑا:** ذ. [سن. اَوَسَرَ] واءَ جي زور تي مينهن جي اُڇل. مينهن جي زور سان چندبڪار. ٽوري وقت لاءِ وسڪارو "مُند ٽي مندل وڃيا، ڪئي اوهيرن اوڪ" (شاهه).
– **اوهيرا ڪري وَسڻ:** واءَ جي زور تي مينهن جو اُڇل ڪَري وَسڻ.
– **اوهيرو ڪرڻ (ت):** حملو ڪَرڻ – تَولو ٺاهي وڙهڻ.
• **اُوهَينْ:** ضمير. تَوهين.
• **اُوهَڙيُنْ:** ظرف. هَروپَرو – خواهه مخواهه – خالي پيلي. بنا سبب جي. مفت ۾.
• **اُوءِ:** ضمير. اُهي "اوءِ فائق ۾ فرمان، اَوَتَرُ ڪنهن نہ اوليا" (شاهه).
• **اوئاچ ج اوئاچون (ڪ):** ث. نهائين – مٺانو.
• **اُوئانْ:** ذ. نئين هاول هار جي روئڻ جو آواز.
• **اوئس:** اُهاڻ، تجلو.
• **اوئڙَ (ت):** ث. ڪوهه ۾ پاڻيءَ جي گهُٽائي.
• **اوئڻُ:** ذ. [سن. اودني] بُوٽي جو هڪ قسم (جو ڪَلراٽي زمين ۾ پيدا ٿئي، دوا ۾ ڪم اچي). گاهه جو هڪ قسم.
• **اوئنو ج اوئنا (ت):** ذ. صفت. باسي – بدبودار – آڪو.
• **اوئي ج اوئيُون، اويُونْ:** ث. [سن. اَجن = هڪريءَ جي ڪل] پاڻيءَ جي ڪلي – سانداري "اوئيون آريءَ جام جون، پريان سجائي رات" (شاهه).
• **اُوئِي (ل):** ث. ڪَلراٽي زمين جي اُپاميل اَڇي مٽي (جا سودا ڪار وانگر ڪپڙن ڏوئڻ جي ڪم اچي).
• **اوئيسُ (ڪ):** ذ. ڏيڪ ويڪ – رونق.
• **اُويَرَ:** ث. [سن. اَ + ويلا = وقت] دير – اويل. بيگاهه – بيوقتائي – ڪُمهلائي. (ظرف). دير سان – ڪُمهلو.
– **اُويرائي:** ث. اويلائي – دير – ڪُمَهلائي – بيگاهه.
– **اُويرَ سويرَ:** ث. اَويلَ سَويلَ – آڏيءَ مانجهيءَ. ڏڪيءَ مَهل. ڪنهن به وقت. (ظرف) اڳي پوءِ ـ دير سان يا وقت کان اڳي.
– **اُويرو:** ظرف. دير سان – ڪُمَهلو – بيوقوتو – بيگاهه.
• **اُويڑُ ج اُويڑَ (ت):** ذ. ڦيرو – وَڪَڙُ. درياءَ جو ڦيرو. سختي – تڪليف – سوڙهه.
– **اُويڑَ ڏيڻ:** وڪڙ چاڙهڻ. ڦاسائڻ جي ڪوش ڪرڻ.
• **اُويڑو ج اُويڑا:** ذ. صفت. نگو. اَڏِنگو. ڏکيو. اَڻونٽرو. زوراور.
• **اُويسُ:** ذ. صفت. [اَ = نہ + ويسُ = لباس] بناويس – اَڻ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پهريل — اَڻ ڏکيل . ننگو. (ذ) ٻيڙيءَ ۾ ڪاٺ يا لوهه جو هڪ مُهرو (جنهن تي لنگر لاهي زنجير ويڙهيندا آهن) — داپڙ.

— **اُويسي:** ذ. صفت. بناويس — اَڻ پهريل — اَڻ ڏکيل. ننگو — اُگهاڙو.

• **اُويسُ:** اسم خاص. [ع. اُويْسُ = بگھڙ] هڪ وَلِيءَ جو نالو "اَوَيس قرني" (جو يمن جي قَرَن قبيلي مان هو ۽ هُن اڻ ڏٺي حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه و آله وسلم جن تي ايمان آندو هو).

• **اُويسيُ:** ذ. صفت. "اُويس قرني" جي طريقي تي هلندڙ فقير (جنهن ظاهري مُرشد وٽ ڪان سواءِ ئي راهه هدايت ورتي هجي) "آجهي منجهان آت، اويسي تي آءٌ تون" (شاهه).

• **اويسارُ:** صفت. [اَ = نہ + وسرڻ > ويسار] نہ وسرندڙ — هميشه ياد رهندڙ "بازي بازندن کي آهي اُويسار" (شاهه). هوشيار — خبردار.

• **اُويساهُ:** ذ. [اَ + ويساه] بي اعتباري — غير يقيني.

• **اُوئسَرَ:** ث. ساموندي مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **اويسلو ج اُويسلا:** ذ. صفت. [اَ = نہ + ويسلو > ويسرو = ويسرو وارو] نہ وساريندڙ — هوشيار — خبردار. ياد رکندڙ.

— **اُويسلائي:** ث. نہ وسارڻ جي حالت. بيخبري.

• **اُويُ سَويُ (ل):** ذ. صفت. ايندڙ ويندڙ. مسافر مڙو. پنهنجو پراڇو.

• **اُويلَ:** ث. [سن. اَ + ويلا] اوير — دير.

— **اُويلائي:** ث. ڪُمهلائي — تاخير — دير.

— **اُويلَ سَويلَ:** ظرف. اڳي پوءِ ـ دير سان يا وقت کان اڳي.

— **اُويلو ج اُويلا:** ذ. صفت. دير سان — ڪُمهلو — بيوقتو.

• **اُويلُ ج اُويلَ (ت):** ذ. آڙاهَ — باهه — ڇيي.

• **اُوَيو ج اُويَا:** ذ. [پرا. اوَيَ: سن. اوْكَسْ] عيش عشرت جي جاءِ ـ آرام گاهه. گهر — پناهه [سن. اَوَيَوه] عضوو — انگ. پاگو — حصو. نشان.

• **اِها:** ضمير. [سن. ايشه] هيءَ. ساڳي.

— **اِهائي:** ضمير. بنهه اها ساڳي.

• **اُها:** ضمير. هُوءَ.

— **اُهائي:** ضمير. هُوءَ ساڳي.

• **اُها (ٿ):** ث. ڍورن جي پاڻي پيئڻ لاءِ ڪوهه وٽ مٽيءَ مان ٺهيل ڪچو حوض — آواڙو.

• **اُهارُ:** ذ. [سن. اَهارَ = کاڌو] کاڌو — خوراڪ — کاجُ — قوتُ. ڳُندڻ.

• **اُهارَ:** ث. ٻار جي هڪ پاسي ليٽ — اوهَر.

• **اُهارڻُ مصدر.** مال پهرائڻ (ل): پاڻي هارڻ — پاڻي وهائڻ (لس). (اُهاريو — اُهاريندو — اُهاريل).

• **اُهارو ج اُهارا (ل):** ذ. بارجو هڪ پاسي لاڙو — اوهَر. (صفت) لَهواروَ (ک).

• **اُهارَ ج اُهارُونْ:** ث. ڏسو "اوهاڙ".

• **اِهانَتَ:** ث. [ع] بي عزتي — توهين — هتڪ. ذلّت — خُواري. ڏڪار — نفرت — حقارت.

• **اُهاءِ ج اُهاءِ:** ث. [سن. اوْحْس = روشني] شُعاع — سَهائو. پرتو — جهلڪ — تجلو — چمڪ "آڳه تنهن اُهاءِ، وڃي ڪُنَ ڪپيندي" (شاهه).

• **اُهائُو ج اُهائُو (ڪ):** ذ. صفت. ڪير پياڪ نندڙو ڇيلو جو ڏنار جي هٿ سان ڪير ڏائي — هٿايو.

• **اُهائي:** ث. صفت. ساڳي (ڳالهه).

• **اُهْبُ:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **اُهْبُڏو (ل):** ذ. آهمو — سَهڪي — ساهه جي مونجهه.

• **اُهْتَ:** ث. [سنَ] دشمني. عداوت "اڪين جي اُهْتِ، ڪٽي اچلاءِ ڇپرين" (شاهه).

• **اُهْتُ ج اُهْتَ:** ذ. ڪاسبيءَ جو ڪُرَميءَ تي ساليانو لاڳُ — آهت.

— **اُهْتِي ج آهْتِي:** ذ. صفت. اُهو ڪاسبي جو هاريءَ کان پنهنجي ڪم جو اُجورو فصل مان وٺي — آهتي.

• **اِهتمامُ:** ذ. [ع. همّ = هن ارادو ڪيو] انتظام — بندوبَست.

• **اُهَڙو ج اُهڙا (ل):** ذ. صفت. [سن. اَهْتِ = دشمني + رو] اَڻُونڌرو — حرڪتي.

• **اِهْپارو ج اِهْپارا:** ظرف. انهيءَ پارِينْ — انهن نشانين سان. آن ڪي ويندا گڏيا، آرياڻي اِهپارا" (شاهه).

• **اُهْجَ:** صفت. ڪُسو — گهٽ. ڏکيو — اَڻاڏنگو. "سَهج" جو ضد.

— **اُهْجو:** ذ. صفت. اڌ کان گهٽ — ڪسو.

• **اُهجو ج اُهجا (ل):** ذ. صفت. ڪُپَتيو. ڏِنگو.

— **اُهجائي (ل):** ث. ڪُپَت. ڏِنگائي.

• **اُهْجُ ج اُهْجَ (ل):** ذ. [سن. اَيْجْجانَ] سڃاڻپ جي نشاني. نشان — پارپتو — ڏُسُ. اشارو. اُهجاڻ. ساڃيءَ اک جو اشارو (جو ڪنهن ڪم يا نشاندهيءَ لاءِ ڪبو آهي).

• **اُهْجاڻُ ج اُهْجاڻَ:** ذ. [سن. اَيْجْجانَ] نِشان — پتو — پارُ — ڏُسُ — علامت.

— **اُهجاڻُ ڏيڻ:** پارَ پتا ڏيڻ — نشانيون ٻڌائڻ. اشارن ۾ ڪا ڳالهه ياد ڏيارڻ.

— **اُهْجاڻُو:** ذ. اُهجاڻ. اندر جي ٻوجهه.

• **اُهجائو (ل):** ذ. صفت. [سن. اَسْگرْ] ڏُکيو اَهنجو — مُشڪل "آهي اهجائو، پيرِ پريان جو جيڏيونْ" (شاهه ڪريم).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اَهْدي:** ذ. [ع. اَهدي] اَٹ.
• **اَهْدْ ج اَهْدَ (ل):** ذ. [سن. اَوَنّه] اونهي ڪڏ – اوڙاهُ – اوهَڏ.
• **اَهْڏڻ (ل):** مصدر. ڪڏ ۾ ڪرڻ – اوهڏڻ. (اَهڏيو – اَهڏندو – اَهڏيل).
• **اَهُر ج اَهُرُون (ل):** ث. چوپائي مال لاءِ گهَر جو چارو. آهُرو.
• **اَهْر:** ث. [سن. آسُري] هڪ قسم جو تيلي ٻج – آهَر ـ رائي.
– **اَهْرياڻُون، اهْرياڻو:** ذ. صفت. اَهَر وارو – جَنهن اَنّ ۾ اَهُر وغيره ڳڏيل هجي.
• **اَهَرُ ج اَهَر:** ذ. بار جي وَهٽ جو جهڪيل پاسو. هڪ پاسي لڙيل بار – اوهَر.
• **اَهْرام:** ذ. [ع. هَرَم ج اَهرام] مصر ملڪ جا قديم مخروطي مُنارا – پِرَيمڈ.
• **اَهْرجڻ:** فعل مجهول. بيهوش ٿيڻ – ڊڪرجڻ – ڏندڙجڻ: وسامڻ (بدن).
• **اَهْرمَنْ:** ذ. [ف] بَديءَ يا شرّ جو اصول بديءَ جو ديوتا. شيطان. لالچائيندڙ.
• **اَهْرَڻ ج اَهْرَٽُون:** ت. لوهار ۽ سونارن جو هڪ اوزار (جنهن تي لوهه ۽ سون ٽپيندا آهن) – سنداڻ.
• **اَهْرڻُ ج اَهْرَڻ:** ذ. صفت. شاديءَ وقت گهوٽ جو محافظ – اَهَرُ – اَرهڻ.
• **اَهُرڻُ (ل):** مصدر. [سن. اَهْلادْ = خوش ڪرڻ] آڻڻ – پَسند آڻڻ – وَٽڻ. قبول ڪرڻ خوش ٿيڻ – ريجهڻ. (اَهُريو – اَهُرندو – اَهُريل).
• **اَهْرڻُ:** مصدر. [سن. اَپ = پَري + سْر = وجڻ، ڀُرڻ] جهاز يا ٻيڙيءَ جو لَنگر ڪٽڻ – هلڻ (ٻيڙيَ) – هاڪارجڻ "جي اُهر يم اڄ، سي ڪَرمَ ملندم ڪاپڙي" (شاهه). روانو ٿيڻ – اَسهڻ نڪري وڃڻ – ڪِسڪي وڃڻ. ظاهر ٿيڻ (ت) – نڪرڻ. حاضر ٿيڻ (ت). (اُهريو – اُهريندو – اُهريل).
– **اَهْرائڻُ:** مصدر. "اَهرڻ" مان متعدي بالواسطه. هاڪارڻ (ٻيڙي، جهاز وغيره) – لنگر ڪٽڻ "آخر اُهرائين، ته جوڪو مَ ٽئي جهاز ڪي" (شاهه). جهنگ ڏي هڪلڻ (ت) – پهرائڻ (مال).
– **اَهْرَجڻ:** مصدر "اَهرڻ" مان فعل مجهول. روانو ٿيڻ.
• **اَهْرو ج اَهْرا:** ذ. صفت. [سن. اسُكَرُ] ڪَهُرو . ڏکيو – مُشڪل. اَلنگهه – نه لنگهڻ جهڙو.
• **اهْرو:** زهري جيت (نانگ بلاٽون)
• **اَهري ج اَهريُون:** ث. آرسي – ٽِڪَ.
• **اَهْري ج اَهَريُون (ل):** ث پتائي گجرن جو آچار – آهري (ل). لاٽ (ڏئي يا بَتيءَ جي) – روشني (ت).
• **اَهْريو:** ذ. هڪ قسم جو تيلي ٻج. دوائن ۾ ڪم ايندڙ هڪ قسَم جو ٻوٽو ۽ اُن جو ٻج.
• **اَهرُ ج اَهْرَ (ل):** ذ. وَلَرُ (چوپائي مال جو).
• **اَهْرامار:** اسم خاص. تعلقي ننگر پار ڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اَهْرَڻ:** مصدر. [سن. اَسْتر] سيرُن ۽ چيرن ۾ اڳڙيون وجهي بند ڪرڻ. (اَهْريو – اَهْريندو – اَهْريل).
• **اَهْرُو ج اَهْرا:** ذ. صفت. ڪَهُري سُياءِ وارو – اهنڌ – ڏنگو. ضدي – هوڏي.
• **اَهْرُو اِهْرُو ج اهْرا:** صفت. [سن. اِيدرش هِهڙو – هِن جهڙو – اِنهيءَ جهڙو. (ث) اهڙي ج اهڙيون.
– **اِهْرُو جهْرُو:** صفت. جهڙو تهڙو – معمولي – رواجي.
– **اِهْرُو تهْرُو:** صفت. هِهڙو تهڙو. خسيس (ماٹهو).
– **اَهْرِيءَ پُٹ:** محاورو (گار طور ڪم ايندڙ). اَهيڙيءَ (شڪاري) جو پٽ. رَن زال جو پُٹ. البيلو.
• **اَهْرُو ج اَهْرا:** ذ. صفت. هُن جهڙو – اُنهيءَ جهڙو.
• **اَهْسُ:** ذ. [سن. اوجَس] تَجلوّ ـ روشني. سَهائو – چمڪ "اَهسُ اکڙين ۾، پريان جو پيوس" (شاهه). سڪ – عشق. محبت – پيار.
• **اِهْكارَ:** ث. اُٽن کي بيهارڻ جو آواز.
• **اَهْڪ ج اَهْڪَ:** ذ. [سن. اَسُكَ] اَوک – ڏکيائي – اهنج. ايذاءِ – ڏک "ڏک نه ڏسن هن ڏيهه ۾، نڪو اَهْڪ اڳيان" (گروهڙي).
– **اَهْكائي ج اَهْكائيُون:** ت. اوکائي – اهنج – ڏُکيائي. ايذاءِ – تڪليف "اَهڪايون 'عاقل' ڄڻي، پرکا ڪارڻ پُون".
– **اَهْكو ج اَهْكا:** ذ. صفت. ڏکيو – اهنجو – مُشڪل. (ب) اَهْكي ج اَهْكيُون.
• **اَهْگ ج اَهْگ (لس):** ذ. ڍِڪ – اَنبار.
• **اَهْگُ ج اَهْگ:** ذ. خوشبوءِ. سُر هو تيل "چوئا، چندن، اَهگ، ڪتوري، لالن لگن لايو" (هيدو).
• **اَهْگور (ل):** ذ. صفت. سڳا – ويجها (مائٽ).
• **اَهْلَ:** ڀ. عادت "اَهْلَ اکڙين جي، نيئي نباهج توڙ" (شاهه). نمونو – ڏنگ. چال "اصل هئي اُن کي، اهل جاماٹي" (شاهه). نٽول طور ڪنهن جي عيب جو نقل. نٽولَ – ڪِلَ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اَهلُون کيڏ، ڪرڻ:** ويچارا ڏيڻ – نقل کيڏ. ٺنول ڪرڻ.
– **اَهلي، اَهليَڙُ:** ذ. صفت. اهل ڪندڙ. ويچارا ڏيندڙ. مسخرو.
• **اَهْلُ ج اَهْلَ:** ذ. [ع] ماڻهو – شخص – جڻو. گهرجو ياتي – پَهر. مالڪ – صاحب. عيال – ڪٽنب "اَهْل اَباڻن کي، مري شال ملهايان" (شاهه). (صفت) لائق – موزون.
– **اَهلِ اِدْراڪ:** ذ. ادراڪ جا صاحب. سمجهو – سياڻا.
– **اَهلِ اِخْتِيار:** ذ. اختيار وارا.
– **اَهلِ اَرْض:** ذ. زمين جا رهواسي.
– **اَهْلُ اِسلام:** ذ. اِسلام وارا – مُسلمان.
– **اَهْلُ اللّٰه:** ذ. خدا وارو ـ اَللّٰه وارو. عابد – ديندار. زاهد. بزرگ "شڪر آڻ بجاءِ، آهيين اهلِ اللّٰه سين" (شاهه).
– **اَهلِ اِيمان:** ذ. ايمان وارا – مومن.
– **اَهلِ باطن:** ذ. باطن جا صاحب. اندر جا اسرار ڄاڻندڙ. قران شريف جي آيتَن جي اندروني معنيٰ ڪيڏندڙ.
– **اَهلِ بهشْت:** ذ. (ع. اَهل + ف. بهشت) بهشت جا ماڻهو – بهشتي.
– **اَهل بَيْت:** ذ. گهر جا ياتي. حُضور پاڪ جن جي خاندان جا ماڻهو. سادات. سَيّد.
– **اَهلِ تَصَوُّف:** ذ. صوفي طريقي جا پيرو – صوفي.
– **اَهلِ جَماعَت:** ذ. هڪ مسجد ۾ جماعت سان نماز پڙهندڙ. هڪ جماعت يا قوم جا ماڻهو.
– **اَهلِ جَنّت:** ذ. جَنّتي – بهشتي.
– **اَهلِ جَهنّم:** ذ. دوزخي.
– **اَهلِ حَديث:** ذ. حديث تي هلندڙ. مسلمانن جو اُهو فرقو جو حديث کي قرآن شريف سان لازم سمجهي ٿو.
– **اَهلِ حَرَم:** ذ. حرم سراءِ جا ماڻهو – مَستُورات.
– **اَهلِ حِكْمَت:** ذ. حڪيم. فيلسوف – ڏاهو.
– **اَهلِ خانه:** ذ. (ع. اَهل + ف. خانه) گهر وارا. گهر ڌياڻي.
– **اَهلِ خِرَدْ:** ذ. (ع. اهل + ف. خرد) خردمند – دانشمند – ڏاهو.
– **اَهلِ دِل:** ذ. (ع. اَهل + ف. دل) دل وارا. صاف دل وارا – خدا وارا. سَخي.
– **اَهلِ دُنيا:** ذ. دنيا وارا. دولتمند.
– **اَهلِ دَولت:** ذ. حڪومت جا ماڻهو يا ڪارپرداز. دولت وارا – شاهوڪار.
– **اَهلِ دين:** ز. دين وارا ـ ـ ديندار – نيڪ.
– **اَهلِ ذَوْق:** ذ. ذوق جا صاحب.
– **اَهلِ روزگار:** ذ. (ع. اَهل + ف. روزگار) زماني جا ماڻهو – تجربيڪار.
– **اَهلِ زَبان:** ذ. (ع. اَهل + ف. زبان) هوليءَ جا ماهر – زبان دان.
– **اَهلِ زَمان:** ذ. زماني وارا زماني ساز. جهَانديدا.
– **اَهلِ زَمين:** ذ. (ع. اَهل + ف. زمين) زمين جا رهاڪو. مخلوقات.
– **اَهلِ سُخَن:** ذ. (ع. اهل + ف. سخن) سخن جا ڄاڻو – شاعر.
– **اَهلِ سنڌ:** ذ. سنڌ وارا. سنڌ جا رهاڪو.
– **اَهلِ شَرْع:** ذ. شرع جا صاحب – قانون دان.
– **اَهلِ شَريعَت:** ذ. شريعت جا پيروڪار. شريعت وارا – شريعت جا صَاحب.
– **اَهلِ صَنْعَت:** ذ. هنر وارا – ڪاريگر – فن جا صاحب.
– **اَهلِ طريقت:** ذ. طريقَت جا صاحب. صوفي طريقي وارا.
– **اَهلِ ظاهر:** ذ. ظاهر تي هلندڙ. اکري معنيٰ کي چهٽندڙ. ماده پَرست.
– **اَهلِ علْم:** ذ. علم وارا – عالم – وِدياوان.
– **اَهلِ غَرَض:** ذ. خود غرض ماڻهو – خَود مطلبي.
– **اَهلِ فَن:** ذ. فن "وارا – فن" جا صاحب.
– **اَهلِ قَبُور:** ز. قبرن وارا ـ مُئل.
– **اَهلِ قَلَم:** ذ. قلم وارا. لِکندڙ – اِنشاپرداز – اَديب. مُصَنّف. مُنشي – مُحَرّر.
– **اَهلكار:** ذ. (ع. اَهْل + ف. كار) ڪم وارا. ڪاروبار هلائيندڙ. ڏنڊي وارا. ڪم ڪار جا لائق.
– **اَهلِ كتاب:** ذ. الاهي ڪتابن کي مڃيندڙ غير مسلمان (عيسائي، يهودي).
– **اَهلِ كَرَم:** ذ. ڪرم جا صاحب، رحم وارا. سخي.
– **اَهلِ كَلام:** ذ. ڪلام جا صاحب. فصيح ۽ بليغ ماڻهو.
– **اَهلِ كَمال:** ذ. ڪَمالِيت جا صاحب. ڪاملَ – پُهتل.
– **اَهلِ مَجْلِس:** ذ. مجلس وارا. مجلس ۾ شريڪ ماڻهو.
– **اَهلِ مَعْرِفَت:** ذ. علم معرفت جا صاحب. خدا شَناس – آتم گِياني.
– **اَهلِ مَنْصَب:** ذ. وزير مشير. عهديدار.
– **اَهلِ نَظَر:** ذ. ڏِسندڙ. نَقّاد – مُتَڪلّمين – فيلسوف. دوراَنديش. عاشق مزاج.
– **اَهلِ و عيال:** ذ. زال ۽ ٻار – ٻار ٻچا.
– **اَهلِ هُنَر:** ذ. (ع. اَهل + ف. هُنَر) هُنرمند – هُنر جا صاحب.
– **اَهليَّت:** ث. [ع] قابليّت – لياقت. لائقي.
– **اَهْلِيَه:** ث. [ع] گهَرواري – زال.

– **اَهْلَڻ:** مصدر. [سن. اَوَرْجْ = لاڙو ڪرڻ، نمڻ] هڪ پاسي لاڙو ڪرڻ. اُلار ٽيڻ (گاڏي)، اوهر ڪرڻ (بار). ليڻ. آرام لاءِ ٽيڪ ڏيڻ. سُمهڻ، لَڙڻ – جهُڪڻ. مائل ٽيڻ. (اَهليو – اَهلندو – اَهليل).

– **اَهْلُ ج اَهْلُون:** ث. ليتَ. لاڙو. اوهَرُ. نيڪ. خوشامد (ت). تور ۾ واڌ – اَتَل.

– **اَهْلِجَڻُ:** مصدر "اَهلڻ" مان فعل مجهول. ليڻجڻ.

– **اَهل ڏيڻ، رکڻ:** چور يا پاٽاريدار جو چوريءَ ٽيل مال بابت ڪنهن طرف شڪ ڏيڪارڻ يا اشارو ڪرڻ.

• **اَهَرُ:** ذ. [سن. اَهتَرْ = نقصان] هرج – نقصان – چيهو. عيب – گهٽتائي – سُقمَ.

• **اَهَرٌ:** صفت. [ع. "هامّ" جو تفضيل] وڌيڪ اهميّت وارو. بلڪل ضروري. خاص. ڳرو – پاري. مشڪل (ڪم).

– **اَهَمّيّتَ:** ث. ضرورت. خصوصيت. قَدْر.

• **اِهْمالُ:** ذ. [ع] غفلت – سُستي. تاخير – دير. بيپرواهي. ڏتو – گُشو – دَمُ.

• **اَهْمائڻُ:** مصدر "اَهمڻ" مان متعدي بالواسطه. ٻڪر جي ڪوري ٽاڻءَ کي پهريون دفعو پاڻيءَ سان ڏوئي صاف ڪرڻ.

– **اَهْمايَلُ:** ذ. صفت. ٻڪر جو ڪورو ٽاڻءَ اُماهيل. واپرايل. ڪتب آندل (ٽاڻءُ).

• **اَهْمَڻُ:** مصدر. [سن. اُشْرَ = گرمي] گهُٽ ڪرڻ – گرمي ڪرڻ. اُڪرس ٽيڻ. گرم ٽيڻ – کپڻ. ماندو ٽيڻ – سَهڪڻ. اَهرجڻ – بيهوش ٽيڻ – ڏيڪرجڻ. تکڙ ڪرڻ – جلدائي ڪرڻ. اک کي مهٽي پاڻي ڪيڻ. (اُهميو – اُهمندو – اُهميل).

– **اَهْمَرُ:** ث. گرميءَ جي گهُٽ – مونجهَ – اوگهم – اُڪرس.

– **اَهْمائي:** ث. گهُٽَ – مونجهه. دَمَڪشي. سوڙهَ. اُڪرس – گرمي. تکڙ. سَهڪو. ماندڪائي

– **اَهْمي (ل):** ث. گرمي – گهُٽ – مُونجهَ – موڙهَ. اُڪرس. سَهڪو. ماندڪائي.

• **اَهْمو ج اَهْما:** ذ. ڪاڙهو – رُگهه. سهڪو. (صفت) گهُٽ وارو. تکڙو – جلدباز – اُبهرو. سائو – ٽڪل – ماندو.

– **اَهمو ٽيڻ:** ماندو ٽيڻ – ساٿو ٽيڻ. غش ٽيڻ.

• **اَهَنُ ج اَهَنْ:** ذ. ساهمَڻيءَ جي پڙن کي برابر ڪرڻ لاءِ وڏل وزن (پٿر يترو وغيره) – پاسنگ. ڪاڻ. ڪنهن خالي ٽاڻءَ جي تور.

• **اَهَنجُ ج اَهَنج:** ايذاءُ ۔ درد – پيڙا – تڪليف. سُور – ڏک "اندر اِيءُ اهنج، سانديج سُکائون ڪريَ" (شاهه). ڏُکيائي – اولائي.

– **اهنج ايذاءُ:** ذ. ڏک سُور. ايڙا پيڙا.

– **اَهنجائتو:** ذ. صفت. اَهنج وارو – ڏکيو – تڪليف وارو – مُشڪل.

– **اَهَنجائي ج اَهَنجايُون:** ث. ڏُکيائي – تڪليف – مُشڪلات. سوڙهَ – تَنگي. لاچاري حالت.

– **اَهَنْجو ج اَهَنْجا:** ذ. صفت. ڏکيو – اولو – مشڪل. اَڻانگو. (ث) اَهَنْجي ج اَهنجيُون.

– **اَهنجو ج اِهنجا:** ضمير. اوهان جو ۔ توهان جو.

• **اَهَنْجو (ڪ):** ذ. اُس – تڙڪو – ڪاڙهو. (ث) اَهِنجي ج اَهَنجيُون.

• **اَهَنْدَڙُ اَهَنْدَرُ:** ذ. ڪپڙن جو جوڙو – وڳو "ڪوءَ سو اَهَندڙ پَٽَ جو، جنهن مان وڏوڙو واپار" (شاهه).

– **اَهَنْدُ ج اَهَنْدَ:** ذ. صفت. ڏنگو – ڏنگي سياءُ وارو – اڙهنگ. حرڪتي. ضديَ ۔ شِدتي – هوڏي. ويڙهاڪ. مَٽي ڦريل. اَٽ هنڌايَل (زيور، ڪپڙو، وغيره).

• **اَهَنْدُ (اَهَنْدُن) ج اَهَنْدَ (ت):** ذ. صفت. تَڪل – ساٿو. هيٺو – بي طاقت.

• **اَهَنْدُ (اهنڊُن) ٽيڻ:** ٽڪجي پوڻ. تمام هيٺو ٽيڻ – ڏُهرو ٽيڻ.

• **اَهَنْدُ ج اَهَنْدُيُون (لس):** ث. اوکائي – ڏکيائي – تڪليف. عذاب – سختي "اَهَنْدُيُنَ سندو اُن تان، حڪم لاهه حميرَ" (پارپيو برادريو).

• **اَهَنْدُو (ل، ڪ):** ذ. نند جو خمار. سُستي.

• **اَهَنْرَ ج اَهَنْتَر:** ذ. [سن. ١. اَنْ = ساڻ + وَرَه = گهوٽ؛ ٢. اَهـ = ڏينهن + نَر = ساڻ + وَرَه = گهوٽ؛ ٣. اَهـ = ڏينهن + نَر = مڙس = ڏينهن جو جوڙو] شاديءَ جي وقت گهوٽ ۽ ڪنوار جي سيج يا پَڪي جو پهريدار (جو اڪثر گهوٽ يا ڪنوار جو پيٽرپو هوندو آهي).

• **اَهَ نس:** ظرف. [سن] رات ڏينهن – ليل و نهار – روزو شب. ساندَهه – لڳاتار.

• **اَهْنسا:** ث. [سن. اَ = نہ + هنْسا = ايذاءُ] بي آزاري – ڪنهن بہ ساهواري کي نہ ڏکوئڻ جي حالت. عدم تشدّد.

– **اَهْنسَڪُ:** ذ. صفت. اهنسا جي مسَتي تي هلندڙ – بي ضرر. ڪنهن کي بہ ايذاءُ نہ رسائيندڙ.

• **اَهَنْكارُ:** ذ. [سن. اَهم = آءُ + كار = ڪرڻ = آءُ ڪرڻ. خودي ڏيڪارڻ] آپو – خودي – اَنانيّت. هَڪ – تڪبّر –

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

غرور – اَيمانُ.

• **اَهُنُو اَهُنوڙي (ڪ):** ث. پهريون دفعو وياڻل (ڏڳي، مينهن، ٻکري، وغيره) – پهريات.

• **اَهُنو ج اَهُنا (ل):** ذ. طعنو – مهڻو.

• **اَهُنوارَجَڻُ:** فعل مجهول. خَراب ٿيڻ. وائڙو ٿيڻ. بيهوش ٿيڻ (اَهنوارِيو – اَهنواربو – اَهنواريل).

• **اَهنوتري:** ث. اَهنر جو لاڪ – اُهي شيون جي تحفي طور اهنر کي مَلن.

– **اَهنوتري ڪمائڻ:** شادي ۽ جي وقت اهنر ٽي اُجورو حاصل ڪرڻ.

• **اَهُڻا نہ گهُڻا:** محاورو. خواب نہ خيال – نہ وهم نہ گمان.

• **اِهڙو ج اِهڙا (ڪ):** ذ. پَهاڪو – چَوٽي.

• **اَهو ج اَها:** ذ. [پرا. اَسُ: سن. اِشُ = تير] تير – ڪانُ "اَهو بہ ويو. تہ سَهو بہ ويو" (چوٽي).

• **اِهو ج اِهي:** ضمير. [سن. اِدم] هيءُ – ساڳيو.

– **اِهو اِهو ڪرڻ:** هيڙهو هيڙهو ڪرڻ – ٽئول ڪرڻ.

– **اِهوئي:** صفت. اِهو ساڳيو.

• **اَهو ج اَهي:** ضمير. [سن. اَدَسْ] هُو.

– **اَهوئي:** صفت. اُهو ساڳيو.

• **اَهْواڳ (ت):** ظرف. [سن. اُگاڌَ] تمام اونهو – عميق.

– **اَهواڳين هُجڻ:** تمام اونهو هُجڻ – عميق هجڻ.

• **اَهوڙ ج اَهوڙون (ت):** ث. پيري جي ڳولا – آهوڙ.

• **اَهُوسَهُو (ت):** صفت. مٽ مائٽ – عزيز قريب. وارث وسيلو – ڏٽي ڏوٽي.

• **اَهُونْ:** ث. [سن. اَهَمْ = آءٌ، خود] خودي – پاڻپڻو – وڏائي – تَڪبّر "آديسين اندر جي، ساڙي آهُون آٽي" (دلپت).

• **اَهُئينْ:** ظرف. هروپرو – خالي پيلي. مفت ۾. بنا سبب جي.

• **اَهِي پَهِي:** ذ. صفت. [سن. اَهي = مُسافر + پَهي < پَتڪ = رهبر] اوهي واهي – ڏٽي ڏوٽي – وارث وسيلو. مددگار. واقف. (ث) جاڻ سُجاڻ – واقفيت.

• **اَهِيرُ ج اَهِيرَ:** ذ. [سن. اَبِيرَ] گُنوارُ – گُئون پالينڌڙ. (اسم خاص) هَندن جي هڪ ذات جو نالو. تعلقي قنبر ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **اَهِيرَڙ ج اَهِيرڙيُون (ت):** ث. سنداڻ – اَهرڙ.

• **اَهِيڑي ج اَهِيڑي:** ذ. صفت. [سن. اَكيتِيَ] آهيڙي – شڪاري.

• **اَهْيَلَ (ڪ):** ث. وياهَڻ کي ويجهي ٻکري (جنهن جي اوهہ ۾ ڪير آيل هجي) – اوهيَل.

• **اَهِينْ:** ضمير. [سن. يُوْيَمْ] اوهين – توهين.

• **اَهَيْڙِي ج اَهيْڙِيُونْ (ت):** ث. صفت. ڏُکي – حامل – گريڙي.

• **اَئالو ج اَئالا:** ذ. صفت. گهَٽ – اَڻئالو. "سَڻئالو" جو ضد.

• **اِئانْ:** ظرف. اِتان – انهيءَ جاءِ وٽان.

– **اِئائينْ:** ظرف. اِتائين. انهيءَ طرح – ائين.

• **اُئانْ:** ظرف. اُتان – اُنهيءَ جاءِ تان.

• **اُئانْ اُئانْ:** ذ. نندڙي ٻار جي روئڻ جو آواز. ڄمڻ وقت ٻار جو آواز.

– **اُئانْ اُئانْ ڪرڻ:** نندڙي ٻار جو روئڻ.

• **اَئتُ ج اَئتَ:** ذ. چرخو (سٽ ڪتڻ جو). نار – هرلو.

• **اَئتَ ج اَئتُونْ:** ث. چهن يا اٽن مهينن جي ٻکري (جا اڃا لڳي نہ هجي) – پَتَ.

• **اَئدريس، اَيدريس:** ث. [انگ. address] پَتو – سَرنامو. سپاسنامو – خطاب.

• **اَئڪٽ ج اَئڪٽَ:** ذ. [انگ. act] قانون – قاعدو. هدايت. نقل. ڪر – عَمل.

• **اَئڪٽَر ج اَئڪٽَرَ:** ذ. [انگ. actor] فلم يا ناٽڪ ۾ ڪم ڪندڙ. پارٽ ڪٽندڙ – اداڪار.

• **اَئڪٽنگ:** صفت. [انگ. acting] ٻئي جي جاءِ تي ڪم ڪندڙ (آفيسر). عارضي طور ڪم ڪندڙ – ڪَچو ملازم.

• **اَئمّہ:** ذ. [ع. امام ج آئمه] امام. سردار.

• **اَئُنْڙو، اَئُونْڙِو ج اَئُنْڙا، اَئُونْڙِا:** ذ. صفت. حرڪتي. ڪيچلو – ڏنگو. جهيڙاڪ.

• **اَئِنْجَرُ ج اَئِنْجَرَ:** ذ. [سن. آنْجَلَ] آنجل. دامن – پَلئُ "پب گيري پيش پئو. وٺ اَئنجرڪر ڪا آهہ" (جلال).

• **اَئِنْجلو ج اَئِنْجَلا (ت):** ذ. ڪپڙي جو ٽڪر (جو پنگ وغيره چاڙڻ ۾ ڪم اچي) – صافو.

• **اَئِنْدي:** اسم خاص. تعلقي فيض گنج ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **اَئِڻي (ت):** ث. گاهہ جو هڪ قسم.

• **اَئُونْ:** حرف جملو. ۽ ٻيو وَري. تنهن کان سواءِ.

• **اَئُونْدو ج اَئُونْدا (لس):** ذ. نندِ جو جهُٽڪو – پنڪي "آئُونڊي نند، اوجاڳي، آرس، خنڪيءَ، ڳَهَر خماري هُئي" (سَئُو جو لنگهو).

• **اَئِي ج اَئِيُونْ:** ث. ٻَڪري. ٻن سالن جي ٻکري. زالن جو هڪئي کي سڏڻ جو لفظ – آڙي!.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **اَئِياري ج اَئِياريُون:** ث. صفت. ہڪرين واري – ہڪريون چاريندڙ.
• **اَئِينْ:** ضمير. [سن. يُوْيَم] اَوهين – توهين.
• **اِئِين:** ظرف. [سن. اِمَ] اَهڙيءَ طرح – اِن ريت.
– **اِئِين جو اِئِين:** ظرف. بلڪل انهيءَ طرح – ائين ئي.
• **اَئِينْ:** ظرف. [سن. ايوَمْ] اَهڙيءَ طرح. خواه مخواه ـ اجايو. بنا سبب جي. مفت ۾.
• **اَيْ، اي:** حرف ندا. [ع. اَي] سڏن جو لفظ. اَڙي! – اوا.
• **اِيْ:** ث. ايذاءَ کان وات مان نڪتل آواز.
• **اِيْءُ:** ضمير. [سن. اِوَمْ] هيءُ.
• **اَيارَ اَيَرَ ج اَيَر اَيَرِ (ڪ):** ذ. صفت. اَيُونْ (ہڪريون) چاريندڙ – ہڪرار.
• **اَياري ج اَياريون (ڪ):** ث. ہيڙيءَ ۾ ڪوهي جي جهل وارو رسو.
• **اَياز:** اسر خَاص سلطان محمود غزنوي جي پياري غلام جو نالو (جنهن لاهور ۾ وفات ڪئي، هاڻي "پير سبز" جي نالي سان مشهور آهي).
• **اَياغْ ج اَياغ:** ذ. [ع] شراب پيئڻ جو پيالو – قدح.
• **اَيالْ:** ذ. [ف. يال > اَيال] گهوڙيَ جِي ڪنڌ جا وارَ – ہُر ـ بُشڪون.
• **اَيام:** ذ. [ع. يَومُ ج اَيّامُ] ڏينهَن. گهٽو عرصو يا مُدت. زمانو. واقعات. (عورت جي) حيض جا ڏينهن – ماهواريءَ جا ڏينهن.
• **اَيامكاري:** ث. (ع. ايام + ف. كاري) حڪومت جو زمانو – صاحبي. عملداريءَ جو عرصو. بيٺلائيءَ جو وقت.
• **اَيام مَاهْواري:** ذ. ماهواريءَ جا ڏينهن.
• **اَياڻ، اِياڻ:** ذ. صفت. [سن. اَجَيانَ] اَجاڻُ – نادان – بيوقوف – جاهل – مورڪ.
• **اَياڻپ، اِياڻپ:** ث. ناداني – بيوقوفي – بيعقلي – جهالت. مورڪائي – اڻجاڻائي. "سياڻپ" جو ضد.
• **اَياڻو اِياڻا ج اِياڻا:** ذ. صفت. [سن. اَجَيَانَ] بي سمجهه – اڻجاڻ – بيوقوف – نادانُ – مورڪ. سادو سُودو – هالو ڀولو. نماڻو. "سياڻو" جو ضد. (ث) اَياڻي ج اَياڻيُون.
– **اَياڻائي:** ث. ناداني – بيوقوفي – جهالَت.
• **اَيائِي ج اَيائِيُون (ڪ):** ث. صفت. اَڻ وياڪل (ہڪري، رڍ يا ڏاڇي).
• **ايبر ج ايبرُون (ڪ):** ث. ڪيري رڍ.
• **اَيبَكْ:** اسر خاص. [ترڪي. اِيْبكْ = ڪڪڙ جو مور: ف. ايبك = بُتْ] غلام گهراڻي جي پهرئين بادشاه "قطب الدين" جو لقب (جنهن هندوستان تي ۱۲۰۶ ع کان ۱۲۱۰ تائين حڪومت ڪئي).
• **ايبِيْ ج ايبِيُوْن (ل):** ث. اَڻَ جي نڙيءَ ۾ ٽيل ڳنڍيو (بيماري).
• **ايتر:** ظرف. ايترو (عرصو) – ايستائين. ايتري ۾ ـ انهيَءَ وچ ۾.
• **ايترو ج ايترا:** ذ. صفت. اِنهيءَ جيترو – انهيءَ قدر. هيترو (انداز، وقت).
– **ايترو سارو:** ظرف. گهٽو – مقرر انداز کان زياده.
– **ايتري ۾:** ظرف. اِنهيءَ عرصي ۾ ـ تنهن وچ ۾.
• **اَيتُ، اَيْتُ:** ذ. هڪ تارو جو بَڊي مهيني جي پهرين ڏهن تاريخن (آگسٽ ۱۷ـ۲۷) ڏاري اپري ٽو "بَڊي پهرين ماه ۾ ايٽ اپريو – مونڊ سندو من ۾ قاضيءَ قصد ڪيو" (فاضل شاه: ليلىٰ مجنون). ڪن جي چوڻ موجب بڊي جي پوين تاريخن يا اڄا بہ اَسُوءَ جي پهرين تاريخن ڏاري اُپري ٽو. پهريائين اَسُر وقت اُپري ۽ جيئن پوءِ تيئن اڳ ۾ اُپري، تان جو آڏيءَ ڏاري اپرندو آهي. ڏکڻ اوپر ڪنڊ کان اپرندو ۽ ڏاکڻي افق تي ئي رهندو. عام خيال موجب اَيٽ اُپري درياءَ جي پاڻيءَ ۾ لاهو آڻيندو آهي "ايٽ تارو اپريو لڳا پور مٽا، سهسين گز سموند جا ٽو سوسيو ڪيي ساه"؛ "جر ونڊين جاءِ، جڏهن ڏسندين ايٽ اڪين سان" (رسالو). مال جو ڪير سڪائيندو، هرن کان ٻاهر جيڪي جيت هوندا تن کي ماريندو، ان وقت جَمڙو سئو رگبو ۽ خوشبوءِ ڪندو "اَيٽ نہ رگي ڪلڙيْ، جا اڳي سڙي آه" (گرهوڙي) – پيسرو – اَگٽ (هـ) – سُهَيْل يَمَني (ع.ف).
• **ايتاجُ:** ذ. [ع. اِحتياج] گهرج – ضرورت.
– **ايتاجو (ت):** صفت. محتاج – گهرجائو.
• **اَيْتَرو:** ذ. صفت. ٽِرڙو. وائڙو. زيانڪار.
• **اَيْتَ (ت):** ث. اوٽ ٽيڪ.
• **اَيتْ ج اَيتَ:** ذ. [سن. اَرگهَتْ] سُٽ ڪٽڻ جو اوزار – چرخو. نارُ – هُرلو.
– **اَيتائو:** ذ. صفت. اَيٽ جو – چرخي وارو.
– **اَيت چاڙهڻ:** هُرلو چاڙهڻ. گهٽي محنت ڪرڻ. ڏاڍو روئڻ.
– **اَيت هلائڻ:** چرخو چورڻ. هُرلو وهائڻ. انتظام رکڻ. ڪاروبار هلائڻ.
• **اِيتْ:** ث. [سن. اِشْتْكا = سَر] بَدن ۾ چوڻڪڙيءَ جو رنگ.
• **ايتاجُ ج ايتاجَ (ت):** ذ. انومَان – گمان. خيال صلاح.

• **اَيْتَپار:** اسر خاص. تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **اَيْتَرِيَ ج اَيْتَرِيُون:** ث. اَرٿي – ڪپهه تاڻڻ جي مشين. نندو اَيڻ. مگر مڇ جو هڪ قسم.
• **اَيْتَ ج اَيْتُونْ:** ث. [سن. اَوَهْ] نندي جوان ٻڪري جا اڃا وياڻي نه هجي – پَتَ – اَيڀ (ڪ).
• **ايتَ (ث):** ث. اوبَر – جُوٽ.
– **ايتو ايلواڙو:** ذ. اوباريل ڪاڏو.
• **اَيتڙا:** اسر خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
• **اَيْتڙَ ج اَيتڙُون (ل):** ث. رسي پيڇ جي ڪاڻ.
• **اَيْتو (ت):** ذ. آبادي‌ءَ هيٺ نه آيل ميدان – آئنو.
• **ايتي:** ث. ٻُوٽي‌ءَ جو هڪ قسم.
• **اِيْثار:** ذ. [ع] پنهنجي فائدي کي ٻين جي خاطر قربان ڪرڻ جي حالت. قرباني. بنا لالچ خدمت.
• **ايج ج ايج:** ذ. اَهنج – ڏکيائي – تڪليف. "هيڄ" جو ضد.
• **اِيجابُ:** ذ. [ع. وَجَبَ (= واجب ٿهرائڻ > اِيْجاب)] لازمي ٿهرائڻ جي حالت. ثابت ڪرڻ جي حالت. منطق جي اِصطلاح موجب "سَلب" يعني "اِنڪار" جو ضد. نڪاح يا ڏيتي‌ءَ ليتي‌ءَ ۾ ڪنهن به طرف جي آڇ (مثلاً مڙس جو زال کي چوڻ ته "مون توکي زال ڪري قبول ڪيو" ايجاب آهي: انهي‌ءَ جي پويان زال جو چوڻ "مون کي اهو قبول آهي" کي "قبول" چئبو).
– **اِيجابُ و قَبول:** ذ. نڪاح جو قول (گهوٽ جي ڀاران) ۽ اِقرار (ڪنوار جي ڀاران).
• **اِيجادُ، اِيجادَ (ث) ج اِيجاد، اِيجادُون:** ذ. [ع. اِيْجادُ = وجود ۾ آڻڻ] نئين سر وجود ۾ آڻڻ – نئين شيءِ ڳولي ڪڍڻ جي حالت. اِڪتشاف – اِختراع "ميوو مخلوقن جو، علت ايجادا" (گرهوڙي).
– **اِيجاد ڪرڻ:** ڪا نئين شيءِ (دوا، مشين، ڪم جو طريقو، وغيره) وجود ۾ آڻڻ.
• **اِيجاز:** ذ. [ع] انتخاب – اختصار – تَتُ – خلاصو.
• **اَيجَنْٽُ ج ايجَنْٽ:** ذ. [انگ. agent] مالڪ جي ڀاران ڪم ڪندڙ – عوضي. گماشتو – پلاوٽو.
• **ايجَنْسي ج ايجَنْسِيُون:** ث. [انگ. agency] ڪم ڪار هلائڻ لاءِ تنظيم. ڪنهن ڪمپني‌ءَ جي ڀاران ڪم هلائيندڙ آفيس.
• **ايجي‌ءِ جو لَڪ (ڪ):** اسر خاص. ڪيرٿر جبل ۾ هڪ لک جو نالو.
• **ايجهُو ج ايجهَا:** صفت. اهڙو.
• **اِيجُونْ پيجُونْ:** ث. مٺا جيئرا مائٽ – اڳيون پويون پيڑهُيون. ڪنهن جي اولاد جون بدافعاليون اِتر پٽر.
– **اِيجُون پيجُون ڪڍڻ:** مُٺن جيئرن جا عيب ڪڍڻ – اِتر پتر ظاهر ڪرڻ.
• **ايچپو ج ايچپا:** ذ. [سن. آشرَ = پناهه، مدد، بچاءُ] پناهه. اِحسان – ٽورو.
– **ايچپو ڪرڻ:** احسان ڪرڻ – ٽورو ڪرڻ.
• **اَيڏَ ج اَيْڏَ (ڪ ل):** مضبوط ٽيڙ، پڪڙ، چڙهڻ (پاڻي) ٽُلهو – متارو. سگهارو. زور وارو (مرد، گهوڙو) "پَٽند، پَچاڙيون، پاوڙا، ايڏُ ڪري تو اَڏَ" (شيخ ابراهيم). پهلوان بيپرواهه.
• **ايڏانهُنْ، ايڏانهُونْ، ايڏانهِينْ:** ظرف. انهي‌ءَ طرف – انهي پاسي.
• **ايڏنئُون، ايڏانئين:** ظرف. اِنهي‌ءَ پاسي – ايڏانهن.
• **ايڏيرو ايڏَتي:** ظرف. ڪجهه انهي پاسي – ذرا انهي‌ءَ طرف.
• **ايڏتانهُونْ، ايڏتانهين:** ظرف. ايڏَيرو.
• **ايڏَرَ ج ايڏَرَ (ث):** ذ. اُٺ جي ڪوڙي، تي گاٽ وارو سخت حصو.
• **اِيڏَر (ڪ):** ث. آڪڙ _ سيڙ. تنبيهه.
• **ايڏَرُو ج ايڏَرُا:** ذ. صفت. "ايڏو" جو تصغير. ايترو نندو. نندڙو. (ث) ايڏَڙي ج ايڏَڙيُون.
• **ايڏو ج ايڏا:** صفت. ايترو وڏو. اِنهي‌ءَ جيترو. انهي‌ءَ جيڏو. (ث) ايڏي ج ايڏِيُونْ.
• **ايڏهانْ، ايڏَهُونْ، ايڏَهين، ايڏي:** ظرف. اِنهي‌ءَ طرف – اِنهي‌ءَ پاسي – ايڏانهن.
• **ايدوانْس:** ذ. [انگ. advance] اڳوات ڏنل رقم – پيشگي. سُوتي.
• **اَيْدووڪيٽ:** ذ. [انگ. advocate] وڪيل.
• **ايدِيْٽَر ج ايدِيْتَر:** ذ. [انگ. editor] اخبار لکندڙ. منشي – مدير.
– **ايدِيتوريل:** ذ. [انگ. editorial] ايڊيٽر جو لکيل مضمون – اخبار جي نظريي کي پيش ڪندڙ مقالو.
• **ايدُيُوڪيشن:** ث. [انگ. education] تعليم.
– **ايدِيُوڪيشنل اِنْسپيڪٽر:** ذ. [educational inspector] تعليم ڪاتي جو هڪ آفيسر.
• **اِيذاءِ ج اِيذاء:** ذ. [ع] درد – سَور. آزار – اَهنج.
• **اِيذائِيُ:** مصدر. [ع. اِيْذاءِ = ڏکوئڻ] ڏکوئڻ. تڪليف ڏيڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ستائڻ – آزارڻ. رَنجائڻ. (ايذايو. اِيذائيو – اِيذائيندو – اِيذايل. اِيذائيل).

- **ايرُ:** ذ. [سن. ايلَ. اَيْلَ] ڪو خاص تعداد. [سن. اِيْرشا] حسد. تفاوت. [سن. هيرڪ] ڳجهي خبر آڻيندڙ – جاسوس – چاري "تڪو ايرنہ پَير نڪي اوئي آئيو" (شاھ).
- **ايراڇو:** اسر خاص. تعلقي شاھبندر ۾ ھڪ ديھہ جو نالو.
- **اِيرادُ:** ذ. [ع] ثابتي – دليل (پيش ڪرڻ). گواھ (آڻڻ). ڪنھن بہ لفظ جي معنيٰ سمجھائڻ لاءِ شعر جو بيت ثابتيءَ طور آڻڻ جي حالت. شاھد – سند – حوالو.
- **ايرادو ج ايرادا:** ذ. [ع. ارادہ] اِيرادو. خواھش – مرضي. رَبّ جي رضا. قسمت – نصيب.
- **اِيرادو ج ايرادا:** ذ. [ع. اِرادہ > ايرادو > ايراذو] اِرادو. قسمت – نصيب "ايراذي، آندي، ڳورنھاري ڳوٺ ۾".
- **ايراضي:** اسر خاص. تعلقي تَنَدي محمد خان ۾ ھڪ ديھہ جو نالو.
- **ايراضي ج ايراضيُون:** ث. [ع. اَرْض ج اَراضي > ايراضي] زمين – زمينون. زمين جي ماپ – پکيڙ – رقبو.
- **ايراضي سَعدڪي:** اسر خاص. تعلقي پني عاقل ۾ ھڪ ديھہ جو نالو.
- **ايراضي ڪھوڙڪي:** اسر خاص. تعلقي ڪھوڙڪي ۾ ھڪ ديھہ جو نالو.
- **ايراقُ ج ايراقَ:** ذ. [ترڪي. يَراقُ = ھٿيار پنوھار. ساز سامان. ھيرا جواھر] گھوڙو – سُواري.
- **اِيران:** اسر خاص. ڏکڻ اولھہ ايشيا جو ھڪ قديم تھذيب ۽ تمدن وارو وڏو ملڪ (جنھن تي چون ٿا تہ اھو نالو اَيْرج پٽ فريدون جي نالي سببان پيو). پاڪستان جي اولھہ ۾ ھڪ محدود اراضيءَ واري مُلڪ جو نالو.
- **اِيراني ج اِيراني:** ذ. صفت. اِيران جو (رھاڪو. (ذ) تتر جو ھڪ قسم (رواجي تترن کان ٿلھو ۽ بُت ۾ وڏو لَنب ذرا ڳاڙھاڻ تي مائل. ٿنگون ٿلھيون ٿينس). (اسر خاص) ھڪ ذات جو نالو.
- **اِيرانُنُ، اِيرائُون:** ذ. ڪدو.
- **ايرائُون (ت):** ث. شڪار جي اصطلاح ۾ تنگڻ جي وچ ۾ ڏنل گز يا ڪانيون.
- **ايرِيرُ:** ذ. اَج وج – آمدرفت. مُنھن مھاڙ – واسطو – تعلق. جاڻ سُجاڻ.
- **ايريرنہ ھُجڻ:** تعلق نہ ھجڻ – واسطيداري نہ ھجڻ. شڪ شبھو نہ ھجڻ.
- **ايرِّي ج ايرِّيُون (ل):** ث گند جو ڊير – اڇوڙي. مالھہ ۾ ٻڌڻ جَي ڪائي – اِرڙي.
- **اَيرُ غَيرُ:** ذ. [ايرُ + ع. غير] گند ڪچرو – ڪِنْ چِنْ – مَرَ ميل. (صفت) ڏاريو – بيگانو – اجنبي.
- **ايرُ قَيرُ:** ذ. [ايرُ + قَير > قِرڙ] مَٽ سَٽ – قَير گھير. متاستا – ڏي وٺ. ڏند فريب.
- **اِيرُ ڪا:** ث. [سن. اِيْرشا = ريس] حَسَدُ – ھُوس – سارُ – ڪامَ.
- **ايرَنْدي:** ث. [سن. ابرگَنْدَ] ھيرڙ – ھرڙ. جو وڻ.
- **– ايرنديءَ جو تيل:** ذ. ھيرڙ جو تيل (جو جلاب طور ڪم اچي).
- **ايرَڙُ (ل):** مصدر. [سن. وروہ = چِنائڻُ] چِنائِڻُ (زخم) – ميڙڻ (ڦٽ). پَرڻ – انگوَرڻ (زخم. ڦٽ). ڊِگ ڀرڻ – ھڪبئي مٽان رکڻ (ٽانڊو). سَٽڻ (ڪانيون. وغيره). ناھي رکڻ. (ايريو – ايريندو – ايريل).
- **– ايرائِڙُ:** صفت. "ايرڙ" سان متعدي بالواسطہ. چِنائڻ (زخمي).
- **– ايرَحُ:** مصدر "ايرَڙ" مان فعل مجھول پَرحڻ (ڦٽ) – ميڙجَحُ (زخم) – پَرحڻ – انگورحڻ (ڦرڙي).
- **– ايرندڙ ايريندڙ:** وَرندڙ. چِنندڙ (ڦٽ).
- **ايرڙي ج ايرڙِيُون:** ث. مالھہ جي ٽڪيل ڪائي – اِرڙي.
- **ايرَو ج ايرا (ڪ):** ذ اُھا مقرر جاءِ جتي ڪانيون چونڊي گڏ ڪجن. چونڊيل ڪانين جو ھڪ جاءِ تي سَٽو.
- **ايرو گھيرو:** ذ. چوڌاري – آسپاس.
- **ايريُ:** اسر خاص. ھڪ ذات جو نالو.
- **ايريال:** ذ. ھڪ قسم جو ٻوٽو (جو دوائن ۾ ڪم اچي) – قَرھو.
- **ايرِنْگَ ج ايرِنْگ:** ذ. [انگ. ear_ring] ڪنن ۾ پائڻ جو ھڪ ڳَھَ – گوشوارو.
- **ايريو:** ذ. پساريڪي وکر جو ھڪ قسم (ھڪ وڻ جي سُڪل رَسَ جا دوا ۾ ڪم اچي). پت جو بنياد – پيڙھہ (ت). روڪڙن پيسن تي ڪنيل مقاطعو (جو زمين جي پيدائش جي حصي ڏيڻ بدران ادا ڪجي). زميندار جو ھاريءَ تي بٽئي طور نقد رقم جو ٻڌل ٻانڊاڻ. (اسر خاص) ھڪ ذات جو نالو.
- **ايڙَ ج ايڙون:** ث. [ھ. ايڙ. ايڙي] ڪڙي – آڙي.
- **اَيڙُ ج اَيڙَ (ل):** ذ. اِيڙ – بدُو.
- **اِيڙُ ج اِيڙَ:** ذ. صفت. بدُو. جھنگلي "اِيڙ پنھوار". چپ. ڏڀ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **اِڙ پيڙ اِيڙا پيڙا:** ث. لڳ جو سُور – بَدن جي ياج. بيماري. تڪليف.
• **ايڙڪ ج ايڙڪ:** ذ. [سن. ايڍڪ = هڪ قسم جي رڍ، گهٽو. جهنگلي ٻڪر] جهنگلي ٻڪر. وڏو ڏنبو – ويڙهو گهٽو.
• **ايڙابليش:** جملو. [بلوچي. ايڙا = هتي + بِل = چڍ + ايشي = هن کي] هن کي هتي چڍ. "تنين پهيو پاڻ ۾ 'ايڙا بليشي' " (شاه).
• **ايڙاڏ:** ذ. [ع] واڌ ـ واڌارو. اضافو.
• **اِيڙد:** ذ. [ف] ڏاڍي تعاليٰ.
• **اِيڙدي:** صفت. خُدائي.
• **اِيڙڪ ج اِيڙڪُون (لس):** ث. ڪير وجهڻ لاءِ ننڍڙي سانداري (جا ٻيروني ۽ ڏاڙهونءَ جي چوڌيءَ سان ماريل ڪَلَ مان ٺاهيندا آهن).
اِيس ج اِيسونْ: ث. [سن. اِيسا] ڪت جي پاسي واري دِگهي ڪاٻي – ڪت جي ٻانهين.
اِيسامَ: اسم خَاص. مزاري بلوچن جو هڪ قَبيلو.
ايسانُ: ذ. [سن. اَيْشانَ = اَتر اُپرندو] اُتر اُپرندو طرف.
• **اَيساني، اَيسانِي:** ث. اُتر اُپرندي جي وُڃ (مينهن جي اڇڻ جي نشاني) – ٻڪرار ڪنوڻ. مينهن جا آثار. ميَنهوڪي واري هوا.
اِيستادَگي: ث. [ف. ايستادن (= بيهڻ) > ايستادگي] بيهڪ – قيام. بيٺلائي. شاهُوڪاري.
اِيستادَه: صفت. [ف. اِيستادَن (= بيهڻ) > ايستاده] بيٺل. قائم ڪتل.
ايسيتائينْ: ظرف. ايتري وقت تائين. انهيءَ حد تائين.
اِيْسَرَ (ت): اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
اِيسَرُ: ذ. [سن. اِيْشْوَر > ايسر] 'ايسر مهاديو' (جنهن جي نالي سان بلا ۽ وچونءَ جون جهاڙُون رکندا آهن" ايسر مهاديو ڪي وانچا چَلي"). هندو مرد جو نالو.
اَيْسو: ذ. صفت. بنا ملاوت – صفا – اَڻ گڏيل. جهڙي جو تهڙو. (ذ) آسرو (ت).
اِيْسوڏيڻ (ت): آسروڏيڻ.
اِيسوتو ج اِيسوتا (ل): ذ. بيل گاڏيءَ ۾ ڪم ايندڙ ڪاٺي (ڏاڏي جي تري ۾ چاڪ وٽ لڳل ڪاٺي) – چورسو.
اِيْسيْ: ث. چَڪيلي يا چڪلي راند (جنهن ۾ چوڪرين هَٿ هٽن ۾ ڏيئي ڪوڏيءَ ۾ ڦرندين آهن).
ايسينْ: ظرف. ايتري وقت تائين. ايتريءَ دير ۾ انهيءَ حد تائين (مرڪب ۾ ڪم ايندڙ لفظ "ايسين سوڏي ايسين تائين").

• **اِيشْوَرُ:** ذ. [سن. اِيشْوَرَ] اُپائٽهار – پيڱوان.
• **ايشيا، ايشا:** ذ. [انگ. Asia] هڪ مشهور ڪنڊ جو نالو.
• **اِيْصَالُ:** ذ. [ع. وَصَلَ (= ڳنڍڻ) > اِيْصال] وصل – ميلاپ.
– **ايصال الثّواب:** ذ. ثواب پهچائڻ جو فعل.
• **اَيْضاً:** ظرف. [ع] پڻ. اڳئين وانگر. ساڳيءَ طرح.
• **اِيْفا:** ث. [ع. اِيفاءُ] وعدي جي وفائي – انجام جي پُورائي.
• **اِيقانُ:** ذ. [ع] يقين – پَڪ. اعتبار.
• **ايڪ:** صفت. [سن. ايكَ] هڪ – واحد هڪڙو.
• **ايڪا دَسي، ايڪا دَشي:** ث. [سن. ايكا دَشي] سنڌي مهيني جَي يارهين تِٿ (جنهن تي هندو ورت رکندا آهن) – گيارس.
• **ايڪاسي:** صفت. [سن. ايكاشِيت] هڪ ۽ اَسي جو عدد (۸۱).
• **ايڪانْ ج ايڪانْ (ت):** ذ. [ع. اَرْكان] عادت – لَڇڻ – افعال.
• **ايڪانَتْ:** ث. [سن. ايكانْت] اڪيلائي – خلوَتَ – تنهائي. نويڪلائي – خُلاصگائي – گوشه نشيني.
– **ايڪانَتي:** ذ. صفت. اڪيلائيءَ ۾ گذارينڙ – گوشه نشين.
• **ايڪانَوي:** صفت. نوي ۽ هڪ جو عدد (۹۱).
• **ايڪائي:** ث. هيڪڙائي – وَحْدَتَ – يگانگي. (اسم خاص) سادو فقيرن جو گروهه.
• **ايڪتا:** ث. [سن. ايكَتا] ايڪو – اتّحاد – اتّفاق – ٻڌي.
• **ايڪتيهَ:** صفت. تيهه + هڪ جو عدد (۳۱).
• **ايڪڙُ، ايڪڙُ:** ذ. خريف جي فصل ۾ پيدا ٿيندڙ سنهڙن پنن سان هڪ ڪائيدار دِگهو ٻوٽو جنهن کي مال کائي.
• **ايڪڙُ ج ايڪڙَ:** ذ. [انگ. acre] زمين جو ٽُڪر (جنهن جي ايراضي ۴۸۴۰ چورس وال هجي). آبادي‌ءَ لاءِ ٻه جريب زمين جو ٽڪر.
• **ايڪڙِ ٻيڪڙِ:** صفت. هڪ ٻه. ٽورڙا. "گهٽا" جو ضد. (ظرف) هڪ ٻيرا. چدو پادو – ورلي – ڪنهن قضائي.
• **ايڪلائي ج ايڪلائيُونْ:** ث. موچين جو هڪ اوزار (جنهن تي جتي رکي ڪوڪا ٺوڪجن).
• **ايڪلڏارو ج ايڪلڏارا:** ذ. وادڪي ڪم جو هڪ اوزار.
• **ايڪلو ج ايڪلا:** ذ. صفت. [سن. كيوَل] اڪيلو – هيڪلو – تنها. ڇڙو. (ث) ايڪلي ج ايڪليُون.

• **ايڪو ج ايڪا:** ذ. [سن. ايڪ] هڪ – هڪڙو (عدد). هڪڙي درجي وارو انگ (١ کان ٩ تائين). ايڪتا – اتّحاد – ٻڌي. هڪ قسم جي ٻَکِي. هڪڙي ڏِڳي واري گاڏي – ڇَڪڙو.

– **ايڪي جي وات:** ث. رياضيءَ جو هڪ اصطلاح (ترِ رَقمي ۾ پنج رقمي حسابن کي "هڪ" جي مدد سان حل ڪرڻ).

– **ايڪي ۾ هُجڻ:** ٻَڌيءَ ۾ هجڻ – اتحاد ۾ هجڻ.

• **ايڪوائِي ج ايڪوائِيُون (لس. ل):** ث. هڪ قسم جو ڳُهہ – هڪ سَر واري دُري.

• **ايڪوائِي ج ا يڪوايُون، ايڪوائِيُوْن (ل):** ث. سونارن جو هڪ اوزار (ننڍڙي سنداڻ جنهن تي منديون يا چلا ويڙهي گول ڪندا آهن).

• **ايڪوتَر ايڪوترو:** صفت. [سن. ايڪ + اُتّر] هڪ سيڪڙو – سَوَ تي هڪ (وياج).

• **ايڪوَنْجاهه:** صفت. [سن. ايڪَپَنْجاشَتْ] 'پُنجاه + هڪ' وارو عدد (٥١).

• **ايڪويهَ (ت):** صفت. ايڪيهه (٢١).

• **ايڪَهَتَر:** صفت. [سن. ايڪَسَپْتَتْ] 'ستر + هڪ' وارو عدد (٧١).

• **ايڪَهَتْ، ايڪاهٺ:** صفت. [سن. ايڪَشَشْتَ] 'سٺ + هڪ' وارو عدد (٦١).

• **ايڪَهَڙو ج ايڪَهَڙا:** ذ. [سن. ايڪ + آهار] ڏينهن ۾ هڪ پيرو کاڌو. هڪ ڏينهن جو ورت (هندو اَسُو مهيني جا پهريان نوَ ڏينهن روزا رکندا آهن. جي "ايَڪَهڙا" سڏبا آهن)

– **ايڪَهڙا رکڻ:** اَسُو جي مهيني ۾ پهرين نوَن ڏينهن جا ورت رکڻ.

• **ايڪياسي:** صفت. ايڪاسي (٨١).

• **ايڪِيتالُ:** ذ. واپارين جي اصطلاح ۾ هڪ مڙ ۾ چاليهن سيرن بدران ايڪيتاليهن سيرن جي تور.

• **ايڪيتاليهَ:** صفت. [سن. ايڪَچَتْوارِنْشَتْ] هڪ ايڪي ۽ چئن ڏهاڪن وارو عدد (٤١).

• **ايڪيهَ:** صفت. [سن. ايڪَونْشَتْ] هڪ ايڪي ۽ ٻن ڏهاڪن وارو عدد (٢١).

• **ايگزِيڪيُوٽِو:** صفت. [انگ. executive] قانُون جي تعميل ڪرائيندڙ. ڪم ڪندڙ. ڪم وٺندڙ.

– **ايگزيڪيوٽو آفيسرُ:** ذ. انتظامي آفيسر.

– **ايگزيڪيُوٽِو اِنْجنيرُ:** ذ. اِنجنيري ڪاتي جو ڪارڪن عملدار.

• **ايگو ايگو (لس):** ذ. خوشيءَ جو آواز. ڪڃي. خوشي ئي خوشي. مزائي مزا.

• **ايگو هٽُ:** ڪڃي هٽُ – ڪَنُون ٽوڪڻ.

• **ايلَ، اَيْلَ:** ث. [ترڪي. ايلي] بند ڪرڻ جي حالت. بيگر ۾ لڳائڻ جي حالت. قيد – بند. نظر بندي. اطاعت – تابعداري.

• **ايل ج ايلَ (ڪ.ل):** ذ. صفت. [ع. عَوْلُ] باندي – قيدي "هو سمو جام سين جو پر عشق ڪٽي ڪو ايلَ" (راجن شاهه). [سن. ايلَکَ = گهٽو] جهنگلي. ڏراڙ. رواجي ماڻهو.

• **اَيلَ، اَيلْهَ (ل):** ث. فوج – لشڪر – سپاهه – ڪٽڪ.

– **اَيْل، اَيلهه چاڑهڻ:** ڪٽڪ چاڑهڻ – فوج چاڑهڻ.

• **اِيْلَ:** ث. [سن. ايدڪ. ايلڪَ = گهٽو] هڪ قسم جي رڍ. رڍ يا ٻڪري.

• **اِيلَ:** ث. ڪنهن به شيءِ جي پهرينءَ سَٺَ آڇَ يا نابري. انڪار – عدول توبهه – زاري. آڻ (ت) – بانْ. سُوءَ ـ افسوس (ڪ). سُوءَ ۾ رهڻ ڪري ڪن ڪمن (جهڙوڪ سنن طعامن کائڻ يا هار سينگار ڪرڻ) کان پرهيز (ڪ). پرهيز – رک "جن جي اڳَ نہ پڳي اِيْلَ، تن جا مڇ راڄ رُلائين" (شاهه). سرڻ جو هڪ قسم. لاڳاپو.

– **اِيل رکڻ (ل):** لاڳاپو رکڻ.

– **اِيل ڪرڻ (ت):** توبهه ڪرڻ. آڻ مڃڻ – بانْ ڪرڻ (ت). ڪنهن جو عذر ڏيڻ. ڪنهن جي پاران رُسي ويهڻ (راڄ ۾).

– **اِيل ۾ رهڻ (ڪ):** فوتيءَ جي سُوءَ ۾ رهڻ.

• **ايلَ، ايڻَ:** ث. سگ ڏيڻ وٺڻ وقت شروعات. گهوٽ سهريجن جي ايل ڪندو. اتي شريڪ ٽيندو جتي ساهرا شريڪ ٽيندا.

• **اِيلاج ج ايلاجَ:** ذ. [ع. علاج] علاج – دوا.

– **ايلاجي:** صفت. علاجي – بيمارُ "عاشق آهي ايلاجي، پائي ڳڇيءَ ڳل ڳاري" (سچل).

• **ايلاچو ج ايلاچا:** ذ. هڪ قسم جو ريشمي پَٽا پَٽي ڪپڙو (جنهن ۾ ايلاچين جهڙا گل هوندا هجن).

• **ايلاچي:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ايلاچِي ج ايلاچِيُون:** ث. [سن. ايلِيْكا] مصالحي جو هڪ قسم – ننڍو ڦوٽو – اِلاچي. منگر مڇيءَ جو هڪ قسم (منهن سنهون، وڇ ٽلهو، پڇ سنهون: ڏيکهه اڏ فوٽ ڪان هڪ فوٽ تائين).

• **ايلاري:** ذ. "ايلاري گوتر" (آڪهه) جو ماڻهو.

• **ايلاري پيلاري:** ذ. صفت. لَلو پنجُو. خسيس (ماڻهو).

• **ايلاري نہ پيلاري:** محاورو. ڪنهن بہ ڳاٽيتي ۾ نہ، ليڪي ۾ نہ.
• **ايلاڙ:** ذ. [علاجَ > ايلاجَ > ايلاڙ] منٽون – حيلا "هٽ پير پرين جا چميو آهُو آيا ايلاڙ ڪن" (رمضان ڪنهر).
• **ايلاهَ ج ايلاهُون:** ث. [اي+اَلله] دانهن – رڙ – ڪُوڪ. آزي. منٽ.
• **ايلاهُون ڪرڻ:** درد مان دانهون ڪرڻ. جند ڇڏائڻ لاءِ عرض ڪرڻ.
• **ايلپاڪو:** ذ. هڪ قسم جو ريشمي ڪپڙو (جو اِلپاڪي جانور جي کل يا اُنَ مان ٺاهيندا آهن).
• **ايلَ پَنْهوارُ اِيل پَنْهوارُ:** ذ. [سن. ايدَ = ردَ + پَشُو = ٻڪري + وال = وارو] ٻڪرار – ريڍار. جهنگلي – وحشيَ اُٺ سڏريل.
• **ايلچي ج ايلچي:** ذ. صفت. [ترڪي. اِيلچي] سفير – وڪيل. قاصد. (اسم خاص) ڪوٽڙي. ٽنڊي الهيار ۾ قنبر تعلقن ۾ ديهن جو نالو.
• **ايلسي:** ث. تيلي ٻج جو هڪ قسم.
• **اِيلغارَ ج اِيلغارُون:** ث. [ترڪي] حَملو – هَلاڻ – چڙهائي – ڪاهَ – يلغار.
• **ايلياسُ:** اسر خاص. [ع. اِلياسُ] هڪ مشهور پيغمبر جو نالو.
• **ايم ـ اي.** ذ. [انگ. M.A.] ڪاليج جي ڇهين سال جو امتحان ماسٽر آف آرٽس (Post Graduate)
• **اِيما:** ذ. [ع. اِيماءُ] اکين جو اشارو – غمزو. حڪر.
• **اِيمانُ ج اِيمانَ:** ز. [ع] دل جو يقين – اعتقاد – عقيدو. اعتبار – پَروسو – ويساهه. پَت.
– **اِيمان آڻڻ:** اعتبار ڪرڻ – اعتقاد رکڻ. قبول ڪرڻ – مڃڻ.
– **اِيمان ٻوڙڻ:** پت وڃائڻ. بي ايمان ٿيڻ. ضمير وڪٽڻ. ڪوڙ هڻڻ.
– **اِيماندارَ ج اِيماندارَ:** ذ. صفت. [ع. ايمان + ف. دار > داشتن = رکڻ] ويساهه رکندڙ. ايمان وارو. سچار. امانت دار – اَمين. سُپتيو. ديندار. مُنصف.
– **اِيمانداري:** ث. سَچائي – سُپت – اَمانَت. ديناري.
– **اِيمان فَروشُ:** ذ. صفت. [ع. اِيمان + فروش. > فروختن = وڪٽڻ] ايمان وڪٽندڙ بي اِيمان. خيانتي. ڪُپتيو.
– **اِيمان لوڙهڻ:** ايمان ٻوڙڻ. بي ايمان ٿيڻ – بي همت ٿيڻ.
– **اِيمان وَڃڻ:** بي ايمان ٿيڻ. ويساهه نڪرڻ.
– **اِيمان وڪڻڻ:** لالچ خاطر ڪو ناجائز ڪم ڪرڻ. حق کي ڇڏي ڪوڙ جَي حمايت ڪرڻ. ڪپت ڪرڻ.
– **اِيماني ج اِيماني:** ذ. صفت. ايمان وارو – ايماندار. سورهيه – دلير.
• **اَيمَتُ ج اَيمَتَ (ل):** ذ. صفت. ٽلهو متارو.

• **اَيمَنُ:** صفت. [ع] اَمن وارو – محفوظ – سوگهو. خوش. ديپڪ راڳ جي هڪ راڳڻي جو نالو.
– **ايمني:** ث. سلامتي ـ امن امان.
– **اَيمٽا:** ث. [ع. اَمنه] عورت جو نالو.
• **اَيمو ج اَيما:** ذ. [ع. اَيمه: ترڪي. يمَه = روزي] شرطي جاگير. وقف زمين.
– **اَيميدارَ:** ذ. صفت. [ع. اَيمه + ف. دار] شرطي جاگيردار. وقف جي زمين سنياليندڙ.
• **ايمي ج ايميُون:** ث. [ع] سيباري جو چوٽون حصو.
– **ايمي ڇڙهَڻ:** ايمي پوري ڪري مڪتب جيَ هارن سان گڏ جلوَس ۾ نڪرڻ. وڏو ماٺهو ٿيڻ.
– **ايمي ڪرڻ:** ٽيهين سيباري جو پويون چوٽون حصو پڙهي پورو ڪرڻ.
• **اَيَنُ ج اَيَنَ:** ذ. [سن. اَيَنَرْ = وڃڻ. رستو. گردش] اُهو نقطو جتي طريق الشمس. خط استوا کي ڪپي (انهيءَ هنڌان سڄَ اوتريا ڏکڻ ڏي ويندو آهي).
• **اَيَنْ:** حرف استفهام. [ع] ڪٿي – ڪٿان. (ذ) ڏهن مَقُولات (عشرت مقولات) مان هڪ مقولو.
• **اَيْنَرَ ج اَيْنَرَ:** ذ. ڏهس نامي ج لفظ. شينهن "اسد، چيتو. شير آهه. اَيْنَرُ نانْ نروار".
• **اَيْنچي ج اَيْنچيُونْ:** ث. نڙيا گوءِ جي پوري ڪائي.
• **اَيْنَڇَرْ ج اَيْنَڇَرَ:** ذ. صفت. خوش آواز. حَسين – سُهٽو.
• **اِيْنَدَرُ:** ذ. [سن. اِنْدَرَ] ڪُنو.
• **اِيندڙ:** ذ. صفت. [اَچڻ > ايندڙ] اَچڻ وارو. ڏسندو (مهينو).
– **اِيندڙ ويندڙ:** ذ. صفت. اَچڻ وڃڻ وارو. مسافر – واٽهڙو.
• **اِيْنْدو ج اِيْنْدا:** ذ. آمدني – اُپت – پيدائش "ايندو سَيڪو ڏسي، ويندو ڪوئي نہ ڏسي".
• **اَيْنْڊَرُ:** ذ. [سن. اِنْدَنَ > اِنْڊ = هارڻ] هارڻ لاءِ ڪائيون. چيٽا وغيره ـ هارڻ – هَل.
• **اِيْنڊو:** ذ. صفت. پاڳيو. سڪيو سَتابو – هوندَ وارو.
• **اِيْنْڊَڪي ج اِيْنْڊَڪِيُون (ت):** ث. هڪ قسم جي اَڇي رنگ جي ٻَڪري.
• **اَيْنْڊُ ج اَيْنْڊَ (ل):** ذ. ڪڪن مان ٺهيل اُٽ جو پَلاڻ.
– **اِيْنْڊُوڻي ج اِيْنْڊُوڻِيُونْ (ڪ):** ث. سينهوڙي – سينهي.
• **اِيْنْدي ج اِيْنْدِيُون (ڪ):** ث. گڏه جي پُٽيءَ تي رکڻ جي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

گدي (جا ڪڪن ڪانن سان پريل هجي) – ٻني.

• **اَيْنگ:** ذ. صفت. [سن. اَيْگگ] يگانو – لاثاني. بهادر – بيباڪ.اَڙٻنگ. [سن. اَويَگر] لاغرض – بيپرواهه. پهري سجاڳ. [سن. اَويَنگ] لڳين سجو – سالم عضون وارو. مستان – گينوار. (ظرف). اَچانڪ – اوچتو.

• **اَيْنگي اَئْنگو:** ذ. مورُ (پکي) – طائوس.

• **اِينْگهڻ:** مصدر. ڇڪجي ڍڳهو ٽيڻ (رٻڙ وغيره) – وَڌڻ – ويجهڻ. ڪشادو ٽيڻ (ڪپڙو). ڍڳهو ٽيڻ (معاملو). دير پوڻ. اِنْگهَڻُ. (اِينگهيو – اِينگهندو – اِينگهيل).

– **اِينْگهه، اِينْگهَ:** ث. ڍيڳهه. واڌ. ڍِرَ. اِنگهَ.

– **اِينگهائِڻ:** مصدر "اِينگهڻ" مانَ متعدي بالواسطه. ڍيڳهه ڪرائڻ – طول ڏيڻ – اِنگهائڻ.

• **اِينگهه ڪَرڻ:** ڍيڳهه ڪرڻ – ڳالهه کي اجايو وڌائڻ. دير وجهڻ. اِنگهَ ڪرڻ.

• **اِيْنَنْهَنْ (ل):** ث. پهرئين ويم واري چوپائي.

• **اينو ج اينا (ڪ.ل):** ذ. صفت. ڪِنو – خراب – بَدبُودار – اوسنو. اوبارو (ڪاڏو).

• **اَيْنُوهَ ج اَيْنُوهُوْن (ڪ):** ث. وهڙي – اَڻ وياڪل جوان ڍڳي. پهريات ڍڳي.

• **اِيْنْهارَ اِيْهارَ (ل):** ذ. [سن. آڪار] مهاندا – روش – آريڪڻ.

• **ايْئوئي:** بي پاڙي، وڻ ويڑهي

• **اَيْئِي (ت):** ث. گاهه جو هڪ قسم.

• **اَيوارو اَيْوارُو (ل):** ذ. [سن. اَوِيْ = رڌ + اَوارَ = لوڙهو] ٻڪرين جو واڙو.

• **اَيوانُ ج اَيوانَ:** ذ. [ف] اڳڻ – دالان . ڪليل پَٽُ. مَحل – مڪان. قانون ساز مجلس.

• **اَيّوبُ:** اسم خاص. [ع] هڪ نبي سگهوري جو نالو (جو نهايت صابر هو). مرد جو نالو.

• **ايوَريسْٽ:** اسم خاص. [انگ. Everest] هماليه جبل جي وڏي ۾ وڏي چوٽي (جا دنيا ۾ اُتاهين چوٽي آهي).

• **اَيوگ:** ذ. صفت. [سن. اَيوگِيْ] اَجوڳ – بي واجبي. نامناسب.

• **ايوٽو ج ايوٽا:** ذ. صفت. ڏنگو – اَهنڌُ. تيسر – چيڙاڪ.

• **ايوٽي ج ايوٽيُون (ت):** وڇٽي ـ پکو. وڻ ويڑهي (وَل).

• **اِيْها:** ضمير [سن. اينا] اِها ـ ساڳي. [سن. اِچا] اِچا ـ خواهش ـ مَرضي.

• **اِيهامُ:** ذ. [ع. وَهَمَ (= وهم ۾ وجهڻ) > ايهام] شعر جي هڪ صنف جنهن ۾ ٻن معنائن وارو لفظ آندل هجي. شَڪُ.

• **اِيْهانْ:** ظرف. هتان.

• **اَيهَرُ:** (آهر، شيشو) = عينڪ. عينڪ مثل خاص شيشن جا ڪوپا جن جي پائڻ سان نندين سنهين شين کي وڏيڪ ڪري ڏسي سگهجي.

• **اِيْهَرو ج اِيْهَرا (ت):** ذ. هڪ قسم جو زهري جيت.

• **ايهنْسَ (ت):** ظرف. سدائين ـ هميشه.

• **اِيْهُو:** ث. پهرياتَ ڍڳي يا چوپائي.

• **اِيْهو ج اِيْهي:** ضمير. [سن. ايشَه] اِهو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ب

• **ب:** ث. [ع] سنڌي، عربي ۽ فارسي "الف ـ ب" جو ٻيو اکر. تلفظ "بي". ابجد موجب عدد ٻ (۲). سنسڪرت ۽ هندي جي استعمال موجب بعضي "و" سان بدلجندڙ اکر "وید = بید: ویر = بیر". فارسيءَ جي استعمال موجب بعضي "پ" سان تبديل ٿيندڙ اکر "بادشاھ = پاتشاھ". "بسم الله" جو پهريون اکر.

• **بَ:** ذ. [ف] قَسم جي معنيٰ ۾ استعمال ٿيندڙ "بَخُدا". (حرف جملو) سلسلي يا تواتر ڏيکارينڊڙ حرف "روز بَروز، دِن بَدِن". تاڪيدي معنيٰ ۾ مستعمل حرف "تازه بَتازه، نَوبَنو، جابَجا".

– **بَجانب:** ظرف. پَر ۾ ـ پاسي لڳ.

– **بَجنسِي:** صفت. ساڳيو ـ هُوبَهُو ـ نِس پِس ـ بعَينِه.

– **بَحساب:** ظرف. حساب سان ـ ليکي سان. ٽورڙو.

– **بَحُكْم:** ظرف. حڪم موجب. فرمان سان. فرمودي موافق.

– **بَخُوبي:** ظرف. چڱيءَ طرح سان ـ خوبيءَ سان.

– **بَخُوشي:** ظرف. خوشيءَ سان. مرضيءَ سان.

– **بَخَير بَخَيريت:** ظرف. خير سان. سلامتيءَ سان.

– **بَدَسْت:** ظرف. هٿ سان. هٿ ۾.

– **بَدَسْتُور:** ظرف. دستور سان ـ قاعدي موجب. ساڳيءَ طرح ـ حسب معمول.

– **بَدولَتْ:** ظرف. سبب سان ـ جي ڪري. ذريعي ـ رستي. وسيلي. پاڻيَنْ.

– **بَذات:** ظرف. پاڻ خود.

– **بَذَريعي:** ظرف. [ع. بِالذَّريعَه] جي وسيلي ـ معرفت. طريقي سان. هٿان.

– **بَرائي:** ظرف. لاءِ ـ واسطي. مطلب سان ـ ليکي.

– **بَزور:** ظرف. زور سان. جبراً ـ زوريءَ.

– **بَشرطيڪ:** ظرف. اِنهيءَ شرط سان ته.

– **بَمثل:** ظرف. وانگر ـ طرح ـ جهڙو.

– **بَمَع:** ظرف. ساڻ ـ سُوڏو ـ سميت.

– **بَمَع عِيال:** ظرف. عيال سوڏو ـ آڪھ سميت.

– **بَمُوجِب:** ظرف. پٽاندر ـ مطابق ـ طرح.

– **بَنِسْبَت:** ظرف. بابت ـ واسطي ـ باري ۾ ـ متعلق.

• **بِ:** حرف جر. ظرف. [ع] سان "بِسمِ الله (= ب + اِسم اَللّٰه) = الله جي نالي سان". (ذ) قَسم جي معنيٰ ۾ استعمال ٿيندڙ (بالله = خدا جو قسم) "ساھ سِر صدقو ڪريان. ٻيو ناھ ڪي بالله بيٺ" (گل).

– **بِالله:** ذ. اَللّٰه جو قسم ـ خدا جو سُنْهُن. (ظرف) سڄ ٻچ ـ تحقيق "محبّت ۾ مجازجي، بالله بيبِر بُوءِ" (شاھ).

– **بِالاتِّفاق:** ظرف. اِتفاق سان ـ يڪراءِ ـ متفقه طور.

– **بِالإجماع:** ظرف. سيني جي راءِ سان ـ يڪراءِ.

– **بِالإجمال:** ظرف. مُجمّل نموني ۾ ـ اِجمال سان. ٽُلهي ليکي.

– **بِالاِرادہ:** ظرف. اِرادي سان جاڻي واڻي.

– **بِالتخصيص:** ظرف. خاص طرح ـ خصوصيت سان.

– **بِالتَّصْرِيح:** ظرف. چٽائيءَ سان ـ وضاحت سان ـ صاف صاف.

– **بِالتَّفْصيل:** ظرف. تفصيل سان. وڇور سان. شرح سان.

– **بِالتَّقْدير:** ظرف. تقدير سان. موقعي سان ـ اتفاق سان ـ اوچتو.

– **بِالتَّمام:** ظرف. پوريءَ طرح سان.

– **بِالْجَبْر:** ظرف. زور سان ـ زبردستي.

– **بِالْجُمْلَه:** ظرف. جمله طور. مجموعي طور. ڪُل. آخرڪار.

– **بِالْخَيْر:** ظرف. خير سان ـ چڱيءَ طرح ـ سُهڻي نموني.

– **بِالذات:** ظرف. ذاتي طور ـ شخصي طور ـ پنهنجي سِر.

– **بِالضَّرُور:** ظرف. ضرورت موجب. ضرور ـ اَوسِ. پَڪَ ـ يقيناً.

– **بِالطَّبْع:** ظرف. سياويڪ ـ فطرةً.

– **بِالْعَكْس:** ظرف. اُبتَڙ. برخلاف. ٻيءَ طرح.

– **بِالْعُمُوم:** ظرف. عام طرح سان ـ عام طور. رواجي طرح.

– **بِالْفَرْض:** ظرف. فرض طور. ڪٽي قبول ڪجي.

– **بِالْفِعْل:** ظرف. حال في الحال ـ هِينئَر ـ هن وقت. حقيقت ۾ ـ سڄ ٻچ. نِس پِس.

– **بِالْقُوَّة:** ظرف. قوّت يا زور سان. اِمڪاني صورت ۾. "بِالفعل" جو ضد.
– **بِالْڪُل:** ظرف. ڪُليّ نموني ۾. پوريءَ طور. پوريءَ طرح. تمام ـ سارو.
– **بِالْمُشافَهَة:** ظرف. سامهون ـ روبرو.
– **بِالْمُشاهَدَه:** ظرف. اکين سان. روبرو ـ مُنهن مقابل.
– **بِالْمَعْنيٰ:** ظرف. سچ پچ ـ حقيقت ۾. ڳجهو.
– **بِالْمُقابَلَه:** ظرف. پيٽ ۾ ـ نسبت ۾. سامهون.
– **بِالْمَقْطَعَه:** ظرف. مقاطعي طور ـ ٺيڪي تي عَلي الحساب ـ ٺلهي ليکي.
– **بِالْمُقْطو:** ظرف. مقرّر قيمت تي ـ چڪتو ـ قطعي.
– **بِالْمُناصَفَه:** ظرف. نصف نصف ـ اَڌو اَڌ.
– **بِالْمُواجَهَه:** ظرف. منهن مقابل ـ سامهون.
– **بِالنِّسْبَة:** ظرف. پيٽ ۾.
– **بِالْواجِب:** ظرف. بالضرور. ضرور.
– **بِالْواسِطَه:** ظرف. ڪنهن واسطي يا وسيلي سان ـ ٻئي جي معرفت.
– **بِالْيَقين:** ظرف. يقين سان ـ پڪ سان. پڪ ئي پڪ ـ ضرور ـ يقيناً.
– **بِحَمْدِه تعالىٰ:** ظرف. ڏٺيءَ پاڪ جي ساراهه سان.
– **بِعَيْنِه:** ظرف. هُوبهو ـ ساڳيو. جيئن جو تيئن ـ نس پس.
– **بِغَير:** ظرف. ڪان سواءِ ـ ڌاران ـ علاوه.
• **بِ:** حرف جملو. [ع. بِـ = سون: سن. اَپي] پٽ.
• **با:** حرف جر. [ف. با: سن. اَپْ] سان ـ ساڻ ـ گڏ "باخبر، باادب، وغيره".
– **باآبرو:** ذ. صفت. آبرو وارو. عزت سان.
– **باإتِّفاق:** ظرف. يڪراءِ ـ متفقه طور.
– **باأَثَر:** ذ. صفت. اثر وارو ـ رسوخ وارو.
– **با اِحْتِرامُ:** ذ. صفت. احترام وارو ـ محترم. احترام سان.
– **با اَدَبُ:** ظرف. [ف. با + ع. اَدب] اَدب سان ـ نياز سان. (ذ. صفت) اَدب وارو. خَليق ـ رلٽو ملٽو. فضيلت وارو ـ فهميدو.
– **باإيمان:** ذ. صفت. ايمان وارو ـ مومن.
– **باتَدبير:** ذ. صفت. ڏاهو ـ اٽڪلي.
– **باتَرتيب:** ظرف. ترتيب سان ـ منظّم.
– **باتَميز:** ذ. صفت. تَميز وارو ـ سمجهو. سُلجهيٽو.
– **باحِسابُ:** ظرف. حساب سان ـ ليکي سان.
– **باحَياءُ:** ذ. صفت. حياءُ وارو ـ لڄارو ـ شرميلو.
– **باخَبَرُ ج باخَبَرَ:** ذ. صفت. خبر وارو ـ خبر رکندڙ ـ واقف. خبردار ـ سُڌير ـ هوشيار. سياڻو ـ ڏاهو.
– **باذوقُ:** صفت. ذوق وارو. سليقي وارو.
– **باسَليقَه:** ذ. صفت. سليقي وارو ـ با تميز.
– **باشُعُورُ:** ذ. صفت. سمجهه وارو ـ داناءُ ـ ڏاهو.
– **باصَفا:** ذ. صفت. صاف پاڪ. سچو.
– **باصَوابُ:** ز. صفت. درست ـ ٺيڪ. صحيح سلامت.
– **باغَرَضُ:** ذ. صفت. غرض وارو ـ لالچي.
– **بافَضيلَت:** ذ. صفت. فضيلت وارو. فضيلت سان.
– **باقاعِدَهْ، قاعِدي:** ظرف. قاعدي سان ـ قانون مطباق. دستور سان. ترتيب سان ـ سلسلي موجب.
– **باڪَمالُ:** ذ. صفت. ڪمال وارو. اِوج تي پهتل. ماهر (ڪنهن هُنر ۾).
– **بامُرُوّت:** ذ. صفت. فضيلت وارو. مرحات وارو. لحاظي.
– **بامَعْنيٰ:** ظرف. معنيٰ سان ـ مطلب سان.
– **باوُجُود، باوُجودِيڪ:** حرف جملو. اِنهيءَ هوندي به ـ اگرچ. جيتوٽيڪ.
– **باوَضْع:** ذ. صفت. وضع وارو ـ ڍنگائتو.
– **باوَفا:** ذ. صفت. وفادار.
– **باوَقارُ:** ذ. صفت. وقاروارو. عزّت مند. گنهير.
– **باهِمّت:** ذ. صفت. همّت وارو ـ دلير.
– **باهَمَهُ:** ظرف. هڪٻئي سان گڏ ـ پاڻ ۾.
– **باهُمي:** صفت. گڏيل ـ پاڻ ۾.
– **بايَقين:** ظرف. يقين سان ـ پڪ سان.
• **باب:** حرف جر جي حذف ٿيڻ واري اعرابي صورت. [بابَ ۾ "> (حرف جر "۾" جي ڪِري چڏڻ ڪري) باب] باب ۾ ـ باري ۾ "جيڪا بابِ بَنديءَ جي بات بٽي". حق ۾. قسمت ۾ ـ نصيب ۾ "سِڪان ٽي سنگهار ڪي، باب نہ منهنجي بس" (شاه).
– **باب بَٽڻ:** قسمت ۾ اچڻ. لکيو ٿيڻ. حق ۾ ٿيڻ ـ باري ۾ ٿيڻ.
• **بابُ ج بابَ:** ذ. [ع] دَرُ ـ دروازو ـ لنگهه "بَرلڏائون باب، اَديون عشق مدام جو" (خواجه محمد زمان). داستان (ڪتاب جو). فصل. ڳالهه ـ بيان. فيصلو. دربار ـ درگاهه. رستو. ڏاڄ ـ مَرڪُ. لائق ـ وَڙُ. ڪم ڪار ـ ڏنڏو. ڪاسبيءَ جو ٻَڌاڻُ ـ لاڪَ. قسمت ـ نصيب. (اسر

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خاص) "بابي" مذهب جي بانيءَ (سيّد علي محمد) جو لقب.

– **باب و البوّيه:** ذ. توبهه جو دروازو.

– **بابُ السّماءِ:** ذ. تارن جو ميڙ جو آسمان ۾ رستي وانگر نظر ايندو آهي. (تارن جي) وات ـ آسماني ندي ـ کير ڌارا ـ کهڪشان.

– **بابَ پڙهڻ:** "الف ـ بي" پڙهڻ، شروع ڪرڻ.

– **بابُ عالي:** ذ. تُرڪيءَ جي سلطان جي دربار.

• **بابا ج بابا:** ذ. [ترڪي: ف. بابا = پيءُ] بابو ـ پيءُ ـ پتا ـ والد ـ پيءُ ـ پتا ـ والد. ڏاڏو. پوڙهي ماڻهوءَ جو خطاب. بزرگ ـ درويش ـ فقير. نندڙي ٻار لاءِ استعمال ٿيندڙ لفظ. سنياسي ـ جوڳي. (اسم خاص) منهوڙي جي ويجهو هڪ ٻيٽ جو نالو.

• **بابا گوري:** ذ. [ترڪي. بابا قُوري] پٽ جو هڪ قسم (هيڊي رنگ جو ٿئي، دوائن ۾ ڪم اچي: ڏيجڙي کان ٻارن جي ڳچيءَ ۾ پڌندا آهن) ـ سنگ زرد.

• **بابَت:** حرف جر. [ع. بابَة (= حد، چيڙ، قسم، نمونو، طرح، جوڙ) > ف. "بابت" (= سبب، جي ڪري، جڳائتو، ٺهندڙ) > "آز بابت" جي ڪري، خاطر، واسطي] واسطي ـ لاءِ ـ متعلق.

• **بابتيو:** اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بابَچي، بابچي:** ث. دوا طور ڪم ايندڙ هڪ قسم جي ٻُوٽي ـ بابچيني.

• **بابَر:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **بابَرچي (ت):** ذ. صفت. [ترڪي. باورچي] بورچي ـ رسويو ـ راڌائو.

• **بابرُو ج بابرا:** ذ. صفت. "بابا" جو تصغير. (اسم خاص) مسلمانن (سمات) جي "بابرا" قوم جو فرد.

• **بابَڪُ:** اسم خاص. [ف] ايران جي هڪ بادشاهه جو نالو. (صفت) اَمين، مضبوط. سيڪاريندڙ ـ اَتاليق. (ذ) فيروزو (پٿر). [ف. "باب" جو تصغير] بابرُو ـ بابَل ـ پُٽرُو.

• **بابَلُ ج بابَلَ:** ذ. ["بابو" جو تصغير] پيءُ لاءِ پيارو جان استعمال ٿيندڙ لفظ ـ بابرُو ـ بابل.

• **بابلو ج بابلا:** ذ. صفت. [بابَلُ > بابلو] ٻار لاءِ پيار جو لفظ ـ بابرُو ـ ٻچڙو.

• **بابلي:** اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بابو ج بابا:** ذ. [ف. بابا] اَبو ـ پيءُ ـ والد.

• **بابُو ج بابُو:** ذ. [ف] رمتو فقير يا جوڳي (جو دونهين دڪائي ويهي) "ڪالهه ڳڏيوسين ڪاپڙي، بابُو بيڪاري" (شاهه). بنگال ۾ پڙهيل ماڻهوءَ يا ڪلارڪ جو خطاب. ريلوي مُلازم (جو استيشن تي ٽڪيٽون ڏئي يا جانچي).

• **بابُونو:** ذ. [ف. بابُوند] پسارڪي وڪرجو هڪ قسم. هڪ قسم جي ٻُٽي (جنهن جي پَنن جو تيل سنڌن جي سُور لاءِ مفيد آهي).

• **بابهِه:** ث. ڪوهه جو پارچ. مالهَ ڪي جهلڻ جي ڪائي.

• **بابِي ج بابِيُون:** ث. هار ڪي پيارمان ڏنل چمي ـ مِڻي.

• **بابِين ج بابِينُون:** ث. [انگ. bobbin] ڪپڙي سٻڻ جي مشن جو هڪ پرزو ـ لوهي رِيلَ. ڏاڪي ويڙهڻ لاءِ اَڏاڻي جو هڪ اوزار.

• **بابِڙا:** اسم خاص. ٽرجي هندن جي هڪ ذات "ڏؤ جهلي هڪ مينهن ٻيو بابِڙو" (چوٽي).

• **بابِي ج بابِيُون:** ث. پاءُ جي زال ـ پاڃائي ـ پابِي.

• **بات ج باتِيُون:** ث. [سن. وارَتا = گالهه > وُرْتَ = واقع ٿيڻ] گالهه ٻولهه. سخن ـ ٻولهه. سخن ـ ٻول ـ گفتو. ذڪر ـ بيان. احوال. مخفي خبر. ڳجهو نياپو. راز "اهي بجهي آئيا، بيان ڪن نہ بات" (شاهه). سُال ـ مسئلو. ٻولي. سبب ـ عذر. نصيحت ـ اُپديش. نُڪتو ـ حڪمت ـ دانائي. لطيفو ـ چرچو. دل تي اَثر ڪندڙ حالت ـ ڪيفيت.

ـ **بات بَتائڻ:** گالهه ناهڻ ـ حيلو ڪرڻ.

ـ **باتِرُ ج باتِرَ:** ذ. صفت. واتِر ـ گهٽو گالهائيندڙ ـ جهگي خور. ٻتاڪي ـ لباڙي.

ـ **باتُوني ج باتُونِي:** ذ. صفت. گالهَيرُ ـ وات وڏو ـ گهڻ گالهائو. چرب زبان.

ـ **باتِشاهُ ج باتِشاهَ:** ذ. [ف. پادشاه] بادشاهه.

ـ **باتِشاهِي ج باتِشاهِيُون:** ث. بادشاهي.

• **باتَڪَ (ل):** ث. بيوهوشيءَ ۾ وِڃَل ـ وِتَلَ.

• **باتَڙ:** اسم خاص. تعلقي فيض گنج ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **باتَڙُ ج باتَڙَ:** ذ. صفت. ٽلهو ـ مَتارو.

• **باتڙو، باتڙيو ج باتڙا، باتڙيا (ت):** ذ. [ڏانڪي] تماڪ رکڻ لاءِ چمڙي مان ٺهيل ڳوٽري.

• **بات:** ث. لَيُن ۽ ووڻن وغيره جون سنهيون ڪائيون (جي لاڏيءَ وغيره ناهڻ ۾ ڪم اَچن) ـ بانْ. لَٽ ـ ٽُلهي لَٽ. چِتي بُڪَ. ڪُتي جي پَونْڪ.

• **بانا:** اسم خاص. چاڇڙ قبيلي جي هڪ پاڙي جو نالو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بانارا:** اسر خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو ــ بَنارا ــ دايا.
• **بانارو ۽ بانارا:** ذ. صفت. [سن. پُرَشتَكار] ڪُورو پچائيندڙ ــ بَنارو. دايو. (ث) بانَاري ج بانَاريُون "ماءُ بانَاري، پُٽ فتح خان" (پهاڪو).
• **بانو ج بانا:** ذ. ٽُلهي لَٺ. سونٽو ــ ڏُڪو. ٽُلهي تَلهڙ (وهٽن هڪلڻ لاءِ) "ڪامُون شَهه مَرَ ڪرها، بانا ڪيم هٿاءِ" (عنايت).
ــ **بانا ڏيڻ:** سونٽا هٽڻ ــ لٺين سان ڪٽڻ.
ــ **بانا ڪڍڻ، ڪَشڻ:** بانا هٽڻ.
• **باپُ ج باپَ:** ذ [ه] بابو ــ پيءُ (صفت) اُستاد هوشيار ــ تَرَناڪ
• **باپِراڻي:** اسر خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو (اڪثري حيدرآباد، ناوب شاهَ ۽ ٺٽي ضلعن ۾).
• **باجُ:** ذ. [ف] محصول ــ ڏَلَ.
ــ **باجُدارُ ج باجُدارَ:** ذ. صفت. ڏِل اُڳاڙيندڙ ــ حاڪر.
ــ **باجُگُذارُ ج باجُگُذارَ:** ذ. صفت. ڏَلَ پَرُو ــ ڏاڻي.
• **باجارا:** اسر خاص. تعلقي سيوهڻ ۾ هڪ ديهه ۽ ڳوٺ جو نالو.
• **باجائي (ت):** اسر خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
• **باجَرَ:** اسر خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
• **باجَر:** ث. سَنهيون بيڪار ڪائيون ــ سَنهورَ "باجَربُوجَر".
• **باجَرُ ج باجَر:** ذ. وهنوارُ.
• **باجِڪاڻي:** اسر خاص. لاشاري بلوچن جو هڪ پاڙو.
• **باجو ج باجا:** ذ. [سن. وادْيَ > وَدْ = آواز ڪرڻ] واڄو. هارمونيم.
• **باجُوئي:** اسر خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.
• **باجاڙَهُ (ت):** مصدر. ڪاوڙ ڏيڪارڻ.
• **باجڪاڻي (ڪ):** اسر خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
• **باڇُو:** صفت. باقي بچيل. بقايا ــ رهيل.
• **باجا، باجاهُ ج باجا، باجاهَ:** ذ. [ف. بادشاه] بادشاهه. حاڪر "باجا، باجايُون پانهنجون، ائين ئي اوندَيون ڪن" (شاعر "نر").
ــ **باجائي، باجاهي ج باجايُون، باجاهيُون:** ث. بادشاهي ــ پاجاهي.
• **باجاڇَنگ:** ذ. [ف] هڪ قسم جيَ "پَتن راڻَ".
• **باڌَتَر:** اسر خاص. [ف] مشرق. مغرب. آڳاتي زماني ۾ "هندوڪش" جبل ۽ "جيحون" نديءَ جي وچ واري ملڪ جو نالو (جتي هن ٽوهن واروا ڪ ٺئي) ــ بلخ.
• **باڌَتَه:** صفت. [ف. باڌَتَن = داءُ هارائڻ] گَٽ ٽيل ــ وِيَل ــ خطا (حواس) "حواس باختہ = وائڙو موڳو".
• **باڌِلاڻي:** اسر خاص. بگٽي بلوچن جي هڪ پاڙي جو نالو.

• **باد:** ث. [ف. بادْ = هوا؛ سن. واتَه = هوا] هوا ــ واءُ. رِيح ــ بادي (تت، ڦوس). [ف] شل ٽئي!
ــ **بادا باد:** ندا [ف] جيڪي ٽئي، سو ٽيڻ ڏي.
ــ **بادبانُ ج باد بانَ:** ذ. [ف] ٻيڙيءَ جو سڙهه. ڪُوهو. پال وڇڙو. پيالو ــ قدح.
ــ **باد بَهار:** ث. بهار جي موسم جي هوا ــ وڻندڙ هِيرَ.
ــ **باد تُنْد:** ث. سخت هوا ــ واڄ ــ طوفان.
ــ **بادپا:** صفت. هوا وانگر تمام تکو ۽ وڻندڙ (گهوڙو).
ــ **بادپيما:** صفت. هوا ڪيڏيندڙ. هوا جهڙو تکو ۽ وڻندڙ (گهوڙو).
ــ **باد خايَه:** ث. خصيا سُڄي پوڻ جي بيماري ــ چِن.
ــ **باد خزانْ:** ث. سَرءُ جي موسم ۾ لڳندڙ هوا (جا وڻن جا پن ڇاڻي ڇڏيندي آهي).
ــ **باد خُور:** ث. گهوڙن جي هڪ بيماري (جنهن ۾ وار ڇٽي ويندا آهن).
ــ **باد رَفتار:** ذ. صفت. هو اوانگر تمام تکو. (گهوڙو). تيز رفتار. تمام چالاڪ.
ــ **باد سَنْج:** ذ. صفت. اَجايو ڳالهائيندڙ ــ بڪواس ڪندڙ. مغرور. فضول خيال.
ــ **باد شَرْطَه:** ث. موافق هوا (جا ٻيڙين کي هلڻ ۾ مدد ڪري) ــ سَٽائو واءُ.
ــ **باد صَبا:** ث. [ف. باد + ع. صبا] صبح جي وقت اُتر اولهه کان لڳندڙ هوا (جنهن ۾ مڪڙيون ٽڙن). صبح جي هِيرَ ــ نسيمِ صبح.
ــ **باد صَرصَر:** ض. تيز هوا. جهولو.
ــ **باد فِرَنْگ:** ذ. يورپ جي هوا. يورپ کان آيل هڪ مرض (جنهن ۾ بدن تي ڪارا، گول گول داغ ۽ ڦٽ ٽي پوندا آهن) ــ تاڪِي ــ آتشڪ.
ــ **باد ڪِردار:** ذ. صفت. تِکو ــ تکڙو ــ اُبهرو.
ــ **باد ڪَش:** ذ. وڇڙو.
ــ **باد گولو:** ذ. [سن. واتَ = هوا + گُلْمَ = تِلي] تِلي سُڄي پوڻ جي هڪ بيماري. پيٽ سور. بادي.
ــ **بادگِيرُ ج بادگِيرَ:** ذ. صفت. گهر ۾ هوا اَچڻ لاءِ ڇت ۾ ٺهيل ڪُڙڪو ــ منگهه.
ــ **باد مُخالِفُ:** ذ. [ف. باد + ع. مخالف] اَڀائو واءُ (جو ٻيڙين کي هلڻ ۾ روڪ ڪري) ــ اُبتڙ هوا. طوفان ــ جهڪ ــ واڄ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بادِ مَخول، مَخولي:** ث. هڪ قسم جي بيماري ـ دماغ جي خرابي ـ ماليخوليا ـ سوداءُ، ٺنول ـ مسخري.
– **بادُنْما:** ذ. صفت. هوا جو طرف ڏيکاريندڙ اوزار ـ هوائي ڪُڪڙ ـ تَنْتڪ.
– **بادوانُ:** ذ. صفت. [ف. بادبان] منگهه.
– **بادِ هَوائِي:** صفت. بيهودو ـ واهيات.
– **بادي:** ث. پيٽ ۾ پيدا ٿيندڙ هوا ـ ريح.
– **بادي سُورُ:** ذ. وائي سُور ـ وجع المفاصل.
• **بادا:** ث. گهوڙي جي هڪ بيماري (جنهن ۾ گهوڙي جا مُريا سڄي پوندا آهن) ـ باديا. [ف] ندائيه لفظ "شل هجي!" (اسم خاص) تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
• **بادارُ:** اسم خاص. ڪاڇي جي جبلن ۾ هڪ ڏيوريءَ جو نالو.
• **بادَاشْ:** ث. [ف. پاداش] بدلو. پاڙو جهاڙو.
• **بادالُ ج بادالَ:** ذ. مِقدار (ڏيگهه ويڪر سان).
• **بادامُ ج بادامَ:** ذ. [ف. بادام؛ سن. واتامَ قُل] هڪ مشهور ميوو ۽ وڻ. (ڪنايةً) معشوق جي اَک.
– **بادامِ چَشْمِ:** ذ. صفت. بادام جهڙين اکين وارو ـ سهڻو ـ ملوڪ.
– **بادامِ روغَنُ:** ذ. بادامين جو تيل.
– **بادامِ سيَه:** ذ. ڪارو بادام. معشوق جي اک.
– **بادامِي:** ث. ننڍي قسم جو بادام. بادام جو گورو. ڳاڙهيري رنگ جي ٻڪري. (صفت) بادام جهڙو (رنگ). بادام جي شڪل جهڙو. مخنث.
• **بادامْجو (ت):** ذ. پَرت جو هڪ قسم (جنهن ۾ زريءَ سان بادامي جهڙيون ٽِڪڙيون ٺاهيندا آهن).
• **بادامِي بَري:** ث. بَري ٻَڪريءَ جو هڪ قسم.
• **باداني:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **باداڻي:** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
• **بادِ رَنجبُويه:** ذ. [ف. بادرنگبويه] خوشبودار گاهه جو هڪ قسم (جو دوائن ۾ ڪم اچي).
• **بادِ رَنْگُ ج بادِ رَنْگَ:** ذ. [ف] ريبيڙ ـ ڪيرو ـ پاپي.
• **بادِ رُوج بادِ رُو (ت):** ذ. صفت. بَدر (بدلو) ڪٽندڙ ـ پاسو ونندڙ ـ طرفدار. حمايتي. (حرف جر) بدران ـ پاران.
• **بادِ شاهُ ج بادِ شاهَ:** ذ. [ف. باد = تخت + شاه = ڌڻي] تخت ڌڻي. ملڪ جو حاڪم. مُلڪ جو والِي. بادشاهه جي مورت وارو پتو ـ هارهون پتو ـ هارهيو. (صفت) زوراور ـ ضدي.
– **بادِ شاهاڻو ج بادِ شاهاڻا:** ذ. صنت. شاهاڻو.
– **بادِشاهَتَ ج بادِشاهَتُونْ:** ث. بادشاهي سلطنت.
– **بادِشاهِ پسنْد:** ذ. گل جو هڪ قسم. انب جو هڪ قسم. اَنب جي ڪنهن خاص وڻ تي رکيل نالو.
– **بادشاهزادو ج بادشاهزادا:** ذ. بادشاهه جو پُٽ ـ شهزادو. (ث) بادشاهزادي ج بادشاهزاديُون.
– **بادشاهِ گَردي:** ذ. طوائف الملوڪي ـ وگوڙ ـ اَنڌ ڌُنڌ.
– **بادشاهِ گَردي لگڻ:** بدانتظامي ٿيڻ.
– **بادشاهِي:** ث. بادشاه جي زال ـ راڻي پَٽ راڻي. مصريءَ جو هڪ قسم.
– **بادشاهِي ج بادشاهِيُون:** ث. سلطنت. حڪومت. راجُ ـ صاحبي.
– **بادشاهِي ڪَرڻ:** حڪومت ڪرڻ ـ حڪومت هلائڻ. عيش ڪرڻ. سُکيو وقت گذارڻ. خوشين ۾ هٿ.
• **بادَلُ ج بادَلَ:** ذ. [سن. وارِدْ < وارِ = پاڻي + دا = ڏيڻ] ڪَکر ـ اَبرُ.
– **بادَلَ بَرسڻ:** ڪکر وسڻ ـ مينهن پوڻ. الـٰهي رحمت وسڻ.
– **بادَلَ پَرچي اَچڻ:** ڪکر پرچي اچڻ ـ مينهن چڙهي اچڻ.
– **بادل کُلڻ:** آسمان صاف ٿيڻ. ڪکر جو ٽِڙي پَکڙي وڃڻ. اوکاڻڻ.
• **بادِلو ج بادِلا:** ذ. زَريءَ جي تار. زري ـ مُقيس. ڪلابات. ريشم ۽ چانديءَ جي تارن سان اُڻيل ڪپڙو. زربفت ـ ڏماڇ. [ف. باديه] هڪ قسم جي پيتلي گهُڪهي (جنهن جي متان ڪپڙو چڙهيل هجي. جا مسافريءَ ۾ پاڻي ٽڏي رکڻ لاءِ ڪٽندا آهن). (صفت) لاڏلو ـ البيلو.
• **بادلي بادليو:** سڃاڻ. سورهيه.
• **بادو ج بادا:** ذ. صفت. [سن. واتُولَ = هوا سان پريل. باديءَ جو مرضيل. سنڌن جي سُور ۾ قاتل] چريو ـ مست. نشي ۾ مخمور. [ف. باديه] وڏو وتو ـ جَمَنُ.
• **بادوان:** [ف = بادبان] سڙهه.
• **بادَهْ:** ذ. [ف] شراب ـ مَي.
– **بادَهِ اَحْمَرُ:** ذ. ڳاڙهي رنگ جو اَنگوري شراب.
– **بادَهِ پُرتگالِي:** ذ. پورچوگال ملڪ جو شراب.
– **بادَهِ پَرسْتُ:** ذ. صفت. شراب جو پوڄاري ـ شرابي.
– **باده پيما:** ذ. صفت. شراب مئيندڙ. شرابي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بادہ پیمائي:** ث. شراب پیڻ جي حالت. نشو ـ خمار.
– **بادہ خوارُ:** ذ. صفت. شراب پیئندڙ ـ شرابي.
– **بادہ دوشینہ:** ذ. راتوڪو پیتل شراب.
– **بادہ ڪَش، گُسار:** ذ. صفت. شراب پیئندڙ ـ شرابي.
– **بادہ گلرنگ:** ذ. گاڙهي رنگ جو شراب.
– **بادہ نابُ:** ذ. نج شراب.
– **بادہ نوش:** ذ. صفت. شراب پیئندڙ ـ شرابي.
• **بادي:** ث. [ف. باد = هوا] پیٽ جي هڪ بیماري ـ ریح. پیٽ ۾ هوا پرجڻ جي حالت ـ آڤري ـ پَرتي. پیٽ مان نڪتل واءُ ـ تت ڦُوسَ. یوناني طب موجب هڪ 'طبیعت' جو نالو (آتشي، خاڪي، آبي، بادي). (صفت) ریح پیدا ڪندڙ ڪاڏو ـ هوائي ـ اجایو ـ بیسُود.
– **بادي چورُ:** ذ. پَڪو چور ـ هاڙهو چور.
– **بادي گالهیُون ڪرڻ:** اجایون گالهیون ڪرڻ.
– **بادي وائي:** ث. ریح ۽ سنڌن جي سُور جي بیماري. ڪُوڙ ـ گپوڙو.
• **بادیو ج بادیا:** ذ. [ف. باد = هوا] وائي سوچ جو ڳوڙهو (جو گهوڙي جي ڪچن ۾ نڪرندو آهي). [ف. بادیه] ٻڪر جو ویڪرو ٽاڻُ (شراب رکڻ لاءِ). وڏو ۽ اُونهون پیالو (اڪثر پیتل جو ٿهیل).
– **بادیا ڪَدِ:** گهوڙي ڪي پیرن ۽ ڪچن ۾ رس وارا ڳوڙها نڪرڻ (جن کان گهوڙي جون ٽنگون سُجي پوندیون آهن).
• **بادیان:** ذ. [ف] سونْف ـ وَڙَ.
– **بادیان خَطائي:** ذ. بج جو هڪ قسم (جو سوَونْفن جهڙو ٿئي، دوا ۾ ڪم اچي).
• **بادیجي:** اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ڏیهه جو نالو.
• **بادیلو ج بادیلا:** ذ. پرت جو هڪ قسم (پوتین تي پرجي) ـ بادلو.
• **بادیه:** ذ. [ع] رڻ پٽ ـ صحرا ـ بیابان. جهنگل.
– **بادیه پَیما:** ذ. صفت. ٽڪو گهوڙو. مسافر.
– **بادیه نَشین:** ذ. صفت. رڻ ۾ رهندڙ ـ رڻواسي ـ بدوي ـ صحرائي.
• **باذَرِیو ج باذَریا (ث):** ذ. صفت. ڪدڙو. خَصي.
• **باذَن:** ث. جُونَر جو هڪ قسم "باذن ڪان مون بَس ڪئي، ههڙي جڏي جوار" (جام خان). پنگ جو هڪ قسم "پُراڻي مَڏ، باذن پنگ، گانْجي پهرین سُوتَ ـ الخ".
• **باذَه:** اسم خاص. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ڏیهه جو نالو.
• **بادي:** ث. [انگ. body] بدن ـ جسم.
– **بادي گارُدُ:** ذ. بادشاهن یا وڏن حاڪمن جي ذاتي نگهباني ڪندڙ ـ خاص محافظ.
• **بارْ:** ذ. [ف. بار = وارو: سن. وارَه = وارو] پیرو ـ قَیرو ـ دفعو ـ گهُمرو.
– **بارْبارْ:** ظرف. وري وري ـ هر هر ـ ذري ذري.
– **بارَگي:** ث. دفعو ـ پیرو ـ وقت "یَڪ بارگي = هڪ دفعو".
– **باروبار:** ظرف. بار بار ـ وري وري ـ ذري ذري. تمام گهٽو.
– **باروبَر:** ظرف: بار بار.
– **بارها:** ظرف. ڪئین پیرا. اڪثري.
• **بارِ:** ث. [انگ. bar] شرابخانو ـ گُنبو. شراب ۾ ڪم ایندر ڳَڙ. پچرو. وڪیلن جي پائیچاري.
• **بارُ ج بارَ:** ذ. [ف. بارْ = گهمرو. وزن: سن. پارَ > پُرْ = پَرڻ] هوجهو ـ وزن. لڏو ـ سامان سڙو. پَري ـ ڳُنڍي. رکیل ڪم. اَنبار ـ ڍڳ. گهٽائي. قرض. دربار ـ ڪچهري ـ عدالت. (صفت) مصدر "باریدن" جو اَمر (جو اسم جي پٺیان اچي فعال جي معنيُ ڏیندو آهي) ـ وَسائیندڙ "آتش بار = باهه وَسائیندڙ. اَشکبار = ڳوڙها وَسائیندڙ. وغیره". [ع. بارُ] نیڪي ڪندڙ. خدا ـ ڏاتي.
– **بارآڻُ:** باهران مال آڻڻ. ڳرو ڪم آڻڻ. سفارش آڻڻ.
– **بارآور:** ذ. صفت. ڦَل ڏیندڙ (وڻ).
– **بارآچُ:** مٽان زور پوڻ. ڳري سفارش اَچڻ.
– **بار بَجا ڪرڻ:** مٽي تان بار لاهڻ. فرض ادائي ڪرڻ. توڙ نباهڻ. ڪوتاهي نہ ڪرڻ "جن اَمانت ڪنئي عجالت سان، نہ تن بَجا برهہ جو ڪیو ڪُل بار" (فاضل شاه).
– **بار بَردارُ:** ذ. صفت. بار ڪڍندڙ ـ حمال. مزور. مَڏيءَ جو بارُ. سامان سڙو.
– **بار بَرداري:** ث. بار ڪڍڻ جي حالت. مزدوري ـ حمّالي. بُردباري ـ تحمّل. مسافريءَ جو خرچ ـ راهہ خرچ. گاڏيءَ جو پاڙو.
– **بارِ ٿُوج بارِ ٿُو:** ذ. صفت. بار وارو ـ بار ڪڍندڙ. پریل ـ پَرتُو.
– **بارِ ٽیڻ:** ڳرو لڳڻ. سفارش جو مٽان زور پوڻ.
– **بارِ ٽي پوڻ:** اَڻ سُهائیندي تکلیف ڏیڻ.
– **بارِ پوڻ:** بوجو پوڻ. سفارش اچڻ ـ چئو چَواءُ ٽیڻ. ذمیداري عائد ٽیڻ. چِپ پوڻ. ٽورو ٽیڻ ـ احسان ٽیڻ.
– **بارِ خاص:** ث. خاص اجازت. دربار خاص.
– **بارِ خاطِر:** صفت. دل تي بار ڪندڙ. نہ وٺندڙ. تکلیف ڏیندڙ.
– **بارخُدا:** ذ. [ع. بار + ف. خدا] الله تعالیٰ (وڏو ۽ نیڪوڪار).

– **باردار:** صفت. بار کڻندڙ. پيٽ سان ـ حامله. قروارو ـ ميوبدار.
– **بار ڏيڻ:** ڪنهن بہ شيءِ جي مٿان وزن رکڻ. ڏور ڏيڻ (پت ڪي).
– **بار رکڻ:** ڪنهن ڪم لاءِ سفارش ڪرڻ. ذميداري سَونْپڻ.
– **بارسهڻ:** ذميواريءَ جو ڪم سنياڻ. تڪليف سهڻ. بار کڻڻ.
– **بارِ عام:** ث. عام اِجازت. عام دربار.
– **بار ڳرڻ:** ڪنهن هَڙ وغيره جو ڳرو لڳڻ. بار سببان تڪليف محسوس ڪرڻ.
– **بار ڪَشُ:** ذ. صفت. بار چڪيندڙ. بار کڻندڙ ـ بارگير (وهت). مزور ـ حمال. گاڏي. (ث) بار ٻڌڻ جي رسِي. ڪمربند. ڪشٽو ـ پٽو ـ تنگ.
– **بار ڪٹڻ:** جوابداريءَ جو ڪم پنهنجي ذمي ڪرڻ. ذميواري کڻڻ. مشڪل ڪم ڪرڻ جي هام هڻڻ "باري کٹن بار. ناهي ڪم ڪچن جو". تڪليف سَهي ٻئي جي مدد ڪرڻ.
– **بارگي:** ذ. صفت. بار ڊوئيندڙ (گهوڙو). عمدو ۽ طاقتور گهوڙو.
– **بارگيرُ ج بارگيرَ:** ذ. صفت. بار ڊوئيندڙ وهت (اُٺ).
– **بارگير ٽيڻ:** بُردبار ٽيڻ ـ وَڏَ گُردو ٽيڻ.
– **بارُ لاهڻ:** ٽورو لاهڻ ـ احسان لاهڻ. ميار لاهڻ. جوابداريءَ جو ڪم سَرانجام ڪرڻ. ڪو ڪم جوابداريءَ کان سواءِ ڪري ڏيڻ. جهڙو تهڙو ڪم ڪرڻ. بيدليو ڪم ڪرڻ.
– **بارلَهڻ:** تڪليف لهڻ.
– **باروجهڻ:** ڪم جي تعميل لاءِ ڪنهن تي ڪا جوابداري وجهڻ.
– **بارور:** ذ. صفت. ميوبدار (وڻ). ڪامياب.
– **باري ج باري:** ذ. صفت. بار وارو ـ ڳرو. بار کڻندڙ وهت (اُٺ، ڍڳو وغيره).
– **باريابُ ج باريابَ:** ذ. صفت. [بار + يابْ < يافتن = لهڻ] اِجازت پائيندڙ. مجلس ۾ داخل ٿيندڙ ـ درباري.
– **باريابِ ٿيڻ:** صحبت جو فيض حاصل ڪرڻ. ملاقات ڪرڻ.
– **باريابي:** ث. حاضري ـ داخلا.
• **بارانَ، بارَڻ:** اسم خاص. هڪ نَئينْ جو نالو (جا ڪير ٿر جبل مان نڪري ڪوٽڙيءَ وٽ سنڌو نديءَ ۾ پوي ٿي) ـ نئن باران. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو (اڪثري حيدرآباد ۽ ڪراچيءَ ۾).
• **بارانُ:** ذ. [ف] مينْهُنْ ـ برسات ـ بارش.
– **بارانو (ت):** مينهن تي ٽيل پوک ـ مينهاڻو.
– **بارانِي:** ث. مينهن تي ٽيل پوک ـ برسات تي ٽيل پوک. مينهن ۾ پُسٽ کان بچائيندڙ ڪپڙو. برساتي.

• **بارانو ج بارانا:** ذ. [ف. بارْ سن. پارَ + اَنه] ڳرو بار. وڏي جوابداري "نالي سُيس هوت جي، مَٿِم بارانو" (شاه). باردانو. [ف. بارانه] چِت جي وچينْ ڪامَ ـ شهتير.
• **بارانو بارائو ج بارانا، بارائا:** ذ. [سن. پارَ + آنه] ننڍڙو تابوت (جو هندو ڪنهن وڏي ڏينهن تي جلوس سان گڏ کڻندا آهن) ـ بَحرانو.
• **بارْبَدْ:** اسم خاص. [ف] خسرو پرويز جو مشهور راڳيندر. هڪ ساز جو نالو ـ بُرَبط.
• **باربُڙ:** ذ. صفت. [ف] بار نيندڙ. حمّال ـ مزور. بارگير وهت. [انگ. barber] حجام ـ نائي.
• **بارِ جاءِ ج بارِجايُون:** ث. [ف] بخش ڪيل زمين.
• **بارْحَهْ:** ث. [ع. بارحه: هـ. بيڑهه] ٻيڙو ـ وڏي ٻيڙي.
• **بارْخانو ج بارخانا:** ذ. [ف. بار + خانه] گدام ـ پاندو.
• **باردُ:** ذ. صفت. [ع] ٺڏو ـ سَرد.
• **باردانو ج باردانا:** ذ. [ف. بار + دان] بار رکڻ جو ٿانُ. ڳُوٽ ـ هوري. وڏو ٽيلهو. زمين جي پيدائش (انّ، ڦُٽيون وغيره) توري کڻڻ لاءِ ڳوڻيون، برڪيون، وغيره. سامان. بورچيخاني جو اسباب.
• **بارْدَو:** ذ. [ف] هسانگي کائي (جنهن سان ميوبدار شاخ کي ٽيڪ ڏجي).
• **باردو ج باردا (ڪ):** ذ. ٿانُ جو هڪ قِسم ـ تامي جو ڀهڳڻ ـ داهلو.
• **بارش ج بارشُون:** ث. [ف. باريدن (= وسڻ) > بارش] برسات ـ مينْهُن.
• **بارڪ ج بارڪُون:** ث. [انگ. barrack] فوجي سپاهين جي رهڻ جي جاءِ. چانوٽي ـ لشڪر گاهه.
• **بارڪَ اللّٰه:** جملو. [ع] دعا جو ڪلمو "اَللّٰه (توکي) برڪت ڏئي!".
• **بارَڪَ زَئِي:** اسم خاص. دَرّاني پٺاڻن جي هڪ قبيلي جو نالو.
• **بارگاه ج بارگاهُون:** ث. [ف] درگاهه ـ آستان. اجلاس جي جاءِ ـ دربار ـ ڪچهري. (اسم خاص) تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بارلو ج بار لا (ت):** ذ. ڳڇيءَ ۾ پائڻ جو هڪ قسم جو ڳُهُ (جو ڳهٽو ڪري چانديءَ جو ٺهرائيندا آهن).
• **بار ميرا:** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو (اڪثر ٽرپارڪر ۾، جي اصل 'باهڙميرا' جا آهن).

• **بارَڻ:** اسر خاص. باران (نئن). تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بارو ج بارا:** ذ. [سن. پارَ = بار] احسان ـ ٽورو (جو اُڳلو پاڻ تي بار سمجهي). گناهن جو بار. پارت (ڪم جي) ـ تاڪيد. رَچَ ڪي پاٽيءَ ۾ هيٺ تي چڪي بيهارڻ لاءِ ٻڌل پٽر (ڪ). (صفت) گرو ـ ياري ـ وزني.

– **بارو رکڻ:** ڪنهن ڪم جي تڪميل لاءِ بار رکڻ. تاڪيد ڪرڻ.

– **بارو کٽائڻ:** ذمو کٽائڻ.

– **بارو کڻڻ:** ڪنهن ڪم جي تڪميل لاءِ ذميواري کڻڻ. احسان کڻڻ ـ ٽورو کڻڻ.

• **بارُو:** ذ. ديوار ـ قلعي جي ٻِت. [هـ] بارُوت.

• **بارُوتُ، بارُودُ ج بارُوتَ، بارُودَ:** ذ. [ترڪي. ف] گندرف وغيره مان ٺهيل مصالحو (جو آتشبازي ۾ هٿيارن، جهڙوڪ بندوقن، توبن وغيره ۾ ڪم اچي) ـ دارُوڻ ـ آتشي مادو.

– **بارُوتچِي ذ.** صفت. باروت ٺاهيندڙ.

– **بارُوتخانو بارُودخانو:** ذ. باروت رکڻ جي جاءِ ـ مخزن.

• **بارُهُ:** ز. [ف] وقت. دفعو ـ ڀيرو. معاملو ـ تعلق ـ واسطو. ديوار شهر پناه.

– **باري ۾:** ظرف. معاملي ۾. لاءِ ـ واسطي.

• **بارْهَا:** ظرف. [ف. بارْج بارها] ڪيترائي ڀيرا ـ ڪَئين دفعا.

• **باري:** ذ. [ع. باريءَ = خلقيندڙ] خالق ـ اَپائٽهار. (اسر خاص) ڏاڙهياري جبل تي هڪ درويش جو نالو "باري پِيرُ".

– **باري تعَالىٰ:** اسر ذات. اَللّٰه تعالىٰ ـ خلقٽهار ـ اُپائٽهار

• **باري ج باري:** ذ. صفت. [سن. پارَ = وزن] بار وارو ـ گرو "بارُ برهه دا هو يا باري" (سجل). بار کڻندڙ وهٽ ـ لاڙو (اُٺ وغيره).

• **باريجا:** اسر خاص. مسلمانن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **باريڪُ:** ذ. صفت. [ف] سنهو ـ نفيس ـ نازڪ ـ لطيف ـ دقيق.

– **باريڪ آواز:** ذ. صفت. سنهي آواز وارو ـ چيچاٽي.

– **باريڪ بِينُ:** ذ. صفت. سنهيون ڳالهيون جاچيندڙ ـ نڪته پرداز ـ رمز شناس ـ دقيقه رس ـ مُوشگاف. تيز فهم.

– **باريڪ بِيني:** ث. مؤشگافي ـ تيز فهمي. دقت.

– **باريڪ خيال:** ذ. دقيق خيال. تيز فهم.

– **باريڪ راءِ:** ذ. صفت. اُونهيءَ راءِ وارو ـ باريڪ فهم.

– **باريڪِي ج باريڪيُون:** ث. سنهائي. نفاست ـ لطافت. نزاڪت. دقت. رقت. حرفت.

• **بارُدانو ج بارُدانا:** ذ. ڏسو "بارْدانو".

• **بارْدي ج بارْديُون:** ث. [ف. باديه (= وڏو جَمن، اونهون پيالو) > بادله، بادلو > بادلي > بالدي > بارْدي] بالٽي.

• **بارُڪِي ج بارُڪيُون (ث):** ث. ڪَنن ۾ پائڻ جو هڪ گَهُ ـ والي.

• **بارُوْ (ت):** ذ. جانورن جو هڪ قسم. (ث) پوڙهي ٻڪري. (طنزاً) پوڙهي زال.

• **بازْ:** صفت. [ف. باخْتَن = کيڏڻ] اسر جي پٺيان اچي فاعل جي معنيٰ ڏيڪاريندڙ "جان باز، دغاباز، وغيره".

• **بازَ ج بازُونْ:** ث. [ف. بازو] ٻانهَن، عضو. پاسو. پکيءَ جي کنيڙائِي.

– **بازَ ڇڏڻ:** بي طاقت ڪرڻ.

• **بازِ:** ظرف. [ف. بازْ] وري ـ موٽِي. واپس ـ پوئتي ـ پُٺتي. نئين سر.

– **باز آڻڻ:** ڪنهن ڳالهه تان موڪلائڻ. موڪلائي سنئين راهه تي آڻڻ. پوري پير تي آڻڻ.

– **باز اَچڻ:** ساڳئي پير تي موٽي اچڻ. پشيمان ٿيڻ ـ پڇتائڻ.

– **باز پُرس:** ث. پڇا ڳاڇا ـ تحقيقات ـ تقاضا ـ وٽ پڪ.

– **باز پَسِين:** ظرف. پويون (وقت، پساهُ) ـ آخري (مهل).

– **باز رهڻ:** ڪنهن عادت کان پري رهڻ.

– **باز گَشْت:** ث. ساڳيءَ ڳالهه ڏي موٽَ. واپسي ـ مراجعت.

• **بازُ ج بازَ:** ذ. [ف. بازْ] ١. شڪاري پکين بازن جو عام جنسي نالو ٢. ث. شڪاري پکين جي خاص جنس جو نالو. باز مادي ڏُونر. "هٽان چڏ مَ باز، هاري حقيقت جو" (شاهه).

– **باز بَحري:** ذ. "باز" جو هڪ قِسم "برهه جا باشا بچايُئي، باز بحري بيشمار" (نور محمد).

– **باز دارُ ج بازدارَ:** ذ. باز ڏارينڊڙ ـ باز سان شڪار ڪندڙ.

– **باز داري:** ث. بازن جي نگهباني. بازن پالڻ ۾ تربيت ڏيڻ جو هنر.

– **باز گِيرُ ج باز گِيرَ:** ذ. صفت. باز جهلينڊڙ. نوڪر ـ خدمتگار. پوليس جو اُهو گهوڙيسوار جنهن وٽ گهوڙو پنهنجو نه هجي.

– **بازگهاهِ (لس):** ذ. باز پکيءَ جو گهائل شڪار (جو مٽي اُڏامي نه سگهندو آهي، پر هيٺ لڪڻ لاءِ هيڏانهن هوڏانهن پيو پهندو آهي).

• **بازارِ ج بازآرُونْ، بازاريُون:** ث. [پراڻي فارسي. اَبا = مال +

زار = جڳهه] دڪانن جي قطارن وارو هنڌ (جتي هر قسم جي خريد فروخت ٿئي). واپار جي جاءِ. دڪانن وارو گوٺ "رهمكي بازار" (راهما قوم جي واپار جو مركز يا گوٺ، جو ٽريارڪر ضلعي ۾ آهي). ماركيٽ ـ منڊي. جنس جو اڳهه. سودو.

– **بازار آڪري ٽيڻ:** اڳهه چڙهڻ ـ مهانگائي ٽيڻ.

– **بازار بند رهڻ:** واپار نه هلڻ.

– **بازار تيز ٽيڻ:** اڳهه چڙهڻ ـ مهانگائي ٽيڻ. واپار جو چلتو ٽيڻ.

– **بازار ڏڏي ٽيڻ:** شين جا اڳهه گهٽجي وڃڻ ـ بازار موڙي ٽيڻ.

– **بازار جي ميائي:** محاورو. هر ڪنهن جي استعمال جي شيءِ، عام شيءِ جنهن کي ڪپي سو خريد ڪري.

– **بازار جدا جدا:** جُدا جدا دڪاندارن کان اوڏر تي شيون خريد ڪرڻ.

– **بازار چڙهڻ:** اڳهه چڙهڻ ـ مهانگائي ٽيڻ.

– **بازار ڪچڻ:** شهرن جون گهٽيون گهمڻ. اجايو رلڻ پنڻ.

– **بازار ڪرڻ:** اڳهه لهڻ ـ قيمت گهٽجڻ. سستائي ٽيڻ.

– **بازار ڪري آڻڻ:** خريد فروخت ڪري اڇڻ.

– **بازار گرم ٽيڻ:** اڳهه چڙهڻ. واپار جو چگو چلتو ٽيڻ ـ بازار ۾ خريد فروخت تيز ٽيڻ.

– **بازار لائڻ:** ڏاڍي ڳالهائڻ ـ لڙ ڪرڻ.

– **بازار لڳائڻ:** هٽ پکيڙي ويهڻ ـ دڪان هٽڻ. شيون يا ٽپڙ چڙوچڙ ڪري ڇڏڻ.

– **بازار لهڻ:** شين جا اڳهه لهڻ. سستائي ٽيڻ.

– **بازار مائي، موڙي، موڳي ٽيڻ:** شين جا اڳهه گهٽجڻ. واپار گهٽ ٽيڻ.

– **بازاري ج بازاري:** ذ. صفت. بازار جو ـ بازار سان واسطو رکندڙ. هالو چالو ـ رواجي. عام. رولو ـ اوباش ـ بدچال.

– **بازاري هولي:** ث. بگڙيل هولي.

• **بازدار:** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **بازدارُ ج بازدارَ:** ذ. باز کي سنڀالينڊڙ. شڪار ڪرائينڊڙ.

• **بازرِينگَ (ل ڪ):** ث. [بلوچي. باز رينغ] پَکائين ۾ جت جي ڏنگ (پچاڙيءَ) واري ڏري.

• **بازَر ج بازرُون:** ث. بازار.

– **بازرگانُ:** ذ. صفت. واپاري ـ وٽجارو ـ سوداگر.

– **بازرگاني:** ث. واپار ـ تجارت.

• **بازڪَنڈو:** اسم خاص. انڙپور جي پر ۾ هڪ مڪان جو نالو.

• **بازنڈو ج بازنڈا:** ذ. صفت. [ف. بازنده] راند ڪندڙ ـ راندگر ـ ڪيڏاري. ڪيڏ ڪندڙ. هنرمند. بازيگر. عشق جي راند ۾ سر گهورڻ وارو "بازي بازندن کي، آهي هڪ عضوو ـ اَويسار" (شاه).

• **بازُو ج بازُو:** ذ. [ف. بازو: سن. باهُو] هڪ عضوو ـ ٻانهن. پکيءَ جو پَڪ ـ ڪنيڙاٽي. لشکر جي پاسي وارو دستو. پاسو ـ پهلو. قوت ـ پَرُ. سَگ واري عورت. ٻانهن. مددگار ـ ساٿي ـ همراهه. مقابل. سُرجهلائو.

– **بازو بازو ڪرڻ:** ٽڪرا ٽڪرا ڪرڻ.

– **بازو بَنْدُ ج بازو بَنْدَ:** ذ. ٻانهن جي متئين حصي ۾ ٻڌڻ جو هڪ زيور (لڏندڙ جهومڪن وارو ٽئي ۽ ٽونڊ جي مٿان ٻڌجي) "ويو ٻاروجو نڪري، پڇي بازو بند" (شاه). ٻانهن رکي ـ تعويذ.

– **بازُو پڇي، ٽٽي پوڻ:** ٻاءُ يا مددگار فوت ٽيڻ.

– **بازُو دراز:** ذ. صفت. دڳهين ٻانهن وارو. دراز دست. ظالم.

• **بازي ج بازيُون:** ث. [ف. بازي < باختن = ڪيڏڻ] راند. کيل ـ تماشو. ڪرتب ـ هنر ـ ڪاريگري "برقعان اندر بازيون، پنهنجهيون سپ پڇاءِ" (شاه). ڪبوتر جو پلٽو. داءُ ـ چال. گوءِ ـ سَرسي. سوپ ـ فتح. چالاڪي ـ ڪيڏ ـ اٽڪل "سوناوان صراف سين، بازي پڇي ڇڏ" (شاه). نڱي ـ دوکو. شرط ـ هول.

– **بازي خورُ ج بازي خورَ:** ذ. صفت. اٽڪل ڪندڙ ـ اَٽڪلي ـ قڙتي باز.

– **بازي ڏيڻ:** اَٽڪل يا نڱي ڏيڻ وڃڻ.

– **بازي ڪٽڻ:** راند ڪٽڻ. گوءِ ڪٽڻ ـ سَرسي ڪرڻ.

– **بازي ڪيڏڻ، کيلڻ:** هنر حرفت سان راند ڪرڻ "ڪيڏن برهه جي بازي، حاصل ڪيائون حال حقيقي" (عبدالله فقير ڪاتيار). شرط جو داءُ هڻڻ.

– **بازيگاه:** ذ. راند ڪرڻ جي جاءِ ـ آکاڙو.

– **بازيگرُ ج بازيگرَ:** ذ. صفت. بازي ڪندڙ ـ تماشو ڪندڙ ـ مداري. راندگر. ڪيڏاري. هنروارو. (ث). بازيگرڻ. بازيگرٽي.

– **بازيگري:** ث. بازيگر جو ڏندو. راند جو هڪ قسم ـ پلٽيبازي. کيل تماشو.

– **بازينڈوُ ج بازينڈا:** ذ. (ف. بازنده) پلٽو ڪيڏندڙ. سُنو ڪيڏاري. راندگر. دمباز ـ نڱ.

– **بازي هارائڻ:** شرط هارائڻ. شڪست کائڻ ـ مات ٽيڻ.

– **بازي وجهڻ:** تماشو ڪرڻ ـ کيل ڪرڻ.

• **بازيگر(ت):** ذ. جانورن جو هڪ قسم.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بازيگرُ ج بازيگر:** ذ. صفت. [ف. باد = هوا + گير = جهڻيندڙ] چٽ ۾ هوا لاءِ چڏيل دري ـ منگھ. ڪبوتر جو هڪ قسم. پلٽا کائيندڙ ڪبوتر ـ ليٽ ڪبوتر. (اسر خاص) پُلٽي پيل قومن مان هڪ قوم جو نالو (جي اڪثري ڪيل تماشو ڏيکاري گذران ڪن. مُردن کي سنئون ويهاري پاسي کان حقو وغيره سامان رکي مٽان ڏکي چڏين. اڪثر حيدرآباد ۽ لاڙڪاڻي ضلعي ۾ رهندڙ).

• **باس ج باسُونْ:** ث. [سن. واس] بَدبُو ـ ڏپ خوشبوءِ "بَر مِرڙوئي باس، چپر چَٽون موڪليون" (شاھ). اڳواٽ خبر ـ سماچار ـ اُهجاڻ "جڏهن پيئي باس، چپر هوت پنهون جي" (شاھ). [سن. پاسُ = خواهش، آرزو] آچَ ـ سُکا ـ پيٽا ـ نذر. مجتا ـ قبوليت.

ـ **باسارو ج باسارا:** ذ. صفت. باسُ وارو ـ بُوءِ وارو ـ ڏَپرُ.

ـ **باس آڇڻ:** ڏپ اڇڻ ـ بَدبُوءِ اڇڻ. اڳواٽ خبر. پوڻ اُهجاڻ اڇڻ.

ـ **باس باسڻ:** مجتا مڃڻ ـ نذر باسڻ. سُکا ڪرڻ.

ـ **باس ٽيڻ:** ڏپ ٽيڻ.

ـ **باس پوڻ:** باس آڇڻ. ٽيٽ پوڻ.

ـ **باس ڪرڻ:** ڏپ ڪرڻ ـ بدبوءِ ڪرڻ. ڪنو ٽيڻ.

ـ **باسي ج باسي:** ذ. صفت. ڏپ وارو ـ بَدبودار. گھٽي وقت جو رکيل (کاڌو وغيره جو ڏپ ڪري ويو هجي). پاروٽو.

• **باسْتانُ:** ذ. صفت. [ف] پُراڻو ـ جھونو ـ ڪُھنو.

• **باسْتي (ڻ):** ث. باھ ـ اگني ـ جوت.

• **باسْپَتي، باسْمَتي:** ذ. خوشبودار چانورن جو هڪ قسم.

• **باسِڪاري ج باسِڪاريُون:** ث. [سن. ويسْ = هلڻ، ڇرڻ + ڪاري] آڏاڻي جي پيرڙين وارين ڪائين مان هڪ ڪائي (جا تاجي، جي تندن کي هيٺ مٽي ڪري).

• **باسِني ج باسِنِيُون (ڻ):** ث. چمڙي يا ڪپڙي جي ڇوٽري جنهن ۾ پُسا وجهي چيلھ سان ٻڌندا آهن ـ بَدي ـ واسٽي.

• **باسَڻُ:** مصدر. [سن. پاسْ = ظاهر ڪرڻ، چمڪڻ، ظاهر ٽيڻ] ڏَسڻ ـ ٻڌائڻ. سچي ڪرڻ. مجتا مڃڻ. قبول ڪرڻ ـ سر تي کڻڻ "ٻي ڪير گھڙندي قاف، هي بر برهمڻ باسيو" (شاھ). (باسيو ـ باسيندو ـ باسيل).

ـ **باسَ:** ث. قبوليت ـ مجتا. سچي. خواهش ـ آرزو.

ـ **باسائڻُ:** مصدر "باسڻ" مان متعدي بالواسطه قبول ڪرائڻ ـ مڃائڻ.

ـ **باسيجَڻُ:** مصدر "باسڻ" مان فعل مجهول. ٻڌائجڻ. سچي ٽيڻ.

• **باسَڻُ ج باسَڻُ:** ذ. [سن. واسَن] ٽاڻُ ـ برتن.

• **باسُ:** اَمر. [ف. بُودَنْ > باش = هُج، رهه، ترس، ٽيءُ] مرڪب لفظن جي پڇاڙيءَ ۾ ڪم ايندڙ "خوش باش، شاد باش، وغيره".

• **باشا ج باشا (ڪ):** ذ. [ف. بادشاه؛ ترڪي. پاشا] پرڳڻي جو حاڪم.

• **باشِنْدو ج باشِنْدا:** ذ. صفت. [ف. باشنده ج باشِند گان] رهاڪو ـ رهندڙ ـ رهواسي.

• **باشو بانْشو ج باشا، بانْشا:** ذ. [ف. باشه] هڪ قسم جو شڪاري پکي (جو اصل ۾ "بَشين" جي مادي آهي، پر نالو مذڪر طور مستعمل اٿس، اڪيون پيليون، باز کان نندو ٿئي) ـ چڙي باز. sparrow hawk (accipiter nisus).

• **باشِي ج باشِي:** صفت. [سن. واسِي > وَسْ = رهڻ] رهاڪو ـ باشندو.

• **باصِرَهْ:** ث. [ع. بَصَرَ = هن ڏانو] ڏسڻ جي قوت ـ بينائي. اک.

• **باصِري ج باصِري:** صفت. [بَصَرَ > باصري] بصر ۾ رڌل (چانور) ـ خُشڪ. بصر وڪڙندڙ يا پوکيندڙ. پيازي (رنگ).

• **باطِلُ:** ذ. [ع] ناحق. ڪوڙ. (صفت) ڪوڙو ـ ڪوتو. بي اصل. بي اثر.

ـ **باطِل پرست:** ذ. ڪوڙ جو پوڄاري. ڪافر. گمراھ.

ـ **باطِل پَرستي:** ث. ڪفر. گمراھي.

• **باطِنُ ج باطِن:** ذ. [ع] گُجھ ـ راز ـ منجھ ـ اندر. (صفت) گُجھو ـ مخفي ـ لڪل. (اسر خاص). خدا تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو.

ـ **باطن بِينُ:** ذ. صفت. شين جو اندر پرکيندڙ. چوڪسيءَ سان ڏسندڙ.

ـ **باطن جو بانو ڏيکارڻ:** اندر جو رنگ ڏيکارڻ ـ اندر جا عجائب ڏيکارڻ "تو ڏيکاري تو ڏٺي، باطن جا بانا" (شاھ).

ـ **باطِني:** ذ. صفت. گُجھو ـ لڪل ـ مخفي.

ـ **باطِنِيَه:** ذ. اسماعيلين جو هڪ گُجھو طريقو (جي قرآن مجيد جي لفظن مان باطني معنائون ڪڍندا آهن).

• **باطُونُ:** ذ. [ع. باطن] اندر ـ منجھ. گُجھ ـ راز. ضمير.

ـ **باطوني:** ذ. صفت. گُجھو ـ مخفي ـ لڪل.

ـ **باطوني خبرون ڪرڻ:** گُجھ جون گالهيون ڪرڻ. الهامي خبرون ڪرڻ. اڻڪٿيون ڪرڻ.

• **باعِثُ:** ذ. [ع. بَعثَ = هن موڪليو] سبب ـ ڪارڻ. اصل

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

حقيقت ـ بنياد. (صفت) باني. ايجاد ڪندڙ ـ مُوجد.

• **باغ ج باغَ:** ذ. [ف] گلن ۽ ميويدار وڻن جو مجموعو. بُستان ـ چمن. (اسر خاص) تعلقي ڪنڊ ڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **باغات ج باغاتُون:** ث. گهڻا باغ.

– **باغ اِرَمْ:** اسر خاص. 'شداد بن عاد' ڪافر جو باغ (جو استعاري طور "باغ اِرم" يعني "بهشت جو باغ" سڏيو ويندو آهي).

– **باغائي ج باغائي:** ذ. صفت. باغ پوکيندڙ ۽ سنياليندڙ ـ آرائين ـ مالهي.

– **باغَ باغَ:** صفت. خوش ـ سَرهو ـ گد گد.

– **باغ باغ ٿيڻ:** حد ڪان وڌيڪ خوش ٿيڻ ـ گد گد ٿيڻ.

– **باغبانُ ج باغبانَ:** ذ. صفت. باغائي ـ آرائين ـ مالهي. (اسر خاص) آڳاتي قتل هڪ تاريخي شهر جو نالو (جنهن جا آثار تعقلي دادوءَ ۾ آهن. ۽ جتي مخدوم بلاول رحـ جو مقبرو آهي).

– **باغبانيِ:** ث. باغ سنياليڻ ۽ پوکڻ جو هنر. 'باغبان' جو ڏنڏو.

– **باغ بهار:** صفت. سرسبز ـ آباد. رونق وارو. خوش ـ سرهو.

– **باغَ جي مُوري هئڻ:** ڪنهن ليکي يا ڳڻپ ۾ نه هئڻ.

– **باغِ عَدْن:** ذ. بهشت جو باغ.

– **باغيچو ج باغيچا:** ذ. [ف. باغيچه] ننڍو باغ ـ چمن.

– **باغينْ تُوتينْ لڳڻ:** پنهنجي ڪم سان لڳڻ. پنهنجي ڪم ۾ رُڌل رهڻ. پنهنجي وَسائ.

• **باغي ج باغي:** ذ. صفت. [ع] بغاوت ڪندڙ ـ سَرڪشي ڪندڙ. قائم ٿيل حڪومت جو مخالف. مُلڪي ڏوهاري. مخالفت ـ پري ڇڏندڙ "فلاڻو انهيءَ ڪم ڪان باغي آهي".

• **بافتو ج بافتا:** ذ. [ف. بافتَنْ (= اُڻڻ) > بافتَه = اُڻيل] سوتي ڪپڙي جو قسم. ڪبوترن جو هڪ رنگ.

• **بافنْدَهْ:** ذ. صفت. [ف] اُڻندڙ ـ ڪوري.

• **باقِرْ:** ذ. [ع. باقِرُ = پيٽ ڦاڙيندڙ] شينهن. علم ۾ ماهر. (اسر خاص) اِمام محمد بن علي (زين العابدين) بن حسين (رضـ) جو لقب. مرد جو نالو.

• **باقِراڻي:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهه. اسٽيشن ۽ ڳوٺ جو نالو.

• **باقِرخانيِ ج باقِرخانيون:** ث. هڪ قسم جي ماني (جا ڪنڊ. گيهه ۽ ڪير ۾ ڳوهيل ميدي مان ٺاهي تنور ۾ پچائيندا آهن. 'نواب باقر خان' جي فرمائش تي تيار ڪرڻ سبب مٺس اِهو نالو پيو). مِٺو روٽ ـ شِير مال.

• **باقِرو:** اسر خاص. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **باقِلا:** ذ. [ع. باقِلاءُ، باقِلِيٰ، باقِلِيُ] مَٽر جون قَريون. رانْهان ـ جونْرا (پاڄي).

– **باقِلاڻي:** ذ. صفت. چٽا جَونْرا وڪڻندڙ.

• **باقي:** ث. [ع] بقايا. بچت. پاڄي. (صفت) هميشه رهندڙ ـ جتاءُ وارو. دائم قائم. "فاني" جو ضد. بَقاءَ وارو. (اسر خاص) اَللّٰه جو هڪ صفاتي نالو "هُو اَلْباقي". (حرف جملو) پر ـ مگر.

– **باقِيات:** ث. [باقي ج باقيات] رهيل بقايا. بچت پاڄي.

– **باقِيات صالِحات:** ذ. نيڪ عمل (جي هميشه رهندا).

– **باقِيدارْ ج باقِيدارَ:** ذ. صفت. جنهن وٽ بقايا رهيل هجي. جو بقايا نه ڏئي. قاصر. حساب چورَ.

– **باقي رکڻ:** بچائي رکڻ.

• **باڪ ج باڪ:** ذ. [ف] ڊپ ـ خوف "بيباڪ = بيخوف". [سن. واڪْيه] واڪ ـ وچن ـ زبان هولي.

• **باڪرَهْ:** ث. [ع] اَڻ پرٽيل (چوڪري) ـ ڪُنواري.

• **باڪري ج باڪري:** ذ. صفت. [ع. بَقال = پاڄي وڪڻندڙ] ميوو ۽ پاڄي وڪڻندڙ ـ سبزي فروش.

• **باڪَسُ ج باڪَس:** ذ. [انگ. box = پيٽي] تيلين جي پُڙي ـ ماچيسُ.

• **باڪو:** ذ. صفت. ڏسو "بانڪو".

• **باڪُو ج باڪُو (ت):** ذ. صفت. [سن. واڪْيه] ٻئي جي جورت تي چوري ٽيل مال جي خبر ٻڌائيندڙ ـ جُوٺت. بڪندڙ ـ بڪبڪيو.

• **باڪ ج باڪُونْ:** ث. [س. پاسَ > پا = چمڪڻ] سڄ اُپرڙ ڪان اڳ آسمان ۾ روشني "شمع هاريندي شب. پرهه باڪُون ڪڍيون" (شاهه). صبح صادق ـ پرهه ڦٽي.

– **باڪ ڦٽڻ:** پرهه ڦٽڻ ـ فجر ٽيڻ.

– **باڪ ڦٽي:** ظرف. پرهه ڦٽيءَ جو ـ پريات جو.

– **باڪ ڪَڍڻ، ڪَٽڻ:** پرهه جي روشني ٽيڻ. پريات ٽيڻ.

• **باڪرُ ج باڪرَ:** ذ. باڪرُ ـ پانگرُ (وڻ).

• **باڪرو:** ذ. پسارڪي وڪرجو هڪ قسم ـ بڪرَو.

• **باڪرُو ج باڪرُو:** ذ. صفت. بَڪرجو ـ بڪر (شهر) ج رهاڪُو.

• **باڪري ج باڪربُون:** ث. [ڪجراتي] ننڍڙي ماني ـ لولي ـ ڪوڪي.

• **باکريجي:** اسر خاص. تعلقي کپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **باکڙ ج باکڙ:** ذ. صفت. چوٽيءَ چانگيل (وڻ). پنن چٽيل ـ ٿوڙهو ـ پانگڙ.
• **باکڙا:** اسر خاص. لس ٻيلي طرف مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو (جنهن مان "وَتَ باکڙو" شاعر ٽي گذريو آهي).
• **باکڻ (ٽ):** مصدر. [سن. پاش = چوڻ] آکڻ ـ چوڻ. (باکيو ـ باکيندو ـ باکيل).
• **باکوڙو:** اسر خاص. تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **باکيو ج باکيا:** ذ. [سن. پا = چوڻ] زباني وعدو ـ زباني قول.
• **باگاڙ ج باگاڙ (ٽ):** ذ. ٻکڙ.
• **باگاٽا:** اسر خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه ۽ مکان جو نالو.
• **باگپٽي:** اسر خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **باگراڻي:** اسر خاص. تالپرن جي هڪ پاڙي جو نالو.
• **باگڙ:** اسر خاص. لس ٻيلي طرف هڪ ڏوري جو نالو.
• **باگڙ:** ذ. [بَگو (= سفيد) > باگڙ = اَڇائيندڙ] مصري يا آمريڪي ووڻ ۽ اُن جي ڦُٽي (جنهن جي ڪپهه سنڌي ووڻ جي ڪپهه جي پيٽ ۾ زياده سفيد ٿئي). (صفت) بگاڻ (اَڇاڻ) تي مائل رنگ وارو جانور (ڳئون يا ٻکري). ڪٽڪ جو هڪ قسم.
• **باگڙجي:** اسر خاص. سکر ۽ بدين تعلقن ۾ ديهن جو نالو.
• **باگڙدلو:** ذ. صفت. لُڇ ـ بدمعاش.
• **باگڙي:** اسر خاص. هڪ خانه بدوش گهٽ ذات (جي مُردار کائيندا آهن) ـ شڪاري ـ واگهڙي.
• **باگو ج باگا:** ذ. گهوٽ جي ڪپڙن جو وڳو. (اسر خاص) مرد جو نالو (انهيءَ نالي سان "مير باگو خان" مشهور ٿيو. جنهن "سنڌ راڄي" سان شادي ڪئي هئي. ۽ ٽنڊو باگو شهر ٻڌايو هو).
• **باگوڙ ج باگوڙ:** ذ. واڱڻ ـ واگهو "بيحد باگوڙ بحر ۾، هيبتناڪ هزار" (شاه).
• **باگواهُ:** اسر خاص. هڪ واهه جو نالو. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **باگوٽو (ٽ):** ظرف. "بَگاڻ" يا اَڇاڻ جو وقت سويرو ـ سويل.
• **باگوڏهو:** اسر خاص. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **باگو ڪ گهامڙ:** اسر خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **باگي ج باگيُون (ٽ):** ث. گيهه جي ڏهي کي مٿان ٻڌل ڏور.
— **باگي ڏيڻ:** سُٽ جي ڏوريءَ سان گيهه جي ڏهي جو ڏيڪ قابو ڪرڻ.
• **باگيسري:** ث. هڪ راڳڻيءَ جو نالو ـ پاگيسري.

• **باڳهه:** ذ. پستا، بادامين وغيره مغزات (معجون يا خوراڪ ٺاهڻ لاءِ).
• **بالُ ج بالَ:** ذ. [ف] پکيءَ جي ڪنيڙاڻي ـ بازو. مڇيءَ جو هڪ قسم. [سن. بالَ] هارُ. وارُ. [انگ. ball] ڪينهُون ـ ڪينهُوڙو.
— **بالَ چالَ:** ذ. ٽينگ ٽپا. ٽڪي ڏوڙ.
— **بال و پرَ:** ذ. ڪنب ڪنيڙاٽيُون.
• **بالا:** صفت. [ف] مٿانهون ـ بلند ـ اُوچو. (ذ) قد ـ قامت. چوٽي.
— **بالابِين:** ذ. مٿان نهاريندڙ "جا هنيائين هٽن سين، سا سُئي بالابين" (شاه).
— **بالابُند:** ذ. پَتڪو ـ پگ. مٿيون ڪپڙو.
— **بالا تَنگ:** ذ. هني تي رکيل گاشي کي قابو ٻڌڻ وارو چر جو پَٽو.
— **بالا پوش ج بالا پوش:** ذ. سَوَڙ. لحاف. پلنگ پوش. ٻاهريون ڪپڙو. غلاف. جهُلّ (گهوڙي جي). اوورڪوٽ ـ لبادو.
— **بالا خانو ج بالاخانا:** ذ. جاءِ جي مٿان اڏيل صُفو. ڇت تي اڏيل ڪوٺي.
— **بالاخواني:** ث. مبالغو. بيحد تعريف.
— **بالادَسْتُ ج بالادَسْتَ:** ذ. صفت. عملي جو مٿيون عملدار. وڏو عملدار ـ وڏو آفيسر. زبردست آفيسر. غالب. "زبردست" جو ضد.
— **بالادَسْتي:** ث. زوراوري. رشوت.
— **بالاڏَشين ج بالاڏَشين:** ذ. صفت. مٿانهين۽ جاءِ تي ويٺل. مٿانهين۽ جڳهه تي ويهندڙ. صدر. عُمدو "ڪم خرچ، بالاڏَشين" (پهاڪو).
— **بالاوَهْست:** ذ. هيٺ ۽ مٿي. زمين ۽ آسمان. جهان.
— **بالاهِمّت:** ذ. صفت. وڏيءَ همّت وارو. دريادل.
— **بالائي ج بالائي:** صفت. مٿيون ـ مٿانهون. اُتل وارو. وڌيڪ ـ سرس ـ زياده. (ث) مَلائي. (ڪيرجي).
— **بالائي آمدني:** ث. مقرر پيدائش کان وڌيڪ آمدني.
— **بالائي طاق:** صفت. پري ـ الڳ.
• **بالاجُ ج بالاج:** اسر خاص. مسمانن جي هڪ قبيلي جو نالو. مردن جو هڪ نالو.
• **بالادي:** اسر خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو (جت قوم جي هڪ قبيلي جو نالو).

• **بالاسارَ ج بالاسرُوڻ (ت):** [ع. بِالْعُسْرِ = ڏکيائيءَ سان، تکليف سان] تکليف – ڏک. ڪاهي – ڪَنڊ.
• **بالْتي، بالْدي ۽ بالْتيُون، بالديُون:** ث. ڏسو "بازدي".
• **بالِش:** ث. [ف] وهاڻو – تڪيو. مسْنَدَ.
• **بالِشْتَ ج بالِشْتُون:** ث. [ف] گرانٽ.
• **بالِغ ج بالِغ:** صفت. [ع] جوانيءَ کي رسيل – سامايل. جوان.
– **بالِغ نظر:** صفت. تجربيڪار. نُڪتہ شَناس. باريڪ بين.
– **بالِغي:** ث. بالغ ٿيڻ واري عمر – بلوغت – جواني.
• **بِالْفِعْل:** ظرف. [ع] حال في الحال.
• **بِالْڪُل:** ظرف. [ع] پوريءَ طرح – ٺيڪ – پُورو.
• **بالْڪَني ج بالْڪَنيُون:** ث. [انگ balcony] ماڙيءَ جي اڳيان وڌيل ٽڪرو – ڇجهري.
– **بالَمُ ج بالَمَ:** ذ. صفت. [سن. وَلَبّ] پياروَ – پريتم – محبوب. دلبر. دوست. عاشق. بيخوف – بيپرواهہ. خوش – سَرهو. خاوند – مُٽس.
– **بالم ٽي ويهڻ:** بيپرواهہ ٽي ويهڻ.
• **بالْنڪُو:** ذ. [ف] هڪ قسم جو خوشبودار ٻوٽو (نازبو جهڙو ٽئي).
• **بالو ج بالا:** ذ. [ع] مٽانهين ڪوٽي يا ڪمرو – بالاخانو. جاءِ جي مٽان اڌيل صُفو. پهراڻ. لاوڻ يا چولي کي گهيريدار ڪرڻ لاءِ ڪپڙي جو ڏَرُ. پاڳو – تَڪُ. سِڪي جو ٽپو. پسارڪي وکر جو هڪ قسم.
• **بالُو:** ذ. [ف] آگر ويڑهو. چيري (ميوو).
• **بالُوشاهي:** ث. [ف] مٺائيءَ جو هڪ قسم (مٺائيءَ جي نرم ٽڪي. جا 'بالوشاهہ' حلوائيءَ جي نالي پٽيان سڏجي).
• **بالُهڙُو:** ذ. "بالم' جو اسر تصغير. محبوبڙو. گڏهن جي هڪ ذات.
• **باليدگي:** ث. [ف] ويجهہ – واڌ. ساوڪ. مغروري.
• **باليڏيرو:** اسر خاص. تعلقي ڪَڪڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **بالين:** ذ. [ف] وهاڻو – ڪَنْڊُ.
– **بالين پَرَسْت:** ذ. صفت. آرام پسند – آرام گولينڊڙ.
• **بامْ:** ث. [ف. بام] ڇت. ماڙي – ڪوٽو – بالاخانو. [ف. بامداد] صبح – فجر – پرهہ ڦٽي. روشني – تاب. راڳ جي هيناهون تار. ٽُلهو ۽ ڪهرو آواز. آسمان "آسمان تي هِيءَ هُي، مُجري ۾ زهري جي ندا: بام تي منهنجو ڏسو ۽ هن جو زير بام رقص" (سانگي).
– **بامِ بَديع، بامِ رواق، بامِ فَراخ، بامِ وَسيع:** ذ. نائون آسمان (جو ٻين آسمانن کي ڦيرائي ٿو).
– **بامِ دنيا:** اسم اص. پاميرجو مٽانهون پٽ.
– **بامِ زمانہ:** ذ. هيٺيون آسمان.
– **بامگاہ:** ظرف. صبح جو سوير.
– **بامِ گَردُون:** ذ. آسمان.
– **بامِ مَسيحُ:** ذ. چوٿون آسمان (جنهن تي حضرت عيسيٰ مسيح آهي).
– **بامْر:** ث. [سن. واما] زال – عورت. حسين عورت – نازنين "تَنبوري جهانْءِ جهڪي ڪئي، برهہ ساريندي بام" (جلال).
• **بامرُ ج بامَر:** ذ. [انگ. balm] ڪافور. جاڻ وغيره جو عرق يا مَرهم (جنهن سان مٽي جو سُور لهي ويندو آهي).
• **بامارَ ج بامارُون (ت):** ث. سَنهون مِينهن.
• **بامْبارَ ج بامْبارُون (ڪ):** ث. وڏائي – هٽ – تڪبّر.
• **بامبولَ ج بامْبولُون:** ث. مڇيءَ جو هڪ قسم.
• **بامَداد:** ذ. [ف] صبح سوير – پرهہ ڦٽي.
• **بامَنّ:** صفت. [سن. وامَنَ] ننڍي قد وارو – بندرو. جامڙو. (اسر خاص) وشنو ڀڳوان جو پنجون اوتار (جنهن جامڙي جو روپ ڌاري راجا بَلِيءَ کان ٽي قدم زمين جا دان طور گهريا هئا).
• **بامْني ج بامْنيُون:** ث. [سن. وامَني] بندري – جامڙي. گهوڙي.
• **بانْ:** ث. بيزاريءَ جو لفظ. [سن. باڌَهَ] توبهہ – زاري – جانو. آڻ – هار – شڪست.
– **بانْ پَرڻ:** جانو پرڻ. زاري ڪرڻ.
– **بانْ ڪَرڻ:** پچتائڻ. توبهہ ڪرڻ. آڻ مڃڻ (راند ۾). بيزاريءَ جو اظهار ڪرڻ.
• **بانْ ج بانْ:** ذ. [سن. وَرْنَ = رنگ] رنگ – ورنَ. شڪل – صورت. خاصيت – گڻ. پوش – ڍَڪ. چوغو. وَڳو – لباس. [سن. باڻ] پاڻ – تير "عُقابيل اکين ۾، توکي باري بان" (شاهہ). [ف] اسر فاعل مرڪب ٺاهڻ لاءِ هڪ پڇاڙي، بمعني رکندڙ – وارو "باغبان، دربان، وغيره".
– **بانْ بَري:** صفت. (بان = رنگ + بَري = بَر جو. مٽيءَ جو) مٽيءَ جي رنگ – پيوت – خاڪ آلود "ڪالهہ گڏيوسين ڪَاپڙي، بابُويان بري" (شاهہ).
• **بانات:** ث. [هـ] بَنات جو ڪپڙو.
– **بانات فروش:** ذ. صفت. پشم فروش.
– **باناتي:** صفت. بنات جو – پشمي.
• **بانارَڻ:** مصدر. [سن. وِدارڻ] ڪاتيءَ سان گوشت جا ننڍا

ٺڪر ڪرڻ ـ ٻوٽيون ڪرڻ. (باناريو ـ بانارينڊو ـ بانارين).

• **باناڪاڙ ج باناڪاڙ:** ذ. صفت. [سنڌي. پَن ڪاڙ (=پَنُ = رڇ + ڪاڙ = ڪاڙيندڙ)؛ فرينچ. بونا پارٽ (؟)] جيڪي اڇي سو ڇئي ڏيندڙ ـ رک رکان نہ ڪندڙ ـ بيپرواهہ. بيغرض. دلير ـ بهادر. زوراور ـ جابر ـ ڏاڍو مڙس. چالاڪ ـ عيار. فضول خرچي ڪندڙ. پَن کي ڪاڙي نڪري ويندڙ (مَڇُ).

• **بانالو:** اسم خاص. تعلقي ڊگهڙيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **بانبٽو ج بانبٽا:** ذ. بانڊُنو ـ جهنڊو.

• **بانبرَجَڻُ، بانبُورجَڻُ (ت. ڪ):** فعل مجهول. بَمرجڻ ـ ڦُوڪجڻ ـ شُوڪجڻ. ڪاوڙجڻ. جوش ۾ اَڇڻ. وڏائي ڪرڻ. وڏو ٿيڻ. وڏڻ. وگهرڻ. (بانبريو ـ بانبربو ـ بانبريل).

• **بانبرُو بانبُرُو ج بانبڑا:** ذ. [سن. واسَ = ڇامڑو] هارَ جي هڏن ۽ گوڏن ۾ ريڑهي. (صفت) هڏن ۾ ڪُهو ٿي بيٺل ـ ڊوندڙو ـ ڪُهڙو.

– **بانبڑا پائڻ:** (ننڍڙي هار جو) گوڏن ۽ هڏن تي رڙهڻ ـ ريڑهيون پائڻ. سُست ٿيڻ. ٽڪجڻ. سُجو ٿيڻ.

– **بانبڑا ڏيڻ:** بانبڑا پائڻ ـ ريڑهيون پائڻ.

– **بانبرُو هلڻ:** نوڙي هڏن ۾ ڪُهو تي هلڻ. ترين ۾ هلڻ. ڊوندڙو ٿي هلڻ.

• **بانبڻ ج بانبڻون (ل):** ث. [سن. و. انَ = گهر جي ديوار ۾ سوراخ] تمام وڏو ٽاڻ.

• **بانبيارَ ج بانبيارَ:** ذ. [سن. وانَ = گهر جي ديوار ۾ سوراخ] وڏو برڙ. ڇَڙ. (صفت) تمام وڏو. ويران ـ پانياڻ.

• **بانبيارلهڻ:** برگهل ٿيڻ. ڦاٽڻ ـ چيرجڻ. سوراخ ٿيڻ.

• **بانٽ ج بانٽ (ت):** ذ. ڏوهين جي اصطلاح ۾ ڪيڙن جو هڏل مُڇو.

• **بانٽو ج بانٽا:** ذ. [سن. وَيْجَيَنْتَ = وانٽو] بانبٽو ـ جهنڊو. مال جو چارو (ث).

• **بانٽ، بانٽيُون:** ث. هميشہ جمع ۾ استعمال ٿيندڙ لفظ. ووٽن جون سُڪل ڪائيون ـ ووٽائيون. ڪجيءَ جا ڦرها (گهر ٺاهڻ لاءِ). لَيُن يا ڄارين جي لاڪُڙَ. لاباري کان پوءِ سُنڊين جو دوبارو اوسر (خصوصاً ڪمند، نير، تماڪ، ووڻ وغيره). اڻ ڏوتل ريشم، ڪچو آڪارو. گهٽ درجي جو پٽُ (پرت پرڙ جو).

• **بانٽَ:** اسم خاص. تعلقي ڊگهڙيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **بانٽارَ ج بانٽارَ (ڪ):** ذ. ڪاري رنگ جو ماڻهو.

• **بانٽَ ڇورو:** ذ. پَسارڪي وڪر جو هڪ قسم.

• **بانڊو ج بانڊا:** ذ. [هـ. بانڊي] سونڊو ـ ڏُڪو ـ ڏندو "ڪامُون سَهہ مَ ڪَرها، بانڊا ڪير هٽاءِ". (شاهہ عنايت).

• **بانڊي ج بانڊي:** صفت. بچڑو. بگڙيل.

• **بانڊي ج بانڊيُون (ت):** ث. ڏاڪڻ جي منجهيل ويڑهي. سادو ريشم.

• **بانڊيري:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **بانڊ:** ظرف. [ف. بنده؛ سن. بَنڌَن = ٻڌڻ] باندي ـ بند ـ قيد ـ گرفتار ـ ٻڌل.

– **بانڊي ج بانڊي:** ذ. صفت. بند ٿيل ـ بند ۾ پيل ـ قيدي. پورهيت. گرفتار ـ پڪڙيل.

• **بانڊاهو ج بانڊاها (ت):** ذ. ننڍو بَنْدُ ـ ٻَنو.

• **بانڊَرُ ج بانڊَر:** ذ. [سن. واندَر] مشهور جهنگلي جانور ـ وڏو پولڙو. (ث) بانڊري ج بانڊريُون.

– **بانڊَرو ج بانڊرا:** ذ. باندر. باندر جهڙو. بدمعاش.

– **بانڊر وانگر نچائڻ:** بيعزت ڪرڻ. تابعدار ڪرڻ. سخت ستائڻ.

– **بانڊري:** ذ. صفت. باندر وارو. باندر نچائيندڙ ـ پولائي.

• **بانڊرُو ج بانڊرُو:** ذ. صفت. بندر جو. بندر تي رهندڙ.

– **باندرو ڪَرَ:** ذ. ڪَرَ جو هڪ قسم.

• **بانڊرُو تاڙو ج بانڊرُو تاڙا:** ذ. (ٻيڙيءَ جو اصطلاح) 'ڪيڙي' ۽ 'اڏير' جي وچ ۾ لڳل ڊگهي ڪائي (جا جهلَ طور ڪم اچي).

• **بانڊَرُ ج بانڊَرَ (لس):** ذ. [ف. باز] باز.

• **بانڊَروري ج بانڊَروريُون (ڪ):** ث. گهَرجي پُٺ کان ڏنل تڏو يا پَتَر.

• **بانس ج بانسُون:** ث. [سن. واسَ] ڏَپ ـ بوءِ. بدبوءِ.

– **بانسارو:** ذ. صفت. بانس وارو ـ ڏپ وارو.

• **بانسُ ج بانس:** ذ. [سن. وَنْش] وڻ جو هڪ قسم (جنهن جون ڪائيون ڊگهيون، پوريون ۽ ڳَريدار ٿين). بانس جو لڪڙو ـ بنمبُو (bamboo). ڏهن فوٽن جو ڪاڇو.

– **بانس تي چڙهڻ:** خوار ٿيڻ ـ بدنام ٿيڻ.

• **بانسري ج بانسريُون:** ث. [سن. وَنْشي] ساز جو هڪ قسم. وات سان وڄائڻ جو ڪائيءَ مان ٺهيل سوراخدار ساز ـ بانسُلي ـ بَينسري.

• **بانسُلي ج بانسُليُون (ل):** ث. بانسري. واسٽي. ٻَنُون.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بانْسو:** ذ. هوتيءَ جو هڪ قسم (پن ساوا، گل اڇو، سواد قڪو، دوا طور ڪم ايندڙ). ڪنهن بہ اوزار جو ڳڻ (ث).
• **بانْسِي ج بانْسِيُون:** ث. ڏسو "بانْسري".
• **بانْشو ج بانْشا:** ذ. [ف. باشه] هڪ قسم جو شڪاري پکي ـ باشو. (مجازاً) تيز رفتار وهٽ (گهوڙو، اُٺ). ڦرتائيءَ سان ڪم ڪندڙ جوان.
• **بانْڪَ ج بانْڪَ (ذ)، بانْڪَ ج بانْڪُون:** ث. [سن. وَنْڪ] وادڪي يا لوهارڪي ڪم جو هڪ اوزار (جو روات هٿ مهل ڪنهن شيءِ کي سوگهو جهلي) ـ پانو ـ چاهي. ونڪڙو. بيل گاڏيءَ جي ڏانڊي جي مٿئين حصي ۾ لڳل ڪاٺي. نَدي‌ءِ جو وَرُ. ڏنگائي ـ لڇائي. عيب.
• **بانْڪَ:** صفت. [سن. وَرْتَڪ] سينگاريل ـ سُهٽو "بانْڪَ بَدن برق بهتر، دُراندر دَڇَ دهاني" (سگهڙ).
• **بانْڪا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **بانْڪانير:** اسم خاص. بيڪانير (رياست) "ڪي جُنبيون جيسلمير ڏي، ڪي بانْڪانير بهار" (شاه: رسالو. هڪ پڙهڻي موجب).
• **بانْڪرَو ج بانْڪرَا:** ذ. ڪاڪ جو بَينْڇ.
• **بانْڪَلَ (ت):** اسم خاص. هڪ ديوي‌ءَ جو نالو (جنهن جي هندو چارڻ پُوجا ڪندا آهن).
• **بانْڪو ج بانْڪا:** ذ. صفت. [سن. وَنْڪَ = ڏنگو، حرڪتي، ڏاهو] بهادر ـ پهلوان ـ سورهيه.
• **بانْڪو چورُ:** ذ. زبردست چور ـ هاڙهو چور ـ ڪاتڪو.
• **بانْگ ج بانْگُون:** ث. [ف] آواز ـ صدا ـ سڏ. نماز جو سڏ ـ اَذان ـ ٻانگ. ٻانگي جو آواز.
– **بانگ دَرا:** ذ. قافلي جي پهرئين اُٺ جي ڳچيءَ ۾ ٻڌل وڏي ڇڙي جو آواز، قافلي جي هلڻ جو آواز.
– **بانگ ڏيڻ:** اَزان ڏيڻ.
– **بانْگو ج بانْگا:** ذ. صفت. بانگ ڏيندڙ ـ مؤذن. تسبيح جي ٻنهي ڇيڙن کي ملائيندڙ ڊگهو مڻيو.
• **بانْگا (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **بانْگِي ج بانْگِيُون:** ث. [هـ. بانگي: سن. وَرْڻ + اِڪا] جنس ـ نمونو (سون وغيره جو: سونارو ڳهه ٺاهڻ وقت، مليل ڳهه مان سون ذري کڊي پاڻ وٽ رکندو آهي يا ڏيڻيءَ کي ڏيندو آهي. بعد ۾ ڳهه جو مالڪ اُن سون سان پنهنجو ڳهه ڪسوٽيءَ تي هڻي خاطري ڪندو آهي تہ سون ساڳيو آهي يا نہ).
• **بانْگهو ج بانْگها:** ذ. سَنهي ڪاٻي (هارڻ جي) ـ چينيو ـ پانْگو.
• **بانو (نْ) ج بانا (نْ):** ذ. [سن. وَرْڻ] رنگ ـ ورن ـ روپ ـ عجائب "تو ڏيکاري تو ڏٺي، باطن جا بانا" (شاه). ٻاهرين شڪل يا صورت. پوشاڪ ـ لباس. فقيراڻو لباس. گهوڙي جي مُنهن تي سفيد هولهُ (ت). عجوبو. (اسم خاص) مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو (رُستماڻين جي شاخ).
– **بانو بَدلائڻ:** ويس بدلائڻ ـ چمڙاپوش ڪرڻ.
• **بانو:** ث. [ف] شهزادي. خاتون ـ شريف عورت ـ سڪر زال. عورتن جي نالي پٺيان ڪم ايندڙ لفظ "اَرجمند بانو، نوشه بانو، وغيره".
• **بانْوِتو ج بانْوِتا:** ذ. [سن. وَيَجينْت] جهنڊي جو ڪپڙو (جو هوا ۾ ڦَڙڦَڙ ڪري) ـ بانٽو. بيرق ـ جهنڊو.
• **بانْوَرُ ج بانْوَرَ:** ذ. [ف. باوَرْ = اعتبار] هٽ ـ وڏائي ـ تڪبر ـ غرور "بانْور چاتي تو، ڪيوڙي ڪمزور آهه". پَروسو (تہ ڪو فلاڻو ائين ڪري سگهندو).
• **بانْورْجَڻُ:** فعل مجهول. هٽ ڪرڻ ـ فخر ڪرڻ ـ شينگ ٽيڻ. (بانْوريو ـ بانْورنو ـ بانْوريل.)
• **بانْورو ج بانْورا:** ذ. صفت. [سن. واتُولَ = واءُ پريل] ديوانو ـ سودائي. اَلبيلو. (ث) بانْوري ج بانْوريُون.
• **بانْورائي:** ث. چريائي ـ ديوانگي. البيلائي.
• **بانْولائڻُ:** مصدر. پَنْيلائڻ. مست ڪرڻ. (بانْولائيو ـ بانولائيندو ـ بانولائيل).
• **بانْو لو ج بانْولا:** ذ. صفت. [سن. واتُول] مست ـ ديوانو. سودائي. (ث) بَانْولي ج بانْوليُون.
• **بانْولِي ج بانْولِيون:** ث. [ترڪي. ف. باوْلو. باوْلي = ڏپ واري شيءِ يا جانور جنهن کي باز يا ڪتي اڇيان ڳهلي، اُن کي شڪار ڪرڻ سيکاريو وڃي] ننڍي باز کي شڪار ڪرڻ تي هيرائڻ لاءِ ڪنين ڪٽو پکي ڪارائڻ. پيتي ـ لَبُ. ڦيري ـ پنواڻي. بازولي. ناز نخرو.
• **بانولي ڏيڻ:** باز کي پکي جهلي ڏيڻ ۽ شڪار ڪرڻ سيکارڻ. ڪنهن کي جڙتو ٻهاني سان برغلائڻ.
• **بانْٽُو بانْٽُنتو ج بانْٽُتا، بانْٽُنتا:** ذ. [سن. وَيجَينتَ] جهنڊو ـ بيرق (جو ٻيڙيءَ يا جهاز ۾ واءُ جي رخ ڏيکارڻ لاءِ ٻڌل هجي). (ث) بانْٽُتي ج بانْٽُتيُون.
• **بانْٽُ:** ث. [سن. وِلُٺ = ڪسڻ، ڦرڻ] چتي ٻُک ـ هيڇ. اُڻاٽ.
• **بانِي ج بانِيُون:** ث. [سن. واڻي] ٻاڻِي ـ ٻولي. سُر ـ

اَلاپ "بَروي جي باني، ڪنهن کان سکيين سُپرين" (شاهه). [ع. بَنَي، بِناءَ] ستاءُ ـ سٽ ـ صلاح (ت). [بهانو > بانو > باني] بهانو ـ سبب. رک ـ ڦُلهيار ـ چار (ٽ).

– **بانِي ڏيڻ:** سِٽَ سِٽڻ. بهانو بڻائڻ. ڪنهن کي ڪنهن لاءِ راغب ڪرڻ.

• **بانِي ج بانِي:** ذ. صفت. [ع] اَڏيندڙ. بُنياد رکندڙ ـ پايو وجهندڙ. ايجاد ڪندڙ ـ مُوجد. مهندار ـ اڳواڻ.

– **بانِيڪارُ ج بانِيڪارَ:** ذ. صفت. (ع. باني + ف. کار) ڪم رڪيندڙ. سِٽاءُ سِٽيندڙ. مهندار. هوشيار.

– **بانِي مَباني:** صفت. پهريون بنياد وجهندڙ. شروعات ڪندڙ.

• **باڻاهَ ج باڻاهُون (لس):** ث. رات جي ڏَڪار ـ وِلهه.

• **باڻاهُ ج باڻاهَ (لس):** ذ.ص فت. هيبتناڪ ـ خطرناڪ. طاقتور. (ذ) خالي ميدان.

• **باوُجُود، باوُجُوديڪ:** ظرف. [ف. با = سان + ع. وجود] تنهن هوندي بہ.

• **باوَرُ ج باوَرَ:** ذ. [ف] وڏائي ـ تڪبّر ـ هٺ ـ غرور. اعتبار ـ يقين ـ پروسو ـ آسرو.

– **باور ڪرڻ (ت):** تڪبّر ڪرڻ. وڏائي ڪرڻ. اعتبار ڪرڻ.

• **باوَرْچِي ج باوَرْچِي:** ذ. بورچي.

• **باوَري، باوَرِي:** ث. [ع. بِئْرُ = ڪوهه: هـ. باوَلي = ڏاڪن وارو ڪوهه] وِيَري ـ بائلي.

• **باوَلِي ج باوَلِيُون:** ث. [ترڪي. ف. باوْلُو. باوْلِي] ڏپ واري شيءِ يا جانور (جنهن کي باز يا ڪُتي اڇيان ڳهلي شڪار ڪرڻ سيکارينداَ آهن). اَنڪل ـ حرفت ـ ڪيڏ ـ فريب. پنواڻي ـ ڦيري. بازيلي "ڏس نون باولي برهه جي بيدل" (بيدل).

– **باوَلي ڏيڻ:** ڪلابازي ڪائڻ. مٽي پَر ٽپو ڏيڻ. شڪاري پکي (باز وغيره) کي شڪار جي اوائلي تربيت ڏيڻ. سيکارڻ ـ ڪيڙڻ.

• **باهِ ج باهِيُون:** ث. [سن. بْرهِ، وَهْن] جيرو ـ آگ ـ آتش "جن اندر هري باهِ، سَڏ سيکا اُن کيَ" (شاهه). گرمي ـ جوش. ڪاوڙ ـ غصو. [ع. باهِ] مرداني طاقت ـ مَردي. شهوت ـ جماع.

– **باهِ اُجهائڻ:** باهِ وسائڻ. فساد گهٽ ڪرڻ. شهوت مارڻ.

– **باهِ ٻارڻ:** فساد جاڳائڻ. ظلم ڪڙو ڪرڻ.

– **باهِ ٻاري ڏيڻ:** ڪک ڪرڻ ـ تنگ ڪرڻ. ڏاڍي تڪڙ ڪرڻ.

– **باهِ پَڙڪائڻ:** جهيڙو جاڳائڻ.

– **باهِ تي تيل هارڻ:** ويتر وڌيڪ فساد جاڳائڻ.

– **باهِ چَندڻ:** اَندر جي ڪاوڙ ظاهر ڪرڻ. ويرو ٽڻڻ.

– **باهِ تي چندو وجهڻ:** فساد ٽارڻ. جهيڙو ٽارڻ.

– **باهِ ٽِيڻ:** تپي ڳاڙهو ٽيڻ. سخت ڪاوڙجڻ.

– **باهِ جاڳائڻ:** باهِ ٻارڻ. باهِ ڏکائڻ. ڏيمي باهِ کي پڙڪائڻ. فساد مڃائڻ.

– **باهِ جو گهنڊ:** ذ. باهِ لڳڻ وقت خطري جي اطلاع لاءِ وڄندڙ گهنڊ.

– **باهِ ڏيڻ:** تيلي ڏيڻ. ساڙڻ ـ ٻارڻ. ڪوبہ واسطو نہ رکڻ. ٻَن وجهڻ.

– **باهِ سوڙڻ:** باهِ ۾ ڪائيون سوڙڻ. باهِ جاڳائڻ.

– **باهِ ڪَڍڻ:** اندر جي خار ڪڍڻ. ڪاوڙ مارڻ.

– **باهِ ڪَري چَڏڻ:** تمام گهڻو غصو ڏيارڻ. سخت ڪاوڙائڻ.

– **باهِ لڳڻ:** ڪاوڙ لڳڻ. ساڙَ وٺڻ.

– **باهِ مارڻ:** ڪاوڙ ڪڍڻ. شهوت مارڻ. چوهه چندڻ.

– **باهِ مان پاڻي ٽِيڻ:** سخت مزاج مان نرم دل ٽِيڻ. ظالم ماڻهوءَ جو رحمدل ٿي پوڻ.

– **باهِ ۾ ٽَپو ڏيڻ، ٽَپي پوڻ:** ڏسي وائسي پاڻ کي مصيبت ۾ وجهڻ.

– **باهِ ۾ گِيهہ وجهڻ:** جهيڙو وڌائڻ.

– **باهِ وسائڻ:** جهيڙو ٽارڻ. جوش گهٽائڻ.

– **باهِ وَسڻ:** سخت جهولو لڳڻ ـ لُڪ لڳڻ. ظلم برپا هجڻ.

– **باهُوتِي ج باهُوتِيُون:** ث. ٽوري باهِ ـ باهڙي ـ دونهين.

– **باهِيُون بَجهڻ:** محبت جا مَڄ مچائڻ. درد جا دونهان دکائڻ.

– **باهِيُون ٻَرڻ:** محبت جا مڄ مچڻ. عشق جا وَلوَلا جاڳي پوڻ.

• **باهُڙَڻُ:** مصدر. [پرا. باهڻ] ٽاهڙڻ ـ آٽڙڻ. ڏکو ڪائڻ. ٽڙڪڻ. خطا ٽِيڻ. برخاست ٽِيڻ (مجلس). (باهڙيو ـ باهڙندو ـ باهڙيل).

– **باهُڙَ ج باهُڙُون:** ث. ٽاهو ـ ڏِکو. باهوڙَ (ڪتن جي).

– **باهُڙائڻ:** مصدر. "باهُڙڻ" مان متعدي بالواسطه. ٽاهو ڪارائڻ. ڇيڙڻ. اُٽارڻ. جاڳائڻ. ڪُتي کي بَڇ ڪري پونڪائڻ. برخاست ڪرائڻ (مجلس).

– **باهُڙجڻ:** مصدر "باهڙڻ" مان فعل مجهول. ٽاهڙجڻ. رستي، ڳالهه يا خيال تان ٽڙي وڃڻ. ڪَڇهريءَ جو ڦٽڻ.

• **باهُڙُ ج باهُڙَ:** ذ. هڪ قسم جو وڻ ـ ٻوٽ (جنهن جي ڪاٺ تي خاص طرح جندريءَ جو ڪم سُهڻو ٿئي).

• **باهِڻُ:** مصدر. [سن. پَشْڤَرْ > پَشُ = گِرڻ، پونڪڻ، گاريون

ڏيڻ، نندڻ] بَھڻ ـ پونکڻ (ڪُتي جو) ـ باھوڙَ ڪرڻ. چغلي ھڻڻ (ت). نقصان پھچائڻ (ت). (باھيو ـ باھيندو ـ باھيل).

– **باھَ ج باھُون:** ث. ڪُتي جي پونڪَ ـ باھوڙَ.

– **باھو:** ذ. صفت. پونکندڙ ـ باھيندڙ ـ بَھندڙ (ڪتو). لڳاتار پونکندڙ.

– **باھو ٽي لڳڻ:** (ڪُتي جو) پويان لڳا تار پونکڻ. ڪنھن ماڻھوءَ کي ڪم لاءِ بار بار چوڻ. لاڪيتو تاڪيد ڪرڻ. ڪنھن جي مٿان بار بار دانھن.

• **باھُو:** ذ. اُھو ٽاڻُ جنھن ۾ ڪمند يا ڪجيءَ جي رس ڳڏ ڪجي. لَٺ ـ چڑھي. (اسم خاص) پنجاب جو ھڪ مشھور صوفي شاعر "سلطان باھُو" يا "شاھ باھو" جنھن جي درگاھ جھنگ ضلعي ۾ آھي.

• **باھوتو ج باھوتا:** ذ. حسد. دشمني. (صفت) باھ ورتو ـ حاسد ـ حسد ڪاڏو.

• **باھوتي ج باھوتيُون:** ث. "باھوتو" جو مونث. حاسد عورت. نندڙي باھ ـ دونھين "سامين ھاري سُڄ ۾، بابن باھوتي" (شاھ).

• **باھوڙَ:** مصدر. [سن. پَشْ = بَھڻ] پونکڻ ـ باھِڻ. باھڙائڻ. ٻُلائڻ. (باھوڙيو ـ باھوڙيندو ـ باھوڙيل).

– **باھوڙَ ج باھوڙُون:** ث. ڪُتي جي پونڪ.

– **باھوڙَ ڪرڻ:** پونڪَ ڪرڻ ـ باھِڻ.

– **باھوڙَ مَچائڻ:** ڏاڍو پونکڻ.

• **باھُتو ج باھُتا:** ذ. ڏسو "بانُڍتو".

• **باھُڪَ، باھُڪ (ک):** ث. پائيچاريءَ جي منڊ ـ ميڙَ، سامَ، ڪنھن وٽ پناھ ۾ آيل.

• **باھُڪُ ج باھُڪَ (ک):** ذ. ميڙَ تي آيل ماڻھو ـ منڊائُو "باھُڪ مُڙس = ميڙ تي آيل ماڻھو".

– **باھُڪ ٽي آڻڻ:** ميڙ ٽي آڻڻ.

• **باھِلو ج باھِلا (ت):** ذ. صفت. [سن. وٰڍَ = وند] پائيوار ـ حصيدار ـ ياڳي ياڻي.

• **باھُرو ج باھُرا:** ذ. صفت. ڏسو "بانُولو".

• **باھُڪاٽ:** ذ. [انگ. boycott] قطع تعلقات ـ عدم تعاون.

• **باھُڳولو:** ذ. [سن. واتَ گُلْمَ (= واتَ = واءُ + گُلْمَ = تري، تلي)] بيماريءَ جو ھڪ قسم ـ تلي‌ءَ ۾ ھوا پرجڻ جي بيماري. پيٽ سُور ـ بادي.

• **باھِلو:** ذ. ڪوڏيءَ جو ھڪ قسم.

• **بائُلو ج بائُلا:** ذ. صفت. [سن. واڙلَ. واڙُلو = واءَ سان پريل] پاڳل ـ ڇريو ـ بانُولو.

• **بائُلي ج بائُليون:** ث. [ھ. باؤلي] ڏاڪڻ سان ڪوھ (جنھن ۾ اندر لھي ماڻھو پاڻي پرين).

• **بائُو ج بائُو:** ذ. ٻارن کي ڊيڄارڻ لاءِ ھڪ خيالي جانور جو نالو ـ جُوجُو.

• **بائُوديرو:** اسم خاص. تعلقي ھالا ۾ ھڪ ديھ جو نالو.

• **بائُولي ج بائُوليُون:** ث. ڏسو "باولي".

• **بائيبل:** اسم خاص. [انگ. Bible] ڪرستانن جو پاڪ ڪتاب ـ انجيل.

• **بائيسڪل ج بائيسڪلُون:** ث. [انگ. bicycle] ھڪ قسم جي ٻن ٽيڙن واري گاڏي ـ سائيڪل.

• **بايائي ج بايائيُون:** ث. اَڌ پائيواري ـ حصيداري.

• **بايَزيدُ:** اسم خاص. [ع] عثمانيہ خاندان جو چوٿون بادشاھ (جنھن سلطان جو لقب اختيار ڪيو). بسطام شھر جو ھڪ وڏو صوفي ۽ اھل اللہ ("بايزيد بسطامي" جنھن جو اصل نالو "اَبو يزيد طيفور" ھو. جنھن کي ھڪ روايت موجب ھڪ سنڌي بزرگ کان فيض مليو ھو).

• **بِبْ:** صفت. [سن. وِپُو = پکڙندڙ] ڳُوڙھو ـ گھاٽو.

– **بِبْ اُونداھ:** ث. گھاٽي اُوندھ ـ ڪاري ٻاٽ.

• **بِبَختو ج بِبَختا (ت):** ذ. صفت. بخت وارو ـ ياڳوارو ـ بختاور.

• **بَبَرُ ج بَبَرَ:** ذ. [ف. بَبْر: پرا. بَبَر] ڪيھر شينھن. واڳھ. (اسم خاص) ھندو فقيرن جو ھڪ گروھ ـ آڪالي.

– **بَبر شينھُن:** ذ. ڪيھر شينھن.

– **بَبرُ ج بُبرَ:** ذ. صفت. وڏين بُبين وارو مرد. بُبيءِ وارو (انب). سُجاڻپ لاءِ 'انب' جي وڻ ۽ پتي جو نالو.

• **بُبْري ج بَبْريُون:** ث. [ھ] زالن جي پيشانيءَ تي گول ڪتريل وار ـ زلف ـ ڪاڪل.

• **بَبري ڇڏڻ:** پيشانيءَ تي سُونھن لاءِ گول ڪتريل وار ڇڏڻ.

• **بِبِلائڻ:** مصدر. ڏسو "پَٽِيلائڻ".

• **بَبْلو:** اسم خاص. تعقلي شاھبندر ۾ ھڪ ديھ جو نالو.

• **بِبْٽِينگ ج بِبْٽِينگ (ل):** ذ. صفت. تمام ٿُلھو متارو. وڏي پيٽ وارو.

• **بُبو ج بُبا:** ذ. پستان ـ ٽٽ. ڪجيءَ جي اَڌ ۾ يا مٿي نڪتل

ہڪو. (ث) بُبي ج بُبيُون.

– **بُبا چڏائڻ:** نندڙي ہار کان ماءُ جي ٿڃ بند ڪرائڻ ـ ٿَڃ چڏائڻ.

– **بُبا سگوئجڻ، سموئجڻ:** بُبن ۾ ڪير اچڻ.

– **بُبڙو ج بُبڙا:** ذ. "بُبو" جو اسم تصغير. نندرو بُبو.

– **بُبو ڏيڻ:** ٿڃ ڏارائڻ (ہار کي).

– **بُبو وارڻ (ڪ):** ہار کي ٿڃ ڏارائڻ بند ڪرڻ. بُبا چڏائڻ ـ ڪير چڏائڻ.

– **بُبي ج بُبيُون:** ث. مَرد يا چوڪريءَ جو نندرو بُبو.

• **بَبُون ج بَبُون:** ذ. [انگ. baboon] باندر جو هڪ قسم ـ آفريڪا جو وڏو باندر.

• **بَبُوئي (ث)، بَبُئي (ل) ج بَبُوئيُون، بَبُئيُون:** ث. مسافريءَ ۾ پاڻي ساڻ کڻڻ لاءِ مٽيءَ جي گهُگهي (جا بادامي شڪل تي ٿئي، ۽ بيهارڻ لاءِ تَرو ڪونہ ٿئيس).

• **بِبِ ج بِبِ:** ذ. وڏو پيٽ ـ دِڏ.

– **بِبِ پَرڻ:** دِڏ پَرڻ.

– **بِبِرُ ج بِبِرَ:** ذ. صفت. وڏي پيٽ وارو ـ پيٽيرُ ـ دِدرُ.

• **بَبَرُ ج بَبَرَ:** ذ. ذ. ڳچيءَ ۽ چيلهه جي وچ وارو بدن جو حصو. اَرهُ ـ سينو.

• **بَبِري ج بَبِريُون:** ث. ٽنگن، ہانڊهن ۽ سسيءَ کان سواءِ جسم ـ ڏَرُ.

• **بَبَرُ ج بَبَرَ:** ذ. باهه جي وڏي جِيِي. مَج. آڙاهه.

• **بِبِرُ ج بِبِرَ:** ذ. پَن ول جي پاڙَ (جا چوپائي مال کي، کير وڏائڻ لاءِ ڏونهين ۾ پوهي کارائيندا آهن).

– **بِبِرِي ج بِبِرِيُون:** ث. پَن جي ول جي پاڙ ـ بِبِرَ.

– **بِبِرِيُون وجڻ:** پاڙُون وجڻ. پاڙئون پٽجڻ. گهر ٽي وجڻ.

• **بُبِرُ:** ث. ڏُسڙِ واري زمين (جنهن ۾ پير مُرئي تائين ويهي وڃي) ـ ڏُڏَرُ ـ ڏُسڙِ.

• **بَبَڪ:** ث. [سن. وِپيشڪا] وڏي آواز وارو دڙڪو ـ زورائتي ڏمڪي.

– **بَبَڪ چاڙهڻ:** تڑي چاڙهڻ ـ زور سان ڏمڪي ڏيڻ.

• **بَبِڪائڻُ:** مصدر. پيڪي چاڙهڻ. ڏمڪائڻ. (بيڪايو ـ بيڪائيندو ـ بيڪايل).

• **بَبِڪي ج بَبِڪِيُون:** ث. بَبَڪَ ـ ڏمڪي ـ تڑي. اُڏمو. ڦُڙتيءَ واري چال.

– **بَبِڪيون ڏيڪارڻ:** حشمت ڏيکارڻ. همت ڏيکارڻ. فلڪون ڏيکارڻ.

• **بَبُوت:** ث. [سن. وِبُوت] ڳئون جي چيٽي جي رک (جنهن سان سنياسي فقير پنهنجو بُت ملين). چار ـ قلهيار.

• **بَبُوتُ ج بَبُوتَ:** ذ. صفت. [سن. وِبُوت] رک لڳل ـ مٽيءَ هاڻو ـ خاڪ آلوده "ڪالهه گڏيوسين ڪاپڙي، بابُو رنگ بَبُوت".

• **بَتّ ج بَتُّون:** ث. [ع. بَتّ = هُن وڍيو: ف. بَت: سن. وُرتي] ليڪو. نشان ليکي ۾ هڪ رقم کي ہيءَ کان ڌار ڪرڻ لاءِ وچ ۾ ڏنل ليڪ.

• **بُتُ ج بُتَ:** ذ. [ف] بدن ـ جسم. لوٿ ـ ڏڙ. لاش ـ مڙهه. پٿر يا مٽيءَ وغيره مان ٺاهيل ماڻهوءَ جو بوتو (جو ڪنهن جي خلاف ڪاري جادوءَ طور قبرستان يا سُڄيءَ جاءِ ۾ پُورين). (مجازاً) محبوب ـ معوشق. مان ڪري ٻيئل ـ نہ کڻندڙ ـ خاموش. بيوقوف ـ احمق. پتي راند (نَوَن) ۾ ڏهن ڏاڻن جو ڏاءُ. اُهو تختو يا سِرَ جنهن تي چوپڙ راند يا جُوا ڪرڻ وقت ڏارا يا ڪوڏيُون اُڇلجن.

– **بُت بُلڙ ٽيڻ (ڪ):** بُت ڇُور ٽيڻ ـ سخت ٽڪجي پوڻ.

– **بُت بنجڻ، بَنجي بيهڻ، ٽي بيهڻ:** بلڪل ماڻ ڪري بيهي رهڻ. ڪجهه به نہ ڪچڻ.

– **بُت پَريل:** ذ. صفت. بدن ۾ پريل ـ متارو ـ ٿُلهو.

– **بُت تَراش:** ذ. صفت. بُتَ ٺاهيندڙ ـ مورتيون جوڙيندڙ.

– **بُت پَرست:** ذ. بُتن جي پوڄا ڪندڙ.

– **بُت پَرسْتي:** ث. بُتن جي پوڄا ـ مورتي پُوڄا.

– **بُتَ چَنبڙ ٽيڻ:** مارَ ڪائڻ. جماع ٽيڻ (ت).

– **بُت چَنبڙ:** بدن ۾ هلڪو ٽيڻ. ٽولهه گهٽائڻ. جماع ڪرڻ.

– **بُتخانو ج بُتخانا:** ذ. اُها جاءِ جتي بُتن جي پوڄا ٿئي ـ مَندر.

– **بُت شِڪَن:** ذ. بُت پَڄندڙ (سلطان محمود غزنويءَ جو لقب).

– **بُت فروش:** ذ. بُت وڪڻندڙ.

– **بُت ڪاندارَڻ:** سِيءَ يا ڊپ کان لڳ ڪاندارجڻ. وارَ اُپا ٽيڻ. بدن ۾ سياندا پوڻ.

– **بُت ڪَدَه:** ذ. بُتخانو ـ مندر.

– **بُت وجهڻ:** ڪنهن ماڻهوءَ کي ڪاري جادوءَ جي ذريعي تڪليف پهچائڻ لاءِ اُن جو پتلو اَٽي مان ٺاهي مقام ۾ پُورڻ ـ پڙهيا وجهڻ ـ دوهه ڪرڻ.

• **بَتاشو ج بَتاشا:** ذ. ڏسو "پَتاشو".

• **بَتالُ ج بَتالَ:** ذ. صفت. [ع. بَطّال = بيڪار، نڪمو] ڦُليل ـ گمراهه. توائي. وائڙو ـ موڳو. حيران.

– **بتال ٹیڑ:** پُلجڻ ـ گمراھ ٹیڻ. ٹوائي ٹیڻ ـ حواس باخته ٹیڻ. مُنجهي پوڻ. رستو وڃائڻ.

• **بتالجَڻ:** فعل مجهول. بتال ٹیڻ. مَتو ڦرڻ. مغرور ٹیڻ. خراب ٹیڻ (دل). بَتلجڻ.

• **بتانو ج بتانا:** ذ. [ع. بِطانه > "بِطانَةُ الثّوب = استر. پراءُ"] پڳڙيءَ جي اندران پَراءُ طور ڏنل ڪپڙو. پڳڙيءَ جو اَستر ـ حَشْوَ "پڳ کان بَتانو وڏو". ڏاتُوءَ مان ٺهيل ڪٽڪي. [ع. بَطن، باطن = منجهه، ڳجهه] پيد ـ راز ـ ڳُجهه.

– **بتانو ڪيڻ:** راز ڪيڻ ـ پيد ڪيڻ ـ منجهه ڪيڻ.

• **بتاءِ ج بتاءِ، بتاوَ:** ذ. [سن. وارْتا] ناڇوءَ جو ناز نخرو. اڪين جو اشارو ـ غمزو. ناز ـ نخرو. ڏيکاءُ. ڏوکو ـ فريب. عذر ـ بهانو.

– **بتاءِ ڏيکارڻ:** ناز نخرو ڏيکارڻ.

– **بتاءِ ڏيڻ:** فريب ڏيڻ ـ دوکو ڏيڻ. بهانا ڪري ٽَتائڻ. گمراھ ڪرڻ. منجهائڻ.

– **بتاءِ ڪيڻ:** ٺڳي ڪرڻ ـ دغا ڪرڻ. ڪوڙ ڳالهائڻ.

• **بتائڻ:** مصدر. [سن. ١. وارْتا = ڳالهائڻ، ٢. وَدَن < وَدْ = ڳالهائڻ] ٻڌائڻ ـ سَلهڻ. ظاهر ڪرڻ ـ ڏيکارڻ. (بتايو ـ بتائيندو ـ بتايل).

• **بتائو بتاوج بتائا، بتاوا:** ذ. بتاءِ. ڏيکاءُ. بهانو. ڏوکو. ظاهري چال.

– **بتائو ڏيڻ:** ڏوکو ڏيڻ. ظاهري چال سان رستو منجهائڻ.

• **بتَرَ (لس):** ث. گاھ جو هڪ قسم ـ پَتَرَ.

• **بتَر:** صفت. [ف. بَد + تَر] بدتر ـ خراب ـ بُڇڙو.

• **بُتڪو (ت):** ذ. راند جو هڪ قسم.

• **بتَلُ:** مصدر. [ع. ١. بَدَلَ = بدلجڻ، ڦرڻ ٢. بَطّال = بيڪار، نڪمو] بدلجڻ ـ مَٽجڻ. ڦرڻ (متو). ڪُجو ٽیڻ (هاڻ). گمراھ ٽیڻ. اوجهڙ ۾ وڃڻ. (بتليو ـ بتلندو ـ بتليل).

– **بتلائڻ:** مصدر. "بَتاڻ" مان متعدي بالواسطه. بتال ڪرڻ. ڦيرائڻ. انڪار ڪرائڻ (شاهديءَ کان). پِنيلائڻ ـ برغلائڻ.

– **بتلجَڻ:** مصدر. "بَتلڻ" مان فعل مجهول. بدلجڻ ـ ڦرڻ. گمراھ ٽیڻ. بگڙجڻ. ڪاوڙجڻ. بتالجڻ.

• **بتو ج بتا:** ذ. بَتانو. (فعل بڇيو (بچڻ مان ماضي).

• **بُتو ج بُتا (ل):** ذ. [هـ. بُتّا] فريب ـ ٺڳي ـ ڏوکو ـ بَتاءِ. عذر ـ بهانو. مقاطعو ـ ٽيڪو.

– **بُتو ڏيڻ:** ٺڳڻ. بهانو ڏيڻ. ڏوکو ڏيڻ.

• **بتُولُ:** ث. صفت. [ع. بَتَلَ (=ڪٽڻ) < بَتُول = جيڪا پرٿي کان پري رهي] ڪُنواري. پاڪدامن ـ باعصمت ـ پاڪيزه. خداپرست عورت. دنيا کي ترڪ ڪندڙ عورت. (اسم خاص) حضرت بيبي مريم ۽ حضرت بيبي فاطمه (رضہ) جو لقب.

• **بتولي:** ث. [ھ] ٺلولي ـ مسخري.

• **بتي ج بتيون:** ث. [پرا. بَتّ: سن. وَرتي] وَٽ (ڏئي جي). ڏِيو ـ چراغ. شمعدان ـ لالٽين.

• **بُتي ج بُتيون:** ث. [ع. باطيه] بوتل ـ ٻاٽلي. شراب جو شيشو. صراحي "دست بُتي، ڏئي پيالو پَر کي، ايئن گڏيا گل اندام" (ڪبير شاھ). پيڙيءَ جو هڪ قسم (ک) ـ مَڙيو.

• **بتيلُ ج بتيلَ (ک):** ذ. ڪاري جي رَڇ جو هڪ پاڳو (ڪاميٽ جي مضبوطيءَ لاءِ ست اَٺ فوٽ ڊگهي ڪائي).

• **بتيلَ ج بتيلُون:** ث. خودڪُشي ـ آپ گهات.

• **بتيلائي:** اسم خاص. بُگتي ۽ مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **بتيلو ج بتيلا:** ذ. [سن. ١. پوتَ + ايلو: ٢. واتَلهِ = وڏي ٻيڙي] ٻيڙيءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ ست اٺ ماڻهو چڙهي سگهن).

• **بتِ (ت):** ث. [وٽي > وٽ > بتِ] ڪاهيءَ يا ڪڙيي جي وچ ۾ سبيل ڏاڪو (جو هن پاسن کي ڊار ڪري).

• **بتّاڙُ ج بتّاڙ (ک):** ذ. وَٽاڻُ.

• **بتّل ج بتّلَ (ل):** ذ. صفت. پُتو ـ جهونو ـ سڙيل.

• **بتّو ج بتّا:** ذ. صفت. پُراڻو ـ جهونو ـ سڙيل ـ پُتو. اٽيو. (ث) بُتّي ج بُتّيون "بُتّي تنهنجي مڪڙي، سڙهه پُراڻا پاندَ" (خانه زئي).

• **بتّوڙي ج بتّوڙيُون:** ث. گند اُڇلڻ جي جاءِ ـ اَروڙي. ويهڻ جي جاءِ. پتاريل هنڌ. ٽاڪُ ـ ٽاڻ ـ اَڏو.

• **بتّي ج بتّيُون:** ث. [پرا. پَتّي: سن. پَسْتْري = چمر جي ڳوٽري] تيرن وجهڻ جي ڳوٽري ـ ترڪش. پئسن رکڻ جي بَدي ـ هِمياڻي (ت). بَتي ـ لالٽين.

– **بتّيءِ جو ڪاڻُ:** محاورو. سڌو تير ـ اڻ گس تيرُ. خلاف طبع ڳالهه. آئيندي جو توشو. ضرورت جو سمر.

• **بُتّ ج بُتّ:** ذ. پاڻو يا سنهين ڪانين جو ڳُونڊُ (جنهن تي بجا جي ڪپڙو ويڙهيندا آهن).

• **بتّالُو ج بتّالُو:** ذ. پَتاڙو ـ آلُو.

• **بتّانا، بتّاڻا (ل):** ذ. هڪ قسم جو اوپڙُ ـ مِٺا مَٽر يا چڻا (جي پاڃيءَ طور استعمال ٿيندا آهن) ـ وَٽاڻُ (sweet peas).

• **بتّائي، بتّئي ج بتّائيُون، بتّئيُون:** ث. [سن. وَٽْت < وند = ورهائڻ] فصل لهڻ کان پوءِ اَناج جي تقسيم. هاريءَ ۽

زميندار جي وچ ۾ اَناج جي تقسيم ـ پيداوار جي ورهاست.
– **بٹائي، بٹَئي دار:** ذ. صفت. بٹئي ڪندڙ. هاري ۽ زميندار جي وچ ۾ اَنّ جي ورهاست ڪندڙ. زميندار جو عام مختار.
– **بٹائي، بٹَئي داري:** ث. زميندارِي. بٹئي ڪرڻ جي حالت. اناج جي تقسيم.
– **بٹائي، بٹَئي ڪرڻ:** اَنّ جي تقسيم ڪرڻ ـ پيداوار ورهائڻ.
• **بُٹ بُٹ (ڪ):** ث. پُٹ پُٹ ـ پُڻ پُڻ.
– **بُٹ بُٹ ڪرڻ:** پُڻ پُڻ ڪرڻ ـ پنهنجي مُنهن ڳالهائڻ.
• **بٹَپاڙ ج بٹَپاڙ:** ذ. صفت. [سن. واٹ = رستو + پَتْ = اُجلاڻ] رستي تي ڦر ڪندڙ ـ رهزن.
• **بٹَپاڙي:** ث. رهزني ـ واٽ ويندي ڦر.
• **بٹْڪو ج بٹْڪا (ڪ):** ذ. ڪڙڪ آواز. سخت ۽ ٽُلهو ڳالهائڻ.
• **بُٹ ڪير ج بُٹ ڪيرَ:** ذ. مَنگر مڇيءَ جو هڪ قسم (ڪُهيرَ جي جنس مان، پر مُنهن ويڪرو ۽ بنا سونڊ ٽئي).
• **بٹلَرُ ج بٹلَرَ:** ذ. صفت. [انگ. butler] ماني ڪارائڻ وارو ـ خانسامو.
• **بٹمارُ ج بٹمارَ:** ذ. صفت. [سن. واٹ = رستو + مارَ = مارينڊڙ] واٽ ويندڙ کي ڦرينڊڙ ـ رستي تي ڦر ڪندڙ ـ رهزن. ڦورُو. واٹمارُ.
• **بٹْماري:** ث. رستي تي ڦرمار. راهه ويندي لٽ ـ رهزني.
• **بٹو ج بٹا (ڪ):** ذ. مڪائيءَ جو سَنگ.
• **بٹَوُن ج بٹَوُن (ت):** ذ. ٻٽَون.
• **بٹِي:** ذ. پَکيءَ جو هڪ قسم (ننڍڙو پکي، جو اڪثر ڪڻڪ جي فصل پڇڙ وقت ڏسڻ ۾ اچي).
• **بٹُ ج بٹَ:** ذ. [سن. پْراشْٹرَ = تئي] باهه جو مچ ـ آڑاهه. ڇلهو. وڏو ڪورو ـ بَٹي. گرمي ـ تپش. سوز ـ ساڙو. تپت. وڏي ڪڑاهي. وڏي تئي (جنهن ۾ چٹا پُجن) "ڇٹو ڪهڙو بٹ پريندوا" ڪٹاهه. شادي وغيره جي موقعي تي طعام رڌڻ جو هنڌ ـ بَٹي "بُکئي کي بٹُ به ڏُور" (چوٽي). ڊِگ ـ ڪوڙ ـ ديرَ "مانين جا بٹَ پڪا پيا آهن".
– **بٹَ ٻرڻ:** مَچَ ٻرڻ ـ باهيون ٻرڻ. بُخار جا مَچ هُئڻ.
– **بٹ پُجڻ:** وڏو ڪم ڪرڻ. وڏو نقصان ڪرڻ. "ڇٹو ڪهڙا بٹ پُجندو".
– **بٹُ پَرڻ:** جهڙي تهڙي ڪاڏي مان پيٽ پرڻ. نقصان پرڻ ـ ٽوٽو سهڻ.
– **بٹُ پُجائڻ:** تمام وڏي رَڌ ڪرڻ. (طنزاً) وڏو ڪم ڪرڻ.
– **بٹ پُوي:** محاورو. بٹ طور ڪم ايندڙ محاورو "باهه ۾ پوي، ٻَن پوي، سڙي وڃي!".
– **بٹ ڏيڻ:** باهه ۾ وجهڻ. ساڙي ڇڏڻ.

• **بُٹ:** ث. [سن. پْڑِشْتَ = ڪريل، خالي يا ويران پُونگي] غيرآباد زمين. وارياسي دڙن واري زمين "ڇيتا ڪيو ڇٹيج. بَداماٹي بُٹ ۾" (رسالو: ڏهر). سکل ڪائي. پِٽ. ٽَڪري. دڙو (اسم خاص) تعقلي وارهه ۾ هڪ ديهه جو نالو].
• **بُٹ ج بُٹَ:** ذ. [سن. پْڑِشْتَ = ڪريل، خالي يا ويران پُونگي، ويران باغ] بيابان ـ ويرانو ـ رڻپٽ. واريءَ يا مٽيءَ جو دڙو. مٽانهون پَٽ. ڦٽل دڙو ـ پَنُ. ڊِگ ـ ديرَ "مانين جا بُٹَ پڪا پيا آهن". آروڙي (ل). (صفت) غيرآباد. سُڪل "ڪامُون سَهه مَرَ ڪَرها، بانُنا سَهه نَ بُٹَ" (عِنات).
• **بُٹَ:** بي اثر، نود، اندر سڙيل، ڪُلڇٹو.
• **بٹارا:** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
• **بٹارو ج بٹارا:** ذ. [سن. پَڑِشْت = تَئي] پُڳڙا يا ڦُلا پُڄي وڪٹندڙ ـ پوڳڙي. لشڪر جو مودي گڏهه هڪلينڊڙ. گاڏهي ـ دايو. ڪائيون وڪٹندڙ، گڏهه ۽ گهوڙا پاڙي تي ڏيندڙ. پيٽوڙي ـ گهٽ ڪائڪ ـ هيڇي. بَنو يا ڪورو سنياليندڙ. (ث) بَنارَڙ، بَناري.
• **بٹاريُ ج بٹاريُون:** ث. بَنارڙ. ڪو راڙ بلا جو هڪ قسم.
• **بٹَ ڏيرا:** اسم خاص. تعلقي وارهه ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بٹَرَ (ث):** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.
• **بٹَڪائڻُ:** ذ. مصدر. پَڑِڪائڻ ـ پَيڪائڻ.
• **بٹو ج بٹا:** ذ. [سن. پْڑِشْت، پراشْٹرَ = تئي] باهه جو ڪورو ـ بَٹي. ڇُنَ. سِرُن وغيره جو ڪورو. لوهارن ۽ ٺاٺارن جي ڪم جو ڇُلهو ـ ڪورو. بَدن تي ڏَڪ جو نشان ـ ٻَنو ـ وَڏ. بار بردار جانورن جي پُٺيءَ تي ٽيل گاٺ (ل) ـ ڇٽو. درياءَ ۾ وَهُڪ جي تيزيءَ واري لَس. (اسم خاص) تعلقي تندي باگي ۾ هڪ مڪان جو نالو.
• **بٹو ج بٹا (ت):** ذ. بيابان ـ رڻپٽ ـ سُڄ ـ بُٹ. ڊِگ ـ ديرَ ـ ڪوڙ. (اسم خاص) تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بٹِي ج بٹِيُون:** ث. [سن. پْڑِشْت، پْراشْٹرَ = تَئي: ۲. اَيشَوَهَ = شراب چڪائڻ] ڪوري. ڇُن. سِرُن. شراب. قلن. پُڳڙن. بسڪوٽن وغيره ٺاهڻ جو ڪورو. تَنُور. ڇُلهو. رڌ بڃاءَ جي جاءِ ـ جَرَ. شراب چڪائڻ جي جاءِ. ماني خيرات ڪرڻ جي جاءِ. نيروٽيءَ جي ڪُن. ڏوبين جو ڪنڊ چاڙهڻ جو ڇُلهو.
– **بٹِي چاڙهڻ:** ڪنڊ چاڙهڻ ـ ڪپڙا ٽهڪائڻ. شراب چڪائڻ.
• **بٹِي ج بٹِيُون:** ث. [سن. اَوَنّه] مٽيءَ جو ديرَ ـ دڙو. پٽرن جو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڏو (ڪ). مٽاڻهين زمين. قبر ـ تُربت "جي ڳالهين ڳڳاڻيا، تن جون بَنِ پاسي بُنيون" (شاه). ٽَڪري. (اسم خاص) جوهي، دادو ۽ ميرو خان تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

– **بَپ:** ذ. دَتُ ـ مِکر ـ ڏونگ.

– **بَپ ٻڌڻ:** بَرُ ٻڌڻ. ڏؤنگ ڪرڻ.

• **بَپُ مارڻ:** دت هڻڻ ـ چانهَرَ ڪرڻ. بر ٻڌڻ.

• **بَپا:** ظرف. [ف. برپا] قائم. جاري ـ شروع.

• **بپت:** ث. [سن. وِپت، وِپدْ] مصيبت ـ آفت ـ آپدا. تڪليف.

• **بَپتا ج بپتائُونْ:** ث. ڏسو "بپت".

• **بِپُرو ج بِپُرا ذ:** صفت. بنا پُريءَ جي. بيڪس ـ بيوس ـ ويچارو.

• **بَپر ج بَپا (ت):** ذ. صفت. ڏندن ۾ڳل (ماڻهو) ـ پڏو.

• **بَج:** ث. [سن. وُڙجنَ = وار. گهنڊيدار وارَ] ننڍڙا ۽ گهٽا وارَ. سنهڙا ۽ ڪَڪا وارَ ـ ٻَر. جانور جا ڊگها ۽ گهاٽا وار. گهنڊيدار وارَ. بَغل جا وارَ ـ ڪَڇ جا وارَ. ردن ۽ ٻڪرين جي هڪ بيماري (ت). اَوگڻ ـ نقص ـ خامي. گناهه. غم ـ مصيبت.

ـ **بَجرُ ج بَجرَ:** ذ. صفت. بَج وارو ـ بوجارو.

• **بَجُ ج بَجَ:** ذ. [سن. وُڙجنَ = لوڙهو] اُهو ڏنگهر جو ٻُڌي کي ڏجي. لوڙهو. ٽُلهو تلهڙ. پَلاڻ جي پاسي واري ڪاڻي. بغل ـ ڪڇ (ڪ). پاسو (ڪ).

– **بَجَ هڻڻ:** بغل هڻڻ ـ ڪڇون ٽوڪڻ. ٽينگ ڏيڻ.

• **بُجُ ج بُجَ:** ذ. [سن. وُڙجنَ = وارَ. ف. بُج = پيشانيءَ تي وارَ] ڪنين يا وارن جو مُڇو ـ وارن جو ڇڳو. چَڪ. وڏا ڪَهرا وارَ. ڊگها گهاٽا وار. گهنڊيدار وارَ. ڪٽڪ. جوئر وغيره جا سُوئا.

– **بُج بانڊَ (ت):** صفت. بلڪل ٽورو ـ ڪجهه.

– **بُج بُج ٽي وڃڻ:** ٽُنبجي وڃڻ. ڪسجي وڃڻ. ذرا ذرا ٽي وڃڻ.

– **بُج بُج جو بار ڪڍڻ:** وار وار جو ضامن پوڻ. هر ڳالهه لاءِ ضامن پوڻ.

– **بُجَ بُجَ ڪَرڻ:** ڪوهي چڙڻ ـ ٽُنبي چڙڻ. سخت سزا ڏيڻ.

– **بُجَ بُجَ مان بُوءِ اُڇڻ:** سخت نفرت ٽيڻ.

– **بُج نہ ڇَڏڻ:** ذرو نہ نہ ڇڏڻ ـ ڏهيون نہ نہ ڇڏڻ. صفا پٺ ڪرڻ ـ کوهي چڙڻ.

– **بُجَ ٻاڙي هُجڻ (ت):** پُورو پڙوو هئڻ. ظاهر ظهور بدمعاش هجڻ. بلڪل ڪانئر هجڻ.

– **بُجَ پَٽائڻ:** وارَ پٽائڻ. سزا ڪائڻ.

– **بُج ٽي سَڙي وڃڻ:** ڏاڍي ڪاوڙ اچڻ.

• **بَجا:** ظرف. [ف. بہ + جا = هنڌ] روا ـ ٺيڪ. درست ـ صحيح. مناسب ـ جائز.

– **بَجا آڻڻ:** عمل ۾ آڻڻ ـ پُورو ڪرڻ. مڃڻ (حڪم).

– **بَجا آوَري:** ث. تعميل ـ پيروي ـ پُورائي.

– **بَجا آوري ڪرڻ:** تعميل ڪرڻ ـ پيروي ڪرڻ. انجام پاڙڻ ـ پُورو ڪرڻ (حڪم).

• **بَجاجُ ج بَجاجَ:** ذ. صفت. [ع. بَزّاز (ڪپڙي جو واپاري) < بَزّ = ڪپڙو] ڪپڙي جو واپاري ـ ڳَپڙي فروش ـ ڪاپڙي ـ بَزازُ. منيب ـ دلالُ. ٻڌاڪي ـ ڊاڙي. نخريلو ـ رنگيلو ـ نَٽُئون. رنگين ڪپڙا پائيندڙ. (اسم خاص) هندن جي هڪ ذات جو نالو (جي بجاجڪو ڪر ڪندا آهن).

– **بَجاجِي ج بَجاجِي:** ذ. صفت. ڪپڙي جو واپاري. ڪپڙي جو گهور ڪندڙ. مَيارڪو.

– **بَجاجِي عِشقُ:** ذ. ڪُوڙو عشق (مجازي عشق).

• **بِجازَ ج بِجازُونْ (ڪ):** ث. شاديءَ مُرادي‌ءَ ٻئسي ڏوکڙ جي مدد. پُوئو ـ پَهتُ ـ پاهَتُ ـ پَوَت (ت). ٽاري (ڪ) ـ نيهَنڊ. ڏِل (ل).

– **بِجاري ج بِجاريُون (ڪ):** ث. ڏسو "بجار".

• **بِجارَ ج بِجارَ:** ذ. [سن. وِيجَ + اَلَ] ساني ڏِگو (جو نسل وڏائڻ لاءِ خاص طرح سان پاليو وڃي ۽ چڙواڳ گهمندو وتي). (اسم خاص) مرد جو نالو.

• **بِجاراڻي:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَجاري:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **بَجاگِيرُ ج بَجاگِيرَ:** ذ. ڏسو "بَجگِيرُ".

• **بَجانِ:** ظرف. [ف. بہ + جان] جان سان ـ خوشيءَ سان.

– **بَجانِ و دل:** ظرف. دل ۽ جان سان ـ وڏيءَ خوشي سان.

• **بَجاءِ:** ظرف. [ف. بَجا] لائق ـ درست ـ جايائتو. بدران ـ پاران. قائم مقام.

• **بَجْرَ:** صفت. [سن. وَجرَ = سخت] سخت ـ تمام سخت. [سن. وَجْدَرَ = اندر مهراج جو وج جهڙو هٿيار. هيرو] هيرو ـ الماس.

– **بَجر ڪپاتُ:** ذ. سخت دروازو ـ مضبوط در. "وسيو ميگهه مهرجو. ڪليًا بجر ڪپاٽ" (سامي).

• **بَجَرِ:** ذ. [سن. وَجْرَ] تماڪ جو هڪ قسم. تماڪ جي پوک جو ٻيو تُور (جو گهٽ تِکو ٿئي). هلڪو تماڪ. تماڪ جي ننڍي مورَ "بَجَرِ اُنهيءَ جو بَس ٿئي. جا جَڏي هجي

جُوءِ" (جام خان). تماڪ جي ننڍي يا سنهي ٽهِي ـ بَجري. سَنهي ءِ گهٽ تکي تماڪ مان ٺهيل ناسَ. وَڏي ءِ هلڪو مال (ل). استعمال ۾ آندل شيءِ جو عيوضو (جو مالڪ ڪي پري ڏجي). نوبت ـ نقارو.

ـ **بَجري:** ث. بَجَر. تماڪ جو ٻيجو.

• **بُجرُ ج بجرَ:** ذ. صفت. [سن. وُڙِجنَ = وارَ] بُجَن وارو ـ وڏن وارن وارو ـ منجهيل وارن وارو. بوجارو. هڪ قسم جو ڍڳهن وارن وارو ڪُتو.

ـ **بُجرڪيئُونْ:** ذ. هڪ قسم جي بيماري (جنهن ۾ غير فطري فعل ڪرائڻ جي خواهش ٿئي). بي آرامي. اُتاولائي.

• **بَجَر پَٽُونْ:** ذ. ٻج جو هڪ قسم (گول ءِ بادامي ءَ جهڙو ٿئي، ڪرٽئي جي بيماريءَ ۾ دوا طور ڪم اچي. گهٽو ڪري جوڳي فقيرن وٽان هٽ اچي).

• **بُجْرڪ، بَجْريڪَ ج بَجْرڪُون، بَجْريڪُون (ت):** ث. [سن. بَجْرانگ < بَجْرَ = سخت + انگ = بدن] ڪاوڙ ـ غصو ـ خار.

• **بَجْرنْگي:** ذ. شنگرف جو تلڪ (جو هندو پنهنجي پيشانيءَ تي هٽندا آهن).

• **بَجْري ج بَجْريُون:** ث. [سن. وَجْرَ = سخت چونو يا سيمنٽ] ڪَڪري. سخت پٿيون. تماڪ جو ٻيجو. هلڪي تماڪ مان ٺهيل ناسَ.

• **بِجُزْ:** ظرف. [ف] کان سواءِ ـ ڌاران ـ بغير ـ بنان.

• **بَجْڪانو ج بَجْڪانا (ل):** ذ. پوتڑو ـ بوچڻ. چيلهه هڏڻ جو ڪپڙو. سندرو. مولهاتو.

• **بُجڪو ج بُجڪا:** ذ. [ترڪي. بُغْچه، بُقْچه = بُجڪو] ڪپڙي جو ٽيلهو ـ گوٽرو ـ سنڌ. ڪپڙن جي هڙ. گودڙي. (ث) بُجڪي ج بُجڪيُون.

ـ **بُجڪائي ج بُجڪائي:** ذ. صفت. بُجڪو ڪٽندڙ. بَجاجي ـ بزازي.

• **بَجِگَرُ ج بَجِگَرَ:** ذ. صفت. [ف. ديگر > بجگر] چمڙي جون (تيل يا گهيه وغيره لاءِ) ڏيڻيون ٽاهيندڙ ـ بَرگر. ڏهلن تي چمڙو چاڙهيندڙ.

• **بُجْگِيرُ ج بُجْگِيرَ:** ذ. صفت. [سن. بَجْرَ = سخت + كار = ڪم ڪندڙ؛ ف. بَرْرگر = هاري ـ ڪاشتگار ٢. باجگير = وَڻ يا ڏن اُڳاڻيندڙ. نوڪر] سخت ڪم ڪندڙ ـ پورهيت. خادم. غلام. بجاگير ـ بَرگير.

ـ **بَجگيري:** ث. بَجاگيري ـ بزگيري. تابعداري ـ خدمتگاري. غلامي هيلپو.

• **بِجْلي ج بِجْليُون:** ث. [سن. وِدْيُتَ] وِجَ ـ وِجلي ـ ڪنوڻ ـ برق. اليڪٽريءَ جي روشني (electricity). (صفت) وج جهڙو هلندڙ ـ تيز رفتار. چالاڪ ـ ڦُرت.

• **بَجنْس:** ظرف. [ف. بَ = سان + ع. جنس] بجنسي ـ هوبهو ـ نس پس.

ـ **بَجنسه:** ظرف. بَذاته.

ـ **بَجنْسي:** ظرف. نس پس ـ عين بين ـ هُوبهو.

• **بُجَنْگ (ث):** ذ. وڏا بَجَ ـ گهاتا وارَ ـ وڏا وارَ.

• **بَجو ج بَجا:** ذ. [سن. وادْيَه = واجو < وَدْ = وجائڻ] وَڳو ـ گهَنٽو ـ ڪلاڪ. وقت ـ ٽائيم (Time). پوڙهي ماڻهوءَ لاءِ نفرت پريو لفظ. (صفت) بَج وارو. نندن گهاٽن ۾ ٽلهن وارن وارو ـ بُوجرو ـ بُجرو.

• **بُجو ج بُجا:** ذ. [سن. پُجا = ٻانهن. هٿ؛ ف. پَنجه = چنبو] پنج ئي آڱريو ڪليل سامهون هٿ (جو ڪنهن کي نفرت يا ڪاوڙ وچان ڏيکارجي) ـ پُونڊو "پرائيءَ ڏيءَ جو بُجو ۽ چگو" (چوٽي). (ڪناية) لعنت ـ پٽ پاراتو ـ لعن طعن ـ ڦٽ لعنت. پکيءَ جو هڪ قسم.

ـ **بُجو ڏيڻ:** پُونڊو ڏيڻ ـ لعنت وجهڻ.

ـ **بُجو هڻڻ:** پُونڊو هڻڻ ـ ڦٽ لعنت ڪرڻ ـ ملامت ڪرڻ.

• **بِجورڙو:** اسم خاص. تعقلي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بِجورو ج بِجورا:** ذ. ميوي جو هڪ قسم ـ تُرَنْج.

• **بِجوگ:** ذ. [سن. وِيوگ < وِ = خراب + بوگَ = ميلاپ] جدائي ـ وڇوڙو. بدبختي.

• **بَجِي ج بَجِيُون (ڪ):** ث. پلاڙ جي پاسي واري ڪائي.

• **بَجيٽ:** ث. [انگ. budget] سال جي آيت ۽ ڪپت جو تخمينو. سالياني آمدنيءَ ۽ خرچ جو حساب ڪتاب ـ پوتاميل.

• **بَجِيرَ (ث):** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **بَجَّ:** ث. [سن. وَرْجَ] فروگذاشت ـ ترڪ. وانجَ. [سن. وُڙِجنَ] عيب ـ نقص ـ وڏ. خامي ـ خرابي.

• **بِجهڪائڻُ:** مصدر. [سن. پَيَجْڪِتَ = ڊيجاريل] ڊيجارڻ ـ پَجڪائڻ ـ ڏڪائڻ ـ ڪنبائڻ. ڦڙڪوٽ وجهڻ. (بِجهڪايو ـ بِجهڪائيندو ـ بِجهڪايل).

• **بِجهڪُ (ث):** مصدر. [سن. پَيَجْڪِتَ] ڊِجڻ. وڪلڻ (ننڊ ۾) ـ اُڪرڪڻ. (بِجهڪيو ـ بِجهڪندو ـ بجهڪيل).

• **بَچائڻُ:** مصدر. [سن. وَرْجيَ < وُرْجْ = جدا ڪرڻ، پاڇي ڪرڻ: هـ. بَچانا] حفاظت ڪرڻ ـ سنيال ڪرڻ. نجات ڏيارڻ (آفت يا مصيبت کان). پناھ ڏيڻ ـ اَمان ڏيڻ. حمايت ڪرڻ ـ مدد ڪرڻ. پاڇي ڪرڻ ـ بچائي رکڻ. (بچايو ـ بچائيندو ـ بچايل).

– **بَچاءِ ج بچاءِ بَچاوَ:** ذ. حفاظت ـ سنيال. اَمان ـ پناھ. اَجهو ـ سلامتي. چوتڪارو. حمايت. حيلو ـ بهانو. اوٽ. تهمت کان بچڻ لاءِ شاهدي. الزام لاهڻ لاءِ ڏنل ثابتي.

– **بَچائڻهارُ:** ذ. صفت. بچائيندڙ ـ پناھ ڏيندڙ ـ حافظ. حامي ـ مددگار. (ڪناية) خدا تعاليٰ.

– **بَچائي چَڏڻ:** بچت ڪرڻ. اوبارو ڪرڻ (ڪاڌو). ڪنهن ڪم ڪرڻ جي تڪليف کان چڏائڻ. آزار وغيره مان نجات ڏيارڻ.

• **بَچَت ج بچتيون، بَچَتُون:** ث. پاڇي ـ بقايا. رهيل رقم. بچيل شيءِ. نفعو ـ فائدو.

ـ **بَچت ڪَرڻ:** بچائڻ. ڪفايت ڪري رقم بچائڻ. ڪنجوسائيءَ سان خرچ ڪرڻ.

• **بَچَرُ ج بَچَرَ (ت):** ذ. صفت. ٽُلهو ـ متارو ـ دُنبو.

• **بَچَشْم:** ظرف. [ف] اکين سان. اکين تي.

• **بَچْڪانو ج بَچْڪانا:** ذ. [ف. بچگانه = ٻارائو. ٻارن جي لائق] نندڙي ٻار کي ٻڌڻ جو ڪپڙو ـ ٻاروتو ـ ٻنڌڻو ـ تَنجڻ. نندي جُتي يا نندا ڪپڑا. ناڇو چوڪرو.

• **بَچْڪاني ج بَچْڪانِيُون:** ث. پوڙهيءَ ڪسبياٽيءَ جي وهاريل چوڪري.

• **بُچِڪو ج بُچِڪا (ت):** ذ. [ترڪي. بُڇه، بُڇه] بُجڪو.

• **بَچَڻُ:** مصدر. اَمن ۾ رهڻ ـ سلامت رهڻ. پناھ ۾ اچڻ. نجات ملڻ (مصيبت مان). چوتڪارو پائڻ ـ ڇُٽڻ. چڙهڻ (بيماريءَ مان). اُبَهڻ. جيئرو رهڻ ـ جيئڻ. تَڳڻ. زنده رهڻ. پاڇي ٽيڻ ـ بچت ٽيڻ. باقي هجڻ. (بچيو ـ بچندو ـ بچيل). (ذ) چوتڪارو ـ نجات.

• **بُچَڻُ (ڪ):** مصدر. مُنهن ۾ ور وجهڻ. چڙهن سان ڳالهائڻ اُبتو سبتو جواب ڏيڻ. (بُچيو ـ بُچندو ـ بُچيل).

• **بَچُو بادشاھ:** اسم خاص. بَچُو خاصخيليءَ جو لقب (جنهن انگريزن خلاف ١٨٩٦ ع واريءَ "حُر تحريڪ" جي ٽولي جي اڳواڻي ڪئي هئي) "ٻارهن ڇٽا ٻهروٽيا، مڪيءَ پاسي ميرَ: بچو جن جو بادشاھ، پيرو سندن وزير" (مل).

• **بَچُو ڪُوڪَرُ:** ث. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **بَچَهْ:** ذ. [ف. بچه] ٻَچو ـ ٻارُ. چوڪرو. ڇَرُ.

– **بَچهِ باز:** ذ.صفت. چوڪرن سان بدفعلي ڪندڙ ـ چوڪري باز ـ لُوطي.

– **بَچهِ دانُ ج بَچهِ دانَ:** ذ. گُهٽ ـ گُهيرڙ ـ رحم.

• **بَچِ ج بَچُونْ:** ث. [سن. مُچْ = چڏي ڏيڻ، چوڙي چڏڻ] (ڪُتي کي) ڪنهن تي ڪاھ لاءِ ڏاڪَر. جُرچَ ـ هُشي. چورتَ ـ جُر. حملي جو حڪر. وٽ پڪڙ جو حڪر. ڪاھ ـ اَلَر.

– **بَچَ ڏيڻ (ت):** جُرچ ڪرڻ. ڪنهن ڪم لاءِ جوش ڏياري آماده ڪرڻ. هُشي ڏيڻ. آپارڻ.

– **بَچَ ڪرائڻ:** بچ ڪري مارائڻ. چوري حملو ڪرائڻ.

– **بَچَ ڪَرڻ:** بَچڻ ـ بَچائڻ (ڪُتو) وَٽ وَٽ ڪرڻ. هُشڪارڻ.

• **بَچِ ج بَچَ:** ذ. ڏسو "بَڪ".

• **بُچِ ج بُچُونْ:** ث. [سن. تُڇ] بچڑائي. خرابي ـ بُرائي. ڏوھ ـ گناھ.

• **بِچا ج بِچائُونْ:** ث. [سن. بِڪْشا] بِکيا ـ خيرات.

• **بُچانْ ج بُچانُونْ:** ث. [سن. بِيِتْسَرْ] نفرت ـ ڪراھت. ڏڪار ـ حقارت. ملياں ـ ڪاوڙ. خارَ.

– **بُچان اَچڻ:** نفرت اَچڻ ـ ڪراھت اَچڻ. ڪاوڙ اچڻ. خار اچڻ.

– **بُچان پائڻ:** ڪراھت جهڙو سمجهڻ. گندو سمجهڻ.

– **بُچان ڏيارڻ:** نفرت ڏيارڻ. ڪاوڙ ڏيارڻ ـ ڪاوڙائڻ. خارَ ڏيارڻ.

– **بُچان لَڳڻ:** ڪراھت اچڻ خارَ لڳڻ ـ ملياں لڳڻ.

• **بُچائڻُ:** مصدر. [سن. مُچْ = چوڙي چڏڻ] بَچ ڪرڻ. حملو ڪرائڻ. چيڙ ڪرائڻ. مرونْءَ تي ڪتا چڏڻ. ڊيڄارڻ لاءِ ڪا خوفناڪ شيءِ ڏيکارڻ. پوئتان لاتي چڏڻ (ڦڪڙي). (بَچايو ـ بَچائيندو ـ بَچايل).

• **بُچائي ج بُچايُون:** ث. بُچڑائي ـ بدڪاري ـ گناھ.

• **بِچڑَڻُ (ٽ):** مصدر. ٽورو پاڻي وهي کير واري ٿانْءَ کي صاف ڪرڻ ـ وچورڻ (ل) ـ اَڪهارڻ. (بِچڑيو ـ بِچڑيل).

• **بُچڑَڻُ:** مصدر. [هـ. بِچَڑنا] وِچڑڻ ـ جدا ٽيڻ.

• **بُچڑو ج بُچڑا:** ذ. [سن. پُرْشَرَه = پٽر] حد جي نيشان ڏيکارڻ لاءِ ڪُتل پٽر. [سن. وَٽس] وچيرو (ٽ). ڪُونْهونْ (ٽ).

• **بُچڑو ج بُچڑا:** ذ. صفت. بُرو ـ خراب ـ ڪنو ـ گندو. اوسنو. ڏَيُرُ. ڪوجهو ـ بدشڪل. پاپي. ذليل ـ خوار. (ٽ) بُچڑي ج بُچڑيُون.

– **بُچڑاپو ڏيڻ:** خراب ڊب وجهڻ ـ گهٽو ڊيڄارڻ. ساھ جو خوف ڏيارڻ.

– **بُچڑائي ج بُچڑايُون:** ث. خرابي ـ بَدي ـ بُرائي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بُجڑايُون ڪرڻ:** خرابيون ڪرڻ ـ بَديون ڪرڻ. بدڪاري ڪرڻ. ڏوهَ ڪرڻ.

– **بُجڑو ڪرڻ:** خراب ڪرڻ. خوار ڪرڻ.

• **بُجڑي ج بُجڑيُون (ث):** ث. بَلاجو هڪ قسم ـ پيَڙ ـ قُروڪٽي.

• **بُجڪو ج بُجِڪا (ت):** ذ. بُجڪو.

• **بُجْناگ:** ذ. [سن. وِتْش ناپ] زهر جو هڪ قسم (جو هڪڙي وڻ جي پاڙ مان ڪيبو آهي. ۽ دوا طور ڪم ايندو آهي) ـــ مِنو زهر ـ وِڪ.

• **بَجْنُ:** مصدر. [سن. مُج = چوڙي چڙڻ] ڪُتي کي ڪنهن ماڻهوءَ يا مرونءَ تي چيڑڻ. حملو ڪرائڻ. وڙهڻ لاءِ پڑڪائڻ. لاڙي چڙڻ (ڪا مصيبت). (بَڇيو ـ بڇيندو ـ بڇيل).

• **بُجو ج بُجا:** ذ. صفت. بُڇڙو ـ خراب. مَدو. گنهگار. گندو ـ گدلو.

• **بُجهائي ج بُجهايُون:** ث. بُجهڻ جي ـ خرابي ـ بدي.

• **بُجي ج بُجيُون:** ث. بُڇڙائي ـ بدي "موچاري".

• **بُجي ج بُجيُون:** ث. بُڇڙائي ـ بدي "موچاري محمد صـ وٽي، بُڇيان بيزاري" (گرهوڙي).

• **بُجيا ج بُجيائُون:** ث. بِڪيا ـ خيرات.

• **بُجيو ج بُجيا (ل):** ذ. صفت. بُڇڙو ـ خراب (ماڻهو).

– **بُجيانْ:** ظرف. بڇڙائيءَ کان ـ بَديءَ کان. خراب ماڻهن کان.

• **بَحاثُ:** ذ. صفت. [ع] وڏو بحث ڪندڙ ـ حُجت هلائيندڙ.

• **بَحالْ:** ظرف. [ف. بَـ + ع. حال = چڱيءَ حالت ۾] برقرار ـ قائم. صحيح ـ درست ـ ٺيڪ.

• **بدستور ـ** حسب معمول. قبولَ ـ منظور. وري نوڪريءَ تي قائم (برطرف ٿيل ملازم).

– **بَحال رکڻ:** قائم رکڻ ـ بدستور رکڻ.

– **بَحال ڪرڻ:** دوباره ساڳئي عهدي تي مقرر ڪرڻ. برطرف ٿيل ملازم کي وري ساڳئي ڪم تي قائم رکڻ. بدستور اجازت ڏيڻ. منظور ڪرڻ. مباح ڪرڻ.

– **بَحال هُئڻ:** منظور هئڻ. وري مقرر ٿيڻ. تندرست ٿيڻ ـ چاق ٿيڻ.

– **بَحالِي ج بَحاليُون:** ث. اجازت ـ منظوري. قبوليت.

• **بَحْثُ ج بُحُثَ:** ذ. [ع] مباحثو ـ لفظي تڪرار. ردڪدّ. د. هوڏ. وِڪيل جِي. ڪنهن جج جي سامهون دليلبازي.

• **بحثابَحثي:** ث. بحث مباحثو. هڪٻئي سان دليلبازي. رد ڪدّ.

– **بَحثائتو ج بَحثائتا:** ذ. صفت. بحث ڪرڻ جهڙو. بحث ڪرڻ جي لائق. نڪتہ چيڀيءَ جوگو.

– **بَحث مُباحِثو ج بَحث مُباحِثا:** ذ. هڪٻئي سان بحث ـ رد ڪد. دليلبازي ـ مناظرو.

– **بَحثي ج بَحثِي:** ذ. صفت. بَحث ڪندڙ. ضدي. هوڏي.

• **بَحْثَنْ:** مصدر. [ع. بَحْثَ] بحث ڪرڻ.

• **بَحْرُ ج بَحْرَ:** ذ. [ع] درياءَ. سمنڊ. مڪيہ پنج بَحر (وڏا سمنڊ) آهن. ۱. بحر اوقيانوس (اٽلانٽڪ) ۲. بحر آلڪاهل (پئسفڪ) ۳. بحر هند (هندي) ٤. بحر مُنْجمد شمالي (اُتريون برف چانيل) ٥. بحر منجمد جنوبي (ڏاکڻيون برف چانيل). جهازن جو آرماڙ. ٻيڙين جي قطار ـ ٻيڙو. صوفين جي اصطلاح ۾ "هيءَ دنيا" ـ خاڪي عالَم ـ فاني جهان. (اصطلاحاً) (صفت) فياض. وڏي علم وارو ـ عالم. تيزفهم ـ هوشيار ـ ذڪي. (ذ) غور ـ فِڪر ـ ويچار. موزون شعر لاءِ علم عروض جو قائم ڪيل وزن (عام مشهور اُوٽيهہ بحر: ۱. طَويلُ (فَعُولُنْ مَفاعيلُنْ فَعُولُنْ مَفاعيلُنْ) ۲. مَديد (فاعلاتُنْ فَاعِلُنْ فاعلاتُنْ فاعِلُنْ) ۳. بَسيط (مُسْتَفْعِلُنْ فاعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ فاعِلُنْ) ٤. كامِلُ (مُتَفاعِلُنْ مُتَفاعِلُنْ مُتَفاعِلُنْ مُتَفاعِلُنْ) ٥. وافِرُ (مَفاعِلَتُنْ مَفاعِلَتُنْ مَفاعِلَتُنْ مَفاعِلَتُنْ) ٦. هَزَج (مَفاعِيلُنْ مَفاعِيلُنْ مَفاعِيلُنْ مَفاعِيلُنْ) ۷. رَجَز (مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ) ۸. رَمَلُ (فاعِلاتُنْ فاعِلاتُنْ فاعِلاتُنْ فاعِلاتُنْ) ۹. مُنسَرِح (مُسْتَفْعِلن مَفْعُولاتُ مُسْتَفْعِلن مَفْعُولات) ۱۰. مُضارِعُ (مَفاعِيلُنْ فاعِلاتُنْ مَفاعِيلُنْ فاعِلاتُنْ) ۱۱. مُقْتَضَبُ (مَفْعُولاتُ مُسْتَفْعِلن مَفْعولات مُسْتَفْعِلن) ۱۲. مُجْتَثّ (مُسْ تَفْع لُنْ فاعِلاتُنْ مُسْتَفْعِلُنْ فاعِلاتُنْ) ۱۳. سَريعُ (مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مَفْعُولات) ۱٤. جَديد (فاعِلاتُنْ فاعِلاتُنْ مُسْتَفْعِلُنْ) ۱٥. قَريبُ (مَفاعِيلُنْ مَفاعِيلُنْ فاعِلاتُنْ) ۱٦. خَفيفُ (فاعِلاتُنْ مُسْتَفْعِلُنْ فاعِلاتُنْ) ۱۷. مُشاكِلُ (فاعِلاتُنْ مَفاعِيلُنْ مَفاعِيلُنْ) ۱۸. مُتَقارِبُ (فَعُولُنْ فَعُولُن فَعولُن فَعولُن) ۱۹. مُتَدارِكُ (فاعِلُنْ فاعِلُنْ فاعِلُنْ فاعِلُنْ).

– **بَحرِ اَبْيَض:** ذ. اَڇو سمنڊ (جو روس جي اُتر ۾ آهي).

– **بَحرِ اَحمَر قُلزم:** ذ. ڳاڙهو سمنڊ (جو عربستان ۽ آفريڪا جي وچ ۾ آهي).

– **بَحرآسُود:** ذ. ڪارو سمنڊ (ڪئسپين ڏنڊ جا روس جي ڏاکڻي حصي ۾ آهي).

– **بحرالعُلوم:** ذ. علمن جو درياءُ، وڏن عالمن جو لقب. مولانا روميءَ جي مثنويءَ جي هڪ شرح جو نالو.
– **بحرِ بي پايانْ:** ذ. اُهو درياءُ جنهن جو ترو لهي نه سگهجي ـ اَٿاهه سمنڊ. تمام اونهو سمنڊ.
– **بحرِ زَخّارُ:** ذ. لهريون ڏيندڙ سمنڊ ـ مُتلاطم سمنڊ. اَٿاهه سمنڊ ـ تمام اونهو بحر.
– **بحرِ ظُلُمات:** ذ. اُتانهنڪ وڏو سمنڊ.
– **بحرِ قاتِرْ:** وڏيون ڳالهيون ٽيڙ ـ ٻڙاڪون لڳڻ.
– **بحرِ قاتِرْ:** وڏيون ڳالهيون ڪرڻ. وڌاءُ ڪرڻ (ڳالهين ۾) ـ اُپَ قاتِرْ. حد کان زياده تعريف ڪرڻ.
– **بحر ۾ پوڻ:** ڏکڻي ڳالهه شروع ڪرڻ. جهڳڙيءَ ۾ پوڻ. ڪنهن ڳالهه تي حد کان زياده ڳالهائڻ. ڏاڍو روئڻ (ٻار).
– **بحرو ڄ بَحرا:** ذ. پاڻيءَ جو ديوتا. درياءُ. پاڻي.
– **بَحْري ڄ بَحْري:** ذ. صفت. بحر جو ـ سامونڊي. دريائي.
– **بحري باز:** ذ. هڪ قسم جو ڪارَ اکيو باز "هينيڙو بحري باز، چائي ويو چنبن ۾" (شاهه).
– **بَحْري بَجو ڄ بَحري بَچا:** ذ. صفت. گهڻ ڳالهائو ـ بڪبڪيو. وات ڦاٽوڙو. (ذ) ٻهري باز جو نَرُ. ٽڪو گهوڙو.
– **بحري فَوج بَهري فُوجُونْ:** ث. دريائي لشڪر. Navy.
• **بُحْرانُ ڄ بُحْرانَ:** ذ. [ع] بيماريءَ جي نازڪ گهڙي (موت ۽ حيات جي وچ ۾ مقابلو). نازڪ حالت.
• **بُحْرانو بَحرانُو ڄ بَحْرانا، بَحْرانا:** ذ. بحر جو نڊرانو. درياءَ يا پاڻيءَ جو نڊرانو. هندن جي هڪ ڏرمي رسم (جنهن ۾ اَٽي جو وڏو پنوڙو ٺاهي، اُن ۾ سينڊر ۽ گُل قل هڻي، چومُکو ڏيو هاري، وڃي پاڻيءَ ۾ نڊراني طور ڇڏيندا آهن. اِهو ڪِريا ڪرم اڪثري درياءَ پنڌي ڪندا آهن. ۽ ٻن هندو عورتون حامِلَ هجڻ جي حالت ۾ پنجين، ستين ۽ نائين مهيني ڪٽڪ يا جوئر جو ڳوڙهو پيٽ تان گهمائي درياءَ ۾ وهندڙيون آهن، اُن کي بہ بحرانو چئبو آهي. کي هندو وري ڪاڪ جو نندڙو تابوت ٺاهي، اُن سان ڳائيندا نچندا، ڍهل شرنايون وڄائيندا، درياءَ تي وڃي رسم ادا ڪندا آهن).
• **بَحْرو:** اسم خاص. سنڌ جي هڪ مشهور گهوڙي جو نالو.
• **بَحْرو وَڃاڻي:** اسم خاص. لاڙ جي چئن مشهور درويشن (ابراهيم ناگوراڻي ۽ ساڻين) مان هڪ درويش.
• **بَحْري ڄ بَحْريُون:** ث. [ع] مشهور شڪاري پکي ـ باز جو هڪ قسم ("ڪلهيو باز" يا "بحري باشي" يا "بحري ٻچي" جي مادي. مٽو اڇو ۽ وڏو. ڪلهن تي ڳاڙهو رنگ، سياه چشم. يعني اکيون ڪاريون، ڳچيءَ ۾ ڪارو پٽو، اُڏامڻ جو تيز. Peregrine falcon (falco peregrinus). "چائي ويا چنبن ۾، جيئن باز سٽي بحري" (شاهه).
• **بَحري باشو:** ذ. مشهور شڪاري پکي ـ سياه چشم ڪلهيو باز ـ بحري ٻچو ("بَحري" جو نَرُ). ـ Peregrine falcon (falco peregrinus).
• **بَحْري فِدي:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم.
• **بَحْرين:** ذ. [ع] ٻہ سمنڊ (پونُوج سمنڊ ۽ ڪارو سمنڊ). ايراني نار ۾ هڪ ٻيٽ ۽ شهر (جو موتين کان مشهور آهي).
• **بِحَسْب:** ظرف. [ع] موافق ـ موجب.
– **بَحْشي ج بَحْشِي:** ذ. صفت. ڏسو. "بحشي".
• **بَحْكُر:** ظرف. [ع] حڪر سان ـ فرمودي موجب.
• **بَحِيرا:** اسم خاص. [ع] هڪ نسطوري عيسائي راهب جو نالو (جنهن حضرت محمد صلي الله عليه و آله وسلم جن کي، حضرت ابو طالب سان ڏسي، کين سجاتو هو تہ هو آخر زماني جو نبي آهي).
• **بَحْيُرَهْ:** ذ. [ع] نندڙو سمنڊ. ڍنڍ.
• **بُخارُ ڄ بُخارَ:** ذ. [ع] ٻاڦَ ـ اُبَ. گرمي ـ حرارت. تپ ـ ٻَرو ـ لڳ. چِڙَ ـ خارَ. ڪاوڙ ـ غصو. رنج ـ ڏک.
– **بُخارِ اَڇڻ:** تپ اَچڻ ـ تپ چڙهڻ.
– **بُخارِ ٽِيڻ:** تپ ٽيڻ ـ لڳ ٽيڻ.
– **بُخارِ چڙهڻ:** تپ چڙهڻ ـ تپ جو زور وٺڻ.
– **بُخارِ چنبڻ:** ڪاوڙ چنبڻ. ساڙ ڪيڻ ـ اندر جو بار هلڪو ڪرڻ.
– **بُخارِ رکڻ:** اندر ۾ ساڙ سانڍيڻ.
– **بُخارِ ڪيڻ:** غبار ڪيڻ. اندر جو ساڙ ڪيڻ ـ دل جو جوش ڪيڻ. ڪاوڙ چنبڻ. دل جو بار هلڪو ڪرڻ.
– **بُخارِ لاهڻ:** دل جو جوش هلڪو ڪرڻ ـ ڪاوڙ چنبڻ.
• **بُخارا:** اسم خاص. ترڪستان جي هڪ پرڳڻي ۽ شهر جو نالو. جو اڳ اسلامي علوم جو مرڪز هو.
– **بُخاري:** ذ. صفت. شهر بُخارا جو رهاڪو. (اسم خاص) مشهور محدث ابو عبدالله ممد بن اسماعيل بخاريءَ جو تاليف ڪيل حديثن جو ڪتاب ـ صحيح بخاري. سنڌ جي ساداتن جي مشهور قبيلن (لکياري، مٽياري، بخاري) مان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هڪ قبيلي جو نالو (جن جا وڏا بخارا مان آيا).

• **بُخارو ج بُخارا:** ذ. [ع. بُخار] دونهين جي نيڪال لاءِ پت جي اندران ٺهيل نالي ـ چمني. (ث) بخاري (= کُل).

• **بَخائڻُ:** مصدر. [ف. بَخيَہ] بخيو هڻائڻ ـ توپو هڻائڻ. سِبائڻ. (بخايو ـ بخائيندو ـ بخايل).

• **بَخْتُ ج بَخْتَ:** ذ. [ف] پاڳ ـ طالع ـ نصيب ـ قسمت.

ـ **بخت آزمائي:** ث. نصيب آزمائي ـ قِسمت آزمائي.

ـ **بَختاوَرُ ج بَختاوَرَ:** ذ. صفت. بخت وارو ـ پاڳواروـ خوش نصيب ـ سياڳو.

ـ **بَختاوَري:** ث. سياڳائي ـ خوش قسمتي.

ـ **بَخت بازي:** ث. قِسمت آزمائي ـ بخت آزمائي.

ـ **بَخت بُرگَشتو:** ذ. صفت. [بخت + بَرگشته = قِريل] اُونڌي نصيب وارو ـ نياڳو ـ بدنصيب.

ـ **بَخت بُلند:** ذ. مٿانهون بخت ـ اعليٰ نصيب.

ـ **بَخت بيدارُ:** ذ. صفت. سياڳو ـ خوش نصيب ـ بختاور.

ـ **بَخت پِڑائڻ:** پاڳ ورڻ ـ نصيب جو وارو ورڻ. وارو لڳڻ ـ موقعو ملڻ.

ـ **بَخت خُفتَہ:** ذ. سُتل نصيب ـ نِياڳ ـ اَپاڳ.

ـ **بَخت ساجو ٹيئ:** پاڳ پِڑائڻ. قسمت جاڳڻ. بخت کُلڻ. وارو ورڻ. اقبال وڌڻ.

ـ **بَخت سَفيد:** اَڇو بخت ـ نيڪ بخت ـ سياڳ. (صفت) سياڳو.

ـ **بَخت سياہ:** ذ. نياڳ ـ چندائي. نحوست. (صفت) نياڳو ـ بدبخت.

ـ **بَخت کي اِنّون هڻڻ:** پاڳ کي لتون هڻڻ. ناشُڪري ڪرڻ.

ـ **بَختِيارُ ج بَختِيارَ:** ذ. صفت. بخت وارو ـ بختاور ـ سياڳو ـ خوش نصيب.

• **بَختاوَر پُور:** اسم خاص. تعلقي ٽل ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **بُخْتُ نَصّرُ:** اسم خاص. قديم زماني جي هڪ سرڪش بادشاه جو نالو (جو بابل جو بادشاه هو ۽ جنهن يروشلم کي ٻه دفعا ناس ڪيو هو).

• **بُختِي ج بُختِي:** ذ. [ف] باختر يا بلخ جو ٿوهن وارو اُٺ. (ڪناية) پَلو اُٺ. مهري اُٺ.

• **بَختِيارپور:** اسم خاص. تعلقي سيوهڻ ۾ هڪ مشهور ڳوٺ جو نالو (جتي جا قاضي ۽ ڪاتب مشهور ٿي گذريا).

• **بَخرو ج بَخرا:** ذ. [ف. بهْرَه] حصو ـ پاڳو ـ پَتي "ڇهون بَخرو پيءُ کي، جان سَت پُٽ پوتا" (گرهوڙي). نصيب ـ بخت. انعام ـ بخشش "رمضان واڌو روز گهري ٿو. بخرو مونکي ڏات ڏيو" (رمضان).

ـ **بَخريتُ ج بَخريتَ:** ذ. صفت. پتيار ـ پائيوار ـ حصيدار ـ شريڪ.

• **بَخْش:** ث. [ف] معافي. بخشش ـ امداد. انعام ڏاڻ "لڳو لام الف سين، بي سنديءَ بخشا" (گرهوڙي). حصو پاڳو. بخشيندڙ ـ ڏيندڙ "فرحت بخش، امام بخش، وغيره".

ـ **بَخش جو بَهرو ڏيڻ:** پَلائي پالَ ڪرڻ. تمام گهڻي مهرباني ڪرڻ. وڏا احسان ڪرڻ. عين نوازش ڪرڻ.

ـ **بَخش بَخش ڪرڻ:** پاڳا ڪرڻ. پورا پورا ڪرڻ.

ـ **بَخش ڪَرڻ:** معاف ڪرڻ ـ معافي ڏيڻ ـ بخشڻ. اِمداد ڏيڻ. ڏاڻ ڏيڻ.

• **بَخشاپور:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **بَخْشائي:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **بَخْشاهَ:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **بَخْشائِشْ:** ث. [ف] معافي. ڏاڻ ـ انعام. امداد ـ بخشش.

• **بَخْشائِڻُ:** مصدر. [ف. بخشيدن] ڏوهَ معاف ڪرائڻ. بخش ڪرائڻ. معافي گهرڻ. (بخشايو ـ بخشائيندو ـ بخشايل).

ـ **بَخشائي ج بَخشائِيُون:** ث. بخش ڪرائڻ جي حالت. معافي. پرچائي ـ پرچاءُ.

• **بَخْش پور:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊ ڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **بَخْشِشْ ج بَخْشِشُون:** ث. [ف] معافي. انعام ـ عطا. ڏات ـ امداد. خيرات.

ـ **بخشش نامو ج بخشش ناما:** ذ. ڪنهن شيءِ بخش ڪرڻ جي لکيت ـ هبہ نامو.

• **بَخْشِنْدَہ:** ذ. [ف] بخشيندڙ ـ ڏيندڙ ـ ڏاتار.

• **بَخْشُڻُ:** مصدر. [ف. بُخشِيدَن] معاف ڪرڻ ـ بخش ڪرڻ. امداد ڪرڻ. عطا ڪرڻ. ڏاڻ ڏيڻ ـ اِنعام ڏيڻ. (بخشيو ـ بخشيندو ـ بخشيل). (اسم خاص) مرد جو نالو.

ـ **بَخْشْڪهارُ ج بَخشْڪهارَ:** ذ. صفت. بخشيندڙ ـ معاف ڪندڙ. ڏاتار ـ ڏيڻهار "بخشين بخشڪهار، ڏيئي پاند پناهہ جو" (شاه).

• **بَخْشُون:** ث. (هميشه جمع ۾ ڪم ايندڙ لفظ) وقتي نڪاح ـ مُتعو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بَخشون وجهڻ:** وقتي نڪاح وجهڻ ـ متعو ڪرڻ.
• **بَخشِي ج بَخشِي:** ذ. [ف] فوج جو مهندار ـ سپه سالار.
– **بَخشي خانَه:** ذ. سپهه سالار جي آفيس.
• **بُخْلُ:** ذ. [ع] ڪنجوسائي ـ مرڇوائي ـ تنگدلي.
بَخمَلَ ج بَخمَلُون: ث. [ف. مَخمل] ريشمي ڪپڙي جو هڪ قِسم ـ مخمل. گل جو هڪ قسم.
– **بَخملي ج بَخملي:** ذ. صفت. بخمل مان ٺهيل ـ مخملي. لَسو ـ نرم.
• **بَخَنْ:** مصدر. [ف. بخيه] بخيو ڏيڻ ـ سِبڻ. (بخيو ـ بخيندو ـ بخيل).
• **بَخو ج بَخا:** ذ. ڏسو "بَخيو".
• **بَخُورُ:** ذ. [ع] ڏوپ ـ واسُ.
• **بَخِيلُ ج بَخِيلَ:** ذ. صفت. [ع] ڪنجوس ـ شُوم ـ مرڇوٽ ـ مکي چُوس ـ مُوذي. چيڙاڪ.
– **بَخِيلي:** ث. ڪنجوسائي ـ تنگدلي. چڙ ـ ڪاوڙ. خارَ.
• **بَخْيو ج بَخْيا:** ذ. [ف. بخيه] سنهون ٽوپو (جنهن ۾ ڏاڳو هر هڪ سوراخ مان ۾ دفعا لنگهائبو آهي).
– **بخيو ڏيڻ، هڻڻ:** سنهو ٽوپو ڏيڻ. سِبڻ.
• **بَدْ، بَدِ:** صفت. [ف] خراب ـ ڪنو ـ بُڇڙو ـ گندو ـ مَدو. وِيلُ ـ جَٽ ـ نڪمو ـ بيڪار. پليد ـ ڪوتو.
– **بَد اِتفاقُ:** ذ. [ف. بد + ع. اِتفاق] خراب واقعو ـ خراب حادثو.
– **بَد اَخْتَرُ:** ذ. صفت. [ف] جنهن جو سِتارو خراب هجي. نياڳو ـ نِدورو. نَحش ـ چندبو.
– **بَد اَخْلاقُ:** ذ. صفت. [ف. بد + ع. اخلاق] بڇڙين عادتن وارو ـ بدفضيلت.
– **بَد اَخلاقي:** ث. بُڇڙي عادت. بدفضيلتي. نالائقي. بي اَدبي.
– **بَد اِرادَه:** ذ. صفت. [ف. بد + ع. ارادَه] بڇڙي اِرادي وارو ـ بد نيّت.
– **بَد اُسْلُوبُ:** ذ. [ف. بد + ع. اسلوب] بي ڍنگو. بدفضيلت ـ بداخلاق. گمراهه.
– **بَد اُسلُوبي:** ث. بدفضيلتي ـ بي ڍنگائي. گمراهي ـ ضلالت.
– **بَد اَصْلُ:** ذ. صفت. [ف + ع] بد ذات ـ بي بنياد. ڪميڻو.
– **بَد اَطْوارُ ج بَد اَطْوارَ:** ذ. صفت. [ف + ع] خراب عادتن وارو.
– **بَد اِعْتِقادُ ج بَد اِعْتِقادَ:** ذ. صفت. [ف + ع] خراب عقيدي وارو.
– **بَدْ اَعْمالُ ج بَد اَعْمالَ:** ذ. صفت. [ف + ع] بڇڙن ڪمن وارو ـ بدڪار ـ فاسق.
– **بَد اَفْعالُ، اَفْعالو ج بَد اَفْعالَ، اَفْعالا:** ذ. صفت. [ف + ع] بُرا ڪم ڪندڙ ـ بدڪار. بدتهذيب. بدفضيلت.
– **بَد اَفْعالي ج بَد اَفْعالِيُون:** بَد لڇڻائي ـ بدفضيلتي ـ بَد اَخلاقي. بد تهذيبي.
– **بَد اَمْني ج بَد اَمْنِيُون:** ث. [ف. بد + ع. امن] بي سلامتي. وِگوڙ واري حالت. فساد.
– **بَد اِنْتِظامي:** ث. [ف. بد + ع. انتظام] بي بندوبستي. اَنڌ ڌنڌ.
– **بَد اَنْجامَ:** ذ. صفت. [ف] جنهن جي پڇاڙي خراب هجي ـ بد عاقبت.
– **بَد اَنْديشُ ج بَد اَنْديشَ:** ذ. صفت. [ف] مَٽ گهُرو ـ بدخواهه. دشمن ـ ويري. ڪِيني وارو ـ بَغضي.
– **بَداَنْديشي:** ث. مَٽ گهرائي ـ بدخواهي. دشمني ـ وير. بُغض ـ حسد ـ ڪِينو ـ چاوت. بيخيالي ـ غلطي ـ پُلَ. ڪوتاهه بيني.
– **بَد باطِنُ:** ذ. صفت. [ف + ع] دل جو پليد ـ اَندر ڪوتو.
– **بَد بَخْتُ ج بَد بَخْتَ:** ذ. صفت. [ف] بد نصيب نياڳو ـ چندبو.
– **بَدبَختي:** ث. بدقسمتي ـ بدنصيب ـ نياڳ ـ چندائي.
– **بَدبُوءِ:** ث. [ف. بدبوُ] خراب بانس ـ ڏَپَ ـ عُفونت ـ "خوشبوءِ" جو ضد.
– **بَد تَر:** صفت. [ف] وڌيڪ بڇڙو ـ ويتر خراب.
– **بَدتَرين:** صفت. سڀ کان وڌيڪ خراب ـ بلڪل خراب. بنهه جَٽ.
– **بَد تَميزُ:** ذ. صفت. [ف + ع. تَميز] نندي وڏي سان خراب نموني ۾ پيش ايندڙ ـ بدتهذيب. بداخلاق. بدافعالو. گستاخ.
– **بَد تَهذيبُ:** ذ. صفت. [ف+ع] بدتميز ـ بي ادب ـ بدفضيلت.
– **بَد پَرهيزُ ج بَد پَرهيزَ:** ذ. صفت. [ف] کاڌي پيتي وغيره ۾ سنيال نه ڪندڙ ـ رَکُ يا ڪري نه ڪندڙ. سَتُر نه ڪندڙ.
– **بَد پَرهيزي:** ث. پرهيز نه ڪرڻ جي حالت. بي احتياطي. بي پردگي.
– **بَدپيشو:** ذ. [ف. بدپيشه] بُڇڙو ڌنڌو ـ ڪَسَبُ ـ حرامڪاري.
– **بَدپيشَهُ، پيشي:** ذ. صفت. خراب پيشو ڪندڙ ـ زناڪار. ڪَسبي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بَدجِنْسُ:** ذ. صفت. [ف+ع] خراب ذات وارو ـ كمينو.
– **بَد چالِ:** ذ. صفت. [ف. بد + هـ. چال] خراب چال وارو. آواره ـ اوباش. زناكار.
– **بَد چَشْم:** ذ. صفت. [ف] پرائيءَ عورت ڏانهن بُريءَ نگاه سان ڏسندڙ ـ ميري اک وارو. حاسد ـ بدخواهه.
– **بَد حالُ ج بَد حالَ:** ذ. صفت. [ف+ع] خراب حالت وارو ـ ڏُنڌِيل ـ تباهه حال.
– **بَد حالي:** ث. خراب حالت ـ تباهه حالي. مسكيني ـ تنگدستي.
– **بَد حواسُ ج بَد حواسَ:** ذ. صفت. [ف. بد+ع. حاس، حَوْساَ (= جانچڻ، معلوم ڪرڻ) > سنڌي. حواس = معلوم ڪرڻ جي اِندري] حواس خطا ٿي ويل ـ گهبرايل. حيران ـ پريشان.
– **بَد حواسي:** ث. گهبراهت ـ پريشاني ـ مونجهارو.
– **بَد خِصالُ:** ذ. صفت. [ع+ف] خراب خصلتن وارو ـ ڪُلڇٽو ـ بد چال. بد عادت ـ بغد فضيلت.
– **بَد خَصْلَت، خَصْلتو:** ذ. صفت. خراب عادتن وارو ـ بَد عادتو ـ بدلڇٽو ـ بد فضيلت.
– **بَدخُلقُ:** ذ. صفت. [ف+ع] خراب افعالن وارو ـ بدلڇٽو. بدتهذيب ـ بي ادب.
– **بَدخُو:** ذ. صفت. [ف] بڇڙين عادتن وارو ـ ڪُلڇٽو. سُونڌ مُنهون ـ رُکو. رُکَ مُنهون.
– **بَدخُوئي:** ث. خراب طبيعت. خراب عادت.
– **بَد خواهُ ج بَدخواهَ:** ذ. صفت. [ف] ٻئي جي بُرائي چاهيندڙ ـ مَٽ گهُرو ـ بَداَنديش. دشمن ـ ويري. مخالف.
– **بَد خواهي ج بَد خواهِيُون:** ث. مَٽ گهُرائي ـ بَداَنديشي. دشمني ـ عداوت.
– **بَدْدُعا ج بَد دعائون:** ث. [ف+ع] بِدَّ ـ پاراتو.
– **بَد دِل:** ذ. صفت. [ف] ناخوش. نااميد ـ مايوس. ڪڪ ـ بيزار. بَد گُمان.
– **بَد دِيانَت:** ذ. صفت. [ف. بد+ديانت = چڱي عادت هٿ] ڪُپتيو ـ خيانتي. فريبي ـ دغاباز.
– **بَد دِيانَتي:** ث. ڪُپَت ـ خيانت. دغا.
– **بَد دِيُن:** ذ. صفت. [ف+ع] دين کان ڦريل. بداعتقاد. گمراهه.
– **بَد ذات:** صفت. [ف+ع] گهٽ ذات ـ ڪمذات ـ ڪمينو.
– **بَد ذِهنُ:** ذ. صفت. [ف+ع] جنهن جو ذهن خراب هجي ـ ڪند فهم ـ موگهو.
– **بَد راهُ:** ذ. صفت. [ف] بد چال ـ بدڪار. آواره ـ ڪَريل. گمراهه.
– **بَدراهه ڪَرڻ:** بد چال ڪرڻ. گمراهه ڪرڻ. اغوا ڪرڻ ـ ٻڃائڻ (عورت).
– **بَد رَفْتار:** ذ. صفت. [ف] خراب روش هلندڙ ـ بدچال.
– **بَد رَفتاري:** ث. خراب روش ـ خراب چال.
– **بَد رِكابُ:** ذ. صفت. [ف. بد + ع. رِكاب = رڪيب] اُهو گهوڙو جو چڙهيءَ جو ڏکيو هجي ـ اَهنڌ گهوڙو.
– **بَد رَنْگُ:** ذ. صفت. [ف] خراب يا ڦِڪي رنگ وارو ـ گدو (رنگ جو).
– **بَدرَوْ:** ذ. صفت. [ف] خراب چال وارو ـ بَد رفتار. (ث) ڪني پاڻيءَ جي موري ـ ڪَسي.
– **بَد روزگارُ:** ذ. صفت. [ف] بَدنصيب ـ بدبخت. بدحال.
– **بَد زَبان:** ذ. صفت. [ف] خراب نموني ڳالهائيندڙ ـ گار گند ڪندڙ ـ ڪَچ مُئيندڙ ـ بَدگو ـ بَدڪلام. سخت ڪلامي ڪندڙ.
– **بَد زَباني:** ث. گار گند ـ بَد ڪلامي ـ فحش. سخت ڪلامي. گستاخي.
– **بَد زيبُ، بَد زيبو:** ذ. صفت. [ف] بد نما ـ ڪوجهو ـ نه وٺندڙ ـ بدصورت.
– **بَد ساعَت:** ث. [ف+ع] خراب گهڙي. ڪُمهلائي.
– **بَد سِرِشْت:** ذ. صفت. [ف] خراب طبيعت وارو.
– **بَد سِگال:** ذ. صفت. [ف] بدخواه ـ مَٽ گهُرو.
– **بَدسِگالي:** ث. مَٽ گهُرائي ـ بدخواهي.
– **بَد سُلوكُ:** ذ. صفت. [ف+ع] خراب سلوڪ وارو ـ بدروش.
– **بَد سُلوكي:** ث. خراب ورتاءُ ـ خراب روش. مُنْهن رُکائي. ناسازي ـ ڪُلفت ـ اَٽڪٻٽ.
– **بَد سَلِيقَهْ:** ذ. صفت. [ف] بي ڍنگو. بدتهذيب. بد عادت. بي ادب.
– **بَد سَوَتْ، سَوْتُ ج بَد سَوَتَ، سَوْتَ:** ذ. خراب سَوٽ ـ بد شگون ـ بَدفالَ.
– **بَد سِيرَتْ:** ذ. صفت. [ف. بد + ع. سِيْرة] بَدڪردار. بداخلاق. بد فضيلت ـ بي ادب.
– **بَدشَكِل:** ذ. صفت [ف. بد+ع. شَكْل] بدصورت ـ ڪوجهو ـ بڇڙو. بدزيب. بيڍَولو.
– **بَدشُگُون:** ذ. [ف] بَد فالَ ـ بَدسُوٽ. بُرو ـ نحس. (صفت) چندو ـ نياڳو ـ منحوس.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بَدشُگونِي:** ث. نـياڳائي ـ چندائي. بَدسَوٹِي ـ بَد فالَ.
– **بَد صُورت:** ذ. صفت. [ف+ع] بڇڙو ـ بد شِڪل ـ ڪوجهو. بيڊَولو.
– **بَدطِينَت:** ذ. صفت. [ف. بد + ع. طِينَة = مزاج. طبع] خراب خصلتن وارو ـ بَدخُو. خراب طبيعت وارو ـ بدمزاج. بد ذات ـ بد بنياد.
– **بَد طِينَتِي:** ث. بد مزاجي ـ بد خُوئي.
– **بَد ظَنّ:** ذ. صفت. [ف+ع] بَد گُماني ـ شَڪ.
– **بَد عَمَلِي ج بَد عَمَلِيُون:** ث. [ف. بد + ع. عمل] بداعمالي ـ اَنڈير. بَدآمني ـ بي بندوبستي. بَدانتظامي.
– **بَد عَهْد:** ذ. صفت. [ف+ع] انجام نہ پاڙيندڙ ـ وعده خلاف ـ بيوفا.
– **بَد عَهدِي:** ث. وعدي شِڪني ـ بيوفائي.
– **بَد فِعْلُ ج بَد فِعْل:** ذ. صفت. [ف+ع] خراب ڪم ـ بڇڙو ڪم.
– **بَد فَعْلُو ج بَد فَعْلا:** ذ. صفت. بدڪردار ـ بدافعالو. بَداخلاق.
– **بَد فَعْلِي ج بَد فَعْلِيُون:** ث. بدڪاري. حرامڪاري ـ زنا.
– **بَدكَارُ ج بَدكَار:** صفت. [ف] بُڇڙا ڪم ڪندڙ ـ بَدڪردار ـ بداعمال. ڏوهاري ـ گنهگار.
– **بَد كِرْدارُ ج بَدكِردار:** ذ. صفت. [ف] بدڪار.
– **بَدكِرداري:** ث. بدڪاري ـ حرامڪاري.
– **بَدكَلام:** ذ. صفت. [ف+ع] اَڊنگو ڳالهائيندڙ ـ خراب گفتگو ڪندڙ ـ بَدگو.
– **بَد كَلامِي:** ث. بڇڙي ڳالهه. خراب گفتگو. سخت ۽ اَڻوٹندڙ گفتگو ڪارگند.
– **بَدكِيشُ:** ذ. صفت. خراب مذهب وارو. بداخلاق. بدچال.
– **بَدگُمان:** ذ. صفت. [ف] ڪنهن تي يقين نہ ڪندڙ ـ بي اعتبار ـ شڪي.
– **بَدگُمانِي ج بَد گُمانِيُون:** ث. بدظني. بي اعتباري. شَڪ ـ شُبهو.
– **بَد گُو ج بَدگُو:** ذ. صفت. [ف] خراب ڳالهائيندڙ ـ بدڪلام. گِلا خور. ڇُغل.
– **بَدگُوئِي:** ث. بدڪلامِي ـ گارگند. گِلا ـ بَدي. ڇُغلي.
– **بَد گوهَر، بَدگَهَر:** ذ. صفت. [ف] بدنسل ـ بد بنياد ـ ڪمذات.
– **بَد لِحاظ:** ذ. صفت. [ف+ع] بي لحاظ. ڪُڌو. نافرمان.
– **بَد لَگامُ، بَد لَغامُ:** ذ. صفت. [ف] اُهو گهوڙو جو لغام سان بہ سَڌوت نہ ڏئي ـ اَهنڌ ـ سرڪش (گهوڙو). گَهَهُ ڪندڙ. زبان پنهنجي وس نہ رکندڙ. بَد زبان ـ بدگو ـ بدڪلام. ڇُڙواڳ. بي ادب ـ بدفضيلت.
– **بَد مَذهب:** ذ. صفت. [ف+ع] خراب مذهب وارو. فرقيباز. بُت پرست.
– **بَدمِزاج ج بَد مِزاج:** ذ. صفت. [ف+ع] خراب طبيعت وارو. رُکي سُڀاءِ وارو. بدفضيلت. چيڙاڪ ـ تيز مزاج. خارباز. سرڪش.
– **بَد مِزاجِي:** ث. خراب سُڀاءِ. رُک مُنهائي. سَرڪشي. آڪڙ ـ سِيٹ. خارپازي.
– **بَد مَزگِي:** ث. [ف] بي سوادائي. ذائقو يا سواد خراب هئڻ جي حالت. اَٽبٽ. رنجش. جهيڙو جهٽو. طبيعت جي خرابي ـ ناچاقائي.
– **بَدمَزَه:** ذ. صفت. [ف] بيسواد. اَلوڻو ـ ڦِڪو. بيمار ـ اڳهو.
– **بَدمَسْتُ ج بَدمَسْت:** ذ. صفت. [ف] نشي ۾ چُور ـ اَلوٹ ـ مدهوش. شهوتي ـ ڪامِي. خراب حال ـ بدحال.
– **بَدمَسْتِي:** ث. مدهوشي. خراب حالت. شهوت پرستي. اهنڌائي ـ اَرڏائي ـ خرمستي. بيپرواهي.
– **بَد مَعاشُ ج بَدمَعاش:** ذ. صفت. [ف+ع] بدچال ـ شرير ـ لُڇو. بداخلاق ـ بدافعال. لُڦنگو ـ آواره ـ اوباش ـ ڪميڻو.
– **بَد مَعاشِي ج بَد مَعاشِيُون:** ث. بَد اخلاقي ـ بدچالِي. لُڇائي. ڪميڻپ.
– **بَد مُعامَلگِي:** ث. [ف] ڏيتي ليتيءَ ۾ بي ايماني. دغابازي ـ ٺڳي ـ ڪُپت. وعدي خلافِي.
– **بَد مُعامَلَه:** ذ. صفت. [ف] جيڪو ڏيتي ليتيءَ ۾ چڱو سلوڪ نہ ڪري.
– **بَد مِهري:** ث. [ف] نامهرباني. بي احساني.
– **بَد نامُ ج بَدنامَ:** ذ. صفت. [ف] بُڇڙي نالي وارو. خرابيءَ ۾ نالي چڙهيل. گلارو ـ رسوا ـ خوار.
– **بَدناموس، بَدنامُوسِي:** ث. [ف. بد + ع. نامُوس = نيڪي. نالو] خواري ـ رسوائي ـ بدنامي ـ بَدنيڪي.
– **بَدنامِي ج بَدنامِيُون:** ث. خواري ـ گِلا ـ رُسوائي. ڪارنهن جو ٽِڪو. بيعزتي ـ تشهير.
– **بَدنَسْل:** ذ. صفت. [ف+ع] خراب نسل وارو. بد بنياد ـ بد ذات.
– **بَد نِشان:** ذ. صفت. [ف] بدڪار ـ پاپي.
– **بَدنَصِيبُ ج بَد نَصِيب:** ذ. صفت. [ف+ع] نياڳو ـ ڪمبخت ـ چنڊو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بَدنَصيبائي، نَصيبي:** ث. نياڳ ـ چنڊائي ـ بدبختي.
– **بَد نَظَر:** ذ. صفت. [ف+ ع] بدشڪل. منحوس.
– **بَد نَظَري:** ث. بُري نگاهه ـ بدنيتي. خراب نظر سان ڏسڻ جي حالت.
– **بَدنَفْس:** ت. صفت. [ف+ ع] ڪمينو ـ ڦهوتي.
– **بَدنُما:** ذ. صفت. [ف] خراب شڪل وارو ـ ڪوجهو ـ بيڙو.
– **بَد نُمائي:** ث. بي نزاڪتي. ڪوجهائي. بيدولائي.
– **بَدنهاد:** ذ. صفت. [ف] بد طبيعت ـ ڪمينو. دل جو بيڙو.
– **بَدنِيّت:** ذ. صفت. [ف+ ع] بيڙي ارادي وارو. دل جو پليد. اندر ڪنڊو.
– **بَد وَضْع:** ذ. صفت. [ف+ ع] بي ڍنگو ـ بيدولو ـ اَٿوٽندڙ.
– **بَدهاضِمو:** ذ. [ف+ ع. هَضم، هاضم] بدهضمي ـ پرتي. معدي جي خرابي.
– **بَدهَضْمي:** ث. پيٽ جي پرتي ـ بدهاضمو.
– **بَدهَيْئت:** ذ. صفت. [ف+ ع. هَيْئة = شڪل] بدشڪلو ـ بيدولو.
– **بَديُمْني:** ث. [ف.بد+ ع. يُمن = سڀائي، سياڳ، فتح] بدنصيبي. بدشگوني.
• **بَدْ:** ذ. پيسڪوٽ راند ۾ بي زور پَتو (حُڪم ڪان سواءِ ڪالتو پتو). بيئي رنگ جا پَتا.
• **بَد:** ث. [سن. بَد] جنڊ جو سوسُ (پورنماسيءَ بعد).
• **بِدّ ج بِدُون:** ث. [ع. بَدْرة] وڏي هَڙَ ـ ڳڏري. بدَ ـ بدڙي. ٽيلهن ٺاهڻ لاءِ دنبي يا ٻڪريءَ جي ڪَلَ.
• **بِد:** ث. نندڙي ڪڏ جا گولين راند ۾ ڪم اچي ـ سَجُ.
• **بُدّ ج بُدَ:** ذ. زنانو مخصوص عضو.
• **بَدا:** ث. [ف. بد = بيڙو] بَدي ـ بُجڻائي. ڏوهه ـ پاپ ـ گناهه. [ع. بَدَء، بَداءَةُ = شروعات، اَبد] مقدر ـ اڳ لکيو.
• **بِدا:** ث. [ع. وِداعُ] وداع ـ رخصت ـ موڪلائي. اجازت ـ روانگي. جدائي. خاتمو "ٻيڙيون نيئي ٻار، تو تان بَنْدُ بِدا ٽيو" (شاهه). ڪنوار جو پهريون دفعو پيڪن مان ساهرين وڃڻ جي حالت. (اسم خاص) مسلمانن جي هڪ قبيلي جو نالو.
– **بِدا ٽيڻ:** وداع ڪرڻ ـ موڪلائي ڪرڻ. جدا ٽيڻ. ختم ٿي وڃڻ "اَنْب شهر مان بِدا ٿي ويا آهن".
• **بِدادي ج بِدادي:** ذ. صفت. [ع. بِدْعَتي < بِدْعَة = دين جي سلسلي ۾ ڪا نئين حرڪت] بُريءَ علت وارو ـ بد افعالو ـ بد ڪردار ـ گناهن ۾ ٻريو "بِلند بِدادي عيبن ۾ ٻريو، خلق ڪِليو ٿي ڇئيس ڇَريو" (بلند شاه).
• **بَداهَت:** ث. [ع] تَهه طلبي. حاضر جوابي. بي ساختگي.
• **بَدائِعُ:** ذ. [ع. بَدِيْعَة ج بَدائع] عجائبات. نيون شيون. شاعريءَ ۾ ڏيکاريل عجيب صنعتون ۽ ڪاريگريون "صنايع بدايع".
– **بَدائِعِ مَعنَوي:** ذ. عبارت جون معنوي رنگينيُون.
• **بِدايَتَ:** ث. [ع. بَداءَة] شروعات ـ آغاز. منڊ ـ اڇياڙي.
• **بُدْبُدو ج بُدْبُدا:** ذ. [سن. بُدْبُدْه] پاڻيءَ جو ڦوٽو يا ڦوڪٽو ـ جَر ڦوٽو ـ بوڙبو. اُفواه ـ واهياتي خبر. مَن گهڙت قصو ـ ڪُوڙو ٺاهه. بهتان ـ تهمت ـ الزام. منصوبو ـ سازش. پُور ـ خيال ـ ريجهڪ. وهم. لغڙ.
– **بُد بُدا اُڀارَڻ:** ڪوڙا اُفواهه اُڀارڻ ـ حُبوب ٺاهڻ.
– **بُد بُدا اُڀڻ:** پاڻيءَ ۾ بوڙبا ٽيڻ. الزام لڳڻ. اُفواهه اُڀڻ.
– **بُد بُدا ڪرڻ (ت):** ٽڳي ڪرڻ ـ چالاڪي ڪرڻ.
• **بَدَخْشان:** اسم خاص. افغانستان جي اُتر ۾ هڪ پرڳڻي جو نالو (جو ياقوتن ۽ لعلن کان مشهور آهي).
• **بَدَر:** ظرف. [ف] ٻاهر ـ در کان ٻاهر.
• **بَدَرِ:** ظرف. [ع. بَدَلَ] بدلي ۾ ـ جي بدران ـ ڏي وٺ ۾.
• **بَدْر:** ذ. [ع] سَجو چنڊ ـ ماهِ ڪامل. چوڏهينءَ جو چنڊ ـ پورنماسيءَ جو چنڊ. (اسم خاص) مديني منوره پرسان هڪ ڪوهه جو نالو (جتي حضور پاڪ ص جن مڪي جي قريش ڪافرن سان پهرين جنگ ڪئي هئي، جا "جنگ بَدْر" جي نالي سان مشهور آهي).
– **بَدْرُالدُّجيٰ:** ذ. اُونداهيءَ رات جو چنڊ. چوڏهينءَ رات جو چمڪندڙ چنڊ ـ بَدرمنير. (اسم خاص) حضرت محمد ص جن جو لقب.
• **بَدَر:** ذ. [ع. بَدَلَ] بدلو ـ عوض. انتقام ـ ويڙ. پاڙو جهاڙو ـ پاسخاطري ـ طرفداري ـ پاسو. [سن. وارِدَ] بادل ـ ڪڪر ـ جهُڙ.
– **بَدر پوڻ:** پاران پوڻ ـ بدلو ڪٽڻ ـ پاسو وٺڻ. عوض ڏيڻ. پاسخاطري ڪرڻ.
– **بَدر ڪَرڻ:** عوض وٺڻ. بدران ڪجهه وٺڻ. طرفداري ڪرڻ ـ پاسو وٺڻ.
• **بَدرانْ:** ظرف. [ع. بدل + اَنْ] عوض ۾ ـ بدلي ۾. پاران ـ طرفان.
– **بَدران پوڻ:** پاران پوڻ. طرفداري ڪرڻ ـ پاسو ڪٽڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بَدَرُ بانُ:** اسم خاص. هڪ ٽڪر جو نالو.
• **بَدْرقو ج بَدْرقا:** ذ. صفت. [ف. بَدْرَقَه] مسافريءَ ۾ رستو ڏيکارينڌڙ ـ بورائو ـ سُونهون. ساٿي ـ همراهه نگهبان ـ چوڪيدار (جو جان ۽ مال جي سلامتيءَ لاءِ ساٿ هجي). محافظ. هٿيارن سان سپاهي. ٻيءَ دوا سان گڏ ڏنل دوا ـ اَنُ پاڻ.
• **بَدْرو ج بَدْرا (ل):** ذ. [ع. بَدْرَة] چمڙي جي ٿيلهي. ڳنڍڙي ـ بدڙي. وڏو پيٽ. ڦوڪيل پيٽ.
• **بِدْري:** ث. [هـ] تامي ۽ جست جي مرڪب مان ٺهيل ڏاتُو (جنهن مان ٺهيل ٽانون تي چانديءَ سان جِتَ اُکيريندا آهن).
• **بُدْرُ ج بُدُرَ(ت):** ذ. زنانو مخصوص عضو.
• **بُدْراڪُ ج بُدْراڪَ (ت):** ذ. پڙڪو ڪائي اوچتو ٻاهر نڪرڻ جي حالت. وڏو ٽپ ـ چال.
• **بُدْرڪو ج بُدْرڪا:** ذ. ڏسو "بُدراڪ".
• **بِدِڙي ج بِدِڙيُون:** ث. [ف. بَدْرَه] هَڙَ ـ بڊَ ـ بدڙي. ڳنڍڙي ـ ننڍڙي ڳنڍڙي. ڪاري جي ٻيڙيءَ کي اُٽلڻ کان بچائڻ خاطر اُٽل طور هڪ پاسي تي رکيل ڳوڙ (جا عام طرح ڪَکريءَ يا ريتيءَ سان پريل هوندي آهي).
• **بِدِڙيو ج بِدِڙيا:** ذ. صفت. بدڙي ڪٺندڙ ـ مزور. ضعيف ـ ڪمزور.
• **بِدڙيُون (ت):** ث. سارين جو هڪ قسم.
• **بِدْعَتَ ج بِدْعَتُون:** ث. [ع] نئين ڳالهه نئين ريت. دين يا شريعت ۾ نئين رسم (جا پيغمبر صه جن جي وقت ۾ نه ٿي هجي).
– **بِدْعَتِي ج بِدعَتِي:** ذ. صفت. شريعت جي خلاف ڪنهن نئين ڳالهه تي عمل ڪندڙ.
• **بَدَڪَ ج بَدَڪُون:** ث. [ع. بَطّه: ف. بَتَكْ: سن. وَرَنَه] پاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم ـ بَطخ.
• **بِدڪائِڻُ:** مصدر. [هـ. بِدڪانا] ڀيڄارڻ. هراس ۾ وجهڻ. ڪنبائڻ ـ ڏڪائڻ. (بِدڪابو ـ بِدڪائيندو ـ بِدڪايل).
• **بَد ڪنارُ:** ذ. ڳهوڙي جو هڪ مرض (جنهن ۾ چمڙي ۽ رت خراب ٿي پوي).
• **بُدْكِي ج بُدْكِيُون:** ث. بُودڪي ـ جو جڪي ـ ريڇڪ ـ پُور. اوچتو وهم يا خيال. پُتڪو ـ ٽينگ ـ ٽپو.
• **بَدْگِيرُ ج بَدْگِيرَ(ت):** ذ. صفت. بزگير ـ مزور. نوڪر ـ خادم.
– **بَدگِيري:** ث. بَزگيري ـ نوڪري ـ خادمي.
• **بَدَلُ ج ـ:** ذ. [ع] عِوض ـ بَدلو ـ پاڙو جهاڙو. انتقام ـ ويرِ. نيڪيءَ جو عوض ـ جَزا. اُجورو. ڪِيتو. قائم مقام ـ جاءِ نشين. [سن. وارِدَ] ڪڪر ـ جهُڙ. (صفت) ڪڪر جي رنگ جهڙو (ت) ـ ميرانجهڙو.
• **بَدْلَنْ:** مصدر. [ع. بَدَلَ = هن ڪيرايو] مَٽائڻ ـ ڪيرائڻ. مَٽڻ ـ ڪيرڻ. مَٽ سَٽ ڪرڻ. هڪ هنڌان ٻئي هنڌ وجهڻ. ڪِرڻ. (بدليو ـ بَدلبو ـ بدليل).
– **بَدلائِڻُ:** مصدر "بَدلڻ" مان متعدي بالواسطه. مَٽائڻ ـ ڪيرائڻ. ڪيُر گهيرڻ. مَٽ سَٽ ڪرڻ. بدران رکڻ. ردبدل ڪرڻ.
– **بَدلجَنُ:** مصدر. "بدلڻ" مان فعل مجهول. مَٽجڻ ـ ڪِرڻ گهِرڻ.
– **بَدلِ سَدَلَ:** ث. مَٽا سَٽا ـ ڪيُر گهيرـ ڏي وٺ.
• **بَدَلو ج بَدَلا:** ذ. [ع. بدله] عوض ـ معاوضو ـ اُجورو. ويرُ ـ قِصاص. انتقام. ڪِيتو. جزا. روزمره جو لباس. ڍڳهي تُرل يا نَلِيءَ وارو لوٽو ـ هڪ قسم جو ڪَونرُو ـ بَدنو.
– **بَدلو وڻُ:** ويرُ وڻڻ ـ پاڙو جهاڙو وڻڻ.
– **بَدلِي ج بَدلي:** ذ. صفت. تيل يا گيهه وڪٽندڙ (جو گيهه يا تيل بدني ۾ رکندو هجي).
• **بَدَلْواهُ:** اسم خاص. تعقلي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بَدلِي ج بَدلِيُون:** ث. [ع. بَدَلَ] ملازم جي هڪ هنڌان ٻئي هنڌ مقرري ـ ملازمت جي ڪيُر گهيرـ تبديلي. جڳهه جي مَٽ سَٽ.
– **بَدلي ٿِيڻ:** ڪنهن ملازم جي نوڪري هڪ هنڌ کان ٻئي هنڌ مقرر ٿيڻ.
– **بَدلي ڪَرڻ:** ملازم کي هڪ هنڌان ٻئي هنڌ مقرر ڪرڻ.
• **بَدَنُ ج بَدَن:** ذ. [ع] جسم ـ جُثو ـ تَنُ ـ بُت.
– **بَدن پَرُ:** بدن اُپرو ٿيڻ. بُت نِسَتو ٿيڻ. مرڻ ڪنڊيءَ تي رسڻ.
• **بَدْنامِ ج بَدنامِيُون (ڪ):** ث. جُتي ـ ڪَرڪَٽُ ـ پيرَڙ ـ چاهُلَ (ڪ).
• **بَدنامُ:** ذ. [ف] گهوڙن جي هڪ بيماري (رت جي خرابيءَ سبب سُنبن، گوڏن، ٽڻن ۽ سار ۾ قَتَ ٿي پون).
• **بَدْنو ج بَدْنا:** ذ. [ف. بدنه (؟)؛ سن. وَرْدَنَ(؟)] پِتل. جست يا تامي جو ڍڳهيءَ ۽ مُڙيل نليءَ وارو لوٽو. ڏاتُوءَ مان ٺهيل هڪ قسم جو ڪونرو. گيهه يا تيل رکڻ جو وڏو ڊبو [ع. بَدنَه] حج جي موقعي تي قُرباني لاءِ جانور (گَئُون يا اُٺ).
• **بَدو ج بَدا:** ذ. بَدلو ـ عوض (سگ جي صورت ۾).
– **بَدي جا سَگَ:** محاورو. هڪ سَگ جي عوض ٻيو سَگ.
• **بَدُو ج بَدُو:** ذ. [ع. بَدْوِيّ] عربستان جو ڳوٺاڻو ـ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

صحرانشين ـ بَدوي. جهنگلي ـ بدشڪل. اڻجاڻ ـ جاهل "وڃند وري آئيو. بَدُو سين بد بُوءِ" (شاهه).

• **بِدو ج بِدا:** ذ. اِنِيءَ ڏڪر راند ۾ ڪم ايندڙ خاص قسم جي ٽُلهي ءِ ننڍي اِنِي (ل). اَڏڙ ڳُوڙ ـ اَڏڙي (ڪ).

• **بَدُوشڪُ:** ذ. صفت. [سن. وِدُوشڪ] مسخرو. تالرُ.

• **بَدوڪَ (لس):** اسم خاص. ڪراچي کان الهندي طرف جبل جي هڪ لڪ جو نالو.

• **بَدْوي ج بَدْو:** ذ. صفت. [ع] عربستان جو ڳوٺاڻو ـ بَدوُ. صحرانشين ـ ٿَري "ٿت نمايو نيڻ، پَرجي بَدوين لءِ" (سيد هارون).

• **بَدي ج بَدِيُون:** ث. [ف] خرابي ـ بُڇڙائي ـ بُرائي. بدنيتي ـ بيائي. تهمت ـ بهتان ـ الزام. [سن. بَدِ] چند جي مهيني جو اُونداهو پک.

• **بِدي ج بِدِيُون:** ث. ننڍڙي ڳوٽري ـ هڙ (ت). بدڙي. ننڍڙي شيءِ (ڪ).

• **بُدي ج بُدِيُون:** ث. زنانو مخصوص عضو ـ شرمگاهه.

• **بِديسُ، بِديشُ:** ذ. [سن. وِديشَ] پرديس ـ پرڏيهه. پرانهون مُلڪ ـ ڏاريو ملڪ.

ـ **بِديسي، بِديشي:** ذ. صفت. پرديسي ـ پرڏيهي. ڏارئي مُلڪ جو ـ غير مُلڪي.

• **بَديعُ:** صفت. [ع] عجيب ـ اَنوکو ـ نِرالو. نايابَ ـ نادر ـ اَلهُ ـ ناپيد.

• **بَديعُ الْجَمال:** ذ. صفت. [ع] نهايت حسين ـ حسن ۾ بينظير. (اسم خاص) "سيف الملوڪ ـ بديع الجمال" واري عشقيه داستان ۾ "سيف الملوڪ" جي معشوقه جو نالو.

• **بَديلُ:** صفت. [ع] مثيل ـ نظير. جهڙو. ثاني.

• **بُدَيْلُ:** اسم خاص. (بُديَلُ بن طِهفَة) هڪ عرب سپه سالار جو محمد بن قاسم کان اڳ ديبل بندر تي حملي وقت شهيد ٿيو (جنهن جي قبر ٽي صديءَ ۾ مؤرخ بلاذريءَ جي ڏينهن تائين ديبل ۾ موجود هئي).

• **بَدين:** اسم خاص. سنڌ جي هڪ ضلعي جو نالو.

• **بَدين پوتا:** اسم خاص. سنڌ جي هڪ قبيلي جو نالو (اڪثري حيدرآباد ۽ ڪراچي ضلعن ۾).

• **بَديهَ:** صفت. [ع. بَدَهَ = اوچتو مٽان ٻوڙ] اوچتائي ـ بيساختگي. حاضر جوابي ("بابَديهه" = ٺهه ٽپ، اُتي جو اُتي جوڙ: "عَلَي البَديه، عَلَي البَديهَة = اوچتو، سواءِ تياريءَ يا خيال جي، ٺهه پهه).

ـ **بَديهي:** صفت. ظاهر ـ پڌرو. عقل موافق. يقيني. فطرتي. سُياويڪ.

ـ **بَديهي اَمْرُ، گالهه:** ث. جنهن گالهه ۾ دليل يا ثابتيءَ جي ضرورت نه پوي.

ـ **بَديهي شَعر:** ذ. اُهو شعر جو سواءِ ڪنهن تياريءَ جي هڪدم چئي وڃجي.

• **بِديهي:** ذ. صفت. [سن. وِديهي < و = جدا + ديهه = بدن] جنهن کي پنهنجي سرير جو ڌيان نه هجي ـ جسم جي حالات کان بيخبر. لاٻالي.

• **بِدَّ (ت):** ث. سامان جي ڳنڍ ـ بِدَ.

• **بِدّي ج بِدّيُون:** ث. [سن. وِدّ] چال چلت ـ هلت چلت. قانون ـ قاعدو. حڪم.

• **بَدْ (ڪ):** ت. گُڪ ـ ڪُبْ.

• **بِدْ (ت):** ث. نشان. حقيقت ـ اصليت ـ بنياد. چالاڪي.

• **بَدَ ج بَدُون:** ث. اُٺ جي ڪوڙيءَ جو ڪَڇُن کي لڳڻ ۾ گاٺ ڪرڻ.

ـ **بَدِ هَٽڻ:** اُٺ جي ڪوڙيءَ جو ڪَڇُن کي لڳڻ ۾ گاٺ ڪرڻ.

ـ **بَدبون پرجي پوڻ:** مَهارون پَرجي پوڻ.

• **بَدِ ج بَدِيُون:** ث. [ع. بَدْرَه] هَڙَ ـ پَري. ننڍڙي ڳُنڙي. سُست ماڻهو. ڪل ـ اَڏوڙ.

• **بِدِ ج بِدُون:** ث. [ع. بَدْرَة] وڏي هڙ ـ ڳُنڙي. پَري ـ بُنارڪ ننڍڙي ڳُنڙي. ڏُنبي يا ٻڪريءَ جي ڪَلَ (جا ٽيلهن ٽاهڻ ۾ ڪم اچي). (صفت) سُست ـ ٽوٽي.

• **بَدا (بَدْرا) ج بَدائُون (بَدْرائون) (ل):** ث. دغا ـ بيائي ـ ڪوڙ "اسان کي ڪنهن بہ قسم جي بَدا. دل ۾ آهي ئي ڪانہ" (جملو).

• **بَداماڻي پَٽرو:** اسم خاص. "بَداماڻي" ذات مان سنڌ ۾ ڪچ جي هڪ سورهيہ سردار جو نالو (جنهن لاکي سان مقابلو ڪيو هو) "آج گهُرجين يار، بداماڻي پُنرا" (شاهه: ڏهر).

• **بَداڻي (بَدْراڻي):** اسم خاص. مري بلوچن جي هڪ پاڙي جو نالو.

• **بَدِڙي ج بَدِڙيُون:** ث. [سن. بَدْرَه] ننڍڙي هڙ ـ بِدَ.

• **بِدِڪڙو ج بِدِڪڑا (ت):** ذ. صفت. پِتڪڙو ـ ننڍڙو. (ذ) ڪُڪڙ جو هڪ قسم.

• **بَدبو:** ذ. [سن. پادْر] سنبت جي ڇهين مهيني جو نالو.

(صفت) جانورن جو هڪ رنگ ـ گَدو (ڪ).

• **بَدوکو ج بَدوکا:** ذ. [ع. بَدْرَہ] وڏي هَڙ ـ وڏي بَد. پُنارَڪَ. وڏي ڳوٽري يا ٽيلهو. ہانُهن وڊيل جسم ـ بَيري. (صفت) ٽُلهو تَنُپرو ـ مَتارو (ماڻهو). (ث) بَدوڪي ج بَدوڪيون.

• **بَدوکو (بَدْروکو) ج بَدوکا (بَدْرُوکا) (ل):** ذ. پاڻيءَ ۾ اُپرندڙ گاهه جو هڪ قسم (پَن ويڪرو. اڪثر پاڻيءَ جي پڪين جو ڪاڇ ٿئي) ـ تماڪ رکڻ جي ڳوٽري.

• **بَدي (بَدْري) ج بَدِيُون (بَدْرِيُون):** ث. [ع. بَدْرَہ] جمڙي جي ڳوٽري (جنهن ۾ پئسا وغيره. يا ٻي ڪا شيءِ وجهي رکجي) ـ همياڻي. اَڻ ڪَتريل گهَٽي (يا ٻَڪريءَ وغيره) جي رَڳيل ڪَلَ (جا عموماً ڪوهستان ۾ اَٽي وجهڻ جي ڪم اچي). پَري ـ بَد. هٽن پيرن وڊيل جسم ـ بُيري. چَٽي ـ بارُ ـ پَري (ل). ٻَڪريءَ جو هڪ رنگ (ڪ).

– **بَدي ٽي پوڻ:** سُست ٽي پوڻ. ٻئي ٽي بار ٽي پوڻ.

• **بَذْلُ:** ذ. [ع] بخشش. ڏاڻ. عطيه.

• **بَذْلَه:** ذ. [ع. ف] ظرافت ـ چرچو گهَٻو. خوشطبعي. مسخري.

• **بَذْلَه سَنْجُ:** ذ. صفت. ظريف ـ نڪته دان. پوڳائي ـ چرچائي.

– **بَذْلَه سَنْجي:** ث. ظرافت. نڪته داني. چرچو گهَٻو ـ پوڳ. خوشطبعي.

– **بَذْلَه گو:** ذ. صفت. خوشطبع ـ چرچائي ـ ظريف.

– **بَذْلَه گوئي:** ث. ظرافت ـ بَذله سَنجي.

• **بُرْ:** حرف جر. [ف] تي ـ مٿان. اسم مفعول اڳيان اچي 'صفت' يا 'ظرف' جي معنيٰ ڏيڪاريندڙ "بُرگَشته، بَرجَسْته".

– **بَرآمَدْ:** ث. [ف] نتيجو. آمدني ـ اُپراسو. خرچ. روانگي ـ نيڪال.

– **بَر آمَدْگي:** ث. [ف] واپسي ـ روانگي. حاصلات ـ پيداوار.

– **بَر آمَدَه:** ذ. [ف] ورانڊو.

– **بَر آوَري:** ث. [ف] پُورت ـ پورائي ـ سرانجامي.

– **بَر اَچڻ:** پُورو ٿيڻ (مقصد. اِرادو) ـ سَرانجام ٿيڻ.

– **بَر اَفروخْتَه:** صفت. [ف] ڪاوڙيل. غصي ۾ پريل. پڙڪايل ـ چيڙايل. روشن.

– **بَر اَنْگيخْتَه:** صفت. [ف] ڪرو ڪيل ـ اُپاريل ـ پڙڪايل.

– **بَرباد:** صفت. [ف] ناس ـ چٽ.

– **بَرتَر:** صفت. [ف] تمام اُتاهون ـ وڏيڪ بلند. وڏيڪ درجو رکندڙ.

– **برتَري:** ث. [ف. بُرتَر] مٿانهين ـ بلندي ـ اُچائي. وڏائي ـ عظمت.

– **بَرتَرين:** صفت. [ف] سڀ کان مٿانهون.

– **بَرتَقْدِير:** ظرف. [ف. بَر = تي + ع. تقدير] 'فرض ڪري وٺو ته'.

– **بَرَبا:** ظرف. [ف] پيرن تي (بيٽل) ـ پيرن پر. ڪڙو ـ قائم.

– **بَرپا ڪَرڻ:** ڪڙو ڪرڻ ـ اُتارڻ. قائم ڪرڻ.

– **بَرجا:** ظرف. [ف] جاءِ تي جائيتو ـ ٺيڪ ـ موزون. برابر ـ واجبي.

– **بَرجَسْتَه:** ذ. صفت. [ف] پهلوان ـ چُست ـ چالاڪ نامور ـ مڪيه.

– **بَرجَشْم:** ظرف. [ف] اکين تي. منظور ـ قبول.

– **بَرحال:** ظرف. [ف+ع] برابر ـ واجبي ـ موزون. قائم.

– **بَرحَقّ:** ظرف. [ف+ع] حق تي ـ سچ تي. برابر ـ درست ـ بجا ـ سچ پچ. سچو ـ ٺيڪ ـ صحيح.

– **بَرخاسْت:** ظرف. [ف] مهمل.

– **بَرخِلاف:** ظرف. [ف+ع] اُبتڙ ـ مخالف ـ ناسازگار. (صفت) دشمن ـ ويري.

– **بَرداشْت:** ث. [ف. بُرداشْتَنْ = سهڻ] سَهڻ جي طاقت. تحمّل ـ بُردباري ـ ڪانڊ.

– **بَردَوام:** ظرف. [ف + ع] دائما ـ سدائين. هميشه.

– **بَرزَبان:** صفت. [ف] زبان تي. ياد ـ ڪَنڌ ـ حفظ.

– **بُرسُر:** ظرف. [ف] مٿي تي ـ سِر تي. مٿان. (ظرف) آخر ـ ٺهڪ.

– **بَرسَرِ اِقْتِدار:** صفت. [ف+ع] عزت وارو. اختيار وار.

– **بَرسَرِ بازار:** ظرف. [ف] بازار ۾ ـ ڪليو ڪلايو ـ پڌريءَ پٽ.

– **بَرسَرِ پَيکار:** ظرف. [ف] جنگ جي حالت ۾. جنگ ۾ مصروف ـ لڙائيءَ ۾ رُڌل.

– **بَرسَرِ مَطلب:** ظرف. [ف. بَرسَر + ع. مطلب] اصل مقصد تي.

– **بَرصواب:** ظرف. [ف+ع] ٺيڪ ـ برابر ـ صحيح ـ پُورو.

– **بَرطَرَف:** ظرف. [ف+ع] پاسي تي ـ علحدو ـ پاسيرو ـ الڳ ـ جدا. خارج ـ موقوف (ملازمت مان).

– **بَرعَکْس:** ظرف. [ف+ع] اُبتڙ ـ خلاف ـ اُلٽو.

– **بَرقَرار:** صفت. [ف+ع] بحال ـ قائم ـ ثابت.

– **بَرکِنار:** ظرف. [ف] هڪ پاسي. ڌار ـ الڳ.

– **بَرگَزيدو ج بَرگَزيدا:** ذ. صفت. [ف] چونڊيل ـ ڏٺيل. مقبول ـ محبوب. نيڪ ـ بزرگ. ڪامل ـ پهتل. معزز ـ معتبر.

– **بَرگَشْتو ج بَرگَشْتا:** ذ. صفت. [ف. بَرگَشْتَه] اُبتو ٿيل ـ قريل. پريشان (حال). بدبخت ـ نياڳو.

– **بَرمَحَل:** ظرف. [ف+ع] موقعي تي ـ بروقت ـ ٺهه پهه.

– **بَرملا:** ظرف. [ف] ڪُليو ڪلايو ـ ظاهر ظهور ـ پڌريءَ پٽ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **برموقعْ:** ظرف. [ف+ع] موقعي تي ـ مهل سر.
– **برِوقْت:** ظرف. [ف+ع] اُنهيءَ مهل ـ اُتي جو اُتي ـ ڏَڏي تي ـ تڙي ڪڙي.
• **برْ:** ذ. [ف. برْدن (=بار کڻڻ) > برْ] قَلْ ـ قَر ـ ثمر. حاصل ـ فائدو. [زنْد. وَرْ] پاڪر. ڇاتي. عورت جو سينو.
– **برخُورْدارْ:** ذ. صفت. قَل ڪائيندڙ. مُرادوَند. نيڪ بخت (پٽ).
– **بردارْ:** صفت. ميوي وارو (وڻ) ـ ميويدار ـ ثمردار.
– **برڪَچ، مَٹُ:** سينو ساهڻ ـ برابري ڪرڻ ـ برميچڻ.
• **برِ:** صفت. [ع. "بَرِيءٌ" جو مخفف] پاڪ. چٽل. بيزار.
• **برِٹيڻ:** آزاد ٿيڻ. صاف ٿيڻ.
• **برْ:** ظرف. برابر "برَ نہ تنهن برَو برَي، ڪَينچل آهه ڪُجا" (رمضان ڪنهر).
– **برْاَڇڻ:** برابر ٽيڻ. هڪجهڙو ٽيڻ.
– **برْوجڻ:** تعميل ۾ اَڇڻ.
• **برْ ج برَرْ:** ذ. [ف. برَ] ويڪر ـ موڪرائي ـ مُنڊيو. ڪپڙي جو ٽڪو ـ عَرض. [ع. برّ] رڻ پٽ ـ بيابان "برَ پٽ ڪن بُڪاءَ اُڪَندئا آريءَ لاءِ گهٹو" (شاه). وسيع مُلڪ (جنهن ۾ پرڳڻا گهٹا هجن) ـ ڪنڊ. ٽڪل حالت ۾ وهنجڻ يا پاڻي پيئڻ ڪري بدنَ ڪُڙجي پوڻ جي حالت (ت).
– **برِ اَعْظَمْ:** ذ. وڏو ڪنڊ.
– **بُرّيتْ ج برّيتْ:** ذ. بيابان ـ رڻ پٽ. غيرآباد زمين. ويرانو ـ سُڃ.
– **برلاهڻ (ت):** تَڪ ڇڻ. تعدي ڪرڻ. جماع ڪرڻ.
– **برِ مُنْهُنْ ڏيڻ، ڪرڻ:** جهنگ مُنْهُن ڪرڻ ڪنهن نامعلوم هنڌ ڏانهن وڃڻ.
• **برْ:** ذ. [ع] چگائي ـ نيڪي ـ پلائي.
• **برُ ج برِ:** صفت. [سن. وِراڌ] بيزار ـ هلاڪ ـ ڪَڪ. وراڌل ـ ڪاوڙيل. ٽاهڙ (چوپايو مال).
– **برِاڙو ج برِاڙا (ت):** ذ. صفت. وراڌل ـ سخت ڪاوڙيل.
– **برِّڻي ٻهيڻ:** ڪاوڙ ۾ پرجي يا مڇي ٻيهڻ. شنگ ٽي ٻيهڻ.
– **برّٹيڻ:** بيزار ٽيڻ ـ تنگ ٽيڻ. تِڪو ڪاوڙجڻ. ڇهڻ.
– **برّڪرائڻ:** ڪاوڙائڻ. ورڇائڻ ـ ڪَڪ ڪرائڻ.
– **برّمُنْهون:** ذ. صفت. سوندِ مُنْهون ـ مُنهنْ سوٽل. بدشڪل.
• **بُرْ:** ذ. [ع] ڪڻڪ ـ گندم "تَمر بُرّ بريان اُنِ جا، ڪاجَ خرما، ڪيڙ" (سيد هارون).
• **بُرْ ج بُرْ:** ذ. [ف. بُريدن] بيبدولو. (وڏيل، مِنو يا لڙڪيل) ڪَڙ. وڏيل يا مِني نڪ سان مُنهن ـ بُوناڙ ـ دوناڙ. پيٽ ـ شڪم (ل). ڏَنڊ ـ چَٽي (ل). وَڏُ ـ جِيرُ ـ چيهه (ڪ). هڪرين جو ڏڻ (ڪ). (ذ. صفت) نَڪ ڪپيو ـ بي نَڪو ـ بُرو. بدچال.
– **بُرْ پُرڻ:** گهرج پُوري ڪرڻ. چَٽي پرڻ (ٻئي جي پاران). نقصان جي پورائي ڪرڻ.
– **بُرْ ٹيڻ:** ٽاهه پوڻ سبب چوپايو مال هڪ هنڌ گوڙهه ٽيڻ. جدا ٽيڻ (ڪ).
• **برابَرْ:** ظرف. [ف. برابَر = برْ + اَ + برْ = سِيني سان سِينو] هموار ـ سنئون ـ سِڌو. هِڪجهڙو ـ ثاني ـ مَٽ. پيڇي. هموزن. پُورو ـ ٺيڪ ـ صحيح ـ درست. (ث) رياضيءَ ۾ ڪم ايندڙ هڪ نشاني (=).
– **برابَر ڪَرڻ:** هڪ سنوت ۾ آڻڻ. هڪجهڙو ڪرڻ. سنوارڻ. پورو ڪرڻ. ٺيڪ ڪرڻ ـ درست ڪرڻ. هموزن ڪرڻ.
– **برابَرو:** ذ. برابري.
– **برابرو ڪَرڻ:** برابري ڪرڻ. همسري ڪرڻ. سينو ساهڻ. مقابلو ڪرڻ.
– **برابَري ج برابَريُون:** ث. هڪجهڙائي ـ يڪساني ـ موافقت. هموارِي. هموزنائي. پُورائي. همسري ـ مقابلو.
– **برابَري ڪرڻ:** همسري ڪرڻ. مقابلو ڪرڻ.
• **سينو ساهڻ.** مَٽ پوڻ. گستاخي ڪرڻ ـ بي ادبي ڪرڻ.
• **برات ج براتُون:** ث. [ع. بَرَآءَة = چوٽڪارو. معافي. بيزاري، چٽاءُ، نوٽيس] چٺي. فرمان ـ حڪم. سَنَد ـ پروانو. بينڪ جو چيڪ. اَمان. چوٽڪارو. بيزاري. [سن. وْراتَ = ميڙ. جماعت. لشڪر. ڄڃ] حَجّ. حُجّ. خوشي ـ عيد ("عيد برات يا شب برات" = شعبان مهيني جي چوڏهين رات، جا مسلمان عيد ڪري ملهائيندا آهن). پَتن (راند) جو هڪ رنگ.
• **براتِي ج براتِي:** ذ. صفت. چوٽڪاري جو پروانو يا سند ولندڙ. روزي ولندڙ. گهوٽيتو ـ ڄاڃي.
• **برات:** صفت. چمڪندڙ ـ منوّر ـ نُوراني. تمام سفيد.
• **براڙو ج براڙا (ڪ):** ذ. ويهن پنجويهن هڪرين جو ٽولو.
• **براپتي:** ث. ڪپهه جو هڪ قسم (وڏن ڦِينْجهن واري عمدي ڪپهه، جا ڀاڪا ۾ پوکجي ٿي).
• **براجُ ج براجَ:** ذ. [انگ. barrage] درياءَ کي ڏنل دروازن وارو بُنڊو. دريائي بند.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بَراجَ ج بَراجُون:** ث. براج.
• **بِراجَمانَ ج بِراجَمانَ:** ذ. صفت. [سن. وِراجَمانَ = چمڪندڙ، عمدو، سُهڻو] روشن ـ منوّر. جلوه گر ـ رونق افروز ـ جلويدار.
– **بِراجمان ٿيڻ:** زينت بخشڻ (مجلس کي) ـ صدر بنجڻ ـ مير مجلس ٿيڻ. مجلس ۾ رونق افروز ٿيڻ.
• **بِراجَڻُ:** مصدر. [سن. وِراجَ = چمڪڻ، مظاهرو ڪرڻ، راج ڪرڻ] سينگارجڻ ـ ڏيکُ وٺڻ. ٽڻ ۾ رهڻ ـ مزا ڪرڻ. (براجيو ـ براجيندو ـ براجيل).
• **بَرادَ ج بَرادُون:** ث. [ع. بَرآءَة: سن. وُرات] بَراتَ. ڇج. مجلس ـ محفل. عيد برات ـ شب برات ـ عيد. شادي ـ خوشي "جا بَراد بتن جي، سا اُڄ بک آديسين" (شاهه).
– **بَرادي ج بَرادي:** ذ. صفت. ڏسو "بَراني". لنگهو (جو ڇج ساڻ ڳڏ جهنگ جهر مان دهل وڄائيندو هلي) "سمر آهي سُڄ ۾، وفادار برادي" (رسالو: ڏناسري). ماڻهوءَ جو نالو.
• **بِرادَرْ:** ذ. [ف. برادر = پاءُ، سن. پِراتْرَ، پْراتا = پاءُ] ادو ـ پاءُ. مٽ ـ مائٽ ـ عزيز. هم قوم. راڄ شريڪ. هم مذهب.
– **برادر ج برادريُون:** ث. برادري ـ پائپي. نيات ـ پائجاري. مائتي. ذات.
– **بِرادَرِ اَخياني:** ذ. اُهو پاءُ جو ساڳيءَ ماءُ مان هجي پر پيءُ ٻيو هجيس ـ مائيتو پاءُ.
– **بِرادَرِ اَعْياني:** ذ. سَڳو پاءُ.
– **بِرادَرانه:** صفت. ظرف. پائپيءَ واري نموني جو.
– **بِرادرانِ يُوسِف:** ذ. (ف. يوسف جا پائُر جن خيانت ڪئي هئي) مخالف پائُر.
– **بِرادَر جو مُنْهُن (ت):** محاورو. پائپيءَ جو ڏوهه. ذات وارن جو ڏوهه. مٽي مائتيءَ جو پَلئُ.
– **بِرادَر حَقيقي:** ذ. سڳو پاءُ.
– **بِرادَرْ خواندگي:** ث. پاءُ سڏائڻ جي حالت.
– **بِرادَر دين:** ذ. دين پائي. برادرِ رضاعي ـ ڇج شريڪ پاءُ.
– **بِرادَر رِضاعي:** ذ. ڇج شريڪ پاءُ.
– **بِرادَرزادو ج بِرادَر زادا:** ذ. صفت. پاءُ جو پٽ ـ پائٽيو. برادريءَ جو ٻار.
– **بِرادَري ج بِرادَرِيُون:** ث. پائپي ـ پائيبندي مٽي مائتي. عزازت. قرابت. نيات ـ ساڳي قوم. جماعت.
– **بِرادري ڪَرڻ:** پائپي ڪرڻ. پلائي ڪرڻ. سڳ ڪرڻ.
– **بِرادريءَ مان ڪَڍڻ:** راڄ مان ڪڍڻ. جماعت يا نيات مان ڪڍڻ. ٽالهيءَ پاڇيءَ مان ڪڍڻ ـ ڦيلهيءَ مان ڪڍڻ.
• **بَرادِيا:** اسر خاص. لس ٻيلي طرف مسلمانن جي هڪ قبيلي جو نالو.
• **بِرارْ:** ذ. [ع] پائخانو ـ ڪرفتي "بُو. بِزار = تورو پيشاب".
• **بُرَاقُ ج بُرَاق:** ذ. [ع] اُها سُواري جنهن جي ذريعي حضرت محمد صلي الله عليه و آله وسلم جن معراج رات يروشلم کان آسمان تي پهتا.
– **بُرَاقُ ڪَرڻ (ت):** بيمار يا زخمي گهوڙي کي سير وجهڻ.
• **بَراکَ ج بَراکُون:** ث. [انگ. barrack] لشکر جي رهڻ جي جاءِ ـ ڇانوڻي ـ سپاهه خانو. سامائجڻ کي ويجهي (ڇوڪري) ـ بالغ ٿيڻ واري وڏي ڇوڪري.
• **بَراکِي ج بَراڪِيُون (ت):** ث. وڏيڪي ڪم جو هڪ اوزار.
• **بَرانْدو ج بَرانْدا:** ذ. [ف. برآمده] ورانڊو. آڱڻ ـ دالان.
• **بُرّانْ:** صفت. [ف. بُريدَنْ = وڍڻ] وڍيندڙ ـ ٽيڪو ـ تيز.
• **بُرانجْ:** ذ. گاه جو قسم (لَنب جهڙو)، سدائين سائو. اَنُ ڏڻ طور کائجي.
• **بِرانْچَ ج بِرانْچُون:** ث. [انگ. branch] شاخ. ياگو ـ حصو. وڏي واهه مان نڪتل ننڍو واهه.
– **بِرانْچِ اِسْڪُولْ:** ذ. وڏي اسڪول سان لاڳاپيل ننڍو اسڪول.
– **بِرانْچ پوسٽ آفِيسَ:** ث. وڏي پوسٽ آفيس سان لاڳاپيل ننڍي آفيس.
• **بِرانْڊي ج بِرانْڊِيُونْ:** ث. [انگ. brandy] ولايتي شراب جو هڪ قسم.
• **بِراڙو ج بِراڙا (ت):** ذ. صفت. [سن. وِراڏَ > سنڌي. برُ > بِراڙو] وراڙل ـ ڪاوڙيل ـ غُصي.
• **بُڑآوَرْد:** ذ. [ف] ضرب ـ ڪوڙو. تخمينو. حساب ـ ليکو. حاضريءَ جو نقشو. پگهار جو بل.
– **بَرآورد پَڄڻ:** ضرب ڪرڻ ـ ڪوڙو پڄڻ.
– **بَر آورد ڪرڻ:** حاضري وٺڻ. حساب ڪرڻ.
• **بِراهُماڻِي:** اسر خاص. بلوچن جي مختلف قبيلن ۾ پاڻ جو نالو.
• **بِراهُوئِي:** اسر خاص. ڏسو "بِروهِي".
• **بَراءَ ج بَرائُون (ڪ):** ث. [ف. بَلا] زحمت ـ تڪليف ـ مصيبت.
– **بَرائُون كَٹڻ:** بلائون ڪٽڻ. زحمتون ڪٽڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بَرائَتَ:** ث. [ع] چوٽڪارو ـ آزادي. ڏسو "بَرات".
• **برائي:** اسر خاص. "لس ہيلي" ۾ رهندڙ "مينگل" قبيلو.
• **بُرائي ج بُرائِيُون، بُرايُون:** ث. مَدي. بُڇڙائي ـ خرابي. قباحت. عيب. الزام ـ تهمت. هَجُو ـ گِلا.
– **بُرائي تي اُڻڻ:** بڇڙائيءَ تي سنيرڻ.
– **بُرائيءَ تي اُڃڻ:** بُڇڙائي ڪرڻ تي تيار ٿيڻ.
• **بَرائي:** حرف جر. [ف] جي واسطي "برائي خدا = خدا جي واسطي".
• **بُڑباد:** صفت. [ف] قتل ـ ويران ـ اُجڙ. غيرآباد. پَڙ پانگ. (ظرف) دُف ـ چَٽ ـ تباهه ـ ناس. خراب. ضايع.
– **بَرباد ڪرڻ:** ناس ڪرڻ ـ چٽ ڪرڻ ـ تباهه ڪرڻ.
– **بَربادي ج بَربادِيُون:** ث. سُڃَ ـ تباهي. پينگ. نابودي ـ نيستي ـ فنا.
• **بُڑبانڈ ج بُڑبانڈ:** ذ. صفت. برباد.
• **بُرَبَتْ ج بُرَبَتْ (ت):** ذ. وڏي جُونْءَ ـ رِنڈُ (ت) ـ تولهَرُ ـ بودو (ل).
• **بُڑبَر:** صفت. [ع] جهنگلي ـ وحشي. (اسم خاص) اُتر آفريڪا جو هڪ علاقو (جو وڏي رڻ پٽ جي اُتر ۾ آهي، جنهن ۾ طرابلس، تيونس، اَلجيريا ۽ موراڪو شامل آهن).
– **بَربَرِيّتَ:** ث. جهنگليڻو ـ وحشانيت.
• **بُڑبَري ج بُڑبَرِيُون (ڪ):** ث. هڪ قسم جي وڏي ٻَڪري ("بَر بَر" ملڪ جي). هڙٽيءَ جو هڪ قسم "سان هن ڇپن پانهنجي، بيسڪ آئي سان بَربَري".
• **بُڑبَطُ:** ذ. [ف] سازجو هڪ قسم ـ سُرندو.
• **بُرْبُلْ ج بُرْبُلِيُون:** ث. [ف. بُلبُل] بُلبل ـ پوري ـ عَنْدليب.
– **بُرْبُلو ج بُرْبُلا:** ذ. نر بُلبل.
– **بُرْبِلي، بُرْبُلي ج بُرْبِليُون، بُرْبُليون:** ث. مادي بلبل. (صفت) بلبل وانگر ٽهڪيون ڏيندڙ ـ نچڻي. ڪجري. نازنخري واري ـ نخريلي. چالاڪ.
• **بُرْبُلو ج بُرْ بِلا:** ذ. [ف. بُلْبُل] بُلبُل. (صفت) گوسڙو. بي فرمان. لاڏلو. پيارو ـ سڪيلڏو.
• **بُرْبُلو ج بُرْبُلا:** ذ. صفت. [سن. پُور] گهٽو ـ جام ـ بَهُون ـ ريل چيل.
– **بُرْبلاڻَڪا:** ذ. جهجها ٽڪا. ريل چيل ڏوکڙ "پُراڻي ڳوٽري، بُرْبُلا ٽَڪا" (چوٽي). حرام جا پئسا.
• **بَرْتاءُ:** ذ. [سن. وَرْتَنْ] ورتاءُ ـ هلت ـ روش ـ سُلوڪ ـ رَوَيو.
• **بَرتاسُرخي:** ث. پسارڪي وڪرجو هڪ قسم (ڳاڙهي رنگ جو ڪونُ).
• **بَرْتَرُ:** صفت. [ف] وڏيڪ مٿانهون ـ تمام اُتانهون ـ بُلند.
– **بَرْتَري:** ث. مٿانهين ـ بلندي. وڏائي ـ بزرگي. فضيلت.
• **بَرْتَنُ، بَرْتَنْ ج بَرْتَنْ، بَرْتَنْ:** ذ. [سن. باتْرامَ = بَرتن] ٽانءُ ـ باسڻ ـ رَڇُ.
• **بُڑتْ ج بَرْتْ:** ذ. ڪپڙي وغيره تي سُٽ يا ريشم جي گلڪاري ـ پُڑتُ. [انگ. berth] جهازن جي بيهڻ جو هنڌ.
• **بَرْتو ج بَرْتا:** ذ. [هـ. پرتا] پَتائن. ميهن. واڳڻ وغيره جو ٿريل ڇُورو ـ پَرتو ـ بَرفو.
– **بَرتو ڪَڍڻ:** سخت مار ڪڍڻ.
– **بَرتو ڪَرڻ:** ماري مُڇ ڪرڻ ـ ڪُٽي باهه ڪرڻ.
• **بَرْتُو ج بَرْتُو:** صفت. پَرتُو ـ پَريل.
• **بِرْتو ج بِرْتا:** صفت. [بي + رِتو = بنارٽ جي] اوِرتو ـ بنا ڪنهن سوچ ويچار جي. اجايو ـ نڪمو ـ بيڪار.
• **بَرْتي ج بَرْتِيُون:** ث. [پَرتي > بَرتي] موجودي ـ مُيَسري ـ موجودات. پورائي. بادي سبب پيٽ جو پَرائ ـ بدهضمي ـ جوگير.
• **بِرْتِش:** صفت. [انگ. British] انگريزن جو ـ برطانوي.
– **بِرتِش سَلْطنت:** ث. انگريزن جي حڪومت.
• **بُڑتُ ج بُڑتَ (ت):** ذ. صفت. بُٽ ـ سُڪل ـ خشڪ (زمين). ويران ـ غيرآباد.
• **بَرپا:** صفت. [ف. برپا (بر = تي + پا = پير) = پيرن تي] پيرن پَر. بيٺل ـ قائم.
– **بَرپا ٿيڻ:** قائم ٿيڻ. وجود ۾ اچڻ.
– **بَرپا ڪَرڻ:** ڪرو ڪرڻ ـ قائم ڪرڻ. اُتارڻ.
– **بَرپا هُئڻ:** قائم هئڻ.
• **بَرْپَتْ ج بَرْپَتْ:** ذ. بيابان ـ رڻ ـ صحرا "ڪرڙا ڏونگر، ڪَهه گهٽي، جت بريت بيبان" (شاه). ويراني ـ سُڃ.
• **بَرْجَ:** ث. [سن. وَجْر = وج] وج. وج جا ڪڙڪاٽ.
• **بُرْجَ:** ث. [سن] خلاءِ. ويراني.
• **بُرْجُ ج بُرْجَ:** ذ. [ع] قلعي جو ٽل ـ ڪُنگرو. منارو "ڏٺو اڄ اڏيو، هِنْيڙو ڪوٽ بُرج جيئن" (شاه). سج جي دائري جي بارهن منزلن مان هڪ منزل [سج جي انهيءَ دائري کي عربيءَ ۾ "دائرة البروج" يعني بُرجن جو گهيرو چوندا آهن. ۽ هنديءَ ۾ ان کي "راس منڈل" چون. اُهي برج پنهنجي جدا جدا اَثرن ڪري چئن عنصرن ۾ ورهايل آهن، هر هڪ عنصر ۾ ٽي بُرج آهن. آبي بُرجَ: سَرْطانُ (ڪيڪڑو)، عَقْربُ (وڇون)،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

حُوت (مڇي)، آتشي بُرج: حَمَلُ (گهيٽو)، اسد (شينهن)، قوس (ڪمان)، بادي بُرج: جَوزا (جاڙا)، ميزان (ساهمي)، دَلْوُ (ڏول)، خاڪي بُرج: ثَورُ (ڍڳو)، سُنْبُلَهْ (سنگ) ۽ جَدي (ٻڪرو)]. تارن جو ميڙ. شاخ ـ چوٽي "اڄ رسيلا رنگ باد ڪڍيا بُرجن سين" (شاهه).

• **بَرْجا:** ظرف. [ف. بَر = بي + جا = جاءِ] جايائتو ـ هنڌائتو. برابر ـ ٺيڪ پُورو. واجبي ـ موزون. (ث) جميعت ـ ماڻ ـ بيفڪري (لس).

• **بِـرَج پاشا:** ث. بِـرَجْ علائقي (مٿرا ۽ ان جي آسپاس وارو ملڪ جنهن ۾ بندرابن، گوڪل وغيره شامل آهن) جي هولي (جا سنسڪرت جي پاشائن ۾ فصاحت ۽ بلاغت ڪري ممتاز آهي).

• **بَرْجَسْتو ج بَرْجَسْتا:** ظرف. [ف. بَـرْجَسْتَه] بروقت ـ برمحل ـ عين موقعي تي ـ وقت تي. (صفت) چُست ـ چالاڪ ـ ڪرو تڙو. نمايان ـ ممتاز.

• **بِـرجُلَ ج بِـرجُلُونْ (ت):** ث. نار جي چڪر ۾ پيل هڪ ڪائي ـ پِـرجُلَ.

• **بِـرْجِلوت ج بِـرْجِلوئُونْ:** ث. [انگ. bridge-load] ڪارتوسن واري بندوق. (صفت) تيز رفتار.

• **بَـرَجَنْگَ ج بَـرَجَنْگَ:** ذ. [سن. مِـرْدنگ] هڪ قسم جو ساز ـ مِـرْدَنگَ (دهل) "سازَ سارنگيون سُرندڙا، وڄائين بَرجنگَ" (رسالو).

• **بَرَحْ (ت):** فعل مجهول. [بَرحڻ > بَرحْ] ٿڪ سبب بيمار ٿي پوڻ. تنگون چڙهي پوڻ ـ ڪُڑڪي پوڻ. (بريو ـ بربو ـ بريل).

– **بَرحي پَوڻ:** بدن ڪُڑڪي پوڻ. جسم ونجي پوڻ. بُت سڪي پوڻ. ڏاڍو ٿڪ ٽيڻ.

• **بِـرجِيس:** ذ. [ع] مُشتري گرهه (جو ڇهين آسمان تي آهي، ۽ "سَعد" ليکبو آهي، "فلڪ جو قاضي" ب چونس).

• **بَرَحْ (ک):** مصدر. [بَرَ اَڇڻ > بَرحڻ] مشابهت رکڻ. هُوبَهو هُجڻ. ٺهي وڃڻ. (بَرجيو ـ بَرچيندو ـ بَرچيل).

• **بِـرجْ ج بِـرِيجَ:** ذ. [سن. وِرِڪْشَه = وڻ] وِرِڪ ـ وڻ ـ درخت.

– **بَـرْجِي بَردار:** ذ. صفت. نيزي بَردار ـ پالي وارو.

• **بَـرْحال:** ظرف. [ف] حال تي. قائم. ٺيڪ ـ صحيح ـ درست.

• **بَـرْحَقْ:** ظرف. [ف. بَـرْ (=تي) ع. حَقّ (=سچ) = سچ تي، حق تي] سچ ـ ٺيڪ ـ درست ـ بجا ـ برابر. (صفت) حق تي ـ سچو "الله هيڪ، محمد برحق، شال مان چوان حرف اِهي ئي" (شاهه).

• **بَـرْخاسْتْ:** ظرف. [ف. بَرخاستن =اُٿڻ] بس ڪري اُٿڻ. ختم ـ بند. موقوف.

– **بَرخاست ڪرڻ:** اُٿڻ (ڪچهري) ـ بند ڪرڻ. موقوف ڪرڻ. لاهڻ (نوڪريءَ مان).

• **بَـرْخِلاف:** ظرف. [ف. بَر + ع. خلاف = اُبتڙ] اُبتڙ ـ اُلٽو ـ ناموافق. مخالف. دشمني ڪندڙ ـ منگهُرو.

– **بَرخِلافي ج بَرخِلافِيون:** ث. مخالفت. دشمني.

• **بَـرْخو:** ذ. بَرڻو ـ بَرڦو.

• **بَـرْخُوردارْ:** ذ. صفت. [ف. بَرخُور = شان، آسودگي، بخت، روزينو + دار = رکندڙ] خوش بخت، روزي بردار، پُٽ جو لقب.

• **بَـرْد:** ث. [ع] ٺَڏ ـ سَردي.

• **بَرِدُ (ک):** ذ. رازڪي ڪم جو هڪ اوزار ـ اوساريءَ جي سڏائي جانچڻ جو اوزار ـ شاهَلُ.

• **بَـرْدُ ج بَـرْدَ:** ذ. [سن. بَلِيوَرْدَه] ڍڳو ـ ڏاند ـ بيل ـ بَڙدَ (ل) "ڏاگهنئون ڏيرن، آندا برد پنيور ۾" (شاهه).

• **بِـرْدُ ج بِـرْدَ:** ذ. [سن. وْرِدّ = واڌارو، خوشي، دولت؛ هـ. بِـرَدْ = ناموس، نالو، ساراهه] ناموس ـ ساراهه ـ نيڪنامي. عزّت ـ آبرو ـ وقار ـ شان. پَت ـ لَج ـ شرم ـ ننگ.

• **بَـرْدِ:** ث. [ف. بُـرْدَنْ = ڪٽي وڃڻ] حاصلات ـ آمدني. نفعو. رشوت. شطرنج راند ۾ هڪ ڌر طرف فقط 'بادشاهَ' جو اڪيلو رهجي وڃڻ واري حالت (جنهن کي اڌ راند چوندا آهن). آڌ مڙ جو پٽر. ڳڇهارت. پَٽاپَٽي ڪپڙو.

– **بَرد يَماني:** ث. ريشمي پَٽا پَٽي ڪپڙي جي پوشاڪ.

– **بَرد ڏيڻ:** شطرنج راند ۾ مخالف جو صرف بادشاهه بچائڻ. ڏوٿ يا مستيءَ مان ٻاڪ هڻڻ (ڪ) هڪ جي ٻِي ٻڌائڻ. آڏو جواب ڏيڻ.

• **بَـرْدار:** ث. [ف. بَـرْ = تي + دار = سُوري] قاسي ـ سُوري ـ موت "لان ڪارڻ لڄ، باسيائين بردار جي" (شاهه).

• **بَـرْداڑ:** ذ. صفت. [ف. بَـرْداڑ > برداشتن = ڪٽڻ] اسم جي پٽيان "ڪندڙ" جي معنيٰ ۾ استعمال ٿيندڙ لفظ "دست بردار، عَلَم بردار، وغيره". [ف. بَـرْ = ميوو + دار] ميويدار ـ ڦلدائڪ (وڻ). برَوارو ـ موڪرو (ڪپڙو).

• **بَـرْداشْتْ:** ث. [ف] سهپ، طاقت، تحمّل ـ بُردباري ـ ڪاند.

– **بَرداشت خاطِر:** ظرف. بيزار ـ اُداس ـ بيدليو، رنج ـ غمگين.

– **بَرداشت ڪرڻ:** سَهڻ.

– **بَرداشْتَه دِل:** ظرف. بيدليو. ڏسو "برداشت خاطر".

• **بَرْدانُ:** ذ. [سن. وَرَ = گهوٽ + دانَ = سوکڙي] وهاڻ جي سوکڙي. دعا جو جواب.
• **بُرْدِ بارُ ج بُرْدِ بارَ:** ذ. صفت. [ف. بُرْد < بُردن = کڻڻ + بار] بار کڻندڙ. همت وارو. برداشت کندڙ ـ سهندڙ. صابر ـ گنهير. کاڌ وارو ـ مُتحمّل ـ ديرينو.
ـ **بُردبار ٿيڻ:** گنهير ٿيڻ. صبر وارو ٿيڻ ـ ديرينو ٿيڻ.
ـ **بُردباري:** ث. حلم ـ صبر ـ کاڌ ـ ڏيرج ـ نَهر.
• **بُرْدِ بانُ ج بُرْدِ بانَ:** ذ. [ف. بادْبان] ٻيڙيءَ جو سڙهَ.
• **بُردو ج بُردا:** ذ. [ف. بَرده] غلام ـ ٻانهو ـ گولو. جنگي قيدي.
• **بُرْدَوامْ:** ظرف. [ف] دائم ـ ساندهه ـ هميشه.
• **بُرْدَهْ:** صفت. [ف] بَردو.
ـ **بَرده فَروشْ:** ذ. صفت. ٻانهن جو واپاري ـ غلام فروش.
ـ **بَرده فَروشي:** ث. ٻانهن جو واپار ـ غلامن جي تجارت.
• **بُرْدِه:** صفت. [ف] کُنيل ـ پڃايل (عورت، چوکرو وغيره).
• **بُرده فَروش:** ذ. صفت. اُهو ماڻهو جو چوکريون پڃائي يا خريد ڪري اُنهن کان ڪسب ڪرائي يا وڪڻي. پانڊي ـ ڪجر ـ پڙوو.
• **بُرْدَهْ:** ذ. [ع] پوچَڙُ (قصيده بُرده" = بوهيريءَ وارو قصيدو، جنهن جي چوڻ ڪري خواب ۾ رسول الله صلي الله عليه و آله وسلم پنهنجو بوچڙ سندس ڪلهن تي ڏريو. جنهن ڪري سندس سڀ درد دفع ٿي ويا).
• **بُرْدي:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو (جنهن جا چوويهه پاڙا آهن: اَرباڻي بُردي، بجاراڻي، بابڪاڻي، بڪراڻي، بنگلاڻي، بنگوار، چيلاڻي، ڏاهاڻي، گجاڻي، گبول بُردي، گولا، گاڏهي، گورشاڻي، جعفري، جبلاڻي، ڪنراڻي، ڪٽوهر، لولاڻي بُردي، مغيري بُردي، مستوئي، نندائي، نوحاڻي بُردي، تيغاڻي، عمراڻي).
• **بُرْديت:** ذ. [سن. وَيتالک] چارڻ ـ مداحي.
• **بِرْدَ ج بِرْدا:** ذ. [بِرْدَ < بِرْدَ] ننگ ـ ناموس ـ عزت ـ آبرو. لج ـ شرم. [سن. وْرِدَ] پوڙهو ـ ٻڍو.
• **بَرْدَنْ:** مصدر. [سن. ١. وْرِدَ = وڌڻ؛ ٢. بَلِيوَرد > بَرد > بَرْدَ = ڏڳو] واڌارو ڪرڻ. ڏڳي ڏڳو ميڙائڻ. اڳ جهلائڻ. (بَرڌيو ـ بَرڌيل).
• **بَرْڙُ بَرَڙْ ج بَرْڙَ بَرَڙْ:** ذ. صفت. وڏو ـ تمام وڏو. چالاڪ ـ هوشيار ـ عيار.
ـ **بَرْڙ باڪاسْ، بَرَڙْباڪاسْ:** ذ. راڪاس کان ٻه وڏي بلا ـ ديو. خوفائتو ـ ڀوائتو. طاقتور ـ ظالم. وڏي آواز سان ڳالهائيندڙ. رشوت ونڊندڙ ـ راشي. ڪاڦو ـ ڏرو.
• **بُرْڙ:** اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بَرْڙاتُ ج بَرْڙاتَ:** ذ. هوا خارج ٿيڻ جو وڏو آواز. ٻتاڪ ـ ڌاڙ ـ لاف ـ لٻاڙ. چيڀٽ ـ زيت. ريح جو آواز ـ وڏو تت.
ـ **بَرْڙات ڪرڻ:** ريح سان فضلو ٻه خارج ٿيڻ. وڏو تت ڏيڻ. ڏيڪ ڏيڻ ـ داڦڙ. مَستي ڪرڻ (ت).
ـ **بَرْڙات هڻڻ:** ٻتاڪون هڻڻ ـ ڌاڙون هڻڻ.
ـ **بَرْڙاتي ج بَرْڙاتِي:** ذ. صفت. ڌاڙي ـ لٻاڙي ـ ٻتاڪي. قاتوڙو دهل.
• **بَرْڙو ج بَرْڙا:** ذ. "بَرو" جو اسم تصغير نندين ڪنن وارو چيلو (ت). هَرڻ ۽ ٻڪريءَ جي ميلاپ مان پيدا ٿيل چيلو (ل).
• **بَرْڙي (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **بَرْز:** ذ. رازڪي ڪم جو هڪ اوزار ـ چونارو ـ مارو. شاهل. (اسم خاص) هڪ جبل جو نالو.
• **بَرْزَخْ:** ذ. [ع] ٻن جاين جي وچ ۾ پردو يا وٽي. موت بعد قيامت تائين رهڻ وارو عرصو. مسلمان جي عقيدي موجب اُها جاءِ جنهن ۾ مرڻ کان وٽي قيامت تائين روح رهندو.
• **بَرْسْ ج بَرْسَ:** ذ. [سن. وَرْشَ] ورهيه ـ سال.
• **بُرْسْ ج بُرْسَ (ت):** ذ. ڪاغذ جو تير (جو بَرش بدران ڪمانگر ڪم آڻين).
• **بَرسات، بَرساتَ، ج بَرساتِيُون بَرساتُون:** ث. [سن. وَرْشَرتَ] مينهن ـ بارش.
ـ **بَرساتي ج بَرساتِي:** ذ. صفت. برسات وارو ـ مينهن وارو.
• **بَرْساتِي ج بَرْساتِيُون:** ث. بارش کان بچائيندڙ ڪوٽ يا جُبو. گهوڙن جي هڪ بيماري ـ بَدڪنار.
• **بَرْسامَ:** ث. [ف] سيني جو سُور ـ ذات الجنب.
• **بَرْسائِشْ:** مصدر. [سن. وْرْش = وسڻ] وسائڻ ـ آباد ڪرائڻ. بنائڻ ـ سينگارڻ. اَنّ جي وائڙ ڪرڻ. (برسايو ـ برسائيندو ـ برسايل).
• **بَرْسَرْ:** ظرف. [ف] مٿي تي ـ مَٿان "جي هجين عاشق تہ برسر مينهن محبت جو وساءِ" (سچل).
ـ **بَرسَرِ اِقْتِدار:** محاورو. اقتدار ۾ آيل. اَثر يا رسوخ وارو. طاقتور. حڪومت کندڙ ـ حاڪم. ناظم امور.
ـ **بَرسر بازار:** ظرف. کليو کلايو ـ پڌري پٽ.
ـ **بَرسَر کَرڻْ:** مٿي تي رکڻ ـ قبول ڪرڻ. پاڻ تي هموار ڪرڻ.
• **بَرسِنيو ج بَرسِنيا:** ذ. سنيهو ـ پيغام ـ نياپو "بَرسِنيو

بهرام کي، منهنجو پانڌي نيئي پهچائي" (ملو ڪوسو).

• **بَرْسَنْگ:** ذ. [ف] هن شين جي وچ ۾ اُتل پوري ڪرڻ جو وَڻَ ـ آهن ـ پاسنگ.

• **بَرْسَڻُ:** مصدر. [سن. وَرْشْ = وسڻ] مينهن وسڻ ـ بارش پوڻ. مُلڪ وسڻ. زمين آباد ٿيڻ. گهٽي آمدني ٿيڻ. ظاهر ٿيڻ. تيار ٿيڻ. (برسيو ـ برسيندو ـ برسيل).

– **برسائڻُ:** مصدر. "برسڻ" مان متعدي بالواسطه. وسائڻ ـ بارش ڪرڻ. آباد ڪرڻ. مُلڪ وسائڻ. سهڻو بنائڻ ـ سينگارڻ.

– **برسجڻُ:** مصدر. "برسڻ" مان فعل مجهول. آباد ٿيڻ. وسڻ. سينگارجڻ. وڌڻ.

• **بَرْسَڻُ:** ذ. گاهه جو هڪ قسم ـ برسيم.

• **بَرْسو:** ذ. "دل پسند" راند ۾ اُهو داءُ جنهن جي ڪَٽڻ سان ٽيٽي رقم ملي.

• **بَرْسِي ج بَرْسِيُون:** ث. [سن. وارْشِڪَ] هارهين مهيني تي ملهايل ڏينهن ـ سالگره ڪنهن فوتيءَ جي هارهين مهيني ملهايل ورسي.

• **بَرْسِيرُ، بَرْسِينُ:** ذ. گاهه جو هڪ قسم ـ برسينگ.

• **بَرْسِينْگُ:** ذ. گاهه جو هڪ قسم ـ برسيم.

• **بُرْشُ ج بُرْشَ:** ذ. [انگ. brush] وارن يا وار جهڙن تاندورن سان جڙيل ڪائيءَ وغيره جو ٽڪرو (جنهن سان ڪپڙو، بُوٽ، ڏند وغيره صاف ڪجن) ـ مُوقلم.

• **بَرْشْڪالُ:** ذ. [سن. وَرشَ = مينهن + ڪال = وقت] برسات جي موسم ـ مينهن جي مند.

• **بَرَصُ:** ذ. [ع] ڪوڙهه جو مرض (به قسم: 'بَرص ابيض' = اُجو ڪوڙهه ۽ 'برص اَسوَد' = ڪارو ڪوڙهه).

• **بَرْطانيه:** اسم خاص. [انگ. Britannia] برٽن ـ انگلنڊ.

• **بَرْطَرَفْ:** ظرف. [ف. بَر + ع. طرف] پاسي ـ پري ـ الڳ ـ علحده. خارج ـ موقف.

ـ **بَر طرف ڪرڻ:** ٽارڻ ـ پاسي ڪرڻ. موقوف ڪرڻ. نوڪريءَ مان ڪڍي ڇڏڻ.

ـ **برطرفي:** ث. نيڪالي ـ علحدگي. موقوفي.

• **بَرْعَڪْس:** ظرف. [ف. بَر+ ع. عَڪْس] اُبتڙ ـ خلاف. مختلف.

• **بَرْغلائڻُ:** مصدر. [ف. برغلائيدن] ڦيرڻ ـ ٽيڙڻ (بدنيتيءَ سان). ينيلائڻ ـ ڏوڪو ڏيڻ ـ ورغلائڻ. (برغلايو ـ برغلائيندو ـ برغلايل).

• **بَرْفَ:** ث. [ف] جميل پاڻي ـ يخ. سخت ٺڏ.

– **برفاني:** ذ. صفت. برف جو ـ برف وارو. برف پوڻ واري علاقي جو. تمام سرد مُلڪ يا ٺڏيءَ هوا جو.

– **برفباري:** ث. برف وسڻ جي حالت.

– **برف پَرْوَڙ:** ذ. صفت. برف ۾ ٺڏو ٽيل يا جايل.

– **برف پوڻ، وسڻ:** سخت سردي پوڻ ـ پارو پوڻ.

• **بُرْقَتَ:** اسم خاص. سنڌ ۽ لس بيلي جي ڪوهستاني علاقن ۾ رهندڙ قبيلي جو نالو. (اصطلاحاً) جاهلو جوان "وڏي ور واڻ ٽيا، بُرفت بروهي" (شاهه).

• **بَرْفِي:** ث. [ف. برف] ڪير مان ٺهيل (برف جهڙي اڇي) مٺائي.

• **بَرْقُ:** ذ. ڏسو "برٽو".

• **بَرْقَ:** ث. [ع] بجلي ـ وڇ ـ ڪُنوڻ. گاڏ جي طاقت سان بنايل هٿرادو روشني.

– **برق اَنْداز:** ذ. صفت. بندوقچي. پاسبان ـ پهريدار.

– **برقي ج برقي:** ذ. صفت. برق جو ـ بجليءَ جو.

• **بُرْقعو ج بُرْقعا:** ذ. [ع. بُرْقُع] نقاب. زالن جي سَتر ڪرڻ لاءِ هڪ خاص قسم جو سبيل ڪپڙو (جنهن سان سڄو بدن ڍڪجي ويندو آهي). صوفين جي اصطلاح ۾ مراقبي ڪيڏ وقت مُنهن گوڏن تي رکي متان سڄي جسم کي لڪائڻ يا ڍڪڻ جي چادر "بُرقعان اندر بازيون، پنهنجو سپ پچاءِ" (شاهه).

– **بُرقعو مٽائڻ:** مري وڃڻ ـ لاڏاڻو ڪرڻ.

– **بُرقعي پوش:** صفت. بُرقعي پائيندڙ (زال) ـ پرهيزواري (عورت).

– **بُرقعي ۾:** محاورو. بُرقعي اندر ـ پردي ۾. لڪَ ڇپَ ۾ ـ ڳجهه ڳوهه ۾.

– **بُرقعي ۾ سُرڪو:** محاورو. بُرقعي اندر بدمعاشي.

• **بَرْڪُ ج بَرْڪَ (ڪ):** ذ. [ف. بَرَک = اُڀ جي ملس جو ڪپڙو، صدري] تمام وڏي ڳوڻ ـ هوجهو ـ برڪي.

• **بَرَڪات:** ث. [ع. بَرَكَة ج بَرَكات] بَرڪتون ـ دعائون "بابَرڪات = برڪتن وارو".

• **بَرَڪَتَ ج بَرَڪَتُونْ:** ث. [ع. بَرَكَة] واڌ ـ زيادتي ـ ڪثرت ـ گهٽائي. دعا ـ آسيس. پَلاڻي طُفيل ـ وسيلو. ڳٽڻ يا تورڻ مهل "هڪ" جي بدران ڪم ايندڙ لفظ.

– **برڪت پوڻ:** واڌ ٿيڻ ـ ڪثرت ٿيڻ. فائدو پوڻ.

– **برڪت نڪرڻ:** ڪوٽ پوڻ. گهٽتائي اچڻ. نحوست اچڻ.

• **بَرَڪَتِي ج بَرَڪَتِي:** ذ. صفت. برڪت وارو. فائدي وارو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بَرْڪَتِي:** ث. سَرڪشي ـ انحرافي ـ نافرماني. مقابلو.
• **بَرْڪَڻ:** ث. اُتر اولهه جي ڪُنڊ ڪان لڳندڙ هوا (جا تيز لڳڻ سبب ٻيڙياتن لاءِ نقصانڪار هوندي آهي، مهاڻا اُن وقت ٻيڙيون نه هلائيندا آهن؛ انبيءَ هوا ۾، سنگن ۾ بينل اَنّ پڻ مري ويندو آهي). جهڪ. اُتر اولهه جي ڏڻي هير.
• **بِرْڪو ج بِرْڪا:** ذ. [ع. بِرْڪَه] تلاءُ ـ حوض.
• **بُرْڪو ج بُرْڪا:** ذ. [انگ. (boring= سوراخ ڪيڏڻ) > borer= سوراخ ڪيندڙ اوزار] بندوق جي نالي‌ءَ ۾ تنگ ڪرڻ لاءِ ڪم ايندڙ اوزار (لوهه جو گرمٽ يا برمو).
• **بَرْڪِي ج بَرْڪِيون:** ث. [ف. بَرَڪِي = ڏگهي نموني جي ڪُلاهه] ڪپهه وغيره جي وهڻ لاءِ وڏي ڳوڙ ـ بَرْڪ (ڪ).
• **بَرْڪ، بَرَڪَتَ (ت):** ذ. [ع. بَرَكَة] اضافو ـ واڌ. دُعا. 'ماڻ سان اَنّ پرڻ وقت يا فصل جي پيدائش تورڻ وقت ڳائيڻي جو 'پهريون' واڪ' (يعني ته دعا ۾ برڪت خاطر 'هڪ' جي بدران 'برڪ' يا 'برڪت' يا 'برڪت' چوندا).
• **بَرْڪ ج بَرْڪ:** ذ. صفت. [ع. بَرَكَة] برڪ = ڳائيڻي ۾ پهريون] پهريون ـ سڀ کان اول. عزت وارو ـ معتبر. اڳرو ـ وڏيڪ. [سن. پْرَمُکَ] نامياروـ مشهور. [سن. وَرْشَ] ورهيه ـ سال.
• **بِرْڪ:** ذ. [سن. وْرِشَ = ڏِڳو] تارن جي هارهن بُرجن مان هڪ بُرج جو نالو (جو ڏِڳي جي شڪل تي ٿئي ٿو) ـ ورڪ ـ ثَور. [سن. وْرِڪْش] وڻ ـ درخت.
• **بِرْڪَنْڊ (ت):** ث. ڏِڳهو ۾ گهاتو وڻ.
• **بَرْڪ ج بَرْڳ:** ذ. [ف] پَنُ ـ پَتو. توشو ـ سامان ـ سمر. اسباب. وڃائڻ جو هڪ ساز. [سن. وَرْگ] هڪ طبقي جي ماڻهن جي محفل. هڪ قسم جي شين جو ميڙ. هڪڙي مخرج جا اکر.
– **برگِ سَبْزْ:** ذ. سائو پَنُ ـ ٽورڙو نڏرانو ـ ڦُلن مُٺ. غريباڻي سوڪڙي "برگِ سبزيست، تحفه درويش".
– **برگِ گُل:** ذ. گلاب جي گل جو پن. (ڪناية) معشوق جا چپ ۽ گل.
– **برگ و پاڻي ڪرڻ:** ڇڪو ڦَڪو ڪرڻ ـ نيرن پاڻي ڪرڻ ـ هيانءُ جهلڻ ڪرڻ. ٽڪ پَڇڻ.
– **برگ ونَوا:** ذ. سامان ـ توشو ـ سامگري.
• **بَرْڳزيدو:** ذ. صفت. [ف. بَرْگزيده] چونديل ـ ڏُٽيل. مقبول ـ محبوب. وٽيل. پهتل (شخص) ـ سڳورو ـ نيڪ (ماڻهو). وڏو (ماڻهو) ـ معتبر ـ معزز.
• **بَرْڳَشتو بَرگَشْتَه:** صفت. [ف. بَرْگَشته] قُريل ـ اُلٽو ٽيل پريشان.
– **برگشته اَختر:** ذ. صفت. (تاري ڪڍيل) بدنصيب ـ نياڳو.
• **بِرْلُ ج بِرْل:** ذ. [سن. بِلْوَ، وِلْوَ] بيل يا ڪويٽ جو وڻ (جنهن جو ميوو تمام مٺو ٿيندو آهي، ۽ هن وڻ جا پن شو مهراج جي پاٽ پوجا ۾ ڪم ايندا آهن).
• **بَرْما:** اسم خاص. مشرقي پاڪستان (اوپر بنگال) جي اُپرندي وارو لاڳو ملڪ.
• **بِرْما ٻُوٽي:** ث. پسارڪي وکر جو هڪ قسم (هڪ قسم جي گاهه جا سُڪل پن، ۽ هيڏي ۽ سبز رنگ جون ڪائيون).
• **بَرْمَلا:** ظرف. ڪليو ڪلايو ـ ظاهر ظهور ـ پڌريءَ پٽ. ديناداستي ـ ڏٺو وائٽو "سُڃن جي ستائيو بُڃن برملا" (رسالو: ڏناسري).
• **بَرْمَڻُ (ل):** مصدر. ٿَهڻ ـ پري پَڇڻ. (برمبو ـ برمبندو ـ برميل).
• **بَرْمو ج بَرْما:** ذ. [ف. برمه] سوراخ ڪيڏڻ جو هڪ اوزار ـ گرمٽ. ننڍي سبرائي. نل وارو ڪوهه بند جي پاسي ۾ ماڻهن جي اڃ وڃ جو رستو (ت).
• **بُرْمو:** ذ. [ع. بُرْمه] ديگڙو ـ ديگ.
• **بَرْمَهْ:** ذ. [سن. پَرْمَه = مزوري، پاروسون، هڪ سِڪو، دَن] هڪ سِڪو (سوا ٻه رتيون تور).
• **بَرْمِي:** ث. [هـ. برهمي] پسارڪي وکر جو هڪ قسم (زمين تي ڇٽ هٽندڙ هڪ ٻُوٽي، جا پاڻيءَ جي ويجهو اُپرندي آهي، پَن ننڍا، گول ۽ هڪ طرف کان ڪليل ٿين) ـ زُنْبَ (ف) ـ جِرْجِرْ ـ جِرجِير (ع).
• **بَرْمِيچَڻُ:** مصدر. [بَرمَچِيدن] پاڻ ڪي ٻئي جهڙو سمجهڻ ـ برابري ڪرڻ ـ سينو ساهڻ ـ مقابلو ڪرڻ "مرد جو مهريءَ سان برميچڻ بادي" (حفيظ تيوٽو: مومل راڻو).
• **بَرَنْ:** ذ. [سن. وَرْڻ] رنگ. رُوپ ـ صورت. ذات ـ قوم. فرقو ـ پنٿ. بيان ـ تعريف.
• **بِرِنْجْ:** ذ. [ف] چانور ـ چوڪا.
• **بِرَنْج:** ذ. [ف] پِتل. تامو.
– **بِرَنْجِي:** صفت. پيتلي. تامائي.
• **بُرِنْجُ ج بُرِنْجَ (ت):** ذ. [ع. بُرْجُ > بُرِنْج] چوٽي ـ ٽل. مٿانهين جاءِ. اعليٰ درجو. پينگهي جي پاين جي گول نوڪدار چوٽي.
– **بُرِنْج تي هُجڻ:** خوش هجڻ ـ راضي هجڻ. هوش ۾ هجڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بورِنگو ج بُرِنْگا (ل):** ذ. مُنْهن ـ هُوٹ ـ دُوناڙ.

• **بَرْنِي ج بَرْنِيون:** ث. [ف] شيشي، پٽر يا چيني ۽ جو وڏي مُنهن وارو اُيو ٽانڊ (جنهن ۾ مُربو، آچار وغيره رکجي) ـ مرتبان ـ کُولو (ت).

• **بَرْڙِي ج بَرْڙِيُون:** ث. ڏسو "بَرني".

• **بَرُو ج بَرا:** ذ. [ف. بَرّہ = گهَٹو، هرڙ جو ٻچو، غزال] هَرڙ جهڙو هڪ قسم جو ٻَڪر (ل) ـ چٽڪمرو ٻَڪر (ل) ننڍن وارن ۽ ننڍن ڪنن وارو ٻَڪر (ل). ٻڪرو ـ ليلو ـ چيلو. (ث). بَري ج بَريُون]. (صفت) بَرواري ـ ويڪروارو "ٻہ بَرو، ٽہ بَرو، وڏ بَرو، وغيره".

• **بُرو ج بُرا:** ذ. صفت. [سن. ١. اَوَرَ = هيٺ، نيچ؛ ٢. وِرُوپ < وِ = خراب + روپ = شڪل] خراب ـ بُڇڙو ـ بَد ـ ڪنو. بَدحال. نڪ ڪپيل ـ نڪ وڍيل ـ نڪ چِنل. وينل يا ننڍي نڪ وارو ـ مِنو (ت). چِنل نڪ وارو اُٽ (جنهن جو مهار تويندي نڪ ڇڇي پوي). نرلجو ـ بيشرم.

– **بُرو پانڻُ:** بُڇڙو سمجهڻ، ناگوار محسوس ڪرڻ. خراب لڳڻ (ڳالهائڻ).

– **بُرو ڀَلو ج بُرا ڀَلا:** ذ. صفت. چڱو مَنو ـ نيڪ بَد.

– **بُرو ڀَلو چَوڻ:** چڱو منو چوڻ. گهٽ وڌ ڳالهائڻ. گارگند ڪرڻ.

– **بُرو وَقْت:** ذ. خراب وقت ـ مصيبت جو وقت. تنگي مسڪيني. نياڳ.

• **بُرو:** اَمر. [بلوچڪي: ف. برو] هليو وڃ "بُرو ڦازا بات جنين جي، ٽانڊگو رَوانْ ٿيشي".

• **بَرو بَرْ:** ظرف. [ف] بَرابر ـ درست ـ ٺيڪ ـ صحيح. هڪ جهڙو ـ هڪ جيترو ـ پُورو، مَٽ سَٽ. بيشڪ ـ حقيقتاً.

– **بَرو بَري:** ث. بَرابري ـ هَمسري ـ هڪ جهڙائي. (صفت) برابر ـ هڪ جهڙو "بَرَ نہ تنهن بَروبري، ڪينچل آهه ڪُجا" (رمضان ڪنبر).

• **بُرُوتَ:** ث. [ف] مُجون.

• **بُرُوڙا:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر خيرپور رياست ۾).

• **بُروجا:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **بُرُودَتَ:** ث. [ع] سَردي ـ سِيءُ ـ ٺڏ.

• **بُرُوزُ:** ذ. [ع] ظهورو.

• **بُرُوقْت:** ظرف. [ف. بَرْ + ع. وقت] اُنهيءَ مهل ـ اُنهيءَ وقت. اُتي جو اُتي ـ تڙي ڪڙي ـ ٽهه پهه. ڏڏي تي.

• **بَروڪي (ل):** ث. سنهون ڪپڙو.

• **بَروهَنْڊ:** ذ. صفت. [ف] قلدائڪ. آباد. شاهوڪار ـ آسودو. خوش قسمت ـ بَختاور، راضي. زور وارو.

• **بِرُوڻ:** ظرف. [ف. "بيرون" جو مخفف] باهر "دُرون" جو ضد.

– **بِرون خانَہ:** ذ. باهريون گهر. اوطاق ـ مهمان خانو.

• **بَرُوو:** ذ. هڪ راڳڻيءَ جو نالو. هڪ قسم جو پڪي. وڻ جو هڪ قسم (تعلقي تنڊي محمد خان ۾ 'محب شاه ملنگ' جي مزار تي انهيءَ قسم جو اڪيلو وڻ، جنهن کي اُتي جا ماڻهو 'بروو' سڏيندا آهن). (صفت) مريض ـ بيمار. گهايل "بِرهہ خود بروو بنايس، بُٽ بچائي چا ڪريان" (احمد ملاح).

• **بِروهِي:** اسر خاص. بلوچستان جي مخصوص بلوچ قبائل جو مشترڪ نالو.

• **بَرَهَ:** ث. [سن. پُورَہ، پُرواهَ] پاڻيءَ جو ساندهه وهڪرو. سيلاب ـ اُتَل ـ هوڏ. چَڙ ـ ليٽ ـ برهو.

• **بِرَهہ:** ث. [سن. وِدا] جنس ـ قِسم ـ نوع. نئين وَٽَ.

• **بِرْهہ ج بِرْهَہ:** ذ. [سن. وِرَہ < وِ = پَري + رہ = چڏڻ] جدائي ـ وڇوڙي جو درد. وِرهہ ـ فراق ـ قوڙائو "بِرهہ مٽايس بَرِ، نہ تہ سُکي ڪير سڏون ڪري" (شاهہ). حُبّ ـ محبت ـ عشق.

• **بَرْهاري (ث):** ث. سونڀ ـ وَڏُف.

• **بُرْهان:** ذ. [ع] روشن دليل ـ يقيني ثابتي (دليل ۽ بُرهان ۾ هي فرق آهي، جو دليل عام آهي ۽ بُرهان خاص).

– **بُرهان اَنِي:** ذ. 'معلول' مان 'علّت' ثابت ڪرڻ جي حجّت (١. جسر ٺهيل آهي. ٢. سڀ ڪنهن ٺهيل (شيءِ) جو ناهيندڙ هوندو آهي. ٣. تنهن ڪري جسر جو بہ ضرور ناهيندڙ هوندو).

– **بُرهانِ سَلَمِي:** ذ. (ڏاڪڻ وارو بُرهان) اُهو دليل جنهن جي رستي 'لامتناهي' سلسلو ثابت ڪجي.

– **بُرهانِ قاطِع:** ذ. صاف ۽ فيصلو ڪندڙ دليل. فارسيءَ جي هڪ مشهور لغت جو نالو.

– **بُرهان قِياسِي:** ذ. اُها يقيني حجّت جنهن مان يقيني نتيجو حاصل ٿئي ۽ نہ ظنّي (شڪي). (١. سيڪو اِنسان حيوان آهي. ٢. سيڪو حيوان جسر آهي. ٣. تنهن ڪري سيڪو انسان جسر آهي).

– **بُرهان لِمِي:** ذ. اُهو دليل جنهن مان 'علّت' (=سبب) کان 'معلول' (= اَثر) ڏي وڃجي (١. زيد جا خلط بانسي آهن. ٢. سڀ ڪنهن بانسي خلطن واري کي تپ ٿيندو آهي. ٣. تنهن ڪري زيد بہ تپيل آهي).

• **بَرْهَرو ج بَرْهَرا:** ذ. مِينڍهن جي وس جو آل جال پاڻي. برهہ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ہوڏ. اُتل ـ ليٽ ـ چَر.

• **برهسپت:** ذ. [سن. وِرِ هَسْپَت < وَرَهَس = واڌ. دولت + پَت = مالڪ] ديوتائن جي روحاني استاد جو نالو. هڪ گرهه جو نالو ـ وِسْپَت ـ مُشتري (ف).

• **برهڙ:** صفت. [ف] بگڙيل ـ چڙوچڙ ـ بي ترتيب ـ پريشان. ڏمريل ـ ناراض.

– **برهمي:** ث. گڙبڙ ـ اَبتري ـ اِنتشار.

• **برهمَ:** ذ. [سن. برَهْمَ] خدا تعاليٰ ـ ذات پاڪ مطلق. وياپڪ عالمگير روح.

– **برهمانند:** ذ. [برهم+آنند] وياپڪ روح ۾ محويت جي خوشي ـ ڪمال سعادت.

– **برهم گيان:** ذ. علم الاهي.

– **برهم گياني:** ذ. صفت. الاهي علم جو ڄاڻندڙ.

– **برهم ودْيا:** ث. ايشور جي سُجاڻڻ جو علم ـ علم معرفت.

• **برهما:** اسم خاص. [سن. برُهْما] هندن جي 'تمورتي' جو پهريون شخص. خالق.

• **برهماراتري:** ث. روشن ڏگهي رات.

• **برهما نچ:** سَڄَ هجڻ ـ پينگ هجڻ.

• **برهماڻي:** اسم خاص. مسلمانن جي مختلف پاڙن جو نالو (اڪثري نوابشاهه، حيدرآباد ۽ لاڙڪاڻي ضلعن ۾). لغاري قبيلي جو هڪ پاڙو.

• **برهمپُترا:** اسم خاص. "پاڪ ـ پارت" برصغير جي هڪ ندي جو نالو.

• **برهمچاري ج برهمچاري:** ذ. [سن. برُهْمچاريه] اُهو برهمڻ جو جڏهن پائڻ کان وٺي پَرڻي (گرهست) تائين سَتو جَتو رهي ۽ مذهبي تعليم حاصل ڪندو رهي. مذهبي طالب العلم يا شاگرد ـ وديارٿي.

• **برهمچريه:** ث. [س. برُهْمَچَريه] مقدّس اِيياس. مذهبي شاگرد. برهمڻ جي حياتيءَ جو پهريون آشرم (جنهن ۾ هُو ستو جتو گذاري ۽ گُروءَ جي صحبت ۾ ويدن جو اِيياس ڪندو رهي). عصمت ـ پاڪبازي. زهد ـ رهبانيت.

• **برهمڏنڊي:** ث. پسارڪي وکر جو هڪ قسم (گاهه جو هڪ قسم، رنگ سائو ۽ زرديءَ مائل، سواد ڪڙو).

• **برهمڻي:** ث. سرڙ جو هڪ قسم (جنهن کي هندو، وشنوءَ جو پڪي سمجهي گهٽو مان ڏيندا آهن. ڪڏهن ڪڏهن پُوڄا خاطر هٿ سان ڪاڏو ڪارائيندا آٿس).

• **برهمڻ ج برهمڻ:** ذ. [سن. برُهْمَڻ] ويدن جو اُهو حصو جو 'برهمڻ' جي تعليم لاءِ آهي. هندن جو هڪ پوتر ڪتاب (جنهن ۾ ويدن جي رسمن جي تشريح آهي). هندن جي چئن ورنن مان پهرئين ورن وارو (جو هندو عقيدي موجب برهما جي مُک مان پيدا ٿيل آهي). ويدن جو ڄاڻو ـ پنڊت ـ هانيءَ.

– **برهمڻ گهراڻو:** اسم خاص. سنڌ جي هڪ حڪمران هندو خاندان جو نالو (جو عربن کان اڳ سنڌ تي حڪومت ڪندو هو. هن گهراڻي جا ٽي حاڪم ٿيا، چچ، چندر ۽ ڏاهر).

– **برهمڻو:** ذ. صفت. برهمڻن جو.

• **برهمَ وَرْتَ:** اسم خاص. [سن. برُهْماوَرْتَ] سرسوتي ۽ وِرِشوَتي ندين جي وچ واري زمين (دهليءَ جي اُتر اولهه ۾) ـ مَڌيه ديش ـ آريه وَرْتَ.

• **برهمو سماج:** اسم خاص. [ه] 'برهمو' مَت جي جماعت (جا ١٨٣٠ ع ۾ راجا رام موهن راءِ بنگال ۾ برپا ڪئي ۽ پوءِ سڄي هندستان ۾ پکڙي ويئي). برهمن جو مندر.

• **برهمي:** ث. [سن. برُهْمي] هوٽيءَ جو هڪ قسم (جنهن جو تيل دوا طور ڪم اچي).

• **برهنگي:** ث. [ف] اوگهڙ ـ عُرياني.

• **برهنه:** ذ. صفت. [ف] اُگهاڙو ـ ننگو ـ عُريان.

• **برهو:** ذ. [سن. پُرواهَ] پاڻيءَ جي ساڻڌ وهڪ ـ برهَ. هوڏ ـ سيلابُ.

• **برهو:** صفت. دوست يا محبوب کان وڇڙيل.

• **برهي ج برهي:** ذ. صفت. [سن. وِرَهَ = جدائي] جدا ٿيل ـ وڇڙيل. وڇوڙي جي درد جو ماريل. برهه وارو ـ محبت جي درد وارو.

• **برءِ (ڪ):** ث. ماٺهوءَ کان ٺهندڙ ٻکري.

• **برّي ج برّي:** ذ. صفت. [ع. برِيء] بيگناهه ـ بي قصور. بيزار.

– **برّيءُ الذّمّه:** صفت. جوابداريءَ کان آزاد.

– **برّي ٿيڻ:** آزاد ٿيڻ ـ ڇُٽڻ (الزام کان).

– **برّي ڪرڻ:** آزاد ڪرڻ ـ ڇڏڻ ـ بند خلاص ڪرڻ.

• **برّي ج برّي:** صفت. [ع] بريت جو ـ بياباني ـ صحرائي. خشڪيءَ جو. بيابان ۾ رهندڙ. مِٽيءَ جهڙو ـ مِٽيءَ هاڻو (شاهه). "بَحَري" جو ضد.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بَري ج بَريون:** ث. زناني چولي ۾ چاتيءَ وٽ ٺهيل ڪيسو. ڳچيءَ کان چاتيءَ تائين چولي يا قميص جي پٽي (جنهن ۾ بٽڻ پوندا آهن). هنڌائڻ ۽ گدرن وغيره جي نالين ۾ هيجي طور هنيل ڇڻ جي ڇُنگي. [ف. بَرّه = هرڻ] ننڍرن لاءِ وارن سان هڪ قسم جي ڪپڙي (جا اڪثر يڪ رنگي ٿئي ۽ قدري هرڻ سان مشابهت رکندي آهي. 'بري' ڪپڙيءَ جا قسم: ڪينٽي بَري، ڏوڙاڪي بَري، وانگاڻي بَري، ڪاري بَري، ڳاڙهي بَري، پُوري بَري، جهري بَري، بَگي بَري، هيڊي بري، ڪَبري بري، تاپُري بري، بادامي بَري، چِيني بَري).

• **بِري (ک):** ظرف. نَهي ڪي ٺهڪي ڦهڪي ايندڙ. هوبهو ـ نس پس. هڪ جهڙو ـ مشابهت رکندڙ.

• **بُري ج بُرُيُون:** ث. صفت. بُڇڙي ـ خراب ـ بَد ـ گندي. نِڪمي ـ بيڪار.

• **بُڑِيانَ:** ث. ٻيڙيءَ ۾ ڪم ايندڙ هڪ ڪائي ('تخت' جي ڦرهين کي جهلي بيهندڙ).

• **بِڑِيان:** صفت. [ف] پُڳل. پَڪل ـ باهه تي سيڪيل. سَڙيل ـ جَليل. (ذ) پڪل گوشت "هوءِ ۾ گڏجي هوءِ ٽيا. بابُو سي بريان" (شاهه).

• **بِرياني:** ث. [ف] گهٽي گوشت ۽ گيهه وارو زعفراني پُلاءُ.

• **بَرِيَّت:** ث. [ع] چوٽڪارو ـ نجات ـ آزادي ـ رهائي. بيگناهي ـ عصمت.

• **بَرِيدُ ج بَرِيدَ:** ذ. [ف] قاصد ـ ٽپالي ـ پيغام رسائيندڙ.

• **بُرِيدَ:** ث. [ف. بُريدن = ڪٽڻ] چانگَ ـ ڪاتَ ڪُوتَ ـ وڍڪَ.

• **بُرِيدَه:** ذ. صفت. [ف] وڍيل ـ ڪپيل.

– **بُريده دُم:** ذ. صفت. پُڇ وڍيل ـ لُڏو.

– **بُريده زبان:** ذ. صفت. زبان وڍيل ـ خاموش.

• **بَرِيدِي:** اسم خاص. [ف. بَريده = سوڙهو لَڪُ، پتڻ] پب جبل جي هڪ لڪ جو نالو (جنهن جو نظارو نهايت ئي وٺندڙ آهي).

• **بِريز بِريز:** ث. [ف] اچائي تڪڙ ـ اُبهرائي ـ جلدائي ـ شتابي. هاءِ گهوڙا ـ واويلا. هُل پيڪڙو، مدد لاءِ پڪار.

– **بريز بريز ڪرڻ، لائڻ:** اچائي تڪڙ ڪرڻ يا لائڻ ـ هاءِ گهوڙا ڪرڻ.

• **بِريسُ ج بِريس:** ذ. [انگ. bracelet] ڪلائيءَ ۾ پائڻ جو ڪنگڻ.

• **بِريشَمُ:** ذ. [ف. بُريشَمْ، ابْريشَمْ] پَٽُ ـ ريشم.

• **بِريڪُ، بِريڪَ (ذ) ج بِريڪُون، بِريڪ:** ث. [انگ. brake] روڪ ـ جهَلَ ـ اَٽڪاءُ. موٽر وغيره کي جهلڻ جو اوزار.

• **بَريلي:** ث. [سن. وَهْ + لِي] ٻه ڦيٽي گهوڙي گاڏي ـ ٽانگو. (اسم خاص) هندستان جي هڪ مشهور شهر جو نالو.

• **بَرِينْ:** صفت. [ف. 'بر' جو مبالغو] سڀ کان مٿانهون ـ بلند ـ اعليٰ. (حرف جر). [ف. بَر + اين] هن تي ـ اِنهيءَ تي.

• **بَرِيَّه:** ث. [ع] مخلوقات.

• **بَڑُ ج بَڑَ:** ذ. [سن. وَٽْ] هڪ مشهور وڻ (جنهن جي هندو پوڄا ڪندا آهن).

• **بَڑِ، بَڑھ:** ث. [هـ. بَڑائي] اجائي وَڏائي ـ ٽيڪڙ. اجائي بڪ.

• **بَڑبولُ:** ذ. صفت. وڏ واتو ـ گوڙيلو ـ گهٽو ڳالهائيندڙ.

– **بَڑبَڪو:** محاورو. موگهو مٽر ـ ڪند ڏهن.

– **بَڑبيتو:** ذ. صفت. وڏي پيٽ وارو ـ پيٽي ـ هيجي.

– **بَڑڳاڙ:** ڪوڙيون ڳالهيون ڪرڻ. ڪوڙا الزام هڻڻ. گهٽو ۽ اڊنگو خرچ ڪرڻ.

• **بَڑاسَ (ت)،** ل): ث. ٻتاڪ ـ داڙ ـ لَباڙ.

• **بَڑائي:** ث. [هـ. بَڑائي] وڏائي ـ آڪڙ ـ سيٽ.

• **بَڑبانڊ:** صفت. پڑپانگ ـ غيرآباد ـ سُجو.

• **بَڑ بَڑ:** ث. [پرا. بَدَ بَدَ؛ سن. وَرْوَرَتا] اجايو ڳالهائڻ ـ بَڪ بَڪ ـ يخي. چپن ۾ ڳالهاءُ ـ پَٽ پَٽ. گهٽو آواز ـ لڙ ـ گوڙ. ٻتاڪ ـ داڙ.

– **بَڑبَڑاڪي:** ذ. صفت. گهڻ ڳالهائو ـ بڪواسي. ٻتاڪي.

– **بَڑبَڑ ڪرڻ:** بڪواس ڪرڻ. اَجايو ۽ گهٽو ڳالهائڻ. گوڙ ڪرڻ.

– **بَڑ بَڑيو ج بَڑبَڑيا:** ذ. صفت. گهڻ ڳالهائو ـ زبان دراز ـ وڏ واتو. ٻتاڪي ـ لباڙي.

• **بُڑبُڑ، بُڑ بُڑ:** ث. [سن. بُدْبُدَهْ = بوڙبو] پاڻيءَ جي بوڙبن ڦاٽڻ جو آواز. حُقي يا چلم جو آواز. چپن ۾ ڳالهاءُ ـ پُٽ پُٽ.

– **بُڑبُڑو ج بُڑبُڑا:** ذ. [سن. بُدْبُدَهْ] بوڙبو ـ ڦوٽو (پاڻيءَ جو) ـ حَباب.

• **بُڑبُنْدُ ج بُڑبُنْدَ:** ذ. صفت. ٺُلهو متارو (ماڻهو) ـ مضبوط. تندرست.

– **بُڑ بُنْد ٽيڻ:** بُت ۾ ورڻ ـ ٺُلهو متارو ٽيڻ.

• **بُڑبُلُ ج بُڑبُلَ (ت):** ذ. صفت. ڏهرو ـ هيٺو ـ ٽڪل.

– **بُڑبُليو ج بُڑبُيلا:** ذ. صفت. ڏمو "بُڑبُلُ".

• **بُڑبُو ج بُڑبُا (ل،ت):** ذ. ڪرين يا رڍن جي ڦرن لاءِ تارين ۽ گاهه مان ٺهيل واڙو. برٽو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بَڙْجو ج بَڙْجا:** ذ. نيزو پالو.
• **بَڙْجي ج بَڙْجِيُون:** ث. [ف. بُرْجي] بڙجي ـ پالو. لوهه جي چهنبدار لٺ.
• **بُڙْدُ:** ذ. [ف. بُرْد] آمدني ـ حاصلات. نفعو رشوت. شطرنج راند ۾ هڪ ڏر جي 'بادشاهه' جي اڪيلي رهجي وڃڻ واري حالت ـ بُرد. سمند جي پاڻي ماپڻ جو اوزار. کاري جي رڇ جو هڪ حصو (هڪ ڳرو پٿر جو ٻن "ڪنڌن" جي ملڻ واري جاءِ تي "هيناڙ" سان ٻڌبو آهي"). تمام جهوني شيءِ (ث). (صفت) ناس ٽيل.
– **بُڙد ڪرڻ:** ڏوري وجهي پاڻيءَ جي اونهائي ڏسڻ ـ وتائڻ.
• **بُڙدانو ج بُڙدانا:** ذ. [هـ. بُرْ، بُلْ = زنانو مخصوص عضوو بول + دان] بول ـ شيردان.
– **بُڙدانا ڪيڻ:** بول ڪيڻ ـ چيرڻ ڦاڙڻ. ذرا ذرا ڪرڻ ـ چيهاڙيون ڪرڻ. ستياناس ڪرڻ.
• **بُڙدي:** اسم خاص بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.
• **بَڙديرو:** صفت. [سن. وَدْ (= وڏو)؛ وَتّ + ديرو] تمام وڏو. تمام گهٽو ـ بي انداز.
• **بَڙَڪُ ج بَڙَڪَ (ڪ):** ذ. ڪانگهارو.
• **بَڙَڪائڻ:** مصدر. بيجا گفتگو ڪرڻ ـ بڪواس ڪرڻ. (بَڙَڪايو ـ بَڙَڪائيندو ـ بَڙَڪايل).
• **بَڙْڪَڻُ ج بَڙْڪَڻَ (ت):** ذ. صفت. هلڪڙو. سُست.
• **بِڙْڪَڻُ:** مصدر. اُڏامڻ ـ قِسْڻ (رنگ) ـ اُباتجڻ (رنگ). (بِڙْڪيو ـ بِڙْڪندو ـ بِڙْڪيل).
• **بُڙْڪَڻُ:** مصدر. بُڑ بُڑ ڪرڻ. اُيامڻ ـ بَڙَڪڻ. حقي يا چلم مان آواز نڪرڻ. پُڪڻ ـ پُٽ پُٽ ڪرڻ (چپن ۾). بِتُ واري اُلٽي اچڻ (ڪ). پُونءِ سان پرچڻ ۽ وهڻ (ڦٽ، ڦُرڙي). (بُڙْڪيو ـ بُڙْڪندو ـ بُڙْڪيل).
– **بُڙْڪ، بُڙْڪُ:** ث. ذ. پاڻيءَ ۾ ٻڏڻ يا ڪرڻ جو آواز. ڪُڪڙ جي وٽ لاهڻ جو آواز ـ پُٽڪ. حقي جو آواز ـ بُڙڪو. گهوڙي جي پير ٻوڙ پاڻيءَ مان گاهه کي چنڻ واري حالت.
– **بُڙْڪائڻ:** مصدر. "بُڙْڪڻ" مان متعدي بالواسطه. بُڑ بُڑ ڪرائڻ.
– **بُڑ ڪِٽو ج بُڑْڪِٽا:** ذ. صفت. آواز ڪندڙ ـ بُڑ بُڑ ڪندڙ. چپن ۾ پُٽ پُٽ ڪندڙ.
– **بُڙْڪو ج بُڙْڪا:** ذ. حقي يا چلم جو آواز. جرڪوٽي جي ڦاٽڻ جو آواز. وڄ ۾ ٽپ ڏيئي ڳالهائڻ جي حرڪت. پاڻيءَ ۾ ڪنهن شيءِ جي ڪرڻ جو آواز. اوچتو ٽپ ـ بَڙَڏُ.
– **بُڙْڪو پَرڻ:** وزم هڻڻ ـ ڦوڪ پرڻ (چلم يا حقي مان).
– **بُڙْڪو ڪائڻ:** پڑڪو ڏيئي اوچتو ظاهر ٿيڻ. وڄ ۾ ڳالهائڻ.
• **بَڙْگ ج بَڙْگَ (ل):** ذ. ڪانگهارو.
• **بَڙْنگ ج بَڙْنگَ:** ذ. صفت. تمام وڏو ـ زبردست ـ گڙنگ.
• **بِڙو ج بِڑا (ث):** ذ. جيت جو هڪ قسم (جو برسات جي موسم ۾ ڏورن کي چڪ هٽي بيمار ڪري).
• **بِڑْواري:** اسم خاص. تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بِڑونگي ج بِڑونگيُون (ڪ):** ث. جيت جو هڪ قسم (جو گرم ڪپڑا ٺڪي) ـ ڏُڙو.
• **بُڑهْ (ل):** ث. ڏُڏڙ ـ ڏُسڙ.
• **بَڑهاٽ ج بَڑهاٽَ (ل):** ذ. باهه ٻرڻ جو آواز. وڏو آواز.
• **بَڑِيڪ:** ث. ٽيڪ ـ دست.
– **بَڑِيڪ هڻڻ:** ٽيڪ هڻڻ.
• **بَڑَ ج بَڑَ (ڪ):** ذ. صفت. اَڏِياڻو. ٽُلهو. گهاٽو. بُوجرو.
• **بَڑْ:** ث. [ف] هڪري.
– **بَڑِ آخْفَشَ:** ذ. 'آخفش' جو ٻَڪَرُ ('آخفش' نالي هڪ مشهور عرب نحوي هو جنهن هڪ ٻَڪر پاليو هو، جنهن کي پنهنجو سبق ٻڌائيندو هو، ۽ جيستائين اُهو ٻکر ڪنڌ نه ڏوٽيندو هو تيستائين ـ پيو ٻڌائيندو هئس). (مجازاً) احمق ـ نادان.
– **بَڑْدِلْ:** ذ. صفت. ٻکريءَ جي دل وارو. ڊڄڻو ـ گيدي.
– **بَڑْدِلي:** ث. ڪائڙ پڻو ـ گيدڙپڻو ـ ڪم همتي.
– **بَڑْغالَ:** ذ. چيلو.
– **بَڑْڪوهي:** ث. جابلو ٻکري ـ جهنگلي ٻکري.
• **بَڑْ بُوڑ ج بَڑَ بُوڑ:** ذ. صفت. بيوقوف ـ احمق. جاهل ـ جٽ.
– **بَڑائي:** ث. چرپائي ـ بيوقوفي ـ پُوڪپائي.
• **بَڑار ج بَڑارُون، بَڑارِيُون، ث.** [ف. بازار] ڏسو "بازار". ماريڪٽ.
• **بَڑّاز ج بَڑّازَ:** ذ. صفت. [ع. بَزّ = عمدو ڪپڑو] ڪپڑي جو واپاري ـ ڪاپڙي ـ بَجاجي. قيري ڪري ڪپڙو وڪڻندڙ.
– **بَڑّازي ج بَڑّازي:** ذ. صفت. ڏسو "بَڑّاز". ڪاپڙي ـ بَجاجي.
• **بُزُرْجُمِهْر:** اسم خاص. [ف. بُزُرگ = وڏو + مِهر =سج] نوشيروان بادشاهه جي وڏي وزير جو نالو (جو تمام ڏاهو هو).
• **بُزُرْگَ ج بُزُرْگ:** ذ. صفت. [ف] وڏو ـ بلند ـ عظيم. وڏيءَ عمر وارو. پَرِيو مڙس. شريف ـ عزت مند ـ معزّز. وڏو عالم يا پڙهيل.
– **بُزُرگائه:** صفت. بزرگيءَ وارو. بزرگ جي لائق.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بُزرگ دِل:** ذ. صفت. وڏيءَ دل وارو.
– **بُزرگ زادو:** ذ. صفت. شريف زادو. عالي خاندان جو.
– **بُزرگ سال:** ذ. صفت. وڏيءَ عمر وارو.
– **بُـزُرگوار ج بُـزُرگـوارَ:** ذ. صفت. وڏو ـ بلند ـ عظيم. عاليشان. شريف. بزرگ. عزت وارو. خدا وارو ـ نيڪ.
– **بُـزُرگـوارانَه:** صفت. بُزرگيءَ جي لائق. شريف.
– **بُزرگ هِمّت:** ذ. صفت. وڏيءَ همّت وارو. حشمتي.
– **بُزُرگِي ج بُزرگِيُون:** ث. وڏائي بُلندي. عظمت. وڏ ماڻهپي. شرافت. مانُ ـ عزت. موسيقيءَ جي هارهن مقامن مان هڪ مقام.
• **بَـزُگَـرَ:** اسم خاص. [ف. بَـزَرگر (= كاشتگار. هاري) > بَـزگر] هڪ ذات جو نالو.
• **بَـزُگِيرُ ج بَـزگِيرَ:** ذ. [ف. بَـزّرگر = هاري] كمي ـ پورهيت. نوكر.
– **بَزگِيري ج بَزگِيريُون:** ث. نوكري ـ خدمت ـ محنت ـ مزدوري.
• **بَـزْمَ:** ث. [ف] محفل ـ مجلس ـ سميلن ـ چوپاري.
– **بَزم آرا:** ذ. صفت. محفل سينگارينڌڙ ـ كچهريءَ جو سينگار. محفل جو مور. محفل جو صدر نشين.
– **بَـزْمِ أدب:** ث. علم أدب جي محفل. أدبي جماعت.
– **بَـزم أفزا:** صفت. مجلس جي خوشي وڌائيندڙ.
– **بَزمِ سُخَنْ:** ذ. مُشاعرو.
– **بَزمْگاهَ:** ث. محفل جي جاءِ.
• **بِـزَنْ:** امر. [ف. زَدَنْ > زن = هڻ] هڻ! ـ مار! ـ قتل كر!.
• **بِـزَنْجو:** اسم خاص. بروهي بلوچن جو هڪ قبيلو.
• **بُزُو ج بُزا (ت):** ذ. آبي پكيءَ جو هڪ قسم (ميرانجهڙي رنگ جو. اڇوءِ نندو پكي).
• **بَس:** ث. [ف] ماڻ ـ ڇپ ـ خاموشي ـ سانٽ "كانهي بس بَهير كي، هلچل پي پيئي" (شاهه). آرام. بندش ـ روك ـ جهَل. خاتمو ـ پڇاڙي ـ اِنتها. چيڑو ـ دنگ. (ظرف) چٽ ـ ناس ـ ختم. كافي ـ گهربل انداز جيترو. فقط. گهٽو ئي. (حرف استعجاب) ايترو ئي! ـ فقط ايترو! ـ رڳو اِهو! (امر جي معنيٰ ۾) بند كر! ـ بيهه! ترس! ـ ٿهيو! خاموش! ـ ماڻ!.
– **بَس ٽيڊ:** ختم ٽيڊ ـ پورو ٽيڊ.
– **بَس ٽي وڃ:** ختم ٽي وڃ. چٽ ٽي وڃ. ڏهرو ٽي وڃ (بدن ۾). بي طاقت ٽيڊ. چپ ٽي وڃ ـ ماڻ ٽي وڃ.
– **بَس كرائڊ:** ماڻ كرائڊ ـ چپ كرائڊ.
– **بَس كرڻ:** پڄاڻي كرڻ ـ بيهڻ. توبهه كرڻ.
• **بَس ج بَسُوْن، بَسيُون:** ث. [انگ. bus] مسافرن جي سُواريءَ جي موٽر بس ـ لاري.
• **بَسْ:** ذ. [سن. وَرْش = وسكارو] گارين جو ڏوڙيو يا وسكارو. [سن. وَشْيَه] وس ـ طاقت ـ زور ـ اختياري. چارو ـ علاج.
• **بُس (ل):** ث. متي ـ ڏوڙ ـ بُسڙ.
• **بُسُ ج بُسَ:** ذ. [سن. بَس] بُوسو (ت). گند ـ كچرو (ل). (صفت) [سن. وِرَس] ڏپ وارو ـ اوسنو ـ بانُسي. آلُوڏو ـ بيسواد ـ ڦڪو. (ظرف) سنئون سڌو ـ صفا صاف (ت).
• **بَسا:** ظرف. [ف] گهڻو. گهڻا. گهڻو كري ـ عموماً.
– **بَسا أوقات:** ظرف. گهڻو كري.
• **بِساتَ ج بِساتُوْن:** ث. [هـ. بِسات: سن. وِسْتَـرَ = بسترو: ع. بِساط] بِسترو ـ پٽراڻي. غاليچو. گِلم. سامان سڙو. جائداد. هُوند.
– **بِساتي:** ذ. صفت. گهورڙيو.
• **بِساطُ ج بِساطَ:** ذ: [ع] وڇائڻ جو كوبه ٽپڙ. بسترو ـ پٽڙي. گلم ـ غاليچو. چوپڙ يا شطرنج راند جو كپڙو (جنهن ۾ خانا ٺهيل هوندا آهن) تجارت جو مال. سامان سڙو.
• **بِساطِي ج بِساطِي:** ذ. صت. خُرده فروش. راندِيكا وكڻندڙ. گهورڙيو.
• **بَساطَتَ:** ث. [ع. بَساطة] رواني. سادگي.
• **بِسالُ:** صفت. [سن. وِشال] وڏو ـ كشادو. ويكرو. اڳرو ـ برڪ.
• **بَسالَتَ:** ث. [ع] بهادري ـ پهلواني ـ شجاعت.
• **بِسانْ:** حرف جر. [ف] مثل ـ وانگر ـ طرح.
• **بِسَبَبْ:** ظرف. [ف. بِـ + ع. سَبَبْ] سبب كري ـ كنهن كارڻ.
• **بَسَتْ:** ذ. [ف. بَسْتَن = ٻڌڻ > ماضي. بَسْتْ = هن ٻڌو] عاشق يا معشوق (جنهن سان دل ٻڌجي). پٽكو ـ دستار. ڳنڍ. درگاهه. پناهه گاهه. ڪنڊي. عالم پناهه. جبل. پاڻيءَ جي ورچ (واهن. كاهين. وغيره. ۾).
– **بَست و بَنْد:** ز. بندوبست. سامان ٻڌڻ ۾ نسبت.
– **بَست و كُشاد:** ذ. پيچ گهڙ. ٻڌ ڇوڙ. ڏاهه ناهه.
• **بَسْتُ ج بَسْتَ:** ذ. [سن. وَسْتُ = وسْتُو] وَٿ ـ شيءُ. سامان سڙو ـ وسلو واڙي.
• **بِسْتُ:** ذ. [ف. بهشت] "بهشت" جو عام اُچار. جنت ـ سرڳ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بِسْتِي ج بِسْتِي:** ذ. صفت. بهشتي. پخالي.
• **بِسْتَارُ:** ذ. ڏسو "وِسْتارُ". تفصيل.
• **بَسْتاسُرخِي:** ث. دوا طور ڪم ايندڙ هڪ قسم جو پسارڪو وڪر ـ هيرا دڪني ـ دَمُ الاَخَوين (ع) ـ خُونِ سِياوَشان (ف).
• **بُسْتانُ ج بُسْتانَ:** ذ. [ف] باغ ـ چمن ـ ڦُلواڙي.
– **بُستانِ سَراءِ:** ث. باغ واري جاءِ (بنگلو).
– **بُستاني ج بُستاني:** ذ. باغائي ـ مالهي.
• **بِسْتَرُ ج بِسْتَرَ:** ذ. [ف. بِسْتَرْ: سن. وِسْتَرَ = هنڌ] بستر ـ هنڌ.
– **بِسترأهنگ:** ذ. سوڙ ـ لحاف.
– **بِسترنَشين:** ذ. صفت. بستري داخل.
• **بِسْتِرو ج بِسْتِرا:** ذ. [ف. بِسْتَرْ: سن. وِسْتَرَ] هنڌ ـ وڇاڻو ـ بستر.
– **بِسترو گول ڪرڻ:** هنڌ ٽپڙ ويڙهڻ. لَڏڻ ـ جاءِ ڇڏڻ.
– **بِستري داخل:** ذ. صفت. مريض (جو گهمي ڦري نه سگهي).
– **بِستري داخل ٿيڻ:** سخت بيمار ٿيڻ ـ گهڻو بيمار ٿيڻ.
• **بَسْتَگي:** ث. [ف] لاڳاپو ـ تعلق. امساڪ. ڪابه رقم (ڏل وغيره) مقرر ڪري حساب ۾ آڻڻ جي حالت.
• **بَسْتَهْ:** صفت. [ف] قابو ٿيل ـ جڪڙيل. بَڌڻ جوگو ـ بَڌل. جميل ـ جاول. جادوءَ ۾ ورتل. (ذ) جُزدان. ڳنڍڙي ـ بغچو.
– **بَسته رَحِمْ:** ث. اُها عورت جنهن کي اولاد نه ٿئي ـ سَنڊي ـ عقيم ـ بغل ٿيلهو.
• **بَسْتو ج بَسْتا:** ذ. [ف. بَسته] اهو ڪپڙو جنهن ۾ ڪا هڙ بڌجي.
• **بَسْتِي ج بَسْتِيُونْ:** ث. [سن. وَسَتِ، وَسَتِي < وَسْ = رهڻ] آبادي ـ وسندي ـ وسنهَنْ. واهڻ ـ ڳوٺ. آبادي.
• **بُسجَڻُ:** فعل مجهول. [سن. وِرَسَ] پاروٽو ٿيڻ. بانسي ٿيڻ. خراب ٿيڻ. اوسنو ٿيڻ ـ سينوارجڻ. (بُسيو ـ بُسبو ـ بُسيل).
• **بُسَدُ:** ظرف. [ف. به + سَرْ = متو] مٿي تائين ـ آخر تائين. مٿي تي سر تي. مَٿي ساڻ.
– **بَسَر ڪرڻ:** بَرسر ڪرڻ. پُورو ڪرڻ (وقت). پُڄاڻي ڪرڻ. گذارڻ ـ گهارڻ. نباهڻ.
– **بَسر مَجِڻ:** بَرسر ڪرڻ ـ خوشيءَ سان قبول ڪرڻ.
– **بَسَروچَشْم:** محاورو. مٿي ۽ اکين تي. خوشيءَ سان.
• **بِشْراتُ ج بِشْراتُونْ:** ث. [ع. بِشارت < بِسرات] خوشخبري. خوشي. موڙي ـ دولت ـ پونجي "سيس اُتاري پئي ڏرون، ميري بہ بسرات" (رسالو: بيراڳ هندي).
• **بِشْرامُ:** ذ. ڏسو "وِسرام"
• **بُشْري ج بُشْريُونْ:** ث. ڳڙ واري ماني ـ ڳڙهاڙي.
• **بِشْريڪو ج بِشْريڪا (ث):** ذ. وهر ـ ڪُمان. پرمر.
• **بُشْرِ، بُشْرُ:** ث. ث. [سن. بُشْ > بُس + رَ] ڏڏڙ ـ دِسڙ ـ ڏُوڙ.
– **بُشْرِ ۽ پيرهڻُ:** سڏي جواب ڏيڻ ڪان نٽائڻ ـ گس گساءِ ڪرڻ. نٽائڻ. اَلي وڃڻ.
• **بَشْطُ:** ذ. [ع] ڪشادگي ـ فراخي ـ وسعت. وضاحت ـ چٽائي ـ تفصيل.
• **بِشْطامُ:** اسم خاص. خراسان جو هڪ مشهور شهر.
– **بِشْطامي:** صفت. 'بِسطام' شهر جو (رهاڪو). (اسم خاص) "بايزيد بسطامي" جو هڪ وڏو اَهْلُ اللّٰه هو، جو وجد ۾ "سُبحاني ماأعظم شاني" (پاڪائي آهي مون کي، ڪيڏو نه وڏو منهنجو شان آهي!) چوندو هو "سِرِّ سبحاني سلائي، شاهه بسطامي جئين" (گل).
• **بِشْفائِجُ:** ذ. [ف] دوا طور ڪم ايندڙ ٻوٽيءَ جو هڪ قسم.
• **بِشْڪُوتُ، بِشْڪيتُ، ج بِشْڪُوتَ، بِشْڪيتَ:** ذ. [انگ. biscuit] اَٽي يا ميدي ۽ سٽي وغيره مان پڪل مِٺي يا ڪاري ٽِڪي "مِنا بِسڪيٽ، ڪارا بسڪيٽ".
• **بِسْمِ:** ڪلمو. [ع. بِاسْمِ = اسم ساڻ] "بِسْمِ اللّٰه الرَّحْمٰن الرَّحِيمْ" جو شروعاتي لفظ ـ (اللّٰه جي) نالي ساڻ.
– **بِسمِ اللّٰه:** ڪلمو. [ع] "بِسمِ اللّٰه الرَّحْمَنِ الرَّحِيم" جا پهريان لفظ ـ "اللّٰه جي نالي ساڻ". قرآن مجيد جي هر سورة جي اڳيان ايندڙ ڪلمو. (ث) شروعات ـ ابتدا. آدرياءِ جو جملو بمعني "پلي آئين، مرحبا!". مڪتب ۾ هار ڪي ويهارڻ جي رسم. ('اسم الفعل' امرجي معنيٰ ۾) شروع ڪرا. (ظرف) هائو ـ چگو ـ پلي.
– **بِسْمِ اللّٰه بَرغَلَطْ:** محاورو. منڊ ۾ ئي غلط. شروع کان ئي اُبتڙ. پهريون ئي ڪم خراب.
– **بِسم اللّٰه ڪرڻ:** شروع ڪرڻ.
• **بِسْمِلْ:** صفت. [ف. بِسْمِلْ < ع. "بِسم اللّٰه" جو مخفف] ڪُنل ـ ذبح ڪيل (ڇاڪاڻ ته جانور يا پکيءَ کي حلال ڪرڻ وقت "بِسم اللّٰه ـ اَللّٰه اکبر" چئبو آهي). گهايل ـ ڦٽيل ـ وادوڙيل. عاشق. (اسم خاص) شاعر حافظ عبداللّٰه ٽڪڙائي جو تخلص.
– **بِسْمِلِ گاهِ:** ث. ڪوس خانو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بِسْمِي:** ث. [سن. پَسْمَن] رک ـ ڪيري ـ چارُ.
• **بَسَنْت، بَسنتُ:** ث. ذ. [سن. وَسَنْتَ] بهار جي مند (جا چيٽ ۽ ويساک جي مهينن ۾ ٿيندي آهي) ـ گلابي رُت. سَرهنْ جا گل (جي بهار ۾ ڦولارجن). "هندول" راڳ جي هڪ راڳڻيءَ جو نالو.
– **بَسَنْت پَنْچمِي:** ذ. هندن جو هڪ وڏو ڏينهن (جو مانگهه مهيني جي پنجين تاريخ تي ملهائين).
– **بَسَنْتِي ج بَسَنْتِي:** صفت. بسنت جو ـ بهار جو. بهار جي موسم جو. زردو ـ هيڊو. (ذ) هيڊو رنگ. زرد پوشاڪ.
• **بَسَنْدُ:** ذ. ڏسو "بَسنت".
• **بِسْنِي ج بِسْنِي:** ذ. [سن. وْيَسَنَ (= مصيبت، بچڑائي، گناهه، پاپ، بدڪاري) >وِيَسَنِي = بدڪار، زاني] بدڪار ـ بچڑو. بشني ـ ڪُنديچوڙ.
• **بَسَڻُ (ل.ث):** مصد. [سن. پَشْ، بَشَڻْرُ] پوڻڪ. (بُسيو ـ بُسندو ـ بُسيل).
• **بُسو ج بُسا:** ذ. [سن. بَس] چانورن، جَون، وغيره، اناج جون ڪلون. بُوسو.
• **بِسْواسُ:** ذ. [سن. وِشْواسَ] اعتبار ـ پروسو.
– **بِسْواس گهاتِي:** ذ. صفت. دغاباز ـ بيوفا.
• **بِسُورو ج بِسُورا (ث):** ذ. حساب.
• **بِسوڪڻُ (ث):** مصدر. وهڪي وڃڻ ـ چوپائيءَ جو ڪير ڏيڻ بند ڪرڻ. (بِسُوڪيو ـ بِسُوڪندو ـ بِسوڪيل).
• **بِسوئو ج بِسُوئا (ث):** ذ. آڱُر.
• **بِسُوي:** صفت. [سن. وِشْوَ = دنيا] دنيوي.
• **بَسي:** ظرف. [ف] گهڻو يا ڪافي وقت.
• **بَسِي ج بَسِيُون:** ث. چيني جي رڪيبي ـ ساسَر. (اسر خاص) تعلقي سانگهڑ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بِسْيار:** صفت. [ف] گهڻو ـ زياده ـ مَٹُو ـ جهجهو.
– **بِسياري:** ث. گهڻائي ـ جهَجهائي ـ ڪثرت "بِسياري خُواري".
• **بَسِيرو ج بَسِيرا:** ذ. [سن. واسَ > وَسْ = رهڻ] سڄ لٽي ڪان اڳيرو پڪين جو واهيري ڏانهن موڙڻ ـ واهيرو ـ آهيرو. آڪيرو. آشيانو. ٿوري وقت لاءِ رهڻ جي جاءِ ـ ڏاهو. رات جي آرام ڪرڻ جي جاءِ.
• **بَسِيطُ:** ذ. صفت. [ع] ڪشادو ـ ويڪرو ـ وسيع ـ فراخ. وڇايل ـ پٽريل. مٽاڇرو ـ سنوت. (حڪمت جي اصطلاح ۾) غير مرڪب ـ سادو ـ خالص. (ذ) علم عروض جي اصطلاح ۾ هڪ بحر جو نالو.
• **بَسِيطُ:** ذ. صفت. [ع] مُرڪندڙ ـ ڪلندڙ ـ مُشڪندڙ.
• **بَسِيهرُ ج بَسِيهَرَ:** ذ. [سن. وِش = زهر + هَرَ = ڪٹندڙ] زهري نانگ ـ وَسِيهَرُ. واسينگ يا ڪاريهر نانگ.
• **بُسْ ج بُسَّ:** ذ. صفت. صفا چريو ـ چَريٽ. بوز ـ جَٽ.
• **بَشاتَ ج بَشاتُوُنْ:** ث. [ع. "بِشارَتَ" جو مخرب] خوشخبري ـ بِشارت. وسعت ـ ڪشادگي. دولت.
• **بِشارَتَ ج بِشارَتُوُنْ:** ث. [ع] خوشخبري ـ مبارڪ. چڱو خواب ـ رُويا. مُوڙي ـ پُونجي. ذخيرو "شِير ڏائي شيءَ ڪريو جيڪا بشارت منجهه بُبن" (رمضان ڪنهن).
– **بِشارت جو بَهرو مِلڻ:** واڌايون ملڻ ـ مبارڪون ملڻ. خوشخبري ملڻ.
• **بَشّاشْ ج بَشّاشَ:** ذ. صفت. [ع] خوش ـ سرهو. ڪِلمڪ ـ زنده دل.
– **بَشاشَت:** ث. خوشي ـ سرهائي. خوش طبعي.
• **بِشْتُ ج بِشْتَ:** ذ. [ف. "بهشت" > بِشْتُ] بهشت ـ جنّت.
– **بِشتِي ج بِشْتِي:** ذ. صفت. بهشتي. پاڻي پريندڙ ـ پخالي.
• **بِشْپُ ج بِشَپَ:** ذ. [انگ. bishop] گرجا جو وڏو پادري.
• **بَشَرُ ج بَشَرَ:** ذ. [ع] انسان ـ آدمي. ماڻهو ـ مَنُش.
– **بَشري:** ذ. صفت. انساني.
– **بَشَرِيّتَ:** ث. آدميّت ـ انسانيت ـ ماڻهو.
– **بَشَري جامو:** ذ. انساني صورت.
• **بِشْرائِڻُ:** مصدر. [ع. بَصَرَ. يَبْصُر = نهارڻ] نهاري نہ سگهڻ. تر وِرائڻ (اکيون). حيران ڪرڻ. (بِشرايو ـ بِشرائيندو ـ بِشرايل).
• **بُشْرِيُ:** ث. [ع] خوشخبري ـ بشارت "بخرو لَهُمُ الْبُشْرِيُ جو اُنين لءِ آيو" (شاهه).
• **بَشْرَه:** ذ. [ع] ٻاهرين چمڙي. مهانڊو. رنگ.
• **بَشَرْطِيڪ:** ظرف. [بـ + شرطيه + ڪ] انهيءَ شرط سان تہ.
• **بُشْڪَ:** ث. [ف] پيشانيءَ جي وارن جي ڇڪ ـ مُجو يا ٻُجُ.
• **بَشْڪالُ:** ذ. [هـ. بَرْشڪالَ (سن. وَرْشَ = بارش + ڪالَ = وقت) = برسات جي موسم] برسات جي موسم ـ مينهن جي مند.
• **بَشِڪَڻُ:** مصدر. [ف. بخشيدن > بَخشڻ > بَشڪَڻ] بخشڻ ـ معاف ڪرڻ (ڏوهه، قرض). بخشش طور ڪا ملڪيت (مال، زمين، وغيره) ڏيڻ. (اسر خاص) ماڻهوءَ جو نالو ('بُخشڻ' جو عامي اُچار). (بَشڪيو ـ بَشڪيندو ـ بَشڪيل).
– **بَشْڪائِڻ:** مصدر. "بشڪڻ" مان متعدي بلواسطه. بخشائڻ.

• **بُشْکو ج بُشْکا:** ذ. [ترکي: ف. "بُغْجَه" جو بگڙيل اُچار] بجکو. گوٽرو ـ بغچو.
• **بُشْکُونْ:** ث. [بُشْکَ ج بُشْکُونْ] هميشه جمع ۾ ڪم ايندڙ لفظ. گهوڙي جي ڪنڌ جا وار.
• **بِشْني ج بِشْني:** ذ. [سن. وْيَسَني = بدڪار، جواري، شرابي، رنڊيباز، زاني] ڳنڊيچوڙ ـ لليچو.
• **بِشي:** ث. ذ. [سن. وِشَيه] ڪاب شيءِ جا حواس سان سمجهي سگهجي ـ وِشَيءُ. دنيوي وَٿ، عنوان ـ موضوع ـ مضمون.
• **بِشي ج بِشيُونْ (ڪ):** ث. هارن جو ٽولو.
• **بَشير:** ذ. صفت. [ع] بشارت ڏيندڙ ـ خوشخبري ڏيندڙ. (اسم خاص) حضور پاڪ صلي الله عليه و آله وسلم جن جو لقب.
• **بَشِينْ، بِشِينْ ج بَشِينْ:** ذ. [ف] شڪاري پکيءَ جو هڪ قسم (اڪيون پيليون ٽينس). باشو (مادييءَ) جونَرُ.
Sparrow hawk (Accipitev nisus).
• **بَشِيهَرُ ج بَشِيهَرَ:** ذ. صفت. [سن. وِشَهَر = (وِشَ = زهر + هَرَ = ڪٽندڙ)] زهريلو نانگ. ڪارو نانگ ـ واسينگ.
• **بِصارَتُ:** ث. [ع] اک جي روشني ـ نظر ـ ديد ـ نِرت. سُوجهَ ـ پَرک. عقل ـ سمجهه.
• **بَصَرُ:** ذ. [ع] اَک. روشني، نگاهه ـ بينائي.
• **بَصَرُ ج بَصَرَ:** ذ. [ع. بَصَلُ] ترڪاريءَ جو هڪ قسم ـ پياز (ف) ـ ڏونگري.
ـ **بَصرچِلڻ:** پردو کولڻ ـ راز يا عيب ظاهر ڪرڻ.
ـ **بَصري:** ث. بصرجو ہِجُ. (ذ. صفت) بصرجو. بصرجهڙو. بصرجي ملهه جهڙو. خسيس.
• **بَصْرانْ:** اسم خاص. تعلقي ڊگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو. [ع. بَصْرَه] عورت جو نالو.
• **بَصْرو:** اسم خاص. [ع. بَصْرَه] عراق جي هڪ مشهور شهر ۽ بندر جو نالو.
ـ **بَصْري:** ذ. صفت. "بَصري" شهر جو ويندل "خواجه حسن بصري، بيبي رابعه بَصري".
• **بَصِيرُ ج بَصِيرَ:** ذ. صفت. [ع. بَصرُ = هن ڏانهن] ڏسڻ وارو ـ ڏسندڙ. داناءُ ـ بينا. دل جي اکين وارو "اوءِ بَصير بَرن ۾، انڌا ٽِيو اُپين" (شاه). (اسم خاص) خدا تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو.
ـ **بَصِيرَتُ:** ث. دل جي روشني ـ اندر جو سوجهرو. بينائي. اندر جي سُوجهه ـ اِدراڪ ـ سمجهه "سندي سردارن، بصيرت بينا ڪري" (شاه).

• **بِضاعَتُ:** ث. [ع. بِضاعَة] مَوڙي ـ سرمايو ـ راس ـ پُونجي. تجارت جو مال.
• **بُوضو ج بُضو (ت. ڪ):** ذ. [ع. وضو > بُضو] وضو.
ـ **بُضو پَڇڻ (ت):** ماري مڃائڻ ـ هيسائڻ.
• **بَطُ:** ث. [ع] بَدڪ. چٽي ـ مصيبت.
• **بَطالُ ج بَطالْ:** ذ. صفت. [ع. بَطّالُ = بيڪار، بي سود] گمراهه ـ وائڙو ـ بتال.
• **بَطال ٽِيڻ:** گمراهه ٽيڻ ـ وات پُلجڻ.
• **بَطانو ج بَطانا:** ذ. [ع. بِطانَه] پڳڙيءَ ۾ پراڻ طور اندران وڌل ڪپڙو ـ پڳڙيءَ جو استر ـ بَتانو "پڳ وڌي يا بطانو؟" (چوٽي).
• **بَطْحا:** اسم خاص. [ع. بَطْحيٰ ع] مڪي معظم جي پرسان هڪ وادييءَ جو نالو.
ـ **بَطحيُ:** اسم خاص. 'بَطحا' جي وادييءَ ۾ رهندڙ (رسول الله صلعم).
• **بَطَخَ ج بَطَخُونْ:** ث. [ع. بَطُ] بدڪ.
• **بِطْرِيقُ:** ذ. [انگ. Patriarch] عيسائن جو پادري.
• **بُطْلانُ:** ذ. [ع. بَطَلُ] ڪوڙ. خرابي ـ نقصان. (صفت) ڪوڙو ـ اجايو ـ نڪمو "پَڇي بُت پورا، سي بطلان ٿيا".
• **بَطْلِيمُوسُ:** اسم خاص. [يوناني. Ptolemy] قديم مصر جي هڪ مشهور مهندس حو نالو (بَطْلَمِيُوسُ) جو هي عيسوي صديءَ ۾ موجود هو. علم نجوم ۽ هندسه ۾ مهارت رکندو هو. ۽ انهن علمن تي "اَلْمَجَسْطِي" نالي ڪتاب لکيائين، جغرافيه ۾ سندس ترتيب ڏنل دنيا جو نقشو پڻ موجود آهي].
• **بَطْنُ:** ذ. [ع] پيٽ ـ شڪم. اندر. قبيلي جي هڪ شاخ. ڪتنب ـ اولاد. پيڙهي. قرآن شريف جي ڪنهن به آيت جي اندروني صوفياني معنيٰ.
• **بَطنِ مادَرُ:** ذ. ماءُ جو پيٽ.
• **بَعْثُ:** ذ. [ع] موڪلڻ. اُپارڻ. اُٿارڻ (خدا جو قيامت جي ڏينهن) مُئن کي جيئرو ڪري اُٿارڻ "يَومُ الْبَعْثِ = قيامت جو ڏينهن".
• **بِعْثَتُ:** ث. [ع. بِعْثَة] نبوّت ـ پيغمبري ـ رسالت.
• **بَعْدُ:** حرف جر. [ع. بَعْدُ] پوءِ ـ پٺيان. ديرسان.
ـ **بَعدِ اَزآن:** ظرف. انهيءَ کان پوءِ.

– **بَعْدَه:** ظرف. اُن کان پوءِ.
• **بُعْد:** ذ. [ع] دوري ـ مفاصلو ـ پنڌ.
• **بَعْض:** صفت. [ع] ڪِي ـ ڪِي، ڪُجهه. ڪي ـ ڪِن.
• **بَعْضي:** ظرف. [ع] ڪنهن وقت ـ ڪڏهين. اِتفاقاً.
– **بعضي بعضي:** ظرف. ڪڏهين ڪڏهين ـ گاهي گاهي.
• **بَعِيد:** ظرف. [ع] پري ـ دور.
• **بَعِيرُ:** ذ. [ع] اُٺ
• **بَغادَر:** ذ. جوئر جو هڪ قِسم.
• **بَغادو ج بَغادا (ت، ل):** ذ. [ع. بَغاوت] گوڙ ـ شور ـ فساد. جهيڑي جو آواز ـ بَغاغو.
– **بَغادوهُٹ:** بَغاغو ڪڻ ـ شور مچائڻ ـ گوڙ ڪرڻ.
• **بَغاغو ج بَغاغا:** ذ. [ع. > ف بغاوت] لُڙ ـ شور. گوڙ ـ گهمسان ـ دنگو ـ فساد. جهيڑي جو آواز.
• **بَغان:** ذ. صفت. [ف. بَغا = ڀُتو] بزدل ـ ڍِڇو ـ گيدي. [ع. باغي] رنجيدو ـ ناخوش. ڪاوڙيل.
– **بَغان ٽي وڃڻ:** سخت چڙي وڃڻ. ڪاوڙ ۾ تپي وڃڻ.
• **بَغاوَتَ ج بَغاوَتُونْ:** ث. [ع. بَغي عَلَيْ = ظلم ڪرڻ > ف. بغاوت = سرڪشي، بلوو] سرڪشي ـ بلوو. حڪومت جي مخالفت ـ نافرماني. راڄ ڊوهه ـ فُتور ـ وڳوڙ.
• **بَغْبَغو ج بَغْبَغا:** ذ. [ع > ف. بَغاوت] لُڙ ـ شور ـ گوڙ ـ گهمسان. دنگو ـ فساد. جهيڑي جو آواز.
• **بُغْچو ج بُغْچا:** ذ. [ترڪي. بُغْچه] ڏسو "بُجڪو".
• **بَغْداد:** اسر خاص. [ع] موجوده عراق جي گاديءَ جو شهر (اصل ۾ ٻئي عباسي خليفي منصور جو عراق ۾ دجلہ درياءَ جي ڪناري تي ٻڌايل شهر، جو عباسي سلطنت جي گاديءَ ۽ مشرقي اسلامي تمدن ۽ تهذيب جو مرڪز بنيو. اهڙي عاليشان ۽ دنيا جي مرڪزي شهر کي، خليفي 'مستعصر باللّٰہ' جي عهد ۾ سنہ ٦٥٦هـ ـ ١٢٥٨ع ۾ 'هلاڪو خان منگول' حملو ڪري، اهڙي ته ظالماني نموني ۽ بيدرديءَ سان تباهه ڪيو، جو 'بغداد' جو نالو 'بغداد جي تباهيءَ' جي منهوم ۾، بمعنيٰ 'ظلم' ۽ 'قهر' مشهور ٿي ويو). ظلم ـ انڌير ـ قهر ـ ستم.
– **بَغداد ٽيڻ:** ظلم ٽيڻ ـ قهر ٽيڻ ـ ناحق ٽيڻ.
– **بَغداد ڪَرڻ:** ظلم ڪرڻ ـ ناحق ڪرڻ. "پينر ڙي بغداد، ڪري ڪيجي هليا" (شاهه).
– **بَغْدادي ج بَغْدادي:** ذ. صفت. بغداد شهر جو رهاڪو. (اسر خاص) مداحن ۾ پيران پير حضرت محي الدين عبدالقادر جيلاني رح جو عام لقب "جا مَٽي مون بَلا، سا بغدادي بد تار تون" (رسالو، ڏناسري)؛ "آهين عبداللطيف جو، حسني تون هادي؛ بادشاه بغدادي، ڪج ڪا ماڙ مريد تي" (شاهه).
ڪراچيءَ جو هڪ مشهور محلو. پرت جو هڪ قِسم.
• **بَغْدارَ (ت):** ث. جوئر جو هڪ قِسم. (اسر خاص) دومِڪي بلوچن جي هڪ پاڙي جو نالو.
• **بُغْدي ج بُغْدي:** ذ. [بُخْتي > بُغْدي] وڏو مضبوط لاڏو اُٺ "بُغدي بلوچن، ڪنهن ڏاڙي خاطر ڏاريا" (ڪبير شاهه). ڏسو "بُخْتي".
• **بَغَّرْ دَلّو ج بَغَّرْدَلا (ت):** ذ. صفت. [ف. بَغا (=ڀُتو) > بَغَّرْ + ع. دَلال > دَلّو = پڙوو] بداخلاق ـ رذيل. ڪميٽو. (ث) بَغَّرْ دَلّي ج بَغَّرْدَلّيون.
• **بُغْض ج بُغْضَ:** ذ. [ف] ڪَچَ ـ پاسو. پاڪر.
– **بَغل ٽيلهو ج بَغل ٽيلها:** ذ. ڪچ ۾ ڪٽي هلڻ جهڙو ننڍو ٽيلهو.
– **بَغل ٽيلهي ج بَغل ٽيلهيُون:** ث. ٽيلهي (جا ڪچ ۾ ڪٽجي) ـ ننڍي بگري.
– **بَغل ٺوڪڻ:** خوش ٽيڻ ـ ڪَچون ٺوڪڻ. خوشي ڪرڻ. ڪڳيون هڻڻ.
– **بَغل پٽڻ، ڪوهڻ:** اَجائي ڪوش ڪرڻ. ڪم ڪري نہ سگهڻ. اَجايو پورهيو ڪرڻ. ناڪام ڪوشش ڪرڻ. وس آهر مُڙسي ڏيکارڻ.
– **بَغل گرم ڪرڻ:** پاسو ڪوسو ڪرڻ. پاڪر پائي سمهڻ ـ ڪچ ڪوسي ڪرڻ.
– **بَغلگِيرُ:** ظرف. پاڪُرين ـ هر آغوش.
– **بَغلگير ٽيڻ:** پاڪر پائڻ ـ هر آغوش ٽيڻ.
– **بَغلگِيري:** ث. پاڪر پائڻ جي حالت. پاڪُر ـ آغوش ـ هر آغوشي.
– **بَغل لڳائڻ:** پاڪر ۾ وٺڻ.
– **بَغل ۾ چُري رکڻ:** ڳجهو بغض رکڻ ـ منافقي ڪرڻ.
– **بَغل ۾ دهائڻ:** ڪشي قابو ڪرڻ. زور پريو پاڪر پائڻ.
– **بَغل ۾ هُئڻ:** پاڪر ۾ هئڻ. پاسي ۾ هئڻ. تمام ويجهو هئڻ ـ نزديڪ هئڻ.
– **بَغل وٺائڻ:** ڪچ جا وار ڪوڙائڻ.
– **بَغل وِجائڻ:** تمام خوش ٽيڻ. ٽنولي ڪرڻ.

– **بَغْلي حملا ڪرڻ:** آساني ۽ سان (پاسن وارن هنڌن يا سرحدن تان) حملا ڪرڻ.

• **بَغْلو ج بَغْلا:** ذ. [پورچوگيز (؟)] سامونڊي ٻيڙيءَ جو هڪ قسم. ٻيڙيءَ جي آڪيل. واڻ ڪان وڏو ٻيڙو (ڪ) "ٻگهلو (پڪي).

• **بُغْلو ج بُغْلا:** ذ. پٽي راند (نَون) ۾ ٽيئي مُورتن وارا پتا. پٽي راند جو وڏو داءُ.

• **بَغْلُولُ:** ذ. صفت. [ع. بُهْلُولُ] مورڪ ـ بيوقوف.

• **بَغْلِي ج بَغْلِيُون:** ث. [ف. بَغَل] قميص يا پهراڻ ۾ ڪچري وجهڻ جو ڪپڙو. اُٺ جي هڪ بيماري (جنهن ۾ اٺ ران کي پيٽ سان هڻندو آهي). ڪتاب جي مٿان ڪپڙي جو پوش. ٽيلهي (جا ڪچ ۾ ڪڍجي) ـ بگري. هڪ هڪ قسم جو مُگدر. پَلٽي يا ملهه ۾ هڪ ڪيڏ. ڪبدي يا ٻيلهاڙي ۾ حريف جي ٻانهن ڪچ ۾ قابو جهلڻ جي ترڪيب.

– **بَغلي مارڻ، ٽوڪڻ:** ڪچ ۾ هٿ وجهي ٻانهن هلائي آواز ڪيڏ. ڪڇيون هڻڻ. آڪڙ ڪرڻ.

– **بَغليُون ٽوڪڻ:** ڪڇون ٽوڪڻ ـ ڪڇيون هڻڻ. خوشي ڪرڻ.

• **بَغُوچَڙ بَغُوچڙي ج بَغُوچَڙيُون:** ث. دريائي ٻيڙيءَ جو هڪ قسم (نندي ٻيڙي).

• **بَغِيچو ج بَغِيچا:** ذ. [ف. باغيچه] نندڙو باغ.

• **بَغَير:** ظرف. [ع + ف] کان سواءِ.

• **بَفْ:** ذ. [انگ. buff] بُوٽن لاءِ هڪ قسم جو چمڙو. باجي جو هڪ ياگو. قميص يا چولي جي ڀُڻ (ت).

• **بَقا ج بَقائُون:** ث. [ع. وباء > وبا > (ترڪيب 'تقليب' موجب) بَوا، بقا] وَبا ـ ڪالرا ـ هيضو.

• **بَقّائِڻ:** مصدر. [سن. باشْپْ = باڦ] باڦ ڪرڻ. زبان سان ڪجهه چوڻ ـ واتان ڪُڇڻ. واڦ ـ داڦ. (بَقّائيو ـ بَقّائيندو ـ بَقّايل).

• **بَقَّرُ ج بَقَّر:** ذ. [انگ. buffer] ڏَڪَ ـ جهلو. ريل گاڏيءَ جي قيتن کي ٽڪرجڻ کان روڪڻ جي ڪَلَ.

• **بَقا (ث)، بَقاءُ (ذ).** [ع. بَقاءُ] هميشه رهڻ جي حالت. "فنا" جو ضد. جَناءُ. استقامت. حياتِ جاودان ـ جيوت. بيهڪ ـ قيام. (اسر خاص) مرد جو نالو.

– **بَقا بِاللّٰه:** محاورو. الله سان هڪ ٿي وڃڻ (صوفين جي هڪ منزل، جا "فنا فِي اللّٰه" کان پوءِ حاصل ٿئي).

– **بَقائُو ج بَقائُو:** ذ. صفت. بَقاءُ ڪندڙ ـ بقادار. گهڻو وقت هلندڙ ـ جناندار. جهالاڻو. دائم قائم.

• **بَقا آباد:** اسر خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَقاپور:** اسر خاص. لاڙڪاڻي ۽ ڪنڊ ڪوٽ تعلقن ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَقالُ ج بَقّال:** ذ. صفت. [ع. بَقْلُ (= ياجي) > بَقّال] ياجي وڪڻندڙ ـ سبزي فروش ـ باڪري. ميوو وڪڻندڙ. مودي. دڪاندار.

ـ **بَقالو:** ذ. ياجي ويچي ـ ترڪاري.

ـ **بَقالِي ج بَقالِي:** ذ. صفت. بَقّالُ ـ باڪري.

• **بَقاوُلُ:** ذ. صفت. [ف] ردّي جوراکو ـ بَڪاولُ.

• **بَقايا ج بَقايائُون:** ث. [ع. بَقِيَة، بَقايا] رهيل رقم ـ بچت ـ پاڇي. رهيل قرض. نه پياريل سرڪاري پئسو.

ـ **بَقايا جو فَرْدُ:** ذ. پوتاميل. بقايا جو انگ.

ـ **بَقايا ڪيڻ:** باقي قرض ٻيهارڻ. صافي بچت ڪيڻ.

• **بُقْجو ج بُقْجا:** ذ. [ترڪي. بُغْجَه] ڏسو "بُجڪو".

• **بَقَرُ:** ذ. [ع] ڍڳن ۽ ڍڳين جو ڏڻ. ڍڳو ـ ڏاند. گئون ـ ڍڳي.

• **بُقْراطُ:** اسر خاص. [يوناني. Hippocrates] هڪ مشهور يوناني حڪيم جو نالو (جو حضرت عيسيٰ کان گهٽو اڳ ٿي گذريو. ۽ علم طب جو باني سمجهيو وڃي ٿو).

• **بَقَرْعِيدَ:** ث. ٻاڪري عيد ـ عيدالاضحيٰ ـ عيد قربان (جا ۱۰ ـ ذوالحج تي مسلمان ملهائيندا آهن)

• **بُقْرَه:** ث. [ع] گئون. وهڙي. (ذ) تصوف جي اصطلاح ۾ انهيءَ شخص جو روح جنهن خدا جي طلب ۾ پاڻ کي حرص هوا کان روڪيو هجي. (اسر خاص) قرآن شريف جي هڪ سورة جو نالو (جنهن ۾ بني اسرائيل جي ڍڳيءَ جو ذڪر آهي).

• **بُقْعَه:** ذ. [ع] هنڌ ـ جاءِ

• **بَقْلُ:** ذ. [ع] ياجي ـ سبزي.

• **بَقَمُ:** ذ. [ع] ڪاڪ جو هڪ قسم (جو ڳاڙهي رنگ جو ٿئي).

• **بَقِيعُ:** ذ. [ع] وڻن جو جهڳٽو ـ ٻيلو.

ـ **بَقِيعُ الْغَرْقَد:** اسر خاص. مديني شريف جو قديم ٻيلو (جو پوءِ مُقام ٿيو. جنهن کي هاڻي "جَنّةُ الْبَقِيعُ" چوندا آهن).

• **بَقِيو ج بَقِيا:** ذ. [ع. بَقِيّه] بقايا ـ بچت "بَقيو سلف صالح جو" (= اڳين صالح شخصن مان هڪ جيئرو صالح شخص).

• **بَقِيَّه:** ذ. [ع] باقي رهيل حصو ـ بچت. اهي ڪم جي خدا وٽ پائيدار آهن "بَقِيَّةُ اللّٰه".

ـ **بَقيه عُمر:** ث. باقي رهيل حياتي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بَکَ:** ٹ. [ع. بَقْبَق = گھٹو ڳالهائڻ: سن. واڪَ = آڃايو ڳالهاءُ] بيهودي گفتار ـ اڃائي بڪواس. يخي ـ هاڙي. ڳالهه جي اڃائي ڏيڳهه.

• **بَکَ شَکَ:** ٹ. اڃائي ڳالهه ـ بيهودي گفتار.

• **بَک کَرڻ:** بڪواس ڪرڻ ـ جهڳي هٽڻ. بيهودو ڳالهائڻ.

• **بُکُ ج بُک:** ذ. [سن. بُکّنَہ، بُکّنْ، بُکّي =دل] ٽنگ جي پٺي ـ بُکي. ٽونٽ کان وٺي ڪُلهي تائين هانهن جو حصو. ٽونٽ کان ڪُلهي تائين ڇوڙو. ڪيوڙي جو آڻ ڪليل سنگ. گنبذ. [انگ. book] ڪتاب. ريلوي ۾ مال جي رجسٽري.

– **بُک بائينڈَرُ:** ذ. صفت. [انگ. book binder] جُلد ٻڌندڙ ـ جُلد بند ـ جلد ساز.

– **بُک پوسٹ:** ذ. [انگ. book post] ڪليل لفافي خط. ڪتابن وغيره جو ڪليل پارسل.

– **بُک ڪرائڊ:** ريل گاڏيءَ ۾ مال موڪلڻ لاءِ. اسٽيشن تي مال جي داخلا ڪرائي رسيد. وٺڻ.

• **بَکارِ:** اسم خاص. سنڌ جي هڪ پاڳي جو نالو. روهڙي ڊويزن جو اڳيون نالو ـ "اُبو" ('دودي چنيسر' جي ڳالهه ۾ مذڪور ته جڏهن علاءُالدين اچي 'بڪار' قري تڏهين دودي چنيسر جي پٽ. ننگر. کي چاڙهي موڪليو). تعلقي روهڙيءَ ۾ ڳوٺ ۽ ديهه جو نالو. ضلعي سانگهڙ ۾ ڳوٺن ۽ ديهن جو نالو.

• **بَکارَتْ:** ٹ. [ع. بَکارةٌ] ڪنواريپي جي حالت ـ ڪنوارپ.

• **بَکارَڙِ نِرُ، بَکائڙِ نِرُ:** ٹ. وڻ جو هڪ قسم (جو 'نر' جهڙو ٿئي. پن رواجي نر کان وڏا. ڪائي اڇي. ۽ نموريون پساريل وڪر طور دوا ۾ ڪم اچن) ـ شجَر عَرارَہ (ع) ـ آزاد درخت (ف).

• **بَکاري ج بَکاري:** ذ. صفت. [ع. بَقّال] ميوو. پاڃيون يا گل وڪٹندڙ ـ باڪري. (ٹ) بَکارِڙ ج بَکارِڙيُون.

• **بَکاوَلَ:** ذ. [ف] بورچيخاني جو راکو ـ وڏو بورچي. ساقي.

• **بَکاوَلي:** ذ. [ف] بورچيخاني جو سامان. رڌڻ پچائڻ جو سامان ـ ٽانوَٽِبا. (اسم خاص) "گل بڪاولي" جي قصي ۾ هڪ پريءَ جو نالو (جنهن سان 'تاج الملوک' نالي هڪ شهزادي شادي ڪئي. لغت "فرهنگ آصفيه" جو مؤلف لکي ٿو ته 'بڪاولي' راجا هيڪل جوڳ. رياست ريوان جي والي‌ءَ جي ڏيءُ هئي).

• **بُکاءُ:** ذ. [ع] روج ـ راڙو ـ ماتم "بَر پٽ ڪن بُکاءُ، اُڪندئا آريءَ لءِ گهٽو" (شاهه).

• **بَکبَکَ:** ٹ. [ع. بَقْبَقَ = هن گهٽو ڳالهايو: سن. واڪَ = اڃايو ڳالهاءُ] اڃايو گهٽو ڳالهاءُ. جهڳي ـ بخي. بڙ بڙ. لباڙ.

ـ **بَکبَکي، بَکبَکيو:** ذ. صفت. [ع. بَقْباق] گهڻ ڳالهائو ـ بڪواسي ـ بڪوادي.

• **بَکُبَکُ:** ذ. [ع. بَقْبَقُ] گهٽن پڪين جو ڳڙيل آواز. ڪبوترن جي گهُوگهُو.

– **بَکُبَکُوکُو:** ذ. پاريهر جو آواز ـ گهُوگهُو.

• **بَکُبَکِي:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم (ميرانجهڙي رنگ ۽ ڇڊن پرن وارو).

• **بَکُتَرَ ج بَکُتَرُونْ:** ٹ. [ف. بَکْتَر] لوهه جي زرهه.

– **بَکُتَري:** ذ. صفت. زرهه پوش.

• **بَکَڪُ:** ذ. اِتي ڏکر راند جو هڪ لفظ. ڏسو "گلي ڏکر".

– **بَکت ۾ جُگ وڃڻ:** اِتي ڏکر راند ۾ جُگ پوري ٽيڻ کان پوءِ بڪٽ نه ٽيڻ جي حالت ۾ "جُگ" پورو نه ٽيڻ. شروعات ۾ شڪست ملڻ. نقصان پهچڻ.

– **بَکت هٽڻ:** پيرن تي اِتي رکي اڇل ڏيئي ڏکر سان ڏ ڪ هٽڻ.

• **بُکْچِي ج بُکْچِيُونْ:** ٹ. [ترکي. بُغچه] بُجکي. گج جي پُٽ ۾ ٽهيل گوٽري يا بُجکي (جنهن ۾ سُرهاڻ پريل هجي).

• **بَکَرُ ج بَکَرُ:** ذ. [ع. بَقَلُ] وکر. ميوو يا سائي پاڃي. وغيره.

ـ **بَکَرمالُ (ڪ):** ذ. پاڃي. سامان نازڪ شيون.

• **بَکْرَمُ ج بَکْرَمَ:** ذ. [انگ. buckram] ڪپڙي جو هڪ قسم (جو ڪُلهو ٿئي. ۽ ڪوٽن جي استر ۾ ڪم اچي).

• **بَکَڪَ شَکَ:** ٹ. بيهودي گفتار. بڪبڪ. لباڙ.

• **بِکَڪَ:** اسم خاص. ڪوهستان علاقي جي "چُنا" قوم جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **بَکَلُ ج بَکَلَ:** ذ. [انگ. buckle] وارن کي قابو ڪري بيهارڻ جو زباتو. فوجي ماڻهوءَ کي سندس عهدي مطابق مليل نشان. ڪنهن ماڻهوءَ کي آفرين طور سرڪار کان مليل ڀلو ـ تمغو.

• **بَکُلَنْ:** مصدر. [سن. پَگّکلَ. پانْشُلَ = ميرو. ڏوڙ سان پريل. گپ سان پَريل] پَکُلَڻ. ميرو ڪرڻ. ڪنو ڪرڻ. لڙاڻ. وجائڻ ـ ڦٽائڻ. پَرڻ (منّي‌ءَ ۾). (بَکُليو ـ بَکُليندو ـ بَکُليل).

– **بَکُليو ج بَکُليا:** ذ. صفت. پَکُليو. ميرو گندو. وجايل. ڦٽايل. پريو ـ پَريل "ڏوڙ بَکليو ماءُ پرين. ڏن بَکُليو جوءِ پرين. اُجين ڪپڙين سَسُ پرين" (چوٽي).

• **بَکُرُ:** ذ. [ع. بَقَرُ = گاڙهو رنگ] وڻ جو هڪ قسم (جو دکن ۽ زنجبار طرف ٿئي. پن بادام جي پنن جهڙا. گُلَ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

گھٹو ڪري زرد ۽ چوڏي ڳاڙهي جا رگ ناهڻ ۾ ڪم اچي).
ڳاڙهي چوڏي (بکر وڻ جي).

• **بَکر کائي:** ث. "بکر" وڻ جي کائي. پسارڪي وڪرجو هڪ قسم.
– **بَکر مالُ:** ذ. تاڪئون مال ـ نازڪ مال.
• **بُکُر:** ذ. صفت. [ع. اَبْکَرُ ج بُکُرُ] ڪنوڻگا.
• **بُکُني:** ث. چانهه جو هڪ قسم ـ سنهي چانهه.
• **بَکَڙُ:** مصدر. [ع. بَتْبَتَ = گھٹو ڳالهائڻ: سن. ۱. وَچْ = ڳالهائڻ؛ ۲. واڪُ = اجايو ڳالهاءُ] گھٹو ڳالهائڻ. بکبڪ ڪرڻ. بدشد ڳالهائڻ. واهيات ڳالهائڻ. وڪلڻ. لٻاڙ هڻڻ. چوري ٽيل مال جي خبر ٻڌائڻ (ت). خلاف شاهدي ڏيڻ (ت). لڳ ڪرڻ (ل). (بَکيو ـ بَکندو ـ بَکيل).
– **بَکڙو ج بَکڙا:** ذ. صفت. گھٹ ڳالهائو ـ بکبکيو ـ واتڙيو.
• **بَکو ج بَکا (ک):** ذ. مڇيءَ جو هڪ قسم (منهن چلرن سان. وات ويڪرو. وچون حصو هٽ وانگر ويڪرو. ڊيگهه ۳ کان ۹ انچن تائين).
• **بُکو بُکا (ک):** ذ. ڏسو "پُکو". ڏرو. ڪُجورو.
• **بَکُواتَ، بَکُواڊَ، بَکُواسَ:** ث. بَکبَک ـ بَک شک. بيهودي گفتار.
– **بَکواتي، بَکواڊي، بَکُواسي:** ذ صفت. بَکبکيو ـ گھٹ ڳالهائو.
• **بَکَهُ (ل):** ذ. مُگن يا مٽرن جو ڪَڇهُ.
• **بُکي ج بُکِيُون:** ث. [سن. بُکي، وُرِڪ] گُردو ـ مٹانو. ٽنگ جي ٻني.
• **بُکيجا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **بُکيجاڻي:** اسم خاص. تعلقي وارهه ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بُکيرا:** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ مشهور ڳوٺ (جتي بهاؤالدين ذڪريا رحـ جي اولاد مان قريشي پيرن جي سڪونت گاهه ۽ درگاهه آهي).
• **بُکيراڻي:** اسم خاص. خليلاڻي بلوچن جو هڪ قبيلو. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بَکَ:** ث. [بکڻ (=چمڪڻ) > بَکَ] چمڪ ـ ٽمڪ.
• **بَکَ ج بَکَ:** ذ. [پرا. بَکَ؛ سن. کُشْ = کائڻ] کاڄ ـ کاڏو ـ پوجن. ٻلُ ـ قرباني. خيرات ـ صدقو. شڪار.
– **بَک ٽيڻ:** کاڄ ٽيڻ. قرباني ٽيڻ. شڪار ٽيڻ.
– **بَک ڏيڻ:** قرباني ڪرڻ ـ صدقو ڏيڻ.
• **بِکَ:** ذ. [سن. وِشَ] وِکُ ـ وِهُ ـ زهر. (ث) [هـ. بکيا] بيڪ ـ خيرات.
• **بُکَ ج بُگُون:** ث. [پرا. بُبّکا؛ سن. بُبُکْشا > بُجْ = کائڻ] کاڏي جي اشتها. لنگهڻ ـ فاقو ـ تسيو. ڏڪار ـ قحط. حرص ـ هَبچ. لالچ ـ تَمنّا.
– **بُکارو ج بُکارا:** ذ. صفت. بُکايل ـ بُکيو.
– **بُک جا چَڪَ وجهڻ:** اَجايو قَڏو ڪرڻ. هرو پرو جي لالچ رکڻ. رشوت طور ڪُجهه چڏائڻ جي ڪوشش ڪرڻ.
– **بُک جا لوڙهه اُچڻ:** ڏاڍي بُک سبب پيٽ ۾ وٽ پوڻ.
– **بُکَ ڏيڻ:** کاڏو نہ ڏيڻ. سختي ڏيڻ.
– **بُکَ ڪَڍڻ:** کاڏو نہ کائڻ ـ لنگهڻ ڪڍڻ.
– **بُکَ مارڻ:** باوجود بُکَ هڻڻ جي ڪنهن کي کاڏو نہ ڏيڻ. بُک جي اشتها تي ضابطو ڪرڻ.
– **بُکَ مَرڻ:** لنگهڻ ڪڍڻ ـ فاقو ڪڍڻ. کاڏي نہ ملڻ سبب وياکل ٽيڻ.
– **بُکَ وجهڻ:** بازدارن جو اصطلاح. باز کي پيٽ جي دوا کارائڻ.
– **بِکاري ج بِکاري:** ذ. صفت. [سن. بِکْشاهاري (= بِکْشا = خيرات + اَهاري > هِرْ = وٺڻ) = خيرات وٺندڙ] پينو ـ گداگر ـ فقير. غريب ـ ڪنگال. عرضدار ـ سُرالي.
• **بُکائجَڻُ:** فعل مجهول. [سن. بُبُکْشا = بُکَ] بُکَ لڳڻ ـ بُک کان پاڻ ٽيڻ. (بُکايو ـ بُکائيو ـ بُکايل).
• **بُکائڻُ:** مصدر. [سن. پَسْ = چمڪڻ] تجلو ڏيڻ. چمڪائڻ. صيقل ڪرڻ. پري کان ظاهر ٽيڻ. دونڪڻ. دکائڻ ـ ڏڳائڻ (باهه). بخيا ڏيارڻ ـ ٽورا تانڪا ڏيارڻ (ل). (بکايو ـ بکائيندو ـ بکايل).
• **بُکائڻ، بُکائجَڻُ:** مصدر. بُکَ لڳڻ. بک لَڪائڻ. (بُکايو. بُکائيو ـ بُکائيندو ـ بُکايل).
– **بُکايلُ ج بُکايل:** ذ. صفت. بُک جو ماريل. بُکيو. سڪايل.
• **بَکَرُ:** اسم خاص. روهڙي ۽ سکر جي وچ تي سنڌو نديءَ ۾ هڪ ٻيٽ، ۽ اُن ٻيٽ تي جهوني تاريخي شهر ۽ تاريخي قلعي جو نالو.
• **بَکُراڻي:** اسم خاص. هڪ ذات يا ڪنهن قوم جي پاڙي جو نالو (هن نالي سان ڪيترن ئي قبيلن جا پاڙا آهن: مثلاً تعلقي ميرپور ساڪري ۾ "بکراڻي گدا" (جي بگهياڙ بلوچن جا گدا آهن)، جاڪي بندر ڪان ڪوهه ڪن اُپرندي "پاتار درياءَ" تي ويٺل، جن مان بَکر ڪارو وَرُو آچار اسحاق، اِپوڙو ۽ بيگ شاعر ٽي گذريا). ضلعي دادو ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بَکرو ج بَکرا:** ذ. [ف. بَهْرَه] بخرو ـ حصو ـ پاڳو ـ پتي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ہوڻي جو هڪ قسم ـ بَکِرُو.

• **بِکڑڻ:** مصدر. [سن. وِ = پري + کُرِيْ = کِرُو کِرڻ ٿيڻ] پکڑڻ ـ منتشر ٿيڻ. (بِکڑيو ـ بکڑندو ـ بِکڑيل).

• **بَکڙ:** ذ. هڪ قسم جو هوتو (وس تي ٿئي).

• **بَکِڑو:** ذ. گاهه يا ٻوٽي جو هڪ قسم (جنهن جا ڏيلها کنڊن وارا ٿين ۽ انهن ۾ اَڇا داڻا ٿين). ووٽن جو هڪ مرض. ساوڪ ـ سبزي.

• **بِکڑو:** ذ. صفت. قتل (رنگ).

• **بَکڻ:** مصدر. [سن. پا. پَس = چمکڻ] چمکڻ ـ ٽمڪڻ. ڏسڻ. پري کان روشني نظر اچڻ. ظاهر ٿيڻ. پريان ڏيکاري ڏيڻ. آڏ وسائل باهه جي ڏاندن جو ٽورو چمکڻ. ڏڳڻ (باهه). (بَکيو ـ بَکندو ـ بَکيل).

• **بَکو ڇ بَکا:** ذ. [ف. بَخيه] بخيو ـ بَکيو. ٽوپو ـ سيبو. اُٽ جي پوئين ٽنگ جو ڏڏ کان وٺي پُٺيءَ تائين پاڳو (ل).

• **بَکوري:** اسم خاص. تعقلي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَکو ڪلي:** اسم خاص. تعقلي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَکوءِ پوتا (ڪ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **بِکيا ڇ بِکيائُنْ:** ث. [سن. پِکْشا] پِنَ ـ گداگري. خيرات ـ دانُ. ڪاڏو (جو ساڏو فقير کي خيرات ۾ ملي).

– **بِکياري ڇ بِکياري:** ذ. صفت. گداگر ـ پينو. عرضدار ـ سُوالي. (ث) بِکيارَڻ.

– **بِکيَڪُ:** ذ. صفت. پينو ـ گداگر.

• **بَکِيارَ (ل):** ث. موجين جو هڪ اوزار ـ بخيي واري آرَ (جا تمام سنهي بخيي يا ٽوپي ڏيڻ لاءِ ڪم اچي).

• **بُکِيتُ ڇ بُکِيتَ:** ذ. صفت. بُکايل. هيڇي. هُوندي سوندي سڪندڙ ـ بخيل. نيّت جو بُکيو.

• **بِکيڑڻ:** مصدر. [سن. وِکُرِيْ < وِ = پري + کُري = پکيڙڻ] پکيڙڻ ـ منتشر ڪرڻ. (بِکيڑيو ـ بِکيڑيندو ـ بِکيڑيل).

• **بِکيڑو ڇ بِکيڑا:** ذ. [سن. واکّلْ] جهيڑو ـ جهڪڙو ـ تڪرار ـ فساد. لڙ ـ شور ـ گوڙ ـ ڏمڪر. رولو ـ گڙٻڙ.

– **بِکيڑائي ڇ بِکيڑائي:** ذ. صفت. جهيڑاڪر ـ معاملاتي. گوڙ ڪندڙ.

– **بِکيڑو ڇُڪائڻ:** جهيڑو ختم ڪرڻ. صلح ڪرائڻ ـ سانت ڪرائڻ.

– **بِکيڑو ڪرڻ:** جهيڑو ڪرڻ. رڳڑو ڪرڻ. گوڙ ڪرڻ ـ شور ڪرڻ.

– **بِکيڑو مچائڻ:** معاملو وڌائڻ ـ گوڙ وڌائڻ.

– **بِکيڑو وڇهڻ:** جهيڑو وڇهڻ.

• **بِکيو ڇ بَکِيا:** ذ. [ف. بَخيَه] بخيو. ٽوپو ـ سيبو. پيٽ جي هڪ بيماري. اُلٽي ـ قيءَ ـ اوچاڙو (ڪ).

• **بِکيو ڇ بُکِيا:** ذ. صفت. [سن. بُيِکْش] بُک وارو ـ بُکايل. هيڇي. لالچي. [هـ بَکيا] تيز طبع ـ چيڙاڪ.

– **بُکِيائِتُ:** ذ. صفت. بُکايل ـ بُکيو.

– **بُکِيي پيٽ:** ظرف. بُک ۾ ـ بُک سان. نيراني ـ لنگهَڻ.

– **بُکِيي پيٽ کي پَٽيُون ٻڌڻ:** غربت سان وقت نباهڻ. تنگيءَ ۾ ڏينهن ڪاٽڻ.

• **بَگ:** ث. ڪجيءَ جو هڪ قسم (جا نہ ڦر جهلي ۽ نہ نَر جو ڪم ڏئي).

– **بَگ تاريو (ت):** ذ. صفت. اَڇين اکين وارو. منحوس. نياڳو.

– **بَگ ڏاڙيهو:** ذ. صفت. اَڇيءَ ڏاڙهيءَ وارو.

• **بَگ:** اسم خاص. تعلقي دادو ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَگ ڇ بَگ:** ذ. صفت. [سن. وَکُ = اَڇو بَگهُ] اَڇو ـ سنيد. (ذ) کوڙهه جي بيماري (جنهن ۾ بدن تي اَڇا ٽڪا ٿي پون). کوڙهه جو اَڇو ٽڪو. مٽرن ۽ ڏاڻن جي پوک جو هڪ مرض (جنهن ۾ ساوا پن اڇا ٿي پون). جوئر ۽ باجهريءَ جو هڪ مرض (جنهن ۾ واءَ جي ڦيري سبب سنگن جو اَنَ مارجي وڃي). ڪپڙي جو هڪ قسم (جنهن مان زنانيون پوتيون ٺهن). (صفت) ٺگ ـ دغاباز.

• **بَگ:** اسم خاص. تعقلي کوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَگا:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **بُگا:** اسم خاص. تعقلي موري ۾ هڪ ڳوٺ (جتي جا پڙهيل ۽ عالم "بُگائي بزرگ" جي نالي سان مشهور آهن. جن مان عالم، درويش ۽ شاعر غُلام محمد بگائي مشهور ٿيو).

• **بِگاڙڻ:** مصدر. [سن. ١. وِگَهَٽَن = پيڇي ڌار ڪرڻ؛ ٢. وِگَتْ < وِ = خراب + گَتِ = هلت] خراب ڪرڻ ـ ڦٽائڻ ـ ڪاوڙ (ڪنهن شيءِ، ڪم، ڳالهه يا معاملي کي) هي شڪل ڏيڻ ـ روپ بدلائڻ. اُبتو ڪرڻ. (بِگاڙيو ـ بِگاڙيندو ـ بِگاڙيل).

– **بِگاڙ (ث)، بِگاڙ (ذ):** بگاڙو ـ خرابي ـ ڦيٽاڙو. ابتري ـ خلل. تبديل. اُٿبٽ. بگيڙو ـ جهيڙو.

– **بِگاڙو ڇ بِگاڙا:** ذ. خرابو ـ ڦيٽاڙو ـ فتنو.

• **بِگاسَڻ:** مصدر. [سن. وِکاسَ] کلڻ (گل) ـ ٽڙڻ. ظاهر ٿيڻ ـ نڪرڻ. (بِگاسيو ـ بِاسيندو ـ بِگاسيل).

• **بَگاگو:** ذ. ڏسو "بَغاغو".

• **بَگْبَگُوتو:** ث. ڪبوترن جي گهُوگهُو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بَگتي:** اسر خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو (پاڙا: ١. راهيجا، ٢. شنباڻي، ٣. بخشلاڻي، ٤. چاڪراڻي، ٥. گدري، ٦. بُگتي، ٧. ميرواڻي، ٨. ڪيازئي، ٩. ڪلڙ، ١٠. مندراڻي، ١١. مشوري، ١٢. نوتاڻي، ١٣. سندراڻي، ١٤. زرڪاڻي، ١٥. بُگراڻي، وغيره).

• **بَگْچو ج بَگْچا:** ذ. [ترڪي. بُغْجه] بُجڪو. بدڙي ـ ڳنڍ (ڪپڙن جي).

– **بَگْچائي ج بَگْچائِي:** ذ. صفت. ڪپڙي جي ڦيريءَ وارو ـ بجڪائي.

• **بَگَد (ث):** ذ. [ع. بُغْض] حسد. دل جي کوٽائي ـ غير ـ هيائي.

• **بَگْدا (ڪ):** اسر خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **بَگْدار، بُگْدار:** ث. اَڇيءَ جوئر جو هڪ قسم اَلَڪ.

• **بَگْدي ج بُگْدي:** ذ. ڏسو "بُغْدي".

• **بِگر:** ظرف. [ع. بِغَير] کان سواءِ ـ ڌاران ـ سواءِ ـ بنا "ڪونهي ڪميٽيءَ جو بِگر تو بلو" (شاهه).

• **بُگرو:** اسر خاص. تعلقي خيرپور ميرس ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَگري ج بَگريُون:** ث. [ف. بَغْلي] پيدل سفر ۾ سيڏي وغيره وڇهڻ لاءِ ڳوٽري (جا بغل، يعني ڪڇ ۾ ڪٽي هلجي). خرچين مثل ڪپڙي جي ڳوٽري، فقير جي ڪڇ ۾ لڙڪندڙ ڳوٽري ـ گداگرن جي گبري "بُڪ وڌائون بگريين، جوڳي ڪندا جُڳَ" (شاهه). چراگاهه طور ڪم ايندڙ زمين ٽُڪر. زمين جو آباد ٽُڪر ـ تاڪي. سوڙهي جاءِ (ل).

• **بُگري:** ذ. چانورن جو هڪ قسم.

• **بَگڙ ج بَگڙ (ت، ل):** ذ. صفت. [سن. وَڪَ = اڇو ٻگهه] اَڇو ـ سفيد. پُورو. ڳورو. اڇن وارن وارو. ڳورو.

• **بِگڑَڻُ:** مصدر. "بِگڑڻ" مان فعل مجهول. بدلجڻ. خراب ٿيڻ (بِگڑيو ـ بِگڑبو ـ بِگڑيل).

• **بَگڑَدَلو ج بَگڑَدَلا:** ذ. صفت. وات ڦاٽوڙو. ڇڙڪ (جوابي) ـ هُڏرُ. ڏٺئي ـ دمباز. امانت ۾ خيانت ڪندڙ ـ خائن ـ ڪپتيو. بدمعاش ـ ٺڳ. اَڻ ڳهڙيو. پڙ ڏسو "بغڙدلو".

• **بِگڑڻ:** مصدر. [سن. وِگهٹ = پيڇي جدا ڪرڻ] خراب ٿيڻ ـ ڦٽڻ. صورت بدلجڻ ـ ڦرڻ. ڪاوڙجڻ. ٽهڻ. وڙهڻ. (بگڑيو ـ بگڑندو ـ بگڑيل).

• **بَگڑو ج بَگڑا:** ذ. تتر جو هڪ قسم. گاهه جو هڪ قسم. (صفت) اَڇو ـ سفيد.

• **بِگِلُ ج بِگِل:** ذ. [انگ. bugle] پتل جو توتارو (جو فوجي اطلاعن لاءِ وڄايو وڃي) ـ فوجي ٽُوتارو.

– **بِگل ڦري وڄڻ:** فوجي توتاري (بگل) وڄڻ تي سپاهيءَ کي جوش اچڻ ۽ سندس دماغ بدلجڻ. جوش سببان دماغ ۾ ڦري وڄڻ. سخت جوش ۾ اچڻ. خيال منجي وڃڻ. مغز خراب ٿي وڃڻ. بِگل وڄي وڃڻ ـ جنگ جو اعلان ٿي وڃڻ. حالت بدلجي وڃڻ.

• **بَگڻڻ:** مصدر. پرڻ ـ مالا مال ڪرڻ. آلوده ڪرڻ. منڊ ۽ هاٿو ڪرڻ. پڙ ڏسو "بَڪلَڻ". (بَگليو ـ بَگليندو ـ بگليل).

• **بَگَلا ج بَگَلو:** ذ. [سن. وَڪَ = ٻگهه] ٻگهه پکي (جو همٻشه مائيٽو ڏسڻ ۾ ايندو آهي، پر جڏهن کا مڇي ڏسندو آهي، تڏهن اوچتو جهٽ هٿي ڳڙڪائي ونندو آهي). ڏُنگيءَ جو هڪ قسم. اَڇي رنگ جو گهوڙو جنهن تي سنهان ڪاڙها ٽڪا هجن.

– **بَگلو پَڪَّتُ:** ذ. رياڪار ـ مڪّار. منافق ـ اندر ٻهريو.

• **بَگْلي ج بَگْلِيُون:** ث. [ف. بَغل > بَغلي] بَغلي ـ ڪڇ. بَگري. بغل ٽيلهي.

– **بَگْليون ٽوڪڻ:** ڪچون ٽوڪڻ. خوشيون ڪرڻ.

• **بَگْليو ج بَگْليا:** ذ. صفت. بُگريءَ وارو درويش. گودڙيءَ وارو فقير. جهوليدار فقير.

• **بَگو ج بَگا:** ذ. صفت. [سن. وَڪَ = ٻگهه] اَڇو ـ سفيد ـ پورو. (ذ) پُوري رنگ جو ڏاند ـ اَڇي رنگ جو اُٺ. بگي رنگ جو ماٿهو ـ اَلْبينو. ٻگهه ـ بگلو.

• **بِگو ج بِگا:** ذ. [سن. وِگْرَه] ايڪڙ جو $\frac{5}{8}$ حصو (٢٢٥٠٠ چورس وال) ـ بيگو.

• **بُگو ج بُگا:** ذ. ٽٽ مان ڪير چوسڻ لاءِ ڏاڪ ڦر جو ٽُونو. ٽٽ مان گُوهي ڪيڻ لاءِ مُٺ جو زور. ٽونْشو. گڏيل ٻنهي هٿن سان ڏَڪ (راند ۾). تخمينو ـ ڏُڪو. ڏنو ـ ڪوڙ.

– **بُگو هٿڻ:** قَرُ (چيلي، گابي، پاڏي، وغيره) جو ڪير پيٽ لاءِ چوپائيءَ جي ٽٽن کي ٽُونو هٿڻ. پوک چگيءَ طرح نه ڪرڻ. ڏنو ڏيڻ.

• **بِگوٽي ج بِگوٽِيُون:** ث. زمين جي ماپ جو هڪ نمونو (سينڪلين سان ماپ).

• **بَگو ڏَرُو:** اسر خاص. اُباوڙي ۽ ڪنڊياري تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

• **بَگولو ج بَگولا:** ذ. [هـ. بَگُولا] واڇوڙو.

• **بَگوئي ج بَگوئِيُون (ت):** ث. ڪڇ ـ بغل.

– **بَگوئِيُون هٿڻ:** ڪچون ٽوڪڻ. خوشي ڪرڻ. ناز ڪرڻ.

• **بَگي ج بَگِيُون:** ث. صفت. [سن. وَڪَّ = هلڻ] اَڇي ـ سفيد. ڏگي (اڇي رنگ جي). بَري ٻَڪريءَ جو هڪ قسم (رنگ اڇو، تنگون بلڪل ننڍيون، ڪن ننڍڙا ..... اڳتي وريل، ۽ ٽڻ

وڏا). (ث) گھوڙي گاڏيءَ جو هڪ قسم ـ ٻگھي. بنا جوهر ترار.
(اسم خاص) ڏوکريءَ ۾ ڳڙھي ياسين تعلقن ۾ ديهن جو نالو.
– **بَگي بورَ:** ث. مينڍن جو هڪ قسم (جنهن جا چارئي آڇا پير ٽين).
• **بِگيڙ ج بِگيڙَ:** ذ. ڏڦو ـ فساد ـ قيتاڙو ـ ڏڦير.
• **بِگيڙڻ:** مصدر. بگاڙڻ ـ خراب ڪرڻ ـ ڦٽائڻ. ڦيرائڻ ـ بدلائڻ. ڪاوڙائڻ. (بگيڙيو ـ بگيڙيندو ـ بگيڙيل).
• **بَگيڙي:** ذ. هڪ قسم جو ننڍڙو پکي ـ هيڙهو.
• **بگھاڙي، بَگھاڙي ج بگھاڙيون، بَگھياڙيُون:** ث. لوھ جي ڪلي (هيٺان دوشاخي، جا پاڪڙي ۾ ڪتب جي چيڙي کي پَسر سان مضبوط ڪرڻ لاءِ لڳائيندا آهن) "بگھاڙيون بغلن ۾، لڳين لوھ لڳاس" (شاھ).
• **بَگھَڙ:** اسر خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو (اڪثر نوابشاھ ۽ حيدرآباد ضلعن ۾).
• **بَگھَڙُ ج بَگھَڙَ:** ذ. [سن. وْرِكَ] وحشيَ جانور جو هڪ قسم ـ گُرگ ـ ناھر. پاڪڙي جي گھوڙي ۾ پَسرن کي مضبوط رکڻ جي هڪ ڪاٻي. (صفت) چالاڪ. سگھارو.
– **بَگھڙپَوڻ:** مصيبت پوڻ ـ آفت نازل ٿيڻ ـ نقصان پھچڻ.
• **بَگھْڙي ج بَگھْڙيُوْن:** ث. پوک جي ٽڪري "گھٽن پيٽاري بگھڙي، ڪائي ويئي جھار" ـ بکري ـ وَکري.
• **بَگھياڙ:** اسر خاص. موجوده ضلعي ٺٽي ۾ هڪ قديم دريائي ڦاٽ ۽ موجوده واھ جو نالو. بگھاڙ. ڪلمتي بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو (جو متن 'بگھياڙ' ڦاٽ تي سندن قديم بستين سببان پيو).
• **بَگھياڙُ ج بَگھياڙَ (ل):** ذ. بَگھڙ ـ ناھر ـ گُرگ.
• **بَگھياڙو ج بَگھياڙا:** ذ. بگھڙن جون رڙيون ۽ اونايون ـ ھُل. گوڙ ـ ڏمجر. ٻڙڪ ـ مانڊاڻ.
• **بَگھياڙي ج بَگھياڙيُوْن:** ث. بگھڙجي مادي. نار ۾ ڪم ايندڙ هڪ ڪاٻي ـ ڦھڪڻ. زنجير ـ نيرُ. بگھاڙي. پيڪڙو. (پاڪڙي ۾) لوھ جي جھلَ. (اسم خاص) تعلقي جوھيءَ ۾ هڪ ديھ جو نالو.
• **بَگھيڙُ ج بَگھيڙَ:** ذ. بَگھَڙُ.
• **بَلُ ج بَلَ:** ذ. [سن. بَلَ] ٻلُ ـ طاقت. بھادريءَ جو زور (لس). وڏو ڪنبو ـ سيلھُ.
• **بِلُ ج بِلَ:** ذ. [انگ. bill] خريداريءَ جي وچور جو ڪاغذ ـ قيمتن جو چٺو. حساب ڪتاب جو ڪاغذ. پگھار وغيره جو ڪاغذ (جو بينڪ مان متائجي). قانون جو مسودو.
• **بُلُ ج بُلَ:** ذ. ٽپو ـ ڇالَ. ٽينگ ـ ٻڏَ. لغڙ کي ڇاڙھڻ لاءِ ڏنل اَڇلَ. ڪينھي جو ٽيڙُ. ڪمند جي گُري. وارو ـ وجھ ـ موقعو ـ ٽـڙُ. ترغيب. گوھي.
– **بُل ڈيارڻ:** ٽپو ڈيارڻ. وجھ ڈيارڻ.
– **بُلُ ڈيڻ:** ٽپو ڈيڻ. لغڙ کي ھوا ۾ اُڇل ڈيڻ. وجھ ڈيڻ ـ موقعو ڈيڻ.
– **بُل کارائڻ:** ٽپو ڈيارڻ ـ ٽيڙ کارائڻ (بال کي).
– **بُل کائڻ:** ٽَپَ ڈيڻ. لُڇڻ پڇڻ ـ ڦٽڪڻ ـ بولائيون کائڻ. بيقرار ٿيڻ. ڪوشش ڪرڻ.
• **بَلا ج بَلاؤُنْ:** ث. [ع. بَلاء] مصيبت ـ آفت ـ آپدا. زحمت ـ تڪليف. ڏک ـ ايذاءُ. ڪاب هيبتناڪ شيءِ. جن ـ پُوت. سنھو سَپُ. (صفتا) مادي سپ. (صفت) شرير ـ لُڇ. چالاڪ. هوشيار. رِپَ. ٺڳ. وڏو حريف ـ ترياڪ. خوفناڪ.
– **بَلا آڏي اُڇڻ:** مصيبت درپيش اڇڻ. رندڪ پوڻ. نقصان پھچڻ. ڪنھن ۾ شيءِ جو وڃ مان غائب ٿي وڃڻ. ٺھيل ڪم بگڙي وڃڻ.
– **بَلا اُجي ڪَڙَڪَڻ:** شامت پوڻ ـ مصيبت نازل ٿيڻ.
– **بَلا اُڻگيز:** ذ. صفت. [ع. بلا + ف. انگيز = اڀارندڙ] فتنو يا مصيبت اڀارندڙ.
– **بَلازَدَه:** صفت. [ع. بلا+ف. زده = ماريل] مصيبت جو ماريل.
– **بَلاڪَش:** ذ. صفت. [ع. بلا + ف. ڪش] تڪليف سھندڙ. جاکوڙا ڪيندڙ. دُکي. ڪمبخت. عاشق ـ مُحِبُ.
– **بَلانوش:** ذ. صفت. گھٽوشراب پيئندڙ. شرابي.
– **بَلائُن کان بَچائڻ:** مصيبت کان محفوظ رکڻ ـ آفتن کان امن ڏيڻ.
– **بَلاي آسماني ث.** خدائي مصيبت.
– **بَلاي بي درمان:** ث. لاعلاج مصيبت.
– **بَلاي جان:** ث. جيءَ جو جنجال.
– **بَلاي ناگھاني:** ث. اوچتي آپدا.
• **بِلا:** حرف جر. [ف. بِه = ساڻ + ع. لا = نہ] کان سواءِ ـ بغير ـ سواءِ ڏاران ـ بِنا.
– **بِلا تاخير:** ظرف. بِنا دير ـ يڪدم.
– **بِلا تَرتيب:** ظرف. ترتيب کانسواءِ. بگڙيل.
– **بِلاتَرَدُّد:** ظرف. ھٽڪ کان سواءِ. بيڌڙڪ.
– **بِلاتَشبيه:** ظرف. پيٽ کان سواءِ.
– **بِلاتَكَلُّف:** ظرف. تڪليف کان سواءِ. آساني ۽ سان.
– **بِلاحُجّت:** ظرف. حُجت يا دليل کان سواءِ. بنا ثابتيءَ جي.

– **بِلاحرڪت:** ظرف. ٻُرڻ کانسواءِ.
– **بِلادير:** ظرف. ڪنهن بہ دير کان سواءِ ـ يڪدم.
– **بِلاسبب:** ظرف. سبب کان سواءِ ـ بي سبب.
– **بِلاشَرْط:** ظرف. شرط کان سواءِ.
– **بِلاشڪ:** ظرف. بنا شڪ شبهي جي ـ بيشڪ. واقعي ـ يقيني طور.
– **بِلاطَلَب:** ظرف. طلب کانسواءِ. اَڻ ڳوليو.
– **بِلاعِوَضْ:** ظرف. بَدلي کان سواءِ.
– **بِلافاصلَه:** ظرف. وچوتيءَ بغير. بنا روڪ. سانده ـ لاڳيتو.
– **بِلافائدہ:** ظرف. بنا فائدي ـ اَجايو.
– **بِلافَرق:** ظرف. سواءِ ڪنهن فرق جي ـ بِنا امتياز.
– **بِلاقُصورْ:** ظرف. ڏوهہ کان سواءِ.
– **بِلامُوجب:** ظرف. سبب کان سواءِ.
– **بِلانصيب:** ظرف. نصيب کان سواءِ. (صفت) بدبخت ـ نياڳو.
– **بِلاواسطه:** ظرف. وسيلي کان سواءِ. پاڻمرادو. بي سبب.
– **بِلاوَجْهَ:** ظرف. سبب کان سواءِ ـ ناحق.

• **بُلا:** ذ. پار کي پيار سان سڏڻ جو لفظ. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **بُلاشاه:** اسم خاص. پنجابي ـ ملتاني زبان جو هڪ مشهور صوفي شاعر.
• **بِلاتو ج بِلاتا:** ظرف. بِلائتو ـ جايائتو ـ ٽانيڪو ـ هٽيڪو. سلامت. قابو ـ سوگهو "جي: آهي آزمودو رهِ عشق ۾ بِلاتو" (آسو). (ث) بِلاتيِ ج بِلاتيُون.
• **بِلادَ:** ذ. [ع. بَلَدَ ج بَلادَ] شهر ـ ڳوٺ. مُلڪ.
• **بَلادَتَ:** ث. [ع] موڳائي ـ ڪند فهمي. بيوقوفي.
• **بَلادي:** ا سر خاص. مسلمانن جي هڪ قبيلي جو نالو. هڪ جت قبيلي جو نالو.
• **بَلاڙو ج بَلاڙا (ت):** ذ. صفت. هوشيار ـ چالاڪ.
• **بِلاس ث.** [سن. وِلَس (= راند ڪرڻ) > وِلاس = راند روند. خوشي] راند روند. عيش عشرت. "پوڳ بلاس". خوشي ـ آرام ـ فرحت ـ آنند. بي فڪري. مزو ـ لذّت.
– **بِلاس ڪرڻ:** مزاماڻڻ. عيش ڪرڻ. پوڳ ڪرڻ.
– **بِلاسي ج بِلاسِي:** ذ. صفت. خوشي جيڙو. مزي ڪوڙيو.
• **بَلاسيا (ت):** اسم خاص. مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.
• **بَلاطَ:** ذ. [ع] ميدان. فرش (سرن يا پٿرن جو). بارگاهہ ـ دربار.
• **بَلاغَ:** ذ. صفت. [ع] گهٽو ڳڙڪائيندڙ ـ پيٽوڙي ـ هاپو.
• **بَلاغ:** ذ. [ع] نياپو ـ پيغام.
• **بَلاغَتَ:** ث. [ع. بَلَغَ = هو پهتو] ڪلام جي سڀني خوبين ۽ معنائن جي پوري ادائگي. خوش رواني. ڪلامي قابليت. خوش بياني ـ شيرين ڪلامي. ڪلام جون لفظي خواهہ معنوي خوبيون. اعليٰ قسم جي خوش گفتاري سيکارينڏڙ ڪلام ـ "عِلمِ بلاغت" (جنهن جون ٽي شاخون آهن: ١. علم معاني. ٢. عِلم بيان. ٣. علم بديع).
• **بَلاغُونْ:** ذ. ڪَويتَ جي وڻ جو ڇوڏو (جنهن مان ناس وجهڻ لاءِ دهليون ٺاهين). ناس جي دهلي ـ بَلاڳَون.
• **بَلاقَ ج بَلاقَ:** ذ. [ف] وڏيءَ سٽڻ جو پانڇو.
• **بِلاڪَ ج بِلاڪ:** ذ. [انگ. block] قالب ـ ڪاربُ. ڪنهن لڪيت يا نقش جو سانچو. زمين جو ٽَڪَ. زمين جي مخصوص اراضي (١٦ ايڪڙ) وارو ٽڪر.
• **بِلاڪِيتَ ج بِلاڪِيتَ:** ذ. [انگ. blanket] ٿُلهو اوني ڪٽو. ڪمبل.
• **بِلالْ:** اسم خاص. [ع] حضور پاڪ جن جي مخلص حبشي اصحابيءَ جو نالو (جو نماز لاءِ بانگ ڏيڻ جي ڪم تي مقرر هوندو هو. جنهن ڪري ڪيس 'بِلال بانگو' ٻ چيو وڃي ٿو). سنڌي شاعر جو نالو (شاهہ عنايت رضوي جو پوٽو. بلال شاهہ بن محمد شريف شاهہ بن شاهہ عنايت. جنهن جا ڪي بيت 'شاهہ جي رسالي' جي ڇاپي توڙي قلمي نسخن ۾ موجود آهن. "بغدادي. بِلال چئي. رک وڏا شيخ شرم"). "مخدوم بلال" (اصل ٽلٽيءَ جو ويندل هو. وڏو مفسّر ۽ ولي الله جنهن کي شاهہ بيگ ارغون ڏهين صدي هجريءَ جي اوائل ۾ شهيد ڪرايو. سندس مسجد ٽلٽيءَ ۾ موجود آهي. ۽ سندس مقبره 'باغبان' ضلعي دادو ۾ آهي. جتي 'ماهہ پهرئين جمعي' تي وڏو شغل ٿيندو آهي).
• **بِلالُ ج بِلالْ:** ذ. ڏاندي پکيءَ جو هڪ قسم (هن قسمن جو ٽئي: ١. ٽنڍٽي ٢. ساون ڪنين ۽ سائيءَ چهنب سان).
• **بِلاوَلْ:** ذ. "شاهہ جي رسالي" ۾ هڪ سُر جو نالو. راڳ جي اصطلاح ۾ هڪ "ٺاٽ" جو نالو. هڪ راڳڻيءَ جو نالو. اسم خاص. ماڻهوءَ جو نالو.
• **بِلاوَلي:** ث. هڪ راڳڻيءَ جو نالو.
• **بِلاڻِلپور:** اسم خاص. تعقلي سيوهڻ ۾ (ٽلٽيءَ جي پرسان) هڪ ديهہ جو نالو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بَلاهَتَ:** ث. [ع] ناداني ـ بيوقوفي.
• **بَلائُو ج بَلائُو:** ذ. ہارن کي ڊيڄارڻ جو هڪ خيالي جانور ـ ہائُو ـ جيجائُو.
• **بِلائِي کَنْدُ:** ذ. [سن. وِداري نَنْدا] پسارکي وکر جو هڪ قسم (جو سنڌن جي سوڄ لاءِ دوا طور ڪم اچي).
• **بَلِيْ:** ظرف. [ع] هالو.
• **بَلْبُ ج بَلْبَ:** ذ. [انگ. bulb] بجليءَ جي روشني ڏيڻ لاءِ هڪ خاص قسم جو شيشي جو پورو گولو.
• **بَلْبَل:** ث. بَڪ بَڪ. ڏيڪ ويڪ ـ ٺاهه ٺوهه. سيٽ ہٻاڪ.
• **بُلْبُلِ ج بُلْبُلِيُون:** ث. [ف] هڪ مشهور نندڙو پکي ـ بُـڙبل ـ پوري (بلبل کي سنڌ جي اُترئين حصي ۾ ڪن شاعرن مذڪر طور به استعمال ڪيو آهي "اصل کان آهه هي عاقل. اوهان جي باغ جو بُبل" (مولوي محمد عاقل). ميهڙ جي مشهور صحافي ۽ شاعر "رئيس شمس الدين" جو تخلص.
– **بُلبلِ چَشْمُ:** ذ. جنهن جون اکيون بُلبل جهڙيون هجن. پَٽ جو (ٽهڪن سان) سنهڙو ڪپڙو. تمام سنهون جاريدار ڪپڙو. ڪيس جو هڪ قسم.
– **بُلبلِ شيرازُ:** ذ. 'شيراز' جي مشهور شاعر 'سعدي' جو لقب.
– **بُلبلِ مزاج:** ذ. صفت. ناز ڪندڙ. عاشق جيئڙو.
– **بُلبلِ نَوا:** ذ. صفت. بلبل جهڙو آواز ڪندڙ. خوش آواز.
• **بُلْبُلو ج بُلْبُلا:** ذ. [سن. بُدْبُدَه] جَر ڦوٽو ـ حُباب. (صفت) پياروِ. نخريلو.
ـ **بُلبلو اُڀائِڻ (ت):** اُفواهه اُڀارڻ. ناهُ ناهڻ. تهمت مڙهڻ ـ الزام ڏرڻ.
• **بَلْبَنْ:** اسم خاص. [ف] غلامَ گهراڻي جي هڪ بادشاهه جو نالو (جنهن جو نالو 'غياث الدين' هو. جنهن هندستان تي ١٢٦٤ ع کان ١٢٦٥ ع تائين حڪومت ڪئي).
• **بُلْتُ ج بُلْتَ:** ذ. [انگ. bolt] دروازي بند ڪرڻ جو ڪُنڊو.
ـ **بُلت کي قيرو اُڇڻ:** خيال ۾ تبديل اڇڻ. محبت گهٽجڻ.
• **بُلْتاکُ ج بُلْتاکَ:** ذ. [انگ. bull dog] نندي قد وارو ڪتو. شڪاري ڪتي جو هڪ قسم (مغز وڏو، بدن ٽلهو، منهن موڪرو ۽ قد ڇوٽو).
ـ **بُلتاک بَنجڻ:** بلتاک وانگر ڪنهن جي ڇڃ تي ٻئي سان وڙهڻ. ڪنهن جو خوشامدي بنجڻ. چالاڪ بنجڻ.
• **بَلْخُ:** اسم خاص. [ف] موجوده افغانستان ۾ هڪ قديم تاريخي شهر.
• **بَلَدُ ج بَلَدَ:** ذ [سن. بَلِيوَرْدَ] بَرَدّ ـ ڏِڳو ـ ڏانڊ.
• **بَلَدُ، بَلْدَه:** ذ [ع] شهر ـ وڏو ڳوٺ. [ف] واقف.
ـ **بَلَدِيه:** ث. شهري انتظام جي جماعت ـ ميونسپل.
ـ **بَلَدِيت:** ث. شهريت. شهري حقوق.
• **بُلْدي:** اسم خاص. بلوچن جو هڪ قبيلو ـ بُليدي.
• **بُلُرُ ج بُلُرَ:** ذ. ٽُڪر. ڳُري ـ گُري. ڳُندِ. (صفت) وڏي بُليءَ وارو.
• **بُلُرُ ج بُلُرَ:** ذ. پراڻي شيءِ جو ٽُڪر (ل). گيهه. ڪٽڪ جو اٽو ۽ ڪنڊ ملائي ٺاهيل ڪاڏو (ڪ). (صفت) جُور ـ تَڪ (ڪ).
• **بُلْڙُو ج بُلْڙُو:** ذ. "بُلُو" مان اسم تصغير. نندڙو چوڪرڙو. (ث) بُلڙي ج بُلڙيُون.
• **بُلْڙي:** اسم خاص. تعلقي گوني ۽ هڪ ديهه ۽ ڳوٺ جو نالو (جتي مشهور درويش ۽ ولي الله "شاهه عبدالڪريم" جو مقبرو آهي).
• **بُلْڙِي ج بُلْڙِيُون:** ث. صفت. نندڙي (چوڪري). پياري ـ ملڙي.
• **بَلَسانُ:** ذ. [ع] دوا طور ڪم ايندڙ هڪ قسم جو ٻُوٽو (جنهن جي ڇڃ مان خوشبودار تيل نڪرندو آهي).
• **بُلْغارَ ج بُلْغارُون:** ث. [ف. ترڪي] آواز. پرواهه ـ چَخي "بُلغار ئي ڪانه ڪيائين = پرواهه ئي ڪانه ڪيائين" (جملو). گُل قل ـ ساوڪ ـ سبزي "جيئن هت انب آما آمڙيون، ہيا باغ چگا بلغار" (ڪبير شاهه). خوشبودار چمڙو، رُوسي چمڙو. رہڙ جي نليءَ وانگر چمڙي جو ڏگهونڙ (چلم يا حقي جو). [اسم خاص] يورپ جو هڪ ملڪ بلگيريا (Bulgaria).
– **بُلغاري:** ث. روسي چمڙو. هڪ قسم جي نندي ستار (جنهن کي مضراب يا ڪاڇ سان وڄائبو آهي).
– **بُلغاري چِلْمَ:** ث. ڏگهي (بلغاري) نڙ سان گڏيل واري وڏي چلم.
• **بُلغاري حُقّو:** ذ. بلغاري نڙ وارو حُقّو.
• **بُلغاري نَڙُ:** ذ. رہڙ جي نليءَ مثل ورن وڪڙن وارو ڏگهو نڙ.
• **بُلغاريه:** اسم خاص. يونان جي اُتر ۾ هڪ شهر ۽ ملڪ جو نالو.
• **بُلْغارِ، بُلْغاءِ:** اسم خاص. تعلقي تندي الهيار ۾ هڪ تپي. ديهه ۽ ريلوي اسٽيشن جو نالو (جنهن کي هن وقت سلطان آباد چون ٿا).
• **بَلْغَمُ:** ذ. [ع] چئن خلطن (صُفراءَ، بَلغم، خون ۽ سوداءَ)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مان هڪ خلط جو نالو. چاتيءَ ۾ پيدا ٿيندڙ ڇارو (جو کانگهاري ذريعي ٻاهر نڪري) ـ گهاتو کانگهارو.

– **بَلْغَمِي ج بَلْغَمِي:** ذ. صفت. بلغمي مزاج وارو (جو ٽلهي بدن وارو ٿيندو آهي). (کناية) سست ـ کاهل.

• **بِالْفِعْل:** ظرف. ڏسو "بِالْفِعْل". حالي ـ في الحال.

• **بَلْقان:** اسم خاص. يورپ جي ڏکڻ اوپر ۾ گڏيل رياستن جو ملڪ (Balkan States).

• **بِلْقِيس:** اسم خاص. [ع] "سبا" ملڪ جي راڻي (جنهن حضرت سليمان سان شادي ڪئي هئي).

• **بَلْكِ:** حرف جملو. [ع. بَل + ف. كِه] پَر ـ انهيءَ هوندي. ويتر ـ کان وڌيڪ.

• **بَلْكُلّ:** ذ. [سن. وَلْكَلَهْ] وڻ جو ڇوڏو. ڇوڏن مان ٺهيل وَستر (ڪپڙو).

• **بِلْكُلّ:** ظرف. ڏسو "بِالْكُل" ـ بنهه ـ سراسر ـ سموروـ

• **بَلْكُورُ ج بَلْكُورَ (ت):** ذ. صفت. اپرو ـ ڏهرو ـ هيٺو ـ ٽڪل.

• **بِلْمُقْطعو:** صفت. [ع. بِالْمُقاطعه] مقاطعي پٽاندر. بنا حساب جي. دوم شومر ـ اڪو ڏڪو ـ علي الحساب. مفت.

• **بُلَنْدُ ج بُلَنْدَ:** صفت. [ف. بَلند] اُتاهون ـ مٿانهون اعليٰ اُجو. برتر.

– **بُلند اَختر:** صفت. اُوجي ستاري وارو. وڏي طالع وارو.

– **بُلند آشيان:** ذ. صفت. (اُهو پکي) جنهن جو آکيرو تمام مٿي هجي. وڏي مرتبي وارو.

– **بُلند آواز:** ذ. صفت. وڏي آواز وارو.

– **بُلند اِرادَهْ:** ذ. صفت. وڏي اِرادي وارو.

– **بُلند اِقبال:** ذ. صفت. وڏي طاقت وارو. وڏي اثر ۽ رسوخ وارو.

– **بُلند بالا:** ذ. صفت. وڏي قد وارو. ـ

– **بُلند بَخْتُ:** ذ. صفت. وڏي بخت وارو.

– **بُلند بِينُ:** ذ. صفت. مٿي ڏسندڙ. روحاني رمزون پروڙيندڙ.

– **بُلند پَرْواز:** صفت. مٿي اُڏامندڙ. عالي دماغ. عالي فڪر.

– **بُلند جاهِ:** صفت. وڏي مرتبي وارو.

– **بُلند حَوصِلَه:** ذ. صفت. وڏيءَ همّت وارو. اُوجي خيال وارو. فراخ دل ـ سخي. دلير ـ بهادر.

– **بُلند قامَت:** ذ. صفت. وڏي قد وارو.

– **بُلند مَرْتَبَه:** ذ. صفت. وڏي شان وارو ـ وڏي عهدي وارو.

– **بُلند مَكان:** ذ. صفت. وڏي مرتبي وارو.

– **بُلند نظر:** ذ. صفت. وڏيءَ نظر وارو ـ دوراندیش.

– **بُلند نگاهِ:** ذ. صفت وڏيءَ نظر وارو ـ دور انديش.

– **بُلند همّت:** وڏيءَ همّت وارو.

– **بُلَنْدي ج بُلَنْديُون:** ث. اُتاهين ـ اُچائي. مرتبو ـ وڏائي.

• **بِلَنْگو:** ذ. دوا طور ڪم ايندڙ هڪ قسم جو ٻج.

• **بِلو ج بِلا:** ذ. حيلو ـ اُپاءُ ـ تدبير. وسيلو ـ آسرو. بندوبست ـ انتظام. تدارڪ. علاج ـ چارو. مدد ـ واهر ـ همراهي. جاءِ ـ پيٽي ـ ماڳ. ڏس پَتو. ذمو. ليکي جي رقم. ڪٽ جو تفصيل ـ وجور. حوالو ـ ثابتي. (صفت) همراهه ـ ساٿي ـ ساٿي.

– **بِلو ييٖ كرڻ:** حيلو ڪرڻ. بندوبست ڪرڻ.

– **بِلي آڻڻ:** ڪم آڻڻ ـ ڪتب آڻڻ.

– **بِلي كرڻ:** حوالي ڪرڻ.

– **بِلي لاڻڻ لَڳائڻ:** ڪم آڻڻ ـ هٿيڪو ڪرڻ.

– **بِلي لَڳڻ:** دل سان لڳڻ ـ يادگيري پوڻ.

• **بِلُو ج بِلُو:** صفت. [انگ. blue] نيرو يا آسماني (رنگ).

• **بِلُو:** اسم خاص. مرد جي نالي "بِلاول" جو مخفف.

• **بُلو ج بُلا:** ذ. ماءُ ٻُبو (ٻاراڻي هوليءَ ۾). مڇيءَ جو هڪ قسم (چلر سنهڙا، رنگ ميرو سنهون ڏگهو مُنهن، ۽ پڪڙا، تور اٽڪل اڌ پاءُ). (اسم خاص) ڪاڇي جو مشهور ڏاڏو مڙس ۽ پهلوان "بُلو ڪوسو" (بداڻي پاڙو: تعلقي سيوهڻ ۾، 'ڪاڇي ڳنيڑاڇ' جي بُڌيءَ تي وينل، جنهن کي جنگو خان جماليءَ جمالين، لُنڊن ۽ شاهاڻين جو لشڪر چاڙهي مارايو هو) "بُلو بداڻين ۾ ٿو سورهيه سڏائي".

• **بَلوچ:** اسم خاص. هڪ مشهور قديم نسلي قوم جا اوائل ۾ غالباً قديم ايران يا ايران جي اُتر واري خطي جي رهندڙ هئي. جنهن جي بلوچي زبان ۽ قديم پهلوي يا دَري هولين جي شاخ آهي: آڳاٽي وقت ۾ عراق ۾ عربن جي پاڙيسري بنجڻ سببان منجهن عربن واريون شخصي ۽ قومي خصوصيتون پيدا ٿيون: ٨ـ١٥ صديءَ تائين سجي بلوچستان ۾ سندن آبادیون هيون. ١٨ـصدي ڌاري بلوچ قبيلن جي سنڌ، ڪچ، ڪاٺياواڙ، گجرات ۽ اُتر اولهه پنجاب طرف هجرت ٿي: هن وقت بلوچن جي اڪثريت مغربي پاڪستان ۾ آهي، اُن بعد بتدريج ايران، افغانستان ۽ روس ۾).

• **بَلوچُ ج بَلوچَ:** ذ. بلوچستان ملڪ جو رهاڪو. بلوچ قوم جو فرد. (اسم خاص) اصطلاحاً سسئي جو عاشق سردار پنهون "متان ڇئي بلوچ، تـ ڪميٽيءَ مان ڪين ٿيو" (شاهه).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بَلوچاڻي:** صفت. بلوچن جي ـ بلوچن واري. بلوچن جهڙي "اُٿي آڏيءَ رات، ڪن بلوچاڻي بات". (اسم خاص) مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **بَلوچ آباد:** اسم خاص. ڪُل ۾ ڪنڊ ڪوٽ تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

• **بَلوچ خان:** اسم خاص. تعلقي ميربور ماتيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بِلورُ ج بِلورَ:** ذ. [ع. بَلّورُ، بِلورُ، بُلورُ] ڪُلهو چمڪندڙ ۽ شفاف شيشو. Crystal. شيشي جي گولي ـ چڏو.

– **بِلوريُ ج بِلوريُ:** ذ. صفت. بِلور جهڙو چمڪندڙ. بِلور مان ٺهيل.

• **بِلوري:** اسم خاص تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَلوطُ:** ذ. [ع] وڻ جو هڪ قسم.

• **بُلوغَتُ:** ث. [ع. بَلَغَ، بُلوغ = بالغ ٿيڻ] بالغ ٿيڻ واري وهي. سامائجڻ واري حالت. جواني ۽ جي شروعات. جواني. بالغي.

• **بَلونَ ج بَلونُونْ:** ث. [انگ. balloon] اُڏند ڪتولي ـ غبارو ـ وماڻ.

• **بَلوو ج بَلوا:** ذ. [ف. بَلوا] بغاوت. وڪوڙ ـ فساد. شورش. مارامار ۽ وارو حملو.

• **بُلهُ:** ذ. صفت. [ع. اَبْلَهُ] بيوقوف.

• **بَلهَزيرُ ج بَلهَزيرَ:** ذ. صفت. [ع. بِلاحَذَرْ (؟) < بِلا = سواءِ + حَذَر = ڊپ] بي ڊپو. بيحياءُ ـ بيشرم ـ اَڻاسو. بدفضيلت. خبيث ـ نَحس ـ پليت. بدمعاش ـ رهزن ـ شرير. چور. ظالم ـ خنزير.

• **بِلِيڪ:** صفت. [انگ. black] ڪارو ـ سياهه.

– **بِلِيڪ آئُوٽْ:** ث. [black out] وڏي پيماني تي بتين وسائڻ واري حالت. اونداهي ـ انڌوڪار. خبرن جي اشاعت بند ڪري ڇڏڻ واري حالت.

– **بِلِيڪ بوڙدُ:** ذ. [blackboard] اسڪول ۾ لکڻ لاءِ ڪاٺ جو ڪارو تختو.

– **بِلِيڪ ڪرڻ:** ڪارو ڪرڻ، چور بازاري ڪرڻ. وڏيڪ اڳهه تي وڪڙڻ.

– **بِلِيڪ مارڪيٽ:** ث. رواجي اڳهه کان مٿي وڪرو ـ چور بازاري.

• **بَلَئُوشُ ج بَلَئُوشَ:** ذ. صفت. وحشي ـ جهنگلي. اَڻ سڌريل ـ جٽ. ڪنو ـ گندو.

• **بَلي:** حرف ندا. [ع. بَلىٰ: ف. بَلي = هائو] واهه! ـ خوب!. (ذ) ٻئي تي ٽوڪ جو لفظ. عجب جي اظهار جو لفظ ـ مارا!.

– **بَلي بَلي:** حرف ندا. واهه واهه! ناهُوڪو! ـ شاندار!.

– **بَلي هُجڻ:** وڏيءَ ڀهج وارو هجڻ. متڪبّر هجڻ.

– **بلي پائي هجڻ:** وڏي رسائي ۽ رهائي هجڻ. عام مقبوليت هجڻ.

• **بُلِيْ ج بُلِيُونْ:** ث. ڪمند جي ڳُري ـ گُري. آگر جي ٽن حصن مان هڪ حصو ـ ڏوڏو. ڪُڏُ ـ ٽنبو (ت). (صفت) پياري ـ مٺڙي. لڏُ ـ مٺُ.

– **بُلي ڏيڻ (ت):** خراب صلاح ڏيڻ ـ بدراهه ڪرڻ ـ برغلائڻ. ڦندائڻ ـ آپارڻ ـ هُشي ڏيڻ.

• **بِليخَرُ:** صفت. ڪک ـ عاجز ـ ٽڪل.

– **بِليخر ٽيڻ:** ٽڪجي پوڻ. ڪک ٽيڻ.

• **بُليدي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. بلوچ قوم جو هڪ قبيلو (اصل ۾ بُلديه (مڪران) کان آيل).

• **بِليئرڊُ:** ذ. [انگ. billiard] ولائتي راند جو هڪ قسم (جا ڪاٺ جي چورس تختي تي گول سارين سان کيڏندا آهن).

• **بَليغُ:** ذ. صفت. [ع] پاکيزه ڪلام وارو. ادبي زبان جو ماهر. خوش بيان. ماهر ـ هوشيار.

– **بَليغانَهْ:** ظرف. بَليغ نموني ۾.

• **بِليسَ ج بِليسُونْ:** ث. [ف. بالِشْت] ڪليل هٿ جي چيچ ۽ آڱوٺي جي وچوارو مفاصلو ـ گرانٽ.

• **بَرُ ج بَرَ:** ذ. [سن. وَرْ] فقيرن (جوڳين) جو نعرو "بر بر مَهاديو!". [ف. بَرْ، بِرّ] ڍهل. ڏُڪڙ. پکواز يا نغاري جو نَرُ (ڳرو) پاسو (جنهن تي هٿ يا ڏڪ هٽڻ سان وڏو ۽ ڳرو آواز نڪري). راڳ يا ساز جو ٿلهو ۽ اُڇو آواز ـ "زير" جو ضد. ٻتاڪ ـ لاف. ڏنو ـ ڳلتو ـ گشو ـ دم. خاموشي ـ مات ـ چپ. رعب ـ تاب ـ داب. گهوڙي گاڏيءَ جي هڪ ڪائي (اڌا ڍڳهي ڪائي، جنهن ۾ گهوڙو ٻڌجي) ـ پول. [انگ. bomb] بارود جو ناس ڪندڙ گولو ـ بم گولو.

– **بَمْبارُ ج بَمْبارَ:** ذ. صفت. بم گولا اڇلائيندڙ. دلبو ڏيندڙ ـ ٺگ.

– **بَمْباري:** ث. گولن جو وسڪارو ـ گولا بازي.

– **بَر بَکيڙو ج بَر بَکيڙا:** ذ. تجمّل ـ ٺاٽ. وڏو بندوبست. هُل جهيڙو.

– **بَر بَکيڙو ڪرڻ:** تجمّل ڪرڻ. وڏو بندوبست ڪرڻ. گوڙ گهمسان ڪرڻ. هُل جهيڙو ڪرڻ.

– **بَر ہڏڻ:** ڪوڙا دم دلاسا ڏيڻ ـ ڏنا ڏيڻ. رعب ويهارڻ ـ اجايو دهمان ڪرڻ. آڪڙ ۽ سيٽ ڏيکارڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بَر جهلڻ:** دم جهلڻ صبر ڪرڻ. مڪر ڪرڻ ـ دت هڻڻ.
– **بَمرُ ج بَمرَ:** ذ. صفت. ڏٺئي ـ ٻٽاڪي. ڪِلڪو ٻڌندڙ.
– **بَر رکڻ:** رعب رکڻ. دٻدٻو ڏيکارڻ. وڏائي ڪرڻ.
– **بَر ڦٽا ڪَرڻ:** ڪوڙ ڳالهائڻ ـ ڪوڙ هڻڻ. ٻَٽاڪون هڻڻ ـ ڦٽاڪا ڇوڙڻ. افواهه اُتارڻ. بم گولا اُڇلائڻ.
– **بَر گولو ج بَر گولا:** ذ. بارود جو گولو ـ گولو.
– **بَر گولو ڇوڙڻ، هڻڻ:** بارود جو گولو اُڇلائڻ. وڏو ڪوڙ هڻڻ ـ اُفواهه اُتارڻ.
• **بَمائِڻُ:** مصدر. ڪا شيءِ گم ڪرڻ. چوري ڪرڻ. ڏاڍيان ڏ ڪ هڻڻ (ل). (بمايو ـ بمائيندو ـ بمايل).
• **بَر باڪَسُ:** ذ. وڻ جو هڪ قسم.
• **بَمْبَلُ ج بَمْبَلُونْ (ک):** ث. مڇيءَ جو هڪ قسم.
• **بَمْبُو ج بَمْبُو:** ذ. [انگ. Bamboo = بانس جو لڪڙو] ٽيليفون يا تار جو پورو لوهي ٽنيو.
• **بَمْبَئِي:** اسم خاص. هندستان جو هڪ مشهور شهر ۽ بندرگاهه. (ث) مڇيءَ جو هڪ قسم (ک).
• **بَمْجَڻُ:** مصدر "بَمڻ" مان فعل مجهول. هوا سان پرجڻ ـ ڦوڪجڻ. ڏنجڻ ـ پرجڻ. آڦري پوڻ. سيٽجڻ ـ آڪڙجڻ. (بميو ـ بمبو ـ بميل).
• **بَمْرا:** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو (اڪثر حيدرآباد ۽ ٺٽي ضلعن ۾).
• **بَمْرِيو ج بَمْرِيا:** ذ. صفت. ماڻ ۾ ـ خاموش "ڪنهن جنهن ڪي ڪيپ خماريا، بَمريا پُوٽن" (گرهوڙي).
• **بَمَعْ:** ظرف. [ف. بـ = ساڻ + ع. مع] گڏ ـ ساڻ ـ سميت ـ سوڌو.
– **بَمع عيال:** ظرف. عيال سان گڏ ـ ٻارن ٻچن ساڻ.
• **بَمِي:** ذ. صفت. بَمر ـ ٻٽاڪي.
• **بَنْ ج بَنَ:** ذ. [سن. وَنَ] جهنگل ـ ٻيلو. بيابان ـ ويراني. [مصدر. بنجڻ، بنائڻ] ناهه ـ سينگار ـ آراستگي. [انگ. bun] مِٺي ڊبل روٽيءَ جو هڪ قسم. سخت پٿريلي زمين (جاکوهه کوٽيندي ظاهر ٿئي) (ک). پٿر جو هڪ قسم جنهن مان ٽوبي ٺهي (ک). کل جي مٿئين پاسي وارو سنهون پردو (ث). (اسم خاص) دادو ضلعي ۾ هڪ ٽڪر جو نالو (هن ٽڪر تي اهو نالو انهيءَ ڪري پيو آهي جو اُتي ٽوبين جهڙا پٿر آهن جن تي جابلو ماڻهو ماني پچائيندا آهن).
– **بَن اَڇڻ:** جهنگ ۾ اچڻ. کوهه کوٽيندي هيٺان پٿرا اچڻ.
– **بَن بَنائڻ:** وڏا بندوبست يا انتظام رکڻ. محفلون سينگارڻ. ڪا عجب تجويز رچڻ.
– **بَنْ ٹَنْ:** ذ. جهر جهنگ. هار سينگار.
– **بَن مالا:** ث. جهنگلي گُلن قُلن ۾ تُلسيءَ جو هار (جو پيرن تائين ڊگهو هجي).
– **بَنْ چَرَ ج بَنْ چَرَ:** ذ. صفت. جهنگ ۾ گذارينڊڙ ـ وحشي جهنگلي جانور.
– **بَن ديوتا:** ث. جهنگل جي ديوي.
– **بَنَراهَ ج بَنَراهُونْ:** ث. [سن. وَنَ + راجِي] وڻراهه ـ وڻڪار. نباتات ـ اوپڙ.
– **بَن مانْسُ:** ذ. [سن. وَنَ مانُشَ] هڪ قسم جو جهنگلي جانور (جو ڪجهه ماڻهوءَ جهڙو ۽ ڪجهه پولڙي جهڙو ٿيندو آهي).
– **بَنواسُ ج بَنواسَ:** ذ. صفت. [سن. وَنَ + واسَ] جهنگل ۾ واسو يا گذر. جهنگل ۾ رهندڙ ـ جهنگلي. دنيا جو تياڳ. جلاوطني ـ ملڪ نيڪالي. ورثي کان خارج ٿڻ. برهمڻ جي حياتيءَ جو هڪ درجو.
– **بَنواسِي ج بَنواسِي:** ذ. صفت. جهنگ وسائيندڙ. تارڪ الدنيا ـ تياڳي. جلاوطن. اُهو برهمڻ جنهن حياتيءَ جا پهريان ٽي دور (وديار ٿي. برهمچاري ۽ گرهستي) گذاري دنيا کي تياڳ ڪيو هجي ـ سنياسي.
• **بِنْ:** ظرف. [سن. وِنا] بنا ـ سواءِ بغير ـ ڌاران ـ کانسواءِ.
• **بِنْ:** ذ. [ع. "اِبْن" جو مخفف] پُٽ ـ ولد ـ اِبْن.
• **بَنْ:** ذ. پسارڪي وڪرجو هڪ قسم (ع. حبة خضراء [. شاه بَن]).
• **بِنا، بِنانْ:** ظرف. [سن. وِنا] سواءِ ـ بغير ـ ڌاران ـ بِن.
– **بِنانْ شَرح وارنْڊ نِڪرڻ:** ڪورٽ طرفان ضامن وڻڻ کان سواءِ گرفتاريءَ جو حڪم نامو جاري ٿيڻ.
– **بِنان لَغام گهُمڻ:** سواءِ پابنديءَ يا بندش جي هلڻ. ڇڙواڳ هلڻ.
• **بِنا ج بِنائُونْ:** ث. [ع. بِناءٌ] بنياد ـ پيڙهه ـ پاڙ. شروعات. اَڏيل جاءِ ـ اڏاوت ـ عمارت. سبب ـ وَجهه.
– **بِنا بَرِينْ:** ظرف. [ع. بِنا + ف. بَر + اِين] انهيءَ ڳالهه جي بناءِ يا مدار تي. انهيءَ ڪري.
– **بِنا بَنائِڻ:** پيڙهه ٻڌڻ. پايو وجهڻ. عمارت ناهڻ.
• **بَناتَ ج بَناتُونْ:** ث. [ف. بانات] اوني ڪپڙي جو هڪ قسم. ريشمي ڪپڙي جو هڪ قسم "موزا ملوڪن جا، پَريا بخمل بَناتُن" (ولي محمد رونجهو).
– **بَناتِي ج بَناتِي:** ذ. صفت. بَنات جو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

بَنات: ث. [ع. بِنْتٌ ج بَنات] ڏيُون ـ ڏيئر ـ نياڻيون.

- **بَناتُ النَعْش:** ث. اُتر قطب تاري جي چوڌاري ڦرندڙ ستن تارن واري ميڙ (کَتَ، دُبّ اکبر) جا پچاڙيءَ وارا تي تارا.

بنارس: اسم خاص. هندستان جو هڪ مشهور شهر ۽ هندن جو وڏو تيرٿ ڪاشي.

بَنارَڻ: مصدر. گوشت کي رڌڻ لاءِ ٻوٽيون ڪرڻ. (بناريو ـ بنارينڊو ـ بناريل).

بِناسُ: ث. [سن. وِناشَ] تباهي ـ بربادي ـ فنا.

بَناسْپَتِي: ذ. [سن. وَنَسْپَتِ = وڻ جا پن] جهنگل ڦل ـ گاهه (جنهن جو گُل کان سواءِ ڦل ٿئي). سبزيءَ مان ٺهيل گيهه (vegetable oil).

بَناوَتَ ج بَناوَتُونْ: ث. [ع. بَنيٰ، يبْنِي = اَڏڻ] اَڏاوت ـ ساخت ـ گهاڙيتو. جوڙ جڪ ـ مانڊاڻ. ڍول ـ بيهڪ. ظاهري نمائش ـ ڏيکاءُ. ملاوٽ ـ آميزش. کوڙ. بهانو.

- **بَناوَتِي ج بَناوَتِي:** ذ. صفت. جُڙتو. ملاوٽي ـ گاڏڙ

بِناهَ: ث. [ع. بِناءٌ] پيڙهه ـ بنياد. سِڪاءُ ـ نمونو.

بَناهو ج بَناها (ڀ): ذ. [سن. وِواهَ = وهاڻ، پرڻو] گهوٽ ڪنوار کي شاديءَ وقت يا بعد ۾ ڏنل مٺائي وغيره ـ مُوڙو.

بِناءِ ج بِنائُونْ: ث. [ع. بِناءٌ] بنياد ـ پيڙهه. اَڏاوت. عمارت. پاڙ ـ جڙ. سبب ـ وجه.

بَنائِڻُ: مصدر. [ع. بَنَيٰ ـ يَبنِي = بنائڻ] رڌڻ ـ سِڪڻ. ٺاهڻ ـ جوڙڻ. اَڏڻ. مندڻ. سينگارڻ. (بنايو ـ بنائيندو ـ بنايل).

- **بَناءِ ج بِناءِ:** ذ. سِڪاءُ ـ مانڊاڻ. جوڙجڪ.

بِنْبَ ج بِنْبُون: ث. آرسي ـ درسني ـ آئينو.

بَنْبالُ ج بَنْبالَ: ذ. [ع. وَبالُ] وبال ـ مصيبت ـ جنجال. پِڇَ ـ هڇا ـ پاپُ "پاپ وسايو پاڻ تي، پاپيءَ جو بَنبال" (حنيف).

بَنْبَسُ (ڪ): ذ. ڏيڪ ـ نَڪُ. پيڪو. بار.

بَنْبَلَ: اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو (اڪثري سکر ۽ جيڪب آباد ضلعن ۾).

بَنْبَلَ ج بَنْبَلُون (ت): ث. اَڇي پڇ واري مينهن.

بَنْبَلِي ج بَنْبَلِيُون (ث): خواري ـ رسوائي. نندڙو ٽڪندو جهندو.

بَنْبَلِي: اسم خاص. تعلقي ميرپر ماٽيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

بَنْبَڙُ: (ت. ل): صفت. ٿُلهو ـ متارو.

بَنْبُو ج بَنْبُو: ذ. [انگ. bamboo=] بانس. بانس جو ڍگهو لڙهو] تار جو ٽنيو. لوهه جو چهنبيارو ۽ سوراخدار سُوئو (جو ڳوٺ ۾ هٽي اناج جا ڪجهه داڻا ٻاهر ڪڍي جنس ڏسجي).

- **بَنْيا:** ذ. جمع ۾ ڪم ايندڙ لفظ. گهاتا، ڪارا ۽ گهنديدار وار.
- **بَنْيَتُ ج بَنْيَتْ (ل):** ذ. مَجُ. پَنيت ـ پَيڙ.

— **بَنيت ہَرڻ:** مج هرڻ. باهه هرڻ. فَساد برپا ٿيڻ. معاملو وڌي وڃڻ.

- **بِنْيِرکو ج بِنْيِرکا:** ذ. پرهه ڦٽيءَ جو وقت (ذرا اونداهيءَ وارو) ـ پِنيرکو.
- **بِنْيُري ج بِنْيُرِيُون (ل):** ث. ڏسو "بَنيوري".
- **بَنْيو ج بَنْيا (ل):** ذ. ڪَڪي ـ ڳاڙهي رنگ جي وارن وارو ماڻهو. سهڻو ـ محبوب "ميڙئين مون ڏٺي، بنيا يار بنيور ۾" (نامعلوم). (ث. بَنْيِي ج بَنْيِيُون). (صفت) ڪارو. زال جو مجو ـ زن مريد. (اسم خاص) مرد توڙي عورت جو نالو "جام بنيو"، "مائي بَنيو".

— **بَنيو چوٽو:** ذ. گهاتا گهنديدار ڪارا وار.

- **بِنْيو ج بِنْيا:** ذ. لاڳاپو ـ تعلق ـ آسانگو. "بِنيا هن بنيور جا، نيئي وسائيندءِ ڪڏ" (منڻار).
- **بِنْيُوري، بَنْيُوري ج بِنْيُوريون (ل):** ث. جيت جو هڪ قسم ـ پنيُوري. ٻهرجي سُڪل پلڙي مان ٺهيل ڦرٽي (جا هوا تي ڦرندي آهي).

— **بنيوري ٽيڻ:** تکڙو پڇي وڃڻ.

- **بَنْيول ج بَنْيولُون:** ث. [سن. وِيُرمْ] حيراني ـ پريشاني ـ پَنْيول.
- **بَنْيِي ج بَنْيِيُون:** ث. ڪڪي اک. ڏسو "بَنْيي".
- **بَنَّت:** ث. بٽت ـ ناهه ـ سازُ ـ سلوڪ.
- **بِنْتَ:** ث. [ع] ڏيءُ ـ نياڻي.

— **بِنْتُ الْعِنَبِ:** ث. [ع. لفظي معنيٰ 'انگورجي ڏيءُ'] شراب.

- **بَنْتا:** ث. ونِي ـ ڪنوار. جوءِ ـ زال. (صفت) لڏڻ ـ نازنين.
- **بَنْجَ:** ث. [ع] پنگ.
- **بَنْجَرَ:** ث. [سن. بَنْدَيا = ويران، سَنْڊ] غيرآباد زمين. نوبتي زمين.
- **بَنجَڻُ:** فعل مجهول. [بَنَيٰ، يَبْنِي] ٺهڻ ـ بڌجڻ. (بنيو ـ بنجندو ـ بنيل).
- **بِنْجَڻُ: ج بِنْجَڻَ (ل):** ذ. [سن. پَكْشْمَن] اک جا وارَ ـ پِنبٽي.
- **بَنْجهُو ج بَنْجهُو:** ذ. مِٽي. کيڙيل ٻنيءَ جي رَوَ واري مِٽي.

— **بَنجهو پَرائڻ:** پوک کي پهريون پاڻي ڏيڻ.

— **بَنْجهُوءَ تي اَڇڻ، هُجڻ:** پوک کي پهرئين پاڻيءَ جي گهرج ٿيڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بَنْجِي، بَنْجِي ج بَنْجِيُون، بَنْجِيُونْ:** ث. [ف. بَـرْجي] بڇچي ـ نندو پالو ـ نيزو.

• **بَنْدُ ج بَنْدَ:** ذ. [سن. بَنْدَ = بَنْدْ. ف. بَسْتَن، بَندِيدن = بَنْدْ] بندڻ يا بند ڪرڻ جي حالت ـ بَنْدَ ـ بَنْدَ. روڪ ـ جهل ـ اَٽڪ. قيد ـ جيل "جي ڪر لڏائون، تہ بندِيءَ بند نہ ساريو" (شاھ). منع ـ بندش. پاڻيءَ جي اُٽل جي بچاءَ کان مٿيءَ يا پٽرن جو بَنْدُ. پوک جو وڏو ٻنو ـ ڪَرَ. گوش جي مشڪ ـ بَنْدِي. سَنْدَ ـ عضوو. گاھ يا ڪانن جو گڏو. ڪنھن بہ اوزار جو مُٺيو. ستار جو ڪڙو (جنھن ۾ تارون بڌندا آھن). زنجير جو ڪڙو. ھٿڪڙي. گھوڙي يا ڪُتي جو اثرائتو چڪ. شعر جي ھڪ مصرع. راڳ جو ٽَل. نظم جو ھڪ حصو. ملھ جو ھڪ داءُ. (اسر جي پٺيان اچي فاعل جو ڪم ڏيندڙ) بڌندڙ "جلد بند، ازاربند، وغيرہ". (ظرف) ٻڌل ـ بند ٽيل ـ پکڙيل. قابو ـ سوگھو. گرفتار ـ اسير.

ـ **بَندباز:** ذ. صفت. بازيگر. رسيءَ تي نچندڙ.

ـ **بَند بَند پکڙ وڻڻ:** وائي سُور جو عضوي عضوي کي وڻڻ. ڇڪنيو ٻڌڻ.

ـ **بَند بَندڻ:** پاڻيءَ کي روڪڻ لاءِ وڏو ٻنو ڏيڻ. اَڻ ٺھندي ڳالھ ڪرڻ. صلاح ڪرڻ.

ـ **بَندخانو ج بَندخانا:** ذ. بنديخانو ـ قيد.

ـ **بَندراھو:** ذ. قيد. بندش.

ـ **بَند ڪرڻ:** پُورڻ. روڪڻ. بندڻ. قيد ڪرڻ. بَڌڻ.

ـ **بَندگِيرُ ج بَندگِيرَ:** ذ. صفت. باندي ـ قيدي.

ـ **بَند مِ پَوڻ:** قيد ۾ پوڻ.

ـ **بَنديخانو ج بَندْيخانا:** ذ قيدخانو ـ جيل خانو.

ـ **بَندِي وانُ، بَندِي وانْ:** ذ. صفت. قيدي ـ باندي.

• **بَنْدَ:** ث. ڏسو "بَونْدَ".

• **بَنْدائڻ، بَندائڻ:** مصدر. جھنجھولڻ ـ ڏانڊولڻ. (ڪنايَ) گلا ڪرڻ. بَدنام ڪرڻ. (بندائيو ـ بندائيندو ـ بندائيل).

• **بَنْدُ بَسْتْ:** ذ. [ف] بندوبست.

• **بَنْد پُراڻ:** اسر خاص. تعلقي جيمس آباد مِ ھڪ ديھ جو نالو (قديم 'پُراڻ' درياءَ جي بند واري ايراضي).

• **بَنْدجانِي:** اسر خاص. تعلقي وارھ مِ ھڪ ديھ جو نالو.

• **بَنْدِجڻ:** مصدر "بندڻ" مان فعل مجھول. بڌجڻ. روڪجڻ. جھلجڻ. بند ٽيڻ. قيد ٽيڻ. (بنديو ـ بندبو ـ بنديل).

• **بَنْدَرُ ج بَنْدَرَ:** ذ. [ف] درياءَ يا سمند جي ڪناري تي جھاز، ٻيڙين وغيرہ جي بيھڻ ۽ ماڻھن، مال وغيرہ جي لھڻ چڙھڻ جي جاءِ. درياءَ يا سمند جي ڪناري وارو شھر. ٻيڙين جي سڙھ. بَندڻ جون رسيون. [ھ] باندر ـ پولڙو.

ـ **بندر ڪرڻ:** جھاز يا ٻيڙيءَ جو بندر تي اچي بيھڻ.

ـ **بَندرگاھُ ج بَندرگاھَ:** ذ. بندر ڪرڻ جي جاءِ.

• **بَنْدُرَ:** ث. نندي اَھَـرَ. آھن جي قطار (جنھن ۾ گھٽا آھرا ھجن ۽ ھڪ ئي وقت گھٽا جانور قطار ۾ بيھي چارو کائي سگھن).

ـ **بَندُرَ چرڻ:** ويھي پلجڻ. بنا تڪليف سيکجھ (ڪاڏو) ملڻ.

• **بِندرابانِي:** ث. دھل جي وڇت جو ھڪ قِسم.

• **بِنْدرابَنْ:** اسمخ اص. ھندستان ۾ ھڪ بن يا جھنگل (جنھن ۾ ڪرشن مھراج ھالپڻ جو زمانو گذاريو) ـ برندابن.

• **بِنْدرو ج بِنْدرا:** ذ. صفت. [سن. وامَنَ] قد جو ننڍو ـ ڇوٽي قد وارو. (ث) بندري ج بندريون.

• **بِنْدرُو ج بَنْدرَا:** ذ. "بَنْد" مان اسم تصغير. ننڍڙو بند. ڳھ جو ھڪ قِسم ـ پيرَ مُنڊي (جنھن تي اکٽري ميناکاريءَ جو ڪم ھوندو آھي).

ـ **بَنْدرَائِي ج بَنْدرَائِي:** ذ. صفت. بَندرَا جوڙيندڙ ـ بندرَا وڪڻندڙ.

• **بَنْدِش ج بَندشُونْ:** ث. [ف] روڪ ـ جھل ـ پَل ـ منع. جملي ۾ لفظن جي بيھڪ.

ـ **بندشي:** ذ. صفت. بندش وارو. بندش ھيٺ آيل.

• **بِنْدِ ڪَرُو ج بِنْدِ ڪُرَا:** ذ. صفت. [سن. وامَن] بندرو ـ جامڙو.

• **بَنْدِ ڪوراڙ:** اسر خاص. تعلقي ميرپور خاص ۾ ھڪ ديھ جو نالو.

• **بَنْدَگِي ج بَنْدگِيُون:** ث. [ف] ٻانھپ. عبادت ـ پوڄا. طاعت. عجز ـ نيازي. آداب. سلام جو ھڪ لفظ.

ـ **بَندگي ڪرڻ:** عبادت ڪرڻ. ٻانھپ جا فرض بجا آڻڻ.

• **بَنْدَنْ، بَنْدِنْ:** مصدر. [ف. بَسْتَن = بَڌڻ: سن. بَنْدَن = بَڌڻ] بند ڪرڻ. روڪڻ ـ جھلڻ. آڏ ڏيڻ. بڌڻ ـ قابو ڪرڻ ـ سوگھو ڪرڻ. پُورڻ. قيد ڪرڻ ـ گرفتار ڪرڻ. (بنديون ـ بنديندو ـ بنديل).

ـ **بَندائڻ:** مصدر. "بندڻ" مان متعدي بالواسطه. ٻڌائڻ. قيد ڪرائڻ. پکڙائڻ.

ـ **بَندجڻ:** مصدر "بندڻ" مان فعل مجھول. بڌجڻ. جھلجڻ. روڪجڻ. گھوڙي وغيرہ سُواريءَ جي وھٽ جو بيمار ٽيڻ.

ڪُڙجڻ. لڳ ڇڙهي پوڻ.

• **بَنْدو ج بَنْدا:** ذ. صفت. [ف. بَنْده] ٻانهو ـ گولو ـ غلام ـ نوڪر ـ ٻيلي. انسان ـ آدمي. (ث). بَنْدي ج بَنْديُون.

• **بَنْد واري:** اسم خاص. ميرپور ماٽيلي ۾ ڊگهڙي تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

• **بَنْدوبَسْتُ ج بَنْدوبَسْت:** ذ. [ف] ترتيب ـ جوڙ جڪ ـ ناهه ٺُوهه ـ انتظام.

• **بَنْدُوق ج بَنْدوقُون:** ث. [ترڪي: ف. بُندوق] هٿيار جو هڪ قسم (جنهن ۾ بارود ۽ گوليون يا ڪارتوس وجهي چوڙجن) ـ تفنگ.

– **بَنْدوقچِي ج بَنْدوقچِي:** ذ. صفت. بندوق هلائيندڙ ـ بندوق بردار ـ تفنگچي.

– **بَنْدوقچِي ج بَنْدوقچِيُون:** ث. ننڍڙي بندوق.

• **بَنْدولْ ج بَنْدولُون:** ث. ٻيڙيءَ جو هڪ حصو. درياهي ٻيڙيءَ جي "واڙ" ـ ٻانهين. ڪاري جي ٻيڙيءَ جي مٿان سطح واريءَ جاءِ جو پاڳو ـ "ڊڪ" جي ٽيڪ واري جاءِ.

• **بَنْدَه ج بَنْدگان:** ذ. [ف] ٻانهو ـ غلام ـ بندو ـ نوڪر.

– **بَنده پَـرْوَرْ:** ذ. صفت. ٻانهن جي پرورش ڪندڙ. خاوند.

– **بَنْده زادَهْ:** ذ. ٻانهي جو پُٽ.

– **بَنْده نَوازْ ج بَنده نَوازَ:** ذ. صفت. بندن تي مهرباني ڪندڙ. مهربان. (اسم خاص) خواجه معين الدين چشتي رح اجميريءَ جو لقب.

• **بَنْدي ج بَنْديُونْ:** ث. [ف] قيد. ڪتابڙي ـ چوپڙي ـ ننڍڙو نوٽبڪ. ليکي چوکي جو ڪتاب ـ وهِي. بَنيانُ. ڪُلهي ۾ ڪرائيءَ ۾ سوڊ طور (صفر پوئينءَ اربع تي) ٻڌڻ جو ريشمي يا سوتي ڪارو ڏاڪو ـ رڪڙي. تاجيءَ جي تندن ڪي سلسليوار بيهارڻ جي تند. ڪُتي جي ڳچيءَ جو پٽو. چمڙي جي پٽي (جا مَٽ وارو ميز بحر چيلهه ۾ ٻڌندو آهي) اسم جي پچاڙي (هنر يا ڪسب ڏيڪارينڊ). "جلد بندي، سيج بندي وغيره". ٻانهي ـ نوڪرياڻي. قيدياڻي ـ بندياڻي.

ـ **بَنديانْ ج بَنديانِيون:** ث. قيدياڻي "خقانو هَتِ ٽيو. آءٌ هِت بنديانْ" (شاهه).

– **بَندِي ڪَرڻ:** قيدي بنائڻ. پوتاميل ڪيڻ.

– **بَندِي موڪ ڪَرڻ (ت):** بَس ڪرڻ. ڪڪ ٽيڻ. حساب ڪتاب چڪتو ڪرڻ.

– **بَنديُون پَٽڻ:** وهيون جانچڻ. ڦورو ڦولهڻ. عيب اگهاڙڻ.

• **بُنْدِي:** ث. ڏسو "بُونْدِي".

• **بَنْديچا:** اسم خاص. 'جوڪين' جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **بَنْدي ماتْرمْ:** ذ. [سن. وَنْدي ماتَرمْ = آءٌ پنهنجيءَ ماءُ کي پوڄيان ٿو] ڏرتيءَ ماتا جي پوڄا ڪرڻ وقت هندن جو هڪ گيت. هندستان ۾ برطانيه جي حڪومت وقت آزاديءَ خاطر بنايل هڪ ملڪي ترانو.

• **بُنْڊ ج بُنْڊَ:** ذ. ڪاڪ جو ٽُلهو ٽڪر. وڻ جو ٿُڙ (جنهن کي تارين نه هجن). ٽُلهو سُڪل ڪاڪ. ٽُلهو (ماڻهو). (صفت) بخيل بي چيو. ڪند ذهن.

– **بُنْدان بُنْدْ:** ذ. صفت. چڙو چاند ـ ڪنوارو. ٽلهو متارو.

– **بَنْد بَنْداڻِي:** صفت. تمام ٽُلهو "بَنْد بَنْداڻي قيصر نظاماڻي" (چوٽي). چڙوچاند. بيپرواهه ـ لاغرض.

– **بَنْد بَنْڊ:** ڳرو مُلهه بَنْڊ.

– **بَنْد تي ڦُوسِي (ت):** محاورو. بيواهو. هيٺو ـ ضعيف ـ ڪمزور ـ بي پهچ.

– **بَنْد تي پاجاري (ت):** محاورو. پڪو آسرو. بيپرواهه.

– **بَنْد ٽِي بهيڻ:** ڪپ ڪوڙي بيهڻ. ماڻ ڪري موڳو ٿي بيهڻ. سوال جو جواب نه ڏيڻ.

– **بَنْد ٽِيڻ:** ٽُلهو ٽيڻ ـ مجڻ.

– **بَنْد پَٽائِڻ:** ڪنهن ڪم ڪان بيزار وجڻ. ونُڻڻ وجڻ. جند ڇڏائڻ. پڇڻ. ويجهو نه وجڻ. اصل نه مڃڻ. سخت ڏجڻ.

– **بَنْد ڏارڻ (ڪ):** ڳالهه ۾ وڌاءُ ڪرڻ. ٻڌاڪ هڻڻ ـ لاف هڻڻ. گلا ڪرڻ.

– **بَنْد ڪياڻِي:** ث. ناجائز معاوضو ـ رشوت.

– **بَنْد لَنگهائِڻ:** زوريءَ ڪم وٺڻ. ڏکيو ۾ گهٽو ڪم ڪرائڻ.

– **بَنْدن تي پَٽڪو بَڌڻ (ت):** اجائي ڏاڙ هڻڻ.

– **بَنْد وِجائِڻ:** پاڙ پٽڻ. نيست نابود ڪرڻ. گم ڪرڻ.

– **بَنْد وِجڻ:** بنياد پٽجڻ. ناس ٽيڻ. گم ٽيڻ.

– **بَنْد هُئڻ:** چڙوچاند هئڻ. بي اولاد هئڻ.

– **بُنْدِي ج بُنْديُونْ:** ث. ٽُلهي ڪائي. هرندڙ ڪائي. اُماڙي. (صفت) ٽُلهو (ماڻهو). ڪارو رُڌ (ماڻهو).

– **بُنْدِي اَڻِيا:** (گاڙ) جيڪي ڪرٽو اڻيو سو ڪرا.

– **بُنْدِي ڏيڻ:** اُماڙي ڏيڻ. خار ڏيڻ.

– **بُنْدِي ڪيڻ:** پاڙ پٽڻ ـ صفا ختم ڪرڻ.

• **بُنْد تارِي:** اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَنْدَڪ:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بَنْدَلُ ج بَنْدَلَ:** ذ. [انگ. bundle] ٿهو ـ بَستو.
– **بَندل هڻڻ:** گسا هڻڻ ـ ڏنا ڏيڻ.
• **بُنْدو ج بُنْدا:** ذ. صفت. مُڏو. موڳو. ڪند فهم.
• **بَنْراج ج بَنْراج:** ذ. [سن. وَنَراجَ < وَنَ = جهنگ + راج + بادشاهه] جهنگل جو راجا ـ شينهن.
• **بَنْراوَ:** ذ. جهنگل جو بادشاهه ـ شينهن "جنهن ڪيو بانْوَليو بَنراوَ ڪي، چانڪَ لائي چِينَ" (سائينداد).
• **بَنرو بَنْرو ج بَنْرا:** ذ. [بَنو' مان اسم تصغير] گهوٽ ـ وَنو ـ لاڏو "مينڊي لائين بَنرا، سيج ماڻين سَنرا" (سهرو). (ث) بَنْري ج بَنْريُونْ.
• **بَنْس:** ث. هڪ راڳڻيءَ جو نالو.
• **بَنْسُ ج بَنْس:** ذ. [سن. وَنْشَ = بانس] بانْس (وڻ). خاندان ـ گهراڻو. نسل. حسب نسب. شجرو.
– **بَنْساوَلي:** ث. [سن. وَنْش = نسب + اَوَلِ = قطار، سلسلو] نسب نامو.
• **بِنْسُ:** ذ. صفت. [سن. ناشَ = زواليت > نَشْ = ناس ٿيڻ] فاني ـ بي بَقا. پُتو ـ ناڪُبُون ـ ڪرسُ.
• **بَنسبَت:** ظرف. [ف. به + ع. نسبت] بابت ـ واسطي ـ پيٽ ۾ ـ متعلق ـ جي باري ۾.
• **بَنَسْپَتِي:** ث. [سن. وَنَسْپَتِي] زرعي پيدائش ـ نباتات. وڻ ٽڻ ـ پاڇيون. پوک. اوپڙ ـ ساوڪ ـ سبزي.
• **بَنْسري ج بَنْسرِيُونْ:** ث. [سن. وَنْشي > وَنْشَ = بانْس] وڄائڻ جو هڪ ساز. (اصل بانْس جي ڪاڻيءَ مان ٺهيل) بانْسري.
• **بَنسلوچَنْ:** ث. [سن. ونش روچن. وَنْشَلوچَن = (وَنْشَ = بانْس + لوچَن = اک) بانس جي پور اندر آڇو ڪير جهڙو ڳَندِرو] پسارڪي وکر جو هڪ قسم ـ طباشير. تامي ۾ جست جو مرڪب.
• **بَنْسي ج بَنْسِيُونْ:** ث. [سن. وَنْشي] بانْسري ـ مرلي.
• **بَنَفْشو:** ذ. [ف. بنَفْشَه] گل بَنوشو (جو نيلي رنگ جو خوشبودار ٽئي، سُڪل گل ۾ بَن دوا طور ڪم اچن).
• **بَنْڪو ج بَنْڪا (ث):** ذ. صفت. [سن. وَلْڪ] وريل ـ ڏنگو.
• **بَنْگ:** ذ. [سن. وَنْگَ] قَلعيءَ جو ڪُشتو.
• **بَنْگارُ ج بَنْگارَ:** ذ. ڏاتُوءَ جو هڪ قسم (جو تامي ۾ جست جي ملاوٽ مان ٺهي) ـ بَنْگارُ.
• **بَنْگالُ:** اسم خاص. برعظيم هندستان جي هڪ پاڳي جو نالو (جو هن وقت هن پاڳن ۾ ورهايل آهي، هڪ حصو مشرقي پاڪستان ۾ داخل آهي ۽ ٻيو 'مغربي بنگال' جو پارت ۾ شمار آهي).
– **بَنْگالو:** ذ. بنگال ملڪ (جتي سنڌ جا ميرَ صاحب نظربند رهيا ۽ جتي سنڌ جي مشهور شاعر ميرَ عبدالحسين خان 'سانگي' جي پرورش ٿي) "اسان جو ملڪ بنگالو الا يا آيها الساقي" (سانگي). سڳداسي جانورن جو هڪ قسم.
– **بَنْگالِي:** ذ. صفت. بنگال جو رهندڙ. بنگال جو. (ث) بنگال جي ٻولي.
– **بَنگالي بات ٻولڻ:** منيون ٻوليون ٻولڻ. طوطي وانگر تنوار ڪرڻ. شيرين زباني اختيار ڪرڻ.
• **بَنْگَدا:** ث. مڇيءَ جو هڪ قسم.
• **بَنْگڙي ج بَنْگڙِيُونْ:** ث. [هـ. بَنْگري] چوڙي ـ ڪنگڻ.
• **بَنْگُلُ:** اسم خاص. مرد جو نالو (بنگل چانديو ۽ جمال چانديو جي ڪنهن وقت مشهور ملهه هئا).
• **بَنْگُلاڻِي:** اسم خاص. سنڌ جي ڪن بلوچ قبيلن يا پاڙن جو نالو.
• **بَنْگُل ديرو:** اسم خاص. تعلقي رتي ديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بَنْگُلْزَئِي:** اسم خاص. بروهي بلوچن جو هڪ قبيلو.
• **بَنْگلو ج بَنْگَلا:** ذ. [هـ. بنگلا: انگ. bungalow] ڪشادي ۽ وڏن وراندن واري عمارت (جنهن جي اڳڻ ۾ باغ ۽ چمن هجي). راند جو هڪ قسم (جنهن ۾ هار مٿي تي چادر يا پوتي وجهي لڪندا آهن). پان جو هڪ قسم. (اسم خاص) ضلعي خيرپور ميرس ۾ هڪ شهر جو نالو. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بَنْگَلَه:** ث. بنگالي زبان.
• **بَنْگُو ج بَنْگُو:** ذ. شراب جي تيزيءَ جاچڻ جو هڪ اوزار. اسپنگر جو ٻج.
• **بِنگو:** اسم خاص. [بلوچي] مرد جو نالو ('بنگو گوپانگ'، خواجه محمد زمان لواريءَ واري بزرگ جو مخلص مريد ۽ هڪ درويش شاعر).
• **بُنْڍو:** ذ. اَٽي جو ڇاڻ (جنهن سان شاديءَ ڪان اڳ ڪنوار جو بدن صاف ڪجي) ـ اُبٽڻ. آٽڻ.
• **بُنو ج بَنا:** ذ. [سن. بنّه، بَتْر = هم شريڪ؛ ع. بَني، بناءَ = گهوٽ جو ڪنوار لاءِ تنبو ڪوڙڻ] گهوٽ ـ بنرو "معراج هليو مصطفيٰ، ڪري ويس وڳا، وهواهه بنوا!" (مولود). (ث). بَني ج بَنيُون.
• **بَنُو:** ذ. [ع. بَنُوْنْ (= پُٽ) > حالت اضافي] پُٽ ـ اولاد "بَنُو

آدم، بَنُو اسماعيل وغيره".

• **بنو ج بِنا (ت):** ذ. صفت. پينل نڪ وارو ـ منو. بُرو.

• **بِنِيهِ:** ظرف. [بہ + نهايت = جو مخفف] اصل مُور ـ هرگز ـ بَتِيءَ ـ بلكل "جي مَحو ٿيا معنيٰ ۾، سي ڪُڇَن بِنهِ ڪين" (نواب جان علي).

– **بِنهِي:** ظرف. هرگز ـ مُور ـ بَتِيءَ.

• **بَنَهَرُ:** ذ. سنگن لٹڻ کان پوءِ ڪانن جا بچيل سُنڊيا ـ ناڑ.

• **بُنهُن:** ث. [پُرون] ٻَني "بُنهن ناهي خوب نار" (تيهه اکري بخش علي).

• **بُنهُنُ ڦوڙ ج بُنهُنُ ڦوڙ (ت):** ذ. اوپڙ. جو هڪ قسم (ڪنيءَ جي نموني تي نيرا گل جهليندڙ).

• **بِنَتُونُ:** حرف جر. بِنان ـ کان سواءِ.

• **بَنِي:** ذ. [ع. بَنُونُ (= بُنَّ) > حالت جري] اولاد ـ پُٽ "بَني آدم، بَني اسرائيل وغيره".

– **بَني آدم:** ذ. آدم جو اولاد. آدم زاد. انسان ذات.

– **بَني اِسرائيل:** اسم خاص. قرآن شريف جي هڪ سورة جو نالو. حضرت يعقوب عليه السلام جو اولاد. اسرائيل جا پُٽ ـ يهودي.

– **بَني بَشر:** ذ. انسان ذات ـ آدم زاد.

• **بُنْيادُ ج بُنْيادُ:** ذ. [ف] پيڙهه. پاڙ ـ جڙ "جنهن جو بد بنياد، تنهن جو ميوو منو ئي نه ٿئي" (چوٽي). حسب نسب. بُڌ. اصل. شروعات.

– **بُنْياد ڪَڍي ڇَڏڻ:** پاڙون پٽي ڇڏڻ ـ بيخ ڪني ڪرڻ.

– **بُنْيادو ج بُنْيادا:** ذ. صفت. بُنيادي.

– **بُنْيادي ج بُنْيادِي:** ذ. صفت. اصلي. حسب نسب وارو ـ خاندائي شرافت وارو. پيڙهائتو. پُريادو ـ پُرياروِ. شروعاتي. قديمي.

– **بُنْيادي تَسْهڪو:** ذ. اصلي يا بنيادي مرڪز.

– **بُنْيادي چوڌَرُ:** محاورو. اصلي حسب نسب وارو ماڻهو. پنهنجي وڏن جي پيروي ڪندڙ. ڪنهن ڇگي خاندان مان بچيل چوڪرو.

• **بُڌ ج بُڌَ:** ذ. [ف. بُنْ: سن. بُدْنَ] اصل. پاڙ ـ جڙ. منڊ. شروعات. بنياد. پيڙهه. نسل ـ نَسَبُ. اولاد ـ پشت ـ پونيَر. خاندان ـ آکاهه پُري. ڪورين جي اصطلاح ۾ گڏيل ۽ تندون.

– **بُڌائتو ج بُڌائتا:** ذ. صفت. بُڌ وارو ـ پيڙهائتو ـ خاندائي. آدِ وارو ـ پنهنجي خاندان تي ويل.

– **بُڌ بُنْيادُ، بُڌ بُڌْيادُ:** ذ. پاڙ ـ جڙ. اصل نسل ـ خاندان.

– **بُڌْيائتو ج بُڌْيائتا:** ذ. صفت. بُڌائتو ـ بُنيادو ـ پيڙهائتو.

– **بُڌْيائتو چوڌَرُ:** محاورو. ڇگيءَ آکاهه جو ماڻهو.

• **بِڌْڻَ:** ث. ووڻ جي سُڪل ڪائي ـ ووڻائي. (صفت) سنهون ـ ضعيف.

• **بِڌْڻُس (ت):** ث. بانُس ـ بدبو ـ ڏپ.

• **بَڌْڻِي:** ث. ڪنهن شيءِ ٺهرائڻ جو عيوضو ـ جوڙائي ـ ٺهرائي.

• **بَڌاءُ:** ذ. [سن. وَرْڌَن = رنگڻ، سينگارڻ، بيان ڪرڻ: ع. بِناءُ] ناهڻ. ڏيک ويک. سينگار. سلوڪ ـ اتفاق ـ صلح. سِناءُ ـ رٽ. سازش ـ منصوبو. مرضي ـ خيال.

• **بَڌائِنُ:** مصدر. [سن. وَرْڌَنَ: ع. بَنَي، يَبْنِي] بڌائڻ ـ ناهڻ ـ جوڙڻ. پنيلائڻ. (بڌايو ـ بڌائيندو ـ بڌايل).

• **بَڌَتِ ج بَڌَتُون:** ث. [سن. وَرْڌَنَ: ع. بِناءُ] ناهه ـ اتفاق ـ سلوڪ.

• **بَڌِجَنُ:** مصدر. "بڌڻ" مان فعل مجهول. [سن. وَرْڌَنَ] بنجڻ ـ ٺهڻ ـ جُڙڻ. ٽيڻ ـ ٽي پوڻ. (بڌيو ـ بڌبو ـ بڌيل).

• **بَڌْجِي ج بَڌْجِيُون:** ث. [ف. برجي] لوهه جي چهنبدار لٹ ـ پالو ـ نيزو ـ برڇي.

• **بَڌْڇُولُ:** ذ. چمڙي جو اُبتي پاسي وارو حصو (چمڙي کي وجان ڇيري ۽ حصا ڪندا آهن. سبتي پاسي وارو حصو 'ڪروم' ۽ اُبتي پاسي وارو 'بڌڇول').

• **بَڌْڪَجَنُ (ت):** مصدر. ڪرڻ ـ ڏکو ڪائڻ. حرڪت بازي ڪرڻ. نقصان جهڙا ڪم ڪرڻ.

• **بَڌْڪُولُ ج بَڌْڪُولَ (ل):** ذ. صفت. تمام ڏڳهو ـ ڄانگهڙيل.

• **بَڌَّنُ:** مصدر. [سن. وَرْڌَنَ = رنگڻ، سينگارڻ، بيان ڪرڻ] ٺهڻ ـ بنجڻ ـ جُڙڻ. جُڙي راس ٽيڻ ـ تيار ٽيڻ. (بڌيو ـ بڌندو ـ بڌيل).

• **بِڌو ج بِڌا (ل):** صفت. بِنو ـ منو.

• **بُڌِيلِي ج بُڌِيلِيُون (ل):** ث. سُٽ جي نندڙي ڊيري.

• **بُڌِيجُ (ت):** ذ. گاهه جو هڪ قسم (جو ڀُهارن ناهڻ ۾ ڪم اچي).

• **بُوْ:** اسمي اڪياڙي. [ع. اَبُوْ (= پيءُ) جو مخفف] مرڪب اضافيءَ ۾ مضاف طور ڪم ايندڙ "بُوعلي، بُوتُراب".

• **بُو ج بُويُون:** ث. [ف] خوشبوءَ ـ هڪار "ويراڳي تو واس، برِ ۾ بُويون موڪلي". بدبوءَ ـ ڏپ. اَثر. خبر. راز.

• **بَوا (ت):** ث. [ع. وبا > بوا (تقليبي صورت)] وبا ـ پليگ ـ طاعون. ڪابه وڇرندڙ وڏي بيماري.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بَواسِيرُ:** ذ. [ع. باسُور (= موڪو) ج بواسير] موڪا. موڪن جي بيماري.
• **بُوالْعَجَب:** ذ. صفت. [ع. لفظي معنيٰ: عجب جو ابو. عجب وارو] تعجب جهڙو ـ حيرت جهڙو ـ عجيب.
– **بُوالْعَجَبي:** ث. عجب ـ تعجب ـ حيرت.
• **بُوالْفُضُول:** ذ. صفت. [ع. لفظي معنيٰ: هٿ ڦاڙائيءَ جو ابو] خرچائو ـ هٿ ڦاڙ. بکواسي. اجايو ـ بيهودو ـ واهيات. بڪاڪي.
– **بُوالْفُضولي:** ث. اَجايو خرچ ـ هٿ ڦاڙائي ـ اسراف. اجائيَ بکواس. چريائپ. بيهودگي.
• **بُوالْهَوَس:** ذ. صفت. [ع. لفظي معنيٰ: هَوَسَ جو پيءُ] مَهوسي ـ هوس رکندڙ. حرص وارو. حريص ـ لالچي. شهوت پرست. سڌڙيو ـ سڪٽو. هاراڻي سياڻ وارو ـ بيوقوف.
– **بُوالْهَوَسي:** ث. حماقت ـ بيوقوفي. حرص و هوس. شهوت پرستي.
• **بُوبُ ج بُوبَ:** ذ. بُونْبُ. حرص و هوس. شهوت پرستي.
• **بُوبُ ج بُوبَ:** ذ. بُونْبُ ـ ڪوهو "جي پائين کارو کيڙيان تہ اُٿي بُوبُ بَناءِ" (شاھ).
• **بُوبَڪُ:** ذ. گاھ جو هڪ قسم. کيوڙي جو اڻ ٽڙيل سنگ. بصر جي گَل جي ڏاندي. هُدهد (پکي). (اسم خاص) تعلقي سيوهڻ ۾ هڪ مشهور ڳوٺ جو نالو. (ث) ڪنواري ـ عذراءِ.
– **بُوبَڪاني، بُوبْڪاڻي:** ذ. صفت. بوبڪن جو ويڙل ('مخدوم جعفر بوبڪاني' جو وڏو عالم ٿي گذريو آهي).
• **بُوبَنا:** اسم خاص. مشهور روماني داستان "بوبَنا جراڙ" جي سُورمي "بُوبنا جراڙ لاءِ، روئي رت ندیون".
• **بُوبَني ج بُوبَنيُون (ڦ. ل):** ث. جوان. سهڻي ۽ ٽُلهي متاري زال (جا گهر جو ڪم ڪار نہ ڪري). (صفت) مِڙي ـ سڪيلڙي.
• **بُوبُ (ل):** ذ. ڪَلرُ.
• **بوبَر:** ث. سنهي پور ـ ڇُور ـ ڪُنو.
• **بُوتاڙَجَڻُ (ت):** فعل مجهول. وائڙو ٿيڻ ـ حواس خطا ٿيڻ. (ڳالهائڻ ۾) هيڪڙ. پنهنجيءَ ڳالهه تان ڦري وڃڻ. (بُوتاڙيو ـ بُوتاڙبو ـ بُوتاڙيل).
• **بُوتُراب:** اسر خاص. [ع. بُو = اَبو + تُراب = مِٽيءَ جو پيءُ] حضرت علي ڪرم الله وجه جن جو ڪُنيو (جو ڪين نبي صہ ڏنو هو. جڏهن ڪين مِٽيءَ تي ستل ڏنو هئائون).
• **بوتري ج بوتريُوُن (ڪ):** ث. ٻڪريءَ جو هڪ قسم ۽ رنگ.
• **بوتَلَ ج بوتلُوُن:** ث. [اَنگ. bottle] ٻاٽلي ـ شيشو. شراب جو شيشو. سوڊا پاڻيءَ جي ٻاٽلي.
• **بوتو ج بوتا:** ذ. [ف. بُتْ] پوڄا جو پتلو (مٽي، ڏاتو، پٿر، وغيره مان ٺهيل ماڻهوءَ جي شڪل تي) ـ بُت. مجسمو ـ صورت. بدن ـ جسم. نقلي صورت. جهار کان فصل بچائڻ لاءِ ڪپڙي مان ٺهيل پُتلو ـ اوڙو. دوهه ڪرڻ خاطر ٺاهيل بوتو. دَمرُ ـ ڏنو. ڪوڙو دلاسو. اجايو بهتان. [ف. بوته: ع. بُوتَقَه = ڪوٺاري] ڪوٺاري ـ مُنْگهو. قالب ـ سانچو. [ف. بوته. بوتا] ننڍو جوان اُٺ ـ گونرو ـ ڪنوات "بوتن ۽ بلوچن جي بَر ۾ آيم بُوءِ" (شاھ)؛ "بوتا پاڙي پاڻ پلاڻي، جُنبيا مٽي جُوءِ" (ڪبير شاھ).
– **بوتا ڏيڻ:** ڏنا ڏيڻ ـ ڪوڙا دلاسا ڏيڻ.
– **بوتو بچڻ:** ڪوڙي ڳالهه ٻڌائي ڪنهن کي هراس ۾ وجهڻ.
– **بوتو بنائڻ:** قالب ٺاهڻ. ڪوڙي ڳالهه ٻڌائڻ ـ ڏونگ پکيڙڻ. ڪا ڳالهه ٺاهڻ ـ ڏنو ڏيڻ. بيڪار بنائڻ ـ ڪارڻ.
– **بتو چاڑهڻ:** سون، چانديءَ يا ڪنهن ٻئي ڌاتوءَ جي ڪُشتي ڪرڻ وقت ڪوٺاريءَ جي مٽان ڏڪ چاڑهڻ ـ گل حڪمت ڪرڻ.
– **بوتو وجهڻ:** ڪاري جادوءَ طور ڪنهن جو بوتو ٺاهي مقام ۾ پورڻ ـ دوهه وجهڻ.
• **بُوتو ج بُوتا:** ذ. [هـ بُوتا] طاقت ـ ٻل. زور ـ شڪتي. وِتُ ـ وسعت. مال ـ دولت ـ ڌن. بدن "جيڏا بُوتا، تيڏا ڏُوتا"؛ "سيڪو پنهنجي بُوتي آهر ڪائيندو".
• **بُوتِيمارُ ج بُوتِيمارَ:** ذ. [ع. اَبُو + ف. تيمار = ارمان، درد] هڪ قسم جو ڏانڊي پکي ـ ڳهه پکي ـ ڳهو (جو هڪ ڪنگ تي ارمانجي مڇين مارڻ لاءِ تيار رهندو آهي).
• **بوتَرَڪ:** مڇيءَ جو هڪ قسم.
• **بوتَڙو:** اسر خاص. تعلقيَ ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بوٽ:** ذ. [انگ. boat] ٻيڙي.
• **بُوٽُ ج بُوٽ:** ذ. [انگ. boot] انگريزي نموني جي جتي.
• **بُوٽَڪُ ج بُوٽَڪَ (ت):** ذ. هَڙَ ـ ڳوٽري.
• **بُوٽُ مارُ (ڪ):** ذ. ٻُوٽيءَ جو هڪ قسم.
• **بوٽ (ل):** ث. ٽورو تپ ـ هلڪو تپ ـ تونس "سنهي بوٽ بدن ۾، تونس، گهڻيرو تپ" (الهڏنو فقير). گرمائش ـ تپش ـ تابش.
• **بوٽُ (بوٽْن) (ت):** ذ. صفت. جهونو ـ پُرندڙ. بدشڪل ـ

ڪوجهو. سُڪل (سانداروَ).

• **بُوحا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **بُوحارو ج بُوحارا:** ذ. صفت. بُجن وارو ـ بُوجرُ.

• **بُوحجَڻُ:** فعل مجهول. ڪتو ٿيڻ. خراب ٿيڻ. نَڪو ٿيڻ ـ بُسجڻ. سينوارجڻ (اَنّ جو آلاڻ سبب). بيسوادو ٿيڻ. (بُوجيو ـ بُوجيل).

– **بُوحَرُ ج بُوحَرَ:** ذ. ڪپڙي، جي ٽوپي ۾ نہ آيل ۽ باهر نڪتل تند ـ تاندورو. هڪ قسم جي ڪٽڪ جو بج.

– **بوحَرَ:** ذ. اُڪليل ڏاڙهَا. بُجَ. منجهيل وارَ.

– **بُوحِرُ ج بُوحِرَ:** ذ. صفت. ٽُلهن وارن وارو ـ بُجن وارو ـ بُوجارو.

– **بُوحِرو ج بُوحِرا:** ذ. صفت. بُجن وارو ـ بوجرُ ـ بُوجارو.

– **بُوحِرو ڪُنيُونُ:** ذ. وارن وارو ڪُنيُونُ.

• **بُوحِري:** ث. ڪٽڪ جو هڪ قسم. هيڊ جو هڪ قسم (وارن واري هيڊ).

• **بوحو ج بوحا:** ذ. [هـ. بوجھ] ٻوجهو ـ بار ـ وَزنُ. گرو شيءِ. بُهتان.

• **بُوحو ج بُوحا:** ذ. صفت. بُجن وارو ـ بُوجرو. ڪُتي جو هڪ قسم (وارن وارو ڪُتو).

• **بوجُ ج بوجَ:** ذ. [هـ. بوجھ] بارُ ـ بوجهو.

• **بوجهو ج بوجها:** ذ. [هـ. بوجھ. بار ـ ٻوجهو. بهتان.

• **بوجُ ج بوجَ:** ذ. واڱُون. مانگر مڇ.

• **بُوجَرُ ج بُوجَرَ (ل):** ذ. [انگ. butcher] گوشت وڪڻندڙ ـ ڪاسائي.

• **بوجَ:** ث. بچڙائي ـ بَدِي. گناهه. چتي. بُجان ـ ڪراهت.

• **بوجُ ج بوجَ:** ذ. تهمت ـ الزام ـ بهتان (ڪ).

– **بُوجُ وجهڻ:** بهتان مڙهڻ ـ الزام مڙهڻ. بدي وجهڻ. هرج وجهڻ.

• **بوجارَ بوجارَ:** ث. اوهيرو ـ مينهن جو وسڪارو. هوا جي زور تي مينهن جي اُچل. مينهن واڇ.

• **بوجِجَڻُ:** فعل مجهول. گهمجڻ ـ ماڪجڻ. ماڪ يا پوسل جي ڪري ڪا شيءِ بيسوادي ٿيڻ. (بوجيو ـ بوجبو ـ بوجيل).

• **بوجَڻُ ج بوجَڻَ:** ذ. ڏهسنامي جو لفظ. وڳو ـ پوشاڪ.

• **بوجَڻُ ج بوجَڻُ:** ذ. ڪلهي تي رکڻ يا چيلهه سان ٻڌڻ لاءِ ننڍي چادر يا ننڍو ڪپڙو ـ پوتڙو ـ انگوڇو ـ ٽوال.

– **بوجڻ ڇَنڊي اُڇڻ:** هٿين ٽلهو اُڇڻ ـ خالي هٿين نڪرڻ. لاڳاپو ڇنڻ ـ واسطو ٽوڙڻ.

– **بوجڻ ڪُلهي تي ڪرڻ:** موڪلائي وڃڻ. ڪاوڙجي هليو وڃڻ. ناتو ڇنڻ.

• **بوجِڻي ج بوجِڻيُون:** ث. گلڪاريءَ سان پرت پريل ڇُني.

• **بود (ث)، بودُ:** ذ. [ف. بُودن (= هئڻ) > بُود > بود] خوشي ـ مستي ـ خمار. اَنڊَ ـ زور ـ هوش ـ سجاڳي. سامت. گُنگر جي وڃ جا پن (ڪ).

– **بود اُچڻ:** خوشيءَ ۾ پرجڻ ـ خوشيءَ مان ڪُڏڻ. بيماريءَ کان پوءِ ڪجهه ساهه پَٽڻ. زور وٺڻ. ٿَڪ پَيجڻ. سامت ۾ اچڻ. هوش ۾ اچڻ. سجاڳ ٿيڻ.

– **بود پَرجڻ:** مستيءَ ۾ اُچڻ. مغرور ٿيڻ.

– **بود ڪارَ (ت):** ذ. مستي ـ خمار. آڪڙ. هَڻُ.

– **بود ڪائي ج بود ڪايُون:** ث. اَنڊ ـ وڏائي ـ آڪڙ.

– **بود ۾ اُچڻ:** سامت ۾ اچڻ. هوش ۾ اچڻ. سُڄيتائيءَ ۾ اچڻ. مغرور ٿيڻ. آڪڙجڻ. ناز نخرا ڪرڻ.

• **بُودُ:** ذ. [ف. بُودَن= هئڻ] هجڻ جي حالت ـ هُئڻ. هستي ـ وجود. بقا "جيلهه ٽيا نابُود، تيلهه رسيا بُوڏ کي" (شاهه).

– **بود باشَ:** ث. رهايش ـ قيام ـ سڪونت.

– **بُود ڪيڻ:** هستي وجائڻ ـ نابود ڪرڻ. ستياناس ڪري ڇڏڻ.

• **بُودُ ج بُودَ:** ذ. مادييءَ جو مخصوص عضوو.

– **بُود ڪيڻ:** ٽڪجي پوڻ. بانْ ڪرڻ (هلڻ ڪان).

• **بوداڻي:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **بودَڪ:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بُودڪي ج بُود ڪيُون:** ث. پُور ـ ريڇڪ ـ جوڪي. اوجتو خيال ـ مَن اُچل. موج ـ مَستي ـ لهر. ٽينگ ٽپو. ڇهن سالن کان پوءِ گهوڙي جي عمر جو وقت "گهوڙو بُودڪين ۾ آهي". پويان پساهه ـ هل هلان (ل).

• **بُودَلُ (ل.ث):** ذ. صفت. بيعقل ـ چريو. بودلو ـ واڃان.

• **بودلو ج بودلا:** اسم خاص نالو مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو. دل قبيلي جي هڪ نڪ جو نالو.

• **بودلو ج بودلا:** ذ. صفت. عقل جو سادو ـ پورڙو ـ موڱو ـ جرڙيو. دادلو ـ چاڱلو. لاڙلو. سُڪ جو پالیل. ارڏو. هٺ هيرو. **الله لوڪ** ـ مستانو. نهنو ـ مائيٽو ـ غريب. ڏيرج وان ـ بُردبار (ت). اُهو جانور جنهن کي جائي جم کان ڪو فالتو عضوو هجي (وڏيڪ لڙڪندڙ جنگهه يا وڏيڪ لڙڪندڙ ڪن، وغيره) (ث) بودلي ج بودليُون.

– **بودلائي:** ث. عقل جي سادگي ـ ڪم عقلي ـ موڱائي. مستي ـ ارڏائي ـ چريائي. چاڱلائي ـ چلولائي ـ دادلائي.

• **بودليو ج بودليا:** ذ. صفت. گهوڙي جو هڪ رنگ ۽ قسم

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

(ڪارو پنج ڪلياڻ گھوڙو جنھن جون پويون ڇنگھون جھڪيل ھجن).

• **بُودني:** ظرف. [ف] ھڻڻ جھڙو ـ شدني ـ ممڪن.

• **بودو ج بودا:** ذ. [ف. بوته] اُٽ ـ ڪنوات ـ گورو. (صفت) ٽُلھو ۽ بي ڏولو. [سن. اَبوڈ > اَ = نہ + بُدْ = سمجھڻ] اڻوجھ ـ بي سمجھ.

• **بودَاري:** اسم خاص. ھڪ ذات جو نالو.

• **بودِيا، بودِيجا:** اسم خاص. ھندن جي ھڪ ذات جو نالو.

• **بودِيُ (بودِيْ) ج بودِ (بودِيْ):** ذ. جُونْءَ ـ تولھ. مرم ـ حياءَ. خيال ـ ويچار (ڪ).

• **بُوڏِ (بودِيْ) ج بُوڏِيُون (بُوڏِيُونْ) (ت):** ث. جانور (خصوصاً اُٽ ۽ ڏاند) جي آلت. ڏُکھي سنھي آلت. (صفت) ڏُکھو ـ لَڏبو.

• **بُوڏِاڑُ (بودِيْڑاڑُ) (ت):** مصدر. زور سان ڇنڻ ۽ پَٽڻ ـ روڙڻ. زور سان ڪسڻ. (بوڏاڙيو ـ بوڏاڙيندو ـ بوڏاڙيل).

– **بُوڏِاڑَ (بودِيْڑاڑَ):** ث. رھڙ ڏھڙ ـ زوريءَ ھٽ ڪَس. روڙَ.

– **بُوڏِاڑَ سُوڏِاڑَ (بودِيْڑاڑَ سودِيْڑاڑَ):** ث. زبردستي ـ ھٽ ڪس. روڙَ سوڙَ.

• **بودِو (بودِيْ) ج بودِا (بودِيْڑا):** ذ. گھاٽي سِينگھَ ـ گوبو. منجھيل ڏاڳا.

• **بودِرُ ج بودِرَ:** ذ. صفت. جنھن کي نڪ ۾ سنگھ گھٽي ھجي ـ جنھن جو نڪ سدائين ٻوڏن ۾ گوبن سان پريل ھجي ـ گوبرُ. گدلو ـ ڪنو.

• **بُودِي (بودِيْڑي) ج بُودِيُون (بودِيْڑيون) (ت):** ث. جانور جي آلت ـ بُوڏِ.

• **بُودِينْگ (ڪ):** ذ. ٻوٽي جو ھڪ قسم.

• **بور:** ث. مينھن جو ھڪ قسم (جنھن جي ڦُڇ جي ڇوٽي ۽ ڇڻن ئي پيرن جا مُرا اَڇا ھجن).

• **بورُ ج بورَ:** ذ. گھوڙي جو ھڪ قسم ـ سونھري ڳاڙھي رنگ وارو گھوڙو. ھلڪي ڳاڙھي رنگ وارو اُٽ. (ث) بورَ.

– **بورُ سَمَنْدُ:** ذ. اُھو بور گھوڙو جنھن ۾ 'سمند' جا نشان ٻہ ھجن.

• **بوراقُ:** اسم خاص. [ع. بُراق] بُراق (جنھن تي حضور پاڪ جن معراج رات سواري ڪئي ھئي). (ڪنايةً) تمام تکو گھوڙو.

– **بوراق ڪرڻ:** گھوڙي کي ذبح ڪرڻ ـ گھوڙي جي سِسي لاھڻ.

• **بُوراق، بُورَقُ:** ذ. [ع] بوريڪس جو ٻُورو.

• **بوراڪُ ج بوراڪُون:** ث. [ع] نئين ساماڻل چوڪري. نوخيز چوڪري ـ بالغ چوڪري.

• **بوراڪُ ج بوراڪ:** ذ. صفت. وھيءَ کي رسيل ـ جوان ـ ساماڻل ـ گيرو ـ بالغ.

– **بوراڪِي ج بوراڪِيُون:** ث. ساماڻجڻ جي وھي ـ بلوغت ـ ساماڻپ ـ نئون جوبن.

• **بوراڪِي ج بوراڪِيُون:** ث. وڌيڪ اوزار جو ھڪ قسم سَلَ ڪيڻ جو اوزار ـ سِيرائي.

• **بورائو ج بورائا، بوراوا:** ذ. [سن. پُروگہ = اڳيان ھلندڙ پيشوا] اڳواڻ ـ سونھون ـ رھبر ـ رھنما. رستو ڏيکاريندڙ (ھنگلاج وڃڻ وارا زيارتي ڪراچيءَ مان نڪرڻ مھل ھڪ پيادو پاڻ سان ڪٽندا ھئا، جو ھڪ لٺ جي چوٽيءَ تي جھنڊي ٻڌي، اُھا لٺ پيٽ سان ٻڌي اڳيان ھلندو ھو ۽ سڄو قافلو اُن جي پٺيان ھلندو ھو) "بَرِ ۾ بورائو ڪڻ پيادي پار سِين"، "بورائو بَرن جو ريڑھي منجھہ رجن" (شاھ). سفر ۾ ساڻي ـ رفيق ـ بدرقو. نگھبان ـ راکو ـ محافظ ـ پھريدار. قاصد ـ پيغامبر.

• **بورچِي ج بورچِي:** ذ. صفت. [ترڪي. باوَرْچي] ماني ٺاھڻ وارو ـ رڌ پچاءُ ڪندڙ ـ راڌارو ـ رسويو ـ طبّاخ. (ث) بورچياڻي ج بورچياڻيون.

– **بورچيخانو ج بورچيخانا:** ذ. رڌ پچاءُ ڪرڻ جي جاءِ ـ رڌڻو ـ رسوڙو.

• **بوڑدُ ج بوڑدَ:** ذ. [انگ. board] ڪاٺ يا سيمنٽ جو ڪاري رنگ جو تختو (جنھن تي استاد شاگردن کي لکڻ سيکاري) ـ تختہ سياھ دفتري ـ پاٽو. مجلس ـ ميڙ ـ ڪاميٽي ـ انجمن. اجلاس جي ميز.

• **بوڑدَرُ ج بوڑدَرَ:** ذ. صفت. [انگ. boarder] بوردِنگ ھائوس ۾ رھندڙ شاگرد.

• **بوردِنگ ھائُوسُ:** ذ. [انگ. boarding house] شاگردن جي رھڻ جي جاءِ. اقامت گاھ ـ باشگاھ.

• **بورو ج بورا (ڪ):** ذ. مچيءَ جو ھڪ قسم ـ چلرن سان، واٽ وڏو رنگ اڇو، ڏيگھہ ۱ کان ائن انچن تائين).

• **بوري:** اسم خاص. شيعہ مسلمانن جو ھڪ فرقو (جي ستر امامن کي مجيندا آھن) ـ بوھرا ـ وونرا.

• **بُوري (ل. ڪ):** ث. چوپائي مال جي پاڄ ـ ڏوڙ ـ ٽاھ.

– **بُوري ڪَرڻ (ڪ):** ٽھڻ. اڏنگيءَ طرح ڏوڙڻ. اجايو ڳالھائڻ.

• **بُوڑيا:** ذ. [ف] تَڏو.

– **بُوريا باف:** ذ. صفت. تَڏا اُڻندڙ ـ تَڏائي.

– **بوريا اوڻُ:** ذ. صفت. تمام مسڪين.

• **بورِيندو ج بورِيندا:** ذ. ڳھ جو ھڪ قسم ـ ڪنن ۾ پائڻ

جو هڪ گُهہ.

• **بورينڊي (ل):** ث. پکائين گهر جي پوئين ڏري (جنهن تي پکي جو دنگ ٿئي).

• **بوريو ج بوريا:** ذ. [ف. بُوريا] تڏو ـ تونري.

• **بوريو بستر و بڌڻ:** لڏ پلاڻ ڪرڻ ـ هنڌ بستر و بڌڻ.

• **بوڙ ج بوڙيُون (ڪ):** ث. اُٺ جي مستيءَ جو آواز ـ اُٺ جي گوڙ.

• **بوڙيندو ج بوڙيندا:** ذ. ڪنڊ يا ڳڙ ۾ ترندِ مان ٺهيل مِنائي. منيءَ جو پورو گولو (جو هارَ وجائيندا آهن.) منيءَ جو ڳوڙهو (گَليل ۾ ڪم ايندڙ). هڪ قسم جو نندڙو پکي.

• **بوڙيو ج بوڙيا:** ذ. [پرا. بُتّ: سن. بُدْبُده] پاڻيءَ جو ڦوڪڙو ـ جر ڦوٽو ـ حُباب.

ـ **بوڙيا کيڏ، ڪرڻ:** بڙ بڙ ڪرڻ. آواز سان ۽ گهٽي انداز ۾ زور سان نڪرڻ (رت يا پاڻي).

• **بُوزُ ج بُوزَ:** ذ. صفت. [ف. بُـزْ = هڪر] هڪر جهڙو. اَڻ سڌريل ـ اَناڙي ـ چريو. جهنگلي ـ وحشي. ڏسڻ جو پُوتُ. صفائي نہ رکندڙ ـ گندلو.

ـ **بُوزانُ ج بُوزانَ:** ذ. صفت. بُوز. ڏنڍو مُٽو. پوش. صفا چريو.

• **بوزُ:** ذ. [ف] چينو گهوڙو. (صفت) تکو ـ تيز فهم. [ف. بُـزْ] هڪر.

• **بوزارْ:** ذ. [ف] تيز مصالحن وارو ڪاڌو.

• **بُوزارو:** ذ. [ف. بُـزْ = هڪر] چوپائي مال (خصوصاً هڪرين جي) هڪ بيماري (جنهن ۾ هڪرين جا چپ زخمجي پوندا آهن ۽ گاهه ڪائي نہ سگهندیون آهن).

• **بوزاگـرْ:** ذ. صفت. شراب چڪائيندڙ ـ ڪلال.

• **بوزْدارْ:** اسم خاص. [ف. بُـزْ = هڪري + دار = رکندڙ] بلوچ قوم جي هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهہ جو نالو. تعلقي خيرپور ۾ هڪ ديهہ ۽ ڳوٺ جو نالو.

• **بُوزْنَه، بُوزِينَه:** ذ. [ف] باندر.

• **بوزو:** ذ. [ف. بوذَهْ] مَتل جانورن يا ڪٽڪ جو رس. شراب جو هڪ قسم (اڳئين زماني جو ديسي بير).

ـ **بوزِيخانو:** ذ. شرابخانو ـ ڳٺو.

• **بُوزِي:** ذ. [ف] هيڙي.

• **بُوسا:** ث. رسيءَ جي ڳنڍ جو هڪ قسم.

• **بُوسْتانُ ج بُوسْتانَ:** ذ. [ف. بُو = خوشبو + آستان = جاءِ] باغ ـ بُستان ـ ڦُلواڙي. (اسم خاص) شيخ سعدي شيرازيءَ جي ناهيل مشهور پارسي ڪتاب جو نالو.

• **بوسْڪِي:** ث. ڪپڙي جو هڪ قسم ـ سلڪ جو ڪپڙو.

• **بُوسَڻُ:** مصدر. دهي پرڻ ـ ڏنڍ. دهڻ. دهي ڦُسي پيٽ ۾ وجهڻ. هيچ ڪري ڪائڻ "بُوسي وجهي پيٽ ۾، مرڦاٽي پوءِ". (بُوسيو ـ بُوسيندو ـ بُوسيل).

• **بُوسَڻُ ج بُوسَڻَ:** ذ. ٽلهي ماني ـ بي ڏولو لولو ـ ٽُلهو روٽلو.

• **بوسَڻُ:** مصدر. چيٽ جي فصل واسطي، ڪتيءَ جي موسم ۾ زمين کي ريج ڏيڻ لاءِ جالارو پاڻي ڏيڻ.

• **بوسو ج بوسا:** ذ. مينهن يا ڳئون جو چيٽو ـ گوبر ـ ڦوسو. توري يا چيٽي جي ٽاڦ ـ وڏو چيٽو.

• **بُوسو:** ذ. [پرا. بُس، پُس؛ سن. بَس، بُشَ = ٿهـ] اٽي جو چاڻ ـ ڪَتَر ـ ڪَتِي (جا چوپائي مال کي چاري سان گڏ کارائجي).

• **بوسو، بوسه ج بوسا:** ذ. [ف] چُمي ـ مِلي ـ سَڪر (ت).

ـ **بوسه بازي:** ث. چَٽ چُمر.

• **بوسِي:** ث. درياءَ جي سيلاب يا اُٽل تي ٿيندڙ پوک (جنهن کي فقط شروع ۾ پاڻي مليل هوندو آهي. ۽ لُٻڻ تائين وري پاڻي نہ ملندو اٿس).

ـ **بوسِي ٽَڪا:** محاورو. حرام جو مال. مفت جو مال. بنا پورهئي هٿ آيل رقم.

• **بوسِيدو ج بوسِيدا:** ذ. صفت. [ف. بوسيده] پراٽو ـ جهونو. گَريل ـ سڙيل.

ـ **بوسِيدگي:** ث. پُراڻائي ـ جهونائي.

• **بوسيري (ڪ):** ث. بُوٽيءَ جو هڪ قسم (جا ڪلراٹي زمين ۾ ٿئي) ـ اوئن.

• **بُوشُ ج بُوشَ (ل):** ذ. صفت. [ف. بُزْ] پوش ـ بَوز ـ بُوزان (ت).

• **بوَف:** ث. برفت قبيلي جي گهٽائي واري ايراضي.

• **بوفلِو ج بوفلا:** ذ. صفت. [انگ. beautiful] سهڻو ـ حسين. ڳاڙهو ڳنلو. چهيلو. وٽندڙ.

• **بوفلِي ج بوفلِيون:** ث. ڪتاب مٿان ڪپڙي جو پوش. ڍال جي هٿيي تي جڙهيل نرم گدي.

• **بُوقارَ:** ث. مچيءَ جو هڪ قسم ـ پونڦاڙ.

• **بوقارُ ج بوقارَ:** ذ. بُنهن قوڙ ـ پُونڦاڙ.

• **بُوقُ:** ذ. [ع] تُوتارو.

• **بوقَلْمُونُ:** ذ. صفت. [ع] هر گهڙيءَ بدلجندڙ ـ رنگا رنگ. (ذ) سانڊو. (اسم خاص) هڪ افسانوي جادوگر جو نالو.

ـ **بوقَلْمُوني:** صفت. ڦرندڙ گهرندڙ. رنگا رنگي. بي پروسي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بوڪسُ ج بوڪس (ت):** ذ. صفت. ٽُلهو ۽ بي ڊولو ماڻهو.
• **بُوڪَڻُ ج بُوڪَڻَ (ت):** ظرف. تمام (ٽُلهو يا ڳورو). هي لفظ هميشه "ٽُلهو يا ڳرو" لفظ سان گڏ ڪم اينندو آهي "فلاڻو ٽُلهو بُوڪڻ يا ڳرو بوڪڻ آهي".
• **بُوڪَڻُ (ت):** مصدر. تيڪ هڻڻ ـ تِيڪڻ. ڊِجڻ. (بُوڪيو ـ بُوڪيندو ـ بُوڪيل).
• **بُوڪ:** ث. دست ـ تيڪ. (طرف) تمام ڊِجڻو (هميشه 'ڊِجڻو' لفظ سان گڏ ڪم اينندڙ "فلاڻو ڊِجڻو بُوڪ آهي"). [ف] نصيحت. ڪڏ جنهن ۾ ڪٽڪ پورجي. (ظرف) شايد. اتفاق سان.
• **بُوڪِڻو ج بُوڪِڻا:** ذ. صفت. بُوڪيندڙ ـ تِيڪيندڙ ـ ڊِجڻو ـ بزدل.
• **بوڪرُ ج بوڪرَ (ت):** ذ. صفت. بلڪل پُراڻو. جهونو ـ پُرتو.
• **بوڪڙو:** ذ. ووٽن جي پوک جو هڪ مرض (جڏهن ووڙ ۾ ـ پنا ٽين. تڏهن ڪيڙو لڳين، جو پن ڪائيندو ويندو آهي. پوک کي پاڻي پيارڻ بعد ئي اهو مرض ويندو آهي).
• **بوڪڙُو ج بوڪڙُو:** ذ. صفت. بُڪايل ـ بُڪيو. سُڄو ـ پينگيو ـ ڪنگال. واهيات ـ رڌيل.
• **بُوڪَنُ ج بُوڪَن:** ذ. [سن. پُوشَڻ] زيور ـ ڳَهَ "ڪنڇن تي بُوڪن جو. جڏ جانب ڪيو جنسار". (راڄن شاه).
• **بوڳرگري:** اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بوڳو ج بوڳا:** ذ. سنگهه جو گوبو ـ بودو.
• **بول:** ذ. [ع. بَوْلُ] پيشاب ـ مُٽ. پولهه ـ دُبر. اوگهڙ. آندا گجيون. اوجهري.
ـ **بول ڪيڻ:** پچايل مڪڙ کي ڪائڻ اڳ ۾ اڏ ڪري اُن جو پولهه وارو حصو چڪي ڪيڻ. سخت مار ڪيڻ. (ڪپڙي کي) تهبارون ڪرڻ.
ـ **بولدان:** ذ. پيشاب ڪرڻ جو ٽاڻ ۽.
ـ **بول و براز:** ذ. پيشاب ۽ ٽورو.
ـ **بولاڻي ج بولاڻيُون:** ث. بازولي ـ ڪلابازي. ڦيري. اٽڪل.
ـ **بولاڻي ڪائڻ:** ڪلابازي ڏيڻ. ڦيري ڏيڻ. ڳالهه ڪان ڦري وڃڻ. ڏڪي تي ڦري وڃڻ.
• **بولاڪي:** اسم خاص. [ف] سِبي ۽ ڪوئيٽا جي وچ ۾ هڪ لڪ جو نالو.
• **بولانْدو ج بولانْدا:** ذ. [ع. بَوْلُ] اوجهه. وڏو آندو "مُنهن نه مهانڊو گڏهه جو بولانڊو" (چوٽي). ٻڪريءَ جي ڏاس يا ڏاڳن جو منجهيل ڍورو. ڳنڊين ڳوڙهن وارو ڏاڳو.
• **بُولِڙي ج بُولِڙيُون:** ث. ننڍو بُولو (ڳهه). چويڙ راند ۾ هارائيندڙ ڏُر جي پڇاڙيءَ تائين نه چڙايل ۽ مُئل ساري. چلهر (چنهر) راند ۾ ننڍ (جنهن ۾ مئل ساري توڙ تائين راند هارائيندڙ چڙائي نه سگهي).
• **بولو ج بولا(ل):** ذ. پَڇو (متعدد جو) ـ چَپ.
• **بُولو ج بُولا:** ذ. [ف. بَلاق] ڳَهَ جو هڪ قسم ـ نَڪ جي نموني نندڙو ڳَهَ (جو نڪ جي ٿُوٽيءَ ۾ سوراخ ڪري پائين).
ـ **بُولِي ج بُوليُوُن:** ث. ننڍو بُولو.
• **بُولِي ٽُولِي:** ث. چرچو گهبو. ڪل مسخري.
• **بُومُ:** ذ. [ع. بُوم] چهرو ـ اُلو. لُڙ ـ گوڙ ـ شور ـ ڏمڙ. (ث) [ف. بُوم؛ سن. پُوم، پُومي] زمين ـ ڌرتي ـ پُونءِ.
ـ **بُوم خَصْلت:** ذ. صفت. (چهري وانگر) ويراني پسند ڪندڙ ـ منحوس ـ نياڳو.
ـ **بُومِيو ج بُومِيا:** ذ. صفت. [سن. پُومَ] پُومِيو. ترجو واقف. سونهون. اڳواڻ ـ رهبر ـ رهنما.
• **بَوَنْ:** ذ. چيلهه ڪان هيٺ چولي جي ويڪر.
• **بُناڙُ ج بُوناڙ:** ذ. ٻوٽ (مرونڍ جو) ـ دوناڙ.
• **بُونْبُ ج بُونْبَ:** ذ. [سن. بِمْبَ] ڪوهو (ٻيڙي يا جهاز جو) "جي پائين ڪارو ڪيڙيان. تہ اُٿي بُونب بناء" (شاه). گنبذ جي چوٽي يا ڪنگري. نيل جي چهنب. ڊاڪُونْءَ جي مٿين پڙ جي چوني. ڪٽ يا هندوري جي پائي جي مٿين چهنب. گول چهنبدار ڏُنڊي يا بُنبي. دلي جو ڏڪ (ل). نخرو (ل). نڪ يا ڪن جي چوٽي (ت). (صفت) وڏو ـ ٽُلهو ـ متارو (ل).
• **بُونْبار(ڪ):** ث. دهالٽ.
• **بُونْبالو:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بُونْبو ج بُونْبا:** ذ. [سن. بِمْبَ] گنبذ جي چوٽي يا ڪنگري. نيل جي چهنب. ڪٽ يا هندوري جي سنهي چوٽي. ڪنهن به شيءِ جي چهنبدار ڏُنڊي. ڊاڪُونْءَ جي مٿين پڙ جي چوٽي. دلي جو ڏَڪَ "جانْ وجان واٽ وٽيو. ڏنم بصرءِ بونبو: گهڙي ويس گهر ۾، ڪُٽيئون منهنجو ڏُونگو" (پيراڻو پنهرو). هڪ قسم جو نانگ. (ث) بُونْبِي ج بُونْبِيُونْ.
• **بُونْيات ج بُونْياتَ:** ذ. مڇرن يا مڪين جو آواز. سنهون ۽ گڏيل آواز. بُونْيَتُ.
ـ **بُنْيَتُ ج بُونْيَتُ:** ذ. [سن. پُرِمْ = قِرڻ] ڪنهن به قِرندڙ شيءِ (لائون. قِرڻي وغيره) جو آواز. تکو آواز تيزيءَ سان اُچليل

شيءِ جو (هوا ۾) آواز.
• **بُونيت ڪرڻ:** واڪي وارو آواز ڪرڻ.
• **بُونْتارَجڻُ (ت):** فعل مجهول. ڪاوڙجڻ. ضد ڪرڻ. پُوتاڙجڻ (ل). (بونتاريو ـ بُونتاربو ـ بُونْتاريل).
• **بُونْدَ ج بُونْدُونْ:** ث. [سن. وِنْدَ] مِينهن جي ڪُٽي. سنهي ڦُڙ ڦُڙ. سنهون مِينهن. پاڻيءَ جي چاٽ "منجهان پيئي مڪڙيءَ، ڪا جا پاڻيءَ بُوند" (شاه). تمام ٿورڙي شيءِ. ڪپڙي جو هڪ قِسم (جنهن تي ٻَرٻَر چاپيل هجي) ـ بُونْدي.
– **بُونْد بُونْد:** ث. ڦُڙ ڦُڙ ـ سنهون مِينهن.
– **بُوندون ڪَڍڻ (ڪ):** مِينهن جو سنهي ڦُڙ ڦُڙ ڪري وسڻ. خوشبو ڪرڻ ـ هُمڪارون ڪرڻ.
• **بُونْداڙَ ج بُونْداڙُونْ (ل):** ث. ڪُتي يا بگهڙ جي اوناڙَ.
• **بُونْدي ج بُونْديُونْ:** ث. مٺائيءَ جو هڪ قِسم (جنهن مان لڏون ۽ ٿُهن) ـ نُختي.
• **بُونْدِ ج بُونْدُونْ، بُونْديُون:** ث. دُنْدي (جنهن وٽان ميوو تاريءَ سان لٽڪيل رهي ٿو) ـ ڏاڻي. مُنهن ـ دوناڙ (ل). ڦُوند ـ پَڇو (ڪڪڙ جو) "ڪڪڙ آنو بُوند ۾، سارو لوڪ گواهه" (گرهوڙي).
• **بُونْداڙ ج بُونْداڙُونْ (ل):** ث. دُوناڙ (جانور يا مرونْڊ جو).
• **بُونْدِڙ ج بُونْدِڙيُون:** ث. سُوئر جي مادي ـ پُونڊِڙ.
• **بُونْدو ج بُونْدا (ڪ):** ذ. پُونْدو ـ بُجو.
• **بُونْري ج بُونْريُونْ (ڪ):** ث. هڪ قِسم جي ٻڪري.
• **بونَسُ:** ذ. [انگ. bonus] مقرر پگهار کان سواءِ وڌيڪ مليل عطيو يا بخشش.
• **بُونْڦاڙَ بُونْڦوڙُ:** ذ. ڏٽ جو هڪ قِسم (ڪنيءَ جي نموني جهڙو. جو مِينهن وسڻ بعد زمين مان اُپري) ـ پَڏ. پهيڙو ـ بُنْهُن ڦوڙ (ت). مڇيءَ جو هڪ قسم (ڪ).
• **بُونْگاهُ ج بُونْگاهَ (ڪ):** ذ. برسات تي آباد ٿيندڙ زمين لاءِ پاڻيءَ کي ڏنل بند جو هيڻيون پاڳو.
• **بُونْهَڙ ج بُونْهَڙيُون:** ث. مڇيءَ جو هڪ قِسم (ڏگهي. نانگ جي سڪل جهڙي) ـ گوڃ.
• **بُونْهِ:** ث. [ف] بُوءِ ـ بانس.
– **بُونْهائتو:** ذ. صفت. بُوءِ وارو ـ بانْسارو.
– **بُونْهِ بٽاس پوڻ (ت):** ٿوري خبر پوڻ ـ ڪُڙڪ پوڻ.
– **بُونْهِي:** ث. بُوءِ ـ بانْس.
• **بُونْهِڙَجڻُ (ت):** فعل مجهول. ڪاوڙجڻ ـ ناراضپو ڏيکارڻ. (بونهڙيو ـ بُونهڙبو ـ بُونهڙيل).
• **بُونْهُرو ج بُونْهُرا (ل):** ذ. بُهرو ـ تهخانو. گهوڙي جو اونداهو طنبيلو.
• **بُوڊَ ج بُوڊُونْ:** ث. مِٺي پاڻيءَ جي مڇيءَ جو هڪ قِسم.
• **بوڊِينْبو ج بوڊِينْبا:** ذ. بوڙينْبو.
• **بُوو ج بَوا:** ذ. پکيءَ جو هڪ قِسم (جو رات جو دانهون ڪندو آهي).
• **بُوهارَ ج بُوهارُونْ (ڪ):** ث. اُها ڍڳي يا مينهْن جنهن جا گُوها ڦُوهاري وانگر نڪرن.
• **بُوهارَجڻُ (ل):** فعل مجهول. شورجڻ ـ ڪاوڙجڻ ـ قُوندارجڻ. (بُوهاريو ـ بُوهاربو ـ بُوهاريل).
• **بُوهارو ج بُوهارا (ڪ):** ذ. قُوهارو.
• **بُوهاڙَجڻُ:** فعل مجهول. ڇُهٽڻ ـ چنبڙڻ. (بُوهاڙيو ـ بُوهاڙبو ـ بُوهاڙيل).
• **بُوهَرُ:** ذ. بُهرو. خال.
– **بُوهَر پِرڻ:** پيٽ پِرڻ.
• **بوهرا:** اسر خاص. مسلمانن جي هڪ فرقي جو نالو ـ بوري.
• **بوهرو ج بوهرا:** ذ. "بوهرا" فرقي جو فرد ـ وونْرو ـ بوري.
• **بوهري:** اسر خاص. وونْرا ـ بوري.
• **بُوهَڙ:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو. قنبر ۽ جاتي تعلقِ ۾ ديهن جو نالو.
• **بُوهَڙڪي:** اسر خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بُوهَڻِ:** ث. ڪنڌ سِر (جا بَدَلي ۾ ئي سڙي ڳري ويل هجي). رڍ جو هڪ قسم.
• **بُوهَڻُ:** ذ. پَراڻو لوهه ـ ڪٽيل پراڻو لوهه (جنهن مان خُبث الحديد جو ڪُشتو ٺاهين). بَدَلي ۾ سڙيل ۽ ڳريل سرن جو ڍڳُ. ٻُوٽي جو هڪ قِسم (ت). مڇيءَ جو هڪ قِسم (نانگ جهڙي. ڏيکهه ۾ ائين فوٽ ڪن) ـ مار ماهي ـ بُونْهڻ ـ سنگ پا.
• **بوهي ج بوهي:** ذ. ساموندي مڇيءَ جو هڪ قِسم. پکيءَ جو هڪ قِسم. (اسر خاص) تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بوهيارو ج بوهيارا:** ذ. واڪو واڪاڻ ـ هُل ـ گوڙ ـ هنگامو. دمڇر ـ غلغلو. پوڪ جو تڪڙو اوسَرُ.
– **بوهيارو ڪَرڻ:** گوڙ ڪرڻ. ويڙهه يا فساد ڪرڻ. بدنام ڪرڻ ـ خوار ڪرڻ (ت).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بوهِي چَٽو ج بوهِي چَٽا:** ذ. تيلي قَرين جو هڪ قِسم (جنهن جا داڻا بيضوي ٽين. ۽ پُڄي کائجن) ـ بوهِي مُگ.
• **بوهِي مُگ ج بوهِي مُگَ:** ذ. بوهِي چَٽو ـ مُگ قَري.
• **بُوءِ ج بُوئُون:** ث. [ف. بُو] بانُس ـ ڏب ـ ڳَنڊ. واسُ ـ هڳاءُ (١) "محبتي ميهار جي، باالله پييم بوءِ" (شاه)؛ (٢) "تہ ويراڳي تو واس، بَر ۾ بُوئون موکلي" (شاه).
ـ **بُوءِ دارَ:** ذ. صفت. بانُس وارو.
• **بُوڌا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **بُوڌا ج بُوڌائُون:** ث. بي ۽ جي پيٽ ـ پُٽي "ڏنڊن بُوڌا، ڏنڊ ڪيندا گَهوها" (پهاڪو).
• **بُوڌِدارَ (ت):** ذ. خوشبودار چانورن جو هڪ قِسم ـ سگَداسي.
• **بُوڌِڻ:** مصدر. [سن. وَپَنَنْ > وپْ: هـ. بونا] پوکڻ ـ ڪاشت ڪرڻ. (بُويو ـ بُوئيندو ـ بُويل).
• **بُوڏو ج بُوڌا:** ذ. صفت. طهر ڪندڙ ـ حجام.
• **بوئِي:** ذ. صفت. [انگ. boy] اُٺي ويڙهَ لاءِ نوڪر ـ بَٽلر.
• **بوئِي:** ث. مِڻي پاڻيءَ جي مڇيءَ جو هڪ قِسم.
• **بوئِيلو:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بوئِيمادر بُوئِيمادرانْ:** ذ. [ف. بوي مادر] دوا طور ڪم ايندڙ ٻوٽيءَ جو هڪ قِسم.
• **بوئِي مُگَ:** ذ. بوهِي مُگَ ـ بوهِي چٽا.
• **بويارو ج بويارا:** ذ. گوڙ گهمسان ـ بوهيارو.
• **بُويو ج بُويا:** ذ. [انگ. buoy] سامونڊي بندر تي پاڻيءَ ۾ ڪتل وڏو لوهي تُنبو (جو گوگڙوءَ جي شڪل تي ٿئي، ٻيڙين ۽ جهازن کي ٻڌي بيهارڻ لاءِ استعمال ٿئي).
• **بَهَ ج بَهُونْ (ت):** ث. (ڪتن جي) پونڪَ ـ باهوڙَ.
• **بِهْ:** صفت. [ف] چگو ـ سُنو. بَيءَ ـ پليتي.
ـ **بِهِ وهڻ:** پليتي وهڻ (ڪاڏي ۾). ڏوهه ڪرڻ.
• **بِهُ ج بِهَ:** ذ. [سن. وِسَ] پيٽ جي سوراخِدار پاڙ (جا پاڇيءَ طور ڪم اچي).
• **بُهْ:** [پرا. بُسَ] ڪٽڪ جي ڳاهيل تيلين جو گاهُ (جو مال جي چاري لاءِ) گاري ۾ مِلائڻ لاءِ ڪم اچي].
ـ **بُهِ سان پَرڻ:** جانور جي ڪَل يا ڪنهن ڳوٽريءَ يا ڳوٽ ۾ بُهِ تنبڻ. سخت مار ڏيڻ (هڪ ڪل لاهي بُهِ سان پرڻ). تنبي چڏڻ ـ گَنڊي چڏڻ.
ـ **بُهِ ڪَل پَرائڻ:** ڳري سزا ڏيارڻ ـ سخت سيکت ڏيارڻ.
ـ **بُهِ ڪري چڏڻ:** صنا ڪُٽ ڪري چڏڻ ـ بلڪل ڪمزور ڪرڻ.

• **بَها ج بَهائُون:** ث. [ع. بهاءُ = حُسن: ف. بَها] قيمت ـ اڳهـ ـ مُلهـ ـ دام. عوض ـ بدلو "خون بها".
ـ **بَها بَرڪت:** ث. تورڻ وقت ڏَرَوائيءَ جو پهرئين ڏڙي لاءِ آواز. اصلي جوهر ـ ذاتي خصوصيت. فائدو.
ـ **بَها بَرڪت نِڪرڻ:** اصلي جوهر نڪري وڃڻ ـ فائدي جو اثر نڪري وڃڻ.
ـ **بَها ڪرڻ:** مُلهـ ڪٽڻ ـ قيمت ٻڌڻ.
• **بَهاب:** اسم خاص. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بَهادُرَ ج بَهادُرَ:** ذ. صفت. [ف] پهلوان ـ دلير ـ شجاع ـ سورهيه. همت وارو ـ جرات وارو.
ـ **بَهادرانہ:** ظرف. بهادريءَ سان دليرانہ.
ـ **بَهادري ج بَهادريُون:** ث. پهلواني ـ دليري ـ سورهيائي ـ شجاعت.
ـ **بهادري ڈيڪارڻ:** سورهيائي ڏيکارڻ ـ پهلواني ڏيکارڻ. (طنزاً) وڏو ڪم ڪرڻ ـ ڦاڙها مارڻ.
• **بَهادُراڻي:** اسم خاص. خليلاڻي بلوچن جو هڪ قبيلو.
• **بَهادُرپور:** اسم خاص. ڪڙ ۽ ٽل تعلقن ۾ ديهن جو نالو.
• **بَهارَ ج بَهارُونْ:** ث. [ف] گلن جي ڦُٽڻ جي موسم ـ بسنت رُت (جا ڦَڳڻ، چيٽ ۽ ويساک واري سِماهي ۾ تقريباً ١٥ فبروري کان ١٥ اپريل تائين آهي). خوشي ـ راحت ـ آنند ـ فرحت. رونق ـ جهڳمگ. سبزي ـ ساوڪ.
ـ **بَهاري ج بَهاريُون:** ث. گُلن ڦُٽڻ جي موسم بسنت رت. خوشي ـ راحت ـ آنند. رونق. (صفت) بهار جي.
ـ **بَهاري قَراري:** ث. خوشي ۽ چگيلائي ـ آرام قرار. رونق ۽ تازگي.
• **بَهارُ ج بَهارَ:** ذ. [ف] بسنت جي موسم ـ بَهارَ. هڪ راڳڻيءَ جو نالو. (ذ. صفت) خوش. سرسبز ـ سرهو ـ تڙيل. [ع. بَهارُ] هڪ قِسم جو خوشبودار جهنگلي ٻوٽو (جنهن کي پسند ڪرڻ سببان سپه سالار محمد بن قاسم جو ڪُنيو "اَبُوالبَهار" ٿيو). [سن. وِهارَ] وندر ـ مزو. کيل ـ تماشو. سير. گردش. ٻڌ يا جين ڏرم وارن جو مندر (محمد بن قاسم جي فتح وقت سنڌ ۾ ٻڌ ڏرم جي هيئين مندرن جا نالا "فتحنامي" مان ملن ٿا: ١. اَشبهار ٢. نوبهار ٣. وڪر بهار.
ـ **بَهار بَهار ٽيڻ:** تمام خوش ٽيڻ.
ـ **بَهارِجڻ:** فعل مجهول. بهاريءَ ۾ اچڻ. بهار بهار ٽيڻ. سر

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سبز ٹيڻ. گَلن ڦُلن جو نڪرڻ (بهاريو ـ بهاربو ـ بهاريل).

• **بَهاريه:** صفت. [ف] بهار تي ٿيندڙ (قصيدو).

• **بِهارُ بَهارُ:** ذ. [سن. وِهارَ] وندر ـ مزو ـ کيل ـ تماشو. سير ـ گردش. (اسم خاص) پارت جي هڪ مشهور شهر ۽ پرڳڻي جو نالو.

– **بِهاري:** ذ. صفت. "بِهار" جو رهاڪو. (اسم خاص) شري ڪرشن جو نالو.

– **بِهاري خَطُ:** ذ. لکٹيءَ جو هڪ نمونو.

• **بَهارپُور:** اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَهارِسْتانُ:** ذ. [ف] سدا سر سبز باغ. (اسم خاص) مولانا جامي جو تصنيف ڪيل فارسي نثر جو هڪ مشهور ڪتاب (جو هن سعديءَ جي 'گلستان' جي تتبع ۾ لکيو).

• **بَهارَنُ:** اسم خاص. تعلقي تندي محمد خان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بِهارَنُ:** مصدر. ڏسو "بيهارڻ".

• **بَهارو:** اسم خاص. مرد جو نالو (شاهه بهارو جهنجهڻ. نور محمد ڪلهوڙي جو مشهور سپه سالار هو. جنهن قلات جي والي عبدالله خان سان جنگ واري موقعي تي پاڻ موڪيو "بازي بَهارو شاهه ڪٽي ويو شير ڪون" (جلال). (اسم خاص) رياست خيرپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَهارو ڪوڪَرُ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي خيري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بِهاڳُ:** ذ. هندستاني پڪي راڳ جي هڪ راڳڻيءَ جو نالو ڏسو "وهاڳ".

• **بَهانو ج بَهانا:** ذ. [ف. بهانه] عُذر ـ ڪوڙو سبب. حيلو.

– **بَهانائِي ج بَهانائِي:** ذ. صفت. بهاني باز ـ ڪوڙا عذر ڏيندڙ. نٽائُو ـ گوسڙو. مڪار ـ ٺڳ.

– **بَهانو ڪرڻ:** ڪُوڙو عذر ڪرڻ. نٽائڻ.

• **بَهانَهْ:** ذ. [ف] ڏسو "بَهانو".

– **بَهانه جُو:** ذ. صفت. بهانا ڳولينڊڙ ـ حيلي باز ـ فريبي ـ مڪار ـ چَنڊرَ.

– **بَهانه ساز:** ذ. بهانو جوڙيندڙ ـ ڏونگي.

• **بَهاوَلْپُور:** اسم خاص. پاڪستان جي هڪ مشهور شهر ۽ رياست جو نالو. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَهاول شاهه:** اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَهاءُ الدّينُ:** اسم خاص. [ع. لفظي معنيٰ "دين جو حُسن"] (شيخ بهاءالدين زڪريا ملتاني) هڪ مشهور درويش ۽ ولي الله جو نالو (جنهن جي درگاهه ملتان شهر ۾ آهي).

• **بَهائِم:** ذ. [ع. بَهِيمَه ج بَهائم] مِرون ـ پَسُون ـ حيوان.

• **بُهائِڻُ:** مصدر. ڪنهن جانور جي ڪل کي ڪڻڻ ۽ بُهڻ سان پرڻ. (بُهائيو ـ بُهائيندو ـ بُهايل).

• **بَهائِي:** اسم خاص. [ع] هڪ فرقي جو نالو (جنهن جو پيشوا "بَهاءالله" نالي ايران ۾ ٿي گذريو آهي).

• **بُهْبُود، بُهْبُودي:** ث. [ف. بِه = ڇگو + بُودي < بودن (=هڻڻ)] ڇگائي ـ پلائي ـ خيرخواهي ـ بهتري ـ برتري. فائدو.

• **بُهتانُ ج بُهتانَ:** ذ. [ع] ڪوڙو الزام ـ ڪوڙي تهمت.

– **بُهتان بَنْدَنْ:** ڪوڙي تهمت رکڻ ـ ٺڪر پيڃڻ.

– **بُهتان تَراشِ:** ذ. صفت. ڪوڙو الزام ڏيندڙ ـ ڪوڙي تهمت لڳائيندڙ.

– **بُهتان تَراشِي:** ث. ڪوڙي تهمت لڳائڻ جو فعل.

– **بُهتانو ج بُهتانا:** ذ. ڪوڙو الزام ـ اجائي تهمت.

ـ **بُهتاني ج بُهتاني:** ذ. صفت. ڪوڙو الزام لڳائيندڙ.

• **بِهْتَرْ:** صفت. [ف] وڌيڪ چڱو ـ زياده سُٺو ـ زور پَلو.

– **بِهتَري:** ث. چڱائي ـ پلائي.

– **بِهتَرين:** صفت. سڀ کان چڱو ـ ازخد چڱو ـ چڱي ۾ چڱو.

• **بَهْجَتَ:** ث. [ع] خوبصورتي ـ حسن و جمال. شان ـ برتري. خوشي ـ فرحت. ڦُڙتي ـ ڄُستي.

• **بَهْدُورُ ج بَهْدُورَ (ڪ):** ذ. صفت. بهادر.

• **بَهْرْ:** ظرف. [ف] واسطي ـ ڪارڻ.

– **بَهرِخُدا:** محارو. خدا جي واسطي "قاصد ڈي ڪل بهرخدا، ايندو دوست مٹو دلدار ڪڈهن" (صاحبڈنو شاهه بلڙيءَ وارو).

• **بَهَرْ:** حرف ربط. [ف. بِه + هر] هر ڪنهن سان.

– **بَهَرحال:** ظرف. ڪنهن به طرح ـ جيئن ٿي سگهي.

– **بَهرصُورت:** ظرف. ڪيئن به ڪري ـ ڪنهن به نموني.

• **بَهْرامُ:** اسم خاص. [ف] ايران جي ساساني بادشاهن مان هڪ مشهور بادشاهه جو نالو. بهرام گور. (غالباً 'بهرام گور' جي نالي پويان ناهيل) سنڌي قصي "بانڪو بهرام" جو سُورمو ـ بانڪو بهرام. ضلعي لاڙڪاڻي جي ٻن ڳوٺن ۽ ديهن جو نالو ('بهرام هيڻيون' ۽ 'بهرام مٽيون').

– **بَهرام چَرْخُ:** اسم خاص. مريخ گرهه ـ منگل ديوتا.

– **بَهْرامي:** ث. [ف] بهادري ـ شجاعت. ڪوس.

• **بَهْراٹو ج بَهْراٹا:** ذ. ڏسو "بَهراٹو".

• **بَهَراٹِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بَهُرو ج بَهُرا:** ذ. [ف. بَهْرَهَ] حصو ـ پاگو ـ بَحرو "سوز عشق جو سپرين، بهرو کو بخشيج" (بيدل). فائدو.
– **بَهرو وڻڻ:** حصو وڻڻ. ورچ وڻڻ. کمر ۾ شريڪ ٿيڻ.
• **بُهُرو ج بُهُرا:** ذ. [سن. پُوم گُرهَمْ] زمين دوز کوٺي ـ تَهخانو. بجاءَ لاءِ اندريون کمرو ـ بجاءَ گهر. چُر ـ غار. اونداهو طنبيلو. سوراخ ـ ٽنگ (ت). کنوارجي ونواه ۾ ويهڻ جي جاءِ.
• **بَهَروَنْدَ:** بخت واري ـ پلاري.
• **بَهْرَهْ:** ذ. [ف] ڏسو "بَهرو".
– **بَهره بَرْ:** ذ. صفت. پاگي نيندڙ ـ پاگي پائيوار ـ شريڪ.
– **بَهره دار:** ذ. صفت. ڏسو "بهره بر".
– **بَهَره مَنْد:** ذ. صفت. پاگي وارو. خوش بخت ـ آسودو.
– **بَهره وَرْ:** صفت. پاگو وٺندڙ ـ حصو وٺندڙ. قسمت وارو. فائدو حاصل ڪندڙ. سوپارو ـ ڪامياب.
– **بَهره ياب:** ذ. صفت. با مُراد ـ ڪامياب.
• **بُهْري:** اسم خاص. تعلقي تندي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بَهْري قَدي:** ث. پکيءَ جو هڪ قسم.
• **بُهْريُونْ:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بَهڙڻ (ت.ل)** مصدر. باهُڙڻ. ٽاپو ڪائڻ ـ ٽڑڻ. پُلجي وڃڻ ـ غلطي ڪرڻ. پٽڪڻ ـ پَٽيُلڻ. (بَهڙيو ـ بَهڙندو ـ بَهڙيل).
– **بَهڙ ج بَهڙُونْ:** ث. باهوڙ.
– **بَهڙائڻ:** مصدر. "بَهڙڻ" مان متعدي بالواسطه. باهوڙائڻ. پٽڪائڻ. برغلائڻ ـ پنيلائڻ.
– **بَهڙي وڃڻ:** باهوڙجي وڃڻ. ٽڑي وڃڻ. ٽاپو ڪائڻ.
• **بُهڙي ج بُهڙيُون (ڪ):** ث. ٻکريءَ جو هڪ قسم (سڳ وڏا ٿين).
• **بُهْسَڻ:** مصدر. ڏند ڪڍي ڪِلڻ. ڏند شيڪڻ. (بُهسيو ـ بُهسندو ـ بُهسيل).
• **بُهْسَڻُ:** ذ. بگهڙ جي اُوناڙ.
• **بَهِشْ (ڪ):** ذ. بَحث.
– **بَهِشي، بَهِشِيرُ:** ذ. صفت. بَحثي ـ هوڏي ـ ضدي.
• **بِهِشْتُ ج بِهِشْتَ:** ذ. [ف] جنت ـ سرڳ. فرحت ـ آرام ـ آسائش. عيش آرام جي جاءِ.
• **بِهشت ۾ خَجِر (ڪلو) وجهڻ:** صلح ۾ وڳوڙ وجهڻ ـ بدامني ڦهلائڻ. غير مناسب هلت هلڻ. رنگ ۾ ڀنگ وجهڻ.
– **بِهِشْتِي ج بِهِشْتِي:** ذ. صفت. بهشت وارو ـ جنتي. بهشت جي لائق. پکالي ـ سقّاءَ.
• **بِهِشْتِي:** اسم خاص. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بَهِشْكارُ:** ذ. [سن. وَهِشْكارَ = اِخراج، نيڪالي] قطع تعلقات ـ ترڪ موالات ـ بائڪاٽ (boycott).
• **بَهَكُ ج بَهَكُون:** ث. ڏسو "بَيهَكَ".
• **بَهْكَنْ، بَهْكَنْ:** مصدر. [سن. بُكّ، بَشَنْ، وُكِ] پونڪڻ "بَهي بَهكي اُٿيو گهڏِي منجهان گهور" (شاه). (بهڪيو ـ بهڪندو ـ بهڪيل).
– **بَهْكَ، بَهْكَ ج بَهْكُون:** ث. پونڪَ ـ باهوڙ.
– **بَهكائڻ:** مدر. پونڪائڻ. بَچ ڪرائڻ ـ چيڙڻ. [هـ. بَهاكانا] برغلائڻ ـ پنيلائڻ.
• **بَهلائي:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊ ياري ۾ هڪ ڳوٺ ۽ ديهه جو نالو.
• **بَهْلائڻ:** مصدر. [سن. وِهَرَنْ؛ اُردو. بهلائيندو ـ بهلايل).
• **بَهْلْكائي:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي ڪنڊ ڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بَهلُوڙ:** اسم خاص. هڪ ڏَڻ جو نالو.
• **بَهْلُول:** ذ. صفت. [ع. بَهْلول] گهٽو ڪِلندڙ. مسخرو ـ چرچائي ـ ظريف. پَلومانس. سيني پلاين جو مالڪ. (اسم خاص) هڪ ولي ۽ جو نالو. لوڏي گهراٽي جي باني بادشاهه (بَهلول لوڏي) جو نالو.
• **بَهلولائي:** اسم خاص. لغاري بلوچن جي هڪ پاڙي جو نالو (جنهن مان 'حمل فقير لغاري' شاعر ٿيو).
• **بَهْلِيرُ ج بَهْلِيرَ:** ذ. صفت. پهلوان ـ بهادر ـ سورهيه ـ سورمو. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو جنهن مان مورڙو ٿيو (جنهن مڇ کي ماريو. سندس ڏاڏا 'هالو' ۽ 'هالاڇ' هئا) 'هالو ۽ هالاڇ هئا، ذات پلي بهليم".
• **بَهَرْ:** ظرف. [ف. به + هم] پاڻ ۾ ـ گڏ ـ ساڻ.
• **بَهْمَن:** اسم خاص. [ف. بهمن = هوشيار] ايران جي هڪ آڪاٽي بادشاهه جو نالو (جنهن کي 'ارد شير' به چوندا آهن، جو 'اسفند يار' جو پٽ هو. هن سنڌ ۾ 'بهمن آباد' جي نالي سان شهر ٻڌايو. جنهن تي پوءِ 'برهمن آباد' جو نالو پيو). ايراني شمسي سال جو نائون مهينو.
• **بَهْمَني:** اسم خاص. [سن. بُرْهْمَنْ > بَهمني (= بهمن يا برهمڻ جو)] دڪن هندستان جي هڪ شاهي خاندان جو نالو (جنهن جو باني 'علاوالدين حسن گنگو' هو ۽ جنهن کي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اوائل ۾ هڪ برهمڻ پاليو هو).

• **بَهْمَنَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَهْمَنُ:** ذ. [ع. ف. بَهْمَن] پسارڪي وڪر جو هڪ قسم (جو اڇي ۽ ڳاڙهي رنگ جو ٽيندو (اسم خاص) تعلقي رتي ديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَهمڻ وادي:** اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَهَنُ:** مصدر. [پرا. پَسَنَ: سن. پَشَنَ] پونڪڻ ـ بَهڪڻ "بَهي بَهڪي اُٽيو. گهڏي منجهان گهور" (شاه). باهوڙ ڪرڻ. بَڪڻ. مخالفت ۾ شاهدي ڏيڻ (ت). (بهيو ـ بهندو ـ بهيل).

• **بَهَنُ ج بَهَنَ:** ذ. وڻ جو هڪ قسم (جنهن جو ڪاٺ نرم ٿئي ۽ خاص طرح جندين جي سامان جوڙڻ ۾ ڪم اچي) ـ باهَنُ.

• **بِهَنَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي فيض گنج ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بِهَنُ:** مصدر. ڏسو "بيهڻ".

• **بَهو (ل):** ذ. اُٺ جي بدن جو ڏڌ ڪان وڌي ٻُڌيءَ تائين حصو.

• **بُهو:** ذ. [سن. پُلوشَ = بهُ: اردو. بهت] جهجهو ـ گهڻو ـ جال ـ ڪور.

• **بَهُورُ ج بَهُورَ:** ذ. ويجار ـ ڳڻتي. سُورادمو ـ جذبو. جوش ـ جَلال.

– **بَهُور چڙهڻ:** ڳڻتيون چڙهڻ ـ ڳڻتين ۾ پوڻ.

– **بَهُور ۾ پوڻ:** ڳڻتيون ڪائڻ ـ خيالن ۾ پوڻ.

• **بَهُورجَڻُ:** فعل مجهول. ڪاوڙجڻ. جوش ۾ اچڻ. خوش ٿيڻ. (بهوريو ـ بهوربو ـ بَهوريل).

• **بَهِي:** ث. [سن. پَشَنَ] ڏَڙهي ـ بَهُڪَ (ڪتي جي).

• **بَهِيَ:** صفت. [ع] سهڻو ـ وٺندڙ.

• **بِهِي:** ث. [ف] بهتري ـ نيڪي ـ چڱائي ـ پلائي. خوشبودار ميوي جو هڪ قسم (جنهن مان بيهي داڻا نڪرندا آهن).

– **بِهي خواهه:** ذ. صفت. پلو چاهيندڙ ـ خيرخواهه.

• **بُهِي ج بُهيُون (ل):** ث. مال چارڻ جو اُجورو. پگهار ـ معاوضو.

– **بُهيُون بانڊَ (ت):** محاورو. زمينون ۽ اُن سان واسطو رکندڙ ڪم ڪار ۽ ليکو چوکو.

• **بَهِيرَ ج بَهِيرُونْ:** ث. [ف. بَهِير = لشڪر جا ماڻهو. مڈيءَ جو اتالو] قافلو ـ سات "جنهن جو آرياڻي اڳواڻ، تنهن کي ڪانهي باڪَ بهير ۾" (شاه: ديسي). ماڻهن جو انبوهه. قطار جي ڳاهه "وهي وٽجارن جي، بندر ڏانهن بهير" (شاه: سربراڪَ). "ڪانهي بَس بهير کي، هل چل پيئي پيئي" (شاه: سهڻي).

– **بَهير بَڌڻ:** انبوهه ڪري اچڻ. تمام گهڻي تعداد ۾ (ماڻهن جو) اچڻ.

• **بُهيرُ ج بُهيرَ (ڪ):** ذ. پاڙيسري.

• **بَهيماڻي:** اسم خاص. تعقلي لٽي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَهيمَه:** ذ. [ف] مرون. پَسُون. ڊور.

– **بَهيمي:** صفت. مرونءَ جو. حيواني.

• **بَهِين:** اسم خاص. تعلقي ڊگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بَٹَه:** ث. [ع. بَيع (= وڪرو) جو بگڙيل] قيمت ـ مُلهه.

– **بَٹَه ڪرڻ:** قيمت ڪرڻ ـ مُلهه ڪرڻ.

– **بَٹَه ۾:** ظرف. رڪيل ملتوي.

• **بُٹانْڈَري:** ث. [انگ. boundary] بائونڊري ـ حد.

• **بَٹِلُ ج بُٹِلَ:** ذ. [سن. بَليوَرْدَ] بيل ـ ڊڳو ـ ڏاند. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو (اڪثري ڪراچيءَ ۾).

• **بَٹَنْترو (ت):** ذ. خيال. رُخ (زماني جو) ـ حال چال.

– **بَٹَنترو قَري وڃڻ:** خيال تبديل ٿي وڃڻ ـ طبيعت ۾ قيرو اچڻ.

• **بَٹَنْسر ج بَٹَنْسرُون:** ث. ڏسو "بَيْنَسر".

• **بَٹَنْسرو ج بَٹَنْسرا:** ذ. باز جو هڪ قسم.

• **بَٹُوتَ (ت):** ث. بُک. گهرج. سُج. قحط. جهيڙو بخار ـ بوٽ.

• **بَٹُودُ ج بَٹُودَ (لس):** ذ. صفت. پوش ـ وحشي.

• **بَٹُوسَ ج بَٹُوسَ:** ذ. صفت. [ع. وُحُوش] بَٹُوش. وحشي ـ جهنگلي. اُٺ سڏريل. پُڄ ـ بُوزان. ميرو ـ گندو ـ ڪنو. اَناڙي ـ اَڻڏنگو.

• **بَٹُونْ (ت):** ظرف. وڏائيءَ ۾ ـ تڪبر ۾ ـ هٺ ۾.

• **بَٹِي ج بَٹِيُونْ:** ث. مقرر هنڌ. منزل مقصود.

– **بَٹِي ۾:** ظرف. هلندڙ (معاملو) ـ اُٺ فيصل ـ زير غور.

• **بَٹِي (ل):** ث. طعام ۾ پيل ڪا ناجائز شيءِ.

• **بُٹِي:** ث. [هـ. بويا، بوئا] ٻيءَ جي پيٽ ـ پَڇِي.

• **بي:** صفت. ظرف. [ف] سواءِ ـ ڌاران ـ بغير ـ بن. (ذ) صفاتي اڳياڙي (جا لفظن جي اڳيان اچي نفي يا انڪار جي معنيٰ ڏيڪاري "بيعقل، بي شعور، بي ادب، وغيره").

– **بي آب:** صفت. پاڻيءَ کان سواءِ ـ سُڪل ـ خشڪ. بيعزت. بي مان.

– **بي آبرُو:** صفت. بيعزت ـ بي مانو.

– **بي آبرُوئي:** ث. بيعزتي ـ بي مانائي.

– **بي آبو ج بي آبا:** ذ. صفت. پاڻيءَ کان سراءِ ـ خشڪ.

بيعزت ـ بي مانو ـ بي آب.

– **بي آبِي:** ث. پاڻيءَ نہ هئڻ جي حالت ـ سوڪ ڏڪائي ـ بيسوادائي.

– **بي آدرو:** ذ. صفت. بي مانو ـ بيعزت ـ اَڏنگو.

– **بي آڏَر:** ذ. صفت. بي آدرو. بي پهچ.

– **بي آرامُ ج بي آرامَ:** ذ. صفت. بي سُکو ـ بيقرار ـ پريشان. بيچين. جنهن کي نند نہ اچي.

– **بي آرامِي:** ث. بيقراري ـ آنڌ مانڌ ـ لوڇ پوڇ. پريشاني.

– **بي آزارُ:** ذ. صفت. آزار کان سواءِ. معصوم.

– **بي آشنا:** ذ. صفت. ناواقف. بي دوست.

– **بي آگاهَ:** ذ. صفت. اَڻواقف. جاهل. بيخيال.

– **بي آگاهِي:** ث. بيخيالي. اڻواقفي. جهالت.

– **بي آگَهِي:** ث. بيخبري ـ جهالت.

– **بي آميز:** ذ. صفت. اَڻ ڳڏيل. صاف.

– **بي آهنگ:** ذ. صفت. بي تالو. بي سُرو. اَڻ تيار.

– **بي اِتفاق:** ذ. صفت. بکيڙائي. جهيڙاڪار. ڦيٽاڙو وجهندڙ.

– **بي اِتفاقِي:** ث. ناسازي ـ اٿبٽ.

– **بي اَثَرُ:** ذ. صفت. اَثر کان سواءِ. بيفائدو ـ عبث ـ اجايو.

– **بي اَجَلُ:** ظرف. اَجل يا مدي کان سواءِ. بيوقتو ـ ڪُمهلو.

– **بي اِحترام:** ذ. صفت. بي لڄو. بي ادب.

– **بي اِحترامِي:** ث. بي اَدبي.

– **بي اِحتياجُ:** ذ. صفت. اَڻ گهُرجائو. آزاد.

– **بي اختيار:** ذ. صفت. اختيار کان سواءِ. بيوس ـ عاجز.

– **بي اختيارانَه:** ظرف. پاڻمرادو ـ اَزخود.

– **بي اختياري:** ث. بيوسي ـ عاجزي.

– **بي اَدَبُ ج بي اَدَبَ:** ذ. صفت. ادب کان سواءِ ـ اَڏنگو. بي ڇيو. گستاخ. بدتميز. شوخ. شرير. بيحيا.

– **بي اَدبانَه:** ظرف. بي ادب نموني ۾. اَڏنگائيءَ سان.

– **بي اَدبِي ج بي اَدبِيُون:** ث. بد فضيلتي. اَڏنگائي. گستاخي. اَهنبائي. شوخي.

– **بي اَرَثَ:** صفت. [ف. بي + سن. اَرْثَ] بي مطلب ـ اَجايو.

– **بي اَصْلُ:** صفت. بي بنياد.

– **بي اِطلاع:** صفت. بيخبر. بنان سُڌ جي.

– **بي اِعْتِبارُ:** ضفت. جنهن تي پروسو نہ ڪري سگهجي ـ بي پروسي. نامعتبر.

– **بي اِعْتِبارو ج بي اِعتبارا:** ذ. صفت. بي اعتبار ـ بي پروسي. خيانتي ـ ڪپتيو.

– **بي اِعْتِباري:** ث. بي ويساهِي ـ بي اعتمادي.

– **بي اِعْتِدالُ:** ذ. صفت. نابرابر ـ ناموافق. وڇڙيءَ حالت وارو نہ.

– **بي اِعْتِدالِي:** ث. نابرابري ـ ناموافقت. ناهموزني.

– **بي اِعْتِقادُ ج بي اِعْتِقادَ:** ذ. ڪنهن ۾ به ويساهه نہ رکندڙ. بي ويساهو. ڪنهن تي به پروسو نہ رکندڙ.

– **بي اِعْتِمادُ:** ذ. صفت. بي پروسي. بي اِعتبار.

– **بي اِعْتِمادي:** ث. پروسي نہ هجڻ جي حالت. بي اعتباري ـ بي ويساهي.

– **بي اِعْتِنا:** ذ. صفت. بيپرواهه ـ لاغرض ـ بي ڏيانو.

– **بي اِعْتِنائي:** ث. بي ڏياني. بيپرواهي ـ لاغرضي.

– **بي اِلْتِفاتُ:** ذ. صفت. بيخيال.

– **بي اِلْتِفاتِي:** ث. بي ڏيانائي ـ بيخيالي ـ بيپرواهي.

– **بي اِمْتِيازُ:** ذ. صفت. پوريءَ طرح سان سوچ ويچار نہ ڪندڙ. بي تميز.

– **بي اَنْتُ:** صفت. جنهن جي پڇاڻي نہ هجي ـ لا اِنتها ـ لاحدّ. اَٿاهه. اونهو ـ عميق اَپار. بيشمار. تمام گهڻو.

– **بي اِنتظامُ:** صفت. خراب انتظام وارو. پورو بندوبست نہ رکندڙ.

– **بي اِنْتِها:** ظرف. بيحد ـ گهڻو ـ بي انت.

– **بي اَنجامُ:** ظرف. جنهن جي پُڇاڻي نہ هجي ـ بي اِنتها.

– **بي اَنْداز:** صفت. بيشمار ـ اَڻ ڳڻيو ـ تمام گهڻو.

– **بي اَنْديشه:** صفت. بيخيال ـ بيپرواهه. غافل. ناعاقبت انديش.

– **بي اِنْصاف:** انصاف نہ ڪندڙ. ستمگر ـ ظالم.

– **بي اِنْصافِي:** ث. ظلم ـ ستم انڌير ـ اَنياءُ ـ ناحق. بي اولاڏ. اَولادي: ذ. صفت. اولاد کان سواءِ ـ جنهن کي اولاد نہ هجي.

– **بي اونُ:** ذ. صفت. بيفڪر ـ اَچنت.

– **بي اونائِي:** ث. بيفڪري. لاپرواهي. اطمينان.

– **بي اونو ج بي اونا:** ذ. صفت. بنا ڳڻتيءَ جي ـ بيفڪر.

– **بي اِيمانُ ج بي اِيمانَ:** صفت. جنهن کي ايمان نہ هجي. بي پروسو. بي اعتبار. بزدل ـ گيدي. ڪپتيو. دغاباز. بيوفا. نمڪ حرام.

– **بي اِيمانَ ٽِيڻ:** ايمان وڃائڻ. دغابازي ڪرڻ. بزدل ٽيڻ.

– **بي اِيماني ج بي اِيمانِيُون:** ث. ڪپت ـ دغابازي ـ نگي. خيانت.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بي باعث:** ظرف. بي سبب.
– **بيباقُ ج بيباق:** ذ. صفت. بنا باقيءَ جي ـ بقايا کان سواءِ ـ دِل کان آزاد. جنهن ڏي کجهہ بہ رهت نہ هجي. چڪتو ـ لٽ پٽ.
– **بيباقي:** ث. پاڇيءَ کان سواءِ. دِل کان آزاد (زمين).
– **بيباڪُ ج بيباڪ:** ذ. صفت. بي ڊپو ـ بيخوف. بيپرواهہ ـ بيفڪر. دلير ـ بهادر.
– **بيباڪي:** ث. بي ڊپائي.
– **بي بال و پر:** ذ. صفت. پَرن ۽ ڪنيڙائين کان سواءِ. ڪٽل. عاجز. بي طاقت.
– **بي بَدَل:** صفت. لاثاني ـ بيمثال. بينظير.
– **بي بَرَڪ:** صفت. بي سَرو سامان. مفلس ـ سُجو.
– **بي بَرَڪي:** ث. بي سَروسامانِي. سُجائي ـ مفلسي.
– **بي بَسْ:** صفت. عاجز ـ بيوس.
– **بي بَسي:** ث. عاجزي ـ ناتوانائي ـ بيوسي.
– **بي بَصَرُ:** ذ. صفت. اڪين کان سواءِ. انڌو. بيوقوف.
– **بي بَصيرَت:** ذ. صفت. آنڌو. اندر جو انڌو.
– **بي بِضاعَتُ:** صفت. مفلس ـ ڪٽل ـ سجو.
– **بي بَقا:** صفت. ٿوريِ وقت لاءِ ـ عارضي. فاني ـ ناپائدار.
– **بي بِلو:** ذ. صفت. بنا بِلي جي. لاعلاج. بِلاوجہ ـ بي سبب. بي بندوبستو
– **بي بَنْد:** صفت. بند يا قيد کان سواءِ ـ آزاد. غير محفوظ.
– **بي بَنْدوبَسْت:** صفت. بي انتظام. وگوڙيل.
– **بي بَندوبَستي:** ث. بي انتظامي.
– **بي بُنيادُ:** صفت. جنهن جو بنياد نہ هجي. پيڙهہ کان سواءِ. بغير بنياد جي. بد اصل ـ بي بُٽو. جنهن ڳالهہ جو ڪو اصل نہ هجي ـ اُفواهي (ڳالهہ).
ـ **بي بُنيادو ج بي بُنيادا:** ذ. صفت. جنهن جو بُڌ بنياد نہ هجي. پوءِ ڏائو ـ بَداصل.
– **بي بُٽو ج بي بُٽا:** ذ. صفت. بي بنياد. بداصل.
– **بي بُرِيو ج بي بويا:** ذ. صفت. بي باسو.
– **بي بَها:** صفت. جنهن جي قيمت نہ هجي ـ اَملهہ.
– **بي بَهْرَه:** صفت. بي نصيب. محروم.
– **بي بَيانُ:** صفت. جنهن جو بيان نہ ڪري سگهجي. ڳالهہ ڪرڻ کان مٿي. بيان کان ٻاهر ـ چوڻ کان ٻاهر.
– **بي باجهُ:** صفت. رحم کان سواءِ ـ بيرحم.
– **بي باجهائي ج بي باجهايُون:** ث. بيرحمي ـ بي قياسِي.
– **بي باجهو ج بي باجها:** ذ. صفت. بيرحم ـ ڪُمهِرو ـ نامهربان.
– **بي پَگو ج بي پَگا:** ذ صفت. بي ڊپو ـ بيخوف. دلير ـ بهادر.
– **بي پَرُ:** ذ. صفت. بي ڊپو ـ بيباڪ ـ بيخوف.
– **بيتابُ ج بيتاب:** ذ. صفت. بيچين ـ بيقرار ـ بي آرام. پريشان. گهبرايل.
– **بيتابِي:** ث. بيچيني ـ بيقراري ـ بي آرامي. گهبراهٽ ـ پريشاني.
– **بي تارو ج بي تارا:** ذ. صفت. جيڪو سُر تار تي پورو نہ هجي ـ بيتالو.
– **بيتالُ ج بيتال:** ذ. صفت. تار کان ٻاهر. انداز کان ٻاهر. بي ڍنگو. بدعادتو. گمراهہ ـ پٽڪندڙ.
– **بيتالو ج بيتالا:** ذ. صفت. جو سُر تار تي پورو نہ هجي ـ سُر تار کان ٻاهر. اڍنگو. اَڻ وٽندڙ. آواره ـ رولو. آنچيءَ کان سواءِ (لغڙ) (ث) بيتالِي ج بيتالِيُون.
– **بي تاملُ:** ظرف. ڏيرج کان سواءِ ـ بي صبر.
– **بي تَحاشا:** ظرف. بي اختيار. اَڏ ڏڏ ۾. بي تامل. بيڏرڪ ـ بنا ڪنهن ڊپ ڊاءَ جي.
– **بي تَدبِير:** صفت. تدبير کان سواءِ. بيخبر.
– **بي تَرتيب:** صفت. پوريءَ سِڌ ۾ نہ بيٺل ـ تنظيم کان سواءِ.
– **بي تَردُدُ:** ظرف. هڏ کان سواءِ ـ بنا هڪ.
– **بي تَعلق:** ظرف. سواءِ ڪنهن لڳ لاڳاپي جي آزادانہ.
– **بي تقريب:** ظرف. بي سبب ـ بي عذر.
– **بي تقصير:** ظرف. ڏوهہ کان سواءِ ـ بيگناهہ.
– **بي تَكَلف:** ظرف. ڏيکاءَ کان سواءِ. بي حجاب. سڌو سنواٽو.
– **بي تكليف:** ظرف. سواءِ تڪليف جي ـ بنا زحمت.
– **بي تُكو ج بي تُكا:** ذ. صفت. غير موزون. اَڻ پورو. فضول.
– **بي تَميز:** ذ. صفت. سواءِ ڪنهن تميز جي. ناشناخت. بي سوچ.
– **بي تميزي:** ث. ناشناسي. بي سوچائي.
– **بي تو:** ظرف. توکان سواءِ ـ توريءَ "ڏيان خيز خزان ۾، بي تو منجهہ بهار" (شاهہ).
– **بي تَوجه:** ظرف. بيخيال. لاپرواهہ.
– **بي توشَه:** صفت. بي سامان. سُجو.
– **بي توفِيق:** صفت. بي طاقت. بزدل. ناتوان.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بي توقف:** ظرف. بنا دير.
– **بي تَهہ:** ظرف. تَري کان سواءِ اَتاھ.
– **بي ثَمَرُ، ثَمَرو ج بي ثَمَر ثَمَرا:** ذ. صفت. [ف. بي + ع. ثَمَر = ميوو. توشو] جنهن کي سفرجو سامان ساڻ نہ هجي ـ بِناتوشي. هٿين خالي. مسڪين.
– **بي ثَمَري:** ث. بي سَر و سامانيءَ واري حالت. تهي دستي ـ تنگدستي ـ غربت.
– **بي ٹانيڪو ج بي ٹانيڪا:** ذ. صفت. جنهن جو ڪو ٺڪاڻو يا ٺَڙٺاڪ نہ هجي. بي گهرو ـ بي جايائتو. آواره ـ دربدر.
– **بي ٹيڪو ج بي ٹيڪا:** ذ. صفت. بغير پُٺ پرائيءَ جي. بي پُشت ـ بي آڌار. بي بهڄ.
– **بي ٹاھ (ت):** صفت. نہ ٺهيل ـ ڪاوڙيل ـ بيمار.
– **بي ٹڪاڻي:** ظرف. سواءِ گهر گهات جي.
– **بي ثبات:** صفت. جنهن کي جتاءُ نہ هجي. ناپائدار ـ فاني ـ بي بقا.
– **بي ثَباتي:** ث. ناپائداري ـ فنا.
– **بي پاڙو ج بي پاڙا:** ذ. صفت. اَپاڙو ـ بي بنياد. (ث) بي پاڙي ج بي پاڙيُون.
– **بي پاڙي:** ث. ول جو هڪ قسم (جنهن کي پاڙ ڪانہ ٿئي ۽ وڻ کي ويڙهي سگهي ڇڏيندي آهي، دوائن ۾ به ڪم اچي) ـ وڻ ويڙهي.
– **بي پاٽيو ج بي پاٽيا:** ذ. صفت. پاٽيءَ کان سواءِ ـ سُکو ـ خشڪ. جوهر کان سواءِ ـ بي چمڪ ـ بي رونق. بي همت. ڍڇٽو ـ بزدل.
– **بي پايان:** ظرف. جنهن جو ڇيهہ نہ هجي ـ لاحد ـ لا اِنتها. بي انت ـ بيحساب ـ بيحد. اَڻ ڪٽ.
– **بي پِتائي:** ث. بيغيرتي. بيحيائي ـ بيشرمي.
– **بي پِتو ج بي پِتا:** ذ. صفت. نِرلَجو. بيغيرت. بيحيا ـ بيشرم. بيعزتو ـ ڪميٽو. نود. بي اثر.
– **بي پَتيائي:** ث. بي اعتباري ـ ڪُويساهي. ڪُپت. بي ايماني.
– **بي پَتيو ج بي پَتيا:** ذ. صفت. بي اعتبار ـ ڪُپتيو ـ ڪوُيساھ.
– **بي پُڄت:** ذ. صفت. بي بهڄ ـ بيوس. محتاج.
– **بي پُڇو ج بي پُڇا:** ذ. صفت. اَڻ پڇيو. بنا اِجازت. ري موڪل. ازخود ـ پاڻمرادو. پُڇ کان سواءِ ـ لنڊو.
– **بي پِڌڙ:** صفت. پيءُ کان سواءِ ـ چورو. حرامي.
– **بي پَرُ:** ذ.صفت. بنا پَرن جي بي طاقت ـ اَڻ سگهو. سُجو ـ مفلس ـ ڪنگال.
– **بي پَرده:** صفت. بنا پردي ـ بي حجاب. بيشرم. اُگهاڙي منهن. ظاهر ـ کليل.
– **بي پَردگي:** ث. بيحيائي. خواري.
– **بي پَرو:** ذ. صفت. بنا پرن جي ـ ڪنهن ڪٽل ـ ٺُرڙ. بي طاقت. سُجو ـ مفلس.
– **بيپرواهُ ج بيپرواهَ:** ذ. صفت. [ف. بي پروا] جنهن کي پرواھ نہ هجي ـ لاغرض ـ لاابالي ـ بيخيالو. جنهن کي ڪا کاڻ نہ هجي.
– **بيپرواهي ج بيپرواهيُون:** ث. [ف. بي پروائي] بيخيالي ـ بيفڪري. لاغرضي. بي نيازي. بي ڍپائي.
– **بي پَرهيز:** صفت. پرهيز کان سواءِ ڪري نہ ڪندڙ. لوئيو.
– **بي پَرهيزي:** ث. ڪِري نہ ڪرڻ واري حالت. بدپرهيزي. لوئيپائي.
– **بي پِريتو ج بي پِريتا:** ذ. صفت. بي قربو ـ بي محبتو. بيمروَت.
– **بي پِيرُ پِيرو ج بي پِيرَ پِيرا:** ذ. صفت. جنهن جو گرمرشد نہ هجي. بي اثر. بي مروَت. شرير.
– **بي پيرايگي:** ث. گُهن نہ هئڻ واري حالت. بُسائي.
– **بي پيرايہ:** صفت. سينگار کان سواءِ. بُسو ـ بُسي.
– **بي پيرو:** ذ. جنهن هنڌ ڪنهن به پير جو نشان نہ هجي ـ اَڻ لتاڙيل (زمين).
– **بي پيڙهيو ج بي پيڙهيا:** ذ. صفت. اصل نسل کان سواءِ. بد بنياد ـ ڪمذات ـ گهٽ ذات ـ بي بنيادو.
– **بيجا:** ظرف. غيرواجبي ـ نامناسب ـ اجوڳ. فضول ـ اجايو. غلط.
– **بيجان:** صفت. جنهن ۾ ساھ نہ هجي. مئل.
– **بيجاءِ:** ظرف. بي گهر. بيجا ـ غيرواجبي.
– **بي جائتو ج بي جائتا:** ذ. صفت. جنهن کي ڪا جاءِ نہ هجي ـ بي گهر. جو پنهنجي پوريءَ جاءِ تي نہ هجي. غير موزون ـ نامناسب.
– **بي جائڪو ج بي جائڪا:** ذ. صفت. ڏسو "بي جائتو".
– **بي جَر:** صفت. بنا پاٽيءَ. سڪل ـ خشڪ.
– **بي جَس، بي جَسو:** ذ. صفت. بي سويو ـ ڪُجسو. ناڪام.
– **بي جگَر:** صفت. ڍڇٽو ـ گيدي.
– **بي جِگري ج بي جِگريُون:** ث. بي ڍپائي. سرويچي.
– **بي جِنس:** صفت. جنس کان سواءِ. بيءِ جنس جو ـ ميل نہ کائيندڙ.

– **بي جوتِيو ج بي جوتِيا:** ذ. صفت. جنهن کي جوت نہ هجي. بي رونق. ڏنڏ وارو ـ اُونداهو.
– **بي جوڙ:** ذ. صفت. جوڙ کان سواءِ ـ اَڻ ٺهندڙ. ناموافق. جنهن جو کو ثاني نہ هجي ـ لاثاني ـ بينظير. ناخوش ـ بيمار.
– **بي جوڙائِي:** ث. ناچاقائي ـ اڳهائي. بيمزگي. اڻبڻت. نامناسبت.
– **بي جوکو ج بي جوکا:** ذ. صفت. خوف خطري کان سواءِ. سلامت ـ محفوظ.
– **بي جوهَرُ:** ذ. صفت. جوهر يا پاڻيءَ کان سواءِ. بي هنر ـ جٽ.
– **بي جِيس، بي جِيسو:** ذ. صفت. جنهن جو جوڙ جيس نہ هجي. بينظير ـ لاثاني ـ لاجواب.
– **بي جِيءُ:** ذ. صفت. بيجان ـ بنا ساهه ـ مُردو ـ مئل. بنا گپ جي. بنا جذبي جي.
– **بي چاقَ ج بي چاقَ:** ذ. صفت. ناچگو ـ بيمزي ـ سُکالو.
– **بي چالُ:** ذ. صفت. بي اصول. اڌنگو ـ بدفضيلت.
– **بي چالِي:** ث. اڌنگائي ـ بد فضيلتي.
– **بي چَسو:** ذ. صفت. بي لذت ـ بيسواد.
– **بي چَشم:** صفت. اکين کان سواءِ ـ انڌو.
– **بي چُون وچرا:** محاورو. کچڻ پچڻ کان سواءِ.
– **بي چَينُ:** صفت. بي آرام ـ بيقرار.
– **بي چَيو ج بي چَيا:** ذ. صفت. چيو نہ مڃيندڙ ـ نافرمان. (ظرف) بنا چوڻ جي. پاڻمرادو.
– **بي حاصل:** صفت. اجايو ـ بيسود.
– **بيحالُ:** صفت. پريشان ـ عاجز ـ لاچار. ساڻو. ڏنڙيل. بلڪل اڳهو.
– **بي حِجابُ:** صفت. پردي کانسواءِ ـ بي پردي. بيحيا ـ ناديدو. بيپرواهه. بي تڪلف ـ حُجائتو. سڏو سنئون.
– **بي حِجابِي:** ث. بي پردگي.
– **بي حُرمت:** ث. بيعزت ـ خوار.
– **بي حُرمَتِي:** ث. بيعزتي ـ نرآدر.
– **بي حِس:** صفت. جنهن کي حِس نہ هجي يا جيکو محسوس نہ کري سگهي. موڳو. بيهوش ـ مورڇا. بيغيرت ـ اَڻاسو. بي درد.
– **بي حِسابُ:** صفت. ليکڻ کان ٻاهر ـ بي انداز ـ بيشمار. اَڻ ڳڻيو.
– **بي حَشْمَت:** صفت. جنهن ۾ رعب تاب نہ هجي.
– **بي حَقيقَت:** صفت. بي بنياد. کجهه بہ نہ ـ ناچيز ـ غير مخلص.
– **بي حُکُر، بي حُکْمو:** ذ. صفت. حڪم کان سواءِ ـ بنا اجازت. بيقاعدي.
– **بي حَواسُ:** ذ. صفت. حواس کان سواءِ. هوش کان سواءِ.
– **بي حواسِي:** ث. بيهوشي ـ بي حضوري. غفلت. گهمنڊ.
– **بي حَوصِلہ:** صفت. بي همت ـ بي پِتو ـ ڍڄڻو. بي لياقت.
– **بي حَيا، بي حَياءُ:** صفت. بيشرم ـ نرلڄو. بي ديدو ـ اڪين ٻوٽ. ڪمينو.
– **بي حَيائِي:** ث. بيشرمي ـ نرلڄائي. ڪمينپ.
– **بي حَيائِيءَ تي سَندرو ٻَڌڻ:** صفا بيحيا ٿي بيهڻ. ڪليو ڪلايو بيحيا ٿي بيهڻ.
– **بي خَبر:** صفت. جنهن کي کا ٻخبر نہ هجي ـ جاهل ـ اڻڄاڻ. غير واقف. بيپرواهه ـ غافل.
– **بي خَبر ج بي خبرا:** ذ. صفت. ڏسو "بي خبر".
– **بي خَبري:** ث. اَڻ ڄاڻائي ـ لاعلمي. غفلت ـ بيپرواهي.
– **بي خَرچو:** ذ. صفت. بنا خرچ جي ـ مفت. بي ثمرو.
– **بي خَطا:** صفت. بيگناهه ـ بي ڏوهه ـ بيقصور. (ظرف) اَڻ گَسَ ـ هڪ ٽڪ.
– **بي خَطَرْ:** صفت. [ف. بي + ع. خطره] بنا خوف ـ بنا ڊپ. محفوظ ـ سلامت.
– **بي خَوابْ:** صفت. جاڳندڙ. جاڳيل ـ سجاڳ ـ بيدار. بي آرام.
– **بي خَوابِي:** ث. سجاڳي ـ جاڳ ـ بيداري. بي آرامي ـ پريشاني.
– **بي خَوفُ ج بي خوفَ:** ذ. صفت. بي ڊپو ـ نہ ڊڄندڙ. دلير بهادر. لاپرواهه ـ لاغرض.
– **بي خَوفو ج بي خَوفا:** ذ. صفت. بي خوف.
– **بي خَيالُ ج بي خَيالَ:** ذ. صفت. لاغرض ـ لاپرواهه. بي اونو ـ بي گونڊرو.
– **بي خَيالو ج بي خيالا:** ذ. صفت. ڏسو "بي خيال".
– **بي خَيالائي، بي خَيالِي:** ث. لاپرواهي ـ بي اونائي. بي ڌياني.
– **بي داد گَرَ:** ذ. صفت. ظالم ـ ستمگر.
– **بي داغُ:** صفت. بنا داغ. پاڪ صاف. پاڪدامن ـ معصوم. بي ڏوهه.
– **بي داغو ج بي داغا:** ذ. صفت. بي داغ.
– **بي داغِي:** صفت. ڏسو "بي داغ".
– **بي دامُ:** صفت. ٻَڌڻ کان سواءِ ـ بنا ٻَندڻ ـ ڇڏواڳ. ظالم ـ بنا پئسي ـ ري ملهه.
– **بي درَنگ:** ظرف. بنادير ـ ٽهه ٽپ ـ جلد.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بي دريغ:** ظرف. سوچڻ سمجهڻ کان سواءِ ـ بي تامل. بِنا دير. بنا اِنکار. بِنا روک. گهٽو.
– **بي دست و پا:** محاورو. [لفظي معنيٰ = هٿن پيرن کان سواءِ] عاجز. بي طاقت. بي بهج.
– **بي دَعْوا:** صفت. جنهن جي دعوا يا حجّت هلي نه سگهي ـ لادعوا. (ظرف) حصي يا پتيءَ کان محروم.
– **بي دَعْوَت:** ظرف. دعوت کان سواءِ ـ ري دعوت. اَڻ ڪوٺيو ـ اَڻ سڏيو. پُڇ لڳو.
– **بي دِل:** صفت. بي دليو ـ ناراض. شڪسته دل. غمگين ـ اُداس (عشق ۾).
– **بي دِلي:** ث. دلگيري ـ غمگيني. دل شڪستگي. ناراضگي.
– **بي دليو ج بي دليا:** ذ. صفت. بي دل. دل سان يا چاهه سان ڪم نه ڪندڙ. بي جَسو. غمگين ـ دلگير. اُداس.
– **بي دليو ٽيڻ:** دلگير ٽيڻ ـ دل شڪستو ٽيڻ. دلچسپي نه ٽيڻ.
– **بي دَمْ:** صفت. بِنا ساهه ـ بيجان. تَڪل. سُست.
– **بي دماغ:** صفت. بي سمجهه. چڙڦو ـ ورچڙو. بي صبر.
– **بي دماغي:** ث. بي سمجهي. چڙڦي طبيعت.
– **بي دعوا:** صفت. سُجو ـ مسڪين. ڪمبخت.
– **بي ديانَتْ:** صفت. خيانتي. ظالم.
– **بي ديد، بي ديدو:** ذ. صفت. اکين ڏيکيو ـ اکين ٻوٽ ـ نادیدو. بيحيا ـ بيشرم ـ نرلجو. بيمروت ـ بي لحاظ. بيوفا.
– **بي دِينُ، بي دِينو:** ذ. صفت. جنهن جو ڪوبه دين ڌرم نه هجي. دين کان قَريل ـ آڌرمي ـ لامذهب. ڪافر.
– **بي دِيني:** ث. لامذهبيٽ ـ آڌرمائي. ڪُفر.
– **بي ڌَرم، بي ڌَرمو:** ذ. صفت. بي دين.
– **بي ڏُرو ج بي ڏُرا:** ذ. صفت. جو ڪنهن به ڏر سان نه هجي ـ غيرجانبدار. بي يارو مددگار. بي پُشتو. رولاڪ.
– **بي ڏِيانُ:** ذ.صفت. بيخيال ـ لاغرض. غافل. بيپرواهه. بي لحاظ ـ بيمروت.
– **بي ڏيانو:** ذ. صفت. ڏسو "بي ڏيانُ".
– **بي ڏَنڊو ج بي ڏَنڈا:** ذ. صفت. ڏنڊن کان سواءِ ـ ڍڏو ـ ڦڏو.
– **بي ڏوهه:** ظرف. بيقصور هڻڻ واريءَ حالت ۾. راهه گناهه ـ ناحق.
– **بي ڏوهُ، بي ڏوهو:** ذ. صفت. بيگناهه ـ بيقصور.
– **بي ڏوهائي:** ث. بيگناهي.
– **بي ڏوهِي ج بي ڏوهِي:** ذ. صفت. بي ڏوهه.

– **بي ڏِينهون:** ظرف. ڪنهن مقرر ڪيل ڏينهن کان سواءِ. بيوقتو. اوچتو.
– **بي ڏَولُ ج بي ڏَولَ:** ذ. صفت. جنهن جي بيهڪ ڇگي نه هجي ـ اَڻ ڍولائتو. بدشڪل ـ بدصورت. اَڻ گهڙيل. ناموزون.
– **بي ڏولائي:** ث. بدصورت. ڏنگائي ـ قَڌائي. ناموزوني.
– **بي ڏَولو ج بي ڏَولا:** ذ. صفت. بي ڍول.
– **بي ڍوهُ بي ڍوهو:** ذ. صفت. ڍوهه ۾ دغا ڪانسواءِ. ڍوهه نه ڪندڙ. ڪپٽ نه ڪندڙ. صاف دل. اَڻ ڏکوئيندڙ.
– **بي ڏَهُ، بي ڏَهو:** ذ. صفت. بي ڍنگو ـ دُدَستو. بي ڍولو. بي سُرو. بي ڪِرو. سنوت نه ڏيندڙ. بي سلسلي ـ بي ترتيب. شرير. بدشڪل.
– **بي ڏَهائي:** ث. بي ڍنگائي.
– **بي ڏَنگَ ج بي ڏَنگَ:** ذ. صفت. اَڍنگو. بي ڍولو. بي سُرو. بي ڪِرو. بدشڪل. واهيات.
– **بي ڏِنْگائي، بي ڏِنْگايُون:** ث. بي ڍهائي. اَڍنگائي. بي ڍولائي.
– **بي ڏَنْءِ بي ڏَنُو:** صفت. بدصورت. بي ڏَهُ. بي ڍنگ.
– **بي ڏَءِ بي ڏَئو (ڏُرُئو):** ذ. صفت. جنهن ڏِئو نه ڪيو هجي. نه ڏاپڙ وارو. بڪيو.
– **بي ذاتيو ج بي ذاتيا:** ذ. صفت. ذات کان سواءِ. بي بُٽو. ذات پات کان نڪتل ـ ٽالهين لٽل.
– **بي ذَوقُ ج بي ذَوقَ:** ذ. صفت. سهٽي شوق کان سواءِ. حسن جي چاهه کان خالي.
– **بي ذوقي:** ث. چگي چاهه کان محرومي.
– **بي راضِي ج بي راضِي:** ذ. صفت. ناراض ـ اَرهو. بي مزي ـ ناخوش.
– **بي راهه:** ث. اَوَجهڙ ـ اَواٽَ ـ ڪُواٽ "هِڪو پِئُ. بي راهه جو. ٻيو سانيارا سِينهن" (شاهه).
– **بي راهُ ج بي راهَ:** ذ. رستي کان پٽڪيل گمراهه ـ ڪُواٽو.
– **بي راهو ج بي راها:** ذ. صفت. ڏسو "بي راهُ".
– **بي رائِکو رائُکو ج بي رائِکا، رائُکا:** ذ. صفت. دِل نه پريندڙ. دِل معاف ڪاتيدار.
– **بي رَبْطُ:** صفت. جنهن ۾ ڪو مناسب لاڳاپو نه هجي ـ بي ترتيب.
– **بي رُتو ج بي رُتا:** ذ. صفت. اَڻ مندائتو ـ بي موسمو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بي رَحْمُ ج بي رَحْمَ:** ذ. صفت. بي قياس. ظالم ـ ستمگر.
– **بي رَحْمي:** ث. بي قياسي. ستم. وحشانيت.
– **بي رُخُ، بي رُخو:** ذ. صفت. بي توجه ـ بي ڌيان ـ بيپرواهه.
– **بي رُخي ج بي رُخيون:** ث. بي اِتفاقي ـ بيمروّتي.
– **بي رَسُ، بي رَسو:** ذ. صفت. بِنا رش جي. بي سوادو ـ بي چَسُ. قِـكو ـ آلوٽو.
– **بي رَسْم:** صفت. رسم کان سواءِ. غير مروج (ظرف). بي ڏَول ـ بيقاعدي.
– **بي رَسْمي:** ث. بيقاعدگي. کُريْت.
– **بي رَضا:** ظرف. رضا کان سواءِ. بي موکل ـ بنا اجازت.
– **بي رَنْگ:** ذ. صفت. جنهن پر کو رنگ نه هجي ـ رنگ روپ کان سواءِ. رنگ روپ کان نيارو ـ بيمثل.
– **بي رَنْگي ج بي رَنْگي:** ذ. صفت. جنهن پر کو رنگ نه هجي ـ رنگ روپ کان سواءِ. بيمثل ـ لاثاني.
– **بي رَنگي:** ث. بيمثالي ـ لاثانيت.
– **بي روزگارُ ج بي روزگارَ:** ذ. صفت. جنهن کي کو ڌنڌو يا کمائي نه هجي. بيڪار ـ نِڪمٽو.
– **بي روزگاري:** ث. بنا ڌنڌي يا کمائي يا گذران. بيڪاري. نکمٽائي.
– **بي رَونَق:** صفت. رونق کان سواءِ. بي چمڪ. بي طراوت. چَلتي کان سواءِ. بدزيبو.
– **بي ريا، بي رياءُ:** ذ. صفت. رياءُ نه رکندڙ. انصاف خاطر کنهن جي به نه ٻڌندڙ ـ منصف مزاج.
– **بي رِيائي:** ث غيرجانبداري. منصف مزاجي ـ انصاف پسندي. ديانت داري ـ ايمانداري. صاف دلي ـ سچائي.
– **بي رِيتو ج بي رِيتا:** ذ. صفت. دستور جي خلاف ڪريتو. اَڻڏنگو. غيرواجبي.
– **بي ريجو ج بي ريجا:** ذ. صفت. ريج کان سواءِ. سڪل ـ خشڪ.
– **بي رِيشُ ج بي رِيش:** ذ. صفت. بي ڏاڙهيو. ڇيرو ـ لاسڙات. ڏاڙهي ڪوڙ.
– **بي زَبانُ:** ذ. صفت. گهٽ ڳالهائو ـ ڪم سخن. مائيٽو. مسڪين ـ غريب. گُـنگو ـ گڏگام. حيوان ـ ڊور.
– **بي زَباني:** ث. ڪم سخني. مائيٽائي. خاموشي.
– **بي زَرْ:** صفت. بنا پئسي جي. هٿين خالي. وِلهو.
– **بي زَنگ:** صفت. اَڻ ڪٽيل (ڏاتو). صاف.
– **بي زَوالُ:** ذ. صفت. لاڙوال ـ غيرفاني. باقي ـ پائدار.
– **بي زورُ ج بي زورَ:** ذ. صفت. ڪم طاقت ـ ڪمزور ـ نبل. بي پهج. ضعيف.
– **بي زورائي، بي زوري:** ث. بي طاقتي. هيٺائي. عاجزي.
– **بي زورو ج بي زورا:** ذ. صفت. ڏسو "بي زور".
– **بي زيب و زينت:** محاورو. سونهن ۽ سينگار کان سواءِ. کوجهو.
– **بي ساجاهُ ج بي ساجاهَ:** ذ. صفت. بي شناس ـ بي لحاظ ـ بي مروت. بيشرم ـ بي حياءُ.
– **بي ساجاهو ج بي ساجاها:** ذ. صفت. ڏسو "بي ساجاهُ".
– **بي ساجاهي:** ث. نِرلجائي ـ اکين هوٽ. بيحيائي ـ بيشرمي.
– **بي ساجَهُ، بي ساجهو:** ذ. صفت. بي ساجاهه.
– **بي ساختگي:** ث. سادائي. اخلاق.
– **بي ساخْتَه:** ظرف. صاف. ڪليو. بي تڪلف. صاف دليءَ سان. اُتي جو اُتي ـ ٽڏي تي ـ يڪدم ـ تڙي ڪڙي. في البديهه. بنا تياري. بنا اِرادي.
– **بي ساکو ج بي ساکا:** ذ. صفت. ڪُسا کي ـ ڪوڙو ـ بي پتيو. (ث) بي ساکي ج بي ساکيون.
– **بي ساگاهُ، بي ساگاهو:** ذ. صفت. جو ساگاهي نه هلي. بي امتياز ـ بي شناسو. بي لحاظ ـ بيمروت. بي ساجاهه.
– **بي ساگاهي:** ث. بي ساجاهي. ناشناسي. بيحيائي.
– **بي ساگَهُ، بي ساگهو:** صفت. بي ساگاهُ.
– **بي سامان:** ظرف. بي ثمر.
– **بي سانگُ:** ذ. صفت. بي سبب. اوچتو بنا اِرادي.
– **بي سانگو:** ظرف. بي موقعي ـ بي سبب.
– **بي ساهو ج بي ساها:** ذ. صفت. ساهه کان سواءِ ـ مئل. ڪمزور ـ نِستو. ساٽو.
– **بي سَبَبْ:** ظرف. سبب کان سواءِ ـ ڪارڻ. ڏاران. اجايو ـ هروپرو. حق ناحق ـ خالي پيلي.
– **بي سُيو ج بي سُيا:** ذ. صفت. نحس. چنبو ـ ندورو ـ اَپاڳو. بي سويو.
– **بي سَتْر:** صفت. [ف. بي + ع. سِتْر = پردو] بي پردي. اَڻ ڍڪيل. عريان.
– **بي سَتْري:** ث. بي پردگي. اوگهڙ ـ عرياني.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بي سپاس:** صفت. ناسپاس ـ بيشڪر.
– **بي سِجلائي:** ث. بي زيبائي. بدفضيلتي. گدلائي.
– **بي سِجلو** ج **بي سِجلا:** ذ. صفت. بي زيبو. بي سينگار. غير موزون آڻ سڱائتو. اَجوڙو. بي ڪرو.
– **بي سُخَنْ:** صفت. [ف. بي + سُخَنْ، سُخَنْ، سَخَنْ، سَخَنْ] آڻ گالهائو. بي زبان. خاموش.
– **بي سُدّ:** صفت. بيخبر ـ اَبوجهه. بيهوش ـ غش. گيرو ـ لهيڙو.
– **بي سُڌ:** ذ. صفت. سِر ڪان سواءِ ـ سِسي وڍيل. سِر جو سانگو نه ڪندڙ. سرفروش ـ سرويج. لاغرض ـ مٽي ڦريل ـ هوڏي ـ ضدي. لاثاني.
– **بي سُڌ:** ذ. صفت. سُرتار ڪان سواءِ ـ بي سُرو.
– **بي سُرت:** ذ. صفت. بي سُدّ. بيهوش. غش. گيرو. موڳو. بي سمجهه ـ بيعقل.
– **بي سُرتائي** ج **بي سُرتائيُن:** ث. بيهوشي ـ غشي. بيخبري ـ آڻ ڄاڻائي. بدحواسي. موڳائي. ناسمجهي.
– **بي سُرتي سُرتيو** ج **بي سُرتا، سُرتيا:** ذ. صفت. ڏسو "بي سُرت".
– **بي سرو:** صفت. اُتاولو. بيفڪر. خودسر.
– **بي سُرو** ج **بي سُرا:** ذ. صفت. سُرڪان سواءِ. سُرتار جو ڪچو. ڪُسرو. بدآواز. اڌنگو.
– **بي سروپا:** ذ. صفت. [ف. لفظي معنيٰ = مُٽي ۽ پيرن ڪان سوا] ضعيف ـ هيڻو. بي طاقت ـ عاجز. محتاج. سجو. ڪنگال. جنهن جو نه منهن هجي نه مٿو. جنهن جو نڪو اَندُ نڪو بُندُ هجي. بي ترتيبو. بي ڏؤلو. بي بنيادو. واهيات.
– **بي سَروسامان:** محاورو. سُجو ـ پينگيو. ٽلهو ـ سڪٽو. محتاج.
– **بي سُڪائي** ج **بي سُڪايُن:** ث. بي آرامي. اگهائي ـ بيماري.
– **بي سُڪو** ج **بي سُڪا:** ذ. صفت. سُڪ ڪان سواءِ ـ آڻ سُڪيو. بي آرام ـ بيقرار. اگهو ـ بيمار.
– **بي سُڪيائي:** ث. ڪمزوري ـ بي طاقتي.
– **بي سُڪتو** ج **بي سُڪتا:** ذ. صفت. ڪمزور ـ ڪم طاقت ـ هيڻو ـ نستو. ضعيف.
– **بي سڪهائي** ج **بي سڪهايُن:** ث. ڪمزوري ـ ڪم طاقتي. بيماري.
– **بي سڪهتو** ج **بي سڪهتا:** ذ. صفت. بي طاقت ـ هيڻو ـ ڪمزور ـ نهل. لاڃهو ـ ضعيف ـ نحيف.
– **بي سَڪهو** ج **بي سَڪها:** ذ. صفت. سڪهه ڪان سواءِ ـ هيڻو ـ ڪمزور. ضعيف ـ نحيف. اگهو ـ بيمار.
– **بي سَلِيقو** ج **بي سَلِيقا:** ذ. صفت. بي لڇو ـ اڌنگو ـ بي فضيلت. بي ترتيب. اَناڙي ـ ڪم هنر.
– **بي سَمْجهَ** ج **بي سَمْجهَ:** ذ. صفت. اَبوجهه ـ اَٽڄاڻ. ٻار (جو بي سُرت آهي).
– **بي سَنْتو** ج **بي سَنْتا:** ذ. صفت. جنهن جو ڪنهن تي ڇڪ اثر نه پوڻ سببان ڪوبه ڪم نه ٿئي. بي اثر. بي بخت.
– **بي سُنْتو** ج **بي سُنْتا:** ذ. صفت. جنهن جي سنّت ٽيل نه هجي ـ آڻ طهريل.
– **بي سَنْڌو** ج **بي سَنْڌا:** ذ. صفت. جنهن جو سنڌو سيڙهو نه هجي. لاحد ـ لانتها.
– **بي سَنْگ:** ظرف. وزن ڪان سواءِ ـ بي وزنو. بي اَهميّت. خسيس.
– **بي سَنْگو** ج **بي سَنْگو:** ذ. صفت. جنهن جو سنگتي سائي نه هجي ـ بي يارو مددگار. اڪيلو گذارينڊ ـ گوشه نشين. جو رلڻو ملڻو نه هجي ـ رکو روح. ڪنهن جو لحاظ يا سانگو نه ڪندڙ. بيپرواهه ـ لاغرض.
– **بي سَوادُ** ج **بي سَوادَ:** ذ. صفت. ڪنهن به سواد ڪان سواءِ ـ بي لذت. بي ذائقي. ڦڪو ـ آلوٽو. بي علم ـ آڻ پڙهيل. جنهن کي ادبي ذوق نه هجي.
– **بي سَوادو:** ذ. صفت. ڏسو "بي سواد".
– **بي سَوادوءِ بي سواڏا:** ذ. صفت. بي سوادو.
– **بي سواڏي** ج **بي سَواڏي:** ذ. صفت. بي سوادي.
– **بي سوپائي:** ث. ناڪاميابي ـ ناڪامي. نياڳائي ـ چنڊائي ـ آپاڳائي.
– **بي سوپو** ج **بي سوپا:** ذ. صفت. جنهن کي فتح حاصل نه ٿئي ـ ناڪامياب ـ نامراد. چنڊو ـ نياڳو ـ ندورو.
– **بي سوجُ** ج **بي سوجَ:** ذ. صفت. سوج نه ڪندڙ ڳَڻ نه ڪندڙ.
– **بي سَنْوَت، بي سَنْوَتو:** ذ. صفت. سنوت نه ڏيندڙ. ڇيو نه ڇيندڙ ـ ڏنگو.
– **بي سُوال:** صفت. سوال نه ڪندڙ ـ نه گهرندڙ. خوددار.
– **بي سِيرَت:** صفت. بي اخلاق.
– **بي سِيل:** صفت. بي سيرت. بي عصمت. بيحيا ـ بيشرم.
– **بي سينڈن بي سينڈيو:** ذ. صفت. يار دوست ڪان سواءِ. جنهن جي سڃاڻپ يا ڏيڻ ويڻ نه هجي.

– **بي شاهِدْ:** صفت. شاهد يا گواهه کان سواءِ.
ـ **بي شائِبَه:** ظرف. بلاشڪ ـ بي گمان.
– **بي شُبوهِ بي شُبا:** ذ. صفت. [ف. بي + سن. شُبِ (= سُن. فال) > شبو] بي سوٽو. بي سُيو. لاخبر ـ بي فيض.
– **بي شُبْه، بي شُبهو:** ظرف. [ف. بي + ث. شُبه] بنا شڪ شبهي ـ پڪ ـ يَقيناً. تحقيق. سچ پچ.
– **بي شَرْطو ج بي شَرْطا:** ذ. صفت. ڪنهن به شرط کان سواءِ ـ غير مشروط.
– **بي شَرَفُ:** ذ. صفت. بي عزّت ـ بيمانو.
– **بي شَرْمُ، بي شَرمو:** ذ. صفت. بيحيا ـ نرلجو ـ بي نڪو. بي ادب ـ گستاخ.
– **بي شَرمائي، بي شَرمِي:** ث. بيحيائي ـ نرلجائي. بي ادبي ـ گستاخي.
– **بي شُعورُ:** ذ. صفت. بي حس. بي سمجهه.
– **بي شَفْقَت:** صفت. بي مهر. نامهَربان.
– **بي شُڪُرُ بي شُڪْرو:** ذ. صفت. نعمت جو انڪاري. سيڪجهه هوندي شڪايت ڪندڙ.
– **بي شُڪْري:** ث. هوندي سوندي شڪايت واري حالت ـ ڪفران نعمت.
– **بي شُمار:** ظرف. ڳڻڻ کان ٻاهر. اڪيچار. بي انداز ـ بيحساب.
– **بي شَناس:** صفت. بي تميز. بي لحاظ.
– **بي شَهَ (ڪ):** صفت. بيڪار ـ نڪمو. اوباش.
– **بي شَيو:** صفت. جيڪو احسان يا ٿورو نه ڪري. رکو ـ بي وڻو. بي ڳڻو.
– **بي صَبْرُ بي صَبْرو:** ذ.صفت. جنهن کي ڏيرج نه هجي ـ بي تحمّل. بيقرار. بيچين ـ بي آرام.
– **بي صَبْرائي:** ث. صبر يا تحمّل نه ڪرڻ جي حالت. بيقراري ـ بي آرامي.
– **بي صِدْق:** صفت. سچ کان سواءِ. ڪوڙو.
– **بي صَلاح:** صفت. جو صلاح نه وٺي. خودسر.
– **بي صَلاحو ج بي صَلاحا:** ذ. صفت. صفت. جو صلاح نه وٺي. خودسر ـ هٺيلو.
– **بي صُولتُ:** صفت. [ف. بي + صُلت < (عامي اُچار) صُورت] بدصورت.
– **بي ضابطگي:** ث. قاعدي جي برخلاف هلت ـ بي قاعدگي. بدانتظامي. ڇڙواڳي.
– **بي ضابِطو ج ضابِطا:** ذ. صفت. ضابطي يا نظرداريءَ کان ٻاهر. بي قاعدي. ڇڙواڳ. رواج يا دستور جي خلاف.
– **بي ضابطي:** ظرف. ضابطي کان سواءِ ڇڙواڳ.
– **بي ضَرُورُ:** ظرف. ضرورت کان سواءِ ـ اجايو.
– **بي ضَرُورت:** ظرف. گهرج کان سواءِ بي گهرج.
– **بي طاقَت:** صفت. ڪمزور ـ ضعيف ـ نحيف.
– **بي طالِعُ:** ذ. صفت. بد بخت ـ نياڳو ـ چندو. ڪَپُوٽ.
– **بي طالِعي:** ث. بدبختي ـ نياڳ ـ چندائي.
– **بي طَراوَت:** صفت. اَيوگو. خشڪ.
– **بي طَراوتي:** ث. بي تازگي. اَيوگائي. خشڪي.
– **بي طَرح:** صفت. بي ترتيب. اَڊنگو.
– **بي طَرفدار:** صفت. غيرجانبدار ـ بي رياءِ.
– **بي طَرفداري:** ث. غيرجانبداري. بي رِيائي. عدل ـ انصاف.
– **بي طَلَب:** صفت. خواهش کان سواءِ ـ بنا گهُر.
– **بي طَمْع:** صفت. جنهن کي ڪابه لالچ نه هجي. لأبالي.
– **بي طَمْعو ج بي طَمْعا:** ذ. صفت. ڏسو "بي طمع".
– **بي طَور:** صفت. بي ترتيب. بي طرح. اڊنگو.
– **بي عادتو ج بي عادتا:** ذ. صفت. بي لڇڻو ـ بدافعالو.
– **بي عَدَد:** ظرف. گڻتيءَ کان ٻاهر ـ بيشمار. بيحد. بيحساب.
– **بي عَدْل:** صفت. [ف. بي + ع. عَدْل] بي انصاف ـ ظالم.
– **بي عِزت:** ذ. صفت. بي آبرو. بدنام ـ خوار. رسوا. ذليل رذيل. بيغيرت.
– **بي عِزّتِي:** ث. بي آبرو ئي. بيمانائي. بيحرمتي. توهين. ذلت. رسوائي ـ خواري ـ بدنامي.
– **بي عَقْل:** صفت. [ف. بي + ع. عَقْل] بي سمجهه ـ بيوقوف. نادان ـ اَڻڄاڻ. احمق ـ مورک. چسو ـ ڦهيلو.
– **بي عَقلائِب، بي عَقلائِي:** ث. "بي عقلي".
– **بي عَقْلِي:** ث. بي سمجهي ـ نادانِي ـ بيوقوفي. حماقت ـ مورکائي.
– **بي عِلاج:** صفت. جنهن جو ڪو علاج ٿي نه سگهي. نه چٽڻ جهڙو (مرض). لاعلاج ـ لادوا..
– **بي عِلْمُ:** ذ. صفت. اڻ پڙهيل. بيخبر. جاهل.
– **بي عِلْمو:** ذ. صفت. بي عِلم.
– **بي عِلْمِي:** ث. جهالت. اڻ ڄاڻائي ـ بيخبري.
– **بي عَيب:** صفت. جنهن ۾ ڪابه وڏ نه هجي ـ بي نقص. بي داغ. سالم.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بي عَيبو ج بي عَيبا:** ذ. صفت. ڏسو "بي عيب"
– **بي غايَت:** صفت. بي مقصد. (ظرف) ازحد ـ بي پايان ـ بي نهايت.
– **بي غُبار:** صفت. بي داغ.
– **بي غَرَض:** صفت. بي مطلب. بي طمع. لاپرواهه.
– **بي غَرَضانَه:** ظرف. سواءِ ڪنهن مطلب جي. اخلاص ۽ سچائيءَ سان.
– **بي غَرَضو ج بي غَرَضا:** صفت. بي غَرَضُ.
– **بي غَرَضي:** ث. لاطمعي. بي مطلبي.
– **بي غَم:** صفت. جنهن کي ڪو ڏک يا ڳڻتي نه هجي. بيفڪر.
– **بي غَمو ج بي غَما:** ذ. صفت. بي غم.
– **بي غَمي:** ث. اَڳوندرائي. بيفڪري.
– **بي غور:** ظرف. ويچار کان سواءِ.
– **بي غَيرَت:** صفت. جنهن کي عزت جي بچاءَ لاءِ ڪوبه جوش نه اچي. بي لڄو ـ لوئيو. بيشرم ـ بيحيا.
– **بي غَيرتي:** ث. بيشرمي ـ بيحيائي ـ نِرلڄائي.
– **بي فائدو ج بي فائدا:** ذ. صفت. بيسُود ـ اجايو. بيڪار. نڪمو. خواهمخواهه
– **بي فائدي:** ظرف. اجايو.
– **في فَرمان:** صفت. نافرمان ـ بي چيو.
– **بي فِڪُر:** صفت. بنا ڳڻتيءَ ـ اَڇنت. بي غم. بيپرواهه ـ بالمر.
– **بي فِڪرائي:** ث. ڏسو "بي فِڪري".
– **بي فِڪُرو ج بي فِڪُرا:** ذ. صفت. بي فِڪر.
– **بي فِڪُري:** ڳڻتي نه هئڻ واري حالت ـ اَڇنتا. بيپرواهي. بيخيالي.
– **بي فَهم:** صفت. بي سمجهه. بيعقل.
– **بي فَهمي:** ث. بي سمجهي. بيعقلي.
– **بي فَيض:** صفت. جنهن مان ڪوبه فائدو نه پهچي.
– **بي فَيضو ج بي فَيضا:** ذ. صفت. بي فيض.
– **بي فَلڪي بي فَلَڪو:** ذ. صفت. بي همت. بي غم. بي اَلڪو (ت).
– **بي قُرو ج بي قُرا:** ذ. صفت. جيڪو قُرَ نه جهلي. ميوي کان سواءِ. نِڦل. پَرن يا قُرن کان سواءِ (تير).
– **بي قابُو:** صفت. اَڻ جهَل ـ چڑواڳ.
– **بي قاعدگي ج بي قاعدگيُون:** ث. قاعدي يا دستور جي خلاف هئڻ جي حالت. بي انتظامي. بي ضابطگي. بي ترتيبي. بي اُصولي ـ ڪُريت.
– **بي قاعدو:** ظرف. خلاف قانون. اجايو. تمام گهٽو. بي انداز.
– **بي قاعِدي:** ظرف. [ف. بي + ع. قاعده] قانون جي خلاف. خلاف دستور. اصول جي خلاف. بي ترتيبو. خراب نموني ۾. غلط طريقي سان.
– **بي قانُون، بي قانوني:** ظرف. قانون جي خلاف ـ بيقاعدي.
– **بي قَدَر:** صف. [ف. بي + ع. قَدْر] قيمت کان سواءِ. جيڪو قدر نه سڃاڻي ـ ڳُڻ چور. ناشناس. پورو معاوضو نه ڏيندڙ. بيعزت.
– **بي قَدُرو:** ذ. صفت. بي قدر.
– **بي قَدْري:** ث. قدر نه سڃاڻڻ جي حالت ـ ناشناسي. بي انصافي. بيعزتي.
– **بي قُـرْب، بي قُـرْبو:** ذ. صفت. جنهن ۾ قرب نه هجي. مُنهن رکو. ناشناس. نادیدو. شوخ طبع.
– **بي قَرينو:** صفت. بي ترتيبو. بي رِڻو.
– **بي قَصْد:** صفت. ارادي کان سواءِ.
– **بي قُصور:** صفت. بي ڏوهه ـ بيگناهه.
– **بي قُوّت:** ذ. صفت. بي طاقت ـ ڪم همت ـ ڪمزور.
– **بي قِياس، بي قَياس:** صفت. بيرحم ـ ظالم. سنگدل ـ ڪنور.
– **بي قِياسو ج بي قِياسا:** ذ. صفت. بي قياس.
– **بي قِياسي:** ث. بيرحمي ـ سنگدلي.
– **بي قَيد:** صفت. اَڻ بَڌل ـ اَڻ جڪڙيل. جو ڪنهن جو پابند نه هجي ـ شتر بي مهار ـ بي لغام. آزاد.
– **بي قِيمَت:** صفت. جنهن جي قيمت ڪٽي نه سگهجي. خسيس.
– **بي كائو:** ذ. صفت. ڪَٽ کان سواءِ. گماني. ظنّي ـ شڪي.
– **بي كاج:** صفت. اَڪاج. بيڪار.
– **بي كام:** صفت. نااميد ـ مايوس. بيفائدي. بيڪار.
– **بي كاٽ بي كاٽيو ج بي كاٽا، بي كاٽيا:** ذ. صفت. جنهن کي ڪنهن جي ڪاڻ نه هجي. لاغرض. لاطمع. بيپرواهه ـ بي نياز.
– **بي كِرانْ:** صفت. [ف. بي = بنا + كِران = ڪنارو] جنهن جو ڪنارو نه هجي ـ لاحدّ. بيحد ـ گهٽو.
– **بي كُڙْمو ج بي كُڙْما:** ذ. صفت. جنهن کي ڪڙم قبيلو نه هجي. بي مائتو ـ بي آڪاهيو. جو خانداني نه هجي ـ گهٽ ذات وارو. بد ذات. خسيس.
– **بي كَفَش:** صفت. جُتيءَ کانسواءِ. اگهاڙن پيرن سان.
– **بي كَفَن:** صفت. جنهن کي ڪفن به نصيب نه ٿئي.
– **بي كَفْنو ج بي كَفْنا:** ذ. صفت. بي ڪفن.

– **بي ڪفنو ڦي مَرڻ:** نهايت مسڪيني يا بيوسيءَ جي حالت ۾ مرڻ. گهرنڌڻ کان پري رُلي مرڻ.
– **بي ڪَمو ڄ بي ڪَما:** ذ. صفت. بيڪار ـ نڪمو ـ نڪمٽو. ڪنهن نه ڪم جو. اجايو ـ وٿاڻُ.
– **بي ڪَيتُ ڄ بي ڪَيتَ:** ذ. صفت. [ف. بي = نا + ع. قيد] بي قيد. جنهن لاءِ ڪو قاعدو قانون يا رواج نه هجي ـ بيقاعدي. بي ڪاڏو. بي ريتو ـ بي رسمو. ڪُريتو. ڪُنيمو. ارادي جو ڪچو ـ هڇتو ـ ڇٽتي خور ـ شڪي ـ ڦرندڙ گهرندڙ. اوقاتي ـ گهُوڄائي. مبهر ـ نامقرر.
– **بي ڪَيتائي:** ث. شڪي حالت ـ هِڇتائي. ڪچائي.
– **بي ڪَيتو ڄ بي ڪَيتا:** ذ. صفت. بي ڪيت.
– **بي ڪَيتي:** ث. بي ڪَيتائي.
– **بي ڪَنڪي:** ظرف. بنا اون جي ـ ڇٽتيءَ کان سواءِ. بنا ڊپ ڊاءَ.
– **بي ڪَنُيو ڄ بي ڪَنُيا:** ذ. صفت. جنهن کي ڪنيءَ نه هجن ـ بي پَرُ. ڪنين ڪٽل.
– **بي گَتيو:** ذ. صفت. جنهن کي ڪنهن جي گتي نه هجي ـ بي غرض. جنهن جي ڪا چال چلت نه هجي ـ اڊنگو. بي ڊولو. جنهن جي ڳالهه تي پروسو نه ڪري سگهجي ـ ڦرٽو گهرٽو.
– **بي گَرو:** ذ. صفت. جنهن جو ڪو پير مرشد نه هجي ـ بي پِير ـ نِگُرو. ڪنهن کي به نه مڃيندڙ. خود خيال. هٺيلو.
– **بي گَمُ:** ذ. صفت. جنهن جي گم يا ڄاڻ نه پوي ـ جنهن جي پروڙ نه پوي. غير محسوس ـ اَڻ لکو.
– **بي گَمانُ:** ظرف. بنا شڪ شبهي ـ پَڪ ـ يقيناً.
– **بي گَماني:** ث. پڪ.
– **بي گَناهه:** فت. بي ڏوهه ـ بيقصور. (ظرف) هروپرو ـ خالي پيلي ـ حقون ناحق.
– **بي گَناهو:** ذ. صفت. بي ڏوهه ـ بيقصور.
– **بي گَناهي:** ث. بيقصوري ـ نردوشي.
– **بي گَنو ڄ بي گَنا:** ذ. صفت. بي ڇَڪو ـ بي وڙو ـ ڇٽجور ـ احسان فراموش. بي هنر ـ بي ڪرو.
– **بي گَنيِ:** صفت. بي گَنو (مرد). بي گَني (عورت).
– **بي گَٽي ڄ بي گَٽي:** ذ. صفت. بي گَني.
– **بي گَونڊَرُ:** ذ. صفت. بي گَوندرو.
– **بي گَندرانِي:** ث. بي غمي. بيفڪري. بيپرواهي.
– **بي گَونڊرو ڄ بي گَونڊرا:** ذ. صفت. بي غمو. بيفڪرو. بي اُلڪي. بي ڊيانو.
– **بي ڇَڪو ڄ بي ڇَڪا:** ذ. صفت. بي گَنو.
– **بي گهرِ:** ذ. صفت. جنهن کي گهر نه هجي. بي گهرو.
– **بي گهَرو ڄ بي گهَرا:** صفت. جنهن کي گهر گهاٽ نه هجي. رولاڪ. بي بُٽو. بي بنيادو.
– **بي لاڇُ:** ذ. صفت. جو ڪنهن جي پاسخاطري نه ڪري ـ بي طرفدار. غير جانبدار. بي رياءَ. بنا انعام.
– **بنا اُجوريِ:** جو پُورو نه لڳي سگهي. جو سوگهو نه جهلي سگهي.
– **بي لاڇِي اُنبُورِي:** ث. لوهه کي سوگهو نه جهلي سگهندڙ انبوري.
– **بي لِباس:** صفت. لباس کان سواءِ. عريان. بي رياءَ.
– **بي لِباسائي:** بي لباسي: ث. اگهاڙپ ـ عرياني. بي رياڻي.
– **بي لَج:** صفت. جنهن کي ڪوبه شرم نه هجي ـ بي لجو ـ بيحيا.
– **بي لَجائي ڄ بي لَجائِيُون:** ث. نرلجائي ـ بيشرمي ـ بيحيائي. بي لحاظائي ـ بر مروتي. بي ننگائي.
– **بي لَجو ڄ بي لَجا:** ذ. صفت. بي لج.
– **بي لَڇَڻُ، بي لَڇٽو:** ذ. صفت. ڪُلڇٽو. بد فضيلت. بدافعال. بدخصال.
– **بي لِحاظ:** صفت. بي مروت بي ادب ـ گستاخ. منهن رکو. بيحيا.
– **بي لِحاظائي:** ث. بي مروتي.
– **بي لِحاظو ڄ بي لِحاظا:** ذ. صفت. بي لِحاظُ.
– **بي لِحاظي:** ث. بي مروتي ـ بي ادبي.
– **بي لَذت:** صفت. مزي ۽ سواد کان سواءِ. بي ذائقي. اَڻ وٺندڙ.
– **بي لذتائي:** ث. بي سوادائي. الوٽائي. بي لطفي.
– **بي لَزتو بي لَذتيو:** د. صفت. بي لذت.
– **بي لَذتي:** ث. بي لذتائي. بي لطفي.
– **بي لُطف:** صفت. بي مزي ـ بي لذت. بي ذائقي.
– **بي لَغام:** صفت. لغام کان سواءِ (گهوڙو). آزاد ـ چڙواڳ. بنان قبضي ـ بنان ضابطي. گستاخ. شوخ. سرڪش. وات ڦاٽوڙو. گهٽ ڳالهائو.
– **بي لغامو ڄ بي لَغاما:** ذ. صفت. بي لغام
– **بي لگامُ ڄ بي لگامَ:** ذ. صفت. بي لغام
– **بي للائي:** ث. بي هنري. بي لڇٽائي. بي همتي.
– **بي لَلو:** ذ. صفت. جنهن ۾ ڪو لَلُ يا لڇڻ نه هجي. بي هنرو. بي ڪرو. بي انعالو. بي همت. بيڪار.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بي لَلهو ج بي لَلها:** ذ. صفت. بي لَلو.
– **بي لِهِن بي لِيهِن:** ذ. صفت. بي لڄو ـ بيشرم.
– **بي ماڙ:** ذ. صفت. جنهن کي ڪا ماڙ يا مدد نه هجي ـ بي سهاري. بيڪس ـ بيوس ـ نڌر. ويچارو.
– **بي ماڳ:** ذ. صفت. جنهن جو ڪو ماڳ مڪان نه هجي. بيوطن. بي گهر. رولاڪ.
– **بي مان:** ذ. صفت. بيعزت ـ بي آبرو. خوار خراب ـ رسوا.
– **بي مانائي:** ث. بيعزتي ـ بي آبروئي. خواري. ذلت.
– **بي مانڪو ج بي مانڪا:** ذ. صفت. بي قيمتو ـ بي مُلهو "صبر سان موتي ٽئي سپ ۾ ڦڙو مانڪو: بي مانڪا پاڻيءَ تي ڪوڏ" (گل).
– **بي مانو:** ذ. صفت. [ف. بي مايه] ڪنڊ ـ محتاج. اڻڄاڻ ـ بي علم.
– **بي مثال:** صفت. لاثاني ـ بينظير.
– **بي مثل:** صفت. بي مثال.
– **بي مجال:** صفت. بي طاقت.
– **بي محاب:** ذ. صفت. بي مُحابو.
– **بي محابائي:** ث. بي مروّتي ـ بي لحاظي ـ بي مُنهنائي.
– **بي محابو ج بي محابا:** ذ. صفت. [ف. بي + محابا] بي لحاظ ـ بيمروّت ـ بي ديدو ـ مُنهن رکو.
– **بي محل:** ظرف. بي موقعي ـ بيجاءِ.
– **بي مدار:** صفت. ٽيڪ ڪان سواءِ.
– **بي مدد:** صفت. بي همراهه.
– **بي مراد، بي مرادو:** ذ. صفت. جنهن کي ڪنهن ۾ مراد يا عقيدو نه هجي. نااميد ـ آسري. جنهن جي مُراد يا آس پوري نه ٿي هجي. نامراد ـ ناڪام. جنهن وٽان ڪنهن جي مراد پوري نه ٿئي ـ بي اُميدو.
– **بي مروّت:** صفت. بي لحاظ ـ بي ديد. نامهربان. شوخ. سخت دل. بي قياس.
– **بي مروّتائي:** ث. بيمروتي.
– **بي مروّتي:** ث. بي لحاظائي: شوخي. بي قياسي.
– **بي مزائي:** ث. بيماري ـ ناخوشي ـ اڳهائي ـ ناچاقائي. ڪلفت. ڪڪائي. ڪيڏو ـ جهيڙو.
– **بي مزگي:** ث. بي مزائي.
– **بي مزي ج بي مزي:** صفت. اڳهو ـ بيمار ـ ناچاق. ڪڪو ـ بيسواد.
– **بي مطلب:** صفت. بي معنيٰ. بي مقصد. فضول ـ اجايو. بي غرض ـ لاطمع.
– **بي مطلبو:** ذ. صفت. بنا ڪنهن مطلب جي. بي غرضو.
– **بي معلوم:** ذ. صفت. اڻ لکو ـ غير محسوس. لِکل ـ مخفي.
– **بي معنيٰ:** صفت. بي مقصد. اجايو ـ فضول.
– **بي مغز بي مغزو:** ذ. صفت. بي دماغ. بيعقل. ڪند ذهن.
– **بي مقال:** صفت. خاموش ـ چُپ.
– **بي مقدار:** صفت. بي وزن. نندڙي جسم وارو. خسيس.
– **بي مقدور:** صفت. اختياريءَ کان سواءِ، محتاج ـ اڌين. مسڪين.
– **بي مڪ:** ذ. صفت. منهن موڙيندڙ ـ بي رخو. مڪ يا سردار کان سواءِ. بي وساهه. وعدي خلاف ـ بيوفا.
– **بي مڪ ٽيڻ:** بي سردار (مڪي، مڪيه) ٽيڻ. ڪنهن جماعت مان ڇڄي ڏار ٽيڻ. نيات مان نڪرڻ.
– **بي ملاکو ج بي ملاکا:** ذ. صفت. منحوس ـ نياڳو ـ چندو.
– **بي مناسب:** صفت. نامناسب ـ اَجوڳ ـ غيرواجبي ـ اڻ سهائيندڙ.
– **بي مناسبت:** ث. اڻ سهندائي ـ اَجوڳائي.
– **بي مناسبو:** ذ. صفت. بي مناسب.
– **بي مناسبي:** ث. بي مناسبت.
– **بي منت:** صفت. ڪنهن جو ٿورو نه ڪٽندڙ. خوددار.
– **بي منڊيو:** ذ. صفت. مُنڊ يا سِري کان سواءِ. بي بنياد ـ بي اصل.
– **بي منهائي:** ث. بي مروّتي ـ بي لحاظي. غير واقفيت.
– **بي موسر:** صفت. موسر کان سواءِ. موسر کان اڳ يا پوءِ. بي وقت.
– **بي موسمو:** ذ. صفت. بي موسر. بيوقتو ـ ڪمهلو.
– **بي موقعي:** ظرف. بي مهل. بيوقت. نامناسب.
– **بي مُهٽ:** بي مُهٽو: ذ. صفت. بي مانو. بيعزتو. ناڪام.
– **بي مُهتو ڪرڻ:** مان نه ڏيڻ. ڳالهه نه مڃڻ. بيعزتي ڪرڻ.
– **بي مِهر:** صفت. جنهن کي مهر يا ڀاڄهه نه پوي. بيرحم ـ بي قياس. سنگدل ـ ڪنور.
– **بي مِهرو:** ذ. صفت. بي مِهر.
– **بي مُهرو ج بي مُهرا:** ذ. صفت. مُهرجي ٽپي يا نشان کان سواءِ.
– **بي مِهري:** ث. ڪُمهري. بي قياسي. سنگدلي.
– **بي مَهل:** ظرف. بيوقت.
– **بي نام:** صفت. بنا نالي ـ گمنام.
– **بي ناموس:** صفت. نامشهور. گمنام.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بي نام ونِشان:** صفت. گمنام. بي اثر.
– **بي نِشان:** صفت. گمنام. بي اثر. مجهول.
– **بي نَصيب، بي نَصِيبو:** ذ. صفت. بدقسمت. نياڳو ـ ندورو. چندو ـ منحوس.
– **بي نَصيبائِي، بي نَصيبِي:** ث. بدقسمتي. بدبختي. ندورائي ـ چندائي ـ نحوست.
– **بي نَظير:** صفت. بي مثال ـ لاثاني. لاجواب. اَمُلهه. اَتور.
– **بي نَعْل، بي نَعْلو:** ذ. صفت. نعل (سنبن هيڻان لوهه جون ڪمانون) لڳل نه (گهوڙو).
– **بي نَڪو:** ذ. صفت. جنهن کي نڪ نه هُجي ـ نرلڇو. بي ديدو. نِرجو.
– **بي نِمازي:** ذ. صفت. نماز نه پڙهندڙ.
– **بي نَمَڪُ:** صفت. اَلوڻو ـ ڦِڪو.
– **بي نِنڊائِي:** ث. بي آرامي ـ بيقراري.
– **بي نِنڊو:** ذ. صفت. جنهن کي نند نه هجي. بي آرام ـ بيچين. بيدار ـ سجاڳ.
– **بي نَنْگ:** ذ. صفت. بي ننگو. بيحيا.
– **بي نَنگائِي:** ث. ننگ جي ناشناسي. بيحيائي ـ بيشرمي. بيوڙائي. بي لحاظي. بيغيرتي.
– **بي نَنْگو:** ذ. صفت. ننگ ناموس جي پرواهه نه ڪندڙ ـ نرلڇو. بيشرم. بي وڙو. بي لحاظ ـ بيمروّت. برادريءَ ۾ پير نه پريندڙ.
– **بي نُور:** صفت. معذور ـ نابينا. تاريڪ.
– **بي نهايت:** صفت. بيحد ـ بي غايت.
– **بي نِياز:** صفت. غير محتاج. بي احتياج. بيپرواهه ـ لاپرواهه.
– **بي نِيمو:** ذ. صفت. بي اصول. بيوقتو ـ ڪُمهلو.
– **بي واتو ج بي واتا:** ذ. صفت. رستي منجهيل ـ رستي کان ٽڙيل. گمراهه.
– **بي وارائِتو (ل):** ظرف. زور سان ـ زورائتو ـ ڏاڍو (ڏ ڪ).
– **بي وارث:** صفت. جنهن جو ڪو وصي وارث نه هجي ـ لاوارث.
– **بي وارثو:** ذ. صفت. بي وارث.
– **بي واسِطو:** ذ. صفت. بي وسيلي ـ بي ذريعي. خواهه مخواهه ـ اجايو. غير جانبدار.
– **بي واسطي:** صفت. بي واسطو.
– **بي واڪ:** ذ. صفت. ڪمزور ـ نهل ـ ضعيف. پوڙهو. ٻوڙو ـ گهٻرو (ڪ).
– **بي والِي:** صفت. بنا حاڪم جي. مربّيءَ کان سواءِ.
– **بي واهه:** صفت. جنهن جو ڪو واهه وسليو نه هجي ـ بيوس. اڌين. بي واتو. لاچار. ڏڪيل. (ث) بيوهه ـ رن زال ـ رنڊ.
– **بي واهَر:** صفت. جنهن جو ڪو وسيلو يا مددگار نه هجي ـ بيڪس ـ بيوس ـ لاچار.
– **بي واهو:** ذ. صفت. بي واهه. (ث) بي واهِي ج بي واهيون.
– **بي وجود:** صفت. وجود نه رکندڙ. عدم پيدا.
– **بي وَجَه:** ظرف. ڪنهن به سبب کان سواءِ ـ بنا سبب. خواهه مخواهه ـ خالي پيلي ـ هروپرو. اَجايو.
– **بي وڙائِتو:** ذ. صفت. بي وڙو. بي ننگو. ڪميٽو. احسان فراموش.
– **بي وڙائِي:** ث. بي ننگائي. بي محابائي. اڍنگائي. ڪميٽپ.
– **بي وڙو:** ذ. صفت. جو ڪنهن سان وڙ يا لاڙو نه ڪري ـ بي محابو ـ بي لحاظ ـ بيمروت. بي ننگو. ڪميٽو. احسان فراموش ـ ڳڙ چور. بي قربو. نالائق.
– **بي وَس:** صفت. جنهن جو وس يا اختيار نه هلي ـ لاچار ـ مجبور. معذور.
– **بي وَسي:** ث. لاچاريءَ جي حالت. لاچاري ـ مجبوري.
– **بي وَضْع:** صفت. اڍنگو. بي ادب.
– **بي وَطَن:** صفت. جنهنجو ڪو وطن نه هجي ـ سدا مسافر. رولاڪ. پرديسي. جلاوطن ـ ملڪ نيڪالي مليل.
– **بي وَطَني:** ث. جلاوطني. شهر نيڪالي ـ ڏولاڙو.
– **بي وفا:** صفت. انجام نه پاڙيندڙ. دوستي نه نباهيندڙ. غير وفادار. نامهربان.
– **بي وفائِي:** ث. انجام جي اڻ پورائي. وعدي فراموشي. سنگت ۾ ڪوڙائي.
– **بي وَقار:** صفت. بيعزت ـ بي آبرو.
– **بي وقاري:** ث. بيعزتي ـ بي مانائي.
– **بي وَقْت:** ظرف. ڪُمهلو ـ اويلو. اوچتو ـ اچانڪ.
– **بي وَقْتو ج بي وَقْتا:** ذ. صفت. پوري وقت کان گهٽ اڳ يا پوءِ آيل. ڪُمهلو.
– **بي وَقْعَت:** صفت. بي وزن. بيعزت ـ ذليل. بي تعظيم.
– **بي وَقوفُ ج بي وَقُوفَ:** ذ. صفت. [ف. بي + ع. وقوف] بيعقل ـ نادان ـ احمق. اٻوجهه ـ اَڃاڻ ـ بي سمجهه.
– **بي وَقُوفاڻو:** صفت. نادانيءَ جو ـ احمقاڻو.
– **بي وَقوفائِي:** ث. بيوقوفي.
– **بي وَقُوفِي:** ث. نااهل ـ ڪم عقلي. چريائي. ناداني ـ حماقت.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بي ويرمو ج بي ويرما:** ذ. صفت. بنا ديرجي ڪر ڪندڙ. جلد. ڦڙت.
– **بي ويساھ:** صفت. جنهن تي اعتبار يا پروسو نه ڪجي ـ بي اعتبار. بي پروسي ـ نامعتبر. ڪنهن تي به ويساھ يا اعتبار نه ڪندڙ ـ شڪيّ.
– **بي ويساھو:** ذ. صفت. بي ويساھ.
– **بي ويساھي:** ث. ويساھ نه هئڻ واري حالت ـ بي اعتباري. بي پتيائي ـ بي پَروسائي.
– **بي ويسھُ، بي ويسھو:** ذ. صفت. بي ويساھ.
– **بي وِيڪو:** ذ. صفت. جنهن ۾ ڪا ويڪ يا وِڌ نه هجي ـ بي عيب. بي داغ.
– **بي هٿيار:** صفت. جنهن کي ڪو هٿيار پنوهار نه هجي. هٿين خالي ـ غير مسلّح. بي پهچ.
– **بي هٿيارو:** ذ. صفت. بي هٿيار.
– **بي هِراس:** صفت. بيخوف. بيباڪ.
– **بي هِمّت:** صفت. ڪاڪُڙ ـ گيدي. ڪاهل ـ سست.
– **بي هَمتا:** صفت. بيمثال ـ لاثاني.
– **بي هَمراھ:** صفت. جنهن جو ڪو سنگتي ساٿي نه هجي. جنهن جو ڪو هانهن هيلي نه هجي. بي مددگار. بيوس.
– **بي هَمراھو:** ذ. صفت. بي همراھ.
– **بي هُنر:** ذ. صفت. جو ڪوبه هنر يا ڪاريگري نه ڄاڻي. جو ڪنهن به فن ۾ ماهر نه هجي. بي گُڻو "هنر واري جو هنر. بي هنر جي جند" (پهاڪو).
– **بي هُنري:** ث. جٺپائي.
– **بي هُنگام:** صفت. [ف] بي وقت. بي موقعي.
– **بي هوش:** صفت. غش. غافل. بدحواس. بي سمجھ ـ بيخبر.
– **بي هوشي:** ث. غشي. بدحواسي. بي سُرتائي. بي خبري. غفلت.
– **بي يار:** صفت. بي مددگار. بي همراھ. اڪيلو.
• **بَيابانُ:** ذ. [ف. بِيابان < بي آبان = (بي = سواءِ + آب = پاڻي) بنان پاڻيءَ جي] بر ـ صحرا ـ رڻپٽ. بريٽ.
– **بَياباني:** ث. ويراني. سُڃ. (صفت) صحرائي. بَري.
• **بَيادُ ج بَيادَ (ت):** ذ. صفت. گھٽو ـ بيحد.
• **بِياسِ:** اسم خاص. پنجاب جي پنجن ندين مان هڪ نديءَ جو نالو. (جاسنڌو درياءَ جي پرتي ڪندڙ شاخن مان هڪ آهي).
• **بَياضُ:** ذ. [ع] اَڇائي. اڇو ڪتاب يا دفتر. خاص نڪتن يا مسئلن يا شعرن جو ڪتاب. ڪتاب جي قلمي نسخي ۾ خالي رهيل ٽڪرو.
– **بَياضِ چشم:** ذ. اک جو اڇو پاڳو.
– **بَياضي:** ث. جلد بنديءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ جلد جو پوش يڪي جمڙي جو ٿئي). عمدو شعر يا نظر.
• **بَيانُ:** ذ. [ع] زباني. اظهار. شاهدي. ڳالھ. ذڪر ـ احوال. گفتگو ـ ڪلام. علم بلاغت جو هڪ قسم ("عِلم البَيان" جنهن ۾ استعارن ۽ تشبيهن جو بحث ڪيل هوندو آهي).
– **بَيان ڏيڻ:** اظهار ڏيڻ. شاهدي ڏيڻ.
– **بَيان ڪَيڻ:** اشتهار ڪيڻ. اعلان ڪرڻ.
– **بَيان ڪرڻ:** احوال ڏيڻ. ذڪر ڪرڻ. روئداد ٻڌائڻ. ڳالھ ڪرڻ.
– **بَيان ونڊڻ:** ڏوهيءَ يا شاهد کان زباني پڇڻ ۽ ڪاغذ تي لکڻ.
• **بَيانو ج بيانا:** ذ. [ع. بيعانه = وڪرو] سودي ٻڌڻ لاءِ اڳواٽ ڏنل ڪجھ رقم ـ سوٽي.
– **بَيانو ڏيڻ:** سودي پڪي ڪرڻ لاءِ ڪجھ رقم اڳواٽ ڏيڻ ـ سُوٽي ڏيڻ ـ شاهي ڏيڻ (ت).
• **بي.** اي: ذ. [انگ. Bachelor of Arts جو مخفف] ڪاليج جي چوٽين سال جو امتحان (جنهن جي پاس ڪرڻ بعد "گريجوئيٽ" ٿيڻ جي ڏگري ملي).
• **بَيبانُ:** ذ. [ف. بيابان] بيابان "ڪرڙا ڏونگر، ڪَھ گھٽي، جت برپٽ ۽ بيبان" (شاھ).
• **بَيباڻي:** صفت. بيابان واري. بيابان جي.
• **بَيباڻي (لس):** ظرف. چپ ۾ ـ ماڻ ۾ ـ خاموش. بيبيل حالت ۾.
• **بيبرَڪ (ڪ):** ث. پشم جو هڪ قسم ـ ڏوتل پشم.
• **بيبَڙُ:** مصدر. بيبجڻ. و ڏلڻ. بڪڻ. ماليخوليا ٿيڻ. (بيبيو ـ بيبيل).
• **بيب:** ث. وڏل. بَڪ.
– **بيبجڻ:** مصدر. "بيبڙ" مان فعل مجهول. چريو ٿيڻ. هوش وڃائڻ. بڪواس ڪرڻ. بدحواس ٿيڻ.
• **بيبِي ج بِيبِيُون:** ث. [ف] عورت ـ زال. سکر زال ـ شريف عورت. خاتون ـ صاحب. گھرڌياڻي ـ بيگم ـ خانر. سائڻ. گھر واري ـ استري. ڪنوار. سيدياڻي ـ آرياڻي. لکمٽي عورت.
• **بَيتُ ج بَيتَ:** ذ. [ع. بَيتٌ ج اَبيات] شعر. بن ٽُڪن وارو شعر ـ دوهرو. بن کان وڌيڪ ٽُڪن وارو خاص قسم جو سنڌي شعر "شاھ جا بيت" "جي تو بيت پانئيا، سي آيتون آهين" (شاھ). عام سنڌي ڏڪھو نظر جو نڙ تي آلاپجي "نڙ ۽ بيت". [ع.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

بَيتُ ج بُيُوت] گهر ـ جاءِ "جوڙي قلب بيت ربي. انسان ۾ سمايو".

– **بَيتُ اللّٰه:** ذ. خدا جو گهر ـ مسجد. (اسم خاص) كعبة الله ـ كعبو.

– **بَيتُ الْحَرام:** ذ. وڏيءَ حرمت يا عزت وارو گهر (يعني كعبو شريف).

– **بَيتُ الْحُزْن:** ذ. غم جوگهر ـ ماتم جو گهر. (اسم خاص) هڪ جاءِ جو نالو (جتي حضرت يعقوب عليه السلام پنهنجي پٽ يوسف عليه السلام جي جدائيءَ ۾ ڏاڪ كندو ۽ روئندو هو). انساني دل. هيءَ دنيا.

– **بَيتُ الْحِكْمة:** ذ. (ع. = دانائيءَ جو گهر) خليفي مامون الرشيد جو جوڙايل درسگاه (حكمت ۽ علوم (سائنس) جي تعليم لاءِ). الله جي عشق واري دل.

– **بَيت اللّٰحْم:** اسم خاص. حضرت عيسيٰ عليه السلام جي جمڻ جو هنڌ.

– **بَيتُ الخَلاءِ:** ذ. (ع. = خلوت جو گهر) كاكوس ـ پائخانو ـ پُئي ـ موريز.

– **بَيتُ الشَّرَف:** ذ. (ع. = بلندي ۽ بزرگيءَ جو گهر) نجوم جي اصطلاح ۾ اُهو برج جنهن ۾ ستن وڏن گرهن مان كنهن به هڪ كي سعادت ۽ شرف حاصل ٿئي (جيئن آفتاب جو شرف حمل ۾، چند جو ثور ۾، مشتري جو سرطان ۾، زهره جو حوت ۾، عطارد جو سنبله ۾، مريخ جو جدي ۾ ۽ زحل جو ميزان ۾).

– **بَيتُ الصَّنَم:** ذ. [ع. بَيتُ = گهر + صنم = بُت] بتخانو. محبوب جو گهر.

– **بَيتُ الْعَتيق:** ذ. [ع. بيت + عتيق = ڪَهنو] قديم گهر ـ كعبةالله (جو حضرت آدم جي وقت كان وٺي عبادتگاه هو).

– **بَيتُ الْغَزَل:** ذ. (ع. = غزل جو گهر) سڄي غزل ۾ چوند عمدو شعر.

– **بَيتُ الْمال:** ذ. اسلامي حكومت جو قومي خزانو. اسلامي حكومت جي خزاني آفيس. (جنهن مان عام پبلڪ لاءِ خرچ كيو وڃي). پبلڪ جو پئسو.

– **بَيتُ الْمَعْمور:** اسم خاص. زمردن ۽ ياقوتن جي مسجد (جا كعبي شريف جي بلكل متان ستن آسمانن تي تصور كيل آهي، ۽ حضرت نوح جي طوفان كان اڳي كعبو هئي. "معمور" يعني "آباد" نالو انهيءَ تخيل جي كري پيو ته هر وقت ان ۾ ملائڪ زيارت لاءِ اچن ٿا). اها دل جا هميشه ماسوا كان منهن ڦيري الله جي يادگيريءَ ۾ مشغول هجي.

– **بَيتُ الْمُقَدَّس:** ذ. (ع. = پاكائي جو گهر) جيروسلم (شام جي ملڪ) ۾ اسلام كان اڳ نبين جو قبلو. حضرت سليمان واري مسجد. مسجد اقصيٰ.

– **بَيت بازي:** ث. شعر ۾ سوال جواب. شعر پڇائڻ جي چٽاپيٽي (جنهن ۾ هڪڙو ڇٽو شعر چوي ۽ ٻيو وري ان جي جواب ۾ شعر چوي، جنهن جو پهريون اكر اڳئين شعر جو پويون اكر هجي).

• **بيتال:** ذ. [سن. ويتال = مُردو جنهن ۾ پوت واسو كري، هڪ جنّ يا پوت جو نالو] جنّ ـ پُوت.

• **بيتال، بيتالو:** ذ. صفت. بي تالو. تار تي نه گهائيندڙ. تار كان ٻاهر.

• **بيترٽو ج بيترٽا (ت):** ذ. پير جي ماپ لاءِ چمڙي جو ٽُڪر.

• **بَيتَل (ت):** ث. صفت. [بتال > بيتل] بي سُري ـ بيتالي. چندي ـ نياڳي.

• **بَيتُ ج بَيتَ:** ذ. [ع. "بَيتُ" جو بگڙيل اُچار] بَيتُ.

• **بَيتّ ج بَيتُون:** ث. [انگ. bat] 'ڪركيٽ' راند كيڏڻ لاءِ هٿئي سان ٽُلهي پَٽي (جنهن سان بال كي ڏڪ هڻجي).

• **بيتّ ج بيٽُون:** ث. [انگ. beat] حد ـ علاقو.

• **بِيتْ:** ذ. وادِڪي كم جو هڪ اوزار ـ رندي جو هڪ قسم (جنهن سان كائيءَ تي سونهن لاءِ چير وجهجي) ـ جهَري رندو ـ ماهيچو.

• **بِيتُ ج بِيتْ:** ذ. [انگ. beet] پاڃيءَ جو هڪ قسم (گوگڙوءَ جي شكل جهڙو، جو اندران گاڙهو ۽ قدري مٺو ٿئي).

• **بِيٽُون (ت):** ث. تترن جي هيرائڻ لاءِ ڇوڙ وجهڻ جي جاءِ.

• **بيث:** ث. [سن. وِشْتَ] چيلهه جو سندرو ـ كمريٽو (جنهن ۾ تلوار يا خنجر لڙكيل هجي "كاتي بيٽ ۾ هڻبي، پيٽ ۾ كان هڻبي"

– **بيث بَنْڌ:** سندرو ٻڌڻ ـ كمر پٽو چاڙهڻ "لوڻيءَ سان لطيف ڇئي، پيڙو ٻڌي بيٺ" (شاهه). تيار ٿيڻ. سعيو كرڻ ـ كوشش كرڻ. همت ڏيكارڻ.

• **بِيئَڻ:** ظرف. [مصدر. "بيهڻ" مان] بيهڻ واريءَ حالت ۾. بيٺي.

• **بَيئَڪ ج بَيئَڪُون:** ث. [سن. وِش = هڪ هنڌ ويهي رهڻ] ويهڪ ـ نشست. ويهڻ جو هنڌ. ويهڻ جو نمونو. كسرت ۾ ويهڻ جي حالت ـ ڏنڊ. آسڻ. اوطاق. كچهري ـ مجلس. نوآبادي ـ نئين بستي.

ـ **بَيئَڪي راج:** ذ. نوآبادي جو راج. نيم آزاد حكومت.

• **بِيئلَ ج بِيئلَ:** ذ. صفت. [سن. وِشْتَ = بيئل] اَٽيل ـ ڪڙو ـ قائم. اَٽ وهندڙ (پاڻي). رهائيءَ يا رسوخ وارو (ماڻهو) ـ هلندي پچندي‌ءَ وارو. سَگهو. سائو ـ سُڪيو. وڏي مرتبي يا عهدي وارو. وڏو ماڻهو.

– **بِيئلائپ:** ث. هلندي پچندي ـ رسوخ. پهچ. مڙسي ـ همت.

– **بِيئلائي:** ث. بيئلائپ "تہ ڪر بيئلائيءَ ۾ نيڪي سدائين".

– **بِيئل پاڻي:** محاورو. بخيل ـ تنگدل. ڪمر همت ـ بزدل.

– **بِيئل ڪارُ:** ذ. صفت. هلندي پچندي‌ءَ وارو (ماڻهو).

– **بِيئلي ٻَڌي:** ث. بيئلائي. هوند. وسعت.

– **بِيئلي پوڪ ڪائڻ:** ڪمائي يا قل هٽ اچڻ کان اڳ خرچ ڪري ڇڏڻ.

– **بِيئلي پير:** ظرف. پيرن ۾ بيئلي ـ ويهڻ يا ترسڻ کان سواءِ. يڪدم ـ جلدي ـ تڙي ڪڙي ـ جهٽ پٽ ـ ٿڌ پڌ ـ انهيءَ دم.

– **بِيئلي پير آڻڻ:** سواءِ ترسڻ جي فوراً واپس اچڻ ـ يڪدم موٽڻ.

– **بِيئلي ڪَڙي (ت):** ظرف. بيئلي پير.

• **بيجارُو ج بيجارا (ت):** ذ. نندو هار ـ هارڙو. ٻچو ـ اولاد.

• **بيجَنْتِي:** ث. [سن. وَيْجَيَنْتِي] جهنڊو ـ وائنْتِي.

• **بِيچو ج بِيچا:** ذ. هارن کي ڊيڄارڻ يا راند ڪرائڻ لاءِ ڪاغذ جو ٺهيل خوفناڪ مُنهن ـ a mask. سانگ.

• **بيچُونْ:** صفت. [ف] بيمثل ـ بينظير ـ اَمٽ ـ لاثاني. لاجواب. (اسر خاص) خدا تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو "حمد يا حمد بن چوان، جو بيمثل بيچون آ" (رمضان ڪنپر).

• **بيحَدّ:** ظرف. [ف. بي + ع. حدّ] جنهن جو چيهه نہ هجي ـ بي انت ـ لانتها. تمام گهڻو ـ بيحساب ـ بيشمار.

• **بيخَ ج بيخون:** ث. [ف] پاڙ ـ جڙ. پيڙهه. اصليت ـ بنياد. ٻج ـ تخم.

– **بيخ ڪَڍڻ:** پاڙ پٽڻ" بند ڪڍڻ. جمار ڳارڻ. ٽڪائڻ. ڪک ڪرڻ.

– **بيخ ڪَڻ:** صفت. [ف] پاڙ پٽيندڙ ـ ناس ڪندڙ.

– **بيخ ڪَڻي:** ث. پاڙ پٽڻ جي حالت. بربادي ـ تباهي.

– **بيخ ڪَڻي ڪرڻ:** پاڙون پٽڻ. خراب ڪرڻ. ستياناس ڪرڻ.

• **بيخُود:** صفت. [ف] پنهنجو پاڻ وساريندڙ. پاڻان ڌار بيخود هلج بر ۾ ، آءٌ ٿو چئان ايئن" (شاه). آپي کان ٻاهر. بيهوش. بدحواس.

– **بيخُودِي:** ث. وجد جي حالت (جنهن ۾ پنهنجي بدن جي ڪا سُڌ نہ رهي) ـ بيخبري. بيهوشي. مدهوشي. خمار. بدمستي. بدحواسي.

• **بيدُ:** اسر خاص. شڪارپور ۾ سيوهڻ تعلقن ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **بيدُ ج بيدَ:** ذ. [سن. ويتَر] وڻ جو هڪ قسم (جنهن جا پن دوا طور ڪم ايندا آهن). هيءُ وڻ ٻهاڙن ۾ ٿيندو آهي. هن جون ٽاريون سنهيون ۽ لچڪيدار ٿين. جن جي ڪل سان ڪرسيون واڻبيون آهن. هن جا ڪيترائي قسم آهن. جهڙوڪ: بيد انجير. بيد پياده. بيد خام. بيدروان. بيد ساده. بيد سرخ. بيد سياه. بيد طبري. بيد گربه. بيد مجنون. بيدمشڪ ۽ بيدموش).

– **بيدباف:** ذ. صفت. [ف. بيد + باف < بافتن = اُڻڻ] ڪرسين وغيره کي نيٽ سان مڙهيندڙ. ٽوڪريون ٺاهيندڙ.

– **بيد مالُ:** ذ. ترار وغيره کي صاف ڪرڻ لاءِ بيد جي ڪائيءَ جو اوزار.

• **بيدَ:** ذ. [هـ] ويدُ. ويچ.

– **بيدي:** ذ. صفت. ويدن جو جاڻ. وید پڑهيل برهمڻ ـ وديارن برهمڻ. (اسر خاص) سِکن جو هڪ فرقو (گروبوتا).

• **بيدادُ ج بيدادَ:** ذ. [ف] بي انصافي ـ انياءُ ـ انڌير ـ بغداد. ظلم ـ ستم ـ ڏاڍائي.

– **بيدادي ج بيدادِيُون:** ث. بي انصافي ـ ڏاڍائي ـ ظلم.

• **بيدار:** صفت. [ف] سجاڳ ـ سُجيت ـ جاڳيل خبردار ـ هوشيار.

– **بيدار بَخت:** صفت. پلي پاڳ وارو ـ خوش نصيب ـ سياڳو.

– **بيدار دل:** صفت. زنده دل ـ روشن ضمير.

– **بيدار مَغْز:** ذ. صفت. ڪليل دماغ وارو ـ هوشيار ـ سمجهو ـ عاقل ـ فهيم

– **بيداري:** ث. سجاڳي ـ جاڳرتا. سچيتائي ـ خبرداري. هوشياري. سمجهه ـ عقل.

– **بيدانْتُ:** ذ. ڏسو "ويدانت".

– **بيدانْتِي:** ث. ويدانتي.

• **بيدانُو ج بيدانا:** ذ. صفت. [ف. بي + دانه] داڻن کان سواءِ. جنهن (ڦل) ۾ داڻا (ٻج) نہ هجن (ڏاڙهون. زيتون وغيره جو هڪ قسم).

• **بيدَخْلَ:** صفت. [ف. بي + ع. دخل] ڪڍي ڇڏيل. نيڪالي مليل. برطرف. خارج.

– **بيدخل ڪرڻ:** قبضو ڇڏائڻ. ڪڍي ڇڏڻ. خارج ڪرڻ.

– **بيدخلي ج بيدخليُون:** ث. نيڪالي. برطرفي. بيدَرَج بيدَرُونْ (ل): ث. مزوري. خدمت.

• **بيدرْدُ:** صفت. [ف] جنهن کي ڏک سور نہ هجي. بي قياس. بي رحم. بي غم ـ بيفڪر. ڪنور ـ پٿردل ـ سنڱدل.

– **بيدردائِي، بيدردي:** ث. بيرحمي ـ بي قياسي. سنگدلي ـ ڪنورائي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بيدردُو ج بيدردا:** ذ. صفت. بيدرد ـ بيرحم. بي قياس.

• **بيدل:** ذ. صفت. [ف] دل کان سواءِ. بد دل. بي همت. (اسم خاص) سنڌ جي هڪ مشهور شاعر (قادر بخش روهڙيءَ واري) جو تخلص.

• **بيدي ج بيديُون:** ث. [ف. 'بيداد' مان بگڙيل لفظ] بيداد ـ ظلم ـ ناحق. ڏُر ـ ڏاڙو. ڏاڏِ. [ع. 'بَيداءُ' مان بگڙيل لفظ] بيابان ـ رڻ پٽ ـ سُڃ "بيدي ٽيو پنيور، حشر کري هليا" (شاهه). هندو عبادت خانو ـ ٺڪاڻو. [ف. 'بازي' مان بگڙيل لفظ] حرفت ـ انڪل. حرڪت. چيڙ. روڪ ـ اٽڪ.

– **بيدين کيڏڻ:** حرفتون ڪرڻ ـ انڪلون هلائڻ ـ چالبازيون ڪرڻ.

• **بيدَ ج بيدَ (ت):** ذ. [سن. پيدَ] ڳجهه ـ راز.

• **بيدَرَڪ:** ظرف. [بي + دَرَڪ] بنا ڊپ ـ بي ڊپ ـ بيخوف. يڪدم ـ اُمالڪ. ٽهه پهه. بنا رک رکاڻي ـ سنئون سڌو.

• **بيدَڻ:** مصدر. [سن. ويدَنَ] ونڊڻ ـ سوراخ ڪرڻ ـ ٽُنگ ڪيڻ ـ سَلڻ. وِڌڻ. ڪوٽڻ. ڏکوئڻ. (بيڌيو ـ بيڌيندو ـ بيڌيل).

– **بيدّي:** ذ. صفت. ونڊيندڙ.

• **بيدَڪ ج بيدَڪُون:** ث. [سن. پاتْدَڪ = نديڙو ٽانءُ، پيالو. صندوقڙي] نديڙي هڙ ـ ٻُنارڪ ـ بِدِ ـ بِدڙي.

• **بيرُ ج بيرَ:** ذ. صفت. [سن. ويرَ] پهلوان ـ سُورمو. (ذ) [ع. بئرَ] ڪوهه "بير ڪنيائون برَ ۾، پيارين پهون" (شاهه). [انگ. barium] ڌاتُوءَ جو هڪ قسم ـ پالتو لوهه. [انگ. beer] شراب جو هڪ قسم (جو جَون مان ٺاهيندا آهن).

• **بيراڳ:** ذ. [سن. وَيراگيَه = دنيا جون خواهشون ۽ لذتون ترڪ ڪرڻ، زهد، پڇتي، عبادت، پڇتاءُ] دنيا جو ترڪ ـ دنيا کان بيزاري ـ دنيوي ڳالهين کان بُڇان. نفس ڪشي. رياضت. تياڳ ـ ويراڳ. سنياس. غمگيني ـ اُداسائي ـ مايوسي. وڇوڙو.

– **بيراڳيٽو:** ذ. تياڳ ـ ترڪ. بيراڳيءَ جي حياتي (جا تپسيا ۾ گذري). وڇوڙو ـ فراق.

– **بيراڳِڻ ج بيراڳِڻيُون:** ث. جنهن زال ويراڳ ورتو هجي ـ ويراڳڻ. جوگياڻي. [سن. وراگِني] ڪُنديءَ واري نندي لڌ جا بيراڳي فقير ڪڇ هينان رکي ٽيڪ ڏيئي ويهندا آهن يا ان تي مٿو نمائي ڏيان ۾ رهندا آهن.

– **بيراڳِي ج بيراڳِي:** ذ. صفت. ويراڳي ـ سنياسي ـ تارڪ. اُداس ـ ملول. عاشق. فقير.

• **بيران:** ذ. [ف. ويران] ويران ـ سُڃ ـ بريت. (صفت) غيرآباد ـ برباد ـ اُجڙ "وصفن تنهنجي ويران ڪيو، برهه بُت بيران ڪيو" (پيرل).

– **بيران ٽيڻ:** ويران ٽيڻ ـ برباد ٽيڻ. حيران ٽيڻ. پريشان ٽيڻ.

– **بيران ڪرڻ:** ويران ڪرڻ. حيران ڪرڻ. پريشان ڪرڻ.

– **بيرانِي ج بيرانِيُون:** ث. ويراني ـ سُڃ. حيراني. پريشاني. خرابي.

• **بيربَل:** اسم خاص. اڪبر بادشاهه جي هڪ وزير جو نالو (جو مزاحيه لطيفن ۽ عقلي تجويزن جي ڪري مشهور آهي).

• **بيرَقَ ج بيرَقُون:** ث. [ترڪي. بَيراق] جهنڊو ـ عَلَم. جهنڊي جو ڪپڙو. تي چار گڏيل جهنڊيون (جي ٻيڙيءَ جي آڏجي چوٽيءَ ۾ ٻڌندا آهن).

• **بيرِڪ (ڪ):** ث. ٻڪريءَ جي رنگ جو هڪ قسم.

• **بيرَمُ ج بيرَمَ:** ذ. [ع. بَيرَم = سيراهي. ڏگهو پٽ. پاهوڙو] ڪانٽي يا ساهميءَ جو ڪانو ـ ڏيڪلي (lever). لوهه جي لٽ جنهن سان ڳرو بار هلڪو ڪري ڪڍجي ـ پارائي.

• **بيرَم خانُ:** اسم خاص. همايون بادشاهه جي هڪ ترڪ امير جو نالو (جو اڪبر بادشاهه جو استاد ۽ صلاحڪار هو).

• **بيرِنگ:** ذ. صفت. [انگ. bearing] لغاڦو يا ڪاربن جنهن تي ٽڪلي بلڪل لڳل نه هجي يا گهٽ قيمت واري ٽڪلي لڳل هجي.

• **بيرِٽي ج بيرِٽيُون (ت):** ث. ڪاهه ـ هلان ـ جُلهه ـ حملو "بيرٽي بجر ڪري، وڃي لاڙي لٽ هنئي" (ڪامل تَرَت).

• **بيرو ج بيرا:** ذ. پاڻي چڙي وڃڻ بعد ڪارو ۽ ڪجو سڙيل ٻُهه. [انگ. bearer] هوتلن، دعوتن يا ريلوي وغيره ۾ ماني ڪٽي پهچائيندڙ نوڪر.

• **بيرو ج بيرا (ت):** ذ. ڏسڻ ـ ڏوڙ. ڏز ـ رئي ـ [ع. بئرَ] ڪوهه.

• **بيرُوت:** اسم خاص. شام لڳ لبنان ملڪ جي گاديءَ جو هنڌ.

• **بيرُونْ:** ظرف. [ف. بيرون] ٻاهر ـ ٻاهرئين پاسي ـ ٻاهران.

– **بيرونجات:** ث. [ف] شهر جون ٻاهريون بستيون ـ ديهات ـ ٻهراڙيون.

– **بيرُونجاتي:** صفت. ڳوٺاڻو ـ ٻهراڙيءَ وارو.

– **بيرُوني:** صفت. ٻاهريون. غيرملڪي.

• **بيرُوني:** اسم خاص. مشهور مسلم عالم ۽ محقق اَبوريْحان البيرُوني (جنهن ڪيترن ئي علمن ۾ ڪتاب لکيا ۽ خاص طرح پنجين صدي هجريءَ جي شروع ۾ هندستان بابت 'ڪتاب الهند' لکيائين، جنهن ۾ استعمال ڪيل ڪي مقامي الفاظ ۽ محاورا 'سنڌي ٻولي' سان ملن ٿا).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بَيرُون:** صفت. [ف. ويران] ويران. ڏٽڙيل. پريشان.
– **بيرون ٽيڻ:** ويران ٽيڻ. بيحال ٽيڻ ـ بد حال ٽيڻ. ڏلجي وڃڻ.
• **بَيرُونڊ ج بَيرُونڊَ:** ذ. بگڙيل صورت ۾ چاول ٻار.
• **بَيرُونڊ ج بَيرُونڊَ (ت):** صفت. ڪاوڙيل (ماڻهو).
• **بيرهِ:** ذ. صفت. ڳرو ـ باري. ٽُلهڙ. ڏُہڑڏلو. بي ڍولو. وڏي پيڪ يا چپ.
• **بيرهِنْ:** صفت. بيرهِه. (ذ) وڏو ڪچون.
• **بيزار:** صفت. [ف] ڪک ـ وياڪُل ـ پريشان. برّ. نفرت ڪندڙ. ناخوش ـ ناراض ـ رنج ـ خفي. دست بردار ـ لاڏعويٰ.
– **بيزاري ج بيزاريُون:** ث. پريشاني ـ ناراضگي. رنجش ـ خفو. دست برداري. نفرت.
– **بيزاري ڏنل:** ث. اِها شيءِ جنهن جي دعويٰ ڇڏيل هجي. دست برداري ڏنل.
– **بيزاري نامُون:** ذ. دستبرداريءَ جو دستاويز.
– **بيس:** ذ. ويس ـ لباس.
• **بِيس:** صفت. [هـ] ويهَ (٢٠) "ڪُونجان رات ڪَريڙيو. تولي‌ءَ تولي‌ءَ بيس" (رسالو: ڍول مارئي).
• **بيساک:** ذ. [سن. وَيشاک] ويساک جو مهينو.
• **بِيسْتْ:** صفت. [ف] ويهَ (٢٠).
• **بِيسْتُون:** صفت. [ف. بي سُتُون = ٽنڍ ڪان سواءِ] بنا ٽنڍ ٿُوٽي‌ءَ جي. (اسم خاص) ايران ۾ هڪ مشهور جبل جو نالو (جنهن مان فرهاد، شيرين کي حاصل ڪرڻ لاءِ نهر کوٽي هئي).
• **بيسَرْ:** نندي نَڪ (ڇڪ جو هڪ قسم). بينسر.
• **بيسَرْنامُون:** اسم خاص. ڪلام جي هڪ مجموعي جو نالو (جيڪو چوڻ ۾ اچي ٿو ته شاهه عنايت صوفي رحـ جي شهيد ٿيڻ بعد سندس سرِ چيو).
• **بيسَرو ج بيسَرا:** ذ. [ع. بَيْسَرَة: ف. بيسره] باز (پکي) جو هڪ قسم. بِسر يا بِسرو باز (پکي) جو 'باشي' ۽ 'چِپَڪ' جي ميلاپ مان پيدا ٿئي ـ گدو باز.
• **بيسَنْ:** ذ. ندي‌ءَ جو پاڻي، جو چاڙهه سبب ڪنارن کان ائلي وري به اڇي ندي‌ءَ ۾ پوي، يا ڪنارن تان ئي وهندو رهي.
• **بيسَنْ ج بيسَنْ:** ذ. [سن. ويسَنَ] چٽڻ يا مٽرن جو اٽو يا ڀُورو.
– **بيسَٽي:** صفت. بيسٽ مان ٺهيل (منائي وغيره)
• **بيسَوا ج بيسَوائون:** ث. [سن. ويشيا] رنڊي ـ ڪسبي. ڪسبياڻي.
• **بيسُودُ، بيسُودو:** ذ. صفت. جنهن مان ڪو فائدو نه ٿئي ـ بيفائدو. بي نتيجي. اجايو ـ فضول.
– **بيسُودائي:** ث. بي فائدگي ـ نقصان. فضولي.
• **بِيسُونْڊي (ت):** ث. گاهه جو هڪ قسم.
– **بيش:** صفت. [ف. بِيش] زيادهه ـ گهٽو ـ وڌيڪ اڇو ـ اعليٰ.
– **بيش بها:** صفت. وڏي اڳهه وارو ـ قيمتي.
– **بيشتَر:** صفت. گهٽو وڌيڪ. بلڪل زياده ـ تمام گهٽو.
– **بيش وَ ڪَمْ:** صفت. وڌ گهٽ ـ گهٽو ٽورو.
– **بيشي ج بيشيُون:** ث. واڌ ـ زيادتي. گهٽائي. نفعو.
• **بيشَڪ:** طرف. [ف. بي + ع. شڪ] شڪ ڪان سواءِ. پَڪ ـ يقيني طور. ضرور ـ تحقيق.
• **بيشو:** ذ. [ف. بِيشه] بيابان. جهنگل. ٻُوڙو.
• **بَيضاءُ:** صفت. [ع. اَبْيَض' جو مونٿ] اڇو. چمڪندڙ. چٽو. "يَد بيضاءُ = اڇو يا چمڪندڙ هٿ" (حضرت موسيٰ عليه السلام جو معجزو، جو ڪڇ ۾ هٿ وجهي ڪڍندو هو ته اهو چمڪندو هو). هڪ شهر جو سنڌ جي وسيع حدن اندر عربي دؤر حڪومت ۾ هڏايو ويو.
– **بَيضاوي:** صفت. اڇو. شمسي دائرو. ايران ۾ شيراز جي علائقي جي شهر 'بَيضاءُ' جو رهاڪو (قاضي ناصرالدين ابوسعيد عبدالله بيضاوي). (اسم خاص) قرآن شريف جي هڪ تفسير جو نالو (جو قاضي ناصرالدين ابوسعيد عبدالله بن محمد بيضاوي تصنيف ڪيو هو ۽ جو عام طور مدرسن ۾ درسي ڪتاب طور پڙهايو ويندو آهي).
• **بيضو ج بيضا:** ذ. [ع. بَيضه] پَکيءَ يا جانور جو آنو.
– **بَيضوي ج بَيضوي:** ذ. صفت. آني جي شڪل جهڙو.
• **بَيطارُ ج بَيطارَ:** ذ. [ع] جانورن جو ڊاڪٽر.
• **بَيعُ:** ث. [ع] وڪرو ـ فروخت.
– **بَيع نامو ج بَيع نامَا:** ذ. وڪري جي قبوليت جو ڪاغذ ـ وڪري جو دستاويز.
– **بَيع وشَرا:** ث. خريد فروخت.
• **بَيعانو ج بَيعانا:** ذ. [ع. بَيعُ + ف. آنه] سودي ۾ ڏنل اڳواڻ رقم ـ سُوٽي ـ شاهي (ت) ـ بَيانو.
• **بَيعَتَ ج بَيعَتُون:** ث. [ع] تابعداريءَ جو اقرار. اطاعت ـ فرمانبرداري.
– **بَيعت ڪَرڻ:** مرشد جي هٿ تي هٿ رکي تابعداريءَ جو اقرار ڪرڻ. ڪنهن کي پنهنجو هادي يا رهبر تسليم ڪرڻ.

بيقرار: صفت. [ف. بي + ع. قرار] بي آرام ـ بيچين ـ بيتاب.
بيقراري: ث. بي آرامي ـ بيچيني ـ بيتابي. پريشاني ـ اُٹ تٹ. لوري ـ لوچ پوچ ـ آنڌ مانڌ ـ چور اکورا.
بيڪار: ث. [ف] ڪم ڪار نہ هئڻ جي حالت ـ نڪمائي ـ بيڪاري. بيروزگاري. "بيڪار کان بيگار پلي آهي" (چوٽي).
بيڪارُ ج بيڪاز: ذ. صفت. [ف] جنهن مان ڪوبہ ڪم نڪري نہ سگهي ـ بي ڪمو. ردي ـ خراب. نڪمٹو ـ واندو. بيروزگار. اجايو ـ فضول. سُست ـ ٹوٹي.
بيڪارو ج بيڪارا: ذ. صفت. بيڪارُ. ڪنهن نہ ڪم جو. ردي ـ چٽ. (ث) بيڪاري ج بيڪاريون.
بيڪاري: ث. بيڪار. بيروزگاري.
بيڪاريو: ذ. صفت. بيڪارُ.
بيڪانيُر: اسم خاص. [بيڪو + سن. نَگَرَ بيڪي جو شهر] بهاولپور کان اوپر طرف دنگئي اڳوٽيءَ رياست جو نالو.
بيڪانيري: صفت. بيڪانير جو. (ذ) بيڪانيري اُٹن جي نسل جو هڪ قسم (مٹي ۾ ڪڌ، پچ ننڍو، منهن ڇُوني، جهڙو، ڪن ننڍا پر ڪُنڌا نہ، ڪوڙي هيٺ وڏي، بدن ۾ جڻ سنهو ۽ ٽڪل پر هلڻ ۾ تڪو، قد ۽ ڳچيءَ ۾ ڊاٽي اُٹن جهڙو).
بيڪس: صفت. [ف. بي = بنا + ڪَس = ڪوبہ ماڻهو] بي يار ـ بي مددگار. بيواهہ ـ بي وسيلو. ويچارو ـ ويڳاٹو. نڌر ـ نڌڻڪو. (اسم خاص) سنڌ جي مشهور شاعر قادربخش "بيدل" جي پٽ "محمد حسن" جو تخلص.
بيڪسي: ث. بي وسيلائي. نڌرائي ـ نڌڻڪائي.
بيڪيتُ ج بيڪيتَ: ذ. صفت. [ف. بي = بنا + ع. قيد] بي قيد. جنهن لاءِ ڪو قاعدو قانون يا رواج نہ هجي. بي ڪاٹو. بي ريتو. ڪُريتو. بي نيمو ـ ڪُنيمو. ارادي جو ڪچو ـ ہچتو ـ ڳُٹتي خور. شڪي ـ قرندڙ گهرندڙ. اوقاتي ـ گهوڪائي. مبهم ـ نامقرر.
بيڪيتائي: ث. شڪي حالت. ہچتائي. ڪچائي.
بيڪيتو ج بيڪيتا: ذ. صفت. بيڪيت.
بيڪيتي: ث. بيڪيتائي.
بيڪ ج بيڪُون: ث. [ف. بيخ = پاڙ] پاڙ ـ جڙ. بنياد ـ اصل.
بيڪ ڪيڻ: تمام گهٹو رلائي ڪک ڪرڻ ـ گهٹو ٽڪائڻ. جڙهہ ڪيڻ.
بيڪ ج بيڪ: ذ. [سن. ويشَ] ويس ـ لباس ـ پوشاڪ. ٻاهريون ويس. ٻهروپ ـ جمڙا پوش. فقيراٹو لباس "بيڪ کي ٽيڪ" (چوٽي: يعني تہ فقيراٹي لباس کي مٹي ٽيڪ يا مان). نمونو ـ صورت. ڏيک. ڏونگ ـ مڪر ـ فريب.
• **بيڪاري ج بيڪاري:** ذ. صفت. ٻهروپي ـ بيڪ ڌاري. جنهن کي فقيراٹو لباس پيل هجي "ڪالهہ ڪڏيوسين ڪاپڙي، بابو بيڪاري" (شاهہ).
– **بيڪ ڌارڻ:** ڪنهن فقيراٹي ٽولي ۾ داخل ٽيڻ.
– **بيڪ ڌاري ج بيڪ ڌاري:** ذ. صفت. بيڪاري. ٻهروپي. جنهن کي فقيراٹو لباس پهريل هجي. فريبي ـ مڪار.
– **بيڪ ڪرڻ:** ويس بدلائڻ ـ ڏونگ ڪرڻ.
• **بيڪ:** ث. [سن. پِڪْشا > پِڪْش = گهرڻ، مگڻ، پنڻ] بکيا ـ پن. گداگري ـ فقيري. خيرات لاءِ سُوال. خيرات (جا سوالي فقير کي ڏجي). گهُر ـ منٹ ـ عرض.
• **بيڪاري ج بيڪاري:** ذ. صفت. بيک وٹندڙ ـ پينو ـ گداگر. منگتو.
• **بيڪ مگڻ:** گدائي ڪرڻ ـ پنڻ.
• **بيڪڻ ڌارُ:** ذ صفت. بيڪاري ـ پينار "ڪوڙين آيا ڪيترا، بايو بيڪڻ دار" (شاهہ).
• **بيڪاري:** اسم خاص. شڪارپور تعلقي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **بيڪَرُ ج بيڪَرَ (ت):** ذ. صفت. [ع. ١. بَيعُ = وڪرو + ف. خَرْ > خريدن = خريد ڪرڻ؛ ٢. ف. بَرْ = ميوو + خَرْ > خريدن = خريد ڪرڻ] اُهو ماڻهو جو باغ يا پاڻي مالڪ کان مقاطعي تي وٹي نيڪال ڪري.
• **بيڪوٹي ج بيڪوٹيُون (ث):** ث. ڪائي (مُردي کي ڪٹڻ لاءِ). ڪٹ جو هڪ قسم (جا بنان پاون جي ڪرسيءَ وانگر هوندي آهي ۽ خاص ڪري وڏي ماڻهوءَ جي مرڻ وقت ٺاهيندا آهن، جنهن تي مُردن کي سنئون ويهاري گهٹين يا رستن تان گهمائي پوءِ ساڙيندا آهن).
• **بيڪوري:** اسم خاص تعلقي ڪوٹ غلام محمد (جيمس آباد) ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **بيگ ج بيگُون:** ث. [سن. ويگ] تڪ (پاڻيءَ جي) ـ تيز وهڪ ـ ڇوهہ. تيز رفتاري ـ تيزي.
• **بَيگ ج بَيگُون:** ث. [انگ. bag] چمڙي وغيره جي ٿيلهي يا پيٽي.
• **بيگ ج بيگ:** ذ. [ترڪي] مغل قوم جو خطاب. امير. حاڪم. خان. نواب. سردار. (ث) بيگم ج بيگمون.

• **بيگار ج بيگارُون:** ث. [ف] زبردستيءَ سان مفت ۾ ورتل ڪر ـ بيگر (جا اڪثر سرڪاري علمدار يا زميندار غريب ماڻهن کان وٺندا آهن) "بيڪار کان بيگار پلي".

– **بيگاري ج بيگاري:** ذ. صفت. بيگر ۾ وهندڙ. مجبور ٿي ڪم ڪندڙ. مفت ۾ ڪم ڪندڙ. بي دليو ڪم ڪندڙ. جڏو ڪم ڪندڙ. (ث) بيگرياڻي ج بيگارياڻيُون "لاهي لج لطيف چئي، ٿي بيگارياڻي بَر" (شاهه).

• **بيگاري:** اسم خاص. اُتر سنڌ جو هڪ مشهور واهه "بيگاري واهه" (جو سڪر ۾ جيڪب آباد ضلعن وچان وهي ٿو ۽ انگريزن جي شروعاتي دور ۾ بيگر تي ڪوٽايو ويو هو).

• **بيگانگي:** ث. [ف] ڏاريائي ـ اجنبيت. ناواقفيت ـ اَسونهپ.

• **بيگانو ج بيگانا:** ذ. صفت. [ف. بيگانه] ڏاريو ـ پرائو. اوپرو ـ اجنبي. ناواقف ـ اَڻ سونهون. نڏڻڪو ـ بي گهر. پرديسي.

– **بيگانه:** ذ. صفت. [ف] بيگانو.

– **بيگانه بُوم:** ذ. ڏارئين ملڪ جو ماڻهو.

– **بيگانه رُو:** ذ. صفت. ڏاريو ـ ناآشنا.

– **بيگانه نهاد:** ذ. عجب طبيعت جو ماڻهو.

• **بيگاهه:** ظرف. [ف] بي وقتو ـ ڪُمهلو ـ اويلو. سُتي لوڪ.

• **بيگر ج بيگرُون:** ث. [ف. بيگار] بيگار.

• **بيگر تارڻ:** زبردستيءَ واري ڪم ڪي ڪنهن حيلي سان هٿائڻ. ڪو ڪم بي دليءَ سان ڪرڻ.

– **بيگر ڪرڻ:** ماڻهن کي زوريءَ ڪم ۾ لڳائڻ. زبردستيءَ وارو ڪم ڪرڻ. تڪڙ سان ڪم ڪرڻ ـ بيخيالو ڪم ڪرڻ.

– **بيگر لاهڻ:** تڪڙو ۽ آڏورو ڪم ڪرڻ.

– **بيگر ۾ وهڻ، بيگر وهڻ:** زبردستيءَ سان مفت جو ڪم ڪرڻ. بيدليو ٿي ڪم ڪرڻ.

– **بيگر هڻڻ:** ماڻهن کي زوريءَ ڪنهن ڪم ۾ لڳائڻ ـ زوريءَ ڪم وٺڻ.

• **بيگرَڻ، بيگرِڻ:** مصدر. پَلي ۾ مختلف مصالحا گڏي تياري ڪرڻ ـ مصالحا ڏيئي پلو پچائڻ.

• **بيگمَ ج بيگمُون:** ث. [ترڪي] "بيگ" جو مونث. اميرياڻي ـ اميرزادي. بيبي ـ خاتمون. زال. عورت جي نالي پٺيان عزت طور ڪم ايندڙ لفظ "نورجهان بيگم". عورت جو نالو مائي "بيگم".

• **بيگمانجي:** اسم خاص. خيرپور ۽ روهڙيءَ جي وچ تي هڪ ڳوٺ، اسٽيشن ۽ ديهه جو نالو.

• **بيگنُ ج بيگنَن (ت):** ذ. ڪجيءَ جو هڪ قسم (ڏوڪ ڳاڙهو، چڙيون مضبوط، سُوئا ڊگها، ڪاهر مضبوط ۽ گو چدا ٿين).

• **بِيگو ج بِيگا:** ذ. [سن. وِگْرهه هـ بِيگها] زمين جو (جنهن ۾ ٢٢٥٠٠ چورس فوٽ يا ٢٥٠٠ چورس و ٿيندا آهن).

– **بِيگوتِي ج بِيگوتِيُون:** ث. اُها زمين جا بيگن پٽاندر ما ٻُڌيل هجي (۽ جنهن جي ڏَل پڻ بيگن موجب مقرر هجي).

– **بِيگوتِي ماپ:** ث. زنجيرن سان ڪيل ماپ. وڏي ايراضي وڏن سروي نمبرن مان جيترو ٽڪرآباد ڪيل هجي. فقط آبادي‌ءَ جي ماپ (ڏل مقرر ڪرڻ خاطر).

• **بيلَ:** ث. [سن. وَلِيْ] وَل. [سن. مَلّي] موتئي جي گلن ج ول. ڪپڙي وغيره تي گلڪاري (پريل، چاپيل). [سن. وِلْ هڪ قسم جو ميوو ـ بيل ڦل.

– **بيلاٽُون، بيلاڻُون:** ذ. صفت. اُها شيءِ جنهن تي گلڪار نڪتل هجي.

• **بيلَ:** ث. [ف] ڪوهه مان مٽيءَ ڪڍڻ لاءِ وڏي ڪوڏر. ڪوڏ

– **بيلدار ج بيلدارَ:** ذ. ڪوڏر بردار. واهن ۽ رستن جي ٽور گهٽي مرمت ۽ سنيال ڪندڙ ملازم.

• **بيلُ:** ذ. [انگ. bell] گهنڊُ [انگ. ball] ضامن.

• **بَيلُ ج بَيلَ:** ذ. [سن. بَلِيوَرْدَ: پرا. بئلا] ڍڳو ـ ڏاڍ (صفت) طاقتور. بيوقوف. گهٽ ڪائڪ.

– **بَيل گاڏي، بيل گاڏي:** ث. ڍڳي گاڏي ـ ڏاند گاڏي.

• **بِيلَ (ث):** ث. پٽ ۾ ٿهيل جارو (جنهن ۾ سُونهن لاءِ تا رکجن).

• **بيلاڪُ ج بيلاڪَ (ت):** ذ. [انگ. block] زمين ج ايراضيءَ جو هڪ حصو (١٦ ايڪڙ) ـ بِلاڪ. ٻيلي جو اُه پاڳو جنهن ۾ مال چارڻ جي منع هجي.

– **بيلاڪ پيلاڻ:** رَڪ وارو ٻيلو زيان ڪرائڻ. سخت نقصا ڪرائڻ.

• **بيلْجِيَم:** اسم خاص. [انگ. belguim] يورپ جي ا اولهه طرف هڪ ننڍو ملڪ.

• **بيلچو ج بيلچا:** ذ. [ف. بيلچه] لوهو پاهوڙو ـ هڪ خاص قسم جي ڪوڏر.

• **بيلدارَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **بَيلَفُ ج بَيلَفَ:** ذ. [انگ. bailiff] سول ڪورٽ جو ملازم جيڪو ڏرين کي ڪورٽ جي سڏ کان آگاهه ڪري ۽ ڊڪري وغيره تعميل ڪري.

• **بِيم:** ذ. [ف] خوف ـ ڊپ ـ ڊاءُ.

– **بِيمناڪ:** ذ. صفت. ڊڄندڙ. ڊيڄاريندڙ ـ پوائتو ـ خوفناڪ.

• **بِيمارُ ج بِيمار:** ذ. صفت. [ف. بيم = خوف + آر = وارو]. مريض ـ اڌهو.

• **بِيمارپُرسي:** ث. بيمار جي طبيعت جي پڇا ڳاڇا ـ عيادت.

– **بِيمارخانو ج بِيمارخانا:** ذ. بيمارن جي رهڻ ۽ علاج ٽيڪ جي جاءِ ـ اسپتال.

– **بِيماري ج بِيماريون:** ث. اڌهائي ـ ناچاقائي. مرض.

– **بِيماري ڪاڻ:** مريض ٿي رهڻ. ڏڪهي ۽ تڪليف واري بيماريءَ ڪان پوءِ چاق ٽيڪ. ضعيف ٽيڪ.

• **بِيمات:** ث. [هـ. سن. وِمانا] نڱي ماءُ "بِيماتي پاءُ = نڱو پاءُ".

• **بِيمگو (ث):** ظرف. سَوير.

• **بِيمُونْ ج بِيمُونْ (ث):** ث. وياڻ ڪي ويجهي.

• **بَيْنْ:** ذ. [هـ] پارَ ڪڍي (لاش تي) روئڻ جي حالت ـ ماتم.

• **بَيْنْ:** ظرف. [ع] وچ ۾.

– **بَيْن الاَقْوامي:** صفت. قومن جي وچ ۾. اَنترراشٽريه.

– **بَيْن بَيْن:** ظرف. وچئون وچ. درميانو ـ وچولو.

• **بَيْنْ:** ذ. [ع] فاصلو ـ فرق.

• **بَيِّنْ:** صفت. [ع] صاف ـ چٽو.

• **بِينْ ج بِينُونْ:** ث. [سن. وِيڻا] ساز جو هڪ قسم (جنهن جي ٻنهي پاسن کان ۽ وچ ۾ ست تارون وڄائڻ لاءِ ٽيندیون آهن: هندن جي عقيدي موجب اهو ساز پهريائين ٻُارد مني' جوڙيو هو). طوطو (چمڙي جي ڳوٽريءَ ۽ توتارين مان ٺهيل ساز. جنهن ۾ هوا ڦوڪي وڄائبو آهي ـ bag_pipe). بنسري. مُرلي.

• **بِينا ج بِينا:** ذ. صفت. [ف] ڏسندڙ ـ پسندڙ. پروڙيندڙ ـ پُرجهندڙ.

– **بِينائي:** ث. اکين سان ڏسڻ جي حالت. بصار. نظر ـ ديد.

– **بِينا ڪَرڻ:** اکين کي روشن ڪرڻ. روشني بخشڻ. اندر جا طاق کولڻ.

• **بينامدار:** صفت. جهن جي نالي 'بينامي' سودو ٽيل هجي.

• **بينامي:** ذ. [ف] اُهو سودو جو پنهنجي نالي جاڻائڻ بدران ٻئي جي نالي ڪجي، پر اُن جو فائدو پاڻ کائجي. گمنامي ـ اَڻ مشهوري.

• **بِينْ بلجو ج بِينْ بلجا:** ذ. [سن. وِيڻا + وادْيَ] هڪ قسم جو ساز. طوطو ساز (bage_pipe). هارمونيم.

– **بِين باجا وجڻ:** شادمانا ٽيڻ ـ خوشيون ٽيڻ.

• **بِينْبِي ج بِينْبِيُونْ (ڪ):** ث. ماڻهن جي ٻيڙ ـ گهٽو ميڙ. معاملو ـ جهيڙو.

• **بِينْجهُ ج بِينْجهَ (ث):** ٽنگ ـ سوراخ ـ ڳڙڪ.

• **بَينْچُ ج بَينْچَ:** ذ. ڏسو "بَينْچِ".

• **بَينْچِ، بينچ ج بَينْچُونْ:** ث. [انگ. bench] اسڪولن ۾ شاگردن جي ويهڻ لاءِ پاون سان هڪ خاص قسم جو تختو ـ بانڪ ـ بانڪڙو. آفيس. اسٽيشن. باغ. تفريح گاهه وغيره جاين تي آرام لاءِ (ڪاٺ. لوهه. سيمنٽ وغيره مان ٺهيل) ويهڪ. ججن جو مقرر گروهه.

• **بَينچ ماجسٽريٽ:** ذ. [bench magistrate] اهو جج جو ٻين ججن سان گڏ فيصلا هلائي.

• **بَينْڈ ج بَينْڈُونْ:** ث. [انگ. band] انگريزي واڄو. ولايتي سازَ. ولايتي سازن تي ڳائڻ وارن جي ٽولي.

• **بِينْڈِي:** ث. [هـ] وارن جي ڳُنڊ.

• **بِينرُ ج بِينرَ:** ذ. [ف. بِينِي = نڪ] ڪبوتر جو هڪ قسم (جنهن جي چهنب ٽلهي ٿئي).

• **بِينْسرِ:** ث. [ف. بِينِي = نڪ + سَر = متان. طوق. سينگار] نڪ جي زيور جو هڪ قسم ـ نٿ. بُولي جو هڪ قسم.

ـ **بِينْسرِي بُولو:** ذ. هڪ قسم جو بُولو ـ جهانجهر سان بولو.

• **بِينْسرو:** ذ. [ع. بَيسَرَه: ف. بيسره] باز (پکيءَ) جو هڪ قسم (جو 'باشي' ۽ 'چِپَڪَ' جي ميلاپ مان پيدا ٿئي) ـ بسرو باز ـ گدو باز.

• **بَينْسرِي ج بَينْسرِيُونْ:** ث. [سن. وَنْشِي] ساز جو هڪ قسم ـ بانْسري.

• **بِينْش:** ث. [ف] بينائي ـ نظر. دورانديشي.

• **بَيْنُشُ ج بِينْشَ:** ذ. [. 'بَحَثَ' جو عامي اُچار] بحث.

• **بَينْڪُ ج بَينْڪُونْ:** ث. [انگ. bank] پئسن جي ڏراوت. ڏيتي ليتي.

• **بَينو ج بَينا:** ذ. [ع. بَين = وچ: سن. وِنْدَ = پرن جي وچ ۾ نراڙ جو ٽڪر. پاڻيءَ جو قڙو. بُوند: هـ. بَينا] نراڙ ـ پيشاني. هڪ قسم جو ڇڪ (جو پيشانيءَ تي ٻڌبو آهي) ـ ٽڪڙو.

– **بَينو چاڙهڻ:** وارن کي پيشانيءَ تي ڳُنڊڻ. پيشانيءَ ۾ گهنڊ وجهڻ ـ سُونڊ پائڻ. ڪاوڙجڻ.

• **بِينو:** ذ. صفت. [ف. بِيني = نڪ] بِنو ـ مِنو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بينَوا:** صفت. [ف] بي سامان ـ بي ثمر. سُجو ـ سکٹو. غريب ـ مسڪين. بيڪس.

— **بينَوائي:** ث. مفلسي ـ سجائي.

• **بيَنوايو ج بينوايا (ڪ):** ذ. صفت. بيعقل ـ بيوقوف. هالو پولو.

• **بيني ج بِينيوُن:** ث. [ف] نڪ. نڪ جو اندريون پاسو ـ نڪ جي ٽوٽي. درجي طاق جي هڪ پَٽي. (ڪڙي لاءِ) ڪنڊو. ترار جي مُنڍي جو اُهو مٿيون حصو جو هٿ جو بچاءُ ڪري. ڏَنُوٽ جي مٿئين تختي تي "آ" جي نموني لڳل ڪائيون (جي تختن کي مضبوط ڪن).

• **بيني:** ث. ڏسو "بينْدي".

• **بِيوگ:** ذ. [سن. وِيوگ] وچوڙو ـ جدائي.

— **بِيوگي:** ذ. صفت. وچوڙيل عاشق.

• **بُيُوُن:** ث. (هميشه جمع ۾ ڪم ايندڙ لفظ) سُرهيون پڙيون (جي سوڙن ۾ خوشبوءِ طور وجهندا آهن) ـ پڙا. (ذ. صفت). [سن. پُوم = زمين، پومِيَه = زمين جو] جاٽو ـ واقف. بيڙيءَ جو سکاني ـ ناکئو.

• **بِيوَنْت:** ث. [هـ بيونت = وضع، ڪپڙن جي ڪٽ سٽ] ڪَٽ ڪوٽَ ـ گهٽ وڌائي ـ ڪاٽ چانٽ. تقسير. ماپ.

• **بيوَه:** ث. [ف] رن زال ـ وڌوا.

• **بَيْهَ ج بَيهُون:** ث. لوهار يا سوناري جي ڏَوٽيءَ جي ڏَنُوٽ لاءِ استعمال ٿيندڙ ٻن ڪائين مان هڪ ڪائي.

• **بِيهَ ج بِيهَ:** ذ. [سن. بِسَ] بِهَ ـ ڪُوٽيءَ جي پاڙ (جا ڏندن يا ڪُنبن ۾ ٿيندي آهي، جنهن جو گل "ڪنول" يا نيلوفر" آهي).

— **بِيهي ج بيهي:** ذ. صفت. بِيهه جو ـ بيهه وارو. بيهه مان ٺهيل.

• **بِهارَڻُ:** مصدر. اُپو ڪرڻ. ڪڙو ڪرڻ. (بيهاريو ـ بيهارينڊو ـ بيهاريل).

• **بِيهَڪُ ج بِيهَڪُون:** ث. بيهڻ جي حالت. استقامت ـ بيلائي. هائي. اڏاوت ـ بناوت.

— **بيهڪ وڻڻ:** مصدر. ڪڙو ٿيڻ ـ اُپو ٿيڻ. (بيهندو ـ بيلو ـ بيئل).

• **بِيهَڻُ:** مصدر. ڪڙو ٿيڻ ـ اُپو ٿيڻ. (بيهندو ـ بيلو ـ بيئل).

— **بِيهي وڃڻ:** هڪ هنڌ ڪپي وڃڻ. هڪ جاءِ تي بيهي رهڻ. ٽِڪَ ٻڌڻ. ڇُڪي وڃڻ ـ زور ختم ٿيڻ. نہ لهڻ (قرض). نہ پڄڻ. (ڳجهارت).

• **بِيهِلو (ث):** ظرف. سوير ـ جلدي. جهٽ پٽ.

• **بِيهُودو ج بيهُودا:** ذ. صفت. [ف. بيهوده] بدفضيلتو ـ بدافعال ـ بداخلاق. ناشائستو. واهيات نالائق. بيمروّت. خراب ـ بد. بيفائدو ـ اجايو ـ فضول (ث) بيهُودي ج بيهُوديون.

ـ **بيهودگِي ج بيهودگِيُون:** ث. بدافعالي. بداخلاقي. بدتهذيبي. نالائقي. بداُسلوبي. حماقت ـ بيوقوفي.

• **بيهِيڏاٽو ج بيهِيداٽا:** ذ. [ف. بيهيدانه] پسارڪي وکر جو هڪ قسم. "بِيهي ڦل" جا داٽا (جي دوا ۾ ڪم اچن).

• **بيهِي مُڪَ:** ذ. تيلي بج جو هڪ قسم ـ بوهي چٽا.

• **بِيءَ:** ث. [سن. پُومي] پُونْءِ ـ جاءِ ـ هنڌ ـ ماڳ ـ ٺڪاڻو ـ منزل "اڄي بيئا بِيءَ تي. ڪري سُڌ سهي" (حنيظ). وج. وٽي ـ وڃوٽي.

— **بِيءَ تي اُڇڻ:** ماڳ تي پهچڻ ـ پوري پير تي اڇڻ.

• **بِيئُنْ:** ث. بِيءَ. وج. وڃوٽي ـ وٽي.

• **بِيئرَرْ:** ذ. [انگ. bearer = ڪٽندڙ. جهلينڊڙ] مٿيون ڪم ڪار وارو نوڪر. هوٽل يا گهر ۾ ڪانو ڪارائيندڙ. بيرو. حمال.

• **بيئرر چيڪ:** ذ. [انگ. bearer cheque] هڪ خاص قسم جو چيڪ (جو جنهن جي هٿ ۾ هجي سو وڃي بئنڪ مان متائي).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ب

● **ب:** ث [سنڌي] سنڌي 'الف ـ بي' جو ٽيون اکر: ابجد موجب عدد 'ب' جي برابر: عددي قيمت ٢؛ تلفظ "بي".

● **بَ:** صفت. [پرا. بَ] هڪ عدد (٢) ـ هڪ جي ويٽ "بہ تہ هارهن" (پهاڪو).

– **بَ اکر:** محاورو. بہ حرف. ٿورا لفظ. ڪجهہ بيان ـ مختصر ذڪر ـ ٿورو احوال.

– **بَ اکر چوڻ:** ٿورو گهڻو چوڻ. ڪجهہ احوال ٻڌائڻ. مختصر طرح ٻڌائڻ. سفارش ڪرڻ.

– **بَ اکيون ڪرڻ:** ساڻي حيثيت وارن مان هڪڙي کي گهٽ ۽ ٻئي کي وڌ سمجهڻ. رياءُ ڪرڻ. منافقي ڪرڻ. مُنجهي پوڻ.

– **بَ بَ:** صفت. جوڙو جوڙو. جوڙي جوڙي.

– **بَ بَ ڄڻڻ:** دل اُداس ٽيڻ. اُڪيرجڻ. پشيمان ٽيڻ.

– **بَ بَ گوڙها روئڻ (ت):** تمام گهڻو روئڻ ـ ٻِنا ٻِنا لُڙڪ وهائڻ.

– **بَ تہ هارهن:** محاورو. ٻڌيءَ ۾ طاقت آهي. جيئن گهٽا ماڻهو ٽيئن فائدو.

– **بَ پَهَر:** ذ. ڇهن ڪلاڪن جو عرصو. اَڌ ڏينهن يا رات.

– **بَ پَهَر وهڻ:** انجام موجب اڌ ڏينهن يا اڌ رات تائين ڪم ۾ مدد ڪرڻ. ميار لاهڻ. وقت تي همدردي ڪرڻ.

– **بَ گِدرا مُٺ ۾ اَچڻ:** هڪ وقت ۾ ڪم ٽيڻ (جو ناممڪن آهي). هڪ ئي وقت ۾ فائدا حاصل ٽيڻ.

– **بَ گهَر هارڻ:** ٻن گهرن کي پاڻ ۾ ويڙهائڻ. ٻن گهرن کي پاڻ ۾ ويڙهائڻ. فتنو اُٿارڻ ـ فساد جاڳائڻ ـ چيٽو پورڻ.

– **بَ لَٽون:** (ڪنايَ معنيٰ ۾ واقعا) ١. دولت حاصل ٽيڻ جي لت (يعني دولت جمع ٽيڻ سان ماڻهو هوش حواس وڃائي ٽو) ٢. دولت ختم ٽيڻ جي لت (يعني دولت ختم ٽيڻ سان ماڻهو تباهہ ۽ برباد ٿئي ٽو).

● **بہ:** صفت. [بَ > بہ (زير اضافت جي پڇاڙي بمعنيٰ "وارو")] ٻن سان.

● **بہ اَکيائي:** ث. ٻيائي ـ دوئي. رياڪاري ـ پاسخاطري. ناانصافي.

– **بہ اَکيو ج بہ اَکيا:** ذ. صفت. ٻيائي ڪندڙ. رياڪار. بي انصاف. منافق.

– **بہ تاڙ:** ذ. ٻن تاڙين جو ٽڪاءُ. تاڙي ٽوڪ (زنانو) جهيڙو. ڏمڙ ـ ٻائيتال ـ هُل ـ گهٽو گوڙ. فساد ـ ماندٽ.

– **بہ پاڙو ج بہ پاڙا:** ذ. صفت. ٻن پاڙُن وارو. مضبوط ـ ڏاڍو. (ذ) هڪ قسم جو ٻوٽو.

– **بہ پَڙو ج بہ پَڙا:** ذ. صفت. ٻن پَڙن وارو. ٻن ڏِڪن وارو. ٻن تَهن وارو اُقراتو.

– **بہ پَڙي ج بہ پَڙيُون:** ث. صفت. ٻن پَڙن واري ـ ٻن تهن واري. ٻنهي طرفن کان هڪ جهڙي رگيل اجرڪ.

– **بہ پُور پاسڪ ڏِڪندو:** ذ. اُهو ڏکندو جنهن جا ٻہ پاسا پاڻ ۾ برابر هجن.

– **بہ پيرو ج بہ پيرا:** ذ. صفت. ٻن پيرن وارو (يعني ماڻهو). (ث) بہ پيري ج بہ پيريُون.

– **بہ جويو ج بہ جويا:** ذ. صفت. ٻن جوين (زالن) وارو.

– **بہ جِيبو ج بہ جِيبا:** ذ. صفت. ٻن جِين (زبانن) وارو (نانگ وغيره) ٻِجا پڙو. منافق. قرٽو گهرٽو.

– **بہ رُوٽي ج بہ رُوٽيون:** ث. ٻہ دفعا ريج ـ ٻہ ريجو.

– **بہ سُرخو ج بہ سُرخا:** ذ. صفت. ٻن ڪائين وارو (تَنبو) ـ دوچوبو.

– **بہ سَرو ج بہ سَرا:** ذ. ٻئي دفعي وارو. ٻہ لڙهو (هار). ٻن لڙهن وارو. ٻن ذاتين وارو ـ گدو. ٻن ٻولين وارو.

– **بہ سَروٽو ج بہ سَروٽا:** ذ. صفت. ٻسَرو.

– **بہ سَرو ج بہ سَرا:** ذ. ٻئي دفعي وارو. ٻہ لڙهو (هار). ٻن لڙهن وارو. ٻن ذاتين وارو ـ گدو. ٻن ٻولين وارو.

– **بہ سَروٽو ج بہ سَروٽا:** ذ. صفت. ٻسَرو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **ہِ سَو:** صفت. ہن سَون وارو. ڪپڑي جو هڪ قسم (جنهن جي تاڃِيءَ ۾ ٻه سَو تندون ٿين).
– **ہِ ڪَارُ ہِ ڪارو ج ہِ ڪَارَ ہِ ڪارا:** ذ. صفت. ہن ڪارن وارو ـ ہِ ڪاڪو.
– **ہِ ڪاڪو ج ہِ ڪاڪا:** ذ. صفت. ہِ ڪارُ.
– **ہِ ڪاريو ج ہِ ڪاريا:** ذ. صفت. ہ ڪم ڪندڙ ـ ہِڪمو.
– **ہِ ڪَنو ج ہِ ڪَنا:** ذ. صفت. ہن ڪنن وارو. موافق مخالف ڳالهيون ڪندڙ.
– **ہِ ڪلو ج ہِ ڪلا:** ذ. صفت. ہن ڪٽن وارو. ہن هارين وارو.
– **ہِ ڪَهرو ج ہِ ڪَهرا:** ذ. صفت. ہن ڪهرن وارو ـ ہن زالن وارو ـ ہ جويو.
– **ہِ لاڻو ج ہِ لاڻا:** ذ. صفت. ہن لاڻن وارو ـ ہن جين وارو. ہن طرفن کان روشني ڪندڙ (ڏيو).
– **ہِ لاري ج ہِ لاريُون:** ث. صفت. ہن لارين واري (تَلِي) ـ ہلامي جَڙِي.
– **ہِ لَپي ج ہِ لَپيُون:** ث. ڪوڏر جي ہن لپن واري ڪاتي.
– **ہِ لَڙهو ج ہِ لَڙها:** ذ. صفت. ہن لڙهن وارو ـ ہ لارو ـ ہِ لامو.
– **ہِ مارُ ج ہِ مارَ:** ذ. صفت. ہن (ماڻهن) کي مارينڊڙ. پهلوان ـ سورهيه.
– **ہِ مٽ (ڪ):** ذ. ہن مٽن وارو. بلا جو هڪ قسم ـ ہ مُنهين.
– **ہِ مُنهونْ ج ہ مُنهانْ:** ذ. صفت. ہن مُنهن وارو. ہچاپڙَو ـ منافق. لائي چائي ڪندڙ. (ذ) ہن ڪنارن يا ڏارَن وارو (چاقو. وغيره). (ث) ہ مُنهينْ ج ہِ مُنهيُون.
– **ہِ مٽِي ج ہِ مٽيُون:** ث. صفت. ہن مٽن تور واري (ڳوٽ).
– **ہِ نارو ج ہِ نارا:** ذ. اُهو ڪوهه جنهن تي هڪ ئي وقت ۾ نار وهندا هجن ـ جُنگ ڪوهه.
– **ہِ واڻو ج ہِ واڻا:** ذ. صفت. ہن رستن جي ڦٽڻ يا ملڻ وارو هنڌ ـ ہِسُول.
– **ہِ وايو ج ہِ وايا:** ذ. صفت. ہن ہولين وارو ـ دُوايو. ہن طرفن کان لڳندڙ واءُ.
– **ہِ هٿيو ڪَرتُ:** ذ. وادڪي ڪم جو هڪ اوزار. ہن هٿن سان چڪڻ جي وڏي ڪارائي.
– **ہِ هَفتو ج ہِ هَفتا:** ذ. صفت. ہن هفتن وارو ـ جوڙهن روزو.
● **ہا:** ذ. [آواز] ڏڪ لڳڻ تي ہڪريءَ جي دانهن ـ. ہاڪار. ('ہاہا' جو مخفف) پيءُ ـ والد (ث).
● **ہاہاڻا:** ذ. اَبا ڏاڏا. مٽ مائٽ ـ عزيز "ہاہاڻن سين ہول. ڪيم نه ڪوٽ وهڻ جا" (شاهه).
– **ہاہاڻِڪو ج ہاہاڻِڪا:** ذ. صفت. ہاہاڻن جو. ڏاڏاڻي گهر جو. اَباڻو.
– **ہاہاڻو ج ہاہاڻا:** صفت. ہاہاڻن جو. ڏاڏاڻو. اباڻو "ہڪر ہاہاڻا. پسان شال پر ڪنهين" (شاهه).
● **ہاہڪ ج ہاہڪَ (ڪ):** صفت. اَڏ مغزي ـ چربو ـ بي ہڏيو. بي سمجهه ـ گونشائڙو (ڪ).
● **ہاہَر (ڪ):** ذ. پسارڪي وڪر جو هڪ قسم ـ هڪ ہُوٽي جو خوشبودار ہج.
● **ہاہُر (ل):** ث. ساڙو. بدن تي باهه. بخار.
● **ہاہُر:** ث. ہهرن جون سنهيون ڪائيون. ننڍيون سنهيون ہهرَيون. ہهرن جا وڻ (ڪ).
– **ہاہُرو ج ہاہُرا (ل):** ذ. صفت. ہهر جو (ڪنڊ. ڍنگهه. وغيره). "ڪاندين تاندين ہاہرين. پچان مر پيئي" (شاهه). "وڻ ہاہرو. ڪر ماڻهو. شل نه هوئي اوڙي پاڙي" (چوٽي). (ث) ہاہُري ج ہاہُرُيون.
– **ہاہُري ڪُنڊ:** ث. ڪچيون ڪنڊن واريون ہهريون. ڪچين ہهرَين جا تڪا ڪندا. اهڙو ماڻهو جنهن مان جند ڇڏائي نه سگهجي ـ مڇڙ.
● **ہاہُرِيُونْ:** ث. ہهر جون سنهيون ڪائيون. [سن. وَرُوَرْ = گهنديدار] منجهيل وارن جا مُڇا ـ ڪُرنڊيون ٽيل وار. جوڳين ۾ سناسين جي جهَنڊ. گاهه جا ٿُها يا ہُڪَ.
● **ہاہِڙا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ هڪ ڳوٺ ۽ ڊيهه جو نالو.
● **ہاہِڙي:** اسم خاص. تعلقي ميرپور بٹوري ۾ هڪ ڊيهه جو نالو.
● **ہاہِلَ ج ہاہِلَ:** ذ. (= بابل) بابو ـ اَبو. پيءُ جو پاءُ ـ چاچو "پيرين آءٔ نه پُڄٽي. ہاہل ڏئي نه ہُور" (شاهه). بزرگ. مُکي ـ پٽيل. ڳوٺ جو وڏو "ہاہل آچاري. پر ڪو مچي" (پهاڪو). (اسم خاص) گرو نانڪ جو هڪ لقب.
ـ **ہاہِل جَروهائِڻ:** مهانگو سهانگو خريد ڪرڻ.
● **ہاہو ج ہاہا:** ذ. چاچو ـ ڪاڪو. ڏاڏو (ت). پوڙهو. پينُو (ث). (ث) ہاہِي جْ ہاہيُون.
– **ہاہو ہڈو:** ذ. صفت. وسُوڙل. نادان ـ بيوقوف. پر متڙيو.
● **ہاہُورَجڻُ:** فعل مجهول. (وڻ جو) هورجهلڻ ـ هورجڻ. هوڪَجڻ: ڦر جهلڻ. (چوڪر يا چوڪريءَ جو) بلوغت ڪي رسڻ ـ ساماٽجڻ. بانبورجڻ ـ ڪاوڙجڻ. ڦوڪجڻ. آيامڻ. (ہاہُوريو ـ ہاہوربو ـ ہاہُوريل).
● **ہاہُوڑَڻ:** مصدر. [سن. وِدُرِ] راز کولڻ ـ ڳجهه پڌرو ڪرڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سچي ڪرڻ. اڳيون پويون ٻَڪي ڏيڻ ـ بڪڻ. (ٻاهوريو ـ ٻاهوريندو ـ ٻاهوريل).

• **ٻاهُوڙ:** ث. راز جي خبر ـ ٻاڦر. خبر ـ سڌ. پڌر ـ اُگهاڙ. پَتو ـ ٻيڻ. سچي ـ اعتراف.

• **ٻاهُوڙ(ث):** ث. گهٽا فقير. فقيرن جو تولو.

• **ٻاهِه ٻِڄ:** ذ. پسارڪي وکر جو هڪ قسم.

• **ٻاهِيچ ج ٻاهِيچُوڻ:** ث. پيار ـ قرب. حُبّ ـ اُڪنڊ ـ سڪ ـ اُڪير. ٻاهِيس ـ ٻاهِيرَ ـ ٻاهِيهَ.

• **ٻاهِيرَ ج ٻاهِيرُون:** ث. ٻاهِيچ ـ ٻاهِينس.

• **ٻاهِيس، ٻاهِيهَ ج ٻاهِيسُون، ٻاهِيهُون:** ث. ٻاهِيچ.

• **ٻاهِيها:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻاهِيهَلُ ج ٻاهِيهَلْ:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم. ڳيري جو هڪ قسم (جنهن جا ڪنڌ ڳاڙهيري رنگ جا ٿين ۽ ڳچي هلڪي ماوي رنگ جي ٿئي) ـ ٻاهِيهو. (صفت) سهٽو ماڻهو "اڇن پرين پهنگيا، ڪر ٻاهِيهَل مورا" (شاهه).

• **ٻاهِيهو ج ٻاهِيها:** ذ. [هير. پَهِيئو. پَهِّيهو: پرا. پَهِّيهَ: ه. پَهِيها] چاٽڪ پکي. ڳيري جو هڪ قسم (ڳاڙهيرو رنگ ۽ ماوي ڳچي) ـ ٻاهِيهَلُ "تون چونڊ گگهلين ٻاهِيها! توکي ٽيئي تول سريا؛ هيڻ جَر، متي مجر، ٽيو پرين پاس رهيا" (سگهڙ). "ٽه لڳي مَر لُوهه، ٽر ٻاهِيهو ٽي مران" (شاهه). تاڙو پکي. جانور جو هڪ قسم ـ جاهو. (اسم خاص) تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه جو نالو. سسئيءَ جي عاشق پنهونءَ جي هڪ هندو نوڪر جو نالو.

• **ٻاهِيَڙ ج ٻاهِيَڙ (ڪ):** ذ. صفت. ٻاهِيَڙ ـ بي سمجهه.

• **ٻاهِ (ڪ):** ث. چُپ ـ مات. بس (خاص طرح ڪوهستاني مڱڻهار ڳالهائين).

• **ٻاهاڙ ج ٻاهاڙُون:** ث. ٻاهائي. ڳالهائڻ ۾ اٽڪ. مونجهه ـ پريشاني. اُداسائي ـ اُٻاٽڪائي. سڪ ـ چِڪ ـ اُڪنڊ ـ اُڪير. عادت جي چڪ ـ ٻاڙ ـ هير. رڙ ـ ڏانهن. آواز (ڪ). خاموشي. سُڃ.

• **ٻاهاڙجَڻ:** فعل مجهول. پريشان ٿيڻ ـ اُداس ٿيڻ ـ بي دليو ٿيڻ. چِڪ ٿيڻ (عادت، نشي وغيره جي). ٻاڙ لڳڻ. اُڪيرجڻ ـ اُڪنڊجڻ.

• **ٻاهاڙڻ:** مصدر. [سن. واد = ڳالهه] ٻاهو ڳالهائڻ ـ برابر نه ڳالهائي سگهڻ ـ منجهيل ڳالهائڻ ـ طوطلاڻڻ. روئڻ. ڏانهون ڪرڻ (ڪ). اُداس ٿيڻ ـ بي دليو ٿيڻ. (ٻاهاڙيو ـ ٻاهاڙيندو ـ ٻاهاڙيل).

• **ٻاهاڙو ج ٻاهاڙا:** ذ. صفت. ٻاهو. وائي بتليل. بتال. پريشان ـ منجهيل ـ موڙهل. اُٻاٽڪو ـ اُداس ـ ملول. اُڪنڊيل. ناميد. رڙيون ڪري ٽڪل. بيزار. (ث) ٻاهاڙي ج ٻاهاڙيون "سوڙهي جت سگهر اُت ٻاهاڙي ٻيلي ٽئين" (شاهه).

—**ٻاهاڙي ٻولِي:** ث. چچريل وائي ـ طوطلي زبان (ٻارن جي).

• **ٻاهائِڻ:** مصدر. [سن. وادَ = ڳالهه] چٽو نه ڳالهائڻ ـ ٻاهو ڳالهائڻ. (ٻاهائيو ـ ٻاهائيندو ـ ٻاهائيل).

—**ٻاهاڻِ:** ث. ڳالهائڻ ۾ عيب (جنهنڪري زبان مان اُچار پوريءَ طرح نه نڪرن) ـ ٻاهائِي.

—**ٻاهائِي:** ث. ٻاهاڻِ.

• **ٻاهُو ج ٻاها:** ذ. صفت. جو ڳالهائڻ ۾ چٽا اُچار نه ڪري سگهي ـ ڏَڏي زبان وارو.

• **ٻاڀَ ج ٻاڀُون:** ث. [سن. وِٹَا < وِٹْ = زور ڏيڻ. سور کائڻ] ساهه جي گهُٽ سبب وات جي پُور پَٽ. ڳِيٽ.

—**ٻاڀَ کائڻ:** (زال جو ويم وقت) زور ڏيڻ ۽ سور کائڻ.

—**ٻاڀُون ڏيڻ:** ڪنجهڻ ۽ زور لاڻڻ. سُورَ کائڻ. مرڻ وقت هڏڪيون کائڻ.

—**ٻاڀُون کائڻ:** اجائي ڪوشش ڪرڻ. تڪليفون سهڻ. (مانيءَ پور لاءِ) ڏڪا ۽ ٽاپا کائڻ. ڪجهه نه سَرڻ. محروم رهڻ. سڪڻ. گرهه اٽڪڻ سبب ڳيتون ڏيڻ.

• **ٻاڀُو:** ذ. گاهه جو هڪ قسم.

• **ٻاڀُو هَريرُ ج ٻاڀُو هريڑُون:** ث. هريڙن جو هڪ قسم.

• **ٻاڀَ (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻاتَ:** ث. گُنگهه اوندهه. چانديءَ ۾ ملايل غير ـ پَٽڪر ـ مَٽُ. رُبي ڪي مائو ڪندڙ ملاوٽ. سون، چانديءَ ڪي رجائڻ جي حالت. اِتيءَ ڪي ڏڪر سان اُچل.

• **ٻاتِ ج ٻاتِيُوْنْ:** ث. مڪڙي. ڪرڙ جي گل جي مڪڙي يا گَونج ـ ٻُور. ٻاتِي. ناپسي (پتن جي تاس کي). ڪوڙ ڪڌيل چاندي.

• **ٻاتُ ج ٻاتْ:** ذ. [سن. واتَهه = اَن جو هڪ قسم] اَتي جو چاڻ. پنبڻ يا ڪهٽي (ڪٽڪ) جو ڏارو. ڏريل اَنّ. چوپائي مال کي ڪارائڻ لاءِ ڪٽڪ، جوئر وغيره جو ٿهڪايل ۽ گولا ڪيل انو (ڪ). (صفت) پانڌيئڙو ـ واٽهڙو ـ مسافر (ڪ). [ٻاتُ، ٻاتي = گل جي مڪڙي، نئون ٻُور. (اصطلاحاً) ڳيرو، نوخيز] ڳيرو ـ نوجوان (عاشق) "ٻاتن ٻيلون ٻڌيون، پسيو سونهن سڙن" (شاهه). انعام ۽ اڪرام جو لائق شخص. بادشاهه جو مشير يا وزير. ويس ڌاري. نٽ. ڪچڙو ـ ڪُنئرو ـ نرم.

—**ٻانڊلو ج ٻانڊلا (ل):** ذ. ٻاٽ مان تيار ڪيل لولو. اُهو لولو جنهن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جو هڪڙو پاسو دانگيءَ تي ۽ ٻيو پاسو هڪ تي پڪل هجي ـ هاڦلو (ل).

• **هانجَڻُ:** فعل مجهول. وڻ جو ٻُور جهلڻ ـ ڦُلارجڻ ـ ٻُورجڻ. (هانيو ـ هانبو ـ هانيل).

• **هانڪَڻُ (ت):** مصدر. [سن. وادَ = ڳالهه] اُفواهه اُتارڻ ـ واهيات بڪڻ. (هانڪيو ـ هانڪيندو ـ هانڪيل).

• **هانلو ج هانلا:** ذ. [1. سن. وَرْتَلَ: ٢. انگ bottle > هانلي > هانلو] وڏي گول مُنهن وارو رڌڻ جو ٽانڊُ ـ پاتيلو. هڪ قسم جو چڌو ـ ڪُنجو.

• **هانلِي ج هانليُون:** ث. [انگ. bottle] بوتل ـ شيشي. هر قسم جو شيشو. [سن. پاتْرَ = ٽانڊُ] ٽين يا پتل وغيره جي بالٽي.

• **هانڊُ:** مصدر. اِنيءَ کي ڏکر سان پري اُڇلائڻ. اُتو. هيڊ ۽ منو تيل گڏي منهن ۽ بدن جي صفائيءَ لاءِ هڏڻ. (هانيو ـ هانيندو ـ هانيل).

• **هانڊَ ج هانڊَ:** ذ. آنڊ ـ اُهنڊ.

• **هانو ج هانا:** ذ. گاهه جو هڪ قسم. پُسي (ث). کيرپڙو (ٿ).

• **هانِي ج هانِيُون:** ث. ڪرڙ جي پُسيءَ جي پهرين اورَ يا ٻَر (ڪرڙ ۾ اول ٻُونگر ٿئي، پوءِ هانِي، پُسيءَ ڏونڙا ۽ آخر ۾ پڪا ٽين). ونڊ جي مکڙي. سوانجڙي جي وڻ جي مکڙي. تيلي ٻج جي ٻُوٽن جا ڪچا ۽ نندڙا گُلَ (ل). ٻُور. جهل جي نموني ٻوٽي جو هڪ قسم (جو اڪثر پٽن ۽ ٽڪرن ۾ ٿئي، گل ۽ ڪائيون خوشبودار ٿينس، لامن مان بهترين ڏندڻ ٽين: ۽ پسارڪي وکر طور ڪم اچي) "ٻهون قسمون هانيون، ٽي هيڪاري هڪار" (هاجهي). [سن. پاتْرَ = پاڻ] ٽانو جو هڪ قسم ـ پاتيلو (جو جست، پتل، تامي يا ڪوپر مان ٺهيل هجي). ماني ـ ڪاڏو (ٿ).

• **هانيهاڙِي ج هانياڙِيُون (ڪ):** ث. پکيءَ جو هڪ قسم ـ هانيِيڙَ.

• **هانيِيڙَ ج هانيِيڙَ:** ذ. پکيءَ جي هڪ ذات (ٻه قسم: هڪ ڪارو هانيِيڙَ جنهن جا کنب ۽ پيٽ ڪارو ۽ ٻيو اڇو هانيِيڙَ جنهن جو پيٽ ۽ کنب اڇا ٽين) ـ ياتيهڙ (ت) ـ هانيڙَ (ل).

• **هانيرو ج هانيرا:** ذ. پکيءَ جي هڪ ذات (رنگ اڇي تترجهڙو پر تتر کان نندو) ـ يونترو (ل).

• **هانيڙَ ج هانيڙَ (ل):** ذ. هانيِيڙَ.

• **هانيهَڙَ ج هانيهَڙَ (ت):** ذ. هانيِيڙَ.

• **هانڙَ ج هانڙَ:** ذ. صفت. هانڙُ. نوجوان (عاشق).

• **هاناڙَڻُ:** مصدر. روئڻ. هاڪارڻ. (هاناڙيو ـ هاناڙيندو ـ هاناڙيل).

• **هانائِڻُ:** مصدر. محبت ۾ ڦاسائڻ. (هانائيو ـ هانائيندو ـ هانايل).

• **هانِجَڻُ:** فعل مجهول. محبت ۾ ڦاسڻ. عاشق ٿيڻ. دونهانجي وڃڻ. اُهانجڻ. (هانيو ـ هانبو ـ هانيل).

• **هانُو:** ذ. صفت. بُت ۾ ڳٽيل ۽ چيڙهو "مڙس چيڙهو هانُ آهي" (جملو). (اسر خاص) سڪرنڊ نزديڪ هڪ جُوءِ ۽ ڳوڙ جو نالو (جنهن جي نزديڪ سنڌ جو مشهور شاعر حمل خا لغاري مدفون آهي).

• **هانِيو ج هانِيا:** ذ. صفت. عاشق. هانُ.

• **هاپُ ج هاپَ:** ذ. [هـ. باپ] بابو ـ ابو "هيٽو هاپَ مُلاءِ، ذ ضايع نه ڪري".

ـ **هاپو ج هاپا:** ذ. هاپُ.

• **هاپڙا:** اسر خاص. سمات قوم جي هڪ ذات جو نالو.

• **هاپڙو ج هاپڙا (ٿ):** ذ. صفت. پيءُ جيڏو. پوڙهو ـ ٻُڍو. ويچار غريب ـ مسڪين.

• **هاپوُ ج هاپو:** ذ. هاپُ ـ پيءُ. (صفت) پوڙهو. پيرسن. بزرگ.

• **هاجهه ج هاجهُوْن:** ث. ڪهل ـ رحم ـ قياس ـ ديا. مهر ـ ڪرم ـ لطف ـ فضل "هيڙي تنهنجي هاجهه، وڪر تنهن وصال جو"؛ "جيڏو تنهنجو نانءُ، هاجهه به اوڏيائي مڳان (شاهه). [سن. پْراجَ = روشني، تجلو] (صوفي اصطلاح موجب) جمال ـ تجلو. ديدار. (صفت) گهاٽي.

ـ **هاجهارو ج هاجهارا:** ذ. صفت. هاجهه وارو ـ رحم وارو. مهربان ـ دياوان. هاجهه يا رحم اڇڻ جهڙو ـ رحم لائق "اڄ نماڻ نيٺ، هاجهارا هروج ري" (شاهه). (ث) هاجهاري ج هاجهاريون.

ـ **هاجهارو هوڻ:** مٺيون مٺيون ڳالهيون ڪرڻ. هيٺو ٽي ڳالهائڻ.

ـ **هاجهاڙو ج هاجهاڙا:** ذ. صفت. هاجهاري طبيعت وارو ـ نرم سياءَ وارو. هاجهه ڪندڙ ـ لطف ڪندڙ "ڄجهان هاجهه ٽي هاجهاڙو هيلي ڏٺي" (شاهه).

ـ **هاجهائتو ج هاجهائتا:** ذ. صفت. هاجهارو ـ رحم وارو.

ـ **هاجهَ پَريو ج هاجهَ پَريا:** ذ. صفت. هاجهارو ـ رحم پريو "وڏي سگهه سنديائِ، هاجهن پريو آهيين" (شاهه).

ـ **هاجهندَڙُ ج هاجهندَڙُ:** ذ. صفت. هاجهارو.

• **هاجهانْ:** ظرف. [سرائڪي. هاجهه، هاجهؤن = ڪان سواءِ] ڪار سواءِ ـ ڏاران.

• **هاجهائِي:** اسر خاص. تعلقي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو

• **هاجهائِڻُ:** مصدر. [سن. واگْـجنَ] واجهائڻ ـ سڪڻ ـ نهارڻ ـ تڪڻ. ڏاڏائڻ ـ زاريون ڪرڻ ـ منٽون ڪرڻ "ڪج وينتيور وتريون، هاجهائج ٻهون" (شاهه). هاجهه ڪرڻ ـ مهرباني ڪرڻ

"سورھ پرين سندوم، مَنَ ہاجھائي ہيو ھٽي" (شاھ). رحم لاءِ درخواست ڪرڻ. رحم ڏيارڻ. (ہاجھائيو ـ ہجھائيندو ـ ہاجھايل).

ـ**ہاجھائي ج ہاجھائِي:** ذ. صفت. واجھائيندڙ ـ تڪيندڙ "ڪونايائين ڪوٽ ۾، ہارت ہاجھائِي" (شاھ).

• **ہاجھَڪ ج ہاجھَڪَ:** ذ. تخت. گادي. صندل ـ چوڪِي. ويھڻ لاءِ نندڙي منجي. صندلي. جھنگلي جانور جو ھڪ قسم (جنھن کي پالي اُن جي وسيلي شڪار ڪن. جھڙوڪ چيتو).

• **ہاجھَر ہاجھري ج ہاجھريُون:** ث. [ھ. باجرا] اَنَ جو ھڪ قسم.

ـ**ہاجھرَو:** صفت. ہاجھر جو ـ ہاجھر جھڙو. سائيرڙي قِڪي رنگ (ہاجھَر جي رنگ) جھڙو.

ـ**ہاجھري ہوڻ:** ہاجھر جي پوک کي ہوڙڻ. تڪليف ڏيڻ. ہيڙو ہوڙڻ.

• **ہاجھريو ج ہاجھريا:** ذ. گڏھ جو ھڪ قسم (پيٽ اڇو. پُٺي اڇي ۽ ميرانَجھڙي رنگ تي).

• **ہاجھَنُنْ:** ظرف. ڏسو "ہاجھان".

• **ہاجھَڻُ:** مصدر. ہاجھ ڪرڻ ـ ديا ڪرڻ. (ہاجھيو ـ ہاجھيندو ـ ہاجھيل).

ـ **ہاجھيُنْدڙ:** صفت. ہاجھ ڪندڙ ـ ہاجھارو "آسرمَ لاھيج، سڃڻ ہاجھَيندڙ گھٽو" (شاھ).

• **ہاجھوڪ (ڪ):** صفت. [سن. بَنْدَ = ہنڌڻ] نڙِيءَ ۾ اٽڪندڙ (ہيريا ڪارڪون، وغيره). بَجھندڙ ـ گھٽر. ساڪرو. بيمزي ـ بيسواد.

ـ**ہاجھوڪ ڪارڪُون:** ث. ڪارڪنَ جو ھڪ قسم. نڙِيءَ ۾ اٽڪندڙ ڪارڪون ـ گھٽر ڪارڪون.

• **ہاجھُونْ:** ظرف. [سن. سرائڪي] ڪان سواءِ ـ ڏاران ـ بغير ـ بنا "ڏس جاڏي ڪاڏي ڊولِيو يارميان! اچي نظر نہ ہاجھون ہيو يار جي" (عبدالله).

• **ہاجَ ۽ ہاجُون:** ث. جيج جي پرواري آگر ـ مُنديءَ واري آگر.

• **ہاجِ:** اسم مجموع. (ماڻھوءَ يا جانور جا) ہجا. پُونگ (عام طرح ماڪڙ جا ہجا جي اُڏري نہ سگھن). وٽ. ہوتي. پوک جي ويجھ ڪرڻ يا گھاٽي ٽيڻ جي حالت.

ـ**ہاجِ ہُوجِ:** ث. نندا ہارَ ـ پُوجَ.

ـ**ہاجِ ڪرڻ:** وٽ. ہُوڙي يا پوک جو نين تارين ڪيڻ تي زور رکڻ ۽ قَر گھٽ ڪرڻ.

• **ہاجِڙا:** اسم خاص. ھڪ ذات جو نالو.

• **ہاجِڪو ج ہاجِڪا:** ذ. نندي ڇوڪرِ.

• **ہاجُو ج ہاجُو:** ذ. آڱوٺي ۽ ڏسٽي (آگر) کي ڪولڻ بعد انھن جي چوٽين جي وچواري وٽي. ہاڪو ـ ہالو (ل). (صفت) بي ھمت. بي گُونڊرو. نِڪَمو ـ بيڪار.

• **ہاجَ ج ہاجُون:** ث. چونڊ ـ انتخاب. ورڇ ـ ورھاڱو. جدائي ـ ورھ ـ وچوڙو. خواھش ـ مرضي ـ سڏ.

• **ہاجَڻُ:** مصدر. چونڊڻ. چُڻڻ. منتخب ڪرڻ. پسند ڪرڻ ـ ڏُڻڻ. ورھائڻ. ڌار ڪرڻ ـ جدا ڪرڻ. (ہاچيو ـ ہاچيندو ـ ہاچيل).

• **ہاڏاڻُ ج ہاڏاڻَ (ڪ):** ذ. ہاڙ (نشي جي). چوس. سَڏ. خيال. سڪ. (صفت) ہانڊاڻي ـ عادتي. ڏسو "ہانڊاڻ".

• **ہاڏَ:** ث. سخت اونداھي ـ ڪاري رات ـ گھگھ انڌاري ـ ہاتَ. (اسم خاص) تعلقي ڌڻي ۾ ھڪ ديھ جو نالو.

• **ہاڏَ ج ہاڏُونْ (ل):** ث. [سن. بُدْ = ڊِڪڻ. لڪائڻ. نيڪال ڪرڻ] قوتَ. ڌار. زمين يا ٽڪر ۾ خال ـ قوڙُ. مقعد "منھن ڊِڪيو ڪيم ڪر اُگھاڙي ہاڏ" (گل). پردو. گوڏ. پردو ڪيل شيءِ. آڙ ـ روڪ. سُٽڻ متان ہڏل گوڏ ـ ڏاپ. ھُرلي يا نار جي پڙ وارو ڊِڪ. (اسم خاص) تعلقي ڌڻي ۾ ھڪ ديھ جو نالو.

• **ہاڏائِنْ:** مصدر. [سن. وَنْدَن = وينتي ڪرڻ] ليلائڻ. (احسان ۽ ڪرم واري ڏانھن) نماٽو ٽي نھارڻ. واجھائڻ. رحم پنڻ. عاجزي ڪرڻ. رڙڻ ـ ہاڪارڻ. سڏ ڪرڻ. ورلاپ ڪرڻ "ہانيڻ ہاڏائي. حَبِيبُنْ واريو ھوت کي" (شاھ). (ہاڏايو ـ ہاڏائيندو ـ ہاڏايل).

• **ہاڏو ج ہاڏا:** ذ. صفت. ٽيڏو (اکين کان). (ث) ہاڏي ج ہاڏيُونْ.

• **ہار ج ہاريُونْ:** ث. [سن. ١. وار = پاڻي؛ ٢. پُرمَ = ڪُن] درياءَ يا سمنڊ جو اھڙو ھنڌ جتيَ پاڻي قيرو ڪائي ڪائي تمام اونھون ٽي ويو ھجي ـ اونھون ـ اوڙاھ "سجا ہيڙا ہار ۾، ھليا ھيٺ وجن" (شاھ). پاڻيءَ جي نارِ. سِيرَ (پاڻيءَ جي). سنگن جو ڍِڪ. اَنَ جو ڍِڪ ـ راھ تان تون ڪٽين ہار، اَڪٽ اَنيَءِ اناج جي" (سامي).

ـ **ہار بَنڻي ڪرڻ:** ڪري جو انَ ورھائڻ.

ـ **ہار پَچڻ:** ہار مان انَ ڪٽي وڃڻ. ڪَرو ڪولڻ (ل).

ـ **ہار ناھڻ:** سنگن رکڻ لاءِ زمين صفا ڪرڻ.

ـ **ہار ڪٽڻ:** کرو ڪٽڻ. اَنَ گھر آڻڻ.

ـ **ہار ۾ ہڏڻ:** لھرين ۾ لڙھڻ. سخت مصيبت ۾ مبتلا ٽيڻ. تمام گھٽا ڏک ڏاکڙا رسڻ.

• **ہارُ ج ہارَ:** ذ. [سن. بالَ] نندڙو ڇوڪر يا ڇوڪري ـ ہالڪ ـ ہجو ـ طفل. ابھر ـ معصوم. نابالغ ڇوڪرو. بيعقل ـ بي سمجھ ـ مورک ـ نادان. اَلھڙ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **هاراڻو ج هاراڻا:** ذ. صفت. هارن جو ـ چوڪراڻو. (ذ) هاراڻي وهي ـ هالپٽو. نئين هاول هار لاءِ ناناڻن طرفان سوڪڙيءَ طور ڏنل ڪپڙا ۽ رلڪا. بارانو ـ گرو بوجو. هارن جي هڪ خاص بيماري (جنهن ۾ ڪاڪڙو ڪري پوندو آهي) ـ سَٽ.

• **هاراڻي ج هاراڻيُون:** ث. صفت. هارن سان واسطو رکندڙ ـ چوڪراڻي. نندي هوندي واري ـ شروعاتي ـ ابتدائي "هاراڻي پوتي ڪنهن نہ ڏوتي" (پهاڪو). (ث) هارن جي هڪ خاص بيماري ـ هاراڻو. بيعقلي ـ بيوقوفي ـ ناداني. هلڪڙائي ـ سفلائي.

• **هاراڻِي:** ث. هالپٽو. هاراڻي هلت ـ ڪيچلپائي.

• **هارُ ٻچو ج هارُ ٻچا:** ذ. عيال ـ اولاد.

• **هار ترڪڻ:** عورت جو ڪجو هار ڪرڻ. حمل جو هر وقت ضايع ٿيڻ. ڪنهن شيءِ هٽ ڪرڻ لاءِ تڪڙ ڪرڻ. تڪڙ لڳڻ.

• **هار ٽِگارڻو ج هار ٽِگارڻا:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم (ٽيٽيهر جي نموني) ـ هار ڏُتارڻو.

• **هارُ پاڙهڻ:** ڪنهن تي پنهنجي هوشياريءَ جو اثر ويهارڻ. برغلائڻ ـ پنيلائڻ.

• **هارُ پٽو:** ذ. هاراڻي وهي. نندپڻ ـ هالاڻ. هاراڻي هلت. هاراڻي عادت.

• **هار پوڻ:** حمل واري زال جو وقت ڪان اڳ حمل ضايع ٿيڻ ـ ڪُهاءُ ٿيڻ ـ ڪُسانْجو ٿيڻ (ل). چِڪي پوڻ.

• **هار ڪيرائڻ:** دوائن يا ٻئي ڪنهن حيلي سان پيٽ ۾ سرجيل هار ڪيرائڻ.

• **هار ڪرڻ:** هار پوڻ. ڪُهاءُ ٿيڻ.

• **هارَن جو تَنگو (تُرنگو) هجڻ:** گهٽو عيال هجڻ.

• **هارن سان هوليون ڪرڻ:** ڪنهن کي ڇڪڻ ـ پُلائڻ.

• **هارَ هَٽي:** ث. نندڙي هار واري ماءُ.

• **هاريتو ج هاريتا:** ذ. صفت. هارن وارو ـ ٻچڙيوال. عيالدار ـ عيالي. (ثَ) هاريتِي ج هاريتيُون.

• **هاراجَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هاراڇڙي:** اسم خاص. تعلقي شهداد پور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هارا سَر:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت (ماتلي) ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هارا هَڏي:** اسم خاص. تعلقي ڊگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هاراهَٽي (ت):** ث. پکيءَ جو هڪ قسم.

• **هاراهو ج هاراها:** ذ. صفت. هارهن مهينن جو. (ظرف) هارهين مهيني ـ سال گذرڻ تي ـ سال بسال. (ذ) مئل ماٽهوءَ کي سال گذرڻ بعد ڏياريل ختمو ـ هارهو.

• **هاراهي ج هاراهيُون:** ث. صفت. هر هڪ هارهن مهينن بعد ايندڙ "هاراهي عيد". هڪ سال عمر واري (چوپائي). (ث) پاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم (جهرو رنگ، وڇڙين تنگن سان، مڇي ۽ گاهه کائيندڙ).

• **هارائِڻ:** مصدر. باهه ڏيارڻ ـ ساڙائڻ. (هارايو ـ هارائيندو ـ هارايل).

• **هارائِڻ:** مصدر. باهه ڏيارڻ ـ ساڙائڻ. (هارايو ـ هارائيندو ـ هارايل).

• **هارَتُ، هارتُ ج هارت:** ذ. [سن. ١. وادْكَ = گهائيندڙ؛ ٢. هارِت، پاتَ، پاتْر = لائق، قابل، نَتُ] گهائيندڙ فقير ـ عطائي. چارڻ (جي اڳئين زماني ۾ سنڌ جا امير ۽ راڻا پاڻ وٽ ويهارندا هئا، انهيءَ لاءِ تہ جيڪڏهن ڪنهن بہ وقت ڪين ڪنهن ٻئي امير يا راڻي مان ڪم ڪيڏو هوندو هو تہ اُهو انهن هارڻن جي معرفت ڪرائي سگهندا هئا، جو اُهي هارت صدائون هڻي ڏرڻو ماري بہ ڪم ڪرائي ايندا هئا). آواز ـ راڳ (ڪ). پينو فقيرن جو هڪ گروهه (ڪ). منگتو ـ پينو. (ذ) اَنّ چڙڻ جي ٽُلهي ڪائي ـ ونڊو. جهولَڙ طور مڇي مارڻ واسطي ڪم ايندڙ رَڇ جو هڪ قسم (ل).

• **هارتُ ج هارتَ:** ذ. ڏسو "هارتُ".

• **هارَ ٽِگارڻِي ج هار ٽِگارڻيون:** ث. ذ. پکيءَ جو هڪ قسم (ٽيٽيهر جي نموني پر نندو رنگ ميٽائون، اکڙي پوئن ۽ ميدانن ۾ رهي، ماٽهو لنگهندو تہ هلي ذرا پاسي ٽئي پر يڪدم مٽي نہ اُڏامي ـ هار ٽِگارڻو.

• **هارَڄ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هارچا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هارچاڻِي:** اسم خاص. حيدرآباد ۽ هالا تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

• **هارسَ ج هارسُون:** ث. جنڊ جي هارهين ۽ چوويهين تاريخ ـ سهائي يا اونداهي پک جو هارهون ڏينهن.

• **هارَسُ ج هارَسَ:** ذ. هارهن مهينن گذرڻ تي فوتيءَ لاءِ خير خيرات ـ هاراهو ـ هارهو.

• **هارِ ساڪ، هار ساڪ ج هارِ ساڪون، هارساڪُون (ث):** ث. دروازي جي پاسي واري ڪاٺي ـ چوڪٽ ـ چوڪو.

• **هارِ ڪاري ج هارڪاريُون:** ث. مُنگري جو هڪ قسم (اڪيون وڏيون، رنگ ڪارو، پک ڪارا ۽ اڇا، ديگهه ١ کان ٥ فوٽ).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هار کِي ج هارکيُون (ث، ک): ث. هانهن ۾ پڻ جو هڪ زيور ـ هانهن رکي.

هارڙ: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

هارڙ: ذ. هڪ قسم جو فقير.

هارڙ: مصدر. باهه ڏکائڻ ـ باهه ڏيڻ. ساڙڻ ـ جلائڻ. ڪاڌيون باهه ۾ پسر ڪرڻ. روشن ڪرڻ (ڏيو، بتي، وغيره). جوش ڏيارڻ ـ پڙڪائڻ ـ اُپارڻ. جاڳائڻ (فتنو) ـ اُڀارڻ (جهيڑو). پنهنجي دونهين ڪائڻ ـ مڇ مڇائڻ. وکوڙڻ ـ گهيرو ڪرڻ. قيد ڪرڻ ـ بندڻ ـ روڪڻ "آڻيو اهوجهن جا، ٿو هارين هار هچا". پنهنجي همت ڪرڻ ـ مڙسي ڪرڻ ـ پنهنجن پيرن تي بيهڻ "انهيءَ جِئي ڪان مُئو پلو هُون، تو ڪائنر، هاري ڪانا!" (دين محمد لغاري).

هارڙ ج هارڙ: ذ. ڪاڌيون ڪوئلا وغيره جي باهه هارڙ ۾ ڪم اچن "هارڙ ٻهون ڪجن، تہ بہ رڙا رجهن ڪين ڪي" (پهاڪو). آگ ـ باهه. ظلم ـ ناحق ـ انڌير ـ آزار.

هارڙ هارڙ: آزار مڇائڻ ـ ظلم ڪرڻ. تڪليف ڏيڻ. جهيڑو جاڳائڻ.

هارڙ چارڙهڻ: پنهنجي ڪمائي ڪرڻ.

هارو: ذ. ڪاڌيون، ڪوئلا وغيره جي باهه هارڙ ۾ ڪم اچن ـ هارڙ.

هارو وجهڻ: ڪوري ۾ ڪاڌيون وجهڻ ـ هارڙ ڏيڻ.

هارڙڪي: اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

هارو ج هارا: ذ. زمين جو چورس يا مستطيل ٽڪر (جنهن کي چوڌاري ريج لاءِ ٻنو ڏنل هجي). مچي مارڻ جي رڇ ۾ تندن تنڌ جي ڪري ٽيل ننڍو خال (ک). اُهارو ـ ٿهڪو. باهه (ک).

هارا ٻنا: ذ. زمين جا (پوک لاءِ) ٽڪرا انهن جون حدون.

هارو اُلاڻڻ: زمين جي هاري کي ڪوڏر سان ولڻ. پاڙ پٽڻ. تباهه ڪرڻ ـ برباد ڪرڻ.

هاروتو ج هاروتا: ذ. نئين جاول هار کي ويڑهڻ (ٻنڌڻ يا تنجڻ) جو ڪپڙو ـ تنجڻو "سياڻو هار هاروتن ۾ پڌرو" (پهاڪو). هاراڻو لباس ـ ننڍڙي هار جا ڪپڙا ـ هاراڻو (چوڪر لاءِ چولو ۽ ملير چوڪريءَ لاءِ چولو ۽ پيٽي): "ٻنڌڻ هاروتن ۾ پنهل ساڻ پيم" (راڄن شاهه): "ٻهون هاروتن ۾، ڪبيرا ڪيام" (شاهه).

هاروتو ج هاروتا: ذ. ڪارو ڏاڳو (جو ننڍڙي هار کي چٽيءَ رات ٻڌبو آهي).

هارو پارَ (ث): اسم خاص. مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

هارو چَلُ ج هاروچَلُ: ذ. پيارو هروج ـ هاروجو. (اسم خاص) پنهون "سا آڳ اُجهامي ڪين ڪي، جا هاروجن تو هاري هئي" (ڪبير شاهه).

• هاروجو ج هاروجا: ذ. صفت. هروج ذات جو ـ هروجڪو. (ڪناية) پنهون (جو هروج هو) "لِڪو ڪين لطيف چئي، هاروجو ٻِئي پار" (شاهه).

• هاڑوڏو: ذ. ڏسو "هاڙوڏو".

• هاروٽو ج هاروٽا: ذ. هاروتو ـ تنجڻ.

• هاروهِي: ظرف. هارهن ئي مهينا ـ هارهوئي ـ هميشه ـ سدائين.

• هارَهنْ: صفت. [ہ ڏَهَ > ہاڏَهَنْ > هارهن] هڪ عدد ـ ہن ايڪن ۽ هڪ ڏهاڪي وارو انگ (۱۲). گهٽا ـ جهجها "ہ تہ هارهن" (پهاڪو).

–هارهن اِمام: اسم خاص. خاص(ع) ۱. امام حضرت علي(ع) ۲. امام حسن(ع) ۳. امام حسين(ع) ٤. امام زين العابدين(ع) ٥. امام محمد باقر(ع) ٦. امام جعفر صادق(ع) ٦. امام موسيٰ ڪاظم(ع) ٨. امام علي موسيٰ رضا(ع) ۹. امام محمد تقي(ع) ۱۰. امام علي نقي(ع) ۱۱. امام حسن عسڪري(ع) ۱۲ امام مهدي(ع).

–هارَهنْ خانَوادا: اسم خاص. هارهن امام. صوفين جا هارهن طريقا [جي هي آهن: ۱. قادريه ۲. نقشبنديه ۳. صَوفيه ٤. عَيدَرُوسيه ٥. نُوريه ٦. شَطاريه ۷. صوسُفيه ٨. اَنْصاريه ۹. زاهدَيه ۱۰. حضرويه ۱۱. قَلندريه ۱۲. حُسَيْنِيه (جامع اللغات)].

–هارَهن سِگو ج هارَهن سِگا: ذ. ڏِڳهن سگڻ وارو قاڙهو. برفاني هرڻ.

–هارَهن کُنَ: ذ. گهٽا کُنَ (پاڻيءَ جا، درياءَ جا) "هارهن کُن، ٻٽيهه تڙ، تڙ تڙ مٽي جوءِ" (رسالو).

–هارَهن کوهِي سُڄ ٽيڻ: چوڌاري سج ٽيڻ. بلڪل پينگ ٽيڻ.

–هارَهن ماسِي ج هارَهن ماسيُون: ث. هارهون مهينو. هارهن مهينن جون هوائون. موت کان پوءِ هارهون مهينو ـ ورسي. گذاري ويل ماٽهوءَ جي پهرين ورسي.

–هارَهنْ ماهو، ماهونْ ج هارَهنْ ماها، ماهانْ: صفت. ظرف. هاراهو ـ سال بسال. (ذ) سال جو وڏو ڏينهن. فقيرن جو مقرر ٽيل ساليانو ڏن. ساليانو پگهار. سال بسال ايندڙ خوشيءَ جو ڏينهن.

–هارَهن ميگهه: ذ. ڪرن يا مِينْهَن جون هارهن حالتون [۱. ميگهه تمر = ڪرن جي ڪاراڻ. ڪرن ڪري اوندهه. جهڙالو. ۲. ميگهه پتي = ڪرن جو راجا، گهمسان جو مالڪ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

٣. ميگهه پُشپ = ڪرن جي چڙوچڙ واري حالت، تِتر ڪرڙي، ڳڙا. ٤. ميگهه جوت (جيُوتِس) = ڪرن ۾ ڪِنوڻ جا چمڪات. ٥. ميگهه چَن = ڪرن جي پڪيڙ، گهٽا ڪرڻ. ٦. ميگهه ڏُمبَر (ڊَمْبر) = ڪرن جو ميڙ، ڪرن جو پاچو. ٧. ميگهه ديپ = ڪرن جي روشنائي، وڇ، ڪنوڻ. ٨. ميگهه ڌنُش = ڪرن جي ڪمان، اندلٽ. ٩. ميگهه گَمْ (اَگر) = ڪرن جي چال ڪرن جي ڊِڪ ڏوڙ. ١٠. ميگهه گاج (گَرجن، گرجنا) = ڪرن جي گجگوڙ، گوڙ. ١١. ميگهه مالا (پُنْڪِتي) = ڪرن جي قطار يا سنيير. ١٢. ميگهه نادَ = ڪرن جي گوڙ جو غوغاءِ، مينهن جو واڪو].

—**هارهَن ميگهه وسڻ:** تمام گهٽي برسات وسڻ.

—**هارهن وڃائڻ:** هارهين ڀڄي ۽ لاچار ڪرڻ پورو ڪرڻ يا نه ڪرڻ. گهٽي ديرڪرائڻ، پريشان ڪرڻ.

—**هارهَن وفاتَ:** ث. ربيع الاول مهيني جي هارهين تاريخ (جا حضرت نبي صلي الله عليه و آله وسلم جن جي جنمَ ۽ وفات جي تاريخ آهي).

—**هارهو ج هارها:** ذ. گذري ويل ماڻهوءَ جي نيّت هارهن مهينن کان پوءِ ختمو درود. هندن جي رسم موجب گذري ويل ماڻهوءَ جو هارهين ڏينهن جو ڪريا ڪرم. تاس ۾ بادشاهه جو پنو. چوپڙ راند ۾ هارهن. مقرر ٽيل سالياني ڏڻ (ڪ). (ظرف) هميشه ـ سدائين ـ لاڳيتو.

—**هارهو سونْ ٽيڻ:** سالياني ختمي جو وار خيرخوبيءَ سان پورو ٽيڻ. دل جا مقصد پورا ٽيڻ. وڏو ننڍو ٽيڻ.

—**هارهو وارَڻ (ڪ):** مري ويل کي هارهن مهينن بعد ختمو ڏيارڻ.

—**هارهونْ:** صفت. هارهن جو عدد قطاري "ويا کالهه ڪري، هارهين ماهه نه موٽيا" (شاهه).

—**هارهين پٽرين هاهر:** محاورو. تمام گهٽو پري ـ ڏُور. نيات کان نڪتل.

• **هارهين پٽرين هاهر هڻڻ:** ڪنهن ۽ ڳالهه ۾ شريڪ نه هڻڻ. ڪنهن ۽ ڪم ۾ پاڳي پائيوار نه هڻڻ ـ بي تعلق هڻڻ. نيات يا پائيجاري کان نڪتل هڻڻ. پري هڻڻ.

• **هارهوئي:** ظرف. سال بسال ـ هرسال. سدائين ـ هميشه.

• **هارهِي ج هارهُيون (ث):** ث. هاري ـ دري.

• **هاريتو ج هاريتا:** ذ. صفت. هارن وارو (پيءُ، گهر). ڀڄڙيوال. (ث) هاريتي ج هاريتيون.

• **هاري ج هاريوُن:** ث. ٻنيءَ جو ننڍڙو هارو ـ ڪياري ـ زمين جي چوڪڙي ـ هاڙي (ت). ونجهوتيءَ راند ۾ زمين تي ٺاهيل خانن مان هڪ خانو ـ دري. درياءَ جي ننڍڙي ڪيٽي. درياءَ جي وڇ ۾ واريءَ جو ٻيٽ. درياءَ جو پيٽ. ڪاري ـ هار. ننڍي دري ڪڙڪِي "ڪلي پيئي پاڻهي، بيحد جي هاري" (سامي). ٺاهڻ وقت پَڇرن متان سَرَن جي لڙهين رکڻ سان چوڪڙي. (هُرلي ۾) ڊينگي جي ٻن ڦرهين يا چٽ جي ٻن جي وڇ واري وڇوٽي. هاڙِچ. رنگ سازن يا پورگرن اصطلاح ۾ رنگ وجهڻ لاءِ (مُنهن ڪليل) ڪاٺ جي ننڍ پيٽي. هر خيال ماڻهن جو ٽولو ـ جماعت "هاريءَ منجه ٻهون، هيون رهيليون رنگدار". مجلس. ريلوي تي ڪندڙ ماڻهن (مزدورن) جي ٽولي. هاڙي سِرَ ـ پيلي سِر ڪجي سِر. ٻن اکين جي وڇ ۾ ترڪٽي يا تِلو ڪڙي. لوهَ لَٽ (جنهن سان ڳرو بار کڻجي يا ڏکجي) ـ بيرم ـ پارا (Lever) ٻلن مارڻ جي سَنڌ جي ٻاهرين نوڙي.

—**هاريون ٺاهڻ:** پوک جي ٻيجي لاءِ ننڍيون هاريون ٺاهه ونجهوتيءَ راند لاءِ دريون ٺاهڻ.

• **هاڙِ ج هاڙُن:** ث. (ٻيڙي، جلهه حُتي يا ڪنهن نشيدار شيءِ ۾ چڪَ ـ تانگهه. رُجِي. اُباس. هير ـ عادت ـ چوس (حقي، ٻيڙيءَ، نشي، آفيم وغيره جي). زهريلي جيت جو هڪ قسم (ث). اُها رسي جنهن سان لوٽو مالهه ۾ ٻڌجي.

—**هاڙِ لڳڻ:** نشي جي چڪ ٽيڻ.

• **هاڙِ:** ث. [سن. آوَرَڻ = واڙ. لوڙهو] واڙ ـ واڙي. لوڙهو. ڍڳيءَ ڏڍ مهل سندس قر کي اڳئين تنگ سان ٻڌڻ واري حالت (ڪ).

• **هاڙِ ج هاڙ (ل):** ذ. ٽوٽيءَ جي ۽ چانگهه جو هر هڪ ڦنگهه.

• **هاڙا (ڪ):** اسر خاص. هڪ قوم جو نالو.

• **هاڙاڻ ج هاڙاڻون (ڪ):** ث. لوڻ جهڙو اُڻ لکو ذائقو. هاڙائ ڪاراڻ.

• **هاڙائجڻ (ڪ):** فعل مجهول. لوڻ وارو اڻ لکو ذائقو پيدا ٿي (ٻاٽيءَ ۾). هاڙو ٽي پوڻ ـ سَنڌ جي پوڻ.

• **هاڙائ:** ث. لوڻ جو اڻ لکو ذائقو ـ هاڙائي. گهٽتائي ـ ڪم ـ ڪوتاهي (اڳهه جي، واپار جي).

• **هاڙائڻ:** مصدر. لوڻ وارو ذائقو لڪائڻ (پاٽيءَ جو). پاٽيءَ ۾ قدرتي ملٻو ذائقو بدلائڻ ۽ بوءِ ڪرڻ. بيسواد ٽيڻ. (هاڙايو هاڙائيندو ـ هاڙايل).

—**هاڙائي:** ث. هاڙاڻ. ڪاراڻ.

• **هاڙِجڻ:** فعل مجهول. [سن. اَپِلَشَڻ= خواهش ڪرڻ اُڪيرجڻ] هاڙَ لڳڻ ـ چڪ ٽيڻ (علت جي، جهڙوڪ ٻيڙيءَ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نماڪ، چانڻ). تڪليف يا مشڪل ۾ پوڻ ـ سختيءَ ۾ اڇڻ. لاچار ٿيڻ. (هاڙيو ـ هاڙبو ـ هاڙيل).

هاڙِڪي: اسم خاص. تعلقي سيوهڻ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

هاڙڻُ: مصدر. ڏُهائي ڪرڻ وقت گابو يا گابي، ڳڻوءَ جي ٽنگ سان ٻڌڻ (ڪ). هاڪارڻ ـ رڙڻ ـ ٻيڪڻ. (هاڙيو ـ هاڙيندو ـ هاڙيل).

هاڙو ج هاڙا: ذ. صفت. قدري لُوٽائيو ـ ڪسارو ـ ذرا ڪارڙو. بدمزي ـ بيسواد (اهي لفظ اڪثري پاٽيءَ سان استعمال ٿيندا آهن، جيئن "ڪوهه جو پاڻي هاڙو آهي"). ڪارو پاڻي (سمنڊ، ڇڇ يا سَن جو) "هاڙو پئي نہ ٻيڙي، مِلو منهن لڳوس" (شاهه). اٽپورو (رنگ ڪپڙي جو). اَڻ پڪل (نَڪر جو ٽاڻُ، جو وڃائڻ تي گهٻرو آواز ڪري) ـ پيلو. اَڻ وٽيندڙ ـ غير موزون (آواز، ڳالهه). گهٽ. ڍلو ـ آهستي ـ هوريان. (اسم خاص) هڪ جبل جو نالو.

هاڙو هولُ: اَڻ وٽندو ڳالهائڻ. کهرو ڳالهائڻ. تکو مَنو ڳالهائڻ.

هاڙوڏو ج هاڙوڏا: ذ. صفت. [هائڙ + ٻڏو (=پاندي ٻڏل) > هاڙوڏو] کوهاڏي تي چڑهيل اُهو هُرلو (يا نار) جنهن جي مالهه، هائڙَ (پاندي) سان لڳو لڳ ٻڏل هجي ـ هائڙ ٻڏو. هيڪاندو ـ گهٽو. ٻيٽو (ل). "چارڻهو" يا "ٽرنگڙ" (حُرلي) جو ضد "آيل اوپارو، هاڙوڏو ٻوڙ وهي" (شاهه).

هاڙُوڏو ج هاڙُوڏا (ل): ذ. ڍڳن جو ساڳو ـ ڏڻ ـ ولر.

هاڙي: اسم خاص. ٽل، گهوٽڪي ۽ شڪارپور تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

هاڙي ج هاڙيُون: ث. (آگرين ڪولڻ بعد) آگوٽي ۽ چيچ جي وچ واري وٽي ـ گرانٽ. (صفت) پيلي ـ ڪچي (سر وغيره).

هاڙِيانهوَرَ: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. پنهورن جو هڪ قبيلو.

هاسِرائي (ث): ظرف. زور ڪري ـ زوري مَسي ـ مَس مَس.

هاڪ ج هاڪُون: ث. [سن. هاشْپ، واشْپَ] اَٻ ـ بُخار (پاڻيءَ جو). دونهون ـ دونهات "سڑي سارو ڏينهن، هاهر هاڪ نہ نِڪري" (شاهه). اندر جو راز ـ ڳجهه. هاهوَر.

هاڪ نہ ڪَڍڻ: بخار نہ ڪڍڻ. اندر جي درد جي ڪنهن کي دانهن نہ ڏيڻ. دل جو راز ڪنهن کي به نہ ڏيڻ. ڪابه خبر نہ پڌائڻ.

هاڪلي هاڪلا ج هاڪلا (ڪ): ذ. پورُ ـ ڊِڊُر ـ خالُ. اُها شيءِ جنهن جو اندر خالي هجي. مانيءَ جو اُهو حصو جو دانگيءَ تي وجهڻ بعد جلد هوا سان پرجي مٽي چڑهي اچي يا هاڪ سان پرجي مٽي ڦوڪجي گول ٿهي پوي.

هاڪُڙ: مصدر. [سن. باشْپ > واشْپ = هاڪ] هاڪ ڏيڻ. هاڪ تي سيڪڻ. هاڪ جي وسيلي ڪاڏو تيار ڪرڻ. راز پڌرو ڪرڻ ـ ڳجهه ڪولڻ ـ منجهه ڏيڻ. وات مان ڪيڏ ـ ڪُڇڻ. جلد ڪائڻ. وڏا گرانٽهه هٽڻ. پيٽ پرڻ (ڪ). (هاڪيو ـ هاڪيندو ـ هاڪيل).

ـ هاڪائڻُ: مصدر "هاڪڙ" مان متعدي بالواسطه. هاڪ تي پچارائڻ. دم ڏيارڻ.

ـ هاڪائي ج هاڪايُون: ث. هاڪ تي پڪل شيءِ.

ـ هاڪجَڻُ: مصدر. "هاڪڙ" مان فعل مجهول (پاڻيءَ جو گرم ٿيڻ سبب) هاڪ جي صورت وٺڻ. هاڪ تي پچڻ. (هاڪيو ـ هاڪبو ـ هاڪيل).

ـ هاڪِيل: صفت. هاڪ تي رڌل. اوهاريل.

• **هاڪو ج هاڪا:** ذ. وارن ۾ گند ڪچري جا اڇا ذرا ـ ٻَڦو ـ ٻُنبو (ل) ـ چانهِين. گهاري يا ڪنڌ بند ڪرڻ لاءِ تڏا، ڳوٽيون، ڪاٽ، وغيره. هارين جي اصطلاح موجب ڪيري اُڇلائڻ لاءِ ڪڍيل جي پاسي واري زمين (ت). مٽانهين زمين تي پاڻي جاڙهڻ لاءِ وڏي اڏ (ت). وڏو سوراخ ـ پور ـ هرگهل. (صفت) ويڪرو ـ ڪشادو.

• **هاڪُوَرَ:** ث. ڏسو "هاهُور".

• **هاڪِي ج هاڪِيُون:** ث. اڏ جي پاڻيءَ کي ڪنهن ڪَسيءَ يا ڪڍيل جي مٽان ٽپائڻ لاءِ نيسر. بند جي پرسان وهندڙ ڪسي. نندي واهي.

• **هاڪَ ج هاڪُون:** ث. [سن. واڪَ = آواز ڪرڻ] دانهن ـ رڙ ـ هاڪارَ. هڑڪ ـ ڪُٽڪ.

• **هاڪارَ ج هاڪارُون:** ث. [سن. واڪَ = آواز، واڪو] دانهن ـ رڙ ـ هاڪ. ردِ يا ٻڪريءَ جو آواز ـ ٻيڪاٽُ.

• **هاڪارڻُ:** مصدر. [سن. واڪَ = آواز ڪرڻ] وڏي آواز سان دانهون ڪرڻ ـ واڪا ڪرڻ. ڏاڍيان روئڻ. وڏا سڏ ڪرڻ. زور سان آهون ۽ التجائون ڪرڻ "راجا رنگ محل ۾، هاهر هارٺ هاڪاري" (شاهه عنايت). (ٻيڙي) هاڪارڻ (ڪ) "سو جوڪيو چڑهيو جنگ تي، پنج سؤ ٻيڙن هاڪاري" (سگهڙ). (هاڪاريو ـ هاڪاريندو ـ هاڪاريل).

• **هاڪَرَ:** ث. هاڪارَ ـ دانهن ـ رڙ.

• **هاڪَرِ:** اسم جنس. هاڪرو مال ـ ٻڪرين جو ڏڻ. گهٽيون ٻڪريون.

ـ هاڪَر ڪُنو: ذ. ٻڪرين جي هڪ بيماري (جنهن ۾ گهٽيون ٻڪريون مرن). ٻڪرين جو ڪرسِ. اُبتي سُبتي مارڪُٽ. دانهوڙ ـ رڙوررڙ ـ ڪُوڪٽ.

-**هاڪر ڪتو ڪرڻ، وجهڻ:** هارن کي مارڪٽ ڪرڻ. مانڊاڻ وجهڻ. دانهوڙ مچائڻ. تاکوڙو وجهڻ.

• **هاڪراڻ:** ث. (هيڙياتن جي اصطلاح ۾) اتر اُپرندي جي ڪنڊ (هڪار) کان لڳندڙ واءُ.

• **هاڪرو ج هاڪرا:** ذ. صفت. هڪريءَ جو (کير، ڦر، پاڻ، گوشت، وغيره). هڪرين جو (مال). (ث) هاڪري ج هاڪريون.

-**هاڪرو ڦُرُ:** ذ. ٽپندڙ ڪڌندڙ چوڪرو. شرير ـ حرڪتي.

• **هاڪُڙ:** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **هاڪُڙ ج هاڪُڙ:** ذ. صفت. آڏرڙو ـ اَڻ رڌل. (ذ) اڌ رڌو اَنّ (جوئر، باجهري). اَڌ رڌا چانور.

• **هاڪڻ:** مصدر. [سن. واڪ = آواز ڪرڻ] دانهڻ ـ رڙڻ ـ ڪوڪڻ. سڏڻ. هاڪارڻ. هيڪڻ. (هاڪيو ـ هاڪيندو ـ هاڪيل).

• **هاڪو ج هاڪو:** ذ. (آگرين ٽيڑڻ بعد) آگوئي ۽ ڏسٽي آگر جي وچ واري وٽي.

• **هاڪو ج هاڪا (ث.ل):** ذ. [سن. وَكْتْر] وات ـ مُک.

-**هاڪو ڦاڙڻ:** وات ڦاڙي ڳالهائڻ. وڏو آواز ڪرڻ. رڙيون ڪرڻ.

• **هاڪ ج هاڪون (ک):** ث. ڪُٽڪَ ـ پُٽڪَ ـ هڙڪ ـ سُٽَس. نشان (ک). هَکُ. ڳرهاٽي ـ پاڪر (ث) "ڪوئيو سمهارين ڪَچ ۾، پاڪون ڏيو هيا" (گلو مياڻو).

• **هاڪَر ج هاڪَرُون (ث.ل):** ث. صفت. ڪانگهاري (چوپائي). ڏينهن ۾ هڪ دفعو مڙندڙ چوپائي. ڪڏهن ڪڏهن مڙندڙ چوپائي. هيڪڙ ـ هاڪڙ.

• **هاڪڙ ج هاڪڙون (ث.ل):** ث. صفت. هاڪَر.

• **هاڳهَ ج هاڳهُون (ت):** ث. صفت. پوڙهي ڇٽ.

• **هاڳهَل:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. نادان عورت ـ واڇان.

• **هاڳهلائي:** اسم خاص. تعلقي تندي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هاڳهي ج هاڳهيُون:** ث. [سن. وَكَ = هڳهه] هڳهه پکيءَ جي مادي "وڏي هاڳهي، ڪي وڏي ڏيٽس" (پهاڪو). ڳوناٽي ناڇ جو هڪ قسم ـ وَهُوَلَ. (اسم خاص). ڳوناٽي ناڇ جو هڪ قسم ـ وَهُوَلَ. (اسم خاص) دودي ۽ چنيسر جي وڏي پيٽ جو نالو. (صفت) سُهٽي ـ حسين (عورت).

-**هاڳهي هُٽ:** وَهوَل وڃائڻ.

• **هالُ ج هالَ:** ذ. [سن. بالَ] هارُ ـ ٻچو ـ طفل. معصوم ـ ابهم. نديءَ عمر جو ـ هالڪ. (صفت) نابالغ. ناسمجهه ـ نادان ـ بيوقوف.

-**هالاڻ:** ذ. هالاڻُ.

-**هالاڻُ ج هالاڻَ:** ذ. هاريڙو ـ هاراڻي عمر ـ هاراڻي اَوسَ بي سمجهيءَ وارو زمانو ـ هالاڻ. نديڻ "هالاڻ جو هو ويو ويچاريءَ وسري" (شاهه).

-**هالَپ:** ث. هالاڻُ.

-**هالَپُ ج هالَپَ:** ذ. نديڙائپ. نديڙائيءَ جو زمانو. هالاڻ.

-**هالَپڙو:** ذ. نديڻ ـ هاراڻي وهي.

-**هَالَجتي:** ث. هاراڻي وهي. هالاڻ. نديڻ.

-**هالَجتي (ل):** ث. هالجتي.

• **هالا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. هاليشاهي.

• **هالا پِير:** اسم خاص. ڪڇ ملڪ جي شهر ڀُڄ ۾ هڪ فقير جي درگاهه "ڏڻ تون ڏناسري، ڏن تون هالا پير" (رسالو ڏناسري). وڏو پير ـ عزت وارو مرشد.

• **هالاس ج هالاسُ:** ذ. [انگ. balance] برابري (ساهمي جي ۽ ٻڌن جي). توازن ـ سنئون ڪانو. باقي جنس جو موجودگي. بچت ـ پاڇي.

• **هالَڪ ج هالَڪ:** ذ. [سن. بالَڪ] ننڍو هار.

ـ **هالڪو ج هالڪا:** ذ. هالَڪ. (ث) هالڪي ج هالڪيُون.

• **هالِڪ:** اسم خاص. تعقلي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هالِڪو ج هالِڪا:** ذ. [سن. بالَ. بالَڪ] شاگرد. چيلو ـ مريد پوئلڳ. خدمتگار.

• **هالو ج هالا:** ذ. ڳُهه جو هڪ قسم (ڪنگڻ يا ڇوڙو جو هندو زالو پائيندڙ آهن). دستي. رکڙي. ٻانهوٽو (جو هندو پوڄا وقت ڪرائيءَ ۾ ٻڌندا آهن). مهتر ـ حلال خور. (ث) هالي ج هاليون.

• **هالو ج هالُو:** ذ. آگوئي ۽ ڏسٽي آگر جي وچ وارو مفاصلو هاڪو ـ ٻاڇو. (اسم خاص) مرد جو نالو.

• **هالو پولو ج هالا پولا:** ذ. صفت. سادو سودو ـ پورڙو. ويسهه وسوڙو. ڪم عقل ـ اهوجهه. (ث) هالي پولي ج هاليون پوليون.

-**هالو پولو هجڻ:** سادو سودو هجڻ. اهوجهه هجڻ.

• **هاليشاهي ج هاليشاهي:** ذ. صفت. ڀهاريدار. شڪاري. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو ـ هالا (پاڙا: ينگي، ڇٽائي، باهو تيجي). (ث) هاليشاهِ ج هاليشاهُيون "هالجتيءَ کان هاليشاهِ، نالو ذات نماڻي" (سچل).

• **هانُ ج هانَ:** ذ. [ف. بند] (اڳئين دستور موجب فاتح بادشاه يا حاڪم، مخالف ڏر جا خاص ماڻهو ضامن طور نظر بند ڪري وٺي ويندا هئا) ضمانت طور نظر بند ٽيل خاص ماڻهو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ـ اول. حملي وقت مخالف ڏروارن کي جهل ۾ قيد "ماتيجي ۾ ماءُ ٻيئي وڃن هانَ ۾" (رسالو: ڏهر). هانهو ـ بندو.

ـ**هانُ ڪرڻ:** ضمانت طور بند ڪري جهلڻ. قيدي بنائڻ. هٿ. هانهون ڪرڻ ـ غلام بنائڻ.

ـ**هانِ ۾ وڃڻ:** حملي ڪندڙ حاڪم وٽ ضامن طور جهلجي وڃڻ.

• **هانُپ ج هانُپُون:** ث. بي ڊولي ـ بدشڪل. ڪاري ۾ پوڙهي عورت. راڪسياڻي. ڏائڻ ـ پوپ. جانور جو هڪ قسم (هڪ قسم جو رڇ) ـ مَرَ.

ـ**هانُپو ج هانُپا:** ذ. "مَر" جانور جو نر.

• **هانُپارو:** اسم خاص. "هارڻ" جبل جي اُپرندي طرف هڪ جبل جو نالو.

• **هانُپڙ:** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **هانُپڻ:** ث. برهمڻ زال ـ هانپڻياڻي. (اصطلاحاً) سسئي (جا اصل هانپڻ جي گهر پيدا ٿي) "سرتيون ٿو نه سري، ٻنهين ري هانپڻ کي" (شاهه).

• **هانُپڻُ ج هانُپڻَ:** ذ. [سن. براهمن] برهمڻ ـ هائو ـ مِسْرُ. (ث) هانُپڻ، هانُپڻياڻي ج هانپڻياڻيون.

ـ**هانُپڻياڻي:** ث. برهمڻ جو ڪم. برهمڻن جي ڪريا ڪرم واري ڪرت.

ـ**هانُپڻائي:** ث. هانپڻ جي ڪرت. هانپڻ جهڙي هلت چلت.

ـ**هانُپڻڪو ج هانُپڻڪا:** ذ. برهمڻ جو. برهمڻڪو.

ـ**هانُپڻيُ هانُپڻياڻي:** ث. برهمڻياڻي. ڪرياڻي ـ مِسرياڻي.

• **هانُپڻُ ڳروڙي، ڳرهوڙي، ڳهروڙي (ث):** ذ. جيت جو هڪ قسم (جو نانگ جهڙو ٿئي ۽ نندڙا پير ٿينس).

• **هانُپڻو ج هانُپڻا (ت):** ذ. ڏاند جي رنگ جو هڪ قسم (اڇين اکين، اڇن پرن ۽ اڇي رنگ وارو ڏاند).

• **هانُپڻاهه، هانُپڻياهه:** اسم خاص. سنڌ جي قديم شهر "برهمڻ آباد" جو ٻيٺ سنڌي نالو.

• **هانُپڻيو:** اسم خاص. سماڻ ۾ مرد جو نالو. "جام هانپڻيو" (نٽي جي سمن حاڪمن مان ٻيو نمبر خودمختار حاڪم جام هانپڻيو "صدرالدين بن فيروزالدين جام انڙ").

• **هانُپو ج هانُپا:** ذ. يوپو. ڪامڻ گور ـ جادوگر. ٻڇڙي اک وارو ـ ناظرو. ڪوهه جي نار جي ڳاڏي "ٽيون مَرڪن مرڪياڻيون، جن جا هار هانپين تي".

• **هانُپي وارو:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو (رني ڪوٽ کان اُتر طرف).

• **هانُپيهَڙ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هانُڀ ج هانُڀَ (ث):** ذ. صفت. مُنهن رکو (ماٺهو).

• **هانُڀڙي (لس):** ث. گاهه جو هڪ قسم.

• **هانُجَ:** ث. ڇيڇ جي پرواري آگر ـ هاڃَ.

• **هانُجو ج هانُجا (ث):** ذ. صفت. آڏو ٽيڏو ـ قريل.

• **هانُڊَ ج هانُڊَ:** ذ. [سن. بَنْدَ = هڏ: ف. بند] هڏ ـ پابندي. انجام ـ اقرار "منجهه هڏ هانڊ هول پنهنجي ٻَجهه" (گل). ڏَنُ ـ ڏُکَ. داڻ بندي.

ـ**هانُڊي ج هانُڊي:** ذ. انجامي ـ اقراري. ڏاني.

• **هانُڊارو ج هانُڊارا:** ذ. [سن. بَنْدَ = هڏ: ف. بند] هڏندڙ ـ هڏ جو ڪم ڪندڙ. هانڊڻ (ڪپڙي) جي پيندين هڏ جو ڪم ڪندڙ. ٻيڙيون هڏندڙ. اَنّ جي داڻ بندي ڪندڙ. جايون ناهيندڙ ـ رازو (ت).

• **هانُڊاڪا:** اسم خاص. ڪيرتر جبلن ۾ هڪ مڪان جو نالو.

• **هانُڊاڻ:** ث. [سن. بَنْدَن = هڏڻ، رسي، زنجير] لوٽي کي هڏڻ ۾ ڪم ايندڙ رسي.

• **هانُڊاڻُ ج هانُڊاڻ:** ذ. [سن. بَنْدَن = هڏڻ] گُنڊيُ ـ بَنْدَ. لاڳاپو ـ تعلق ـ واسطو. زنجير ـ نيرُ. هڏڻ (مالهه ۾ ڪنگري، لوٽي، وغيره) لاءِ مضبوط وٽيل نوڙي "هڏو ڪنهن هانڊاڻ، هنڙو هوتاڻيءَ سين" (شاهه). (اصطلاحاً) محبت ـ پريت. هڏل لوازمو ـ رَڪَبُ. برادريءَ ۾ پئسن جي ڏيتي ليتي (جهڙوڪ شادي مرادي يا غميءَ تي). پائخاني جو ٻَجهه. شرط ـ انجام ـ هولُ. نشي وغيره جي هيرَ يا علت. هاڙَ ـ ڇڪَ. خيال ـ يادگيري.

ـ**هانُڊاڻو:** ذ. هانڊاڻي.

ـ**هانُڊاڻي ج هانُڊاڻي:** ذ. هڏل. واسطيدار. جنهن کي نشي وغيره جي هير هجي. نشي جو عادتي. (صفت) نشي پتي جو هيراڪ ـ عادتي. هانڊاڻي.

• **هانُڊَرَ، هانُڊَرُ:** ث. صفت. ڏوپ ۾ سخت يا ڏکي (ڏڳي يا مينهن) ـ ڪرايي. سخت ٻير (جنهن جا ٻير ڏوٽڻ سان نه ڇٽن). سخت ٻَهُر (جنهن جا پلڙا ڏکيا روڙجن).

• **هانُڊِ ج هانُڊِيُون:** ث. ٽورو ڪير ڏيندڙ يا ڪير ڪٽي ويندڙ (ٻڪري، گئون، وغيره).

• **هانُڊُ ج هانُڊُ:** ذ. [سن. بَنْدن] هانڊاڻ. گنڊ ـ پيچ ـ پيوند "وڃي مانَ وري. هانهيءَ هانڊُ جنهن سين" (شاهه).

• **هانُڊِٽي، هانُڊِٽُو ج هانُڊِٽا، هانُڊِٽُو:** ذ. [سن. بَنْدَ] عورت جي سر جو ديسي رگيل ڪپڙو (جنهن کي رگڙ ڪان اڳ پيندين هڏي ڇڏبيون آهن. ۽ رگجڻ بعد جڏهن اهي ڇوڙبيون آهن.

تہ اهي جايون ڏهڪ ڏهڪ ٿي گلڪاري ڪري ٻيهندڙيون آهن). پرت پريل پڙو (جو ٽر ۾ ڪنوار کي اوڍائجي). وارن کي ڳُنڊڻ جو هڪ نمونو (ٿ).

• **هانڊڻي ج هانڊڻيُون:** ننڍو هانڊڻو. هانڊو.

• **هانڊو:** اسم خاص. بدين ۽ ساماري تعلقن ۾ ڏيهن جو نالو.

• **هانڊو ج هانڊا:** ذ. [سن. بَنْدْھ: ف. بَنْد] هاري جي ٽڪَ مان پاڻيءَ کي روڪڻ لاءِ مٽيءَ جو ڳنڍيو ـ ٻَنڊو. ننڍو بند ـ هنو. ڪنارو. رَڇ ٻڌڻ جو ڪاٺ (ڪ). رَڇُ. مڇيءَ قَاسائڻ جو هنڌ (جتي مير بحر رڇ وڇهي مڇي مارين). جَڪَ ـ چاب ـ چوئِي. کوهه ۾ سِرن جي اوساري (ٿ).

–**هانڊا هوڙڻ:** وڏي ٻوڏ ڪرڻ.

–**هانڊوڪو ج هانڊوڪا:** ذ. واهه جي پاڻيءَ کي روڪڻ لاءِ آڏو ڏنل ڳنڍيو ـ هانڊو.

• **هانڊي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. ضلعي نوابشاهه ۾ هڪ اسٽيشن ۽ ڳوٺ جو نالو. تعلقي ڪوٽ غلام محمد (جيمس آباد) ۾ هڪ ڏيهه جو نالو.

• **هانڊي ج هانڊي (ڪ):** ذ. پورهيت. پاڻي ورائيندڙ هاري.

• **هانڊيلو ج هانڊيلا:** ذ. صفت. [سن. بَنْدَ = بَڌڻ] گهر جو سانديل. گهرجو پالیل. هٿ جو هيراڪ. سڪيلڏو ـ پيارو.

• **هانڊيڻو ج هانڊيڻا:** ذ. هانڊيڻو "هانڊيڻا ٻيهار، هوند نہ لڳين لاڻيان" (شاهه).

• **هانڊَ ج هانڊُون (ڪ):** ث. پن جي پاڙ (سواد ۾ مِٺي، ڪائڻ ۾ ڪَم اچي). (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو. سُڪل سنهڙي ڪاٺي ـ هانڊي.

–**هانڊِ پائڻ، وجهڻ:** درياءَ ۾ (ڪاٺ) اُڇلڻ. ڪڌ ۾ وجهڻ. بيزاري ڏيکارڻ. طلب نہ هڻڻ.

• **هانڊ ج هانڊَ:** ذ. درياءَ ۾ لڙهندڙ ٻُنڊ (جو پاڻيءَ ۾ پوڻ سبب اندران سڙي پورو ٿي وڃي). درياءَ ۾ ترڻ لاءِ ڪنيل سڪل ڪاٺ. (ٿ) هانڊي ج هانڊيُون.

–**هانڊَ ٻهارڻ:** بيوقوفيءَ جو ڪم ڪرڻ. چريائي ڏيکارڻ. چريو ٿي ڳالهائڻ. تکو ڳالهائڻ.

• **هانڊبو ج هانڊا:** ذ. صفت. [سن. وَٹْبَ = جڏو پنگلو. لُولو لنگڙو ٺنڊبو. عيبدار. بي پُڇو. نامرد. خصي. طهريل] سڙيل سُڪل. سنهڙو. پورو ـ ڪوکو. ڏهل ـ ايرو. بي پُڇو ـ لُنڊبو. بدمعاش ـ شودو ـ لُڇو. وٿواند ـ ڪميٽو. زاني.

–**هانڊي ج هانڊيُون:** ث. بي عصمت (عورت) ـ سُڪل سنهڙي (ڪاٺي، ماٺهو) "سُڪل هانڊي هارجي".

–**هانڊي ٻهاري (ٿ):** ث. بي اولاڊ. نانگي نپٽي. سنڊ (عورت).

• **هانڊوري ج هانڊوريُون:** ث. ننڍي پڇ واري. ڪَچي نسل جي گهوڙي. سِراڙي پنڊ ۾ تکي (ڪچي) گهوڙي.

• **هانڊي ج هانڊيُون:** ث. [هـ. بانڊي = ٽلهو ڏُڪو. ڏنڊو] پاڻي ۾ لڙهندڙ ٽلهي ڪائي (جا اندران سڙي پوري ٿي ويئي هجي). هانڊُ "ڇيل هانڊي هار ۾، اُت لهريون لوڏا ڏين" (شاهه) بي ساهي ۽ هلڪي ڪاٺي ـ ساٿي ڪاٺي.

• **هانڊِيو ج هانڊِيا:** ذ. صفت. سنهڙو. ڳرپل. هانڊو.

• **هانڊِ:** اسم خاص. تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ڏيهه جو نالو.

• **هانڊِو ج هانڊِا (ڪ):** ذ. صفت. بنا پُڇ ـ لُنڊو ـ بي دُم ـ هانڊو. (ٿ) هانڊِي ج هانڊِيُون.

• **هانڪُوڻ ج هانڪُوڻ:** ذ. ڏسو "هاڪُو"

• **هانگَ ج هانگَڻ:** ث. [ف. بانگ] آواز ـ سڏ پُڪار. نماز لاءِ سڏ ـ اَذان ـ بانگ. نرڪڙ جي پڪار.

–**هانگ ڏيڻ:** اَذان ڏيڻ. نرڪڙ جو پُڪارڻ.

–**هانگو ج هانگا:** ذ. هانگ ڏيندڙ ـ مُوَذّنُ. هانگ ڏيندڙ نرڪڙ.

–**هانگُون ڏيڻ:** بي وقت ڳالهه ڪرڻ. ڍاڙون هٽڻ. ڳالهه کي ظاهر ڪرڻ. هاڻون ڪائڻ. اوهاسيون ڏيڻ. ناڪامياب ٿي ڪوڙيءَ اميد تي ويهڻ. انتظار ڪرڻ.

• **هانگِڙو ج هانگِڙا:** ذ. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قِسم (پُڇ ۽ پکڙا هيٺا، ڏيکهه ۳ ڪان ۶ انچ).

• **هانگو ج هانگا:** ذ. [ف. بانگ] هانگ ڏيندڙ (مُلو) ـ مُوَذّنُ. وڏو نر ڪڙ (جو هانگون ڏئي). تسبيح جو وڏو ڏِڳهو داڻو (جو ٻنهي سَرن کي ملائي پوئبو آهي).

• **هانگهِ ج هانگهُوڻ، هانگهِيون (ڪ):** ث. ٻه ڦاڪي ٽُوٽي ـ ٻيلانگ ـ ٻِسانگ ـ ڦانگهه (ڪ).

• **هانگُولُ (لس):** ذ. گاهه جو هڪ قِسم.

• **هانها:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هانهَپ ج هانهَپُون:** ث. [سن. هاهُكَ = هانهو. نوڪر] غلامي ـ گولپو. خدمت. هانهَپي. ٻيلپائي. نوڪري. عبادت ـ بندگي. تابعداري "هانهپ جو ٻيڙيءَ ۾ وکر وڏائون" (شاهه).

–**هانهپائي، هانهَپڻُ:** هانهَپي. ث. هانهَپ.

–**هانهپڻ هانهَپو:** ذ. هانهَپ.

• **هانهُرو ج هانهُرا:** ذ. گج جو هانهُن وارو پاسو.

• **هانهَڙِ، هانهُڙِ:** ظرف. [سن. باهُ: ف. بازو] هانهُن سان ـ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هانهون هڻي (ترڻ).

-**هانُهُوَ ترڻ:** هانهن سان ترڻ.

-**هانُهِرُو:** ظرف. هانهن سان ـ هٿن سان (ترڻ).

-**هانُهِرُو تَرڻ:** (سيڏاھ يا دلي وغيره كان سواءِ) هانهون هڻي ترڻ. ('ڪُجهڙو' يا 'سُٽڻ' ترڻ بدران) هانهون هڻي ترڻ.

• **هانُهُرُو ج هانُهُرَا (ڪ):** ذ. ڪكائين جهڪي پر پكي هينان ڏنل كايو يا پَيجَر.

• **هانُهَنْ ج هانُهُونْ:** ث. [سن. باهَ: ف. هارُو] هڪ عضوي جو نالو ـ بازو، چولي، ڪوٽ وغيره جو هانهن وارو حصو ـ آستين. آڌار ـ ٽيڪ. قوّت ـ سَگهه. وَسُ "انگ اتي ئي لكيو جت نه رسي هانُهه" (شاھ). مگيندي ـ ونِي ـ جوءِ "تو كيئن ٻوڙي سهڻي، ٻيلي منجهه هانُهه" (شاھ: سهڻي). سَگُ. ميار ـ ننگ. هٿ ـ اول. ضمانت. نار بيهارڻ جي هڪ ڏِگهي كاٻي.

-**هانهن (هانُهُون) اُچلڻ:** كاوڙ ڏيكارڻ.

ـ**هانُهن ۾ل هجڻ:** طاقت هجڻ.

ـ**هانُهن ٻيلي:** ذ. صفت. ساٿي ـ همراھ ـ مددگار ـ پرڇلو.

-**هانُهن ٻيڻي كرڻ:** كوشش كرڻ. نقصان پائڻ. طاقت گهٽ كرڻ ـ زور پيڃڻ. هيسڻ. پَرچڻڻ.

-**هانُهن پائڻ:** گِراهٽڙي وجهڻ ـ پاكر پائڻ. "گِچيءَ پايو هانهن، ويني روءِ وچن سين" (شاھ).

-**هانُهن پَجائڻ:** برائي زال كڻي وڃڻ ـ اغوا كرڻ.

-**هانُهن ڏيڻ:** ٽيڪ كرڻ. واهر كرڻ. سهارو ڏيڻ "جيكين ڏي ٻڏن كي هانهن. ناتو ساڻن وڃي سير ۾" (شاھ). سگ ڏيڻ. عورت واپس ڏيڻ. قيدي موتائڻ.

-**هانُهن سيراندي ڏيڻ:** بي فكر ٽيڻ ـ بي اونو ٽيڻ. (ٻئي كي) هر طرف جو آرام پهچائڻ.

-**هانُهن سيراندي كري سمهڻ:** بي اونو ٽي سمهڻ ـ بي فكرو ٽي ويهڻ.

-**هانُهن جهلڻ:** سهارو ٽيڻ. ڏكئي وقت ۾ مددگار ٽيڻ. سگ روكڻ.

-**هانُهن ڪَپائڻ:** هارائڻ ـ وڃائڻ.

-**هانُهن لڳڻ:** هلڻ وقت هانهن جو گهٽو لڏڻ ۾ پاسي سان لڳڻ. وڌائي ٽيڻ. وڌائي ڏيكارڻ. ٻتاڪ لڳڻ.

-**هانُهن لوڏ:** ث. سِيتَ ـ آكڙ ـ وڌائي ـ ٽيلارو. بيپرواهي ـ مغروري.

-**هانُهِر ڻ:** بيپرواهيءَ سان هلڻ ـ مغروريءَ سان هلڻ "ٻڙي! هانهن مَ لوڏ، چوري! آبيتين سين" (گرهوڙي).

-**هانُهن مروڙ ڪرڻ:** ڏاڍائي ڏيكارڻ. دٻائڻ ـ هيسائڻ. هروپرو وڙهڻ.

-**هانُهن وڻڻ:** سهارو وڻڻ ـ سهارو ڏيڻ. سگ وڻڻ.

-**هانُهن ٻڏو خدمتگار نوكر هئڻ:** پوريءَ طرح نيازمند هئڻ. خاص خدمتگار هئڻ.

-**هانُهون ٻڏن:** هٿ جوڙڻ ـ هٿ ٻڏڻ. نيزاريون كرڻ ـ عاجزي ڏيكارڻ.

-**هانُهون ڪُنڊَجڻ (ت):** هانهون كَنجڻ. وڙهڻ لاءِ تيار ٽيڻ. مدد كرڻ كان نٽائڻ. پوئتي هٽڻ.

-**هانُهون ڪُنڊَجڻ:** هانهون وڻڻ ـ وڙهڻ لاءِ تيار ٽيڻ. رعب ڏيكارڻ.

-**هانُهون هٽڻ:** (پاٽيءَ ۾) تَرڻ. هانهون لوڏڻ ـ آكڙ كرڻ. سخت پورهيو كرڻ. زوريءَ زالون پيڃائڻ.

• **هانُهُرڪي ج هانُهنْرڪيُون:** ث. هانهن ۾ ٻڏڻ جو ڳَهه.

• **هانُهوانْجرو، هاوانْجرو ج هانُهوانْجرا، هاوانْجرا (ت):** ذ. صفت. [هانُهن + وان + چيرو = هانهن واري سڌ تي] پاسيرو. ڪنڌائتو. ڏنگائيءَ تي مائل (طرف) ـ ٽورو ٽيڙو.

• **هانُهُوتو ج هانُهُوتا:** ذ. [سن. باهـ: ف. هارُو = هانهن] هانهن ۾ پائڻ جو هڪ ڳهه (مٽين جو. هار جي هانهن ۾ ٻڌجي). ڪنجريءَ جو هانهن وارو حصو (ڪ).

• **هانُهُوٽي ج هانُهُوٽيُون:** ث. هانهن جو هڪ زيور ـ هانُهَرڪي. گج. ڪنجري. صدري (جا پهراڻ هينان پاتي وڃي). ڪنجريءَ جو هانهن وارو حصو (ٿونٽ كان هيٺ).

• **هانُهوڙي ج هانُهوڙيُون:** ث. [سن. باهَ = هانهن] پهراڻ يا قميص جي هانهن ـ آستين.

• **هانهونْ ج هانهانْ:** ذ. [سن. باهُكَ] زر خريد ماڻهو ـ غلام. بَردو ـ بندو. نوكر ـ خدمتگار. (ث) هانهِي ج هانهيُون.

-**هانهوٽ:** ث. گهٽا نوكر ـ غلام ـ هانها.

-**هانهوٽَ ج هانهوتَ:** ذ. هانهون.

-**هانهوٽي ج هانهوٽيُون:** ث. نندڙي هانهي ـ ڪنيزڪ. غلامن جي غلام. گولي "ڪنيزڪ ڪيچن جي، هانهي هانهوٽي" (شاھ).

• **هانهِينْ ج هانهِيونْ:** ث. [سن. باهَ =هانهن] عاج. سون يا چانديءَ جون ترتيب وار چوڙيون (جي زالون هانهن ۾ پائين). ڪٽ جي پاسي واري كاٻي ـ اِيس. در جي پاسي واري كاٻي. نار يا ايٽ جي هڪ كاٻيءَ جو نالو. قلعي يا كوٽ جو هڪ پاسو. پوڪ جي پاسن وارو بند ـ ٻَنو. لشكر جي قطار.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ملاکڙي جو هڪ پاسو. جوابدار زالن ۾ مردن جو ميڙ (ڪ).

–**هانْهِياري ج هانْهِياريُون:** ث. هانهينْءَ واري. هانهين پاتل. چوڙيلي (عورت) "منهنجي هانهياري ڪيئن هوڙي تو. رحم نہ ٻيو توکي رتيءَ جو" (سونو لغاري). (صفت) تمام سُهڻي ـ حسين ـ نازنين ـ خوبصورت (عورت).

–**هانْهين بَنْدَ:** ذ. گج جو ڪلهي سان لڳو لڳ هانهن وارو حصو ـ هانْهوتو.

–**هانْهين ڏاهڻ:** تولي ڏاهڻ. هر خيال ماڻهن جي جماعت گڏ ڪرڻ.

● **هانْهِياري:** اسم خاص. تعلقي ڏيپلي ۾ هڪ پٽ جو نالو (جنهن تي چون ٿا تہ هڪ مائي هانهين پائڻ جي شرط تي سنئين مهيني هوندي بہ ٻہ دلا پاڻيءَ جا ڪٽي چڙهي هئي ۽ مري ويئي). تعقلي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

● **هانهِيٽِي ج هانهيٽِيُون:** ث. هانهي ـ گولِي.

● **هانْ:** صفت. بند ٽيل ـ قيد ۾ پيل. قيدي ـ باندي. ڏسو "هان".

● **هانْ ج هانْ:** [سن. هانْ = تير] تير ـ ڪان "ڪونج نہ لڳئي هانْ، جو ماريءَ سندي من ۾". محبت جو تير ـ عشق جو ڪان "لڳو هانْ هروج جو، وسان تي وياس" (شاهہ). عشق جو انگ ـ محبت جو پيچ "نندڙي لاکون نينهن جو. هو هاروجل توسان هانْ" (پير بخش). محبت جو منڊ ـ عشق جو جادو. جادو جوٽ. وجهہ ـ موقعو.

–**(هئِي) هانْ لڳڻ:** اَکين جا تير لڳڻ. اکين جا گهاءُ لڳڻ "محبت جا مگسي چوي، لڳس هانْ هئي" (مگسي). عشق جو تير لڳڻ. موقعو ملڻ ـ وجهہ لڳڻ. سوپارو ٽيڻ. مراد پائڻ.

● **هانْو ج هانْا:** ذ. [سن. واڻِي = اُڻڻ. آڏاڻو] لباس ـ پوشاڪ ـ ويس. بانو.

–**هانْو ٻَڌڻ:** تيار ٽيڻ. پڪو ارادو ڪرڻ.

● **هانْي ج هانْيُون:** ث. [سن. واڻِي] آواز. بيان. ڪلام. سخن. وائي. چوٽي. ٻول. زبان. ٻولي ـ ڀاشا. ذڪر. گفتگو ـ گالهہ ٻولهہ. گُروءَ جي مُک مان نڪتل وچن يا ٻول. ڏرمي ڪتابن جون وايون يا سلوڪ. ڏٺيءَ جي ساراهہ. گُڻائٽ جو مخصوص طريقو. جادو ـ منتر. ڪوتا. ڪلام ۾ بلاغت جي ديوي سرسوتيءَ جو نالو.

● **هاوا:** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.

● **هاوڙِي:** ذ. [ع. بِئْرُ: هـ. ٻائلي] کوهہ.

● **هاوڙِي ج هاوڙِيُون:** ث. وڻ جو هڪ قسم (ٻير جهڙو وڻ، جو ٽڪرن ۾ ۽ ڳر ۾ ٽئي، جنهن جا پن ۽ ٻير دوا طور ڪتب اچن ۽ چوڏاڙ رگڙ لاءِ ڪم اچن). ٻوٽي جو هڪ قسم (ٽ).

● **هاوَنْ:** صفت. [هـ باوَن] ٻہ ۽ پنجاهہ ـ ،اونجاهہ (٥٢). [سن. وَرْتَّہْ]

اکر. ٻاڻي.

–**هاون اَکري:** ث. ٻاونجاهہ اکري. سنڌي الف ـ بي. سنڌي آئيوينا.

–**هاوَن هاهِري:** ظرف. ٻوليءَ يا اکرن کان ٻاهر.

● **هاوَن ج هاوَنْ:** ذ. [ف. باوَن] ٻاونجاهہ. پتي راند ۾ ٻاونجاهہ پتن جو داءُ. تيرهن هٿن ڪٽي وڃڻ وارو لنڊ ـ تيرهيو.

–**هاون اَڇڻ:** پتي راند ۾ تيرهيو اڇڻ.

–**هاون ڏيڻ:** راند ۾ مخالف ڏر کي تيرهيو ڏيڻ. وڏو داءُ ڪٽڻ. تيرهن ئي هٿ ڪٽي وڃڻ. سڀ مال ڦُري وڃڻ. سخت تڪليف ڏيڻ.

–**هاوَنگِيرُ ج هاوَنگِيرَ:** ذ. صفت. [هـ. ٻاون = ٻاونجاهہ + ف. گير (گرفتن > گير) = جهلينڊڙ] ٻاونجاهہ ڇٽن ڪي جهلينڊڙ ـ ٻاونجاهہ جو مٽ. ٻاونجاهہ اکرن جو ڇاڻو. پتن جي راند ۾ 'ٻاونجاهہ' (ٻاون) پتن جو داءُ ڪٽندڙ. وڏو داناءُ ـ تمام سياڻو. چالاڪ ـ حرفتي "ٻاونگيرچور".

–**هاوَن وِيرُ ج هاوَن وِيرَ:** ذ. صفت. ڏسو "ٻاونگير".

–**هاوَن هَٽڻ:** پتي راند ۾ ٻاونجاهہ ئي هٿ ساندهہ ڪٽي وڃڻ ـ تيرهيو ڏيڻ.

–**هاوَنْجاهہ:** عددي صفت. [ٻہ + پنجاهہ] ٻن ايڪن ۽ پنجن ڏاهاڪن وارو انگ (٥٢).

–**هاوَنْجاهون:** عدد قطاري. قطار يا سلسلي ۾ ٻاونجاهہ نمبر وارو.

–**هاوَنْجاهِي:** ث. اٽڪل روءِ ٻاونجاهہ ـ ٻاونجاهہ ڪن.

● **هاوَنْجِرو هاوَنْجِيرو:** ذ. ڏسو "ٻاوانْجرو".

● **هاوَنْدَ:** ذ. [هـ. باون > ٻاون > ٻاوند] ٻاونجاهہ جو مٽ. ٻاونگير. ٻهادر ـ بانڪو. سياڻو ـ عاقل ـ هوشيار.

● **هاوِيهَ:** صفت. [سن. دِوانِشْت] هڪ عدد ـ ٻہ ۽ ويهہ (٢٢).

● **هاهَ:** ث. [سن. ہُرْواهِڪا = اوجتو سڌ يا خواهش، دست. پَڙي تيڪ] پيچن ۽ سُوريءَ جي حالت ۾ پيٽ مان نڪرندڙ لڳلڳ دار غلاظت ـ هور. آئُون. سُوريءَ جي بيماريءَ ۾ پاخاني نہ اچڻ جي حالت ۾ زور ڏيڻ. ٻاڪ. ٻاهِي ـ قبضي. مروڙ.

● **هاهَتَرِ:** صفت. [سن. دوسْپَتَتِي] هڪ عدد جو نالو ـ ٻن ايڪن ستن ڏاهاڪن وارو انگ (٧٢).

–**هاهَتر ۾ اَڇڻ، پَوڻ:** ٻاهتر ورهين جي عمر جو ٽيڻ. پيرمرد ٽيڻ. ٻُڌاپي ڪري عقل وڃڻ. عقل کان ٻاهر نڪرڻ.

–**هاهَتِري، هاهَتِريائي:** ث. تمام ٻڌاپڻ ـ پيري. جرائي. بيوقوفي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

–**ٻاهَتَريو ج ٻاهَتَريا:** ذ. صفت. سخت پوڙهو ـ فرتوت. ڪٽڻيل. بيوقوف.

–**ٻاهَتريو هئڻ:** بيوقوف هئڻ.

• **ٻاهَٽ:** صفت. هڪ عدد جو نالو ـ ٻن ايڪن ۾ ڇهن ڏاهڪن وارو انگ (٦٢).

• **ٻاهِر، ٻاهَر:** ظرف. [سن. وَهِر، بَهِرْ] ٻاهرئين پاسي ـ ٻاهران اندر ڪارو ڪانڌ، ٻاهر ٻولي هنجهه جي" (شاهه). پري ـ دور. مسافريءَ تي. پرديس ڏي. (ث) شهر جي پسگردائي ـ ٻهراڙي. درياءَ جو اونهي پاڻيءَ وارو پاسو.

–**ٻاهَرُ:** ذ. ٻاهريون پاسو ـ پسگردائي ـ گردونواح.

–**ٻاهِرانْ:** ظرف. ٻاهر ڪان ـ ٻاهرئون. ٻاهرئين پاسي ڪان. ٻئي پاسي ـ پٽيان. ڏارئي ملڪ ڪان ـ پريان.

–**ٻاهران تي آڻڻ:** ڪاکوس ڪري اڇڻ ـ پاخانو ڪري اڇڻ.

–**ٻاهر ٻَڏڻ:** پري ڪرڻ (پاڻ ڪان) ـ نه قبول ڪرڻ.

–**ٻاهَرُتو ج ٻاهَرُتو:** ذ. ٻاهر جو ـ ٻاهريون. اجنبي ـ ڏاريو. مسافر ـ پرديسي. ٻهراريءَ وارو ـ واهٽائي ـ ڳوٺاڻو ـ دهقاني.

–**ٻاهَرتي:** ظرف. ٻوروٻاهر ـ ٻَهريرو ـ پريرو.

–**ٻاهِر نڪرڻ:** جاءِ جي اندران نڪرڻ. گهر يا ڳوٺ ڪان ٻاهر وڃڻ. سفر تي وڃڻ. ظاهر ٿيڻ ـ پڌرو ٿيڻ "هرڪي ٻاهر نڪتي، گازر منجهان گام" (شاهه).

–**ٻاهَرُو ٻاهِرُو:** صفت. ٻاهروارو ـ ٻاهريون ـ ٻاهرئين پاسي وارو.

–**ٻاهِروٽيو ج ٻاهِروٽيا:** ذ. صفت. ڏسو "ٻَهَروٽيو" "ٻارهن ڇٽا ٻاهروٽيا، هڪا مڪيءَ پاسي مير" (مل محمود).

–**ٻاهَروَسيڪو ج ٻاهَروَسيڪا:** ذ. صفت. وسنديءَ ڪان ٻاهر. آباديءَ ڪان ٻاهر. ٻهراڙيءَ تي پاڙيندڙ.

–**ٻاهَروَڪيرو ج ٻاهروَڪيرا:** ذ. صفت. شهر ڪان هڪ پاسي. پسگردائي وارو ـ ٻهراڙيءَ تي.

–**ٻاهِرئُونْ:** ظرف. ٻاهر ڪان. ٻئي پاسي ڪان ڏارئي ملڪ ڪان. پريان.

–**ٻاهِريو ٻَڏڻ، هُڻڻ:** ملهه ۾ زور ڪري ٻاهريون جاڏنو هڻڻ.

–**ٻاهِريونْ ج ٻاهِريانْ:** ذ. صفت. ٻاهرئين پاسي وارو. اجنبي ـ ڏاريون. اوپرو ـ غير. ٻئي ملڪ جو ـ پرديسي. (ظرف) ظاهر ـ پڌرو ـ عيان. (ث) ٻاهِرين ج ٻاهرِيُون.

–**ٻاهريون ٻَنو رکڻ:** ٻاهريون نمونو رکڻ.

–**ٻاهرئينْ ٻَني:** ظرف. مٿاڇرو ـ سطحي. غير واسطيدار.

–**ٻاهرئينْ ٻَني تي هُلڻ:** مٿاڇري خبر رکڻ. ڇڙواڳ هلڻ. بي جوابدار رهڻ.

–**ٻاهرئين ٻَني تي ويهڻ:** حقيقت کان بيخبر رهڻ. بي جوابدار رهڻ.

–**ٻاهريُون ٻَڏڻ:** ملهه ۾ ٻاهريون جاڏنو هڻڻ ـ ٻاهريو هڻڻ. جڙتو ڳالهيون بنائڻ ـ پهيون ٻڌڻ. اڳ وڌڻ. لالچائڻ يا آماده ڪرڻ لاءِ هيڏيون متيون ٻڌائڻ ـ ريبَڙُ.

• **ٻاهراري، ٻاهراڙي ج ٻاهراريُون، ٻاهراڙيون:** ث. [سن. وَهِر، بَهِرْ] شهر کان ٻاهر واري آبادي ـ ڳوٺاڻي بستي. واهٽ ـ مضافات. ٻهراڙي.

• **ٻاهرُو ج ٻاهرُو:** ذ. [سن. بَهِرْ] هَر. گاڏي يا هر ۾ جوتيل ڍڳن مان ٻاهرئين پاسي (سجي هٿ) وارو ڍڳو. "آڏِ رُو" جو ضد.

• **ٻاهرينْ ج ٻاهرِيُونْ:** ث. ٻهرئين پاسي واري. مَلهه جو هڪ انگ. ساڄي پاسي واري تنگ ۾ هنيل جاڏنو ـ ٻاهريو.

• **ٻاهرِ ميرا (ث):** اسم خاص. راجپوتن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ٻاهرُو ج ٻاهرَا (ل):** ذ. ونجهه جي ڪائي يا چڙهه (جنهن تي پڪي جون ڏندين رکجن ۽ خود ٽوٽي ۽ ٻٽيهاري تي رکبو آهي).

• **ٻاهِرُ:** مصدر. [سن. ١. پُرَواهِکا؛ ٢. باهه > باهڻ] پيڇن ۽ سُوريءَ هڇڻ ڪري هر هر ڪاکوس ۾ وڃي ويهڻ ۽ زور ڏيئي آڻُون ڪڍڻ. چوپائي مال (ٻڪري، وغيره) يا عورت جو ويم وقت زور لائڻ ـ ٻاڻون ڪائڻ. (ٻاهيو ـ ٻاهيندو ـ ٻاهيل).

• **ٻاهُو ج ٻاهُو:** ذ. هُرلي جي پڙ ٻڌڻ وقت نريءَ جي مٿان قَٽ ٻڌڻ لاءِ هڪ تلهي ۽ دِڳهي ڪائي ـ ٻانْهُونْ:

• **ٻاهوڙي ج ٻاهوڙيُونْ:** ث. [سن. باهَ = ٻانْهن] چولي، پهراڻ يا قميص جي ٻانْهن ـ ٻانْهوڙي ـ آستين.

• **ٻاهُونْ ج ٻاهُونْ:** ذ. مددگار. ٻانْهُون (نارجو).

• **ٻائِرِ ج ٻائِرِيُونْ:** ث. [سن. وَرُوَرَ، وَرُوَرَ = ٻير] وڻ جو هڪ قسم (ٻير جهڙو، ننڍو ۽ گهاٽي ڇانوَ وارو. ڪائيون سنهيون ۽ ٻارڻ جي ڪم اچن. قَٽُ صرف ٻڪريون ۽ اُٺ ڪائين. پاڙ مان جهرٽا ٺهن ۽ کونڙ دوا طور ڪم اچي) ـ ٻائُري "ڪيرين، ٻيرين، ٻائرين، لنگهيائين ليار" (شاهه).

• **ٻائِري:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻائِرُ ج ٻائِرَ:** ذ. [سن. وْياوْرِتْ = چوڌاري قَرڻ] هرلي يا نار جي ڍينگي جون ڪائيون (اوپارا، قرهيون ۽ ونگڙا). يانڊو ـ ڍينگو "تيوڍرو پئي ڍهيو ٻڌل ٻائِرَ" (گل). سنهيون ڪائيون جي چڪري جي وچ ۾ ڏبيون آهن (ڪ) ـ آرا. آيت جي ٽاڻن جي جوتين کي انگ ونگڙ نموني ۾ ملائيندڙ ڏاڳو (جنهن تان ڏور قرندي آهي).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

–**هائڙ ٻوڙ:** ذ. [براجن جي نکرڻ کان اڳ درياءَ جي پيچ تي ٽيندڙ آبادي‌ءَ جو اصطلاح: درياءَ جي چاڑهي يا گهٽي برسات سببان ڪورن، ڪڙين ۾ ڪسين ۾ پاڻي‌ءَ جي جهجهائي‌ءَ ڪري هرلي يا نارجي کوهاڏي ۾ پڻ پاڻي‌ءَ جي ايتري گهٽائي‌ءَ جو هائڙ (ياندي يا ڊينگي) جو هيٺيون اڌ ٻه ٻڌي وڃي] تمام گهٽو پاڻي ـ جهجهو پاڻي (جو هائڙ ٻوڙي ڇڏي) "هائڙ ٻوڙ وهن. ڪالوٽيان اڄ گهٽو" (شاهه): "اوهيرا اُلٽي پيا، ٽي هائڙ ٻوڙَ" (حمل). پاڻي‌ءَ جو چاڙهه ـ ٻوڏ ـ طغياني.

–**هائڙ ڦرڙ (ت):** بيزار ٽيڙ. ٽڪجڻ. سُست ٽيڙ.

–**هائڙ هڻڻ (ت):** وڌيون وکون هڻڻ ـ تکو پنڌ ڪرڻ.

• **هائڙو ج هائڙا (ت):** ذ. گهر وارو ـ مڙس ـ مرد. يار ـ سيندو. (ث) هائڙي ج هائڙيُون.

–**هائڙي ج هائڙيُون:** ث. جوان پرٽيل عورت.

• **هائڻ:** اسم خاص. تعلقي تندي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هائڻَ ج هائڻُون:** ث. صفت. اَسُونهيڻ ـ اَيُونئيڻ ـ اَڻ واقف. هائڙي ـ نينگري.

• **هائو ج هاوا:** ذ. [س. گ. باوو: م. باوا: هـ. باپ: ترڪي. بابا] ٽڪاٽي جو سنياليندڙ ـ مندر جو رکوال ـ ٽڪاٽائي. پروهت. گُرو. مهنت (هندو فقيرن جو لقب). (ث) هائي ج هائيون"

• **هائوڪ هائو:** ذ. [سن. ڀَيَ] پؤ ـ ڊپ ـ ڊڄ. ڪاب ڏيجارينڊڙ شيءِ هائو.

• **هائوري ج هائوريُون (ٽ، ڪ):** ث. [سن. وَرُورَ = ٻهر] ٻَهرُ وڻ جو هڪ قسم ـ هائري. ڏسو "هائر".

• **هائوريا (ت):** ذ. پرت جو هڪ قسم.

• **هائُون:** ذ. صفت. منجهيل. اداس. پريشان. موگو. حواس ياخته. ككو وكو.

–**هائُون هائُون:** صفت. اُداس. بيدل ـ حواس باخته.

• **هائي:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هائِي ج هائِيُون، هايُون:** ث. [م. بايڪو، وايڪو] مائي ـ سڪر زال. هندو عورتن جو عزت وارو لقب "ڪانتي هائي، راڌا هائي، وغيره". پيٽ (ث). رئيسياڻي ـ سائڻ "دايون درماندين ٽيون، هائن ٻاڌايو" (سورٺ).

–**هائيلو ج هائيلو (ت):** ذ. صفت. زالن جهڙو. ڪدڙو.

• **هائيتالَ ج هائيتال:** ذ. [سن. وَيْتالِكَ < و + نـ + تالَ = تال. ڏنڪ. سُر. جيڪو بي سُرو ڳائي] گوڙ شور ـ هُل ٻکيڙو ـ جهيڙو ـ تکرار. واويلا ـ ظلم ـ انڌير. ['هائيتاليه' جو مخفف] هائيتاليه سيرو مٽ.

–**هائيتال ۾ پوڻ:** ويل ۾ پوڻ ـ زار ۾ پوڻ. مصيبت ۾ پوڻ. مشڪل ۾ ڦاسڻ. رولي ۾ اچڻ.

• **هائيتاليه:** عددي صفت. [ہـ > هائي + چاليهه > تاليهه] هڪ عدد ـ ٻن ايڪن ۾ چئن ڏهاڪن وارو انگ (٤٢).

• **هائيجي (ٽ):** ث. سَسُ.

• **هائيرا هائيا (ٽ):** ذ. گاهه جو هڪ قسم.

• **هائيرِپ:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هِبّ ج هِبُون:** ث. صفت. قد ۾ ٻُت جو وڏو (جانور). تمام وڏو ۽ ٿُلهو. بي ڊولو. (ث) هرڪا ٿُلهي ساهواري شيءِ جا مَس رڙهي سگهي (ل) قَثْنُهُنْ. آفت.

• **هِبهاٽو ج هِبهاٽا:** ذ. صفت. هاباٽو. اَباٽو. (ث) هَباٽي ج هَباٽيون.

• **هِبَرَ:** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **هِبَرُ:** اسم خاص. "هِبَرَ" قبيلي جو فرد. (ذ) پڪيءَ جو هڪ قسم (جو پنهنجو آڪيرو مُرليءَ جي شڪل جهڙو ٺاهيندو آهي) ـ روڏو ـ ڪوري پڪي.

• **هِبُرُ ج هِبُرَ:** ذ. [سن. وَرُوَرَ، وَبَلَ] سنڌ جي هڪ عام مشهور وڻ جو نالو (وڏو مضبوط وڻ، پن سنهڙا، گُلَ ڦڪا، ڦريون "پلڙا" يا "پاپڙا" ۽ ڇ "چيچڪا". ٻهرجا قسم: ١. سنڌي ٢. ڊلبار ٣. ڪابولي ٤. ولائتي) ـ بَبُول (هـ) ـ Arabia Accacia. (صفت) گهُنڊيل (ڪ). گهنڊيدار وارن وارو.

–**هِبر پوکڻ:** [هِبر پوکي ڪندا پيدا ڪرڻ] اجايو ڪم ڪرڻ. ٻئي کي نقصان رسائڻ وارو ڪم ڪرڻ. اڍنگو هلڻ. دشمني وهائڻ.

–**هِبَرليتائڻ:** ڪنهن وڏي‌ءَ شيءِ کي ڪيرائڻ. ٻاڙ ڪان ڏاڍي کي دسڻ. واقعي بهادري‌ءَ جو ڪم ڪرڻ. ڳالهه ۾ اجايو وڌاءُ ڪرڻ. ٻڙاڪ هڻڻ ـ لاف هڻڻ.

–**هِبرن کان هِير گهُرڻ:** جنهن مان ڪم ٽيڻ جو آسرو نه هجي تنهن ۾ ڪم جي اميد رکڻ. نه ٽيڻ جهڙي سَڌ ڪرڻ. 'ناممڪن' طلب ڪرڻ. اجائي توقع ڪرڻ. ناداني ڏيکارڻ.

–**هِبُري ج هِبُرُون:** ث. ٿوري وقت جو جاول ٻهر جو وڻ. ننڍڙو ٻَهرُ (جو وڏي وڏو وڻ نه ٽيو هجي).

• **هِبُرُ:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽ ڏيجيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هِبُرالو:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هِبُراڻو:** اسم خاص. ڪراچيءَ واري اراضي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هِبُراڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر ٽنڊي ۽ حيدرآباد ضلعن ۾). هوتواڻي ۽ گورچاڻي بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **ٻَہرلو:** اسم خاص. [ٻَہر = قوم جو نالو + لوءِ = ڳوٺ] تعلقي

خيرپور ۾ هڪ تاريخي ڳوٺ جو نالو. سنجهوري تعلقي ۾ هڪ ديهه ۽ تپي جو نالو.

• **هِيُرواري:** اسر خاص. تعلقي کنڊ ڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هِيُرِ (ت):** ث. ڏورڙ ـ بُسڙ ـ دِسڙ.

• **هِيرِاتَ ج هِيرِاتُ (ڪ):** ذ. هڪريءَ جو آواز ـ هيهراٽ. دانهن ـ ڪُوڪَ ـ رڙ. (ث) هِيرِاتَ ج هِيرِاتُون.

• **هِيِي ج هِيِيُونْ:** ث. [سن. وِوْر = ڪولڻ، واضح ڪرڻ، بيان ڪرڻ، روشن ڪرڻ] بيان ـ شرح ـ وضاحت. تاويل. وهيجاڻ.

ـ **هِيِيون مُنجهڻ:** وايون بتال ٽيڻ ـ حوصلا خطا ٽيڻ. ڪڪو وڪو ٽيڻ. وائڙو ٽيڻ. حيران ٽيڻ. منجهي پوڻ.

• **هِيُ ج هِيُ (ت):** ذ. خال ـ وٽي. چورن جو پت ۾ ڪيل سوراخ ـ ڪاٽ. ڪچي ڪوهه جي تر ۾ پاڻيءَ جي ڪيل ڪاڏ ـ ڪوپ. اونداهو ڏُنگ (جبل وغيره ۾). غار. ڪُڇ. سرنگهه. هُنيِ.

• **هِتُ ج هِتَ (ڪ):** ذ. هِرُ ـ ڏرڙ (خصوصاً ماڪوڙين جو).

• **هِتارو ج هِتارا:** ذ. [هِ + تار = تند + وارو] تُنبي سان هڻ تارن وارو ساز.

• **هِتاڙُ ج هِتاڙَ:** ذ. گهٽو گوڙ ـ ڏمڙ ـ هُل هنگامو ـ جهيڙو. هائيتال ـ مانڊاڻ. ڏڪير ـ ڪيڏاڙو.

• **هِتاڙَجَڻُ (ت):** فعل مجهول. هڻ پاسي هجڻ. پلجي وڃڻ. منجهي پوڻ ـ گمراهه ٽيڻ. (هتاڙيو ـ هِتاڙبو ـ هِتاڙيل).

• **هِتِ هِتِ:** ث. گهالهائڻ ۾ هاتائي. بيفائدو گهالهاءُ. بڪ بڪ ـ اجائي گهالهه. بي واجبي هلت. هلڪڙائي ـ ترڙائي. قَٽ قَٽ. تِر تِر. ڪلڻ ۽ بند ٽيڻ جي حالت ـ پُورَ پَتَ. هِتڪو. بي آرامي. لغڙ جي قَٽ قَٽ.

ـ **هِت هِت ڪرڻ:** زبان جي اٽڪ سان گهالهائڻ ـ هاتائڻ. ڪم ۾ اجائي تکڙ ڪرڻ ـ تِر تِر ڪرڻ. قٽ قٽ ڪرڻ.

ـ **هِتُهِتيو ج هِتُهِتيا:** ذ. صفت. هاتو (گهالهائڻ ۾). هلڪو ـ ترڙو. فصلهٽيرو. بي آرامو ـ بي صبرو.

• **هِتِرُ ج هِتِرَ:** ذ. صفت. هاتو.

• **هِتَڙَ:** ث. هاتائي. پُلَ ـ ويسر.

ـ **هِتڙي وڃڻ:** هاتاڙجي وڃڻ. پلجي وڃڻ.

• **هِتَڙَ:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو "سجي سنڌ سُڪار تہ ہِڌ ڪُنجي هِتڙين" (چوٽي).

• **هِتَڙُ ج هِتَڙَ:** ذ. صفت. هاتو. اُبتو. اَجايو.

• **هِتُڪَڻُ (ت):** مصدر. اوچتو مٽي اُيرڻ. اوچتو ظاهر ٽيڻ. بڙڪڻ ـ اُيرڻ. اوچتو تپو ڏيڻ. (هِتڪيو ـ هِتڪندو ـ هِتڪيل).

• **هِتُڪو ج هِتُڪا:** ذ. بي آرامي. ڇرپُر ـ بي صبري ـ اَسُڪائي. هِت هِت. سوراخ جي پورجڻ ۽ پتجڻ جي حالت. (هتيءَ جي) اوچتو وسامڻ ۽ هَرڻ جي حالت ـ تمڪو.

• **هِتُڪو ج هِتُڪا:** ذ. اوچتو تپو ـ پُتڪو ـ پَڙڪو.

• **هِتڪو ڏيڻ:** اوچتو پڙڪو ڏيڻ ـ اوچتو ظاهر ٽيڻ. اوچتو تپو ڏيڻ.

• **هِتُ ج هِتَ:** ذ. ڪنهن ٽلهي هُوڙي جو هيٺيون حصو جو هُوڙي جي وڃڻ يا ڪاڇي وڃڻ ڪان پوءِ زمين ۾ رهي ـ ٽُهه. گاهه جو مُجو. اُهو هوتو جو وڏي وڻ نہ ٽئي ـ هِتِي ـ ٽُهي. ڪنهن به هوتي جي ڏاڙهي يا ڳڻيءَ جو هيٺيون پاڳو. وڻ جو مورهاءُ. هُڇي ڏاڙهيءَ جي چڱ. (صفت) بيوقوف ـ پُوڪ ـ چريو (ت). جڏو ـ نڪمو. (حرف ندا) ڪنهن ڪچي ڪڪي، اڻ وٽندڙ يا اجائي گهالهه جو جواب (ڪ).

• **هِتَرُ ج هِتَرَ:** ذ. منڪَري جو هڪ قسم (منهن ۾ اڇيان سڱ مثل هڪ فوٽ سُونڌ، جنهن جي هنهي پاسي چوٽين ۾ اڪيون ٽين) ڏسو "هِتري".

• **هِتراڙُ (ل):** ذ. ڪريل ڪير (جود ڪَ د ڪَ ٽي وڃي).

• **هِتري ج هِتريُون:** ث. منگري جو هڪ قسم (ڏوڪان جي جنس، مگر ننڍي ٽئي، اڇيان مُنهن وٽان فوٽ ڪن ڏِگهو ۽ ويڪرو سڱ، جنهن جي چوٽين ۾ هنهي پاسن اڪيون ٽين، ڏيگهه ۱۰ ڪان ۱۲ فوٽ).

• **هِتَڙ:** ث. گهوڙي جو رَلي واري پنڊ ۾ پير متائڻ جو عيب.

ـ **هِتڙ وجهڻ:** وارو متائڻ. عيب وجهڻ. نفاق وجهڻ.

• **هِتَڙُ ج هِتَڙَ (ڪ):** ظرف. [هِ + هَتڙ] هنهي هٽن سان ـ هِ هٽڙيو.

• **هِتو ج هِتا:** ڏانڊي گاهه "توپ" جون پاڙون (جي مال کي ڪارائيندا آهن) "وڇهي هوت هِتي ۾، سائي ڏني سَتَ" ڪچي گاهه جو هوڙو. (ث) هِتِي ج هِتيون.

• **هِتِي ج هِتُيون (ڪ):** ث. هُوٽِي ـ هُوٽ. مهانڊو ـ مُنهن.

• **هِتُ ج هِتَ:** ذ. [سن. وَتْه] وڻ جو هڪ قسم ـ بڙ. (صفت) ننڍو نيٽو ـ جوان. سگهو ـ طاقتور ـ زورائتو. (ڪنايَ) ڪَپُوتُ.

• **هِتَ:** ث. هِ پوتيون يا چادرون (جي زالون پردي طور اوڍين) ـ هِتي چادر. هِتو ڪپڙو. هِتو رئو (جو شاديءَ ۾ گهوٽ يا ڪنوار کي ڏيڪائيندا آهن). (ڏوهين جي اصطلاح ۾) هِ گُنديل ڪپڙا تِترن جا ۽ گڏيل پچرا. اَنَ جي راهه جي ڪُڊي يا بچت (جنهن ۾ ڪم ايندڙ) ۽ سانگي ڪائي ـ هيلنگهه. ڪن به هن شين گڏ هئڻ جي حالت. هِتائي ـ هِيڻ. هَڏي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ملاوت ـ جوڙ ـ ڳنڍ. جوڙو ـ جُت. ميلاپ. لاڳاپو ـ تعلق. سمجهه ـ ٻيٽ (لس) "تنديِ وڏي ڳالهه جي، جو نه سمجهي ٻٽ: شعر تنهن شاعر جا جهڙا گڏهه جا ٽٽ".

ـ **ٻٽ ڳالهائڻ:** طرفداريءَ سان ڳالهائڻ.

● **ٻٽ، ٻٽ:** صفت. ٻه گڏ ـ ٻيلهه ـ جوڙو ـ جُت. ڪُلهو ڪُلهي ۾ شامل ـ گڏ "ڪيئن اُپرئين ڪيوڙا، تون ٻٽ ٻهر سان ٻيلهه" (سگهڙ). سان ـ ساڻ. برابر. ڪير ڪنڊ ـ رل مِل ـ ميلاپ ۾ ـ هم صلاح. هڪ جهڙو ـ مَٽ.

ـ **ٻٽ ٻڌڻ:** ٻيلهه ٻڌڻ ـ جوڙ ٽيڻ.

ـ **ٻٽ ٽيڻ:** (ڪجيءَ جو اصطلاح ۾) هڪ ٻُوند ۾ ٻٽيون ڪارڪون پيدا ٽيڻ.

ـ **ٻٽ ڪرڻ:** سَلهاڙڻ ـ گڏ ٻڌڻ ـ جُت ٻڌڻ. شامل ڪرڻ ـ گڏ ڪرڻ. همراهه ڪرڻ.

● **ٻٽ ج ٻٽون:** ث. ٻٽ ـ ٻٽي گڏي.

● **ٻٽ ج ٻٽ:** ذ. [سن. دْوِ = ٻه] ٻن آگرين سان ڪيل اشارو.

ـ **ٻٽ جهلڻ:** گڏيون جهلڻ. بي آبرو ٽيڻ.

ـ **ٻٽ هڻڻ:** گڏيون هڻڻ. بي آبرو ئي ڪرڻ. جوڳي جٽ ڪرڻ. بيعزتيءَ واري سزا ڏيڻ.

● **ٻٽ (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

● **ٻٽ:** ث. هوا جي بند ٿي وڃڻ سبب مونجهه ـ گهُٽ. گرميءَ ڪان مونجهه ـ ٻوسٽ ـ اُڪرس. ماڻ ماڻار ـ خاموشي ـ سانت. مائائي (ڏندي وغيره جي). ٽاپر. جلدائي ـ تکڙ. چِڪَ ـ چِبي ـ سَٽ (ڪ). ڏوڙ (ڪ). بيهوشي ـ بي سُرتائي. جوُئر ٻاجهري وغيره جي سنگن (اَنَ) ڪي ڪينئين لڳڻ جي حالت (پوک ڪي اها بيماري سنگ نسرڻ وقت لڳندي آهي، جنهن ۾ سنگ نسري ويندو آهي، پر اَنَ نه ڪندو آهي).

ـ **ٻٽ ڏيڻ:** راند ۾ زور سان ٽيلهو ڏيڻ ـ ڏکو ڏيڻ. روڪڻ ـ ماڻ ڪرائڻ. ٻَل ڏيڻ ـ سُوٽ ڏيڻ. حقي ڪي زور سان چِڪَ ڏيڻ. تکڙو ڏوڙ (ڪ). تکو پڄي غائب ٽيڻ.

ـ **ٻٽ ۾ پوڻ:** بيهوشيءَ ۾ پوڻ ـ ٻوڙاهه ۾ پوڻ. بيمار هجڻ.

● **ٻٽ ج ٻڌڻ:** ث. ڏڪ ـ پردو. ڇاڙيءَ جي چوڌاري ٻڌل ڪپڙو ("ٻٽ" پاڻ لڪائڻ خاطر يا سردي" ڪان بچاءَ خاطر ٻڌبي آهي، جنهن ۾ مُنهن جو گهڻو حصو وات سميت لڪي ويندو آهي ۽ ماڻهو سجاڻپ ۾ نه ايندو آهي). لونگي يا چوٽي بر وارو سنهون ڪپڙو (جو طهر، شاديءَ يا ونگار تي حجام ۽ مگڻهار کي مٽي تي ٻڌائيندا آهن). ڍڳي جي اکين تي اکيا چاڙهي اُن جي مٽان ٻڌل ڪپڙو (ت).

ـ **ٻٽ ٻڌائڻ:** پٽڪو يا پگ ٻڌائڻ (لنگهي يا حجام کي شاديءَ جي موقعي تي).

ـ **ٻٽ ٻڌڻ:** ڪنن ۾ ڪاڏيءَ کي ڪپڙو ويڙهڻ.

ـ **ٻٽ هڻڻ:** ٻٽ ٻڌڻ.

● **ٻٽ:** ظرف. اصل ـ پٽيءَ هرگز ـ مُورهين. سراسر ـ برابر. پڪ ـ ضرور. بلڪل ـ آخرڪار ـ نيٽ. هروپرو. سڌو ـ آرپار ـ بِسَٽ.. يڪ ساهي. جلدي ـ اوچتو.

● **ٻٽَ ج ٻٽ:** ذ. ڏڪ ـ ايذاءُ صدمو. ٽيلهو. جانور کي ڪَن ۾ وڌل ڪَکر (سجاڻپ لاءِ). نشان ـ وِڌ. ڪير يا پاٽيءَ جو ٻٽو (ڪ) ـ سُرڪ. گُرڙي (ڪ). تمام گهڻو نشو.

ـ **ٻٽ ڏيڻ:** سپ ڪجهه ڪٽي وڃڻ. ڪجهه به نه بچائڻ. ڏڪ ڏيڻ. تکڙو ڏوڙڻ. لِڪي وڃڻ. پڄي وڃڻ (ت). قُبائڻ. بيپرواهه ٽيڻ.

● **ٻٽاڪَ ج ٻٽاڪُون:** ث. ڏاڙ ـ لَٻاڙ ـ لاف وڏاءُ واري ڳالهه ـ ڪوڙ.

ـ **ٻٽاڪ لڳڻ:** لاف لڳڻ "فلاڻي جي ٻٽاڪ پئي لڳي".

ـ **ٻٽاڪ هڻڻ:** ڏاڙ هڻڻ ـ لاف هڻڻ. ڪوڙ هڻڻ.

ـ **ٻٽاڪِي ج ٻٽاڪِي:** ذ. صفت. ڏاڙي ـ لٻاڙي ـ لاف هڻندڙ. ڳالهه ۾ وڏاءُ ڪندڙ. ڪُوڙو.

● **ٻٽا ڪلهوڙا:** اسم خاص تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **ٻٽانگَ ج ٻٽانگُون (ل):** ث. ٻٽاڪ.

● **ٻٽانگُ ج ٻٽانگَ (ت):** ذ. صفت. ڏڳو ـ لاڏُبٽ.

● **ٻٽائڻ:** مصدر. بند ڪرائڻ. پُورائڻ. گهُٽائڻ. بيهوش ڪرائڻ. (ٻٽايو ـ ٻٽائيندو ـ ٻٽايل).

● **ٻٽائي:** ث. ٻيڻ. ٻيٽائي ـ ڏوٽائي "پنجن جي ٻٽائي = ڏهه".

● **ٻٽ ٻٽ:** ث. گهوڙي جو تکي پنڊ ۾ (سُنبن جو) آواز. ٽڪاءُ. ڪوڙي ساراهه ـ خوشامد ـ چاپلوسي.

ـ **ٻٽ ٻٽ ڪري مارڻ:** آواز سان مارڻ. ٽڪ ٽڪ ڪري مارڻ.

● **ٻٽ ٻُري، ٻٽ ٻهي:** ث. مِٽيءَ يا ٿُهن گڏيل انَ ڪُديءَ وارو انَ.

● **ٻٽجڻ:** مصدر. "ٻٽڻ" مان فعل مجهول. گهُٽجڻ ـ هوساتجڻ ـ هوا جو بندجڻ ـ اُگهٽجڻ. بندجڻ ـ پُورجڻ. هُوُج اچي وڃڻ. (چلم جو) ڏڙڪو نه ڪرڻ ـ (چلم مان) ڦُوڪ نه اچڻ (ناڙي) بند ٽيڻ (جيئن ٻج هيٺ نه وهي). (نڪ جو) ٽڏ ۾ بند ٽيڻ. بيهوش ٽيڻ. (ٻٽيو ـ ٻٽبو ـ ٻٽيل).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

–**ٻٽجي وڃڻ:** بند جي وڃڻ. پورجي وڃڻ ـ گھٽي روئڻ سان گھُٽجي وڃڻ.

• **ٻٽَرِيل** ج **ٻٽَرِيلَ:** ذ. [انگ. butler] حاضريءَ جو نوڪر. ماني کارائيندڙ نوڪر. بورچي.

• **ٻٽڑا:** اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻٽڑا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻٽڑي:** ث. جوئر جو هڪ قسم (جنهن جي هر هڪ ٿُھ ۾ ٻہ گڏ داڻا ٿين).

• **ٻَٽَ سِرائي:** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو. (تعلقي ميهڙ ۾ انهيءَ ذات جي نالي پويان) گوٺ ۽ ديهه جو نالو.

• **ٻَٽَڪُ** ج **ٻَٽَڪَ:** ذ. ڪنن وڌيل ـ ٻٽو ـ ٻُسو (جويايو مال).

• **ٻٽڪارَ** ج **ٻٽڪارُونْ:** ث. جويائي مال کي سڏڻ جو آواز. داڻو يا کاڌي جي شيءِ ڏيکاري وهت کي ريبڻ ۽ جھلڻ لاءِ ڪيل آواز. ٻُڄڪار.

• **ٻٽڪلو** ج **ٻٽڪلا:** ذ. ٻٽاڪي ـ ڏاڙي ـ لٻاڙي.

• **ٻٽڪُنُ (ل):** مصدر. تڙڪو ڏيئي پڇي پوڻ. تڙڪڻ. ٽنڻ. (ٻَٽڪيو ـ ٻَٽڪندو ـ ٻَٽڪيل).

• **ٻٽڪو** ج **ٻٽڪا:** ذ. پڇڻ جو آواز ـ تڙڪو ـ ٽڪاءُ. ڪِرڻ جو آواز ـ ڦھڪو ـ زيڪو.

• **ٻٽگاڙڻ:** مصدر. زور سان پرڻ ـ ڦُسڻ ـ گھُجڻ. دٻڻ. زور ڏيڻ. (ٻوٽگاڙيو ـ ٻٽگاڙيندو ـ ٻٽگاڙيل).

• **ٻِٽِڻ** ج **ٻِٽِيُون:** ث. ٻن سارين سان راند. نوٽڻ راند ۾ ٻِن ٻِن پَرين ٽِڻن جو داءُ ـ ٻيگھي. جھيڙو (فقط ٻن ماڻھن جي وچ ۾).

–**ٻِٽِڻ مَڃڻ:** ٻيگھي لڳڻ. ٻن پاسن کان فائدو ٽيڻ. هر طرح فائدو ٽيڻ. مَڪو مڃڻ.

• **ٻَٽَنَ، ٻَٽِ** ج **ٻَٽَون، ٻٽِيُون:** ث. پاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم (جو فقط ڪناري تي ويهي) ـ گھِٽِٽي.

• **ٻُٽَڻُ:** مصدر. بند ڪرڻ ـ پوُرڻ. ٻَڏڻ. ڪَپڻ ـ وِڌڻ. ٻُٽو ڪرڻ. جمائي چڙڻ (جئين سرديءَ ۾ ڪاشيءَ جمي وڃي). ٻَٽيو ـ ٻَٽيندو ـ ٻَٽيل).

• **ٻٽو** ج **ٻٽا:** ذ. ٻٽاڪي. بدمعاش. لُڇو. چالاڪ. هڪ قسم جي مڇي (ل) ـ گُنڈڻُ.

• **ٻِڪ** ج **ٻِٽا:** ذ. ٻيٽو. ڏُھرو. ٻہ پَڙو ـ ٻہ ٿھو. گڏ جاول (ل) ـ جاڙو. ڪي ٻہ ٻيون ـ جوڙو. جُوئر جي سنگن جو جوڙو (جو لاباري وقت لاءِ ۾ ڏجي). ٻہ پيرا ڏيکاريندڙ (انگ). (ث) ٻِٽِي ج ٻِٽِيُون.

• **ٻِٽا:** ذ. ٽانگي جو هڪ حصو (ٻہ ڏِگھيون ڪاٺيون. جن سان سَرائيءَ ۽ ڪمان کي بند ڪندا آھن).

–**ٻِٽا پِيئڻ:** گڏيل ڏُڪ پيئڻ.

–**ٻِٽائِي:** ث. ٻِيڻ ـ ڏُوڻائي "پنجن جي ٻِٽائي = ڏھ".

–**ٻِٽو بالواسِطَه:** ذ. اهو فعل جنهن جو فاعل ٻئي ڪنهن جي معرفت ڪم ڪرائي ("احمد راند ڪرارائي. يعقوب گھوڙو ڏوڙارايو" انهن جملن ۾ 'ڪرارائي' ۽ 'ڏوڙارايو' فعل متعدي ٻٽو بالواسطه سڏيو ويندو آهي).

–**ٻِٽو ڏيڻ، ڪيڻ (ت):** پوک کي ٻيو پاڻي ڏيڻ.

–**ٻِٽو ڪرڻ:** (موچين جي اصطلاح ۾) چمڙي کي اَنڊرَسُ يا استر ڏيڻ.

–**ٻِٽو ڪُنَرُ (ت):** ذ. چوپائي مال جي سجاڻپ جو هڪ نشان (داغ).

–**ٻِٽو ڪُنُ (ڪ):** ذ. پرت جو هڪ قسم

–**ٻِٽو لولو:** ذ. ٻِڙِي بُسري يا ڳَرھاڙِي.

• **ٻٽو** ج **ٻٽا:** ذ. صفت. ڪنن ڪپيل ـ ڪُرو. ڪنن يا پُڇ کان سواءِ. اَڻپورو. ننڍو (نالو). ڪنن پڳل (ٺڪر جو ٽاڻُ). بدصورت ـ ڪوجھو. زيورن کان سواءِ ـ ٻُسو. بدزيب. بيغيرت. بي مانو. بحيا. سُرڪ ـ ڏُڪ ـ ٻَٽُ (ڪ). (اسم خاص) هڪ ٺڻُ جو نالو. (ث) ٻَٽِي ج ٻَٽِيون.

–**ٻٽو اَڪَرُ** ج **ٻٽا اَڪَرَ:** ذ. اهڙا اکرجن تي حرڪتون يا لاکٽائون نہ هجڻ (هندو سنڌي اکرن).

–**ٻٽو ڪوهُ:** ذ. آسمان جو هڪ نڪت (جيڪو چيٽ جي مهيني ۾ 'واتَ' جي پرسان اپري).

–**ٻٽو گَڏَهُ (ت):** ذ. صفت. بدنام ـ خوار.

–**ٻُٽو ڪرڻ:** ڪن ڪپڻ. ڪَنا پڇڻ.

–**ٻِٽِي ڪرڻ:** ڪن ڪپڻ. (اصطلاحاً) ڪپت ڪرڻ "ٻَہَر جا ٻُٽِي ڪئي، تنهن کي ڪن ڏيندو ڪير"

–**ٻٽو نالو:** ذ. چڑو يا رکو نالو (اهو نالو جو ڪنهن تعظيمي لقب يعني جناب، صاحب، محترم، مسٽر، وغيره کان سواءِ ورتو وڃي).

• **ٻٽوان، ٻٽوائُن:** ذ. ڪنن تائين ڪتريل وارُ ـ شرعي وار. علوي وار.

• **ٻٽوان ڪرڻ:** ڪنن جي پاڙَ جي سَنُوت تائين وار ڪتري چڏڻ. شرعي وار رکائڻ.

• **ٻٽُورَ:** ذ. مٽي جا وار (جي وچ تان ڪوڙيل ۽ رڳو ٻن پاسن کان چڏيل هجن). مَٽي جا قلر ـ ڪُوٽا. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **ٻَٽُوُرُ ج ٻَٽُوُرَ:** ذ. صفت. [سن. واتَ = هوا؛ واوَدُ] واتوڙ ـ وات ـ قاتوڙو ـ دهن. دريدو. گهڙ گالهيو ـ بڪبڪيو ـ بڙ بڙيو ـ واتراڏو. ٻڪاڻي. اجائي وڏائي ڪندڙ ـ ترڙو ـ قوندر. واهيات. لوفر.

• **ٻَٽُوُرَ:** اسر خاص. تعلقي سنجهوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻَٽوڪو ج ٻَٽوڪا (ل):** صفت. چوتو ـ نندو (ڪپڙو).

• **ٻَٽوڪوٽ:** اسر خاص. تعلقي ميرپور خاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻَٽُونْ ج ٻَٽُونْ:** ذ. [سن. وَتْ = چوڏاري گهيرڻ] پٺسن وڇوڙ لاءِ چر يا ڪپڙي جي نندڙي ٽيلهي. ٻَڌوان وار.

• **ٻَٽُونْگو ج ٻَٽُونْگا:** ذ. صفت. ٻن ٽنگن وارو. ناسن قاتو. بدشڪل.

• **ٻَٽُونْڙِي ج ٻَٽُونْڙِيُون:** ث. درياءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **ٻَٽُونْڻُون ج ٻَٽُونْڻَانْ (ڪ):** ذ. صفت. [سن. واوَدُوْكَ > وَدْ = گالهائڻ] اجايو گالهائيندڙ. ٻڪاڻي. ڪوڙو.

• **ٻَٽونْ:** ظرف. تمام تکو ـ بلڪل تيز.

• **ٻَٽُوئُونْ، ٻَٽُئُونْ ج ٻَٽُوئَانْ، ٻَٽُئَانْ:** ذ. پٺسن رکڻ لاءِ چمڙي جو ٿهيل ڪيسو ـ ٻٽون.

• **ٻَٽِي ج ٻَٽِيُون:** ث. مڇيءَ جو هڪ قسم (چلرن سان، گندڻ جو نمونو. ڏيکهه اٽڪل ٦ ـ ٧ـانچ) "ڇَلِيُون چِلي ڇيلريون، ڪن ٻَڌِن منجهان ٻوڙ".

• **ٻِٽِي ج ٻِٽِيُون:** ث. ٻيٽي. ٻه ڳڏيل آگريون. ٻٽي آگر. گڏي.

• **ٻِٽِي ڪُڪْرِي:** ث. مينڍن جي ڪن ڪي ڏنل ٻه ڇيهه (سجاٽپ طور).

– **ٻِٽِيون واڳون وِجهڻ:** سخت قابو ڪرڻ.

– **ٻِٽِيون هڻڻ:** گڏيون هڻڻ. سخت بيعزتي ڪرڻ.

• **ٻَٽِي ج ٻَٽِيون:** ث. صفت. بنا ڳڻن (عورت) ـ ٻوڪي ـ ٻُسِي. اَڻ وٽندڙ ـ بدزيبي. ڪنن وديل. ردِ جو هڪ قسم. (ث) ڪپت.

– **ٻَٽي ٻوڪِي ج ٻَٽيون ٻوڪيون:** ث. زيورن کان سواءِ (عورت) ـ ٻوڪي ـ ٻوسِي.

– **ٻَٽي ٻوڪي هُڻڻ:** ڳڻن کان سواءِ هڻڻ ـ ٻُسي هڻڻ.

– **ٻَٽِي ڪرڻ:** ڪپت ڪرڻ ـ ڪوٽي ڪرڻ "ٻَهَرجا ٻَٽي ڪئي، تنهن کي ڪن ڏيندو ڪير" (ملهڻ ڪرمتي).

– **ٻَٽي گڏهه:** ث. ڪنن ڪپيل گڏهه "اوبر سوبر سونيءَ کي، ٻَٽِي گڏهه دائِي کي" (چوٽي).

– **ٻَٽي ليلي ٻه نه هُجڻ:** بلڪل سُڄ هڻڻ ـ پينگ هڻڻ.

• **ٻَٽيرو ج ٻَٽيرا:** ذ. [سن. وَرْتَكَ] تتر جي نموني تي هڪ قسم جو پکي (جو اڪثر آباد زمين جي فصلن ۾ ٽئي، ۽ هڪ فصل ختم ٽئي تہ ان کي چڏي، ٻئي فصل واريءَ زمين ۾ وڃي رهي) ـ فصل ٻٽيرو. نندي قد وارو گهوڙو. (صفت) مسخرو. ٻٽاڪي. احمق.

• **ٻَٽِيڪو ج ٻَٽِيڪا:** ذ. گهٽو گوڙ ـ هُل (اڪثري پڪين ۾ زالن جو). فساد. شور. جهيڙو (زنانو).

– **ٻَٽِيڪو لڳڻ:** (زالن جو) جهيڙو ٽيڻ. لڙ ٽيڻ ـ گوڙ ٽيڻ.

• **ٻَٽِيهَ:** صفت. [ٻَہ + سن. ترِنْشَت = ٽيهه] هڪ عدد جو نالو ـ ٻَہ ۽ ٽيهه (32). (ڪنايتاً) گهٽا. جهجها "اَٺ چري ٻٽيهه، آءٌ چران چٽيهه" (چوٽي)؛ "ٻٽيهه منڊ منڊي ۾، اسيءَ ۾ ڪاٽو".

– **ٻَٽِيهه اَڀُرن:** ذ. ٻٽيهه گهٽا. عورت جي سينگار جا ٻٽيهه زيور (جي 'جامع اللغات' موجب هي آهن: ١. سِيس ڦُول (سينڊ ڦُل) ٢. ڪور ٣. ٽِيڪا (تِلڪ) ۴. بالي (والي) ۵. پتا (پنڙا) ٦. ڪَرن ڦُول (ڪوڪو = سون جو ٿهيل، لونگ جهڙو، ڪنن ۾ پائڻ جو). ٧. جهُومر (ڪنن جا جهومڪ) ٨. نَٿ ٩. چندن هار ١٠. مڪٽ هار ١١. جوها ١٢ چمپاڪلي (چمڪلي) ١٣. جگنو (ڪارڪ يا ڊولٽو) ١۴. ڪَنْٺ سَري (ڪنمال) ١۵. پَڇلڙي (پنج سري، شايد ڏهري) ١٦. آرسي ١٧. انگوٺي (مندي) ١٨. ڪنگن (ڪنگڻ) ١٩. پَهُنْچِي (پونچي) ٢٠ چوڙيون ٢١. چَن مُنَڊَش (ويڪري پتي واري چوڙي جنهن ۾ ٽڪون لڳل هجن) ٢٢. تَوَنگي ننگ = ٻرا، موتي وغيره جي ڏاڳي ۾ پوئي ڪرائيءَ ۾ ٻڌجن) ٢٣. بازو بند ٢۴. جوشن ٢۵. بَري (بازو بند؟) ٢٦. ڪردني (چيلهڪي) ٢٧. ڪڙا (ڪڙولا) ٢٨. پازيب ٢٩. جهانْجهه (پيرن ۾ پائڻ جا پورا ڪنگڻ) ٣٠. چَڙي (چانديءَ جون چوڙيون (جي ڪڙين جي جاءِ تي پائجن) ٣١. بِڇُوئي (وڇونڙا) ٣٢. چَلا (پيرن جي آگرين جا).

– **ٻَٽِيهه پڙهڻ:** سپ پڙهڻ. سپ علم جاڻڻ.

– **ٻَٽِيهه دليون هُڻڻ:** بي انداز محبت هڻڻ.

– **ٻَٽِيهه ڏارُون:** محاورو. ماءُ جي ٿڃ.

– **ٻَٽِيهه ڏارون نہ بخشڻ:** (ماءُ جو پٽ کي پاراتو) ٿَڃ نہ بخشڻ.

– **ٻَٽِيهه لَکَّ:** ذ. ٻٽيهه لڇ. گهٽيون ڇگايون.

– **ٻَٽِيهه لکڻو ج ٻَٽِيهه لکڻا:** ذ. صفت. ٻٽيهن لڇڻ وارو ـ گهٽن ڇگن لڇڻ وارو. (ث) ٻَٽِيهه لَکِي ج ٻَٽِيهه لکڻيون.

– **ٻَٽِيهو:** ذ. ٻٽيهن وارو. ويہ وقت زالن لاءِ ٻٽيهن جزن واري دوا ـ سُوانْجو. (صفت) آنوري ـ لُڇ. وڏو بدمعاش. (ذ) سُٽ جو هڪ قسم (جو 'ٻٽيهي' کان ٽُلهيرو ٽئي).

– **ٻَٽِيهو ڏاجو:** ذ. اُهو ڏاج جنهن ۾ ڪنوار کي ٻٽيهه وڳا ملن.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **ٻتيهولُڄ:** ذ. وڏو بدمعاش ـ اَٿوري.

– **ٻتيهي ج ٻتيهيُون:** ث. ماڻهوءَ جي ٻنهي جاڙين وارا سيئي ڏند ـ ٻتيهه ڏند. پَتي جي ڇهه باز راند ۾ ساندھ سپ هٿ ڪٽي وڃڻ واري حالت.

• **ٻتي هڻڻ (ت):** ٻتاڪ هڻڻ ـ لاف زني ڪرڻ. اٽڪل ڪرڻ.

• **ٻٽُ ج ٻٽَ:** ذ. سُوئر جو ڪير پياڪ ٻچو (جنهن ايڏا سنگها يا وَڃَ نه ڪڍيا هجن) ـ ٻَٽَـرُ ـ ٻَٽڙو. ڪنهن ٻه جانور جو ڪير ڏاڪ ٻچو "ٻٽُ اباڻي پارجو، ڇَري نه ڏارو" (گرهوڙي).

• **ٻٽَ:** ث. ڪجهه ٻه نه هڻڻ واري حالت ـ پينگ ـ سَڄ. هوا جي بندش ـ گهُٽَ (ت). نابري. (ظرف) گڏ. برابر (ت).

– **ٻٽَ ڪرڻ:** نابري وارڻ ـ ناڪار ڪرڻ. نه هڻڻ جي وائي وارڻ.

• **ٻٽُ ج ٻٽَ (ت):** ذ. ٻوُتو. ٻوُڙو. ٻٽُ.

• **ٻَٽَـرُ ج ٻَٽَـرَ:** ذ. [سن. وٹْسا] ٻچو ـ ٻچڙو. ڪنهن ٻه جانور جو نندو قر. (هڙيءَ يا سوئر جو) ٻَچو ـ ٻَٽُ ـ ٻَٽڙو.

• **ٻَٽَڙُ ج ٻَٽَـرَ:** ذ. ٻَٽَـرُ.

• **ٻَٽَـڙو ج ٻَٽَـرا:** ذ. نندو ٻَٽُ ـ ٻَٽَـرُ ـ ٻَٽَـرَ "اڃي پيدا ٿي اوچتي. هڙٽي وٽي ٻَٽرا ٻئي" (رمضان ڪنير).

• **ٻَلَڙُ ج ٻَلَـرَ (ل):** ذ. وڏو پيالو ـ جَمَڙُ.

• **ٻَلـو ج ٻَلـا (ت):** ذ. صفت. پُورو ـ اڇو. سهڻو.

• **ٻٽِي ج ٻٽِيُون (ت):** ث. نندو دِ ڪَ ـ دِ ڪڙي. ٻُٽِي.

• **ٻَٻُ ج ٻَٻَ:** ذ. خال ـ پورَ. اُوندھ.

• **ٻِپاراڻ:** ظرف. [سن. دُو = ٻه + پارَ = درياءَ جو پاسو] ٻنهي پاسن کان "اَڃي لهريون لڳيون، ٻيڙيءَ ٻِپاراڻ" (شاهه).

• **ٻِپارو ج ٻِپارا:** ذ. صفت. [ٻه = ٻنهي + پارو = پارن وارو] آربار چڙهندڙ. ٻِسَتِ ـ دوپارو "هيءَ ڪَلِي ڪَيڻِي ڪار، ٿِي ٻِپارا ٻاڻ هٽي" (شاعر).

• **ٻِپتا ج ٻِپتاُون:** ث. [سن. وِپَت، وِپدا = مصيبت] آپدا ـ آفت ـ مصيبت. بدبختي ـ نياڪ ـ شامت.

• **ٻِپَرَ:** ظرف. [ٻه + پَر > پارَ = پاسو. ڪنارو] ٻِپارا ـ ٻنهي طرفن جا "ٻاڻ ٻِپَرَ سَلَ، سيف دوپارا، ڪن پيا تيز خنجر ڪي" (سگهڙ).

• **ٻِپَڙ ٻِپَڙ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر اُتر سنڌ ۾، جن مان ٻهار نالي ٻِپڙ ميان نور محمد ۽ غلام شاهه جي وقت ۾ شاعر ٿي گذريو آهي).

• **ٻِپڙ:** اسم خاص. تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻِپرا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر ڪراچي ۽ حيدرآباد ۾).

• **ٻِپڙو ج ٻِپڙا:** ذ. صفت. ٻِن پڙن وارو ـ ٻِن تهن وارو (ٻه تهو). (ذ) اڇرائو.

• **ٻِپڙي ج ٻِپڙيُون:** صفت. ٻن پڙن واري ماني ٻِن پڙن واري (اجرڪ). (ث) سِپُ ـ سِپِي "ٻاڙو ٻِئي نه ٻِپڙي، مِلو مُنهن لڳوس" (شاهه).

• **ٻِپَڻ (ت):** مصدر. زور سان پرڻ ـ گهوچڻ. دٻڻ ـ ڦَسڻ. (ٻِپيو ـ ٻِپيندو ـ ٻِپيل).

• **ٻِپَڻُ ج ٻِپَڻَ (ت):** ذ. هڪ ماڻُ.

• **ٻِپُونڈَ (ث):** ث. هر هر ڏوڙ. ڪنهن ڪم لاءِ ذري ذري وڃڻ جي حالت.

• **ٻِپُوهارَ:** اسم خاص. تعلقي مِڻيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻِپَهَرَ:** ذ. [ٻِ + سن. پُرَ هَرَ = پهر] ٻن پهرن جو وقت (سياري ۾ جڏهن اٽڪل اڌ ڏينهن گذري ۽ اونهاري ۾ جڏهن سج ڪاپار تي اچي) ـ منجهند. اڌ ڏينهن. ڏينهن جو وچ.

– **ٻِپَهَرو ج ٻِپَهَرا:** ذ. ٻن پهرن جي ماني يا آرام ـ مانجهاندو.

– **ٻِپَهَرو ڪرڻ:** منجهند جي ماني کائڻ ۽ آرام ڪرڻ ـ مانجهاندو ڪرڻ. منجهند جو وقت گذارڻ ـ ڏينهن ٽارڻ.

– **ٻِپَهَري ج ٻِپَهَرُيُون:** ث. ٻِپَهَر. ٻِپَهرو. اڳين نماز. ظهر جو وقت.

– **ٻِپَهري کائڻ:** منجهند جي ماني کائڻ.

• **ٻِپِي ج ٻِپِيُون:** ث. پِپِي ـ چَٽَ ـ ڏاڏر. دلبو ـ ڏٽو. ريب.

– **ٻِپيون ٻَڏڻ:** ـڏٽا ڏيڻ ـ دلبا ڏيڻ ـ پِپيون ٻڏڻ. خوشامد سان پيش اچڻ. حرفت سان پيش اچڻ.

• **ٻِپيرا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻِجُ ج ٻِجَ:** ذ. [سن. بِيجَ، وِيجَ = ٻِج] ڪنهن ٻه فصل يا پوک جو ٻِجُ ـ تُخم. [سن. ويريه] مني ـ نطفو ـ ويرج. نسل ـ ٻُڌ.

– **ٻِجارو ج ٻِجارا:** ذ. صفت. ٻِج وارو. ٻِج پريل. ٻجائتو ـ ٻجيرو.

– **ٻِجائتو ج ٻِجائتا:** ذ. صفت. ٻجارو.

– **ٻِج پَرڻ:** پوکڻ مهل اَنّ ماپڻ. بصر يا سارين جي پوکيل ٻج کي پاڻي ڏيڻ.

– **ٻِج پوکڻ:** ڪنهن ٻه فصل جو تخم ڪاشت ڪرڻ. پوک جو تخم زمين ۾ گڏڻ.

– **ٻِج چَڏڻ:** تخم زمين ۾ گڏڻ.

– **ٻِج رکڻ:** آئيندہ پوکڻ لاءِ ٻج ڏاڻن جا سنگن جي صورت ۾ محفوظ ڪري رکڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **بِج ميڙ:** تخم گڏ ڪرڻ.

– **بِج واڻِي ج بِج واڻيون (ث):** ث. بج گڏڻ لاءِ هر سان ٻڌل ڪاٺ جي پوري نلي ـ ناڙي.

– **بِجيرو ج بِجيرا:** ذ. صفت. بج وارو. بِجارو. انّ وارو ـ پيلو. (ث) بِجيري ج بِجيريُون.

• **بِجارَ:** (ڪ) شاديءَ ۾ مليل ڏيپ.

• **بِجارَڻ:** ث. سارين جي بيجي لاءِ هارا. روت لاءِ بيجو ـ سَلا. سارين جي بج پوکڻ جو هڪ نمونو (جنهن ۾ ناڙيءَ رستي بج پوکيو وڃي).

• **بِجارَڻ:** مصدر. [سن. بِيج، وِيج = بجّ] بج چنڻ ـ بج پوکڻ. بج وڇڻ. سارين جو بج پوکڻ. (بِجاريو ـ بِجاريندو ـ بِجاريل).

• **بِجاري ج بِجاريُون:** ذ. بِج جي چَٽ. فريب ـ نَڱِي ـ دغا ـ دولاب. ۽ گڏ جاريون.

• **بَجِرو ج بَجِرا:** ذ. ننڍو ٻنو ـ ٻنجرو. سنئين چت جي چوڌاري ننڍو ٻَنو. جاءِ جي مهاڙي. [هـ. بَجْرا] درياءَ تي مزي خاطر سير لاءِ ٻيڙي ـ جهمڻي "لنگهي عالم امكاني ويجها وصل ٿيا؛ پاڻيءَ تنهن پيا، جت ٻيڙيون بَجرا ٻڌيون".

• **بَجَڙَ:** ث. ترار.

• **بُجَڙُ (ڪ):** مصدر. ٻُجهڻ ـ سمجهڻ.

• **بِجو ج بِجا:** ذ. ڪارڪ يا انب جي ككڙي. ڪنهن ميوي جو اندريون گودو يا گُٻُ.

• **بُجو ج بُجا:** ذ. بَنْدُ ـ ٻُنڊو. ٻَنجو ـ ٻوڄ. ڏوتو ـ ڏوتو. نار جي مكڙيءَ کي پختو ڪرڻ لاءِ وڏي چپر. (صفت) سجو ـ سارو. سمورو ـ سربستو. اَڻ وڍيل.

• **بِجورا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. ٿٻي ۽ سجاول تعلقن ۾ ڏيهن جو نالو.

• **بِجورو ج بِجورا:** ذ. صفت. بِچاڙو ـ چاپلوس. (ذ) پرت جو هڪ قسم (ڪ).

• **بِجويو ج بِجويا:** ذ. صفت. ٻن جوين يا زالن وارو. ٻچاڙو.

• **بُجِي ج بُجِيُون:** ث. شيشي وغيره جي منهن بند ڪرڻ جي ڏوڻي ـ ٻُنجي.

• **بُجَڻُ:** مصدر. [سن. بُدْ + جاڻ] بُجهڻ ـ پروڙڻ. اُسانجڻ. اُجائجڻ. هلاڪ ٿيڻ. ٽڪجڻ. (بُجيو ـ بُجندو ـ بُجيل).

• **بَجهَ ج بَجهُون:** (ٿ): ث. غلطي ـ ٻَلَ.

• **بَجهُ:** ذ. [سن. بَنْدْ = بنڌ، بَدْدَكُوشْتـ] پائخاني جي بَجهَ ـ قبضي. جانورن جي هڪ بيماري (جنهن ۾ سخت، سُكل ۽ ديرهضم گاهه گڏ ٿيڻ ڪري گُنجي بمجي پوندي آهي).

• **بُجهَ:** ث. [سن. بُدّ = جاڻ] بُوجهه ـ سمجهه ـ بُڌي.

• **بُجهارَتَ ج بُجهارَتُون:** ث. گُجهارت "بولِي بُجهارت، جوگِيان سنديءَ ذات جي" (شاهه: رامكلي).

• **بُجهاڻ(ث)، بُجهاڻُ:** ذ. [سن. بُدّمر = جاڻ] بُوجهَ ـ بوڌَ ـ پروڙ. سُرت. عقل.

• **بُجهاءُ:** ذ. [سن. بَنْدْ = بَنْڌ] بَجهُ ـ قبض. جهَلَ. اَٽَڪ. روڪ ـ رندڪ. بَنڌڻ. گُنڊيو. گُچيءَ جي گُنڊ.

• **بُجهائِڻُ:** مصدر. ٻڌائڻ. بند ڪرائڻ. سوگهو ڪرائڻ. جكڙائڻ. لاجواب ڪرڻ (بحث ۾) ـ منجهائڻ. (بَجهايو ـ بَجهائيندو ـ بَجهايل).

• **بُجهائِڻُ:** مصدر. [سن. بُدْ = جاڻڻ] سمجهائڻ ـ بُڌائڻ. معلوم ڪرائڻ. مغز ۾ ويهارڻ. اُجهائڻ ـ وسائڻ. (بُجهايو ـ بُجهائيندو ـ بُجهايل).

• **بَجهَڙَڪ:** ث. [سن. بَنْدْ = بَنْڌ] اٽڪاءُ ـ اَڏ. رندڪ ـ روڪ.

– **بَجهڙڪ ڏيڻ:** كوڏين يا چِيلهي راند ۾ واهون بند ڪري راند ڪٽڻ.

• **بُجهكي ج بُجهكِيُون** (ث): ث. [ترڪي بغچه] بُجكي ـ بُشكي. چمڙي يا ڪپڙي جي گُوٽري.

• **بَجهَلَ ج بَجهَلَ:** ذ. صفت. [سن. بَنْدْ = بَنْڌ] بند ٿيل ـ ٻڌل. اَڻ ڀُرندڙ ـ اَڻ ڦرندڙ. بيئل. اَجهَل ـ اَڻ واريو. اردو. نِئر ـ بي چيو. سركش ـ ضدي ـ هوڏي. سوگهو ـ مضبوط. زورائتو وهندڙ ـ ڏسو "بِجَل".

• **بَجهَڻُ: مصدر.** [سن. بَدّ. بَنْدْ = بَنْڌ] بَڌجڻ. بندجڻ. گرفتار ٿيڻ. قاسجڻ. جكڙجڻ. سوگهو ٿيڻ ـ قابو ٿيڻ ـ مضبوط ٿيڻ. بڌجي وڃڻ (ڪير ڪري خراب ٿيڻ). جمي وڃڻ (پاڻي) ـ يخ ٿيڻ. (پاڻيءَ جو پاري اندر) بَڌجڻ. هڪ هنڌ بيهڻ ـ دڳو ٿيڻ. بند ٿيڻ ـ روكجڻ (پاخانو). اٽكي پوڻ ـ قاسي پوڻ (كاڌي جو نڙيءَ ۾). دل لڳڻ. ملي وڃڻ. سنگتي ٿيڻ. هيراڪ ٿيڻ. بڌل رهڻ. بانڌاڻ ٿيڻ. پورو ٿيڻ (سٽ يا جملو). (بڌو ـ بجهندو ـ بڌل).

– **بَجهِي پوڻ:** قاسي پوڻ. بند جي پوڻ (پاخانو). اٽكي پوڻ (نڙيءَ ۾ كاڌو). سُكي چور ٿيڻ (لگ). بندجي پوڻ (عضوا).

• **بُجهَڻُ:** مصدر. [سن. بُدّ = جاڻڻ] پروڙڻ ـ سجاڻڻ "جن

اُجهيو. تن نہ ٻجهيو. ويني گڏين ور" (شاھ). وسامڻ ـ اُجهامڻ. (ٻجهيو ـ ٻوجهندو ـ ٻُجهيل).

– **ٻُجهاڻ:** مضارع. پروڙيان ـ پاڻيان. (ظرف) پاڻِءِ ـ مبادا ـ شايد "ٻُجهان ٻاڻ لڳوس. ڪانيارو ڪَرُ ڪٽي" (شاھ).

– **ٻُجهڻو ج ٻُجهٽا:** ذ. صفت. ٻوجھ يا سمجھ وارو ـ سمجھندڙ ـ سمجھو ـ جاڻو. عقلمند ـ هوشيار ـ داناءُ "سِکان جي نہ سٽين، پاراپا پرين جا؛ سي سائي نہ ٻُجهڻا، جي تنين کي ڏين" (شاھ ڪريم).

– **ٻُجهڻهارُ ج ٻُجهڻهارَ:** ذ. صفت. هميشه ٻُجهڻ وارو ـ جاڻڻهار (ڏٺي).

• **ٻَجَڻُ:** مصدر. ڇيڻ (گوڏا) ـ ٻڌڻ (ٻانهون).

• **ٻَجِي ج ٻَجِيُون:** ث. پيش جي ڪکن مان ٺهيل جُتي ـ چا هَلَ (ڪ) "ٻَجِي پيرن سان ٻڌي. ڪپي کيت کيون" (خانه زئي: سسئي).

• **ٻَجُ:** ذ. ننڍڙو ٻجو ـ ٻَجَتُ. گودو (ميوي جو) ـ مغز. گپ. کجيءَ جي ڪوئر وارو اندريون نرم مغز (جنهن کي 'ترمغزي' ب چون). کجيءَ جا نڪتل نوان پن. گونج. گُنڊ ـ پيوند. ڪنڊ جو گوڙهو (ت). (صفت) نئون سامايل (ٻُوتو). ننڍڙو (ت). ننڍي عمر جو.

– **ٻَجُ ٻَجَ ۾ مِلائڻ:** هڪٻئي سان مِلائڻ يا سلهاڙڻ.

– **ٻَجَ سوڙُ (ت):** کجيءَ جا نوان پن نڪرڻ ـ گونج وڌڻ.

– **ٻَجُ ڪَڍڻ (ت):** کجيءَ جو (جهت لڳڻ کان پوءِ) نوان پن ظاهر ڪرڻ.

– **ٻَجِ مِلائڻ:** گُنڊيل تڪرن جا سَنڌ ملائڻ. شڪست ڏيڻ.

• **ٻُجُ ج ٻُجَ (ت. ڪ):** ذ. وارن جو مُڇو. چوٽي ـ چڳ. لسيءَ ۾ رهيل مکڻ جا ڦُٽ. ڪاڙهيل لسي يا اُڦر ڪيل کير جو دِ ڳُ. کير جي ٽريل ٻهڑ مان ڪڍه جو ٻڏل ٻهو (جو اُٽيل اک مٽان رکجي).

– **ٻُجَ ٻُجَ:** ذ. دِ ڳ دِ ڳ ـ ڦُٽَ ڦُٽَ. گُنڊا گوڙها ـ پِڑا پِڑا.

– **ٻُجِ رکڻ:** کير جو ٻهو اُٽيل اک تي رکڻ.

– **ٻُجُون مَنائڻ، مُنائڻ (ڪ):** اَن مجائڻ ـ سيکت ڏيڻ.

• **ٻَجاتُ ج ٻَجاتَ:** ذ. ننڍڙو ٻجو ـ ٻَجَتُ.

• **ٻِجاپڙُ، ٻِجاپڙيو ج ٻِجاپڙا، ٻِجاپڙيا:** ذ. صفت. منافق ـ دورنگو. ٻَئي پاسا وڻندڙ ـ ڏوتو. لائي چائي ڪندڙ. چغل. ٻن ڏرين کي پاڻ ۾ ويڑهائيندڙ ـ ٻن ويڑهائو.

– **ٻِجاپڙائي ج ٻِجاپڙائيُون:** ث. هڪڙي سان هڪڙي ٻَئي سان ٻِي هلت. منافقي ـ دورنگي. فتنه انگيزي.

– **ٻِجاپي ج ٻِجاپِي (ت):** ذ. صفت. ٻِجاپڙو.

• **ٻِجاپِي (ڪ):** ث. ٻن ڏونڪن واري راند. (جا ڏهل جي وجت تي ڪندا آهن).

• **ٻِجارو ج ٻِجارا (ٿ):** ذ. صفت. [ف. بجاره. بي جاره] ويجارو.

• **ٻِجاڪِي ج ٻِجاڪِيُون (ت):** ث. صفت. ٻِ تاڪي (سُٽڻ) ـ تمام سوڙهي (سٽڻ).

• **ٻِجانگِي ج ٻِجانگِيُون (ل):** ث. ٻن ڏرن واري سُٽڻ.

• **ٻَجائِنَّ:** ث. داڻ واري ڪنڊ ـ جيرا شاهڻ.

• **ٻِج ٻِج:** ث. آهستي ڪائڻ جو آواز. آهستي ڪائڻ جي حالت (جنهن ۾ وات مان ٻِج ٻِج جو آواز نڪري) ـ مِج مِج ـ ٻِجڪو ـ مِجڪو. سُس پُس (ت).

– **ٻِج ٻِج ڪرڻ:** آهستي آهستي (لڪائي) ڪائڻ. ٻُجڪارا ڏيڻ. جين ۾ ڳالهائڻ ـ سُس پُس ڪرڻ (ت).

• **ٻُجِ ٻُجِ:** ث. وهت کي بيهارڻ لاءِ ٻُجڪار جو آواز. ڇُمي ءِ جو آواز.

– **ٻُجِ ٻُجِ ڪَرڻ:** وهت کي بيهارڻ لاءِ ٻُجڪارڻ.

• **ٻِجِتو ج ٻِجِتا:** ذ. صفت. [ٻ + جِت = دل] بِدِليو. ٻن خيالن وارو ـ ٻڌ ترڙ ـ بيقرار.

– **ٻِجِتائِي ج ٻِجِتائِيُون:** ث. ٻ خيالي ـ ٻن خيالن جي وچ ۾ هڇڻ واري حالت ـ اُڏ ٻڌَ. بيقراري. شڪ ـ گمان.

• **ٻَجَتُ ج ٻَجَتَ:** ذ. صفت. [ف. بَچَهْ = بار] ننڍو ٻجو ـ ٻچڙو ـ ننڍو ٻار. سامائجڻ ڪي ويجهو ـ نوجوان ـ ڪِيرو.

• **ٻُجُٻُڙُ، ٻُجُٻُڙو:** ذ. [ف. بچه = بار + ه. بَنْ] ٻالپڻو ـ ننڍپڻ.

• **ٻُجَڙَ (ت):** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻُجَڙُ:** ذ. (جوئر جو) اهو سنگ جنهن جو انّ ڇٽي ويو هجي يا جهار ڪائي ويئي هجي ءِ فقط ٿُهَ بچيا هجن. ٻُجي (ت). ٿُهن ۾ اٽڪيل جوئر جا داڻا (ت). فراشيءَ يا ڪپڙي جي اوجي ۾ رهي ويل بُجَ (ل). (صفت) برباد ـ چٽ ـ ناس (ت).

– **ٻُجَڙ ڪَرڻ:** سنگن مان انّ ڪڍي سڪٽو ڪرڻ (جئن پڪي ڪندا آهن). ڪائي چٽ ڪرڻ. سڪٽو ڪرڻ. سُڄَ ڪرڻ.

• **ٻِجِڙا:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻِجِڙو:** اسر خاص. تعلقي ٽل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻِجِڙو ج ٻِجِڙا:** ذ. "ٻچو" جو اسر تصغير. ننڍڙو ٻچو. ننڍڙو ٻار. ٻار ـ معصوم. ٻُڙو. (ث) ٻچڙي ج ٻچڙيُون.

– **ٻَجَڙُوال ، ٻُجَڙيوالُ ج ٻَجَڙُوالَ، ٻُجَڙيوالَ:** ذ. ننڍن ٻچن وارو. عيالي ـ اولادي.

• **ٻَجَڙهَ:** ث. هڪٻئي مٽان ٻ نارَ (اڪثر) ڪچي ۾ درياءَ جي لٽل پاڻيءَ کي متي ٻني ۾ پهچائڻ لاءِ) ـ ٻهڙ.

• **ٻُڪارَ ج ٻُڪارُون:** ث. زبان. تارُونْ ءِ چپن سان "ٻُج

ٻَڇ" وارو آواز (جو ڪنهن جانور کي بيهارڻ يا سڏڻ، يا نديڙي ٻار کي راند ڪرائڻ، پرچائڻ يا پاڻهه ڏيڻ وقت ڪجي).

– **ٻُڇڪارَ ڏيڻ:** جانور کي بيهارڻ لاءِ ٻُڇڪو ڪرڻ. سَڏڻ (نديڙي ٻار يا پکيءَ کي). ڏيان ڇڪائڻ. لالچائڻ.

• **ٻُڇڪارڻُ:** مصدر. ڪنهن پالیل پکيءَ يا جانور کي پاڻ ڏانهن سڏڻ يا متوجهه ڪرڻ لاءِ ٻُڇڪر ڪرڻ. پاڻهه ڏيڻ (پکيءَ يا جانور کي). اَپارڻ. لالچائڻ. (ٻُڇڪاريو ـ ٻُڇڪاريندو ـ ٻُڇڪاريل).

• **ٻُڇڪارو ج ٻُڇڪارا (ت):** ذ. جانور کي بيهارڻ لاءِ آواز ٻُڇڪارَ.

• **ٻُڇڪ ٻُڇڪ:** ث. مانيءَ کائڻ وقت وات جو آواز ـ چاهو.

– **ٻُڇڪ ٻُڇڪ ڪرڻ:** چاهڻ ڏيئي ماني کائڻ. ماني تڪڙي نموني سان کائڻ. ٻُڇڪارڻ.

• **ٻُڇڪَرُ ج ٻُڇڪَرُونْ:** ث. ٻُڇڪارَ.

– **ٻُڇڪر تي هلڻ:** اشاري تي هلڻ. اشاري وهيٽو هڻڻ. ڪنهن جي مرضيءَ مطابق حڪم جي پوئواريءَ لاءِ تيار هڻڻ.

– **ٻُڇڪر ڏيڻ (ت):** ٻُڇڪار ڏيڻ. دلبو ڏيڻ ـ ڏُڳڻ.

• **ٻُڇڪَڻُ (ت):** ذ. صفت. خوشامدي. چاپلوس.

• **ٻُڇڪَڻُ:** مصدر. ٻُڇڪار ڏيڻ ـ ٻُڇڪارَڻ. (ٻُڇڪيو ـ ٻُڇڪندو ـ ٻُڇڪيل).

– **ٻُڇڪيُونْ وڃڻ (ت):** ٻُڇڪار ڪندو هليو وڃڻ. بيپرواهيءَ سان لنگهي وڃڻ. خيال ئي نه ڏيڻ. تڪڙو نڪري وڃڻ.

• **ٻُڇڪو ج ٻُڇڪا:** ذ. ٻِڇ ٻِڇ ـ ٻُڇڪ ٻُڇڪ. گرانهه چهاڙڻ جو آواز.

– **ٻُڇڪا ڏيڻ:** کائڻ يا ڳالهائڻ ۾ وات کي اَٻتا سُٻتا ڦيرا ڏيڻ ـ چاهڻ ڏيڻ.

• **ٻُڇڪو ج ٻُڇڪا:** ذ. ٻُڇڪارَ. چاهو.

• **ٻَڇو ج ٻَڇا:** ذ. [ف. بَچّهْ، پرا. بَچّ: سن. وَتْس] ماڻهو، جانور، پکيءَ يا ڪنهن به جاندار جو ٻچڙو. قُـرُ (جانور جو). هارُ ـ هالڪ. گَـبُ. گِر. مغز ـ گـودو. ناريل جو گِيءِ. ڪجيءَ جي وڻ جو گوشو. پڪل انب جو انگور. ڪُنڀري ڪنڊ جي وچ ۾ سخت گوڙهو. ڪوڏيءَ جو وجون ڏاندو. وائريل. اَنّ جو (ڏگهو ٻني مثل) ڏِگ. گوشت ۾ سُڏيءَ وارو حصو. ڪرائي (هٿ جي) ـ چَنبي.

– **ٻَڇا پيهه ڪرڻ:** ڳاهه ڪرڻ. لتاڙڻ. سخت آزارڻ.

• **ٻَڇُوْ:** محاورو. پُـڇ! (هيءُ لفظ پيار توڙي طنز طور ڪم اچي).

• **ٻُڇو ج ٻُڇا:** ذ. فقط ڪاڏيءَ تي ڏاڙهيءَ جي وارن جو مُڇو.

• **ٻُڇُوْ ج ٻُڇُوْ:** ذ. ٻُڇي ڏاڙهيءَ وارو ـ ٻُڇي.

• **ٻَڇي ج ٻَڇيُون:** ث. ٽِـڪندو يا چوڪندو ڪپڙي جو ٽڪر (جو سٽڻ جي وچ ۾ وجهندا آهن). صدريءَ جي پاسي ۾ پيل ڪپڙي ٽڪر. ڪنهن به رٽيل ڪپڙي ۾ نقص پوري ڪرڻ لاءِ وڌيڪ چِـيُوٽ. نندو پٽڪو ـ پگڙي. زمين جي ڍڳهي يا ٽڪنڊي ايراضي. (ڪجيءَ جي) ڦڙهي جي ٽاريءَ مان سنهي ٽاري. ڦڙهي جي ٽاري (ڪ). ڪنهن پٽ جي پيڙهه ـ پُستي. گهاري ڪي ٻڌڻ لاءِ وڏل پُنجهُو. واهه ڪي اونهي ڪرڻ لاءِ وڌيڪ ڪاٽي (ل). ضميمو. نندي ڪُـڪڙ. ملهه جو هڪ بند ـ وڃين. چِـنل ڪٽ جو ڳُنڊ. مرليءَ ۾ آواز ڪندڙ ڪائي (ڪ). ڪائيءَ جو اندريون ڳِـيڙ (ڪ).

– **ٻَڇِيءِ ڦِـريل:** صفت. جنهن جي سٽڻ جي ٻَڇِي ڦِـريل هجي. بيوقوف.

– **ٻَڇِي وِجهڻ:** سٽڻ جي وچ ۾ ڪپڙي جو ٽڪنڊو يا چوڪنڊو ٽڪر وجهڻ.

– **ٻَڇِي هڻڻ:** پاسو وٺي ڳالهائڻ. ملهه ۾ وجين هڻڻ. پَـٽڻ ۽ ڪيرائڻ.

• **ٻَڇِي:** ث. جُـوئر جو هڪ قِسم (ٻَڇِي جوئر جا قِسم ڪر ٻَڇِي، ترڙ ٻَڇِي، ڪُـڪَ ٻَڇِي).

• **ٻَڇِي ج ٻَڇِيُونْ:** ث. اَها ڏاڙهي جا فقط ڪاڏيءَ تي هجي ـ "چاپئِـينْ" جو ضد.

• **ٻَڇِي ج ٻَڇِي:** ذ. صفت. اَهو ماڻهو جنهن کي فقط ڪاڏيءَ تي ڏاڙهيءَ جا ٽورا وارَ هجن ـ ٻچي ڏاڙهيءَ وارو.

– **ٻَڇِي ٻُوٽ ڪاري:** ث. ردِ جو هڪ قِسم (جنهن کي ڪاڏيءَ تي ٽورا وارَ هجن).

– **ٻُڇِي مَجائڻ (ت):** تابع ڪرڻ ـ زير ڪرڻ. اَٺ مجائڻ. سخت تڪليف پهچائڻ.

– **ٻُڇِي مَڃڻ:** ٻُڌي جو حڪم مڃڻ ـ پيش پوڻ.

• **ٻَڇِيا (ڪ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻَڇِي جاڳِير:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻَڇِي رَعِـيتِي:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻِجانْڊَ:** ث. پُـڇڙي پُـڇڙيءَ جو ڏڪ. منافقيءَ واري ڳالهه. جهنڊڙي (ڳالهائڻ ۾) ٻَـڪاءُ (ت).

– **ٻِجانْڊَ هڻڻ:** ناهه وارين ڳالهين جي وچ ۾ منافقيءَ يا اَٺ ناهه جي ڳالهه ڪرڻ. لاڀِي چائي ڪرڻ. ٻَـڪاءُ هڻڻ (ت).

• **ٻِجانْگَ ج ٻِجانْگَـوُنْ (ل):** ث. ٽپو ـ ٽپ ـ چال.

• **ٻِجَلَ، ٻِجَلَ، ٻِجولَ:** ث. [سن. وِ = پري، هيڏانهن هوڏانهن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

+ چفل = هلندڙ] وهندڙ پاڻي. بِن وهڪرن جي گڏجڻ کري پاڻيءَ جي اُڇل "بِڇل پاڻبي ہار ہر، لهريون لوڏا ڏين" (شاھ). درياءَ جون اُهي بہ لهريون جي آمهون سامهون اڇي پاڻ ہر ٽڪرجن.

• **بِدِڙيُونْ:** ث. سارين جو هڪ قسم.

• **بِدِليو ج بِدِليا:** ذ. صفت. بِن خيالن وارو ـ بِجتو. متردد ـ بڏندڙ ترندڙ (ويچار ہر). منجهيل.

• **بِڈَّ ج بِڈَوُنْ:** ث. بڈڻ جو عمل.

• **بِڈَّ جوڙَ:** ث. ذري ذري بڏڻ ۽ جوڙڻ جو ڪم. وَٽ پَڪڙ.

• **بِڈَ ج بِڈَّ:** ذ. [سن. بَنْدَ = بڏڻ] بڏڻ جي حالت ـ بَنْدُ. بِنْدو. ٻوھ ـ ٺڳي ـ دغا ـ دولاب (ل). (صفت) جو آربار ڏسي نہ سگهجي ـ غير شفاف ـ ڪثيف. ميرو. بَدْلُ ـ جاوَل (ڪير، وغيره).

– **بِڈَّ ڈيڻ:** جهل ڏيڻ. روڪڻ (جيئن ڪُتو. ڪُڪڙ، وغيره).

• **بِڈَّ ج بِڈَوُنْ:** ث. [سن. بَنْدَ = بڏڻ] ہئي پير بڏي (ملاڻي) ڏنل تَبُ ـ بڏو ٽپو. چلانگ ـ چالُ. ٽينگ ـ اُچانگ. وڏي وک ـ ہرانگ (ڪ).

• **بِڈُ ج بِڈَ:** ذ. ڏسو "بِڈَ".

• **بِڈُ:** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **بِڈِ ج بِڈِيُونْ:** ث. [سن. بِدَّ] بڏي ـ سمجهه. عقل ـ فهم ـ مَت ـ هوش. جاڻ ـ خبر سُڌ. ٽيڪَ ـ ڪٽڪَ.

– **بِڈِ سُڌِ:** ث. سمجهه ٻوجهه ـ هوش حواس. سڌ سماءُ ـ خبرچار. واءُ سُاءُ.

– **بِڈِ قَري وڃڻ:** مَتِ قري وڃڻ. هوش گم ٿي وڃڻ. چريو ٿي پوڻ. حيران ٿي وڃڻ.

– **بِڈِوانْ ج بِڈِوانَ:** ذ. صفت. سياڻو ـ سمجهو ـ عاقل ـ هوشيار.

• **بِڈَ:** اسم خاص. [سن. بِدّ] بڏ ڏرمِ جو پايو وجهندڙ مهاتما گوتم بُڌ (جو ڪپل وَستُو جي راجا 'سُڌو ڈن' جو پُٽ هو. هندن جي عقيدي موجب هي ڀگوان جو اوتار هو. عيسوي سن کان ٤٧٧ ورهيه اڳ وفات ڪيائين). (ذ) هڪ گرهه جو نالو ـ عطارد. هڪ ڈينهن جو نالو ـ اربعا ـ بُدْر.

• **بِڈارو بِڈاريو ج بِڈارا، بِڈاريا:** ذ. صفت. [بِن ڈارُن يا مُنْهَن وارو] رندي جو هڪ قسم.

• **بِڈاري ج بِڈارِيُون:** ث. بِن مُنْهن واري ـ بہ مُنْهين (تراں). بِن کي ويڙهائيندڙ (عورت).

– **بِڈاري ٻِلي:** ث. جهيڑا ڪ عورت.

• **بِڈاڻُ ج بِڈاڻَ:** ذ. [سن. بَنْدَ = بڏڻ] بَنڌيائڻ ـ انجام ـ وعدو. ڪا مقرر ڪيل تاريخ ـ ڪُٽ ـ تِٽ. مقرر ڏڻ يا نڏرانو. لاڳُ ـ رڪب.

• **بِڈاڻو ج بِڈاڻا:** ذ. [سن. بَنْدُ = سمجهڻ] اطلاع. ڏينهورو ـ پڙهو. جاڻ ـ خبر. ڪانڊيَ ـ ڪوتَ ـ سڌ.

• **بِڈائِي ج بِڈائِيُون:** ث. ڪنهن شيءِ جي بَڏائڻ (ڪوهه بڏائڻ، بند بڏائڻ، ٻيڑيون بڏائڻ، وغيره) جو خرچ. ڪنهن ڪم جي ٺهرائڻ جي مزوري.

• **بِڈائِڻُ:** مصدر. [سن. بَنْدَ = بڏڻ] بند ڪرائڻ. جهلائڻ ـ پڪڙائڻ ـ گرفتار ڪرائڻ. قابو ڪرائڻ. ٺهرائڻ (ٻيڑيون). پڪو ڪرائڻ (ڪوهه يا ڪوهي). (بڏايو ـ بَڈائيندو ـ بَڈايل).

• **بِڈائِڻُ:** مصدر. [سن. بُدّ = جاڻڻ] سُڌائڻ. جاڻائڻ. جاڻُ ڪرڻ ـ اطلاع ڏيڻ. سُڌ ڏيڻ ـ خبر ڏيڻ. بيان ڪرڻ. (بُڏايو ـ بڏائيندو ـ بڏايل).

• **بِڈائِي:** اسم خاص. تعلقي ڍڳهڙي ہر هڪ ديهه جو نالو.

• **بِڈجَڻُ:** مصدر. "بڏڻ" مان فعل مجهول. [سن. بَنْدَ = بڏڻ] بندجڻ. جڪڙجڻ (رسين ہر). جهلجڻ ـ قيد ٿيڻ ـ گرفتار ٿيڻ. ٺهي وڃڻ (ڳالهين ہر). پڪو ٿيڻ (دوستيءَ ہر).

• **بِڈَرُ:** ذ. [سن. بُدْوارَ] هفتي جي ستن ڏينهن مان هڪ ڏينهن جو نالو ـ اربعا. بڏگرهه ـ عطارد.

• **بِڈَڙَ ہُوءَ (ت):** ظرف. اوچتو ـ اچانڪ. اڻ ٽر ـ يقيناً.

• **بِڈَڙَڪُ (ت):** ذ. لُڙ ـ گوڙ. جهيڑو جهٽو. بڙڏول ـ بڙڏڪُ (ل). ڪنهن بہ چال هلڻ کان سواءِ (چنهر راند ہر) آيل لِنْدُ.

– **بِڈَڙَڪَ مچائڻ:** بڙڏڪ هارڻ ـ فساد مچائڻ. گوڙ ڪرڻ ـ لُڙ مچائڻ.

• **بِڈَڙو ج بِڈَڙا:** ذ. صفت. [سن. بَنْدَ = بڏڻ] ہئي پير گڏي بڏو (ٽپ).

• **بِڈَڪارو ج بِڈَڪارا:** ذ. پيڙهه ـ بنياد.

• **بِڈَلُ ج بِڈَلَ:** ذ. اسم مفعول. [سن. بَنْدَ = بڏڻ] قابو ٿيل ـ بنديل. اڙيل ـ انڪيل. جهليل ـ قائل. قيد ٿيل. قائل (عشق ہر). چوٽ ہر ـ چئي ہر. بيئل (پاڻي). جاول ـ جميل (ـڏ، وغيره). مقرر ٿيل (ڏن يا لاڳ، وغيره).

• **بِڈَلَ ج بِڈَلَ:** ذ. اسم مفعول. [سن. بَنْدَ = جاڻڻ] سُڌل يا جاڻل (حال يا قصو). (ث) بِڈَلِ ج بِڈَلُون.

• **بِڈَنُ ج بِڈَنَ:** ذ. [سن. بُدّ = سمجهڻ] بڏو ـ اڻجاڻ. احمق ـ بيوقوف.

• **بِڈَڻُ:** مصدر. [سن. بَنْدَ = بڏڻ] رسي يا نوڙيءَ وغيره سان سوگهو ڪرڻ ـ جڪڙڻ. ويڙهڻ. ڳنڍ ڏيڻ. ڳنڍيڻ (نوڙي، وغيره).

سُڪ ڪرڻ ـ مضبوط ڪرڻ ـ قابو ڪرڻ. جهلڻ ـ پڪڙڻ. گرفتار ڪرڻ. بَنْدڻ. جوڙڻ (ڊگها، ناريا هر ٻ). چوريءَ وهت هڏي کاهي وڃڻ. چوريءَ جو وهت هڏي بيهارڻ. وڻڻ ـ جهلڻ (چور). مقرر ڪرڻ (دائمي، تِڻ). رکڻ (شرط). ٺهرائڻ (لوازمو، لاڪ، رکب). ناهڻ (ٻيڙيون). جوڙڻ (بيت). مڙهڻ (الزام). هڏو ـ هَڏندو ـ هڏل].

– **هڏي ڇڙي:** ث. چوڙڻ هڏڻ جي حالت. حلّ وعَقْد. ڪُلي اختياري ـ عام مختياري. چوري.

– **هڏي ڇڙيءَ جو مالڪ هئڻ:** سڀ ڳالهه جو مختيار هئڻ.

• **هڏڻ:** مصدر. [سن. هڏْ] سُٽڻ. ڪَنُ ڏيڻ ـ خيال ڏيڻ ـ توجه ڪرڻ. (هڏو ـ هڏندو ـ هڏل).

• **هَڏو ج هَڏا:** ذ. اسم مفعول. [سن. هدّ] هَڏل. اَڻ ڇڙيل. اَڻ ڪليو ـ بند (مال). [سن. دُوِدا] ٻه ٻه گڏ ـ ٻِٽو "هتان پيئي تن، هڏا ٻاڻ هڻن جي" (شاهه). (ظرف سمورو ـ سڀ ڪُل ـ اُڪو. (ث) هَڏي ج هَڏيُون.

– **هڏو ٻانهو:** ذ. وفادار نوڪر. بنا لالچ جي خادم.

– **هڏو تَپ:** ذ. ٻئي پير گڏي ڏنل تپ ـ ٻِڏَ.

– **هڏو سودو:** ذ. اُڪو سودو. مٽڻ جي حساب سان يا هَڏو ورتل سامان.

– **هڏو مُٽو:** ظرف. اُڪو ـ سَمورو. دوم شوم.

• **هڏُو ج هڏُو:** ذ. بيوقوف ـ احمق ـ بيعقل. مرڳو.

• **هڏي ج هڏيُون:** ث. [سن. هَڏْڏَ = هڏڻ] اتّفاق ـ اتّحاد ـ يڪمشتي. ميلاپ. سنگت (ٻاراڻيءَ راند ۾) ـ دوستي ('اوتي" جو ضد). يڪراءِ ـ هڪ صلاح. منصوبو. اُهو انگ جنهن کي ٻن سان وڍي سهگجي" ("اِڪيءَ" جو ضد).

• **هڏي ءِ هڏيُون:** ث. [سن. هَڏْ = جاڻڻ] سمجهه ـ عقل ـ هڏِ.

– **هڏي اِندري:** ث. عقل. سمجهڻ جو حواس.

– **هڏي هيڻ:** صفت. ضعيف العقل. بيهوش.

– **هڏيوانُ ج هڏيوانَ:** ذ. [سن. هڏِ مّانَ] سمجهو ـ عاقل ـ ڏاهو ـ هوشيار.

• **هِڏَ ج هِڏُون (ڪ. ڪ):** ث. ڏِيرُ گاهه جي پاڙ (ڏندن ۾ ٽئي، پٽاٽي وانگر گول، مٽان ڪاري، اندران رنگ اڇو، غريب ماڻهو ڪُٽي مال کي کارائين ۽ ڏڪار وقت پاڻ به کائين. ڏڪ طور ڪم اجي) "مولي ڪررحم، ٻل ڪونهي هِڏ ۾" (ڪامل).

• **هڏاڻڪو ج هڏاڻڪا:** ذ. صفت. بيحيا ـ بيشرم ـ نِرلجو. نادیدو ـ ناشناس.

• **هِڏائينْ:** ظرف. ٻه دفعا ـ ٻه ڀيرا "هَي ٻَر اڳارن، هِڏائين ٻَرن جي" (شاهه).

• **هڏ تَرِ:** ث. گڏتي ـ ويچار. اَن تڻ ـ هُر ڪر.

– **هڏ تَرِ ڪَرڻ، هڏ هڏ ڪرڻ:** خيال ۾ هڏڻ ترڻ. گڻ گوت ڪرڻ. گڏتي ڪرڻ. دل من هڏڻ.

• **هڏَلَ ج هڏَلُ:** ذ. مصدر "هڏڻ" مان اسم مفعول. پاڻيءَ ۾ اندر ڀيل ـ زير آب ـ غرق ٿيل. نير ۾ رگيل (ڪپڙو). ويل قرض يا رقم (جا وصول نه ٿي سگهي). (ث) هَڏَلَ ج هَڏَلُون.

– **هڏل رقم تارڻ:** نه وصول ٿيڻ جهڙو قرض وصول ڪرڻ.

– **هڏلن (هڏن) کي ٻانهون ڏيڻ:** هيٺن جي حمايت ڪرڻ. بي وسيلن جي واهر ڪرڻ. ڏکوين جي مدد ڪرڻ. بيواهن جي واهه ٿيڻ. مظلومن جي داد رسي ڪرڻ ـ ٽڪن تي ٽورو ڪرڻ.

• **هِڏَنْدو ج هِڏَنْدا:** ذ. صفت. هن ڏندن وارو وهت ـ ٻاندو وهت. نئون جوان ڏِڪو. (ث) هِڏَنْدي ج هِڏَنْديُون.

• **هڏَڻ:** مصدر. [سن. بُل = هوڙڻ، هڏڻ، ٽهي هڻڻ] پاڻيءَ ۾ هيٺ وڃڻ ـ زير آب ٿيڻ. غرق ٿيڻ ـ هڏي وڃڻ. حرص هوس ۾ قاسڻ. بيهوش ٿيڻ (دل هڏڻ سبب). شرمندو ٿيڻ. دل هڻڻ گڏتي ڪرڻ. (هڏو ـ هڏندو ـ هڏل).

– **هڏڻ ترڻ:** گڏتيون کائڻ. ٻه جِتو ٿيڻ. دل هڻڻ. ويچار ڪرڻ.

– **هڏو ج هڏا:** ذ. ["ڏهو" جي تقليبي صورت < دهو < دَبَه] ڏهو ـ دهو.

• **هِڏو ج هِڏا:** ذ. [سن. بِتْ، بِدْ = پٽڻ، پاراتو ڏيڻ، غضب ڪرڻ، چينيڻ، عيب ڪيڻ، گلا ڪرڻ] عتاب ـ ڪاوڙ ـ ڏمر. چڙ. ڏوراپو. طعنو ـ مهڻو. وِڌَ ـ عيب ـ سقم. بهتان ـ تهمت.

• **هڏو ج هڏا:** ذ. رگ هڏل ڪپڙا. خدمتگارن وارا سادا ڪپڙا "آءُ پٽ وڃي ڪيج، هڏا ٻانهن جينْءَ ڪريان" (شاهه). (صفت) هڏل ـ غرق.

• **هڏي ج هڏيُونْ:** ث. پاڻيءَ ۾ هڏل ـ غرق ٿيل. ناس ـ ڇٽ ـ نابود.

– **هڏي ٻيڙيءَ جون هريڙون ٽرڻ:** وڃايل شيءِ جو ذرو ملڻ. ڪجهه نه ڪجهه حاصل ٿيڻ.

– **هڏيءَ جا ٻيٽا ٿيڻ:** قربانيءَ جو اجر ملڻ. نقصان مان فائدو پوڻ "هُنْهنِيْنْ هُوند مئي، پر هڏيءَ جا ٻيٽا ٿيا" (شاهه).

– **هڏي وڃڻ:** غر قاب ٿيڻ. شرمندو ٿيڻ. بيهوش ٿيڻ. شَل ٿيڻ (پگهر ۾).

– **هڏيءَ کي ٻنا ڏيڻ:** هڏل ٻنيءَ کي ٻنا ڏيڻ. بي نتيجي ڪم ڪرڻ "هڏيءَ کي ٻنا، چا سَنْباهين سسئي".

• **ٻڊ:** اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ٻڊاپڻ:** ذ. [سن. وٗرڊ = پوڙهو] ٻڊڙائي ـ پيري ـ پيرسني ـ پوڙهائي ـ ڪراڙپ. ضعيفي.
• **ٻڊاپو ج ٻڊاپا:** ذ. ڏسو "ٻڊاپڻ".
• **ٻڊاپور:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ٻڊاڙو:** ذ. [سن. وٗرڊ] ٻڊيو.
• **ٻڊاڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. مختلف قبيلن جي پاڙن جو نالو. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ٻڊائڻ:** مصدر. [سن. وٗرڊ = پوڙهو] پيري لڪائڻ. پوڙهو لڳڻ. پوڙهو ٿيڻ. پيرسن ٿيڻ.
ـ **ٻڊائپ:** ث. ٻڊاپڻ.
ـ **ٻڊائي ج ٻڊايُون:** ث. ٻڊاپڻ ـ ٻڊاپو.
• **ٻڊَ ڇڙهه:** ث. تمام پيرسنيءَ جي حالت. مَت ڪس. ٻاهترپائي.
• **ٻڊَ ڇڙهُ:** ذ. صفت. سڙندڙ ڪان ڇڙهيل. نِسُر ـ نرجو.
• **ٻڊيو:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي خيري ۾ هڪ ديهه جو نالو. مرد جو نالو.
• **ٻڊيو ج ٻڊا:** ذ. صفت. [سن. وٗرڊ = پوڙهو] وڏيءَ جمار وارو ـ پوڙهو ـ پيرسن ـ پيرمرد ـ ڪراڙو. جهونو ـ جهوُر. ڪُهنو. (ث) ٻڊي ج ٻڊيون.
ـ **ٻڊائي ج ٻڊايُون:** ث. پيري ـ ٻڊاپڻ.
ـ **ٻڊيڙو ج ٻڊيڙا:** ذ. صفت. "ٻڊيو" جو اسم تصغير. جهونڙو ـ پوڙهڙو. (ث) ٻڊيڙي ج ٻڊيڙيون.
• **ٻڊيو ديرو:** اسم خاص. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ٻَرَ:** ث. ڪامَ ـ پَچ ـ تپش. آگ (شهوت جي). بَڪَ ـ بَڙ بَڙ.
• **ٻَر:** ندا. هاءِ ـ افسوس "هَي ٻَر آتارُن، ڳرا مٽن مولهيا" (شاهه).
ـ **ٻَرحال:** محاورو. هَي ٻُروحال! بد حال. نياڳ ـ ڪمبختي.
• **ٻَرُ ج ٻَرَ:** ذ. [سن. بَلَ = زور] هَلُ ـ زور. پروسو ـ ڏيءِ. پشت پناهه ـ ٽيڪ.
ـ **ٻَرُ ڇڏڻ:** هل ڇڏڻ. بي طاقت ٿيڻ. بي زور ٿيڻ ـ ضعيف ٿيڻ "ٻَرُ ٻانهن ڇڏيو. ويس سيئي واهه" (شاهه).
• **ٻرُ ج ٻَرَ:** ذ. [سن. بِلَ، وِلَ] ٻرڙ ـ ڏرڙ. ڪنهن سُرٽي جو زمين ۾ ڪوٽيل سوراخ.
ـ **ٻَرَن ۾ هٿ وجهڻ:** نقصان جهڙا ڪم ڪرڻ.
• **ٻَرُ، ٻرُ ج ٻَرُون، ٻرُيُون:** ث. لڳن تي سنها وار. ڪنڌ جا وار. تمام سنها (مٽي جا) وار "نيو نِماڻي پاڻ سين، ٻانهي جهلي ٻَرُ" (شاهه).

• **چوٽي** ـ چڳ (ڪ). وارن جو مُڇو (ڪ). گهوڙي جون ٻُشڪون. گڏهه يا خچر جي ڪنڌ جا ڏگها وار (ل). بخمل وغيره جي نَرم پشم. ڪپڙي جي ٻُر ٻُر. [پرا. بُرّ، سن. بِنْدَ] ڦُڙو ـ بوند ـ چندبو. پاڻيءَ جا چنڊا (جي لوهار گرم لوهه تي ٺاهڻ لاءِ هٿندا آهن). ٽڪيءَ کي سيڪڻ کان اڳ مٿانس گيهه يا مکڻ جو مک يا هٿ.
ـ **ٻَرَ ٻَڌي لولي:** ث. اُها لولي جنهن ۾ اندر گيهه پيل هجي.
ـ **ٻَرَ چاڙهڻ (ت):** ڪنڌ جا وار (خوشيءَ سبب) سنوان ڪرڻ. خوشي ڪرڻ.
ـ **ٻَرَ ڇڙهڻ (ت):** (خوشيءَ سان) وار ڪانڊارجڻ ـ خوشي ٿيڻ ـ سرهائي ٿيڻ.
ـ **ٻَرَ ڏيڻ:** تتل لوهه کي پاڻيءَ جو چندبو هٽڻ "هيڪر اُجهاٽيو. ڏيئي ٻَرَ لُهارَ جئن" (شاهه: حسيني).
• **ٻُرا:** اسم خاص. لاسي قوم ۾ هڪ ذات جو نالو. "ٻُرفتن" جي هڪ قبيلي جو نالو.
ـ **ٻَراتَ (ل):** ث. سڏ جو اڻ وٽندڙ جواب ـ ہوڏ! ـ ڦُٽ!
ـ **ٻَراتڻ:** مصدر. تپجڻ ـ بُخار اچڻ. ڪُٽسجڻ ـ ٻَرجڻ. سوراڻجڻ ـ مروڙجڻ. (ٻراتيو ـ ٻراتيندو ـ ٻراتيل).
ـ **ٻَراتَ:** ث. تپ ـ بخار ـ ٻرو ـ ڪُٽس. ٻروتَ ـ مروڙ ـ سُوراڻ.
ـ **ٻَراتجڻ:** مصدر. "ٻَراتڻ" مان فعل مجهول. تپجڻ ـ ٻَرجڻ. ڪُٽسجڻ. گرم ٿيڻ ـ ڪاوڙجڻ. تيز ٿيڻ.
ـ **ٻَراتيلَ ج ٻَراتيلَ:** اسم مفعول. تپيل ـ بخار آيل. سُوراتيل. ڪاوڙيل.
• **ٻرار:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٽيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ٻرارَ ج ٻرارَ:** ذ. [سن. بِلَ، وِلَ = ٻرُ] ٻرڙ ـ سوراخ ـ ٽنگ. ڳِٽو ـ ڳڙڪو.
• **ٻُرارَ:** ث. ماتا جي بيماريءَ جي داڻ داڻ.
• **ٻرارَ ٻرارَ (ل):** ث. قتل ڪيرجون ڦُٽيون.
• **ٻرارو ج ٻرارا:** ذ. زور سان روئڻ جي حالت ـ روڄ ـ راڙو. رڙ ـ دانهن.
• **ٻرارَي ج ٻرارَيُون:** ث. بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ ڪياڙيءَ ۾ ڳڙ نڪرندو آهي جو ماس کائيندو ويندو آهي) ـ ٻلهاڙي.
• **ٻرانگ، ٻرانگهَ ج ٻرانگون. ٻرانگهون:** ث. [سن. وِڪرامَ] ٻه قدم ـ وِڪ. هن پيرن جو مفاصلو. ٻرهانگ ـ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ورانگهه ـ وڏي وِ ڪ.

– **هِرانگَ، هِرانگهَ پَرڻ:** وڏي وک پرڻ. قدم کڻڻ.

• **هِرانگَڻُ، هِرانگهَڻُ:** مصدر. [سن. اُنگهَنَ = اورانگهڻ] هرانگ پرڻ ـ وڏي وک پرڻ. اورانگهڻ.

• **هَراوَل:** ث. هر هال ـ هيانچو. هڪ قسم جي وَل.

• **هُرُوَل (ت):** ث. ماتا سبب بدن تي تيل سنهي ڏاڻ ڏاڻ ـ هُراڙ ـ هُر هُر.

• **هِراهِي ج هِراهِيُون:** ث. پاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم.

• **هَرائِڻُ:** مصدر. [سن. وِرْ = آواز ڪرڻ] ساز مان زوردار آواز ڪيڻ. پري وڃائڻ "ترتي تند نياز سان. هيجل هُرائي" (شاهه). (هُرائيو. هرايو ـ هُرائيندو ـ هُرائيل، هرايل).

• **هَرْبَتِي:** ث. زهريلي مڪ جو هڪ قسم.

• **هِرْبَتِي:** ث. صفت. رندي ـ ڪسبياڻي ـ ڪجري.

• **هَرْبِتِي ج هِرْبِتِي:** ذ. [هـ بيربهوٽي] مينهن وساڙو.

• **هَرْبَرْ:** ث. ڪار ـ پَڇ ـ ساڙو. افسوس ـ ارمان. هَي هَي ـ هاءِ هاءِ "ڪنڊيءَ اچي سپرين، مانَ هَر هَر ڪن" (شاهه). آڌ مانڌ ـ انتظار. بي آرامي "هَر هَر هاراهو، هيئينْ اُڏڪو نه لهي" (خانزئي). تڪڙو ڳالهائڻ (جو سمجهه ۾ نه اچي). بڪ بڪ "جنهن جي هولي ئي هرهر، سونيا پانيئي رهيو!" (رسالو).

• **هِرْ هِرْ (ل):** ث. زبان کي مرڪائڻ جي حالت ـ مرڪو.

– **هِر هِر ڪَرڻ:** زبان باهر ڪڍي وري اندر وجهڻ. زبان مرڪائڻ (نانگ وغيره جو).

• **هُرْ هُرْ:** ث. ڏاڻ ڏاڻ ـ سنهان وارَ. غاليچي وغيره جي نرم پشم. سنهي بَجِ. ڪريل ڪير ۾ تيل ڏاڻ ڏاڻ. ماتا سبب بدن تي تيل ڏاڻ ڏاڻ ـ ٻَٽار ـ ڏڏري. موهيڙا. ڪيوڙي جي ڦرين تي ٽيندڙ ننڍا ٽبڪڙا. سنهون ڳالهاءُ ـ پُڻ پُڻ ـ ڇُڻ ڇُڻ "هـ ته هُر هُر، چار ته چڪر متو". جونئن يا ڪينئن جو ميڙ. هُرڪو.

– **هُر هُر ڪينئان پوڻ:** تمام گهٽي انداز ۾ ڪينئان پوڻ.

• **هَربَلَڻ:** ث. اجائي تڪڙ ـ اُبهرائي.

• **هُرْتَ ج هُرتَ (ڪ):** ذ. وڏو ڪوڙ ـ زٽ.

• **هَرْتالَ ج هَرْتالَ (ڪ):** ذ. بغض ـ حسد ـ ڪينو.

• **هَرْتُ ج هَرْتَ:** ذ. دروازي جو هڪ قسم (جنهن جا طاق بانس وغيره جي پٽين سان ٺهيل هجن) ـ جعفري دروازو. مال جي واڙ ڪي بند ڪرڻ لاءِ مڙهيل دروازو (ڪ). سادو اَيتُ (جنهن تي جنديءَ جو ڪم ٿيل نه هجي). گاهه جو هڪ قسم (جو سارين جي پوک ۾ ٿئي، وَسَ تي پڻ ٿئي. ڪانو ٻاجهريءَ جهڙو پر سنهون. بج ڪارو چڙهڻ بعد ڪل لهي وڃي باقي اڇو چمڪندڙ بج رهي جو ڏڻ طور پڻ ڪائيندا آهن. بج جي ڪَل تمام سخت ٿئي). جبل جي گاهه جو هڪ قسم (ول وانگر گول پن ۽ اڇڙا گُل ٿينس).

– **هَرْتائُونْ، هَرْتانُونْ:** ذ. صفت. جعفري ڪم ٿيل (دروازو) ـ پچرائون.

– **هَرْتائُونْ دَرْ:** ذ. اهو در جنهن ۾ طاقتن بدران ڪاٺ جون وٽين واريون پٽيون هجن. تاڙين وارو در.

• **هُرْتَ ج هُرْتَ (ڪ):** ذ. صفت. ذرو. ٿورڙو.

• **هُرْتَڻُ:** فعل مجهول. تپجڻ. (هرپو ـ هريل).

– **هَرْجي پَوڻ:** تپجي پوڻ. سُورانجڻ.

• **هَرْحالُ ج هَرْحالَ:** ذ. [ف. بَدْحال] ڏکيو حال ـ خراب حال. ڏک ـ سور. تڪليف. نياڳ ـ ڪمبختي.

• **هَرِڙُ ج هَرِڙَ (ل):** ذ. وڏو ڦٽ ـ ڇرپ. ڇُهر.

• **هُرْڙُ ج هُرْڙَ:** ذ. [سن. بِلَ، وِلَ = هِرُ. سوراخ.

• **هُرْڙُ:** ث. [سن. بُدْ بُدْ = ڦوڪڻو] ڏاڻ ڏاڻ ـ هُر هُر.

• **هُرْڙا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. ٽل، شهدادپور، نوشهري، ديري محبت، ڪڙ ۽ شڪارپور تعلقن ۾ ڏيهن جو نالو.

• **هَرْڙاتُ ج هَرْڙاتُ:** ذ. وڏي رڙ. وڏي دانهن. هاڪار (ڀڪرين جي).

– **هَرْڙاتُ ڪرائڻ:** سخت مار ڏيئي ڏاڍيون دانهون ڪيڻ.

• **هَرْڙو:** ذ. ڏسو "هَرهڙو".

• **هُرْڙو ج هُرْڙا:** ذ. "هُرڙو" ذات جو هڪ فرد.

• **هَرَسُ (ت):** ذ. صفت. ڪم ڪان نٽائيندڙ ـ گوسڙو. نِٻر. آڏ سَڪو آڏ آلو. رُکو.

• **هِرَڦِي ج هِرَڦِيُونْ:** ث. رياضيءَ جو هڪ اصطلاح. حساب جو هڪ قسم (جنهن ۾ ايڪي جي واٽ سان فقط ٻن رقمن ذريعي جواب نڪري).

• **هَرْڪَ:** ذ. گهوڙ ـ قرباني.

• **ٻَرڪَ ج ٻَرڪُونْ (ت):** ث. دانهن ـ رڙ. ٻڪريءَ جي ٻيڪ. هرڻ جو آواز. اوچتي رڙ.
• **ٻَرِڪ:** ث. ٻاھ جو تئو ـ تپت. سوزش.
• **ٻُرْڪ:** ث. ٻڙڪ ـ ڏھيل آواز.
• **ٻُرْڪُ:** ذ. ٻُرُ ـ ٻرڙ.
• **ٻُرْڪ:** اسر خاص. ھڪ ذات جو نالو. فعل "ٻُرڪڻ" مان اسر ـ ٻُرڪو.
• **ٻُرْڪارَ (ڪ):** ث. وڏو سڏ. زور سان رڙ. وڏو ٻيڪاٽ.
• **ٻُرْڪائِڻُ:** مصدر. ٻَڙڪائڻ. ٽھڪائڻ.
• **ٻُرْڪُرِ (ل):** ث. اَٽل پٽل ـ ڇُر پُر (ڪنھن ڏنڊ يا ڏاھي ۾ مڇيءَ جي گھٽي انداز جي).
• **ٻُرْڪِلو ج ٻُرْڪِلا (ل):** ذ. مڇيءَ جو ھڪ قسم (مُڇون ڏگھيون، ھميشه وات ڦاٽل، اکيون سائيون: اکثري ڀيل، شڪاري ۽ سامي فقير کائين: ڏُھن ۾ گھٽو ٿئي).
• **ٻُرْڪُنُ:** مصدر. [سن. وَرْتَنْ] نثار ڪرڻ ـ قربان ڪرڻ "آمُلَ پرين مٿان. ٻرڪيو ھين ڏيان" (شاھ). رڙيون ڪرڻ ـ ٻاڪارڻ. درد مان ڦاٽڻ ٻَرڻ ـ سڙڻ پيڙ ڪرڻ ـ مڇ ٽيڻ اُڏامڻ (ٻرڪيو ـ ٻرڪندو ـ ٻرڪيل).
ـ **ٻَرڪي ڏيڻ (ت):** مار ڏيڻ. نقصان پھچائڻ. نڱچي ڪرڻ.
• **ٻُرْڪَڻُ، ٻُرْڪِڻُ:** مصدر. [سن. اَوَكْري] ڪنھن شيءِ تي (لوڻ، مصالح وغيره جي) چٽي ڀري پکيڙڻ ـ اَبورڻ. ٻُورو ڏيڻ. (ٻُرڪيو ـ ٻُرڪندو ـ ٻُرڪيل).
ـ **ٻُرْڪُ:** ث. ڪنھن ڪُٽيل شيءِ جي ڇَتَ. ٻُوري جو تَھ. ٻُرڪڻ جي دوا ـ سُفوف.
ـ **ٻُرْڪائِڻُ:** مصدر. "ٻُرڪڻ" مان متعدي بالواسطه. سفوف وغيره جو ٻُورو ڏيارڻ.
ـ **ٻُرْڪِجَڻُ:** مصدر. "ٻُرڪڻ" مان فعل مجھول. ٻُورو وغيره ڇَٽجڻ. گھٽي انداز ۾ سُرڻ (ڪينئان).
ـ **ٻُرْڪو ج ٻُرْڪا:** ذ. سفوف يا مصالحي ٻُرڪڻ واري حالت. ٻُرڪڻ جي دوا ـ سفوف ـ ڇُورو ـ ٻُورو. ڇُرپُر (ڪينئن، ڪيڙن يا سنھن جيتن جي) ـ سُرڪو.
ـ **ٻُرْڪو ڏيڻ (ت):** ٻُرڪڻ. (اصطلاحاً) رشوت ڏيڻ ـ لالچ ڏيڻ.
• **ٻَرْڪو ج ٻَرْڪا (ت):** ذ. ٻڪرين جي ھڪ بيماري (جنھن ۾ ٻڪري دانھن ڪري اُڏت مري ويندي آھي) ـ ٻَرْڪي.
• **ٻُرْڪو ج ٻُرْڪا:** ذ. گھٽو ڳالھاءُ ـ بَڪ بَڪ. پٽڪو ـ ترڪو. پُٽ پُٽ. آڏ ماڏ ـ چورا ڪورا ـ لوڇ پوڇ. ٻتڪو.

• **ٻَرْڪِي ج ٻَرْڪِيُونْ (ت، ڪ):** ث. ٻڪرين جي ھڪ بيماري (جنھن ۾ ٻڪري دانھن ڪري اُڏت مري وڃي) ـ ٻَرڪو.
• **ٻَرْڪُ ج ٻَرْڪ:** ذ. [سن. بِلَ، وِلَ] ٻرُ ـ ٻرڙ ـ ڏَرڙ ـ سوراخ.
• **ٻُرْڪھَ ج ٻُرْڪھَ (ل):** ذ. [سن. بِلَ، وِلَ] ٻرُ ـ ٻرڙ ـ ٻرڪُ.
• **ٻُرْ گھَلُ ج ٻرگھَلَ:** ذ. [سن. بِلَ، وَلَ] وڏو سوراخ. وڏو ٽنگ. گَڙڪ.
• **ٻُرْنْجھَ ج ٻُرْنْجھَ (ت):** ذ. پکيءَ جو ھڪ قسم.
• **ٻَرَنْدِڪِي:** اسر خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ ھڪ ديھ جو نالو.
• **ٻَرَنْڊِي:** اسر خاص. تعلقي شھدادپور ۾ ھڪ ديھ جو نالو.
• **ٻَرَنْگو ج ٻَرَنْگا:** ذ. [ٻه + رنگ] ٻن رنگن وارو ـ دورنگو. ٽورن مڪرن، تجويزن يا اٽڪلن وارو "چنيسر چؤرنگ، ٻه رنگو لوڪ ٻيو" (شاھ). ڇاپڙو ـ منافق. پاکنڊي ـ بازيخور، ڦروبي.
• **ٻَرُنْھَ (ل):** ث. اُھا زمين جنھن کي ريڄ ڪري پوک لاءِ چڏيو وڃي. ٻن ورھين واري (زمين) "ٻَرُنْھ ٻئي ورھيه به گھوري" (جوٽي).
• **ٻَرَڻُ:** ث. [مصدر "ٻَرڻ" مان اسر] باھ ـ آگ. سوزش. تپش.
• **ٻَرَڻُ:** مصدر. باھ ۾ سڙڻ ـ جلڻ ـ ڪامڻ. ڏڳڻ (باھ). پچڻ ـ پچرڻ. تپڻ ـ گرم ٿيڻ (بدن). حسد ڪرڻ. روشن ٿيڻ (بتي، وغيره). چمڪڻ ـ سھائو ڪرڻ (سج، چند، تارا، وغيره). بکڻ (ھيرو). ٻَھڪڻ (منھن). (ٻريو ـ ٻرندو ـ ٻريل).
ـ **ٻَرَنْڊَڙُ:** صفت. سڙندڙ ـ جلندڙ ـ دکندڙ.
ـ **ٻَرَنْڊڙ جَبَلُ:** ز. اُھو جبل جو آتشي مادن سبب چوتيءَ مان دونھان ڪيندو رھي ـ جوالامُکي.
ـ **ٻَرَنْڊِي ج ٻَرَنْڊِيُون:** ث. باھ. مصيبت ـ آپدا. مشڪلات. سختي.
ـ **ٻَرَنْديءَ باھ مان نِڪرڻ:** آيل مصيبت مان بچڻ. آپدا مان نڪرڻ.
ـ **ٻَرَنديءَ کان پاسو ڪرڻ:** مصيبت کان پاسو ڪرڻ.
ـ **ٻَري آڇڻ:** مصيبت جو آڇي وکوڙڻ. مصيبت ۾ ڦاسجڻ. ڪنھن الزام يا ڏوھ ۾ ڦاسڻ. ظلم ڪڙو ٿيڻ.
ـ **ٻَري وِجھ:** باھ لڳڻ. سڙي وڃڻ. جلي وڃڻ (ڪا ڳالھ ٻڌي ڪاوڙ ۾). تمام مھانگو ٿيڻ (اڳھ).
• **ٻُرُڻُ:** مصدر. [سن. وِرْ = وِجھ] وِجھ ـ جھاڻ ڪرڻ (ڪنھن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٻہ واڇي جو) "چوڏاري ڇڙا، ٻُرن ٻيلاين جا" (شاھ). ٻُڏڻ ۾ اڇڻ ـ ٻُجھڻ "ٻُري نہ ٻڪر دانھن، پُوڻ پٽڪو نہ سُٽيان" (شاھ). ڏاڏيان لاڳيتو ڳالھائڻ (ل). (گھوڙي جو) ھٽڪارڻ (ل). گَڙڻ. منھن سامھون ڳالھائڻ (ڪ). ويچارا ڏيڻ. اھلون ڪرڻ (ڪ). ويڇا ڪيڻ ـ عيب ڪيڻ (ڪ). ڪلڻ. (ٻُريو ـ ٻُرندو ـ ٻُريل).

• **ٻُڑڻو ج ٻُڑڻا:** ڏاندي پکيءَ جو ھڪ قسم (پٽي ڪاري ميڙائين ۽ پيٽ ڪارو بدڪ جي جنس جھڑو).

• **ٻرو:** ذ. [سن. جُوَرَ] تَپُ ـ بخار. سُور. تڪليف.

ـ **ٻروجاڙھڻ:** تپ چاڙھڻ. ڏڪ ڏيڻ ـ نقصان وڃھڻ.

ـ **ٻرو جڙھڻ:** تپ جڙھڻ. اوجتو نقصان يا ضرر رسڻ.

ـ **ٻرو ڏيڻ، ڪيڻ:** تپ چاڙھڻ. ڏڪ ڏيڻ. وڏو نقصان پھچائڻ. خوب مار ڏيڻ.

ـ **ٻرَ (ث):** ذ. گاھ ۽ ڏٽ جو ھڪ قسم.

• **ٻَرُوْ ج ٻَرا:** ذ. صفت. بي طاقت يا ڪيرن ھٽن وارو (جنھن جون ٻئي ٻانھون يا ھٿ نہ ھجن). بي دست ـ لاچار ـ عاجز. (ث. ٻَري ج ٻَريون). (اسم خاص) برفتن جي قبيلي "ٻَرا" جو ھڪ فرد.

• **ٻِرو تَرِ، ٻِرو تَرو:** صفت. ۽ ٻہ (سَوَن يا ھزارن اڳيان، جيئن "سؤ ٻروتر" يعني ھڪ سؤ ٻہ). ٻہ في صدي ـ ٻہ سيڪڙو.

• **ٻِروتَرُ:** ذ. صفت. ٻِتَھو ـ ٻيٽو ـ ٻِتو.

• **ٻُرُوتو ج ٻُرُوتا:** ذ. سُڪي وري سائو ٽيل گاھ. ٻير جو ننڍو وڻ. ڪوبہ ننڍڙو ٻوٽو. ڪا ٻہ ننڍي قد واري شيءِ.

• **ٻروجُ ج ٻروج:** اسم خاص. بلوچ قوم جو ھڪ فرد ـ ٻاروچو. (ث) ٻَروچاڻي ج ٻَروچاڻيون.

ـ **ٻروجِڪو ج ٻروجِڪا:** ذ.صفت. بروچ جو ـ بروچ وارو.

ـ **ٻروجِڪي ج ٻروجِڪيُون:** ث. بروچن جي ـ بروچن واري. ڏاڏ مڙسي ـ زوراوري.

ـ **ٻروجِڪي ڪار ڪرڻ:** ڏاڏائي ڏيکارڻ ـ زوراوريءَ جو ڪم ڪرڻ. پورڙائيءَ جو ڪم ڪرڻ.

ـ **ٻروجڪيُون ٻولڻ:** ابتيون سبتيون ڳالھيون ڪرڻ. نہ سمجھڻ جون ڳالھيون ڪرڻ.

• **ٻروڙ ٻروڙ:** ث. ٻاٻيھي پکيءَ جي ٻولي "ٻاٻيھل ٻروڙ ٻڌي". ڳاڙھي سھٽي ڳيري جي 'ڳھُرگھُوتر'. ڪتن جي پونڪار.

• **ٻُروڙ ٻُروڙ:** ث. [سن. بُدْ بُدْ = لُڙڪڻو] چمڙيءَ جي مٽان سنھڙين لُڙين يا آرين جي داڻ داڻ ـ ٻُرڙ.

• **ٻُروڪو ج ٻُروڪا (ل):** ذ. گوٽ جو ڇڪو مڙس ـ وڏيرو. ماڻيءَ مڇيءَ وارو ـ ھوند وارو. ھمت پريو ـ سيرو.

• **ٻِرُوْن:** ث. درياھي جانور جو ھڪ قسم (جو ڪاري رنگ جو ڪُونھين جھڙو ٿئي. ۽ سندس چرٻي ھيڙين جي مڪ لاءِ ۽ دوا طور ڪم اچي). ٻُلھڻ.

• **ٻِرُوڻي:** ث. بج پوکڻ ڪان اڳ زمين کي ڏنل ھيو ريج ـ ٻِرُونھ (ل).

• **ٻِروا:** حرف ندا. سڏ جو اَڻ وٽندڙ يا ڪاوڙ پريو جواب ـ ڦوٽ ـ ھوڏ.

• **ٻَرھاڙو ج ٻَرھاڙا ذ:** ڏاندي پکيءَ جو ھڪ قسم ـ ٻَرھڙو ـ ٻرڙو.

• **ٻِرھاڙي ج ٻِرھاڙيُون:** ث. بيماريءَ جو ھڪ قسم ـ ٻِراڙي ـ ٻِلھاڙي.

• **ٻَرھالَ، ٻَرھَل:** ث. ڦھي وڃي پوڻ جو مرض ـ ھيانجو ـ طِھال.

• **ٻَرھامَ:** اسم خاص. ھڪ ذات جو نالو. تعلقي حيدرآباد ۾ ھڪ ديھ جو نالو.

• **ٻِرھانگَ ج ٻِرھانگُون:** ث. وڏي وِڪَ ـ ٻِرانگھَ. ٻِسانگ ـ ٻيلَ. ٻِچانگ ـ ٻِسانگي ڪاني.

• **ٻِرھانگو ج ٻِرھانگا:** ذ. ٻن شاخن واري ڪاني. ڏنگھرن ڪٽڻ لاءِ ڪاٺ يا لوھ جو ٻچانگو اوزار ـ ٻيانو.

• **ٻَرھانُ:** اسم خاص. مسلمانن جي ھڪ ذات جو نالو.

• **ٻِرھائي ج ٻِرھائيُون:** ث. ڏانڊي پکيءَ جو ھڪ قسم ـ ٻرھڙو.

• **ٻَرھڙو ج ٻَرھڙا (ث):** ذ. اُھو اُٺ جنھن جو پيءُ ڪاڇي جو ۽ ماءُ سنڌڙ ھجي. ڏاندي پکيءَ جو ھڪ قسم ـ ھڪ قسم جو ٻگھ (جنھن جي پڇ وٽان نڪتل نرم ۽ نازڪ ڪنپ ولايت وارا توپلن وغيره ۾ سينگار لاءِ ڪم آڻين).

• **ٻَرھَلي ج ٻَرھَلي:** ذ. صفت. ٻَرھل وارو ـ ٻَرھالي.

• **ٻَرھي ج ٻَرھيُون:** ث. اُھو ڪير. جو چوياڻي وياڻ بعد ٻئي، ٽئي ۽ چوٽين ڏينھن ڏئي (جو ڪاڙھڻ سان ڦيڏر ڦيڏر ٽي پوندو آھي: پھرئين ڏينھن وارو ڪير "پِسُ") "ٻرھيون ٻاٻاڻن جون، پس وڃي پيان".

• **ٻَرِي ج ٻَرِيُوْن:** ث. [سن. بَس] اَنّ جا تُھَ ـ ٻاجھريءَ يا جوئر جي انّ جون ڪلون. ٻھر جي وڻ جا ٻَن.

ـ **ٻَرِي ڪَڙڻ:** ٻھر جي وڻ جون ٽاريون وڍي انھن جا ٻَن (مال جي چاري لاءِ) ڇاڻڻ.

ـ **ٻَرِي سوئِڻ:** ٻَھُر جي ٻَرِيءَ مان ڪنڌا ڇوندڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **ٻريا:** اسم خاص. ٽ ۾ مينگھواڙن جي هڪ ذات جو نالو.
• **ٻريتو ج ٻريتا (ت):** ذ. باھ ٻارڻ جون ڪاٺيون ـ ٻارڻُ.
• **ٻري ڏَري:** ٿ. هندن جي هڪ رسم (جنهن موجب مُردي کي جلائي ان جي هاڻيءَ يعني رک کي دلي ۾ وهي درياءَ ۾ وهجي).
• **ٻريجي:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديھ جو نالو.
• **ٻڑا:** حرف ندا. اوا اڑي! (عورتن جو مردن لاءِ استعمال ڪرڻ جو لفظ.)
• **ٻڑاٻڙ (ت):** بي سُرتائي ـ بيهوشي ـ غشي.
• **ٻڑانڊ ج ٻڑانڊ:** ذ. صفت. ٻڑاندو. (ث) ٻڑاند.
• **ٻڑانڊو ج ٻڑانڊا:** ذ. [ٻه + ڏندو] هن ڏندن وارو ـ ٻڏنڊو. ٻه سالو. (ث) ٻڑاندي ج ٻڑاندِيُون.
• **ٻڑانگ ج ٻڑانگُون (ڪ ک):** ث. وڏي وک. ٻرانگھ. ٽپ. ٻه شاخي ڪاٺي ـ ٻسانگ.
• **ٻڑاٽي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **ٻڑڊ ج ٻڑڊ (ڪ):** ذ. ٻڑڌ ـ ڍڳو.
• **ٻڑڊ ج ٻڑڊ:** ذ. [سن. بَلِيوَرْدَ] ڍڳو ـ ڏاند.
• **ٻڑڊڪ ج ٻڑڊڪ:** ذ. لڙ ـ گوڙ ـ گھمسانُ. ھائيتال ـ ٻڑڊول ـ ڏمجر. بکيڙو. اَٽڪاءُ ـ رندڪ ـ ڪاٻاٽو.
– **ٻڑڊڪ لڙڪ، مچائڻ، وجھڻ:** گوڙ گھمسان ڪرڻ. جھيڙو فساد مچائڻ. ڍڳي وانگر رنيڙ.
• **ٻڑڪ:** ث. ٻڑڪ ـ ٽورو آواز ـ ٻڪو "سڙيا منجھين ماڻ، ٻاھر ٻڑڪ نہ نڪري" (شاھ). ھلڪي دانھن ـ ڏھيل رڙ. (ذ) گاھ جو ھڪ قسم (ک).
– **ٻڑڪ ڏيڻ:** ٽڙيل پکڙيل چوپائي مال کي (ھڪ ھنڌ گڏ ڪرڻ لاءِ) ٽوري ھڪل ڏيڻ.
– **ٻڑڪ ڪيڻ:** ٽوروئي آواز ڪيڻ ـ ٽورو ڪُچيڻ. ٻڪو ڪيڻ.
• **ٻڑڪاٽ ج ٻڑڪاٽ (ت):** ذ. وڏو آواز. ٽڙڪار. رڙ ـ ڪُوڪ.
• **ٻڑڪائڻ (ت):** مصدر. ڏاڍو ٻَرڻ ـ ڏَنڊ.
• **ٻڑڪڻ:** مصدر. ٽھڪڻ ـ جوش ڪائڻ "ٻڑڪي باھر نڪتي. گاذر منجھان گام" (شاھ). اُچانڪ ڏيڻ ـ چال مارڻ. آواز ڪرڻ. دانھون ڪرڻ ـ واڪا ڪرڻ ـ ھاڪارڻ ـ پُڪارڻ (ٻڑڪيو ـ ٻڑڪندو ـ ٻڑڪيل).
• **ٻڑڪڻ:** مصدر. [سن. بُدْبُدْ = بوڙيا ڪيڻ] بڑ بڑ ڪرڻ. ٻَڪر جو ٻڪرين تي وھر وقت آواز ڪرڻ. (ٻڑڪيو ـ ٻڑڪندو ـ ٻڑڪيل).
ٻڑڪٽ ج ٻڑڪٽا (ت): ذ. ٽاڪُڻُون. (ث) ٻڑڪٽي ج ٻڑڪٽيون.
• **ٻڑگھلَ، ٻڑگھلَ ج ٻڑگھلَ (ت):** ذ. ٻَرگھلَ.
• **ٻڑڏ، ٻڑڏو ج ٻڑڏ، ٻڑڏا:** ذ. صفت. [ٻه + ڏند] عمر جي لحاظ سان ٻن ڏندن وارو جانور ـ ٻڑاڏ. چئن سالن جو وھڑو.
• **ٻڑڏڪ ج ٻڑڏڪ:** ذ. سُنو وجندڙ (ربيو) ـ ڪَرو (ل). سنھون. سُڪل ـ ٽوٽ (ڪ).
• **ٻڑڏڪ ج ٻڑڏڪ:** ذ. ٽينگ ـ ٽپو ـ اُڇانگ.
• **ٻڑڏڪ ج ٻڑڏڪ (ڪ):** ذ. ڪپھ يا اَنّ و ڏگھو ريشو يا ڇڳو.
• **ٻڑو:** ذ. ٻه (سؤ تي) ـ ٻروتر.
• **ٻڑو ج ٻڑا:** ذ. [سن. بنْدُ = بُونْدُ] ڦڙو ـ بُوند ـ قطرو. ڏڌ يا ڏونڙي جو ذرو (جو ڪير ۾ جمائڻ لاءِ وھجي) ـ سَنْباڻُ. ڪپھ يا اَنّ جو ٻھو. عطر وڏل ڪپھ جو ٻھو. مٽرن جي ول جو مُٺ ڪن گاھ. مُنديءَ يا ڪنھن ٻه زيور جي ٽِڪَ ـ ٽِٽو ـ ٽُنڊُ "مون تان منھنجا پير، ٻڑو لاھ مَ ٻاجھ جو" (شاھ). مُھر. نشان داغ (ڪ). ٽَپڪو ـ ٻڑي.
– **ٻڑائون:** ذ. صفت. ٻَرن وارو ـ ٽِڪن وارو ـ ٽِٽائون.
– **ٻڑو ٽي وڃڻ (ڪ):** گم ٽي وڃڻ.
– **ٻڑو جھڪَڻ، گڏڻ (ت):** ڏڌ ولوڙڻ.
• **ٻڑھ (ل):** ث. ڪوري جي مُنْھن ڍڪڻ جي گول سِر.
• **ٻڑھ، ٻڑھ:** ث. چُپ ـ سانت ـ ماٺ ـ خاموشي "ٻول ۾ سي ٻڌا، جنينْ کي ٻڑھ" (گل).
– **ٻڑھا ٻُڌ (ت):** ث. صفا ماٺ ـ چپ چُپات.
– **ٻڑھ ڪرڻ:** ماٺ ڪرڻ. دٽ ھٽڻ. نابري وارڻ.
– **ٻڑھ ھٽڻ:** چپ مارڻ. ڇُڪَ ھٽڻ.
• **ٻڑھ ج ٻڑھ (ل):** ذ. لَڪڻ ـ بانْنو ـ سونٽو. لٺ جي ڏڪ جو نشان يا ڏنو ـ ٻڑھو (ل). ڏياريءَ جو ٻيو ڏينھن (جنھن تي سري رامچندر ايوڌيا جي گاديءَ تي ويٺو ھو). (صفت) سُڪل ـ ضعيف ـ اپرو (ل).
– **ٻڑھڪو:** ذ. مسلسل ڏکن جو آواز.
• **ٻڑھڪڻ:** مصدر. ٻڑڪڻ ـ ٽھڪڻ. جلڻ ـ ڪامڻ. لُڇڻ (غم يا درد ۾). رڙ ڪرڻ. (ٻڑھڪيو ـ ٻڑھڪندو ـ ٻڑھڪيل).
– **ٻڑھڪ:** ث. ٽھڪو ـ اوھارو ـ جوش ـ ٻڑڪو.
– **ٻڑھڪائڻ:** مصدر. "ٻڑھڪڻ" مان متعدي بالواسطه. ٽھڪائڻ ـ اوھارڻ.
– **ٻڑھڪو ج ٻڑھڪا:** ذ. ٽھڪو ـ اوھارو. ٽُٽڪو ـ لوڇ پوڇ. اُٽ جي ھلڻ جو آواز.
• **ٻڑھڻ:** مصدر. ٻڑھ ھٽڻ ـ چُپ ھٽڻ ـ لِکڻ.
– **ٻڑھائڻ:** مصدر. (شڪار جو اصطلاح) ڪيرو ڏيئي پڪيءَ يا

جانور کي هڪ هٿ سانتيڪو ويهارڻ ـ دت هٽائڻ "تلور کي ٻڙهائي ڏ ڪ هٽجي".

• **ٻڙهو ج ٻڙها (ل.ث):** ذ. اُٺ جو ڪکن مان ٺهيل پلاڻ.

• **ٻڙهي ج ٻڙهيُون:** ث. اُٺ جي پُٺيءَ تي رلي يا ٻيو ڪو ٽپڙ رکي، رسي سان ٻڌي، سوار جي ويهڻ لاءِ ٺهيل جاءِ ـ ٻڙهو. پلاڻ.

• **ٻڙهي ج ٻڙهيُون (ث):** ث. چوپائيءَ جو ويامڻ کان هڪ ڏينهن پوءِ وارو ڪير ـ ٻَڙهي.

– **ٻڙهيُون ڪائڻ:** ڏ ڪا ٽاپا ڪائڻ. بُک مرڻ.

• **ٻڙهيا (ث):** اسم خاص. مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ٻڙهيڪو (ث):** ذ. ٻَهڙ ـ ٻَهيڙ (ڪير ۾ لسي گڏيل).

• **ٻڙي ج ٻڙيُون:** حرف ندا. (خاص طرح زالون ڳالهائڻ ۾ يا سڏ وقت ڪم آڻين) ـ لَئِي! اَڙي! ـ اَدي! "غفلت يار گنوائيو، ٻڙي جيڏيون!" (شاھ).

• **ٻڙي ج ٻڙيُون (ت):** ث. سخت مار. نقصان. ظلم.

– **ٻڙيون ڪائڻ:** ٻڙهيون ڪائڻ ـ ڏ ڪا ٽاپا جهلڻ. نقصان ۾ پوڻ.

• **ٻڙي ج ٻڙيُون:** ث. سُڪ جواب ـ صفا انڪار (ل). بُک جي تڪليف. بيهوشي (ت).

• **ٻڙي ج ٻڙيُون:** ث. [سن. بِنْدُ] ڦُڙي ـ بُوندَ. نقطو ـ ٽهڪو. صِفر. داغ ـ نشان. تِلڪ. (صفت) ڪجهه به نه.

– **ٻڙي ڏيڻ:** نقطو ڏيڻ ـ ٽهڪو ڏيڻ. ڪجهه به نه ڏيڻ. ڪاتو واري چڏڻ. حساب ڪتاب بيباق ڪرڻ. اَلهو تلهو ڪٽي وڃڻ.

• **ٻڙيالُ ج ٻڙيالَ (ت):** ذ. ٻن شاخن واري ڪاٺي ـ ٻسانگ.

• **ٻَسَ:** ث. گهُٽَ (زور، ساھ، يا هوا جي) ـ ٻَتَ. سوڙھ ـ مونجھ. رُنڀَ ـ دَسَ. لَسَ. بي زيبائي ـ ٻَتائي ـ ٻُسائي. سُجَ. پينگ. جنهر راند ۾ ڪوڏين سنئين پوڻ جو داءُ. چٽن جي ڪَٽِي يا بُوسو. (ظرف) [سن. بَسَ] هڪ ئي گهمري ـ پهرئين ئي واري ـ يڪ ساھيءَ.

– **ٻَس ٽيڻ:** گهُٽَ ٽيڻ ـ ٻَتَ ٽيڻ. سج ٽيڻ. هرن ڏيڻ ۾ زمين جو گهٽيءَ دٻڙ وارو ٽيڻ.

– **ٻَس پوڻ:** جنهر راند ۾ سيني ڪوڏين جو سنئون پوڻ.

• **ٻسانگَ، ٻسانگو ج ٻسانگَ، ٻسانگا:** ذ. [سن. دْوِ = ٻه + شُرنگ = سگ، شاخ، جوتي] ٻن شاخن واري ڪاٺي. ٻيانو. ٻِڇانگي.

• **ٻسانگي ج ٻسانگيُون:** ث. ڏسو "ٻسانگ"

– **ٻسَت:** ظرف. هڪ طرف کان ٻئي طرف تائين. آرپار. سڌو ئي سڌو. تمام زور سان ـ زوم سان ـ زورائتو. تمام جلد ـ تمام تکڙو. هڪدم ـ يڪدم.

– **ٻسَت اوپارو:** ذ. هُرلي ۾ ڪم ايندڙ هڪ ڪاٺيءَ جو نالو.

– **ٻسَت پارلنگهڻ:** آرپار وڃڻ.

– **ٻسَت حَرامي:** ذ. صفت. بنهه شرير ـ نهايت بدمعاش.

• **ٻسَرُ، ٻسِرُ:** ذ. صفت. اهو ٻار جنهن جا والدين ٻن مختلف قومن جا هجن (جيئن پيءُ سنڌي ۽ ماءُ شيدڻ، وغيره) ـ ٻه ٻُڏو ـ ٻسَر گڏو ـ ڪارڙ. حرامي ـ حرامزادو. ٻن مختلف قسمن جي نر ۽ مادي ۾ مان ڄاول جانور "ٻسَراڻ".

• **ٻسُڙخو ج ٻسُڙخا:** ذ. [ٻه + سن. شَرنْگ = شاخ] ٻن لڪڙن وارو تنبو ـ دوڇوبو.

• **ٻسَرو:** ذ. ٻن سَرين يا لَڙهين وارو. ٻه ڦَهو ٻه هولیو (ٻن هولين مان ٺهيل لفظ). ٻه ذاتيو.

• **ٻسَرو (ث):** ظرف. وري ـ ٻيهر ـ ٻيو دفعو.

• **ٻسَروڏو ج ٻسَروڏا:** ذ. صفت. ٻسَرو.

• **ٻُسَري ج ٻُسَريُون (ڪ):** ث. چلو ـ پڙي اَڻي جي ماني.

• **ٻُسڙي ج ٻُسڙيُون:** ث. رڍ جو هڪ قسم ـ نندن ڪنن واري رڍ.

• **ٻُسڪ، ٻُسڪڙي (ل):** ث. ڀُرڄ ـ ڪَن ڦُوڪ هُوشي ـ پيٽڙي.

• **ٻُسڪنو ج ٻُسڪنا (ت):** ذ. ڏَپرُ ـ اوسنو. باسي. ٽُلهو. بدشڪل.

• **ٻُسڪڻ (ل.ث):** مصدر. سُڏڪڻ ـ ڏسڪڻ. روئڻ. (ٻسڪيو ـ ٻسڪندو ـ ٻسڪيل).

• **ٻُسڪڻ:** مصدر. پَرڻ ـ ڪنان تار ڪرڻ. ڏڻڻ. (صفت) ٽُلهو. بدشڪل.

• **ٻُسڪو ج ٻُسڪا (ڪ):** ذ. وڏيل ڪنن واري. نندن ڪنن واري. ٻُسو (ٻڪر). ٽُلهو ـ دونسو. (ث) ٻُسڪي ج ٻُسڪيُون.

• **ٻُسڻ:** مصدر. رُنبڻ ـ پُرڙڻ. ارهاڻڻ ـ گهُٽڻ. دسڻ. دسي چڙهي ويهڻ. پُورڻ. (ٻسيو ـ ٻُسندو ـ ٻُسيل).

• **ٻِسَوُ:** ذ. [ٻَه + سؤ] ڪپڙي جو هڪ قسم (جنهن جي تاڄيءَ ۾ ٻه سؤ تندو هجن).

• **ٻُسو ج ٻُسا:** ذ. ڪنن ڪٽيل ـ ٻڏو (ٻڪر). نندن ڪنن واري. ٻوڪو ـ ٻوگهو. بنا ڳُهن جي. لسو (بنا چٽن گلن جو ڪپڙو). بي زيب. بي ڍنگيءَ پوشاڪ ۾ (ڪ). (ث) ٻُسِي ج ٻُسيُون.

– **ٻُسائي ج ٻُسائِيُون:** ث. ٻَتائي. لسائي. بي زيبائي.

• **ٻُسي ج ٻُسيُون:** ث. نندن ڪنن واري (رڍ يا ٻڪري). ٻَڏي ـ ٻوگهي. ڪپڙي جو هڪ قسم (ڳاڙهو رنگ ڏنل). [ف. بُوسه] چمي ـ مِٽي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **هِشانگَ ج هِشانگَون:** ث. ڏسو "هِچانگ".
• **هُنتان:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **هٌڦ (ک):** ذ. خال ـ پورُ. اونداهه.
• **هٌڦ هٌڦ:** ث. هاڻ نڪرڻ جو آواز ـ ڦَڦ ڦَڦ ـ ڦَڦڪو.
• **هَڦُڻ:** مصدر. منهن تائين پرڻ. تار ڪرڻ. ٽُهڻ ـ ڏَڻ. (هڦيو ـ هڦيندو ـ هڦيل).
• **هَڦو ج هَڦا:** ذ. خشڪيءَ جي ڪري متي جي اُڌيل کل جا ننڍا ننڍا اڇا ذرڙا ـ چانڻين. خالُ. وڏو سوراخ ـ گهيڙ (ک). ڪُکر. اڏ. هاڦو ـ مٽانهين اَڏَ (ت). (صفت) پوڑهو (ت). بيوقوف ـ پوُڪ (ل).
– **هَڦو ڪرڻ:** ڪائي ختم ڪرڻ. ناس ڪرڻ. بيوقوف بنائڻ.
– **هَڦيرو ج هَڦيرا:** ذ. صفت. اهو ماڻهو جنهن جي وارن ۾ هَڦو هجي ـ هَڦُر.
• **هَڦِي ج هَڦِيُون (ت):** ث. مٽانهين اَڏَ. هاڦي. (ذ) هَڦو ج هَڦا.
• **هِڪَ ج هِڪون:** ث. [سن. دُو = ٻه] پتن جي تاس ۾ هن داڻن وارو پتو ـ دُڪي.
– **هِڪَ ڦُري وڃڻ:** وائڙو ٿي وڃڻ. حيران ٿي وڃڻ. عقل چرخ ٽيڻ. اوسان خطا ٽيڻ ـ وايون بتال ٽيڻ.
• **هُڪُ ج هُڪَ:** ذ. هٿن جي ڇيڇ وارن پاسن کي پاڻ ۾ ملائي جهلڻ جي حالت.
– **هُڪ جهلڻ:** دعا لاءِ هٿ کڻڻ. دعا گهرڻ فاتحه خواني ڪرڻ. پاڻي پيڻ لاءِ هٿ ملائڻ.
– **هُڪَ ۾ ڏيڻ:** پاڻ کان گهٽ سمجهي ڪاڏو وغيره هٿ ۾ ڏيڻ. بيعزتي ڪرڻ. بيمانو ڪرڻ.
– **هُڪَ ۾ پاڻي پيارڻ:** گهٽ ذات وارو برتاءُ ڪرڻ (اَڇوت کي هندو هُڪ ۾ پاڻي پيارين). نفرت ڪرڻ.
• **هِڪُجي:** ث. [هِـ + ڪَجو = زير ناف جا وار] ڏاڙهي جا مُنهن جي فقط هن پاسن تي هجي ۽ ڪاڌيءَ تي نه هجي ـ هِڏُهي.
• **هَڪَرُ ج هَڪَرَ:** ذ. [هيمر. باڪرَو:سن. وَڙڪَرَ] وڏو سانهه. هَڪرو ـ ٽيرُ (ک). ڇيلو (ث) هَڪِري ج هَڪرِيُون.
– **هَڪرباڪارَ:** ث. هڪرين جون دانهون. رڙڪوڪ.
– **هَڪر ٻُس، هَڪر هُوس، هَڪر هُوساڻ:** ث. زوري زبردستي. پڪڙ پڇاڙ ـ وٺ پڪڙ.
– **هَڪر هُوساڻ ڪرڻ:** زبردستي ڪرڻ. دَس قُس ڪرڻ. ڪُڇڻ نه ڏيڻ.
– **هَڪر ڏاڙهي:** محاورو. بيوقوف ـ نادان ـ جَٽ.
– **هَڪرو ج هَڪرا:** ذ. ننڍو هَڪَرُ. ڇيلو "ڪڏهن ٿجي هَڪرو ڪڏهن ٿجي ڪات".
– **هَڪِرِيو ج هَڪِريا (ٿ):** ذ. هڪرو.
• **هُڪِرِ ج هُڪِرِيُون:** ث. [١. ٻه + ڪَـرُ = پاسو: ٢. وڪڙ: ٣. ويڪر] شالَ يا رئي جي موڪر. چادر يا رئي ڍڪڻ جو هڪ نمونو (جنهن ۾ زالون اڳيون پلاند ڪلهي تان ورائي ڪڇ ۾ ڪنديون آهن) ـ هُڪل.
– **هُڪِر هڻڻ:** شالَ يا چونيءَ کي ڪلهي تان ورائي ڪڇ ۾ ڪرڻ. جهُنڊ هڻڻ.
• **هُڪَرُ:** ذ. ڏسو "هُڪُڙ".
• **هُڪَرائو ج هُڪَرائا (ک):** ذ. جوان هَڪَرُ. گهٽيون هڪريون (ڪنهن ايراضيءَ ۾ پکڙيل يا ويڙل).
• **هِڪارَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **هِڪارُ ج هِڪارَ:** ذ. صفت. [هَڪر + وال > وار >آر] هڪريون چاريندڙ. هڪريون سنياليندڙ. پنهوار. جهنگ جو ماڻهو. بيعقل.
• **هِڪْرانَ هِڪْراڻَ:** ث سانوڻ جي مند ۾ اُتر اوير ڪنڌ واري ڪُنوڻ (جا اڪثر مينهن آڻي) ـ هَڪراس.
– **هِڪْرار جي ڪُنڌَ:** ث. اُتر اوير واري ڪنڌ (جتان سخت مينهن ايندو آهي).
• **هِڪِراسَ (ل):** ث. هڪرين جو ڪوس (جو عيدالضحيٰ تي ٿئي).
• **هِڪِراس:** ث. هَڪرار (ڪُنوڻ).
• **هِڪْرالَ:** ث. سانوڻ جي مند ۾ اتر اوير ڪنڌ واري ڪُنوڻ. وَل جو هڪ قسم ـ هَڪرَوَل.
• **هِڪِرالَ ج هِڪِرالَ (ک):** ذ. هَڪرارَ.
• **هِڪْروالَ:** ذ. 'هِڪرالَ' ڪنوڻ جو اُتر اوير ڪنڌ ڪان آندل مينهن (جو گجگوڙ ۽ ڪنوٽين سان اڇي ۽ گهٽي دير تائين وسي) "ٻهه ٻهه ڪندا آئيا. ٻيهر هڪروال". هڪراس.
• **هِڪْروَل:** ث. وَل جو هڪ قسم ـ هِڪرال.
• **هَڪَري، هَڪِري ج هَڪِريُون:** ث. [سن. وَڙڪَري] ڪير ڏيندڙ گهَرُو چوپائيءَ جو هڪ قسم ـ پَهِي ـ آڙِي (ک) ـ چاڙڪي (ٿ).
– **هَڪري بَنجڻ:** ڊڄڻ ـ خوف کائڻ ـ پوُ ڪرڻ "صدقي جي هَڪري بنجڻ = ٻين جو ڏوهه يا جوابداري پاڻ تي کڻڻ".
– **هَڪري کائڻ:** ڪنهن جي هَڪري چوري ڪري ڪُهي کائڻ. ڪنهن جو ڏوهه ڪرڻ ـ بِلي مارڻ.

• **ٻُڪڙُ ج ٻُڪڙَ (ث):** ذ. اهو هنڌ جتي ٻن ٻڌن جا منهن اڇي پاڻ ۾ ملن. پِٽ جو منهن وارو پاسو. پِٽ جو وَرُ. پِٽ جو ور وارو پاسو.

• **ٻُڪَلُ ج ٻُڪَلَ:** ذ. رلي يا چادر پائڻ جو هڪ خاص نمونو ـ ٻُڪِر. عورتن جو سر واري ڪپڙي سان ڪيل جهُنڊ.

• **ٻُڪَڻُ:** ذ. دوا طور ڪم ايندڙ هڪ قسم جو ٻُوٽو (جو اڪثر سيلابي زمين تي پيدا ٿئي، ۽ بلغمي تپ، ڪنگهه يا سردي ۽ جي بيمارين ۾ ڪم اچي). مريڙي جي جنس مان ٻُوٽي جو هڪ قسم (جو ول وانگر پکڙي، پن ٽُلها ٿينس، اُٽ ۾ ٻڪري جام ڪائيس).

• **ٻِڪَڻو ج ٻِڪَڻا:** ذ. ٻن ڪنن وارو. اُهو ماڻهو جو هڪ هنڌان ڪا ڳالهه ٻڌي ٻئي هنڌ ٻڌائي. چُغلخور. ٻارن جي ڊيجارڻ لاءِ هڪ خيالي جانور. لِلاڙُو ـ بائُو.

• **ٻِڪَڻي ج ٻِڪَڻيُون (لس):** ث. [ٻ + ڪَنِي = ڪنن واري] اُڪ جي وڻ جي ٽاريءَ جي چوٽِي (جنهن ۾ ننڍڙا ڪڇڙا ٻه پن ٽيندا آهن) ـ ٻِپَڻي.

• **ٻُڪَڻُ:** مصدر. ٻُڪَ ۾ ڦڪڻ. ڦَڪڻ ـ ڦڪي ڪائڻ. وڏا ڦَڪ پَرڻ "وينِي ٻُڪي ٻاڦ، جهولي جهُڪ جهُني ڪئي" (شاھ). گهُٽي جهلڻ يا دسڻ ـ ٻَسَڻُ ـ پُرڙڻ. (ٻُڪيو ـ ٻُڪندو ـ ٻُڪيل).

• **ٻَڪو ج ٻَڪا (ڪ):** ذ. [سن. وَرْكَر = ٻڪر] ٻڪر جو مخنف ـ چيلو.

• **ٻِڪو ج ٻِڪا:** ذ. ٻه عدد "هِڪو هِڪُ ٻِڪو ٻَ". ٻن انگن وارو پتو ـ دُڪي ـ ٻڪَ."

• **ٻُڪو:** ذ. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **ٻِڪي:** ث. ٻن انگن وارو پتو. دُڪي ـ ٻڪَ.

– **ٻُڪِي ج ٻُڪيُون:** ث. اَنّ جي لَپ (جا واري سان جنڊ ۾ پيهڻ لاءِ وڇبي آهي). شاديءَ جي تياريءَ جو واڙ (جنهن ۾ سُهاڳڻيون جنڊ ۾ واري واري سان اَنّ جي ٻُڪي وڇي پيهنديون آهن). ڇڙڻ لاءِ نِنگهه يا اُڪريءَ ۾ وڏل اَنّ (جو هڪ پيري ڇڙڇي). شاديءَ ۾ چانورن جي پهرين ڇَڙ (ڪ). ٻَڇَ جي لَپ (جا ٻنيءَ ۾ بج طور ڇڏجي). گراهڪ (جو انّ جي لپ ڪٽي اڇي دڪان تان سودو وٺي) ـ خريدار. گراهڪي. هندن ۾ شاديءَ جي هڪ رسم (جنهن ۾ هڪ ننڍڙي دَڪي، دليءَ جي هڪ رسم (جنهن ۾ هڪ ننڍڙي دَڪي، دليءَ مٽان رکي ڪنوار ماءُ مٽي تي ڪٽي، پنهنجي گهر جي در تي اَڇي گهوٽ جي مرحبا ڪندي آهي). ڦَڪي ـ دوا ـ سُتي "ڪريان تي ڪارون، جئن ٻُڪي ٻِئنون نہ ٽيي" (شاھ). (اصطلاحاً) جو ڪنهن کي درست ڪري ڇڏي ـ پورو علاج "فلاڻو فلاڻي جي لاءِ ٻُڪي آهي". ڏِڳن جي (ويڑهه يا غصي وقت) ڪَرن سان اَڏايل مِٽي.

– **ٻُڪِي (ٻُڪيون) اُڇلائڻ:** ڪنهن جانور جو ڏڑها هڏي ڏوڙ اُتارڻ. اُڪيون هڏڻ.

– **ٻُڪِي ٻَوڻ:** شاديءَ ڪان اڳ شاديءَ جي تياريءَ جو وار ادا ڪرڻ (جنهن ۾ سهاڳڻيون زالون واري تي جنڊ ۾ ٻُڪي وجهڻ جي رسم پُوري ڪندیون آهن). شاديءَ جي ڏينهن صبح جو گهوٽيتي يا ڪناوريتي گهر ۾ زالن جو گڏ ٿي ڪجهه ڏيڻ. شروعات ٽيڻ (ت).

– **ٻُڪِي ڇُڪِي ڪَرڻ (ت):** صرفو ڪري ڪجهه گڏ ڪرڻ. ڪنجوسائي ڪرڻ.

– **ٻُڪِي ڏيڻ:** دوا ڏيڻ. گراهڪ کي سودو ڏيڻ. فقير کي انّ لپ خيرات طور ڏيڻ. ويساهي ڏ ڪ ڪيڻ.

– **ٻُڪِي وجهڻ:** شاديءَ جي تياريءَ جو وار ادا ڪرڻ (جنهن ۾ سهاڳڻيون زالون واري تي جنڊ ۾ ٻُڪي وجهي انّ پيهنديون يا ڏرنديون آهن). شاديءَ جي ڏينهن صبح جو گهوٽيتي يا ڪنواريتي گهر ۾ زالن جو گڏ ٿي ڪجهه ڏيڻ. ٻُڪيءَ جو سوڙ ڪرڻ (شاديءَ ڪان اڳ زالن جو اَنّ ڏرڻ. يا سڃيءَ ڄَڄَ کي ٻِڙو ڏيڪاري وات مِٺو ڪرائڻ). شروعات ڪرڻ (ت).

• **ٻَڪ ج ٻَڪ:** ذ. [سن. وكَشَس = چاتي] ٻنهي ٻانهن سان وڏل پاڪر. ملهه وڙهڻ وقت سندري ۾ هٿ وجهڻ واري حالت "ٻيائيءَ کي ٻڪ، جن وڏو سي ورسيا" (شاھ). وجهه ـ موقعو ـ وارو "اڄ تہ ڪو ٻڪ ئي ڪونہ لڳو". ڪاري جي ٻيڙيءَ جي 'لَٽ' ۽ 'ڪُوهي' ۾ پيل رسي جو وَڪَڙُ (جو ڪوهي کي 'ٻرماڻ' ڪان پري ڪري جهلي).

– **ٻَڪ ڏيڻ:** وجهه ڏيڻ. هڪ مَلهه جو ٻئي ملهه کي سَولو ڪُلهو ڏيڻ.

– **ٻَڪ لڳڻ:** وجهه لڳڻ. وارو ملڻ.

– **ٻَڪ وجهڻ:** پاڪر وجهڻ ـ پاڪر پائڻ. ملهه وڙهڻ مهل سندري ۾ هٿ وجهڻ. ڳنڍيجي وڃڻ. قابو ڪرڻ ـ سُڪَ ڪرڻ.

– **ٻَڪَن مان ڪَڍڻ:** مَلهه جو پنهنجي مخالف ملهه کي گهمائي اُڇلي ڇڏڻ. شڪست فاش ڏيڻ.

– **ٻَڪين ٻَوڻ:** پاڪرين ٻوڻ. هٿين ٻوڻ. ڳنڍيجي وڃڻ. وڙهڻ ـ جهيڙو ڪرڻ.

• **ٻَڪاڙُ ج ٻَڪاڙَ (ت):** ذ. ٻَڪ. وجهه ـ ٽڻ موقعو.

– **ٻَڪاڙُ ۾ اڇڻ:** ور ڇڙهڻ. آور ۾ اڇڻ ـ قبضي ۾ اڇڻ.

• **ٻَڪائڻ:** مصدر. ملهه لاءِ هٿ ڳنڍائڻ. ويڑهائڻ (ٻڪايو ـ

ہکائيندو ـ ہکايل).

• **ہَکِجَڻُ:** مصدر. "ہکڻ" مان فعل مجهول. ہکين پوڻ. پاکرين پوڻ. جهيڙي ۾ ڳنڍيجي پوڻ. وڙهڻ. (ہکيو ـ ہکبو ـ ہکيل).

• **ہَکڙُ:** ث. صفت. ہک ۾ اڇڻ جهڙي. وٽندڙ بدن واري ـ سڊول. ٽاهَڙ. اَسونهين.

• **ہَکڙُ ڄ ہَکڙَ (ک):** ذ. ہُکرِ ـ ہُکَلُ.

• **ہَکَلُ ڄ ہَکَلَ (ل):** ذ. ہُکُ.

• **ہَکَڻُ، ہَکِڻُ:** مصدر. ہک وجهڻ ـ پاکر وجهڻ. ہکن ۾ ڪٽڻ. ہک وجهي جهلڻ. سوگهو جهڻ. (ہکيو ـ ہکيندو ـ ہکيل).

• **ہَگُ، ہَگِيڙا:** ذ. ڇريل ڪپڙي جو قسر. ڇريل پوتيون زنانيون.

• **ہَگَرو (ت):** ذ. گاهه جو هڪ قسر.

• **ہَگَرو:** اسر خاص. تعلقي ڍڳهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ہَگَسو (ت):** ذ. اُٺ جي نَڪ جي مهار قابو ڪرڻ لاءِ مهار جي چيڙي ۾ وڌل ڏاڳو.

• **ہَگُلو ڄ ہَگُلا:** ذ. ہَگهہ پکي. (صفت) سفيد رنگ جو (گهوڙو).

• **ہَگُلي ڄ ہَگُليُون (ل):** ث. صاف سفيد رنگ جي گهوڙي.

• **ہَگو ڄ ہَگا:** ذ. ہگهہ پکي (جو بگو ٿئي).

• **ہَگو ڄ ہَگا (ت):** ذ. ہڏندو (اُٺ يا گابو).

• **ہَگائي ڄ ہَگائيون (ل):** ث. ڪُتي جي مک ـ ہَگهي.

• **ہَگَنِي ڄ ہَگنِيُون:** ث. زهري مک جو هڪ قسم (جا جانورن، جهڙوڪ گهوڙي، گڏهه، ڪتي کي چنبڙندي آهي) ـ ہَگهي.

• **ہَگهہ ڄ ہَگهہ:** ذ. [سن. وَکَ] ڏانڊي پکيءَ جو هڪ قسم (رنگ اڇو. ککڙ جيڏو. ڍگهين ٽنگن سان ٿئي: اڪثر هڪ ٽنگ تي بيهندو آهي. اکيون پوريل هوندين اٽس. جڏهن کا مڇي وجهه ۾ اڇيس تہ اُمالڪ ان کي جهلي. ہن قسمن جو ٿئي: ۱. ڇهنب اڇي ۽ ٽنگون ڪاريون. ڪنپ قيمتي ۽ حلال ٿئي. ۲. سڄو سفيد ٿئي ۽ مردار آهي) ـ ہَگهلو. (صفت) پاکندي ـ نڱ.

• **ہَگهہ ڄ ہَگهہ (ل):** ذ. ڪنين ڪٽل (پکي). ڇانگيل ـ تارين وڌيل (وڻ).

• **ہَگهہ ڄ ہَگهہ:** ذ. جهنگلي پکيءَ جو هڪ قسم (ڪاري رنگ جو ٿئي). وڏو ڊُڪ (ک). ڊِيڪُ (ک). (صفت) بيوقوف ـ نادان. سادو سُودو ـ پورڙو. موڳو ـ ڪُند ذهن.

– **ہَگهہ ٽِيڻ:** اَنڄ جي پوک جو نسرڻ بعد داڻو ماري وڃڻ.

• **ہَگهارو (ت):** ذ. ہرگهَلُ ـ وڏو سوراخ.

• **ہَگهاڻي:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ہَگهَرو (ل):** ذ. ہُوٽي جو هڪ قسم (مريڙي جهڙو ٿئي. اُٺ کائينس).

• **ہَگهلو ڄ ہَگهلا:** ذ. ہگهہ. (صفت) نڱ ـ مڪار.

– **ہَگهلو ہَڪ ٽِيڻ:** مطلب خاطر سادو بنجڻ. بهاني سان پورڙو ٽيڻ. ويساهي نڱي ڪرڻ.

• **ہَگهلو ڄ ہَگهلا:** ذ. صفت. بيوقوف ـ سادو سُودو. پورڙو ـ مت موڙ هل ـ ہُگهَنُ.

• **ہَگهلو ڄ ہَگهلو:** ذ. ڏسو "ہَگهلو".

• **ہَگهو ڄ ہَگها:** ذ. [سن. بَکَ، وَکَ] پکيءَ جو هڪ قسم ـ ہَگو ـ ہَگهہ.

• **ہَگهُڙ:** اسر خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ہَگهَڙِي ڄ ہَگهَڙِيُون:** ث. ڏسو "ہَگهي".

• **ہَگهِي ڄ ہَگهِيُون:** ث. [هـ. بگهي = گهوڙي جي مَک] ڪُتي مَک ـ ہَگهِي.

• **ہَگهِيا:** اسر خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ہَگهِيرو، ہَگهِيڙو (ل):** ذ. زناني ڪپڙي جو هڪ قسم (جنهن کي لاڙ ۾ 'ڏونڙسار' ٻہ چون).

• **ہَگا:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ہَل:** ث. [سن. بَلِ] قرباني ـ صدقو.

– **ہَل ڇاڙهڻ:** قرباني ڪرڻ ـ صدقو ڪرڻ (هندن ۾ ہين ڪن مذهبي گروهن جي ڪريا ڪرم موجب ڪنهن ساهواري کي، ڪنهن ديوتا جي بُت اڳيان ڪُهڻ).

– **ہَلدانُ ڄ ہَلدانَ:** ذ. [سن. بَلِدانَ] ہَل ـ قرباني ـ پيٽا.

– **ہَلسْتانُ:** ذ. قرباني ڪرڻ جي جاءِ.

• **ہَلُ ڄ ہَلَ:** ذ. [سن. بَلَ] زور ـ طاقت ـ سَگهہ. ڏي ـ آسرو. پُٺ ـ پشتي ـ ٽيڪ. ڏيءُ. (ڪوري لاءِ ڪائين جو) هارڙ.

– **ہَلوانُ ڄ ہَلوانَ:** ذ. صفت. ہَلَ وارو ـ طاقتور ـ سگهارو.

• **ہِلَ:** ث. [سن. دْوِ = ٻہ] اُها ڳئون يا چوٽَٽي مادي جا فقط ٻہ ٽڻ ڏهائي. ہِلَهہ ـ ہِتَ ـ جوڙي.

• **ہِلُ ڄ ہِلَ:** ذ. آفرين طور مليل ہِلو ـ تمغو. (ظرف) سوگهو ـ مضبوط ـ سُڪَ.

– **ہِلُ ڪرڻ:** سوگهو ڪرڻ ـ قابو ڪرڻ ـ سُڪَ ڪرڻ.

– **ہِلُ ڪَٽڻ:** ملاکڙي ۾ مقرر ٽيل انعام ڪٽڻ ـ ميلُ مارڻ.

• **ہَلَ ڄ ہَلُوڻ:** ث. ڪير لاهڻ لاءِ ڳَٽُونءَ يا مينهن کي سارَ (مخصوص عضوي) ۾ ڏنل ڦُوڪ. ڪير نہ ڏهائيندڙ چوپائيءَ کي (علاج طور) سارَ ۾ ڏنل ڦُوڪ ـ ڪُڇَ ـ تُلَ. سُوتو (ہيڙيءَ جو). سزا. مارَ ـ چينپ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **ٻُلَ ڏيڻ، ڪُرڻ:** ڏڳيءَ يا مينڍن کي سارَ ۾ ڦوڪَ ڏيڻ. ڪُڄَ ـ تَلَ ڏيڻ. دب ڪيڻ. سزا ڏيڻ ـ مار ڏيڻ.

• **ٻِلاڏو ج ٻِلاڏا:** ذ. صفت. ٻِن لاڏَن وارو ـ ٻن طرفن کان روشني ڏيندڙ. روشن منارو (جو درياءَ يا سمند ۾ جهازن لاءِ روشني ڪري) ـ light_house.

• **ٻِلاڏي ج ٻِلاڏيُون:** ث. نندڙو ٻيڙ ـ ٻيتاري ـ ٻيلاڏي "ڪارا ٻانڍَ، ٻلاڏيون، ٻيو ڪهڙن جا ڪڙڪا" (حمل).

• **ٻُلاڏي ج ٻُلاڏيُون:** ث. محنت. تڪليف. پورهيو.

• **ٻُلاڙ ج ٻُلاڙُون:** ث. پٽڪارَ. ماٺهن جو آواز ـ گوڙ ـ گهمسان. ٻُلڪارَ.

– **ٻُلاڙو ج ٻُلاڙا:** ذ. ٻُلاڙ. ٻُلڪارَ.

• **ٻِلاڙي ج ٻِلاڙيُون:** ث. ٻن لاڙن واري ڇڙي "عمرا ٻِلاڙي، آهي جهاڻ ۾ منهي سا جهنگ جي".

• **ٻِلاڙي ج ٻِلاڙيُون:** ث. [سن. ٻِدالَ] وڏي جهنگ ٻِلي. پُنيءَ جي وڏي ڦڙڙي. ٻراڙي ـ ٻِلهاڙي.

• **ٻَلالُ:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻِلانڪڙي (ڪ.ل):** ث. پرت جو هڪ قسم.

• **ٻِلانگو ج ٻِلانگا:** ذ. ٻن لانگن وارو. سَواريءَ جي جانور تي هڪ تنگ هڪ پاسي ۽ ٻي تنگ ٻئي پاسي ڪري ويهڻ جو نمونو. لانگ وريل. پير اندر پير باهر.

• **ٻِلانگهَ ج ٻِلانگهُون (ت):** ث. ٻرانگهه ـ ورانگهه.

– **ٻِلانگهَ پَرڻ:** ٻرانگهه پرڻ. وڏي وک وجهڻ.

• **ٻِلانگهوڙ:** ذ. ڊگها قدم ـ وڏيون وکون.

• **ٻُلائڻُ:** مصدر. ڪنهن ڪيرول مادي چوپائيءَ کي ميڙڻ لاءِ ٻُلَ ڏيارڻ. (ٻولايو ـ ٻولائيندو ـ ٻُلايل).

– **ٻُلائي:** ث. ٻُلَ ڏيارڻ جي مزدوري.

• **ٻَلبِجُ:** ذ. [سن. بَلَ = طاقت + بيجَ = ٻِجُ] دوا طور طاقت ڏيندڙ ٻج جو هڪ قسم

• **ٻِلٽي ج ٻِلٽيُون:** ث. ريلوي رستي موڪليل مال ڇڏائڻ جي رسيد.

• **ٻَلدَ ج ٻَلدَ (ل):** ذ. [سن. بَلِيوَرْد] برڈ ـ ڊگو ـ ڏاند.

• **ٻَلڊَ:** ث. مادي سُوئر (ٻچن سُوڌي) ـ پُونڊِ.

• **ٻَلڙ:** ث. [سن. بالا = ڇوڪري، جوان زال] ٻارڙي ـ معصومڙي ـ ابهر. نندي جوان زال "ٻَلڙ لڳو ٻاڻ، پَسو جوءِ جَرا ٽي" (شاهه). مادي ٻَڇو (ڪنهن جانور جو).

• **ٻَلڙ ج ٻَلڙَ:** ذ. [سن. بالَ] نندو ٻارُ ـ ٻارڙو. ٻَڇو (ٻلي‌ءَ جو) ـ پُونگڙو. گَلِڙ. ٻَنڙ. (سوئر جو). ڪنهن به جهنگلي جانور جو ٻچو (ڪ).

• **ٻِلڙُ گَڏيو ج ٻِلڙَ گَڏيا (ت):** ذ. وڄ ويڙهائو ـ چيٽي پور. چغلخور. ٻچاپڙو.

– **ٻِلڙ گَڏيو ٽيڻ:** ڀُڳل ٽيڻ. ٻچاپڙو ٽيڻ.

• **ٻِلڙو ج ٻِلڙا:** ذ. ڳُهه جو هڪ قسم. ڪنن ۾ پائڻ جو هڪ والو. [سن. وِيدالَ] نندو ٻلو ـ ٻلي‌ءَ جو ٻچو. (ث) ٻِلڙي ج ٻِلڙيُون.

• **ٻِلڙي ج ٻِلڙيُون:** ث. ٻِلٽي. نندي ٻِلي. هڪ قسم جو اوزار (جنهن سان ڪوهه مان ڪريل شيون ڪيبيون آهن).

• **ٻُلڪارَ ج ٻُلڪارُون:** ث. زوري ـ زبردستي ـ ڏاڍ. ظلم.

• **ٻُلڪارَ ج ٻُلڪارُون:** ث. جهٽڪ ـ چڙَبَ. دڙڪو. پيڪي. گوڙ ـ گهمسان ـ آواز.

• **ٻِلڪيُونْ (ت):** ث. هندڪي‌ءَ هڪ رسم موجب رکيل ايڪائو يا اُپواس (جو ڪنواريون چوڪريون يا نندڙيون نيٽيون پرٽيل زالون رکنديون آهن).

• **ٻِلڪيڙو ج ٻِلڪڙا (ت):** ذ. نندو سوراخ ـ ٽُنگڙو ـ ڳڙڪڙو.

• **ٻَلڻ:** مصدر. [سرائڪي] ٻَرڻ.

• **ٻُلڻ ج ٻُلڻُون، ٻُلڻيُون:** ث. ڏسو "ٻُلهڻ".

• **ٻُلڻ و:** مصدر. ڳُڻون يا مينهن کي ڪير لاهڻ لاءِ سار ۾ هٿ يا مُوئو لنگهائڻ. ٻُلَ ڏيڻ. (ٻُليو ـ ٻُليندو ـ ٻُليل).

• **ٻِلٽي ج ٻِلٽيُونْ (ت):** ث. ڪير ڏائيندڙ جانور (جهڙوڪ چيلي، گابي يا ڪُونهين) کي ڪير ڏائي وڃڻ کان روڪڻ لاءِ سندس ٻوٽ تي ٻڌل ٻه چنهنبدار ڪائيون ـ ٻَلهُڻ.

• **ٻِلو ج ٻِلا:** ذ. [سن. بِدالَ، و دِالَ] مشهور گهَرُو پالتو جانور. (ث. ٻِلي ج ٻِليُون). ٻني‌ءَ يا باغ ۾ کوٻه زيان ڪندڙ پکي. طوطو (هاري طوطن کي جهار هڪليندي چوندو آهي "هو ٻِلو"). ڏاتُوءَ مان خاص نموني جو ٽهيل نشان (جو آفرين جوگي ڪر جي عوض ڏنو وڃي) ٻِلُ ـ تمغو. اڪ جو تارو "پنهونءَ پيڪان پڇندیا، ٻِلن تان ٻيئي" (شاهه). (صفت) شيرو يا پُورين اکين وارو ـ تيز نظر. تاڪائو.

– **ٻِلو پوڻ (ت):** مصيبت اچڻ ـ تڪليف اچڻ.

• **ٻِلو ٽٽو ج ٻِلو ٽٽا (ت):** ذ. ٻاروتو ـ تنجٽو.

• **ٻِلُونْتَ ج ٻِلُونْتَ:** صفت. [سن. بَلُونْتَ = ٻل وارو] سگهارو ـ بهادر ـ ٻهلوان.

• **ٻَلونڪڙو ج ٻَلونڪڙا:** ذ. [سن. بِدال، وِدالَ = ٻلي] ٻِلي‌ءَ جو

ٻچڑو ـ پُونگڑو.

• **ٻلهَ ج ٻلهَ:** ذ. سُوئر ـ مرون.

• **ٻلهَ ج ٻلهُوْن:** ث. ٻہ گڈ ـ ٻيلهه ـ ٻہٗ ـ ڄُٹ. هڪ جهڑو ـ برابر، ٻن ٽٽن مان ڪير ڏيندڙ ڇوپائي ـ ٻٽَڻي. ملهه جو هڪ انگ ـ ٻلها ٻاڙي ـ ٻناٻاڙي.

ـ **ٻلهَ ڏيڻ:** اڌنگي هلت ڪرڻ.

ـ **ٻلهَ ڪرڻ:** ملهه ۾ ٻلهاٻاڙي ڏيڻ. دسڻ (پَٽ ۾).

• **ٻلهَ ج ٻلهُون:** ث. ڏسو "ٻلَ".

ـ **ٻلهَ ڏيڻ، ڪيڻ:** ٻلَ ڏيڻ. دٻ ڪيڻ. سخت تنبيهه ڪرڻ.

• **ٻلهاٻاڙي:** ث. ملهه جو هڪ انگ (جنهن ۾ آڏو تنگ ڏيئي، هٽن جي زور تي مخالف کي پُٺن ڀر يا پاسي ڀر ڪيرائجي).

ـ **ٻلهاٻاڙي هڻڻ:** ملهه جو هڪ داءُ ڪرڻ. اٽڪل سان قاسائي موقعي جو فائدو ونڻ. لاڇار ڪرڻ.

• **ٻلهارُ، ٻلهاري:** ظرف. [سن. ٻلِ = قرباني] گهوري ـ فدا ـ قربان ـ نثار.

ـ **ٻلهار، ٻلهاري ٽيڻ:** قربان وڃڻ ـ صدقي ٽيڻ ـ گهول وڃڻ. خوش ٽيڻ ـ بهار بهار ٽيڻ.

• **ٻلهاري:** اسم خاص. تعلقي ننگر پارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻلهاڙو:** ذ. ڏسو "ٻيلهاڙو".

• **ٻلهاڙي ج ٻلهاڙيُون:** ث. پُنيءَ تي ٽيندڙ خطرناڪ ڦڑڙي ـ ٻراڙي ـ ٻلاڙي.

• **ٻلهاڙي:** اسم خاص. تعلقي ڏيپلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻلهانگو:** ذ. ٻسانگو ـ ٻيانو.

• **ٻلهاڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻلَهڙ ج ٻلَهڙ:** ذ. سُوئر جو ٻچو ـ ڪُنڈُ ـ جوئيو (ت). سُوئر جي آوَرَ (جنهن ۾ ٻچا هوندا آهن). ڪُتي، گدڙ، بگهڙ وغيره جو ٻچو. ڪنهن به جهنگلي جانور جو ٻچو ـ ٻئر.

• **ٻلَهڙ ج ٻلَهڙ:** ذ. ملهه جو هڪ انگ ـ ٻنهي جنگهن ۾ جائو. ٻن ديوارن وچان سوڙهو رستو (ڪ).

• **ٻلهڙ:** ظرف. ٻہ ڇڙا گڏ ـ ٻيئي گڏوگڏ. جوڙو جوڙو ـ ٻيجڙ ـ ٻيلهڙ. ٻيلهه.

• **ٻلهڑا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻلهڑو ج ٻلهڑا (ل):** ذ. گدڙ يا بگهڙ جو ٻچو ـ ٻلهَرُ.

• **ٻلهڪارَ ج ٻلهڪارُون:** ث. ٻلڪارَ. ڏمڪي ـ تڙي ـ چڑٻَ.

• **ٻلهَڪ ٻلهَڪ ڪرڻ (ت):** تمام گهٽو ۽ ڏاڍو روئڻ ـ هنجهون هارڻ. سُڏڪا پرڻ.

• **ٻلهڪڻُ، ٻلهڪڻُ (ت):** مصدر. ڏاڍو روئڻ.

• **ٻلهَڻ:** ث. ڪير پيئندڙ ڦر ڪي ٻُوٽ تي ٻڌل ٻہ سانگي ڪائي (جا هن کي ڪير پيئڻ کان روڪي سگهي). ملهه جو هڪ داءُ ـ ڪان ٻُلائي. ٻن درياهن يا ٻن واهن جي وچ وارو زمين ٽڪر.

ـ **ٻلهَڻ تي چاڙهڻ:** موقعو ڏسي نقصان رسائڻ. ملهه ۾ ڪان ٻُلائي ڪرڻ.

• **ٻلهَڻِ ج ٻلهَڙِيُون:** ث. پاڻيءَ جي جانور جو هڪ قسم (ڪاري رنگ جو، مينهن جي ڪونهين جهڙو، مڇي ڪائي ۽ سندس چربي ٻيڙين جي مک لاءِ ڪم اچي) ـ ٻِرُونْ "ٻهُون گهمن ٻُلهڙِيون، ساڻ تنهين سيسر" (حفيظ).

• **ٻلهَڻُ:** مصدر. ٻلَ ڏيڻ ـ ٻلَڻُ.

• **ٻلهِڙِي:** اسم خاص. تعلقي سيوهڻ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻلهِڙِي:** اسم خاص. پني عاقل ۽ ڪنڊڪوٽ تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

• **ٻلهَو ج ٻلهَا:** ذ. ننڍو، مترڪو (جنهن جو هڪڙو پاسو گول ٽُئي). (صفت) زن مريد ـ مڙو (ل). پيٽ وڏو ـ پِيُو (ت). بي ڍولو. بدشڪل (ت).

ـ **ٻلهي ٻُوٽيو ج ٻلهي ٻُوٽيا (ت):** ذ. صفت. ٽُلهي منهن وارو. بدشڪل.

• **ٻلهياري:** اسم خاص. تعلقي ڏيپلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻلهيد:** ث. ولر ـ تولو (جانورن جو). گهَل.

• **ٻلهيڏو:** اسم خاص. تعلقي گنبٽ ۾ هڪ ديهه ۽ ڳوٺ جو نالو.

• **ٻلِي ج ٻلِي:** ذ. صفت. [سن. ٻلَ = زور] ٻلوان ـ سگهارو.

• **ٻلِي ج ٻلِيُون:** ث. [سن. وِ.ڊال، ٻِ.ڊالَ] ڪُٽا ڪائيندڙ مشهور گهرو جانور ـ گُربه ـ ڦُوسٽِي (ڪ). ناتاري (جنهن سان ٻيڙيءَ جو پَڇَهُ ٻڌندا آهن). لوهه جي چنبن واري ڪڙي (جنهن سان ڪوهه ۾ ڪريل شيون جهڙوڪ باڙدي، ڏول، رسو، وغيره، ڪيڃن). تير جي چهنب. ٻراڙي ـ ٻلهاڙي.

ـ **ٻلِي ٻيرُ:** ذ. ننڍڙن ٻارن کي ڪتڪتائي ڪرڻ جي هڪ راند.

ـ **ٻلِي ٻير نه ڄاڻڻ:** ڪجهه به نه ڄاڻڻ.

ـ **ٻلِي مارڻ:** وڏو گناهه ڪرڻ ـ وڏو قصور ڪرڻ.

ـ **ٻلِي مُنْهُون:** ذ. بي ڏهدو ـ بيشرم. مُنهن رکو.

• **ٻلِيارُ:** اسم خاص. سنڌوندي جي اڳئين وهڪري جي هڪ شاخ (جنهن ۾ ٻيا ڏورا ۽ واهڙ به اڃي چوڙ ڪندا هئا) "جڏهن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڏاڳي ڏور، ہئي وهن ہَليار ۾" (شاھ: ڏھ). اُھا جاءِ جتي ہ درياءَ يا واھڑ اچي گڏجن ـ دوآبہ. (دوآبہ واري) پلي ۽ زور واري زمين.

• **بِلِي ٹُڑي:** اسر خاص. ڏارھياڙي جبل جي ھڪ چوٽيءَ جو نالو (جتي چون ٿا تہ منزل ڪندي 'هنبرسن' نالي ھڪ انگريز جي بلي وڃائجي ويئ ھئي، جا گھٽي انعام باسٹ بعد ھٹ آئي، انھيءَ تان اھو نالو پيس).

• **بِلِيداڻي:** اسر. خاص. تعلقي ميھڑ ۾ ھڪ ديھ جو نالو.

• **بِلِيدائي:** اسر خاص. ھڪ ذات جو نالو.

• **بِلِيدو ج بِلِيدا:** ذ. [سن. بَلِيوَرْدَ = ڊگو] ڊگو ـ ڏاند ـ بَيل ـ ہڙڏ (ل). انبوھ (ماٹھن جو). وڏ ـ ولر (جانورن جو). ڊ ڳ (ملڪيت جو). (صفت) گھٹو ـ زياده ـ جھجھو (ڪ).

• **بِماڙ:** ث. اُھا جاءِ جنھن کي ہ طبقا ھجن. ہن ماڙين واري جاءِ.

• **بِہ مُنْھوڻ:** ذ. ہن مُنھن وارو ـ ہچاپڙو ـ منافق. ہن ڪنارين يا ڏارين وارو (ڪپڙو).

• **بِہ مُنْھينْ ج بِہ مُنْھيُوڻ:** ث. بلا جو ھڪ قِسر. (عام خيال موجب) ہن مُنھن واري بَلا.

• **بَنْ ج بَنْ:** ذ. [سن. وَنَ = وڻڪار] بَن ـ جھنگل ـ ہيلو. پوٽو ـ مٽانھون ميدان "بَن چڙي پوءِ بَن، نَيءَ پر اڏمَ نجھرو" (شاھ). بَنو ـ ننڍو بند (جو ہاري کي پاڻيءَ جي جھل لاءِ ڏبو آھي). نِيرُ (ڏڪ جو نشان) ـ وَدُ (ل). پن ـ اوڙاھ "ہِيئُون ڏيئي بَنَ کي، ھلج پاسي ھوت" (شاھ).

— **بَنِ:** ظرف. بن ۾ ـ اوڙاھ ۾. ڪوھ ۾. پاسي ـ پري ـ ہئي پاسي.

— **بَنِ پَوڻ:** (بِنڊ ۾ استعمال ٿيندڙ لفظ) ڪڍ ۾ پوڻ ـ اوڙاھ ۾ پوڻ. گم ٿي ناس ٿيڻ.

• **بَن ڏيڻ، وڃڻ:** ڪڍ ۾ وڃڻ. چڙي ڏيڻ ـ ترڪ ڪرڻ "ہِيئُون ڏيئي بَنِ، گَرَ کي گڏيا ڪاپڙي" (شاھ).

• **بِنِ:** عددي صفت. "بَہ" جي نحوي صورت.

— **بِن باھين ۾ ھُئڻ:** ہن مصيبتن ۾ ھئڻ. ہِ طرفو ڦاسڻ يا تڪليف ۾ اچڻ.

— **بِن ہيڙين تي پير ھُئڻ:** ہن خيالن ۾ ھئڻ. ہِ چِتو ھئڻ.

— **بِن ہيڙين ۾ چڙھڻ:** ساڻئي وقت ہ ڪم ھٹ ۾ ڪٹڻ. ہ جوابداريون پنھنجي ذمي ڪرڻ.

— **بِن ويڙھائُو:** ذ. ہن کي پاڻ ۾ ويڙھائيندڙ ـ لاڙي چائي ڪندڙ ـ چيٽاپور.

• **بِنا ہاڙي:** ث. ملھ جو ھڪ انگ ـ بِلھاہاڙي ـ بَناہَھري (ل).

• **بِناہِيڙ (ل):** ث. ڪوڏين جي راند ('ماري ڪُنِي' يا 'ڪَٽ ڪتائي') ۾ آمھون سامھون پيل ہن ڪوڏين کي گڏي ڏَڪ ھڻڻ جو داءُ.

• **بِنارو:** ذ. اُھو (وڏو) ڪوھ يا پڑھاڏو جنھن تي ہ نار چاڙھيا وڃن ـ جُنگ ڪوھ. بِھڙ.

• **بِناڙو ج بِناڙا:** ذ. ڇت کي ڏنل ننڍو بَنو ـ بَنوڙو.

• **بِنْبُ ج بِنْبَ (ت):** ذ. ڊاڙَ ـ بِتاڪ.

— **بِنبَ سَڏڻ:** يَتَ ھڻڻ.

• **بِنْبَڙُ (ل):** ذ. صفت. ڏُلھو ـ متارو.

• **بِنْبَڙُ:** مصدر. ٹانڊو يا ماڙَ کي (اَنَ وغيره سان) ڏنڊي پرڻ. گھُڇڻ.

• **بِنَبَڏڙي، بِنَبڏي:** ث. بَڊي مھيني جي سُھائي پک جي ہارھين تِٿ (جنھن تي ھندو ورت رکندا آھن. ۽ ا ھو ڏينھن شادي ڪرڻ لاءِ سياڻو ليکين).

• **بِنْبِ ج بِنْبِ (ل):** ذ. بِنْبِو ـ دروازو. لنگھ. چانڊُڻ مُنڊ. گَنَ (ت).

• **بِنْبِا:** اسر خاص. ھڪ ذات جو نالو. تعلقي سيوھڻ ۾ ھڪ ديھ جو نالو. ہانپ، ھَرَ.

• **بِنْبِو ج بِنْبِا:** ذ. گھر جو دروازو. ڏيڏي. لنگھ ـ گھَتُ. لَڪ.

ـ **بِنْبِا ڪَري نِڪرڻ:** پاڻيءَ جو نيسر يا ڪسيءَ مان زور سان نڪرڻ ۽ جھرجھر ڪري وَھڻ.

ـ **بِنْبِان بَرَڻ:** گھر مان لڳڻ. گھر باھ ٽي اچڻ "بِنْيان جن ہري، ڏونگر سي ڏورينديون" (شاھ).

ـ **بِنْبِو ہِئي پاسي ڪرڻ:** اڌاوت ڪيرائي چڏڻ. جوڳي جُٽ ڪرڻ. سخت نقصان رسائڻ.

ـ **بِنْبِو پَتجڻ:** نرينو اولاد ٿيڻ ـ ڏيو روشن ٿيڻ.

ـ **بِنْبِو پُورجڻ:** اولاد نہ ھئڻ ڪري پيڙھي ختم ٿي وڃڻ ـ در پورجڻ.

ـ **بِنْبِو ونِي بيھڻ:** در جھلي بيھڻ. عرض يا سوال لاءِ ڪپ ڪوڙي بيھڻ.

• **بِنْجَڙُ:** مصدر. ڪنھن ٹانوَ کي منھن سوڏو پَرڻ. ہُوج ڏيڻ ـ بُنْجو ڏيڻ. (بِنْجيو ـ بِنْجيندو ـ بِنْجيل).

• **بِنْجو ج بِنْجا:** ذ. ہُوج ـ ڏنو. بَنْدُ ـ بِنْدو. روڪ ـ بندش.

ـ **بِنْجو اُڇڻ:** ذ. ہُوج اڇڻ. بِنْدو اڇڻ. بندش پوڻ ـ بند ٿيڻ.

ـ **بِنْجو ڏيڻ:** ہوج ڏيڻ. صفا بند ڪرڻ (ناجائز حرڪتن يا ڪمن کي).

• **بِنْجي ج بِنْجيُون:** ث. ہُوج ـ بُجي. ڏنو. بُونْبُ ـ بُونبِي (ڪَٽ وغيره جي پائي جي). ڪاٽ جي چاڪڙيءَ جو گول

جنديءَ جڙهيل بُونٻُ (جنهن ۾ پير جو آڱوٺو ۽ ساڻس لاڳيتي آڱر اٽڪائجي).

• **بِنْدِ:** ث. [سن. بِنْدَ] بُوند. قَطرو ـ قطرو. ذات جو قطرو. ٻڙي ـ ٽُهڪو.

• **بِنْدُ، بِنْدو ج بِنْدَ، بِنْدا:** ذ. ڪاڻ جو ٽُڪر جو ٽيڪي يا ٽيڪي جي پٽ ۾ ولي طور يا پَٽي ٽي ڪم اڃي. ٿُوٽي ـ ٽنيو. بُند. (صفت) ٽُلهو. قداور (ت).

• **بِنْدڑو ج بِنْدڑا:** ذ. نندڑو بندو يا ٽڪ جڙهيل ڪوڪو ڪنن ۾ پائڻ جو هڪ ڳچ "ليت پيت گُندڑا، ٻِلي‌ءِ پاتا بُندڑا". بندو. دُرّ. والڙو.

• **بِنْدڑي ج بِنْدڑيُون:** ث. نندڑو بندو ـ بندڑو.

• **بِنْدِلي:** ث. [هـ. بِندِي] ڳچ جو هڪ قسم (جو پيشانيءَ تي ٻڌجي). تِنجي ـ چِندي.

• **بِنْدِٽي ج بِنْدِٽيُون (ت):** ث. بُندڑي.

• **بِنْدو ج بِنْدا:** ذ. ڏسو "بِنْدُ".

• **بُنْدو ج بُنْدا:** ذ. ڪنن ۾ پائڻ جو هڪ ڳچ ـ بندڑو. نيزي. لَٽ يا لڪڻ جي ٽڪي لوهه جي ڇهنب ـ ڪُندري.

• **بِنْدي ج بِنْديُون:** ث. [سن. بِنْدَ] ٻڙي ـ ٽُهڪو.

• **بُنْدي ج بُنْديُون:** ث. هُرلي جو هڪ عضو ـ ٽوٽي (جنهن تي نَهوَر بيهي) "ثابت بندي سورجي، جيءَ ۾ ڪوڙي جن" (غلام علي لغاري). بندوق جي ٻن نالين جي وچ ۾ اُپريل ٻڙي (جنن تي نظر ڏري نشان وڌبو آهي) ـ مَڪ. ڪُندري. بُندو ـ بندڑو (ڪنن جو ڳچ).

• **بِنْڊ:** اسم خاص. هالاءِ گهوٽڪي تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

• **بِنْڊَ ج بِنْڊَنُ:** ث. [سن. بَنْدَ] پاڻيءَ کي روڪڻ لاءِ وڏو مضبوط بند "هاڪ وهندو هاڪڙو، پڇندي بنڊ اروڙ". وڏي ڪَڙَ. بَنْدُ (واهه يا درياءَ جي ڪناري وارو). پُل. رسي ـ نوڙي.

– **بِنْڊ پِڇڻ:** بند پڇڻ. پاڻيءَ جو اُتلي پوڻ. ڪنهن به شيءِ جو گهٽي انداز ۾ اڇڻ. اٽڪ لهي پوڻ. هر هر اڇڻ.

• **بِنْڊَ ج بِنْڊَ:** ذ. [سن. بَنْدَ = بڌڻ] ڳچ عضوي کي (جوڙڻ لاءِ) ٻڌل چمڙي. رنگ کي پڪو ڪندڙ شيءِ (جهڙوڪ ڦٽڪي، وغيره). ڪپڙي جو هڪ قسم (ڪ). چوپائي مال جي هڪ بيماري (جا ڪَلُ گاهه کائڻ ڪري ٿئي).

• **بِنْڊارُ:** ث. ٻيڙيءَ جو اُهو رسو جنهن سان "ڳَنَ" ۾ "پَتُ" ٻڌندا آهن).

• **بِنْڊاڻُ ج بِنْڊاڻ:** ذ. [سن. بَنْدَن] مقرر ٽيل لوازمو. موڪا ـ لاڳ. وظيفو ـ روزينو. وعدو ـ انجام. قول ـ سخن. مضبوط وٽيل رسو. "ٻڌو ڪنهن ٻانڊاڻ، هينئڙو هوتاڻيءَ سين" (شاهه).

ٻڌڻ جي رسي. گَٺُ. سرڪڻ ڦاهي. لاڳاپو. شرط. هير ـ عادت. قبضي ـ پڌ. چوپائي مال جي هڪ بيماري.

– **بِنْڊاڻِي ج بِنْڊاڻِي:** صفت. بنڊاڻ ٻڌل. وظيفي دار. ڏن پَـرُو. مريد. عادتي ـ هيراڪ (نشي جو).

• **بِنْڊارو:** اسم خاص. ڪوهستان جي هڪ جبل جو نالو.

• **بِنْڊائِڻُ:** مصدر. "بِنْڊڻ" مان متعدي بالواسطه. ٻڌائڻ. قابو ڪرائڻ. قاسائڻ. (بِنْڊايو ـ بِنْڊائيندو ـ بِنْڊايل).

– **بِنْڊاڻِي:** ث. بَنْڊ واري ڪم جي اُجرت.

• **بِنْڊائِڻُ:** مصدر. ٻڌائڻ ـ سُٽائڻ. چِتائڻ. (بِنْڊايو ـ بِنْڊائيندو ـ بِنْڊايل).

• **بِنْڊرو:** ذ. وڏيءَ پٽ کي ٻاهران ٽيڪ ڏيڻ لاءِ گول پٽ ـ سندرو.

• **بِنْڊَڪُ:** صفت. [سن. بَنْدَ ڪ] ٻڌندڙ. قاسائيندڙ. (ذ) انجام ـ وعدو.

• **بِنْڊڙي:** اسم خاص. تعلقي سيوهڻ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **بِنْڊَڻُ:** مصدر. [سن. بَنْدَن = بَنْڊ] ٻڌڻ قابو ڪرڻ ـ سوگهو ڪرڻ. بَندڻ ـ جهلڻ ـ روڪڻ. (بِنْڊيو ـ بِنْڊندو ـ بِنْڊل).

• **بِنْڊَڻُ ج بِنْڊَڻَ:** ذ. [سن. بَنْدَن] مقرر ڪم (جنهن جي ڪرڻ لاءِ ماڻهو ٻڌل هجي) ـ فرض. پَڪو پهه. قاعدو ـ قانون. تنجڻو ـ هاروتو. پيوند ـ پيچ ـ ڳانڍاپو "پينگهي منجهه پيار، بِنْڊڻ هاروچن جا" (شاهه). بار وغيره ٻڌڻ لاءِ (ڪپڙ، ڪانهين، ڏين وغيره مان ٺهيل) ٽُلهو رسو ـ نوڙ. جيلهه کي ٻڌڻ جو ڪپڙو ـ سندرو ـ ڪمربند "بِنْڊڻ سوئي بِنڊ، جو پهچائي پرينْءَ کي" (شاهه). لاڳاپو ـ تعلق. پيچ ـ وڪڙ.

– **بِنْڊڻ بَنْڊڻ:** سندرو بَنْڊڻ ـ ڪمرڪشڻ. تيار ٿيڻ. همت ڪرڻ. ڪوشش ڪرڻ.

– **بِنْڊڻ پَوڻ:** قاعدي جون مجبوريون پوڻ. فرض ٿيڻ. ناتو ڳنڍجڻ. لاڳاپو ٿيڻ. عشق لڳڻ. "پهرينْءَ ماهه پياس، پرتئون بِنْڊڻ بروج سان" (راڄن شاهه).

– **بِنْڊڻَ ۾ هجڻ:** تنجڻن ۾ هجڻ ـ هاروتن ۾ هجڻ. نندِيءَ عمر جو هجڻ.

• **بِنْڊَڻُ:** مصدر. بَنْڊڻ ـ سٽڻ.

– **بِنْڊڻ سُنْڊڻ:** سُٽڻ سمجهڻ ـ جاڻڻ ٻجهڻ.

– **بِنْڊي سُنْڊي:** ظرف. ٻڌي سُڌي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **ٻَنڊَڙو ج ٻَنڊَڙا:** ذ. ڪنهن به شيءِ جي ٻڌڻ جو ڪپڙو. ماني ٻڌڻ جو ڪپڙو. مٽي کي ٻڌڻ جو ٽڪندو ڪپڙو ـ قَصابو. ٻَنڈَڻُ ـ تنجڻو.

• **ٻَنڈي ج ٻَنڈيُون:** ث. [سن. بَنْدَنَ] جسم ۾ تنتن ۽ گوشت جو مُڇو. پَٽو ـ مُشڪ.

• **ٻُنڈي ج ٻُنڈيُون:** ث. [سن. بُندَ، وِنْدَ] ٻَڙي ـ نقطو ـ ٽِڪو. قطرو ـ ڦُڙو ـ بوند. نطنو ـ ٻِندِي.

• **ٻُڏي ج ٻُڏيُون:** ث. ڪوهاڙي ۾ پاسي سان ڪتل ٽُوٽي (جا نَهُوَر ۽ پاندي کي ڪٽي ٻيهي) ـ ٻَڏي.

• **ٻَنڈِياڻُ:** ذ. [سن. بَنْدَنَ] مقرر ڪيل لاڳ ـ ٻنڊاڻُ. لوازمو. رڪب. دِل. نذرانو ـ پيٽا. وِيساھ ـ يقين.

• **ٻَنڈيڇُ:** ذ. [سن. بَنْدَ = ٻڌڻ] جهلَ ـ روڪ ـ بندش. اٽڪاءُ. ("اِنْزال" جو ضد). مقرر اڳھ (ڪ).

• **ٻَنڈيُونْ:** ث. جمع ۾ استعمال ٿيندڙ. تنجڻ ـ ٻاروتا.

• **ٻَنْدُ ج ٻَنْدَ (ل):** ذ. وڏو لڄ.

• **ٻَنْدَ، ٻِنْدَ ج ٻندُونْ:** ث. (عورت جي) ٻُبيءَ جي چوٽي. ٻُڏي ـ ڏُندِي. پلال جو اڏ گڏو (ت).

• **ٻُنْدَ ج ٻُنْدُونْ:** ث. [سن. بِنْدُ، وِنْدُ] ٻَڙي ـ نقطو ـ ٽِڪو. ٻُونْدَ ـ ٻُنْدِي. ٻُنْدو ـ اٽڪاءُ (ل). ٻڪرين سان گڏ چرندڙ ٻڪر کي ٻوڪڻ (لڳ) کان روڪڻ لاءِ مخصوص عضوي کي ڏاڳي جو ڏَنل بَنْدُ.

– **ٻُنْدَ ڏيڻ:** ٻَڙي ڏيڻ. رقم وارڻ. تَرڪي چڏڻ. وصوليءَ جو آسرو پلڻ.

– **ٻَندڙُ ج ٻُنْدَڙَ:** ذ. ٻُنْدَڻُ.

• **ٻُنْدَڻُ ج ٻُنْدَڙَ:** ذ. [سن. نِتَنْبَه] متعد جي پاسي وارو گوشت جو ڳنڍيو ـ چُتڙُ ـ ٻُنْدڙُ.

• **ٻُنْدَڻُ:** مصدر. [سن. بَنْدَ؛ ف بند] ٻُنْدو ڏيڻ. بند ڪرڻ. ٻُوڄ ڏيڻ. ڪير پيئڻ کان روڪڻ لاءِ ٻڪريءَ جو ٻُوٽ بند ڪرڻ (ڪ).

– **ٻَندو ج ٻَندا (ل):** ذ. بند ـ ڳنڍيو (پاڻيءَ کي روڪڻ لاءِ). ٻُڇو.

– **ٻَندو ڏيڻ:** ذ. پاڻي بند ڪرڻ ـ ڳنڍيو ڏيڻ. آڏ ڏيڻ. روڪڻ.

– **ٻَندو لوڑھڻ:** پاڻيءَ جو ڳنڍيو پيڇڻ. پوک ڏانهن پاڻي ڇوڙڻ.

• **ٻِنْدو ج ٻِنْدا:** ذ. پاڪڙي کان سواءِ اُٻ تي چڙهيءَ لاءِ ٻَنْڈاڻ ـ اِنْدو. گڏھ جو ھَنو.

• **ٻَنْدي ج ٻَنْدِيُون (ل):** ث. ڪُلهائين صدري.

• **ٻِنْدي:** اسم خاص. گھوٽڪي، لاڙڪاڻي ۽ ڳنڀٽ تعلقن ۾ ديھ جو نالو.

• **ٻِنْدي ج ٻِنْدِيُون:** ث. [سن. بِنْدَ، وِنْدَ: ف. بند] ٻَڙي ـ ٽِڪو. ٻُبي جي ٻُونْدِ ـ ٻِنْدَ. داغ ـ چُتو. درياءَ جو چڏيل زمين ٽُڪر ـ بيتاري. گڏھ يا ڏاند جو آٿر. ڍڳي جي ڪُلهي تي يا گڏھ جي پُٺيءَ تي ڪپڙي جو رکيل تھ. ڪکن يا ڪپڙي جو ٺھيل ويڑھو ـ پيڑھو. ڪنهن وڏي ٽانوَ يا مَٽَ مان پاڻي ڪڍڻ جي چَل يا ڪُنجي. ٻيڙيءَ مان پاڻي ڪڍڻ جو ٽاڻُ ـ ٻيار ـ ٻِنْدي.

• **ٻُنگَ ج ٻُنگَ:** ذ. [سن. وَگْـگَ] ونْگَ ـ واھَڙ (درياءَ جو) درياءَ جو وَرُ. گھيڙ. گھَٽ. "گھيڙي گھڙو ھٽ ڪري، ٻَھُون نھاري ٻنگ" (شاھ). ونگ ـ ور ـ گولائي (ڪمان جي) "سر جو سچيو سڃٽين، ٻنگان پري ٻاڻ" (شاھ). (اصطلاحاً) ڪانُ ـ تير "ٻرھ ڪيو بيران بُت، دل کي لڳو ڪو ٻاڻ ٻُنگ" (گل). ٻَڪُ ـ پاڪر "ٻيجل سندو ٻنگ، خالق خالي مَ ڪرين" (شاھ). داءُ. وجھ ـ موقعو "چارڻ چنگ ٻنگ لھي، وڃايو وڏاڻ" (شاھ).

– **ٻنگ لڳڻ:** ٻڪ لڳڻ. وجھ ملڻ.

– **ٻنگ لَھڻ:** پيچ ۾ آڻڻ. ڪمان جا گوشا موڙي نشان جي جاءِ چٽائڻ. وجھ وٺڻ.

– **ٻنگ وجھڻ:** پاڪر وجھڻ. قابو جھلڻ. جانئو ھٽڻ.

– **ٻنگ ھٽڻ:** ٻڪ ھٽڻ. قابو جھلڻ. جانئو ھٽڻ.

• **ٻُنگَ:** اسم خاص. ھڪ ذات جو نالو.

• **ٻُنگَ (ت):** ث. مارَ. ھيسَ. دٻاءُ ـ زور.

– **ٻُنگ ڏيڻ:** مار ڏيڻ ـ سخت سزا ڏيڻ. زور رکڻ ـ دٻاءُ رکڻ. ھيسائڻ. سخت نقصان رسائڻ.

• **ٻُنگُ ج ٻُنگَ:** ذ. ڪچو گونڇ. ڪچو گُل. ڪچو سنگ. ڪپھ جي ڦُٽي (جا اڃا وڻ ۾ ٻيٺل ھجي). ٻُور. سنگ (ڪ). صفا اڇو پاڻي ـ آنريل پاڻي.

– **ٻَنگ لُٽڻ:** سارين يا ٻيءَ پوک جا سنگ لُٽڻ.

• **ٻَنْگارَ:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ ھڪ ديھ جو نالو. سومرن جي دور ۾ ھڪ تاريخي شھر جو نالو ('دودي ـ چنيسر' جي قصي ۾ جاڻايل تہ "ٻارھن راڄ ٻنگار ۾").

• **ٻَنْگارَ ج ٻَنْگارَون:** ث. ڏسو "ٻنگاري".

• **ٻَنْگاري ج ٻَنْگاريُون:** ث. [سن. ۱. وَگْـگَ = شيھو. قلعي؛ ۲. وَنْگار = ھڙتال. زرني. آئرش. بَن = ٽامو] ڏاتُوءَ جو ھڪ قسم جنھن مان ٽانوَ ٺھن. ڪنجھي مان ٺھيل ٽالھي.

• **ٻَنْگڑي ج ٻَنْگڑيُون (ت):** ث. [ھ. بَنْگري] شيشي جي چوڙي.

• **ٻُنگَڻُ (ل):** مصدر. ڏنڊ. پَرڻ. تار ڪرڻ. (ٻنگيو ـ ٻنگيندو ـ ٻنگيل).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **ٻُنگھ ج ٻُنگھَ (ت):** ذ. وڇھ ـ موقعو. ٻنڊڻو. ڏسو "ٻنگ".

• **ٻُنگھُٽو ج ٻُنگھُٽا:** ذ. [سن. وَنک > ٻَنگ > ٻنگھٽو] لوٽي. دکيءَ وغيره ٽانُوَ کي سهولت سان کڻڻ لاءِ ٽانُوَ جي مُنهن متان ٻڌل نوڙي (مُنهن جي متان گول وريل ۽ هيٺ ٽانُوَ جي ڳچيءَ ۾ ٻڌل).

• **ٻَنو ج ٻَنا:** ذ. زمين جي ٻاري کي ڏنل نديڙو ٻَنڊُ ـ نندي ڪَڙَ "ٻڏيءَ کي ٻنا، ڪوھ سنباھين سسئي!" (شاھ). ڪنڊ جي ڪِنار. ٻَنوڙو. سَنڊو ـ حد. ڪِنارو ـ ڏَنِي. ڪَنِي. وَڍِ. درڀ. نِيل ـ ڏَنو (ت). مِٽيءَ جي نندڙي پِٽ. تلوار جو هڪ قِسم (جنهن جي پُٺ يعني اڻ وڌيندڙ پاسو موڪرو هجي). جھَلَ ـ آڏَ ـ بَڃاءُ "ڏِنو ٻَنو آهي" (پھاڪو). ڪوهستان ۾ ڪاڇي جي ٻَنِي (جا مِينهن جي پاڻيءَ کي گڏ ڪرڻ لاءِ ٻنا ٻڌي ناهي ويئي هجي).

– **ٻَنا اُڪاڙڻ:** پوک لھڻ تي هارين کان ٻڌل لوازمو وصول ڪرڻ. هارين کان سنگن جي خيرات وٺڻ. نذرانو اُڪاڙڻ ـ ڏن وٺڻ ـ ٻنڊاڻ وٺڻ.

– **ٻَنا ٻَڌڻ:** نندا بند تيار ڪرڻ. ٻَنا ٺاھڻ. ٻَنا ڏيڻ. ٻَنا ڪيڏ. ناتو ڳنڍڻ. خوشامد ڪرڻ. حيلا ھلاڻڻ.

– **ٻَنا ٻوڙ:** ظرف. تمام گھٽو (پاڻي). تمام گھٽو (مِينھُن).

– **ٻَنا ٺاھڻ:** ٻنا ٻڌڻ.

– **ٻَنا ٽِپڻ:** ٻَنن کي ڪوڙسان ڏَکي مضبوط ۽ سڌو ڪرڻ.

– **ٻَنا ٻِنڻ:** لاباري وقت هاريءَ کان سنگ پنڻ. خيرات وٺڻ. نذرانو وٺڻ.

– **ٻنا ڏيڻ:** ٻَنا ٻڌڻ.

– **ٻَنا ڏيئي وڃڻ:** پاڻيءَ جو لھڻ وقت بند تي ڪَرُون ڏيئي وڃڻ. پاڻيءَ جو لھي وڃڻ "درياھ ٻنا ڏيئي ويو آهي". ڪٽي وڃڻ.

– **ٻَنا ڊِڪڻ:** پوک جي سَلن جو وڌي ٻَنن کي ڊِڪي ڇڏڻ.

– **ٻَنا ڪَڍڻ:** ٻج ڇٽي هر ڏيڻ بعد ڏاندار سان ٻنا ٺاھڻ. ٻَنا ٻڌڻ.

– **ٻَنا وَٺڻ:** لاباري جي ڏينھن ۾ ڪڍمين کان (پوک جي) خيرات وٺڻ. نذرانو وٺڻ. ھاريان پاسا وٺڻ ـ نٽائڻ.

– **ٻَنا ھُڻڻ:** حد ھڻڻ ـ اِنتها ھڻڻ "فلاڻي کي تہ شرافت جا ٻنا آھن".

– **ٻَنو ٻَڌڻ:** بندوسبت ڪرڻ. نمونو ھلڻ.

– **ٻَنو ٻَڌي ٻاري ۾ پوڻ:** ھڪ ڪم مان ٻئي ڪم ۾ فائدو ٽِيڻ. ھڪ عزيز جي ڪوشش جو ٻئي عزيز کي فائدو پھچڻ. ٻنا تڪليف جي فائدو پھچڻ. پاڻ ورڻ.

– **ٻَنو جھَلڻ:** سڃيءَ ٻنيءَ جا ھر ڪاھي، ٻنا ڪِڍي ڪم پورو ڪرڻ. ٻنيءَ جا ھَرَ ڪاھي بس ڪرڻ. دنگ ڪرڻ ـ سھٽي ۾ سھٽو ڪم ڪري ڇڏڻ.

– **ٻَنو جھَلي ڇڏڻ:** ڪنھن ڪم کي ٻين سڀني کان اڳ ۾ ۽ سُھٽي نموني ۾ پُورو ڪرڻ. دنگ ڪري ڇڏڻ ـ وھ واھ ڪري ڇڏڻ.

– **ٻَنو ڏيڻ:** نديڙو بند ڏيڻ. آئنده لاءِ بند ڪرڻ.

– **ٻَنو ڏيئي ڇڏڻ:** ٻنو ورائڻ. دنگ ڪري ڇڏڻ. ناتو ٽوڙڻ. تعلقات ڇنڻ.

– **ٻَنو ڏيئي وڃڻ:** ختم ٿي وڃڻ ـ کپي وڃڻ. کُٽي وڃڻ.

– **ٻَنوڙو ج ٻَنوڙا:** ذ. نديڙو ٻَنو. سَنڊو ـ نشان.

– **ٻَنو وارڻ.** ورائڻ: ٻَنو ڏيئي ڇڏڻ. دنگ ڪرڻ.

– **ٻَنو واري وڃڻ:** ٻنيءَ جو آسرو لاھي ھليو وڃڻ. آسرو لاھي ھليو وڃڻ. آسرو پَلي وڃڻ "ھاروڇل ٻنو، واري ويو وندر تي" (سانوڻ).

– **ٻَنِي تي ٻار ھڻڻ:** ڪم ٽھ ٻھ ٽيڻ. ڪنھن بہ تڪليف ٻنا اُتي جو اُتي فائدو پِرائڻ.

– **ٻَنِي تي ٻيھارڻ:** سُڪ تي ويھارڻ ـ سزا ڏيڻ. سُجو ڪرڻ.

– **ٻَنِي لڳڻ:** ٻيڙيءَ جو ڪناري پِيڙو ٽيڻ. مراد کي پھچڻ. منزل تي پھچڻ. مراد پوري ٽيڻ.

• **ٻَنھاڻ ٻاھرين:** ث. ملھ جو ھڪ داءُ ـ ٻِلھا ٻاڙي.

• **ٻَنھَنِٻارَ (ث):** اسم خاص. مينگھواڙن جي ھڪ ذات جو نالو.

• **ٻَنھِي، ٻَنھِين:** صفت. متعدي فعل ۾ "ٻَن" جي فاعل واري صورت "ٻَنھي ڏنو، ٻَنھي ڪاڏو وغيره". ٻَن جي شامل عمل واري حالت "ٻَنھي ڪِليو، ٻَنھي کي، وغيره" ـ هردو (ف) "ٻيلي ٻَنھين ڪنڈَئين، محب مينھون ٽوچاري" (شاھ).

• **ٻَنھي ج ٻَنھِيُون:** ث. ڏسو "ٻَنِي".

• **ٻُنھِي ج ٻُنھِيُون (ت):** ث. سُٽڻ جو سوڙھو پانچو. سُٽڻ جي پانڇي جي اندرين پَٽِي.

• **ٻَنِي:** اسم خاص. ٽر ۾ ھڪ ٻيٽ جو نالو. ڪچ ۾ ھڪ خاص اراضيءَ جو نالو "ڏاڏي آدم جي ٻَني".

• **ٻَنِي ج ٻَنِيُون:** ث. [سن. ١. وَنِي = نديو ٻيلو؛ ٢. يُومَ = زمين] پوکيل زمين ـ کيٽي ـ کيٽ ـ پوکي راھِي (ت). ھَر ڪاھيندي ٻن اوڙن جي وچ ۾ رھيل زمين. بريٽ ۾ پاٽمرادو ڦُٽل وڻ ٽڻ ۽ ٻُوٽا (ڪچ).

– **ٻَنِي ٻارو ج ٻَنيون ٻارا:** ذ. پوک راھ ـ پوکي راھِي (ت).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪيتَ ـ ڪيتي. آبادي ڪرڻ لاءِ زمين جو ڪو ٽڪرُ.
– **ٻني ٻوڙڻ:** زمين کي گهرج کان وڌيڪ پاڻي ڏيڻ. نقصان ڏيڻ.
– **ٻنيرُ ج ٻنيرَ:** ذ. صفت. ٻنيءَ وارو. ٻني ڪندڙ ـ ڪرَمي ـ هاري.
– **ٻني سائي ڪرڻ:** رونبو ختم ڪرڻ.
– **ٻني ڪرڻ (ت):** زمين جو ٽڪر آباد ڪرڻ. هر ڪاهيندي زمين جو ڪجهه حصو بنا هر جي رهائي وڃڻ.
– **ٻنيءَ ۾ برڪت پوڻ:** رزق ۾ واڌارو ٿيڻ.
• **ٻنِي ج ٻنِيُون:** ث. بارگير وهت جي پُنيءَ تي ٻني مثل ڍگهويا ٻٽو رکيل ٻيڙهو (ڳوڙ جي ڳوٽريءَ ۾ ڪڪ ۾ بُوسو پري ٻاهيل، يا پُراڻي ڪپڙي ۽ ليڑن وغيره مان ٻاهيل، جو گڏهه يا گهوڙي جي پُنيءَ تي رکجي ته بارلڏڻ سڀان پُنيءَ تي ڪو زخم نه ٿئي).
• **ٻٽانگَ ج ٻٽانگُون (ت):** ث. هرانگهه ـ ورانگهه.
– **ٻٽانگ هڻڻ:** هرانگهون پرڻ. وڏيون وکون کڻڻ.
• **ٻٽُچُ ج ٻٽُچَ (ل):** ذ. [هـ. بَرْچا، بَرْچِي] بَٽُچُ. پالو. وڏو ڪندو ـ سيلهه.
• **ٻٽڪَ (ت):** ث. ڪٽڪ جي پوک جو هڪ مرض (جنهن سبب سنگن ۾ داڻا ڪارا ٿي وڃن) ـ دَٽڪ.
• **ٻَڪَڙ ج ٻَڪَڙَ:** ذ. صفت. [سن. پَنْڪَ = سُڄ، نااميدي] پينگيو ـ سُجو. غريب ـ مسڪين. پينو ـ گداگر ـ ٻَٽينگ. سنهڙو ـ ڏهرو ـ اَپرو.
• **ٻٽُڪَ ج ٻٽُڪُون:** ث. [سن. ولَنْگهَ = هرانگهه، ٽپو] هرانگهه ـ ٽينگ ـ ٽپو ـ چالُ ـ اُڇانگ. ڏُڪ ـ ڏوڙَ.
• **ٻٽُڪُ، ج ٻٽُڪَ:** ذ. گهوڙي، اُٺ يا ٻئي ڪنهن سواريءَ جي جانور جي جهُلَ ـ هيدي.
• **ٻٽُڪُ ج ٻٽُڪَ:** ذ. صفت. صاف. اَڇو. نج ـ خالص. ڏسو "ٻُنگ".
• **ٻٽُڪُ ج ٻٽُگَ:** ذ. ڍگهو تاندورو (ڪپهه يا اُنَ جو). ڍگهي تاندوري واري ڪپهه يا اُنَ.
• **ٻٽُنڊو ج ٻٽُنڊا:** ذ. صفت. ڏسو "ٻڙَنڊو".
• **ٻَٽَنگُ ج ٻَٽَنگَ:** ذ. ڏسو "ٻَٽَڪُ".
• **ٻٽُنگَ (ڪ):** ث. اُهو اَنَ جو سنگن ۾ ڪچي هئڻ جي حالت ۾ لُبجي (منجهس ڳچ ٽورو ۽ هلڪو ٿئي، انهيءَ ڪري اهو ڪچو ان ڳاهه يا واڙُ ۾ نڪري وڃي).
• **ٻٽو ج ٻٽا:** ذ. ٻرو ـ زڄُ، لُڙو ـ تعظيم "جي اُڏميو اڄ، ته وسائيندو سون ٻٽين" (شاهه).
– **ٻٽي ج ٻٽيُون:** ث. ٻڙي ـ تعظيم ـ ٽهڪو. ٻوند ـ ٽيپر.
– **ٻٽي ٻٽي:** ث. ڦڙي ڦڙي. داڻ داڻ.
• **ٻٽي ج ٻٽي:** ذ. صفت. ساڻي ـ همراهه "ٻنهونءَ ڏاران پڃ ۾، ٻيلي ناهه ٻَٽي" (شاهه).
• **ٻٽِينگَ ج ٻٽِينُگَ:** ذ. صفت. سنهون. ـ ٻرو. ڳرين.
• **ٻُ:** ذ. [آواز] اُهڙڪي يا اوڪاري جو آواز. ٻڪريءَ جو آواز.
• **ٻواتو ج ٻواتا:** ذ. [ٻه + واٽ] اُهو هنڌ جتي ٻه رستا پاڻ ۾ ملن ـ دوراهو.
• **ٻُوَاڙي ج ٻُوَاڙيُون:** ث. آبي. پکيءَ جو هڪ قسم (اڇي، ميرانجهڙي رنگ جو).
• **ٻوانْجِرو، ٻوانْجهِرو ج ٻوانْجِرا، ٻوانجهِرا:** ذ. صفت. [ٻانْهن + وانْ + جيرو] سڏو نه پر ٻانْهُن واري پاسي مڙيل ـ پاسيرو. ڏنگو ـ ڦِڏو ڦيري وارو يا پاسيرو (پنڌ). گس يا رستي ڪان ٽورو پاسيرو. وڃڻرو. بن نشانن جي وچان (ل).
• **ٻوبَ ج ٻوبَ (ل):** ذ. وڏو ٽانءُ.
• **ٻُوبَ ج ٻُوبُون:** ث. رڙ ـ دانهن ـ ڪُوڪ ٻيهڙاٽ. هار جي دانهن.
• **ٻُوبات ج ٻُوباتيُون (ل):** ث. هرڙ جي ڊِ ڪَ ـ هرڙ جو واڪو. دانْهن ـ رڙ ـ ڪُوڪَ.
• **ٻُوبَتُ ج ٻُوبَتَ:** ذ. دانْهن جو آواز ـ رَڙ و رَڙِ. ٻُوباتِ. ڪُوڪت.
– **ٻُوبت ٻرڻ:** دانهوڙَ پوڻ. حادثو ٿيڻ. فساد شروع ٿيڻ.
– **ٻُوبَرُ ج ٻُوبَرَ (ت):** ذ. صفت. اڻ پڙهيل ـ جٽ ـ جاهل.
• **ٻُوبِرَ ج ٻُوبِرَتَ (ت):** ذ. ٻيبراٽُ. اوچتو واڪو. ڪُوڪت. ڏاڍي آواز وارو روڄ.
• **ٻوبِرُ (ت):** ث. ڏورڙ ـ ڏسڙ.
• **ٻُوبِراتِ ج ٻُوبِراتِيُون (ل):** ث. دانهن ـ چيتَ ـ رڙ. ٻيهڙاٽ. هرڙ جي ڊِ ڪَ ـ ٻوباٽ.
• **ٻوبِرَتُ ج ٻُوبِرَتَ (ل):** ذ. وڏي رڙ ـ وڏي دانهن. ٻوبرتُ. ٻوباٽ.
• **ٻوبو ج ٻوبا:** ذ. ڊير ـ ڊِگ. گهٽو انداز. رقم. رشوت ـ وڏي. فتنو ـ فساد. دَستي ـ ٿَهي (نوٽن جي).
– **ٻوبا ٻارڻ:** فساد اُٿارڻ. لالچ ڏيئي نقصان ڪرائڻ.
– **ٻوبا ڏيڻ:** رڍيون آڇڻ. رشوتون ڏيڻ.
• **ٻوبي:** اسر خاص. تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ٻوتاڙُ ج ٻوتاڙَ (ڪ):** ذ. ٻارجي روئڻ جو آواز. وڏو واڪو. ٻُوهارُ.

• **هوتنو ج هوتنا (ت):** ذ. صفت. بلكل ٹُلهو. ٹُلهي منهن وارو.
• **هوتو ج هوتا (ت):** ذ. صفت. هالو پولو ـ بيوقوف ـ واڇرو ـ هوئٹو. ٹُلهو.
• **هوتي ج هوتيُون (ت):** ث. هڪري ۽ رڍ جو هڪ قسم.
• **هُوتُ ج هُوتْ:** ذ. مُنهن جو هيٺيون پاڳو (جاڙيءَ وارو). مُنهن (نفرت وچان) جانور جو دُوْن ـ دوناڙ (ت) ـ هُوٹي ـ بُوناڙ.
– **هُوتُ هَٹڻ:** مُنهن بند ڪرڻ. ڳالهائڻ کان روڪڻ. چپ ڪرڻ ـ ماٺ ڪرڻ.
– **هُوتُ هَٹي ويهڻ:** ڳالهائڻ کان بس ڪري ويهڻ. جاڻي واڻي نہ ڳالهائڻ.
– **هُوتُ هيٺو ڪرڻ:** مُنهن چهو ڪرڻ. مُنهن گهنجائڻ. شورجڻ ـ ڪاوڙجڻ. مُنهن ڦيرائڻ. جواب نہ ڏيڻ.
– **هُوتُ پِت سان لڳڻ:** شرمسار ٿيڻ ـ ڦِڪو ٿيڻ.
– **هُوتُ پَچڻ:** منهن پچڻ. سخت سزا ڏيڻ.
– **هُوتُ سُجائڻ:** منهن سجائڻ. مُنهن گهنجائڻ. ڪاوڙجڻ.
– **هُوتُ وهڻ:** جانور جو ڪنهن شيءِ کي سنگهي يا ڪائي خراب ڪرڻ. سنگهڻ ـ نُوسڻ. وات وهڻ. منهن وهڻ.
• **هُوتارو ج هُوتارا (ل):** ذ. ڪاني جو وڏيل پوچڙ.
• **هُوتاري ج هُوتاريُون:** ث. ڏسو "هوتاڙي".
• **هُوتاڙ ج هُوتاڙ:** ذ. جانور جو هُوتُ وارو پاسو. دُوناڙ ـ بوناڙ.
• **هُوتاڙو ج هُوتاڙا:** ذ. وهٽ جي هوتُ تي (لغام نہ هجڻ جي حالت ۾) رسيءَ سان وڪڙ (ڳچيءَ ۾ رسو ٻڌي. اُهو رسو وڪڙ ڏيئي هوتُ کي ويڙهي. هي پُڇڙي هٿ ۾ جهلبي).
• **هُوتاڙي ج هوتاڙيُون:** ث. هُوٹي ـ مهاندو ـ شڪل. نوڙيءَ مان ٺهيل ڇڪو (جو گهوڙي. اُٺ يا ڍڳي جي منهن تي. اُن کي داڻي يا اَنّ ڇڻ کان روڪڻ لاءِ. چاڙهبو آهي).
• **هوتِرو:** اسم خاص. تعلقي سنجهوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **هوتو (ت):** ذ.صفت. هوئٹو ـ ٻُگهن ـ بيوقوف.
• **هُوتو:** ذ. جيت جو هڪ قسم (جو ڪپڙي ۽ ڪتابن کي ٽڪي) ـ اُوٹو (ل) ـ ڇوٹو. وڏو هورو (انّ وغيره لاءِ).
• **هُوتي ج هُوتيُون:** ث. شڪل ـ مُنهن (حقارت سان). هڪريءَ جو هڪ قسم (جنهن جا ڪن بلڪل ننڍا ٿين).
– **هُوتي هُشُ:** مهاندو هشُ. شمار ۾ اڃڻ جهڙو هشُ (نفرت وچان).
• **هُوتُ:** ث. هُوٹڻ جي حالت ـ هُور.
• **هُوتُ ج هُوتْ:** ذ. گوشت جو وڏو ٽڪرو ـ وڏي هُوٹي ـ هُوٹاڙ.
• **هُوتا (ڪ. ل):** ذ. پرت جو هڪ قسم.
• **هُوتاڙ ج هُوتاڙُون (ل):** ث. ڪَنن ڪُري هڪري.
• **هُوتارُ ج هُوتارْ:** ذ. گوشت جو وڏو ٽڪر ـ هُوٹ.
• **هُوتارجَڻ:** فعل مجهول. ٽڪر ٽڪر ٿيڻ (گوشت).
• **هُوتارڻ:** مصدر. ٽڪر ٽڪر ڪرڻ ـ ذرا ذرا ڪرڻ (گوشت) ـ هُوٹيون هُوٹيون ڪرڻ. مٹيرو وڍڻ ـ مُڇڻ. (هُوتاريو ـ هُوتارندو ـ هُوتاريل).
• **هُوتائڻ:** مصدر. "هُوٹڻ" مان متعدي بالواسطه. پُورائڻ (اڪيون). بند ڪرائڻ. (هوتائيو ـ هُوتائيندو ـ هُوتايل).
• **هُوتڑيُوْن (ڪ. ل):** ث. پرت جو هڪ قسم.
• **هُوتڻ:** مصدر. پُورڻ (اڪيون) "پرين سي پسن. هيئي جنين هُوٹيون" (شاهه). ڍڪڻ. بند ڪرڻ. ٻُجو ڏيڻ. روڪڻ. (هُوٹيو ـ هُوٹيندو ـ هُوٹيل).
• **هُوٹِي (ت):** ث. اڪين جي هڪ بيماري (جنهن ۾ اک ڪلي نہ سگهي) ـ ڇُنجهائي.
• **هُوٹو ج هُوٹا:** ذ. زمين مان ڦٽندڙ هڪ پاڙ وارو سلو جنهن جي پاڙ سنئين سڌي هيٺ زمين ۾ ۽ مٿي سنهڙين لسين لامن يا پنن جو جهُمٹو. [سن. وِٹَپ] نندڙو وڻ. سائو سَلو. سَلن جو مُڇو. ڪپڙي تي پريل گلڪاري.
– **هُوٹو هارڻ:** سوجهرو ڪرڻ. همّت ڪرڻ ـ مڙسي ڪرڻ. ڪي ڪجهه ڪري ڏيکارڻ. نالو ڪيڻ.
– **هُوٹو هَٹي آچار ڪرڻ:** جئن ڇڻن جو پاڻ ۾ گڏ جي ويهي فيصلو نبيرڻ.
– **هُوٹو پَٹڻ:** ڪَچيءَ ۾ ئي بنياد پَٹڻ.
– **هُوٹو ڪَڍڻ:** گونڄ ڪيڻ ـ ڦُٽڻ.
• **هُوٹي ج هُوٹيُوْن:** ث. نندڙو هُوٹو (جنهن جا پن ۽ گل دوا طور ڪم اچن). پرت جو هڪ قسم. گوشت جو نندڙو ٽڪر ـ سُڌي "هانيڙ تي هوٹيون. تہ ڪتا کينئي کيج جا" (شاهه). پنگ (سائي هُوٹي). پنگ جي ڳوٹي.
– **هُوٹي هُوٹي ڪرڻ:** ٽڪر ٽڪر ڪرڻ ـ هيرو هيرو ڪرڻ.
– **هُوٹي گڏ رهڻ:** گڏ رهڻ. ناهه ٿيڻ.
• **هُوٹيدار:** صفت. گلڪاري، وارو (ڪپڑو).
• **هُوٹيري (ٹ. ڪ):** ث. هوٹيءَ جو هڪ قسم (جا ڏُٺ طور ڪاڇي. جا واريائي زمين ۾ ٿئي. صبح جو ڪائڻ ۾ ڪٽي ۽ شام جو ڦِڪي. ٽنهنڪري صبح جو پٽي ڪائينس ۽ ساڳ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪري رڌينس: ان جي قر ۾ اڪ جي اَنبيءَ وانگر ڪهڙ جهڙو ڳچ ٽئي) ـ ڪٽائي ـ ڪٽالڙي.

• **ٻُوتين (ٽ):** ٽ. پرت جو هڪ قسم.

• **ٻوجهڙ ج ٻوجهڙ:** ذ. ٻوجهو ـ بارُ.

• **ٻُوجهه ج ٻُوجهُون:** ٽ. [سن. بُدّ] بُدّي ـ سمجهه "ٽيءُ ٻاراڻي ٻوجهه، وڃائي وجود کي" (شاه). عقل ـ مت. فهم ـ هوش. ڄاڻ ـ خبر. گيان ـ بوڌ.

• **ٻوجهو ج ٻوجها:** ذ. بار. وزن. ڏکيائي ـ تڪليف. ٻن ڳوٽين جو سبيل سَنڀُ. وڏو بجڪو. پلڙن روڙڻ لاءِ ڪم ايندڙ هڪ پاسي کان ڪليل ڳوڻ. ڳنڍڙي.

— **ٻوجهي ج ٻوجهي:** صفت. ٻوجهو کڻندڙ ـ بارگير. مزور ـ حمّال.

• **ٻُوڇ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻُوڇ ج ٻُوڇ:** ذ. شيشي وغيره جي مُنهن بند ڪرڻ لاءِ ڏنو يا ڪائيءَ ٽُڪر ـ ٻَڌجو.

• **ٻُوجانڀُ ج ٻُوجانڀُ (ت):** ذ. صفت. چريو ـ مست. پوش.

• **ٻُوجانڀُڻ (ٽ):** مصدر. وڍڻ ـ ڪپڻ.

• **ٻُوڇَر:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻُوڇَر (ڪ):** ٽ. گاهه يا وڻ جون پاڙون.

• **ٻُوڇڪي:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻُوجو ج ٻُوڃا:** ذ. سوراخ بند ڪرڻ لاءِ ڪپڙي يا گاهه جو مُچو (ت). ڏنو. مست اُن جي وات بڏڻ لاءِ هڪ جاريدار ٽَنگڻ (ڪ).

— **ٻُوجو ڏيڻ:** ٽَنگ بند ڪرڻ. وات بند ڪرڻ.

• **ٻُوڇيا (ٽ):** اسم خاص. مينگهواڙن ۾ پيلن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ٻودو ج ٻودا (ٽ):** ذ. صفت. جهُونو. پراڻو ـ سڙيل. (ٽ) ٻودي ج ٻوديُون.

• **ٻوڌ، ٻوڌ:** ٽ. [سن. بوڌ < بُدْ = ڄاڻڻ] بُدّ ـ بُدّي ـ سمجهه. ڄاڻ. علم ـ گيان. عقل ـ هوش. خبر ـ سُڌ.

• **ٻُوڌڙو (ڪ):** ذ. رُکام ـ ليسُ.

• **ٻوڌو ج بڌا (ٽ):** ذ. صفت. جهڙو تهڙو ـ رواجي ـ معمولي ـ عام.

• **ٻوڌ، ٻوڌ ج ٻوڌُون:** ٽ. پاڻيءَ جي اُٿل ـ چَڑ ـ ليت. سيلاب ـ طغياني.

• **ٻوڏ، ٻوڏ:** ذ. (سڏ، دانهن يا آواز تي حقارت يا بيزاريءَ جو جوابي لفظ). ڦوٽ! روت! ـ مهورُ! "جي هُوڇونس ٻوڏ، ته به جيءُ سڀائي جڳ کي" (شاه).

— **ٻوڏ چوڻ:** سڏ جو اُٽ وٽندڙ جواب ڏيڻ. ڦوٽ چوڻ.

• **ٻوڏار:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽ غلام محمد (جيمس آباد) ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻوڏاٽا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻُوڏ ڙو:** ذ. بيهوشي ـ غشي ـ بي سُرتائي. ماندڪائي. اُهمائي.

• **ٻوڏ يو ج ٻوڏ يا:** ذ. صفت. [هـ بودَيا] معتقد ـ پوئلڳ.

• **ٻوداَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻوڏَرُ ج ٻوڏَر (ت):** ذ. صفت. ٽُلهو. بي ڏولو. ميرو.

• **ٻودو ج ٻودا (ڪ):** ذ. پاڻيءَ جي نندڙي سانڌاريءَ جو اُهو اَڌ جو سڙي يا خراب ٽي وڃي (جنهن کي ڪڍي ٻيو وجهجي).

• **ٻور:** ٽ. پيچش يا سُوريءَ جي بيماريءَ ۾ پيٽ مان نڪرندڙ اڇو خِلط.

• **ٻورُ، ٻورا:** ذ. ٻولُ. ٻولي. آواز "اڇن پرين پتنگيا، ڪر ٻاٻيهل جي ٻورا" (رسالو: ڏهر).

• **ٻُورُ ج ٻُورَ:** ذ. [سن. پُـرَ] کنهن به ٻُوٽي، ٻُوڙي، پوک جي سَلي، يا وڻ جي مکڙين يا گلن جي ڳچ کان اڳ واري ڦُلهار ـ مورَ "نمن متان نُور، سدا وسي سبحان جو: هڪ سايُون ڏسجن سهٽيون، ٻيو ٻهڪي سندن ٻُور". ٻُنگ. ٻُونگرُ (ڪرڙ جو). ٻاجهريءَ، جوئر وغيره جي سنگن متان اَنّ جهلڻ کان اڳ اَٽي جهڙي داڻ داڻ. ڪنديءَ جي وڻ جا ڦُل (ڪ). ڳيرو ـ نوجوان. ٻُورانِي. جوان اُٽ "پيرين آءُ نہ پُڄٽي، ٻاٻل ڏئي نہ ٻُورُ" (شاه).

— **ٻُور ٽيڻ، پوڻ:** قردار ٻُوٽي، سَلي يا وڻ ۾ قر پيدا ٽيڻ لاءِ ٻُور پوڻ. ڪجيءَ ۾ قر ڪرڻ لاءِ ٻور وارا گلڙا پيدا ٽيڻ. قردار وڻن ۾ ٻُور لڳڻ.

— **ٻُور جهلڻ، ڪرڻ:** انبن وغيره قردار وڻن ۾ ٻُور لڳڻ. جوئر، ٻاجهري وغيره پوک جي سَلن جو نسرڻ بعد سنگن ۾ ٻور آڻڻ.

• **ٻُورانِي، ٻُوراڻي:** ٽ. [ف. بَورانی] پَن (پاڻيءَ ۾ جمندڙ هڪ گاهه) جي سنگن مان نڪتل هيڊي رنگ ج اَٽو (جنهن ۾ ڪنڊ ملائي ٽڪيون ٺاهيندا آهن) ـ ٻُوري.

• **ٻُوراهُ:** اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻُورائڻ:** مصدر. [سن. واتُولُ = بانولو. چريو] چريو ڪرڻ. خفي ڪرڻ.

• **ٻُورائڻُ:** مصدر. مادي ڪجيءَ ۾ نر ڪجيءَ جو ٻور وجهڻ ـ نرائڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **ٻُورَ پوتا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر حيدرآباد ۽ ٽرپارڪر ضلعن ۾).
• **ٻُورِجڻ:** فعل مجهول. ٻُورجهلڻ. ٻُڌڻ جهلڻ. ڦولارجڻ.
• **ٻُورِجي:** اسم خاص. تعلقي ميربورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ٻورڙي:** اسم خاص. سکر ۽ ڪڪڙ تعلقن ۾ ديهه جو نالو.
• **ٻورڙي ج ٻورڙيُون (ث):** ٻير جو وڻ.
• **ٻُورَڻ:** مصدر. ٻُور ڪرڻ ـ ٻُورجڻ. ڦولارجڻ. ٻُورو ٿيڻ ـ اَنو ٿيڻ. جهُري پوڻ. ختم ڪرڻ (روات سان گهي). پُورڻ ـ لٽڻ (ث) "مُنهن انهيءَ مٽيي جو ٻنهي هٿين ٻُور" (گلو مياڻو). (ٻورِيو ـ ٻورِبو ـ ٻُوريل).
• **ٻوڙڻ، ٻورِڻ (ث):** مصدر. اَهل ڪرڻ ـ ويچارا ڪيڻ. اُبتا جواب ڏيڻ. نَر ٻَڪر جو ٻڪريءَ کي لڳ ڪرڻ وقت آواز ڪرڻ. (ٻورِيو ـ ٻورِيندو ـ ٻُوريل).
• **ٻُوڙڻ، ٻورِڻ (ث):** مصدر. اَهل ڪرڻ ـ ويچارا ڪيڻ. اُبتا جواب ڏيڻ. نَر ٻَڪر جو ٻڪريءَ کي لڳ ڪرڻ وقت آواز ڪرڻ. (ٻورِيو ـ ٻورِيندو ـ ٻورِيل).
• **ٻورو ج ٻورا:** ذ. [ف. بُورا: هـ. بورا] ويڪر وارن پاسن کان سبيل ۽ ڏيگهه واري پاسي کان ڪليل ڳوڙ (جا پاڻ، مٽيءَ، واريءَ وغيره کڻڻ لاءِ ڪم اچي. ۽ گڏهه يا اُٺ تي لڏجي). اَنَ، مٽي، پاڻ، واريءَ وغيره جو خاص مقدار (جو هڪ ٻوري ۾ پرجي سگهي). ڪَڙيو ـ خرچين. بار لڏڻ لاءِ ڳوڙو (ڳوڙ، ڏاس وغيره مان ٺهيل). ڏاس مان ٺهيل وڏو ٽيلهو يا ڳوڙي (ڪ). (صفت) بار وارو ـ ڳرو ـ پاري.
• **ٻورا اُٿلائڻ (ت):** ڦورا ڦولڻ. راز فاش ڪرڻ. خوار ڪرڻ.
• **ٻورا کڻڻ:** گڏهه يا اُٺ تي پاڻ، مٽيءَ وغيره جا ٻورا لڏڻ "ٻه سئو ٻورن جا کڻي. سِراين کنيو ساهه" (نور محمد لغاري).
• **ٻورو ڇڏڻ:** پريل ٻورو اُٿلائي خالي ڪرڻ.
ٻُورو ج ٻُورا (ت): ذ. صفت. اُهو ٻڪر جنهن جي ڪنن تي اڇا چِٽا هجن. (ث) ٻُوري ج ٻُوريُون.
ٻُورو ج ٻُورا: ذ. ڪاٽ جو ڇُورو (جو چيرڻ وقت نڪري). ڪاٻه پيٽل سنهي شيءِ. ڇُورو ـ سفوف. ڪنڊ جو هڪ قِسم (تمام سنهي ڪنڊ). نندو سنئون ٽَڪر (ڪ). جبل جي ڪناري سان لڳو لڳ ڪڪرائون سنئون پٽ (جو ڇڇ پنڌ ۾ هجي).
• **ٻُورا ڪَرڻ (ڪ):** ذرا ذرا ڪرڻ ـ پُرزا ڪرڻ.
• **ٻُورو اُڙمَني:** ذ. پسارڪي وڪر جو هڪ قِسم (اڇيءَ کار جهڙو، جبل مان نڪري).
• **ٻُورو پِشْمَ (ڪ):** ذ. پشم جو هڪ قِسم ـ نندن واري پشم.
ـ **ٻُورو عاجُ:** ذ. هاٿيءَ جي ڏندن جو ڇُورو (جو دوا طور ڪم اچي).
• **ٻورهاڙو:** ذ. هڪ قِسم جو ٻوڙو.
• **ٻوري ج ٻوريُون:** ث. ڳَوڙ. ڏاس مان ٺهيل ٽيلهي (اَنَ وغيره لاءِ). مچيءَ جي پيٽ ۾ جربيءَ جي ٽيلهي. مچيءَ يا پَلي جي وَهَ.
• **ٻُوري:** اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ٻُوري ج ٻُوريُون:** ث. ٻوٽر يا ٻاجهريءَ جي سنگن تي پيڻ کان اول هيڏي رنگ جو سنهون ٻُورو. مال جي ڪاڇ لاءِ ٻهرجا روڙيل پن ـ ٻُري. نندڙن کنن (ڪنن تي اڇا چٽا) واري ٻڪري.
• **ٻوريجي:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ٻوڙ:** ث. ٻوڙ ـ اَٽل. پاٿيءَ جو سخت چاڙهه. (صفت) ٻوڙڻ جيڏو "پاڻي ٻِنيءَ ٻوڙ، سهٽيءَ ليکي سِير جو" (شاهه).
ـ **ٻوڙ ٻوڙان:** ث. پاٿيءَ جي اَٽل پويان اَٽل. سخت مِينهن جي وري وري وسڻ جي حالت. وڏي ٻوڙ.
• **ٻوڙ ج ٻوڙ:** ذ. رڌل گوشت. مچي، پاڄي وغيره (جو مانيءَ يا چانورن سان ڪائجي) ـ ترڪاري. ڳُنڌڻ. (صفت) [سن. باتُولَ] چريو ـ مستانو ـ بيوقوف (ڪ).
ـ **ٻوڙ هارڻ:** اجايو ڳالهائڻ ـ بڪڻ. ڏيڪ ڏيڻ.
• **ٻوڙا:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ٻُوڙاڻ:** ث. ڪنن کان چنو نہ ٻڌي سگهڻ واري حالت ـ گهٻرائي.
• **ٻوڙاڻا:** اسم خاص. ٽر ۾ رهندڙ مينگهواڻن جي هڪ ذات جو نالو.
• **ٻوڙاهَ (ل):** ث. ٻوڙهه ـ سخت نند. بيهوشي. ڳهَر.
ـ **ٻوڙاهَ ٻُتَ:** ث. سخت بيهوشي. اڳهور غلطاني.
• **ٻوڙائڻ:** مصدر. زمين کي پاٿيءَ ۾ ٻڏائڻ ـ زيرآب ڪرائڻ. بدحواس ڪرائڻ. بيهوش ڪرائڻ. ٽٻائڻ (رڳ ۾ ڪپڙو وغيره) ـ رڳائڻ. گهبرو ٽيڻ (ڪنن کان). (ٻوڙايو ـ ٻوڙائيندو ـ ٻوڙايل).
ـ **ٻوڙاڻي، ٻوڙائٽي:** ث. ڪپڙي ٻوڙائڻ يا رڳائڻ جو محنتاڻو.
• **ٻوڙَتَ:** ث. گهبراهٽ ـ بدحواسي. وڏي ڳڻتي ـ ٽُبي "ٻيئي ٻوڙَتَ ۾ پيا، وڏيءَ جاڙ جوان" (حفيظ تيوٽو). "ٻڌيو ٻوڙَتَ ۾ وجي، جنهن کي سُورن ڏنو ساهه" (رمضان ڪنير).
• **ٻوڙَتَ ج ٻوڙَتَ:** ذ. صفت. وڏو ٻوڙو ـ ڪنن کان گهٽو گهبرو.
• **ٻوڙڻ:** مصدر. پاٿيءَ ۾ ٻڏائڻ ـ زيرآب ڪرڻ ـ غرق ڪرڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پاٹيءَ جو اُتل ڪري هوڏ ڪرڻ. هوڙو ڏيڻ. ٽُپائڻ (ڪپڙي يا سُت کي رڳ جي پاٹيءَ ۾). فيصلي ۾ ڪنهن جو وهنوار وڃائڻ "حق هوڙڻ، رقم هوڙڻ". نابود ڪرڻ. زائل ڪرڻ. (هوڙيو ـ هوڙيندو ـ هوڙيل).

ـ **هوڙو ج هوڙا:** ذ. پاٹيءَ ۾ هوڙڻ جي حالت. ڪپڙي کي رڳ جي پاٹيءَ ۾ ٽُٻي ـ ٽوٻو.

ـ **هوڙو ڏيڻ:** رڳ جي پاٹيءَ ۾ ٽُٻي ڏيارڻ. ٽوٻو ڏيڻ. هار جو رليءَ ۾ مُڙڻ (ڪ).

• **هوڙو ج هوڙا:** ذ. صفت. [سن. بَدِرَ] ڪنن کان چِٽو نہ ٻڌندڙ ـ گهٻرو. (ث) هوڙي ج هوڙيُون.

ـ **هوڙائي:** ث. ڪنن کان چِٽو نہ ٻڌي سگهڻ جي حالت ـ گهٻرائي. هوڙاڻ.

ـ **هوڙو ٿَڌ:** ذ. صفت. نيٽ هوڙو ـ چٽ هوڙو ـ هوڙو گهَل.

ـ **هوڙو گهَل:** ذ.صفت. چٽ هوڙو ـ نيٽ هوڙو.

ـ **هوڙي گهَل:** ذ. ث. صفت. هوڙو گهل. نيٽ هوڙي ـ چَٽ هوڙي.

• **هُوڙو ج هُوڙا:** ذ. زمين مان اپرندڙ هڪ يا ڪَڏ گهٽيون سنهيون پاڙون، جن مان سنهيون ڊگهيون لامون مڇو ٽي مٽي وڌن. ڪانهه ۾ سَر هوڙا آهن. گاهه. هُوٽو وغيره، جو لامون ڪري اُسري "ڊين جو هوڙو"، "ڪانْهن جو هُوڙو"، "ٻڌندي هُوڙن ڪي، ڪي هاٽڪ هٽ وجهن" (شاهه). تڪيو ـ پروسو ـ آسرو "طالب المولیٰ مُذکر اي ۽ ٻڌندن هُوڙو" (شاهه).

ـ **هُوڙو ٻڌڻ:** گاهه، هوٽي، سَلي وغيره جو لامون ڪري اُسرڻ. مُٽو ٻڌڻ. ارڙو ٻڌڻ.

ـ **هُوڙو ڪيڻ:** پاڙون پٽڻ ـ ناس ڪرڻ ـ نابود ڪرڻ. ڪپائڻ ـ ڪٽائڻ.

• **هوڙي ج هوڙيُون:** ث. پکيءَ جو هڪ قِسم (جهرڪيءَ جيڏو پهاڙي پکي، جو جوئر ۽ باجهريءَ جو فصل زوريءَ ڪائي، ۽ ڇڻ جهار هڪلينڊڙ جي آواز کي ٻڌيئي ڪونہ).

• **هَوڙي:** اسم خاص. تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هُوسَاڙ ج هُوسَاڙُون:** ث. هوا جي بندش ـ هُوسَڙ ـ حَبْس ـ گهُٽَ. رُڪَهَ ـ اُڪرس. گهوگهو. اڌ سانداري (جنهن سان ڪوهه مان پاٹي ڪڍن).

• **هُوسَاڙَڻُ:** مصدر. "هوساڙڻ" مان فعل مجهول. گهُٽجڻ ـ مُنجهڻ. هُوساڙ ٿيڻ.

• **هُوسَاڙڻُ:** مصدر. زوريءَ وات ۽ نڪ بند ڪرڻ. ڳالهائڻ کان روڪڻ. ساهه بند ڪرڻ. گهُٽڻ. (هوساڙيو ـ هُوساڙيندو ـ هوساڙيل).

• **هُوسَتِ (ث):** ث. چمات ـ لپاٽ.

• **هُوسَتُ:** ذ. هُوساڙ.

• **هوسِرَندو (ت):** ذ.صفت. بدبودار ـ اوسنو. خراب.

• **هوسَڙ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **هوسَڻُ:** اسم خاص. تعلقي رتي ديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هُوسِ هُوسونْ (ت):** ذ. [سن. بُسَ = بوُسو. تُهـ] ڳاهيل وَل (جنهن ۾ اڃا اَنَ ۽ بُهه گڏ هجي).

• **هوڻو ج هوڻا (ث):** ذ. صفت. اَڻڄاڻ ـ موڳو ـ بيوقوف غافل. (ذ) مردانو مخصوص عضو.

• **هوڪ:** ث. [سن. بُكَ = شينهن جي گجگوڙ، ڪنهن بہ جانو جو آواز] هڪريءَ جي هيڪ. رڙ. دانهن. بَڑَ بڑ. هَڪر جو هڪريءَ سان لڳ ڪرڻ وقت آواز. وَهُرُ (ڪ). [سن. بُوك = دل] شوق ـ خوشي (ڪ). ڪوهه مان پاٹي ڪڍڻ لاءِ ا سانداري ـ هوڪو (ڪ). ٽر ۾ جانورن جي هڪ بيماري (جنهن ۾ چوپائي کي تِيک ٿي پوي).

• **هوڪ ج هُوڪ:** (ذ. اوائلي هور. قُوهه. جواني ۽ جي ابتدا "ها پٽ جو هوڪ، ويو ويچاري وسري" (شاهه). وڏو آواز. وڏو سڏ واڪو. دانهون ڪندڙ ماڻهو يا هڪر. هڪر جو هڪريءَ کي ڦرڻ وقت ڪيل آواز. (صفت) (سن. وَرْكَر = هڪر، ڪم عقل] پُوڪ ـ بيوقوف. گاهه جو هڪ قِسم (ت).

ـ **هوڪ ڇڏڻ، ڏيڻ:** اجايا واڪا ڪرڻ. بيهودي بڪوات ڪرڻ ڏيڪ ڏيڻ. مستي ڦٽي ڪرڻ.

ـ **هوڪِرُ:** ذ. صفت. هوڪ ڪندڙ. وڏا واڪا ڪندڙ. دانْهِرُ.

ـ **هوڪُ ڏاڙڻ:** وات ڦاڙڻ. وڏا واڪا ڪرڻ. رڙيون ڪرڻ. بيهودي بڪ ڪرڻ.

ـ **هوڪ ڪَرڻ:** وڏا واڪا ڪرڻ. ہيڪاٽ ڪرڻ.

• **هوڪارَڻُ:** مصدر. هاڪارڻ. دانهون ڪرڻ.

ـ **هوڪارَ:** ث. هاڪارَ. وڏي دانهن.

• **هوڪانِي ج هوڪانِيُون:** ث. مٽي ۽ ڳچيءَ کي ڪپڙي ويڙهڻ جو هڪ نمونو (مٽي تي ڪپڙو ڪري، ہيئي پَلَوَ مٽ تي ہڏجن). رومال جي ہٽَ.

• **هوڪَتُ ج هوڪَتَ:** ذ. هوڪڙ ـ وڏو واڪو.

• **هوڪِجَڻُ:** مصدر. "هوڪڻ" مان فعل مجهول. انب يا ڪجيءَ جو اوائلي هور جهلڻ ـ هُورجڻ. انگورجڻ. ڦولارجڻ. لڳڻ ـ ڦَرجڻ (هڪري). (هوڪيو ـ هوڪبو ـ هوڪيل).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **ہُوکَرَ:** اسر خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ہوکرُ ج ہوکرَ:** ز. لڳ جي دانهن ڪندڙ (هڪر). ہوڪڙ ڪندڙ. ڏاڍيان ڳالهائيندڙ. اجائي بڪبڪ ڪندڙ. ہوڪِي ہڏندڙ (جو چادر کي چيلهه تان ورائي ڳچيءَ ۾ ہڏي).
• **ہوکوڙ ج ہوکوڙَ (ت):** ذ. ہوڪَڙ ـ وڏو واکو.
– **ہوکوڙ ڪرڻ:** ہوڪڙ ڪرڻ. ڏاڍيان ڳالهائڻ.
• **ہوکڙ:** مصدر. ہاڪارڻ ـ واڪا ڪرڻ. ہڪر جو ہڪريءَ کي ڦرڻ وقت آواز ڪرڻ. ہڪر جو ہڪريءَ کي ڦرڻ. مادي ڪجيءَ ۾ نر ڪجيءَ جو ہُور وهڻ. انب جو ہوڪجڻ ـ ہُور جهلڻ. ڪوهه مان پاڻي ڪڍڻ يا چڪڻ. (ہوڪيو ـ ہوڪيندو ـ ہوڪيل).
• **ہوکو ج ہوکا:** ذ. هڪ خاص قسم جو چر جو وڏو ٽيلهو (جنهن سان پاڻي ڪڍجي). وڻن ہوڪجڻ جي حالت.
• **ہوکِي ج ہوکِيُون:** ث. ڪپڙي اوڍڻ جو هڪ نمونو (جنهن ۾ چادر چيلهه تان ورائي ڪلهن ۾ ہڏجي). ڪوهه مان پاڻيءَ ڪڍڻ جي چرخي (ڪ). پاڻيءَ جي نلڪي (boring pipe) ۾ ڪم ايندڙ چمڙي جي ڪٽوري.
– **ہوکِياروج ہوکِيارا:** ذ. صفت. ہوڪي ہڏل ـ ہوڪي ہڏندڙ.
• **ہوکِيُون:** ث. نئين جاول هار لاءِ ہنڊڻ يا تنجڻ.
• **ہوکالو ج ہوکالا (ل):** ذ. صفت. چريو. موڇو ـ ہوڳهلو.
• **ہوکو ج ہوکا:** ذ. صفت. ڪنن ٻڪل ـ ہٻو ـ ہُسو. بدزبو.
– **ہوکِي ج ہوکِيُون:** ث. اها عورت جنهن کي زيور پيل نه هجن ـ ہُسِي.
• **ہوکِي:** اسر خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ہوگهہ ج ہوگهہَ:** ذ. صفت. بيوقوف ـ ہوڳهلو.
• **ہوگهرو ج ہوگهرا (ل):** ذ. صفت. نڙيءَ گهُٽيل ـ گهِڳهو. ٽُلهي آواز وارو.
• **ہوگهريو:** ذ. پڪيءَ جو هڪ قسم.
• **ہُوگهَڙ ج ہُوگهَڙيُون:** ث. درياءَ جو ڦٽل پيٽ. ڦٽل درياءَ ـ ڊورو.
• **ہوگهلاڙي (ڪ):** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **ہوگهلو ج ہوگهلا:** ذ. صفت. بيوقوف ـ بي سمجهه. سادي سياڻ وارو ـ پورڙو. نادان ـ ٻُگهه. (ث) ہوگهلِي ج ہوگهلِيُون.
• **ہوگهوُ ج ہوگهوُ:** ذ.صفت. ہوڳهلو.
• **ہوگهِي ج ہوگهِيُون:** ث. [سن. بوگي (bogey)] ريل گاڏيءَ جو ڪليل گاڏو. جيت جو هڪ قسم (ث). ٻِہ ـ مُنهين بلا (ث). (صفت) ٻٽي ـ ہُسِي.

• **ہولَ ج ہولُون:** ث. ہولِي ـ وعدو (سودي جو). انجام (مال لهڻ کان اڳ ڪيل وڪري بابت) "ڪچيءَ جي ہولَ".
• **ہولَ ڪرڻ:** فصل لهڻ کان اڳ وڪري جي ہولي ڪرڻ. ڪچيءَ جو سودو ڪرڻ. اڳهه ہولڻ. ٺيڪو ڪٽڻ.
• **ہولِ ج ہولِيُون:** ث. ڪُڪڙ جي مٽي جي چوٽي ـ ڪلنگي ـ موڙ ـ چوُنر (ل). ڪڪڙ جي چهنب هيٺان لڙڪيل گوشت جو ٽڪر ـ لالڙي (ت).
• **ہولَ ج ہول:** ذ. سخن ـ گفتگو "تو جو ہول ہروج، ويهي ڪيو وٽڪار ۾" (شاهه): "ہيجل توسين ہول، ڪيائين وهاڻيءَ وڍ جو" (شاهه). قول ـ عهد. اَلَسْتَ جو پيمان. نندڙي هار جو منڍو ڳالهاءِ. (راڳ جو اصطلاح) ڪنهن به ساز جي ٽورڙي سهڻي وڄت ـ ساز جي سُرائتي ہولي. وڄت جو پائو. ڳائيندڙ جو سهڻو سخن.
– **ہولَ ہڏل:** صفت. وعدي ۾ ہڏل. وڪاڻل "ہول ہڏل ہانهي".
– **ہول ہڏڻ:** ڏکو وعدو ڪرڻ ـ عهد ڪرڻ.
– **ہول ہڏو هئڻ:** ہول تي سچو هئڻ. وفادار هئڻ.
– **ہول وَڃَ:** ذ. انجام اقرار.
• **ہولاچاري، ہولاچالي:** ث. گفتگو. وهنوار. انجام ـ اقرار.
– **ہولاچاري، ہولاچالِي ڪرڻ:** وهنوار رکڻ. سودو ڪرڻ.
• **ہولاڙو ج ہولاڙا (ت):** ذ. پيار مان هار سان کيل ہول ـ اولاڙو ـ پُلهاڙو. هار کي پرپائڻ لاءِ ساٿس هاراڙي ہولي.
– **ہولاڙا ڏيڻ:** پُلهاڙا ڏيڻ. هار کي پرجائڻ لاءِ ساٿس هاراڙيون ڳالهيون ڪرڻ.
• **ہولاهو ج ہولاها:** ذ. اڇو نشان ـ سفيد چٽو (جو نراڙ تي هجي) ـ ہولَهَ. (صفت) اهو چوپايو جنهن جي منهن يا نراڙ تي ہولهه هجي. (مجازاً) نياڳو ـ چندو. (ث) ہولاهِي ج ہولاهيون.
– **ہُولاهو مُنهن ڪرڻ:** سهائو منهن ڪرڻ ـ پيلو منهن ڪرڻ.
• **ہولاهِي ج ہولاهِيُون:** ث. مُنهن تي اڇي ٽڪي واري ڍڳي. ہڪريءَ جو هڪ قسم (ڪاري رنگ جي. ٻُت تي وڏا وار. ٽڻ ڍڳها. سڱ پُورا پُنا ۽ وٽيل. قد جي پُوري پُني. سڄي ڏاسياري). آڙيءَ (آبي پکي) جو هڪ قسم (جنهن جي مُنهن تي اڇو ٽڪو. چهنب اڇي ۽ نوڪدار ٽئي).
• **ہولائِڻ:** مصدر. ڪليو ڪلائيو چوڻ يا ہڏائڻ. بدلي وڻڻ جو اعلان ڪرڻ. ڄاڻائڻ ـ چتاءُ ڏيڻ. هوشيار ڪرڻ ـ خبردار

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪرڻ. هوڪارڻ ـ للڪارڻ. تِتر ڪي سِينڌ تي آواز ڪرائڻ. (هولايو ـ هولائيندو ـ هولايل).

• **هولڙيو ج هولڙيا:** ذ. صفت. ٻئي جي پوئتان ڳالهائڻ وارو. همراهه تي ڳالهائڻ وارو. پڄت جي ٻڌيان واري وٺائڻ وارو ـ سُرجهلائڻ. ٻئي جي مرضيءَ موجب ڳالهائڻ وارو ـ هٿ ٽوڪيو. ڳالهيون ڪندڙ ـ قصا ٻڌائيندڙ. فقيرن جو چيلو. ساٿي ـ دوست (ڪ).

• **هولڻ:** مصدر. [هـ. بولنا: سن. بْرُو = هولڻ] چوڻ ـ آکڻ ـ ڳالهائڻ ـ گفتگو ڪرڻ. هوليون ڪرڻ ـ لات لَڏوڻ. تنوارڻ (تتر). هولَ ڪرڻ (اڳهه جي). انجام ڪرڻ ـ اقرار ڪرڻ. حڪم ڪرڻ. ڳائڻ (ڪ). (هوليو ـ هولينڊو ـ هوليل).

ـ **هُولٽو ج هولٽا:** ذ. صفت. هولڻ وارو ـ هولينڊڙ. وڏندڙ ڳالهائڻ وارو. گهٽي ڳالهائڻ وارو ـ بکواتي. راڳيندڙ (ڪ).

• **هولڏ ج هولڏ (ت):** ذ. صفت. هول تي بيهاريل نوڪر.

• **هولهَ (ت):** ذ. بدن جو پويون حصو پولهه. حقيقت ـ راز.

• **هولهَ (ذ)، هولهَ (ث):** چوپائي جانور جي مُنهن تي آڇاڻ. جانور جي پيشانيءَ تي آڇو نشان ـ ستارو. بانو.

ـ **هولهَ ڪُنر ڪرڻ:** نشان لڳائڻ. پار پتا گم ڪرڻ. صفا ناس ڪرڻ ـ چٽ ڪرڻ.

ـ **هولهيارو ج هولهياريا:** ذ. صفت. هولهه وارو جانور ـ هولاهو.

• **هولهاڙي:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ڳوٺ ۽ ريلوي اسٽيشن جو نالو.

• **هولهائي ج هولهائيون:** ث. ڏانڊي پکيءَ جو هڪ قسم ـ هولاهي ـ آڙي.

• **هولهڙ ج هولهڙ (ت):** ذ. گُندڙو.

• **هولي ج هوليُون:** ث. زبان ـ لسان. زبان جو محاورو ـ ڪنهن خاص ايراضيءَ جي زبان "لاڙ جي هولي، ڪاڇي جي هولي، وغيره". ڳالهاءُ ـ گفتگو. مٺو آواز. لات. پڪين جو آواز. پچار ـ ذڪر. انجام ـ قول.

ـ **هوليارُ، هوليارو ج هوليارَ هوليارا:** ذ. هولينڊڙ. هوليَرُ.

ـ **هوليَرُ ج هوليَرَ:** ذ. صفت. هولي ڪندڙ (ٻار). هولي ڪندڙ (پکي) ـ هولينڊڙ. ڳالهائيندڙ ـ ڳالهيَرُ.

ـ **هولي ڪرڻ:** ٻار جو شروعاتي ڳالهائڻ. پکيءَ جو هولڻ. سودي يا وڪري کي پڪو ڪرڻ. اڳهه جي صفائي ڪرڻ. اڳهه هولائڻ. اقرار ڪرڻ ـ انجام ڪرڻ.

ـ **هوليُون هولڻ، ڪرڻ:** ڳالهيون ڪرڻ. لاتيون ڪرڻ. راڳ جا هول هولڻ "هولين ٻيلي جون ڪري، پاسي پر پيو" (شاهه).

• **هُونڊِ ج هُونڊيُون:** ث. [سن. وُرِنْتَ] بُونڊِ (جنهن وٽان ميوو تاريءَ سان لٽڪيل هجي). ٻُنڊِ. چوٽي.

• **هُونڪَرِ (ث)، هُونڪَرَ (ذ):** ڪرڙ جي ڪَڇِي مورَ. ڪڇا گونڄ. رَڄ. ٻُور.

• **هُونڪرو:** ذ. سرنهن جي ڪچي ڦري. ڪرڙ جي هُونگر (ڪ).

• **هُونڪَرُو ج هُونڪَرَا (ت):** ذ. دَرُ.

• **هُوڏ:** اسم خاص. تعلقي دادو ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هُوڏ:** ث. ٻاڙَ ـ ڇڪَ (نشي جي). (صفت) تمام گهٽو تماڪ چڪيندڙ. تمام گهٽو ڪائيندڙ ـ پيٽوڙي.

• **هُوڏِ ج هُوڏيُون:** ث. ڏورانهون آواز ـ پري جو آواز. ڪُتي جي لاڳيتي يڙڪ. بگهڙ يا ٻئي ڦاڙيندڙ جانور جو هُلجر (ل) "هيلاين هُوڏيون ڪيون، مٽان لڪ لڙي" (شاهه). هُل هنگامو.

• **هوو ج هوا:** ذ. مڇي ڪائيندڙ پکيءَ جو هڪ قسم (پُڻي ميرانجهڙي ڪاري ۽ پاسي وارا ڪنپ اڇا. ڇڻ تہ واسڪوٽ پاتل اٿس. رات جو بعضي اڪيلي سر اُڏامي ۽ گهُٽيل آواز ڪري). (ڪناية) ٻُڍو ـ پوڙهو. اڪيلو.

• **هُوهَ ج هُوهَ:** ذ. ٻاجهريءَ (جي اَنَ) جون ڪلون ـ ٻُهي. هُوتي جو هڪ قسم (جو اڪثر واريءَ جي پٽن يا ٽڪرن تي اپري، پن سائيرڙي رنگ جا، گُلَ گول هيڊي يا ميري رنگ جا ۽ نرم ٽينس جي دوا طور ڪم اچن ۽ پڻ نرم هئٽ سببان وهاٽن ۾ پرجن) "تَر تُوهر، گهر جهُوپڑا، هارڙ جن جو هُوهَ" (شاهه)؛ "ڪارا ڪهڙ ڪُوهَ، هيريون ۽ هُوهَ، سيئي ويڻي ساريان" (شاهه).

ـ **هُوهَ ڪي باهه ڏيڻ (ت):** (سُڪل هوهه کي جلد باهه لڳندي آهي) پيڙ هارڻ ـ ڪکن کي باهه ڏيڻ. وڏو نقصان ڪري ڇڏڻ. فساد جاڳائڻ. وڏو ڪوڙ هٽڻ.

• **هُوهاڙَ ج هوهاڙُون:** ث. ڏڪ لڳڻ تي ڪُتي جي وڏي دانهن. روئڻ جي وڏي رڙ. دانهوڙ.

• **هُوهاڙ هُوهاڙَ:** ذ. وڏو هوڪڙ. وڏي دانهن. وڏي رڙ.

• **هُوهانُ:** اسم خاص. هڪ نئين جو نالو.

• **هُوهَڙ، ج هُوهَڙ:** ذ. ٻيڙي.

• **هُوهَڙ ج هُوهَڙ:** ذ. پاٽيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم. هُوهاڙ.

• **هوهڪي:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **هُوهَلَ:** ث. صبح جا ماڪ وارا ڪڪر (جي ٺڏيءَ هير سان گڏ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڏکڻ کان اُتر وڃن). ماڪَ جون ڪٽيون. ڪٽين جي داڻِ داڻِ. ٻُوند.

• **ٻُوهَنْڊ ج ٻُوهَنْڊَ (ڪ):** ذ. اوئي (سانداري) جي منهن ٻڌڻ وارو ڏاڪو ـ مَهنڊ.

• **ٻُوهِنگرو ج ٻُوهِنْگرا (ت):** ذ. ٻُهارو.

• **ٻُوهِٽي ج ٻوهِٽِيُون:** ث. دڪان تي صبح جي پهرين آيل ٻَڪي ـ ٻُهٽي.

• **ٻُوهو ج ٻُوها:** ذ. [سن. بَسَ = ٻُهـ] اَنّ جو تُهـ ـ توهڙُ. مصيبت ـ آزار ـ تڪليف. هاجو. آئي ـ پَنُ. باهـ آڙاهـ.

– **ٻُوهو ٻارڻ:** جهيڙو مڇائڻ ـ فساد ڪرائڻ.

– **ٻُوهي ۾ اُڇڻ:** مصيبت ۾ اڇڻ ـ آئيءَ ۾ اڇڻ.

– **ٻُوهي ۾ ڏيڻ، وجهڻ:** مصيبت ۾ اڇائڻ ـ هاجي ۾ وجهڻ.

• **ٻُوهِي ج ٻُوهِيُون (ڪ):** ٽ مُڇن جي وچ ۾ ڪتريل وارن جي وٽي ـ ٻِيڑو (ل).

• **ٻُوهِيا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻوهِيڙَو (ت):** ث. ٻُوهاڙَ.

• **ٻوئِڙو ج ٻوئِڙا:** ذ. وڏي ٻيڙي (سمنڊ جي) ـ واڙُ. (صفت) ٿُلهو ـ ٿُوٽانگ ـ دنبو. بي ڍولو ـ بد زيبو ـ بدشڪل. موڳو ـ بيعقل ـ ٻوگهلو.

• **ٻُوئُر، ٻوئِڙ:** ذ. ڍانڊي پکيءَ جو هڪ قسم ـ ٻُوهَڙُ.

• **ٻُوئَل:** ث. ڏسو "ٻُوهَل".

• **ٻُوئو:** اسم خاص. تعلقي فيض گنج ۾ هڪ ديهه يءِ ڳوٺ جو نالو.

• **ٻهـ:** صفت. [سن. بَهَ = گهٽا] ٻَهُون ـ گهٽو ـ جهجهو.

– **ٻهـ وَڄَن:** ذ. گهٽا وڄن ـ گهٽا ٻول.

• **ٻهِ (ت):** مصدر. "ٻَهڻ" (= ويهڻ) مان 'بستي' يا 'بيٺڪ' جي معنيٰ ۾ ايندڙ اسمي پچاڙي. (ٽرپارڪر ۾ "سونل ٻهـ"، "آسا ٻهـ" يءِ "گَرڙا ٻهـ" نالي ڳوٺ).

• **ٻهُ ج ٻهـ:** ذ. [سن. بُسَ = ٻُهـ] ٻُوهـَ. تُهـ.

• **ٻهار:** ظرف. باهرِ "سوئي رهيو روح ۾، سوئي اکنڙان ٻهار" (شاهـ).

• **ٻهارَ:** ظرف. [ٻهـ + وارَ = گهمرو] ٻيو پيرو ـ ٻيهر ـ ٻيهار. (ت) ٻئي ويـ واري چوپائي.

• **ٻهارا:** اسم خاص. تعلقي ميربور ساڪري ۾ هڪ ڳوٺ يءِ ديهه جو نالو.

• **ٻهارِڙي:** اسم خاص. تعلقي مِنيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻهارَڻُ:** مصدر. [سن. بَهُكَري = ٻُهاري] ٻهاري ڏيڻ. ڦريو گهمائڻ. صفائي ڪرڻ. ميڙڻ. (ٻهاريو ـ ٻهاريندو ـ ٻهاريل).

– **ٻهارُ:** ذ. ٻَهَرُ ـ ڪچرو ـ گند.

– **ٻهاراڻِي ج ٻهاراڻِيُون:** ث. ٻهاري پارائڻ جو عيوضو. صفائي ڪرائڻ جو محنتاڻو.

– **ٻهارائِنُ:** مصدر. ٻهاري ڏيارڻ. ميڙائڻ. صفا ڪرائڻ.

– **ٻهارٽِي ج ٻهارٽِيُون:** ث. ٻهاري ڏيڻ جي اجرت. صفائي ڪرڻ جو محنتاڻو. ٻهاري ڏيڻ جو ڪر. ٻهاري ڏيڻ جو نمونو.

– **ٻهارو ج ٻهارا:** ذ. گند ڪچري کي ميڙڻ يءِ صفائي ڪرڻ لاءِ ڪجيءَ، ڪانُهَن، ڪپَ، سَرَ، مُجَ، گاهـ وغيره مان ٺهيل ڦَريو.

– **ٻهاري ج ٻهاريُون:** ث. نندو ڦريو ـ نندڙو ٻهارو. ٻهارڻ جي ڪِرت. صفائي.

– **ٻهاري پائڻ، ڏيڻ:** ڦريو ڏيڻ. صفائي ڪرڻ. ميڙ سيڙ ڪرڻ. جيڪي به هجي سو ڪٽي وجهڻ.

– **ٻهاريدارُ ج ٻهاريدارَ:** ذ. صفت. ٻهاري ڏيندڙ ـ صفائي ڪندڙ. خادم ـ ٻانهو "ٻانهو ٻهاريدار".

– **ٻهاري وجهڻ:** جيڪي به هجي سو ڪٽي وجهڻ ـ الهو تلهو ڪٽي وجهڻ. اُڳهي سُڳهي وجهڻ.

• **ٻهارو ج ٻهارا:** ذ. ڦَريو. ڪجيءَ جو گوشو (جنهن ۾ قَرُ ٿئي). پکيءَ جو هڪ قسم (جنهن جو پُڇ ٻهاري جهڙو ٿيندو آهي يءِ خود ڪاري رنگ جو ٿئي). ڪارو ٻهارو ـ ٻُوئر. "پُڇَ ـ ٻهارو" اهو جانور جنهن جو پُڇ گهٽڻ وارن سببان وڌيڪ ڏُکهو يا ٿُلهو هجي "پُڇن ٻهارا، وجن سُونهارا، تن جا ليڙا ٻڌيو لُڙ" (سگهڙ).

• **ٻهارا:** ٻئي پيري، وري.

• **ٻهاڙ:** ث. پوک جو ٻيو لوٻ. (ظرف) ٻيهر.

• **ٻهاڙُ ج ٻهاڙَ:** ذ. اُهو وڻ جو سال ۾ به دفعا قرڌئي (جهڙوڪ ٻير، زيتون، وغيره). ساڃَئي وڻ، ٻُوتي يا ول جو سال ۾ ٻيو فصل يا قر.

• **ٻهاڻ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻهاڻُ ج ٻهاڻِيُون:** ث. ٻن سالن جي عمر جو مادي جانور (جهڙوڪ گڏهـ، گهوڙي، اُٺ، پُوندڙ، وغيره) ـ دوسالي. چڙهيءَ لائق نندي گڏهـ يا گهوڙي.

• **ٻهاڻُ:** ذ. ٻن سالن عمر جو نر (جهڙوڪ ڪودڙو، وڇيرو، گونرو، مرونڍ، وغيره) ـ به سالو "ڪر هو ٻُور ٻهاڻُ، ڏٽيءَ ڏُٽيءَ هٿ ڪيو" (شاهـ).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

— **بِهاڻو:** ذ. بِهاڻ.

• **بِهاڻا:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **بِهْبات، بِهْباڻ:** ث. ذ. خوشبوءِ ـ سُڱنڌ ـ سُرهاڻ. خوشي ـ تازگي.

— **بِهْباڻو:** ذ. صفت. خوشبودار ـ سُرهو.

• **بِهْ بِهْ:** ث. [سن. پاسَ = نور، روشني] چمڪو ـ تجلّو ـ روشنائي. ٻُهڪو ـ خوشي ـ بهاري. واهه واهه (خوشيءَ جو آواز). (صفت) گهٽو ـ جهجهو "خوب ڪتوريون، بِهْ بِهْ ٻوريون، اُن جي چانگن چاري گاهه" (ڪبير شاهه).

— **بِهْ بِهْ ٽِيڻ:** ٻهڪون ٻوٽ. واهه واهه ٽيڻ. هوڪو اڇڻ ـ خبر پکڙڻ "بِهْ بِهْ ٽي پنيور ير، تہ ڪي آيا جَنگ جواڻ" (ڪبير شاهه).

— **بِهْ بِهْ ڪرڻ:** چمڪڻ ـ روشن ٽيڻ ـ جلڪڻ. ٻهڪڻ. واهه واهه ڪرڻ.

• **بِهَتَر:** صفت. ٻاهتر.

• **بِهَترَڻُ، بِهَتَرڻُ:** مصدر. ٻاهتر ورهين جي عمر جو ٽيڻ يادگيري گهٽ ٽيڻ. مت ڪسجي وڃڻ. (ٻهتريو ـ ٻهتريل).

— **بِهَترِي پوڻ، وڃڻ:** عقل گهٽ ٽيڻ. ويسر ٽيڻ.

— **بِهَتَريو:** ذ. صفت. ٻاهتر ورهين جي جمار جو. ڪم عقل.

• **بِهْجاڻ، بِهْجاڻُ ج بِهْجاڻ، بِهْجاڻا:** ذ. صفت. [سن. بَهَ = گهٽو + جَجا = جاڻ] گهٽو ڄاڻندڙ ـ وڏو ڄاڻو. سياڻو ـ داناءُ.

• **بِهْجَراءِ (ت):** ذ. گوڙ ـ جهيڑو ـ فساد.

• **بِهْدَمِي:** اسر خاص. تعلقي بدين ير هڪ ڳوٺ ۽ ديهه جو نالو.

• **بِهَڙ:** ظرف. [سن. وَهِرْ = باهر] ڏسو "باهر".

— **بِهْراڻ:** ظرف. ڏسو "باهران".

— **بِهْرانْهُونْ:** ظرف. ڏسو "بهرانئون".

— **بِهرانْئُونْ، بِهرائُونْ:** ظرف. بهريرو ـ ٽورو باهر. ٻئي پاسي وارو ـ باهريون.

— **بِهرتانْهُونْ:** ظرف. بَهرانئون.

— **بِهَڙتُو:** ظرف. باهريون ماڻهو. ڏاريو ـ اوپرو.

— **بِهَرِيرو ج بِهَرِيرا:** ذ. صفت. گهمندڙ ـ رولاڪ. ڪريل. ڪمينو ـ بدمعاش. (ث) بِهريري ج بِهر پيرئون.

— **بِهَرِمُكِي:** ذ. صفت. جنهن جو خيال ٻئي پاسي پيو وسندو هجي ـ بي خيالو ـ وائڙو.

— **بِهْرُو ج بِهْرُو:** ذ. صفت. بهرجو ـ باهريون ـ بَهَرتُو. هَر يا گاڏيءَ ير ساڄي وهندڙ ڊڳو ـ باهرو. "اَندرُو" جو ضد.

— **بِهْرُون، بِهْرَئُنْ:** ظرف. باهرئون.

— **بِهْرِيانْ:** ظرف. باهرانْ.

— **بِهْريتو:** ظرف. باهريون. ڪليءَ طرح ـ ظاهر.

— **بِهْرِيونْ:** ظرف. باهريون.

• **بِهِـرَ:** ظرف. [سن. دْوِ = ٻہ] ٻيهر ـ ٻيو دفعو.

• **بِهَرَ بِهَرَ:** ذ. [سن. بَهُكَري = بُهاري] بُهاريل گند. ڪن ـ ڪجرو. (صفت) گندو (ماڻهو) ـ گدلو ـ بدفضيلتو.

— **بِهَرَ ٽِيڻ:** ڪري خراب ٽيڻ ـ بدفضيلتو ٽيڻ.

• **بِهْراري ج بِهْراريُونْ:** ث. بِهْراڙي.

• **بِهْراڙي ج بِهْراڙِيُونْ:** ث. [سن. وَهِرْ = باهر] شهر کان باهرئين پاسي واري آبادي ـ شهر جي پسگردائي. ڳوٺاڻي آبادي ـ ديهات.

• **بِهْرالِي:** ث. بهراڙي.

• **بِهْرالُ ج بِهْرالَ:** ذ. پرت جو هڪ قسم.

• **بِهْراڻو:** اسر خاص. تعلقي ننگر پارڪر ير هڪ ديهه جو نالو.

• **بِهَرْتُو ج بِهَرْتُو:** ذ. صفت. باهران آيل ـ پري کان آيل ـ پري جو. اجنبي ـ اوپرو. ٻئي ملڪ جو ـ ڏاريو.

• **بِهْرُو ج بِهْرا (ڪ):** ذ. [سن. دْوِ = ٻہ] ٻہ دلا ڳڏ هڪٻئي مٿان رکيل ـ ٻهڙو ـ ٻيلهه ـ ٻيگهڙو.

• **بِهْرُوُ ج بِهْرُوُ:** ذ. اُهو ڊڳو ج گاڏيءَ يا هَر جي ساڄي پاسي ٻڌجي ـ باهروُ.

• **بِهَرْوٽِيو ج بِهَرْوٽِيا:** ذ. صفت. قاعدي قانون جي حد کان باهر گذاريندڙ. باهرئين ملڪ ير ڦرمار ڪندڙ. رهزن. Out_law "باهرن جڻا بَهَرْوٽيا، هنًا مَڪيءَ پاسي مير" (مل محمود).

• **بِهْرُوپُ ج بِهْرُوپ:** ذ. [سن. بَهِ = گهٽا + رُوپَ = شڪل] گهٽا روپ. گهٽا رنگ. گهٽيون شڪليون. چمڙاپوش.

— **بِهْرُوپِي، بِهْرُوپِيو ج بِهْرُوپِي، بِهْرُوپِيا:** ذ. صفت. گهٽا رُوپَ ڏارينڊڙ. گهٽيون صورتون اختيار ڪندڙ ـ بوقلمون. پاڪنڊي ـ منافق ـ دغاباز. سانگ وهندڙ ـ اهل ڪندڙ.

• **بِهْرِينْ ج بِهْرِيُونْ:** ث. ملهه جو هڪ داءُ ـ باهريون جانڀو. "اَنْدرِينْ" جو ضد.

• **بِهَرَّ:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **بِهِرِّ بِهِرِّ:** ث. ڏڌ ير ڪير جا گُوها هٿي يا ڪير ملائي ٺاهيل ڇيڏر ـ ٻيهڙ (ل). پوريءَ طرح نہ جاول ڪير (ت).

• **بِهَرُ:** ث. مٽانهين زمين تي پاڻي پهچائڻ لاءِ ٻن نارن واري ترڪيب (اڪثر ڪَجي ير درياءَ جي ڪنڌيءَ تي هينئين نار جي ڪديل پاڻيءَ کي مٿيون نار چکي زمين تي پهچائي). جُنگ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **بِهَڙُ ج بِهَڙَ:** ذ. ڏسو "بِهڙو".
• **بَهَڙُ ج بَهَڙَ (ل):** ذ. [سن. پَسَ = بُهـ] وٽن يا گاهه جو جهڳٽو. ڊين يا ڪڪن جو موراهـ.
• **بِهڙو، بِهڙُو ج بِهڙا:** ذ. صفت. ڪارن ۾ اڇن چٽن وارو ڪُتو ـ چٽڪمرو ڪُتو. (ث) بِهڙي ج بِهڙيُون.
• **بِهڙو ج بِهڙا:** ذ. هڪبئي مٽان رکيل ٻه دلا ـ ٻيلڙو ـ ٻيگهڙو.
• **بَهڙُو:** ث. راز جي خبر ـ ٻاڦُورَ ـ ٻاٻُور. سڌ ـ ڪڙڪ. پڌر ـ اُگهاڙ. پَتو. سَڄي ـ اعتراف. "ٻيڙيءَ جي بَهڙُور منهنجو چت چريو ڪيو" (گرهوڙي).
• **بَهڪ:** ث. [سن. پاسْ] چمڪو ـ تجلو ـ روشني. وٽن ۾ گلن جي تازگي (ل).
• **بَهڪَ:** ث. [سن. بُكَ] بهڪ ـ يونڪ. رڙ ـ دانهن "ٻانيٽ جي بهڪ سُڻي، ڏونگر کي پيو ڏار" (شاهه).
• **بَهڪارَ:** ث. بَهڪَ.
• **بُهڪارَ:** ث. [سن. وُكَ = يونڪ، بهڪ] مرڙونءَ جو آواز يا دانهن (خوشيءَ يا ڏپ کان) ـ ٻُلڪارَ.
ـ **بُهڪارَ ڪرڻ:** مرڙونءَ جو آواز ڪرڻ ـ ٻُلڪارَ ڪرڻ.
• **بَهڪَڻُ:** مصدر. [سن. پاسْ] جهلڪا ڏيڻ ـ دهڪڻ. سُهائو ڪرڻ. سَرهو ڏسجڻ ۾ اڇڻ ـ وهسڻ. بهاريءَ ۾ اڇڻ. زور وٺڻ (ڪ). (بهڪيو ـ بهڪندو ـ بهڪيل).
ـ **بَهڪٽو ج بَهڪٽا:** ذ. صفت. چلڪٽو. سَرهو. ڪلٽو.
ـ **بَهڪو ج بَهڪا:** ذ. چمڪو ـ جهلڪو ـ تجلو. خوشبوءِ ـ سُڳنڌ. ڪلڙ جو آواز (ت).
• **بَهڪَڻُ:** مصدر. [سن. بُكّ] بَهڪڻ ـ يونڪڻ "ٻانيو ٽيون بهڪن، سج اُلٽي سسئي" (شاهه).
• **بَهڳَڻُ ج بَهڳَڻَ:** ذ. صفت. [سن. بَهڳَڻَ < بَهـ = گهٽا + گَڻَ = خاصيتون، خصلتون، اخلاق] گهٽڻ گٽڻ وارو. چگڻ گٽڻ وارو. سهڻو جوان ـ دلبر. سياڻو ـ وينجهار. عقلمند ـ داناءُ "عمر آندي مارئي، بهڳڻ جهلي ٻانهن" (شاهه). (ذ) داٻلو (ل).
ـ **بَهڳَڻو ج بَهڳَڻا:** ذ. گهٽڻ ڳڻڻ وارو. هر طرح لائق. بهڳَڻ.
• **بَهَلُ ج بَهَلَ:** ذ. وڏو سوراخ ـ هرگهل. وڏو گهاءُ ـ وڏو چير "دل هٽي ڪئي بَهَلَ ٻارا تنهنجي ٻاڻ" (گل). (صفت) ڪشادو ـ ويڪرو ـ وڏو. پيٽوڙي ـ گهٽو ڪائيندڙ. بيوقوف ـ وات قاتوڙو "ٻاڪا قاڙيو بَهل، ٿو وهي ٻائين وچ ۾" (گلو مياڻو).
• **بُهلُ:** ذ. صفت. ٽلهو ـ ٽوٽانگ. بي ڏولو.
• **بُهْلُ ج بُهْلَ (ت):** ذ. گندي ۾ جو ڏڪ ـ چاپڙ. ٻريهڙ. (صفت) ٽُلهو ـ ٽٽانگ. بي ڏولو.
• **بُهْنڊ و ج بُهْنڊ (ڪ):** ذ. ڪَلي ۾ جي منهن ٻڌڻ جي نوڙي ـ ٻُوهنڊ ـ مُهنڊ.
• **بَهْنَڙِ ج بَهْنَڙِ ڪيُون:** ث. گهه جو هڪ قسر ـ ٻانهن رکي.
• **بَهْڻُ:** مصدر. [سرائڪي] ويهڻ "جهَري، ڏيئي جهوڪَ، ٻني ۾ ٻهڻ نه ڏئي" (شاهه: ڏهر).
• **بَهْنَ ج بَهْڻُون (ڪ):** ث. آندن واري چربي (مال جي).
• **بَهْڻِي ج بَهْڻِيُون (ڪ):** ث. برني ـ مرتبان. [سرائڪي. بَهَڻُ > بَهڻي] ويهڻ جو نمونو ـ ويهڪ.
• **بَهْڻِي ج بَهْڻِيُون:** ث. دڪان تي وڪر جي وڪري جي عوض صبح واري مليل پهرين نقد رقم يا جنس (انّ). صبح جي ٻُڪي.
• **بَهْڻِي وڏي:** اسر خاص. تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **بَهُوْ (ت):** صفت. بَهُون.
ـ **بَهُوتارا لڳڻ:** هرکر ٽيڻ. اُلڪو ٽيڻ. سوسو ٽيڻ. آترويلا ٽيڻ ـ تڪڙ ٽيڻ.
• **بُهو:** ذ. [سن. بُسْ = بُهـ] جوئر يا ٻاجهريءَ جا ٿُهَ ـ بُهِي.
• **بَهوڙڻُ:** مصدر. [سن. بُكَ = يونڪڻ] ڪتي جو زور سان يونڪڻ ـ بهڻ.
• **بَهُونْ:** صفت. [سن. بَهَ = گهٽو] وڏو انداز ـ گهٽو ـ جهجهو ـ جام "ٻيا پي گل بهون هڻا، افضل ۾ اعليٰ" (رمضان ڪنيو). (ظرف) گهٽي انداز ۾. گهٽن نمونن سان هر لحاظ سان ـ پوريءَ طرح "گهڙي گهڙو هٿ ڪري، بَهُونْ نهاري ٻنگ" (شاهه).
• **بَهُوئو ج بَهُوئا (ت):** ذ. جيت جو هڪ قسر (وسڪاري ۾ پيدا ٿئي).
• **بِهِي (ل):** ث. اتر الهندي جي هوا لڳڻ ڪري آسمان ۾ ٽيل غبار ـ ڌُنڌ (جو موسر جي مٽ ست ٽيڻ وقت خصوصاً سياري ۾ ڪڏهن ڪڏهن ڏکڻ جي هوا گهُلڻ سبب ٿئي).
• **بُهِي ج بُهِيُون:** ث. [سن. بُسَ = بُهـ] جوئر يا ٻاجهريءَ جي سنگن کي ڪُٽڻ ۾ چنڊڻ بعد اَن کان جدا ٽيل ٿُهَ ـ بُري. ڪاڪ جو سنهون چير يا وڍ (ڪ). مُڇن جي وچ ۾ چڏيل خال (ڪ) ـ ٻيڙو. ڪپڙي جي وريل ڪناريءَ کي سنهون ۾ پکو ٽوپو ـ اوٽي. ستڻ جي پانچي جو مُنهن (ت). پانچي کي اندران ٽاڪ طور ڏيڻ لاءِ (ڪنهن به) ڪپڙي جي پَٽِي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

– **ٻهي ڏيڻ:** اوتي ڏيڻ.

• **ٻهيڙا:** اسر خاص. تعلقي تندي محمد خان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻهيڙو ج ٻهيڙا:** ذ. [سن. ٻَهيدڪ: هـ. ٻَهيڙا] پساركي وكر جو هڪ قسر جو ٽڦلي ۾ ڪر اڇي (وڻ جو ڦَلُ، جنهن جا پن سنهان ۽ ساوا، ڦل سفيدي۽ ڏي مائل ۽ ذائقي ۾ ڪسارو).

• **ٻٽار:** ث. ڪل يا چمڙي۽ تي ٽيل ٻُر ٻُر ـ داڻ داڻ (جا اُرڙي۽ ڪان پوء بدن تي نڪري).

• **ٻٽڙ:** ذ. هڪ نہ ٻئي ڏينهن ايندڙ تپ ـ ٻيڙ. ٻن تندن جي اوڇي وارو ڪٽو (ڪ).

• **ٻٽڙ ج ٻٽڙ:** ذ. آبي پکي۽ جو هڪ قسر (تترجي رنگ تي بدڪ جو هڪ قسر) ـ ٻُهڙ ـ ٻُوهڙ.

• **ٻٽو(ت):** ذ. پاڻي۽ جي ڪناري تي ويهندڙ هڪ قسر جو پکي ـ ٻَوو.

• **ٻٽو ج ٻٽا:** صفت. ٻيو ـ ثاني. ڏاريو ـ اوپرو ـ پرائو ـ غير.

• **ٻٽُڙ:** ذ. [سن. وَرْوَرْ = ٻهر] ٻهر جو هڪ قسر (ٻهر جهڙو وڻ مگر بنا ٽُڙ. لامن سان. سندس پاڙ مان جهيرٽا ٺهن ۽ ان جو ڪوڙ دوا طور ڪر اڇي).

• **ٻٽي:** صفت. هي به ۽ هُو به ـ جوڙوئي ـ ٻيئي.

– **ٻٽي اکيون برابر ڪرڻ:** سيني کي هڪجهڙو ڪري ڏسڻ. عدل ۽ انصاف جي هلت ڪرڻ.

– **ٻٽي ٻُوڙڻ:** ٻئي اکيون بند ڪرڻ. حياء نہ ڪرڻ.

– **ٻٽي تنگون ڪاڪ ۾ پوڻ:** ڇڳي۽ طرح ڦاسڻ. سوگهو جهلجڻ. قابو ٽيڻ.

– **ٻٽي جَهان وڃڻ:** دين دنيا کان وڃڻ. ڪنهن به قسر جو لاپ نہ پرائڻ. ڪوبہ فائدو نہ ٽيڻ. خوار خراب ٽيڻ ـ دربدر ٽيڻ.

– **ٻٽي ڪُلها وَهڻ:** ٻنهي ڏرين کي راضي رکڻ لاءِ ٻئي پاسا وٺڻ. ساڏن سان سنمک پنچن سان پورو رهڻ. منافقي اختيار ڪرڻ. ٻچاپڙائي ڪرڻ.

– **ٻٽي مٺا ڪٽڻ:** هڙئي ڪٽي وڃڻ. شادي۽ ۾ گهوٽيتو توڙي ڪنواريتو خرچ پوڻ.

• **ٻٽي:** ظرف. "ٻيو" جي جري يا اضافي صورت، "ٻئي کي ڏي، ٻئي جي ڳالهہ، وغيره".

– **ٻٽي جَهان وڃڻ:** مري وڃڻ ـ وفات ڪرڻ.

– **ٻٽي ديس وارو:** ذ. صفت. پرانهين ملڪ وارو ـ پرڏيهي.

– **ٻٽي ليکي:** ظرف. ٻئي خيال کان ـ ٻئي نقطہ نظر کان. ٻئي ماڻهوء جي خيال موجب "اڇا ڪپڙا ڪيسا خالي، ٻين ليکي ملڪ جو والي". ٻي۽ حالت ۾ ـ ٻي۽ ڪري ـ ٻئي حساب سان.

– **ٻٽي مُنهن هڻڻ:** روءِ سوءِ هڻڻ. اُبتڙ هڻڻ.

– **ٻٽيڻ ڏاندين هَر وهڻ:** پرائي۽ مڙسي۽ تي ڪُڏڻ. پنهنجي ڪر کي چڏي پرايو ڪر ڪرڻ.

• **ٻٽي (ت):** ث. سارين جي پوڪ لٽڻ کان پوءِ فوٽ ڪن بچيل گاهہ ـ ناڙي (ل).

• **ٻي:** ذ. ث. [آواز] رڍ يا ٻڪري۽ جو آواز "رڍ ڇا سمجهي راڳ مان، جنهن جي هولي ٻي".

• **ٻي ج ٻيُون:** ث. صفت. "ٻيو" جو مونٽ. نرالي ـ جدا. ڏاري ـ پرائي. ويڳي.

• **ٻيارَ ج ٻيارُون:** ث. ٻسانگي کائي ـ ٻياني (ل). (ظرف) ٻيهار ـ ٻيهر ـ ٻئي دفعي.

• **ٻيارِ:** ث. ننڍڙو ٻوڪو (جنهن سان ڪوهہ ماڻ پاڻي ڪڍجي) ـ ٻندي.

• **ٻياري ج ٻياريُون:** ث. [ٻہ +ف. يار = دوست] ٻن جڻن جي دوستي يا محفل (ڪ). ڏگهو سُوئو ـ آر.

• **ٻياسي:** صفت. هڪ عدد جو نالو ـ ٻن ايڪن اٽن ڏاڪن وارو انگ (۸۲).

• **ٻيانُ ج ٻيانَ (ڪ):** ذ. ٻيانو.

• **ٻيانْگهہ ج ٻيانْگهہ:** ذ. ٻيانو.

• **ٻيانو ج ٻيانا:** ذ. ڏنگهرن ڪٽڻ لاءِ خاص ٻسانگي ڪائي ـ ٻيانُ ـ ٻيانگهہ.

• **ٻيانَوي:** صفت. [ٻہ + سن. نَوَت] هڪ عدد جو نالو ـ ٻن ايڪن ۽ نون ڏاڪن وارو انگ (۹۲).

• **ٻياني ج ٻيانيُون:** ث. ٻن آنن وارو سڪو (انگريزن جي دور ۾). ننڍو ٻيانو (جو خصوصاً گاهہ گاهڻ وقت ڪر اڇي).

• **ٻيائي ج ٻيائيُون، ٻيايُون:** ث. دوئي ـ ڪوٽ ـ دولاب. دورنگائي ـ پاسخاطري. بي انصافي. پاڻ کي خدا کان جدا سمجهڻ واري حالت "ٻن ٻيائي سپرين، پاڻان مونکي پل" (شاهہ).

• **ٻيباهو ج ٻيباها:** ذ. ٻاهيهو ـ ڇاهو.

• **ٻيبرات، ٻيبرَاتُ ج ٻيبرات، ٻيبرَاتَ:** ذ. ٻڪري۽ جو آواز. ٻيڪاٽ ـ ٻاڪار. وڏي رڙ.

• **ٻيبرَتُ، ٻيبرَتُ ج ٻيبرَتَ، ٻيبرَتَ:** ذ. ٻيبرَاتُ.

• **ٻيتَوِ (ت):** ظرف. ٻنهي هٽن سان ـ ٻہ هٽڙيو.

• **ھيٺ** ج **ھيٽ**: ذ. [سن. دُوِيْپَ] چوڌاري پاڻيءَ سان گھيريل زمين جو ٽڪر ـ جزيرو.
– **ھيٽ جو ڇھ (ت)**: محاورو. ھيٺ جي لَٽي (وڙ) جي سنھي سڏي تاري. سھڻيءَ ٻيھڪ وارو ـ سروقد. سنھيءَ جيلھ وارو. سھڻو.
• **ھيٽ** ج **ھيٽُون، ھيٽيُون**: ث. سُڌ ـ جاڻ. ٽيٽ ـ نظرداري. چڪي پورڻ يا بند ڪرڻ (اڪ يا مقعد) جي حالت. پيڙ ـ ٻُوٽ.
– **ھيٽ پوڻ**: سُڌ پوڻ. ڪڙڪ پوڻ. سمجھ ۾ اچڻ (ڳالھ). محسوس ڪرڻ.
– **ھيٽ ڪرڻ**: جاچ ڪرڻ. نظرداري ڪرڻ.
– **ھيٽُون، ھيٽيُون ڏيڻ**: زور لائڻ ـ ڪوشش ڪرڻ.
• **ھيٽا**: اسر خاص. ھڪ ذات جو نالو.
• **ھيٽاري** ج **ھيٽاريون**: ث. نندڙو ھيٽ.
• **ھيٽڑي**: اسر خاص. تعلقي شاھبندر ۾ ھڪ ديھ جو نالو.
• **ھيٽڻ**: مصدر. چڪي بند ڪرڻ. پيڙي ھوڻ. پچائڻ (ھيٽيو ـ ھيٽيندو ـ ھيٽيل).
• **ھيٽڻُ** ج **ھيٽڻ**: ذ. صفت. اُھو چوڪر يا مرد جو بدفعلي ڪرائي. اَڪ ھيٽيل ـ ڪاٽو.
• **ھيٽو**: اسر خاص. تعلقي ميھڙ ۾ ھڪ ديھ جو نالو.
• **ھيٽو** ج **ھيٽا**: ذ. [سن. وَتَ = جوان چوڪرو. ھ. بيٽا] پُٽ "ھيٽو ٻاپ مُلا (ث) ھيٽِي ج ھيٽيون "پرتن پالييا‌س، ٻانيٽ ھيٽي آھيان" (شاھ).
– **ھيٽِي ڏِيو (ت)**: ذ. صفت. عيار ـ چالاڪ.
– **ھيٽِي ڏِيو ٽيڻ**: چالاڪ ٽيڻ. بدمعاش ٽيڻ.
• **ھيٽو رَنڊو**: ذ. واڌيڪي اوزار جو ھڪ قسم ـ نندو رندو (جو ڪاٺ جي صفائيءَ لاءِ ڪم اچي).
• **ھيٻارو** ج **ھيٻارا (ت)**: ذ. منجھند جي ماني ـ ٻيھرو. ٻنھي پاسن کان ـ ٻيٻارو.
• **ھيجَ**: ث. چند جي مھيني جي ھر ھڪ پک جي ٻي تاريخ يا تِٿ.
• **ھيجارَڻ**: مصدر. [سن. وِيْجَ = بج] بج وجھڻ ـ بج پوکڻ (جانورن وغيره جو). ھيجاريو ـ ھيجارينڊو ـ ھيجاريل].
• **ھيجارو** ج **ھيجارا**: ذ. ھيجي طور پوکيل بج (جنھن جا سلا وڏيرڙا ٽين تہ پوءِ اُھي ڪيڏي ٻئي ھنڌ رونبو ڪجن) ـ ھيجو. ھيجي لاءِ پوکيل زمين ٽڪر. بج چٽيندڙ.
• **ھيجاري**: ث. نقصان ـ ڇيھو ـ توٽو. وقت تي دغا. ٽڪي ـ دولاب. تڪليف (جا ڪنھن جي انجام نہ پاڙڻ ڪري سھڻي پوي).
– **ھيجاري ڏيڻ**: نقصان پھچائڻ. انجام نہ پاڙڻ ڪري ٻئي کي وقت تي تڪليف يا اھنج رسائڻ. دغا ڏيڻ.
• **ھيجاھو**: ذ. پوک کي ڏنل پھريون پاڻي (جو بلڪل ٿوري انداز ۾ ڏنو آھي).
• **ھيجاھي (ت)**: ث. ناڙي ڪرڻ جي عوض ڏنل لاپو.
• **ھيجَر ڏيڻ (ت)**: ڪورڪي اصطلاح ۾ تندن کي نمبروار ڏار ڏار ڪرڻ (جيئن 'ڪانن' کي ھلائڻ ۾ آساني ٿئي).
• **ھيجَڪَ ھيجَڪَ**: ظرف. ھ ھ ڪڏ ـ جوڙو جوڙو. ڪڏوڪڏ سلھاڙيل. پيڇي.
• **ھيجَڻ، ھيجَڻُ**: ذ. ھن ڇٽن جو ڪڏيل پاڳو ـ جوڙي جو پاڳو.
• **ھيجَڪُ** ج **ھيجَڪَ**: ذ. [سن. وِيجَڪَ] خريد ٽيل مال جي قيمت وار ياداشت. ڪھرايل يا موڪليل مال جو تفصيل وار چنو (جنھن ۾ اڳھ وغيره ڏنل ھجن). جنسن جي اڳھن جي ياداشت ـ اڳھوتري.
• **ھيجَل**: اسر خاص. "سورٺ ۽ راءِ ڊياچ" جي قصي ۾ ھڪ چارڻ جو نالو (جنھن پنھنجي سرندي جي سوز ۾ رين آلاپن تي راءِ کنگھار کي راضي ڪري کانئُس سندس سِر ڏان طور ورتو).
• **ھيجلو** ج **ھيجلا**: ذ. سوناري کي زيورن ٺاھڻ لاءِ ڏنل سون مان ڪپيل ڏرو (جو پاڻ وٽ پرک لاءِ رکجي تہ متان سوناري ساڳيو سون ڪم نہ آڻي). جنس (سون وغيره جي) ـ بانگي.
• **ھيجَلي** ج **ھيجَليُون (ل)**: ث. بجلي ـ وج.
• **ھيجَليو (ت)**: ذ. ٽرجو ھڪ لوڪ گيت.
• **ھيجو** ج **ھيجا**: ذ. [سن. وِيْجَ] پوکيل بج (سارين وغيره جو). بج مان نڪتل سلا (جي رونبي ڪرڻ لاءِ ڪم اچن). اُھو زمين ٽڪر جنھن ۾ بج پوکيو ويو ھجي.
– **ھيجو ڪرڻ**: بج پوکڻ (سارين وغيره جو).
– **ھيجي**: ث. بج پوکڻ لاءِ رکيل زمين. (صفت) بج وارو.
– **ھيجي ٽڪا**: ذ. ماتا جي بيماريءَ جا اُھي ٽڪا جن مان بج ڪڍي ھين ھارن کي ٽڪا ڏجن.
• **ھيجھَر، ھيجھڑ**: ذ. ڪڏ پوکيل فصل (چٽا، مٽر، سرنھن، چانيو وغيره، جي ڪڏ پوکيا آھن). (ظرف) ھيلھ يا ٻہ ڇٽا ڪڏ (ڪير ولوڙڻ، سمھڻ يا سواريءَ ۾) ـ ھيجڙ.
• **ھيجھڑو**: ذ. ھيجھَر.
• **ھيجھو** ج **ھيجھا**: ذ. نشانو ـ ھدف ـ آڇام.
• **ھيجھو**: صفت. [ماروڙي] ھيو ـ ڪوبہ ھيو "ھي سِر توھان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڏار بِيجهي ڪنهن نہ ٻوليو" (شاھ).

• **بِيجَ ج بِيجَ (ت):** ذ. وَر وڪڙ. قند قيز.

• **بِيجَڻِ:** ظرف. ٻہ ڳڏ ـ ٻيلھہ ـ ٻيجڙ.

• **بِيجِتِي ج بِيجِتِيُون:** (ت): ث. ہن پتين جي ڪنڌ ۾ (زمين کان مٿي سامان رکڻ لاءِ) ناھيل ٽڪنڊو ـ ليپي ڏنل تختو. پَڇِتي ـ پَڇنڊي.

• **بِيچِرو ج بِيچِرا:** ذ. باغ جو ھارو جنھن مان گلن جا قلر ڪڍي ٻيءَ جاءِ تي پوکجن.

• **بِيچانڈَ ج بِيچانڈُون (ڪ):** ث. ٻچانڊَ. ٻتاڪ. طعنو ـ چاٽڪَ.

– **بِيچانڈَ ھڻڻ:** ٻتاڪ ھڻڻ. طعنو ڏيڻ.

• **بِيچَلُ بِيچَل (ڪ):** ذ. ڪَلَ ـ ڇوڙو. ڇيت. ٽڪرو (ڪاٻيءَ جو).

• **بِيچَلَ:** ث. ڏسو "بِڇَلَ".

• **بِيدِي:** ث. [ع. بَيداءُ = برٻٽ] بيدي ـ برٻٽ ـ رڻُ. ڪَھَري زمين (جا ڪنھن بہ آبادي‌ءَ جي لائق نہ ھجي) ـ ريڙي. غيرآباد ۽ ناھموار زمين. زخر ـ گھاءُ. نقصان ـ ضرر.

• **بِيڈارو ج بِيڈارا (ڪ):** ذ. صفت. ٻچاپڙو. لاڳي چاڳي ڪندڙ. منافق. (ث) بِيڈاري ج بِيڈاريُون.

– **بِيڈارپو:** ذ. ٻچاپڙائي ـ منافقي. گلاغيبت.

– **بِيڈاري ٻِلِي:** محاورو. ٻچاپڙو ـ منافق.

• **بِيڈَڪَ ج بِيڈَڪَ (ت):** ذ. [سن. مَنڈُڪَ] ڏيڈر.

– **بِيڈَڪِي ج بِيڈَڪِيُون:** ث. ڏيڈري.

• **بِيڈو ج بِيڈا:** ذ. [سن. بيدَ] اڻ فيصل ٽيل معاملو ـ رولي ۾ پيل آڃار. بحث مباحثو. اختلاف ڏڪيڙ. تڪليف ـ محنت (ڪ). ياڳو ـ حصو.

• **بِيڈيرو:** اسر خاص. تعلقي محبت ديري ۾ ھڪ ديھہ جو نالو.

• **بِير ج بِيرِيُون:** ث. [سن. بَدَرَ] ميوبدار وڻ جو ھڪ قِسر (جنھن جو ميوو 'بِيرُ' ٿئي).

• **بِيرُ:** اسر خاص. تعلقي قنبر ۾ ھڪ ديھہ جو نالو.

• **بِيرُ ج بِيرَ:** ذ. [سن. بَدَرَ] بير جي وڻ جو ميوو (ٻيرن جا ٽي قسر ٿين: ١. صوفي بِيرَ پيندي بِيرَ يا مڪئي بِيرَ (ت)؛ ٢. ڇاپرو بِيرَ. جاگڙا بير يا ڪوڪڙي بِيرَ؛ ٣. سنڌي بير).

• **بِيرُ:** ذ. صفت. صاف ـ شفاف (جنھن مان آرپار ڏسي سگھجي).

• **بِيرانِي:** اسر خاص تعلقي جام نواز علي ۾ ھڪ ديھہ ۽ ڳوٺ جو نالو.

• **بِيرَجَ:** ث. [سن. وِيْرَہ] مني ـ ذات ـ نطفو.

• **بِيرُجو:** ذ. ڪونڙ جو ھڪ قِسر (جو چِيل جي وڻ مان نڪري ۽ دوا طور ڪر اڇي).

• **بِيرڙا (ت. ڪ):** ذ. ڪَليون ـ ڳلڦڙا ـ اِڪويُون.

– **بِيرڙا پَچڻ:** ڪليون پچڻ. ڪلين جي بيماريءَ جو علاج ڪرڻ.

– **بِيرڙا نِڪرڻ (ت):** ڪليون ٽيڻ ـ ڪلين جي بيماري ٽيڻ.

• **بِيرڙو ج بِيرڙا:** ذ. ڏاڳي يا نوڙيءَ جو ٻِٽو وَرُ. ڳوتُ.

• **بِيرڙي:** اسر خاص. تعلقي گھوٽڪيءَ ۾ ھڪ ديھہ جو نالو.

• **بِيرَڻ:** ذ. خوشبودار گاھہ جو ھڪ قِسر.

• **بِيرو ج بِيرا:** ذ. ماس جو ڳاڙھو ٽڪرو. گوشت جو ڪجو ڳاڙھو ڳيو. مڇيءَ جي ڳيي. ڳيو ـ پورو ـ ڳٽرو "ڪُھي ڪميٽي ھليا، ھانيٽ ڪري بيرا" (شاھ).

– **بِيرا بِيرا ڪَرڻ:** ٽڪرا ٽڪرا ڪرڻ (مڇيءَ کي). ڳيا ڳيا ڪرڻ.

• **بِيروٽا:** اسر خاص. تعلقي اُباوڙي ۾ ھڪ ديھہ جو نالو.

• **بِيرُوکو ج بِيرُوکا (ڪ):** ذ. بير جو ھڪ قِسر ـ ننڍي بير.

• **بِيرولِي (ڪ):** ث. بير جھڙي ھڪ وڻ جو ڇوڙو.

• **بِيَڙَ بِيَڙَ:** ث. [سن. پارْيا] جوءِ ـ زال "پري پنھوار تو ڄڻان، بِيَڙَ آھيان ٻئي جي" (شاھ).

• **بِيڙُ:** ذ. ھڪ نہ ٻئي ڏينھن ايندڙ ٽَپُ. ٻہ ٽھہ ڪيل ڪپڙو. پلاند (ل). ٻِٽو رسو (ث).

• **بِيڙَ:** ث. مصدر. "بِيڙڻ" مان اسر ـ پورڻ يا بند ڪرڻ جي حالت.

– **بِيڙ بَندي ڪرڻ:** ٻنيءَ کي لوڙھو ڏيڻ.

– **بِيڙ ڪرڻ:** بند ڪرڻ. پيڙڻ. بيڪڙڻ (ڪ). گڏ ڪرڻ ـ ڪنو ڪرڻ (ل).

• **بِيڙ:** ث. پيڙھہ ـ بنياد.

• **بِيڙُ ج بِيڙَ:** ذ. گڏ ڪتنب ڪيڙ اولاد گڏ. ساڻي "جي ھوندو ھاروڇو بيڙُ، تہ ڪوٺي نينديِ ڪيج ڏي" (سانوڻ). ڪڪرن مٽان ڪَڙَ. ڪڪرن جي آمھون سامھون اڇ وڇ (مثلاً مٽيان ڪڪر ڏکڻ پيا وڃن تہ ھيٺيان اُتر) "عمر! اسان جي ڏيھہ ڏي، ٻناٻيڙَ وھن" (سڳھڙ). وڻ جي ھن يا ھن کان وڌيڪ ڏارن يا تارين جو وڇ (جنھن ۾ بعضي پکي آکيرا ناھين يا ماکيون وھن) "ماکي بيڙ ۾ وينِي آھي". ٻسانگ (ت) تڪليف ـ ڏک.

– **بِيڙَ گھِيڙَ (ت):** ذ. وارا قيرا. ڏک سُک گھٽ وڌائي.

• **بِيڙَھنو ج بِيڙَھنا:** ذ. ڪوٺي يا ڪنڊ جي چوڌاري ڏنل ٻَنو. پلويڙو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **ٻيڙڪڻ:** مصدر. ["ٻيڪڙڻ" جي تقليبي صورت] ورائڻ (دروازو). بند ڪرڻ. پورڻ.

• **ٻيڙڻ:** مصدر. بند ڪرڻ (ڪونڊر يا لئيءَ سان خط، سرن وغيره سان سوراخ، شگاف). ڇت کي سرن سان ڏکي بند ڪرڻ. پُورڻ. پکيڙڻ. ٻيڪڙڻ (دَرُ، دري وغيره). مُٺ ٻيڙڻ (ل). (ٻيڙيو ـ ٻيڙيندو ـ ٻيڙيل).

– **ٻيڙڻي:** ث. بند ڪرڻ جي حالت. پُورٽي. خطن بند ڪرڻ لاءِ ڪونڊر يا لَئي.

• **ٻيڙو ڄ ٻيڙا:** ذ. [سن. وِيتَپ] وڏي شاهي ٻيڙي ـ غوراب "سڄا ٻيڙا ٻار ۾، هليا هيٺ وجن" (شاهه). جنگي ٻيڙن جو ميڙ ـ آرماڙ. عملو ـ اَٽالو (نوڪر چاڪر، ڪم ڪندڙ عملدار، زيردست وغيره). ڪٽنب ـ عيال. ڪَلي ـ ڳلڦڙو (ڪ).

– **ٻيڙو ٻڌڻ:** جوڙاري ميڙ ڪنو ڪرڻ.

– **ٻيڙا ٻني لڳڻ:** ٻيڙن جو ڪناري ٻيڙو ٽيڻ. ڪم راس ٽيڻ. سڀ ڪم سرانجام ٽيڻ. سويارو ٽيڻ. دل جي مراد پڄڻ.

– **ٻيڙا تارڻ:** ڏڻيءَ طرفان سڀ ڪم راس ڪرڻ. شاديون ٽيڻ. مرادون پڄائڻ.

– **ٻيڙا پارڪرڻ:** سڌائي ڪرڻ. مراد پوري ڪرڻ. ڪارج سڌ ڪرڻ.

– **ٻيڙو ٻڌڻ:** وڏو نقصان ٽيڻ. خانو خراب ٽيڻ.

– **ٻيڙو ٻوڙڻ:** وڏو نقصان ڪرڻ. جهڳو جهڙ ڪرڻ ـ خانو خراب ڪرڻ.

– **ٻيڙو تارڻ:** سڌائي ڪرڻ. مراد پوري ڪرڻ.

– **ٻيڙو پارڪرڻ:** مشڪل مان اُڪارڻ. سڌائي ڪرڻ. پار اُڪارڻ.

• **ٻيڙو:** اسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻيڙو ڄ ٻيڙا:** ذ. تُڪمو (جو ڪوٽ، پتلون يا قميص وغيره جي ڳاريءَ ۾ پئي اُن کي بند ڪري). بَٽڻ ـ سَرتُ (ل). ٻانهن ۾ ٻڌڻ جو رنگين سڪڙو يا ڏورو (جنهن ۾ ڳنڍ ٻڌل هوندي آهي. ۽ مڱڻي جي رات ٻڌبو آهي) ـ ڳانو "سمي سجاڻي، ٻيڙو ٻڌس ٻانهن ۾" (شاهه). ڪائيءَ ۾ ٻڌل ڳل (جو مڱڻي ۾ ورهايو وڃي يا ڪوٽ جي ڪالر ۾ هڻجي) "چندن چوراسو گهٽو، تنهنجي ٻيڙن ڪيا ٻهڪار". ڳل جي مڪري. وارن جو ڳل (جو زلفيءِ جي نموني يا ڳل وانگر ڏيکائي ڏئي). پرت جو ڪم. گج يا ڪنجري جو پرت (جو ٻُڌن جي وڃ ۾ هار وانگر ٻيهي يا اهڙو پرت جو اُرهه جي آرپار پستانن هيٺان پريل هجي ۽ هار وانگر ڏيکائي ڏئي، ان کي هيج يا سينا بند به چون) "جُوڙا، ٻيڙا چڪ ۾، لڙ ۾ لڙهيس وار" (شاهه). پان "پان جو ٻيڙو". [سن. وِيتَکا] مُڇن جي وڃ وارو چوڪنڊو خال. چمر جي وڏي (جا ترار جي مٿيي کي ٻڌبي آهي). حقي ۾ گوءِ ۽ نڙ کي ڳنڍيندڙ ڏاتو (ڪ).

– **ٻيڙو اُچلائڻ:** ڪنهن ڪم لاءِ للڪارڻ (محفل ۾ ڳنڍ يا ٻيڙو اُچلائيندا هئا، پوءِ جنهن ڪنيو، ان کي اهو ڪم ضرور ڪرڻو پوندو هو).

– **ٻيڙو ٻڌڻ:** شاديءَ جو سڪڙو يا ڳانو ٻڌڻ (مڱڻي يا شاديءَ وقت، گهوٽ ڪنوار کي ڪرائيءَ ۾ ڳاڙهيءَ اَڻ يا سُٽ جو ڳانو ٻڌندا آهن).

– **ٻيڙو ڪٽڻ:** اچلايل ٻيڙو ڪٽڻ. ڪوب ڪم مٽي تي ڪرڻ.

– **ٻيڙو وات ۾ وجهي پاراتو ڏيڻ:** سخت پاراتو ڏيڻ.

• **ٻيڙِي (ڪ):** ث. [سن. وِيتَپ] ننڍي ٻيهي (جنهن تي هنڌ بسترا رکجن).

• **ٻيڙي ڄ ٻيڙيُون:** ث. [سن. وِيتَپ] ڪشتي ـ مَڪڙي ـ سفينو. لوهه جي ڪڙي يا زنجير (جا چورن جي پيرن ۾ وجهندا آهن، ڏسو "ٻيڙيون"). سُرمي ٻيهڻ جي روهِي ـ جُڪَ.

– **ٻيڙياتو ڄ ٻيڙِياتا:** ذ. ٻيڙيءَ وارو ـ ناکٹو. "پار لنگهائيندو وڃ، ٻيڙياتا وٺ ٻيڙيءَ وارا".

– **ٻيڙِياڻو ڄ ٻيڙِياڻُ:** ذ. ملاح ـ ناکٹو.

– **ٻَيڙي ٻڌڻ:** وڏو نقصان ٽيڻ. خانو خراب ٽيڻ ـ جهڳو جهڙ ٽيڻ.

– **ٻيڙيءَ ٻڌو ڄ ٻيڙيءَ ٻڌا:** محاورو. اُهو جنهن جي ٻيڙي ٻڌي يا ٻڌي هجي. اُهو جنهن جو سخت نقصان ٿئي يا ٽيو هجي. سخت نقصان هيٺ آيل. (اڪثر عورتن جو اصطلاح جو پٽ يا بد دعا طور ڪم آڻين "ماريو! ٻيڙيءَ ٻڌوا").

– **ٻيڙي ٻوڙڻ:** هٽ سان نقصان پهچائڻ. گهٽو نقصان پهچائڻ. خانو خراب ڪرڻ.

– **ٻيڙي تارڻ:** تڪليف وقت مدد ڪرڻ. تڪليف مان ڪيڻ. جوکي کان بچائڻ.

– **ٻيڙي ترڻ:** تڪليف مان بچي نڪرڻ. ڪم پورو ٽيڻ. اميدون پوريون ٽيڻ.

– **ٻيڙيءَ تَريو:** محاورو. ٻيڙيءَ ٻڌو (عورتن جي اصطلاح ۾ ابتر معنيٰ ۾ استعمال ٿيندڙ. پر اصل معنيٰ موجب دعا جا لفظ. جي ڪاوڙ وقت پٽ يا ٻار کي چڙ پاراتي طور چوندیون).

– **ٻيڙيءَ پُلي:** ث. اُيبي لَهواندي ڪکائين جهوپڙي.

– **ٻيڙيءَ جو ٽوڪڻ (ڪ):** واءِ سامهون هلڻ وقت درياءَ جي لهرين ۾ ٻيڙيءَ جي 'موري' (مُهري يا منهن) جو ٻڌڻ.

– **ٻيڑيءَ جو ڏَڪ هٽڻ (ڪ):** ٻيڑيءَ جو توڪڻ.
– **ٻيڑيءَ جي پُور ۾ هُٽڻ:** ڇڪ پَڻُ تي هٽڻ.
– **ٻيڑيءَ چاڙهي ڦَرهو ڪيڻ:** دلاسو ڏيئي وقت تي ڦري وڃڻ ـ دغا ڏيڻ. وعدي خلافي ڪرڻ. اوچتو ڏڪ ڪيڻ.
– **ٻيڑيءَ وارو پُور هٽڻ:** ٽوري وقت لاءِ هڪ هنڌ گڏ هجڻ. ٽوري وقت جي مسافري هٽڻ.
– **ٻيڑيءَ وارو پُور هٽڻ:** ٽوري وقت لاءِ هڪ هنڌ گڏ هجڻ. ٽوري وقت جي مسافري هٽڻ.

• **ٻيڑي ج ٻيڑيُون:** ث. [سن. وِيتِي] چولِيءَ، قميص وغيره لاءِ سُٽ يا ڪَچ جو ننڍو ٻيڙو. هڪ خاص قِسم جي وڻ جي سڪل پن کي ٽُوتاريءَ وانگر ويڙهي ان ۾ تماڪ وڌهي منهن بند ڪري ٺاهيل پوپو "پن جي ٻيڑي". پرت جو هڪ قِسم (ث).

• **ٻيڑيُون:** ث. زنجير سان ڳنڍيل ٻه لوهي ڪڙيون (جي قيدين کي پڇڻ کان روڪڻ لاءِ ٽنگن ۾ وجهندا آهن) ـ پَيڪڙا ـ زيرون "ٻيڑيون نيئي ٻار، توتان بند بِدا ٽيو" (شاهه).

• **ٻِيسَ ج ٻِيسَ (ڪ):** ذ. ڪُنگ ـ سوراخ.

• **ٻِيساڻُ ج ٻِيساڻ (ڪ):** ذ. ڪُنگ ـ سوراخ.

• **ٻِيسانگَ ج ٻِيسانگَ:** ذ. [ٻه + سن. شْرِنْگَ = شاخ] ٻِسانگ ـ ٻِيانو. ٻياني جي چوٽيءَ وارن ٻن انگهن مان هڪڙو انگهو "آڻي اُلاريائين ان تي، ٻياني جا ٻسانگ" (الهڏنو فقير ماڇي).

• **ٻيسَڙ (ث):** ذ. مٽان وجهڻ لاءِ ٿُلهو اوچڻ ـ دَڦَ (ٻه يا ٽي رليون گڏي ٺاهيل).

• **ٻيڪ ج ٻيڪُون:** ث. دانهن (ٻڪريءَ جي) ـ ٻاڪار. بندش ـ روڪ. لَڏ کي (اُٺ تي) ٻڌڻ لاءِ ٻِٽو رسو.

• **ٻيڪا:** اسر خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻيڪاڻ:** ث. ٻيڪار.

– **ٻيڪاڻ ڪرڻ:** ٻڪرريءَ يا رڍ جون دانهون ڪرڻ.

• **ٻيڪارَ ج ٻيڪارُون:** ث. دانهن (ٻڪريءَ جي) "ڏڻ ته ڏنارن چيڙيو، ٻڪرين جي ٻيڪار لڳي".

– **ٻيڪارَ لڳڻ:** ٻڪرين جو ٻاڪارڻ. ماٺهن جو ٻڪرين وانگر ٻيڪاري هاءِ گهوڑا ڪرڻ.

• **ٻيڪارُڻ:** مصدر. ٻڪرين جو آواز ڪرڻ ـ ٻاڪارڻ. دانهون ڪرڻ.

• **ٻيڪائِڻ:** مصدر. بند ڪرائڻ. ٻيڻائڻ. آواز ڪرائڻ (ٻڪريءَ جو). (ٻيڪائيو ـ ٻيڪائيندو ـ ٻيڪايل).

• **ٻيڪُڙ، ٻيڪُڙ ج ٻيڪَڙ ٻيڪُڙ:** ذ. دروازي جي ٻن طاقتن جي وچ واري وٽي. دروازي جي طاق ۾ پٽ جي وچ واري وٽي. ٻن آڳرين جي وچ واري وٽي. وڻ جي ٻن ڏارن جي وچ وارو خال. ٻن پٽين جي وچ واري وچوٽي. ڪن به ٻن شين جي وچ واري وچوٽي. وَرُ ـ پيچ. وڪڙ ـ ڦيرو (رستي، درياءَ يا زمين جو). لنگهه ـ گهيڙ. پِڪوڙ ـ پِيڙو ـ آڪيڙو.

– **ٻيڪڙ ۾ اُڇڻ:** ڪن به ٻن شين جي وچ ۾ اڇي وڃڻ. پيچ ۾ اڇڻ ـ وڪڙ ۾ اڇڻ. مصيبت ۾ اڇڻ.
– **ٻيڪڙ ۾ ڦاسڻ:** ٻن مصيبتن جي وچ ۾ ڦاسڻ.

• **ٻيڪڙَڻ:** مصدر. ڪڙي يا تاڙيءَ ڏيڻ کان سواءِ دروازي جا طاق ورائي چڏڻ. طاق بند ڪرڻ. در ڏيڻ. (ٻيڪڙيو ـ ٻيڪڙيندو ـ ٻيڪڙيل).

• **ٻيڪَڻ:** مصدر. [سن. وَرْكَرَ = ٻڪر] ٻڪريءَ يا رڍ جو دانهون ڪرڻ ـ ٻي ٻي ڪرڻ ـ ٻيڪ ڪرڻ. دانهون ڪرڻ ـ رڙيون ڪرڻ ـ ٻاڪارڻ. (ٻيڪيو ـ ٻيڪيندو ـ ٻيڪيل).

• **ٻيڪهَ (ڪ):** ذ. گاهه جو هڪ قِسم (جنهن جا پن ۾ گُريون 'توپ' يا 'ڪبهه' گاهه جهڙيون ٽين ۾ مال جام ڪائيس).

• **ٻيڪَرَ (ڪ):** ذ. چوپايو مال.

• **ٻيڪرُ ج ٻيڪرُڙ:** ذ. ٻن وڻن، ٻن پٽين يا ٻن جاين جي وچ واري وچوٽي ـ ٻيڪُڙ. وڻن جو جهَلو يا جهڪڻو (جنهن ۾ لڪڻ جي جاءِ هجي) (ڪ).

• **ٻيڪهڙو ج ٻيڪهڙا:** ذ. [ٻه + گهڙو] مٽي تي هڪٻئي مٽان ڪنيل پاڻيءَ جا ٻه پريل دلا ـ ٻيلهڙو ـ ٻهڙو.

• **ٻيڪهُو ج ٻيڪهُو (ت):** ذ. ٻِن واهن، ڪَڙين يا ڪسين جي وچ واري زمين ـ هڪڙي ڪڙيي جي وڪڙ ۾ آيل ايراضي يا زمين. (اسر خاص) تعلقي ڪنڌ ڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻيگهي:** ث. ناڇ جو هڪ قِسم ـ ٻاگهي. نَوٽڻ راند ۾ ٻن پاسن کان لاڳيتا ٻه ٽڻ ـ ٻِٽڻ. ٻِٽو فائدو ـ ٻه طرفو لاڀ. پُورو وجهه. جهيڙو ـ جهڪڙو (ڪ). لڙ ـ شور ـ هُل ـ ٻيگهاڙو.

– **ٻيگهي لاڀي ڏيڻ:** نَوٽڻ راند ۾ لاڳيتا ٻه ٽڻ ٺاهي مخالف راندِيگر جي ساريءَ پٺيان ساري مارڻ. ڪاميابيءَ سان داءُ هلائڻ ـ وارو وار ڪرڻ. مسلسل تڪليفون ڏيڻ.
– **ٻيگهي مَڃڻ:** سواءِ تڪليف جي ٻه طرفو فائدو ٽيڻ. چڱو وجهه ملي وڃڻ. پورو داءُ لڳڻ ـ وارو ورڻ. ساڃي لڳڻ ـ مڪو مڃڻ. جهيڙو لڳڻ.
– **ٻيگهي هُٽڻ:** شاديءِ يا خوشيءِ جي موقعي تي ٻيگهي

(ناچ) ڪرڻ ـ هاڳهي هڻڻ.

• **ہیلَ:** اسم خاص. تعلقي ڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ہیلَ، ہیلھَ:** طرف. ڳڏوڳڏ ـ ٻٽ. ٻه ڳڏ ـ جوڙو. ساڻ ـ همراھ ـ ساڻي "تہ ڪر ٻيلين ٻيلَ، جي سور ٻريان جا ساڻ مون" (شاھ).

• **ہیلَ، ہیلھَ ج ہیلُون، ہیلھون:** ث. جوڙي ـ جوڙو. دوستي ـ سنگت ـ ٻيلپو. ٻن ٻن جي قطار "ٻاڻن ٻيلون ٻڌيون، پسيو سُونھن سڙن" (شاھ). وھت تي ٻن جي ڳڏ سواري. ٻيو دفعو ڏنل هر (زمين ڪي). وڻ ويڙهي (لس).

– **ہیل ٹیل، ہیلھ ٹیلھ ڈیڻ (ت):** وري وري جنيون ڪرڻ. دشمني ڪرڻ. وڏو نقصان پهچائڻ. ٻه تي دفعا هر ڏيڻ.

• **ہیلُ ج ہیلَ:** ذ. ٻيٽ ـ ٻيٽاري، ٻيلات.

• **ہیلاتُ، ہیلاتو ج ہیلاتَ، ہیلاتا:** ذ. گهٽن ٻيلن وارو هنڌ. درياءَ ۾ ظاهر ٽيل ٻيٽاري (جنهن ۾ ٻيريون وغيره يا ٽورو گهٽو جهنگ اُپري ويو هجي) ـ ٻيلارو ـ ٻيٽهري ـ ٻيلاڻي. گهٽن ٻيلن وارو هنڌ.

• **ہیلاڻي ج ہیلاڻيُون:** ث. ننڍو ٻيٽ ـ ٻيٽاري "ڪنڊي ساريان ڪانَ، يا امن امان، تنهنجي ٻاجهه ٻيلاڻي پانئيان" (شاھ).

• **ہیلارو:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ہیلارو ج ہیلارا:** ذ. ننڍڙو ٻيٽ (جنهن تي ٽورو گهٽو جهنگ هجي) ـ ٻيلاٽو. ٻن ٻنين جي وچ ۾ جهنگ جو ٽڪرو. اُها ٻني جا ٻن نين، واهرن يا درياڻن جي وچ ۾ هجي.

• **ہیلاري ج ہیلاري (ک):** ذ. ڏسو "ٻيلاڻي".

• **ہیلاڙو:** اسم خاص. تنڊي باگي ۽ شهدادپور تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

• **ہیلاس:** ظرف. جوڙو جوڙو ـ ٻه ٻه ـ ٻيلهه.

• **ہیلاسڻُ:** مصدر. ڳڏ سمهڻ. ٻک وجهي سمهڻ "سُک نہ سُتا ڪڏهن، ٻيلاسي ٻانهون."

• **ہیلانگَ ج ہیلانگُون:** ث. ٻسانگ ـ ٻه شاخي ٽوٽي "مٽان لامن لَت ڏيو، ٻولي سر ٻيلانگ" (شاھ). ٻيلنگهه.

• **ہیلانگھَ ج ہیلانگھُون:** ث. وِ ڪَ ـ ٻرانگ (ل).

• **ہیلاڻي ج ہیلاڻي:** ذ.صفت. ٻيلي جو رهاڪو. درياءَ جي ڪنڊيءَ واري گهاٽي جهنگ ۾ رهندڙ "ٻيلاڻيءَ ٻاجهون، سهٽيءَ ساعت نہ گذري" (شاھ). (ذ) شينهن جو هڪ قسم ـ واگهه "ڪيهر، ٻيلاڻي ڪيترا، ڪن گروڙيون گينور" (حفيظ تيوٽو). تترجو هڪ قسم.

• **ہیلپ، ہیلپائي ج ہیلپائيُون:** ث. همراهي ـ مددگاري. ٻئي جي سنگت ـ ٻئي جي شراڪت "وڏي تان اُن وات ۾، ٻيلپ ٻيائي" (شاھ). واهر ـ مدد. سنگت ـ دوستي. گڏ هلڻ جي حالت هاريو. نوڪري (ل).

خدمت ـ تَهل تڪور. ٻانهپ ـ غلامي.

• **ہیلپَڻُ، ہیلپَڻَ:** ذ. ث. ٻيلپ ـ ٻيلپائي.

• **ہیلپٹی ہیلپو:** ذ. ٻيلپ ـ ٻيلپڻ.

• **ہیلپي:** ث. ٻيلپ ـ ٻيلپو.

• **ہیلجات:** ث. گهٽا ٻيلا.

• **ہیلڑو ج ہیلڑا (ل):** ذ. مٽي تي هڪٻئي مٿان رکيل پاٽيءَ جا ٻہ پريل دلا ـ ٻهڑو ـ ٻيگهڑو.

• **ہیلنگُ، ہیلنگھُ ج ہیلنگ، ہیلنگھَ:** ذ. ٻِچانگي وڏي ٽُوٽي (جا پيهي ناهڻ ۾ ڪم اچي). ٻسانگ ـ ٻڑيال (ت).

• **ہیلڻُ ج ہیلڻَ:** ذ. جتن جو لوڪ گيت (ٻہ ـ ٽُڪو خالص مجازي شعر. جو گهٽو ڪري سرائڪي هوليءَ ۾ چيل: اڪيلي سر گائبو: پهرينءَ مٽينءَ ڇڪَ کي 'اولاٽي' چون ۽ پوئين هينئين آواز کي 'لاهٽي').

• **ہیلڻُ، ہیلھَڻُ:** مصدر. زمين کي ٻيو هر ڏيڻ.

• **ہیلو:** اسم خاص. جاتي، ڍِگهڙي، سجاول ۽ ڪشمور تعلقن ۾ ديهن جو نالو. لَس ٻيلي جو مڪيہ مرڪزي شهر.

• **ہیلو ج ہیلا:** ذ. گهٽن ۽ وڏن وٽن واري ايراضي ـ جهنگل. درياءَ جي ڪنڊيءَ لڳ وٽن ۽ ٻُوڙن واري ايراضي. گهاتو جهنگ ـ بيشه ـ بَنُ.

– **ہیلاڻي ج ہیلاڻي:** ذ. صفت. ٻيلي وارو ـ ٻيلي جو رهاڪو.

– **ہیلي ڈٹي:** اسم خاص. لس ٻيلي جي مشهور سخي حاڪم 'سپڑ جام' جو لقب (جنهن هڪ منديءَ ۽ اڻجاڻ چارڻ کي هڪ سؤ تازي گهوڙا خيرات ۾ ڏيئي چڏيا هئا) "ٻُجهان ٻاجهه تي، ٻاجهاٽو ٻيلي ڈٹي: سپڑ سا سُٽي، جا چارڻ جي چت ۾" (شاھ).

• **ہیلوڑو (ث):** ذ. چوڪرين جي هڪ راند.

• **ہیلو کوکرُ:** اسم خاص. ['ڪوکرن' جو ٻيلو] تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ہیلھَ:** ٿ. هڪ ئي وهت تي ٻن ڇڻن جي سواري. هڪ دفعو ڪيڙيل زمين کي ٻي ڪيڙَ ـ ٻيو هر. هڪ دفعو ڪيل ڳالهه جي وري چوٽي ـ ورجاس (ل). همراهي ـ مدد. ٻيلپو ـ سنگت ـ دوستي "هاريا هنجهه ٻگن سين، ڪهڙي ٻڌين ٻيلهه" (شاھ). (ظرف) گڏ ـ ساڻ ـ همراهه. ٻيلهڙ.

– **ہیلھ ہڈنُ:** ٻٽ تي بيهڻ "تو ڪيئن ٻڌي ڪيوڙا، ٻٽ ٻهر سان ٻيلهه" (سگهڙ). دوستي ڳنڍڻ ـ ياري لائڻ.

– **ہیلھ ڈیڻ:** ٻيو دفعو هر ڏيڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

• **ھيلھارُ (ل، ث):** ذ. جاڑا ڦَر.
• **ھيلھاڑِ:** ث. ہن ڪڑين جي وچ واري زمين ـ ھيلھاڙو ـ ھيگھُو (ت).
• **ھيلھاڙو:** اسر خاص. ڳنبت ۾ ميرو خان تعلقن ۾ ديهن جو نالو.
• **ھيلھاڙو ج ھيلھاڙا:** ذ. 'ملھ' وانگر سنڌ جي پهلوانن جي هڪ مشهور راند (جنهن ۾ مخالف تولين جا ٻه پهلوان ساڻگئي وقت هڪٻئي سان زور آزمائي ڪن، جن مان هڪ جهلي ٻيو ڇڏائي).
ـ **ھيلھاڙي:** ذ. صفت ھيلھاڙي راند ڪندڙ.
• **ھيلھاڙي:** اسر خاص. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ھيلھڙ:** ث. ٻه گڏ هجڻ جي حالت ـ جوڙو ـ جُت "شل ھيلھڙ جيئِي! = شل ٻئي پُٽ جيئنئي!" (درويشن ۽ منگتن جي دعا).
(ظرف) ٻه گڏ ـ جوڙو ـ ھيلھ. (صفت) ٻِٽو ـ ھيٽو (ل). ٻِه ٿهو.
• **ھيلھڙو ج ھيلھڙا:** ذ. مٽي تي پاڻيءَ جا هڪٻئي مٿان لاڳيتا رکيل ٻه ڏلا ـ ڀهڙو ـ ھيگھڙو ـ ھيلڙو. هڪٻئي مٿان رکيل ٽڪر جا ٽانڊو (جهڙوڪ سلسلي وار رکيل ڪُنو، ڪنگر، تَسُ، دڪي، ڪنهن طرفان "ڏياريءَ" تي ٻارن کي هڪ قسم جي راندين ڪن جو ڏنل تحفو. گڏ جو هڪ قسم.
ـ **ھيلھڙو ٿاھن:** ٽڪر جا ٽانڊو هڪٻئي مٿان ڪري رکڻ ـ ھيگھڙو ڪرڻ.
• **ھيلھنگُ ج ھيلھنگَ:** ذ. ہن وڏن انگهن واري ڏگهي ڪائي (اهڙين ہن ڪائين جي ڇڻن انگهن تي هاري پيهو اڏين) "پيهي جو ھيلھنگ". ڏسو "ھيلَنگ".
• **ھيلھڻُ (ڪ):** مصدر. ھيلھ ٻڌڻ ـ گڏ ٻڌڻ ـ سلھاڙڻ.
• **ھِلھَڻُ (ذ)، ھيلھڻ (ث):** ٻنيءَ کي ٻيو دفعو ڏنل هَرُ ـ ھيلَ. سُڪا جي ڏائيندڙ ڦر کي چاڙهيل ٻسانگو ٻُوتاڙو ـ ھلھڻُ ـ ڦَختو (ت).
• **ھيلي:** اسر خاص. ڪنديارين ۾ گهوڙاباري تعلقن ۾ ديهن جو نالو.
• **ھيلِي ج ھيلِي:** ذ. صفت. سائي ـ سنگتي ـ رفيق. حال پائي ـ غمخوار. همراھ ـ واھُرو ـ مددگار. پورهيت ـ ڪمي. رکوال. (ث) ھيلِياڻي ج ھيلياڻيون "ھيلياڻي ھروج، ڏني سِڪَ سسئي کي" (شاھ).
ـ **ھيلِي سارڻ:** همراهن ۽ ساٿين جي (ڏکئي وقت ۾ پڻ) سار سنيال لهڻ "ھٽڻ، ھڪلڻ، ھيلي سارڻ، مانجهيان اِيءُ مرڪ" (شاھ).
• **ھيَنَئُونْ:** ذ. هڪ ڏينهن ڇڏي ٻئي ڏينهن ايندڙ تپ ـ ھيئڙ تپ.
• **ھِيڻِ:** ث. ڪنهن عدد جي اوتري ٻي واڌ ـ ھِيڻائي. ٻي سگهه. ٻِتائي.
• **ھِيڻُ:** ذ. وڪڙ ـ پيچ ـ موڙ. (صفت) ٻِٽو ـ ھِيٽو.
• **ھِيڻائڻُ:** مصدر. ھيٽو ڪرڻ ـ ڏوڙو ڪرڻ. ڏنگو يا مڙيل معلوم ٿيڻ.
وري جوڙ ـ ورجائڻ. (ھيڻائيو ـ ھيڻائيندو ـ ھيڻائيل).
ـ **ھِيڻائي ج ھِيڻايُونْ:** ث. ھِيڻ ـ ٻِتائي ـ ڏوڙائي.
• **ھِيڻو ج ھِيڻا:** ذ. صفت. پهرئين عدد. وزن يا انداز کان ٻه ياڳا زياده. ٻِٽو ـ ڏوڙو. ڏنگو ـ قَڏو ـ وريل ـ مُڙيل. (ث) ھِيڻِي ج ھِيڻِيُون.
ـ **ھِيڻوسُتُ:** ذ. اُبري تي ويڙهيل ہن تندن وارو سُت.
ـ **ھِيڻي پُٺِ ٽِيڻ:** مصيبت ۾ مبتلا ٽيڻ. ڏک ۾ ڀرجڻ ـ تڪليف سهڻ.
• **ھِيو ج ھِيا:** ذ. صفت. شمار ۾ 'پهرئين' کان پوءِ وارو عدد ـ ثاني. ڏاريو ـ اوپرو ـ اجنبي ـ پرائو ـ غير. پرديسي. ساڳيو نه ـ ويگو ـ بدليل. نئون ـ نرالو ـ نيارو.
• **ھِيو تہ:** حرف جملو. وري تہ اُن کان سواءِ.
• **ھِيو مُولُ:** ذ. ڪنهن عدد جو اُهو حصو جو اوترا دفعا انهيءَ ۾ سمايل هجي (جيئن ٦٤ جو ھِيو مول آهي ٨: يعني تہ '٨' اٺ دفعا '٦٤' ۾ سمايل آهي).
ـ **ھِيو وَري:** تصديق ڪندڙ جوابي جملو (جو معنيٰ جي لحاظ سان = "ائين نہ تہ ڪا وري ٻي ڳالهه ٻه آهي ڇا؟" ـ (عبارت جي برابر آهي) بلڪل ائين.
• **ھِيهُ (ث):** ذ. خوف ـ ڊپ.
ـ **ھِيھَڙو:** ذ. صفت. ڊڄڻو.
• **ھِيھارَ:** ظرف. [ٻئي + وار] ٻئي دفعي ـ ھِيو ڀيرو ـ ھيھر. وري ـ موٽي. (صفت) ٻئي پيٽ سان مادي. ھِيو دفعو وياڻل.
• **ھِيھاڻو (ت):** ذ. سال ۽ ہن سالن جي اندر عمر وارو ڪنوار ـ ٻهاڻ.
• **ھِيھُرَ (ل):** ث. صفت. رن زال ـ وانديڙي ـ رنڊِ "هڪ زال ٻيّهر، ھِيو وري سمهي ولهه تي" ـ ٻَيَر.
• **ھِيھَرَ:** ظرف. ٻئي دفعي ـ ٻئي ڀيري ـ ٻيهار. دوباره ـ وري ـ موٽي. (صفت) ٻئي پيٽ سان مادي (ت) ـ ٻيهار.
ـ **ھِيھَرتانِي ٽُڪ (ت):** تاجيءَ کي ھِيو ڀيرو 'پيٽ' يا 'ڪلف' ۾ ھوڙڻ (جيئن سيئي تندن تي پيٽ چڙهي).
• **ھِيْھَڻُ:** ذ. [سن. ٻِيجَ] ٻِجُ.
• **ھِيئڙُ:** ذ. هڪ نہ ٻئي ڏينهن ايندڙ تپ. (ڪورين جي اصطلاح ۾) ٻه گڏيل تندون. تاجيءَ جي ٻنهي ڪَنِيُن ۾ پهريون پهريون ڏاڳو. ڪاٻاڙ يا ننڍو رسو (ث).
• **ھِيئي:** صفت. ھِيءُ ٻ ۽ ھُو ٻه ـ هردو ـ ٻئي (ث) ٻِيانو (ت).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

the editor), Vol. I (1923), Vol. II (1924) and Vol. III (1931), the Commissioner's Press, Karachi.

13. A Draft Manuscript of Sindhi Dictionary (covering letters ا, ب, پ and partly پ) compiled (1940-47) under the first project of the Central Advisory Board of Control for Sindhi Literature.
14. A Sindhi Dictionary (mss.) compiled by Lala Hasanand, some time before 1947.

B. Works Used

1. *A Dictionary, English and Sindhi*, by Capt. G. Stack, Bombay, 1849.
2. A Grammar of the Sindhi Language, by Capt. G. Stack, 1850.
3. *Sindhi Sarf-o-Nahv* (Grammar), by Mian Muhammad, Litho, Karachi, 1860.
4. A Grammar of Sindhi Language, by Earnest Trumpp, Leipzig, 1872.
5. *Philological Curiosities*, by Mirza Qalich Beg, Premier Steam Press, Hyderabad Sind, 1911.
6. *Sindhi Proverbs*, by K. C. Khilnani, 4th ed., Hyderabad Sind, 1911.
7. *Tuhfat-al-Adaviyyāt* or *Farhang-e-Ja'fari*, by Muhammad Ja'far Ansari, Litho, Karachi, 1946.
8. *Makhzan-al-Adaviyyāt*, by Hakim Pribhdas, published by Pokardas Booksellers, Litho, Karachi, 1935.
9. *A Handbook of Sindhi Proverbs*, by Khanchand S. Advani, 2nd ed., Premier Steam Printing Press, Hyderabad Sind, 1921.
10. *Sindhi Ilm-e-Nahv* (Grammar), by Mirza Qalich Beg, Hyderabad Sind, 1922.
11. *Pahakan-ji-Hikmat* (Proverbs), by Mirza Qalich Beg, Blavatsky Press, Hyderabad Sind, 1925.
12. *A New English-Sindhi Dictionary*, by Permanand Mewaram, Bhaiband Electric Press, Hyderabad Sind, 1933.
13. *Kāshif-al-Ghumūd* (meaning of Persian compound words in Sindhi), by Fateh Muhammad A. Halai, Sind Printing Press, Karachi.
14. *Gulqand* (Sindhi Proverbs), by Bherumal M. Advani, Part I, 3rd ed., Swastika Electric Printing Press, Karachi, 1940.

C. Works Consulted

1. *An Arabic-English Lexicon*, by E.W. Lane, London, 1863.
2. *Ghayath-al-Lughat* (Persian), by Maulavi Ghayath-al-Din, Haidari Press, Bombay, 1880.
3. *A Sanskrit English Dictionary*, by M. Monier-Williams, Oxford, 1899.
4. *Farhang-e-Āsifiyyah*, by Sayyid Ahmed Dehlavi, Gulzar-e-Muhammadi Press, Lahore, 1918.
5. *A Dictionary of Urdu, Classical Hindi and English*, by John T. Platts, Oxford University Press, 1930.
6. *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, by F. Steingass, London, 1947.
7. *Linguistic Survey of India*, by G. A. Grierson, Vol. VIII, Part I, Calcutta, 1919.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Since the conventional spellings of such words do not conform to the spoken forms pronunciation of these words has been invariably indicated against them within brackets indicating the presence of the trilled 'r' (ر).

Sindhi is an ancient Indo-Aryan language, probably having its origin in a pre-Sanskrit Indo-Iranian Indus-Valley language. The *Lahnda* and *Kashmiri* appear to be its cognate sisters with a common Dardic element in them all. Sindhi, in particular, may have imbibed some influence of the ancient language of the Mohan-jo-Daro civilization having affinities with the Sumerian and Babylonian tongues. In the more historical times, influence of the Iranian languages on Sindhi appears to be a certainty. This influence was followed by Sanskrit influence through the Pali-Prakrit, particularly from the days of Kanishka (78—144). In more recent times, influence of Arabic which was a State language from 8th to 11th (possibly 13th) centuries A.D. and of Persian which was a State language for more than five centuries (14th to 19th A.D.) has been deep and permanent. Thus, with its long history and rich linguistic background, the philological peculiarities and structural complexities of Sindhi are so challenging that, at the present stage of our knowledge, it is not possible to trace many of its words to their origin. Besides, for want of time and adequate research, it has not been possible to go deep into the etymology of words. There is a considerable room for improvement in this aspect of the work, but it must be left to the future research workers.

BIBLIOGRAPHY

A. Works Incorporated

1. *A Dictionary, Sindhi and English*, by Capt. George Stack, Bombay, 1855.
2. *Jawāhir-al-Lughāt* (mss), compiled (1850-1870?) by Akhund Abdul Rahim Abbasi.
3. *A Sindhi-English Dictionary*, by Shirt, Udharam and S. F. Mirza, the Commissioner's Printing Press, Karachi 1879.
4. *Akhara-dhātūn* (a small compilation giving some Sanskrit roots and the corresponding Sindhi words derived from them) by G. Shirt, 2nd ed., Qaisariyyah Press, Hyderabad Sind, 1893.
5. *Vaitpati Kosh* (giving the roots of Sindhi words derived from Sanskrit, pp. 123): by Jhamatmal N. Wanani, the Commissioner's Press, Karachi, 1886 (1st ed.) & the Marhatta Press, Karachi, 1904 (2nd ed.).
6. *Gharīb-al-Lughāt*, Part I, (giving the meaning of difficult words occurring in the first three *surs* of *Shāh-jo-Risālo*) by Bherumal Mehrchand Advani, Qaisariyyah Press, Hyderabad Sind, 1907.
7. *A Sindhi-English Dictionary*, by Permanand Mewaram, Qaisariyyah Press, Hyderabad Sind, 1910.
8. *Sindhi Idioms*, by Ghanshamdas R. Hirdaramani, Premier Steam Printing Press, Hyderabad Sind, 1910.
9. *Lughat-e-Latifi* (a dictionary of difficult words in the entire *Shah-jo-Risalo*, arranged according to the *surs* of the *Risalo*), by Mirza Qalich Beg, Victoria Press, Sukkur, 1914.
10. *Sindhi Lughat-e-Qadimi* ('A Classical Sindhi Dictionary', incorporating difficult words occurring in the works of 10 'classical' poets), by Mirza Qalich Beg, Bhurgiri National Press, Hyderabad Sind, 1924.
11. *Sindhi Lughat* (a manuscript in the draft form, probably compiled some time after 1920), by Maulavi Ali Muhammad Maheri.
12. *Shāh-jo-Risālo*, edited by H. M. Gurbuxani, the first three volumes (each containing, at the end, an etymological explanation of difficult words given by

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Of these 52 letters, the following seven represent sounds which are typically Sindhi. These are being described here although their correct pronunciations can be learnt better by hearing the natives.

ٻ — [A bi-labial plosive] A softer pronunciation of ب (b), representing to some extent an integrated form of "بہ"; while ب is pronounced by pressing the lips, ٻ is pronounced by opening apart the pressed lips.

ڃ — [An affricate] A softer pronunciation of ج (j), denoting, to some extent, an integrated form of "جہ"; it is pronounced when the blade of the tongue, in the same position as in case of ج, touches the hard palate a little backward than in case of ج.

ڄ — [A palato-alveoler nasal affricate] Represents an integrated form of "نج", and is pronounced when the blade of the tongue touches the hard palate further back than in case of ج, aiming at producing a nasal sound.

ڈ — [An alveoler plosive] A softer pronunciation of د (d); while د is pronounced by a forward stroke of the blade of the tongue on the hard palate, ڈ is pronounced by a backward stroke.

ڳ — [A velar plosive] Nearer to گ ('g' in 'got') but pronounced when the back of the tongue touches the soft palate (further back than in case of گ).

ڱ — [A velar-nasal] Represents an integrated form of " نگ " and is pronounced when the back of the tongue touches the soft palate (further back than in case of گ) nearer the pharynx aiming at a nasal sound.

ڻ — [A palato-nasal plosive] Represents an integrated form of " نڑ " (nrr); it is pronounced when the front part of the tongue curls round so that the lower side of the blade touches the soft palate with a forward stroke aiming at a nasal sound.

Beside these seven sounds, (*i*) there are some aspirate sounds in Sindhi speech which have not been represented by any letter-symbols in the conventional Sindhi alphabet so far; *e.g.* the aspirate of "ڑ" (ڑھ = *drh*) as in گاڑھو (*gādrho*) meaning 'red' and the aspirate of " ل " (لھ = '*lh*) as in گالھ (*gālhe*) meaning 'a story'. However, as the words having these aspirate sounds are written with "ڑھ" and " لھ", their spellings conform to the spoken forms and, therefore, the problem of a proper symbolic representation does not arise. (*ii*) Secondly, the intruding 'r' (ر) sound following the sounds of ٹ (t) and ڈ (d) in some words and forming affricates "ٹر" (tr) and "ڈر" (dr), is also not represented by any letter-symbol in the Sindhi alphabet. Except in the Hyderabad-Nasarpur speech, in all other areas this trilled—'r' sound is pronounced. Besides this dialectic characteristic, those words in the original forms of which there was a 'r' - sound, are usually pronounced with the trilled 'r' which is the remanent of the original 'r' consonant. (For example, سٽ meaning 'a relation' is pronounced as *mitru* because originally in Sanskrit it was *mitra*. Similarly, پٽ (*putru*) is Sanskrit *putra*; سٽ (*sitru*) is Arabic (*satar* سطر); چٽ (*chitru*) is Sanskrit *chitra*; پٽ (*patru*) is Sanskrit *patra*; چندُ (*chandru*) is Sanskrit *chandra*; نڪٽ (*nakhatru* = a constellation) is Sanskrit *nakshatra*; and چٽ (*chetru*) is Sanskrit *chaitra*.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

Table II. Showing the Equivalence of Sindhi, Persian/Urdu and Roman Letters.

Sindhi	Pronunciation	Persian/Urdu Equivalents	Roman Equivalent	Sindhi	Pronunciation	Persian/Urdu Equivalents	Roman Equivalent
ا	*alif*	ا	a	ڙ	*drray*	ڑ	drr
ب	*bay*	ب	b	س	*seen*	س	s
ٻ	*bay*	–	–	ش	*sheen*	ش	sh
ٻ	*bhay*	بھ	bh (aspirate of b)	ص	*suād*	ص	ṣ
پ	*pay*	پ	p	ض	*zuād*	ض	z (Arabic=d)
ت	*tay*	ت	t (soft)	ط	*to-ay*	ط	ṭ (soft)
ٿ	*thay*	تھ	th (aspirate of soft t)	ظ	*zo-ay*	ظ	ẓ
ٽ	*tay*	ٹ	t (hard)	ع	*ain*	ع	a'
ٺ	*thay*	ٹھ	th (aspirate of hard t)	غ	*ghain*	غ	gh
ث	*say*	ث	s (Arabic=th)	ف	*fay*	ف	f
ج	*jeem*	ج	j	ڦ	*phay*	پھ	ph (aspirate of p)
ڄ	*jyay*	–	–	ق	*qāf*	ق	q
ڃ	*jhay*	جھ	jh (aspirate of j)	ڪ	*kāf*	ک	k
ڃ	*njen*	–	–	ک	*khay*	کھ	kh (aspirate of k)
چ	*chay*	چ	ch	گ	*gāf*	گ	g (in got)
ڇ	*chhay*	چھ	chh (aspirate of ch)	گھ	*ghay*	گھ	gh (aspirate of g)
ح	*hay*	ح	ḥ	گ	*gay*	–	–
خ	*khay*	خ	kh	ڱ	*ngen*	–	–
د	*dāl*	د	d (soft)	ل	*lām*	ل	l
ڏ	*dhāl*	دھ	dh (aspirate of soft d)	م	*meem*	م	m
ذ	*day*	–	–	ن	*noon*	ن	n
ڊ	*day*	ڈ	d (hard)	ڻ	*nrren*	–	–
ڍ	*dhay*	ڈھ	dh (aspirate of hard d)	و	*vāu*	و	v
ذ	*zāl*	ذ	z (Arabic=dh)	ھ	*hay*	ھ	h
ر	*ray*	ر	r	ء	*hamza*	ء	a'
ز	*zay*	ز	z	ي	*yay*	ی	y

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

In case a word has different meanings signifying different grammatical positions, each position is indicated, on the meaning side, in brackets followed by the appropriate meaning. In case of a masculine noun, its feminine form, in singular and plural, is invariably indicated at the end of the explanation.

(11) After indicating the grammatical position, the *etymology* of the word is given in square brackets.

(*a*) In case, the present form of a word is the same as its original form, then only the name of the parent language from which it is derived is indicated. The following abbreviations have been used:

.سن = Sanskrit	.ع = Arabic
.پرا = Prakrit	.ف = Persian
	.بل = Balochi
.هـ = Hindi	.انگ = English

In case of other languages, their full names are indicated, *e.g.* .ترکي (Turkish).

(*b*) If the word has changed its forms, the original word of the parent language is ndicated. In case the present form of the word is discernable from its original form, the process of change is indicated by using the following signs:

(*i*) $a > b$ indicates that the present form '*b*' of the word, is derived from the original '*a*'; thus آدتيہ > آدت > آڈت means that the present Sindhi form آڈت (meaning *sum*) is derived from the original Sanskrit .آدتيہ, which became آدت, which, in turn, became آڈت

(*ii*) $b < a$ indicates that the original form '*a*' changed to the present form '*b*'; thus الھڻ < لھڻ means that the Sindhi infinitive لھڻ changed to الڻ.

(*c*) In case, the present form of the word is such that its derivation from more than one language is indicated, the relevant root words from all the probable parent languages are suggested.

(12) After etymology, *meaning* of the word has been explained, by employing two or more synonyms in order to make the concept clear. (*i*) The synonyms are separated by plain dashes (—). (*ii*) In case a word has more than one meaning, a plain full stop (.) separates one meaning from another. (*iii*) If a meaning is typical of a regional dialect, the sign-letter representing that dialect, as already explained under (8) above, has been placed at the end of that particular meaning. (*iv*) A typical meaning has, as far as possible, been demonstrated by quoting a verse, a proverb, or a usage.

Sindhi Sounds

A brief explanation of the typical Sindhi consonants and compounds (particularly some aspirates, affricates etc.) will not be out of place here. The following Table shows the equivalence of Sindhi, Persian/Urdu, and Roman letters:

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

(7) In case of a noun, the singular form is placed first and then its plural form. The plural sign. ج separates the singular from its plural.

(8) The habitat of some of the words and phrases, typical of a geographical area, is indicated by a letter-sign placed within brackets at the end of such words and phrases. The following signs have been used:

(ت) = اتر *i.e.* Northern Sind Speech mainly of Jacobabad and Sukkur districts, and partly of Larkana and Khairpur districts.

(ل) = لاڑ *i.e.* the 'Lower Sind Speech' mainly of the southern Hyderabad district and the adjoining areas of the Tharparkar and the Thatta districts.

(ک) = کاچو & کوهستان *i.e.* the speech of the hilly region on the west and of the area of the plain adjoining and extending along the foot of this hilly region, mainly all along the western border of the Dadu district.

(ڏ) = ڏر *i.e.* the speech of the Desert Division of the Tharparkar district.

(ڏاڻ) = ڏاڻڪي *i.e.* the more typical terminology of the Dhatki speech, a part of (ڏ) above.

(ک) = کاري , *i.e.* the more typical terminology of the coastal areas of the Thatta district.

(لس) = لس ٻيلو *i.e.* the speech of the Las Bela country.

(ڪڇ) = ڪڇي *i.e.* the terminology of the Kachhi dialect of Sindhi (used in the Kachh State in India).

(9) *A colon* (:) is placed at the end of the word, thus separating the identification part from its morphology and meaning.

C. *Explanation.* Explanation of a word has been intended to cover its morphology and meaning. The grammatical position and the etymology of the word are given as part of its morphology which is followed by its meaning.

(10) *The grammatical position* is indicated first after the colon sign (:) which differentiates between the identification and the explanation of the word. Following abbreviations have been used to indicate the grammatical positions:

ذ. = Noun, masculine gender (مذڪر)
ث. = Noun, feminine gender (مونث)
ذ. صفت. = Adjective in masculine form
ث. صفت. = Adjective in feminine form
صفت. = Adjective (representing both the masculine and the feminine forms).
اسم خاص. = A proper noun
ضمير. = A pronoun
ظرف. = An adverb
حرف جر. = A postposition
حرف جملو. = A conjunction
حرف ندا. = An interjection
محاورو. = A usage or an idiom.
جملو. = A sentence

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

follows ب & ج follows چ); (*ii*) in absence of a soft consonant, the hard consonant is immediately followed by its aspirate (thus ٹ follows ت) except in case of ڦ (the aspirate of پ) which has been placed after ف in order to facilitate reference to the letters of similar form (ف, ڦ, ق); and (*iii*) next follow other letters which resemble in form (as ت, ٽ, ٿ, ٺ,). This sequence is shown in Table-I below, wherein Arabic letters stand without any brackets, Persian letters common to Sindhi alphabet have been placed within plain brackets ( ), and Sindhi letters are placed within crochets [ ].

Table I: Showing the Sequence of Alphabet followed in this Dictionary.

ا ب [ب ٻ پ] ت [ٽ ٹ ٺ ٿ] ث (پ) ڦ [ج چ]

[ڇ] (چ) [ڃ] ح خ د [ڈ ڊ ڌ ڏ] ذ ر [ڑ]

ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف [ڦ] ق ڪ

[ک] (گ) [ڳ گھ ڱ] ل م ن [ڻ] و هھ ي

The above sequence of the root letters determines the order in which words in this dictionary are arranged under each root letter, according to the following principles:

(1) The basic word is placed first and is preceded by a thick dot (●) sign. Then are arranged words and idioms formed from it; these derived forms are preceded by a thick dash (▬) sign.

(2) Words beginning with " آ " have been placed first, " آ " having been treated as equivalent to an الف following the الف

(3) In case of words which have same spellings, the diacritical mark of the root-letter determines the order of precedence, the زبر (ـَ) coming first, the زير (ـِ) next, and then the پيش (ـُ) (*e.g.* پَٽ, پِٽ, پُٽ).

B. *Identification:* The identification of words has been set as follows:

(4) The pronunciation of each word is denoted by means of diacritical marks. In case, the same word is pronounced in a slightly different way due to geographical variation in speech, the more common or standard pronunciation is given first and then the next recognized pronunciation, a comma separating the two.

(5) Due to dialectic variations, some words have two or even three forms with some difference in spelling. During the course of time, the process of standardization might level down these variations, as it has already done during the past†, but in conformity with the present practice some of the alternate forms have been recognized and included in this work. Against each form, the alternative form is also indicated on the meaning side. In cases, where one form is more widely recognized, the full meaning is given only against it, while a cross reference is made to it under an alternate form.

(6) There are some words in which a trilled 'r' (= ر) sound occurs after letters ٽ (t) and ڊ (d) forming affricate sounds ٽر (tr) and ڊر (dr), but this 'r' sound is not represented in the current conventional spellings. In such cases, after the conventional spelling of a word, the phonetic spelling with the trilled "r" (=ر) is invariably indicated within brackets.

†Shirt and others in their Sindhi-English Dictionary (1879) had observed: "Some apology seems to be required for the many alternative forms that will be found in the Dictionary. Numerous as they may appear, it does not seem possible to eliminate them at present, for they not only exist in the colloquial, but have all found a place in the written language—at present we can only speculate as to which forms will eventually prevail." (Preface). Many of the words of which alternate forms were indicated by Shirt and others have already been standardized.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

THE DICTIONARY

The words and phrases for this work have been drawn from the following main sources: (*a*) *published literature*, of which 450 representative works covering all subjects and the important magazines of current literature were read; (*b*) *published material related to Sindhi lexicography* of which all the known dictionaries and glossaries have been incorporated; (*c*) *unpublished literary works*—including the poetical works (*Risalas*) of Shah Inayat Rizavi, Khalifo Nabi Bakhsh, Faqir Muhammad Siddiq and Ghulam Muhammad Khanah-Zai, not covered by Mirza Qalich Beg in his 'Lughat-e-Qadimi'—were read and words selected, while *manuscripts in the field of lexicography*, such as the works of Akhund Abdul Rahim Abbasi, Maulavi Ali Muhammad Maheri, Lala Hasanand and the manuscript of the Dictionary covering the first 4 letters compiled by the panel of scholars for the *Central Board of Control for Sindhi Literature* were all incorporated; and (*d*) *the People of Sind* from whose oral tradition were collected words and phrases pertaining to their folklore and current speech with geographical variations; the terminology of the professional workers, artisans and craftsmen; indigenous names of the basic flora and fauna of the region including trees, plants, grasses, birds, animals, fishes; terminology pertaining to cattle rearing, fruit farming, the main seasonal crops, superstitions, stars and constellations, marriage and death ceremonies, and other customs and traditions.

As far as possible, no aspect of life in Sind has been left unexplored, though the vastness of native terminology having its origin probably in the keen sense of observation of the inhabitants of this age-old semi-desert region of Sind and their peculiar characteristic of having named every thing that they saw—even a lonely blade of grass growing anywhere in the forlorn furrows of the sand-hills or in the deep gorges of the hill-torrents—would always make it difficult for anyone to claim that the entire terminology of even nouns has been exhausted. However, the extent to which this terminology has been sought for, may be visualized from the following figures representative of sample collections: 250 words and phrases connected with date-palm raising and harvesting, 50 names of sweet-water fishes, 120 names of marine fishes, 59 names of skates and sharks, more than 100 terms pertaining to the boat and its parts, 45 connected with the traditional waterwheel and 17 pertaining to the plough and its parts.

Sindhi has absorbed a considerable amount of Arabic and Persian words which have either been *Sindhized* in form or they have become an integral part of the usage in their original form. Beside this kind of vocabulary, a very large number of Arabic and Persian words have been borrowed and used particularly by men of letters and poets during the last 150 years. Since these words and idioms have become a part of the published literature and are being increasingly used now under the influence of Urdu, they have been included in this lexicon to make it serviceable to all.

The Plan

In absence of any previous work of this kind, the plan of this dictionary may be claimed to be original in its entirety. It is formulated on the following bases.

A. *Arrangement*: The sequence of the Sindhi root letters has been fixed with reference to the sequence of the Arabic alphabet used in the modern Arabic lexicons. Thus, the Sindhi letters have been inserted within the frame of the Arabic alphabet, the letters of the same form having been grouped together in such a way that (*i*) the typical Sindhi soft consonant follows immediately the corresponding hard consonant (thus ب

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

The prolonged delay in the publication of this work has disappointed the public but was due to factors over which the Director had little control. But the delay also brought in its wake opportunities to improve the work both in quantity and quality. The quantitative advance achieved may be judged from comparative figures of words and phrases contained in the previous works and those compiled under the first three letters in this lexicon. Thus, Stack's Sindhi-English Dictionary has a total number of about 16,900 words and phrases, that of Shirt and others 21,450, Permanand's Sindhi-English Dictionary 25,140 and the first three letters of the present work 15,735 words.

A large number of persons have contributed towards the completion of this Dictionary. About 100 Field Workers were stationed in the rural areas during the first 12 months, and, under a coordinated plan, they collected words and idioms from the current speech of the people including their main dialects. In the Central Office, two Research Assistants, four Regional Assistants and three Junior Workers, were engaged in sifting the material received from the Field Workers, reading the printed literature and selecting words and phrases, and organizing the whole data. Names may particularly be mentioned of three Research Assistants who successively served as Assistant to the Director: the late Muhammad Bakhsh Wasif who helped at the initial stage, Syed Sardar Ali Shah who took over when the work had just progressed and saw it through the critical stage, and finally Muhammad Ismail Shaikh who has been closely associated with the Director throughout the compilation, the revision and the printing stages.

Beside the office staff, there is a long list of friends who helped me personally by facilitating my travels in every nook and corner of Sind region and the adjoining areas of Bahawalpur, Derajat and Baluchistan including Las Bela, and arranging meetings with elderly villagers, the village poets, the *sughars* (the traditional *ravis* or rhapsodists) well-versed in folklore, the farmers and the local artisans and craftsmen—from all of whom the basic data for this work was collected and verified.

Among the scholars, Tarachand Gajra (Bombay) assisted, under an appointment from the Board, in determining the etymology of words having their origin in Hindi or Sanskrit. Gangaram Samrat also partly contributed in this field. Subsequently, the late Shamsul-Ulama Dr. U. M. Daudpota was associated by the Board with the Director in scrutinizing the final press copy of the work. He read through the manuscript covering words under the first four letters, and made valuable suggestions which are gratefully acknowledged.

Finally, thanks are due to Mr. Mohammad Ibrahim Joyo, Secretary, Sindhi Adabi Board, who assisted in reading the final proofs and making useful suggestions. But for his final scrutiny, printing mistakes could not have been reduced to a negligible minimum.

University of Sind,
Hyderabad,
Jan. 26, 1960.

N. A. BALOCH
Director.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

PREFACE

Compilations in the field of Sindhi lexicography started from the middle of the last century, mainly to meet the needs of foreign students of the language. Thus, George Stack published *A Dictionary, English and Sindhi in* 1849, and his second work *A Dictionary, Sindhi and English* (Sindhi words written in Devanagari script) appeared in 1855. *A Sindhi-English Dictionary* by Shirt and others (Sindhi words written in Arabic script) was published in 1879. Akhund Abdur Rahim Abbasi's Sindhi-Persian Dictionary was compiled, perhaps, earlier but this scholarly work remained in manuscript form and was never published. Later on, Permanand's two works, *A Sindhi-English Dictionary* (1906) and *A New English-Sindhi Dictionary* (1933) represented the continuation of these early efforts at compiling bilingual lexicons.

A dictionary of Sindhi language, containing its basic vocabulary and explaining the meaning of Sindhi words into Sindhi, has not been compiled so far. In 1886, J. N. Wasnani published *Vaitpati Kosh* to indicate roots of specifically such Sindhi words as are derived from Sanskrit. Bherumani undertook the compilation of his *Gharibul-Lughat* to explain the meaning of difficult words and phrases occurring in *Shah-jo-Risalo* (Shah Abdul Latif's Poetical Compendium) and published the Part-I covering the first three *surs* in 1907. Subsequently, Mirza Qalich Beg published his "*Lughat-e-Latifi*" (1914) in which he covered the whole of the *Shah-jo-Risalo*, Maulvi Hidayatullah Halai had also undertaken the compilation of a dictionary of the *Risalo* but it is not known whether he completed it. In *Lughat-e-Qadimi* (a classical lexicon) published in 1924, Mirza Qalich Beg adopted a wider approach than his earlier *Lughat-e-Latifi*, and covered ten poets, including Shah Abdul Latif, whose works he considered to be 'classical' in nature.

In the early forties, the *Central Advisory Board of Control for Sindhi Literature* receiving grant from the Government of the former Province of Sind, set up a penal of scholars to compile a comprehensive Sindhi-to-Sindhi dictionary, but inspite of prolonged efforts their work did not proceed beyond the compilation of words under the first 4 letters of the alphabet.

In 1951, this Board was reconstituted by the Government of Sind, and the new *Sindhi Adabi Board* approved a three-year project for the compilation of a Comprehensive Sindhi Dictionary and called upon me to direct this work. I welcomed the offer, as I had already started the compilation of a Sindhi Dictionary since 1949.

A central office was organized and other preliminary arrangements were completed in December, 1951, and work on the Dictionary Project started in January, 1952. Strenuous efforts were made so that the first draft of the work was completed in December, 1954, *i.e.*, within the specified period of three years. This limitation of time had necessarily imposed some limitations on the planning and execution of the work. But, subsequently, various difficulties came in the way and the manuscript could not be sent to the press till 1957. This provided an opportunity to revise the whole work. About 20% of the vocabulary was added at this stage.

At the press level, hardly 80 pages had been printed when further difficulties set in, and the printing was suspended. This brought in yet another opportunity to further revise and supplement the work. It is since November, 1958, that the printing has gone on uninterrupted, though slowly.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

(All Rights reserved with the Sindhi Adabi Board)

Ist	Edition	1960	4000	Copies
2nd	Edition	2007	1000	Copies

[Price: Rs. 350-00]

To be had from
SINDHI ADABI BOARD KITAB GHAR
Tilak Incline, Hyderabad
(Ph: 022-2633679, Fax: 022-2771602)
E-mail Address: sindhiab@yahoo.com
Website: www.sindhiab.com

Printed by Sindhica Acadmy & Published by Aijaz Ahmed Mangi Secretary Sindhi Adabi Board, Jamshoro Sindh Pakistan

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

A COMPREHENSIVE

SINDHI DICTIONARY

OF CLASSICAL & CURRENT SINDHI

Vol. 1 (ا – ب)

COMPILED
UNDER THE SINDHI ADABI BOARD'S DICTIONARY PROJECT
DIRECTED BY
DR. N. A. BALOCH

EDITED BY
DR. N. A. BALOCH

SINDHI ADABI BOARD
Jamshoro Sindh
2007

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com